

NAZIONALE
8
54 H
13
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
ROMA

NOTITIA DIGNITATVM, VTRIVSQVE IMPERII ORIENTIS SCILICET ET OCCIDENTIS VLTRA Arcadij Honoriíque tempora.

ET IN EAM G. PANCIROLI I.V.D. Celeberrimi, ac in Patauina Academia interpretis Legum primarij

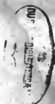
COMMENTARIVM.

EIVSDEMQVE DE MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS, REBVSQVE BELLICIS, ET TAM NOVÆ, QVAM VETERIS ROMÆ LIBELLVS, omnia ordine concinnata & locis collocata quæ antea confusa.

Accessit præterea huic Editioni totius Imperij Romani typus. Et locupletissimus Rerum & Verborum Index nouissimè compilatus.

EDITIO POSTREMA AVCTIOR, ET EMENDATIOR.

Excudebat Stephanus Gamonetus.

M. DC. XXIII.

SERENISSIMO CAROLO EMANVELI, Sabaudiæ Duci, & Subalpinorum Principi amplissimo.

AGNA mihi semper admiratione visa sunt digna in re bellica Romanorum ingenia, Serenissime Princeps, quę miram in instruendis aciebus artem, eligendis ad castrametandum locis, atque disponendis castris prudentiam, explorandísque hostium consiliis industriam, ac denique in omnibus superandis difficultatibus animum, atque incredibilem solertiam ostenderunt, in aptandis testudinibus, ac vineis, erigendis turribus, atque arietibus, aliísque innumeris tormentorum generibus parem diligentiam exhibuerunt, quibus magnam orbis terrarum partem subegerunt. Sed cùm sapientiam intueor, quas tot moribus, & linguis dissonas sub Imperio gentes prudenter rexerunt, & partas opes ac Regna contra imminentes, & futuras procellas munierunt, & graui iudicio cuncta disposuerunt, non minorem hinc laudem mihi videntur promereri. Quemadmodum enim feruentes aquæ semper ebulliunt, nec vase queunt contineri, sic tot populorum æstuantia ingenia difficillimum fuit cohibere: sed quæ in domandis, eadem in continendis quoque in officio gentibus, & clarior etiam virtus enituit, quod & Poëta Romanorum proprium esse his versibus significauit.

Tu regere imperio populos Romane memento,
Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem.

Singulis enim prouinciis ad efferos animos frænandos, iura magistratus cum armatis militibus præfecerunt, in limitibus Imperij, Duces cum validis pręsidiis locarunt, Alios exigendis vectigalibus, ac tributis proposuerunt quibus attenuati populi viribus destituebantur, & fiscus adauctus in dies potentior fiebat. His nixum totum stetit, ac creuit Imperium, quibus confirmandis, atque adeò ampliandis, omnem diligentiam & studium Romani Principes adhibuerunt. Neque hæc vigilanter exercuisse contenti, ad successorum eruditionem, & omnia in officio facilius continenda, cuncta in libro descripta habuerunt, qui prius Breuiarium, seu ratiocinarium Imperij, mox Notitia est appellatus, in quo ciuiles magistratus, & militares, legiones, auxilia, cohortes, vexillationésque singulæ cum suis symbolis, & insignibus, officiísque positæ comprehendebantur. Pecuniæ etiam publicę, ac priuatæ

¶ 2

Principis exactores, ac cæteræ Palatinæ dignitates quæque cum scriniis, ac codicibus annotabantur, in quibus argentum, vestis, supellex, ac reliqua Principis eo ordine ac diligentia descripta conseruabatur, vt nihil inde posset deperire Hæc omnia vtriusque Romani Imperij tùm in duo diuisi, id est Orientis & Occidentis continet Notitia, sed ita ieiunè posita, vt indicis tantùm vice fungatur. Itaque res vetustæ, altáque caligine conditæ obscuræ relinquuntur, vt legentes incerti & perturbati discedere cogantur, & vt ait Poeta.

Inconsulti abeunt, sedémque odere Sybilæ.

Opus tamen vt res excelsas, & Romani Imperij magnitudinem complectens, ingens cunctis sui desiderium excitat. Id semel Celsitudo tua mihi exhibuit, & vt est rerum antiquarum studiosissima, aliquem eius interpretem postulabat, ac tandem post multos varióque sermones, mihi ipsius explicandi onus imposuit, quod tanquam omnium difficillimum, humerísque meis impar primò recusaui. Hic enim iam antiquati magistratus, & eorum officia, quorum nullum amplius extat vestigium, & vix nomen retinetur, erant declaranda. Elucidanda dignitatum insignia, militum ordines, & symbola explicanda, quæ vt alibi nunquam visa, ita eorum sensum exprimere vatis potius esse videbatur, quàm Iureconsulti. Vectigalium quoque & tributorum rationes immutatas, & palatina officia penitùs extincta, & incognita, renouare, immensi laboris res proponebatur, vetustos imperij limites, & loca cum præsidiis declarari posse animum despondebam. Itaque qua poteram modestia deprecabar, vt in alium me doctiorem hæc prouincia demandaretur. Sed cùm acrius ad hoc onus subeundum vrgerer, nec tanti Principis desiderio resistere auderem, omnem difficultatem obtemperandi cupido superauit: Ausus itaque sum, quod nunquam à me fieri posse putabam, & huius Notitiæ incognita & obscurissima à tenebris in lucem educere sum conatus, in quibus vbi defuero, Celsitudini tuæ parendi necessitas me excusabit, cuius imperio non obsequi cùm mihi fas non esset, malui obtemperando culpæ periculum subire, quàm ea vacando, cõtumax videri. Vt iussa igitur exequar, imperatúmque debitum soluam in Notitiam vtriusque Romani Imperij commentarium ei meum offero: in quo Romanorum Principum magnitudinem, opulentiam, vires, & insignem in cunctis solertem prudentiam spectabit. Hoc munus Amplitudini tuæ exiguum est, sed animi promptitudinem maiora, si posset, daturi respiciet. Interea hoc etsi Leuidense, & crasso filo contextum opus, non aspernabitur. Nam

A te principium, tibi desinet, accipe iussis
Ardua cœpta tuis, atque hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Ac nobis Celsitudinem tuam Deus optimus Maximus diu incolumen seruet.

Celsit. Tuæ

Deditiss. Ser.

Guidus Pancirolus.

INDEX

INDEX CAPITVM, QVAE IN HOC VTRIVSQVE IMPERII NOtitiæ Commentario continentur.

Index Capitum.

De his,

Index Capitum.

INDEX DIGNITATVM Occidentis.

Index Capitum.

F I N I S.

IVRA

IN HOC OPERE ILLVSTRATA, ET

nouiter declarata legibus ff.

§ 5

l.generaliter 3.§.spurios, ff.de decurio. capit.2. lib.3. de magistratibus municipalibus.
l.spur.4.§.1.ff.de decurio.cap.3.de Magistratib. municip. lib.3.
l.5.§ si mulier.ff de dona.inter vir.& vxor.ibidem.
l.cum quidam.23.ff de annu.lega.ibidem.
l.vlt. ff. de decret. ab ordine facien. cap.6. lib.3.de magistrat. municipa.
l.honores,ff.de decurio.cap.8.lib.3.de magistra.municipa.
l.vlt.§.iudicandi.ff.de mun.& hon.ibidem.
l.pars litterarum.ff de iudi.ibidem.
l.vlt ff.de offic.assessor.cap.11.de magistratib municipalib.
l.vlt.§.item rescripserunt,ff de admin.rer.ad ciuita pertin ca. 12.de magistra municip.
l.vlt.§.cura quoque.ff.de muner.& honor. ibidem, & cap.12.
l.si duas,§.est autem de excusat.tutor.ibidem, & cap.19.
l.2.ff.de vacat.muner.capit.12.de magistrati. municipa.
l.vlt.§.2.de muner.& honor.cap.14.de magistra. municipa.
l.vlt.ff.de pecul.ibidem.
l.eius,qui in prouincia,ff si cer.peta.ibidem.
l.vxorem.§.legauerat,ff.de leg.3.ibidem.
l.4.ff de seruis fugit.ca.18.de magistra.municip.
l.diuus,ff.de custod.reorum,ibidem.
l.vlt.§.irenarchæ,ff de muner.& honor.ibidem.
l.lectos 12 ff.de peric.& commod.rei vend.ca.19. de magistra. municip.
l.vlt.§. hi quoque, de muner. & honor. cap.20. de magistra.municip.
l.1.§.iubemus,C.de offic.Præf.Prætor.Afr.in præfatione.
l.2.§.vlt.C.eo.tit.ibidem.
l.vlt.C.de offic.magi.officio.ibidem,
l.1.C.de offi.quæsto.ibidem.
l.2.C.eod.tit.ibidem.
l.quoniam.C.de cursu publ.cap 9.de cursu publico.
l.12.l.48.C.Theo.eod.tit.ibidem.
l.23.l.26.l.pen.C.Theo. eod. de cursu pub.ibidem.
l.15.17.18.36.60.C.Theo.de cursu pub.ibidem.
l.3.C.Theo.de anno.& tribut.ibidem.
l.nemo.8.C.de anno.& tribut.ibidem.
l.2.C.de cond.in pub.horr.ibidem.
l.2.C.de lucris aduocato.ibidem.
l.119.C.Theo.de decurio.ibidem.
l.4.C.The de offi.recto.prouin ibidem.
l.2 15.C.Theo de cursu pub.ibidem.
l.3 C.de cursu pub.ibidem.
l.4.C.eod.tit ibidem.
l.1.C.de tractator.ibidem.
l.scriniarios 16. Codic. de testam. capit. 9. de apparitoribus.
l.nulli.10.C.de numerar.ibidem.
l.4.C.de episc.& cleric ibidem.
l.in his,pen & vlt.C.de diuer.offic.ibidem.
l.vlt.C.de offic.Præf.vrb.cap.12.de adiutore.
l.31.C.de episco.& cler.cap.14.ab actis.
l.vlt.C.de donat.caus.mort.ibidem.
l.30.in hac.C.de donat.ibidem.
l.28.nulli.C.de episc.& cleric.ibidem.
l.2.l.18.C.de testamen ibidem.
l.19.illud.C.de sacros ecclesi.ibidem.
l.contractum C.de fid.instrum.ibidem.
l.consulta.23.C.de testa.ibidem.
l.data.C.de donat.ibidem.
l.1.C.de exacto.tributo.cap.20.de singular.
l.2.in notitia.C.de offi Præf.Præt.Afri.ibidem.
l.ordinariorum cum legibus sequentib. C. de cohorta. lib.12. ibidem.
l.6.C.Theo.de cohortalib.cap.21.de primipil
o.

l.3.& 4.C.de primipilo.ibidem.
l.4 in quib.caus pign vel.hypot.tacitè contrah.ibidem.
l.1.C.de cond.ex lege ibidem.
l.1.C.de primipilo ibidem.
l.12. Codic. de dignitat.libr. 12. cap. 22. de insignibus dignitatum.
l.quicunque.C.de procura ibidem.
l.5.C.de offi.rector.prouin.ibidem.
l.19.C.Theo de suariis ibidem.
l.4.C.de iniuriis ibidem.
l.1.C.de sentent.passu,& restit.ibidem.
l.de his,21.§.sin autem.C.de episc.& cler.ibid.
l.1.C.de offi.comit.rer.priuata. cap.25.de Præfecto vrbis Constant-nop.
l.1.C.de honor vehiculis ibidem.
l.1.C.de annonis ciuilib cap.26.de Præfecto annonæ.
l.1.C.de cano.frumenta.vrb.Constant.ibidem.
l.5.C Theo de anno.ciuili ibidem.
l.2.3.4.C.Theo.eod.tit.ibidem.
l.vlt.§.præterea,C.de iur.dot.ibidem.
l.vlt.§.& nemo.C.de quadr.præscri.ibidem.
l.2.C.de anno.ciuilib.ibidem.
l.pen.C.de commerc.& mercato. cap.27. de præfecto vigilum Constantinop.
l. vlt. C.de diuers. offi. cap. 31. de magistris militum in præsenti.
l.vlt.C.de re milita.ibidem.
l.4 C.de apparito.magistr.milit.ibidem.
l.restituenda.C.de aduocat.diuersor iudic.ibidem.
l.vlt.C.de domestic.& protect.ibidem.
l.2.C.de curiosis.ibidem.
l. si Rufinus. C. de milita. testa. cap. 36. de Præfectis legionum.
l.5.criminals.C.de iurisd.omni.iudi.ibidem.
l.5.in criminali.C.de iudi.ibidem.
l.vlt.C.de commeatu ibidem.
l.vlt.graca.C.de erogat.milita.anno.ibidem.
l.1.C.de comit.rei milita.ibidem.
l.1.C.de offi vicar.ibidem.
l.nemo.C de assessor.ibidem.
l.iubemus 2.C.de eroga milita.anno.ibidem.
l.pen.C.de metallar.ibidem.
l.scriniarios. C.de milita. testam.cap. 40.de officio magistri militum in præsenti.
l.1.C.de sportulis ibidem.
l.vlt.C.de diuer.offic.cap.65. de mensoribus lampadar.
l. 1. C. de offi. magi. officio. cap. 71. de officio magistri officiorum.
l.vlt.C.de pignor.cap 72.de officio quæstoris.
l.vlt.C.de proxim.sacro.scrinior.ibidem.
l. 7. & 8. C. de vectigalib. cap. 73. de comite sacrar. largitionum.
l.vlt.C de eunuchis ibidem.
l.7.C.de locato.ibidem.
l.2.C.de palati.sacr.largit.ibidem.
l.3.7.& 8.C.de palat.sacr.largit.ibidem.
l.1.C.de offi.Comit sac.largit.ibidem.
l.vlt.C.de exacto.tribut.ibidem.
l.12.C.de cursu publ.ibidem.
l.1.C.de quæstorib.ibidem.
l.1.C.de compensatio.ibidem.
l.1.C. fiscus,quam rem vend.ibidem.
l.2.C.de solutio.ibidem.
l.1.C.de cano.largit.ibidem.
l.1.C.de auri.public.prosecutor.ibidem.
l.1.C.de irenarchis,ibidem.

l.1.& 4.C.de seruis fugiti.ibidem.
l penultim. C.de cano.sacr.largit.ibidem.
l.vlt.C.Theo.diuers offic.ibidem.
l.vlt.§.pen.C.eo.tit ibidem.
l.1.l.per annos,C.de metallar.ibidem.
l.1.C.de ponderato.& auri illato.ibidem.
l.iubemus nullam.C.de sacrosanct.eccle.ibidem.
l.vlt Græca C de sacrosanct.eccle.ibidem.
l.vlt.Græca,C.de nauicular.ibidem.
l.vlt.C.de cano largit.tit cap.7 .de scrinio canonum.
l.in scrinijs,C.de palatin.sacr.larg.cap.81 de scrinio vestium sacr cap.83.de scrinio annularensi vel miliarensi.
l. placuit C. de palat. sacr.largit.cap.86.de scrinio mitten.d.
l. 4. C. de fund. rei priua. cap. 87. de illustri Comite priuatarum.
l.2.C.ne rei domi.vel templ.ibidem.
Tit. C.de locatio.præd.ciuili ibidem.
l.1.C.de grege dominico ibidem.
l.5.& 7.C.de iure fisci,capitulo 88.de offic.com.rer.priuata.
l.pen.§.vlt.C.de bonis proscrip.ibidem.
l.vlt.C.de rescind vend ibidem.
l.beneficiarij. C.de episco.& cler.ibidem.
l.1.C.de apochis publi.ibidem.
l.in contractibus,§.1.& 2.C. de non numer. pecun. ibidem.
l.1.& 2.C.de decanis.ca.90.de spectabili.prim cubiculi.
l.2.C.de priuil.eor.qui in sacr.pala milit.ibid.
l.1.& 2.C.de castr & minist.cap 91.de Comite Castren.
l.1.C de mensorib.ibidem.
l his scholaribus.C.de erogat milit.anno.ibidem.
l.vltim.Cod.de offic.magi.officior. cap.92.de primicerio notariorum.
l.1.§.hic etiam,C.de offi.P.P.Africa.ibidem.
l.1 2.& vlt.C.de Primicer.ibidem.
l.6 .C.de decurio.ibidem.
l.hac lege & seq.C.de metat.ibidem.
l.5.in fin.C.qui milita non poss.ibidem.
l compertimus,13.C.de proxim sacr.scrin.ibidem.
Cod.de magistr.scrin.cap.93.de magistr.IIII.scrin.
l.1.C.de offi.quæstor.ibidem.
l. 2. C. de fid. instrum. & iure hasta fisca. cap. 96. de magistro libellor.
l.3.C.de postul.ibidem.
l sanum,C de trans ibidem.
l.1.C.de suffragio.ibidem.
l.1. C. de offi. comit. sacr.pal.cap.101. de Proconsule Asiæ, cap.102.& seq.
l.6.C.de off recto.prouin.cap.102. de consulari Helesponti.
l.2.C.de priuileg.scholar cap.103.de Proconsule Achaia.
l.1.de offi.com.orient.cap.105.de lyciarchis.
l.1.C.de natural.lib.ibidem.
l.vlt.C.de cupress ex luco Daph ibidem.
l.vlt.C.Theo.de expens ludor.ibidem.
Edictum 4.de magistro Phœnicia.ibidem.
l.1.C. de peric success. parent.ibidem.
l.103.C.Theo.de decurio.ibidem.
l.46.& 75.C.Theo.de decurio.ibidem.
l.pen.C.de pact.ibidem.
l.33 & l.51.C.de episco. & cler.ibidem.
l.4.C.de iniur.ibidem.
l.iubemus.C.de sacrosan.eccles.cap.117.de Præfecto Augustali.
l.vlt.C.de his, qui per met. iudi. non appell. cap. 122. de vicario Asiana.
l.quamuis 10.C.ad.l.Iul. de adult. cap. 139.de limitaneis Comitibus & ducibus.
l.1.C.de offi quæstor.ibidem.
l.1.C.de diuer.offi.ibidem.
l.vlt.C.de offi mili.iud.ibidem.
l.2.§.hac autem.C.de offi.Præf.Præto.Afr ibidem.
l.pen.C.de appella.ibidem.
l.1.C de re militi.ibidem.
l.1.& 2.C.de comit.rei milit.ibidem.
l.3.C.de offi.recto.prouin.ibidem.
l.vlt.C.de fundis limitro.ibidem.
l 2.§.pro limitaneis,C.de offic.Præf.Prat.Africa.ibidem.
l.vlt C de pœnit.cap.140.de Comite limitis Ægypti.
l.1.Codic. de Cupress. ex luco Daphnes. cap.143.de duce Thebaidis.
l.28 C de fideicomm.cap.152.de duce Mœsia secunda.
l.1.C.de general.abolitio cap.155. de Palestina & aliarum prouinciar.Consularib.
l.1.C.de offi.Comit.rer.priuat.ibidem.
l.1.C.de aquaductu lib.11.ibidem.
l.2 C.de proxim.sacr.scrinio. cap.157.de Thebaid.aliisque præsidib.
l.2.C.de offic. Præfect. Augusta.ibidem.
l.4.C.de iurisd.omn.iud.ibidem.
l 7.C.de cohortalib.ibidem.
l.1.C.de aquaductu.cap.13.lib 2.de Consulari aquarum.
l.1.C.Theodo.diuer.officiis.ibid.
l.1.C.de Irenarchis.cap.18.lib12.de centenario portus.
l 7.C.vbi causa fiscales. cap.35.lib. 2. de Comite largitionum Occidentis
l.3.Cod.de vestib. holober. cap.39.lib.2. de procuratoribus Baphiorum.
l.3.C.de cohortal.c.41.lib. de propositis bastagarum.
l si quis 5.C.de natural. lib.de magistratib.municipalibus,capit.1.
l.ciues 7.C.de incolis lib.de magistrat.municip.cap.2.
l.2 C.de decurio.de magist.munic.cap.5.
l.Iudæorum 17.C.de Iudæis.eod.lib.cap.6.
l.1.C.de offic.iuridici Alex.eod lib.8.
l.3.C.de compensat.eod.lib.cap.12.
l.vlt. Cod. vt nemini liceat in coemption. specier. se excusare ibidem.
l.1.C.de Irenarchis.eod.lib cap 18.
l.vniuersi,C.de vectigal.ibidem.
l.non idcirco,C.de libera.caus.ibidem.
l.hac parte , Codic.de proxim.sacro.scrinio. eodem libr. capit.20.
l.præcipimus,§.quod si, C.de appellatio.de Duce & Præside Arabiæ , cap.145.& cap.78.de Duce & Præside Mauritaniæ Cæsariensis.
l.si tribunus.ff.de excus.tuto.in breuiario xiiij. regionum Romæ,vel Vrbana iiij.
l qui mittuntur,§.1.ff.ex quib.ca.maio.ibidem.
l.si maritus,§.1.ff.de adult.ibidem.

Iura Authen. siue Nouell.

Nouella 8.vt iudi.sine quoquo suffra. fiant in Notitia in præfatione.
Nouella 17.§.1.ibidem.
Nouella 25.§.vlt.ibidem.
Nouella 24.§.vlt.cap.22.de insignibus dignitatum.
Nouella 25.ibidem.
Nouella 26.ibidem.
Nouella 27.§.1.ibidem.
Nouella 28.§.vlt.ibidem.
Nouella 29.§.vlt ibidem.
Nouella 30.§.antep.ibidem.
Nouella 70.§.1.ibidem.
Nouella 105.§.2.seu Auth.de Consulibus.ibidem.

Nouella 8 §. 1. *seu Authen. vt iudi. sine quoquo suffra. fiant ibidem.*

Nouella 22. *in fine capit.* 31. *de magistris militum in praesent.*

§ *illud.* Auth. *de tabellio. seu* Nouella 44. c. 73. de Comite largitionum.

Nouella 24. 25. *in fine capit.* 92. *de Primicerio notarior.*

Nouella 26 *ibidem.*

Nouella 8 *in Notitia ibidem.*

Nouella 17 *ibidem.*

Nouella 8. *vt iudi. sine quoquo suffra. fiant* cap. 100. *de Proconsulibus.*

Nouella 89. §. *vlt.* cap. 105. *de Lyciarchis.*

Nouella 31. §. *pen.* cap. 139. *de limitaneis comitibus, & ducibus.*

Nouella 31. §. *constituimus.* cap. 157. *de Thebaid. aliisque praesidibus.*

§. Institutio.

§. *cum autem, Institu. de adoption.* cap. 14. *ab aliis.*

AVCTO-

AVCTORVM LOCA DECLARATA

. Ambrosij de obitu Valentiniani. cap 91. de Comite castrensi.

Ammiani Marcellini, lib. 21. c. 3. de perfectissimis.

Eiusdem locus lib. 20. cap. 6. de cursu publico.

Cassiodori. cap. 91. de Comite castrensi.

Historia Tripertita cap. 6. de cursu publico.

Itinerarij Antonini d. cap. 91. de Comite castrensi. Eiusdem capit. 139. de limitaneis Comitibus ducibus.

Iulij Capitolini in Maximino. ibidem.

Eiusdem in M. Antonino. cap. 155. de Palestina & aliarum prouinciarum Consularibus.

Lampridij in Alexandro duo loca. cap. 91. in Comite castrensi.

Marcellini locus cap. 26. lib. 2. de præposito sacri cubiculi, & lib. 21. de cursu publico.

Martyrologij 7. 12. May, cap. 155. de Palestina & aliarum prouinciarum Consularibus. 16. Kal. Martij. item 12. Iunij ibidem.

Plinij lib. 2. cap. 14. in Comite castrensi cap. 91.

Eiusdem ad Traianum. cap 101. de Proconsule Asiæ.

Ptolemæi. cap. 139. de limitaneis Comitibus & ducibus.

P. Victoris locus in 9. vrbis regione in præfatione.

Spartiani in Pescennio cap. 139. de limitan. Comitib. & ducibus.

Tertulliani aduersus Valentinianos. in 9. vrbis regione in præfatione.

Taciti in Agricola cap. 155. de palestina & aliarum prouinciarum Consularibus.

Eiusdem lib. 17. ibidem.

Eiusdem lib. 18. ibidem.

Eiusdem locus lib. 20. cap. 47. lib. 2. de Proconsule Africæ.

Tranquilli in Augusto cap. 28. & vlt. in præfatione.

Eiusdem capit. 9. in Comite castrensi cap. 91.

Eiusdem locus cap. 88. in Augusto. cap. 155. de Palestina & aliarum prouinciarum Consularibus.

Eiusdem in Tiberio cap. 40. ibidem.

Eiusdem in Vespasiano cap. 4. & cap. 8. ibidem. & cap. 110.

Vopisci in Aureliano capit. 91. de Comite castrensi.

Eiusdem in eodem Aureliano. cap. 139. de limitaneis Comitibus & Ducibus.

Laterculum maius.
Laterculum minus.
Breuiarium Imperij.
Rationalium Imperij.
Breues.
Commentarium Principis.
Notitia.
} In præfatione.

Enectio.
Officium.
Cohortales.
Beneficiarij.
} cap. 9. de apparitoribus.

Scriniarij.
Probatoria.
Præsentum.
} cap. xxxi. de magistro militum in præsenti.

Mutationes.
Mansiones.
Stationes.
Catabulum.
Mancipes.
Diploma.
} De cursu publico cap. 6.

Ducianum iudicium. cap. 139. de limitaneis Comitibus & Ducibus.

Probatoria. ibidem.

PRE

AVCTORES IN COMMENTARIO Notitiæ citati.

CRON.
Aelianus.
Aelius.
Aelius Lampridius.
Aelius Spartianus.
Aelius Donatus Grammaticus.
Aeneas Syluius.
Agathias.
Aetius.
Ausonius.
Albertus Magnus.
Ammianus Marcellinus.
D. *Ambrosius Episcopus Mediolanens.*
Ambrosius de Vignate.
Andreas Tiraquellus.
Andreas Alciatus.
Angelus Clauasius.
Angelus Politianus.
Antonius Augustinus.
Appianus Alexandrinus.
Apolonius.
Apuleius.
Aristides Smyrnaus.
Aristophanes.
Aristoteles Stagyrita.
Asconius Padianus.
Atheneus.
Aulus Gellius.
Aulus Persius.
D. *Aurelius Augustinus Hipponensis Episcopus.*
Ausonius.

B

Balsamon.
Bartholomaus de Cassaneo.
D.Basilius.
Beda.
Bernardinus Rutilius.
Benedictus de Plumbino.
Bernardus Iustinianus.
Boccatius de claris fœminis.
Blondus.
Budaus.

C

Caius Plinius secundus.
Callistus.
Cassianus.
Claudianus.
Candaules.
Cassianus de institutis renunciantium.
Cassiodorus.
Castellianus Cotta.
Cedrenus.
Calius Calcagninus.
Casar.
Casaris commentarij.
Casaris Baronij Card. annales.
Chrysippus.
Claudius Galenus.
Clemens in lib. Constitutionum.
Clemens Alexandrinus.
Codex Theodosianus.
Cœlius Rhodiginus.
Collatio legum Romanarum cum legibus Moysis.
Columella.
Constantinus Imp. de thematibus.
Constantinus Porphyrogenneta.
Corippus Africanus.
Cornelius Tacitus.
D.Cyprianus.

D

Damascus.
Demosthenes orator Gracus.
Diodorus Siculus.
Diomedes Grammaticus.
Dion Cassius cognomento Cocceius.
Dionysius Halicarnasseus.
Dionysius Areopagita.
Dioscorides.
Dorotheus Gracus.

E

Epiphanius.
Euagrius.
Eucherius.
Eutrardus.
Eusebius Casariensis.
Eusebij historia ecclesiastica.
Eutropius presbyter.

F

Festus.
Flaccus Verius.
Flauius Vegetius Renatus.
Flauius Vopiscus.
Franciscus Duarenus.
Franciscus Maturantius.
Franciscus Curtius Papiensis.
Franciscus de Ripa.
Franciscus Porcellinus.
Franciscus Petrarcha.
Fortunatus in lib. de nauigio suo.
Froisardus Gallus.

G

Gaffurtus Genuensis.
Gaguinus Gallus.
Georgius Merula.
Geruasius Tibelensis.
Godfridus Anglus historiographus.
D Gregorius Nazianzenus.
D.Gregorius Pont. Max.
Gregorius Turo.
Gulielmus Budeus.
Gulielmus Durandus.
Gulielmus Montanus Laudensis.
Gulielmus Gallus Tyrius episcop.

H

Hector Boetius.
Hegesippus de excidio vrbis Hierosolim.
Herodianus.
Herodotus.
Heredotus.
Harmenopulus.
Hesychius.
Heracleus philosoph. Gracus.
D.Hieronymus.
Hippocrates.
Hippolytus de Marsilijs.
Hircius.
Homerus.
Horatius.

I

D. *Ioannes Chrysostomus.*
Ioannes Goripius.
Ioannes Villanus.
Ioannes Tritemius Abbas.
Iornandes Alanus.
Iosephus.
Iosephus Scaliger.
Isidorus.
Itinerarium Antonini.
Iulius Capitolinus. hic est allegatus in Notitia.
Iulius Casar.
Iulius Firmicus.
Iulius Frontinus.
Iustinus.
Iuuenalis.
Iunenius Cœlius.

L

Lactantius Firmianus.
Laertius.
Lancilotus Politus.
Laurentius Valla.
Laurus à Palatijs.
Laonichus Chalcondylla.
Lazarus Baysius.
Lazius.
Leo Imp. de bellico apparatu.
Leonardus Aretinus.
Lucius.

Lucius

Latius Fenestella.
L.Florus.
D.Lucas Euangelista.
Ludouicus Pontanus.
Ludouicus Gomezius.

M

MAcrobius Aurelius.
M.Actius Plautus.
Marcellinus comes.
M.Terentius Varro.
M.Nizolius Brixellensis.
M.Tatius Apronus.
M.Valerianus Martialis.
M.Varro.
Marcocus Teniolensis.
Marculfus monachus de formulis priuatorum publicorúmque negociorum.
M.Aurelius Cassiodorus.
Marc.Fabius Quintilianus.
Marc.Tul.Cicero.
Marius Salomonius.
Martinus Laudensis.
Matthaus Palmarius.
Maternus.
Martyrologium.
Metaphrastes.
Michael Psellus.
Mimus Publianus.
Musatus.

N

NAzarius in Panegyrico Constantini.
Nicolaus Bellonus.
Nicolaus Boemus.
Nicephorus.
Niceta.
Nonius Marcellinus Tiburtiensis.

O

ODofredus Beneuentanus.
Oecumenius.
Olimpiodorus Philosophus.
Ortelius.
Otto Morena Laudensis.

P

PAlladius.
Paterculus.
Paulinus Nolanus episcopus.
Paulus Orosius.
Paulus Diaconus.
Paulus in libris sententiarum.
Pausanias.
Persius.
Petrus Aucharauus.
Phauorinus Arelatensis.
Philelphus.
Phocylides Milesius.
Philo.
Philon Hebræus.
Philon biblius.
Philostratus Græcus.
Pierius.
Pindarus.
Platina.
Plato philosophus Atheniensis.
Plinius.
Plinius iunior, hic credo est allegatus.
Plutarchus Cheronæus ex Bœotia.
Polybius.
Polidorus Vergilius.
Pollux.
Pomponius Lætus.
Pomponius Mela.
Priscus magister epistolarum Theodosii secundi.
Procopius.
D.Prosper.
Prudentius.
Ptolemæus.
Publius Ouidio Naso.
Publius Terentius Afer.
Publius Virgilius Maro.
Publius Victor.

Q

QVintus Curtius.
Quintus Horatius Flaccus.

R

RAphael Volaterranus.
Rodulphus agricola.
Ruffinus Aquileiensis.

S

SAbellius.
Sabinus Floridus.
Saluianus de prouidentia.
Sagadinus.
Seneca.
Seruius Maurus Honoratus.
Sebastianus Derrerus.
Sext.Aurelius Victor.
Sextus Pompeius Festus.
Sextus Ruffus.
Sidonius Apollinaris.
Sigibertus Historicus.
Socinus.
Socrates.
Solinus.
Solon legislator Atheniensis.
Sophotatus Curopalata.
Sozomenus.
Spartianus.
Statius Papinianus.
Statius in Thebaide.
Stephanus de vrbibus.
Stephanus de Phedericis.
Strabo Amasæus philosophus.
Suetonius Tranquillus.
Suidas.
Sulpitius Seuerus.
Surius.
Symmachus.
Synesius.

T

TErtullianus.
Theodoretus.
Theophilus.
D.Thomas de Aquino.
Titius Liuius.
Titius Lucretius.
Trebellius Pollio.
Tripertita historia.
Trogus.

V

VAlerius Maximus.
Valerius Probus.
Vdalricus Zasius.
Vegetius.
Velleius.
Vibius sequester.
Viglius Zuichemus.
Vincentius Bellouacensis.
Vitruuius.
Vuolphgangus Lazius.
Volumen Synodorum.
Vopiscus.
Vrbicus Frontinus de limitibus.

X

XEnophon.

Z

ZOnaras.
Zosimus.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM QVAE IN NOTITIA IMPERII ORIENTALIS CONTINENTVR.

Index rerum & verborum.

M

qui

N

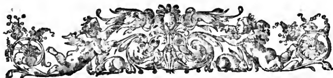
O

Colle-

Q

R

FINIS.

IN NOTITIAM DIGNITATVM Vtriusque Romani Imperij PRÆFATIO.

MNIVM, quot multis ab hinc seculis in lucem prodierunt operum, speciosissima & pretiosissima est DIGNITATVM VTRIVSQVE ROMANI IMPERII NOTITIA, in qua illius opes, præsidia, magistratus, ornamenta, vires, ac denique tota eius temporis Principum magnitudo continetur. Ipsa autem luculentam quidem in fronte tantarum rerum cognitionem promittens, ingens apud omnes sui desiderium excitat: sed in recessu recondita & obscura paucis se agnoscendam exhibet. Cùm verò nullus etiam eius certus auctor appareat, sunt qui non minus de ipsius veritate dubitent, quàm illius scientię habendę animum despondeant. Hic enim ignota ostenduntur insignia, quę non verę, sed falsæ imagines, & ad oblectandum ab aliquibus excogitarę credi possunt: varia prętcrea militum symbola, velut ex animi impetu inuenta nihil significare, aut si quem fortè mysticum latentémq; sensum occultant, inexplicabilia infructuosáque ænigmata existimantur. Idem de notis quorũdam codicum tergo inscriptis suspicãtur, quæ ob nimiam obscuritatem Oedipos interpretes desiderãt. Multa deinde inusitata magistratuum nomina ad libidinem efficta, aut si qua veritate nituntur, tamquã incognita & inania relinquẽda putant. Qui enim, inquiunt, Consulares nullo Consulatu fũctos pro rectoribus prouinciarum, qui plures hîc recẽsentur, apud Iuris cõsultos, aliosve auctores legit? Quis magistros militũ in præsẽti. Comites domesticorum & protectorum, legiones Comitatenses & Pseudocomitatenses vnquam nominari audiuit? Inter magistratuũ officia, principes, cornicularios, numeratios, ab actis, singularios & alia huiusmodi insueta nomina intellexit? Hæc & similia, quæ in hac Notitia occurrunt, nõ parum eius fidei detrahũt, nec paucos ab eius lectione auertunt. Sed qui Romani Imperij prouincias ac magistratus, miro ordine hîc digestos diligentius inspexerit, & cum is, qui in iure Ciuili explicantur, studiosè contulerit, hoc opus nõ suppositum, aut fictum, sed verũ legitimúmque deprehendet, & pro magno antiquitatis monumẽto, ac pretioso thesauro cõseruabit. Nihil enim fere hîc reperitur, cuius ius nostrũ non meminerit, in quo nõ solùm dignitates hîc recitatæ referuntur, *tit. C. de offi. P. P. Orientis vsque ad tit. C. ne rei. mili. comi. & alibi.* Sed & earum insignia à paucis animaduersa ponuntur. *l. 5. C. de offic. rect. prouin. l. 4. C. de mur. l. 12. C. de dignit. aub. §. vlt. Nouell. 24. §. vlt. Nou. 26. §. 1. Nouella 27. & alijs in locis.* Symbola quoque militum hîc repræsentata velut pugnãtibus necessaria Vegetius *li. 2. c. 18.* commẽdat: sed & pręsidũ officia in Theodosij ac Iustiniani Codicibus eodem fermè, quo in Notitia ordine disponuntur, *in rub. C. de numer. actuar. adiutorib. & exceptor. et. l. vl. C. de apparitorib. Præf. Prat. Rubri. C. de cohort. princ. pib. cornicular. l. vlt. C. de diuers. offic.* vt non modò de eius veritate non sit hæsitandum, sed pro magno iuris & antiquitatis lumine sit habenda. Multarum enim legum hinc fœtus pendet: multorum etiam auctorum, & historiographorum ignotos locos hinc latuisse apparebit. Sed quia op⁹ per se obscurũ, alia illustrare nequit, ipsum prius elucidandum fuit: quod cùm res cœca, altáque caligine mersas contineat, nullus adhuc facere curauit. Cum verò Serenissimus Sabaudiæ Dux de hoc mecum aliquando contulisset, tandem iussit, vt aliquod in id commẽtarium ederem. Ego ingenio & doctrina me aliis longè inferiorem agnoscens, tanti oneris prouinciam tentare non audebam. Res enim ardua est, inquit Plinius, *in præfatione natur. histor.* vetustis nouitatem dare, nouis auctoritatẽ, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem. Tandẽ Excelsi Principis, cui pro viribus obtemperare cupiebam, mandatis repugnare non ausus, parẽdum esse censui. Itaque Diuino fretus præsidio, profundi huius Fluminis vadis exploratis, verticosis fluctibus me commisi; difficilémq; hunc nodum Gordianum non ense recidendum, sed magna arte & industria explicãdum, aliqua ratione soluere sum aggressus, in quo si defecero ob temperandi necessitate excusabór, qua coactus A. Albini exẽplo culpã deprecari, quàm culpa carere malui. Certè ardens iuriũ cupidos iuuãdi in me laudandum erit desiderium. Nam etiam votum non assecutis, voluisse abundè pulchrum & magnificum apud graues viros *Plin. in d. præfatione*, existimatur. Hanc igitur adhuc inaccessam & pręruptis rupibus asperam viam primus ingredi ausus, non paucis sentibus recisis, saltem aliis ad sequendum planius iter aperiam. Quare cum in hoc satis laborauerim, ista qualiacũque commentaria in primis legum studiosis non parũ profutura spero. Hinc enim Romani Imperij magistratuum, qui nudi à Notitia recitantur, originem & historiam intelligent, Proconsulum, Cõsulariũ, Correctorum, Pręsidúmque differentias cognoscent, Palatinorum &

cobortalium ordines, non paucas leges, plurísque in his obscura vocabula, & quandoque integros tractatus, anteà ignotos explicatos inueniẽt. Multi prętereà non solùm Marcellini, sed & Tranquilli, Tacitique & aliorũ de Legionibus auxiliarijsque militibus, & Palatij dignitatibus, differentium loci illustrabũtur. Deinde plures, vt puto, oblectabit publicorum veredorum cursum & ordinem inspicere, præsidum salaria, ministros, insignia, pompã ac maiestatem cernere, varios militum numeros & nomina, eorũ dogmata seu emblemata explicata inuenire: iucundum erit aurea, argenteáque Principis vasa, pretiosas vestes, gemmas, ac totam denique regiam supellectilem, eo ordine ac diligentia descripta videre, vt singula statim sciri, & ad manum haberi possint; iuuabit legũ ferendarum solennitatem, salutandi Principis vsum, exigẽdorum tributorum ritum, aulicorũ varietates, ministeria, & multa huiusmodi è tenebris in lucẽ emissa spectasse: ceteros deniq; dignitatum titulos, & alia, vetustate recondita, hic explicata intueri. Vt verò nõ solũ Legũ studiosi, sed & alij, quibus hęc placuerint, nostris qualibuscumque laboribus commodiùs frui possint, Iura quibus res à Notitia relatę, vel à me additæ comprobabuntur, in contextu variis literis ea indicantibus apposui, ne ab occurrentibus legibus interrupta lectio cuiquam molestiam afferat. Cæterùm vt plenius cuncta cognoscantur, ac ne quid ad perficiẽdum hoc opus desit, Magistratus municipales, ac Decurionum ordinẽ, & munera proprio opusculo comprehensa, adieci, quod & ipsum Iurium studiosis aliquid profuturũ, atque aliis nõ ingratum fore existimaui. Vt igitur hãc Notitiam è tenebris in lucem aliquam extrahere, & clarius adspiciendam exhibere incipiam, ante omnia eius originem & auctores, quóve tempore, & ordine scripta fuerit, exponam. Deinde titulum seu inscriptionem cũ indice interpretatus, vt tota eius facies vno aspectu videri possit, summam ac totius operis Breuiarium subiiciam.

Id opus Imperio necessarium, primum ab Augusto inuentum, mox à sequentibus Principibus retentum, & per continuata secula conseruatum fuit, sed pro rerum ac temporum varietate in quibusdam est immutatum. Tacitus loquens de Augusto, ille, inquit, libellum cõposuit, quo opes publicę continebantur, quantum ciuium sociorumque in armis, quot classes, regna, prouincię, tributa aut vectigalia, necessitates, ac largitiones, quę cuncta sua manu perscripserat Augustus. Idẽ cũ Dione Tranquillus *cap.* 28. affirmat, qui eum librum rationarium ac breuiariũ totius Imperij appellat, quod Augustum de resignando Imperio cogitantẽ magistratibus ac Senatoribus domũ accitis tradidisse, scribit. Demum in fine cõplexus est, inquit, breuiarium totius Imperij quãtum militum sub signis vbique esset, quantum pecuniæ in ærario, & fisco, & vectigalibus residuis. Breuiariũ autẽ, quod nũc vulgo dicitur, ait Seneca, *lib. 5. epist.* 39. olim cũ Latinè loqueremur, summariũ vocabatur. Eũ codicem sequentes Imperatores retinuerunt, sed prout Imperij tẽpora atque vsus exigebãt, sub nomine Notitiæ minuerunt, ampliarunt, & immutarunt. Itaque præsens opus perpetuos cæterósque prouinciarum atque alios magistratus, ac militum copias, palatinásque dignitates complectitur, quæ semper in Imperio esse consueuerant. His adduntur officia, id est apparitorum ordines, quorum aliqui ex memoriæ, epistolarum, & libellorũ scriniis prodibãt *l. vlt. §. vlt. C. de diuers. offic. lib. 12.* Vectigalia verò & tributa, fiscique rationes, ac diuersis faciẽdę largitiones, quę in Augusti breuiario cõtinebãtur, in scriniis canonum, & tabulariorum sub Comitibus largitionum & rerum priuatarum scribebantur. Quare hæc Notitia alium quàm Augustum & sequentes Principes auctores non habet, in qua Imperij magistratus, aliæque dignitates cũ suis insignibus, & officia conseruabantur. Simile opus Constantinus Imp. ex Leone Philosopho genitus Romano filio, & successori reliquit, in quo summam totius Imperij, sociorum omnium fœdera, hostium vires, rationes & consilia explicuit. Id apud se in bibliotheca tanquàm thesaurum seruatũ fuisse Egnatius scribit, *in Constantino*, quo etsi diligenter perquisitum nunquam potuit inueniri. Alius huic fermè similis compositus est codex, in quo viri ad obeundas dignitates in Notitia comprehensas ad tẽmpus electi scribebantur, ac prout magistratu decedebant, in annos successores renouabantur. Hunc Iureconsulti Commentarium Principis appellatum Modestinus, *in l. abesse 32. ex quib. caus. maio.* abesse, inquit, Reip. causa videntur Proconsules, legatique eorum, & qui Prouinciis præsunt, Procuratorésve Principum, qui in Prouinciis tenentur, & tribuni militum, & prælecti, & Comites legatorum, qui ad ærarium delati, aut in Commẽtarium Principis relati sunt. Non solum enim in Commentarium, quod apud sese Principes habebant, sed & in ærarium magistratuum nomina referri consueuerant, vbi rationes, & tabulæ publicæ, Senatúsque consulta conseruabantur. Cicero, *in Pisonem*, Rationes in ærarium retuli continuò. Fuerat hic locus in æde Saturni, in qua, Regibus exactis, Valerius Publicola ærarium constituit. Auctores Plutarchus, *in Publicola & problemat.* & Macrobius *in primo Saturnal.* Hæc est prouinciarum memoria, quam, in Antoniniana bibliotheca in 9. vrbis regione conseruatam fuisse P. Victor scribit. Postremò hic liber laterculum est dictus, quod laterculi formam haberet. Geometræ enim corpus quadrum altius surgens, non tamen ad cubum perueniens πλίνθιον, id est laterculum vocant. Eius formam in insignibus Primicerij notariorum, à quo tractabatur, infra conspicietur: illius Tertullianus aduersus Valentinianos & iura sæpius meminerunt, *l. 1. §. iubemus, l. 2. §. vlt. C. de offic. Præf. Prætor. Afri. l. vlt. de off. mag. off. & aur. de mandat. Princip. seu Nouell. 17. §. 1. §. vlt. Nouell. 25. & in Notitia Nouella.* Demum Prouinciis in plures diuisis, cùm aucti essent magistratus, nouæque Palatinæ dignitates inuentæ, ac propter hostes vndique surgentes, alias veteribus militum copias addi oportuisset, omnes vnum laterculum capere non potuit. Itaq; præfecturę ac tribunatus, castrorúmque pręposituræ limites Imperij tuentes in alium codicem, laterculum minus nũcupatum, sunt translatę, quod in scrinio memorię sub Quęstoris dispositione conseruabatur, *l. 1. 2. & 3. C. de off. Quæstor.*

Sub finem verò Principatus Theodosij iunioris hanc Notitiam scriptam fuisse censeo: Sub Duce enim Ægypti meminit Alę Theodosianę nuper, id est, illo imperante, cõstitutę, & limitis Saxonici per Britanniã, quod nomen eo tẽpore, scilicet anno salutis 400. inuentum fuit, Saxonibus tum Britannicum littus inuadentibus, *Pau. Diac. lib. 14. ad fi.*

Beda

Beda in 1. eccle. hista. cap. 12. 14. & seq. Polyd. Virgi. 3. Angl. histo. & vt antiquiorem hunc librum non putem, id me etiã mouet, quòd nullus in eo legitur Illyrici Vicarius: ea enim regio tùm ab Hũnis circa annum humanæ salutis 445. sub eodem Theodosio, & Valentiniano 3. fuerat deuastata, vt auctor est Zosimus, Iornãdes, D. Prosper, Paulus Diaconus, & alij. Sed & ipsa operis inscriptio hanc Notitiam vltra Arcadij, & Honorij tempora scriptam esse indicat quod post annum salutis 425. quo Honorius decessit, fuisse oportet. Nec post annum 453. quo Auctore Cassiodoro, & Comite Marcellino, Concordia, & Aquileia ab Attila sunt euersæ, scribi potuit, quia Concordiensis fabricæ, & thesaurorum Aquileiæ tunc extantium, monetæque ibi percussæ meminit. Itaque sub finẽ Imperij Theodosij iunioris eam scriptã fuisse arbitror, & Alciatus (vbi legerit, nescio) id Breuiarium Theodosij iunioris appellat. *l. 5. Parerg. ca. 13.* Opus sanè aureum, quod dilucidatum magnum iuri nostro lumen, & perspicuam rerum Imperij Rom. cognitionem afferet. Neque enim antea Præfectorum aut Vicariorum, non Magistrorum militum, aut Comitis Orientis, non Proconsulum, vel Consularium, aliorúmque iurisdictio, aut officia plenè sciri poterant. Laterculi, ac Magistri officiorum, Comitis Largitionum, aut rerum priuatarum, Magistrorũ scriniorum, aliorúmve plurĩũ ignorabatur auctoritas. Militum etiam copię, classes, præsidia, fabricarum loca hinc noscuntur. Denique non pauca oppida, in quibus Principũ Romano. iura cõdita leguntur, prius incognita, & fortè nunquam audita, hic in suis prouinciis collocata reperiũtur, ita vt huic Notitiæ multarum rerum acceptam ferre cogamur notitiam.

Ante hunc Codicem vtraque Roma vetus, & noua in 14 regiones diuisæ cũ vicis, & ædificiis, operibúsque insignioribus descriptæ inueniũtur; Quę huius libri partes non sunt, sed in officio Pręfecti vrbis conseruatas, & inde extractas fuisse arbitror, & pro re insigni huic operi pręposítas. Eandẽ Romę descriptionem ab hac tamen in multis diuersam P. Victor, & Sext. Rufus fecerunt. Post tergum huius voluminis tormenta quędam bellica & alia ad nummos pertinentia ponuntur, quę nec ipsa ad rem nostram faciunt, sed ex fabricis Magistri officiorũ & scriniis Comitis largitionum, ad quos pertinebant, excerpta, & huc trãslata fuisse puto. Hæc tamẽ omnia, ne quid desideretur, propriis annotationibus pro virium tenuitate illustrare conabor. Quibusdam Notitiis etiam Itinerarium, Antonini nomine editum, est adiunctum, quod oppidorum distantiam, præsidia, & aliquas mansiones, seu veredorum stationes, & loca legionum notat. Quod opus nunc adauctum, ac penè totũ esse immutatum. Constantinopolim enim Constantiam, Maximianopolim legiones Iouias, & Herculeas à Diocletiano, & Maximiano inuentas, & alia huiusmodi nominat, quę diu post Antoninum addita fuêre. Id in memoriæ aut alio scrinio olim cõseruatum, & huic libro additum fuisse arbitror. Neque enim rem tàm vtilem ac penè necessariam neglectam permansisse est verisimile.

Sed vt ad Notitiam nostram reuertamur, cum multo tempore latuisset, tandem quæ a Mariano Scoto Monacho Fuldensi scripta fuerat, in vltimis Britaniis annis ab hinc 36. inuenta, in lucẽ prodiit: Sed multis mendis scatens, & aliquot, vt puto, membris trunca quam ex collatione duorum exemplarium manuscriptorum in quibusdam restitui, neque enim impresso codice multò meliora inueni. Horum alterum illius est exẽplar, quod apud Maphæos Romæ se legisse Pierius Valerianus scribit, ex eóque aliquot militarium ordinum signa recitat, quę in nonnullis ab aliis differunt. Fuit is liber anno salutis 1436. ex vetustissimo codice Spirẽsis bibliothecæ à Petro Donato Patauij Episc. extractus, cum ipse Basiliẽsi Synodo nomine Eugenii 4. præsideret, vt in eius voluminis fine ipse testatur, quod prouinciarum, vt credo, magistratibus, & pictis imaginibus deceptus parum scitè Scoti Cosmographiam appellat. Ex hoc aliud Fuluii Vrsini viri doctissimi exemplar est descriptũ, quod precibus Io. Vicentij Pinelli viri nunquam satis laudati ad me transmisit. Alterum apud Illustriss. Fridericũ Madrucium tum Romę Cęsareum Legatũ fuit, quod mihi pro sua qua erga omnes vtebatur, singulari humanitate exhibuit. Ex his aliqua emendauimus, plura vt deprauata omisimus. Sed iam ad huius operis tituli interpretationem accedamus.

DE NOTITIÆ INSCRIPTIONE AC DE IMPERII, EIVSQVE Dignitatum Diuisione.

Ilari inscriptio est NOTITIA DIGNITATVM OMNIVM TAM CIVILIVM QVAM MILITARIVM IN PARTIBVS ORIENTIS ET OCCIDENTIS. Notitiæ verbum summariam cognitionem Magistratuum, ac Palatinorum significat: in quo sensu hæc vox à posterioribus legum latoribus accipitur. Constantinus enim Notitiam artificum pro eorum indice ponit, *l. 1. C. de excus. artif.* Theodosius, *in l. vlt. C de indictio.* pro breui scriptura, quæ continet quantum quæque prouincia ex indicto auro soluere debeat. Leo *in l. fin. §. & est notitia. C. de diuers. offic.* pro catalogo officiorum, quæ in scriniis memoriæ epistolarum & libellorũ scribenda, & à Principe probanda erant. Iustinianus pro albo, vel, vt alibi nuncupatur, matricula scholarium accipit, *in l. vlt. C. de offi. mag. offic.* quam aliquando notitia, *l. 1. §. in officiis verò l. 2. §. ad hæc iubemus. C. de off. P. P. Afr.* quandoque catalogum appellat, *§. vlt. Nou. 28.* hæc enim vt Synonyma profert græcè γνῶσις, *post Nouel. 8.* alio nomine Breuis vocatur, *l. vlt. C. de conue. fisc. debito. l. scriniis: C. de palat. sacr. larg.* & ideo Tranquillus *in Augusto. c. 25. in fi.* nostrã Notitiam breuiarium, *in Augusto. c. vlt.* vel rationariũ *in eo. August. c. 28.* Imperij nominat. DIGNITATVM verò non magistratuum dixit, quia non tantum ius dicentes, sed & aliis honoribus præditos cõtinet, vt primicerios sacri cubiculi, notariorum, castrensem palatij, & scriniorum magistros, qui iurisdictione carent, & spectabilium dignitate honestantur.

Separantur autem Orientis & Occidentis di-

gnitates, quia hoc tempote duo in his partibus ſinguli Principes imperabãt. Hæc diuiſio à Probo & Floriano, *Zonaras in Probo.* mox Maximino, & Cõſtante, Conſtantino atque Galerio originem habuit, qui primi Romani Imperij prouincias ſunt partiti: anteà enim etſi M. Antoninus cum fratre Vero, & Seuerus cum Antonino filio ſimul imperauerint, nullam tamen orbis diuiſionem fecetunt. Conſtantini quoque Magni filij & ipſi Romanũ orbem in tres pattes diuiſetunt. Sed breui tebus in ſolum Conſtantium tranſlatis, totum in vnum coaluit Imperium. Poſteà Valentinianus cum fratre Valente Oriente Occidentéque diuiſo, hunc ſibi tetinuit, illi ſocio Imperij facto Oriẽtem conceſſit, & militum etiam copias cum eo eſt partitus, vt Marcellinus *lib.* 16. ſcribit. Sed hic cum liberis extinctis, poſt paucos annos ad ſolum Theodoſiũ vniuerſum rediit, Imperium, qui & ipſe tutſus filiis Atcadio Otientem, & Honorio Occidẽtem reliquit. Itaque Ægypto, & vtraque Libya vſque ad Syrtes maiotes, & Eutopa vſque ad Drilonem fluuium Arcadio traditis, ibi vtriuſque Imperij fines fecerunt. Reliqua in Occidente cum Africa, Hiſpaniis, & Britannia Hoaorius obtinuit: cũcta tamen communi nomine velut vnum eſſet Imperiũ adminiſtrabant. Continuata eſt hæc diuiſio vſque ad Valentinianum III. & Martianum, ſub quibus Barbari Britannis, Hiſpaniiſque prius occupatis, demum Gallias, ac tandem Italiam cum Illyrico & Africa tenuerunt; Occidẽtiſque extinctum eſt Imperium, ſolũ Orientis etſi multis agitatum fluctibus, aliquot ſæculis incolume permanſit. Huius tãquam eo tempore dignioris & integrioris dignitates Occidentalibus præmittuntut. Itaque totius Imperij Romani typum præmittemus: poſtea Imperij Orientalis typum. ſpecialem ſubiiciemus, nouæ veteriſque Romæ ſitum & deſcriptionem addemus.

Orientalis Imperij typus.

DESCRIPTIO

Regio I.

EGIO prima, continet in se domum Placidiæ Augustæ. Domum nobilissimæ Marinæ, Thermas Archadianas. Vicos siue Angiportus viginti nouem, Domos centum decem & octo. Porticus perpetuas duas. Balneas priuatas quindecim. Pistrina publica quatuor. Pistrina priuata quindecim. Gradus quatuor, Curatorem vnum, qui totius regionis sollicitudinem gerat. Vernaculum vnum, velut seruū in omnibus & internuncium regionis. Collegiatos viginti quinque, qui è diuersis corporibus ordinati, incendiorum solent casibus subuenire. Vicomagistros quinque, quibus per noctem tuendæ vrbis cura mandata est.

Regio II.

Regio secunda, ab initio Theatri minoris per æqualitatem sui latenter molli sublevata cliuo, mox ad mare præcipitiis abrupta descendit. Continet in se Ecclesiam magnam. Ecclesiam antiquam. Senatus Tribunal purpureis gradibus extructum. Thermas Zeuxippi. Theatrū. Amphitheatrū. Vicos siue Angiportus triginta quatuor. Domos nonaginta & octo Porticus magnas quatuor. Balneas priuatas tredecim. Pistrina priuata quatuor. Gradus quatuor. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos XXXV. Vicomagistros V.

Regio III.

Regio tertia, plana quidē in superiore parte, vtpote in ea Circi spatio largius explicatū, sed ab eius extrema parte nimis prono cliuo, mare vsque descendit. Continet in se eundem Circum maximum. Domum Pulcheriæ Augustę. Portum nouū. Porticum semirotundum, quæ ex similitudine fabricæ Sigma Græco vocabulo nuncupatur. Tribunal fori Constantini. Vicos septem. Domos nonaginta quatuor. Porticus magnas quinque. Balneas priuatas vndecim. Pistrina priuata nouem. Curatorem vnum. Vernaculum vnum, Collegiatos XXI. Vicomagistros V.

Regio IIII.

Regio quarta, à Milliario aureo collibus dextra læuaque surgentibus, ad planitiem vsque valle dučente perducitur. Continet in se idem Milliarium aureū Augusteum Basilicā. Nymphęum. Porticum Faninnis. Liburnam marmoreā, naturalis victoriæ monimentum. Ecclesiam siue martyriū sancti Menæ. Stadium. Scalam. Timasij. Vicos XXXII. Domus trecentas septuaginta quinque. Porticus magnas quatuor. Balneas priuatas septem. Pistrina priuata quinque. Gradus septem. Curatorem vnum. Vernaculum vnum, Collegiatos XL. Vicomagistros quinque.

Regio V.

Regionis quintæ non modica pars, in obliquioribus posita locis, planitie excipiente producitur, in qua necessaria ciuitatis ædificia continentur. Continet in se Thermas Honorianas. Cisternam Theodosianam. Prytaneum. Thermas Eudocianas. Strategium, in quo est Forum Theodosianum, & obeliscus Thebæus quadra. Horrea holearia. Nympheum. Horrea Troadensia Horrea Valentiniana. Horrea Cōstantiaca. Portum habet prosforianum. Scalam Chalcedonēsem. Vicos viginti tres. Domos centum octoginta quatuor. Porticus magnas VII. Balneas priuatas vndecim. Pistrina publica septem. Pistrina priuata duo. Gradus nouē. Macellos duos. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos quadraginta. Vicomagistros quinque.

Regio VI.

Regio sexta, breui peracta planitie, reliqua in decliuo consistit, à foro namque Constantini, Scalam vsque siue traiectum Sycęnum, porrigitur spaciis suis. Continet in se, Columnam purpuream Constantini. Senatum eiusdem loci. Neorium portum. Scalam Sycænam. Vicos viginti duos. Domos quadringentas octoginta quatuor. Porticum magnam vnam. Balneas priuatas nouem. Pistrinum publicū vnum. Pistrina priuata decem & septem Gradus decem & septem. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos quadraginta nouem. Vicomagistros V.

Regio VII.

Regio septima in comparationē superioris planior, quamuis & ipsa circa lateris sui extremitatem habeatur in mare decliuior. Hæc à parte dextera Columnę Constantini vsque ad Forum Theodosij, cōtinuis extensa porticibus, & de latere aliis quoque pari ratione porrectis, vsque ad mare velut se ipsam inclinat, & ita deducitur. Habet autem in se Ecclesias tres, hoc est, Irenen, Anastasiam, & Sancti Pauli. Columnam Theodosij, intrinsecus vsque ad summitatem gradibus per viam. Equites magnos duos. Partem eiusdem fori. Thermas Carosianas. Vicos octoginta quinque. Domus septingentas vndecim. Porticus magnas sex. Balneas priuatas XI. Pistrina priuata XII. Gradus sexdecim. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos octoginta. Vicomagistros quinque.

Regio VIII.

Regio octaua, ex parte Tauri, nulla maris vicinitate conterminata, angustior magis quàm lata, spatia sua in longitudinem producta compensat. Continet in se partem Fori Constantini. Porticum sinistram Taurum vsque, Basilicam Theodosianā. Capitolium. Vicos XXII. Domos centum octo. Porticus maiores quinque Balneas priuatas decē. Pistrina priuata quinque. Gradus V. Macellos duos. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos XVII. Vicomagistros quinque.

Regio IX.

Regio nona, prona omnis, & in totum deflexa, extensi maris littoribus terminatur. Continet in se, Ecclesias duas, Cœnopolim: & Omonœam. Horrea Alexandrina. Domum nobilissimæ Arcadiæ, Thermas Anastasianas. Horreum Theodosianum. Vicos XVI. Domos centum sexdecim. Porticus maiores duas. Balneas priuatas XV. pistrina priuata XV. Pistrina publica IIII. Gradus IIII. Curatorē vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos XXXVIII. Vicomagistros VI.

Regio X.

Regio decima, in aliud ciuitatis latus à nona regione platea velut magna fluuio interueniente diuiditur. Et verò tractu planior, nec vsquam præter maritima loca inæqualis, longitudini eius latitudine non cedente. Cōtinet in se Ecclesiam siue Martyrium Sancti Acatij. Thermas Constantinianas.

Domum Augustæ Placidiæ. Domum Augustæ Eudociæ. Domum nobilissimæ Arcadiæ. Nymphæum maius. Vicos viginti. Domus sexcentas XXXVI. Porticus maiores sex. Balneas priuatas. Pistrina publica duo. Pistrina priuata sexdecim. Gradus XII. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos nonaginta. Vicomagistros quinque.

Regio XI.

Regio vndecima, spacio diffusa liberior, nulla parte mari sociata est. Verum eius extensio, tã plana, quàm etiam collibus inæqualis, continet in se Martyrium Apostolorum. Palatium Flacci ianum. Domum Augustæ Pulcheriæ. Bouem æreum. Cisternam Arcadiacam. Cisternam Modestiacã. Vicos VIII. Domos quingentas tres. Porticus maiores quatuor. Balneas priuatas quatuordecim. Pistrinũ publicum vnum. Pistrina priuata tria. Gradus septem. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos triginta septem. Vicomagistros V.

Regio XII.

Regio duodecima, Portam à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro mollioribus cliuis deducta maris confinio terminatur, quàm mœnium sublimior decorat ornatus. Continet in se portam auream. Porticus Troadenses. Forum Theodosianum. Columnam itidem intra se gradibus peruiam. Monetam. Portam Theodosianam. Vicos vndecim. Domos trecentas sexaginta tres. Porticus maiores tres. Balneas priuatas quinque. Pistrina priuata quinque. Gradus IX. Curatorem vnũ. Vernaculum vnum. Collegiatos decem & septem. Vicomagistros quinque.

Regio XIII.

Tertia decima regio, Sycæna est, quæ sinu maris angusto diuisa, societatem vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa, præter vnius plateæ tractum, quam subiacentium eidem monti littorum tantum præstat æqualitas. Continet in se Ecclesiam. Thermas Honorianas. Forum Honorianum. Theatrum. Naualia. Domos quadringentas XXXI. Porticum maiorem vnam. Balneas priuatas quinque. Pistrinum publicũ vnum. Pistrina priuata IIII. Gradus octo. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos XXXIIII. Vicomagistros quinque.

Regio XIIII.

Regio sanè licet in vrbis quartadecima numeretur parte, tamen quia spatio interiecto diuisum est muro proprio vallatum, alterius quodãmodo speciem ciuitatis ostendit: est verò progressus à porta modicum situ planum, dextero autem latere in cliuum surgente vsq; ad medium ferè plateę spatiũ, nimis pronum: vnde mare vsque mediocris, hęcq; ciuitatis continet partem. Explicatur æqualitas; Continet in se Ecclesiam. Palatium. Nymphium. Thermas. Theatrum lusorium. Pontem sublicium siue ligneum. Vicos XI. Domos centum sexaginta septem. Porticus maiores duas. Balneas priuatas V. Pistrinum priuatum vnum. Gradus V.

Collectio ciuitatis.

Cognita vrbe per partes, fas est etiam situm cõclusæ iam vniuersitatis aperire, vt magnificentię vnicum decus non solum videatur opere & manu confectum, sed etiam conspirantibus elementis, naturæ fælicitate munitum. Prouidentia ergo diuina tot futurorum hominũ domiciliis consulente longo tractu, in promontorij qualitatem spaciosior terra faucibus Pontici maris opposita, sinuosis portuosa latebribus, angustior latitudine, circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque spacium quod solum apertum maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extensa custodit: intra quas septa ciuitas continet in se omnia sigillatim memorata; quę nunc ad firmioris memoriæ qualitatem summatim collecta referemus. Habet ergo vrbs Constantinopolitana, Palatia quinque. Ecclesias quatuordecim. Domos diuinas Augustarũ VI. Domos nobilissimas III. Thermas VIII. Basilicas duas. Fora quatuor. Senatus II. Horrea V. Theatra II. Lusoria II. Portus IIII. Circum I. Cisternas IIII. Nymphæa IIII. Vicos trecentos XXII. Domus IIII. millia trecentas octoginta octo. Porticus quinquaginta duas. Balneas priuatas centum quinquaginta tres. Pistrina publica XX. Pistrina priuata centum XX. Gradus centum decem & septem. Macellos V. curatores XIII. Vernaculos XIIII. Collegiatos quingentos sexaginta. Vicomagistros sexaginta quinque. Columnam purpuream. Columnas intra se per vias duas. Colossum vnum. Tetrapylum aureum vnum. Augusteũ. Capitolium. Monetam. Scalas maritimas tres. Habet sanè longitudo vrbis, à porta aurea vsque ad littus maris directa linea, pedum quatuordecim millia septuaginta quinque. Latitudo autem, pedum sex millia, centum quinquaginta.

In fine Notitiæ Imperij Orientalis habebis libellum de quatuordecim regionibus vrbis Constantinopolitanæ.

DE PRÆFECTO VRBIS CONSTANTINOPOLITANÆ VIDE infrà cap. 25.

De præfecto Illyrici Orientalis.

- Illyrici Orientalis diœceses duæ, Macedonia & Dacia, quæ erant sub dispositione illustris Præfecti Prætorio per Illyricum.
  - Macedoniæ erant Prouinciæ sex.
    - Achaia habebat Proconsulem.
    - Macedonia habebat Consularem.
    - Thessalia habebat Præsidem.
    - Creta habebat Consularem.
    - Epirus vetus, habebat Præsidem.
    - Epirus noua & pars Macedoniæ. Salutaris habebat Præsidem.
  - Daciæ Prouinciæ quinque.
    - Dacia mediterranea habebat Consularem.
    - Dacia ripensis habebat Præsidem & ducem limitaneum.
    - Mœsia prima & secunda, habebat Præsidem.
    - Dardania habebat Præsidem.
    - Præualitana & pars Macedoniæ habebat Præsidem.

Præfectus Prætorio Orientis.

- Orientis diœceses quinque.
  - Orientis XV. prouinciæ
    - Palestina: Phœnice.
    - Syria, Cilicia.
    - Cyprus, Arabia, Isauria.
    - Palestina salutaris, Palestina secunda.
    - Phœnice Libani, Euphratensis, Syria salutaris
    - Osthœna, Mesopotamia, Cilicia secunda.
  - Ægypti VI.
    - Libya superior: Libya inferior.
    - Thebais, Ægyptus.
    - Arcadia, Augustanica.
  - Asianæ X.
    - Pamphylia, Hellespontus.
    - Lydia: Pisidia.
    - Lycaonia: Phrygia Pacatiana.
    - Phrygia salutaris,
    - Lycia: Caria, Insulæ.
  - Ponticæ XI.
    - Galatia: Bithinia: Honorias.
    - Cappadocia prima, Cappadocia secunda. Paphlagonia.
    - Pontus Polemoniacus, Hellenopontus. Armenia prima.
    - Armenia secunda: Galatia salutaris.
  - Thraciæ VI.
    - Europa: Thracia.
    - Hæmimontis Rhodope.
    - Mœsia secunda: Scithia. Officium viri Illustris

NOTITIA DIGNITATVM OMNIVM TAM CIVILIVM QVAM MILITARIVM IN partibus Orientis & Occidentis.

PRAEFECTVS Prætorio Orientis.
Præfectus Prætorio Illyrici.
Præfectus vrbis Constantinopolitanæ.
Magistri equitum,& peditum in præsenti II.
Alij III. equitum,& peditum per Orientem. Equitum, & peditum per Thracias. Equitum,& peditum per Illyricum.
Præpositus sacri cubiculi.
Magister Officiorum.
Quæstor.
Comes Sacrarum largitionum.
Comes rerum priuatarum.
Comites domesticorum duo. Equitum, & peditum.
Primicerius sacri cubiculi.
Primicerius Notariorum. Castrensis sacri palatij.
Magistri Scriniorum. Memoriæ, Epistolarum, Libellorum Græcorum.
Proconsules duo, Asiæ, Achaiæ.
Comes Orientis.
Præfectus Augustalis.
Vicarij IIII. Asianæ Diœceseos, Ponticæ, Thraciarum, Macedoniæ.
Comes rei militaris II. Ægypti, Isauriæ.
Duces per Ægyptum II. Libyę, Thebaidos.
Per Orientem VI. Phœnices, Euphratensis Syriæ, Palestinæ, Osthœnæ, Mesopotamiæ, Arabiæ.
Per Ponticam vnus, Armeniæ.
Per Thracias II. Mœsiæ secundæ, Scythiæ.
Per Illyricum II. Daciæ Ripensis, Mœsiæ primæ.

Consulares quindecim.

Per Orientem V. Palestinæ, Phœnices, Syriæ Ciliciæ, Cypri.
Per Asianam III. Pamphiliæ, Hellespontij, Lydiæ.
Per Ponticam II. Galatiæ, Bithyniæ.
Per Thracias II. Europæ, Thraciæ.
Per Illyricum III. Cretæ, Macedonię, Dacię mediterraneæ. Ægyptus autem Consularem non habet.

Præsides prouinciarum quadraginta.

Per Ægyptum quinque, Libyæ superioris, Libyæ inferioris, Thebaidos, Ægypti, Arcadiæ.
Per Orientem VIII. Palestinæ salutaris. Palestinæ secundæ: Phœnices Libani, Euphratensis, Syriæ salutaris, Osrhœnę, Mesopotamiæ, Ciliciæ secundæ.
Per Asianam VII. Pisidiæ, Lycaoniæ, Phrygiæ Pacatianæ, Phrygiæ salutaris, Lyciæ, Cariæ, Insularum.
Per Ponticam VIII. Honoriados, Cappadocię primæ, Cappadociæ secundæ, Hellenoponti, Ponti Polemoniaci, Armeniæ primæ, Armeniæ secundæ, Galatiæ salutaris.
Per Thracias IIII. Hæmimontis, Rhodopes, Mœsiæ secundæ, Scythiæ.
Per Illyricum VIII. Thessaliæ, Epiri veteris, Epiri nouæ, Daciæ Ripensis, Mœsiæ primæ.
Prævalitanæ, Dardaniæ, Macedoniæ salutaris.
Correctores II. Augustanicæ, Paphlagoniæ.

COMMENTARIVM.

CAP. I.

PRAEMITTITVR index Imperij Orientalis dignitatum, quę cum suis insignibus, & officiis aliquibus exceptis, infra clarius ostendentur. Orientalis enim & vrbis Constantinopolitanę præfecti, primicerijque ac præpositi sacri cubiculi cum Duce Libyæ prætermittuntur, plurium etiam numerorum militum simbola, & aliorum insignia desunt. Itaque præter mendas, quę non paucę reperiuntur, aliquot folia hic desiderari suspicor. Milites vero palatinósque ciuilibus magistratibus Notitia commiscens, dignitates confundere videtur: Sed hoc non temere, nec sine ratione: cùm enim quinque dignitatum gradus inueniantur, Illustrium, Spectabilium, Clarissimorum, Perfectissimorum, & Egregiorum, Illustrium ordines præmittit, mox Spectabilium sequuntur, prout sunt digniores, & in Laterculo descripti reperiebantur quo ordine hinc

sumpto, Iostinianus quosque sub suis titulis digestos, in suo Codice disponit: & eadem fermè serie in quadam constitutione singulos Zeno recitat, *in l. vlt. suluet. C. vbi Senat. vel clariss.* vt illos ex hac Notitia hausisse videatur, quę Egregios, velut infimos, ac omni ditione carentes omittit. In quocunque verò dignitatis gradu tres classes sunt, vna Magistratuum ciuilium, alia Militarium, tertia Palatinorum. Inter illustres ciuiles præcedunt Præfecti, his Magistri militum succedunt, deinde Palatini nempè officiorum Magister, Quæstor, Præpositus Cubiculi, Comites largitionum, & rerum priuatarum. Vltimum Comites domesticorum equitum & peditum locum tenet, & omnes cum suis insignibus repræsentantur, nec alij præter hos, & Senatores seu patricios hoc titulo gaudebant, Spectabilium similes ordinantur Classes: sed in his primi sunt palatini, videlicet, Castrēsis, Primicerij Cubiculi, & notariorum, qui Laterculo præerant, & Magistri scriniorum. His ciuiles, id est, prouinciarum magistratus sunt proximi, nempe Proconsules, Comes Orientis, Præfectus Augustalis, & Vicarij. Postremi Spectabilium sunt Comites, Ducesque rei militaris in limitibus degētes. Vltimus est ordo Clarissimorum, inter quos precipui erant tres prouinciarū ciuiles magistratus, id est Consulares, & Prę sides, quorū singulas prouincias, sub Spectabilibus quidem magistratibus ciuilibus Notitia repręsentat. Ipsorū verò Rectorū insignia aut officia nō ostēdit, sed ea in Cōsulari Palestinæ, & Præside Thebaidis, velut omnium typis in Oriente demonstrantur. Cęteri, inquit Notitia, Consulares & Prę sides ad similitudinem Consularis Palestinæ & Præsidis Thebaidis officium habent; Perfectissimi verò incuria, vt puto, librariorum hic sunt prætermissi.

Idem ordo in Occidente obseruatur, in quo nec P.P. Galliarum, nec Primicerij præpositiue sacri cubiculi insignia apparent. Aliquid tamen ibi cernitur, quod in Oriente omissum fuerat. Correctoris enim Apuleiæ & Calabriæ, item Perfectissimi Præsidis Dalmatiæ, velut aliorum Correctorum, & Perfectissimorum exemplar, officia, & insignia repræsentantur, quę in Orientis Notitia prętermittuntur, vbi Prę sidem Arabiæ Perfectissimum fuisse constat. Constantino enim imperante Theodorus Prę ses Arabiæ vir Perfectissimus appellatur *in l. 18. C. de pœnis.* Idem arbitror, & de Isauriæ Præside, qui tempore huius Notitię ab earum Ducibus & Comitibus Prę sidum vices agentibus regebantur. Et ideo hi in catalogo aliorum Præsidum, qui erant Clarissimi, non reperiuntur. Vbique verò obseruatur, vt semper digniores in quoquo ordine præmittantur, id est, vt non modò Illustres Spectabilibus, & hi Clarissimis, & rursus hi Perfectissimis præferantur, sed & in quaqua horum Classe præstantiores semper præcedunt. Nam inter Illustres prius præfecti, deinde militum magistri, mox Palatini nominantur. Idém que in Spectabilibus obseruatur. Senatores verò Patricij Coss. Pretores, & Ædiles omittuntur, nam Patricij administrationem non habebant: Consules pręter inane dignitatis nomen nullam ferè auctoritatem retinebant: Prætores tunc temporis, & Ædiles, nulli in prouinciis erant, & in vrbe modicum ius habentes, inter eos qui imperio vtebantur, recensendi non erant, & ideo hic reticentur.

NOTITIA.

SVB dispositione virorum Illustrium Præfectorum Prætorio per Orientem Diœceses infra scriptæ.

Oriens, Ægyptus, Asiana, Pontica, Thracia.

Prouinciæ Orientis XV.

Palestina, Phœnice, Syria.
Cilicia, Cyprus, Arabia. Et Dux & Comes rei militaris.
Isauria, Palestina salutaris Palestina secunda
Phœnice Libani, Euphratēsis, Syria salutaris.
Osrhœna, Mesopotamia, Cilicia secunda.

Ægypti VI.

Libya superior: Libya inferior.
Thebais. Ægyptus.
Arcadia Augustanica.

Asianæ X.

Pamphylia. Hellespontus,
Lydia, Pisidia.
Lycaonia, Phrygia Pacatiana.
Phrygia salutaris.
Lycia, Caria, Insulæ.

Ponticæ XI.

Galatia, Bithinia, Honorias.
Cappadocia prima, Cappadocia secunda, Paphlagonia.
Pontus Polemoniacus, Hellenopontus, Armenia prima.
Armenia secunda, Galatia salutaris.

Thraciæ.

Europa, Thracia.
Hæmimontis Rhodope.
Mœsia secunda: Scithia. Officium viri Illustris Præfecti Prætorio Orientis.
Princeps.
Cornicularius.
Adiutor.
Commentariensis.
Ab actis.
Numerarij.
Subadiuuæ.
Cura Epistolarum.
Reperendarius.
Exceptores.
Adiutores.
Singularij.
Præfect. P. euectiones annuales non habet, sed ipse emittit.

COMMEN-

COMMENTARIVM.

ILLVSTRIVM & spectabilium magistratuum præmisso ordine, quo à Notitia sunt repræsentandi Consulares, Præsidiales, Correctoriæque prouinciæ sigillatim recitantur; nec enim plures earum hoc tempore reperiebantur differentiæ. Hic verò duorum Præfectorum Prætorio, Orientis & Illyrici diœceses cum cuiusque prouinciis & præcipuis officiis explicantur, quę vt facilius intelligantur, eg non seruata Illustrium & spectabilium serie, sed ciuilibus magistratibus à militaribus & palatinis distinctis, alio ordine ita vtriusque Imperij dignitates summatim colligendas esse putaui.

Erant in Oriente duo Præfecti Prætorio, alter Orientis, alter Illyrici, quibus LX. prouinciarum magistratus parebant. Præfecto Orientis suberat Proconsul Asiæ cum II. Præsidibus, Comes Orientis cum XV. Præfectus Augustalis cum XL. Tres Vicarij, videlicet Asianæ cum VIII. Ponticæ cum XI. Thraciæ cum VI. Qui cum Asiæ Proconsule sunt XLIX. prouinciarum rectores. Præfectus verò Prętorio Illyrici Proconsuli Achaię imperabat, & duabus Vicariis Macedonię, cum VI. prouinciis, & Daciæ cum aliis V. Itaque omnes Orientis computatores Proconsules erant prouinciæ LX. Porrò hic est animaduertendum, cum inter XV. Orientis prouincias scribitur DVX ET COMES REI MILITARIS ISAVRIÆ, legendum esse PRÆSES ET COMES REI MILITARIS Isauriæ, quemadmodum infra in eo Comite, & Præside habetur. Nec facile eundem Ducem & Comitem appellatum reperiemus, sicut nec Ducis nomen Comiti præpositum. Ideò autem hic ciuilibus magistratibus inseritur, quia cum Isauria Præsidis esset prouincia, à Comite tamen rei militaris regebatur, qui idem officio Præsidis fungebatur. Quoniam verò inter Comites recensetur ea ratione supra in Indice, inter XV. prouinciarum Præsides non connumeratur.

In Occidente quoque erant duo Præfecti Prętorio, alter Italiæ alter Galliarum; Ille prouinciis XXIX. cum Proconsule imperabat, scilicet XV. in Italia. VI. in Africa. VI. in Illyrico. Præfecto Galliarum suberant prouinciæ XXIX. nempè Vicarij III. Hispaniarum cum Præsidibus VII. Galliarum seu prouinciarum XVII & Britannlarum cum V. Quæ sunt prouinciæ Occidentis LVIII. & iunctâ aliis Orientis efficiunt CXVIII. prouincias. Rursus in Oriente V. Magistri equitum peditumque reperiebantur II. Pręsentales, allj III. per Orientem, Thracias, & Illyricum, cum vexillationibus Equitum XLI Legionibus peditum XLI. & auxiliis item peditum LXXI. Præterea duo Comites domesticorum, alter scholæ peditum, alter equitum, qui Principem semper comitabantur. In limitibus verò erant Comites rei militaris duo, & Duces XIII. qui plures equitum peditúmque copias ex his, quæ Magistris militum parebant, & alias secum habebant; in Occidente tres tantùm magistri reperiebantur, duo in præsenti, alter peditum, alter equitum, tertius item Equitum per Gallias cum vexillationibus Equitum XLII. & auxiliis LXV. Duo quoque vt in Oriente, Comites protectorum Equitum peditum. In limitibus Occidentis Comites, VI. & Duces XII. excubabant. In palatiis verò vtriusque Imperij Comes officiorum, largitionum, rerum priuatarum; Quæstor Præfectus sacri cubiculi, Castrensis: Primicerius notariorum, & scriniorum magistri morabantur, de quibus suo loco differetur.

Hæ sunt Notitiæ dignitates vtriusque Roma. Imperij, quæ ex maiore latereulo prodeuntes, illius magnitudinem ac vires patefaciunt, quæ cum in Illustres, spectabiles, Clarissimos & Perfectissimos digerantur, horum origo altius repetenda ac plenius est explicanda. Sed, vt initio totius Notitiæ apertior facies appareat, vniuersum eius argumentum in quosdam ramos seu capita summatim distincta antè præfixi.

De officio Præfecti Prætorio per Illyricum habebis infra cap. 24.

Dignitates Orientalis Imperij Romani.

- *Illustres.*
  - *Præfectus Prætorio Orientis sub quo Prouinciæ 48. pag. 10.*
  - *Præfectus Prætorio Illyrici sub quo Prouinciæ XI pag. 11.*
  - *Præfectus vrbi Constantinopolis.*
  - *Magistri militum. V.*
    - *Præsentales II.*
    - *Per Orientem.*
    - *Per Thracias.*
    - *Per Illyricum.*
  - *Præpositus sacri cubiculi.*
  - *Magister officiorum.*
  - *Quæstor.*
  - *Comes Largitionum.*
  - *Comes rerum priuatarum.*
  - *Comes domesticorum equitum.*
  - *Comes domesticorum peditum.*
- *Spectabiles.*
  - *Primicerius Cubiculi.*
  - *Castrensis Palatij.*
  - *Primicerius Notariorum.*
  - *Magistri Scriniorum. IIII.*
    - *Memoriæ.*
    - *Epistolarum.*
    - *Libellorum.*
    - *Epistolarum Græcarum.*
  - *Proconsules. II.*
    - *Asiæ.*
    - *Achaiæ.*
  - *Comes Orientis.*
  - *Præfectus Augustalis.*
  - *Vicarij. V.*
    - *Asianæ.*
    - *Ponticæ.*
    - *Thraciæ.*
    - *Macedoniæ.*
    - *Daciæ.*
  - *Comes rei militaris. II.*
    - *Ægypti.*
    - *Isauriæ.*
  - *Duces. XIII.*
    - *Per Ægyptum. II.*
      - *Lybiæ.*
      - *Thebaidis.*
      - *Phœnices.*
    - *Per Orientem. VI.*
      - *Euphratensis & Siriæ*
      - *Palæstinæ.*
      - *Osrhœnæ.*
      - *Mesopotamiæ.*
      - *Arabiæ.*
      - *Armeniæ.*
    - *Per Ponticam. I.*
      - *Mœsiæ secundæ.*
    - *Per Thracias. II.*
      - *Scythiæ.*
      - *Daciæ ripensis.*
    - *Per Illyricum. III.*
      - *Mœsiæ primæ.*
      - *Palestinæ.*
      - *Phœnices.*
- *Clarissimi.*
  - *Consulares. XV.*
    - *Per Orientem. V.*
      - *Syriæ.*
      - *Ciliciæ.*
      - *Cypri.*
    - *Per Asianam. III.*
      - *Pamphiliæ.*
      - *Hellesponti.*
      - *Lydiæ.*
    - *Per Ponticam. II.*
      - *Galatiæ.*
      - *Bithyniæ.*
    - *Per Thracias. II.*
      - *Europæ.*
      - *Thraciæ.*
    - *Per Illyricum. III.*
      - *Cretæ.*
      - *Macedoniæ.*
      - *Daciæ mediterraneæ.*

Correctores, II.
Augustanica.
Paphlagonia.
Clarissimi.
Præsides : XLII.
Per Ægyptum. V.
Lybia superioris.
Lybia inferioris.
Thebaidos.
Ægypti.
Arcadia.
Per Orientem. VIII.
Palestina salutaris.
Palestina secunda.
Phœnices Libani.
Euphratensis.
Syria salutaris.
Osrhœna.
Mesopotamia.
Cilicia secunda.
Per Asianam. VII.
Pisidia.
Licaonia.
Phrygia Pacatiana.
Phrygia salutaris.
Lycia.
Caria.
Insularum.
Per Ponticam. VIII.
Honoriados.
Cappadocia prima.
Cappadocia secunda.
Hellenoponti.
Ponti Polemoniaci.
Armensa prima.
Armenia secunda.
Galatia salutaris.
Per Thraciam. IIII.
Hæmimontis.
Rhodopes.
Mœsia secunda.
Scythia.
Per Illyricum. VIII.
Thessalia.
Epyri veteris.
Epyri noua.
Dacia ripensis.
Mœsia prima.
Prævalitana.
Dardania.
Macedonia salutaris.
Perfectissimi.
Præses Arabiæ.
Præses Isauriæ.

DE ILLVSTRIBVS, SPECTABILIBVS, ET CLARISSIMIS.

CAP. II.

VINQVE dignitatum gradus sibi proximè succedentes sub Principibus Rom. inuenti fuere, Illustris, Spectabilis, Clarissimi, Perfectissimi, & Egregi., cuius tamquam infimi Notitia non meminit. Hi tempore Romanæ Reipublicæ in vsu non fuere, sed postea ad distinguendas sublimiores personas sunt instituti. Clarissimi nomen primum Senatoribus est attributum, quod iam impetrante Tiberio introductum erat. Siquidem Caius Cassius Longinus, qui eo tempore vixit, *l. 2. § pen. de origine iuris*, claras personas senatoris vxores, aut filias vocat. *l. curator 5. de curatorib. furio.* Ælius quoq. Marcianus, qui sub Pio floruit, *l. 2. de his qui sunt sui vel alien. iur.* Senatores Clarissimos viros dicit, *l. deferre: 18. in prin. de iure fisci.* Marcus Antoninus Saluium Iulianum; *l. Diui. 17 de iure patro.* Seuerus & Antoninus Procõsules & Præsides, eodem nomine appellant. *l. 3. C ex quib. caus infam. irrogat. l. 1. C. si ex fals. instrum.* Illustris verò, epitheton, quando inuentum sit, non constat: id serius institutum esse videtur, quia neque Plinius Plutarchúsve, aut alij illius seculi scriptores, huius tituli meminerunt. Quin Plin. Iun. Consulares Clariss. *Epist. vlt. lib. 7.* appellat, quos inter primos illustres fuisse constat: vereor inquit clariss. Cnss. ne mihi Massa silentio suo præuaricationem obiecerit. Vnius verò Vlpiani legis verba, *l. vlt. de Senat.* de Illustribus tractantia à compilatoribus addita non eius esse credi potest. Patricios primum Illust. denominatos fuisse Isidorus sentit; *lib. 9. orig. ca 4* Erat hæc summa in Imperio dignitas, quæ à Patricius ab Augusto inuentis originem habuit. Is iam senex, quindecim Senatores singulis mensibus elegit, quorum consilio in expediendis negotiis vtebatur; postea viginti annuos à Senatu accepit, & ab eo obtinuit, vt quicquid cum iis & Tiberio, & Consulibus nepotibúsque & aliis ab eo conuocandis statuisset, ratum esset, ac si à toto Senatu decretum fuisset. *Dion. lib. 55.* Hi posteà summi Senatores, & Patricij fuere, qui arbitrio Principis electi, soli sententiam in Senatu dicebant, eos Hadrianus eximios ad hoc munus eligebat. *Spartian. in Hadriano.* optimos, inquit, quosque de Senatu in contubernium Imperatoriæ maiestatis adsciuit, quos secum habitate voluit. Itaque in duas classes Senatus diuidi cœpit, Illustrium & Clarissimorum; propriè Senatores erant Patricij, qui præcipuus in Imperio gradus habebatur. *Dion. lib. 55.* Vnde patriciatus dignitas à Suida, & legibus summa vocatur. *l. 3. & vlt. C. de consu. § filiusfa. Instit. quib. mod. ius patr. pot. sol.* Hi publica negocia tractabant, & de criminibus iudicabant. Tacitus, *lib. 4. annali.* Iam primum, ait, publica negocia, & priuatorum maxima, apud patres tractabantur, dabatúrque primoribus disserere. Idem, Priores Senatus infimas delationes excercebant. Alexander Imp. inquit Lampridius doctissimos, & sapientissimos Iureconsultus non minus quinquaginta in consilio habuit, quorum sentẽtiis S.C. conficiebantur, & istud consistorium Principis vocabatur, *l. vlt. C de off. diuer. iud.* postea consistoriana dignitas est dicta, *l. quicunque. C. de procur.* & ipsi Senatores Patricij Comites consistoriani, quam dignitatem à Constantino inuentam Zosimus autumat, *lib. 5.* & lege cautum vt supra præfectos prætorio sederent, *d. l. vlt. C. de Consulib.* A Principe codicillis creabantur, quod non solum iura, *d. l. vlt.* sed & Tacitus *lib. 2.* significant. Loquens enim de Claudio, ait, Ijdem diebus in numerum patriciorum adsciuit Cæsar vetustissimum quemque è Senatu, aut quibus clari parentes fuerant, paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerat: Hæc ille. Quod verò Principi in arduis rebus consulerent, & ei vice parentis essent, patricij sunt nuncupati. *l. vlt C. de Consf.* Quorum loco hodiè Cardinales Romę successisse videntur, qui & ipsi Summo Pontifici assistentes, magnis in negociis consulũt. Cæteri verò inferiores Senatores Clarissimi sunt vocati, Vlpianus *l. fœmina 8. de Senatorib.* Clarissimarum, inquit, fœminarum nomine, Senatorum filias non haberi, nisi clarissimos viros sortitæ sunt: tam diu enim clarissima fœmina erit, quamdiu Senatori nupta est, vel clarissimo. Senatorem hic non patricium intelligit, sed alios inferiores in senatu clarissimos. *l. 2. C. de his qui ven. ætat impet. l. vlt. C. vbi sen. vel clariss.* Vnde clarissimatus dignitas pro senatoria accipitur. Valentinianus A. in *l. 1. C. de equestri dignit.* Equites, ait, Romanos, secundum gradum post clarissimatus dignitatem obtinere iubemus. Sed etsi hi duo tituli, initio Senatum distinxerunt, eiúsque proprij fuerunt, in alios postea transierunt, ac demum decem magistratuum, seu dignitatum ordines, quanquam non patricij Illustris titulo, sunt honestati, nempe Consules. Præfecti Prætorio, Vrbi, Magistri militum, & officiorum, Quæstores, Præpositus sacri cubiculi, Comites largitionum, & rerum priuatarum, & domesticorum, quos eodem ferè ordine Notitia & iura *d. l. vlt. C vbi senator. vel Clariss. & l. 1. & 2. C. de Præf. Prat. vrb.* recensent, vt ex eodem fonte manare agnoscantur. Hi quanquam non Patricij in Illustrium tamen Senatorum numero censebantur. Vlpianus *in l. vlt de Senatoribus.* Senatores, inquit, accipiendos esse eos qui à Patriciis, & Consulibus, vsque ad omnes Illustres viros descendunt, quia hi soli in Senatu sententiam dicere possunt. Significat incipiendo a Patriciis, qui sunt summi, & Consulibus descendendóque ad Præfectos, & magistros officiorum omnes esse Illustres & Senatores, quæ verba fortè à compilatoribus addita fuere. Eas autem dignitates patriciis minores fuisse Zeno significat *in l. 3. C. de Consulibus.* qui statuit neminem creari posse patricium, qui prius Consul. Præf. Prætorio vel vrbis aut magister militum non fuisset. Illustres his notis significantur V. I. aut INL. vir illustris, aut inlustris, vt veteres scribebant.

Cæterum qui à Senatoribus descendebant, aut ob aliam caussam Senatum ingrediebantur, omnes erant Clarissimi. Quemadmodum viri Illustris nomen à Patriciis in alios fuit propagatum, ita & de clarissimis titulo euenit, qui cum proprius minorum Senatorum esset, in prouinciarum magistratus, & alios transiit, in primísque Consules, mox

Pro-

Proconsules Clarissimi dici cęperunt, ita enim eos Pius Antoninus *in toll l. Rom.* & Seuerus appellanr. *in l. 3. C. de his qui no. infam. l. 1. C. si ex fals instrum.* quod argumentum est tum spectabiles inuentos non fuisse, inter quos postea Proconsules primi fuere. In clarissimos quoque recepti sunt Consulares, i. præsides Consularibus ornamentis decorati, quorum dignitas Clarissimatus vocatur *l. 2. C. de dome. & protector.* Eodem titulo Correctores prouinciarum *l. 1. C. vt omnes tam ciuit. l. si post. 4. C. de iur. & fact. ignor.* & præsides *d. l. 1. C. vt omnes tam ciuil. l. præses. 5. C. de pign l. 2. C. de ordine iudicior* sunt honestati. Denique & Comites ordinis secundi, veluti prouinciarum scholarum *l. 2. C. de prsus. leg. scholar.* quæ erant num. XI *l. vlt. C. de loc* Silentiarij *d. vlt. C. de silentia.* & alij. Scribebatur aūt vir Clarissimus his notis V. C cuius rei multa ex legū subscriptione parēt exēpla *l. 6. C. de iur. om. ind l. vlt. C. de fisca. vsuris* Iidē speciosi vocantur. Vlpianus *l speciosas. 100. de verbor sign.* speciosæ, inquit personæ accipiuntur clarissimæ, vel quæ ornamentis senatoriis vtuntur, nobiles quoque appellantur *l. vlt. § sin autem testa. C de cur. fur. l. omnium C de testam.* tanquam notabiles, & honorum luce conspicui. *l. 3. C. de mercatoribus.* Postremo medius & tertius ordo spectabiliū, senatui est insertus, tréſque senatorum ordines Illustrium & spectabilium, & Clarissimorum facti fuere. Isidorus *lib. 9. etymologi. cap. 4.* primi, inquir, senatorum dicuntur Illustres, secundi spectabiles, tertij clarissimi; Nam inferius quamtum aliquod genus non est. s. senatorum; sed extra senatum alij gradus Perfectissimi, & Egregij fuere. Portò sicut Illustrium, ita & spectabilium decem aliæ factę sunt dignitates, vt Primicerius sacri cubicali, & notariorum, Comes Castrensis, magistri scriniorum, Proconsules, Comes Orientis, Præfectus Augustalis, Vicarij, Comites, Ducésque rei militaris, qui eodem quo à notitia ordine à Zenone *in d. l. 1. C. vt omnes tam ciu.* recensentur. Notarij quoque tribuni, qui laterculum maius tractabant, à Zenone *l. 2. C. de primicer.* spectabiles vocantur. Hisque notis spectabilis significabatur V. S. quod nomen etiam nunc in quibusdam Germanię regionibus est in vsu, in Italia sordescit, quo vix vilissimi hodie dignantur. Hos Græci περιβλέπτους appellant *Nouella 23. & seq.* clarissimos verò λαμπροτάτους *Nouella 71.* quæ vox Latinè splendidissimum sonat. Spectabiles quandoque clarissimi vocantur, quod inde euenire arbitror, quia in Senatum recepti duplici titulo gaudebāt. Sic Duces Clarissimi dicuntur *in l. 2. § ita Clarissimo Duci & seq. C. de off. P. P. Afric.* qui sunt spectabiles *l. penult. C. de appellat.* & Silentiarii ab Anastasio Clarissimi appellātur, *l. vlt. C. de silentiar.* qui etiam spectabiles erant, *l. omnimodo. 30 § fin. C. de inoff. te. tamen.* & tribuni notarij laterculum maius tractantes. Nomen spectabilis semel vsurpatur à Paulo Iureconsulto, qui Prefectum vigilum ita vocat, *l. 2. C de primicer. l. neque 16. C. de decurion.* Sed ibi gradus qui est supra clarissimum nō significatur, quicquid senserit Accursius, neque. n. prefectus vigilum erat magistratus, *l. 2. § deinde Cornelius de orig. iur.* nec pluris quàm præses vt Spectabilis posset nominari, quod & Placentinus animaduertit, præterea proconsul posteà spectabilis, *l. raptores 54. C de episc. & cle.* tū clarissimus *l 3. C. de his qui not. infam.* fuit. Itaque constat nondum spectabilis dignitatem tum inuentā fuisse, & illud verbum vel à compilatoribus additum, vel ad honestandum Præfectum vigilum, non denorandum honoris gradum positum.

Illustres, Spectabiles, & Clarissimi hoc priuilegio fruebantur, vt per se ipsos lites ciuiles, aut criminalem iniuriarum actionem exercere non possent, sed per procuratores id agere compellebantur. Indignum enim videbatur speciosas personas cum inferioribus causam dicendo ante iudices stare. *l. pe C. de procuratorib.* Posteà spectabilibus & clarissimis concessum est, vt ipsi per se litigare possint. *Auth. in. vt ab illustrib. & qui supra eis sunt.* Habebant & Illustres, sed non Spectabiles, aut Clarissimi, hoc pręcipuum, vt rei criminum facti, à nullo quàm à Principe, vel eo cui Princeps causam delegasset, possent iudicari. Quo tempore etsi pręsentes, cum iudicibus tamen in inferiore auditorij parte sedebant, ne litigantium modo stare cogerētur. A iudicibus quoque inconsulto Principe cōdenari nō poterāt, sed tātū absolui: *l. vlt. C. vbi Senatores vel clariss* nec nisi ex scripto in iudicium vocari, vocatiq. se iudicio staturos, aut iudicatū solututos, satisdare nō cōpellebātur, sed satis erat etiā criminaliter accusatos id iuramento promisisse. *l. pen. C. de dignitatib.* Cum pręsidibus prouinciarum honorisgratia in tribunali sedere poterant etiam qui honorarias has dignitates obtinuissent, nisi ipsi litigassent, nam quo tempore illorum causæ agitabantur, ab eo loco abstinebant. Valentinianus A. *in l. vlt. de off. diuer. iud & l. 1 C de off. cou iud* Sciant, inquit, Principes & cornicularij, & primates officiorum, & iudices etiam ternas libras auri à suis facultatibus eruendas si honoraris viris, quibus etiam consistorium nostrum ingrediendi facultas prębetur, secretarij iudicum non patuerit ingressus, aut reuerentia non fuerit in salutatione delata, aut sedendi cū iudice societas denegata: Hęc ille. ex cuius verbis apparet eos etiam reuerenter salutatos fuisse; possunt etiam illustres quas ferunt sententias, per officiales suos recitare: cęteri ex scripto legere teneotur. *l vlt. C. de sent. ex peric. reci* Aliis pręterea perfectissimorum immunitatibus gaudebant, de quibus infra dicetur. Turpibus quoq; lucris Illustres abstinere oportebat, nec vltra trientem vsurarum capere. *l. eos. 26 § 1. C. de vsuris.* nec vilē vxorē ducere *l. 1. C. de naturalib liber.* quod vltimum postea est sublatū. *§. vlt in Auth. quib. mo. natu effic. sui. §. quia vero 1. Auth vt liceat matri & auia.* Illustres etiam illustrissimi promiscuè vocabantur *d l. fi. C. vbi senat. vel clariss* aliisque speciosis nominib. honestabantur, vt SVBLIMISSIMI atque EXCELLANTISSIMI. *l. eam deuenit. 28. C. de cons aud* sic nominatus Quæstor Palatij, quem illustrem esse constat. *l. pracipimus 32. & l. iubemus 34. C. de appel.* Item EXCELSI GLORIOSISSIMI Q. *d. l. raptores, 54. C. de episc. & cler in Nou. 1 seu Auth. de here & Falc. Nou. 2. 4. & multis aliis.* ET MAGNIFICI *§. 1. in Auth. vt iusiurandū d. l pracipimus, 32. l. eo casu 33. C. de app d. l vl C. vbi senator. vel clarissimi.* dicebantur, quo nomine & ipsi Principes gaudebant *l. 1. C. de veteranis. & in proœmio insti in prin. c. venerabilem, 34. § 1. de ele.* Si quis cum Illustri viro, & pręcipuè Præfecto Prætorio, vel vrbi loquebatur, vel ad eum et Princeps ipse scribebat, his verbis appellabat, VESTRA MAGNIFICANTIA, *l. vlt. C. de off. eius qui vic. alter. gerit.* vel ILLVSTRIS MAGNIFICENTIA TVA, *l. 2. C. de offi. mag. milit.* aut CELSITVDO, *l. vl. C. de nume. § scriptū, in Aut vt iud. fine qu u suo suffragio fiat & in Auth. vt ordin. prefectur. in §. qua 6, l Nou. 70.* quo

titulo hodie Principes paulò Regibus inferiores honestatur. item SVBLIMITAS, *l. actuarios, 7. C. de numerar.* & MIRANDA SVBLIMITAS, *l. 9. C. Th. de cursu publico.* MAGNITVDO *l. pe. C. de aū.* EMINENTIA *in Auth. vt ab Illustribus.* Græcè ὑπεροχὴ, quod verbum Interpres vertit EXCELLENTIA, *in Auth. de trien. & semisse, in fi. & in Auth. vt nō fiat pign. in fin.* AVCTORITAS TVA scripsit Iulianus *in l. 26. C. T. de curs. publico* SINCERITAS TVA erga P.V. Valentinianus *in l. 11. C. Th. eod. tit.* & erga P.P. Valens *in l. 35. C. Th. eod. tit.*

Sedes quoque Præfecti Prętorio AMPLISSIMA vocatur, *l. 3. C. de nu.* quandoque MAGNIFICA, *d. l. fi. C. vbi senator vel clariss. l. 16. C. T. de curs. publico.* nonnūquam EXCELSA *Rubr. C. de na. Sedis excel.* & EMINENTISSIMA *l. 2. C. de præpos. sacr. cubic.*

Cū Spectabili loquens, dicebat VESTRA SPECTABILITAS, *l. 2. C. de apoc. publ.* cum clarissimo VESTRA CLARITAS. Ita ad Agerochium clarissimum præsidē Æmimontis in Thracia Iustinianus scribit, *in Auth. ut quis mutuam daas agricolæ. quæ est Nouella 32.* Aliquando VESTRA SINCERITAS, *l. vnicaer. 9. C. vbi causæ fisc.* VESTRA GRAVITAS, vt Valentinianus Honoratū Consularem Byzancij appellat. *l. 1. C. de off. comi. rer. priuat.* Diocletianus Serapionem, *l. 3. C. de pedan. iudicibus.* qui ex hoc deprehenditur prçses fuisse, vt voluit Azo, nō præfectus prætorio, vt credidit Accursius. Nam & ibi disertè prçsidiale iudiciū nominatur. VESTRA REVERENTIA, & VENERATIO dixit D. Basilius Terentio Comiti scribens: & vestra potestas, *Optatus ad Parmen. lib. 1.*

Tantum verò his dignitatibus prçditos honorādi studiū fuit, vt tribus auri libris multarentur, qui eo suo titulo, vel honorifico nomine nō appellassēt aut colloquendo vel scribendo reuerenter nō salutassent. *l. 1. C. de offic. diuer. iud. l. potterit. 5. C. de offic. recto. prouin.* Valentinianus, *in l. vlt. C. de offic. diuers. iud. & l. 2. C. de prox. sacr. scrinio.* Ternas, inquit, auri libras pēdent, si honoratis viris reuerentia nō fuerit in salutatione delegata. Sed nec inferiores magistratus maioribus se æquare poterāt. Præsidibus enim prouinciarum Illustres viros fratres appellare nō licebat; multa in eum qui hoc ausus esset imposita. *d. l. 2. C. de off. diuer. iud. l. potterit. 5. C. de offic. rect. prouinc. C. de perfectissimatus dignitate.*

DE PERFECTISSIMIS. Cap. III.

TRes præmissi tituli ad Senatorum ordines honestandos inuenti fuere sequentes extra Senatum ad alios exornandos sunt excogitati. Constantinus enim vt plures extolleret, inquit Eusebius, *lib. 4. ca. 4.* multa honorum genera adinuenit. Primi ergo post clarissimos instituti sunt equitibus digniores Perfectissimi. Cōstātinus, *l. 1. C. T. de his qui ven. ætat. impetrat.* Senatores, ait, veniam ætatis impetrantes apud officium P.V. de suis motibus, & honestate perdoceant, perfectissimi apud vicariam præfecturam: equites Romani apud Præfectum vigilum. Hæc ille. Equites enim secundum post clarissimos locum habebant, *l. 1. C. de equestr. dignit.* eos perfectissimi præcedebant à quibus proprio titulo distinguuntur. Et licet Macrobius, *li. 6. Saturnal.* M. Valerium Probum, qui diu eques militauerat, virum perfectissimum appellet, is non ab equestri militia, sed à Principe hunc honorem obtinuerat, qui codicillis ab Imperatoribus concedebatur. *l. 1. C. de perfectiss. dignit.* Hic est ille Probus, qui marmorum vetustiorum notas interpretatur, & P. Illyrici fuit *l. 2. C. de defensorib. ciuitatum.* ad quem iura extant, & Ausonij epigrammata. Perfectissimi etiam honore decorabantur, qui minimas prouincias regebant, vt erat Præses Arabię, *l. 18. C. de pœnis.* & Dalmatiæ quem inter perfectissimos Notitia locat. Idem credo de Prçside Isaurię, qui in Præsidū Clarissimorum catalogo non legitur. Rationales etiā perfectissimi dicebantur, ita Bassianum vocat Symmachus, *epist. 41. lib. 1.* Eodem honore ornabātur capita scriniorum Comitis largitionum, *l. scrinijs. 7. C. de palatin. sacr. largit.* & eius Comites per diœceses. Constantinus enim Tertullianum Comitem largitionum Diœceses Asianę virum perfectissimum appellat. *l. 3. C. si a reg. l. 1. C. T. eod.* & Leo, *in l. orphanotrophos. 32. C. de episc. & cler.* magistrum census, qui postea est factus clarissimus. *l. vlt. C. de iur. emphyt. l. consulta. 11. C. de testam. l. secundum 32. C. de donat.* Perfectissimos his verbis appellabant etiam Imperatores GRAVITAS TVA *l. 1. C. de his qui se defer.*

Quando inuenti fuerint perfectissimi non constat, sed vetustior eorum videtur origo. Narrat enim Diocletianus *l. Diuo 11. De quæstionib. larg.* M. Antonium disposuisse, ne eminentissimorum, & perfectissimorum liberi pœnis plebeiorum afficiātur. Nullibi tamen de his in Pandectis fit mentio. Quēadmodum verò tres Comitum ordines inuenit Constantinus, totidem credendum est ab eo perfectissimorum classes diuisas fuisse. Erant enim primi, secundi, & tertii ordinis perfectissimi: quales multi in scriniis largitionum nominantur. *in l. vlti. C. de diuers. off. & l. scrinijs 7. C. de palat. sacr.* Hęc dignitas his notis scribebatur V. P. id est vir perfectissimus, cuius rei exemplum est in inscriptione cuiusdam rescripti Constantini, *l. cum reis. 18. C. de pœnis.* quę est huiusmodi, Constantinus A. Theodoro V. P. Prçsidi Arabię, perfectissimorum meminit, & Ammianus, *lib. 21.* Loquens enim de Constantino ait, Nec sub eo Dux quisquam cum clarissimatu prouectus est, erant enim Perfectissimi, id est neminem copijs militum prçfecit, qui esset Senator: sed eos tantum, qui essent Perfectissimi. Hodiè eos qui in minoribus oppidis ius dicunt, inter perfectissimos connumerari posse crediderim, cùm nūc, quò ad ius dicendum, quęlibet ciuitas sit instar prouincię. *glo. in l. vlt. in verb. i. vna prouincia. C. de longi temp. præscript.* Sunt enim vt olim Prçsides Arabię, & Dalmatię: Maximis verò ciuitatibus, & Metropolitanis præfecti velut locum Proconsulum tenentes, Spectabiles vocari possent: Qui verò mediis ius dicunt, Clarissimi.

Priuilegium habeant V.P. ne ipsi, vel eorum liberi, vsque ad pronepotes criminis causa torqueri possent, nec plebeiorum pœnis subiici. *d. l. Diuo. 11. C. de quæstionib.* quare nec in metallum damnati, nec furcę affigi, nec viui exuri consueuerant, *l. mortis. 9. §. ista. de pœnis,* nec fustibus cędi. *glo. in d. l. Diuo.* Hodie hic titulus penitus in desuetudinem abiit.

De egre-

DE EGREGIIS.

Cap. IIII.

INter ordinarias dignitates est & Egregiorum, quam, etsi à Notitia omissam, prætermittere nolui, cùm eius Iura meminerint. Hoc honore infra perfectissimos fungebantur, qui cum codicillis à Principe obtinuissent, quemadmodum in aliis dignitatibus obseruabatur. Constantius, *leg. 42. C. Theod. de decurionibus.* scribens ordini Cæsenatium. Si quis, inquit, clarissimæ meruerit infulas dignitatis, nec indulti muneris gratiam codicillorum allegatione perceperit, impetratæ fructum dignitatis amittat: Hæc ille. Itaque sicut sine codicillis nemo se clarissimum, ita nec egregium, perfectissimúmue dicere poterat. Hæc dignitas sordidis aut vilibus non dabatur. Constantinus *l. 1. C. Theod. de murileg.* ad Bithynios, Monetariis, ait, nec dignitas perfectissimatus tribuitur, nec ducenæ, vel centenæ, vel egregiatus.

Egregij in primis erant Scriniarij Principis, qui postea tribuni notarij palatij creabantur. Cassiodorus, *lib. 1. variar.* ad Senatum vrbis loquens de patre Cassiodoro, Pater inquit candidati, sub Valentiniano Principe gessit Tribuni & Notarij laudabiliter dignitatem. Honor qui tum dabatur Egregiis, cum ad Imperiale secretum tales constet eligi, in quibus reprehensionis vitium nequeat inueniri; Hæc ille. Quarundam etiam prouinciarum administratores, egregij dicebantur. Constantinus *l. 5. C. Theod. de decurionibus,* enim, Eos, ait, quibus prouinciæ commissæ sunt, quique merito amplissimarum administrationum, honorem perfectissimatus, vel egregiatus adepti sunt, frui oportet dignitate indulta. Sed & hic titulus hodie ab vsu recessit, vt vix infimæ conditionis, & ima plebe homines, hoc nomine dignentur. Cùm verò, à veteribus Iureconsultis egregiæ personæ nominantur, *l. ad personas, 15. de iureiurand.* speciosas & sublimes, non autem huius gradus homines significari puto. De egregiis & aliis titulis Lactantius, qui Crispi filij Constantini præceptor fuit ita scribit, *Diui. Instin. l. 15.* Nemo egregius, nisi qui bonus, & innocens fuerit: nemo clarissimus, nisi qui opera misericordiæ largiter fecerit: nemo perfectissimus, nisi qui omnes gradus virtutis impleuerit. Ad has, & alias honestas personas scribens D. Basilius; prudentiam vestram, Dilectionem, Honestatem, Grauitatem, & similia dixit, cuius obseruationis Græci quàm Latini studiosiores fuerunt.

Egregiarum personarum, eadem sunt priuilegia, quæ & perfectissimarum, nam in iure æquiparantur, *dict. l. Diuo. 11. C. de quæstionibus.* & ideo sicut illi, neque hi torqueri, nec plebeiorum suppliciis puniri possunt. Additur vulgò, vt pro dicendo testimonio, vel præstando iuramento, ad iudicem non vocentur: sed ipsi in propriis ædibus examinentur, & iuramentum præstent, *dict. l. ad personas 15. de iureiurand.* Verum id non de hoc gradu egregiorum, sed de omnibus eminentissimis personis puto intelligi.

Immunitatem etiam præbendi tyrones, & munerum personarum sordidorum egregij habent. *l. 10. C. de pala. sacr. largit.* Inter egregias personas à nostris interpretibus recensentur sacerdotes, *glos. Albert. Aret. Ias. num. 10. ad dict. l. ad personas, 15. Felin. in cap. si quis. 8. num. 3. & 5. de testib.* aduocati fisci; vel Reipublicæ, *Bart. in l. 1. C. de aduoc. diuers. iudic.* auditores sacri palatij Romæ Doctores, & Equites aurati, *Rota conclus. 88. in nouis Ias. in dict. l. ad personas. 15. in princip. numer. 10. Felin. in dict. cap. si quis. 8. numer. 6.* His addo iuridicos castrorum, qui egregiis minimas prouincias regentibus, possunt comparari, *l. 5. C. Theod. de decurionibus.* Decuriones egregij non sunt, eorum tamen gaudent priuilegiis, *dict. l. Diuo 11. & l. decuriones. 6. C. de quæstionibus.* Hi sunt ciuitatum curiales, consilij publici causa descripti, in quo Cynus *in dict. l. diuo 11.* & Salicetus hallucinantur. Decuriones enim Reipub. consulunt, *l. pupillus. 239. §. decuriones. de verborum signific.* & sunt velut Romæ Senatores, & ideo nec torquentur, nec plebeiorum pœnis subiiciuntur; quamuis hoc in Æmilia seu Longobardia seruari Salicetus *in dict. l. diuo 11.* neget. Hi velut quædam Rom. Senatus simulacra clari vocabantur, vt innuit Iuuenal. Satyr. 3. inquiens, clari velamen honoris, sufficiunt tunicæ summis ædilibus albæ.

Præter supradictos inuentus est, & Nobilissimi titulus omnibus antecellens, & paucis attributus; qui quodammodo Imperij participem faciebat, & quasi Cæsarem. Eo honestatus vestem purpuream, auro limbo circumdatam gestabat, vt in 2. auctor est Zosimus. Herodianus Commodum Imp. nobilissimum appellat, sed titulum dignitatis non puto apud eum significari.

Primus circa annum salutis 269. Licinius Valerianus in marmore Vindobonæ, mox Carinus & Numerianus eius filius in aliis vetustis monumentis nobilissimi Cæsares sunt appellati: Deinde Seuerus, & Maximinus, *l. 1. C. de feriis.* post hos Gratianus & Valentinianus adhuc infantes Nobiles pueri sunt nuncupati, *in l. 2. de magistr. municip. l. 5. C. de feriis.* Iustinianus quoque velut Imperij successor à Iustino nobilissimus est appellatus, inquit Zonaras, sed & fœminæ hoc titulo honestabantur. Nam Marina Arcadij filia in prima regione Constantinopolis, & Arcadia in decima regione, vbi earum erant ædes nobilissimæ vocantur. Hunc honorem a Constantio excogitatum Zosimus scribit, lege lata, vt ante præfectos prætorio sederent. Sed hæc dignitas ab eo aucta non inuenta esse potest, quam antea fuisse ostendimus. Verum Notitia quatuor tantum dignitatum tituli, Illustrium, Spectabilium, Clarissimorum, & Perfectissimorum cum insignibus repræsentat, ab illustribúsque exordiens, Præfectos Prætorio Orientis, & Illyrici præmittit. Sed, vt clarius eorum origo & historia intelligatur, prius generaliter de Præfectis dissertam; mox singillatim de eo, qui Orienti, & alio, qui Illyrico præerat, verba faciam.

DE PRÆFECTIS PRÆTORIO.

Cap. V.

INter illustres primum locum Præfecti Prætorio à Prætoribus denominati obtinent: olim enim quoscunque milites

magistratus pretores vocatos Asconius, Iustinianus, *Nou.* 25 & 18. & Festus scribunt. Ab his tentoria exercituum Ducúmq; pretoria sunt nuncupata & pretoria cohors, quæ ante eorum tentoriũ excubabat. Nauis quoque, qua præfectus classis vehebatur, pretoria est appellata. Qui igitur principis pretorio, seu tentorio, & militib. pretorianis illud custodiẽtibus præerat, Præf. Præt. est vocatus: illis tãquã stipatoribus Scipio Africanus sesquplũ stipẽdij. i. integrũ & dimidiũ eius, quod alij accipiebãt, prestitit. Augustus verò Senatuscõsulto duplũ dedit vt Dion. *li.* 53. scribit, iisdẽq; quinq; millia dragmarũ, cũ annis xvi. militassent: i. ferme CC. aureos donauit, aliis tria millia, seu cxx. aureos, cum annis xx. meruissent. Eorũ numerus erat x. milliũ quos in x. partes seu cohortes sub totidem Tribunis diuisos fuisse Dion scribit, *li.* 55. Hę sunt pretorianę cohortes x. quas in epilogo regionũ vrbis P. Victor ponit singulæ mille continentes milites. Erãt hi maioris staturæ quàm cæteri, splendidioribúsque armis ac vestib⁹ ornati. Herodianus, *li.* 5. A Macrino, inquit, pugnabant corporis custodes, ac stipatores, quos prætorianos vocant, fortiter stãtes reliquũ omnem exercitum soli sustinebant, videlicet proceri homines, atque ex omni numero electi. Idem *lib.* 2. loques de pretorianis Didij Iuliani exauctoratis Breues, ait, illis gladiolos detrahũt quos auro argẽtoque ornatos in vsum pompæ suspensos habebant: Tum zonis, vestituque, ac cæteris militiæ insignibus per vim ablatis nudos ad vnum exauctoratósque dimiserunt. His postea successerunt 3500. prestantissimorum Armeniorum, qui in scholas IX. sunt diuisi, de quibus infra in magistro officiorũ dicetur. In hos Prætorianus Præfectus Pretorio summum babebat imperium, cuius consilio cũcta Principes gubernabant. Erat enim illi, qui Romulo Tribunus celerum Consuli legatus. Questor Pretori, Magister equitum Dictatori. *l.* 1. *de off. P.P.* Tantam denique Præfecti Pretorio auctoritatem obtinuerunt, vt non modo res belli, & arma administrarẽt, sed & causas appellatione suspensas iudicarent, & cuncta imperij negocia tractarent.

Augustus primus huius magistratus auctor, duos ex equestri ordine Præfectos Prætorio creauit, vt sibi inuicem obstarent, si quid noui alter moliretur. *Dion. lib.* 55. Tiberius verò vnum fecit Ælium Seianum, quem etiam consiliarium, atque omnibus in rebus ministrum babuit. Tantum denique ipsum extulit, vt ob nimiam potentiam suspectum coactus sit occidere. Is Tiberio suasit, vt per vrbem dispersos milites vnus in castris contineret. Tacitus *in* 4. *post prin.* vim, inquit, præfecturæ modicam antea intendit, dispersasque per vrbem cohortes vna in castra conducendo, vt simul imperia acciperent, numeroque & robore, & visu inter se fiducia ipsis in cæteros metus crearetur. Prætendebat lasciuire militem diductum, si quid subitum ingruat maiore auxilio pariter subueniri, & seuerius acturos, si vallum statuatur procul vrbis illecebris. Idem Tranquillus tradit, *in Tiberio, c.* 36. Romæ, ait, castra constituit, quibus prætorianæ cohortes vagè ante id tempus & per hospitia dispersæ continerentur. Hæc castra prætoria pro prætorianis Plinius *lib.* 3. *c.* 5. appellat, quibus Præfecti initio nullas causas tractabant, sed res bellicas tantùm curabant. Augustus enim, inquit Tranquillus, *cap.* 33. appellationes quotannis vrbanorum litigatorum Prætori delegabat vrbano, at prouincialium consularibus viris, quos singulos cuiusque prouinciæ negociis præposuisset. Idem refert Neronem statuisse, vt appellationes a iudicibus ad Senatũ fierent. Spartianus quoque imperante Hadriano, moris fuisse scribit, vt cum Princeps causas cognosceret, & Senatores, & Equites Romanos in consilium vocaret, & sententiam ex omnium deliberatione proferret, nulla Præfectorum mentione facta, primus Marcus Antonius cœpit secum Prefectos habere, quorum auctoritate & periculo iura dictabat, ait Capitolinus *in M. Antonino.* Tandem Commodus, vt ipse delitiis vacaret, Perennio Præfecto omnes curas commisit, vt auctor est Lampridius; ita demum iudicia, & appellationes in Præfecturam sunt translatæ. *l. præcipimus.* 32. *§. hinc, C. de appell.* Alij post Tiberium exemplo Augusti duos Præfectos Prætorio creauerunt, Commodus tres; vt idem Lampridius scribit. Posteriores verò inuadentibus fines Romani Imperij Barbaris, certis regionibus Præfectos assignarũt. Sub Decio enim Vectium Aquilium P.P. Orientis fuisse Metaphrastes, & Martyrologium affirmat. Sub Valeriano Q. Vicarium, & Ragonium Clarum P P. Illyrici, & Galliarum, Spartianus *in Bellis..*, nominat. Sed hi certi non erant, nec perpetui, sed pro temporum ac belli necessitate creati.

Constantinus verò immensa Præfectorum potestate diuisa ac diminuta pro duobus quatuor cõstituit, vnumque Orienti; alium Illyrico: tertium Italiæ, & Africę: quartum Galliis, Hispaniisque & Britãnię præfecit, & ciuilia tantũ negocia tractare iussit, ac militibus quibus antea imperabãt, magistros militum præposuit. Zosimus *libro* 2. Cum essent, inquit, duo Præfecti prætorio, qui hoc officiũ communiter gerebant: nec palatini tantum ordines eorum cura potestateque gubernabantur, sed etiam ii, quibus vrbis erat commissa custodia, & quotquot in omnibus limitibus erant collocati. Hic enim Præfectorum prætorio magistratus, qui post Imperatorem secundus existimabatur, annonas erogabat, & contra militarem disciplinam admissa conuenientibus pœnis corrigebat. Constantinus autem hunc magistratum in quatuor Imperia discerpsit. Nam vni Præfecto Prætorio totum Ægyptum cum Libya, Pentapoli, & Orientem ad Mesopotamiam vsque & præterea Cylices, Cappadoces, Armenios oramque maritimam totam, à Pamphylia Trapezuntem vsque, & vsque ad Castella prope Phasidem sita, tradidit: eidem & Thracia commissa, & Mysia, Æmi ac Rhodopes ac Doberi oppidi finibus circumscripta: præterea Cyprum adiecit, & Cycladas insulas, Lemno & Imbro, & Samothracia exceptis, Alteri, Macedones attribuit, & Thessalos atque Cretenses, ac Græciam, ac circumiacentes insulas, Epyrum vtramque Illyricos, Dacos, Triballos & Pannonios ad Valeriam vsque, & Mysiam superiorem. Tertio, totam Italiam, & Siciliam, & circumiacentes insulas. Sardinam, Corsicam, Africam à Syrtibus Cyrenem vsque. Quarto, Transalpinos, H. Celtas & Hispanos cum insula Britannica commisit. Hac ratione diuiso Præfectorum imperio, studiosè conatus est aliis quoque modis eorum potestatem imminuere. Nam cum præessent, vbique locorum militibus, non modo centurionibus & tribunis, verum etiam Ducibus (sic enim appellabantur, qui quolibet in

loco

loco pretorum vicem obtinebant) Magistris militum institutis, altero equitum, peditum altero, & in bos translata potestate militum ordinandorum, & enercendi delinquentes, hac etiam in parte Pręfectorum auctoritati dettaxit. Hęc Zosimus. Sed etsi à Constantino militum cura Præfectis esset adempta, magnam tamen semper auctoritatem retinuerunt: edicta enim perpetuò obseruanda promulgabant, nisi à Principe reuocata fuissent. *l. formam.2. C. de off. P.P. Orient. & Illyrici.* regionum sibi commissarum pręsidibus impetsbant *l.1. C. de offic. P.P. Afri.* eos delinquentes puniebant aut inhabiles remouebant, *l.3. & 4. C. de offic. P. P. Orient & Illyrici.* ipsisque salarium à Fisco debitum soluebát. *l.1. C. de annon & capitat.* Quare ille magistratus codicillos in præfecti actis insinuabant, pro quibus pręfecti officio plerumque aureos XL. *Nou 8. in Notitia.* quandoque minus pendebant. *l.1. §. vlt. l. 2. in prin C. de Offic. P.P. Afri.* A pręsidibus etiam ad pręfectos appellabatur. *l præcipimus 32. C. appell.* Spectabilium verò sententias pręfectus pretorio, qui erat in Principis comitatu, & Quæstor palatij cognoscebat. *§. illud, & §. ille in Aut de appellat d. l præcipimus, 32.* Sed postea in milites aliquod imperium præfectum recepisse Cassiodorus *lib.6. variar.* scribit, qui ita de eius potestate disserit: Magna quantitate mulctat errantes, fiscum pro sua deliberatione distribuit, euectiones simili potestate largitur, vacantia bona proscribit, delicta prouinciarũ iudicum punit, verbò sententiam dicit, quam ex scripto, vt alij, recitare non tenetur, *l pen. & vlt. C. de sent. ex peric. recit.* & paulò post, benè est vt leges possit cõdere *l.2. C. de offic. Orient. P.P. & Illyrici.* quando eius reuerẽtia potest negocia sine appellatione finire: *l.1. C. de sen. P.P. & l. ff. de off. P.P.* potestate igitur nulla dignitas illi est æqualis: vice sacra vbique iudicat, nullus ei miles de fori sui auctoritate præscribit excepto officiali magistri militum, coriales etiam verberat, qui appellati sunt legibus; minor senatus, & licet alię dignitatis babeant titulos pręfinitos, ab ista tamen penè geritur, quicquid in nostro Imperio ęquabili moderatione tractatur. Hęc ille: quod verò Cassiodorus scribit magna quantitate Præf. Præt. mulctare, ea est vsque ad 50. libras auri. Gratianus in *l.4. C. de modo mul.* Illustres, inquit viros Pręfectos prętoriis, vsque ad 50. librarum auri mulctam cum peccatum grauissimum erit, peruenire sinimus. ea erat summa 3600. aureorum nostrorum ferè 5500. Commeatum quoque militibus suppeditabat, vias eunti in expeditionem exercitui complanabat & tentoria disponebant. Constantinus Porphyrogeneta, *de thematib.* Pręfecti, inquit, pretorio, Principibus expeditionẽ faciẽtibus cõmeatũ exercitui própte procurabãt, & vias purgabant, tẽtoria cõponebãt. Suidas, *in verb.* Pręfectis pretorio summã, & imperiũ vectigalium fuisse cõmissum scribit. Pro quibus exigendis forma obseruabatur, quam Iustinianus pręscribit *Nouel.128.* significabat Princeps pręfectis quanta sibi sequente anno pecunia opus esset, illi facta eius diuisione inter populus, mense Iulio vel Augusto apud acta scribebant, quantum quæque prouincia, vel ciuitas, pro indicto à Principe tributo, sequente anno soluere teneretur, quæ adærandæ species, quid in arcam largitionum inferendum, quantum in milites esset insumendum. Hæc descriptio initio cuiusque indictionis, r. mense Septembri ad præsidum prouincias mittebatur. *l. vl. C. de can larg. tit. l. vlt. C de annon. & trib. l.1. C. de milit. veste.* Leo A. *d. l. vlt C. de canon. largi. tit.* Delegatio, inquit, ab amplissima præfectura, in diuersas prouincias ex more quotannis emittitur. Hæc delegatio appellabatur *in l.1. & 2. C. de indict. l. nulla 7. l. annonas. 15. C. de erog. mili. annon. l.1. D de annon. & capitat.* quam Præsides in singulis ciuitatibus legendam publicæ proponebant; ipsi verò omne damnum fisci, ob non seruatam hac formam, si quid minus solutum fuisset, ex suo sarciebant. Summa autem soluendorum tributorum hæc fuit; Tenebantur cuiusque prouinciæ homines quotannis tributum, vestem militarem, & indictum soluere. *l. vlt. C. si propter pub. pensit* pro tributo quinquagesimam tritici, quadragesimam hordei, & vini, laridique quod collegissent vicesimam: fœnum præterea ac paleas conferebant, *l. modios. 9. C. de suscep. & arc.* quæ omnia in horreo publico condebantur, *l. frumenta. 6. cum l seq. eo. tit. l. fortissimus 6. C. de ero mil. ann.* quorum pręcipua erat Pręfect. Pretorio cura. *l.1. C. de indi. l.1. C. de superindic. Nou. 118.* Capitolinus enim *in Gordiano iuniore* scribit, Misitheum Gordiani P. P. & socerum tam diligentem fuisse, vt in maioribus ciuitatibus tantum frumenti, aceti, hordei, laridi, ac palearum esset, quantum toto anno ad alendum exercitum sufficeret, in minoribus vrbib. XXX. aut XL. dierum, in aliquibus duorum mensium, vbi minimum XV. Hæc iussu Pręfecti in oppida inferebantur: ob id pondera, & mensuras, i. modios æneos, vel lapideos, & sextarios in ciuitatibus publicè propositos babebant. *d. l. modios. 9. & d. Nou. 118.* Seuerus Imp. hęc ipse curabat, qui, vt scribit Spartianus, moriens septem annorum canonem ita vt quotidiana LXXV. millia modiorum expendi possent, reliquit: Olei verò tantum, vt per quinquennium non solum vrbis vsibus, sed & totius Italiæ, quæ oleo egeret, sufficeret. Hæc ille. Traianus quoque prouiderat, vt per viij. annos canon frumentarius semper Romæ esset. *Lamprid. in Heliogabalo.* Aliquæ verò prouinciæ oleum, aliæ diuersas species soluebant, vt Leptitani in Mauritania oleum, quos Cæsar *in lib. 8. de bello ciuili, sub fi.* scribit, centum triginta millia pondo, olei Romanis pensitasse: Galli, & Hispani equos, *Strabo in 5. Tacit in secundo* Lucani sues, Brutij boues pręstabant, pro quibus postea 1200. aureos pensitarunt. *Cassiodorus in lib. 11. ad Vitalianum.* Siculi decimam tritici, quæ erat DCCC. millium modiorum, & si opus fuisset, aliam decimam solutis à fisco in singulos modios ternis H. S. & rursus aliam solutis quaternis H. S. in singulos modios conferebant. *Cice. 8. actio. in Verrem.* Ægypti quintam omnium fructuum: *Orosius lib.1. cap. 8.* Quare Constantinopolim 800. myriades medimnorum tritici mittebant. *Vt in edicto Iustiniani. 13.* Quæ omnia P.P. procurabant. Exigebant & singulas chlamydes, à prouincialibus in XX. aut XXX. iuga seu iugera pro regionis consuetudine militibus danda, vel pro singulis vestibus aureum. *l. 2. & 3. C. de milit. veste.* Indictam præter hæc à Principe prouinciis quotannis auri summam exigi curabant. *l.1. C. de indic. l.1. C. de superindic. l. 3. C. de annon.* Capitationem quoque, in didrachmum pro cuiusque capite ab Augusto im-

positum *D. Hieronym. in 17. Matth.* areæ suæ inferebant, *l. 1. cum antea. 10. C. de agric. & censit.* quod onus postea ciuibus est remissum, *l. 1. C. de capi. ciui. cens. eximen.* Omnia denique vectigalia, portoria, salinæ, *l. inter publica. 17. in fi. de verb. sign.* annonæ, ac classes ad species transuehendas, sub eorum erant dispositione, *l. 8. l. 10. & seq. C. de vectig. l. 1. C. d. classicis. Cassiod. in præf. lib. rer. variar.* soluebant autem negotiatores pro rebus importatis, vel exportatis octauam mercium, *l. 1. vniuersi. 2. l. ex præstatione. 7. C. de vectig. & commiss.* Iidem veredis currebant, & aliis currendi facultatem concedebant, quod nulli maiorum iudicum præter magistrum officiorum facere licebat. Gratianus A. *in l. iudicib. 9. C. de cursu publica.* Ius, inquit, concedendi euectionem, i. facultatem currendi, soli Principi, magistro officiorum, & P.P. competit. Et ita interpretanda est notitia in P. P. Illyrici, dum ait, vterque P.P. euectiones annuales non habet, i. non impetrat quotannis, à Principe, vt vtatur cursu publico, quemadmodum Vicarij qui denas aut duodenas euectiones obtinebant, & Præsides binas, *l. 12. C. de cursu publico.* Sed ipsi PRÆFECTI, inquit, EMITTVNT, i. suo iure currunt; & aliis etiam concedunt currendi facultatem. Legendum est autem PRÆFECTI non PRÆFECTOS, vt in impresso, quæ vox nihil significat. In Codice Vrsini de P.P. Orientis legitur PRÆFECTVRA. PRÆFECT. EVECTIONES ANNVALES NON HABET, SED IPSE EMITTIT. in fine officij P. P. Illyrici habet, PRÆFECTVS PRAETORIO ILLYRICI, IPSE EMITTIT. Vnde constat mendosum esse codicem impressum.

Creatum Præfectum Prætorio, primum Princeps parazonio accingebat, (ita enim Zona alligatus, magistratus insigne vocabatur.) Traianus. n. vt auctor est Dion. suo Præfecto pretorio nudum gladium porrexit, dicens, accipe hunc ensem, quo si recte imperauero, pro me vteris, sin minus; contra me vertes. Olim ex equestri tantum ordine eligebantur, Senatores enim esse non poterant, fortè ne nimia potentia extollerentur. Quare Paternum, ab administratione præfecturæ per honorem laticlauij à Commodo submotum fuisse, Capitolinus scribit. Condoluit & Marcus Antoninus quòd Pertinacem, qui postea imperauit, Præfectum facere non posset, quia Senator erat. Sed hoc vsque ad Alexandrum permansit, ipse primus suis Præfectis prætorio Senatoriam dignitatem addidit, vt clarissimi dicerentur, & ne non Senator Senatores iudicaret. Quare postea Clarissimi, & Illustres sunt appellati, ite Constantinus, *l. 6. C. T. de anno. & trib.* Rufinum, Valentinianus, *l. 19. C. Th. de petit.* Cynegium P.P. vocant: quod verò legitur P.P. à Seuero clarissimos vocatos fuisse, id à compilatoribus additum puto. *in l. 1. C. de sent. pass.* Quadriiugo cursu & aurato vecti Præfecti in publicum prodibant faustis præconum vocibus, & acclamationibus excepti, *l. 1. C. de quæstorib. §. 1. Auth. vt ordina. Præf. seu Nouel. 70.* acclamabant verò, ipsos esse patres Imperij, monebanturque vt se tales præstarent. Cassiodor. *in formula Præfecti. Prat.* Pater, inquit, appellatur Imperij, ipsumque hodie resonat vox præconis instruens iudicem, ne se patiatur esse dissimilem. Theodosius quoque & Valentinianus Florentium Præfe. Præt. parentem appellant, *tit.* 12. 13. & 14. *in Nou.* Florenti, inquiunt, parens charissime, & amantissime, illustris & magnifica auctoritas tua, quæ constituta sunt, edictis publicari præcipiat. Aliis quoque titulis eos honorabant, vt MAGNITVDO TVA, CVLMEN, AMPLITVDO. *l. Nouella Valent. tit. 1.* PRAECELSA MAGNIFICENTIA, *tit. seq.* & similibus. Scribentes autem ad eos Principes plerumque ita incipiebant HAVE HYPATI K. N. B. *l. 7. C. de susc. & arcar l. a. C. de his qua ex public. colla.* i. carissime nobis. in fine verò subiiciebant: DIVINITAS TE SERVET PER MVLTOS ANNOS PARENS CARISSIME. *Nouel. Valent. tit. 1.* CELSITVDINIS quoque titulo honorabantur, *l. vlt. C. de numerar.* & SVBLIMITATIS, *l. actuarios, 7. C. eod. tit. l. vlt. C. de fabricensib. l. 9 C. T. de cursu publico.* Græci ὑπερέξοχα dicunt *Nouel. 93. §. 1. seu Auth. de appell.* 1. Eius sedes, sublimissima & excelsa vocabatur, *In rub. C. de numer. actio. l. 2. C. de cursu publ.* quæ à Curiæ fortuna liberabat, inuiti enim P. P. patriæ curiales esse non cogebantur, *Nouel. 60. seu Authen. vt ad P. prat. Afr.* Amplum his à fisco honorarium persoluebatur, si quidem Iustinianus *l. 1. §. hoc etiam C. de offic. præf. prat. Africa.* P.P. Africæ centum libras auri assignauit, æquat ea summa vndecim millia nostrorum aureorum.

In foro P.P. olim erant CL. aduocati, *l. 8. 13. & 17. C. de aduo. diuerso. iudic.* inter quos LXIV. primates pluribus honestati priuilegijs eminebant, *l. post duos. 15. C. eod. l. per hunc 7. C. tit. seq.* ex his duo singulis annis aut biennio fisci patroni eligebantur, *l. bines, 10. l. sancimus, 12. C. eo. tit.* qui LX. auri libras Kalend. Octobris pro salario inter se diuidebant, *l. restituenda, 6. & l. seq. C. de aduo. diuer. iud.* excedit ea summa 660n. nostrorum aureorum. Iisdem, Kalend. Ianuarij Præfect. præt. strenam tanquàm Comitibus consistorij soluebant. Anastasius ad Eustachium P.P. *l. 4 C. eod. tit.* Iubemus, ait, viros clarissimos fisci pro tempore patronos sortiuræ celsitudinis solenni die festiuitatis Kalendarum Ianuariarum ipsius tantummodo anni, per quem tale peragunt officium, inter Spectabiles sacri nostri consistorij Comites diuina, nostræ serenitatis manu punctos colequi solatia: Hæc ille. Cum autem dicit punctos, intelligit, notis manu nostra scriptis inter Comites consistorij relatos. Vnde Zosimus historiographus exaduocatus fisci Comes, nuncupatur.

Qui hodie Præfectis Prætorio comparentur haud facilè inuenio. Apud Turcas duo Belerbei, alter Thraciæ. i. Romaniæ; alter Asiæ. i. Anatoliæ, præfectis possunt esse similes. Quos autem non vocamus Præfectos, aut prouinciarum vrbiúmve gubernatores, minores sunt, quàm vt his possint conferri. Nostri iurium interpretes (quàm aptè ipsi viderint) illis reges æquant, *Bartol. in l. omnes populi, numer. 8. ff. de iust. & iur. in l. 1. in princip. ff. quod quisque iur. Ias. in l. 1. numer. 8. de offic. eius, cum aliis.* quos imperatoribus antiquiores, & nemini subditos, ipsis præfectis longè digniores esse non dubito; & aliàs Bartholi sententia est, *in l. infamem, 7. de publi. iudi.* potius in suo regno Imperatoribus, quàm Præfectis comparandos. Cæterum, quia sicut monet notitia, P.P. auctoritas erat, vt non solum ipsi cursu publico, & veredis vterentur, sed etiam aliis currendi facultatem concede-

rent,

rent, *l. iudic. 9. C. de cursu publico.* hoc loco de cursu publico non omnibus noto disserendum esse censui.

DE CVRSV PVBLICO, ANGARIIS, & parangaryis. *Cap. VI.*

CVrsum publicum primum à Persis inuentum Herodotus *lib.* 8. memorat, Xenophon *lib.* 8. *Pediæ* à Cyrò institutum fuisse scribit; is certas stationes in via publica dimensis itineribus statuit, vbi equi & homines collocati vnius diei iter celerrimè conficiebant. Cum verò ad proximam stationem peruenissent, quæ euenerant, ibi manentibus nunciabant, & illi statim aliis sequentibus, donec celeriter nuncius ad regem perueniret. Id genus currendi angariam Persæ vocabant. Horum exemplo Augustus primò iuuenes, qui acta in prouinciis ad se citò perferrent, modicis interuallis per vias militares disposuit: deinde vehicula, quibus idem semper currens ad se nuncium perferret. Tranquillus. *c.* 49. Quo inquit, celeriùs ac sub manu annunciari cognoscique possit, quid in prouincia quaque gereretur, iuuenes primo modicis interuallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit, commodius id visum est, vt qui à loco eidem perferrent litteras interrogari quoque si res exigeret possent: Hæc ille. Idem cæteri Principes Romani obseruarunt, vt *in Gal. c.* 8. auctor est Plutarchus, singulis enim circiter L. milliariis veredos & rhedas ad currendum certis locis disposuerunt, vt iter diei conficerent, in Italia tamen remanserunt, qui pedibus currebant. Tranquillus *in Vespasiano*, Classiarios, ait, qui ab Hostia & Puteolis Romam pedibus per vices commeant, petentes constitui aliquid sibi calcearij nomine, quasi parum esset sine responso abegisse. Vespasianus iussit post hæc excalceatos cursitare, & ex eo ita cursitant. Cursum verò equorum ita instituerunt, vt prouincialium pecunia equi, cum hominibus ad currendum destinatis alerentur. Quod Seuerus Imperator postea aboleuit, id fisci onus esse iubens: Spartianus, *in Seuero.* Post hæc, inquit, cùm se vellet commendare hominibus, vehicularium munus à priuatis ad fiscum traduxit. *facit l. 2. C. de lucr. aduoc.* Stabula tamen, in quibus equi alebantur, prouincialium sumptibus reficiebantur. *l. in omnibus, 7. l. comperimus, C. de curs. publ.*

De cursu publico Procopius in *ἀνεκδότοις* mihi à Ioan. Vincentio Pinello viro doctissimo exhibitis, ita latinè versis scribit: Romani Imperat. qui antea fuerunt modum excogitarunt, quo cuncta sibi quàm celerrimè possent nunciari, & vt scirent, quæ vbique inter hostes agerentur, & si qua in ciuitatibus seditio, vel quid aliud improuisum è Præsidibus, vel aliud quomodocunque oriretur, & vt annua tributa velociter & tutò transmitterentur: Publicum ergo & celerem quendam vbique cursum hoc modo instituerunt, viro expedito ad iter diei stationes constituerunt quandoque octo, quandoque pauciores, non tamē minus quinque; quod plurimum eueniebat, quadraginta verò equi in singula mansione stabulabantur, & ibidem hippocomi ad curandos quot poterant equos erant destinati: succedentibus verò sibi ad stationes probatissimis equis, qui eos agebant, decem fermè dierum iter vicissim conficiebant, agentes quomodo significauimus. Hæc ille. Nec solùm equi, sed & vehicula, ac varia animalia, ad cursum publicum sunt inuenta. Primò in vsu fuere rhedæ, hæc erant vehicula quatuor rotarum, in hoc à Birotis differentes, nec plus mille pondo ferebant, Birotæ ducenta: Hæ à tribus mulis trahebantur: illæ æstate ab octo, hyeme à decem, quod Constantinus constituit: *l. 8 C. Theod.* Rhedæ, inquit, mille pondo tantummodò superponi iubemus, birotæ ducenta, veredo triginta, non enim ampliora onera perpeti videntur. Octo mulæ iungantur ad rhedam videlicet æstiuo tempore, hyemali decem, birotis trinas sufficere iudicauimus. Idem Valentinianus confirmauit, *l. 17. l. 28. & 30. C. Th. eo.* qui etiam plures duobus aut tribus in his sedere prohibuit. *in l. 20. C. Th. eod.* Sed etsi multæ in eodem loco rhedæ essent, singulæ tantum vno die emitti poterant. *l. 35. & 40. C. T. eod.* Hanc opinor esse rhedam currentem à qua res cadentes dominorum permanere apud Iustinianum leguntur. *§. vlt. Insti. de rer. diuis.* Carpentarij vocabantur qui carpenta seu rhedas agebant. *l. 31. C. Th. eod.* Præter has, erant & veredi, velocissimi cursus equi, *l. in omnib. 7. & l. seq. C. eod.* à vehenda rheda dicti, vt ait Festus. Procopius, *lib. 2. de bello Persico*, Equis, inquit, publicis vectus quos veredos vocant. Vnde apud Arcadium Iureconsul. in Pandectis Florentinis *l. vlt. §. pen. de muneri. & hon.* legitur, VERHEDO, cum aspiratione. Sed & qui sine rheda currunt, veredi vocantur. hinc veredarij veredis vecti. *l. 50. C. Th. eo.* Qui verò hos curabant hippocomi dicebantur. *l. non patimur. 13. C. eod. l. 37. & 50. C. Th. eod.* Veredorum sella cum freno, pondus LX. librarum excedere non poterat, aliàs in frusta concidebatur. Auerta quoque hoc pondus excedere non debet, alioquin fisco vendicatur. *l. quoniam. 12. C. eod.* Auertam Budæus interpretatur lora per tergum equi excurrentia: sed verius est, peram seu manticam fuisse ad vestes viatorias, aliáve necessaria condenda. *l. 12. 48. C. Th. eod.* Ita interpretatur antiquus Horatij commentator, *in 6. Satyr. Horatij lib. 1.* Pera, (inquit) mărica, auerta. hoc modo rùm loquebantur. Theodosius quoque auertis nos pro itineris necessitate instrui scribit: *d. l. 48. C. T. eo.* Sint ait, duo palatini prosecutores singularum rhedarum, habentes quinquagenarum librarum auertas & saga, quibus par est pro itineris necessitate muniri. Hîc notandum eò primùm tempore sellarum equestrium à Theodosio Magno mentionem fieri: anteà enim in vsu fuisse non reperiuntur.

Viceni circiter veredi, in singulis stationibus fuere, *l. 3. C. T. eo.* quorum non nisi deni singulis diebus emitti poterant, *l. vt agendi. 8. C. eod.* ne publica necessitate superueniente equi deessent. Hi quia turmatim incedebant, agminales vocabantur, *l. 3. in 6. C. T. eod.* nec eos fustibus, sed flagellis tantùm verberare licebat. *l. 1. C. eo.* Hos arbitror esse equos, qui publici ab Vlpiano *l. 2. de in ius vocando* appellantur, vocari, inquit, in ius non potest, qui equo publico in causa publica transuehitur: etsi Budæus aliter interpretetur. *& Coras. lib. 1. miscell. c. 11.*

Muli quoque & mulæ ad vsum cursus publici destinabantur, quæ vulgò carrucis & plaustris adiungebantur, *l. si ex plagis 51. §. in clino. ad l. Aquil.* Nero enim, inquit Tranquillus, nunquam carrucis minus mille iter fecisse traditur, soleis mularum argenteis, & Sabina Neronis vxor, mulas qui-

C

bus agebatur, aureis funibus subligabat. Harum custodes muliones appellabantur, *l.10.& l.31.C.T. eod.* Ternis verò veredis aut mulis, vnus hippocumus seu mulio assignabatur, *l.34.C.T.eod.* & eorum morbis medentes, mulomedici dicti, qui annonas id est cibaria, & vestes ex publico accipiebant, nec aliud nomine mercedis petere poterant, *d.l.31.C. Th.eod.*

Boues etiam cursui publico inseruiebant, *l.1. 2. & 53.C.Th. eod.* plaustra sarcinis onusta vehentes, sicut & asini, *l.38.& 53.C.Th.eod.* Iulianus verò apostata, mulos, boues, & asinos, à vectura publica amouit, solùm equis ad currendum vsus, vt auctor est Socrates, *lib.3.c.1.ad fin.* Sed eos alij Principes ad vsum publicum restituerunt.

Quotannis veredorum quarta pars reparabatur, id est senioribus venditis, totidem iuniores substituebantur, *l.omnibus 7.C. eod.* & si pecunia deerat, prouinciales supplebant, vt Pyrrhus, *in l.1.C.quemadmo. ciuit. mun.* & Antonius Augustinus *in l.6.§. philosophos.de excus.munerum.* censent, quod etiam aliquot iura probare videntur, *l.fi.C.T.eod. l. maximum 12.C.de excus.muner.* Pabula quoque, fœnum, paleæ, & hordeum, à prouincialibus pretio accepto ad id exhibebantur, *l.2.C.de lucris aduoc. l. 23. C.Th.eod.*

Cursus publicus aliquãdo vehicularis vocatur, nonnunquam ambularis, *l. vlt. §. 1. de munerib. & honor.* quandoque clabularis, *l.pen.C.T.eod.* à clabulo, vehiculo, *l.23.& 26.C.Th.eod.* clauularem Marcellinus, *l.20.* appellat. Eos, inquit, ad Orientem proficisci præcepit clauularis cursus facultate permissa.

Loca animalium cursus publici mutationes dicebantur, *l si quis,15.l.nemo,17 & seq. C.eod. l.36.& 60.C.T.eo.* ab equis qui mutabantur. Cassiodorus, *in 6.tripar.c.45.* scribit Iulianum Sabam cognouisse mortem Iuliani apostatæ, licet, plus quàm viginti mutationes ab eo loco vsque ad illius exercitum esse viderentur. Theodoretus, *lib.3.cap.19.* illud appellat iter viginti dierum. itaque veredi, & rhedæ, iter diei vnius facere consueuerant. Marcellinus, *lib.21.* ipsus veredos mutationem vocat. Præfectus, inquit, prætorio Taurus maturè discessit vectus mutatione celeri Cursus publici. Quandoque ea loca stationes vocantur. Arcadius A. *in l.pen. C T. eod.* Per stationes singulas, inquit, idoneos mancipes volumus collocari. Græci Σταθμοὺς appellant. Suidas, diuersoria sunt, currentium de ciuitate ad ciuitatem. Nonnunquam & mansiones dicuntur. Constantinus, *in l.9.C.T.de ann.& tributis.* Tabula, inquit, ad mutationes mansionésque singulas animalibus cursui publico deputatis, certo & denunciato tempore deuehantur. De his intelligit Arcadius Iureconsf. *in l.vlt. §.hi quoque. de munerib.& honor.* dum dicit, qui ad mansiones destinantur, muneribus personalibus adstringuntur. & Valentinianus, *l.nemo,8.C. de ann.& tribus.* nemo, inquit, possessorum ad instruendas mansiones, vel conferendas species, longius delegatur. Idem *l. 2.C.de cond.in publ.horreis.* Anthemio Præsidi, cùm ad aliquam ait, vrbem, mansionémve accesseris, protinus horrea te inspicere volumus. In his enim frumenta & pabula inter milites diuidenda seruabantur. Lampridius, *in Alexandro,* Milites, inquit, expeditionis tempore sic disposuit, vt mansionibus annonas acciperent, ne portarent cibaria decem & septem, vt solent, dierum, nisi in Barbaricos ob id modios ad metiendum in mansionibus æneos, vel lapideos, cum sextarijs, & ponderibus teneri, ac per singulas etiam ciuitates collocari Valentinianus iussit, *l. modios 9. C.de susceptorib.& arcar.* Ibi etiam hordeum, & lardum pro vsu militum reponebatur. Constantinus ad Eubulidem Vicarium Africæ, *l.2. C.de lucr. aduoc & l.119. C.T.de decur.* Multa autem à prouincialibus indignè postulantur, non modò in ciuitatibus, sed etiam mansionibus, dum animalibus alimoniæ sine pretio ministrantur. A numeris autem prima, secunda, & tertia mansio denominabatur. Tranquillus enim in Tito primam mansionem prope Romam, & Marcellinus *in fi.lib.16.* quadragesimam Argentorati fuisse scribunt. Vnde fortè quædam hodie castra Tertij, Quarti, Quinti, Sexti, Septimi, Noni, Decimi, Vicesimi, Tricesimi, Quadraginta, Nonaginta, Centum, Quadringenta, Millesimi, & alia huiusmodi nomina in Italia retinent. Itinerarium Antonini Imperatoris nomine, editum, itinera, & plurium regionum mansiones, tàm maritimas, quàm terrestres dinumerat, & Plinius, *l.12. c.14.* thuriferam regionem per mansiones metitur, quæ plurimum inter se circiter stadijs CL. seu miliaris XX. Italicis distabant. Herodotus quoque *in sexto.* iter à mari Græco ad Susa Persarum regiam per mansiones CXI. diuidit. Vbique, inquit, sunt regij stathemi, i. mansiones, ac diuersoria pulcherrima, idem vult esse spatium castrametationum. Hoc etiam legitimum tempus visum est prætori diurni itineris faciendi, *l. 1. ff. si quis cautio.* In has mansiones Imperatores diuertere consueuerant. Tranquillus *in Tito. c.9.* enim Titum ad primam mansionem febri correptum fuisse scribit. Lampridius, *in Alexandro,* Itinerum, ait, dies publicè proponebantur, ita vt edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset, illa die, illa hora ab vrbe sum exiturus, in prima mansione mansurus: Deinde per ordinem mansiones, deinde statiua, deinde vbi annona esset accipienda: Hæc ille. Vopiscus Aurelianum Imperatorem apud Zenophorium mansionem, quæ est inter Heracleam, & Byzantium, occisum fuisse scribit. Id etiam D. Ambrosius de obitu Valentiniani Imperatoris clarius explicat. Ecce, dicit, litteræ de instruendis mansionibus, inuectio ornamentorum regalium, aliáque eiusmodi, quæ ingressurum iter Imperatorem significarent: Hactenus D. Ambrosius. Ex cuius verbis apparet, iter facturum Principem, aulæa, & alia ad instruendas mansiones ad quas erat diuersurus, præmisisse. Præsides quoque prouincias obeuntes, cum ad priuatos ire non possent, ad mansiones diuertebant. Valentinianus, *in l.4. C.Th. de offic.rect. prouin.* Quisquis, inquit, prouinciæ præsidentem propria possessione susceperit, ager, quem diuersorium habuerit, prædictus an transitu fisci iuribus vindicetur, ita enim iudices mansuetos instruere, & instaurare nitentur. Hæc ille, qui indicat præsides instruendarum, & reparandarum mansionum curam habuisse. Multa ex his loca in Italia, & Gallis etiam hodie antiquum nomen retinent: Mansiones enim seu maisiones vocantur. Bona mansio quoque olim oppidi nomen fuit, vbi Valentinianus ad Victorem magistrum militum scripsit, *l.12. C. T. de re*

gal.

gat. milit. annona. l.3 C. eod. situ. Cursus publici exercitatio mancipium, vel mancipatos dicebatur, *l.3. & l.25 C Theod. h. tit.* & mancipes qui stationibus præficiebantur *l.24 26.36. & gen. C. Theo. eod.* Hi ex Proconsulibus aut alterius præsidis officio singuli, singulis cursus publici mansionibus per quinquennium præponebantur, *l.34.46. C. Theod. eod.* postea perfectissimatus dignitate honestati abire permittebantur. Interea 30. tantum diebus, quoque anno, à statione seu mutatione poterant discedere, *l.36.22 eap. C. Theod. ead.* Horum cura erat euectiones inspicere, an essent legitimæ, vt alimenta animalibus necessaria subministrarentur, nec permittere, vni rhedæ destinata animalia, alij adiungi, *l.4. C. Thead. eod.* Præter hos ex Schola agentium in rebus, curiosi vocati, crebro ad inspiciendas euectiones mittebantur, ne quis earum modum excederet, *l.2. & seq. C de curiosis.* Erant & alij, qui animalia publica curabant, & currentia comitabantur, catabulenses vocati, quorum officium catabulum dicebatur. Damascus de Marcello Papa loquens, Damnatus est, ait, in catabulum, cùmque diebus multis seruiret in catabulo, iussit Maxentius plancas extrahi, vt ibidem animalia catabuli congregata starent, & ipsis Beatus Marcellus deseruiret. Hoc idem sensit Martyrologium *17. Kal. Febr.* narrans Marcellum iubente Maxentio ad seruitium animalium, cum custodia publica fuisse deputatum. De his qui hoc onere adstringebantur ita Cassiodorus, *lib.3. var. Epist.16. & lib.4. epist.47.* Marmora, inquit, ad Rauennatem vrbem per Catabulenses dirigantur. Isti cum ad mansionem peruenissent, pecuniam Principis, quam ibi inueniebant, reuertentes ad suam mansionem portabant, vt ad locum thesauri, vel Comitem largitionum mitteretur: Hæc in sacculis qui tot centenaria capiebant, condebantur, *l. quoniam.12. C. eod.* In Codice Theodosiano, *libr. 14. titul. 3.* Catabulenses alij sunt.

Vsus cursus publici à Principe, vel Præfecto Prætorio codicillis impetrabatur, qui, quod duplicata charta scriberentur, duplomata vocabantur. Vnde Modestinus cum, qui falso duplomate vias commeauit, pro facti qualitate puniri scribit *in l. eos.17. §. vltim. ad l. Corn. de falsis.* eodem duplomate diebus ac noctibus iter continuari dicit Venuleius, *l. continuus. 137. §. cum ita. de verbor. obligationibus.* Plinius quoque Bithyniæ præses Traiano scripsit, se duplomata nulli commodasse, neque in rem alicuius præterquam Principis, misisse, se tamen necessitate coactum vxori ad amitam obeuntem sui excurrere volenti, eorum vsum dedisse, quia hoc officij gratia in celeritate consistebat. Capitolinus, *in Pertinace,* à Præside, inquit, Syriæ, quod sine duplomatibus cursum vsurpauerat, pedibus ab Antiochia ad legationem suam iter facere coactus est. Has indulgentias posteriores Principes: euectiones nominarunt, quibus euehendi facultas dabatur, *l. euectiones.3. C. eod.* Diem certum continebant intra quem veredis vti licebat, eoque termino elapso irrita erant, vt ad Plinium Traianus scribit, *epist.6.* D. Augustinus *D. Aug. libr.5. confess. capit. penultim.* ad docendam Rhetoricam Mediolanum conductus euectionem publicam à Symmacho P. V. obtinuit. Dioscorus epistol.55. inter D. Augustini epistolas, Zenobius, inquit, magister memoriæ factus est, & misit mihi euectionem cum annonis. Qui euictionem obtinebat, eam Præsidi prouinciæ, per quam transiturus erat ostendere tenebatur, & ille subnotabat seu subscribebat, *l. 28. C. Thead. eod.* Concessa euectione, vna aut duæ angariæ, i. vnus aut alter equus permitti censebatur, *l.45. C. Theo. ead. l. vltim. C. eod.* Cùm verò tertius veredus indulgebatur, parhippus, aut paraueredus dicebatur, *l. parhippum, 4. C eod. & clarius in l.14. C. Theod. eod.* Comitibus quatuor veredi cum Parhippo, Tribunis militum tres concedi consueuerant, *l.49. C. Theod. ead.* Vicariis asini XXX. veredi X. *l.38. C. Theod. eod.* Sed si præter equos, etiam viaticum Princeps elargiebatur, quod iis fiebat, quos ipse euocabat, hæc duplomata tractatoria appellabantur, *l. 1. de tract.* quorum formulam in Marculphi monachi libro inuentam Cuiacius vir doctissimus recitat, *in l.1. C. de tracta. & an.* & est sequens

ILLA PRINCEPS OMNIBUS A GENTIBUS IN LOCO. NOS GAIUM. I. V. PARTIBUS ILLIS LEGATIONIS CAUSA DIREXIMUS, IDEO IUBEMUS UT LOCIS CONVENIENTIBUS EIDEM A VOBIS EVECTIO SIMUL ET HUMANITAS MINISTRETUR, HOC EST VEREDI SIVE PARAVEREDI TOT, PANES TOT, VINI MOD. TOT, CEREVISIÆ MOD. TOT, LARDI LIB. TOT, CARNIS TOT, PORCI TOT, PORCELLI TOT, VERVECES TOT, AGNI TOT, ANSERAS TOT, PHASIANI TOT, PULLI TOT, OVA TOT, OLEI LIBRAS TOT, GARI LIBRAS TOT, MELLIS TOT, ACETI TOT, CUMINI TOT, PIPERIS TOT, COSTI TOT, CARYOPHYLI TOT, SPICI TOT, CINAMOMI TOT, GRANI MASTICIS TOT, DACTULÆ TOT, PISTACIÆ TOT, AMYGDALÆ TOT, CERÆ LIB. TOT, SALIS TOT, OLERUM, LEGUMINUM CARRA TOT, FACULAE TOT, PABULI EQUORUM CARRA TOT, HÆC OMNIA TAM EUNDO, QUAM REDEUNDO EIDEM MINISTRARE IN LOCIS SOLITIS, ET IMPLERI SINE MORA PROCURATE.

Præsides prouinciarum euntes ad aliquam ciuitatem, vnam tantum angariam, & duos parauaredos, & totidem officium petere poterant, *Nouell. Maiorani tit.1. de curialib.*

Budæus *in d. l. eos, 27. §. vlt. de falsis.* synthema euectionem fuisse putat: locus tamen D. Hieronymi *in epist.34.* ad Iulianum aliud innuit; Iam demisso, inquit, synthemate equus publicus sternebatur, quæ verba stragulam, equis impositam, non duploma significant. Traiano imperante, Præsides prouinciarum euectiones dabant: sed Constantinus omnibus magistratibus has prohibuit, *l. 5. C. Theod. ead.* Vnde post ipsum à solo Principe, vel P. P. aut magistro officiorum, & non ab aliis impetrabant, *l. iudicibus, 9. C. eod.* Quibusdam tamen personis dabatur, vt legatis, qui ex diuersis gentibus ad Principem mittebantur, *leg. his tantummodo. 16. C. eodem.* Vicariis Iulianus Apostata duode-

nas singulis annis enectiones, & Præsidibus prouinciarum binas, annuas verò ob publicas functiones permisit, *l. 12. C. Theod. eod.* Tributa etiam & species ex prouinciis exactæ ad aulam Principis, aut exercitum rhedis, & iumentis cursus publici transferebantur, *l. vlt. C. de cur. publ. l. 13. 18. 20. & 23. C. Theod. eod.* Agentes quoque in rebus ad negotia publica, & Principis expedienda missi, veredis, sed binis vehebantur, *l. 7. 9. 14. 49. C. Theod. eod.* Hodie cursus publici ratio aliter se habet. Caupones enim suos equos ad currendum cuicunque volenti locant, & priuatam rem potius, quàm publicam curant, solam currendi facultatem à Principibus emunt, vel gratuito obtinent.

Angarias plerique cursum vehicularem esse existimant, quoniam ita cursum publicum Persæ vocabant, & id etiam Arcia tradit, *in cap. 18. Apoc.* ἵπποις δὲ, inquit, καὶ τοῖς διὰ τούτων ὀχήμασιν ἡ παλαιὰ μὲν φωνὴ ἀγγαρείας, ἡ δὲ τῶν Ἑλλήνων δημοσίους ἱπποστασίμους, ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων ῥαίδην ἄφω, καὶ ῥαιδάριος. hoc est, Equis autem, & his similibus, quos veteres angarios Græci equos stationarios, Romani verò rhedam appellant, à qua rhedarius deriuatur. Idem tenet Bu. æ 15, *ad d. l. cot. 27. §. vltim.* Anton. Augustinus, *in dict. l. 6. § philosophos. de excusat. tut.* Pyrrhus, *in dict. l. 1. C. quemadm. ciuil. mun. indic.* Cælius Rhodiginus, *lib. 18. cap. 8.* & alij. Sed hæc Arcadius Iureconsf. vt diuersa ponit, *in dict. l. vltim. §. 1. de muneribus & honoribus* Cursus, ait, vehicularis solicitudo, item angariarum præbitio, personale munus est: & infra, *dict. l. vltim. §. penult.* Si immunitas aliquibus concedatur, neque ab annona, neque ab angariis, neque à veredo excusari possunt. Et titulus de cursu publico, angariis, & parangariis hæc differre demonstrat. Iulianus quoque, *in l. 16. C. Theod. eod.* non idem significare innuit: Sardiniæ, inquit, cursus publici necessitas, sed non angariarum remittitur: & Valentinianus, *l. 48. C. Theod. eod.* Lineæ, ait vestes Principis, non rhedis, sed angariis ad Comitatum dirigantur. Angaria itaque erat transuehendarum rerum Principis, armorum, vestium militarium, & similium necessitas, ob quas prouinciales, boues, plaustra, Nautæ, naues præstare tenebantur, nullúsque ab hoc onere, nec Ecclesia excusabatur, *l. Nullus, 21. C. eod. l. iubemus. nullam 10. C. de sacros. ecc. repetitam in l. 2. C. de nauibus non excusan. l. vltim. C. de fabri, & l. Maximarum. 2. C. de excusat. muner.* Imperabantur enim tot iumenta, & animalia ad trahenda plaustra, quot & ad transuehendas species pro locorum situ, atque itineris qualitate erant necessaria, *dict. l. 16. C. Theod. eod.* In primis ergo rhedis publici cursus per vias militares transferebantur, sed cum hæ satis non erant: aut extra cursus publici limites eundum erat, priuatorum plaustris, & iumentis vehebantur, quæ angariæ vocabantur. Hinc naues veteranorum angariari posse Vlpianus *in l. penultim. de veter.* scribit, & in sacris literis legitur angariatum esse Simonem Cyreneum, vt Domini crucem tolleret. At Græci angariam, quæ per viam basilicam, & cursum publicum ducitur, appellant. Perangariam quæ per alias vias, vel tramites vehitur, quæ ex Iuliani præcepto ob viam cursus publici temerè agenda non erat, *l. 15. C. Theod. eod.* Ob nominis tamen similitudinem quandocunque cursus publicus angaria vocatur, sed propriè aliud est. Qui veredis currebant à recta cursus publici via quingentis passibus diuertere poterant, *l. 25 C. Th. eo.* Plaustris angariarum 1500. pondo imponebantur equo tantum triginta, *l. 28. & 30. C. Th. eod.* Turcæ veredis non vtuntur, sed præcones habent citissimo gradu maximos cursus peragentes: hi quemcunque obuium equitantem habent, descendere iubent, eiúsque equum conscendentes quantum possunt impellunt, si alium inuenerint, idem agunt, & illi fatigatum equum tradunt, vt Laonicus Chalcocondilla scribit, *lib. 9* Hæc de antiquo cursu publico breuiter percurrere volui: Nunc ad Præfectum Prætorio Orientis est veniendum.

DE PRÆFECTO PRÆTORIO Orientis. CAP. VII.

DE Præfectis generaliter dictum est, iam verò de singulis tractandum & primo de P. P. Orientis qui numero prouinciarum & auctoritate eminens primus appellatur. Marcellinus, *lib. 16.* Inter ordinarios iudices, inquit, Rufinus primus Præfectus prætorio, is autem præerat Orienti, quare plurimum in Principis comitatu residebat, *l. raptores, 54 C. de epis. & cle. l. præcipimus 23. C. de appellationib.* Nulla tamen eius insignia, aut Diœceseon prouinciarum effigies repræsentantur, vnde aliquod folium deesse censeo: aut Præfecti Illyrici insignia ad vtriusque ornamenta ostendenda satis esse Notitiæ credidit, quemadmodum vnius Consularis Palestinæ, & Præsidis Thebaidis insignia, & officia demonstrantur, vt aliorum Consularium, & Præsidum sint exemplar. Sed magis est, vt aliqua hîc deesse existimem, quia si vnus eorum alterius typus esse debuisset, cum Præfectum Prætorio Orientis, tanquam priorem, & digniorem esse oportuit. Nos verò quæ legimus de eo exponemus. Is à Constantino. Auctore Zosimo, inuentus, Prouinciis Orientis, à me supra memoratis præpositus fuit, & quinque, latas Diœceses. i. quinas plurium simul prouinciarum regiones regebat. videlicet, Orientem, Ægyptum, Asiam, Pontum & Thracias, quibus Præfecti vice totidem maiores præerant magistratus, *l. 1. C. vt nemo ad suum patrocin. suscip. rustic. l. nulli, 19. C. de numerar.* Comes enim Orientis Prouinciis XV. imperabat, Præfectus Ægypti aliis VI. Vicarius Asianæ VII. Asiæ Proconsul aliis III. Vicarius Ponticæ XI. Thraciæ VI. quæ omnes erant Prouinciæ XLIX. & tota Notitia sub dispositione huius Præfecti recensentur: quemadmodum est sub P. P. quinque Orientis Diœceses recitat Leo A. ad Nicostratum Præfectum Orientis scribens, *in dict. l. 1. C. vt nemo ad suum patrocin.* & Valens *in l. 2. C. de militari veste.* ad Modestum Zeno, *in dict. l. nulli 10. C. de numerar.* & alij. Sed hic non leue oritur dubium, nam in primo indice, id est catalogo, sub hoc Præfecto prouinciarum XII. Consulares nominantur. & XXXII. præsidum, duæ verò correctorum: nam reliquæ adscribuntur Illyrico. ergo non sunt nisi XLVI. prouinciæ: Sed indè error prouenit, quod in eo catalogo Asia particularis vt Proconsularis omittitur: Arabia verò & Isauria & si infra Asianæ attributæ hic non vt arbitror, per obliuionem, sed quia nec Consulares, nec clarissimorum

tissimorum Præsidum, aut Correctorum, erant prouinciæ, sed perfectissimorum, qui hic reticentur in illorum numerum non sunt relatæ. De Arabia enim hoc constat ex inscriptione rescripti Valentiniani A. ad Theodorum V.P. hoc est virum perfectissimum, Præsidem Arabiæ, *l. cum reis*, 18. *C. de pœnis.* Et eidem de Isauria opinor, quod esset exigua, & rum à Barbaris oppressa, vt infra dicetur. Itaque P.P. Orientis XLIX. prouinciæ numerantur. Imperabat præterea hic præfec. XI. Classibus Orientis, & Classicorum numerum, vt Valentiniani *l. vnic. C. de offi. classic.* verbis vtar, ex incensitis, id est inopibus, atque accrescentibus, seu filiis remigum complebat. Inter eas insignis erat Classis Seleuciæ in flumine Oronte quæ in Comitis Orientis vsu erat, *d. l. vnica.* alia erat in Ponto Euxino nauium quadraginta, ait Hegesippus de excidio vrbis Hierosolymitanæ, *lib.* 13. *cap.* 19. Tacitus, *lib.* 18. Classem, inquit, è Ponto Byzantium adigi iusserat. Tertia à Traiano in mari rubro fuit instituta, *Sex. Ruffus.* Quarta erat Alexandrina. Quinta Carpatia per Carpatium mare excurrens, *l. 4 C. de nauicular. seu naucler.* Alias VI. in Danubio Notitia recenset & vnam Thesaurensium, Leo A. *l. vlt. C. de diuers. offic.* Sed ibi forte ita multitudo thesauros custodientium appellatur. Iustiniano imperante in eius Comitatu hic Præfectus degebat, *l. raptores*, 54. *C. de epis. & cler.* Numerus aduocatorum fori huius Præfecti erant centum, qui clarissimi & Spectabilis titulo gaudebant, immunésque erant ab onere inspiciendi, peræquandi, extruendi operis & ratiocinandi, *Nouell. Theod. tit.* 16. PRÆFECTVS PRÆTORIO, inquit Notitia in manuscriptis, EVECTIONES ANNVALES NON HABET, SED IPSE EMITTIT, id est diplomata currendi non impetrat quotannis à Principe, vt Vicarij, qui denas vel duodenas euectiones singulis annis obtinebant, *l. 12. C. Th. de cursu publico.* & Præsides binas. SED IPSE EMITTIT. id est suo iure currit, & hoc aliis permittit, vt in P.P. Illyrici explicabitur. Euectiones etiam esse diximus, diplomata seu codicillos, quibus cursu publico vtendi facultas datur. Constantinus ad Taurum P.P. *l. 3. C. de cursu publ.* Euectiones, scribit, ab omnibus postulentur, & tam iudices, quàm custodes publici cursus minimè transire patiantur, antequam seriem euectionis aspexerint. Iulianus A. *l. 4. C. eod.* Euectionis datæ formam & licentiam non excedat, & alibi *in l. 6. quar. 10. & 11. C. eodem titul.* sæpè in hoc sensu accipitur. Quod igitur subijcit, EMITTIT, subauditur scilicet euectiones, quæ emitti dicuntur, cùm alicui conceduntur. *l. 33. C. Theod. eadem titul.* Valentinianus ad Constantium Præsidem, P. Euectionum, inquit, emittendarum etiam per cæteras prouincias dumtaxat in translationem vestiarii tua sinceritas habeat facultatem.

Aliquando P.P. dicitur facere euectiones pro emittere, *l. 56. 57. 61. C. T. eod.*

Notitia impressa officium huius præfecti, quemadmodum & insignia prætermittit, sed manuscripti illud recitant, ideò hic totum est explicandum. at prius aliquid de eius assessoribus est dicendum, quorum & si nulli hic fit mentio, quia extra officium erant, nec à Principe confirmabantur, nec ex laterculis, aut ex scriniis prodibant, primi tamen apud Præfectum censebantur.

DE ASSESSORIBVS.

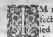
CAP. VIII.

Mnes prouinciarum magistratus vnum, aut plures Iureconsultos secum ducebant, *l. 1. de off. Assess.* quorum consilio secundum iura causas definiebant: Hi assessores & consiliarij vocabantur, quia iudicanti assidebant, & consulebant. *l. penultim. & vltim. eadem titul.* Vnde Vlpianus & Paulus in Papiniani P.P. consilio, id est eius assessores fuisse dicuntur. Quandoque iuris studiosi appellantur, *l. 4. de var. & extraord. cognit.* eorum erat officium causas cognoscere, expostulationes audire, libellos supplices legere, & his respondere, circa edicta & epistolas scribendas, ac decreta interpretanda versari, *l. 1. in fi. & §. in Auth. de iudicibus.* Criminales vero causas, audiebant quidem, sed non definiebant, verum Præfectis decidendas remittebant. sententias tamen à Præfecto ferendas dictabant, *d. solent. 6. de off. procons.* Denique quæcunque à Præfecto negociis impedito explicari nequibant assessores expediebant. *dict. §. 1. in Authent. de iudicib.* his à Præfectis vel Præsidibus olim salarium dabatur. Papinianus, *l. diem funct. 4. de offic. assess. l. 4. de variis, & extraord. cog.* Diem functo, inquit, legato Cæsaris, salarium Comitibus à legatis præstitutum debetur. Pescennius verò Niger qui se in Oriente Imperatorem fecerat, & à Seuero occisus est, inquit, vt à fisco salarium assessores acciperent. Spartianus, *in Pescennio Nigro*, addidit, consiliariis salaria, ne eos grauaret quibus assidebant: dicens iudicem nec dare debere, nec accipere. Id prius pro annonis & capitationibus in speciebus præstabatur. Theodosius verò iunior, & Valentinianus, illud in ære dari iusserunt, *l. 1. C. de annon. & capitat.* Idem obseruari Iustinianus in Nouellis, *§. festinabis Authent. de mandat. princip. seu Nouell.* 17. præcepit. Festinabis, inquit, assessorem assumere virum optimum, & purum, & his contentum quæ à fisco dantur. Sed diuersa pro assessorum qualitate constituit salaria, *Nouell.* 25. *& sequent.* Assessori enim P. P. Africæ viginti libras auri præstitit, *l. 1. §. hoc etiam, C. de offic. P. P. Africæ.* efficerent fermè duo millia, & 260. nostros aureos. Aliis plus aut minus elargitus est vt infra dicetur. Pescennius Niger voluit præterea, vt assessores quibus in prouinciis assedissent, in iisdem postea administrarent & præessent. Quod & Seuerus, & alij Principes obseruarunt. Assessores P. P. deposito officio, à nullo magistratu personali munere onerari poterant, *l. nemo minus*, 31. *C. eod.*

DE APPARITORIBVS, ET OFFICIO P.P. Domesticis, & Cancellariis.

CAP. IX.

MPRESSAM Notitiam huius Præfecti officium non habere diximus: sed in manuscriptis reperitur, ideo hoc loco de eo prius generaliter disse-

retur: demum singulos eius gradus pro ingenij mei tenuitate explicabo: in re enim tam obscura, & iam multis annis extincta, non parum laborandum erit, vt luci restituatur. Eadem ferè erant Præsidum & Præfectorum officia, idcirco quæ de his dicentur omnibus erunt communia.

In officio P. P. plures militabant, quorum certus numerus sciri non potest. Statuit Iustinianus vt officium P.P. Africæ esset 398. virorum, qui in X. scrinia, & XI. scholas diuidebantur, *l.1. §. item officiis, C. de off. P.P. Africa.* Sed aliorum numerus longè amplior fuisse credendus est, cùm Comes Orientis DC. in officio homines haberet, *l.1. C. de appa. Com. orie.* hi officiales seu apparitores dicebantur, & officium apparitio, *l.2. C. de comi. sacr. larg. l.1. C. de filiis. offic. qui in bell. mor. & plurib. in locis.* Hoc nomen etiam tempore Iurisconsultorum fuit: nam & tum præcepta iudicum, & sententias exequebantur: Scæuola, *in l. vlt. §. vlt. de pign. act.* Missus inquit, ex officio annonæ centurio, culleos ad annonam sustulit. Hermogenianus, *l. antepenul. de euectionib.* Si iussu, ait, iudicis rei iudicatæ pignus per officium distrahatur post euincatur, ex empto contra eum qui liberatus est, actio datur. Vlpianus *in l.1. §. si quis vltro, de quæst.* potes, inquit, seruum per officium distrahi iubere. Hæc sunt officia, quæ etiam diebus feriatis admoneri posse à Prætore Vlpianus scripsit, *l.2. de feriis.* ipsi ab officio officiales, *in l præsidis, 4. de reb. credi.* vel apparitores vocabantur. Idem *l. si pignora. 50. de euictionib.* si pignora, ait, veneant per apparitores prætoris danda non est in eos actio re euicta. Iidem cohortales dicebantur, *in tit. & rub. C. de cohortalib. princip. cornic.* quia formam cohortis seu legionis, & propria signa habebant, *l. officia 4. C. eod. tit.* Vnde nomina ordinum, & promotionum in militia ad hos sunt translata, vt Asconius monet, *in 3. oration. contra Verrem.* Accensus, inquit, nomen est ordinis, & promotionum in militia, vt nunc dicitur Princeps, vel Commentariensis, aut Cornicularius: hæc enim nomina de legionaria militia sunt. Hæc ille. Accensus autem propriè scribæ fuisse videtur. Cicero *in 5. Actione in Verrem.* Non reprehendo, ait, quod adscripsit. accensus: cur enim sibi hoc scribæ soli assumant? cohortem apparitores intelligit etiam Horatius, *Satyra 7. lib.1.*

Persius exponit causam, ridetur ab omni
Conuentu, laudat Brutum, laudatque cohortem.

Erat autem Brutus Asiæ prætor, cuius cohortem siue officium Persius laudabat. & Cicero *in 4. actione,* refert Verrem cohortem habuisse, in qua rum erant præfecti, scribæ, medici, aruspices, præcones. De hac intelligunt euangelistæ, cùm scribunt ad necem Domini cohortem congregatam fuisse, *Matth.17. Marc.15.* Quandoque etiam Beneficiarij appellantur, *l. officiales C. 4. de ep. & clem. quæ est l. beneficiary, 7. C. Theod. de cohortalibus & inde emendanda.* quod nomen & ipsum à militibus legionariis descendit, in quibus beneficiarij vocabantur beneficio Tribuni ad aliquod officium promoti. Vegetius, *lib.2. cap.7.* Sic omnes, inquit, consequuti aliquod munus in officio Præfectorum, beneficiarij, vel ordinarij vocantur. ita emendandus, & intelligendus est Tacitus, *lib. 20.* loquens de Proconsule Africæ & legato legionis, Æquatus est, air, inter duos beneficiariorum numerus, sic legendum pro beneficiorum.

Ita etiam eos Tertullianus appellat, *de persecutione fuga.* Nescio, inquit, dolendum, an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum, & curiosorum inter tabernarios, & lanios, & fures, balneatios, & aleones, & lenones Christiani quoque vectigales continentur: eos intelligit, qui pecuniam dabant apparitoribus, ne tanquam Christiani apprehenderentur. In hoc quoque sensu in actis D. Fructuosi *apud Sur. 21. Ianua.* accipiuntur: obseruantibus, inquiunt, ex officio beneficiariis.

Nonnunquam iidem scriniarij nuncupantur, quia chartas ad se quisque spectantes in scriniis scribebant, & custodiebant, *l. scriniarios 16. C. de test. milit. l. nullis, 10. C. de munerib.* Officiales Præfectorum Prætorio; & aliorum illustrium, & spectabilium magistratuum, codicillis Principis creabantur. Hæ probatoriæ vocabantur, quæ à Principe, ac magistratu, cui inseruiebant, subscriptæ in officio relinquebantur: Theodosius A. *l. in his C. de diuer. offic.* In officiis, ait, virorum spectabilium Proconsulis Asiæ, Comitis Orientis, Præfecti Augustalis, vicariorum nemo admittatur, nisi cum emissa probatoria sacri scrinij consecrauerit, *l. penultim. & vltim. C. eod. de diuer. offi.* Hæc exemplaria seu probatoriæ non ex laterculo maiore, quemadmodum magistratuum codicilli, seu ex scrinio Epistolarum prodibant, sicut & officia Vicariorum, *l. vltim. §. item ferimus, C. d. titu. de diuers. offic.* Præsidum verò cohortales perpetui erant, *l. præsides, 34. si cert. petat.* & officio obnoxij, *l. antepen. pon. & vltim. C. de cohor.* quos faris erat in matriculis, seu albo officialium describi, *l.10. C. de cohorta. dict. l.16. C. de test. milit.* Die Natalis Domino quotannis Prætoriani apparitores mutabantur; ad gradum enim vel Cornicularij, vel Commentariensis, prout erat opus, promouebantur, vt auctor est Cassiodorus, *in 11. formula promotionis officij prætoriani.* Horum munus erat iussa Præfecti implere, litigantes in iudicium introducere, acta scribere, recitare, & partibus edere, sententias scribere, atque exequi, & alia necessaria iudiciorum peragere, *l.1. & 2. C. de prin. agen. in reb. l. per Illyricum 9. C. de cohor. l. vltim. C. de iur. dom. imper.* Iustinianus ad Mennam P.P. *l. vltim. C. vt intr. cert. temp.* loquens de iudicum officiis; Si litis, inquit, introductionem, vel examinationem distulerint, pœna vicenarum librarum auri ferientur. & infra clarius patebit. Iidem infirmis mulieribus, & egregiis viris domi iuramentum deferebant. Iustinianus, *Nouell. 124. §. 1. & §. fin autem, Authent. vt litigan. iurent.* si aliqui litigantium nequeunt ad iudices venire, iubemus dirigi ex officiis ministrantibus aliquos, vt eis præsentibus sacramenta præbeantur.

Cùm verò in aliquem locum ob publicas, vel priuatas necessitates mittebantur, lumine, & breui, id est, necessaria suppellectili instruebantur. Vlpianus, *in l. illicitas, §. ne tenuis, de offic. præsid.* Ne tenuis, inquit, vitæ homines sub prætextu aduentus officiorum lumine vnico, vel breui suppellectile ad aliorum vsum translatis iniuriis vexentur,

vexentur, Præses prouinciæ prouidebit. Præterea in via Præfectum antecedebant, quemadmodum Lictores Consulem: & hodie multis in locis apparitores Magistratus præcedunt. Lampridius *in Alexandro*, loquens de Ducibus militum, apparitores, ait, nullos esse passus est, Tribunis, & Ducibus nisi militem anteire voluit, iussitque, vt ante Tribunum quatuor milites irent, ante Ducem sex, ante Legatum decem. Cursus quoque publici curam habebant, tributa, résque fiscales exigebant: *l. 2. C. de cohortal. dict. l. officiales, 4. C. de episcopis & cleric.* latrones sibi à stationariis indicatos capiebant: solebant enim hoc tempore in certis vrbibus, aut territorij locis milites collocare, qui ortos tumultus sedarent, factiosos vincirent, criminaque patrata Præsidi indicarent, *l. 1. de offic. præf. vrb.* Id ab Augusto institutum fuit. Tranquillus *in eod. cap. 32.* Grassatores, ait, dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit, eas postmodum Tiberius auxit. idem in Tiberio cap. 32. In primis, inquit, tuendæ pacis à grassaturis, & latrociniis, seditionúmque licentia curam habuit, stationes militum per Italiam solito frequentiores dispo-suit. Hi à statione, in qua degebant, stationarij dicebantur, *dict. l. 1. §. fin.* Tertullianus *in apologetico* latronibus, ait, inuestigandis per vniuersas prouincias militaris statio sortitur. Item Constantius, *l. 1. C. de cur.* curiosi, vel stationarij, vel quicunque funguntur hoc munere, crimina iudicibus nuncianda meminerint, & sibi necessitatem probationis incumbere, nec citra periculum sui, si in fontibus eos calumnias nexuisse constiterit. Cesset ergo praua consuetudo, per quam carceri aliqui immittebantur. Hactenus ille. Tantum enim indicandi, non etiam custodiæ reos tradendi facultatem habebant, in fuga tamen deprehensos in carcerem detrudebant. Paulus *in l. Limenarchis, 4. C. de seruis fugit.* Limenarchæ, inquit, & stationarij fugitiuos deprehensos rectè in custodia retineant. Hos postea apparitores suscipiebant aut ipsi inuentos capiebant, & carceri mancipabant, Martyrolog. 27. *Maij.* Dorostorus in Mysia veteranus, & emeritæ militiæ comprehensus ab officialibus Maximo Præsidi offertur, cum tormentis fontes vrgendi erant, apparitores cruciabant. Gratianus *in l. 80. C. Theod. de decur.* ordo curialis, ait, ab ictibus plumbatarum habeantur immunes iciruto iudice, si ipse vel eius officium contra legem aliquid vsurpare tentauerit, grauissimo supplicio est subdendum. Hæc ille. Denique quæ nequid illicitum publicè fieri videbant, prohibere tenebantur, veluti ne hæretici ad cœtum piorum, Litaniásve conuenirent, *l. 3. C. de heret.* ne qui alteri etiam impio iniuriam inferret, *l. 6. de pagan.* ne idolis sacrificaretur. *l. 7. C. eod. tit.* & alia huiusmodi interdicta verabant: Illud in primis in cohortalibus obseruabatur, vt gradum, quem semel obtinuissent, repetere non possent, alioquin deportabantur. Arcadius & Honorius, *in l. 1. C. ad legem Iuliam, de ambit.* Nullos, inquiunt, Principatum, vel numerarium, vel Commentariensis gradum, vel cætera officia repetere audeat. Officium Græcè τάξις & ipsi officiales ταξεῶται vocantur. Specialiter verò Præfectiani in Præf. Prætor. officio merentes dicebantur, quibus ab intestato sine successore morientibus Præfecti Prætorio arca succedebant, *l. 3. C. de appar. præf. præt. libro 12.* Magna verò commoda accipiebant: nam à prouinciis annonas, id est cibaria habere consueuerant, pro quibus postea pecunia à Principe quandoque 700. & plurium aureorum est constituta: *l. annonam, C. de erog. mil. anno.* præterea pro ingressu litis ternos, quaternósve aut plures aureos pro locorum consuetudine, aut priuilegio personarum à litigantibus exigebant, *l. pen. §. pen. & vltim. ff. de legat. 3. l. omnes. §. executoribus. C. de episcop. & cleric.* pro inscitandis, pro actis scribendis, edendis, recitandis, instrumentis exhibendis, ac denique pro singulis actibus totidem aut plures aureos, minúsve pro hominum conditione, locorúmve vsu percipiebant: similiter cum sententias exequebantur, & pignora capiebant, & vendebant, mercedem seu sportulas accipiebant: *l. 1. C. de sport.* vbi verò sine scriptis res agebatur, aureum tantum executor consequebatur, *l. sin sacris, C. de proxim. sacr. scrin. l. vlt. C. de princ. agen. in reb.*

Huic officio singuli Cōsulares Orientis pro insinuandis codicillis magistratus 40. solidos soluebant singuli. Præsides & Correctores 36. Comes Orientis, & Proconsul Asiæ 80. Comites Phrygiæ Pacatianæ, & Galatiæ 50. *Nouel. 8. seu Auth. vt iud. sine quoque suffrag. fiant.* cum igitur 49. prouinciarum magistratus, præter Comitem Orientis, Præfectum Augustalem, & 4. Vicarios, qui plus soluebant, pro insinuandis magistratus Codicillis præscriptam pecuniam penderent, exigebat ad officium hoc nomine plus minus quatuor millibus aureorum. Nouella verò 8. non nisi 48. Orientis, & Illyrici magistratus has sportulas pendentes, recenset, quia tum Imperio diminuto veterem formam non seruabant.

Defensores quoque cuiusque Metropolis officio Præfecti quaternos aureos, alij minorum ciuitatum ternos pendebant, quia simul congesti magnam summam colligebant. Nam cum 49. prouinciæ sub Præfecto Prætorio Orientis, & totidem Metropoles fuerint, ab harum defensoribus quotannis plus minus 200. aureos capiebant. Ab aliarum verò ciuitatum, perfectis aureorum citciter 2000. Quælibet enim prouincia minimum 13. ciuitates, sed sæpe plures continebat: *Nouell. 28. & c. scitote, 6. quæst. 3.* annonam præterea à fisco, sicut & alij officiales habebant. Et cum officium P. P. Africæ aureorum 4153. à fisco perciperet, ne minus his Præfecti Orientis officium consecutum fuisse est credendum. Nummi quoque & annuli eorum, qui vltimo supplicio affecti fuerant, quinque aureorum precium excedentes in chartam officialibus emendam impendebantur, *l. divus, ad fin. ff. de bon. damn. Cod. de adsess. domesticis, & cancellarus.*

Cohortales extra ædes Præfecti aut Præsidum habitabant. Alij erant ipsi conuiuentes domestici appellati, *C. de offic. asse. & domest. l. 3. l. 1. C. ad legem Iul. repetund.* qui priuata iudicum negotia obibant, ac rationes tractabant. Ex his quidam erant Cancellarij dicti, qui ad priuatos homines Præfecti seu Præsidum nomine Epistolas scribebant, à cancellis, intra quos degebant, nominati, Cassiodorus *lib. 11.* Ioanni Cancellario, latere, inquit, non potest, quod intra cancellos egeris. Tenes lucidas fores, claustra patentis fenestrata, ianuas, & quàm

uis studiosè claudas, necesse est, vt te cunctis apertias, vndique conspiceris, qui in illa claritate versaris. Ad nostra monita aures animúmque conuerte, Fige menti omnia, quæ iubemus Hactenus Cassiodorus. Procopius *in 1. de bello Vandalico*. Domesticum, inquit, Romani arcanorum socium appellant, is hodie Secretarius vocatur. Hi actibus publicis officialium aut cohortalium se immiscere non poterant, quod si fecissent, à maiori iudice puniebantur, *l. 3. de assess & domest & cancell.* Lictoribus tamen, & officialibus Præfecti mandata significabant. Cassiodorus diuersis cancellariis prouinciarum *lib. 12. variar. prima formul. 1.* fasces, inquit, iudicum tibi parent, & dum iussa prætorianæ sedis portare crederis ipsam quodammodo potestatem reuerendus assumis. Hæc ille. Honorius postea prohibuit cancellarios à Præsidibus in prouinciis duci, sed illos ex officiis eligi præcepit, *l. nullus. C. eodem titul.* qui deposito à iudice magistratu, quinquaginta diebus, & ipsi in prouincia morari tenebantur, accusationibus responsuri, *l. 3. C. eodem titul.* nec sub alio officium continuare poterant, *l. 5. & 6. eod. tit.*

Cohortalium officia cum imperio Romano fermè vniuersa sunt extincta, aliqua tantum eorum permanent vestigia: pauci enim hodie relicti sunt nuncij seu viatores, qui olim Principis ministri, litigantes citabant: neque hi hodie semper à magistratibus, sed à Decurionibus ciuitatum plerumque eliguntur. Permanserunt, & satellites, qui delinquentes capiunt, & in carceres detrudunt. Commentariensis quoque carcerum custos est in vsu: sed magnam pristinæ auctoritatis partem amisit. Numerarij cum Singulariis, & Cornicularijs Adiutoribúsque, omnino in desuetudinem abiere. Et alij ab actis, hodie inuentis nostris tabulariis, parum frequentantur. Exceptores etiam, qui litigantium acta scribebant, nunc extra magistratuum officia ex collegiis tabulariorum ciuitatum eliguntur, & ipsi inter se hoc munus partiuntur, vnde solum executorum litium, & quorundam apparitorum, & Commentariensis vestigia permanent. Nunc singula officij capitá sunt explicanda.

DE PRINCIPE.

Cap. IX.

IN officio Præfectorum Prætorio hos gradus Notitia recenset, videlicet, Principem, Cornicularium, Adiutorem, Commentariensem. Ab actis, Numerarios quatuor, in his auri vnum, operatum alterum, Subadiuuam, Curam Epistolarum Regendarum, Exceptores, Adiutores, & Singularios, quorum plures sæpè in iure nominantur, *l. 1. C. ad l. Iul. de amb. & tit. C. de num. chartular. Adiuto. scrinior. & except. in l. 1. & vltim. C. de appar. præfect. prætor. & C. de princip. agen. in reb. lib. 12. & alibi.* Princeps ipse est caput officij, vt ait Suidas qui omnibus imperat, & quid agendum sit vbique disponit: Hunc Primicerium, in officio Præfectorum esse, Vegetius scribit, *lib. 2. cap. 21.* Loquens enim de Primipilo primæ cohortis militaris, ait, in prima cohorte ad hanc peruenit palmam, in qua ex omni legione infinita commoda consequitur, sicut Primicerius in officio Præfectorum Prætorio ad honestum, quæstuosúmque militiæ peruenit finem. De hoc autem officij Principe intelligit. Marcellinus quoque, *lib. 15.* Rufinum apparitionis præfecturæ Prætorianæ Principem appellat Quandoque Primiscrinius officij vocatur: cùm enim quisque primas cohortalium proprium scrinium haberet, huius primum dicebatur scrinium, *l. 1. §. in scrinio primo, & seq. C. de off. præfect. prætor. Africa.* Gratianus, *l. 3. C. de diu. offic.* Primiscriniis inquit, officij tres libras auri persoluet. Idem *l. 1. C. de sportul.* ad Potitum Vicarium, exhibitus, ait ab eo apparitore qui primum traditus fuit, obseruari eum decernimus, primiscrinio, qui iussa temerauerit, quinque librarum auri condemnatione multando, ita vulgò accipitur, sed adiutorem ibi Primiscrinium dici puto. Aliàs pro numerario primiscrinius accipitur.

Princeps verò hic appellatur exemplo Principis primæ cohortis, qui præerat centum quinquaginta militibus, eum Pædianus Accenso legionis comparat, *in 3. contra Verrem.* Accensus est, inquit, nomen ordinis, ac promotionis in militia, nunc dicitur Princeps, vel Commentariensis, aut Cornicularius. Hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt. Hæc ille. Exemplo ergo Principis legionis, prope omnia, quæ in iudiciis ordinanda sunt, ad hunc pertinent. Vegetius *lib. 2. cap. 8.* ab hoc Princeps, inquit, in officio nomen habuit, quia & ipse omnia, quę ab officialibus agenda erant, ordinabat: illi enim sine ipso nihil exequebantur. Nullus in carcerem detrudi, nullus aduocatus introduci, ipso inscio potest. Gratianus *in l. 1. C. de princip. agen. in reb.* Agentes, inquit, in rebus post palmam laboris emeriti Principatus honore muneramus, atque iidem officiales, tam ad necessitates publicas, quàm priuatas, non nisi Principe mittantur auctore, nullarum sine ipso cuiquam mandetur exhibito personarum. Hæc ille. Ex agentibus in rebus Principes quorundam officiorum creabantur, vt Vicariorum, *l. eos. C. de princip. agen. in reb.* Comitis Orientis, Proconsulis Achaiæ, Præfecti Augustalis, & Limitaneorum Ducum. Hic ergo Princeps litigantes ad Præfectum citari iubebat, omniáque iudiciorum acta exequebatur, *l. 1. & 2. C. eodem tit. de princ. agen. in reb. libr. 12.* Symmachus, *lib. 1. epist. 22.* cùm ad eius ædes, inquit, Princeps officij commeasset, & obstinatam hominis contumaciam non posset inflectere, inanem Syngrapham reportauit. & paulò post, Hoc vbi Princeps officij comperit, paucis comitatus excurrit, retinet Felicem celebri vrbis loco, nec tamen eripit: Deinde à Principibus vtriusque officij perducitur. Hæc ille. ex quibus constat reos criminis iussu huius Principis solutos comprehendi. Idem iudicia actori dictabat, & libellum reo edendum componebat. Marcianus *in l. vltim. de sep.* Qui inquit, iudicium dictauerint hæredi, separationem, quasi hæreditarij possunt impetrare, quia ex necessitate hoc fecerunt, scilicet cùm essent officiales, vel huius Principis ministri. Sed præcipua exigendorum tributorum illi cura incumbebat, vt Cassiodorus *11. in delegatoria principis*, refert. Multa verò consequebatur commoda. Nam præter superius dicta omnium sportularum, quæ à litigantibus soluebantur, parti-

particeps erat. *l. vltim. C. de re milit. l. vltim. Cod. de princ. agen. in reb.* ipse verò cum litigabat, Seniores sportulas soluebat, *dict. l. fin. C. de princip. agen. reb.* Maius etiam stipendium, quàm cæteri officij summates percipiebat. In officio enim P.P. Africæ sex annonas, id est alimenta pro totidem personis: & quatuor capita, id est pabula pro totidem equis capiebat: Pro singulis verò annonis quinos solidos, pro singulis capitibus quaternos Iustinianus *l. 1. C. de offic. præfect. prætor. Afric.* taxauit. Alij cohortales pauciores annonas, & capita consequebantur. Proprium hic Princeps scrinium habebat, cui plures seruiebant, qui singulis diebus ab eo acta vt rerum gestarum veritas appareret, diligenter scribebant. Hi in officio P.P. Africæ erant numero 10. inter quos Primicerius secundo, tertio, & quattocerius præ cæteris annonarum & capitationum numero, auctoritatéque eminebant, *l. 1. in Notitia, C. de offic. præfect. prætor. Afric.* Domesticum etiam cancellarium Princeps habebat, cui secretiora scribenda committebat, *l. 4. C. de princ. agent. in reb.* clarissimúsque vocabatur, *l. vltim. C. eodem tit.* & alijs gaudebat honoribus, de quibus in Principe Officiorum, Comitis Orientis dicatur. Hic hodie non est in vsu, solum quædam eius, vt diximus, ministrorum vestigia extant. Viatores enim seu Nuncij nunc litigantes citant, sententiásque exequuntur.

DE CORNICVLARIO.

Cap. XI.

PRINCIPEM sequitur Cornicularius, quem Accursius *in l. 2. C. de proxim. sacra. scrinior.* simplicem Prætorium apparitorem esse opinatur. Alciatus Principis ministrum. Sed eum inter primates officij tam Notitia quàm iura collocant. Valentinianus *in dict. l. 2. & in l. fin. C. de offic. diuers. iudic.* Sciant, inquit, Principes, Cornicularij, & primates officiorum, ternas libras auri è suis facultatibus eruendas, si honoratis viris secretarij in iudicium non patuerit ingressus. Ego illum fuisse puto, qui iussa, sententias, & decreta Præfecti Prætorio, aut Præsidis scribebat & publicabat. Cassiodorus *libr. 11. variarum.* ad Anatolicum loquens de Corniculario, Præfuit, ait iuribus secretarij Prætoriani: ita enim legendum est, pro curribus, vt vulgò habetur. Secretarium verò pro vsu illorum temporum tribunal appellat, in quo sensu & iura posteriorum Principum accipiunt, *l. vltim. C. vbi senat. vel clariss. l. 2. & 5. C. de proxim. sacror. scrin. l. vltim. C. de offic. diuers. iudic.*

Cornicularij nomen est antiquum: Tribuni enim plebis illum apud se habebant, quorum acta, plebiscita, iussáque scribebat, & seruabat. Valerius *lib. 6. cap. 1.* námque auctor est, Letorio Tribuno militari à Caninio Tribuno plebis diem dictam, quod Cornicularium suum stupri causa appellasset, diúque hoc nomen permansit. Hunc esse arbitror, qui scriba vocatur. Gn. enim Flauius, qui fastos publicauit, Annij libertini filius à Valerio *lib. 2. cap. 1.* scriba nuncupatur, & Gellius, *lib. 6. cap. 9.* qui eius historiam narrat, eum scriptum fecisse, & Ædili Curuli apparuisse, seu eius apparitorem fuisse scribit: eius enim iussa & decreta notabat. eundem Pomponius Appij Claudij Decemuiri, cùm ius redderet, scribam fuisse narrat, *in l. necessariam. §. postea tum Appius, de origine iuris*, illius sententias & decreta scripsisse significans. Scribarum & Quæstorum audaciam M. Cato Quæstor creatus compescuit. Plutarchus in eo, Magnam, inquit, fecit conuersionem Ministrorum & Scribarum, qui cum leges & publicas scripturas in manibus haberent, adolescentes, qui eum Magistratum gerebant, ita gubernare soliti erant, vt ipsi planè Magistratus essent: sed Cato Scribas Ministrorum tenere coegit, fraudes eorum redarguens, & subdit salarium his persolutum fuisse. Cato quoque maior Salonis Scribæ filiam vxorem duxit. Diocletianus quoque Imperator Scribæ filius fuisse creditus est, inquit Eutropius. Scribæ tamen nomen generalius est quàm Cornicularij. Græci Grammatea vocant. Vnde Plutarchus Eumenem Cardianum archigrammatea Alexandri Magni appellat, Cornicularius, quandoque Cancellarius est dictus, *in l. 2. §. a & est Notitia, C. de offic. P.P. Afric.* quamquam is propriè erat, quem extra cohortem secum in prouinciam præses scribendi causa ducebat, qui enim decreta scribebat, ab officio, vt apparitor esset, eligendus erat, *l. nullus 8. C. de assessor.* Cornicularius autem quod pro insigni cornu vteretur, vel fortè ex eo silentium litigantibus indiceret, denominari potuit. Iulius Firmicus *lib. 1. Mathesil. cap. 6.* eum sententias in delinquentes latas scripsisse innuere videtur. Erant, inquit, Cornicularij aut Commentarienses, quibus damnatorum cura committebatur, seu Clanicularij vel carcerum custodes, & quibus publicarum catenarum cura mandatur. Hæc ille. Intererant & quæstionibus, quæ de reis criminum habebantur, & fortè torquebant, vt ex actis martyrum constat, *Cæsar Car. Baro. in annal.* 290. Maximus, inquiunt, præses dixit, tangite corpus eius. Anatius Cornicularius dixit, consenti præsidi. Hactenus acta. Maternus quoque *libr. 2.* eos sententiis damnatorum exequendis præfuisse scribit: Corniculario præconem paruisse puto, per quem statuta iudicum publicabat, & in indictis necessarius erat: per ipsum enim absentes vocabantur. Marcellus *in l. diuus, in princ. de in integrum restit. minor.* si citatus non respondit, confestim autem iudicem pro tribunali sedentem adiit, existimari potest, parum exaudita voce præconis defuisse. Iustinianus A. *Nouella 122. seu §. iubemus, in Auth. de litigio.* iubemus, ait, ordinarios iudices non solum voce præconis, sed & propositis edictis absentem vocare in iudicium, quia vox præconis paucis innotescit. Edictum autem citationem appellat, quia secundùm edicti ritum fiebat: & ita appellant Iureconsulti. Vlpianus *in l. ad peremptorium. cum seq. de iudic.* Ad peremptorium, inquit, edictum hoc ordine peruenitur. Hac ratione & literæ, quas de aduentu suo Proconsul in prouinciam per præconem mittit edicta vocantur. Vlpianus, *in l. obseruare, §. 2. de offic. proc.* Antequam, ait, prouinciæ sibi decretæ fines Proconsul ingrediatur, edictum debet de aduentu suo mittere, & post pauca: Rectè & ordine faciet, si edictum decessori suo miserit, significétque qua die fines suos sit ingressurus, quod per præconem

quemadmodum & alia multa facta fuisse verisimile est. Asconius *in 3. oratione in prim. Verre*, apud veteres, inquit, & iudices, & reus, & accusatores, & defensores dicebantur à præcone, & alia voce enunciabantur. Officium præconis egregiè Apuleius in Floridis *lib. 1. in fi.* describit. Præco, inquit, cum Proconsule, & ipse tribunal ascendit, & togatus illic videtur, & quidem perdiu stat, aut ambulat, aut plerumque attentissimè clamitat. Enimuerò ipse Proconsul moderata voce rarenter, & sedens loquitur, & plerumque de tabella legit, quippe præconis vox garrula ministerium est Proconsulis. Hæc Apuleius. Solebat & præco tempore, quo sontes plectebantur, supplicij causam enunciare. Gordianus A. *in l. fustibus. C. ex quibus causis infa. irrog.* Fustibus, inquit, cæsum, cui per præconem dictum est, συκοφάντης, id est, calumniatus es, vt calumniatorem videri notatum. Spartianus quoque auctor est Seuerum, cùm Africæ Proconsulis legatus esset, quendam Leptitanum olim suum contubernalem, qui se amplexus fuerat, fustibus iussisse cædi cum hoc præconis elogio, LEGATUM POP. ROM. HOMO PLEBEIUS TEMERE AMPLECTI NOLI. D. Ambrosius sermone 90. iussit, inquit, ad lupanar duci sub voce Præconis dicentis Agnem sacrilegam virginem diis blasphemiam inferentem, scortum lupanaribus datum. & istud est superdictè, *l. si duo, §. vltim. ff. de iureiur.* Vlpianus, si quis, inquit, peierauerit, fustibus eum castigandum, & ita ei superdici. προπετῶς μὴ ὄμνυε. Hæc de Præcone latiùs disserui, quia ipsum Cornicularij ministrum fuisse puto.

Sed, vt ad Cornicularios reuertamur, Magistri militum, aut Comites, vel Duces eis carebant, quod paucis decretis, aut sententiis inter milites ferendis non esset necessarij. Sed Princeps officij eo munere facili posset fungi. Anno tantum Cornicularius vsque ad festum Domini Natiuitatis manebat in officio, tum pro strena VII. solidis acceptis exibat. Cassiodorus *in 11. variar.* Ill., inquit, qui inculpabiliter Cornicularij est perfunctus officio, VII. solidos longæua consuetudo deputauit. Emeritus etiam Comitis dignitate honestabatur, *l. vltim. C. de numerar. & actuar.* & immunitatem à iudicum indictionibus habebat. *l. Cornicularij. C. de apparitor. præfect. prætor.* Hic, vt alij apparitores Præfecti Prætorio, proprium habebat scrinium, in quo plures ministrabant, qui iudicum sententias, decreta, iussa, & edicta scribebant & conseruabant. Apud P.P. Africæ in Cornicularij scrinio erant decem, quibus ex publico annonæ dabantur. Hic ab Imperatore, vt alij huius officij homines in scrinio epistolarum probandus erat. *Symmach. epistol. 42. lib. 1. l. vlt. C. de diuers. offic.*

DE ADIVTORE.

CAP. XII.

POst Cornicolarium erat Adiutor, is vulgò intelligitur, qui alterius vices seu locum implet. Cassiodorus, *lib. 6. variar. in magisteria dignit. at. for.* Adiutor, inquit, etiam nostris præsentatur obtutibus, vt vicaria forte benefici j, eligamus eius præsidium, qui nobis præstat fidele solatium: Hæc ille: sic Scæuola *l. Sticho, §. item quæro, an ea quæ exacta sunt ff. de statulib.* Adiutores actoris serui appellat, qui eius vice fungebantur, & illum adiuuabant. Liuius, *in 6. 3. decadis.* Marcus Tullius, inquit, Syllanus Proprætor ad res gerendas, adiutor datus. Cæsar *in 3. de bello ciuili.* Huic quod valetudine minus commoda vtebantur Fuluium Posthumium adiutorem submiserat erat velut qui datur coadiutor Episcopo. *can. scribis 7. q. 1.* Id clarius significat Valentinianus *l. ad Commentariensem, C. de custod. reor.* Ad Commentariensem, inquit, receptarum personarum custodia obseruatioque pertineat: Si Commentariensis necessitate aliqua procul ab officio egerit, adiutor eius pari cura inuigilabit: Ibi adiutor aliud quam vices Commentariensis gerentem significare non potest. In hoc sensu accipit, & Paternus, *l. fin. ad fin. ff. de iur. immunit.* Adiutores, ait, Cornicularium grauiorum munerum immunitatem habent. Adiutorem etiam appellat Paulus actorem, qui tutoris infirmi, vel absentis vices implet, *in l. solet, in fin. de tutel.* est etiam, inquit, Adiutor tutelæ, quem solet Prætor permittere tutoribus constitu te, qui non possunt sufficere administrationi tutelæ. Sed et si negandum non est Cornicularium adiutorem habuisse, hic tamen, vt apud alios magistratus adiutor totius officij intelligatur, cuius capita tantum in Notitia nominantur. Nec statim post Cornicularium adiutor semper ponitur, sed sæpè post Commentariensem & alios incertè. Hunc Gratianus adiutorem officij vocat, *in l. 3. in fin. de diuers. offic.* Adiutores, inquit, officiorum libram auri fiscalibus inferre soluent, nisi statuta fuerint custodita: Theodosio *l. vltim. C. de offic. Præfect. vrb.* Primicerius adiutor officij P. V. tanquam in eo præcipuus vocatur, ita enim *in l. vltim.* ad Constantinum P. vbi scribit. Primicerius, adiutor tuæ sedis officij curam personarum suscipiat, id est, reorum: sic etiam Constantinus personam pro reo accipit *in l. 1. C. de exhibitalib.* ne quis, inquit, personam heret pro manifesto crimine apud se habeat in custodia. hic Adiutor delinquentes plerumque ea piebat, & carceri damnabat, torquebat. & fortè supplicio afficiebat: Non solum enim officij, sed & Commentariensis plerumque erat adiutor, *d. l. ad Commentariensem.* olim Optio est dictus, ab optionibus, qui erant in Legione, Vegetius *lib. 2. cap. 7.* optiones, inquit, ab optando appellati, quod antecedentibus ægritudine præpeditis, hi tanquam adoptati eorum, atque vicarij solent vniuersa curare. Hæc ille. Adiungebantur autem Centurionibus, & ordinariis quibusque optiones in legione, vt eorum vicem subirent. Festus, Optio, inquit, qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. Hic adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, permissum est Centurionibus optare, & nomen ex facto sortitus est. Translatis verò in officia magistratuum nominibus præcipuorum legionis, etiam Commentariensis & officij adiutor, Optio est nuncupatus: Vlpianus *in l. Diuus, §. 1. ff de bonis damnator.* loquens de nummis, & anoulis, quos habent damnati ad vltimum supplicium. Nec speculatores, inquit, vltro sibi vendicent, nec optiones ea desiderent, quibus

quibus spoliatur, quo momento quis punitus est. Hanc rationem non in compendium suum debent Præsides vertere, sed nec patri optiones, seu Commentarienses ea pecunia abuti, optiones hic Commentariensium adiutores appellat, sic optiones auxiliares milites quasi exercitus adiutores vocantur *in l.vlt.C.de locato.Nou.115.ad medium,in nomoc an.tit.13.c.3.* Hi à Gratiano *in d.l.1. C. de sportul.*& Theodosio,*in l.31.C.de appart.P.P.* adiutores Primiserinij in officiis magistrorum militum nominantur:cùm verò in torquendis reis eorum opera versaretur, non abs re fuerit quædam circa hoc breuiter perstringere.Non enim antiquitus, vt nunc, rei olim quæstionis habendæ gratia torquebantur cùm prohibiti essent cruciatus, quibus articuli, aut membra dissoluuntur, *§.quia veritas,Auth.vt nulli iud.seu Nouel 134.*sed vnguibus ferratum reorum latera perscEabant, aut laminas ferreas,ignitásque carni admouebant, *l.2. C. de emend.at.seruor.l.7.C.de malefic.*Quandoque nerno, fistibúsve,*l.nullam. C.ex quib.caus.infam.irrog.* aut plumbatia,*l.quilibet 40.C.de decurio.l.2. C.de exactio.tributo.* cædebant: sunt autem plumbatæ virgæ pilis plumbeis, aut Martio barbulis, vt appellat Vegetius *lib.1.cap.17.* infixæ.Zosimus,*in S.post prin.* plumbeis, inquit, pilis in ceruicem verbera dari iubet.Metaphrastes *in dict.l Cæcilia* iussit eum verberari globis plumbeis: Alibi has virgas plumbeas vocat.Fidiculis quoque membra constringebant,*l.4.C.ad leg.Iul. Maiest.* ex neruis hæ fiebant, quibus citharæ ad pulsandum instruuntur. Tranquillus in Tiberio, *cap.62* verctris,inquit,deligatis reoa fidiculatum,simul vrinæque tormento distenderet:Eculeo etiam rei cruciabantur,*l.1. C.de mum.* Id erat lignum in summo acutum, quo nudi insidentes distendebantur:Diuus Aug.ad Marcellianum Comitem, *C.a.23.q.5.* Tantorum, inquit, scelerum confessionem, non extento eculeo, non solcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti. Hæc sunt tormenta in iure nominata, Iosephus verò de Machabæis recitat rotas,rodios,vngulas, rotabulos,catapultas, lebetes,catastas,frixoria digitaria,pugillaria, manus ferreas, fubulas, siccensoria , ollas æneas, & sartagines.sed hæc raro in vsu fuisse censeo. Quæ verò supra ex iure recensuimus, plurimum vsitata fuisse puto. Succensorium autem Iosephus appellat quoddam ad flammam excitandam ferrum. Quandoque etiam plumbum liquefactum axillis infundebant, quod ad intestina vsque perueniebat,vt in Samona Metaphrastes tradit. Impuberes verò ad eruendam veritatem habena vel ferula cædebantur,*l.1.§.impuberi.ff. de Senatusc. Syllanian.* Eodem modo in Clericos, & Doctores quæstio exercetur,*c.1.§.pen.23.q.5. Abbas in c. in contemplatione.q.5.de reg.iur.*

Inter hominea Adiutoris speculatorem fuisse existimo, qui carnificis officio fungebatur, vt ex Diuo Matthæo constat,*cap.7.* Misso,ait, speculatore, iussit afferri caput ipsius, & ille abiit, & decollauit eum in carcere. Diuus Chrysostomus ibi speculator,inquit,miles est carnifex deputatus ad hoc,vt occidat, & hic gradus erat in officio. Valentinianus,*in l.7. C.de cohortal.* ordinatiorum, inquit,iudicum apparitores, qui vel speculatorum, vel ordinatiorum attigerint gradum, nullo annorum numero laxentur, priusquam primipili pactum compleuerint. Hæc ille: dictus autem videtur speculator, quia armis speculatorum vtebatur,hi erant milites legionis I.& II. hastis vtentes.Tranquillus in Claudio. Neque conuiuia inire ausus est, nisi & speculatores cum lanceis circumstarent. & Galba, Descendentem Galbam speculator impulsa turbæ lancea propè vulnerauit, & Tacit. *lib.17.* loquens de Othone,tres & viginti speculatores consalutatum Imperatorem sellæ festinanter impositum, strictis mucronibus rapiunt.& in marmore antiquo legitur SCHOLA SPECVLATORVM LEGIONVM. I.& II. ADIVTRICVM PIARVM FIDELIVM.

Hic Adiutor suum habebat scrinium, in quo decem homines apud Præfectum Prætorio Africæ militabant, *l.1.C.de offic.P.P. Afr.in Notit.* qui delinquentium nomina,statum,exitúmque notabant,& in scrinio seruabant. Alibi Adiutores pro Quæstoris ministris accipiuntur, *in l. compertimus, C.de prox.sacr. scrin.* quos ille ex diuersis scriniis sum:bat.*in l.nulli.C.de numer lib.12.*Horum exemplo inditum, vt infirmis episcopis coadiutores vocati dentur,*c.1.cum seq.7.q.1.*

DE COMMENTARIENSI.

Cap. XIII.

SEQVITVR in officio Commentariensis,qui carceribus præerat,*l.carcer.C.de custod.reor.* Vlpianus *in l.Diuus,§.1.ff. de bon. damnator.* de panniculatia, & vestibus damnatorum ad mortem loquens. Hanc,inquit, rationem non in compendium suum, debent Præsides vertere, sed nec pati Optiones, siue Commentarienses ea pecunia abuti. Id clarius explicat Valentinianus, *in l.ad Commentariens. C. de custodia reor.* Ad Commentariensem,inquit,receptarum personarum custodia obseruatione pertineat. Iulius Firmicus *lib.3.mathefeos, cap.6.* erunt, inquit, Corniculari, aut Commentarienses, quibus damnatorum cura committitur. D. Athanasius in apologia ad Constantium carcerem Commentaria dicit appellari. Dencio, inquit,allabitur fama,vt me ad custodias. Præfectum quæ Commentaria nominantur,deportarent. Hi verò, quos Commentariensis carceri includebat, si criminis qualitas vincula exigebat, latioribus catenis vt cruciatio deesset, vinciebantur. Nec maniciis ferreis ossibus inhærentibus constringebantur,*l.1.C. de custod.reor.* Neruo etiam,id est vinculo ferreo, vt Festus interpretatur, pedes, & quandoque ceruicem impediebant,Sed verius est hunc Neruum bubulum fuisse siquidem Metaphrastres auctor est Diuum Chrysanthum à militibus, neruis madefactis vinctum fuisse, vt illis arescentibus,& ad ossa vsque penetrantibus angeretur. Ij vsque ad septem foramina habuisse dicuntur, & quem maximè torqueri volebant, vsque ad septimum punctum arctabant. Euseb.*lib.5.in histor. Eccl. cap.1. & in vita S. Vetty pagati secundæ charia presbyteri,& Diaconi Mart.*Carceri inclusis, Commentariensis, si erant inopes, duas, aut tres diurnas libellas pro alimentis dabat, ex annona, quo paupertes alebantur; *l.iudices, 9. C. de episcop. audient.* libella verò est argenteus nummus fermè assem æquans, & decima denarij, inquit Varro *libro quinto, de lingua Latina, de qua Cicer. in 3.*

in Verrem. Bud. in l.1. & 2. de assess. Prospicere etiam Commentariensem oportebat, ne carceribus viri cum fœminis permiscerentur, *l.3. C. de custo. reor.* Item tricesimo quoque die numerum personarum carceri inclusarum, varietatem delictorum, clausorum ordines, ætatémque vinctorum Præfecto aut iudici suggerere tenebatur, ne rei diu in carcere macerarentur, *l. de his, S. C. de custo. reor.* Plures verò ministros sub se habebat Stratores nuncupatos, qui carceribus mancipatos custodiebant, illisque necessaria præbebant. Vlpianus, *in l.10. ex quibus cau. maio.* In eadem causa sunt, inquit, vt restituantur, qui à militibus, stratoribúsque adseruantur.

In actis quoque D. Cypriani legitur, eum à Stratore, & equistratore ex custodiis officij curtui impositum, & ad Proconsulem Africæ Galerium Maximum perductum. Hi ex domesticis Proconsulis esse non poterant, vt Vlpianus scribit, *in l.4. §.1. de off. procons.* Nemo, inquit, Proconsulum stratores suos habere potest, id est ex suis, seu domesticos, vt ego interpretor; & hoc, ne corrupti pecunia eos dimittendi occasionem quærant, aut aliam ob causam pecuniam extorqueant. His ad comprehēdendos delinquentes vtebatur; nam & quandoque hoc fuit Commentariensis officium; Iustinianus enim *Edicto 13. cap. 12. 17. & 23.* præcipit Præfecto Augustali, vt Commentariensem ad comprehendendos delinquentes mittat, idem Metaphrastes testatur, *26. Februa. in S. Porphyrio.* cùm cognouisset, inquit, Proconsul, quæ facta erat in Ciuitate, mittit Commentariensem cum magno auxilio, & coniicit eos in custodiam, qui gerebant res publicas, & adducit Cæsaream ad P.P. Africæ.

Cùm autem examinandi erant criminum rei, Commentariensis eos ad Tribunal Præfecti, vel Præsidis ducebat, vt ex actis D. Claudij, Austerij, & Neonis martyrum sub Diocletiano Imperatore apparet, *Sur. 23. August. Cæs. Card. Baro. in anna.* 285. Lysias, inquiunt Achaïæ Proconsul sedens pro tribunali dixit, adducantur examini men Christiani, qui huius vrbis Ægeæ magistratibus traditi sunt, ab officio. Eulalius Commentariensis dixit, iuxta præceptum tuum domine, quos huius Vrbis magistratus comprehendere potuit Christianos, offert tres pueros fratres, & duas fœminas atque infantulum: ex his vnus astat in conspectu claritatis tuæ, postea sequitur: cum D. Claudius interrogatus, & tortus esset, Lysias dixit, deponite, & in carcerem ducite, & alium adbibete. Eulalius Commentariensis dixit, quemadmodum præcepit potestas tua, Asterius adstat frater secundus. Et infra, perducta est à Commentariensi Domina, dixitque Eulalius Commentariensis, Adstat Domina. & paulò post, Eulalius Commentariensis ait, Theonilla adest. Acta etiam delinquentium, & eorum sponsiones scribebat, in Commentariáque referebat, & ob id Commentariensis vocabatur. Id ex epistola Austerij Amaseæ Episcopi, *in 7. Synodo. actio. 4.* liquet; loquens enim de D. Euphemiæ martyrio, ait. Adsunt & Commentarienses tabulas, & stylos gestantes manibus, quorum alter abducta à cera manu serio admodum Virginem aspicit, faciem ad illam inclinans, quasi iuberet, vt altius loquatur, ne auscultatione impeditus vitiosè scribat, falsáve aut dubia. Hæc ille. Hesychius Græcus iuris interpres, Commentariensis, inquit, est, qui inscriptiones seu titulos criminum recipit, & ideo Paulus, *in l. fraudem. §. quoties, ff. de iure fisci.* Quoties, ait apud fiscum agitur, actorum potestatem petendam esse, vt his vti liceat, eáque manu Commentariensis adnotanda esse. Quod si aliter proferantur, is qui ita protulit, causa cadat. Commentarium verò liber est, in quo res summatim, & quasi per capita discribuntur. Cicero in Bruto. Non est oratio, sed quasi rerum & orationis Commentarium, paulo plenius Seneca, *lib. 3. declamatio.* Nunquam sine Commentario dixit Seuerus Cassius, nec hoc contentus erat, in quo res nudæ ponuntur. Quintilianus vix displicet mihi quæ scripserimus in summas siue commentaria, & capita referre. Torquebat & quandoque ipse Commentariensis sontes, vt ex actis D. Guriæ, & Sonnonæ martyrum apud Metaphrastem cōstat, *15. Nouemb. & Surium.* damnatos quoque puniri curabat, nam astans spiculatori, iubebat, vt iudicis sententiam exequeretur, vt superiora acta ostendunt. *23. Augu. apud Surium.* Lysias, inquiunt, introgressus obduxit velum, & post exiens ex tabella recitauit sententiam, dicens, Claudius, Asterius, Neon, fratres Christiani, Deos blasphemantes, & sacrificare renuentes, ante atrium cruci affigantur, & corpora eorum auibus laceranda relinquantur, & subiicit. curent hæc Claudius Commentariensis, & Archesilaus spiculator. is verò erat, qui criminales sententias exequebatur, & condemnatos puniebat, vt aliàs diximus. Adiutorem Commentariensis habebat, qui eius absentis officium implebat. Valentinianus, *in l. ad Commentariensem. C. de custod. reor.* si Commentariensis, inquit, procul ab officio egerit, adiutorem eius pari iubemus vigilare cura. Idem scrinium habebat, in quo erant xij. homines, qui singulas ex publico annonas percipiebant. Exceptores peracto tempore officij sui, Commentarienses fiebant, *l.2. C. Theod. de numer.* Hi hodie ab aula recesserunt, solus permansit minister carcerem custodiens. Acta criminalia recitat Simeon Metaphrastes, *Primo April.*

DE ACTIS. Cap. XIIII.

PRæcipuus ac necessarius in Præfecti aliorúmque magistratuum officiis erat actuarius, vel ab actis dictus, *l. per hanc. §. quorum. C. de aduo. diuer. iud.* qui non litigantium acta in iudicio scribebat, illa enim ab exceptoribus notabantur, *l. in sacris scriniis militantes. C. de prox. sacro. scrinio.* sed diuersa contrahentium & aliorum negocia coram iudice fidem apud omnes facta chartis mandabat. Necessarius autem fuit antiquitus horum vsus, quia etsi tabelliones rerum periti contractus scribebant, *Auth. de tabel. §.1. seu Noue. 44.* nondum tamen eam auctoritatem, quam nunc habent, obtinuerant, vt testibus non interrogatis, ipsorum instrumentis crederetur, quod ex nostris legum interpretibus aliqui, vt Bal. & Iason rectè senserunt, *in l. prætor, in princ. ff. de eden.* id etiam à Iustiniano *in §. si verò nullus. Auth. de instr. caut. & fide siue Nouell. 73.* apertè declaratur, qui testes instrumentis à forensibus conditis subscriptos vult de illorum veritate interrogari, & si mortui sint, scripturam carere fide, & alios qui haberi potuerunt, examinari; ac comperta veritate, tum actis insinuari, quæ perpetuam fidem facient. Inuenti ergo sunt actuarij: vt eorum scriptu-

ſcripturis publica, i. iudicis præſentia muniti, *l. s. C. de cuſto. reor. l. in hac C. de don. gloſ. in l. acta, C. de re iud.* firma, indubitatáque fides adhiberetur, *l. vlt. C. de re iud.* vnius enim hominis ſcripturæ extra iudicium factæ fidem adhibere minus tutum videbatur; Conſtantinus *in l. s. C. Theod. de denuncia.* denuociari, inquit, apud prouinciarum rectores, vel apud eos, quibus conficieodorum actorum ius eſt, decernimus ne priuata ſeſtatio mortuorum, aut in diuerſis terris abſentiũ, aut eorum, qui nuſquam gentium ſint, ſcripta nominibus falſam fidem rebus non geſtis affigant. Hæc ille. Itaque teſtamenta, contractus, aliique actus, & inſtrumenta ab actuariis publicè conſcripta, etiam mortuo iudice vbique plenam, & indubitatam fidem faciebant: *l. teſtamenta 58. C. de teſta. l. in hac in fin. C. de don. l. vlt. C de re iud.* Honorius *l. vlt. C. de re iudic.* geſta, inquit, quæ ſuot tranſlata in publica monumenta, habere volumus perpetuam firmitatem, neque enim morte cognitoris perire debent publica fides. Hinc legimus donationes actis inſertas etiam ſi amplæ ſint, & quingentos aureos excedant non poſſe amplius, vt fictas & ſimulatas argui, cũ firmum robur ex publici geſtis acceperint, *l. donatio, in fi. l. ita l. in hac, in fi. C. de don. at.* ſic multi de iniuria ſibi illata, vel dolo apud acta conteſtabantur *l. iubemus, C. de defenſor. ciuit. l. honores, §. vlt. ff. de decurio. l. 4. C. de numerar.* iu icem ſuſpectum recuſabant, *l. vlt. C. de iud.* ſe falſa ſpe pecuniam ſibi numeratam c nfeſſos querebantur, *l. in contractibus, §. vltim. C. de non num. pec.* vt perpetuum, & incooꝯſſum rei teſtimonium permaneret. Nautæ etiam Romam frumentum vehentes, ſe id incorrupt im accepiſſe in actis Præſidum teſtabantur, vt perpetuum facti monumeotum ſemper appareret, *l. 1. C. de cano. frum. vrb. Rom.* Epiſcopus quoque qui pecuniam ad redimendos captiuos relictam exigebat, id in actis manifeſtabat. Leo A. *in l. nulli, C. de epiſc. & cler.* cum Epiſcopus, inquit, pecunias fuerit conſceutus, ſtatim geſtis interuenientibus, earum quantitatem, & tempus, quo ſuſcepit, apud Rectorem prouinciæ publicare debebit. ſimiliter nomina cuiuſque fori aduocatorum, quorum certus erat numerus, in actis ſcribebantur, *l. per hanc §. quorum, C. de adu. diuer. iud.* teſtamenta reuocabaotur, *l. ſancimus, C. de teſtam.* leges inſinuabantur, *l. 4. in fi. C. ſi. reg. l. 23. C. de procur.* & alia plurima ad æternam memoriam conſeruandam in eis fiebãt, quæ paſſim in iure occurrunt.

Hæc acta aliquando geſta, *l. 27. 31. pen. C. de don. int. vir. & vx.* quandoque publica monumenta, *l. vlt. C. de re iu. l. 31. C. de don. l. cenſus ff. de probat.* nonnunquam inſtrumenta forenſia, vel ſimpliciter publica, *l. 10. C. de fide inſtrum.* aut publica teſtificatio, *l. 3. C. de bon. vacan.* vel publicæ chartæ tabulæve appellantur, *l. 3. C. de tab. l. 2. ff. ad l. Iul. maieſt.* quoniam coram magiſtratibus, quæ publicę erant perſonæ, conficiebantur: vnde & acta publicè fieri dicebantur, *l. 2. in fi. ff. de ſer. fug. l. 1. C. de his qui per met. iud. non appel. l. ſcripturas, cum auth. ſub ſeq. C. qui pot. in pign. hab.* & ob id qui acta ſcribebaot, perſonæ publicæ nuncupabantur, *l. 32. C. de Epiſc. & cle. l. vl. C. de dona. cau. mor §. cum autem. Inſt. de adopt.* Hinc publicare erat acta ſcribere. Leo A. *l. 30. in hac. C. de donat.* Donator, inquit, habeat facultatem donationem rerum ſuarum vbicunque poſitarum apud magiſtratus publicare, id eſt inſinuare; & ſubdit, hæ donationes, quæ fuerint publicatę, obtineant inconcuſſam, & perpetuam firmitatem: idemq; Nicoſtrato P. P. *l. 28. nulli, C. de epiſc. & cler.* ſcribit Epiſcopum pecunias pro redimendis captiuis exactas apud rectorem prouinciæ publicare, id eſt actis inſerere teneri. In eodem ſenſu Arcadius *l. 18. teſtamenta. C. de teſtam.* accipit ad Africanum P. V. teſtamenta, inquit, ac cætera, quæ apud officium cenſuale publicari ſolent, in eodem loco reſeruentur, vnde in acta relata dicuntur publicata: Alexander A. *in l. 1. C. de teſtam.* Publicati, inquit, ſemel teſtamenti fides, quamuis ipſa materia interdicit, nihilominus valet: Leo *in l. 30. in hac, C. de donat.* quoque donationes apud magiſtratus publicatas inconcuſſam, & perpetuam firmitatem obtinere ſcribit, ita in actis inſertas appellans, *ita etiam in l. nulli. C. de epiſc. & cler.* Huius ſcripturæ ſolennitas vocabatur etiam inſinuatio, *l. 35. l. penul. in fin. C. de don. §. perficiuntur, inſt. eod.* inſinuare enim eſt in acta referre, Leo A. *d. l. 30 in hac.* donationes, inquit, apud magiſtrum cenſus inſinuentur, id eſt, actis inſerantur, quod & ſæpè alibi reperitur, *l. 32. C. de don.* idem dicebatur intimari, Leo A. Conſtantino PP. *in d. l. 30.* donanti, liceat donationem ſuam apud quemcunque voluerit magiſtratum intimare. Iuſtinianus *in l. 19. illud, C. de ſacroſ. ecc.* & ipſe ſcribit, donationes piis cauſis factas, licet non fuerint intimatæ, tamen valere. Idem *in l. contractus, C. de fi. inſtrum.* contractus, ait, donationum, quas intimari non eſt neceſſe, vires non habeant, niſi in mũdum recepti, & alibi, *in l. conſulta, 23 C. de teſt.* in eodem ſenſu accipit: Hinc intimatio vocatur ipſi inſinuatio, *d. l. conſulta.* Acta Græcè ὑπομνήματα vocantur, *§. ſi verò nullus, auth. de inſt. cau. Nou. 73* & actuarius Hypomnimatarius.

Forma verò in ſcribendis actis hæc obſeruabatur: in primis neceſſaria erat ſcriptura, *c. quoniam contra, de prob. l. comparationes. C. de fide inſtrument.* in qua nomen contrahentis, vel teſtatoris, ſiue alíud agentis ponendum erat, tempúſque actus geſti, denique ipſe actus totus, vel contractus ordine deſcribendus, *l. nulli, C. de epiſc. & cleric. l. donatio. C. de donat.* Hæc omnia coram iudice agenda erant, aut ſaltem legenda: Conſtantinopoli apud magiſtrum cenſus, *l. teſtamenta. C. de teſtam. l. in hac, & l. ſecundum, C. de donat.* in Prouinciis apud earum Præſides, vel magiſtratus municipales: *dict. l. nulli, C. de epiſc. & cleric. l. donatio, dict. l. in hac l. vlt. C. de adopt. §. ſed etſi, inſtit. quibus mod. ius patr. poteſt. ſoluit.* cùm enim Præfecti Prætorio, aut Præſides, eorúmque actuarij omnibus, quæ in prouincia gerebantur, intereſſe non poſſent, nec facilè eſſet longè degentibus eos adire, data eſt Duumuiris, ac ciuitatum defenſoribus actorum conficiendorum poteſtas, *l. vlt. C. de mag. municip. l. 1. C. de offic. iurid. Alex. l. iubemus. C. de defenſ. ciuit.* quorum forma tum obſeruata à Venuleio traditur, *in l. curent, ff. de teſtib.* curent, inquit, magiſtratus cuiuſque loci teſtari volentibus, & ſe ipſos, & alios teſtes, & ſignatores præbere, quo facilius negocia explicentur, & probatio rerum ſalua ſit. Hæc verba innuunt, in actis teſtes, & ſignatores tum adhiberi ſolitos fuiſſe, quod poſtea Zeno ſuſtulit, *in l. in donationib. C. de donat.* ſtatuens teſtes actis non eſſe neceſſarios, cum publica monumenta ſufficiant: ob magiſtratuum itaque præſentiam hæc acta quaſi in forma iudicij ſcribi dicebaotur,

l.1.§.similique modo,2.C.de Latin.libert.toll. Non tamen requiritur, vt in loco iudicij, vel pro tribunali legantur; sed quocunque in loco id fieri potest: quia hic non est actus contradictorij iudicij, qui causæ cognitionem desiderat, vt apud iurium interpretes est receptum, *Io. Andr. in addit. ad Spec. de donat.§.porrò. sub num.4.in fin. Imol.in cap. cum contingat, sub num.93.de iur. Clar.in §. donatio. quæst. 15.vers.vlterius.* qui nullum etiam in hoc iudicis decretum requiri existimant, *Bart.in l. Modestinus, sub num.3.ff.de donat. Corn.consil.36. in 3. Clar.in loco suprà cit.* consuetudinéque obseruari asserunt, vt actus insinuandus in scripta redigatur: tum coram iudice palàm legatur, demum tota illa scriptura rursus describatur, & aliis actis annectatur, quamquam hoc vltimum nolunt esse necessarium, sed solam primam scripturam sufficere, idque dicunt longo vsu seruatum, & vulgò receptum esse: *Ioan. Andr. in add. ad Spec. de donat. d.§. porrò, sub num.4. Guid. Pap. cons.23. sub num.11. Imol. in cap. cum contingat. num.19. de iureiur. Corn. cons.36. in 3. Anto. Canai de insinuatio. in 1.part. num.4. Clarus in dict.§. donatio, q.15. vers. quæro etiam.* Verius tamen esse videtur, authenticam & origualem, vt vocant, contractuum scripturam monumentis esse describendam, *l.3.C.de diuers.rescript.* vbi verò nulla apparet, satis est res gestas in publica gesta retulisse, sed vt hoc clarius pateat, formulam testamenti actis inserti subiiciam, quam ex Marculphi monachi libro de formulis publicorum priuatorúmque negociorum Cuiacius *in lib.4.sent. Pauli, tit.6.* recitat & est sequens. Anno illo, sub die illa, ciuitate illa, adstante defensore, & omni curia illius ciuitatis, TITIVS prosecutor dixit, Peto optime defensor, vósque laudabiles curiales atque municipes, vt mihi codices publicos patere iubeatis. Quædam enim in manibus habeo, quæ gestorum cupio allegatione roborari. DEFENSOR & Curiales dixerunt, patent tibi codices publici, prosequere quæ optas. PROSECVTOR dixit, Caius vir illustris mihi mandauit, testamentum, vt mos est, gestis municipalibus insinuarem, DEFENSOR dixit, Amanuensis mandatum accipiat, & recitet. POST recitationem mandati, Defensor dixit, Mandatum quidem recitatum est, sed testamentum, quod præ manibus te habere dicis, etiam nobis præsentibus recitetur, &, vt postulas, gestis publicis firmetur. POST recitationem testamenti, Defensor, & Curiales dixerunt, Testamentum quod recitatum est, gestis publicis inferatur. PROSECVTOR dixit, Hoc amplius peto, optime defensor, vt mihi gesta publicè edantur. Defensor, & ordo curiæ dixerunt, Quia testamentum & mandatum ritè condita, & bonorum virorum subscriptionibus firmata cognouimus, æquum est, vt gesta cum à nobis fuerint subscripta, & ab Amanuensi edita, tibi ex more tradantur, eadémque in archiuis publicis conseruentur. Hæc ille; parique modo acta in donationum insinuatione conficiebantur. cùm verò hæc gesta omnem probationem habeant, atque apud omnes fidem faciant, testificationes appellantur: *l.lata, C.de donat.* & ideo qui res aliter atque gestæ sunt, conscripserit, vel falsum recitando scribi fecerit, læsæ maiestatis crimen incurrit. Vlpianus *in l.2.ad legem Iul.maiest.* qui sciens, inquit, falsum conscripsit, vel recitauerit in tabulis publicis, capite primo legis maiestatis enumeratur. Actuarius vim publicarum tabularum non percipiens de notario istud dici putat, qui in instrumento aliquid contra Rempublicam scripserit: quod à vero alienum esse arbitror, maius enim delictum est circa acta publica, quam tabulariorum instrumenta. Cùm verò scribendis actis soli sufficere actuarij non possent, adiutores habebant, *d.l.per hanc l.pen.C.de adiu.diuers.iudic.* quibus merces pro labore soluebatur, exceptis quibusdam piis causis: *d.l.nulli §.post vnum C.de episc.& cler.* quibus operam gratuitò præstabant: inter has erant testamenta de hæreditatibus, quæ centum aureorum summam non excedebant, *l.consulta,23. C.de testam.* aut alia leuiora negocia *in d.l.consulta.C.de testam.* Iustinianus, Ne, inquit, in hæreditate cuius summa centum aureorum pretium non excedit, mercedis quicquam ad sumptuum censum administrantes, aut censualis apparitio super insinuandis elogiis audeat accipere.

Magistri Militum, aut Comites, Ducésve, quia iurisdictionem in populos non habebant, actuariis carebant: & ideo in eorum officiis non leguntur. Cæterùm inuentis nostris tabulariis, quorum instrumentis coram duobus testibus sceptis fides adhibetur, hæc acta frequentari desierunt, & loco actuariorum illi successerunt, quorum instrumenta eandem fidem obtinent, quæ olim in actis habebatur. Hi contractus quidem semper scripserunt, qui negociorum periti stationes in foro habebant, & suam postulantibus operam præstabant, sed scripturas ab illis factas viua testium voce confirmari oportebat, ex se enim nihil probabant. *Au h. de tabellio. seu Nouel 44.§.1.& 2.de inst.caut. & fid. seu Nouel.73.* Actuarij PP. Africæ scrinium habebant decem hominum, quibus à fisco annonæ præstabantur, *l.1.C.de offic.P.P.Afr.in Not.*

Alibi Actuarius accipitur pro eo, qui excipit, quæ ab alio proferuntur, vel dictantur. Tranquillus in Caio Iul.Cæsare, Orationes, inquit, aliquot reliquit, inter quas temerè quædam fertur pro Q. Metello, quem non immeritò Augustus extenuabat, magis ab actuariis exceptam, malè subsequentibus verba dicentis, quàm ab ipso editam. Seneca multum, inquit, viua vox facit, non quidem quæ alienis verbis commendatur, & actuarij vice fungitur. Erant & alij actuarij, qui nomina militum in pyctatio describebant, quantum cuique annonæ, quódque præmium esset, vt Vegetius scribit *lib. 2 cap.19.* qui ad hunc locum non pertinent.

DE NVMERARIIS.

CAP. XV.

PROXIMI actuariis sunt Numerarij, qui in Præfecti officio quatuor reperiebantur, in Prouinciis bini, tabularij vocati, *d.l.2.C.de num.lib.12.l.1.C.Theod.eod.* qui cum his easdem rationes tractabant. Eorum vnus bonorum, quæ ex delictis vel successionibus, aliísque huiusmodi causis ad fiscum deferebantur, & ad Comitem rerum priuatarum spectabant, rationes tractabat. Alius res tributorum notabat, quæ ad largitiones pertinebant, *l.in prouin. eodem tit.& l.duo.C de suscepto.& arcar.* Duas enim Princeps arcas habebat, quibus duo Illustres Comites erant Præfecti, scilicet Comes largitionum, & al-

& alter rerum priuatarum Romæ antea Præfecti ærarij vocati, *l.1.C.de quæst.* Largitionibus assignata erat ex tributis & vectigalibus certa auri, argentique quantitas, & aliæ species, quæ canones Largitionum dicebantur, *l.1. C. de cano. largit.tit.* Eas rationes in primis Numerarij apud Præsides in prouinciis tractabant. Orientis verò Præfecti numerarius ad se transmissas recognoscebat, & ne quid debitæ summæ deesset, prospiciebat, aurique ad thesauros prouinciarum delati partem ad arcam Prætorianam spectantem, reliquam ad Comitem Largitionum transmitti curabat. Alter Comes priuato Principis patrimonio, id est prædiis & domibus præerat, & aliqua etiam pauca tributa sibi assignata exigebat, & quicquid ex causis fiscalibus & bonis publicatis percipiebatur, & si qua alio modo ad fiscum cadebant, quorum rationes alteri in prouinciis Numerarij conficiebant, scribebántque bonorum genera, & quantitates publicatas, quantum ex prędiis Principis exactum esset, quæ omnia Orientis Præfect. Numerarius diligenter colligebat. Gratianus, *l.in prouinc. C.de numer.* In prouinciis, inquit, singulis duo Numerarij, qui & tabularij, collocentur, quo ad vnum fiscalis arcæ ratiocinium, ad alterum largitionales pertinere tituli iubeantur. Numerarij verò sunt appellati, quia numeros supputabant, vt in secundo de libero arbitrio, *cap.11.* D. Augustinus significat, Multos, inquit, noui Numerarios aut numeratores, aut si quo alio nomine vocandi erant, qui sum mas mirabiliter computant: eorum enim officium erat publicas rationes scribere, *l.numerar. C. Theod. eodem tit.de numerar.* Isidorus verò vult *in 9.orig.* Numerarios dictos, quia publicum nummum ærario inferunt. Hi duo Præfecti Numerarij quemadmodum & alij prouinciarum rationes tantum & scripturas tractabant. Tertius Numerarius auri nuncupatus, *l.duos. C.de suscepto. & arca.* aurum ex prouinciis exactum, & ad largitionum arcam destinatum suscipiebat, *l.vltim. C.de numerar.* vel monetam argenteam in aurum permutari curabat: item auri fodinarum rationes tractabat, à singulisque aurilegulis septenos scrupulos auri exigebat, *l.per annos, C.de metallis.* colligit hæc summa plus minus tertiam vnciæ auri siquidem 24. scrupuli vnciam æquant. Legebatur verò in Asiana, à volentibus aurum ex Pactolo flumine, & in Pontica sub hoc Præfecto, *dict.l.per annos.* Vltimus Numerarius erat operum publicorum, inter quæ Prętoria domus publicæ, *l.3.C.de oper.pub.* portus, aquæductus, mœnia, *l.6.C.eodem tit.* thermę *l.10. C. eod.* recensentur, ad quæ extruenda tertia pars reditunm ciuitatum erat destinata, *dict.l.10.* si ea non sufficiebat, ciues pro modo iugerum ad opus conferebant, *l.11.C.eodem tit.* Hæc opera ædificari, aut instaurari Præf. Prætorio iubebat, *toto tit.C.de oper.pub. & tit.seq.inscript.* quorum impensas & rationes hic Numerarius scribebat, & ita interpretatur Iustinianus *Nouell.* 128. *seu auth.de collatio.§.ac cum de vrbibus.§.Ad hæc.* scriniarios operum huius PP. velnti inquit aquæductus. Legendum est autem Numerarius operum, vt appellat hunc scriniarium Anastatius *in l.vlt.C.de numerar.* non operarum, vt habet Notitia in officio P.P Illyrici, quia opera est diurnum operantis officium *in l.1.ff.de oper.liber.* Posset etiam intelligi de operibus, quæ terra effossa fiebant, nam & id opus publicum vocabatur, ad quod delinquentes damnabantur: *l.annonam in fin.ff.de extraordin.crimin. & l. vlt.de effractorib.l.in seruorum. §.1.de pœnis.* diuersimodeque fiebat. Quandoque enim metalla effodiebant, & id opus metalli vocabatur, *l. quidam sunt serui, l.aut damnum, §.inter eos, de pœnis.* & si aliqua sit inter eos, qui in metallum, & opus metalli damnantur differentia. Aliquando saxa ad coquendam calcem cædebantur, quod calcariam opus ducebatur, *d.l.aut damnum, §.in calcariam.l.Cæsar. de publican.* Nonnunquam sulphur extrahebatur, quod erat solphurarium opus, *d.§.in calcariam, l. si cuius, alias incipit, si vsufr.l.si quis vxori.§.sulphuraria, de furtis.* Lapides etiam cædebantur, vel creta, aut arena fodiebatur, *d.§.inde quæsitum est.* Erat & opus salinarum, seu salis conficiendi, ad quod mulieres damnari consueuerant, *l.mulier de captiu. & postlim.reuer.dict.l.aut damnum, §. in ministerium.* Qui marmora in priuato alterius solo cædebant, & ipsi decimam fisco soluebant, *l.3.C.de met.* quæ in huius numerarij rationes referebatur. Opus quoque publicum erat, cùm quis fabricis inseruire cogebatur, vt dendrophori, carbonarij, & similes. Valentinianus, *l.vltim. C.de seru.fugit.* Qui, inquit, publicorum seruorum fabricis, aliisve operibus publicis deputati. Hæc sunt opera, quorum rationes hic Numerarius scribere poterat. *d. l.vltim.C.eod.& meminit Nou.* 128. πρὸς τῆς ὕτης. In scrinio operum Præfecti Prætorio Africæ erant homines XX. qui salarium ex publico percipiebant, *l.1.§.in scrinio operum. C.de offic.Præf. Prat.Afric.* Cùm verò magnus esset numerariorum labor, nec possent tanto oneri sufficere, poterant ex aliis scriniis eiusdem officij adiutores accipere, modo ex numero XXX. primorum eos extraherent. In Asiam ex primis L. accipiebant, alibi ex toto corpore, nec nisi quatenus vicibus, in singulis intermisso biennio, adiutores esse poterant, ne longior apud Numerarios mora fraudis occasionem daret, *l.nulli, C.de numerar.* Numerarij peracta militia à functionibus personalibus erant immunes, *l.3. C. de appar.P.P.lib.12.* & Comitum primi ordinis dignitate honestabantur, ita Præfecto Prætorio pronunciante, *l.vltim.C.eod.* Neque hi hodie apud nostros magistratus frequentantur.

DE SVBADIVVA.

Cap. XVI.

ET si Numerariis adiungantur Subadiuua, non tamen illorum, in rationibus pertractandis minister erat, sed Adiutoris officij adiutor, & ob id Subadiuua est appellatus, quasi adiutorem adiuuans: in officiis magistrorum militum à Notitia Primiscrinius vocatur & à Gratiano, *in l.1.C.de sportulis*, & Theodosio *in l.3.C.de appar.P.P.* in cuius scrinio subadiuuam Iustinianus de officio P.P. Africæ tractans, *l.1.§. in scrinio primiscrinij, Cod.de offic. P. P. Afric.* statuit, sic in officio Magistri officiorum adiutor de schola Agentium in rebus Subadiuuas duos habebat. In singulis quoque fabricarum scriniis, quaterni Subadiuuæ reperiebantur, adiutoris Magistri officiorum locum obtinentes. Synesius etiam, *Epist.*145. Subadiuuam exponit pro eo, qui adiutori opitulatur. Harpocration, inquit, quidam est, ex Heracliani satellitibus, ordinem ha-

bens, vt adiutori opitularetur: Nam dictio, subadiuua, hoc interpretari creditur. Hæc ille. Sed in Notitia credo legendum, subadiuuæ, in plurali, vt habent codices manuscripti, quia cum adiutor criminosos custodiret, pluribus subadiuuis indigebat, & in Occidente in officio P.P. Italiæ, & Galliarum, & Præfecti Vrbi legitur, subadiuuæ, & eodem modo in Ducibus tam Orientis, quàm Occidentis. Adiutores adiutorum vocantur à Suida in verbo ἀντιγραφεὺς, quæ dictio est corruptè scripta pro ὑποσκρίβας. Sic subcurator appellatur curatoris adiutor, *in l. ex facto. ff. de negot. gest.* Post Numerarios adiutoris Subadiuuæ ponuntur, quia illi, vt puto, dignitate præcedebant. In officio P.P. Africæ Subadiuua seu Primiscrinius decem ministros habebat, quibus annonæ à fisco soluebantur, *dict. l. 1. §. in scrinio primiscriny. C. de offic. Praefect. Praetor. Afric.*

DE CVRA EPISTOLARVM.

CAP. XVII.

ALIVS post hos erat, cui cura epistolarum demandabatur: sæpe enim ob occurrentes necessitates, epistolas Principi, vel aliis scribere Præfecti cogebantur, aut causa exactionum, vbi alicui equites publicis currendi facultatem dabant, vel vbi quis munere officij functus cum honorariis epistolis mittebatur, quæ testimoniales vocabantur, *l. 2. C. de desertorib. l. vltim. C. de professor. & me. lib. 12.* vel vbi ad annonam, tributa ve publica spectantia, aut aliam ad Rempublicam pertinentia ordinabant. Cassiodorus *in 11. variar.* epistolas canonicas nominat ad canonem tributorum pertinentes. Qui harum curam habebant, Epistolares sunt vocati: Hi introducta ad Præfectum causarum appellatione, gesta coram priore iudice accipiebant, & sequentia acta scribebant, *l. vltim. §. in his, C. de tem. p. appel.* Horum loco successere apud Venetos magistratuum cancellarij, qui quandoque etiam exceptoris officio funguntur.

DE REGENDARIO.

CAP. XVIII.

REGENDARIVS quoque in Præfecti officio reperiebatur, quem dubitandum non est à libellis fuisse, vt sæpe Notitia indicat, quam in officio Ducum Orientis Subscribendarium appellat. Libellis enim supplicibus Præfecto porrectis subscribebant. Regendarius dicebatur, quòd ea scripta regereret, seu in codicem referret: à regerere, quod est loco subtracti aliud reponere. Iabolenus, *in l. cum vsumfructum in fin. ff. quibus modis vsusfruct. amitt.* Nec si summa terra, inquit, sublata ex meo fundo, & alia regesta esset, idcirco meum solum esse desinit: Vnde registrum vocatur codex, in quem scripta referuntur, vt registrum D. Gregorij. Referendarius etiam à Cassiodoro *in 11. variar.* appellatur, fortè legendum Referendarius, quem Procopius *lib. 2. de bello Persico*, eum esse ait, qui supplicantium preces Principi explicat, & eius responsionibus præest. Ita etiam interpretatur Iustinianus, *Nouell. 11. de referendariis.* Nouella XI. de referendariis tractans.

Idem apud Magistrum militum Orientis Scriniarius vocatur, à Theodosio Libellensis, *in l. praecipimus. §. vltim. C. de appellat.* ab aliis, à libellis: libellus verò inde dictus videtur, quia in pagellas, & parui libri libri formam complicabatur: Suetonius in C. Iulio Cæsare: Epistolæ, inquit, eius ad Senatum extant, quas primus videtur ad paginas, & formam materialis libelli conuertisse, cùm antea Consules, & Duces non nisi transuersa chartâ mitterent scriptas. Per libellum autem supplicem lites expediebantur quæ de plano, id est, extra tribunal causæ cognitionem non desiderabant & vbi aduersarius non contendebat. Vlpianus, *in l. nec quicquam. § 1. C. de offic. procons.* vbi decretum, inquit, necessarium est per libellum id Proconsul expedire non potest, quæcunque enim causæ cognitionem desiderant, per libellum non possunt expediri. Multa verò per libellum expediebantur, vt excusatio tutoris dati: Modestinus, *in l. si tutor e. tam oportet. §. oportet. de excusat. tutor.* oportet, inquit, excusari tutorem, vel ante tribunal, vel apud acta: potest autem, & libellos dare. Hæc ille. Similis excusatio ex numero libellorum in libello facta est apud Callistratum, *in l. semper. §. 2. de iure immunitat.* Et hæc per assessores plerunque expediebantur. Papinianus. Quoniam, inquit, *in l. nihil. §. sexaginta, de adulter.* de plano quoque libellus dari potest: In his perpendendis studium assessorum versabatur. *l. 1. ff. de offi. assessor.* Scriniarium libellorum P.P. Africæ sex scribas habebat quibus ex publico annonæ soluebantur, *l. 1. C. de offi. P.P. Afric.* His carebant præfectus Augustalis, Vicarij, Correctores, & Præsides, qui per se libellis subscribere tenebantur. Constantinus, *in l. 2. C. de assess.* Præsides, inquit, non per assessores, sed per se subscribant libellis: & licet Præsidis vocabulo vtatur, illud latius intelligitur. & ad alios magistratus extenditur. Consulares tamen Orientis ministros à libellis habebant, vt aliquid ex Consulum imagine haberent, & si aliud in Occidente obseruabatur, vbi his non vtebantur.

DE EXCEPTORIBVS, ET EORVM ADIVTORIBVS.

CAP. XIX.

ERANT & exceptores in P.P. officio, qui acta iudiciorum coram eo in causis appellationum scribebant. Anastasius, *l. in sacris scriniis 12. §. modum insuper sportularum. C. de prox. sacr. scrin. lib. 12.* Iubemus, inquit, pro editione actorum exceptoribus dimidiam solidi partem dari: Loquitur de scriniariis Palatinis, quos vult exceptoribus, qui acta scripserunt tenues sportulas soluere. Alij pinguiores dabant: Nam pro actis, vel scribendis, aut edendis, recitandòve instrumento sæpe solidum, quandoque plus, aut minus pro hominum conditione, & vsu locorum *dict. l. in sacris, l. vlt. C. de Castrensianis, l. vlt. C. de primil. schola.* soluebant.

Actorum formam sæpe recitant Iurecconsulti, vt Scæuola, *in l. penult. de auctor. tut.* inter curatorem minoris, inquit, & creditorem acta facta sunt apud procuratorem Cæsaris infrascripta. Priscus Procurator Cæsaris dixit, Facias iudicia, Nouellus curator dixit, abstineo pupillum. Priscus Procurator Cæsaris dixit, responsum habes, scis quid

facere

facere debeas. Aliáque plura huiusmodi in iure breuiter recitata reperiuntur *in l. 1. ff. de his quæ in testam. delent, in l. 1. C. de veteran. in l. extat. ff. de eo quod metus caus. in l. credit ores. ff. ad legem Iuliam, de vi priuat.* quorum hodie immensa, & verbosa scribuntur volumina. Nec integris dictionibus solum acta iudiciorum coarctabantur, sed vt celerius expedirentur, notis scribebantur. Modestinus *in l. inter eos. §. 1. ex quibus caus. maior.* eos, inquit, qui notis scribunt acta præsidum, Reipubl. causa non abesse certum est. Metaphrast. 26. *Februar. in §. Porphyrio episcopo.* Cornelius, ait, Diaconus sciens notis scribere, quibus vtuntur in iudicio, notabat omnia, quæ ducebantur, & opponebantur. Cùm verò causa examinabatur, exceptores acta, quæ scripserant, Præfectis aut Præsidibus recitabant, vt ex actis cuiusdam iudicij relatis à D. Augustino *contra Crescentium, lib. 5. cap. 29.* apparet. Constantino Maximo Augusto, ait, & Constantino iuniore nobilissimo Cæsare Consulibus, Idibus Decembris, ex tota M[...]ciacensi inducto, & applicito Victore Grammatico, astante etiam Nundinario Diacono, Zenophilus Consularis dixit. Quis vocaris? Respondit, Victor, & paulò post alio loco respondi[.] N[u]ndinarius, legantur acta, Zenophilus Consularis dixit, legantur, & legit N. exceptor e[a], qu[æ] Diocletiano imperante, acta fuerant, quæ longum nimis esset referre. Hæc acta exceptores conscribebant, & tunc dicebantur in memoriam redigi, vt apparet ex actis recitatis à Surio, 11. *Februar.* & Cæsare Card. Baronio his verbis: Proconsul parce, eiúsque confessionem in memoria cum cæteris confessionibus rediges, id est, scribis. Sic P. Victor memoriam prouinciarum in Basilica Antoniniana in IX. vrbis regione fuisse scribit. Alij volunt memoriam locum esse, vbi acta cons[er]uabantur: Solebant & Principum edicta exceptores describere. Hi neque apud Præsides erant cohortales, neque illorum conditioni obstricti, nullásque à fisco annonas capiebant. Gratianus *in l. exceptores. C. de numer.* exceptores, ait, omnibus prouincialibus obsequentes, qui nec cohortalem militiam sustinere videntur, nec à fisco vllam consequuntur annonam, absque metu cœptis date operam, etiam si Decuriones sint, minimè prohibemus, dummodo munera propriæ Ciuitatis agnoscant, & peracto secundum morem exceptionis officio, ad propriam sibi curiam redeundum esse non nesciant. Verùm Iustiniano imperante, à Principe annonas percepêrunt, *l. 1. §. in schola exceptorum. C. de offic. Præfect. Prætor. Afr.* Dicti autem sunt exceptores quòd acta exciperent. Zeno *in l. vltim. C. de princ. agen. in reb. libr. 12.* gestorum, inquit, excipiendorum causa agentes in rebus duos tantùm solidos dabunt. Aliquando ab actis videntur appellari, *l. per hanc. C. de aduoc. diuersorum iudic.* Exceptores vni parebant Primicerio, ita enim Cassiodorus *in 11. variarum* appellat, qui adiutores habebat absentis, aut aliàs impediti vices implentes, vel ipsum etiam scribendo adiuuantes, *dict. l. per hanc.* Græcè βοηθοὶ, dicuntur, *l. Boethos. C. de tabular. libr. 10.* vnde nomen traxisse Bœthium Accursius opinatur. Metaphrastes in M[...]na martire, Symmachus, inquit, Bœthus actorum Præfectus. Quidquid ex hoc officio filijfamilias acquirebant, Castrense erat peculium, perinde ac si in legione prima adiutrice militassent, *l. vltim. C. de castrens. pecul. milit. libr. 12.* Quod & in omnibus apparitoribus locum habere legum Interpretes opinantur. Schola exceptorum P.P. Africæ erat hominum sexaginta. Hi hodie ex tabulariis Ciuitatum, non ex Magistratuum officio eliguntur.

DE SINGVLARIIS, DVCENARIIS, CENTENARIIS, & Sexagenariis.

CAP. XX.

Hactenvs de Scriniariis, qui chartas tractabant, & scribebant, est dictum, nunc de cohortalibus est videndum qui in Pretoriano officio nominantur Singularij, vel Singulares, vtroque enim modo in Noticia legitur. Hi sunt qui à Iustiniano à scriniariis distinguuntur, *l. 1. in fin. C. de offic. Præfect. Prætor. Afr.* his verbis. Hæc statuimus pro officiis, id est, tam Scriniariis amplissimæ præfecturæ, quàm cohortalibus. Cassiodorus *libr. 11.* illos milliares excubias peregisse scribit: vnde militea, ac stipatores P.P. aliorúmque magistratuum fuisse videntur, & fortè præfectos ambulantes præcedebant, eránt que velut milites, & illos fuisse puto, qui Tribuni Prætoriani partis militaris à Theodosio appellantur, *l. penult. C. de appartor. magistr. milit.* & alio nomine frumentarij vocabantur, exemplo enim frumentariorum Principis, mandats Præfecti per prouincias nunciabant, & delinquentes inquirebant, inuentósque in carcerem ducebant. Eusebius *lib. 6. cap. 33.* enim epistolam Dionysij Alexandriæ Episcopi recitat, qua ille narrat sub Decio Imper. à Sabino Præfecto Augustali frumentarium ad se perquirendum missum. D. quoque Cyprianus *epistol. 83.* scribit à Proconsule Africæ frumentarios missos, qui eum Vticam perducerent. Nomen habuerunt à frumentariis militibus frumenta procurantibus, quorum crebra in antiquis monumentis est mentio: nam quemadmodum illi frumenta perquirebant, ita isti fontes quærebant, eósque ad carcerem comitabantur, quos Macer prosecutores vocat *in l. solent. de custod. reor.* solent, inquit, Præsides prouinciarum, in quibus delictum est, scribere ad collegas suos, vbi factores agere dicuntur, vt eum prosecutoribus ad se remittantur. Ita etiam Tertullianus appellat. *De virginibus velandis.* Nullus in Oriente, præter Præfectos Singularios habebat. In Occidente verò omnes prouinciarum magistratus spectabiles siue ciuiles, siue militares, sed non clarissimi. Ordo Singulariorum Præfecti prætorio Africæ Schola vocabatur, *l. 1. §. in schola singulariorum. C. de offic. P.P. Afric.* qui erant homines L. à Principe annonas percipientes. Horum caput erat Primicerius, *Cassiodor. in vltim. variar.* cum gradu sequebatur secundo, post tertio, ac quartocerius, *dict. §. in schola singulariorum,* qui duo Ducenarij vocabantur, *l. sermiis. §. 1. de palat. sacr. larg.* post hos erant & centenarij, deinde sexagenarij, *l. 1. C. de exactor. tribu or.* Hi etiam tributa exegisse videntur, quod munus erat Ducenariorum & Centenariorum *dict. l. 1. C. de exactor. tributo.* Singulares verò fortè ab ala Equitum singulariorum appellata, sunt dicti. Ta-

citus *lib.20.* cessit, inquit, Ala Singularium excercita olim à Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressa, hæc ille. Ala secunda Valeria singularis in Occidente sub Duce Retiæ primæ, & secundæ reperitur, quæ Vallatum oppidum tuebatur. Aliqui volunt hos singulis, seu singlis, id est singulis literis scripsisse, veluti R. P. de quo Gellius, quod mihi non placet, quia non video, quem usum genus hoc scribendi efficere posset, ut hi pars officij P.P. esse debuerint. Fortè dicti sunt Singulares, quod à cæteris omnibus Scriniariis essent disiuncti, quemadmodum Singulares in Pandectis vocantur libri, qui nullam cum præcedentibus habent coniunctionem. *§.2. in proœm. ff. l.2. §. post hac, & seq. C. de vet. iure enucl.* Sic notas in epistolis C. Cæsaris Gellius *lib.17. cap.9.* Singularis nominat, quia dictiones ex illis confici non poterant. Sed cum non tantùm in hac schola, sed & alius Ducenarij, Centenariique continerentur, de his aliquid est dicendum. Præfectorum aliorúmque magistratuum officia, imaginem militaris cohortis, & nomina habuere, cuius exéplo ad gradus promouebantur. Asconius in 3. contra Verrem. accensus, inquit, nomen est ordinis & promotionis in militia, ut nunc dicitur Princeps vel Commentariensis, aut Cornicularius: hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt. Hæc ille. Erant autem in quaque legione X. Cohortes, quarũ prima MCV. pedites continebat, CXXXII. loricatos Equites. Aliæ DLV. pedites, Equites loricatos LXVI. Ut Vegetius *in lib.2. de re militar. cap.7.* scribit. Hinc cohortes, magistratuum officia dicta esse arbitror, quòd ad exemplum cohortis, quæ in legione militabat, eosdémque habebat Præfectos, essent instituta. Illa a quinque ordinariis regebatur. Ita appellabantur qui in prælio primos ordines ducebant. Vegetius, *eo. lib. c.7.* ordinarij, inquit, dicuntur, qui in prælio præsunt, & primos ordines ducunt, & postea primus erat, qui Centurio Primipili vocabatur, is non solum Aquilæ præerat, verum etiam quatuor centurias, hoc est, quadringentos milites gubernabat in prima acie. Hic tanquam caput totius legionis merita consequebatur, & commoda. Secundus erat primus hastatus, qui duas centurias, id est ducentos homines ducebat in acie secunda, quem nunc Ducenarium vocant. Tertius erat Princeps centuriam, & semis, hoc est, centum quinquaginta homines gubernãs, ad quem in legione propè omnia, quæ ordinanda sunt, pertinent. Post hunc secundus hastatus centuriam & semis, hoc est, centum quinquaginta homines gubernabat. Ultimus centum homines. Sic decem centuriæ cohortis primæ à quinque ordinariis regebantur, quibus magnæ utilitates, & magnus honor est à veteribus constitutus, ut cæteri milites ex tota legione, omni labore & deuotione contenderent ad tanta præmia peruenire. Erant & Centuriones, qui singulas curabant centurias, qui nunc Centenarij nominantur. Erãt Decani, qui decem militibus præpositi, nunc caput contubernij vocantur. Hæc Vegetius. Horum instar erant Præfectorum aut Præsidum cohortes, in quibus sua capita, alij gradus sequebantur, veluti Ducenarius, mox Centenarius, & Sexagenarius. Constantinus, *l.1. C. de exactorib. tribut. lib.10.* Ducenarij, inquit, & Centenarij siue Sexagenarij non prius debent aliquem ex debitoribus conuenire, quàm à Tabulario Ciuitatis nominatim Breues accipiant debitorum. Ab eo, qui CC. militibus in prima cohorte præerat, ducena ius est appellatus, sic exemplo Centurionis centenarius. Hunc Scæuola *in l. vlt. §. vlt. de pignor. actio.* in officio Præfecti annonæ Centurionem vocat, missus, inquit, ex officio annonæ Centurio culleos ed annonam sustulit. Sexagenarius illum imitatur, qui sexaginta milites regebat, & hi in P.P. aut Præsidis cohorte suis cohortalibus imperabent. Ducenarij, & Centenarij in omnibus officiis Palatinorum, & aliis reperiebantur, ut & ipsi milites viderentur. A Iustiniano secundo *in l. 2. in Notitia. C. de offic. P.P. Afric.* tertin, & quarti ncerij vocantur. Gratianus *l. fortunis omnibus, C. de palatin. sacr. largit.* quoque Ducenarios esse tertiocerium, & quartocerium in officio largitionum interpretatur, nec plures tribus aut quatuor erant, Centenarij quandoque sex vel octo. Sed plures *d. l.a. in Notitia. C. de offic. P.P. Afric.* in officiin Ducum Africæ. Ad primos verò gradus promoti ordinarij nuncupabantur, *l. ordinariorum C. de cohortal.* sicut & in cohorte militari eueniebat. Vegetius *lib.2. cap.8.* sic decem, inquit, centuriæ cohortes primæ à quinque ordinariis regebantur. Hi erãt Primipilus, Primus hastatus, Princeps, secundus hastatus, & qui magnus Prior dicebatur, eodem modo primates officiorum ordinarij nuncupabantur, à Valentiniano *l. ordinariorum. C. de cohortal. lib.12.* ordinariorum, ait, iudicum apparitores, qui vel speculatorum, vel ordinariorum gradum attigerint, id est, officij hominibus præfuerint, nullo annorum numero laxentur, priusquàm primipili pastum digesta ratione compleuerint, quia non possunt ante ab officio liberari. Speculatores autem videntur dicti quasi in specula ante alios positi, vel quòd aliorum gesta, tanquàm Præfecti speculentur, nisi malimus legere spiculatorum, qui ad mortem damnatos occidentes carnificis officio fungebantur, *l. diuus. §.1. ff. de bonis damnat.* spiculatórque à spiculo, quòd gerebat, est dictus. Id fuit hastile pedũ quinque & semis, cum ferro triangulo uncisium 9. Quod pilum veteres appellabant, ut ait Vegetius *lib.2. c.15.*

DE PRIMIPILO.

CAP. XXI.

INTER cohortales Notitia Primipilum nullibi nominat, nec Iustinianus in Africæ officiis ordinandis, *in l.1. C. de off. P.P. Afric.* quia apparitor non erat, sed in prouinciis præcipuam annonæ militaris curam habebat Præsidum apparitores, etiam omnibus officij gradibus completis, à cohortalium necessitate, qua adstringebantur, liberari non poterant, nisi Primipili officium peregissent: Præfectorum verò, aut maiorum iudicum apparitores hoc onus subire non compellebantur, *l. ordinariorum, l. si cohortalis, l. pen. & vlt. C. de cohortal. lib.12. l.6. C. Theod. de diuers. offic.* Primipilum præfecti Prætorio præceptis & publicis utilitatibus perpetuò obnoxium esse oportebat, *l. quisquis. C. de episc. & cler.* is ab attmatæ legionis primipilo nomen habet, qui primę cohorti, id est milliariæ præerat, & à pilo, id est hasta, quam manu gerebat, est dictus, id postea spicuũ est

est vocatum: *Veg. li. 2. c. 15.* Quemadmodum ergo pilus annonam inter milites diuidebat, ita huius erat munus, annonam ad exercitum ferre, & inter milites diuidere, Modestinus, *in l. non solum §. qui Primipilum. de excusa. tutor.* Qui Primipilum, inquit, expleuit, si cùm tutelam suscepisset, vnius filij, rursus in militares necessitates assumptus erit, deponet solicitudinem tutelæ; Sed clarius id explicat Constantinus, *in l. 6. C. Th. de cohortal.* Primipilaribus, inquit, qui ad pascendos milites ad limitem destinantur, grauia sustinentibus detrimenta credidimus esse consulendum, ita vt species à Primipilaribus præstentur, nec in nummum aureum redigantur, actis apud Rectorem prouinciæ conficiendis, per quæ designabitur: quatenus specierum modus in vsum alimoniæ militaris à Primipilaribus præbeatur, & quid ob munera Ducibus mittenda, sportulámve, cuius habet notitiam, officium Præsidiale. Hactenus Constantius. Sportulæ autem, de quibus loquitur, erant argenti libræ quinquaginta, quas ducibus dari nomine doni Iulianus Apostata permiserat, *l. secundum. C. Theod. eod. de cohortal.* aut quaternos aureos pro singula libra *l. pro singulis. C. Theo. eod. de cohortal.* argenti, quæ summa colligit aureos CC. Species verò, quę militibus exhibebantur, erant duobus diebus, buccellatus, tertio panis, alternis vinum, & acetum, vno die laridum, biduo verucecina, sal, & oleum: *l. 1. C. de erogat. milit. annon.* Hæc ex horreis publicis militibus Comitatensibus in speciebus dabantur. Limitaneis in auten, nempe pro octogenis libris laridi, & olei, duodenis modiis salis, singuli aurei, *l. 17. C. Theo. eod. de cohortal.* Hæc annona quandoque Primipilus, aliquando pastus primipili vocabatur, *in l. 3. ordinariorum, cum seqq. C. eo. de cohorti.* Cùm verò omnium grauissima esset hæc causa, statutum est, vt etiam dotes coniugum primipilorum pro ea in subsidium sint obnoxiæ, *in l. 3. & 4. C. de primipil. l. 4. C. in quib. cau. pign. vel hypo. tacitè contrahitur.* causa enim publica priuatæ præfertur. Debitores quoque primipili in diem ob hanc causam, eius deficientibus facultatibus statim soluere compellebantur, *l. 1. C. de condict. ex lege.* Plures annonæ & capitationes Primipilo, & alia commoda tribuebantur, *l. 1. C. de primipil.* Vnde Licinius Rufinus *in l. pater, de adim. legat.* proponit quendam ex commodis Primipili CCC. aureos filiæ reliquisse, quæ erat portio eius, quod ex primipilaris officij administratione debebatur. Quantum verò id esset, sciri non potest. Primipilaris verò dicitur, primipili officio functus, sic Iulius Agrippa patruus maior Iuliæ Manneæ Augustæ à Scæuola primipilaris nominabatur, *in l. pater. § Iulius Agrippa, de leg. 3.* & alij plures, *in l. pediculis, § quidam. ff. de aur. & arg. leg. l. vl. § patrimoniorum, ff. de mun. & honor.* Officio Præfecti prætorio: Orientis explicito, nunc ad eius insignia est veniendum: sed prius generaliter de insignibus disserendum.

DE INSIGNIBVS DIGNITAtum & Præfecti Prætorio Orientis.

Cap. XXII.

Ræcipua Notitiæ intentio est, non solum distinctas dignitates recensere, sed & cuiusque insignia graphicè repræsentare. & ideo antequàm ad eorum interpretationem accedam, de his quædam generaliter sunt pertractenda. Insignia sunt propria alicuius ornamenta, quibus ab aliis distinguitur, quemadmodum definit Accursius in hoc non contemnendas: *in l. 2. in princ. in versi. insignib. ff. de his qui not. infam.* Consularia, inquit, insignia sunt, quibus Consul ab aliis discernitur: ideò autem inuenta sunt, vt his honestatus, cæteris spectabilior videbatur. Quare qui aliis excellit ab insignibus insignis dicitur *l. quicumque. C. de procura.* insignia Græci σύμβολα & σήμεια dixerunt *Nouel. 24. & seq.* Appianus in Syriaca παράσημα Dion ἐπίσημα καὶ ἀσημάματα. Valerianus A. *in l. 4. C. de iniuriis.* ornamenta. Insignia verò magistratuum in primis fuere toga prætexta, idest purpura circumtexta, & cum securibus fasces prælati, & sella curulis; Cicero in L. Pisonem: Tum Lictoribus in toga & prætexta Consulatum esse putas, quæ ornamenta in Sex. Clodio te Consule esse voluisti. Huius tu Clodiani canis insignibus Consulatum declarari putas? id & Virgil. *in 11.* significauit, dum dicit: Et sellam regni, trabeámque insignia nostri. De his intellexit Vlpianus *in l. 1. §. casum. de postulan.* scribens. Luminibus orbatum à Postulando Prætor repellit, quòd insignia magistratus videre, & reuereri non possit. Et alibi *in l. 1. ff. de offi. procons.* Proconsul, inquit, vbique Proconsularia insignia habet; sed de his Notitia non agit: verum de illis, quæ depicta in codicillis dignitatis à Primicerio notariorum magistratibus exhibebantur. Iustinianus enim *Nouel. 24. §. vlt.* loquens de Prætore Pisidiæ, ait: Vt autem cognoscant, quomodo prouincias gubernare conueniat, visum est nobis non tantum symbola præbere administrationis in codicillis, sed modum præscribere, quo prouincias administrent, scilicet in libro mandatorum; symbola administrationis in codicillis magistratus delineata insignia appellat. *Nouel. 25.* Idem *in d. Nou. 25* instituens Lycaoniæ Prætorem, Nobis, inquit, studium fuit, non tantùm administrationis symbola ex codicillis, sed & mandata Principum exhiberi. Idem de Prætore Thraciæ *§. 2. Nouell 26.* tractans symbola, ait, magistratus erunt codicilli à nobis prodeuntes more spectabilium magistratuum. Et alibi *in Nouel. 27. §. 1.* vult nouum Comitem Isauriæ ciuili ac militari potestate præditum duplicis magistratus symbolis vti, vt habeat ciuilis magistratus appellationem, sumat verò, inquit militaris potestatis signa, quæ ibi appellauerat symbola, nox vocat σημεῖα itaq; minus rectè vertit, qui pro symbolis codicillos, & probatorias interpretatur. De his etiam insignibus Iustinianus *§. vlt. duarum Nouel. seqq. & §. antepen. seu c. 9. Nouell. 30.* intelligit loquens de Proconsule Cappadociæ, Dedimus, inquit, illi symbola magistratus, & alibi, *in Nouell. 70. §. 1. & Noue. 8. §. 1. seu Auth. vt iudic. sine quoquo suffragio fiant.* Sancimus, vt iudices modicū dent pro symbolis, & chartis, subiecimus etiam descriptionem declarantem, quid dandum sit in sacro nostro laterculo causa codicillorum, vel symbolorum, vel mandatorum: ex quibus verbis apparet codicillos à symbolis distingui. Idem alibi, *Nouell. 70.* Si dentur, inquit, symbola magistratus Præfectis, liberantur à curia: secus si nudi præbeantur codicilli honoris tantùm gratia sine administratione. Nudos appellat codicillos,

qui his insignibus carent, & idem ex aliis Nouellis constat. Quæ verò in codicillis depingebantur, à Gratiano, *l. iudices 12. C. de digni. lib. 12.* codicillorum insignia appellantur. Iudices, inquit, qui se furtis, & sceleribus maculasse fuerint conuicti, ablatis codicillorum insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosque plebeios habeantur. De his etiam Valentinianus intelligit, *in l. quicunque C. de procur.* quicunque ait Prætorianæ vel Vrbanę præfecturæ sublime fastigium, vel magisterium, militare, vel consistorianæ comitiuæ insignia meruerit dignitatis, si quod ab eo inferetur iurgium, vel referetur, procuratoris personam substituat, & alter Valentinianus, *in l. 5. C. de offi. rector. prouin.* qui insignia dignitatis ad hoc exercet, vt iniuriis adficiat eos, qui officia cum potestate moderantur, non declinabit nostræ indignationis aculeos. Tria verò vt plurimum hęc insignia continebant. Nam si erant maiores magistratus prouinciarum vt Præfecti, Proconsules, & Vicarij, muliercum imagines habebant, quæ prouincias ipsis subiectas insinuabant: alij oppidorum, præterea Codices, qui libitũ mandatorum repræsentabant, & vultus Principum auratæ pilæ præfixos præferebant. Alij signa rerum tenebant quas tractabant, puta magistri officiorum scuta, lanceas, gladios, & thoraces, quæ illum fabricis in quibus arma fabricabantur, præesse significabant. Magistri largitionum, & rerum priuatarum, aureos arcas & similia. Comes castrensis mensas & abacos, vasis vinariis, & panibus onustos. Primicerius Notariorum & Magistri feriniorum laterculum, codices, & codicillos, quos tractabant, pro insignibus gestabant. In codicibus verò mandatorum, viri illustres in hoc ab aliis differebant, quod ipsi in libri dorso vultus Principum sculptos tenebant, quibus alij carebãt. Eorundem codicum terga manuscriptæ Notitiæ in illustribus argento tecta aureisq; fasciis cincta, aut in angulis auro ornata repręsentant; Spectabilium verò tota aurata ostendunt, exceptis Proconsulibus, Comite Orientis, & Augustali, in quibus argentata, vt Illustrium apparent. Alia, præsertim in Ducibus, sunt varia. Clarissimi plurimũ auro tecta habent; Comites rei militaris, & Duces, Primicerius notariorũ, Vicarius Ponticæ, & Thebaidis pręses, quasdã notas his inscriptas habent, quę infra explicabuntur.

Magistris militum, non tantum ipsorum magistratuum insignia tradebantur, sed & legionum, cohortium, & vexillationum equitũ symbola, quę ipsi in clypeis aut vexillis delicta gerebãt, nec mutare, aut deferere poterant. A Principe enim inuẽta ex Laterculo mittebantur: Hæc Vegetius, *li. 2. c. 18.* δείγματα vocat, quæ diuersis imaginibus descripta velut ænigmata mysticum sensum continent: Hęc pro tesseris Honorius vsurpat, clandestinum, inquit, ad collegas digma mittat: *in l. 6. C. Th. de furius.* ab his insignibus Itali militum vexilla hodie insignia appellant. Hæc verò in codicillis magistratus depicta illos esse legitimos faciunt, ac verè à Principe prodire, probant, quemadmodum hodie plumbo, aut cera impressa signa chartis auctoritatem tribuunt.

Vultus Principum magistratibus in publicum prodeuntibus præferebantur, quẽadmodum sacerdotibus prouinciarum, corũ dignitatis ornamenta prælata fuisse Valerianus A. *in l. 4. C. de mu. scribit*, & illos aliis, vt à potentum iniuria se tuerẽtur, præmittebant, *l. capitalium. §. ad statuas ff. de pœn.* Cassiodorus, *l. 6. var. in formul. Consularitatis*, vultus etiam, inquit, regnantium geniata obsequij pompa præmittit. Codices etiam mandatorum Magistratibus prælatos fuisse credẽdum est, certè in adiutoriis iudicantium semper adstabant, prout in Palestinæ & Campaniæ Consularium tribunalibus cernuntur. Martyrologium *prid. Kal. Aug.* hęc insignia vexilla præsidialia appellat, quæ cum D. Fabius ante Præsidem gestare noluisset, tanquam Christianus capite punitus fuit: illi fortè religio fuit vultus principum consecratos, qui adorabantur, aut alias idolorum effigies gestare.

Quando inuenta fuerint hæc insignia, non constat: nullibi enim eorum, quod sciam, in Pandectis fit mentio, primus Gratianus illorum meminit, *in d. l. iudices 12. C. de decur.* & Vegetius, *lib. 2. c. 18.* symbolorum, quæ in scutis depicta milites gestabant. Quare prope est, vt sub Valentiniani, & fortè Constantini tempora illa introducta fuisse existimem. Præter hæc fasces cum securibus argento cælatis Præfectis præferebantur, quibus etiam Proconsules, & Prætores ipsi inferiores vtebantur: *l. ante pe. ff. de off. procons.* Sidonius Apollinaris, *lib. 8. ad Vincentium.* Confestim, inquit, priuilegiis geminæ præfecturæ, quam per quinquennium repetitis fascibus rexerat, exauctoratus. Claudianus quoque *lib. 2.* Præfectos securibus vsos fuisse memorat, de quibus in prouinciarum magistratibus latius differetur. Trabeas etiam Præfecti gerebant, Sidonius, *lib. 8. ad Syagrium, qui Præfectus fuerat.* elaboratas, inquit, curules, & gestatorias trabeas, & fastos recolis purpurissatus. Ausonius in Potreptico ad Hesperium filium.

> Vt præfecturam duplicem, sellámque curulem,
> Vt trabeam, pictámque togam, mea præmia Consul
> Indueret.

Erat autem trabea toga auro purpuráque intexta, Ausonius in Panegyrico ad Gratianum, à quo Præfectus Illyrici creatus fuerat, in eius persona ita loquitur. Vt sellam, ait, curulem cuius sedem frequenter ornabis, vt prætextam meam purpuræ tuæ luce fucatam, vt trabeam non magis auro suo, quàm munere tuo splendidam præstes. Hæc ille; Scipionem quoque eburneum pro sceptro, quemadmodum alij magistratus, Præfecti Prætorio gerebant. Nam Consulares, & Duces apud maiores cum sceptris etiam ingrediebantur, vt auctor est Seruius, *in 11. Aenei. Et primis sceptris aut lęta.* Hæc insignia Tarquinius Priscus à Tuscis sumpsit. Iornand. de regno, & tempor. successio. Tarquinius, inquit, XII. Tuscæ populos frequentib. armis subegit, Indè fasces, trabeæ, curules, annuli, faleræ, paludamẽta, prætextæ: Indéque aureo curru quatuor equis triumphator, togæ pictę, tunicæque palmatæ, omnia denique decora, & insignia, quibus Imperij dignitas eminet, sumpta fuot. Hæc Iornandes. Sed & aureo torque collum circundati, & cingulo purpureo, aureis bullis distincto Præfecti conspicui incedebant, quemadmodum in prouinciarum rectoribus dicetur. Verum hæc insignia, vt vetusta, Notitia prætermittit, sed ea tantum repræsentat, quæ in Codicillis depicta, à Laterculo proueniebant.

Præfecti Prætorio Orientis apud Notitiam nulla appa-

appsrent insignia, sed dubitandum non est ferè cadem fuisse quæ & Præfecti Illyrici, nempe librum mandatorum, inter quatuor ardentes cereos, super abaco mappa intinato erectum, vultus Princip m, & sellam curulem à quatuor albis equis tractam. Ab altera parte quinque mulierum imagines, vasa aureis plena tenentes, quæ totidem Diœceses eius nomine administraras referebant, scilicet O.ientem, Ægyptum, Asianam, Ponticam, & Thraciarum. Ipse in publico quadriga insigni, & aurata vehebatur, fausta præconibus acclamantibus, *Auth. vt ordo Præf. Nou. 60.* Cætera magistratus insignia in eius auditorio conspiciebantur, & illi prodeunti præmittebantur, egrediés cum insignibus in publicum Præfectus, dicebatur procedere, sicut & Imperator, quando prælato igne eum pompa exibat, nam in actis Antonini legitur, cum ipse salutatus esset, & processit, oblatus est ei Iulianus Licinius. Hinc Licinius, Rufinus, ad processus, inquit, *in l.1.C. de senten.pass. rest. vid.* vxor. i donare potest, idest ad parandam pompam in procedendo. Hæ magistratuum & Consulum processiones *l.41. nam & Imperator de dona.inter vir.& vx.* etiam a Iustiniano, & Græcis *πρόοδοι* appellantur, *in l.de his.41. §.sin autem, C.de epise.& cler. & nouel.105. §.1. fin Auth. de Consulib.* Alia vero ad præfectorum insignia pertinentia in sequenti Præfecto cum Notitia ostendemus. De his enim, quæ non apparent, hoc loco diffusius disserere nolui. Nunc igitur ad Præfectum Prætorio Illyrici est veniendum.

NOTITIA.

SVb dispositione virorum illustrium Præfectorum Prætorio per Illyricum Diœceses infrascriptæ.

Macedonia, Dacia.

Prouincia Macedonia. VI.

Achaia, Macedonia, Creta.

Thessalia, Epyrus vetus, Epyrus noua, & pars Macedoniæ salutaris.

Prouincia Dacia. V.

Dacia Mediterranea. Dacia Ripensis. Mœsia prima.

Dardania Præualitiana, & pars Macedoniæ salutaris.

DE PRÆFECTO PRÆTORIO Illyrici, & Iustiniana prima. CAP. XXIII.

COMMENTARIVM.

SEcundum in Septentrionali regione Præfectum Prætorio Constantinus instituit, Illyrici dictum. Id olim erat, quicquid est à Danubio ad Italiam, vsque ad oram Istri, nunc Sclauonia vocatur. Zonaras scribit Illyrici nomen prius aliis locis attributum, post in superiorem continentem supra Macedoniam, & Thracias, intra Hemum & Rhodopen transisse. Deinde situm fuit Illyricum inter dictos montes citra Hemum atque Istrum, vsque ad Pontum Euxinum; Tempore verò Claudij secundi, vt in eo Pollio scribit, Illyricum, Thracias, Mysoa, Dalmatias, Pannonios, & Dacos côtinebat. Huic Præfecto, inquit Zosimus lib.2. Constantinus eius institutor Macedones attribuit, Thessaloa, Cretenses, Græciam, & circumiacentes insulas, Epyrū vtranque, Illyricos, Dacos, Triballos, & Pannonios, Valeriā vsque & Mysiam superiorem: Itaque Illyrici sactę sunt octodecim prouinciç, ait Iornádes de regnor. & temp. successio. Norici duæ, Pannoniæ, duç, Valeriæ, duæ, Sauia, Dalmatia, Mœsia superior, Dardania, Daciç duç Macedonia, Thessalia, Achaia, Epyrus, Præualis, Creta. Sext. verò Rufus vniuersam Illyricum in septemdecim prouincias diuidit. Habet, inquit, Illyricus XVII. prouincias. Noricorum duas, Pannoniorum duas. Valeriam, Sauiam, Dalmaticam, Mœsiam, Daciæ duas. In ditione verò Macedoniæ sunt septé. Macedonia, Thessalia, Achaia, & Epyri duæ, Præualis, & Creta. Cæterum diuiso inter posteriores P. incipes Imperio, duplex factū est Illyricum, Orietale, quod Macedoniam, & Daciam in XI. prouincias diuisas continebat, & Occidentale, quod Italiæ Præfecto attributum Dalmatiam, duas Pannonias Noricum Ripense, Sauiā que complectebatur. Adiunxit Ionia, mediam Illyricum diuidit, quemadmodum Apenninus Italiam, qui tamen pro varietate regionum mutat nomina, vt ait Strabo.

Illyricum inter alia pro tributo vinum in vsum militum præstabat, & equos quos præstantissimos generabat, quod significat Claudianus in secundo Panegyrico in laudem Stiliconis.

Restituit teneras, & opacum vitibus Istrum
Conserit, & patrium vectigal Illyre gaudet.

Et in laudem Serenæ vxoris Stiliconis.

Illyrica sudant & equitibus ala.

Soluebant præterea Illyrij, pro singulis triginta iugeribus agri, solidum, ob vestem seu chlamydem militibus debitam, *l.3.C. de milit. veste. lib.12. tenida l.2.*

Sub hoc Præfecto duæ erant diœceses, seu binæ plurium prouincialium administrationes, quibus duo præerant Vicarij, Macedoniæ alter, alter Daciæ, ille VI. prouincias regebat, Achaiam, Macedoniam, Cretam, Thessaliam, Epyrum veterem, Epyrum nouā, & partem Macedoniæ salutaris. Sub Vicario Daciæ erant: Dacia mediterranea, Dacia Ripensis. Mœsia prima. Dardania, Præualitana, & pars Macedoniæ salutaris, quæ inter ipsum, & aliū Vicarium diuisa erat. Itaque hic Præfectus, prouincias XI. regebat, & si duas partes Macedoniç salutaris inter duos Vicarios diuisas coniungamus, erunt prouinciæ XII. quæ iunctę prouinciis Præfecti Orientis, constituunt prouincias Imperij Orientalis LXI. sed ob numeri æqualitatem, eas LX. posuimus. Cęterum Achaia, etsi Macedoniç sub Illyrico attributur, eius tamen Proconsulem Notitia, Asiæ Proconsuli coniungit, non vt eam regionem Orienti adscribat, sed vt spectabilium & Proconsulum ordinem continuet. Certum enim est, Achaiam ad Præfectum Illyrici, & nō Orientis pertinuisse, sicut nec Creta, quę non longè ab ea distat. Nec poterat ea Europę pars ab Asia distans, & à mari Mediterraneo diuisa, Orienti applicari.

Daciç & Macedoniç Vicarij, insignia, aut officia

à Notitia non ponuntur, sed tantum prouinciç recitantur, quòd iam à Barbaris essent deuastatæ, vt Illyrici Præfectus coactus esset retrocedere. Is habet anteà sedem Firmi, vel, vt ego lego, Sirmij. Verùm cum Attilla Gothus ex Gepidarum gente Numidij filius, Illyricum fœdè incendisset, Penninus tum eius regionis Præfectus, Thessalonicam se recepit, quæ vrbs est Mygdoniæ partis Macedoniæ, inter Ethedoram & Dhabrium fluuios, non longè à mari, vulgò Selonicbe vocatur. Ea tum caput prouinciæ facta fuit, *Nouell.* 11. prius Halis dicta, inquit Stephanus & à Cassandro condita: Aliqui volunt à Philippo Amynthæ filio ædificatã: Græca inscriptio indicat Penoium fuisse tum Præfectum Prætorio, sed fortè legẽdum Ætium, qui fuit P.P. Honório & Theodosio iuniore imperantibus, *l. pen. C. de commer. & mercat. Nicephor. lib. eccle. hist.* 12. c. 17. *& aly.* quo tempore hæc clades est accepta. Multa itaque Thessalonicensi Ecclesiæ, tanquam omnium eius regionis Metropoli indulta fuerunt priuilegia & immunitates, *l. id ab vnaquaque, C. de anno. & tribut. lib.* 10. *l. sacrosancto. C. de sacr. san. eccl.* Prædictam Illyrici cladem D. Ambrosius deplorat, *li. a. de officiis.* Nota sunt, inquit, hæc nimis Illyrici vastitate & Thraciæ, quanti vbique venales erant toto captiui orbe, quos si reuoces, totius prouinciæ numerum explere non possint. Cùm verò Iustinianus Sclauis in Illyrico deuictis, vtranque Daciam & Pannoniam recuperasset, *Nouell.* 11. patriam suam Metropolim totius regionis fecit, ac Iustinam primam ad alterius, quam propè extruxit, differentiam appellauit, nunc Acreda dictam, ac myrificè exornatam auxit, forma quadranguli, mœnibus extructis, munitissimisque turribus in angulis cingens, & eam Præfecti Illyrici sedem esse voluit, vt ait Procopius, *lib. 4. de ædifi. Iustiniani, & d. Nouella.* 11. Eidem Archiepiscopum dedit primatem Episcoporum Daciæ Mediterraneæ Ripensis, Præualitanæ, Dardaniæ, Mysiæ superioris, & Pannoniæ, quarum Antistites ab ipso, illum vero à proprio prouinciarum concilio ordinari iussit, ac locum Romanæ Sedis apud illos tenere, *§. 1. in auth. de eccles. 11. quæ est Nouella* 131. Multi verò contenduot, quænam esset patria Iustiniani, Bartholomæus Brixiensis, *in can. scripsit 7. q. 1. in glo.* 1. eam esse Sclauonicam affirmat, quæ est vrbs Dalmatiæ prope Daciam, & Pannoniam secundam quæ Burgaria vocatur, & id audio ex pluribus marmoribus ibi adhuc extantibus deprehendi. Verùm Agathius *lib.* 5. eam Bederinam Illyrici vrbem fuisse asserit, Nicephorus autem *lib. 16. c. 37. & lib. 17. cap.* 28. Achrido: Patriæ quoque suæ, inquit, Achrido precipuum honorem habens Iustinianus, Archiepiscopali dignitate eam decorauit Ecclesiámque ibi liberam, quæ ipsa sibi caput esset, cum plena potestate constituit, & primam Iustinianam vocauit, quemadmodum & in insula Cypro postea secundam Iustinianam, eandem Archiepiscopalem, parem ei cum Achrido honorem tribuens fecit, in coniugis suæ Theodoræ Augustæ inde ortæ fauorem. Porro Achrido vrbs est in excelso tumulo cõstructa, prope lacum maximum, qui Lychnedus appellatur; Antiquitus autem Bassaritis vocatus est. Hæc ille. Locus, quem Nicephorus describit, Salonianæ conuenit, quàm variis nominibus appellantem fuisse arbitror. Est enim prope Drinũ circa Liburniam, & Dalmatiam vbi postremò P. P. sedes fuit eadem Cedrenus in Basilio Romani filio, vbi hanc Burgariæ regiam vocat. Verum ipse Iustinianus *in d. Nouel.* 11. dicit eam esse in Pannonia secunda seu inferiore. Sed fortè ita appellat Dalmatiam. Nicephorus verò Gergora lib. secundo scribit Iustiniani patriam fuisse Bulgariam à flumine Bulga, quod tamen regionem intersecat, dictam, & prouinciæ Bulgariæ caput cõstitutam. Guilelmus etiam Tyri Archiepiscopus *lib. sac. belli* 20. *c.* 4. testatur eam suo tempore Acredam vocatam, & tũ erat annus salutis 1167. Sophoiatus quoque Curopalata de officialibus palatij, in patriarchæ designatione Archiepiscopum Iustinianę primæ, idest Acbridos, & totius Bulgariæ vocat, nam Iustiniana secunda, inquit, est Cyprus, & tertia Calcedon. Achridon Regiam Bulgarorum Zonaras in Basilio porphyrogenneto appellat. Verùm Procopius *lib. 4. de ædific. Iustin.* & Ioannes Langus interpres ad finem lib. 7. Iustinianam primam in Dardania Europea ponit; apud Dardanos, inquit, Europens, qui ad Epidamni fines accolũt, regio Tauresia dicta fuit, vbi Iustiniani qui orbem terræ ædificiis exornauit, patria: locum eum breui muro circundedit, in quadranguli formam structura redacta, atque in angulo quoque turri excitata τετραπυργίαν, hoc est quatuor turres habentem effecit, & à se nominari curauit, atque hanc præclarissimam condidit, quam Iustinianeam primam vocauit, Nutrhia hæc præmia altrici suæ tribuens; Ibi verò & aquæductum, vt ciuitas lymphis affatim abundaret, fieri fecit. Addidit alia insuper egregia opera, Dei templa, plurima domicilia, Principum virorum magnifica, porticus amplas, Iudicum curias pulchras, pontes, plateas, vicos, balnea, rerum venialium fora; vrbs ipsa ingens & frequẽs, & tractus eius totius metropolis, vt quæ Illyrici vniuersi Archiepiscopum sit sortita, cuique oppida eius gentis, reliqua omnia pro magnitudine sua debitum exhibuerint honorem, Ei auxit illa Imperatori ei gloriam, quę alumno tanto celebretur, atque ipse ambitione, & liberalitate quadam illi, qui eam ita ædificiis excoluisset, gratiam referre contendit. Erat præterea in Dardania oppidum vetus Vlpianũ nomine. Huius mœnia, quòd nulli vsui essent, demolitus ad eam, quæ nunc spectatur, Pulchritudinem perduxit. Vrbem hanc secundam Iustinianam appellauit, non longè ab hac vrbe aliam, vbi nulla antea fuerat, condidit, quam de auunculi nomine Iustinopolim vocauit. Hactenus Procopius. Hæc de postrema Metropoli Illyrici, & sede eius Præfecti. Nunc reliqua Præfecti Prætorio Illyrici prosequamur.

NOTITIA.

Fficivm virorum Illustrium, Præfectorum PRÆTORIO PER ILLYRICVM.

PRINCEPS.

Cornicularius.

Adiutor,

Commentariensis.

Ab actis.

Numerarij quatuor: In his auri vnus, Operarum alter.

Subadiuua. Cura epistolarum.

Regerendarius.

Exceptores.

Adiutores.

Singularij.

VTERQVE Præfectus Prætorio euectiones annuales non habet, sed ipsi præfecti emittunt.

COMMENTARIVM.

Fficivm habet P. P. Illyrici, Principem, Cornicularium, Adiutorem, Commentariensem, Ab actis, Numerarios quatuor, Exceptores, Adiutores, Singularios, quorum septem finito officio fiunt Comites ordinis primi ex Anastasij rescripto. *in l. vlt. C. de Numer. actua. & chartular. lib. 12.* nempe Cornicularius, chartularius siue Adiutor, Primiscrinius, seu Subadiuua, & quatuor Numerarij, vnus scrinij Macedoniæ, alter scrinii Daciæ, tertius scrinij operarum, quartus scrinii auri. Illud verò rescriptum ad P. P. Illyrici missum explicat, quid sentiat Notitia, dum nominat Numerarios quatuor, inter quos auri vnum, operarum alterum: Alios verò duos recitet, quos Anastasios aperit esse dictorum Numerarios scriniorum Macedoniæ: & Daciæ: & loco operarum legit operum, & rectius, ita enim nouella 128. *seu auth. de collatoribus. §. ciuitatum, & §. ad hoc iubemus.* appellat scriniarios operum Præfecti Prætorio, veluti aquæ ductus, aliorum operum publicorum: Qui verò hi essent in P.P. Orientis exposui, sicut & sequentia etiam verba Notitiæ, quæ sunt, VTERQVE P.P. EVECTIONES ANNVALES NON HABET SED IPSI PRÆFECTI EMITTVNT. quæ significant P. P. quotannis non impetrare à Principe facultatem currendi, vt ipsorum Vicarij, qui duodenas annuas euectiones habent, *l. 2. C. Theod. de curs. public.* & Præsides qui binas, sed ipsi currunt, & aliis currendi facultatem concedunt. Legendum est enim Præfecti non Præfectos Prætorio, vt antea in impresso habebatur, in manuscripto codice Vrsini, post enumeratos officiales legitur Præfectus Prætorio Illyrici ipse emittit. Eius insignia sequuntur.

cat. Vniuersam enim Treuirorum Alam cum I. dio Classico præfecto in Coloniam auxilium missam fuisse scribit, & paulò post. Treuirorum, inquit, cuneque obstare se hosti cucantè. Hec quadoq; CCCL. Equites continebat. Marcell. lib. 18. Duarum, inquit, turmarum Equites circiter 700. ad subsidium Mesopotamiæ recens ex Illyrico missi Vexillationem cuneum Constantinus appellare videtur, in l. 2. C. de hered. Decur. nec vi. cohor. milit. Vexillationibus ait, Comitatensibus, seu cuneis insinuare debebis: Sed ibi pro Equitum numeris vtrosque promiscuè accepit. Ego tamen Vexillationem in cuneos diuisam fuisse puto: Vexillatio enim Stablasianorum sub Magistro militum per Orientem, in cuneos diuisa reperitur, quorum duo Daci Scythiæ obtemperabant, & alij Comiti Ægypti. Vegetius alam vexillationem suo tempore appellatam scribit. lib. 2. cap. 1. coitio in vnum cuneus nominatus est, quasi couneus, loquit Diuus Augustinus, lib. 2. de ordine cap. 18.

Equitum porrò alij Cataphracti, alij leuis armaturæ dicebantur, Aelianus de instruē. aciebus Cataphracti erant, qui seipsos, & totos equos loricis, & squammis ferreis contegebant, Leuis armaturæ, aut hastati, aut ferentarij, vel scutati vocabantur. Hastati seu contati sunt dicti, qui aduersus hastis eminus pugnabant, qui verò præter lanceas scuta ferebant, scutati appellabant ur. Ferentarij, qui procul iaculis sagittisve hostes feriebant, Varro in 6. de lingua Lat. na. Horum alij Scythæ, vel Sagittarij, alij Tarentini, nonnulli iaculatores nuncupabantur: Sagittarij vel Scythæ erant, qui sagittis feriebant, hos Italicum vulgus Arcerios nominat, Tarentini verò qui iaculis procul dimicabant, Qui bis térve iaculati, mox cominus pugnabant, Iaculatores dicebantur. Vniuersæ Alę præerat Tribunus, quandoque Senior dictus. Capito. in M. Antonino, Pius, inquit, Mareum Senirum turmis Equitum Romanorum creauit. Hanc sequebatur senator mox Ducenarius, dein Centenarius Biatcha, Circitur, Eques, Tiro, vt ait D. Hieronymus, epist. 61. ad Pammachium, quæ nomina ad gradus officiorum Ducum militarium sunt translata, de quibus infra dicetur.

DE VEXILLATIONIBVS Palatinis. CAP. XXXIII.

Nuentis à Constantino Magno Comitibus quorum tres ordines sunt facti, vt Eusebius Cæsariensis memorat, lib. 4. de vit. Const. c. 1. cres etiam militum ordines sunt instituti, & nouis titulis insigniti. Omnes enim, tam equitum, quàm peditum numeri aut palatini, aut Comitatenses, vel Pseudocomitatenses vocati, l. 10. C. Th. de numer. Sed hoc nomen tātum in legionibus reperitur. Palatini sunt dicti, tanquā custodiendi palatij Principis honorem cōsecuti, & ideo cæteris digniores habiti. Comitatenses à comitatu, i. aula Principis, In qua degunt, sunt appellati, & in prætorianorum, quibus successerunt, numero habiti, vt infra dicetur. Vltimi sunt Pseudocomitatenses, i. falsi comitatenses, quos imitantur. eosdem enim præfectos, ordines, & Symbola, vt illi, habebant. Sed non ijsdem honoribus aut priuilegiis gaudebant. Palatini enim & Comitatenses, maius his stipendium percipiebant. Nam & corū actuarij sex annonas, i. sex hominum cibaria, & totidem capita seu equorum pabula, à Principe cōsequebantur, in d. l. 10. C. T. de numer. Pseudocomitatensium verò actuarij, quaternas tantum annonas capitationésque capiebant. Comitatenti quoque sine legitimo hærede intestato defuncto, sua vexillatio, non fiscus succedebat, l. 2. C. de hær. decurion. quod in Pseudocomitatensibus non obseruabatur, Ea nes. aus committeretur, nulli ab vno ordine ad alium sine Principis iussu licebat transire, l. 14. C. de re milit.

In Notitia Auxilia tantum Palatina reperiuntur. Equitum verò vexillationes tam Palatinæ, quā comitatenses, legiones, palatinæ, comitatenses, & pseudocomitatenses recensentur.

In Oriente vexillationes Palatinæ erant XIV. in Oriente IX. comitatensis Orientis X X I X. Occidentis X X X I. plurésque vtrobique suum nomen conseruasse reperiuntur. Quandoque tamen quæ in Oriente vocantur palatinæ, in Occidente inter Comitatenses sunt commixtę. Causam verò, quod eadem copiarum nomina in vtroque Imperio inueniantur, hanc esse puto: Cum Valētinianus Valentem fratrem collegam Imperij fecisset, atque illi Orientem concessisset, eum ipso etiam numeros militū diuisit, vt auctor est Marcellinus, lib. 26. In eaq; partitione euenit, vt plura vexillationum corpora, & legionum separata, vtrobique pristinū nomē retinuerint: vnde equitum Symbola, quæ in Oriente desunt, ab Occidentis locis sumi possunt. itaque plures eiusdem nominis vexillationes diuisæ, in duo imperia cum suis nominibus transiere. Veluti comites, quorū senioribus sub secundo magistro præsentali in Oriētem abductis, iuniores in Occidente permanserunt. Idem Ionianis legionibus Palatinis euenit, iuniores enim Occidentis, seniores Orientis partes tenuerunt. Sic equites armigeri seniores sub primo magistro militum præsentali in Orientem transierunt, armigetis iunioribus in Occidēte relictis. idem in Herculianis, Braccariis, Ascariis aliisque legionibus, & auxiliis euenit.

Habebat hic Magister quinque vexillationes Palatinas, & VII. Comitatenses. A palatio, quod tuebantur dictæ sunt Palatinæ, palatium autem primum vocatū est domus Augusti, à mōte Palatino, in quo habitabat, idque nomen postea indicum est cuicunque loco in quo Princeps habitasset, vt auctor est Dion. lib. 53. Vexillationes autem Palatinæ sub hoc Magistro erant istæ.

EQVITES PROMOTI SENIORES.
COMITES CLIBANARII.
COMITES SAGITTARII IVNIORES.
COMITES TAIFALI.
EQVITES ARCADES.

Hi & legionarij, aut ab honore in eos collato nomen habuere, vt promoti, & comites fœlices: aut ab armorum genere quo vtebantur, vt Clibanarij, Sagittarij, Cataphractarij, Armigeri, Scutarij, Balistarij, Funditores, & similes, vel à loco vnde sunt desumpti, seu quem tuebantur, vt Arcades, Batauí, Armeni, Persæ, Neruij, Isauri, Transtigritani, & alij huiusmodi: vel ab ordine temporis, quo sunt electi, vt primi seu primani, Secundi, Quarti, Vndecimani, Tertin Dalmatæ, Quinto, Sexto, & Nono Dalmatæ, Tertio decimani, Quartodecimani, seniores, iuniores, & similes. Aut ab eorum auctore, vt Augustenses, Constantini,

Valentinianenses, Theodosiani, Arcadiani, Honoriani, Iouiani, Herculiani, Gratianenses & huiusmodi. Vel à virtute, vt Victores, Inuicti, Rapaces à rapiendis hostium signis, Martiarij, Viodices. Aut ab officio, vt Defensores, Propugnatores, Præuentores, Superuentores. Quandoque à moribus, vt petulantes, Legio pia, fidelis.

Promoti fortè dicti quia ad hanc vexillationem, non nisi per quosdam alios gradus prompti ascẽdebant, quod in aliis non semper ita obseruabatur: ipsi verò inter se sibi gradatim succedebãt. Vegetius, *lib. 2. c. 3.* Legionum, inquit, nomen in exercitu manet hodie, sed per negligentiam superiorũ temporum robur infractum est, cum virtutis præmia occupet ambitio & per gratiam promouentur milites, qui promoueri consueuerant per laborem, *& cap. 21.* Quasi enim in orbem quendam per diuersas cohortes, & diuersas scholas promouentur milites, ita vt ex prima cohorte ad gradum quempiam promotus, vadat ad decimam cohortem, & rursus ab ea crescentibus stipendiis, cum maiore gradu per alias recurrit ad primam. Ideóque Primipili Centurio postquã in orbem omnes cohortes per diuersas administrauerit scholas, in prima cohorte ad hanc peruenit palmam, in qua ex omni legione infinita commoda consequitur, inde ad equestrem militiã transibat: & subiicit, Ita legionarij quites cohortes suas contubernali affectione venerantur. Hæc ille. Promotos eos, qui aliquem gradum obtinuerunt vocat Arcadius, *in l. 1. C. ad l. Iuliam de ambitu.* Suidas promotum, & proceden m apud Romanos idem esse scribit: sed fortè à FL. Promoto. PP. & Magistro equitum Theodosij Magni, eorum auctore, nomen habuere: Is fuit consul Anno salutis CCCXCI.

Seniores verò hi appellãtur, quia prior hæc vexillatio, alia iuniore instituta fuit, quæ vna est ex VII. Comitatensibus sequẽtibus. Ad altiorem gradum pro notis augebatur stipẽdium, Lampridius, *in Diadumeno.* Habere, inquit, commilitones pro Imperio aureos ternos, pro Antonini nomine aureos quinos, & solitas promotiones, sed geminatas: De Promotis ita Marcellinus, *li. 31.* Inter hos etiam Promotorum tribunus Potẽtius cecidit, in primęuo ætatis flore, bono cuique spectatis meritis Vrsicinij patris Magistri quondam armorum, suísque commendabilis. Hi sub Ducibus palestinę, & Mœsiæ primæ, in limitibus earum regionum excubabant. Nulla verò huius aut sequentium vexillationum symbola hîc apparent: Sed in Occidente apud eos, qui ibi huius nominis sunt reperiuntur.

CLIBANARII apud Persas, à Latinis Cataphracti dicuntur. Hi se, & equos vndique ferro tegebant, grauisque armaturæ milites erant. Lampridius, *in Alex.* Centum viginti millia equitum fudimus, Cataphractarios quos illi, scilicet Persæ, Clibanarios vocant. Marcellinus, *lib. 16.* Sparsique Cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant Persæ, Thoracũ muniti tegminibus, & lumbis ferreis cincti, vt Praxitelis manu polita crederem simulachra, non viros, quos laminatũ circuli tenues, apti corporis flexu ambiebãt, per omnia membra deducti, vt quocunq; arcus necessitas commouisset, vestibus cõgrueret, iunctura coherenter aptata. Hæc ille. Vegetius, *lib. 3. c. 24.* Bini, inquit, Cataphracti equi iongebantur ad currum, quibus insidentes Clibanarij. Sarissas. i. longissimos contos in elephantos dirigebant. Clibanus verò Latinis est vas æneum, sub quo flãma ardet. D. Hieronymus, *in oratione Hieron.* Clibanus, ait, est coquendis panibus ænei vasculi deducta rotunditas, quæ sub vrentibus flammis ardet intrinsecus. Comitis autem titulo tertij, vt credo, ordinis hi honestabantur. Constantinum enim comites primi, secundi & tertij ordinis, ad plures honestandos homines inuenisse, ex Eusebio Cæsariensi, *lib. 3. de vita Constantini c. 1.* diximus.

COMITES SAGITTARII IVNIORES, ita nũcupati, quia post alios seniores sagittarios in- enti.

Hi sunt Schytæ, ex genere Ferentariorum, sagittis vrentes: Marcellinus, *lib. 16. & 18. sub finem.* Aderat, inquit, comitum sagittariorum pars maior, equestres videlicet turmæ ita cognominatæ, vbi merent omnes ingenui Barbari, armorum, viriúmque firmitudine inter alios eminentes. Idem, *lib. 16.* pedestres inquit, lentis incessibus educuntur, earúmque lateri equestres coniunctæ sunt turmæ, inter quas cataphracti erant, & sagittarij: formidabile genus armorum, Hypotoxotæ Græcè appellantur à Cæsare, *in 3. de bello Ciuili & alibi.* Nunc sagittarij, inquit Procopius, *in 1. de bello Persico*, in bellũ thoracati procedũt, tibialia vsque ad genu, induti. Ab vno latere pharetra, ab altero ense adcincti sunt & qui hastam ferant & paruum supra humerum scutum: vt ora ceruicémque tueantur. Equitant insuper peritissimè, vt vel equo currente obiter hostem & persequendo possint & fugiendo ferire. Arcum ipsum longè validiorem vsque in dextram tendũt aurem. Hæc ille. Hi sub Ducibus in limitibus excubabant. A Cereali Magistro militum Honorij, hos equites pedites factos fuisse Synesius, *epist. 130. & 133.* affirmat. Reperiuntur etiam alij sagittarij sub aliis Magistris militum. Et sagittarij Parthi iuniores in Occidente.

TAIFALI Septentrionales populi sub Fernobio Duce Thracia populati, cum Frigidetno Gothorum Principe conserta manu sunt magna ex parte trucidati, reliqui in hostis potestatem viui peruenere: captos Valens circa Mutinam, Regiúmque, & Parmam, Italica oppida, rura culturos exterminauit, quemadmodum Marcellinus, *libr. 31.* scribit. Id fuit circiter annos CCCLXXIX. & subdit, Hanc Taifalorum gentem, turpem, obscœnæ vitæ, flagitiis ita accepimus mersam, vt apud eos nefandi concubitus fœdere, copulentur maribus puberes ætatis viriditatem in eorum vsibus consumpturi; porrò si quis iam adultus aprum exceperit solus, vel interemerit vrsum immanem, colluuione liberatur incesti. Hæc ille. Ex his postea Equites Comites factos Gratianos stipendio aluit, & Comites Taifalos vocauit. Inter Vexillationes Comitatenses in Occidente sunt Taifali iuniores: Hodie extare audio in Germania nobilem Taifalorum familiam, quæ etiam quibusdam in castris iurisdictionem exercet.

ARCADES, à loco vnde conducti, nomen obtinuerunt: Est autem Arcadia Peloponessi regio ex qua hi Equites sunt electi, & ipsi Comites dicti, vt honestiores apparerent. Est & Arcadia Ægypti prouincia vnde hi contrahi potuerunt: sub Duce Scythiæ in oppido Telamonij degebant:

Comitatenses Vexillationes sequuntur.

DE

DE VEXILLATIONIBVS VII. Comitatensibus.

Cap. XXXIV.

HÆ Vexillationes à Principis comitatu, vbi degebant, & vnde euocabantur, dictæ sunt Comitatenses, sicut & alij milites, *l. 2. §. pro lumitaneis, C. de off. P. P. Africæ.* Arcadius & Honorius *l. contra. C. de re milit. lib. 12.* Comitatenses, inquiunt, ac Palatini numeri, ad alios numeros transferri non possunt. Palatinos vocat, qui palatium custodiunt. Comitatenses qui in comitatu Principis, & vrbe degunt. Iidem Principes, *in l. nemo, C. eod. tit.* Nemo, aiunt, miles ex his, qui præsentes diuino obsequio deputati sunt, & qui esse in vrbe præsente comitatu concessi sunt, quiue de alijs numeris, vel legionibus sunt, sibi vacet, vel aliena obsequia peragere audeat. Petrus quoque Alexandrinus apud Theodoretum *lib. 4. c. 20.* & Nicepborum *lib. 11. c. 28.* Magnum Comitem largitionum ex Comitatensibus fuisse dicit, id est ex Principis comitatu. Comitatus autem est aula Principis, vel vbi ipse est. Æmilius Macer, *in l. milites. §. ignominiosa ff. de re militar.* Qui inquit, ignominia missus est, neque Romæ, neque in sacro comitatu agere potest, *& l. 2. C. quib. non obst. long. tem. p. præscript.* Græcus interpres quem citat Aleiatus, *C. de palat. sacra. largit.* Palatini inquit, communi nomine dicuntur omnes habitantes in palatio, Alij semper in domo Augusti perseuerantes, Comitatenses. Comitatum autem locum appellant, in quo vitam ducebat Imperator. Hæc ille. Sic & Argentarij Comitatenses dicti sunt, qui stant in Principis comitatu, *l. scriniis. in fi. C. de palat. sacra. largit.* Vexillationum comitatensium meminit Constantinus, *in l. 2. de here. decurio. seu l. 2. lib. 5. tit. 4. C. Theodosi. tit.* sub magistro militum præsentali erant VII. sequentes.

Equites cataphractarii, Biturigenses, qui sunt populi Galliæ, in Aquitania, non longè à Ligeri fluuio, nunc Bourges appellati, Quemadmodum hodie conducuntur Heluetij pedites, Albani Equites, & qui Vallones appellantur, ita & Biturigenses Equites alebantur ab Imperatoribus Roman. Cataphractarij verò sunt dicti, id est totis armis tecti cum equis, vt supra dictum fuit. Quot essent, sciri non potest. Legitur apud Vopiscum in Aureliano ei Valerianum dedisse equites Cataphractarios 800.

Equites armigeri Gallicani seniores quos ab armis quibus vtebantur, armigeros dictos fuisse arbitror, quemadmodũ enim grauis armatura dicebatur peditum, qui rotundo Clypeo, Galea, & Sarissa, id est longa hasta more Macedonum pugnabant, vt auctor est Suidas, *in verb.* ... ita hos equites, quod capite & Thorace ipsi, sed nõ equi armati essent, armigeros vocatos fuisse censeo. Gallicani verò à gallica, quod genus est calceamenti, vel Gallitis sunt nuncupati, seniores dicti, quia ante iuniores sunt instituti. Horum aliquot cunei sub Duce Scythiæ, & Mœsiæ secundæ militabãt. In Occidente reperiuntur inter Vexillationes Comitatenses Equites armigeri seniores. Schola armaturarum iuniorum subest Magistro officiorum, & vna est XI. scholis, quæ ab his differt.

Equites qvinto dalmatæ, & eqvites nono dalmatæ. Primus ex Dalmatia Marcus Antoninus milites delegit. Capitol. Dalmatiæ, inquit, atque Dardaniæ milites fecit, quos natura feroces fuisse ex Salustij sententia Tertullianus *in li. de anima*, scribit. Hi verò quinto Dalmatæ sunt appellati, quia cum ex Dalmatia multoties equitum cunei essent extracti, qui tertio loco, quinto, sexto, & nono collecti erãt. Tertio, quinto, sexto, & nono Dalmatæ vocabantur: vel potius IX. eorum scholæ fuerunt, quæ à numero nomen habuerunt. Nam qui secundi scutarij iniores sub magistro equitum præsentali Occidentis appellantur, apud Comitem Africæ, sub quo merebant scutarij secundæ scholæ vocantur, sub Magistro militum per Orientem merebant tertio Dalmatæ, & sub alio Magistro præsentali sexto Dalmatæ, & equites octauo Dalmatæ, seu magistro equitum præsentali Occidentis.

Eqvites primi scvtarii, ordine præcedunt secundos scutatos, qui alij Magistro militum præsentali parebant, aut quod essent primæ scholæ vt dixi. scutati autem vocantur, quod scutis grandioribus vterentur. Sicut enim scutati nũcupabantur pedites, qui scutis tecti, plumbatis, vel gladiis & missilibus accincti pugnabant, vt *lib. 2. cap. 15* V. getius memorat. Sic equites, qui thorace, ocreis, galea, hastáque armati, *Suid. in verb.* ... etiam scuto se muniebant, scutati nominabantur. Scuta autem sunt oblonga, sicut clypei rotundi. Virgilius, *in 8.*

Scutis protecti corpora longis. Ouidius. *in 6. Fastor.*
Tactaque super galeas, longáque scuta sonant.

Hi Equites etiam sub magistro militum per Orientem reperiuntur, & in occidente inter Vexillationes Comitatenses. Scutatorum schola sub magistro Officiorum est ab his diuersa.

Eqvites promoti ivniores, post promotos seniores ad militiam lecti, quos vidimus esse vnam ex V. Vexillationibus Palatinis. Reperiũtur Equites promoti iuniores & in Occidente, cum suis insignibus.

Eqvites primi clibanarii parthi, è Parthis acciti. Primi & ipsi sunt dicti, quia Equites secundus Clibanarios Parthos, tempore præcedebant, qui sub alio Magistro militũ Præsentali merebant. Hæ sunt Vexillationes V. Palatinæ, & XII. Comitatenses, quarum nulla nec in impressa, nec in manuscripta Notitia apparent insignia, quod fortè equitibus minus essẽt necessaria, qui facilius conspici, & ad signa post confictum reuerti poterant. Legiones verò & Auxilia quæ sequuntur, illis vt sibi necessariis vtebãtur, de quibus priusquã dicatur, de legionibus aliquid est differendum.

DE LEGIONIBVS.

Cap. XXXV.

LEgionem ex sex millibus peditum, & DCCXXXVI Equitibus constare Vegetius *lib. 2. c. 6. gl. in l. 2. in prin. in ver. cohortis. ff. de his qui no. infam.* refert. & si maiorem aliquando numerum, quandoque minorem reciperet. In X. autem cohortes diuidebatur, quarum prima milliaria vocabatur, quæ censu, genere, literis & virtute præstabat. Huic Aquila, quod præcipuum erat in exercitu signum, & Romanorum Principũ vultus committebãtur, pedites Mille ce-

tum quinque: Equites verò loricatos centũ & triginta sex continebat. Reliquæ, pedites quingenos LV. & Equites loricatos LXVI. habebant. Vnde quingenariæ cohortes dicebãtur, præter quartam & septimam quæ 600. pedites continebant, quod & Accursius notauit, *in l. 2. in prin. ff. de his qui not. infam.* Ita legionem C. Marius disposuisse dicitur: ante ipsum enim erat quattuor millium, vnde quadrata vocabatur. Verum Constantinus porphyrogenneta de thematibus legionem vel exercitũ circa hæc tempora in præfecturas diuisum fuisse scribit, quarum singulæ ex mille, aut 500. capitibus constabat. Legio autem dicta est, quod viritim milites, & tantum ciues Romani, & Classici legerentur, vt Varro, & Nonius scribunt. Capite enim cẽsi à militia immunes erant. Cohors à cohorte villæ est dicta, sicut enim illa ex pluribus tectis coniungitur, sic cohors ex pluribus manipulis copulatur, inquit Varro. Solebant autem Coss. vt plurimum, cum binis legionibus militare, quibus vbi opus erat, auxiliares copias addebant, à Caio verò Iulio Cæsare legionum numerus & nomina originem traxêre. Is enim functus Consulatu, cum Illyricum & Galliam Cisalpinam, cum tribus legionibus, & Transalpinã cum vna in quinquennium obtinuisset, alias addidit. Auctores Dion, Appia. *in 2. de bello ciuili.* & Plutarc. Trãquillus. Qua fiducia, inquit, ad Legiones, quas à Republica acceperat, alias priuato, alias publico sumptu addidit. Hæc ille. Sex. Rufus Cæsarem cum X. legionibus quaternorum millium Italicorũ Gallias, per annos IX. subegisse scribit & decimo fecisse tributarias. pro temporis verò quo legebantur ordine secundam, tertiam, & quartam legiones appellauit. Nam & Decimanos vocauit, quos post nonam legionem elegit, & cæteris semper chariores habuit, Dion, *lib. 38.* præcipuam verò, inquit, Decimanam legionem fecit, quia beneuolè erga ipsum Cæsarem se habebant, ita enim ciuiles legiones, secundum delectum ordinem nominabantur. Vnde quæ nunc sunt legiones denominationem habent. Hæc Dion. Decumani non tantum apud Cæsarem, sed & alios Principes semper in præcipuo honore fuere, Vopisc. in Probo, Vt scias, inquit, quanti te faciam, Decumanos meos sume, quos Claudius mihi credidit, Illi sunt, qui quidam felicitatis prærogatiua præsules, nisi futuros Principes habere non norunt. Hactenus ipse. Sed & aliis legionibus cognomina addita fuerunt. vt MARTIA, quam & quartam legionẽ à Pompei partibus ad Cæsarem transisse Dion *lib. 43.* scribit. Hæc autem, quod bellicosa videretur à Marte cognomentum tulit. Appia. *lib. 4. de bello ciuili.* Duas legiones, dicit, Martias ob audaciam dictas quæ Cæsarem sunt sequutæ. Hæ, etsi magna ex parte consumptæ, postea renouatæ, antiquum nomen retinuerant. Cæsar alij legioni, quam in Gallia Transalpina conflauit, ALAVDÆ, nomen imposuit, quod galeam instar capitis illius auis ecistam haberet, quam etiam olim Galeritam appellauere. Hæc enim auis capite plumam eleuatam cristæ, galeæ similem tenet: Galli Alaudam nominant: Plinius, *lib. 11. cap. 36.* Galerita, inquit, appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiã Legioni nomen dederat Alauda. Tranquil. Addidit ait, vnam ex Transalpinis conscriptam vocabulo quoque Gallico, Alauda enim appellabatur, quam disciplina cultúque Romano institutam & ornatam, postea vniuersam Ciuitate donauit. Cicero ad Atticum. Antonius cum legione Alaudarum ad vrbem pergit: & iterũ huc accedunt Alaudæ, cæteriq; veterani. Et in Philippicis accusat M. Antonium, quod iudicum Decuriam ex legione Alaudarum fecisset. Antonini verò nomine emissum itinerarium, tres legiones Alaudarum recẽset, videlicet, quintam, nonam & decimam, sed decima Pannonica & Germanica, Pia, Fidelis, Alauda, Prætoria, & Fabiana est nominata. Sunt qui volunt Alaudam legionem vocatam fuisse, quia signum Alaudæ auis gestabat, quod non recipio. Nam Aquilam semper generale signum legionum fuisse Vegetius tradit. Cicero verò in Antonium, ab auspicio auis, eam legionem vocatam sentit.

Erat & Gemella legio, ita à Pompeio Magno nominata, quòd ex duab. facta esset, auctor Cæsar, *in tertio, de bello ciuili, paulò post principium.* Aliæ legiones, alia habuere nomina, de quibus infra dicetur.

Augostus verò rerum potitus XXIII. ciuiles legiones, vel vt alij malunt XXV. aluit: quarum nomina Dion *lib. 55.* ponit. Et nunc, inquit, solæ nouendecim ex illis permanent. Earum secunda augustalis nominata, hybernans in superiore Britannia tertia tripartita; Para enim Gallica dicta in Phœnicia, Cyreniaca in Arabia, Augustalis in Numidia. Quarta Scythica in Syria, V. Macedonica in Dacia: VI. in duas diuiditur, quarum altera Victrix appellata est in inferiore Britannia, altera Ferrea in Iudea VII. in Mysia superiore: Huic Claudiana nomen est, quæ Claudium Cæsarem à coniuratione Camilli defendit. VIII. Augustalis in Germania superiore X. in superiore Pannonia, ea Gemina appellata, quæ constat ex duobus exercitibus permixtis inter se. & confusis. XI. Claudiana in Mysia inferiore. (Habuere enim duæ legiones nomen à Claudio, propterea quod, vt dixi, illi in coniuratione Camilli affuerunt) XII. Fulminatrix in Cappadocia (Hæc legio à Vespasiano instituta, postea Christiana facta, Fulminatrix imperante M. Antonino est cognominata. Cum enim à Quadis obsessus esset, & siti cum exercitu conficerentur, precibus à Christo pluuiam impetrauit, & viginti millibus hostium fulmine extinctis. Fulminatrix est appellata, vt auctor est Eusebius, Nicephorus, & ipsius Antonini epistola. Inde Christianos Marcus persequi desiit.) XIII. in Dacia. Gemina XIV. in superiori Pannonia. XV. Apollonia in Cappadocia. Postrema est vicesima, quæ & Valeriana, Victrixque appellabatur. Hæ testant ex Augusti legionibus cæteræ dispersæ, aut omnino sublatæ, aut cum aliis, tum ab Augusto, tum aliis principibus permixtæ sunt: quæ ob hanc causam dicuntur duplices: Hæc ille: qui XVI. tantum nominat legiones. Postea Nero primam Italicam legit: in inferiore Mysia hybernantem, & Galba primam Adiutricem in Pannonia inferiore, & secundam in Istria. Vespasianus secundam adiutricem in Pannonia inferiore; & quartam Flauiam in Syria. Domitianus primam Mineruiam in Germania inferiore. Traianus secundam Ægyptiam Traianam, & Tricesimam Germanicam Vlpiam. M. Antoninus secundam in Norico, & tertiam in Rhetia, quæ Italicæ cognominantur. Seuerus primam secundam & tertiam Parthicam in Mesopotamia. Hæ sunt legiones præter ciuicas & stipatrices, quæ erant cohortes Prætorianæ

X. Mil-

X.Millium Vrbanæ IV. ſex millium, & Vigilium VII.quæ ſimpl exeedebant numerum 20000.millium. Præter legiones 23.aut 25.quas Auguſtus alebat,& auxiliares copias peditum,& equitũ, ac nauium,quæ præciſè diei non poſſint: delecti etiam erant equites externi Bataui dicti à Batauia, quæ inſula eſt ad exitum Rheni fluminis:nunc Hollandia vocata;hi ſunt equites optimi.Hæc Dion. *lib.* 55.Primæ legionis adiutricis meminit Theodoſius. *in l.vlt.C.de Caſtrenſi pecu.& l.vlt. C. de apparitorib. P.P.* Tacitus quoque de his latè diſſerit, *lib.* 4.

Præter ſupradictos Iulius Capitolinus in M.Antonino, Bucolicos milites in Ægypto nominat, quos ingruente peſte ſeruos armauit,quemadmodum inquit, bello Punico factum fuerat,quos voluntarios exemplo Volonum appellauit. Armauit etiam gladiatores,quos obſequentes vocauit,& latrones. Dalmatiæ atque Dardaniæ Diocmitas emit,& Germanorum auxilia contra Germanos.Erat & XXII.legio in Germania Primigenia appellata,cui præfuit Didius Iulianus antequam imperaret. Quartanæ etiam,& Primanæ legioni præfuit Clodius Albinus, vt Spartianus & Capitolinus referunt. Erant quoq; Oſtenſionales milites,qui ſpecioſis veſtibus induti olim Imperatorem comitabantur. Lampridius in Alexandro, Milites inquit, quos Oſtenſionales vocant,non precioſis, ſed ſpecioſis clariſque veſtibus ornabat; nec multum inſignibus, aut apparatum tegium auri & ſerici deputabat,dicens Imperium in virtute eſſe, non in decore. Oſroenorum item ſagittariorum meminit Capitolinus in Maximino: & Voccuntiorum Pollio in Poſthumio Tyranno. Degebant & duæ legiones ſenum milliũ in Illyrico, Martiobarbuli vocati,quod plumbatis, quos Martiobarbulos appellabant, ſcienter & feroeiter vterentur, auctor Vegetius, *lib.*1. *c.*17. Erant & Herculeani ſeniores, & iuniores.

Tertiam legionem Felicem nuncupatam fuiſſe,in Probo Vopiſcus tradit. Aliæ erant legiones Solenſes,Cornutæ,Prætextatæ,Fortenſes. aliiſque nominibus appellatæ,de quibus infra dicetur. Sed hîc ſatis eſt,inſigniores,vetuſtioréſq; indicaſſe,quę nõ omnes permanſere,ſed plures ex his eſſe deſiere.

Peditum verò alij grauis armaturæ dicti, Macedonum more Clypeos rotundos.& ſariſſas,ſeu lõgiores lanceas gerebant. Hi erant in legione numero D.C. grandiores natu Triarij vocati, qui in vltima acie, & tertio ordine locabantur, & inde Triarij dicti, *lib.4.de lingua Latina.* Alij erant velites iuniores numero M.C qui nec thoraces, nec areus,nec ſcuta habentes,procul iaculabantur,aut lapides funda vel manu contorquebant.Hi in Legione Pilani,extra legionem Auxilia dicebantur,aliàs,nudi,& inermes,& ob id expediti,in prima acie collocabantur, Infimæque conditionis homines primi cædebantur,vt ait Suidas, *in verb.* ψιλοί. Hos,inquit, Auxilia Romani vocant,à ſociis & fęderatis gentib.contracta,de quib.& Vegetius, *lib.* 2.*c.*1.Eos Poëta *in* 7.graphicè deſcribit.

Non illis omnibus arma,
Non clypei,curruſve ſonant,pars maxima glandes
Liventis plumbi ſpargit,pars ſpicula geſtat
Bina manu,fulvóſq; lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti,veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis,crudus tegit altera pero.

Alij erant in legione Peltati,& ipſi numero circiter M.D.CCC.adultiores,Erulos,Batauóſque& Mæxicos velites fuiſſe Ammianus refert,qui pelta. i.parua leuique parma, & contis,i. ſariſſis breuioribus pugnabant,prout tradit Ælianus, *de instruendis aciebus in verb.*& Suidas, *in verb.* πελταστ. Romani haſtatos vocabant. Poſteriores lanccarios dixerunt,de quibus infra tractabitur. Alij vocabantur Principes ætate ac robore præſtantes,& ipſi numero ferè M.DCCC. Horum primos Princeps, ſequens ſecundus Princeps, & deinceps tertius & quartus nominabantur,ſicut primus,ſecundus, & tertius haſtatus. Sic centurio primipili, & centurio primi haſtati dicebatur, & in Triariis primũpilum, ſecundum & tertium appellabant. Ab his principibus capita officiorum Præſidum, qui militum imaginem referebant, Principes ſunt vocati. Hoc non omittendum olim neminem in militem potuiſſe eligi,cuius ſtatura quinque pedum, & ſeptem vnciarum non fuiſſet, *l.3 C.de Tyronib.* Valentinianus.in quinque,inquit,pedibus & ſeptem vnciis,electus habeatur,quod ab vrbe cõdita obſeruatum fuiſſe fertur. Vegetius, *lib.*1.*c.*4. dixit, X. vncias. Hinc colligitur, quid ſibi velit Lampridius ſcribens Alexandrum Imp. militaris ſtaturæ fuiſſe, intelligit enim eum quinque pedum & vnciarum VII. altitudinis fuiſſe. Vt verò facilius legionum numerus,& nomina cognoſcantur ex vetuſto marmore, earum catalogum Romæ inuentum ſubieci cui aliam ego tabulam appoſui, vt quo tempore ſingulæ,& à quibus inuentæ fuerint clarius appareat.

ROMÆ IN AREA CAPITOLII IN MARMOREA columna legionum nomina leguntur poſt Diocletianum.

NOMINA LEGION.

II. AVGVSTA.
II. ADIVTRIX.
IV. SCYTHICA.
VI. VICTRIX.
IV. FLAVIA.
XVI. FLAVIA.
XX. VICTRIX.
VII. CLAVDIA.
VI. FERRATENSIS.
VIII. AVGVSTA.
I. ITALICA.
X. FRETENSIS.
XXII. PRIMIGENIA.

V. MACEDONIA.
III. CYRENSIS.
I. MINERVIA.
II. ITALICA.
PRIMANA.
MATTIOBARBVLI.
VI. CLAVDIA.
II. TRAIANA.
XXX. VLPIA.
XIII. GEMINA.
III. AVGVSTA.
I. ADIVTRIX.

XII. FVLMINATRIX.
VII. GEMINA.
X. GEMINA.
XV. APOLLINEA.
III. ITALICA.
XIV. GEMINA.
III. GALLICANA.
III. PARTHICA.
I. PARTHICA.
II. PARTHICA.
CLAVDIA,PIA,FELIX,FIDELIS.
III. FELIX.

LEGIONES XXV. A CÆSARE AVGVSTO per Romanum orbem constitutæ.

N Hispania legiones III.

Legio III. Gallica.

Legio VI FERRATA.

Legio X. Fretensis.

IN GERMANIA INFERIORE LEGIONES IIII.

Legio prima Iulia.

Legio V. Macedonica.

Legio XIX.

Legio XXV aleria victrix.

IN GERMANIA SVPERIORI LEGIONES III.

Legio II. Augusta.

Legio XIII. Gemina, Pia, Fidelis.

Legio XIII Gemina. Martia. Victrix.

Legio XVI.

IN DALMATIA LEGIONES II.

Legio II. Adiutrix, Pia, Fidelis.

Legio VII. Gemina, Pia. Felix.

IN PANNONIA LEGIONES III.

Legio VIII. Augusta.

Legio IX. Hispaniensis.

Legio XV. Apollinaris.

IN MOESIA LEGIONES II.

Legio VII.

Legio XI. Claudia postea dicta.

IN SYRIA LEGIONES IIII.

Legio IV. Schytica,

Legio VI. Victrix.

Legio X. Gemina, Pia, Fidelis.

Legio XII. Fulminatrix.

IN ÆGYPTO LEGIOEES II.

Legio III. Cyrenaica.

Legio XXII. Primigenia, Pia, Fidelis.

IN AFRICA LEGIO I.

Legio III. Augusta.

MARI SVPERO.

Classis Rauennas.

MARI INFERO.

Classis Misenas.

Classis Actiatica in Gallia Narbonensi apud forum Iuly.

ROMÆ.

Cohortes Vrbana IV.

Cohortes vigilum VII.

Cohortes pratoria X.

Legiones IV. addita à Claudio.
- *Legio Claudia in Mœsia,*
- *Legio XV.. ...in Germania.*
- *Legio XIX. Victrix in Germania superiore. Tacit.*
- *Legio XXI. Rapax in Germania superiore. Tacit.*

Legiones III. à Nerone. Tacit.
- *Legio I. Italica in Lugdunensi Dion.*
- *Legio I. Classica in Gallia Narbonensi. Tacit. 17. quoque ex remigibus iustos milites Nero fecit. Tranquil. in Galba. c. 12.*
- *Legio Hispanica Romæ, à Galba exauctorata, Tacit. 17.*

Legiones II. à Galba institutæ.
- *Legio I. Adiutrix, Victrix, Pia, Fidelis, Romæ. Tacit. Dion.*
- *Legio VII. Galbiana in Pannon. a. Tacit. in 17. 18. & 19.*

Legiones V. à Fla. Vespasiano additæ.
- *Legio. XII. Fulminatrix.*
- *Legio. XV. Apollinaris Cappadocia. Tranquil. Dion.*
- *Legio. II. in Germania. Tacit. 20. & 21.*
- *Legio. IV. Flauia Felix Fidelis in Syria.*
- *Legio. XVI. Flauia Fidelis in Syria.*

Legio I. addita à Domitiano.
- *Legio I. Mineruia, Pia. Fidelis in Germania. Spar. in Hadriano.*

Legiones II. à Traiano additæ.
- *Legio II. Traiana Fortis in Ægypto. Dion. lib. 55.*
- *Legio XXX. Vlpia, Victrix, in Germania. Dion. 55. Marcell. 18.*

Legiones II. à M. Antonio additæ.
- *Legio II. Italica Diuit. in Norico Dio. 55.*
- *Legio III. Italica in Rhetia. Dion. 5.*

Legiones III. addita à Seuero.
- *Legio I. Parthica in Mesopotamia Dion. 55. Marcell. 20.*
- *Legio II. Parthica in Italia Dion. 55.*
- *Legio III. Parthica in Mesopotamia. Dion. 55.*

Legio

Legion. I. ab Alexandro addita.
- *Iulia Alexandria*, ex Comitatensibus XXI. sub Magistro militum per Thracias
  - Cohortes vigilum. VII.
  - Pratoriana. XII.
  - Vrbana. XIV.

Legiones V. addita à Diocletiano, & Maximiano.
- Iouiani seniores in Occidente ex XII. legionibus Palatinis.
- III. Diocletiana Thebaorum ex XXI. Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.
- *Maximiana Thebaorum* ex XXI. Comitatensibus sub magistro militum per Thracias.
- *Herculiani seniores* ex XII. Palatinis in Occidente.

Legiones X. addita à Constantino.
- Constantini seniores ex XXI. Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.
- Constantini Daphnenses ex XXI. Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.
- I. Flauia Gemina ex XXI. Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.
- I. Flauia Gemina ex XXI. Comitatensibus sub eodem magistro in Oriente.
- Flauia Victricis Constantina, id est Constantiniani ex XXXII. Comitatensibus in Occidente.
- II. Flauia Constantiniana tertio, ex XXXII. Comitatensibus in Occidente.
- I. Flauia pancis ex XXXII. Comitatensibus in Occidente.
- Flauia virtutis, ex iisdem in Occidente.
- III. Flauia salutis, ex iisdem in Occidente.
- I. Flauia Mitis ex iisdem in Occidente.

Legiones V. addita à Constante.
- I. Flauia Constantia ex IX. Comitatensibus sub magistro militum per Orientem.
- II. Flauia Thebaorum ex iisdem, sub eodem.
- *Martiarij Constantes* ex VIII. Comitatensibus sub magistro militum per Illyricum in Oriente.
- I. Flauia Gallicana Constantia ex XVIII. pseudocomitatensibus in Occidente.
- Constantiaci ex iisdem in Occidente.

Legio I. addita à Valentiniano.
- Valentinianenses ex XXI. Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.

Legio I. addita à Valente.
- II. Felix Valentis Thebaorum ex IX. Comitatensibus sub magistro militum per Orientem.

Legio I. addita à Gratiano.
- Gratianensis ex XXI. Comitatensibus sub magistro militum per Thracias in Oriente.

Legiones V. addita à Theodosio.
- I. Flauia Theodosiana ex IX. Comitatensibus sub magistro militum per Orientem.
- Balistarij Theodosiani ex X. pseudocomitatensibus sub eodem magistro.
- II. Theodosiani ex IX. pseudocomitatensibus sub magistro militum per Illyricum in Oriente.
- Felices Theodosiani iuniores, ex iisdem sub eodem magistro in Oriente.
- Balistarij Theodosiani iuniores ex iisdem, sub eodem in Oriente.

Legiones II. addita ab Honorio.
- Lacearij, Gallicani, Honoriani ex XXXII. Comitatensibus in Occidente.
- Honoriani, Felices, Gallicani ex iisdem in Occidente.

DE PRÆFECTIS LEGIONVM.

CAP. XXXVI.

LEGIONVM numero, ac nominibus expositis, de earum Præfectis est dicendum, qui plures in Limitaneis Ducibus à Notitia referuntur.

Vniuersæ Legioni olim Tribunus præfuit. Alis Equitum Præfectus. Augustus adolescentibus Senatoribus, cum virilem togam induerant, nō modo legionum tribunatus, sed & alarum præfecturas dedit. Tranquillus *in Aug. cap. 38.* liberis, inquit, Senatorum, quo celerius Reipublicæ assuescerent, protinus virilem togam, latum clauum induere & Curiæ interesse permisit: militiámque auspicantibus non tribunatum modo Legionum, sed & præfecturam alarum dedit. Ac ne quis expers castrorum esset, binos plerunque laticlauios praeposuit singulis alis. Hactenus Tranquillus. Hi sunt, qui tribuni lati clauij in iure appellantur, *in l. si Rufinus. C. de milit. testam.* & in hoc marmore Tiburi ędi Sancti Pauli affixo C. POPILIO TR. LATICLAVIO LEG. III. CYRENAICÆ. ita vocabantur, quia Tribuni Senatores gerebant latum clauum, id est tunicam purpuream quæ erat insigne Senatoriæ dignitatis, *l. 42. nuper. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Tribunos Legionum vocat, & Marcellus, *in l. Titius. ff. de milit. testam.* Titius, inquit, priusquam Tribunus Legionis factus esset testamentum fecit. Et Vlpianus *in l. 2. in princ. ff. de his qui not. infam.* Dimissum, ait, accipere debemus tribunum, siue cohortis, siue Legionis. Papinianus, *in l. praef. ff. de ritu nuptiar.* Præfectus, inquit, cohortis, vel Equitum, aut Tribunus si contra interdictum eius prouinciæ, in qua officium gerebat, duxit vxorem, matrimonium non erit. Postea is Præfectus est dictus. Notitia enim in Ducibus limitaneis Legionum, & alarum Equitum, vel earum partium, & classium præfectos appellat: Tribunos verò cohortium: Iustinianus & ipse Præfectos legionum vocat, *in l. vlt. C. de inoff. testa. d. l. 1. C. de off. quaest.* Hi ciuiles militum causas diffiniebant, & crimina etiam leuiter castigabant: flagellisque cœdi iubebant. Nam Tribunus D. Paulum flagellari iussit. *22. act. Apost.* capitaliter verò non puniebant. Absente tamen Magistro militum, vel generaliter exercitus Præfecto, si Comites primi ordinis erant, in milites animaduertebant. Vegetius *lib. 2. cap. 9.* Proprius autem, inquit, iudex militum erat Præfectus legionis, habens comitiuæ primi ordinis dignitatem, qui absente legato tanquam Vicarius ipsius potestatem maximam retinebat. Centuriones, cæterique milites eius præcepta seruabant. Vigiliarum seu profectionis tesseræ ab eodem petebantur, si miles crimen aliquod admisisset, auctoritate Præfecti exercitus, à Tribuno deputabatur ad pœnam. Arma militum, vestes, equi, annona, ad curam eius pertinebant. Disciplinæ ius, & seueritas, exercitus, non solum peditum, sed etiam Equitum legionariorum precepto eius quotidie curabatur, ipse autem custos diligens, & sobrius legionem sibi creditam, assiduis operibus, ad omnem deuotionem reformat, & industriam, sciens ad Præfecti laudem subiectorum redundare virtutem: Hæc ille. Quia ergo vices Magistri militum gerebant Tribuni, Vicarij appellantur, ab Arcadio, *in l. in crim. de iurisdict. omn. iudic.* Constantino & Constantio, *in l. 1. C. de cimeatu, lib. 12 & l. vltim Graeca constitu. C. de erogat. milit. anno.* Præfecti itaque limitum, quia Comites primi ordinis erant, ius animaduertendi in milites habebant: eo enim titulo supremam in milites potestatem nanciscebantur. Hi sunt qui Comites rei militaris appellantur, *in l. 1. C. de comit. rei milit.* vel Comes militum, *in l. 1. C. de offic. vicar. l. nemo. C. de assessor.* Cæteri verò Tribuni, qui primi ordinis Comites non fuissent, causas quidem ciuiles militum terminabant, & modicè coercebant, sed in eorum caput ius animaduertendi non habebant. Alia præterea militiæ necessaria curabant, quæ ab Æmilio Macro *in l. offic. §. vltim. de re militar.* referuntur, officium, inquit, Tribunorum est, vel eorum qui exercitui præsunt milites in castris continere, ad exercitationem perducere, claues portarum suscipere, vigilias interdum circuire, frumentationibus commilitonum interesse, frumentum probare, mensuræ fraudem coërcere, delicta secundum suæ auctoritatis modum castigare, principiis frequenter interesse, querelas commilitonum audire, valetudinarios inspicere. Hactenus ille. Quod autem dicit, principiis interesse, significat eos qui sunt in legione præcipui. Principia enim principales appellantur: Vegetius, *lib. 1 cap. 9.* Principalium, inquit, militum, & vt proprio verbo vtar, principiorum nomina, ac dignitates secundum præsentes matriculas indicabo. Sub quibus fermè viginti quatuor militum gradus comprehendit, nempe Tribunos, Maiorem & Minorem ordinarios, qui primos ordines ducunt, Augustales, & Flauiales his adiunctos, Aquiliferos, Imaginiferos, qui imaginem Imperatoris portant, optiones, Prædictorum adiutores Signiferos, & alios quos sub Principiis comprehendit. Ita & principia Anastasius intelligit, *in l. iubemus, 2. C. de erogat. milit.*

Et quia de Signiferis incidit sermo, non abs re fuerit monere, eos torque ornatos solitos fuisse incidere. Marcellinus, *lib. 20.* Maurus, inquit, nomine quidā, postea Comes, tūc hastatus abstractus sibi torquē, quo vt draconarius vtebatur, capiti Iuliani imposuit. Hi etiam à munerib. militiæ erant immunes. Tribuni auctoritatē dimittēdi ad tēpus milites habebant, *l. nemo, C. de re milit.* præterquā expeditionis tempore imminente, *l. 1. de commeatu,* tunc enim capitis periculum subibant, si militem abire permisissent. Sed nec nisi triginta militibus, commeatum dare poterant, quibus interim stipendium debebatur, *l. iubemus, 2. C. de erog. milit. anno.*

Tribuni maiores legionum præfecti vocabantur, ad minorum qui cohorti legionis, id est, peditibus 500. præerant differentiam, & per gradus promouebantur. Hi à scrinio epistolarum codicillos magistratus accipiebant. Vegetius *dict. cap. 9.* Tribunus, Maior, inquit, per epistolam sacram Imperatoris iudicio destinatur. Tribunus autem vocatur à Tribu, tribuendóque iure: præest enim militibus, quos ex Tribu primus Romulus legit. Hæc ille. Itaque Tribuni maioris nomen, in Principis commentario, seu scrinio epistolarum scribebatur, & conseruabatur. Vlpianus, *l. abesse. ff. ex quibus causis maior.* Abesse, inquit, Reipublicæ causa in-

ſa intelligimus, & Tribunus militum, & Præfectos, qui ad ærarium, aut in Commentarium Principis delati ſunt. Tribuni verò minores gradum non à Principe, ſed ex labore & ordine proximis ſuccedendo acquirebant. Nam vt Vegetius *libro* 2. *cap.* 21. ſcribit in orbem quendam per diuerſas cohortes promouentur milites, ita vt ex prima cohorte, ad gradum quempiam promotus, vadat ad decimam cohortem, & rurſus, ab ea, creſcentibus ſtipendiis, cum maiore gradu per alias recurrit ad primam, atque hoc modo per labores peruenitur ad hunc Tribunatum. Decem itaque in qualibet legione erant minores Tribuni, quot erant cohortes, Vnus primæ Militariæ, inquit Vegetius *libro* 2. *cap.* 12. Tribunus præerat, armorum ſcientia, virtute corporis, morum honeſtate præcipuus: Reliquæ cohortes prout Principi placuiſſet, à Tribunis vel Præpoſitis regebantur. Præcipua verò eorum cura erat, vt ſibi creditos milites exercerent, & ſub oculis ſuis iuberent quotidie meditari. Sed & ipſi armorum arte perfecti, cæteros ad dimicationem, proprio cohortabantur exemplo. Tribuni autem ſollicitudo per hanc laudatur induſtriam, cùm miles veſte nitidus, armis bene munitus ac fulgens, exercitij vſu, ac diſciplina eruditus incedit. Hæc ille. Pręerant autem plurimum 500. militibus ex quot cohors conſtabat, itaque Zoſimus *libro* 3. mille quingentos exploratores, tres Tribunos habuiſſe ſcribit. Sed Theodoſius Magnus, inquit, *Zoſimus libro* 4. præfectos alarum, turmarúmque duces & legionum Tribunos ita adauxit, vt duplo plures quàm prius eſſent, poſt ſe reliquerit. Eo verò defuncto præfecturæ mille & quandoque 500. militum fuere, vt auctor eſt Conſtantinus Porphyrogenneta, *de themat.* agmen, inquit, militum diuidebatur in præfecturas, quarum aliæ mille, aliæ 500. capitibus conſtabant, & de Arcadij tempore loqui videtur. Quantum Tribunis legionum olim ſolueretur, Valeriani epiſtola apud Vopiſcum declarat, *in probo.* Miraris, inquit, quòd imberbem Tribunum fecerim contra conſtitutum D. Hadriani; ſed non miraberis, ſi Probum cogitas adoleſcentem verè probum, huic igitur dabis.

Tunicas ruſſulas. 2.
Pallia Ganſica fibulata. 2.
Interulas paragaudas. 2.
Patinam argenteam.
Sepcellatam librarum 10.
Aureos Antonianos 100.
Argenteos Aurelianos 1000.
Æreos Philippeos 10. *millia.*
Carnis bubulę diurna pondo 1.
Porcina pondo 6.
Caprina pondo 10.
Olei per biduum ſextarium 1.
Vini veteris ſextarios diurnos 10.
Laridi bubalini, ſalis, holerum.
Lignorum quantum ſatis eſt.
Hoſpitia præterea eidem vt
Tribunis legionum præberi ei
Iubebis. Hæc ille.

Horum exemplo decem Notarij, qui ſub Primicerio Laterculum maius tractabant, Tribuni ſunt vocati, *l. pen. C. de metal. lib.* 12. aliis enim ſub ſe ſcriniariis quemadmodum cohortium præfecti pręerant, vnde hęc literata militia vocatur, quia armatam imitatur *l.* 2. *Cod. de primi.* Hæc de legionum Præfectis. Cùm verò infra ſcriptorum numerorum peditum obſcura ſymbola Notitia repræſentet, vt faciliora appareant, aliqua de his generaliter præmiſi, cętera ſuo loco infra opportunius exponentur.

DE HVMERORVM MILITVM ſymbolis, & eorum coloribus.

CAP. XXXVII.

LEGIONIBVS cohortibúſque peditum, & auxiliis à Principibus Romanis ſua quibuſque data ſunt ſymbola, vt prælio turbatis aciebus, ſe inuicem agnoſcentes, facilius vnirentur vniuerſaque legio, aut cohors, eorum ſymbolo, & ab aliis numeris diuerſo clypeum pingebat. In his primò veteres præclara à ſe, vel parentibus geſta repręſentarunt, quod Virgilius *in nono* ſignificat, parmáque inglorius alba. Et *in ſeptimo*, Clypeóque inſigne paternum, Centum angues, cinctámque gerit ſerpentibus hydram.

Hinc deſcendit, familiarum inſignia, in ſcutis depingendi vſus. Poſtremò Romani Principes quædam militibus ſymbola hic repræſentata tradiderunt. Vegetius *libro* 2. *cap.* 18. Sed ne milites, inquit, aliunde in prælij tumultu à ſuis contubernalibus aberrarent, diuerſis cohortibus, diuerſa in ſcutis ſigna pingebant, quæ ipſi nominant δείγματα, ſicut etiam nunc moris eſt fieri. Præterea in aduerſo ſcuto vniuſcuiuſque militis erat literis nomen adſcriptum, addito, & ex qua eſſent cohorte, & ex qua centuria. Hæc ille. Claudianus *in bello Gild.* Noménque probantur inuicti, Clypeóque animoſi teſte Leonis.

In Notitia tota legio clypeum eodem modo pictum habebat. Alij quoque extra legiones cohortes, & peditum Auxilia idem obſeruarunt, & fortè etiam in vexillis depinxerunt. Fabricenſes, qui clypeos & ſcuta fabricabant, hæc pingebant quæ in inſignibus Magiſtri officiorum fabricas referentibus cum ſuis ſymbolis ſpectabantur. Itaque hęc à Principe, non ex ſe milites accipiebant, quæ magna conſeruata diligentia, ex Laterculis emittebantur, *§. vltim. Nouell.* 24. 25. *&* *§. penult. Nou.* 26. & latentem ſenſum continebant. Id enim apud veteres non modo Ægyptios, ſed omnes alios populos & Principes obſeruatum fuiſſe videmus, vt animali, fructu, vaſe, alióve ſigno depicto, occultum aliquid ſignificarent. Sic Byzantij vuæ racemum nummis imprimebant. Ilienſes ſuem, Thebani teſtudinem, Chij, & Africani ſpicam, his ſeabundare indicantes. Auguſtus gubernaculum pilam ſuſtinens, aut capricornum cudebat, cuius beneficio orbis Roman. adminiſtrationem ſibi creditam eſſe innuebat, aliáque huiuſmodi ſexcenta extant exempla, ex quibus myſtica eſſe ſymbola, poteſt intelligi. Notitia verò ea diligenter exprimens, firma ac perpetua Numerorum ſymbola fuiſſe ſignificat, quæ nec mutari, nec in alia transferri poterant. Vnde temerè aut ſine ratione, excogitata dici non poſſunt, tanquam enim tacita ænigmata inſtar Ægyptiorum hieroglyphicorum,

mysticum sensum occultant, multisque emblemata, confingendi srgumentum possunt suggerere. Hæc mihi tenuis ingenij homini interpretari difficile est, pto viribos rsmen eorum sensus ostendete tentabo, aut saltem aliis aptiota dicendi viam apetiam. In primis igitut generalitet quibusdam præmissis velut prima quædam delineamenta ducam, ex quibus plutium, quæ sæpè occuttunt, facies & sensus cognosci poterit, postmodum singula, & Numerorum propria suo loco intetpretabot.

Præcipua Principum in bis symbolis intentio est, vt Romani Imperij perpetuitatem, ac firmum aduersus hostes robut, atctámque Orientalis, atque Oecidentalis Imperatorum concotdiam, eorúmque in Orbem prouidentiam insinuent, quæ multis formis ac typis teptæsentant, veluti cippis seu columellis quæ globum præfixum tenent, sæpè cum circulis & animalibus, hisque interdum dimidiatis, orbem tegentibus, sed quia pila omnium symbolorum est frequentissima, ad ea exordiemur: Hæc orbem Romani Imperij significabat, quod ab Augusto inoentum fuisse Isidorus *lib.* 18. *etymol. cap.* 3. scribit, Vt nationes, inquit, sibi in toto Orbe subiectas figura orbis osteodetet. Globus plerunque, vno aut altero circulo includitur, qui duo vnius Orbis Romani conoexa Imperia declatant. Idem insinuant sub Magistro militum per Illyricum, Ascarios seniores duos purputeos hemyciclos coniunctos pro insigni gestantes, qui haud dubiè duo dimidia, sed ea coniuncta demõstrant Imperia. Vallo acutisque cospidibus, Rom. Orbis septis, vndique ab hoste tutus esse indicatur: Plerunque cippo, seu columellæ præfixus, firmus, inconcussusque ostenditur. Stipes enim firmum solidúmque insinoat. Diuisus aut decussatus, intet duos quidem Principes scissum videri Imperium, sed concordibus animis administratum, vnum esse denoratur. Idem inter duo gubernacula positus, aut duobus funibus constrictus portendit. Dimidiati serpentes, aut in cippo iuncti, globum includentes, Duo dimidiati equi gemini accipitres feles, aut cornoa orbiculum circumdantia, & similia, eundem sensum occultsnt. Duæ stellę Orbi imminentes, duotum Principum genios indicant. Huc pertinent & dimidiatæ lunę, quæ ad complendum orbem tendunt, & huiusmodi multa alia, quæ suo loco explicabuntur. Circuli verò clypeorom, marginem complexi, & ipsi perpetuitatem, vnitatémque Imperij denotant. Iidem duplicati, arctam duotum Principum connexitatem, Triplicati arctissimam, ob tetnatium numerum, coniunctionem insinuant. Vultus cippis prçfixi, eorundem in orbem prooidentiam, quemadmodum interpretatum inuenitur in armariis in medio Notitiæ, inter vtrumque Imperium depictis. Animantia verò, ferè vbique Principes Romanos repræsentant, sicut & apud Danielem Prophetam. Sed ne præcoce diligentia, quæ suis locis erunt dicenda, prævertete videar, hæc frequentiors adumbrasse, & rudius delineasse sufficiet, vt aliquo prævio lumine sequentia clarius illustrentur. Nuoc de colotibus quibus depinguntur aliqua sunt proponenda, nam etsi ad distinguenda inter se symbola adhibiti possunt videri, id tamen non semper nec temerè, sed propriè ad aliquid significandum appositi fuisse apparebunt.

Appelles, aliique insignes pictores, vt auctor est Primus *lib.* 35. *cap.* 7. antiquitus quatuot tsmen coloribus, albo, silicec, rubio, & nigro, nobilissima quęque opera pinxerunt, posteà inuenta purpura, cinnabaro, aliisque coloribus, ats latius euagari cœpit. In hoc opere militum scuta, decem coloribus depictis reperiuntur, qui sunt aureus, argenteus seu albus, luteus puniceus, viribus, cœruleus, niger purpureus, rubeus, ferrugineus: In his aurum & argentum, inter meralla potius, quàm colores numerantur.

A V R E V S fœlix sęcolom, aureúmque reprçsentat. Virgilius.

Toto surget gens aurea mundo, in eclog. 4. &
Aurea condet Secula.

Aurum Soli assimilatut, & gemmis Topatio & Chrysolito. Ex signis Leoni, & Iulio mensi respondet, robúrque & adolescentiam denotat.

A L B V S seu argenteus, animi candotem puritatémque, vel vt alij, fidem insinuat. Virgilius enim ait, *& in 6. Æneid.* cana fides. Ex planetis Lunam, ex signis Cancrum, ex lapillis margaritam, berillúmque, ex elementis aquam flegma, infantiámque refert.

L V T E V S lætum sæculum significat: est enim color velut croceus, qui in rosarum medio micat, de quo Plinius *in* 20. *cap.* Hic color oculorum aciem lædir vt & croceus: vnde peritiores Architecti, inquit Isidorus, *lib. 6. orig.* neque aurea lacunaria ponenda in bibliothecis putanț, neqoe pauimentis alio, quam Carystio marmore, quod auri fulgor hebetet, & Carysti viridiras reficiat oculos.

P V N I C E V S honorem indicat, & victoriam, quod & Virgilius *in 5. Æneid.* innuit.

Iámque adeò donati omnes opibúsque superbi
Ibant puniceis euincti tempora tæniis. vbi Seruius.

V I R I D I S qui ex fului nigrique temperie nascitut, *Plat. in Timeo.* Spem, vel, vt alij volunt, robur & vigorem portendit. Virgilius, *in 6. Æneid.* Sed cruda Deo viridisque senectus.

Quod tractum est ab herbis, quæ dum virent, vigeot. Planetam Mercurium, signa Geminos, & Virginem refert, ac ver, iuuentutémque & smaragdum qui plus cæteris oculorum aciem recreat, & argentum viuum, ex quo hic colot producitor.

C O E R V L E V S ex splendido, albo, nigróqoe creatus, *Plat. in Timeo*, iustitiæ, & claritatis, famæque est symbolum, planetę Veneris respondet, & signis cœlestibus Tauro & Libræ, & elemẽto aëris, item sanguini, pueritiæ, æstati, & aeri, ac saphyro, qui post smaragdum mirificè aciem oculorũ recreat, & clarificat, cúmque gerentem castom, fortem, mitémqoe efficit: & ad obtinendam ab aliquo gratiam efficax est.

N I G E R est prudentiæ firmitatisque signum, quod is color in alios amplius non vertatur: planetæ Saturno respondet, signis cœlestibos, Arieti & Aquario, & Geminis, Item Adamanti, Agathę & Chelidoniæ, Elemento terræ, hyemi, melancholię, ætatique decrepitæ, & plumbo, ex quo fit color niger.

P V R P V R E V S ex rubro, albo, nigroque commixtis generatus, *Plat. in Timeo.* vim Imperij ob purpuram, quæ Principis est propria, significat: Refert

fert hic color Iouis planetam, Sagittarium, & Pisces, stannum, gemmam, opalum, irim florem, senectutem, & fulgur.

Ferrugineus roboris duritiem portendit.

Rubeus magnanimitatem, & Marti, Arieti, & Scorpio, carbunculo & corallo, igni, autumno, bili, ætati virili, rubentibus rosis, & ferro respondet. In symbolis amoris ardorem plerumque indicat, aliquando sanguinem, vt in Cruce rubea, Christi sanguine tincta.

Generaliter obseruandum est, animantia quæ ferè omnia Principes referunt, cum suis coloribus non repræsentantur, vel purpureo, vel aureo, luteóve, vel candido depingi: priora regium Principis habitum indicant, vltimus animi candorem. Vbi alio colore exprimuntur, quod rarò euenit, aliud insinuant. Eodem modo animata imperium referentia, veluti duo fines Orbem constringentes, trabes cum munientes, aut peltæ tuentes, purpureo colore tinguntur. idem in aliis similibus plerumque accidit, Clypei, orbes, & circuli, colorib. pro arbitrio variis pinguntur, & fortè vt alij ab aliis differant: quandoque tamen non sine ratione, ponuntur circuli & orbes rubei sæpe connexi, ob purpureum colorem Principis proprium, vtrumque Imperium perpetuò coniungi significant: Virides, illud semper vigere, Albi singulari animorum candore gubernari, Nigri stabile ac firmum fore insinuant. Cæteri colores suam significationem retinent.

Hinc armorum, seu familiarum insignium colores, & ex metallis aureus, argenteúsque emanarunt. Neque enim vera insignia pluribus depinguntur. Hinc etiam prodiit, vt in scutis cæruleis, aut albis luteísve, prout Roma milites habebant, hodie serpens, aquila, equus, vel aliud animal singuúmve depingatur, fortè etiam aliqui ex his militibus descendunt, qui adhuc iisdem insignibus, & nominibus vtuntur. Nunc legiones VI. Palatinas Magistri militum Præsentalis eum earum insignibus, pro exigui ingenij mei viribus exponam: Deinde XVIII. eius auxilia item palatina explicabo.

DE VI. LEGIONIBVS PALAtinis Magistri militum præsentalis.

Cap. XXXVIII.

Lancearii, seniores primi sub Magistro militum Præsentali in luteo Clypeo, Luteum item globum, luteo circulo inclusum tenent: quod orbem Romanum vno Imperio contineri significat. Idem vbique color eiusdem Imperij vnitatem denotat. Manuscripti duos globos circulo cinctos tenent, & coloribus variant. Circulum X. purpurei stipites circumfixi firmant, quod totum esse à vi hostium Rom. orbem indicat. Purpureus color in trabibus ad Imperium, & eius robur refertur. Marginem duplex circulus cingit, quorum interior XXIIII. circum, densas resserulas ordines dispositas continet, quæ plumbatas seu Martiobarbulos referre possunt, quibus hæc legio pugnabat, & de his in Ioulanis subsequentibus, & Scythis sub altero Magistro in præsenti disseram.

In manuscriptis plumbatæ desunt: Duorū quoque circulorum connexitas, vtriusque Principis, arctam, æternámque coniunctionem indicat. Simile emblema gerunt Lancearij iuniores, & Solenses Gallicani. Lancearij dicti sunt, quia sarissis, id est hastis more Macedonum longis, iisque leuioribus vtebantur: De quibus Marcellinus *lib.31.* loquens de Valente cum Gothis pugnante, Ad lancearios, inquit, confugit & Mattiarios. Erant in legione Lancearij circiter M. D. CCC. quos peltatos, vel hastatos vocatos fuisse diximus, vt ait Suidas. Appianus *in 2. de bello ciuili*. Numidas, ait, Equites, ad viginti millia, Lancearios quoq; multos, elephantes 60. alios etiam habebat. Item Marcellinus *lib.21.* Iter suum, inquit, lancearíis, & Mattiariis, & cæteris expeditorúmque præcepit. Alij sunt Lancearij iuniores in Thraciis.

Iouiani iuniores post seniores qui degebant in Illyrico Occidentali, lecti à Diocletiano, qui se Iouem cognominabat, sunt appellati, Sozomenus *lib.6.cap.6.* enim scribit, Iouianos, & Herculianos, duas fuisse cohortes, ex primariis militibus constitutas, à Ioue, & Hercule nominatas, quæ Imperatorem proximè à tergo, præsidij causa sequebantur. Idem & Nicephorus *lib.11. cap.1.* Vetus inquit, consuetudo erat, vt qui Iouianæ, atque Herculianæ, ita ab Ioue, & Hercule dictis Legionibus præessent, Principem à tergo sequerentur. Zosimus & ipse, *lib.3.* de Iouianis & Herculianis hæc scribit. Sunt, inquit, à Diocletiano & Maximiano profectæ legionum appellationes, habentium cognomina Principum illorum, quorum alter Iouis, alter Herculis cognomentum vsurpauit. His sub Iuliano Apostata præfuit Valentinianus, qui postea imperauit. Vegetius *lib.1.c.18.* quoque scribit, hos cunctis prælatos Martiobarbulosque vocatos, quòd plumbatis dictis Martiobarbulis telis scitè vterentur. Plumbatarum quoque, inquit, exercitatio, quos Martiobarbulos vocant, est tradenda iunioribus: Nam in Illyrico dudum duæ Legiones fuerunt, quæ sena millia militum habuerunt, & quod his telis scienter vtebantur, & fortiter, Martiobarbuli vocabantur. His longo tempore per legiones strenuissimè constat omnia bella confecta, vsque adeò, vt Diocletianus & Maximianus cùm ad Imperium peruenissent, pro merito virtutis hos Martiobarbulos Iouiarios, atque Herculianos censuerint appellandos, eósque cunctis legionib. prætulisse dicuntur. Quinos autem Martiobarbulos scutis insertos portare consueuerant, quos si opportunè milites iacerent, prope sagittariorum scuti mutuari videntur officium. Nam hostes, equosque consauciant, priusquam non modò manu ad manum, sed ad ictum missilium peruenire. Hæc ille: apud quem pro Iouiarios, legendum Iouianos, quod nomen fuit vni legioni ex duabus, quę in hoc genere pugnæ strenuè se gesserunt.

Horum insigne erat Aquilæ apotheosis redimiculo supra caput imposito. Ales ipsa natiui coloris, alij dicunt aurei, Aleiatus Flani. *Alc.lib.5 parerg.cap.13.* In parma lutea, quę rubro primum circulo claudebatur, Inde alter sapphiri coloris totam marginem complectebatur, è pectore autem aquilæ aureus extabat, vmbilicus: Hæc Pierius, ex Maffæorum codice, qui parum ab impresso differt. Aquila Principem, qui orbem tuetur, denotat, ob id auro exornatur. Duo circuli duplicis Imperij coniunctionem, perpetuitatémque de-

monstrant, colorum significationes exposuimus, quos aliquando pro arbitrio, & ad symbola distinguenda positos fuisse non inficior, ita pe tamen apposite adhibiti, aliquid insinuant. Aureum in vmbilico, aureum eius temporis seculum in orbe demonstrat. Iouianorum seniorum legio, & ipsa palatina erat in Occidentis Imperio, cuius Marcellinus meminit.

HERCVLIANI iuniores à Maximiano vocati, qui se Herculem ab eius cultu nominabat. Sext. Aurelius Victor loquens de Maximiano, Hinc inquit, postea cultu numinis Herculei cognomentum accessit, vti Valerio Ioui; Vnde etiam, militaribus auxiliis longè in exercitu præstantibus nomen impositum. Hæc victor. de Cæsaribus. Herculiani luteam Aquilam, his o ireos trunco insidentem gestabant in parma lutei sapphirei, cuius marginem eodem colore, sed admodum dilutiore, circulus ambibat, ita Pierius *lib. Hieroglyph.* Truncus firmitatem Aquilæ, id est, Imperij significat. In aliis Codicibus parma rubet, in aliis intercurreotibus lineis viret. In meo impresso Aquila, luteo baculo pedibus nititur. Io uiani, & Herculiani sub magistro peditum in Occidente, eadem gestant Aquilæ insignia. Hi in Illyrico Occidentali prius residebant, quorum sæpè Marcellinus meminit.

FORTENSES, à Fortia oppido Sarmatiæ Asiaticæ denominati, aliàs FRETENSES sunt dicti. Quidam Comagenos Eufratenses esse putant: & prima dempta syllaba Fratenses, seu Fretenses appellatos. Sed Marcellinus Fortenses vocat *libro* 18. *sub fin.* Tricesimani, inquit, Decimanique Fortenses.

Fortensis etiam, est limes Mauritaniæ, ab his fortè denominatus. In cœrulei clypei vmbone, rubrum globum vinculo luteo cinctum gestabat, qui octo aureos mucrones cæruleos emittit. In codice impresso, subtus, plures aquæ glomerantur in orbem. Marginem luteus & viridis circuli cingunt. Hostes in Romanum orbem duplici, vnicoque Imperio muntium irruentes confodiendos esse indicat, i lque terra ac mari euenturum. Duo coniuncti circuli, ferè vbique, duplicis Imperij perpetuam connexam ostendunt. Alciatus mucrones totam interpretatur, *lib.* 5. *parerg. c.* 13. quod symbolo impressi exemplatis, & aliorum, quæ vidi, non conuenit.

NERVII, prope Scythas sunt. Marcellinus *lib.* 31. eos ad Tanaim locat. Inter hos, inquit, Neruij Mediterranea incolunt loca, vicini verticibus, celsis, quos præruptos, geluque torpentes Aquilones astringunt.

Sed hic Galliæ Belgicæ populos Neruios intelligi arbitror, ex quibus delecta est hæc legio. Depictum ferè, vt Fortenses habent clypeum, exceptis quibusdam coloribus, qui alterutros distingount. Hi enim paruum luteum vmbilicum, rubro latoque circulo inclusum, quem alius luteus cingit, in cœrulea parma, vel, vt apud alios, viridi gestent. Marginem luteus circulus ambit. In impresso, sub mucronibus mare videtur. Portendunt duo circuli duo in vnum orbem Romanum Imperia, quæ in terras, & mare extenduntur. Luteus color in exteriore circulo, luteo vmbilico respondet. Duplex circulus luteus & viridis, qui clypeum ambiunt, duplicis Imperij connexitatis sunt typus.

MARTIARII, iuniores, vel potius Martiatij sequuntur, quorum etiam infra inter auxiliares fit mentio. Zosimus *lib.* 3. Martiatos cohortem sub Iuliano Apostata fuisse scribit. Erant ex Martio oppido, Metropoli Cattorum, vbi hodie est Marpurgum, olim Hassia, paucis literis mutatis, antiquū seruans nomen. Tacitus *lib.* Cattis, ii qui imperauisset aduenit Cæsar inter sa Mattio (id gentis caput est,) apertè populatus vertit ad Rhenum. Ita etiam Marcellinus *lib.* 31. appellat, loquens de Valente, Ad lancearios, inquit, cōfugit & Martiatos. Si legamus Martiarios a Martia legione, de qua supra dixi, deriuabantur. Sed teneo legendum MATTIARII.

In horum luteo clypeo rubrum pedamentum orbem cœruleum & decussatum, rubróque circulo cinctum sustiner, in cuius summo, duæ dimidiæ, luteæque lunæ cornib. sursum versis, crucem amplectuntur, duo vtrinque ad dexteram, & sinistram erecti canes terga sibi vertunt, interfiisque capitibus se inuicem respiciunt. Hi referunt duos Principes Imperium orbis tuentes, & se respiciendo mutuum sibi auxilium promittentes. Orbis Cruce dicussus, & rubro circulo circumductus, terrarū, marisque imperium insinuat, quod esti diuisum, vnū tamen est & vnicum, quod globum ambiēs circulus rubeus innuit. Duæ item Lunæ, & ipse symbolum sunt duplicis Imperij, quod esti dimidium videtur integrum tamē est permanturum, quemadmodum luna primò visa deficere in orbem cōpletur. Crux superior, ad Christi ope futurū pollicetur: Romani verò Imperij stabilitatem colūna significat. Aliàs luna cruci iuncta, Ecclesiæ Christi sponsæ est typus. Sumite emblema gerunt Mattij seniores. Sequuntur XVIII. auxilia Palatina.

DE XVIII. AVXILIIS PALATINIS.

CAP. XXXIX.

INter legiones & auxilia, olim hoc interfuisse Veget. *lib.* 2. *c.* 8. scribit quod legiones ex Romanis ipsis scribeteotur, Auxilia verò à sociis, & fœderatis gentibus mittebantur, legionibúsque tanquam leues armaturæ adiungebantur. Sed rebus in Principem translatis, etiam extraneis ex gentibus Legiones fieri cœperunt, aliquando adiutrices nuncupatæ tanquam ex auxiliis completæ. Quid autem inquit Vegetius, *d. cap.* 8 inter legiones & auxilia videatur interesse, expediam Auxiliares conducuntur ad prælium ex diuersis locis, ex diuersis moribus venientes, nec disciplina inter se, nec notitia, nec affectiones consentiunt. Sui 'as ἐν ver γιλὲς, vult, auxilia esse expeditos milites, qui nudi & inermes in prima acie collocabantur, primique cædebantur. Erat enim gregaria & ignobilis manus. Legiones verò ex decem cohortibus constabant, quæ in centurias diuisæ, singulæ suas cum suis centurionibus habebant vexilla. cohortes enim singulæ Dracones, vel aliud animal cum suis Tribunis præferebant. Vniuersa verò legio Aquilam quæ à Præfecto, vel Comite regebatur. At Auxiliorum vna erat multitudo, quæ soli Tribuno parebat, puta mille, vel plures. Alias inter hos differētias Plinius, *libr.* 33. *cap.* 2. tra iit. Sunt adhuc, inquit, aliquæ in auro non omittendæ differentiæ. Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, ciues non nisi argenteis, præterquam quod armillas ciuibus dedère, quas non habent externi.

Iidem,

Iidem, quod magis miremur, coronas ex auro dederè ciuibus. Cicero cum Ciliciæ præesset, de Auxiliis ad Atticum ita scribit, Exercitum infirmum habebam, Auxilia sane bona, sed ea Galatarum, Pisidarum, Lyciorum. Hæc enim sunt nostra robora. Probus Imperator, sexdecim millia Tyronum Germanorum, per diuersas prouincias sparsit, ita vt Numeris vel Limitaneis sexagenos, aut quinquagenos intersereret, quæ Auxilia Barbara esse appellata, Vopiscus refert. Auxilia videntur à Iustiniano *in l. vlt. C. loc. & in Nou.* 116. nominari optiones, à quo iubentur fœderati in priuatorum prædiis degẽtes, ad suas redire optiones, id est ordines seu auxilia, Ab optionibus quæ in subsidiis denominata videntur, quos tribuni sibi adiutores & Vicarios eligebant, vt Veget. *(lib. 1. c. 7.)* & Festus tradunt: Horum Præfectus quandoq; Tribunus, quandoque Phylarcha appellatur, *vt in Noue.* 103. Procopius, *lib. 1. de bell. Persic.* Nullus autem, inquit, Romanorum militum Præfectus, quos Duces vocãt, nullúsque Saracenis, qui Romanis fœderati sunt, Præpositus, qui Phylarchi vocantur. Quot milites singula continerent Auxilia non constat, Vopiscus quadoque quinquagenis, aut sexagenis, quos Probus Numeris Limitaneis inserebat, Auxilia cõstitisse scribit. Sub Magistro in præsenti hæc merebant Auxilia.

BATAVI seniores, ex Batauia, quã nunc Hollandiam vocant acciti, equites Batauos præstantissimos inde sumpsisse Augustum, Dion scribit, sed hæ fuere VIII. Cohortes, aut Auxilia legionis XIV. quæ discordia Ducum à legione digressa, contra Vitellianos infæliciter pugnarunt. Postea missa in Britanniam in itinere Augustæ Taurinorum, ob odium antiquum rixati sunt. Legio in Britanniam est missa, Batauos agmini suo Vitellius iunxit, mox in Germaniam ire iussit, *Taci.* 16. Velitaria auxilia Herulos, & Batauos Marcellinus *lib.* 20. *paulo post princ.* vocat.

In parma cœrulea, globum rubrum gerunt, pedamento eiusdem coloris coniunctum, quem cœruleus limbus densis orbiculis circundatus complectitur. In vmbone luteus globulus, acutam cuspidem emittit, vt manuscripti clarius ostendunt. Supra duplex dimidia, & lutea Luna, cornibus sursum versis crucem lutei coloris amplectitur: Orientis Occidentísque Imperium crucis ope, instar Lunæ in plenum orbem qui dimidius videtur, compleri insinuat: ex medio globi exiens cuspis telum Principis Rom. refert, quo tantam hostibus cladẽ minatur, vt orbem sanguis sit inundaturus, quod fortè rubeus color quo tingitur, portendit: Cœruleum limbum orbiculi stipantes, sunt milites vndique orbẽ Rom. aduersus Barbaros defendentes: vel fortè plumbatæ, quibus hęc auxilia hostes erãt feritura, de his supra in lãceariis, & infra in Scythis. sub altero magistro Præsentali dicetur. In Madruciano videtur agger globum sepiens. Vrsini codex pro dimidijs Lunis, duos dimidios orbes luteos habet alterum alteri inclusum. Typus est duplicis, sed coniuncti & in vnum coeuntis Imperij. De dimidia Luna in præcedenti dictum fuit.

BRACCATI iuniores. Notissimum est, olim Galliam Narbonensem Braccatam vocatam, vt auctor est Plinius, *lib.* 3. *c.* 4. quod bracchis vteretur, vnde Braccata hæc auxilia videntur denominata. Braccas inter militares vestes Lampridius *in Alex.* recenset. Donauit inquit, & ocreas & braccas & calceamenta, inter militaria vestimenta, sed & ipsum Alexandrum scribit, fasciis semper vsum fuisse, & bracciis albis, non coccineis, vt prius solebant. Pomponius Mela Sarmatas totum corpus braccatos esse memorat. Milites Braccati, vt fluxæ fidei & mercede versabiles à Marcellino *lib.* 15. notantur. Braccati inquit sollicitantur, atque cornuti fluxioris fidei, & vbertate mercedis ad momentum omne versabiles.

Clypeum cœruleum gestant, in quo duplex rubra, & lutea columella, globum luteum in summo, manu retentũ sustinet; vtrinque duo purpuri corui, ad crucem supra globo infixam, & nigris lineis decussatam clamare videntur, qualem Constantino ostensam fuisse ferunt: cœruleus circulus clypei marginem circundat. Hi duo sunt Principes, qui à Christo pro Romano orbe opem implorant. Crucem autem litera X, intersecant, Christũ in ea passum significat cuius nominis Græcè scripti, prima est litera X Pl... vnumque autem superiorẽ eius crucis partem in literam P. flectebant, vt apertius χριστὸν exprimerent, ita vt X. P. & † innecterẽtur. Purpurei corui, duos Principes denotant ob purpuram, & sunt concordiæ symbolum. Duo enim oua coruus parit, vnde mas, & fœmina excludũtur, quorum alter si moriatur, superstes semper cœlibem vitam agit: quare hæc auis typus est concordiæ in Fa... numis, in quibus huic alitis inscriptum est, CONCORDIA.

Manu autem orbem retinens, firmitatem Imperij Romani portendit. At Pierius *lib.* 56. loquens de spica, ... hoc insigne ponit: Gestamen, ait cœruleo colore, sub obscuro depictum fuisse circulo nigro iuxta marginem circumducto, in cuius summa parte, stella depicta est, octo radiis prædita, in medio orbiculus est, cum vmbilico, vterque coloris aurei, ab eo orbiculo vsque ad circulum, qui iuxta marginem est, columella submissa coloris rubei: à lateribus columellæ, spicæ duæ vtrinque surgunt, quas auiculæ totidem, volatu suspensæ petunt, quæ affluentiam annonæ significant. At in manuscripto Vrsini, in summo, est crux purpurea, orbem purpureum in medio continens, qui interi videtur: ipsa verò, & orbis propter Christi sanguinem, ob mundum effusum rubent, corui purpurei, id est, Principes, vtrinque, ad crucem clamant, quod symbolum mihi maximè placet. In Madruciano, ex globo acuta cuspis, vt in præcedente symbolo, exit, & pedamentum cum sustinens, aggere vtrinque munitum videtur. Alciatus verò pro globo glandem exponit, *libr.* 3. *parer. c.* 13. quod ab omnibus his symbolis longè distat.

SALII sunt Germaniæ populi, vbi nunc est Franconia, à Sala flumine nuncupati, ex quibus hęc Auxilia sunt contracta. Marcellinus, *lib.* 17. de Cõstantio loquens, Petit inquit, primos omnium Frãcos eos videlicet, quos consuetudo Salios appellauit. Zosimus, *lib.* 3. Saliorum, ait nationem à Francis profectam vi Saxonum suis sedibus expulsam, in Batauiam venisse, quæ insula cum prius Romanis in vniuersum pareret, à Salijs est possessa: Sed inde eiecti, postmodum Romanis sunt adiuncti: Iulianus enim Apostata eos legionib. Romanis adscripsit. Alij auxiliares sunt facti. Sunt & Salij Ligurum populi testante Plinio.

In horum parma cœrulea, orbem luteum circulo rubro circumdatum, luteus clypeus sustinet. marginem clypei rubeus limbus claudit, vnum esse orbis Romani Imperium denotat. Rubeū enim vinculum, globum cingens, purpuramque referens, imperium insinuat. Idem exterior rubeus circulus portendit. In manuscripto Vrsini, duo dimidij equi lutei hinc inde globum sustinent, qui referunt duos dimidiati imperij Principes orbem regentes. Equum verò esse bellicæ virtutis typum notum est. Virgil. *in* 1.

Monstrarat caput acris equi, sic nam fore bello
Egregium, & facilem victu per secula gentem,
& alibi *in* 3.
Bello armantur equi.

Hi milites & in Occidente reperiuntur, cum symbolo huic simili.

CONSTANTINIANI è Constantio Magni Cōstantini filio denominati. Marcellinus. *lib.* 21. Constantiacos vocat Legionarius ab eodem inuentos, Duas, inquit Constantiacas legiones, addita vna sagittariorum cohorte, quas inuenerat apud Sirmium, vt spectatæ adhuc fidei per speciem necessitatum vrgentium misit in Gallias.

In parma album globum gestant, supra quem cæruleus globulus fascia rubra clauditur. Is est regij diadematis typus, Orientémque, & Occidentem vno Rom. cingi imperio portendit. In manuscriptis octoni aut noueni parui orbiculi a quatuor mundi regionibus in vnum glomerati exercitus referunt, à quatuor partibus orbem Romanum aduersus Barbaros tuentes, vel potius plumbeæ glandes, quibus hoc auxilium pugnabat insinuantur.

MATTIACI seniores ex Mattio Metropoli Cattorum veniebant, vbi nūc est Marpurgum Hassiæ, vt supra dixi, de quibus Tacitus, *in* 1. Cœruleum clypeum gestant, lutea cruce vsque ad marginem diuisum, quæ cœruleum globum in medio continet, ipse apside lutea, & alia exteriora rubra cingitur. Hinc inde supra vtrumque crucis brachium, duæ auiculæ nigræ, seu corui cœlum suspicientes clamare videntur: Alię duę sim les infra pascūtur. Symbolum est duorum Principum, qui à Domino ob merita Christi crucifixi pro Orbe Romano opem implorant: & quasi illam inuenerint, infra pergentes pascuntur. Simile est apud Psalmistam, *Ps.* 147. Dat escam pullis coruorū inuocantibus eū. Per septem enim dies à matre destituti rore pascūtur, donec plumis vestiti, & ab ea agniti postmodū aluntur. Coruos autem esse concordiæ typum supra exposui. S. Paulinus epist. 12. scribit olim supra crucem rubentem duas columbas in templis depingi consueuisse, quo symbolo significabatur simplicibus cœlum patere, vt Epigramma cruci inscriptum aperit.

Ardua florifera crux cingitur orbe corona
Et domini fuso tincta cruore rubet.
Quę́q; super signum resident cœleste columbæ,
Simplicibus produnt signa patere Dei.

Qui hic pinguntur nigri sunt corui, nō columbæ. In Occidente hi milites simplicem crucem gestant.

SAGITTARII Iuniores Gallicani. Sagittariorum tres hic ordines referuntur, Primi sunt sagittarij iuniores Gallicani, cassidibus, cataphractis, gladiis, sagittis, arcubúsque armati, de quibus Vegetius, *lib.* 2. *c.* 15. Ex Galliis lecti Gallicani sunt dicti, idem sunt quod Gallici, Vlpianus, *l. si quis in fundo.* §. *vltim. ff. de leg.* 1 Institutus in rebus Gallicanis in Gallicis hæres erit. In Illyrico quandoque Gallicani resederunt. Marcellinus, *lib.* 29. Ad tutelam, inquit, Illyrici Gallicani militis validum accessit robur.

In clypeo cœruleo rubrum globum circulo albo contentum habent, quem vtrinque aquilæ regunt, supra duo Imperatores visuntur: Marginem dum circuli, interior luteus, & exterior rubeus, cingunt. Hæc Romanum orbem à Duobus Principibus concorditer defendi monent. Aquila Imperij symbolum est, circuli eum coloribus supra sunt expositi. In manuscripto Vrsini tabella est sine Principibus, à quibus leges orbi dari portenditur.

SAGITTARII quoq; seniores Gallicani codē ferè modo pictum scutum gerunt. In hoc differūt, quod hi globulum luteum albo, & rubro circulis inclusum gestant, quod orbem Romanum duplici imperio regi denotat. Vtrinque duæ aquilæ eundem à duobus Principibus gubernari demonstrāt. supra tabella rubro limbo cincta in medio album nigris notis interpunctum cōtinens, Lex est vtrique orbi à duobus Principibus concorditer data. Madrucianus duos Principes includit. In Vrsini exemplari alba est parma, aquilis carens. Duplex circulus margini circumductus, duplicis coniuncti Imperij est symbolum. In Oriente sub Magistro peditum, Gallicani tres orbes distinctos gestant, quorum medius, aliis est maior, quod idem argumentum insinuat.

TERTII SAGITTARII Valentis, ab eo inuēti, & ipsi in parma cœrulea luteum orbem duplici vinculo rubro & luteo cinctum tenent: supra suspensus est alius dimidius orbis albus, rubro circulo clausus, significat orbem, qui ob diuisum Imperium dimidius videtur, vnum esse, dupli ci Imperio compressum.

DEFENSORES oppida defendenda præcipui, ita defensores mœnium Marcellinus appellat, *lib.* 20. Quibus, inquit adire propius ausis, defensores mœnium properarunt. Item, Defensores nisi vigilassent in andiciam, ruere præcipitem. & sępè alibi, Constantinus verò Porphyrogenneta, *de thematibus*, dicit defensores eos esse, qui currentes post hostes sequuntur, ipsi non currunt, sed ordine simul progredientes, eos, qui hostes sequebantur, excipiunt, & defendunt, si forte in fugam vertantur, & inde nomen habuerunt. Hi duos angues luteos, in caducei speciem complicatos, capitibus ad osculum coeuntibus, in parma cœrulea gestabant, quam ruber ambitus latè circuibat; Iuxta marginem in medio est globus rubeus, columellæ luteæ præfixus, vnde & ipsi angues exire videntur, ita Pierius *l.* 55 *Hierog.* describit. Id duorum orbis Principum concordiam significat, pro serpente enim poni Imperium, idem Pierius refert, & vetus numisma duos habens similes serpentes caudis complicatis, est typus, vnius duorum COSS. potestatis vniuśque Imperij, inscriptum est ΔΥΝΑΡΧ ΕΞΥΡΑΤ. B. id est δυναρχία ἐξ ὑπάτων δυοῖν id est duplex potestas ex duobus Consulibus, quasi hoc duplicatum Imperium sit fortius.

RETOBARII, in cæruleo clypeo rubrum globum

bum luteo vinculo constrictum ferunt. Marginem duo circuli luteus, & exterior rubeus cingunt. Orbem Romanum vnico & vtriusque principis coniuncto imperio contineri denotant. RVTVBARIOS legendum censeo à Rutuba fluuio Ligurũ prope Albium, vt auctor est Plinius, *lib.3.c.5.*

ANGLEVARII, Defensorum symbolo simile insigne gerebât, nempe rubrum caduceum, in cuius baculi summitate, alba pila erat, vnde angues prorumpebant, & ad osculum iuxta parmæ mediũ deflectebantur. Parma erat sapphirei coloris, & dilutioris, quam purpureus ambitus circuibat, vt Pierius describit. Erant Angleuarij Germaniæ populi prope Rhenũ, non longè à Batauia, quos Tacitus *lib.* 10. Angriuarios nominat. Metanti, inquit, castra Cæsari, Angriuariorum defectio à tergo nunciatur, missus ilicò Stertinius cum equite & armatura leui, igne & cædibus perfidiam vltus est: Degebant vltra Albim coofines Cheruscis. Idem *eodem lib.* Latus vnum Angriuarij, lato aggere extulerunt, quo à Cheruscis dirimerentur, & postea, mox bellum in Angriuarios Stertino mandat. Et alibi, *in lib. de morib. Germanorum.* iuxta Tencteros, inquit Bructeri olim occurrebant, nunc Chamanos, & Angriuarios immigrasse traditur, pulsis Bructeris.

HIBERI, Armeniæ populi, nunc Georgiani vocantur; Leonem luteum in parma item lutea, dextram alterollentem, cauda in caput sublata gestãt, quem rubeus circulus ambit. Id fortitudinis est insigne, Principem hostes feriturum innuit. In manuscriptis leo duplicem luteum orbiculum dorso infixum habet, quale Thraces sub sequenti Magistro Præsentali, & inuicti, robur Principum, duos orbes, id est Orientem Occidentémque sustinere vel tueri indicat Claudianus. Noménque probantes Inuicti clypeóque animosi teste leonis. Sunt etiam Iberi Hispaniæ populi, de quibus posset intelligi.

VRSI ab Vrsa Picenorum oppido vocati, hoc habebãt insigne: In parma lutea rubrum pedamẽtum pilam luteam sustinet, vnde duo dimidiati canes lutei auersi, & latrantes committuntur, supra est luteum caput fœminæ. Hi sunt duo Principes, qui concordi prudentia per muliebre caput demonstrata, orbem Romanum regũt, Barbarisque, eum imperantibus allatrant. In armariis inter vtramque Notitiam positis, muliebre caput, pro prudentia depingitur. Idem plane insigne in cœrulea parma gestant TERVINGI sub sequente Magistro militum, in quibus Pierius, *lib.*13. pro canibus lepores nominat.

FELICES HONORIANI iuniores, ab Honorio vocati. Felicis titulo aliqua auxilia & legiones sunt honestatæ, vt tertia quæ Felix nuncupata, in Norico Ripensi degebat, prout in itinerario Antonini nomine edicto legitur. Vopiscus, *in Probo,* Recipe inquit, in fidem tuam legionem tertiã felicem. Claudianus, *in bello Gildonico,* Neruius insequitur meritus vocabula felix. Ita appellata est ab Augusto hæc legio. Sed hi ab Honorio denominati, ab illa sunt diuersi. Auctor est Orosius *li.7.c.*40. *Æneas Sylu. in epit. Dolonds l.2.* quosdam barbaros ab Honorio in fœdus receptos & in militiam allectos Honoriacos fuisse vocatos, credo legendum, Honorianos.

In horum rubro scuto, vir alatus, duas dimidias lunas lutei coloris, vtraque manu supra caput sustinet: Victoria est Rom. Imperium extollẽs, quod etsi propter duos Principes dimidiatũ videtur, ob eorum concordiam in vnum plerumque coalescit Imperiũ, cuius typus est Dimidia luna quę in orbẽ cõpletur. In manuscriptis, pro viro, est mulier alata

VICTORES, à Victoria, vt credo, oppido in Britannia appellati. Alia est in Hispania, alia in Mauritania Cæsariensi. Victrices quæ erant in Britannia legiones vocabãtur, videlicet VI. XIII. XXIII. Dion, *in lib.*55. etiam Victricem in Britãnia legionem nominat. At hæ non sunt legiones, sed auxilia, de quibus Marcellinus, *lib.*26. agmina duo præcedebant, quibus nomina fuere Iouij atque Victores, *& lib.*27. Hos Alibi, *lib.*15. Niceterios Græcè appellat.

In alba parma, orbem luteum, duplici vinculo, item luteo, circundatum gestant, quem vallum in summo prominentibus orbiculis interlunatum sepit, suprà rubra crux velut sanguine Christi uncta eminet, cuius ope, Orbem Romanum vndique tutum esse significatur: prominentes, enim orbiculi munitiones, orbem tuentes referunt. In Maduciano, vallum vndique acutas cuspides emittit, Ferendi hostis argumentum. Globus est mundus Rom. duplici coniunctoq; Imperio rectus, qui ope Crucis sanguine Christi aspersæ, munitur. Madrucianus, duos implicitos globos cœruleo circulo, & alio mainre luteo iunctos habet, quod idem argumentum est, Orientem & Occideotem duplici, sed vno Imperio contineri.

PRIMI THEODOSIANI, hi & sequentes à Theodosio eorum auctore, nomen habuere, quẽadmodum & Felices Theodosiani ab eodem inuenti, qui sub alio Magistro militum Præsentali merebant.

In prima lutea, vrbem luteum, duobus vinculis luteo & rubro constrictum ferunt, quem currens & latrans canis, dorso sustinet, supernè rubens Aquila alas expandit. Hi duo sunt Principes orbem Roma. tenentes, quorum alter orbem sustinens hostibus allatrat, Aquila, Romani Imperij symbolum, alterum refert, qui orbem tueri videtur. In manuscriptis pro aquila est alata victoria, & bos pro cane, robur Imperij portendens.

FELICES THEODOSIANI ISAVRI, ex Isauria lecti. Horum in parma cœrulea insigne fuit Taurus, ad cœrulei collis radices incedens, cui altus lutei coloris mons imminet; In eius summo nigra aquila alas expãdit. Hoc symbolum Isauros milites, radices Tauri montis, per Taurum animal significati, incolere indicat. Collis autem ab alto monte, qui Taurus est, distinguitur. Aquila typus est Romani Imperij orbem protegentis. Pierius verò *lib.* 40. *in pileo,* ita hoc emblema describit, Luteus taurus, ad viridantis monticuli radices pictus, summo verò collis vertice dimidius insidet Æthiops, dextra manu lorum, læua pileum prætendebat, passis hinc & indè manibus, indicabat in sua manu esse, captiuos facere, & libertatem indulgere. Hæc Pierius. Ego illum non Æthiopem sed vnum ex Principibus esse puto, qui ob dimidium Imperium, & ipse dimidius appatet, dextra flagellum ostendit, quo se Barbaros verberaturum minatur, Læua pileum tenet, populos se liberaturum ab eorum tyrannide promittens.

Isauri ad montis Tauri radices, Ciciliæ finitimi, latrocinari consueuerant, vt ait Leo, *in l. vlt. C. ad leg. Iul. de vi publ.* qui de militibus loqui potest, etsi Accursius & alij, latrones esse arbitrentur: Nam Isauros latrociniis infames fuisse Strabo *lib. 12.* scribit: Vnde etiam diebus Paschæ supplicio affici possunt, *l. penultim. C. de fer.* Isauros, ait Zosimus *lib. 4.* alij Pisidas, alij Solymos, alij Cilices montanos vocant, qui oppida Lyciæ Pamphyliæque, vno duce sibi constituto vastabant. Probus Imp. Isauris latronibus domitis, iuniores militiæ adscripsit, qui postea inter auxilia Palatina à Theodosio sunt relati, indéque felices Theodosiani Isauri appellati, *Vopiscus in Probo.*

Tertii Theodosiani, in rubro clypeo duos dimidios, luteosque globos, duplici albóque cippo præfixos gestant, qui alium cæruleum luteo circulo vinctum sustinent. Marginem luteus ambit circulus: id, vt sæpè, terræ maríque in Oriente & Occidente, duplex denotat Imperium, quod etsi dimidium videtur, ex typo dimidiorum globorum, vnum tamen manet. Cæterum Pierius, *lib. 40. loquens de pileo*, aliud ipsis symbolum tradit. In parma, inquit, est margo hyacinthini coloris circulo aliquantulum lato circumductus, sub quo alter contiguus angustioris spacij, inde facies media rubra: Ab ima eius parte albus erigebatur cippus in angustum superne desinens, qui lunæ speciem cornibus sursum versis sustentabat. In medio parmæ insidebat lunæ albus identidem circulus, cuius centrum latè fusum, nigri coloris erat, supra circulum hunc album ostentabatur, à medio sursum Æthiops eodem modo quo superior manib. exporrectis, eadem dextra loco, sinistra pileo muniris. Sed in impresso, hæc imago non visitur, nec in manuscripto Vrsini. Madructianus, nigram victoriam alatam ostendit.

Hi sunt milites, qui sub primo Magistro Præsentali merebant, in quibus eadem symbola quinquies repetuntur, Aquila enim apud Iouianos & Herculianos vtrosque iuniores reperitur. Globus cuspidibus munitus penes Neruios & Fortenses. Lutei globi rubeis circulis inclusi penes Constantinos & alios. Sagittarij seniores & iuniores, idem, & ipsi fere symbolum gestant. Octo præterea apud hunc Magistrum symbola sub alio Præsentali repetuntur. Lancearij enim seniores sub hoc, & iuniores sub sequente eodem insigni vtuntur, & Britones seniores sub magistro per Illyricum, Mattiaci seniores sub hoc & Constantiniani sub sequente. Martiarij iuniores sub hoc & seniores sub sequente. Hiberi sub hoc & Thraces sub sequenti eodem symbolo ornantur. Idem in Vrsis, Tervingis, Angleuarijs, Defensoribus, & Vindicibus Primis, & Secundis Theodosianis spectatur, quorum illi sub hoc hi sub sequenti idem insigne habent. Sed & Tertia Decimani, & Diuitenses Gallicani sub Magistro militum per Thracias Primorum, Secundorúmque Theodosianorum symbola ferunt. Victores sub hoc & Felices Arcadiani iuniores sub sequenti idem insigne gerunt, quod & Martiarij, Constantes, & Arecotti per Illyricum sumpserunt. Nunc de huius Magistri Præsentalis officio est dicendum.

NOTITIA.

Habet autem dignitates infra scriptas.

Principem, Numerarios duos Commentariensem. Primiscrinios qui numerarij fiunt.

Scriniarios. Exceptores, & cæteros apparitores. Magistri militum in Præsenti quindecim.

DE OFFICIO MAGISTRI militum in præsenti.

Cap. XL.

COMMENTARIVM.

Officium habet hic Magister Principem, Numerarios duos, Commentariensem, Primiscrinios, qui à Numerarij fiunt. Hi in officio Magistri per Orientem, & Magistrorum peditum, equitúmque Occidentis. & Comitum ac Ducum tam Orientis quàm Occidentis adiutores vocantur. Habet & scriniarios, id est epistolarum & libellorum scriptores & custodes, *l. in fermis & l. sequent. C. de prox. sacr. scrin. libr. 12.* qui subadiuuæ in officiis Comitum & Ducum Occidentis appellantur. In eodem officio erant & Exceptores, qui acta militum litigantium scribebant & officiales cæteri quindecim. In Officio Ducum Africæ Iustinianus homines XI. statuit, *l. 2. in Notitia, C. de off. P. P. Afr.* qui nullum gradum tenentes, erant simplices apparitores, fortè antebulones Magistrorum, de quibus supra diximus.

Princeps eo officio fungitur, quo alius eiusdem nominis apud Præf. Prætorio, causas enim militum coram magistro moras instruit, & exequitur. Numerarij notabant in libro, qui singulis diebus excubassent, nocte vigilias egissent, vel alia munia obiissent, vt sciri posset, qui in muneribus debebant succedere: Vegetius, *lib. 2. cap. 19.* in quibusdam, inquit, militibus notarum peritia, calculandi computandique vsus exigitur. Totios enim legionis ratio siue obsequiorum, siue militarium munerum, siue pecuniæ, quotidie adscribitur actis, maiore propè diligentia, quàm res annonaria vel ciuilis libris annotatur. Quotidianas enim in pace vigilias, item excubitorum, siue angarias de omnibus centuriis & contuberniis, quæ vicissim milites faciunt, & ne quis iniustè prægrauetur, aut alicui præstetur immunitas Nomina eorum, qui vices suas fecerunt, breuibus inferuntur.

Quando quis commeatum accepit vel quot dierum, annotetur in breuibus, tunc enim difficile commeatus dabatur, nisi iustissimis causis approbatis. Hæc ille, stipendia etiam militibus soluta notabant, quemadmodum Præfectorum numerarij, vectigalium, & tributorum rationes, Rationarij à Marcellino, *lib. 15.* appellantur ob prædictas rationes quas scribebant. Interrogato, inquit Remigio etiam tum Rationario apparationis armorum Magistri. Et *lib. 19.* alibi, Numerarij, ait apparationis magistri equitum, Eorum officium

Idem plenius *lib.18* alibi describit Antoninus quidam inquit, Ratiocinarius apparitor circa ratiocinia versabatur, qui vel quot vinum milites, vbi & in procinctus tempore, quos inuentus describens, totidem armorum, & commeatuum copiae, aliaque vsus bello futura, an abunde suppetant, indefessa sciscitatione percontans. Haec ille. Numerarios Comitum rei militaris actuarios Gratianus *in l.3.in fi.C. de diuer.off.* vocat Numerarij, inquit, Comitum illustrium virorum, siue actuarij; libram auri fisci viribus soluant, nisi statuta fuerint custodita.

Eos numeri seu ordinis militaris ratiocinia tractare, & illi annonam erogare Valentinianus *ad* Probum P. P. scribit *in l. actuarij. C. de eroga. mil. an.* Actuarij, ait nisi expleto triginta dierum spacio pyntatia auctetica confestim tradiderint, species, quas ex fiscalibus conditis dissimulauerint excludere, vel numero militum, cuius ratiocinia pertractant, superflue detinent erogare, de propriis facultatibus vel militibus ipsis, vel fiscalibus horreis adigantur inferre. In publicis enim ciuitatum horreis spec. es annonariae, *l. 1. 2. & pe. C. de nauic. seu nau. el pub. sp..tis transfer.* militibus exhibendae conseruabantur, *d. l. nul. C. de off. rector prouin. l. fortissimi. C. de erog. milit. anno.* Duobus buccellatus, vt supra diximus, tertio panis. Alternis diebus vinum, & acetum vno laridum, duobus caro vervecina militibus dabatur *l. 1. C. eod. tit.* Buccellat is autem erat, quem vulgò biscoctum appellant. Marcellinus *lib.17.* Firmato, inquit consilio viginti dierum, frumentum ex eo, quod erat in aedibus conditum ad vsus diuturnitatem excoctum bucellatum vocant, humeris militum imposuit. Haec ille. Horum Numerarij seu Actuarij rationes scribebant, & capitum, id est, pabulorum quae pro alimentis equorum exhibebantur, *d. l. fortissimi.* sed quia annonam, & stipendia, quae tempore Romanae Reipublicae militibus dabantur, & à Numerariis annotabantur, egregiè Polybius explicat, eius verba sat nè subiecti *lib. 6. de castrametatione Rom.* obsonium pedites duos obolos accipiunt singulis diebus. Doctores ordinum duplum. Equite drachmam. Triticum datur peditibus. Attici medimni ex tribus duae fermè partes. Equitibus hordei septem medimni singulis mensibus, Tritici duo, sociis pediti aequa portio, Equiti tritici medimnus & tertia pars. Hordei medimni quinque, datúrque id sociis muneri. Romanis tam frumenti quàm vestis, armorúmque, si quis huiusmodi rerum indiguerit, harum omnium quaestor certum ordinatum precium eorum obsoniis subtrahit. Haec ille.

Medimnus autem atticus, inquit Suidas, pendet libras cvIII. obolos fermè vIII. nostros quadrantes, Actuariis duplex annona, & vna capitatio dabatur. *l.4. C T. de numer lib.8. tit. 1.* erat autem annona quantum homini ad victum sufficit, capitatio pabulum pro vno equo: Ammianus enim scribit *lib. 22.* tonsorem Constātij Imperatoris, vicenas diurnas annonas, & totidem iumentorum pabula habuisse, quae vulgo, inquit, capitadicuntur. Praeter ho. erant & Actuarij ciuitatum, qui eandem annonam ad milites transferendam ab horreis publicis accipiebant, *l actuarios. C. de numer.* & haec quoad Numerarios Magistri Militum Praesentalis nunc Commentariensi, de quo supra dictum est, praetermisso, ad alios, id est, Primiscrinios veniendum.

PRIMISCRINIOS supradictis addit Notitia, qui numerarij fiunt: Hos adiutorem & subadiuuas Commentariensis & officij esse puto, qui delinquentes carceri mancipatos obseruabant, vt supra in adiutore P. P. orientis diximus, qui enim hic & in aliorum magistrorum officiis primiscrinij dicuntur, in magistri militum per orientem officio Adiutores vocentur, & ita etiam in iure nominari videtur *in l 3. C. de appa. P. P.* Adiutoris quoque subadiuuas Iustinianus officium Praef. Praeto. explicans, Primiscrinios appellat, *in l. 2. §. scrinio primiscrinij. Cod. de offic. Praefect. Praetor. Afr.* in scrinio, inquit, Primiscrinij, quod est subadiuuae, hominibus x. innonae xiiij. capitationes xij. ita etiam intelligi censeo rescriptum Gratiani ad Potitum Vicarium, *in l. vlt. Cod. de sportul.* quod iubet reum ab eo apparitore vsque ad finem negocij obseruari, cum primum exhibitus fuit, quod si secus factum fuerit, Primiscrinius in quinque libris auri multabitur, ita adiutorem appellat, cuius onus erat carceri traditos custodire, itaque *l. vltim. Cod. de Praefect. vrb. l. 4. Cod. de custod. reo* Gratiani rescriptum de criminosis custodiendis, non autem vt vulgò, de ciuiliter litigantibus intelligo, propter eum delinquentes exhibentur, *l. 1 C. de cust. reo l. 4. C. de exhib. reis.* & custodiae traditi obseruantur. *l. 4. C. de cust. reor.* Primiscrinios verò dictos puto, quia praecipuò officij scrinio praeerāt. Quandoque tamen Primiscrinius officij princeps nuncupatur, *l. 1 C. de appa. P. P. & fi. l. 3. C. de diuer. offic.* sed hic ab eo distinguntur, vt nequeant commisceri. Aliquando & Numerarij Primiscrinij vocantur apud Notitiam in officio Praef. vrbis, in Occidente, ac Comitem rerum priuatarum, penes quem praeter primicer os officiorum, alij omnes Primiscrinij appellantur, quia erant numerarij varias rationes priuatas scribentes, HI PRIMISCRINII NVMERARII FIVNT, inquit Notitia, quoniā numerum delinquentium, varietatem delictorum, clausorum ordines, aetatem, sexum, & nomina condemnatorum, & absolutorum scribebant: quod etsi onus esset Commentariensis, *l pen. vel vl. C. de cust. reor.* etiam adiutori incumbebat, quod praesertim Notitiae tempore obseruari potuit. Non ergo intelligo primiscrinios numerarios factos fuisse, quia si aderant numerarij, ipsi frustra eum locum tenuissent, sed interpretor eos in delinquentium & criminum rationibus, & aliis huiusmodi annotandis numerarij officio functos fuisse.

SCRINIARII sequuntur, qui Regerendarij in officiis magistrorum peditum, & equitum Occidentis, ac Ducum vocantur. Eos Notitia in officio Ducis Arabiae libellenses interpretatur, quos in aliis Ducibus subscribendarios appellat. Hic ergo scriniarij pro libellensibus atque etiam epistolaribus accipiuntur, vt quandoque in hoc sensu iura vsurpatur, *l. 3. C. de appa. Praef prat ad fi.* in officio quoque Proconsulis Asiae eos Notitia pro epistolaribus sumit & à libellensibus separat. Alibi scriniarios generaliter omnes magistrorum militum apparitores Anastasius Imper. appellat, quos etsi militum matriculis inscriptas militari iuri testari posse negat, *l. scriniarios. C. de milit testa.*

Cæteros verò apparitores XV. huius magistri militum singulares esse existimo, quos omnes magistri militum habebant: Scribis verò, Ab actis, quemadmodum Comites, & Duces, rei militaris carent, quia apud eos instrumenta aut probationes rerum actarum robur non accipiebant, sed ab illis, qui populis ius dicebant: Magistri militum apparitores erant veri milites, nullis officiorum conditionibus obnoxij: *l.1. & 2. C. de appar. mag. milit.* Quibusdam etiam priuilegiis, qui intra statutum numerum erant, potiebátur, *l.1. & vltim. C. eod. titu.* Inter alia expletis militiæ stipendiis Tribuni prætoriani fiebant, & ab omnium iudicum indictionibus erant immunes, *in l. penultim. C. de appar. mag. milit.* Principis quoque huius officij munere functus Tribunus vigilum militaris *in dict. l. penultim.* creabatur. Eius Primates nomina ex militia equestri mutuabantur, quæ D. Hieronymus *in epist. 61. ad Pammachium*, ordine recenset: Finge, inquit, aliquem Tribunitiæ potestatis suo vitio regradatum, per singula militiæ equestris officia, ad tyronis vocabulum deuolutum: Nunquid ex tribuno statim fit tyro? Non, sed ante Primicerius, deinde Senator, Ducenarius, Biarchus, Circitor, Eques postea tyro. Hæc D. Hieronymus. His etiam nominibus vocantur à Iustiniano, *in l.2. in Notitia. C. de off. P. P. Afric.* qui Primicerium pro Principe seu officij capite ponit. Is erat vt Tribunus in ala equitum. item pro senatoribus Numerarios, pro Commentariensi Ducenarium, pro Primiscriniis Centenarios, pro Scriniariis Biarchas, pro Exceptoribus Circitores nominat. Reliquos XI. vel XV. tanquam gradu carentes omittit: Erant enim simplices equites: Hi gradus in omnibus scholis reperiebantur, vt apud Constantinum, *in l.1. C. de offi. mag. offic.* & Theodosium, *l.3. C. eod. titu. & l.1. C. de priuileg. scholar.* legitur. Senatores erant qui cæteris auctoritate præstabant, & agendi consulebant. Ducenarij & Centenarij dicti sunt qui CC. ac C. equitibus in ala seu Cuneo imperabant, quemadmodum & in legione Biarchus annonam custodiebat: Erátque vt signifer in legione, apud quem donatiui militum pars seruabatur. Circitor circumibat vigilias. Eques gradum non habebat, tantum tyronem præcedebat, & ideo rarò nominatur. Plus autem erant Senatores, & qui Ducenariorum, Centenariorúmque Biarchorum, & Circitorum nomine in officio honestabantur, quandóque III. V. aut VIII. vt apud Iustinianum *in dict. l.2. in Notitia. C. de offic. P. P. Africæ* legitur. Huius officij Primates codicillis à Scriniario libellorum conscriptis, ac à Principe, & demum Magistro ipso subscriptis, probari oportebat, *l. vltim. cap. libr. 12. diuers. offic.* Omnium enim Magistrorum, Ducum & Comitum militarium officia à Principe pendebant, & codicillis creabantur, quæ probatoriæ vocabantur, & in scrinio libellorum cum eorum nominibus & stipendiis conseruabantur, *dict. l. vltim. & §. 1. Nouell. 25.* CCC. apparitores, qui magistri militum præcepta & sententias exequebantor, coram eo tantum conueniri poterant. Cæteri apud P.P vel P.V. vel Præsidem cogebantur respondere, *l. vltim. titu. 14. Nouell. Theod.* Nunc ad alium Magistrum militum in præsenti est transeundum.

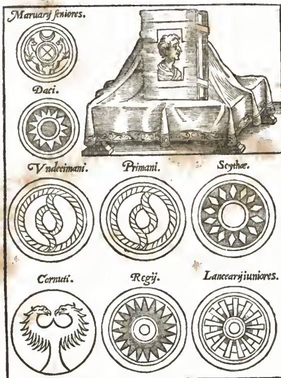
NOTI-

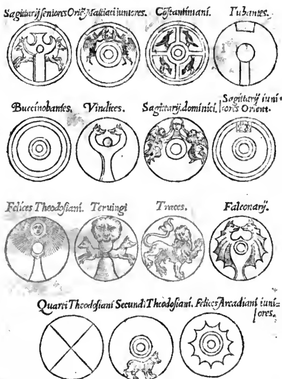
NOTITIA

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS MAGISTRI

MILITVM IN PRÆSENTI.

NOTITIA.

SVB dispositione viri illustris, Magistri Militum Præsentalis.
Vexillationes.
Palatinæ sex.
Comites seniores.
Equites Braceati iuniores.
Equites Batavi iuniores.
Comites Sagittarij Armeni.
Equites Persæ Clibanarij.
Equites Theodosiani seniores.

Vexillationes Comitatenses VI.

Equites cataphractarij.
Equites cataphractarij Ambianenses.
Equites sexto Dalmatæ.
Equites secundi scutarij.
Equites scutarii.
Equites secundi Clibanarii Parthi.

Legiones Palatinæ VI.

Mattiarii seniores.
Daci.
Scythæ.
Primani.
Vndecimani.
Lanciarii iuniores.

Auxilia Palatina. XVII.

Regii.
Cornuti.
Tybantes.
Constantiniani.
Mattiarii iuniores.
Sagittarii seniores Orientales.
Sagittarii iuniores Orientales.
Sagittarii dominici.
Vindices.

Bucci-

Buccinobantes.
Falconarii.
Thraces.
Teruingi.
Felices Theodosiani.
Felices Arcadiani iuniores.
Secundi Theodosiani.
Quarti Theodosiani.
Item Pseudocomitatenses Auxiliarij sagittarij.

DE ALIO MAGISTRO MILITVM IN PRÆSENTI.

Cap. XLI.

COMMENTARIVM.

SICVT duo Præfecti Prætorio initio instituti fuere, ita & duo magistri militum in præsenti, vt alter alteri posset resistere, si quid contra Principem ausus esset moliri. Hic, de quo agimus, sex vexillationes Palatinas, totidem Comitatenses, Legiones item sex latinas, & auxilia Palatina XVIII. regebat, quæ palatium, & Principem tuebantur. Eadem habet insignia, quæ alter militum Magister excepto libro mandatorum, in cuius rubro dorso vnius tantum Principis vultus exprimitur, in alterius duo. In manuscriptis liber longus cœruleo, & surrecto tapeto nixus, argento tegitur, aureis fasciis in capitibus, ac medio cinctus, vt in alio Magistro est visum. Hic superiore aliquanto maior fuisse videtur, cuius officium cardinale, i. principale, & præcipuum dicitur. Sic D. Gregorius *epist. 18. lib. 1.* Diaconum cardinalem, vocat, qui est primus. Liberatus, inquit, quia diaconi fungi prohibetur officio, si, à decessore tuo nô est factus cardinalis, ordinatis à te Diaconibus, nulla debet ratione præponi. Et alibi *epist. 77. & 79. eod. lib.* Martinum Salonæ Cardinalem, sacerdotem creat, idest episcopum, vt supra alios sacerdotes vocat. Plinius quoque octo ventos Cardinales appellat, qui sunt principales.

Duos etiam sui officij Principes hic magister habet: Superior vnum tantum in cæteris conueniunt: Omnes codicillis scriptis, è scriniariis libellorum, & ab Imperatore, ac Magistro subscriptis probantur. *l. vlt. C. de diuer. offic.*

DE VI. VEXILLATIONIBVS Palatinis, alterius magistri militum in præsenti.

Cap. XLII.

HÆ erant huius Magistri militum in presenti vexillationes.

COMITES SENIORES eodem titulo honestati, quo & ipsi militum Præfecti, & Legionum. Hi etiam sub magistro equitũ in Occidente intra Italiam militabant, vbi eorum symbola repræsentantur, quæ hic omittuntur, ad differentiam Comitum iuniorum, qui inter Occidentis Comitatenses recensentur, seniores sunt dicti.

BRACCATI IVNIORES. Hi in Occidenta non

Officium autem suprascriptæ Magisteriæ in Præsenti potestatis, cardinale habetur.
Habet autem dignitates infrascriptas.
Principes duos.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Primiscrinios, qui numerarij fiunt.
Scriniarios.
Exceptores, & cæteros apparitores Magistri Militum in Præsenti quindecim.

reperiuntur, sed tantum Braccati seniores.

BATAVI IVNIORES. Hi in Occidente sunt ex ix Palatinis Vexillationibus, vbi cum suis symbolis visuntur. Hi primum sub C. Iulio Cæsare militarunt, postea ab Augusto vocati sub duobus vexillis manserunt. Dion, *lib. 55.* Delecti sunt, inquit, equites externi nominati Batavi, à Batauia, quę est insula in Rheno flumine. Hi sunt equites prę̨stantissimi, quorum certum numerum dicere non possum: quia nondum statam formam habent, sed Augustus cœpit eos censere, & ipsorum rationem habere ab eo tempore, quo cum parte militarunt, illósque contra Antonium pugnaturus vocauit & retinuit. Nunc sunt proprius globus seu ordo, virgámque vt Centuriones gestant. Hæc Dion. Horum puto esse, quæ P. Victor in epilogo regionum vrbis duo vexilla communia appellat, his postea aliæ palatinæ vexillationes sunt adiunctæ.

COMITES sagittarij Armeni ex Armenia lecti, quorum magnus erat numerus, scribit Vopiscus in Aureliano ei DC. Armenos assignatos fuisse. M. vero Antoninus CCC. Pescennio commisit. *Spartian. in Pescennio.*

EQVITES Persæ Clibanarij.

THEODOSIANI seniores, de quibus supra dictum fuit.

DE VEXILLATIONIBVS Comitatensibus.

Cap. XLIII.

SEx aliæ vexillationes Comitatenses appellatæ eidem magistrn parebant, videlicet:

EQVITES CATAPHRACTARII, quorum 800. Aureliano Valerianum dedisse apud Vopiscum legimus.

EQVITES CATAPHRACTARII AMBIANENSES, ex Galliæ populis in Belgis prope Morinos lecti, in Occidente non sunt.

EQVITES SEXTO DALMATÆ.

Octauo Dalmatæ in Occidente reperiuntur inter Vexillationes Comitatenses.

SECVNDI SCVTARII, iuniores in Occidente inueniuntur. Hos à scutariis differre arbitror qui in scholis Magistro officiorum parebant, & quos Valentinianus regebat, cùm Imperator est creatus, vt Marcellinus *lib. 26.* refert.

EQVITES SCVTARII, sunt inter Comitatenses Occidentis. Scutariorum prima & secunda schola Magistro officiorum parebat. Hi forte erant ex prima schola, quæ infra sub Magistro militum per Orientem inueniuntur.

Equites secundi Clibanarii Parthi, de quorum nominibus supra dixi, in Occidente non reperiuntur. Horum symbola neque in impresso, neque in manuscriptis codicibus apparent, sed multa ex his quæ sunt in occidente, apud eiusdem nominis numeros accipi possunt. Nunc ad pedites & Legiones, Auxiliaque est veniendum.

DE VI. LEGIONIBVS PALATINIS, SVB ALIO MAGISTRO Militum in præsenti.

Cap. XLIIII.

Sub eodem Magistro erant sex aliæ legiones Palatinæ appellatæ, videlicet,

Martiarii seniores. Hi habebant ferè idem insigne, quod Martiarij iuniores, sub precedente MagistroPresentali; In hoc tantum differebāt, quòd in horum clypeo orbis obliquè decussatus duobus coniunctis circulis cingitur, qui duplici, iunctóque Imperio regi insinuatur: colores etiam in aliquo variant, & nulla hic etux apparet. Duplexque luteus circulus clypei marginem ambit; eadem vtrorumque est significatio.

Daci, ex Dacia adducti, in rubeo clypeo rubrum globum luteo circulo inclusum tenent, quem densæ, viridesque cuspides vndique protegunt, Luteus prasinúsque limbi marginem ambiunt. Id perpetuam duplicisque coniuncti Imperij munitionem contra hostes & cladem per mucrones indicat, quorum sanguis per rubrum significatus, campos inundat. Simile gestant Regij sub hoc Magistro, Netuij & Fortenses, sub alio Magistro militum Presentali, nisi quod horum parma rubet, & densiores cuspides apparent.

Scythæ ex Scythia nūc Tartaria dicta profecti erant sagittarij, (Ælian. de instr. acieb.) In parma cœrulea rubrum globum luteo circulo cinctū ferunt quos 14. acuti rhombi circumstant, qui acutā ferri acie, hostes Rom. Orbis, vno, seu coniuncto Imperio tecti iugulandos minantur: ego has plumbatas, seu martiobarbulos fuisse existimo, quibus hęc legio pugnabat; de hoc genere telorum latè Vegetius disserit, *lib.1 c.7* Innumerę apud Esculum propè Truentem duinum huiusmodi plumbatę hac forma oblongè reperiuntur, & quandoque literis incisę, quas apud me habeo. Extrema duplex circulus luteus & viridis circumdant. In manuscripto Vrsini duplex cuspidata corona: altera cœrulea, altera alba duos orbes tuetur.

Primani, ex prima legione contracti, de quibus ita Marcellinus, *libr.16.* loquens de Constantio, iter sibi aperiendo ad vsque Primanorum legionem peruenit locatam in medio; Festus ait, Primanorum esse primæ legionis Tribunum, qui eius tribunum describit. Quinque legiones primę sunt appellatæ, Italica, Minerуia, Adiutrix, & Parthica, ac prima classica à Claudio inuenta; Ex qua harum hi sunt contracti, non constat.

In eorum luteo clypeo rubeus orbis, duobus contortis rubentibúsque funibus arctè constringitur, qui latius extensus alium exteriorem maiorémque globum, partim cœruleum, partim luteum complectitur. Orientalis Occidentalisque Imperij arctam coniunctionem, & vnitatem indicat, non secus ac si crasso arctóque fune colligata essent. Ex Ecclesi. *4. cap.4* id sumptum videtur: Funis, inquit, triplici nexu contextus, haudquaquam facile perfringitur: Primus globus orbem Rom duplici connexoque Imperio, non secus ac pluribus filis funeis connectitur, regi insinuat. Alius maior orbis, coloribus distinctus & ipse portendit orbem Rom. etsi diuisum, vno arctóque Imperio coniungi. Rubeus color in funibus purpuram referens, Imperij est proprius. Duobus quoque circulis, luteo & rubro clypeus cinctus; duo orbis diuisa imperia in vnum coire significat.

Vndecimani ex vndecima legione conflati, idem tenent insigne XI. legio. Claudia Pia, Felix est cognominata, quia à Claudio, Camillo contra eum conspirante, non defecit. Hæc & veterana legio, pro Othone aduersus Vitellium stetit. *Tacit. lib. 18.*

Lancearii iuniores ferè idem symbolum quod seniores sub alio Magistro Militum Præsentali gestabant Nempe in medio albæ parmæ, globulum luteum, rubro luteóque circulis cinctum præferebant, quem 13. stipites seu trabes rubeæ vndique firmabant Rom. vrbem duplici coniunctóque Imperio administratum, aduersus vim hostiū munitum esse indicant. Aquæ subtus inundant, quæ eandem in maris Imperio coniunctionem esse ostendunt. Marginem cingunt circuli luteus & cœruleus, qui & ipsi, duplicis Imperij perpetuitatis sunt symbolum.

DE XVIII. AVXILIIS PALATINIS alterius Magistri Militum Præsentalis.

Cap. XLV.

Præter sex legiones Palatinas xvIII. Auxilia hic Magister militum regebat, quæ erant,

Regii Hyperboreorum Sarmatarum, auctore Ptolemæo, sunt populi Græcè Basilici dicti. Rubro in clypeo, album orbem, cæruleo albóque circulis, inclusum gestabāt: Hos rubens corona, densis cuspidibus armata, vndas superuatans mun t; quemadmodum in Dacis est dictum. In Codice Vrsini cuspides, & medius circulus sunt cœrulei.

Cornvti, ex oppido Illyrici Cornuto contracti In fabricis enim Illyrici Notitia Cornutensem scutariam nominat, à loco Cornuti dictam. Horum insigne ita Pierius *lib. 15.* describit: Cornutorum gestamen erat patina lutea, sed nigro circulo aliquātulum interius circunducto, in cuius medio, angues rubri duo, non è baculo, sed velut à cippo quodam identidem rubro emissi, ad osculum incurvabantur: in cippi medio ancile patuum erat colore perpictum luteo, duabus in medio lineis nigris, à dextra ad læuam in parallelum dusecantibus, in superiore eius parte T. curioris signum notatum erat; ita Pierius Ancile cum lineis, & T. impresso non apparet. In manuscripto Vrsini, quod Pierius ancile esse putat, est typus penè huiusmodi quo orbis Romani

diuisionem, sed vnum permansisse Im-

petium,

perium, indicari puto, vt vbique ferè significatur. In Madruciano est albus globus Principibus re- ctus. Literam verò T. Centorinnis notam esse non arbitror, potius enim Tribunum denotaret, quem Præfectum Cornuti habebant. Marcellinus, *lib.* 16. Velites, inquit, cum Raynobando Cornutorum Tribuno misit: Illud itaque sanctissimę Crucis signum esse censeo, sub cuius præsidio tutum Romanum viuebat Imperium, vt in Martiariis iunioribus & Bataüis senioribus est visum. Per angues ad osculum inflexos summa duorum Principum concordia denotatur. Nigra linea quandam quidem diuisionem, sed firmitatem Rom. Imperij significat. Colores enim alij, ex vno in alium trāseunt, obscurioris que corporis admixtione densiores fiunt, at vbi ad nigriorem peruentum est, ibi color consistit, vt Pierius *lib.* 5. *pererg. cap.* 16. etiam monet. Alciatus pro anguibus duo cornua ponit, *lib.* 22. Cornutorum sæpe Marcellinus meminit, *in lib.* 15. quos fluxioris fidei, & vbertate mercedis ad momentum omne versabiles fuisse scribit. Idem *lib.* 16. Cornuti, ait, & Braccati diuturnis pręliorum vsu firmati excipiunt eos, id est elephantes. In Occidente seniores, & iuniores Cornuti, inter Auxilia Palatina merent.

TVBANTES ex Germania collecti. Cornelius Tacit. *lib.* 1. *annal.* Exciuit, inquit, ea cædes Bructeros, Tubantes, Vsipetes; & alibi *lib.* 13. Chamanorū quondam, ea arua mox Tubantum, & post Vsipiorum fuere, & postea; sola Ansibariorum gens retro ad Vsipios, & Tubantes concessit. Hi etiam in Occidente militabant. In rubra parma globum luteum cippo cæruleo præfixum gestabant, ad stabilitatem Rom. Imperij denotandam. In summo verò parmæ erat cærulea tabella, quę lex à Principe, orbi, velut eius domino data altè spectatur. In manuscriptis pro tabella est dimidius orbis cæruleus supra luteum, qui alij iunctus, plenum orbem Romanum efficit, qui dimidiatus à duobus Principibus regitur.

CONSTANTINIANI à Magno Constantino dicti, eadem habent insignia, quæ & Mattiaci seniores, sub alio Magistro Præsentali, coloribus tātum differunt. Hi enim orbem album, duobus rubro luteóque vinculis constrictum tenent forte vt alterutri distinguerentur. In manuscriptis, globus duabus nigris lineis est decussatus. In Codice Vrsini cornui sunt lutei; in Madruciano albi; in meo vtrobique nigri apparent.

MATTIACI iuniores in vmbone cærulei clypei album globum, duobus circulis, rubro, & albo clausum præferunt, supra sunt duorum Principum imagines à duobus angelis, seu geniis alę sublatæ: Typi sunt victoriæ eos extollentis, siquidem alæ gloriam, victoriámque altè volantem significant. *Pierius lib.* 21. In Vrsini codice id deest, sed globulum quinque circuli, niger, albus cœruleus, rubeus, & luteus, circumplectuntur, Romanum orbem quinquies coniunctum, munitumque portēdit. codex impressus habet, Martiarij, sed alij Mattiaci, de quibus supra.

SAGITTARII seniores Orientales, dicti ad eorum, qui sunt in Occidente, differentiam: sagittarios ex Oriente Herodianus in 8. in prin. appellat. Horum insigne ita describit Pierius, *lib.* 40. equi duo dimidiati coloris lutei in cœruleo clypeo, quem ruber circulus ambibat, auersi prosilientes à centro, quod luteum, in medio rubræ peltæ, pro vmbilico, appositum erat, ita vt ab ipsa pelta, trames coloris eiusdem ad rubrum vsque ambitum protenderetur, eius ordinis erat insigne, qui sagittarij seniores Orientales vocabantur.

Hæc ille. Duo dimidij equi, duo sunt Principes dimidium in orbe Romano, Imperio tenentes. Hi velut contra diuersos hostes, alter ab Oriente, alter ab Occidente Imperium faciunt; Victoriam verò auersi equi significant, vt Pierius censet, *eod. lib.* Pelta autem orbem inclusum à Principibus defendi indicat. In impresso à duplici columna rubea, duplex pelta regitur, quod à duobus Principibus orbem Romanum firmo robore defendi insinuat; Marginem fascia rubens cingit.

SAGITTARII iuniores Orientales post supradictos lecti, & in Oriente degentes. In parma alba globum, vt Mattiaci iuniores, luteum, albo luteóque circulis cinctum tenent. Superne duo viri, id est Principes in tabella sunt depicti, qui se respicientes dextra typum concordiæ eleuant, velut mutuum sibi auxilium pollicentes. Extrema albus & rubeus circuli ambiunt. Referunt duos animis vinctos Principes orbem duplici coniunctóque Imperio regentes. In Vrsini codice tabella sine Principibus in parma rubea visitur. Eam albam habet Madrucianus. De Auxiliis Sagittariorum, Capitolinus *in Maximino*, ita scribit: Orientalia secum trahebat auxilia, quia nulli magis contra Germanos, quam expediti sagittarij valent. Repetiuntur Armenij inter sagittarios militasse, qui & ipsi sunt Orientales, & Iturei, quorum non magnus erat numerus. Vopiscus *in Aureliano*, in tua potestate erit, militiæ magisterium, habes sagittarios. Itureos CCC. Armenios DC. de his supra dictum fuit.

SAGITTARII Dominici, credo legendum Domanici, à Domano oppido Armeniæ, vel Arabiæ Felicis. Vtrobique enim huius nominis Ciuitas reperitur.

In clypeo cœruleo luteum orbem, rubro circulo inclusum gestant: supernè duo genij muliebris caput sustinent, quod Principum prouidentiam referre suprà dixi, ab eorum geniis rectam. Manuscripti coloribus variant.

VINDICES à C. Iulio Vindice fortè dicti, qui in Galliis Prætor primus à Nerone defecit; Gallus fuit, inquit Dion, ex regia stirpe, & patre Senatore descendens, Vir magnis viribus corporis, ac multa præditus prouidentia, peritus rei militaris, & ad omne præclarum facinus audax. Hæc ille, pars eius militum Vindices appellati, diu id nomen retinuisse videntur. Puto tamen à vindicando hos dictos, sicut Defensores à defendendo. Et idem fere vtrique gestant insigne, quod ita Pierius *lib.* 15. describit, Iis proximi erant, & ordine, & præfectura vocati Vindices qui cœruleas, Mori instar, colubres in caducei morem flexas pro insigni habebant; Parma tota lutea vbi angues pedamento committebantur appliciti, coalitique. Aureus erat vmbilicus. Ad concordiam Principum orbis Romani, & vnitatem firmitatémque pertinet hoc insigne, simile est Defensorum alterius Magistri militum Præsentalis: sed horum cly-

peus limbo caret. In Madruciano supra anguium capitulorum modo est coniunctum, Quod arctam vtriusque Principis coniunctionem insinuat; elegans est ænigma, figuráque nodi est huiusmodi. 8

BVCCINOBANTES sunt Alemani iuxta Moguntiacum. Ammianus *lib.* 26. loquens de Valentiniano, In Macriniani, inquit, locum Buccinobantibus, quæ contra Moguntiacum gens est, Alemanorum Fraomarium ordinauit. Horum parma rubra, globum luteum duobus circulis cœruleo & luteo circundatum præfert: Orbem Romanum duplici iunctóque Imperio rectum portendit. Duplex item circulus, albus & rutulus marginem cingunt, qui idem significant.

FALCONARII à Falconara flumio Siciliæ appellati: Horum, inquit Pierius *lib.* 15. gestamen erat, in parma tota purpurea, angues duo cœrulei coloris, tamen dilutioris, binæ vtrinq; aures acutæ, longéque surrectæ. Hi non baculo, sed lato cuidam pedamento committebantur, (liceat ita columellam appellare) quæ fulciebat angues, vnde mox in superiorem caducei partem curuabantur fulcrum illud lato satis spacio binas hinc inde plicas acutis angulis porrigebat. Medium huius spacij vmbilicus aureus occupabat: Qui id præferebant, milites Falconarij vocabantur. Hactenus Pierius. Hoc signum concordiam duorum imperantium denotat, quæ per angues repræsentatur; Aureus vmbilicus typus est orbis aurei sæculi à Principum coniunctione producti. Meus codex; Cæruleam parmam ostendit, & inter medias vtriusque anguis squammas luteus orbis, luteo circulo cinctus clauditur. Idem ferè gestamen erat Cornutorum sub hoc Magistro.

THRACES in clypeo cœruleo, luteum leonem, elato sinistro pede, & cauda erecta, Principis hostes ferituri argumentum habebat, velut Iberi sub præcedente Magistro. Fortitudinem etiam hoc animal refert. In manuscriptis vtrobique Leo in dorso globum luteum gerit, orbis est, quem suis viribus Romanus Princeps sustinet.

TERVINGI, vel, vt legit Pierius, Toruingi, forte Tutingi, aut Trugi, ab his Germaniæ populis collecti, quorum insigne, idem Pierius *lib.* 13. ita describit; obserues alicubi duos dimidios lepores, coloris lutei in punicea parma cuius medium rubra occupat columella, supra quam pila lutea, faciem insignem humanam coloris itidem lutei sustinet. Lepus significat vigilantiam, siquidem hoc animal est vigilantissimum, quod oculos inter dormiendum apertos tenet. Vnde in prouerbium abiit, Leporinus somnus. Hi ergo duo Orientis, & Occidentis vigilantes Principes referunt. Caput verò humanum, eorum prudentiam cum vigilantia coniunctam. In simili Vrsorum symbolo, canes pro leporibus sunt depicti.

FELICES THEODOSIANI, in cœrulea parma duplicem luteum globum rubro pedamento præfixum habent, quos Sol radiis illustrat; Orientis Occidentisque velut gemini orbis, vnum Imperiũ repræsentatur, quem Imperatorum circunfusa virtus illustrat, per Solem significata, vt Pierius *lib.* 44. explicat. Sed melius ad Diuini numinis auxilium refertur. In Vrsini Codice Luna Soli coniuncta orbem respicit; Principis prouidentiam Diuino numini afflatam insinuans. Luna pro Ecclesia sæpe poni. Sol pro Christo eam illustrante.

FELICES Arcadiani iuniores, post alios Arcadianos ab Arcadio inuenti, in clypeo purpureo album globum cœruleo & luteo circulis cinctum gestant. Hos vallum cœruleum rostris in summo prominentibus interlunatum vndique munit: id Roman. orbem duplici imperio rectum, ab omni parte ita munitum esse innuit, vt cladem hostibus minetur. Simile est symbolum Victorum sub præcedenti Magistro, & Martiariorum Constantium, atque Attecotorum sub Magistro militum per Illyricum.

SECVNDANI THEODOSIANI post primos à Theodosio institutieo insigni honestantur, quod Pierius *lib.* 44. ita describit, Luteus equus erat in imo parmæ ferrugineæ colorationis, cuius vmbilicus albus rubro continebatur circulo, quem alter coloris lutei circumibat. Hactenus ille. Hoc animal Principis ferocitatem ostendit, qui supra dorsum orbem duplici iunctóque Imperio vnitum sustinet. In aliis codicibus, non equus, sed felis videtur depictus, in parma Primorum Theodosianorum, qui simili symbolo vtuntur, vt canis. Primos autem & alios secundos Theodosianos, Isauros, sub alio Magistro militum præsens Notitia recensuit.

QVARTI THEODOSIANI quarto loco ab illo Principe instituti, cœruleum clypeum nigris lineis decussatum gestant, quo typo Imperium, etsi ex facie diuisum, vnitum tamen intelligi volunt. Possunt & quarti Theodosiani pro quarta eorũ schola accipi, vt supra de . & 6. Dalmatis est dictum.

PSEVDOCOMITATENSES auxiliares sagittarij prædictis adiunguntur, quos per errorem bis additos fuisse existimo, essent enim xviii. auxilia, quæ Notitia xvii. tantum proposuit. Deinde hi in manuscriptis non leguntur, nec vlla eorum apparent insignia, quare videntur expungendi. In manuscriptis verò duplicatum insigne Quartorum Theodosianorum reperitur, quod & Felicibus Arcadianis Iunioribus adscribitur, qui & ipsi hic per errorem bis scribuntur. Forte felices Theodosiani seniores, & Felices Honoriani seniores, qui sub sequente Magistro per Orientem inter vltimos X. Vexillationum Comitatensium, cum suis symbolis recensentur, hic sunt reponendi, ibi enim vltra numerum illorum Equitum abundant. nec Equites esse possunt, quorum nulla in Oriente apparent insignia, quæ ipsis solis attribuuntur. Quare loco Pseudocomitatensium si prædicti hic ponantur xix huius Magistri erunt Auxilia. Pseudocomitatenses autem illos appellatos fuisse censeo, qui non veri sunt Comitatenses, sed ipsos tamen imitantur, de quibus suo loco dicetur. Hæc de Magistris Militum in præsenti; Nunc ad alios per prouincias Magistros est veniendum, id est ad alium, qui Orientem tuebatur.

DE MAGISTRO MILITVM per Orientem.

CAP. XLVI.

D COMPRIMENDOS hostium impetus, & subditorum tumultus, in tribus Orientalis Imperij tractibus totidem

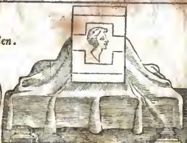
totidem cum pluribus copiis Magistri militum locati erant, quos nunc generales exercitus vocant. Vnus per Orientem, alius per Illyricum, tertius per Thracias, sed Limitaneis Ducibus, aut Comitibus castrorum etsi eorum copiis vtebantur, non imperabant. Leo, & Zeno ad Ioannem Magistrum officiorum, *l. viros, C. de diuer. offic. libr.* 12. Duces, inquiunt, eorum apparitores, nec non limitaneos, castrorúmque præpositos tantummodo ex sublimis iudicij tui sententia conueniri, nec aliis subiacere iudicibus præcipimus: Noster autem Magister per Orientem in quatuor eius diœcesibus dispositas copias habebat, nempe Oriente, Asiana, Pontica & Ægypto: Nam etsi Præfectus Prætorio Orientis, etiam Thraciis præesset: hæ propter ingruentem hostium multitudinem proprium magistrum obtinuerant, & pro duobus Orientalis Imperij præfectis, tres in Orientis prouinciis præfati magistri sunt instituti. inter alios Magistrum militum per Orientem, tanquam cæteris digniorem Notitia præmittit. Huic alium postea Iustinianus addidit. Victo enim, per Belisarium Ducem, Rege Persarum, ac pace cum illo inita, in vtraque Armenia, & Ponto Polemoniaco Zetam Magistrum militum cum legionibus & auxiliis constituit, *l. vltim. C. de offi. magist. milit.* quem Armeniam magnam interiorem nuncupatam, vltra Euphratem inter Taurum & Antitaurum tueri iussit, videlicet Anzatenos, Astianeos, Amitenos, Pontum Polemoniacum, Zophauenos, seu Sophenos, Balabitenos, vt traditur *in Nouell.* 31. In reformatione quatuor Præsidum Armeniæ, quæ erant loca prope limites, in quibus Magister excubabat.

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI MILITVM PER ORIENTEM.

Felices Archadiani Sen.

Quinta Macedonica

Felices Honoriani Seniores.

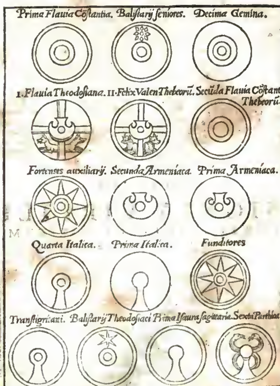

Septima Gemina.

Martenses Seniores.

NOTITIA.

SVB dispositione viri illustris Magistri Militum per Orientem.

Vexillationes Comitatenses X.

Comites cataphractarij.
Eucellarij iuniores.
Equites armigeri seniores Orientales.
Equites tertio Dalmatæ.
Equites primi scutarii Orientales.
Equites secundi Stablesiani.
Equites tertii Stablesiani.
Equites promoti Clibanarii.
Equites quarti Clibanarii Parthi.
Equites primi sagittarii.
Cuneus equitum secundum Clibanariorum Palmerinorum.
Felices Arcadiani seniores.
Felices Honoriani seniores.

Legiones Comitatenses, IX.

Quinta Macedonica.
Martenses seniores.
Septima Gemina.
Decima Gemina.
Balistarii seniores.
Prima Flauia Constantia.
Secunda Flauia Constantia Thebæorum.
Secunda Felix Valentis Thebæorum.
Prima Flauia Theodosiana.

Pseudocomitatenses X.

Prima Armeniaca.
Secunda Armeniaca.
Fortenses auxiliarii.
Funditores.
Prima Italica.
Quarta Italica.
Sexta Parthica.

Prima

Prima Isauria sagittaria.
Balistarij Theodosiaci.
Transtigritani.
Officium autem Magisteriæ per Orientem potestatis cardinale habetur.
Habet autem dignitates infra scriptas.
Principem.

MAGISTRI MILITVM PER Orientem XXV.

COMMENTARIVM.

MAGISTER militum per Orientem insignia habet, vt secundus Magister Præsentalis, & ferè idem officium, & ipsum cardinale, id est præcipuum vocatur, videlicet, Principem, Numerarios duos, Commentariensem, Adiutorem, Scriniarios, Mensores, Exceptores, & cæteros apparitores XXV. Mensores seu Metatores, inquit Vegetius *lib. 2. cap.* 7. in castris ad Podismum dimetiuntur loca, in quibus tentoria milites figunt, vel hospitia in ciuitatibus præstant, venientem enim exercitum præcedebant, & in vrbibus, oppidis, ac villis domos notabant, in quibus quique milites hospitarentur: Vulgus Italicum Forerios appellat. Valentinianus, *in l. 1. C. de metat. lib.* 12. Si quis, inquit, metatorum nostrorum manum, qua deputatas singulis domos notant, & postibus hospitaturi nomen adscribunt, delere non dubitauerit, ad instar falsi reus teneretur. Hactenus ille. Tertia verò ædium pars militibus dabatur, duas sibi dominus retinebat. Sed illustribus personis, veluti ipsi Magistro dimidia assignabatur. Arcadius & Honorius *in l. 2. C. eod. tit.* In tres, inquiunt, domus diuisa partes, primam eligendi dominus habeat facultatem, secundam hospes, qua voluerit, exequatur, tertia domino relinquenda. Ergasteria ab hoc onere erant immunia, *d. l. 2. 3. & 4. C. eod. tit.* Nihil verò ipsi præter solum hospitium quicquam aliud præstabatur: *l. deuotum. C. eod. tit.* Vegetius *lib. 2. c. 3.* tamen à mensoribus metatores separat. Sunt, ait, metatores, qui præcedentes locum eligunt in castris. Hi sub aliis militum Magistris neque in Oriente, neque in Occidente reperiuntur. Habebat Magister militum per Orientem & alios apparitores XXV. Alij verò XV. fortè stipatores, aut ad diuersa munera obeunda paratos: In Notitia legitur exceptores, & alios apparitores, Magistri militum XXV. sed hæc verba præcedentibus sunt coniungenda hoc modo: & alios Apparitores magistri militum XXV. Principatus munere in hoc officio functi, Tribuni militum fiebant Numerarij, & ipsi inter Tribunos Prætorianos, seu Principis stipatores recipiebantur, *l. pen. C. de apparit. magist. milit.* Nullúsque eorum ad personalia munera à magistratu adstringi poterat. Omnes codicillis à scriniariis libellorum scriptis, & ab ipso Principe, & Magistro subscriptis probari oportet, *l. vltim. C. de diuers. offic. lib.* 12. sub hoc Magistro militum erant Vexillationes Comitatenses X. Legiones Comitatenses IX. Pseudocomitatenses X.

DE VEXILLATIONIBVS COMITATENSIBVS X. SVB Magistro militum per Orientem.

Numerarios duos.
Commentariensem.
Adiutorem.
Scriniarios.
Mensores.
Exceptores, & cæteros apparitores (postea sequitur)

CAP. XLVII.

VEXILLATIONES Comitatenses sub Magistro militum per Orientem hæ recensentur.

COMITES cataphractarij. Hi equites fortè erant tertij ordinis, Comites & perfectissimi.

BVCCELLARII iuniores, id est post seniores creati: Erant ait Suidas, Gallogræci siue Galatæ. Buccellarij, inquit, Gallogræci nominantur, & eorum regio Gallogræcia, vnde hi equites erant contracti. Leo & Anthemius *in l. vlt. C. de vi publ.* præcipiunt, ne quis Buccellarios in suis alat prædiis, neque Isauros, vel ad perterrefaciendos alios, vel ne à militia quenquam auocent. Quid simile constituit Iustinianus de militib. *in Nouell.* 116. ne quis eos in suis teneat prædiis vel ædibus, ex quo à munere militiæ auocentur. Etymologia Buccellarij data ab Accursio *in d. l. vlt.* ridicula, Cedrenus *in Romano Argyro.* Buccellarium regionem sæpè nominat. Prusianus, inquit, pro monacho traditur, eiúsque mater ex Mantinæ monasterio, quod est in Buccellario, in Thraciam transfertur. Idem *in Michaele Paphlagone.* Hiatus, ait, in Buccellariis terræ motum subsecutus est, & quinque integra absorpsit oppidula. & alibi *in Constantino Cophonymo.* Manem Præfectum in Buccellarium missum ab eo fuisse scribit. Constantinus Porphyrogenneta *de thematib.* inter Isauriam & Cappadociam Buccellarium locat, Describens enim Anatoliam, habet, inquit, à sinistra partes quasdam Buccellarij, & initium Cappadociæ: Ad dextram autem Isauriam: vnde verò locus Buccellarium sit vocatus, idem infra aperit, *themat.* 6 Thema, inquit, Buccellariorum non à loco aliquo appellationem accepit, neq; à gente aliqua, quę ita vocaretur, sed quod militum asseclæ essent, & commeatum eius veherent: Buccellarius enim Latina lingua vocatur is, qui rei panariæ custodiam gerit, vt milites expediti, & ab omni onere liberi ad bellum essent. Buccellus enim vocatur cibarium, circularem figuram præ se ferens, cellarius autem custos panis: proprio verò & Græcanico nomine hi Maryandeni vocantur: cognominati etiam Galatæ: Hæc ille.

EQVITES ARMIGERI, seniores Orientales, ad differentiam Armigerorum seniorum Comitatensium, qui sunt in Occidente: Quemadmodum Ferentarij armaturæ pedites vocantur, vt ait Vegetius *lib. 2. cap.* 15. ita hi à grauibus armis armigeri sunt dicti, sub Comite Ægypti & Duce Scythię in limitibus excubabant, vt infrà dicetur.

EQVITES TERTIO DALMATÆ, Iustiniano Imperante in Phœnicia Libani degebant, quos ipse eius prouinciæ Moderatori commisit, *§. 1. & 2. edicto* 8. Dalmatæ etiam sunt in Occidente, de his supra.

EQVITES PRIMI SCVTARII Orientales sub Comite Ægypti, & Duce Mœsiæ primæ militabāt,

fortè erat vna ex XI. scholis sub Magistro officiorum, & schola prima.

EQVITES SECVNDI STABLESIANI, horum pars Pelusium incolebat, sub Comite rei militaris per Ægyptum, & Duci Mœsiæ parebant.

EQVITES TERTII STABLESIANI, stablesiani Africani, & Italicani in Occidente sub Magistro equitum reperiuntur, qui horum pars esse possent.

EQVITES PROMOTI CLIBANARII.

EQVITES QVARTI CLIBANARII PARTHI.

EQVITES PRIMI SAGITTARII, hi sunt etiam in Occidente.

CVNEVS EQVITVM SECVNDORVM CLIBANARIORVM PALMIRENORVM: Non longè ab Euphrate distat Palmyra, vastásque eircum habet solitudines, vt ait Plinius *lib.* 5 *cap.* 25. sed ipsa nobilis situ, & diuitiis soli, & aquis amœnis. Fatalis vrbis Romanis, vltra eam enim nunquam Imperium proferre potuerunt, Hebraicè Tamor dicta, & à Salomone rege condita, colonia Romanorum fuit, *l.* 1. *ff. de censu*. Ab Adriano instaurata, & ob id Hadrianopolis vocata, ait Stephanus de Vrbibus. Hic Cuneus extra numerum est Vexillationum Comitatensium, quæ sunt X. & cùm hoc essent XI. Sed neque sequentes duo numeri.

FELICES ARCADIANI, ET HONORIANI, cum his possunt commisceri, quia non X. verum XIII. essent Vexillationes: Deinde habent symbola, quæ in Equitum Vexillationibus in Oriente nulla apparent. Vnde credo eos præcedentis Magistri auxilij adscribendos quorum muoerib. & digmata turbata fuisse vidimus. Eorum tamen insignia hic interpretabimur, ne à vestigiis huius Notitiæ discedamus. Ergo

FELICES ARCADIANI, Seniores in albo clypeo, globum luteum habent, cippo cœruleo præfixum, quem latus cœruleus circulus claudit, à rubro fune circumflexo arctè constrictus, Extrema rubeus circolus ambit; funis color Principis purpuræ respondens, Orientis, Occidentisque Imperia, arctè perpetuò connexa esse significat. Manuscripti coloribus variant. De hoc symbolo in Vndecimanorum & Primanorum insigni sub præcedente Magistro præsentali est dictum. Hi ab Arcadio sunt instituti. Cedrenus *in eod.* de eo loquens, Proprium, inquit, numerum Constantinopoli instituit, quos Arcadianos appellauit.

FELICES HONORIANI Seniores in albo scuto gestabant luteam tabulam quadratam, lateribus introrsum curuatis, quam supra & infra in medio singuli lutei globi comprimunt: Hos columnellæ inferiori globo suffixa sustinet: Extrema limbus luteus cingit: Orbi Roman. in duos diuiso per tabellam leges à Principibus dari significatur: Equites Felices Honoriani sub Duce Thebaidis militabant. Sed hos, vt dixi, Equites nonesse puto, qui in Occidente reperiuntur. Hactenus de Vexillationibus Magistri militum per Orientem, atque earum equitibus. Nunc ad eius pedites est veniendum.

DE IX. LEGIONIBVS COMITATENSIBVS PER ORIENTEM.

CAP. XLVIII.

HABEBAT idem Magister per Orientem IX. legiones Comitatenses per Orientis regiones dispositas, & ex Principis Comitatu accitas. Harum prima erat.

QVINTA MACEDONICA quam Notitia etiam sub Comite rei militaris per Ægyptum in Memphi locat, eius pars sub Duce Daciæ illius limites tuebatur. Hæc enim instituta imperante Augusto degebat in Dacia. *Dion. lib.* 55. In prima alba, album globum luteo circulo inclusum gestabat: Hunc rubra circumdat moles, nôn acutas cuspides emittens, quæ munitionis typum præ se fert, scilicet Romanum orbem vndique tutum & cladem hostibus minantem. Marginem rubeus circulus cingit: Sanguinis effusionê rubeus color insinuat, Aut Principum splendorem. Simile g. stamen est at Felicium Arcadianorum iuniorum sub præcedenti Magistro Præsentali.

MARTENSES SENIORES, à Martenis dicti, quos prope Babylonium in Arabia Felici Ptolemæus locat, Alij à Martsa leginne deriuant, quæ Martij, non Martenses nuncuparentur. Horû Marcellinus *lib.* 26. meminit, Petronius, inquit, ex præposito Martensium militum promotus, repentino saltu patricius. In prima Armenia degebant. Ex his fuit D. Mercurius Martyr, vt ait Metaph astes 25. *Nouemb. in eod.* Habent in clypeo partim cœruleo, partim albo, luteum orbem infl xis lignis luteis vtrinque firmatum. Hæc sunt duo visum orbem regentia Imperia, aut duo mundi gubernacula: Diuersitas colorum orbis diuisionem ostendit.

SEPTIMA GEMINA, Hanc in Galliis C. Cæsar habuit, cuius sæpè memini, & Gemina dicta, quod ex duabus exhaustis, vna legio esset conflata. Alia fuit Septima Claudia Pia Fidelis cognominata, quia Claudium à Camilli insidiis seruauit. *Tacit. lib.* 18. *Dion. lib.* 55.

In scuti lutei vmbone album orbem latum, duobus circulis, rubro & cœruleo, einctum gestat, vnde octo virentes rami querni emanant, qui beneficio duorum coniunctorum Principum Orbis vtriusque ciues seruatos esse denotant. Octonarius numerus apud Notitiam frequens, fortè octo orbis partes, vnde octo venti Cardinales spirant insinuat. Nonnum verò est apud Plinium & alios, Quercinam coronâ his dari solitam, qui ciues seruassent. Duo circuli duos portendunt connexos Principatus, vni orbi imperantes. Malrucianus Codex, pro ramis radices habet, ita hæc coniuncta Imperia radices egisse significans, vt nequeant côuelli. Huius legionis sæpè in vetustis monumentis fit mentio. Itinerarium nominat Septimam Gallicam Geminam, quæ in Belgis degebat.

DECIMA GEMINA, Pia, Fidelis dicta, ab Augusto est inuenta. Aliam habuit C. Cæsar Decimam præ ceteris dilectam, cuius supra memini.

Gerunt & hi in parma cœrulea, luteum orbem, duobus latis circulis, albo & luteo circundatum, quod duorum Principum in orbem Romanum connexitatem, vnúmque esse Imperium significat. In manuscriptis octo ramosa cerui cornua, nigri coloris ab exteriore circulo exeunt, huius enim animantis cornibus singulis annis ramus adiicitur, quibus post sex annos decidentibus, alta reuiuiscunt, id fit per multos annos. vnde diuturnæ viuacitatis sunt symbola; Idem Imperio Romano euen-

et enturum insinuatur, quod etsi in aliqua parte reciditur, reuiuiscet, diúque viuet: Elegans ingeniosúmque est symbolum. Suffitus etiam Cerulni cornu, serpentes abigit: sic fugandos Rom. Imperij hostes, potest innuere.

Balistarii Seniores, ex balistæ tormento tela longè iaculabantur: Balistam ita Marcellinus describit. Ferrum, inquit, inter axiculos duos firmum compaginatus, & vastum in modum regulæ maioris extentum, cuius ex volumine tereti, quod in medio ars polita componit, quadratus eminet stylus extensius recto canalis angusti meatu cauatus, & hoc multiplici chorda neruorum tortilium illigatur, eique cochleæ duæ ligneæ coniunguntur aptissimæ, quarum prope vnam assistit artifex contemplabilis & subtiliter apponit in temonis cauamine, sagittam ligneam, spiculo maiore conglutinatam. Hócque facto hinc inde validi iuuenes versant agiliter rotabilem flexum, cùm ad extremitatem neruorum acumen venerit summũ, percita interno pulsu à balista ex oculis auolat, interdum nimio ardore scintillans, & euenit sæpius, vt antequam telum cernatur, dolor lethale vulnus agnoscat. Hæc ille. Machinam quadrirotl curru, vehebant duo equi vndique armis contecti, qualis visitur in fine libri Notitię. Vegetius *in* 40. *cap*. 24. Balista, inquit, funibus, neruis, chordísque tenditur: quæ quàm proliziora brachia habuerit, hoc est, quantò maior fuerit tantò spicula lõgius emittit, quæ si iuxta artẽ machina temperetur, & ab exercitatis militibus, qui ante mensuram eius collegerint, dirigatur, penetrat quodcuoque percusserit. Postea loquẽs de Onagro, subiicit: His duobus generibus nulla tormentorum species vehementior inuenitur. Describit, & manubalistas, & scorpiones, & archubalistas Hic de Balistariis intelligitur qui prædictam machinam tractabant.

In parma alba aureum orbem, cæruleo circulo cinctum gestant, supra quem sex tesserulæ rubentes vmbilicum circumstant. Marginem clypei circulus, item rubeus ambit: Orbem Romanum vnico cinctum Imperio, vndique munitum esse insinuat: quod sex tesserulæ pro munitionibus vmbilico adiacentes possunt portendere. Thaanni sub Magistro militum per Thracias sex globulos supra Lunam habent, idem indicantes. Sed possent hi plumbati significari, quibus hæc legio pugnabat, quemadmodum Scythæ sub proximè præcedente Magistro, vbi de his disserui.

Prima Flavia Constantia, à Constantio, Constantini filio, est cognominata: plures autem legiones Flauiæ sunt appellatæ, forte à Constantino, qui hoc prænomen sumpsit, à quo sequentes Principes, & Iustinianus se Flauios dixerunt. De hac legione ita Marcellinus *lib*. 20. Constantianorum, inquit, peditum partem Tigauias venire iusserat cum Tribunis, & hanc ante primam legionem vocauerat. & alibi *eod. lib*. tuebantur hãc ciuitatem legiones duæ, prima Flauia, primáque Parthica. Globum luteum albo cæruleo contentum ferunt, ad duplicis imperij coniunctionem denotandam. Marginem rubeus circulus ambit: Puniceam parmam Madrucianus ostendit.

Secunda Flavia Constantia Thebæorum, à Constantio post primam instituta, à quo ad defendendũ Bezabden prope Tigrim primò posita fuit. Ammianus *in* 20. de ea vrbe loquens. Ad cuius, inquit, tutelam tres legiones sunt deputatæ: Secunda Flauia, Secunda Armenica, & Parthica item secunda. Hæc ille. postea hoc loco amisso, Cussam, quod oppidum Thebaidis est in limitibus imperij sub Comite Thebaidis defendit, & ob id Thebæorum est nominata: Hæc successit secundæ Thebæorum Christianæ, quod apud Treuiros à Rictiouario Maximiani Præfecto martyrio est coronata. Idem fermè symbolum, quod præcedens gestat, exceptis coloribus ad alterutros dignoscendos positis. Duas has legiones Constantiacas Marcellinus *lib*. 21. vocat. Duas, inquit, legiones Constantiacas misit in Gallias.

Secunda Felix Valentis Thebæorum, à Valente post primam introducta, quę Hermunthi in Thebaide degebat, sub Comite illius limitis, vt infra videbitur. Hæc alij successit, quæ & ipsa propter Christum, in subalpinis Italiæ apud Albingaunos à Maximiano est trucidata: quod sacramentum ritu Gentilium sibi præstare noluisset. Ego in villa Chrysolæ Sallutiorum D. Gottifredi huius legionis ordinarij corpus, eiúsque purpureum Baltheum auro intextum vidi. Totius legionis Præfectus D. Mauritius fuisse dicitur. Alij Primicerium vocant, signifer Exuperius, Candidus senator, ordinarius D. Secundus. Mittebatur in Gallias ab Imperatoribus, vt Amandum & Ælianum Rocandásque opprimerẽnt, qui seruilibus armis confisi, ibi tumultum exciuerant, scribit Golielmus Baldesanus se in Thebæorum historia legisse ipsorum insigne vellus aureum fuisse, quod pro suo symbolo Carolus Burgundiæ dux erga eos martyres affectus, accepit. Hæc legio in clypeo albo rubram crucem gestabat, in cuius medio pelta item rubea, aureum orbiculum includit: In imo ab vtraque parte crucis duo dimidij tauri recumbunt. Elegans & pium insigne, crucem sanguine Christi rubentem orbem Romanum pro pila positum tueri innuit: siquidem pelta hostium ictus repellit, & duo Principes, quorum typus sunt Tauri, sub hac cruce tuti requiescunt. Clypei marginem rubeus circulus cingens, perpetuum ab eiusdem sanguine præsidium promittit. Est autem pelta scutum breuissimum instar Lunæ dimidiæ, qualem ostendit Pierius *lib*. 42. &. & ego in eodem vetusto monumento Venetiis vidi, quod ipse citat. Vergil. *in* 1. *Ænei*.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.
Pentasilea furens. & ibi Seruius.

Prima Flavia Theodosiana, idem habet insigne cum superiori, nisi quod in ima parte non tauri, sed duo dimidiati canes auersi, & à posterioribus partibus cruci iuncti, cum impetu latrantes ferri videntur. Hi duo sunt Principes dimidium quisque imperium tenentes, qui præsidio crucis tuti, hostes impetunt. Pierius *lib*. 5. *Hieroglyphicorum*, id aliter explicat, sed quem rectè alij viderint, Absque fascia, inquit, canis copula tamen religatus non incongruum est sacramẽto addicti militis Hieroglyphicum: copula scilicet obedientiæ sacramentum præ se fert. Canis verò ipse militis officium, quod præcipuum est intentum esse Ducis imperio, siue iter arripiendum, siue pugna ineunda sit, siue vbi receptui cani cœptum ad signa redire, quæ quidem obsequia, à canibus obseruari quotidie videmus. Fidelitatem etiam & in hostes impetum significat. Crux verò Christia-

nam pietatem, & pelta pugnandi officium deuotat, ita Pierius. Hæc de nouem legionibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem. Nunc ad reliquas est transeundum.

DE LEGIONIBVS X. PSEVDOCOMITATENSIBVS, MAGISTRI militum per Orientem.

CAP. XLIX.

PSEVDOCOMITATENSES legiones ad Comitatensium exemplum sunt institutæ. Præfectos enim symboláque, vt illæ habent, & in omnibus earum imaginem referunt, cùm tamen in Comitatu Principis, nunquam steterint, munus etiam stipendium quàm Comitatenses accepisse videntur. Nam horum actuarij senas annonas & totidem capita accipiebant: illorum quaternas, *l.10.C.Theo.de Numer.* id erat tertium genus militum sub posteriorib. Principibus. Legiones autem Pseudocomitatenses sunt, quæ sequuntur.

PRIMA ARMENIACA, ante secundam eiusdem nominis legionem ex Armeniaca extracta. In alba parma cæruleam peltam gestabat, cuius incisura erat rectangularis, quale huius & sequentis legionis insigne Pierius *eod. libr.* describit. In peltæ medio erat aureus vmbilicus, qui aureo seculo vnum orbem Rom. ab hostibus defendi insinuat. In medio Codice luteam habet parmam: in Vrsiniano supra pilam rubram in imo clypei positā duæ clauæ rubræ suspensæ cernuntur, quæ duorum Principum robore, Rom. orbem ab hoste defensum iri pollicentur: color rubeus Principum proprius est: Rubra etiam fascia clypeus cingitur.

SECVNDA ARMENIACA, idem insigne, coloribus tantum à præcedente differens habebat, scilicet In cærula parma purpuream peltam. Hæc legio erat Constantio imperante, in quo Marcellinus scribens *lib.20.* Ad cuius, inquit, oppidi tutelam duæ legiones sunt deputatæ, Secunda Flauia, Secundáque Armeniaca.

FORTENSES AVXILIARES, dicti, quia ex fœderatis populis sunt contracti: Pro insigni habebat, vt alij Fortenses sub primo Magistro militum in præsenti, Orbem luteum viridi & luteo circulis clausum qui octo cœruleos acutósque mucrones emittunt, hostes confodiendos minantes. Luteus circulus globo concolor, marginem clypei cingit. Hoc symbolum in aliis Fortensibus latius est explicatum.

FVNDITORES, funda saxa emittebant, Vegetius *lib.2.c.15.* Erant Funditores, qui ad fundas, vel fustibulos lapides iacebant, & tertium locum in acie tenebant. Hæc ille. Exceptis coloribus & circulorum numero, simile superiori symbolum gestant: Nempe in alba parma globum aureum, luteo circulo inclusum, à quo octo cuspides rubræ exeunt. Marginem albus, & alter exterior rubeus circulus ambit. In manuscripto Vrsini, densa tum cuspidum est corona, vt habent Regij sub præcedente Magistro militum.

PRIMA ITALICA, ex Italica Hispaniæ oppido collecta, de qua ita Tacitus *lib.18.* Vicesima, Rapax, & prima Italica, incessere eum Vexillariis, trium Britannicarum legionum, & electis auxiliis. Loquitur autem de bello inter Vitellium, & Othonem. Et alibi *lib.19.* Inde Cremonam perunt, vt legionibus Primæ Italicæ, & Vndecicesimæ Rapaci iungerentur. Hanc Ptolemæus imperante Traiano in Mœsia inferiore, vbi nunc est Bulgaria ad Durostorum æstiua habuisse memorat Notitia, & ipsa sub Duce Mœsiæ secundæ. Nouis fuisse scribit: Sæpè in vetustis monumentis eius fit mentio.

In cœruleo clypeo, luteam pilam, cippo eiusdem coloris præfixam gestat, quæ vniua orbis Romani Imperij firmitatem portendit.

QVARTA ITALICA & ipsa simile præcedenti insigne tenet: In lutea parma cœruleum cippū, vel, vt in Vrsini Codice, rubrum, qui in summo, eiusdem coloris circulum, luteam pilam claudentem sustinet, Cœruleus circulus, vel, vt in Madruciano dupla marginem ambit: In eodem Codice, duplex etiam pedamentum apparet, quod duas pilas regit. Erat & Cohors Italica dicta, degens in Syria, in qua Cornelius Centurio, primus, ex Gentilibus Christianus factus fuit. D. Lucas, *Actor.10.* Vir, inquit, quidam erat in Cæsarea nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica.

SEXTA PARTHICA, ex Parthis contracta in parma lutea geminos orbes luteos, cippo item luteo præfixos gestat, inter quos duo angues lutei, vel, vt in Madruciano albi, candis in medio connexi, supra ad osculum coire videntur instar caducei. Marginem purpureus circulus cingit. Duorum in Oriente & Occidente Imperatorum conspirantiū concordiam ostendit, quod caudæ colligatæ portendunt. Id verò Pierius *lib.15.* ita describit. Integer, inquit, caduceus, hoc est, totis expressis anguibus, usque vna cum baculo luteis, in parma cœrulea, cuius Marginem purpureus circulus ambibat, insigne erat legionis eius, quæ Sexta Parthica vocabatur: Quid verò significet, non exprimit.

PRIMA ISAVRA SAGITTARIA, à sagittis quibus feriebat hostem, cognominata, luteam pilam eiusdem coloris cippo præfixam, in cœrulea parma, quemadmodum Prima Italica præfert, Clypei margo fascia rubra cingitur. De aliis militibus Isauris supra dictum, in auxiliis primi magistri militum Præsentalis.

BALISTARII THEODOSIACI, à Theodosio inuenti, Rubrum astrum, seu radios emittens, supra album orbem rubeo circulo inclusum, in albo clypeo habere videntur, sed sunt acutæ cuspides cladem hostibus minantes. Marginem circulus rubeus complectitur. Vrsinianus codex illis caret. Madrucianus supra orbem tessellas, vt Balistarij seniores sub hoc Magistro, ostendit.

TRANSTIGRITANI vltra Tigrim degentes, de quibus Marcellinus *lib.19.* Protectores, inquit, post terga vinctis manibus, à Persis ducebantur, Transtigritanis ad vnum omnibus contruncatis. Idem insigne, quod Quarta legio Italica, gestant. Hi sunt milites Magistri militum per Orientem, in quibus VI. symbola duplicantur, videlicet,

PRIMÆ CONSTANTIÆ, & SECVNDÆ FLAVIÆ CONSTANTIÆ THEBÆORVM.

PRIMÆ & SECVNDÆ ARMENIACÆ.

PRIMÆ FLAVIÆ THEODOSIANÆ, & SECVNDÆ FLAVIÆ VALENTIS THEBÆORVM.

PRIMÆ ITALICÆ, &, SECVNDÆ ISAVRIÆ SAGITTARIÆ.

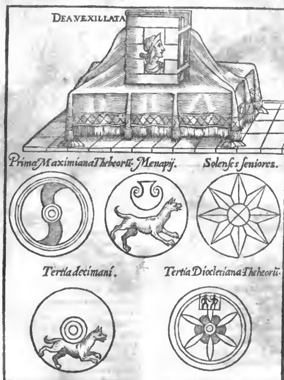
QVARTÆ ITALICÆ, & TRANSTIGRITANÆ.

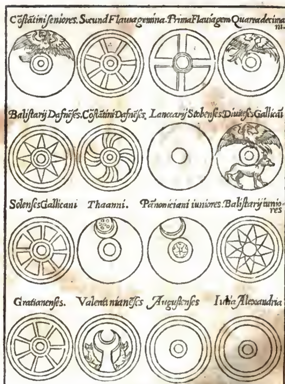
FORTENSIVM AVXILIARIVM & FVNDITORVM.

MARTENSES quoque seniores symbolum habent simile insigni Primç Maximianæ Thebæorum sub sequente Magistro per Thracias, de quo nunc est dicendum.

NOTITIA

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI MILITVM PER THRACIAS.

NOTITIA.

SVB diſpoſitione viri illuſtris, Magiſtri Militum per Thracias vexillationes.

Palatina III.

Comites Arcadiaci.
Comites Honoriaci.
Equites Theodoſiani iuniores.

Vexillationes Comitatenſes XXI.

Equites cataphractarij albigenſes.
Equites ſagittarij ſeniores.
Equites ſagittarij iuniores.
Equites primi Theodoſiani.

Legiones Comitatenſes XXI.

Solenſes ſeniores.
Menapij.
Prima Maximiniana Thebæorum.
Tertia Diocletiana Thebæorum.
Tertiadecimani.
Quartadecimani.
Prima Flauia gemina.
Secunda Flauia gemina.
Conſtantini ſeniores.
Diuitenſes Galliani.
Lanceanj Stobenſes.
Conſtantini Dafnenſes.
Baliſtarij Dafnenſes.
Baliſtarii iuniores.
Pannoniciani iuniores.
Thaanni.
Solenſes Gallicani.
Iulia Alexandria.
Auguſtenſes.
Valentinianenſes.
Gratianenſes.
Officium autem Magiſteriæ per Thracias poteſtatis, in numeris militum, & in officio deputatur.
Habet autem dignitates infra ſcriptas.
Principem.
Numerarios duos.

Commen-

Commentatiensem.
Primiscrinios, qui numerarii fiunt.
Scriniarios.
Exceptores, & cęteros apparitores Magistri militum per Thracias quindecim.

DE MAGISTRO MILITVM per Thracias.

CAP. L.

COMMENTARIVM.

MAgister militum per Thracias eadē insignia, quæ Magister militum per Orientem præfert excepto capite mulieris quod libro super abacum erecto insculptum habet, à cuius dextro latere scriptum est: DEA VEXILLATA, quod à Principibus paganis, vt credo, institutum, apud Christianos permansisse miror: nisi forte in D. Virginis illud caput est versum, quæ antesignana in Dei Ecclesia vexillum gerit. In manuscriptis liber albus, & aureis fasciis cinctus, vt in aliis magistris militum, principis caput includit. Huius officium constat ex numeris militum, quemadmodum in aliis Magistris est dictum, videlicet Principe, Numerariis duobus. Cōmentariensi. Primiscriniis, qui Numerarij fiunt, scriniarij, Exceptoribus, & cæteris apparitoribus Magistri militum XV. quorum præcipua cura erat vt CCXXV. nauium classes Mysica, & Scythica per Danubium nauigantes repararentur, *l. 1. C. Theo. de lusoriis Danubij*. Hic Magister tres vexillationes palatinas, & quatuor Comitatenses, Legiones item Comitatenses XXI. regebat.

DE III. VEXILLATIONIBVS Palatiuis sub Magistro militum per Thracias.

CAP. LI.

PAlatinos milites prætorianos fuisse diximus, qui Principem & eius palatium tuebantur, quorum pars in prouincias missa Palatini nomen aut stipendium non amittebat, priuilegiúmque retinebat, ne sub alio quàm Magistro præsentali conueniretur, qui ob id apud alios Magistros, vel Duces, Legatos habebat, Responsales vocatos, vt suo nomine illorum causas iudicarent: quales hodie sunt Nuncij Summi Pontificis, *l. vlt. C. de re milit. lib. 12.* Tres verò hic Magister palatinas vexillationes ducebat; Quarum Prima erat Comitum Arcadiacorum ab Arcadio institutorum. Secunda Comitum Honoriacorum, qui ab Honorio eius fratre in Occidente imperante, in fœdus accepti nomen ab ipso habuere. Paulus Orosius, *lib. 7. c.* 40. Constantinus, inquit, Constantem filium cum Barbaris quibusdam, qui quondam in fœdus recepti atque in militiam allecti Honoriaci vocabantur, in Hispanias misit, & subdit eos prodita Pyrenei custodia Barbaros in Hispanias immisisse, quas postea tenuerunt. Tertia vexillatio erat, equitum Theodosiacorum iuniorum, qui à Theodosio iuniore Arcadij filio instituti fuere.

DE IV. VEXILLATIONIBVS Comitatensibus sub Magistro militum per Thracias.

CAP. LII.

QVattuor aliæ vexillationes eidem Magistro parebant, Comitatenses dictæ, videlicet EQVITES cataphractarij Albigenses, ex Albinga sumpti, quod est Liguriæ oppidum.

EQVITES sagittarij seniores.

EQVITES sagittarij iuniores, qui Duci Arabiæ inseruiebant.

EQVITES primi Theodosiani, de quibus supra dictum fuit: De equitibus sagittariis ita Synesius, *epist.* 132. scribit, adsunt milites ordinis Balagritarū, hi priusquam Cerealis magistratum obtineret, erant equites sagittarij. Hoc autem magistro constituto, diuenditis equis facti sunt solum sagittarij: mihi sufficiunt etiam sine equis.

Sed hi erant in Occidente. Horum nullum apparet insigne. itaque ad Legiones est trāseundum.

DE LEGIONIBVS COMITATENsibus XXI. sub Magistro militum per Thracias.

CAP. LIII.

PRima sub Magistro militum per Thracias erat Legio, SOLENSIVM seniorum, à Soloe Ciliciæ oppido nomen habens. In rubro horum clypeo cœruleus globus, octo cuspides totum clypeum occupantes emittit, in quatuor æquales partes decussatas, nigris lineis mucrones intersecantibus. Decussatio æqualem quatuor orbis partium diuisionem inter Principes significat. Mucrones hostes feriendos esse minantur. Madrucianus globum tantum habet decussatum. In Vrsini Codice nulla est decussatio. Erant & Solenses equites sub Duce Mœsiæ secundæ.

MENAPII populi sunt Germaniæ, nunc Geldrēses dicti. Canem luteum in alba parma, sub pelta rubra latrantem habebant: Is est Princeps hostibus minitans, Pelta Imperij defensionem portendit. In Pierij verò Codice, canis, pedibus sursum versis, iacet: quemadmodum ipse *lib. 9. Hieroglyphicorum, & rursus* 42. describit. Portendit Principem Rom. velut ludentem, tutum ab impetu hostium iacere. Manuscripti concordant impresso, nisi quod Madrucianus puniceum clypeum ostendit.

PRIMA MAXIMIANA THEBÆORVM, à Maximiano eius auctore cognominata in Thebaidis, excubabat, vt infra videbitur munitione Filiis dicta, ad Nilum sub Duce Thebaidis ob id Thebæorum est appellata. Gestant insigne simile Martensium seniorum sub magistro militum per Orientem, nempe in alba parma luteum orbem, duobus circulis item luteis cinctum. In Vrsini Codice, alter est rubeus. His vtrinque duo cœrulea gubernacula iunguntur, quæ duorum Principum in orbem coniunctis animis regimen insinuant. Gubernaculis cæruleus mari concolor conuenit. Marginem tres circuli, duo lutei, & exterior rubeus cingunt, qui ter id est arctissimè

lis cœruleo luteoq; cinctum gerunt, quem à quattuor partibus, terna cœrulea flagella circumstant. Flagellandos hostes indicat, qui Romanum orbem, duobus iunctis Imperiis, munitum impetierint. In aureis nummis Iustiniani, & ipse flagellum manu tenens, Barbaris minatur. Marginem duo circuli, alter cœruleus, alter luteus cingunt, perpetuam duorum Principum connexitatem indicantes.

BALISTARII DAPHNENSES, in parma rubra habent, aureum globum, duobus circulis, cœruleo, & luteo cinctum, qui octo acutas cuspides emittunt, quemadmodum Fortenses auxiliarij sub Magistro militum per Orientem. Margo duplici limbo circumdatur, luteo & viridi: ob perpetuam duorum Principum coniunctionem.

BALISTARII IVNIORES, in cœrulea parma globum aureum, duplici corona, densis cuspidibus armata, munitum gestant: Cuspides aliæ albæ, aliæ rubræ apparent. In manuscriptis, pro cuspidibus octo rhumbi cœrulei globum circumdant; Quod orbem Rom. aduersus hostes mucronibus ferendos vndique armatum esse insinuat. Marginem duo circuli, cœruleus, & luteus cingunt.

PANNONICIANI IVNIORES, ex Pannonia, post Seniores contradicti Pannonios Herodotus vocat in 7. & 8. Pannonicam legionem Marcellinus, *lib.* 29. obuiam, inquit, legiones motæ sunt duæ, Pannonica & Mœsia valida præliis manus. Fortè à pileis ex pelle, quos Pannonicos vocabant, sunt denominati. Vegetius, *lib.* 2. *cap.* 20. vsque ad præsentem, inquit, propè ætatem consuetudo permansit, vt omnes milites pileis, quos Pannonicos vocabant, ex pellibus vterentur, quod propterea seruabatur, ne grauis esset galea in prælio homini, qui gestabat aliquid semper in capite. Quod & Virgilius, *in* 7. expressit, Fuluósque lupi de pelle galeros Tegimen habent capiti. Hi hoc pileo insignes inde nomen habere potuerunt.

In Parma alba gestant orbem aureum nigris & curuis lineis in partes, & dimidios orbes sectum, paruúmque vmbilicum in medio tenentem. Hos viride vinculum ambit: supra est duplex, dimidiáque & cærulea luna, cornibus sursum versis. Orbis est Romanus qui visus scissus vnus manet, & plenus. Duplex quoque dimidia lunæ duplex dimidiatum Imperium portendit, quod in vnum instar lunæ completur. In manuscriptis, in lunam aliquot cœruleæ roris guttæ defluere videntur, quæ cœlestem gratiam in Orbem Rom. promittunt. Sed fortè sunt saxa aut plumbatæ, quibus legio pugnabat.

THAANNI sunt Hispaniæ populi, vnde hæc legio nomen sumpsit: in antiquo Codice legitur, Tyanni: populi sunt in Oriente, quos primum se Romano imperio subiecisse Iustinianus scribit C. Nouell. 1. in prin. Horum insigne est, in albo clypeo aureus orbis circulo rubro clausus, supra quẽ dimidia luna, cornibus sursum versis, sex globulos purpureos complectitur, quorum quinque medium circumstat qui fortè saxa fundis in hostem iacta referunt.

Balistarij seniores sub Magistro militum per Orientem septem globulos vel tessellas supra orbem habent: idem significantes Balistarij Theodosiaci sub eodem acutos mucrones, sed hos mattiobarbulos seu plumbatas fuisse dici potest, quibus hæc legio pugnabat, quemadmodum Scithæ sub altero magistro militum præsentali, apud quem de his disserui.

SOLENSES GALLICANI, è Sole Ciliciæ vrbe oriundi in Galliis morari soliti. Orbem rubrum limbo cœruleo circundatum gerunt, quos octo quadrati lateres, & in obtusum angulum fastigiatæ, rubræque munitiones circumstant. Orbem duobus vnitisque imperiis vndique munitum esse insinuant. Marginem viridis circulus circumplectitur. Simile huic est insigne Lanceariorum sub primo Magistro militum præsentali.

IVLIA ALEXANDRIA, fortè à C. Iulio Cæsare ex Alexandrinis conflata, aut ab Alexandro Imperatore instituta. In clypeo luteo orbem aureum fascia lutea cinctum tenet. Marginem duo circuli cœruleus & rubeus ambiunt. Vno Rom. orbem imperio cingi innuit. Fascia enim diadema insigne regium refert. In manuscriptis sex lutei trunci, seu stipites, orbem vndique firmant, quemadmodum habet Septima Gemina legio, sub Magistro militum per orientem.

AVGVSTENSES idem insigne coloribus tantum differens præferunt, scilicet in rubræ parmæ vmbone cœruleum orbem luteo circulo circundatum. Marginem duo circuli, cœruleus viridisq; ambiunt. Augustenses ab Augusto eorum auctore sunt appellati, quemadmodum Augustales. Vegetius, *lib.* 2. *cap.* 2. scribit dictos, qui ab Augusto ordinariis sunt additi.

VALENTINIANENSES, à Valentiniano Principe, vel, vt ait Pierius, *libr.* 13. Valentinianenses à Valente sunt nominati. Eorum insignia ita ipse describit: Lutea erat parma, viridi circulo circumscripta, in cuius medio columella punicea ab imo margine ad centrum vsque porrigebatur. Inde duæ lunæ coloris eiusdem sese in aduersum incuruabant, inferiori columellæ parte implicitæ, superiore aliquantulum dissidentes. A medio verò columnæ, lepores duo dimidij colore & ipsi puniceo, sed densiore, in diuersa prosiliebant. Hæc ille. Duorum Principum dimidiatum Imperium tenentium, & vigilantium est typus. Lepus enim vigilantissimum animal etiam apertis oculis dormire dicitur. Duplex dimidia luna, duo dimidiata Imperia in orbem complenda demonstrat. Puniceus verò color honorem denotat, est enim rosidus, extrema duo connexi circuli cœruleus & viridis circundant.

GRATIANENSES, à Gratiano, vel Gratianæ Mœsiæ primæ, oppido cognominati, idem planè insigne sumpserunt, quod Solenses Gallicani, nisi quod hic septem tantum munitiones alternatim rubræ viridésque luteum orbem circumstant. Hæ in Madrueiano duplices sunt.

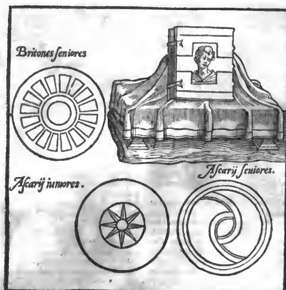
Quinque symbola sub hoc Magistro repetuntur, eadem enim hi fermè gestant.

CONSTANTINI SENIORES, & QVARTADECIMANI.

AVGVSTENSIS, & IVLIA ALEXANDRIA.

SOLENSES GALLICANI, & GRATIANENSES.
SAGITTARIIQVE, lecti sub Magistro militum per Illyricum.
THAANNI, & PANNONICIANI IVNIORES.
TERTIADECIMANI, & DIVITENSES GALLICANI.
Nunc ad Magistrum militum per Illyricum transeamus.

NOTITIA
INSIGNIA VIRI
ILLVSTRIS MAGISTRI
MILITVM PER ILLYRICVM.

NOTI-

Inuicti iuniores. Sagittarij lecti. Petulantes iuniores.

Martij Martiarij Cōstantes. Atecotti

Secundani. Germaniciani seniores. Dianenses.

Lancearij iuniores. Mineruij. Lancearij Augustenses.

NOTITIA.

SVB dispositione illustris Magistri Militum per Illyricum Vexillationes Comitatenses II.
Equites sagittarij seniores.
Equites Germaniciani seniores.

Legio Palatina I.

Britones seniores.

Auxilia Palatina VI.

Ascarij seniores.
Ascarij iuniores.
Petulantes iuniores.
Sagittarij lecti.
Inuicti iuniores.
Arte cotti.

Legiones Comitatenses VIII.

Martiarij constantes.
Martij.
Dianenses.
Germaniciani seniores.
Secundani.
Lancearij Augustenses.
Mineruii.
Lancearii iuniores.

Item Pseudocomitatenses IX.

Timacenses Auxiliarii.
Felices Theodosiani iuniores.
Bugaracenses.
Scupenses.
Vlpianenses.
Metenses.
Secundi Theodosiani.
Balistarii Theodosiani iuniores.
Scampenses.
Officium autem Magisteriæ per Illyricum potestatis, in numeris militat, & in officio deputatur. Habet autem dignitates infrascriptas.
Principem.
Numerarios duos.

Commentarienfem.
Primifcrinios,qui Numerarii fiunt.
Scriniarios.
Exceprores,& cæteros apparitores Magiftri militum per Illyricum.

COMMENTARIVM.

Cap. LIV.

Magister militum per Illyricum eadem habebat infignia idémque officium, quod Magifter milirum per Thracias, nifi quod hie vultum Principis, libto infculptum habet, non Deæ Vexillatæ, vt ille, Eius officium codicillis à Libellenfibus fcriptis,& à PrincipeMagiftróque officiorum fubfcriptia probandum erat, *l.vlt. C. de diu. off. lib.12.* Duas Vexillationes Comitatenfes regebat, vnam legionem palatinam: Auxilia item fex palatina. Legiones Comitatenfes octo, & Pfeudocomitatenfes nouem.

DE II. VEXILLATIONIBVS Comitatenfibus, Magiftri militum per Illyricum,& Legione Palatina.

Cap. LV.

Dvarvm Vexillationum Comitatenfium fub hoc Magiftro, altera erat EQVITVM fagittariorum feniorum, qui etiam in Occidente reperiuntur, altera EQVITVM Germanicorum feniorum, ex Germanicia Syriæ oppido contracti. in Occidente Germaniciani iuniores funt vna ex legionibus XXXII. Comitatenfibus Occidentis: feniores fub hoc magiftro vna ex VIII. legionibus Comitatenfibus. Alij erant Germanici ex Germania delecti, vel qui limites Germaniæ tuebantur. Legionum enim Germanicarum, ad Germaniæ limites excubantium, meminit Tacitus, *lib. 1.* Legionum,inquit,Germanicarum,motu audito,trepida ciuitas incufare Tiberium:& alibi *lib.18.* tradit,Germanicum exercitum Vitellio affuiffe: Hæ à Germanico ex Antonia nepte Octauiæ, fororis Augufti,nato,& adoptato à Tiberio recte fuerant. Velleius Paterculus:Exercitus,inquit, qui in Germania militabat.præfentis Germanici Imperio regebatur. Alij fuere Equites Germanici ad Germanici defuncti memoriam inftituti iuniores nuncupati.Tacitus *lib.2.* Equefter ordo ait cuneum Germanici,appellauit,qui iuniorum dicebatur, inftituitque vti turmæ idibus Iuliis imaginem eius fequerentur.

Legionem verò Palatinam vnam hic Magifter habebat, ex Prætorianis in Illyricum accitam, qui erant ARITONES SENIORES, ex Britannia delecti. In parma tubra, album globum,lutea fafcia cinctum geftabant, quem denfæ trabes cæruleæ fulciebant. Hoc fymbolo orbem Romanum vno Imperio contineri, atque vndique aduerfus hoftes munitum effe, innuatur. Trabes enim munitionem fignificant, ficut in aliis fimilibus eft dictum. Fafcia regij diadematis eft typus.

DE VI. AVXILIIS PALATINIS.

Cap. LVI.

Sex auxiliorum palatinorum primi erant.

Ascarii seniores, fortè legendum Afcurij ab Afcura, Armeniæ maioris oppido, vel, Afcenij ab Afcenis, Hifpaniæ Tarraconenfis ciuitate, nunc Ceruera dicta.

Hi,in parma dimidia alba, & reliqua ferruginea,duos purpureos hemicyclos,in medio coniunctos geftant.Duo dimidij circuli,fi coniungantur, orbem complent. Sic & duo dimidia orbis Rom. Imperia coniuncta vnum plenum efficiunt: Arguta fymboli inuentio. Purpureus color Imperij proprius eft,Extrema clypei, duo circuli, luteus, rubeúfque ambiunt.In Madruciano,duo funt gubernacula, orbiculum album in medio arctina claudentia.Hi & fequentes, inter Auxilia palatina Occidentis reperiuntur.

Ascarii iuniores, in luteo clypeo, quem latus limbus rubeus circumfcribit, orbem aureum ferunt: vnde octo luteæ cufpides acutæ exeunt.In Madruciano, globus nigris lineis in feptem partes diuiditur, quæ fortè feptem terræ habitatæ climata refetunt, eaque Imperio Rom. fubeffe.

Petvlantes iuniores, fortè à loco, vt Tubantes,dicti:fed Pierius, *lib. 5.* à petulantia vocatos affirmat.In tubra,inquit parma, orbem coloris lutei præferebant, fuperne, canis item lutea, pedibus quoad fieri potuit exporrectis. Idque petulantiæ militum effe fymbolum putat. Ego Principem, pro fuo orbe hoftes impetentem, indicari arbitror. Petulantes feniores in Occidente permanferunt, diuifis inter Valentinianum,& Valentem auxiliis, *Marcel.lib.26.* Sed illi diuerfa ab his geftant infignia. Hos auxiliares fuiffe,idem,*lib.26.*affirmat: Decentium, inquit,Tribunum,& Notarium mifit, auxiliares ex inde abftractum,Herulos,& Batauos,cumque petulantibus Celtas.

Sagittarii lecti, in fagittis emittendis præcipui,& ob hanc artem,ita cognominati.Idem infigne habebant,quod Gratianenfes, fub Magiftro militum per Thracias.

Invicti iuniores, idem ferè fymbolum tenent quod Auguftenfes, & legio Iulia Alexandrina fub eodem Magiftro militum per Thracias. Hi etiam in Occidente, fed cum diuerfo infigni militabant.

Atecotti, ab eius nominis oppido vocati, Germaniæ populi. Attocottos Marcellinus appellat,*lib.26.* Picti, inquit, Saxones, & Scoti, & Attacotti, Britannos ærumnis vexauere continuis. Et alibi, *lib. 27.* Attacotti bellicofa hominum natio. Aliqui Atecottos, id eft feneros dictos putant. In cæruleo fcuto, vallum rubrum habent, circum prominentibus roftris cæruleum orbem vndique fepientibus,quæ eum,ab hoftibus tutum reddunt,& illis cladem minantur. Quid fimile habent fub Magiftro militum Præfentali, Felices Arcadiani iuniores. Honorisni Atecotti iuniores etiam inter auxilia palatina Occidentis reperiuntur.

DE

DE VIII. LEGIONIBVS COMITATENSIBUS Magistri militum per Illyricum.

Cap. LVII.

PRæter auxilia prædicta, idem Magister octo legiones Comitatenses gubernabat, quorum nomina, & insignia hæc sunt. Primi erant,

MARTIARII CONSTANTES, à Constante, Constantini Magni filio vocati, idem ferè insigne habent, quod ATECOTTI, nisi quod in punicea parma lutea breuisque vallum vndecim acutis mucronibus horridum gestant, & in vmbone luteum orbem, luteo item circulo inclusum. Simile præferunt Felices Arcadiani iuniores, sub Magistro militum Præsentali. Manulc ipti coloribus variant.

MARTII, fortè loco duarum Martiarum legionum suffecti, quas periisse, & ob audaciam Martias vocatas fuisse, Appianus *lib. 4. de bello Ciuili*, scribit, In parma rubra aureum orbem, octo albos mucrones emittentem gestant. Marginem tres circuli, viridis, luteus, & rubeus cingunt: qui Rom. Principes ter, id est arctissimè coniunctos esse significant. Sanguinolentam verò cladem rubeus clypeus, per cuspides hostibus minatur. Quarta legio Martia nuncupata ad Octauianum desecit, *Dion, li.* 45.

BIANENSES, ita omnes manuscripti: impressus codex habet Dianenses: sed legendum esset Dinienses, a Dina oppido, quod in Alpibus maritimis Itinerarium ponit. Bianenses verò à Biana Hispaniæ oppido nuncupantur in cærulea parma, albi serpentis effigiem præferunt, qua humanum caput supernè attectum, & in auersum respicit: ipse est vnicolor. & spiris duabus circum vmbilicum aureum datis, caudam aliquantulum infernè propendentem submittit, quemadmodum Pierius *lib.* 15. describit. Marginem rubeus circulus ambit. Symbolum Dei aut Principis sapientia orbem Rom. regi denotat. Nominis enim caput diuinitatem, aut Principis prudentiam portendit: Sapientiam serpens; Sed mihi hic non serpens, sed lorum videtur, ab humano capite ortum, quod duos orbes circumplectitur, eósque ter circumcinctos in summo, & imo arctè constringit: Orientem Occidentémque arctè coniunctos, à Diuina prouidentia gubernari indicat. In manuscriptis, duo orbes clarius, quàm in impresso apparent.

GERMANI SENIORES, à Germanicia Syriæ vrbe denominati, In parma lutea, orbem rubrum gestabant, cum rubro circulo marginem ambiente. Quod orbem Roman. vnico Imperio arguit contineri. Germaniciani iuniores, inter legiones Comitatenses Occidentis permanserunt. & supra sub hoc magistro Equites Germaniciani seniores.

SECVNDANI, Plinio, Galliæ Narbonensis populi, idem planè insigne habent, nisi quod horum in elypeo cæruleo albus est orbis: Originem, vt puto habent à secundæ legionis militibus, sicut sextani, & septimani, qui oppidis, in quæ coloni deducti sunt, nomen dederunt. Plinius, *lib. 3. cap.* 4. In medio, inquit, Coloniæ Arelatæ Sextanorum, Bliteræ Septimanorum, Arausio Secundanorum. Liuius, *lib. 4. de bello Ciuili*. Dum repetunt enixè signum priores Secundani se porta eiecêre, & paulò post, Secundani terga hostium cædunt, cæteri castra diripiunt.

LANCEARII AVGVSTENSES: In parma cærulea, luteo cippo impositum orbem luteum tenent cui rubrum humanum caput insidet: Dei prouidétia, aut Principis à Deo inspirata, orbem prudenter regi indicant. in armariis enim post Orientis Notitiam humanum caput, pro Diuina prouidentia exponitur, quam etiam de sua quandoque Principes intelligunt. Ab Augusto Augustales nominatos fuisse Vegetius, *lib. 2. c. 7.* memorat, eodem modo dicti sunt Augustenses.

MINERVII, a Mineruin prouinciæ oppido dicti. Mineruiam legionem apud Bononiam, propè Caletes Ptolemæus, collocat. Spartianus, Hadrianum Primæ legioni Mineruiæ in expeditione Dacica, à Traiano Præfectum fuisse scribit. Idem gestant insigne, quod Secundani, & Germaniciani seniores, nisi quod hi, in parma viridi rubro circulo circumscriptum aureum orbem tenent.

LANCEARII IVNIORES, & ipsi idem habét symbolum, sed horum parma est alba, & orbis rubeus. Madriticinus codex, his cœruleum clypeum tribuit. & Mineruijs luteum. Sub hoc magistro, ter symbola duplicantur: Eadem enim fermè sunt MARTIARIORVM CONSTANTIVM, & ATECOTTORVM.

SECVNDANORVM, & GERMANICIANORVM SENIORVM.

LANCEARIORVM IVNIORVM, & MINERVIORVM.

Omnium verò Magistrorum militum, simul sunt centum quatuor symbola. Nunc ad Legiones Pseudocomitatenses est veniendum, quorum nullum insigne inuenitur, nisi codex est diuinitus, & sunt sequentes.

DE IX. LEGIONIBVS PSEVDOCOMITATENSIBUS, Magistri militum per Illyricum. Cap. LVIII.

TIMACENSES AVXILIARII, ex Timaco Mœsiæ superioris oppido delecti, qui, cùm ex fœderatis Principis essent, Auxiliarij sunt vocati: Sed legionis Romanæ formam habuerunt.

FELICES THEODOSIANI IVNIORES, sub eodem merebant, posterius à Theodosio inuenti, Felicésque cognominati.

BVRGARACENSES, à Burgo Aracæ, quę Ptolemæo est vrbs Syriæ, dicti.

SCVPENSES à Scope Marmaricæ Libyæ oppido.

VLPIANENSES, ab Vlpiano Mœsiæ superioris oppido vocati, id est Vlpio Traiano est conditum & nominatum.

METENSES, Metis oppidum est Galliæ Belgicæ, olim Diuodunum dictum, vnde Metenses populi, & Metensis legio, videtur deducta. Sed verius puto, Mediomatrices, posteà Metenses appellatos, hîc intelligi.

SECVNDI THEODOSIANI, inter Auxilia palatina, sub altero Magistro militum Præsentali recensentur, haud dubiè à Theodosio delecti, post alios qui primi vocantur. Hæc verò secunda legio fuit, cui Theodosij nomen inditum.

Balistarii Theodosiani iuniores, ab eodem Theodosio instituti, post alios, qui seniores dicebantur, & sub Magistro militum per Orientem inter IX. legiones Comitatenses militabant, reponuntur. Alij sub eodem, inter IX. Pseudocomitatenses legiones erant Balistarij Theodosiaci.

Scampenses, à Scampes Macedoniæ oppido denominati, nunc Vdagradum vocant. Hi sunt milites, qui sub Magistris militum, Imperij Orientis merebant, quorum summa est colligenda.

EPILOGVS COPIARVM ORIENTIS. Cap. LIX.

Militabant sub Magistro militum Orientis legiones Palatinę XIII. Comitatenses XXXVIII. Pseudocomitatenses XIX. quę simul iunctę efficiūt legiones LXX. quarum singulis si viros tribuerimus quot Præfecturas eo tempore constitisse Constantinus Porphyrogenneta *de thematib.* scribit, septuaginta millia efficient. His accedebant auxilia palatina XLI. quæ arbitror quatuor millia excessisse, tribuendo singulis Auxilijs centum, & si aliquando fuerint L. aut LX. Vopiscus *in Proba.* scribit. Præter hos ex minore Laterculo emittebantur cohortes LIX. quæ ex prædictis non erant, nec alicui Magistrorū parebant, quæ si habuissent D. pedites, vt singulæ continebant cohortes, effecissent viginti nouem millia, & D. pedites. omnes simul iuncti essent centum tria millià peditum, & D. pedites Imperij Orientalis CMMM.

Equitum verò erant Vexillationes XLIII. Alæ minoris Laterculi LXVI. quæ vix pauciores quindecim millibus esse poterant, sed plores fuisse existimo. Vexillationem enim CC. alam, minus C. equitibus continuisse non puto, sed aliàs vexillatio 500. equites capiebat, vnde Imperij iam tum inclinantis magnitudinem cognoscere licet. Accedebant & vires Imperij Occidentis non minores. Nauigabant præter hæc multę classes, quarum VI. tantum in Illyrico Notitia nominat. Sed alia Seleucia dicta in Oronte fluuio fuisse legitur, *l. 1. C. ex class.* Et alia nauium XL. in Ponto Euxino, *Ægesip. de excid. vrb. Hierosolym. lib. 2. c. 9.* Nonam in mari rubro à Traiano institutam. Sex. Rufus scribit. Reperiebantur & aliæ duæ in mari Mediterraneo, vna Alexandrina nuncupata ad Ægyptum pertinens. Altera Carpatia vocata, mare Carpathium protegens, quæ, aduehendis speciebus fiscalibus & frumento addicta erat, *l. 4. C. de nau. & nauicler. lib. 11.* Itaque classes numero XII. in Oriente fuisse leguntur, & si Notitia VI. tantum meminerit. Nunc de proposito sacri Cubiculi, & Principis ministris est dicendum, qui vt clarius appareant, hic summatim colligentur.

ILLVSTRES PRÆPOSITI SACRI CVBICVLI.

Præpositi sacri cubiculi parebant.

- *Curabant personam Principis & cubiculum.* — *Primicerius sacri cubiculi sub quo* — *Decani plures.*
- *Principi in mensa & palatio seruiebant.* — *Comes castrensis sub quo*
  - *Primicerius mensorum.*
  - *Primicerius cellariorum.*
  - *Primicerius pædagogiorum.*
  - *Primicerius lampadariorum.* — *Forma 1.* *Forma 2.* *Forma 3.*
- *Comes Sacræ vestis.*
- *Scribebant arcana Principis.* — *Chartularij cubiculi* — *III.*
- *Palatium custodiebant.* — *Decuriones III. Silentiariorum.*
- *Comes Domorum per Cappadociam.*

NOTI-

NOTITIA.

Sub dispositione viri illustris sacri cubiculi Comes domus diuinæ per Cappadociam.

DE PRÆPOSITO SACRI Cubiculi. CAP. LX.

IN tertia classe illustrium sunt Palatini, quorum primus censetur Præpositus sacri Cubiculi. Impressa Notitia in indice, cum post Magistros militum locat, postea in repræsentandis illustrium insignibus eius non meminit. In manuscriptis verò legitur, SVB DISPOSITIONE VIRI ILLVSTRIS PRÆPOSITI SACRI CVBICVLI DOMVS DIVINÆ PER CAPPADOCIAM. Hic deest dictio, COMES, ante verba Domus Diuinæ per Cappadociam, aliàs nullus eorum esset sensus cùm non recenseretur, qui sub huius Præfecti dispositione esset. Deinde ineptè appellaretur Præpositus sacri Cubiculi domus diuinæ per Cappadociam: Nam si erat Præpositus sacri Cubiculi, non erat eius officium ad domum diuinam per Cappadociam referendum aut restringendum, vnde addendum est verbum, Comes, domus diuinæ per Cappadociam, qui erat sub huius Comitis dispositione, & celebratur in iure, *l. 3. C. de prælat. sacr. larg. Nouel. 30. §. 1.* cum enim multa essent in Cappadocia Principis prædia, his proprius Comes datus fuit. Hic verò solus sub Præpositi dispositione nominatur, & non alij Principis ministri, quia de eo magis quàm de cæteris dubitabatur, vel quod etsi qui ad obsequia illi præposito parebant, sub magistri tamen officiorum ditione erant: *l. 3. & vlt. C. de præpos. sacr. cub.* quod fortè in Comite domus per Cappadociam secus obseruabatur. Alij domorum Comites rerum priuatarum Comiti parebant, *l. 5. C. ad l. Iuliam repetund.* Hic præpositus quartus inter illustrium dignitates sequentes illustres præcedebat, *l. vltim. C. de præpo. sacr. cubic.* quibus etiam in Zenonis constitutione præponitur, *l. vltim. C. vbi senato. vel clariss.* Nulla tamen insignia, aut officium eius apparent, quibus fortè carebat.

Cubicularij erant, qui personam Principis curabant, & ipsi inseruiebant, *l. penultim. C. de præpo. sacr. cub. l. legatis, in prin. de leg. 3.* ac Ministeriani appellabantur: *l. vltim. C. de castren. minist.* Inter hos erant Decani, qui forte numero X. Decanos enim inquit D. Augustinus, *lib. 1. de moribus ecclesiæ Catholicæ, cap. 31.* vocant, eo quod sint denis præpositi, quos ministros thori Marcellinus appellat, *lib. 14.* Hi principem vestibus induebant, & cubicula, & lectos parabant, quorum Præfectus Primicerius dicebatur: *l. 1. & 2. C. de cen.* ijdem portas cubiculorum principis custodiebant. Metaphrastes, 26. *Februar. in 5. Porphyrog.* Amantius inquit, præpositus per duos decanos vocauit Episcopos qui magnam pecuniæ partem, quam ab Eudoxia pro victu acceperant, inter decanos, qui præerant portis, distribuerunt. Decanus is fortè est, qui olim Decurio vocabatur. Tranquillus enim scribit Domitianum à Saturio Decurione cubiculariorum trucidatum. Erant & Castrensiani, qui mensam Principis parabant. Pædagogia, Cellarij, Mensores, Lampadarij, & Sacras vestes tractantes, quibus Comes castrensis præerat, *l. 1. C. Theod. qui à præbit. Tyro. l. 1. C. de præp. sacr. cubic. l. vltim. C. de diuers. offic.* sub hoc Præposito censebatur & Comes domorum Principis, *dict. l. 2.* & tres Chartularij spectabiles viri, qui instrumenta contractuum Principis, & alia scribebant. Præcipuè verò ad Magistratum ab eo promotos chirographo notabant, & ad Primicerium Notariorum transmittebant, vt illis codicillos cum symbolis, & insignibus obtentæ dignitatis, libros que mandatorum traderet, *l. vltim. C. de offic. mag. offici. §. vltim. Nouell. 24. §. vltim. Nouel. 25.* Hanc ob causam singuli magistratus nouem aureos inter hos tres cubicularios diuidendos soluebant, *Nouell. 24. in fin. cum tribus Nouell. seq.* Comes verò Orientis, & Asiæ Proconsul, singuli his LXIII. solidos pendebant: *Authen. vt iud. sine quoquo suffr. fiant. Authent. in Notitia seu Nouell. 8.* Summa pecuniæ, quam ab Orientis Magistratibus accipiebant, ad aureos, 549. Iustiniano imperante, ascendebat: Cum nondum Italiam, nec Illyricum recepisset, nec Africam ordinasset. Præcipuè verò, vt exprimit Notitia, Præpositus imperabat Comiti diuinæ domus per Cappadociam, ad quem reditus fundorum Tamiacorum in vitibus spectabant. Hi erant pascua, arui, campi vitibus consiti, domus & nemora: *cap. 7. dict. Nouell. 30.* ad quorum prouentus procurandos, & exigendos, ex schola Palatina quosdam Canonicarios nuncupatos dirigebat, qui exactam pecuniam Constantinopolim in Principis domum impendendam ferebant, *cap. 7. dict. Nouell.* & ideo Tamiaca prædia id est ad familiæ alimenta destinata vocabantur, *l. 1. & 2. C de præd. Tam. lib. 11.* His & colonis prædiorum præerat Comes domorum per Cappadociam dictus, tantæ dignitatis, vt apud multos pluris Præside haberet, *d. Nouell. 30. §. 1.* Officium etiam tanquam Magistratus habebat, cuius Princeps erat, vnus mittendariorum ex officio Comitis largitionum. Gratianus A. *l. 4 C. de pala. sacr. larg.* De palatino inquit, officio ad gerendum Principatum Comitis domorum per Cappadociam emittantur, quales, Comes etiam domorum, si inhonestum aliquid gesserit, vereatur. Præpositus cubiculi cum hoc Comite, inquilinis, colonis, seruísque ius dicebat, *l. vlt. C. vbi cau. fisc.* videtur etiam Silentiariis imperasse, cum iura ad ipsos spectantia ad Præfectum cubiculi dirigantur, *l. pen. & vlt. C. de silen.* & verisimile est illos sub eius cura fuisse, qui prospicere debebat, ne strepitus in palatio audiretur. Eodem modo Augusta, suos cubicularios, & Præpositum illis imperantem habebat, *l. 3. & vlt. C. de præpo. sac. cubi.* Sed Magister officiorum, tàm Principis, quàm Augustæ, aulicorum supremus iudex erat, *d. l. 3. & vlt. C. eod. tit.* Pluribus verò Præpositus cubiculi gaudebat priuilegiis. In primis Præfectis & Magistris militum æquabatur, *l. 1. C. eod. tit.* Immunis præterea erat à soluendo tyronum vel equorum precio, quo prouinciæ onerabantur, vicenos & tricenos solidos pro equo soluentes, *dict. leg. 1. Cod. Theodos. qui à præbit. Tyron.* Deinde neque ipsi, neque cubicularijs angariis, aut præstandorum veredum, recipiendorum ve ho-

ſpitum onere arctabantur, *l.2.C.eo.ti.* Ab omnibus denique ſordidis præſtationibus ipſi & eorum vxores erant immunes, *l.15. & 18 C.Theod. de extraord. & ſordid. mune.* ſcilicet à piſtrinis, aut, excoquendo pane calcéve, exhibendis operis à parauerdorum præſtatione, impenſa ad publicas ædes, pontes, viáſve reparandas facienda, & ſimilibus, *d.l.15. & 18.* Olim præpoſitus ſacri cubiculi Illuſtris non erat: ſed cum Macrobius cubiculi Honorij Principis Præfectus doctrina ac prudentia excelleret, in eius gratiam omnes Præpoſiti ſacri cubiculi, Magiſtris militum æquati illuſtres ſunt declarati, *l.1.C.de prepoſ. ſacr. cubic.* Neſcio, an is Macrobius ſit, qui Scipionis ſomnium interpretatus, Saturnalia celebrauit, & illuſtris cognominatur. Hos præpoſitos Paracœmomenos poſteriores Græci vocauerunt, & canielion cubiculum, auctore Volaterrano. Auguſtæ cubiculi Præpoſitus, & ipſe illuſtris iiſdem cum præpoſito cubiculi Principis priuilegiis gaudebat, *l.vlt.C.de prepo.ſacr.cubic.* Temporibus Paleologorum capitium Phrygiatum Præpoſitus cubiculi geſtabat, pallium purpureũ, tunicam ex cocco & auro Phrygiatum in anteriori parte cum imagine Imperatoris ſtantis, in poſteriore verò throno inſidentis: ſceptrum quoque ligneum, cuius primus nodus erat aureus, alij auro, argentóque conuoluti, quemadmodum Sophotatus Curopalata in officiis Palatinis deſcribit, ſed quoniam hunc Prępoſitum ſilentiariis prę-fuiſſe diximus, & eorum in iure fit mentio, *in l.omnimodo.ad fin.C.de inof.teſt.tit.C. de ſilentiariis decurionibus eorum.* de his eſt videndum.

DE SCHOLA SILENTIARIORVM.

Cap. LXII.

Rant Silentiarij non à ſecretis Principis, vt Accurtius credidit, *in l. omnimod. ad fi. ver.ſilentiarius.C.de inoffi.teſt. & in Rubr.C. de ſilentia.* ſed qui curam habebant, ne quis in Principis palatio ſtrepitus excitaretur, & vt ſilentium ſeruaretur. Procopius, *lib.20. de bello Perſico.* Romani, inquit, ad ea quæ quietis ſunt in palatio miniſtrum ſilentiarium vocant. Hi plures erant, ſed XXX. ordinatij, & digniores in tres decurias diuiſi, quorum ſingulis decem vnus decurio præerat, *l.3.in fin. C.de ſilentiar. lib.12.* Hunc Palatij Decurionum Marcellinus *lib.20.* vocat: Aliquis, inquit, palatij Decurio, qui ordo eſt dignitatis, ſigna Petulantium ingreſſus & Celtarum. ita etiam Honorius A. appellat, *in l.1. C.de ſilentiar.* Decuriones, ait, palatij noſtri, poſt emenſum fideliter obſequiũ, electionem habeant, ſiue ex Magiſtris officiorum, velut agentes dignitatem conſequi maluerint, ſiue inter viros illuſtres comites domeſticorum. Omnes verò Magiſtrum officiorum tam in ciuilibus, quàm criminalibus cauſis, iudicem habebant. *l.ne ad diuerſa.C.de ſilent.* Sed vbi annis XIII. inculpatas excubias peregiſſent, à præſtandis equis, & tyronibus, onereque excoquendæ calcis ad fabricas, & recipiendorum in ædibus hoſpitum erant immunes, *l.2. & 3. C. eodem tit.* Præterea quod acquirebant filij familias Silentiarij, ex Principis ſtipendio, Anaſtaſij conſtitutione in Caſtrenſe peculium referebatur, *l.vltim. C. eodem.* Ex quo apparet, illos verè milites non fuiſſe, quia de hoc dubitandum non erat, neque lege cauendum, *dict.l.vltim. & l.omnimodo.§.vltim.C. de inoffi. teſtam.* Præterea ſi parentes hanc Palatinam militiam pro filio emiſſent, pretium ipſis in legitimam non computabatur. Vnde vendi potuiſſe huiuſmodi officium deprehenditur. A tutela etiam & cura, erant immunes, aliiſque eorum liberi priuilegiis honeſtabantur, *dict. l.vltim.* Hi prius fuere clariſſimi, *dict.l. C. eodem.* poſtea ſpectabiles ſunt facti, *dict.l omnimod.§. vltim.* Depoſito verò poſt annos XIII. officio, erant illuſtres. Inter eos enim, qui Magiſtri, vel Comitis domeſticorum, officio functi erant, connumerabantur, *l.1. C.eod. tit.* Hæc de Silentiariis, qui etſi à Magiſtro officiorum iudicabantur, cùm tamen ſub Præpoſiti ſacri cubiculi obſequio eos fuiſſe conſtet, *l.penult. & vltim. C.eod.* de ipſis hoc loco diſſerui.

DE MAGISTRO OFFICIORVM Orientis, & eius inſignibus.

Cap. LXII.

PRæpositvm ſacricubiculi ſequitur Magiſter officiorum, quem Ducem ordinum Palatinorum Zoſimus *in ſecundo*, & Procopius *in 1. de bell.Perſico*, appellant. Non tantum enim Palatinis, & principis miniſtris, ac ſcholis palatij arma tractantibus imperabat, ſed & fabricis, & limitaneis Ducibus, vel Comitibus, *l.penultim. C.de offi. Mag.off.* à quibus, ad Magiſtrum officiorum, & Quæſtorem appellabatur, *l.penultim. C. de app.* Hanc Magiſteriam dignitatem vocant iura, *§.1. in procem. ff. §. 1. in prima conſtit.C.l.2.§.hoc etiam, C.de offi. P P. Afric.* & Caſſiodorus, *lib. 6.* cuius præcipuum munus fuiſſe dicit, vt Principi Senatores offerret. Ad ipſum, inquit, palatij pertinet diſciplina, ipſe inſolentiam ſcholarum, mores procelloſos moderationis ſuæ terminis diſſerenat. Tum multi ordines ſine confuſione aliqua componuntur: Et paulo poſt: Per eum Senator veniens, noſtris præſentatur obtutibus, admonet trepidum, componit loquentem: ſua quinetiam ſolet verba, inſerere, vt nos decenter omnia debeamus audire. Aſpectus regij haud irritus promiſſor, collocutionis noſtræ glorioſus donator, aulici conſiſtorij, quaſi quidam Lucifer. Nam ſicut ille venturum diem promittit, ſic iſte deſiderantibus vultum ſerenitatis noſtræ attribuit, cauſarum præterea maximum pondus in eius audaciæ finibus, optima ſecuritate reponimus. Et paulò poſt: veredorum quinetiam opportunam velocitatem, quorum ſtatus ſemper in curſu eſt, diligentiæ ſuæ diſtrictione cuſtodit, vt ſollicitudines noſtras, quas conſilio iuuat, beneficio celeritatis expediat. Per eum nobis legatorum, quamuis feſtinantiom prænunciatur aduentus, per eum nominis noſtri deſtinatur erectio, & iſti principaliter creditur, quod tam neceſſarium eſſe ſentitur. His etiam laboribus æſtimatis, poteſtatem magnam huic decreuit antiquitas, vt nemo iudicum per prouincias faſcem aſſumeret, niſi hoc & ipſe fieri decreuiſſet. Peræquatores etiam

victua-

victualium rerum in hac vrbe regia, propria voluntate constituit, & tam necessariæ rei iudicem fecit. Hæc ille.

Officiorum autem Magister dicebatur, quod officiis, id est Ministeriis, seu Princip. ministrantibus præerat; nomen enim officij, etsi multa significat, hic pro ministerio accipitur, vt apud Marcianum, *l. legatis. §. si ex off. ff. de leg. 3.* si ex officio, inquit, quis ad artificium transierit, officium artificio mutatur; Et in eodem sensu sæpè apud alios sumitur. *in l. seruos. ff. de manum. test. l. si non sortem. §. libertus ff. de condi. indeb. cum simil.* Adaucus martyr Diocletiani Imper. Magister officiorum, & Quæstor fuit. *Eusebius li. 8 cap 23.*

NOTITIA

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS MAGISTRI OFFICIORVM.

COMMENTARIVM.

MAGISTER officiorum Orientis insignia hæc habebat: Abacum tapeto in medio surrecto instratum, quo nititur erectus liber, argento tectus, aureis virgulis in thūbum ornatus, in medio verò duorum principum vultus aureos continet, infrascriptum est. FABRICÆ, quæ sub huius cura erant & in quibus varia armorum genera hic depicta fiebant.

In primis spectantur, cum suis symbolis septem clypei Sex in manuscriptis. Hos Pierius *li. Hieroglyphico.* 15. vult fuisse proprios Præfectorum fabricarum: Ego scutorum militum exemplaria fuisse puto, quæ etsi non in omnibus, certè in pluribus illis conueniunt. Itaque fabricas scutarias nuncupatas referunt, in quibus scuta militibus tradenda fabricabantur.

In horum vno cœruleo est dimidiatus serpens luteus aureus vmbilicus, margo rubeus, intra quē à leua parte est onyx paruus cum Æthiopis sigillo, vt Pierius depingit: Sed in Codice impresso imago est togati Principis orbem ruentis; In vmbone aureus orbis decussatus, anguis dimidia parte est truncus, qualem in alio fabricæ clypeo idem Pierius describit, quod symbolum in Marcomannis, Honorianis, & Cetratis sub Magistro equitum pręsentali Occidentis sum interpretatus. In Oriente enim non reperitur.

Alius clypeus rubens in medio aureum orbem luteam, acutasque cuspides emittentem, & cladem hostibus minantem habet. Marginem cœruleus limbus cingit, prout gerunt Atcarii iuniores, sub Magistro militum per Illyricum, in quibus hoc insigne exposui.

Tertius, & ipse rubeus aureum globum in vmbone tenet, septem paruis cuspidibus armatum, & aliis septem orbiculis circundatum, quos maior luteus orbis sustinet, octo longis luteisque trabibus circummunitus. Simile symbolum in Oriente sub Magistro militum Thraciæ Flauia Gemina, in Occidente Lancearij ferunt: exceptis orbiculis. Vnū significat esse, & magnum orbis Rom. Imperium, atque vndique munitum, etsi ob diuisionem minus videatur, vt alias dictum. In manuscriptis, est geminus orbis luteus, senis & duplicibus trabibus munitus.

Est & alia parma rubra, continens globum luteum acutos mucrones emittentem qui marginem pertingunt, medio, aureus vmbilicus includitur, vnde aliæ; sed breuiores luteęque cuspides exeunt. Nigræ lineæ, totam clypei faciem inumbrāt. Paruus vmbilicus, Imperium etsi ob diuisionem comminutum, aduersus hostes, armatum esse ostēdit, & vtrumque eius orbem vnitum. In maiusque auctum, maiorem illis cladem allaturum. Id verò tectum & latens esse, ex adumbratione significatur nisi per eas mare malimus significari. Simile insigne est Balistariis iunioribus, sub Magistro militum per Thracias. In manuscriptis hic clypeus deest.

Aliam parmam cœruleam, nigræ lineæ ad medium occupant, vbi orbis aureus splendet, qualem Lancearij iuniores, Meneruij, & alij sub Magistro militum per Illyricum gestant, Etiam id terras mareque vni Imperio Rom. subesse insinuat. Rubeus circulus marginem ambit.

In alterius parmæ cœruleæ vmbone, luteus orbis & nigris lineis decussatim diuisus, duplici luteóq; vinculo cingitur: Dimidiū verò clypeum, nigræ lineæ percurrunt, quæ maris sunt typus. Duplex circulus rubeus marginem ambit; Simile insigne ferunt Quarti Sagittarij, sub Magistro equitum pręsentali Occidentis. Diuisum orbem Rom. vno contineri Imperio insinuat.

In vltimæ parmę viridis vmbone, globus luteus, in medio quadram tabellam & ipsam luteam sustinet. Illum octo lutei orbiculi, in medio clauis confixi, & luteo circulo cincti circundant. Nigræ lineæ, tertiam ferè clypei partem occupant, quem rubeus limbus circumplectitur. Idem est argumentum, quod superioris symboli Tabula legem orbi à Principe datam refert. Orbiculi clauis confixi orbem Romanum firmiter & vndique munitum esse denotant. Manuscriptis pro hoc symbolo est orbis luteus, duobus circulis item luteis cinctus, & rostris circum armatus, qualis est clypeus Comitis domesticorum peditum. Vrsini codex argenteum globum albo circulo cinctum, & vndique rostris munitum repræsentat: Madrucianus, in cœruleæ parmæ vmbone, album vmbilicum, cœruleo luteóque circulo inclusum refert; alba tabella supra eminet. In aliis quoque symbolis in paucis quibusdam manuscripti variant.

A clypeorum lateribus bina vtrinque stant spicula, quæ indicant in fabricis lanceas & arma fuisse fabricata; propè tres cuspides visuntur, quibus signa militaria infigebantur. Quatuor aut quinque galeæ cum cristis, duæ loricæ, & totidem thoraces, duo enses, & totidem spatæ, ocreæ, secures bipennes, plumbatę seu plumbeæ pilæ. Manuscripti addunt arcū, & duas pharetras. Hæc fabricas armorum loricatas, spatarias, acuariásque nuncupatas referunt. Et licet nulla hoc nomine appelletur in Oriente, dubitandum non est huiusmodi arma ibi fabricata fuisse, præsertim illis in locis, quibus nullum armorum genus inscribitur. Sed in Occidente suæ armorum species singulis fabricis applicantur. Nulli verò licebat hæc arma facere. *l. vn. §. magnus ff. de public.* nisi fabris, qui in certis Imperij locis iussu Principis ea fabricabant, & Fabricenses appellabantur, *l. 1. C. de Fabricen. li.* 1. *& in §. 1. in auth. de armis.* quibus salarium ex publico dabatur, neque ipsis hæc aliis vendere licebat. In tractu Orientis quinque tantum fabricę, id est armorum officinæ erant, tres in Ponto, vna in Asia, duæ in Thraciis, quatuor in Illyrico. Hæc insignia in huius magistri auditorio spectabantur, & fortè eo procedente præferebantur, cum pręconum acclamationibus, qui eum Imperij patrem pręedicabat. Gratianus, *in l. 1. Cod. de Quæsto. & magi. offi.* Qui inquit ex officiali magisterio attonito splendore viguerunt, acclamatione excipiantur solita, nec pręterëantur vt incogniti: officiale autem magisterium vocat Magistri officiorum. Illustris est hic Magister, *l. 3. C. de curs. pub. l. eos. C. de prin. age. in reb. lib.* 12. & Magnificus, *in l. 4. C. de ag. in reb. lib.* 12. & quandoque Comes vocatur, *l. iudic b. eod. n. C. l. pen. & vl. C. de castren. lib. & ministeria li.* 12. *& d. l.* 3. Magister palatij à Cassiodoro, quo nomine etiam appellatur Tribonianus, *in §. ad istum. C. de Iustin. C. confir.* Præerat scholis, Metoribus Lampadariis, quatuor scriniis, officio admissionum, & fabricis, quæ ordine explicabuntur, & in tabula summatim repræsentabuntur.

tabuntur cubicularijs etiam alijsq; ministris Principis, ius dicebat Sed & Duces, ac Comites limitanei, eorúmq; ue officia, & castrorum præpositi illius suberant ditioni, *l. viros. C. de diuer. offi.* & ob id pedaneum iudicem ipsorum causas cognoscentem habebat. §. 1. *Nouel.* 82. *seu auth. de iud.* Omnes summatim post notitiæ contextum repræsentabo.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Illustris Magistri officiorum.

SCHOLA scutariorum prima.
Schola scutariorum secunda.
Schola gentilium seniorum.
Schola scutariorum sagittariorum.
Schola scutariorum Clibanariorum.
Schola armaturarum iuniorum.
Schola gentilium iuniorum.
Schola agentium in rebus, & deputati eiusdem scholę.
Mensores, & Lampadarij.
Scrinium Memoriæ.
Scrinium epistolarum.
Scrinium libellorum.
Scrinium dispositionum.
Officiorum admissionum.

Fabricæ infrascriptæ Orientis V.

Scutaria & armorum Damasci.
Scutaria, & armorum Antiochiæ.
Clibanaria Antiochiæ.
Scutaria & armamentaria Ædessæ.
Hastaria Irenopolitana Ciliciæ.

Pontica III.

Clibanaria Cæsareæ Cappadociæ.
Scutaria & armorum Nicomediæ.
Clibanaria Nicomediæ.

Asiana I.

Scutaria & armorum Sardis Lydiæ.

Thracium II.

Scutaria & armorum Hadrianopoli, Hæmimontis.
Scutariæ, & armorum Martionopoli.

Illyrici IIII.

Thessalonicensis.
Naissatensis.
Ratiarensis.
Scutaria Horreomargensis.
Officium autem suprascripti viri illustris Magistri officiorum de schola agentium in reb. est ita.
Adiutor.
Subadiuua adiutores duo.
Fabricarum tres.
Barbariorum tres.
Orientis vnus.
Asianæ vnus.
Ponticæ vnus.
Thraciarum, & Illyrici vnus.
Curiosus cursus publici Præsentalis vnus.
Curiosi per omnes prouincias.
Interpretes diuisarum gentium.
Magister officiorum ipse emittit.

NOS IN TABELLA OSTENDIMVS QVIBVS PRÆEST MAGISTER officiorum.

Magister officiorum præest;
- *Scholis VIII.*
  - *Scutariorum 1.*
  - *Scutariorum 2.*
  - *Gentilium seniorum.*
  - *Scutariorum Sagittariorum.*
  - *Scutariorum Clibanariorum.*
  - *Armaturarum iuniorum.*
  - *Gentilium iuniorum*
  - *Agentium in rebus, & deputatorum schola.*
- *Mensoribus.*
- *Lampadiis.*
- *Scrinijs IIII.*
  - *Memoriæ, in quo viri 62. ex quibus*
    - *Antiquarij* VII.
      - *Græci* IIII.
      - *Latini* III.
    - *Adiutores Quæstoris.* XII.
  - *Epistolarum, viri* 34.
  - *Libellorum, viri* 34.
  - *Dispositionum.*
- *Officio admissionum.*

- *Fabricis XV.*
  - *Orientis V.*
    - *Scutaria, & armorum Damasci.*
    - *Scutaria, & Armorum Antiochiæ.*
    - *Clibanaria Antiochia.*
    - *Scutaria & armamentaria Ædessa.*
    - *Hastaria Irenopolitana Ciliciæ.*
  - *Pontica III.*
    - *Clibanaria Cæsarea Cappadocia.*
    - *Scutaria, & Armorum Nicomedia.*
    - *Clibanaria Nicomedia.*
  - *Asiana I.*
    - *Scutaria, & armorum Sardis Lydiæ.*
  - *Thraciarum II.*
    - *Scutaria, & armorum Hadrianopoli Hemimonti.*
    - *Scutaria, & armorum Martianopoli.*
  - *Illyrici IIII.*
    - *Thessalonicensis.*
    - *Naissatensis.*
    - *Ratiarensis.*
    - *Scutaria Horreomargensis.*
- *Limitaneis*
  - *Comitibus II.*
  - *Ducibus XIII.*

DE SCHOLIS QVIBVS PRÆERAT MAGISTER officiorum.

CAP. LXIII.

IN primis scholis octo Magistrum officiorum imperasse Notitia scribit: Quatuor scutariorum, duarum Gentilium, vni armaturarum, & alij Agentium in rebus, quæ scholæ Palatinæ à Marcellino *lib.14.* appellantur, qui tuebantur palatium. Solis, inquit, scholis Constantius iussit Gallum esse contentum Palatinis, & Præfectorum cum scutariis, & gentilibus, & infra. Aduocatos Palatinarum primos scholarum allocutus est. Scholam non locum vbi virtuti datur opera, neque ipsam virtutis excitationem, sed tempus opportunum, quo virtuti vacatur, significare Suidas memorat: in quo sensu *li.1. Tusculan. quæst.* Cicero accepisse videtur. Dictum, inquit, quinque scholas, vt Græci appellant, in totidem libros contuli: Sed hic schola pro ordine militantium accipitur. Vegetius *lib.2.cap 71.* pro centuria sumere videtur. Per diuersas ait, cohortes, & diuersas scholas promouentes milites, & subdit, Primipili, Centurio postquam in orbem in omnes cohortes per diuersas administrauerit scholas, in prima cohorte ad hanc peruenit palmam: Hæ non legiones, non cohortes, non vexillationes erāt, sed corpora militum, vulgus Italicum societates appellat. Scholas in plurali tantum Festus ponit. Præter has octo tres aliæ scholæ fuerunt silentiariorum, & equitum, peditúmque domesticorum; Itaque vndecim, in toto Orientis Imperio, scholæ reperiuntur, & ita à Iustiniano *in l. vlt. C. loc.* numerantur. Duæ inermes agentium in rebus, & Silentiariorum, & nouem armatæ militiæ: qui erant milites Armeni, omnium præstantissimi numero 3500. computatis duabus domesticorum scholis. His duo millia militum addidit Iustinianus, qui supranumerarij sunt vocati. Suidas *in verbo. ὑπεράριθμοι. & in verb. σχολάριοι.* Erant, inquit, 3500. ex præstantissimis Armenis in scholas diuisi, & Principis palatium custodiebant, & ideo huic Magistro parebant, ac vberius cæteris militibus salarium percipiebant. Hæc è Procopio *ἀνεκδότοις* mutuatus videtur, vbi idem fermè scribit. Alij inquit milites non pauciores tribus millibus quingentis ad custodiam Palatij sunt constituti, quos scholares vocant, quibus longè maius stipendium, quàm cæteris dari consueuit, initio ex præstantissimis Armenis delecti hunc honorem promerue-runt: Postquam verò Zeno Imperium adeptus est, inter eos etiam molles & imbelles sunt recepti, donec progressu temporis etiam seruilis conditionis homines hunc honorem emerunt. Verum Iustinianus Princeps factus, plures magna pecunia ab eis recepta ad hunc honorem promouit. Et cùm numerum complesset, alia duo millia addidit, quos supra numerarios vocauit, nullámque pecuniam illis dedit. Scholis nouem tantum Magister officiorum imperabat; Domesticorum enim Equitum peditum scholæ à suis Comitibus Magistrorum militum vices agentibus iudicabantur. *l.1. C. de venatione ferarum in inscriptione.* Notitia verò VIII. tantum scholas, vt dictum est, sub Magistro officiorum ponit, Silentiariorum omittens, quos Primicerio cubiculi paruisse tradidimus. Hi tamē postea à Magistro officiorum sunt iudicati Zeno, *in l. 4. C. de silentiar.* Iubemus inquit, qui quemlibet deuotissimorum silentiariorum scholæ ciuiliter vel criminaliter pulsare maluerint, ex iudicio tantummodo Magistri officiorum conueniri. Nullus verò has scholas ingredi poterat, qui à Principe probatus non esset, & ideo ipsorum nomina in scriniis maioris laterculi à Notariis tribunis scribebantur, ac singulo quadrimestri multis quotidie decedentibus vel abeuntibus, eorum album, vel matriculæ renouabantur. *l. vl. C. de offi. Mag offic.* In primis scholaribus omnibus interdicebatur, ne cuiusquam prædia conducerent, ne ab armorum exercitatione auocarentur. *d. l. vlt. C. loca.* Aliæ sub P.P. erant scholæ, *l. 2. de offic P.P. Africa.* quibuscum hę vndecim nihil commune habent. Cuique scholæ suus præerat Comes, vir spectabilis *1. C. de prim. scholar. l. 2. C. de off Mag.* Ita enim scholarum capita Theodosius & Honorius A. A. vocant, *d. l. C. de off. Mag. offic l. C. de com. & tribun. scholar.* Comitem sequebatur Primicerius, qui idem Tribunus vocabatur, & ipse spectabilis. *l. 2. C. de domest. & protect. seu l. vlt. C. Theo.* Post hūc Decem primi sequentes erant Clarissimi, *d. l. 2.* Quorum primus Secundocerius est dictus, postea hi ad Primicerij gradum promouebantur, *d. l. 2.* Decem illi cum scholarum ad exemplum Decurionum Ciuitatum sunt inuenti, qui & ipsi decem primos habebant, *l.*

l.1.in pr. l 3.§. Decaprotos l.vlt.§ munera ff.de mun & honor. post hos erãt Ducenarij, deinde Cẽtenarij, mox Biarchæ, postea Circitores, exinde Equites, vltimi tyrones, qui erant plures, quemadmodum in schola Agentium rebus. *l.3.C.de Agent.in reb.* Hos deponendi corrigendive facultatem, eorum Comes non habebat. sed hoc ad Magistrum officiorum spectabat. *l.3. C.de offic. Mag. offic.* Ducenarij, CC. militibus præesse consueuerant, Centenarij, C. *Veget.l.2.c.*8. Biarcha verò erat commeatus pręfectus, nam Bios victum significat: similis erat Pręfecto contubernij X. militum. *Veget.d.c.*8. Circitor, publicus vrbis custos, aliàs Circitores sunt, qui res venales per vrbem circunferunt. *l. quicunque. §. sed & eos ff.de Instit.* Apud milites pro eo, qui vigilias circuit, accipitur. Eques verò plus erat, quàm simplex miles. Pedes dicebatur, qui nullum adhuc gradum habebat. Primoribus ampliora cęteris stipendia dabantur, ait Suidas. Nam prout gradu excellebant, plus habebant: Nemini verò licebat scholarem fieri, aut ad eorum gradum promoueri sine Principis consensu, & ob id codicillis à Notariis Laterculensibus scriptis, & à Principe subscriptis, creabantur: & eorum nomina in Laterculo maiore conseruabantur. Cum verò etiã millia & quingenti Armeni, in IX. scholas diuiderentur inter hos Agentes in rebus, & Silentiarij inermes, non connumerabantur: singula schola si æqualem facimus diuisionem, plus minus 400. militibus continebat. Sub Magistro Officiorum sequentes scholæ à Notitia recensentur.

Schola Scvtariorvm Prima. Hi & sequentes Principem comitari consueuerant. Zosimus, *in tertio.* Recedentibus inquit duobus ordinibus qui Principem stipare solebant Scutarij dicũtur, scutis enim potissimum vtentes, totum etiam corpus, armis tegebant, non tamen equos, vt clibanarij, ita armis tectos pedites, Scutatos vocatos fuisse, auctor est Veget. *lib.1. cap.*20. Hi à Constantino instituti videntur, quibus, & scholæ Clibanariorum panes quosdam assignauit. *l.9.C.T.de annon.ciuilib.* Huius scholæ meminit Marcellinus, *lib.* 26. Obscuris, inquit paucorum susurris nomen perstringebatur Equitii scholæ primæ Scutariorum, etiam tum Tribuni: Idem *lib.*20. De Scutariis autem, ait, & Gentilibus excepere quemque promptissimum. & alibi, Primi Scutarij sub Magistro militum Pręsentali primo, & magistro per Orientem, merebant inter Vexillationes Comitatenses: sed an sint ex his subsisto. Armis vtebantur, qualia in officiorum Magistri insignibus ostenduntur: Hi & sequentes etiam in Occidente reperiuntur.

Scvtariorvm Schola II. dicta ad primæ differentiam, cuius idem Marcellinus, *lib.* 25. *ad finem* meminit. Quibus, inquit, compertis, Valentiniano, qui cum his redierat regenda Scutariorum secunda schola committitur: Is est Valentinianus qui mox imperauit. Secunda Scutarii, equo sub Magistro Præsentali, inter Vexillationes Comitatenses militabant.

Schola Gentilivm seniorum, Hi erant idololatrę ex Barbaris Rom. Imperio minimè subditis, variisque gentibus collecti, vt ait Zonaras *in Madrucian.* Modestinus quoque *in l. Athleta, §.1.de excus.tut* appellat Gentilium sacerdotia Idololatrarum: Procopius *lib.5.de bello Persico,* Romanis fœderatos gentiles Phylarchos fuisse dicit. De his ita Marcellinus, *lib.*27. Promptè præite ante alias duo iuuenes lecti in principiis adeundi discriminis Saluius Vlipicinos Scutarius vnus, alter scholæ Gentilium. Et alibi *lib.15.& lib.* 20. Malaricus Gentilium rector. Hi in Occidente quoque militabant.

Scvtariorvm Sagittariorvm. Hi armis vndique tecti sagittis vtebantur in prælio. Eiusdem nominis cuneus sub Duce Mœsiæ secundæ merebat, & alius sub duce Daciæ, nisi fuerint sequentis scholæ.

Scvtariorvm Clibanariorvm, id est, Cataphractorum, ipsi, & equi, toti erant armiscõtecti quemadmodum supra exposui; hi & à Constantino inuenti fuisse videntur, quibus certos panes quemadmodum & aliis Scutariis est elargitus *d.l.9. C.Th.de anno. ciuilib.* Eorum arma in Magistri officiorum insignibus, spectantur.

Armatvrarvm Ivniorvm schola est dicta, quia non loricis, sed solidis armis supra ostensis, quas armaturas vocabant, vtebantur, vt ait Ælianus, *in libello de instruendis aciebus,* qui pedestrem ordinem in tres partes diuidit, Armaturam Velites & Peltatos. Grauissimis armis more Macedonum munitos, grauem armaturam vocat, qui etiã armati nominabantur, quod & de equitibus est dicendum: Nam Scutum grandius, & hastam longiorem gestant. Cuneus Secundorum Armigerorum erat sub Duce Mœsiæ secundæ. Armaturarum seniorum schola, in Occidente merebat. Harum & Marcellinus, *l.14. 15.& 27.* meminit Balcobaudes, inquit, armaturarum tribunus. Ordinem scholarium iuniorum à Gordiano iuniore restitutum, & iuniorum ab eo vocatum Cedrenus scribit.

Gentilivm Ivniorvm ad differentiam seniorum nuncupatorum. In Occidente sex tantum scholæ nominantur.

DE SCHOLA AGENTIVM IN REBVS.

Cap. LXIIII.

Octava Magistro officiorum, parebat schola Agentium in rebus quam velut pręcipuam, & officio à cæteris diuisam proprio capite tractandam esse censui. Hi erant Principis nuncij in prouincias, & alia loca ob diuersa negocia missi. D. Hieronymus, *in 1.c. Abdiæ.* quos inquit, nunc Agentes in rebus, vel Vetedarios appellant, veteres Frumentarios nominabant. Sextus Aurelius Victor. *de Cæsaribus in Diocletiano.* Nec minore, inquit, studio pacis officia vincta legibus ęquissimis, ac remoto pestilenti Frumentariorum genere, quorum nunc Agentes rerum simillimi sunt; qui cum ad explorandũ annunciandúmque, qui fortè in prouinciis motus existerent, instituti viderentur, compositis nefariè criminationibus, iniecto passim metu præcipuè remotissimo cuique, cuncta fœdè diripiebant. Hactenus Victor. Frumentariorum nomen antiquitus institutum, vsque ad Constantinum permansit. Ante Hadrianum enim, & postea sub multis Principibus, Frumentarij appellabantur. Spartianus loquens de Hadriano, *in eo.* erat inquit, curiosus non solum domus suæ, sed etiam amicorum, ita vt per Frumentarios occulta omnia exploraret. Lampridius in Commodo, Præfecti Prætorio, ait, Anterum eductum è palatio sacrorum causa, & redeuntem in hortos suos per Frumentarios occiderunt. Item Capitolinus ita de Ma-

crino, *in eo.* cum quidam milites ancillæ hospitis pudorem deprauasse suspecti essent, atque per quendam frumentarium ille didicisset, adduci eos iussit, & pœna affecit. Idem in Maximo & Albino scriptum est præterea ad omnes prouincias missis frumentariis iussumque, vt quicunque Maximinum inuisent, in hostium numero ducerentur. Item Trebellius Pollio in Claudio, cum nunciatum esset Gallieno per frumentarios Claudium irasci, quod ille mollius viueret, nihil eum grauius accepit. Frumentarij fortè à militibus frumentariis legionum sunt dicti, quorum crebra in antiquis monumentis fit mentio, sicut enim illi frumenta perquirebant, ita isti inuestigabant, quæ in prouinciis fierent, & Principi nunciabant, eiúsque mandata ad quoscunque perferebant. Postea agentes in rebus sunt vocati, qui iussa Imperatoris exequebantur. Constantinus enim ad Agentes in rebus ita scribit, *in l. 1. C. de offic. magistr. off.* Ad curas agendas & cursum illi exeant, quos ordo militiæ vocat & laborum: curas enim vel res agendis pro negociis Principis ponit. idem Constantinus. *in l. 7. C. Th. de curs. pub.* Agentes inquit, in rebus ad mouendum militem mitti consueuerunt Arcadius, & Honorius *in l 2. C. de execu. & exactor.* Quicunque, aiunt, palatio nostro ad prouincias commeauerit, compulsor, exactor, Admonitor, Potitórve præcepti, Agens in rebus hæc tantum potestatis arripiat, quantum est mandatum, vt plurimum ergo erant Veredarii, qui litteras & mandata Principis celeriter ferebant, qualem fuisse Zenonem Anachoreta Theodoretus *φιλόθεος ἱστορίας* seu libro scribit, *in relig histo.* cum primum ait, Imperator Valens fuisset de medio sublatus, militare deposuit cingulum. Erat autem adscriptus in numerum eorum, qui litteras Imperatoris ferebant celeriter, Honorius A. *in l. 14. Co Theod eo* Agentes, inquit, in rebus, quibus iniuncti negocij tempus emensum est, ad comitatum reuerti probant caussas necessariæ tarditatis. Varia enim iis à Principe negocia committebantur, quæ intra præfinitum tempus exequi tenebantur. Et quoniam semper in itinere versabantur, eos sæua pericula adire, & vitæ renunciare Theodosius scribit, *l. principes. C. de princip. agen in reb.* ex his aliqui ad mansiones mittebantur, vt inspicerent, ne quis sine duplomate, aut supra modum euectionis curreret. Constantius, *in l 2. C. de curiosis.* agentes in rebus in curis agendis, & euectionibus publici cursus inspiciendis, prouidebunt, ne quis citra euectionis auctoritatem moueat cursum, vel amplius postulet, quam concessit euectio. Hæc ille. Ad hoc munus singuli in singulas prouincias mittebantur vt Arcadius; & Honorius *in l. vltim. C. de curios.* sanxerunt. Agentes, inquiunt, in rebus singulos in singulas prouincias, mittendos esse censemus, quibus inspiciendarum euectionum tantum debebat cura mandari: Nec verò ex omni numero mittebantur, sed qui gradum in schola meruissent. *li. 1. C. de offi. mag. officio.* Hi curiosi dicebantur, *in l. 1. & sequ. de curios. & station.* Primicerius Senatórque, qui aliis in scholis esse consueuerant: in hac non reperiuntur, sed tantum Ducenarij, qui plus 48. esse non poterant, & centenarii qui numerum 200. non excedebant: Biarchæ 250. Circitores 300. Equites 450. qui simul iuncti gradu fungentes 1248. numerum implebant. *l. 3. C. de agentib. in reb.* Alij præter hos priuati nunciis per diuersa loca perferendis vocabant. Instar primæ cohortis Milliariæ dictæ erant ordinat. Quemadmodum enim illa Primipilum 400. militibus præfectum habebat & primum hastatum, qui 200. regebat, & Ducenarius vocabatur, Principem. Secundum hastatum, qui singuli CL. militibus præerant, & Vltimum, qui centum viris imperabat. *Vege. lib 2. c. 8.* Sic iidem ferè gradus in schola Agentium in rebus inueniebantur.

In hanc enim scholam recepti, primo Equites. mox Circitures, biarchi, Cẽtenarij, Ducenariique gradatim fiebant, donec ad Principis gradum ascenderent, id est primi officiorum magistratuum crearentur: *l. 1. C de offic. mag. offic.* Cum enim à laboribus itinerum quiescebant, tum Ducenarij, & Cẽtenarij facti, in prouincias mittebantur, vt magistratuum officiis præessent, & tunc Principes vocabantur, quo munere functi, Proconsulis, aut Vicarij dignitatem assequebantur *l. 3. l. 105. & l seq. C. de princ. agent. in reb* Inuenio autem in Orientis prouincias XIIII. Principes officiorum ex schola Agẽtium in rebus exiisse. In Occidentis VI. In Scriniis etiam memoriæ epistolarum, & libellorum, Adiutorum officio fungebantur. *l. agentes in rebus C. eod.* In Fabricarum quoque scrinio quattuor ex bis qui Principes fuissent, pro Subadiuuis seruiebant. *d. l. agent l. ex eo. C. de agentib. in reb.* Stipendium à Principe percipiebant, & ideo sine scriptura probatoria ab eo subscripta eligi non poterant, quę in scrinio memoriæ; vbi illi Subadiuuæ erant, reponebatur. *l. 3. in fi. C. eo. & l. vlt. C. de di. off §. & est notitia, l. vl. ad med. C. de inoff. test.* Aliæ verò scholæ à Primicerio notariorum tractabantur: Hanc scholam esse opinor, quæ palatina vocatur, & lites coram Principe agitatas exequebatur, *l properandum §. fin autẽ vtraque parte C. de iud.* officia palatina à D. Ambrosio, appellantur, *epistol 33 ad Marcel. foror.* palatina, inquit, omnia officia, hoc est memoriales, agentes in rebus temperant à processu. Priuilegium habebat huius scholę Centenarii. Ducenarii. & Adiuuæ, ne sub alio Romæ aut Constantinopoli quam Magistro officiorum conuenirentur; alibi verò iure cõmuni vtebantur *l ex eo. C. eo de iud.* & ideò magistrani diuinorum officiorum à Metaphraste appellantur. 22. *Octob* Idem eorum matribus, vxoribus, liberis, seruísque priuilegium tribuitur. *l. vltim. C. eod. h. nostro tit.* Hos Gotthi Salones appellabant, vt ex pluribus Cassiodori locis deprehenditur.

In schola Agentium in rebus erant quidam Deputati dicti, quos eos fuisse opinor, qui ipsis Agentibus velut ministri inseruiebant, & eos currentes, comitabantur; quemadmodum apud Valentinianum legimus. *in leg. vltim. Cod. de ser. fugi.* seruos publicos armorum fabricæ deputatos fuisse qui carbones accendendo, aut ligna ferendo, vel huiusmodi alia agendo, armis fabricandis inseruiebant, vt Dendrophori, & similes, quorum etiam Nouella 85. meminit, *seu Authen. de armis. §. 4.* Sic deputati sacrę vestis erant qui eas manibus componebant & aptabant *l. scriniis. §. deputati. C. de palatin. sacr. largitio.* Reliqua agentium in rebus ex officio huius Magistri sunt petenda, quod totum ex his constabat. Hæ sunt octo scholæ quibus Magister officiorum imperabat Nũc ad

alies

alios palatij ministros illis subiectos est transeundum.

DE MENSORIBVS, LAMPADARIIS, admissionalibus, & inuitatoribus.

Cap. LXV.

Mensoribvs etiam Magister officiorum imperabat, qui Principem in aliquam ciuitatem, iturum præibant, & domos, in quibus quisque hospitaturus esset, signo denotabant, vt ad Theodotum Magistrum officiorum Valentinianus A. scribit, *in l. 1. & 2. C. de metatis.* apud quem vulgò legitur Metatores: Sed in Codice Theodosiano est Mensores, & ita appellat Vegetius, *lib. 14. cap. 7.* Mensores, inquit, sunt, qui in castris ad Podismum dimetiuntur locos, in quibus milites tentoria figunt, vel hospitia in ciuitatibus præstant. Metatores verò appellat, qui præcedentes locum eligunt castris. Plerunque tamen promiscuè Metatores & Mensores vocantur, qui ante exercitum vias complanabant. D Ambrosius, *l. in examero lib. 5. cap. 10.* metatores, inquit, itinera disponunt: id clarius in Psalm. 119. serm. 5. his verbis explicat. Miles, qui ingreditur iter, viandi ordinem non ipse disponit sibi, nec pro suo arbitrio viam carpit, nec voluptaria captat compendia, ne recedat à signis, sed itinerarium ab Imperatore accipit, & custodit illud, præscripto incedit ordine, cum armis suis ambulat, rectáque via conficit iter, vt inueniat commeantium parata sibi subsidia. Si alio ambulauerit itinere annonam non incipit, mansionem paratam non inuenit, quia Imperator iis iubet hæc præparari, omnia qui sequuntur, nec dextra nec sinistra à præscripto itinere declinant, meritóque non deficit qui imperatorem sequitur suum. Moderatè enim ambulat, quia Imperator non quod sibi vtile, sed quod omnibus possibile, considerat: ideò & statiuas ordinat, triduo ambulat exercitus, quarto requiescit die. Eliguntur ciuitates, in quibus triduum, quatriduum, & plures interponantur dies, si aquis abundant commerciis frequentantur, & ita sine labore conficitur iter, donec ad eam vrbem perueniatur, quæ quasi regalis eligitur, in qua fessis exercitibus requies ministretur. Hactenus D. Ambrosius. His concinit, quod Lampridius in Alexandro scribit itinerum, ait, dies publicè proponebantur, vt edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset illa die, illa hora, ab vrbe sum exiturus, & in prima mansione mansurus: Deinde per ordinem mansiones, deinde statiuæ, deinde vbi annona esset accipienda: idem fermè tradit Constantinus Porphyrogenneta de thematibus: mensores, inquit, sunt, qui Fossatum metiuntur & constituunt, Fossatum autem castra appellat, in quo sensu hoc vocabulum ab Honorio *in l. 1. C. T. de terris limit.* & Zosimo *lib. 3.* vsurpatur. Sed à Leone A. *in l. vlt. C. de diuer. off.* mensores inter eos ponuntur, qui in Principis palatio alio officio fungebantur, & fortè aulicis annonam, & equis pabula metiebantur. Hi quoque à Principe in scrinio libellorum probabantur, *in l. vlt. ad fi. C. de diuers. offi.* Eorum Primicerius, id est primus cum biennio in eo gradu permansisset vltimi agentium in rebus locum cō sequebatur, id est eius scholæ tyro fiebat, Honorius *in l. vnica, C. de mensor.* ad Æmilianum Magistrum officiorum scribit. Alij erāt mensores apud magistros militum, qui & ipsi domos signabant in quibus milites erant hospitaturi, qui ad hunc locum non pertinet.

Lampadarius quoque Magister officiorum præerat non solum his, qui lampadum palatij curam habebant, vt accenderentur & niterent, sed, & aliis quos ad vsus scrinij deputatos fuisse Leo *in d. l. vlt. ad fi.* scribit. Es erant scrinia memoriæ, libel lorum, epistolarum & admissionum quorum scribis in multam noctem vigilantibus, & scribentib. cum Lampadibus opus esset, his accēdendis & curandis Lampadarij præficiebantur, qui in scrinio libellorum, & ipsi à Principe erant probandi, *d. l. vlt.* Auctor est in Commodo & Pertinace Herodianus Principi ignem prælatum fuisse, de cuius ministris vereor hic non intelligi, cum Leo A. de his notitiæ aulicis loquens eos mensores, & lampadarios suæ dispositioni teferuet qui scriniis inseruiunt. Habebant lampadarij primicerium, qui triennio tantum ea dignitate fungebatur, vt & sequentes illum gradum possent adipisci, *Nouel. Th. tit. 34.* Alij erant lampadarij in officio Præfectorum Præto. de quibus Iulianus Patritius, *in epitom. Nouell. 38.* Legimus, & lampades Vicario Ponticæ & aliis prælatas fuisse in edictis *in edicto 8. Nouell. 41. Iulian. d. Nouell. 38.* Iustiniani de quibus infra dicetur. Sed etsi quattuor prædicta scrinia sub Magistri officiorum dispositione fuerint: quoniam eorum Magistri inter spectabiles à Notitia recensentur, de his & ipsorum insignibus suo loco dicendum seruabo.

Parebant & Magistro officiorum admissionales vocati, *l. 2. C. de priu. eor. qui in sacr. palat. milit. & in l. vlt. C. de diuer. off.* Horum munus erat, volentes adire Principem intromittere, vnde ab admittendo admissionales sunt nuncupati; cui muneri hunc Magistrum præfuisse ex Cassiodoro suprà diximus. Lampridius in Alexandro. Cum amicis tam familiariter vixit, vt communis esset ei sæpè consessus, iret & ad conuiuia eorum, aliquos autem haberet quotidianos, etiam non vocatos, salutaretur verò quasi vnus de Senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis, aut solis his, qui ministri ad fores erant. Horum primus, Magister vocabatur. Vopiscus, *in Aureliano.* Arrogationem, inquit, inferendam credidi ex libris Acolij qui Magister admissionum Valeriani Principis fuit Marcellinus, *libr. 5.* Per admissionum Magistrum, qui mos est honoratior, accito, eodem ingresso consistorium offertur purpura. Hunc sequebatur proximus vocatus. idem Marcellinus, *lib. 22.* manumittendis, ait ex more inductis per admissionum proximum, Iulianus leges agi dixerat. Hæc ille. Horum corpus officium vocatur, quia officium habebant Principem allocuturos intromittendi. Imperante Caio Caligula in vsu erat admissionalis, qui legatos ad Principem introducebat. Philo de legatione ad Caium misso, inquit, ad nos Caio, qui legationibus admittendis præerat, pollicitus est se cogniturum causam nostram per otium. Hæc ille. Is etiam acta principis seu annales scripsisse videtur; Vopiscus, enim in Aureliano narrat Acolium magistrum admissionum Vale-

K

riani plures libros illius actorum fuisse. In Occidente præter admissionales inter palatij officia recensentur cancellarij, qui hic omittuntur.

Erant & INVITATORES sub eodem Magistro officiorum, qui diuersos ad cœnam Principis inuitabant, aut alios vocabant, vt ad eum venirent. *d. l. vlt. C. de diuers. offi.* Hos vocatores appellat Tranquillus in Caligula, *cap.* 39. comperecrat, inquit, prouincialem locupletem ducenta sestertia numerasse vocatoribus, vt per fallaciam conuiuio interponeretur. Nec tulerat molestè tam magno æstimari honorem cœnæ suæ: idem Seneca de tranquillitate vitæ: Caligula, inquit, grauius est, quod ille prouincialis tanti fecerit secum cœnare vt ob id magnam pecuniam erogauerit vocatoribus, à quibus fuerat inuitatus: its etiam nominat Martialis, iam dices mihi vapulet vocator: & Catullus in hendecasyllabo, quæruot in triuio vocationes. Plinius, *lib.* 35. *cap.* 10. Ptolemæo regnante, inquit, Apelles Alexandriam vi tempestatis expulsus subornato fraude æmulorum Plano regio, inuitatus ad Regis cœnam venit, indignantique Ptolemæo, & vocatores suos ostendenti, vt diceret, à quo eorum inuitatus esset arrepto carbone extincto è foculo, imaginem in pariete delineauit, agnoscente vultum Plani Rege ex inchoato protinus. Hæc ille, ex quibus constat non modò Reges, sed & Principes Romanos inuitatores, seu vocatores habuisse, qui conuiuas ad Principis mensam inuitarent: Tunc enim amicos frequenter ad se vocare consueuerant, vt ex Tranquillo & aliis liquet. De his intelligit Corrippus lib. 3. dum ait, iussúque regentis acciti proceres omnes.

Inuitatores sicut præcedentes probandi erant à Principe codicillis in scrinio libellorum conscriptis. Horum Notitia non meminit: Sed quia cum Admissionalibus à Leone A. recensentur, & huic Magistro paruisse creduntur, eos hic locandos censui.

DE V. FABRICIS IN DIOECESI Comitis Orientis, & Fabricensibus.

CAP. LXVI.

QVindecim in Orientali imperio fabricæ erant institutæ, id est loca in quibus arma fabricabantur, videlicet quinque in Oriente, tres in Ponto, vna in Asia, duæ in Thraciis, & quattuor in Illyrico, omnes in oppidis locatæ, quæ non longè à limitibus Imperij militibúsve essent. Neque verò omnia armorum genera in singulis fabricis, paucis exceptis fiebant, sed certa in diuersis. Fabricæ græcè ὁπλοποιία dicebantur, *Nouel.* 85. *seu Auth. de armis.* §. 1. & fabricenses arma ipsa fabricantes, *l.* 1. *& toto tit. C. de Fabricensib. lib.* 11. Quæ fabricata & perfecta in publicum armamentarium deferebant, *d. l.* 1. Nulli autem ea vendere aut emere, sicut nec alibi facere licebat, §. 1. *Authen. de armis, l. cotem, ff. de publica.* Creabantur Fabricenses idonei viri, & probati, qui curiales non fuissent, nec vlli oneri ciuitatis obnoxij. Quare priua testibus de hac re examinatis, & actis apud Præsidem prouinciæ, vel ciuitatis defensorem conscriptis qui à curiis liberi apparebant, in Fabricensium collegium cooptabantur, & ex publico salarium accipiebant, *l.* 4. *C. de Fabricens. lib.* 11. Formulam de armorum factoribus creandis Cassiodorus, *lib.* 7. recitat, semel verò Fabricenses facti donec Primicerij honore functi fuissent, nec ipsi, nec eorum liberi, fabricam armorum deserere poterant, sed inuiti, cui semel erant adscripti, fabricæ obnoxij permanebant: Et ideo vt vbique dignosci possent, nota seu stigma eorum, brachiis, quemadmodum & Tyronibus imprimebatur, *l.* 3. *l. iure, l. vltim. C. eodem titu. de Fabricensibus.* Arcadius A. stigmata inquit, hoc est nota publica, fabricensium brachiis ad imitationem tyronum infligantur, vt hoc saltem modo possint latitantes agnosci: Hæc ille. Ob fabricanda verò arma compellebantur prouinciales carbones conferre, & exceptis palatinis, qui à sordido hoc munere erant immunes, *l. maximarum, C. de excu. mun.* Habebant singulæ fabricæ suum collegium, in quo exemplo seniorum quinque primi eminebant, *d.* §. 1. *in Auth. de armis.* qui ampliora sequentibus stipendia consequebantur. Horum primus Primicerius fabricæ vocabatur, *l.* 2. *C. de Fabricensibus,* gradatimque proximi in locum decedentium succedebant. Tribunum fabricarium primicerium Marcellinus, *lib.* 14. appellat. Ad Tribunum, inquit, miserat fabricæ Cremonensis. Primicerii facti post biennium à fabricandi laboribus immunes tanquam protectores, ad salutandum Principem seu exosculandum sacram purpuram admittebantur, *dict. l.* 2. Valentinianus A. Primicerium inquit, fabricæ post biennium non solum vocatione, verumetiam honore donari præcipimus, ita vt inter protectores, eiusdem fabricæ, per biennium, adoraturus æternitatem nostram suo quisque tempore dirigatur. Intelligit autem, vt Primicerius cum protectoribus corporis Principis, ad eum salutandum admittatur, non fabricæ protectores. Mendosum enim & ex Codice Theodosiano delenda sunt illa verba, EIVSDEM FABRICÆ. Immunes etiam ab hospitibus recipiendis erant fabricenses, *l. Fabricensium. C. de metat.* iudicémque solum Magistrum officiorum habebant, *l. pen. C. de Fabricens.* Eius enim cura arma fabricabantur, & ad diuersa loca transferebantur, *l. vltim. C. eod. titu.* prout opportunum videbatur, aliquo ex fabricensibus decoquente aut fugiente pro eo cæteri tenebantur, & ideo bona sine legitimo hærede defuncti ad corpus fabricensium pertinebant *Nouell. Theod.* 13.

Fabricæ verò Orientis suo Magistro officiorum erant, Prima DAMASCI SCVTARIA armorum dicta, quia in ea scuta & arma protegẽdi corporis gratia, vt thoraces, ocreæ, cassides & similia fabricabantur. Scutaria clypeos Iustinianus vocat, *in d. Nouell.* 45. §. *penult.* Horum forma in Magistri officiorum insignibus spectatur. Damascum totius Orientis oculum appellabant. Nummus Volusiani Coloniam nominat hac inscriptione ΚΟΛ ΔΑΜΑΣ ΜΗΤΡΟ. ΙΕΡΑ ΚΟΛ. item in alio Nummo ΚΟΛ. ΔΑΜΑΣΚΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΑ ΚΟΛ.

Alia scutorum & armorum fabrica erat Antiochiæ quæ est vrbs omnium clarissima ad flumen Oruntem Syriæ Comagenæ metropolis, vbi sæpè Orientales Principes degebant, vt cõstat ex plurimis iuribus ibi scriptis. *l.* 7. *C. de num. l.* 4. *C. de met.* 22. *l.* 24. *C. de decurionib. l.* 2. *C. de pal. sac. larg. & aliis.*

Epida-

Epidaphne Plinio, Reblata in sacris literis vocatur. Antiochenos maximam fælicissimámque vrbem inhabitantes totum ferme annum ludos, & festa concelebrare Herodotus *lib.2. de hac ciuitate. Strabo lib.16. Marc.lib.14 Gul. Tyrs Episcop. de bello sacro lib.4.c.9.* scribit.

Tertia clibanaria item Antiochiæ, in qua arma protegendis cataphractis parabantur, Clibanaria voce Persica dicta. Huius fabricæ iura meminerunt, *l. Fabricensium. C. de metatis.* Hæc credo erat Barbaricaria, in qua singuli Barbaricarij senas cassides, & bucula per dies triginta fabricabant, & octonas argento decorabant: *l.1. C.T. de Fabricens.* quales, *in 7.* Poeta descripsit: Alij thoraces alienos, aut leues ocreas lento ducunt argento.

Quarta erat Fabrica scutaria & armamentaria Ædessæ, in qua item scuta fiebant, & arma fabricata reponebantur. Ædessa verò vrbs erat, metropolis Osroenę in Mesopotamia, in læua ad Euphratam, *l. quicunque per Osroënam. C. de cohortal.* vbi Augarus Rex imperauit qui ad Dominum epistolam scripsisse dicitur, cúmque D. Thadæus eum populo ad Christianam pietatem perduxit, auctor Nicephor. *lib.2. cap.7.* ordini ciuitatis Ædessenæ Constantius scribit. *l.20. C. de decu* aliquot alia iussa ibi sunt condita, *l.2. C. erog. milit. anno.* Imperante Iustino à Scirto flumine, qui eam interfluebat, est submersa vt auctor est Zonaras; qui, aqua ad suũ alueum reuersa, in fluuij ripa lapidem inuentum fuisse scribit, cui notis hieroglyphicis insculptum erat.

FLVVIVS MALE SALTABIT CIVIBVS. Græci enim *σκιρτᾶν* saltare dicunt. Callirhoe à fonte cognominatam Plin. *libr.5. cap.24* scribit. Legendum est autem Edissa, pro Ædessa. Hanc Hebræi Harae vocant, Strabo *lib.16.* vrbem sacram quod inter aquarum impetus sita, immobilis maneat.

Vltima erat Hastaria Irenopolitana. Hæc Ciliciæ vrbs est ad Cydnum flumen posita, & interpretatur ciuitas pacis, hic hastæ fiebant.

DE FABRICIS PONTICÆ.

Cap. LXVII.

IN Pontica erat fabricæ tres, Clibanaria Cæsareæ Cappadociæ. Hæc vrbs Mozaca appellatur quam vt ait Eusebius Cæsariensis, pulso Archelao, Tiberius Cæsarem vocauit. Illi præsul præfuit Basilius Magnus.

Altera Scutaria & armorum Nicomediæ: Hæc vrbs dicta est à Nicomede Bithyniæ rege, quam in sinu Astaceno condidit, multique in ea fuere nomine Nicomedes, Comedia vulgo dicitur: Turcæ Nichor appellant. Hic aliquot scripta sunt iussa, *vt l.8. C. de decurionib. l.4. C. de postulan. l.6. C. de diuers. off. l. vltim C. ex quibus caus. infa. irrog. l.9. C. de legit. hered.* Ibi Diocletianum Imperium deposuisse, ait Eutropius. Olim Astacus est dicta, Pausania, Marcellino, Cedreno, & Pollione auctoribus: Olbiam vocatam Stephanus tradit.

Tertia Clibanaria Nicomediæ, Duæ in hac vrbe erant fabricæ: altera in qua scuta & arma ad protegenda corpora, altera vbi Clibanaria fabricabantur.

DE FABRICA ASIANÆ.

Cap. LXVIII.

VNa tantum in Asia erat fabrica, Scutaria & armorũ Sardis Lydiæ, vbi olim Crœsi, & aliorum Regum fuit regia. Hinc ortus est Chrysanthus philosophus, qui vt auctor est Suidas, omnia se diuino monitu facere profitebatur, & accersitus à Didio Iuliano, ad eũ accedere recusauit, quasi Deo nolente, nec multò post ille trucidatus est: In huius honorem, Sardis singulo quadriennio fiebat certamen, Chrysanthianum vocatum, *l.pen. ff. de an. leg.*

DE FABRICIS THRACIARVM.

Cap. LXIX.

IN Thracijs duæ fuere fabricæ, Scutaria & armorum Hadrianopoli Hæmimonti: Ea vrbs Yscodoma olim vocabatur, vt ait Marcellinus vel Oresta vt Lampridius. Orestiam vocat Zonar. quam cum tota regione Lucullus subegit, eam à se postea Hadrianopolim Hadrianus appellauit. Deciorum Principũ patria fuit, quibus extinctis à Scythis est capta. Hic scripta aliquot fuere iura, *l.1. C. de suis & legit.* Altera fabrica Scutaria & armorum fuit Martianopoli: quam in Martiæ sororis honorem Traianus cognominauit, vt auctor est Marcellinus, *lib.27.* Eius originis historiam Iornandes *de reb. Gothicis* latius explicat, Martionopolim, inquit, vrbem famosam & Metropolim Traianus Imperator hanc ob causam ædificauit, vt fertur, eo quod Martię sororis suæ puella, dum lauat in flumine illo, quod nimiæ limpiditatis saporisque in media vrbe oritur, Potami cognomento, eaindéque vellet aquam haurire, casu vas aureum quod ferebatur, in profundum cecidit, metalli pondere grauatum, & longe post emersit, quod certum non erat vsitatum, sed vacuum sorberi, aut certè semel voratum vndis respuentibus renatare. His Traianus sub admiratione compertis, fontique numinis quiddam inesse credens, conditam ciuitatem Germanæ suæ nomine Martionopolim nominauit. Hanc vrbem ad Pontum Euxinum inter Odyssum, & Anchialum Itinerarium ponit. Zosimus *in 4.* vrbium maximam Thraciæ appellat. Multa ibi prælia Claudium secundum Imperatorem commisisse auctor est Pollio. De hac plura Suidas, Valentem toto fere anno Martionopoli moratum fuisse, iura ab eo ibi condita indicant, *l.1. C. de vestibus holober. l.6. C. de fid. & iur. hast. fisc. l.4. C. de erog. milit. anno. l.1. C. de milit. veste & alijs.*

DE IV. FABRICIS ILLYRICI.

Cap. LXX.

QVATTVOR in Illyrico fabricæ exercebantur, Vna Thessalonicæ vrbis Macedoniæ, in Amphaxitide, ait Ptolemæus. Hæc Halia prius dicta, Stephanus à Cassandro Rege conditam scribit, quam Philippus Amynthæ filius. Thessalonicam appellauit, quia eo in loco Thessalos vicit: Sed Strabo ait ab eius vxore ita nuncupatam. Iulius verò Tarreus, qui de ea librum composuit, à Thessalonica

illius filia appellatam affirmat. Emathiam Zonaras vocat. Nunc Salonich dicitur. Nobilis est Pauli epistola. ibi Resp. Romana quæstorium habuit, & pecuniam vectigalium tributorúmque aggregabat, Cicer. pro Cn. Plancio, loquēs de eo, Thessalonicam me, inquit, in Quæstoriúmque perducit. Duodecim millia eius ciuium Theodosius Imper. occidit, quod populari tumultu suos magistratus, & milites oppressissent. Vnde à D. Ambrosio Mediolani templum ingredi prohibitus est, *Rufin. lib. 11. c. 18. histor. eccl. c. cum apud 11. q. 3.* Hic erat armorum fabrica, vbi etiam plura reperiuntur scripta iura, *vt l. 1. C. de petit. bon. subl. l. 2. C de cap. & dist. fisci debit. l. 32. C. de decurionib. l. 2. C. de omni agro deser.*

Alia est fabrica NAISSATENSIS, in Naissitate oppido Naisso scripta est à Constantino ordini Decurionum Ædessenorum epistola, *l. 20. C. de decurionibus.* quod oppidum idem cum hoc esse puto.

Tertia RATIARENSIS, fabrica erat in Ratiaria oppido. Rhetiariam legit Ptolemæus, quam in Misia superiore locat: Sed in iure *l. 8. C. commun. de success. l. 21. C. de pignorib.* appellatur Rotiaria, vbi quándoque Diocletianus ius condidit. Ratiaria, legio XIV. GG. id est Gemina, hic ab Itinerario collocatur.

Quarta erat Scutaria Horreomargensis. Margum est oppidum Mœsiæ primæ prout in eius Duce videbitur. Horreomargum verò nouiter ædificatum arbitror.

Alia, Valentiniano & Valente imperantibus, fabrica Constantinopoli fuit, *l. 1. C. Theo. de fabricen.* cuius Notitia non meminit, quòd forte hoc tempore esse desiisset. Numerus armorum sciri non potest: Appianus in procemio primi libri Libycæ historiæ tempore Hadriani, sub quo vixit, scribit Rom. Imperium curruum ad prælia instructorum duo millia habuisse, & armorum in supplementum trecenta millia. Alij ad reges Ægypti hoc referunt.

Reperiebantur apud singulas fabricas quidam, Deputati dicti, qui erant serui, aut ad illud opus publicum dānati, vel mercede conducti, vt Dendrophori, aut Carbonarij, *l. vlt. C. de ser. fugit.* Valentinianus, Si qui, inquit, publicorum seruorum fabricis, seu aliis operibus publicis deputati, domibus se alienis & priuatarum ancillarum consortiis adiunxerint, conditioni pristinæ, laborique restituātur. At Leo Imper. in libello quem de bellico apparatu inscripsit, eos scribas fuisse, velle videtur, cui cōcinit, quod Basilidi magistro officiorum Iustinianus mandat, vt aliquot ex chartulariis in scrinio fabricensium constitutis deputet, qui priuatos arma facientes inquirant, & ea in armamentarium deferant, aliosque ad fabricanda arma idoneos quærant, qui inter fabricenses referantur, de his deputatis fortè intelligitur. Nunc ad huius magistri officium est veniendum.

DE OFFICIO MAGISTRI officiorum. CAP. LXXI.

AD obeunda Imperij negocia pluribus ministris & præsertim Cursoribus Magister officiorum egebat: Ideo eius officium ex agētibus in rebus ipsi subiectis constabat, *l. 1. C. de offic. Mag. offic.* Quare iura, *C. de agentib. in reb.* quę de illis agunt, plurimum ad Magistros officiorum sunt conscripta. Primus ergo huius officij ex agentibus in rebus erat Adiutor, qui eius vice in gerendis negociis fungebatur, *d. l. 1. C. de offi. mag. offic.* Cassiodorus, *in 6.* Adiutor etiam Magistri nostris præsentatur obtutibus, vt Vicariæ sorte beneficij eligamus eius præsidium, qui nobis præstat fidele solatium: Hæc ille. Is à Magistro principi oblatus, eius verbo sine scriptura creabatur Constantinus ad agentes in rebus, *in d. l. 1.* Adiutor præterea inquit, in quo totius scholæ status, & securitas Magistri constituta est, idoneus probitate morum, & bonis artibus præditus, nostris per Magistrum obtutibus offeratur, vt nostro ordinetur arbitrio: Ita enim legendum, & dictio adiutor, sequentibus est coniungenda. Hic præerat etiam iudiciis, quę coram Magistro officiorum agitabantur: *l. in sacris 3. C. de prox. sacro scrin.* & quandoque Spectabilis, *d. l. in sacris*, quandoque clarissimus tanquam Senator vocatur, *in l. vltim. in fi. C. de castren. sian. & minister.* Depositoque officio, Vicaria dignitate gaudebat, *l. eos. C. de princ. agen. in reb.* Duos quoque habebat ex iisdem agentibus in rebus Subadiuuas, sed coadiutores, vt significat Notitia, quæ est mendosa: apud quam legendum est subadiuuæ adiutoris duo, sic enim infra in eodem Occidentis officio scriptum est subadiuuæ adiutoris: Id etiam Leo Imp. significat, *in l. ex eo. & seq. C de agent. in reb.* Patricio Magistro officiorum scribens, sub quo, & non alio, subadiuuas vult conueniri. Ex eadem schola tres agentes, fabricarum rationes scribebant, totidem Barbariorum, legō Barbaricorum id est eorum qui cassides, buccalásque, auro & argento, expressis hominum brutorúmque imaginibus exornabant. Alij quinque singuli in sua diœcesi, Orientis, Asianæ, Ponticæ, Thraciarum & Illyrici fabricas curabant.

Eorum erat officium scribere numerum armorum, quot hasta, scuta, cassides, & id genus alia, singulis diebus ad vsum militum fabricarentur, quot armarijs interrentur, impensas in eis factas, & ferri fabricis illati quantitatem, & similia, *l. 1. & vlt. C. de fabricen. s.* Hæc erant tempore Notitiæ. Leo verò Imper. numerum subadiuuarum adauxit, *in l. agentes in reb. C. de ag. in rebus.* iussitque vt qui ex agentibus in rebus, in prouinciarum officijs Principes fuissent, eorum quaterni subadiuuæ singula fabricarum scrinia quæ erant xv. per annum tractarent, & totidem Barbaricorum: Vnde sexaginta quotannis subadiuuæ scriniorum fiebant, præter eos, qui Barbaricos curabant. Ex ijsdem agentibus alij subadiuuæ scriniis vtriusque laterculi inseruiebant, & omnes salarium ex publico percipiebant, *dict. l. agentes.* Vnus etiam curiosus cursus publici. Præsentalis dictus ex ipsis agentibus constituebatur, qui prospiciebat, ne quis sine iussu Principis, equis publicis curreret, néve euectionibus, vltra statutum tempus, vel modum vteretur, *l. 2. C. de cur.* Hic degebat Constantinopoli, & ideo Præsentalis vocatur: Sed & aliis in prouinciis singuli curiosi eodem officio fungebantur. Arcadius, *in l. vltim. C. eodem de cursof.* ad Marcellum Magistrum officiorum, agentes, inquit, in rebus, singulos, in singulas prouincias mittendos esse censemus, quibus inspiciendarum euectionum tantum debet cura mandari.

dati. Erant in hoc officiô & Barbarij dicti, qui in scrinio scholarium nomina scripta seruabant. *Nouel. Theod. tit. 27. ad Florentium mag. offic.*

A ijs ex agentibus in rebus variarum linguarum periti, diuersarum gentium postulata interpretabantur, & omnium idiomatum legatis respondebant. Interpretum dignitas, etsi magna fuit, ipsis tamen cum Imperatore epulari non licebat. Procopius *lib. 2. de bello Persic.* Iustinianus Bradunam interpretem mensæ adhibuit, quod nunquam prius consuetum. Non enim interpretem quamquam nullo magistratu inferiorem, simul cum Imperatore epulari fas esse omnes norunt: Hæc ille. qui etsi loquitur de interpretibus legatorum, qui ad Principem mittebantur: minus tamen alij hoc honore dignabantur. Magister ipse emittit, inquit Notitia, scilicet euectiones & veredos, dátque facultatem cui voluerit, cum equis publicis currendi: quod præter PP. nullus alius facit. Gratianus *in l. iudicibus. C. de cursu publ.* Iudicibus, inquit, faciendæ euectionis copiam denegamus, cum tantum nostro muneri, & tuæ sedi, id est PP. nec non viro illustri Magistro officiorum sit reseruatum, cùm neque Præfecto vrbi, nec Magistris militum, nec Ducibus, nec Vicariis, nec cuiquam alij, præter memoratas duas potestates à nobis hoc côcessum sit. Hactenus Gratianus. Idem Cassiodorus in formula magisteriæ dignitatis. Sunt autem euectiones, codicilli, quibus facultas equis publicis currendi conceditur, *l. euectiones. l. iudicibus. C. de curs. publ.* Hæc de magistro officiorum. Nunc ad proximum illustrem, id est Quæstorem est veniendum.

DE QVÆSTORE, ET EIVS insignibus.
CAP. LXXII.

Reter Questores à Regib. & populo Romano creatos, alij inuenti sunt tempore Cæsarum, Candidati Principia vocati, qui illius epistolas, decreta, constitutionésque in Senatu recitabant, quæ dignitas primordium erat honorum & sententiæ in Senatu dicendæ: *l. 1. ad fin. ff. de Quæstor.* Ex his enim Prætores prouincias recturi creabantur. Lampridius, *in Alexandro*, Quæstores candidatos ex sua pecunia iussit munera populo dare, sed vt post Quæsturam, Præturam acciperet, & inde prouincias regerent. Candidati verò à candida veste qua induebantur, sunt appellati, quemadmodum Regum Babyloniæ, & Ægypti familiares à purpurea veste, quam gerebant, purpurati sunt vocati. Tertullianus *in lib. de Idololatria.* Qui, inquit, familiaritate Regum vtebantur, purpurati Regum vocabantur, sicut apud nos à toga candidati: Hæc ille. Mox tribuni, candidati sunt dicti, qui à secretis Principum, Egregiorum titulo honestabantur, Cassiodorus enim refert *lib. 1. variar. in 4. epist.* suum patrem tribunum candidatum, & Notarium Valentiniano Augusto à secretis stetisse. Hi Quæstores primum ab Augusto introducti: vt Senatus decreta custodirent, quæ prius tribunis plebis & Ædilibus committebantur, quemadmodum Dion lib. 54. sub finem refert, mox epistolas Principis & acta in Senatu recitarunt, *l. 1. ff. de offic. quæstor.* demùm sub posterioribus Principibus plurimum creauerunt, cum eorum vice iudicare cœperunt: Augustus enim appellationes vrbanorum litigatorum Prætori delegabat Vrbano; prouincialium Consularibus viris, quos singulos cuique prouinciæ negotiis præposuisset. *Tranquillus in Augusto cap. 33.* Nero ad Senatum detulit, sequentes Imperatores ad Præfectum Prætorio. Demum causæ omnes ad Principem deuolutæ Quæstori cum Præfecto Prætorio sunt commissæ: *l. præcipimus. C. de appell.* quandoque soli Quæstori demandatæ. Itaque Quæstores candidati ad maximam dignitatem prouecti, illustrésque facti, omnia Principis nomine peragebant, Quæstores sacri palatij appellati, quod nomen sub Constantini Imperio ipsis inditum fuit. Zosimus, *in 5.* secundum hos, inquit, est Saluius, cuius officium erat dictare, quæ Principi viderentur, Quæstorem à Constantini temporibus appellant: Hæc ille. Denique cum eorum nutu Princeps omnia faceret, non multo minorem P.P. auctoritatem habuerunt. Principis enim assessores creati eius vice iudicabant. Procopius, *lib. 1. de bello Persic.* Tribonianus, inquit, Pamphylius Imperatoris Paredrus, id est assessor, quem magistratum Romani Quæstorem, Latini Iureconsultum vocant. Idem *eadem libr.* Proclus, ait tunc Imper. Paredrus erat, magistratum Quæstoris appellati gerens. Vnde nemo quam Iurisperitus ea dignitate fungi poterat. Leges enim à Principe promulgandas, & edicta componebat, *in Authen. de manda. Prin. §. 1. & edicto 13. Iustiniani. §. 1.* Mandata, Præsidibus danda formabat, quæ maiori laterculo inseri præcipiebat, *d. §. 1. in Authent. de mand. Princ. seu l. vltim. C. eod. tit. Græcè & Latinè edita.* Rescripta etiam quibus causæ à Principe delegabantur, ipse dictabat, *l. penultim. C. de diuers. rescript.* quæ non nisi ab eo subscripta, robur habere poterant: Nam in Nouella lege Valentiniani, *de homicid. casu fact. & l. vltim. titu. seq.* à Quæstore dictata in fine legitur. Subscripsi, scilicet Quæstor, Id etiam in rescriptis obseruari Iustinianus præcipit, *in Nouell. 114. seu Authent. vt diui. iuss. subscriptionem habeant gloriosiss. Quæsto. & in Authent. gloriosissimi. C. de diuers. rescript.* Debet, inquit, subscriptio Quæstoris continere nomen iudicis, litigantium, & rescriptum ferentis. Metaphrastes, *26. febr. in 8. Porphyrio.* Quæstor, ait, accepta carta diuinum rescriptum dictauit & subscripsit. Hodie quoque magni Cancellarij Galliarum, & Sabaudiæ, ac Neapoli, Regiæ Cancellariæ Regentes, proprio nomine scripto, addunt, Vidi, vel, Legi. Imperator verò prius ipse hoc modo subscribebat. AA. manu diuina, *vt in dict. Nouell. Valentiniani, de homici. casu fac. & id erat punctare. l. 4. C. de aduoc. diuers. iud.* Aliquando apponunt literam S, quæ significat subscripta, *vt in l. 21. & pluribus sequent. C. de transact. l. 20. C. ex quib. caus. infam. irrog.* Cæterum Leges & edicta ita firmata, & subscripta ad Comitem dispositionum describenda mittebantur, vt in eius scrinio conseruarentur, mox edicto Præfecti Prætorio in aliquo foro publicabantur, aliàs neminem ligabat: *Authent. vt facta noua constitutiones, seu Nouella 66. Abb. in cap. 2. & Felin. ibi. numer. 7. extra de constitut.* Et ideò in plurium Codicis Iustiniani, & Theodosiani subscriptionibus legitur PP. id est publicata. In Nouella

errat quia Cassiodorus [illegible] candidatum et nō patrem, ut ex textu [illegible] pater autem [illegible] candidati [illegible]

verò Valentiniani, *tit. 4. l. 2.* scribitur. Data VIII. Kalen. Ianuarij Romæ. Accepta VI. Kal. Ianuarij Romæ à Principe alibi degente, *l. 1. C. de P. P. siue vrb. l. 1. C. de curios. l. 4. C. de priui. eorum qui in sac. palat. mili. l. 1. C. de apparit. Mag. mili. l. 2. C. de cohortalib. l. 1. C. de lucr. aduoca. l. 16. C. de quæstionib.* Publicata V. Kal. Ianuarij, in foro Traiani, subscripsi, scilicet Quæstor. Idem etiam apparet in præcedentibus, & sequentibus, & plerisque Valentiniani, aliorúmque iuribus, *vt in l. 1. C. de vestib. holob. l. 7. C. de professorib. & med. l. 20. C. de appell. l. 1. C. de his qui par. vel filii. occid.* Aliquando legitur emissa scilicet in publicum, *l. 9. C. de quæstionib.* Publicari etiam leges dicebantur, cum apud acta legebantur. Quemadmodum instrumenta actis inserta, publicantur, & ideò in iure non semel inuenitur in legum subscriptionibus. Lecta apud acta, *l. 4. C. fin. regun. l. 23. C. de procuratorib. l. 1. C. T. de naufrag.* Quandoque recitabantur in Senatu per Primicerium Notariorum, *l. oblatione, C. Theod. lib. 8. tit. 8.* & tunc addebatur. Recitata in Senatu apud P. V. *vt in l. 22. C. Theod. de cursu publ. l. 1. C. de bonis mater. l. 1. C. eod. titu.* Constantinopoli, plurimum legebantur in loco, qui Septimus nuncupabatur, vbi Senatus haberi consueuerat, idque ex pluribus Iustiniani iuribus constat, *l. pen. C. de sacros. eccles. l. 19. C. de iure delib. l. 30. C de fideic. l. 34. C. de dona.* & ideo iura, in quibus reperitur, Recitata septies, sunt emendanda, & reponendum Septimi: *vt l. 30. C. de iur. dot. l. pen. C. de reb. cred. l. vlt. C. de legitim. tu. l. 3. C. de bon. lib. l. lib. C. de agri. & censi.* quo in loco solitum fuisse cogi Senatũ auctor est Nicephorus, *lib. 14. c. 10. & 18.* qui scribit Senatum ad Septimum vocatum, & Martianum à Pulcheria ibi Imperatorem declaratum. Hic locus alio nomine Secundianus vocatur in quadam præfatione seu epistola D. Gregorij *lib. epist. 11. cap. 1.* XXIV. inquit Nouemb. temporib. D. & beatissimi Papæ Gregorij coronatus est Phocas, & Leontia Augusta Septimo palatio, quod dicitur Secundianus, & occisus est Mauritius Imper. cum omnibus filiis masculis: Erat id suburbium Constantinopolis, vt Procopius *lib. 1. de ædificiis Iustinia.* memorat. Alterum, ait, templum D. Theodoræ ædificauit in suburbio, quod Hebdomon, id est Septimum appellatur. Zonaras etiam Phocam prope Constantinopolim in septimo infulis Imperij ornatum fuisse scribit. Cedrenus quoque cum de eiiciendo D. Chrysostomo ageretur, Epiphanium Cypri Episcopum in Septimum venisse, & ibi Synodum factam, memorat. Idem est auctor imperante Iustino, ieiunum populum supplicandi caussa per septem dies ad Septimum exiuisse, ob Antiochiam terræ motu absorptam. Prope Septimum Samuelis Prophetæ ossa ab Arcadio Augusto translata & condita fuisse D. Hieronymus, *aduersus Vigilantium.* Martyrologium 20. *Augusti.* & alij *Niceph. lib. 14. cap. 10.* testantur. Ibidem, id est septimo ab vrbe lapide Theodosius Magnus in basilica magnificè extructa D. Ioan. Baptistæ caput condidit, vt D. Prosper, *in chronicis.* Nicephorus, *lib. 12. c. 49.* & alij tradunt. Ibidem vestes Principis conseruatæ fuisse videntur: orto enim incendio Septimi in Vestiario coronam Iustiniani Imper. amissam fuisse, Cedrenus tradit: quæ post menses VIII. cum paruo vnione, & omnibus gemmis inuenta fuit.

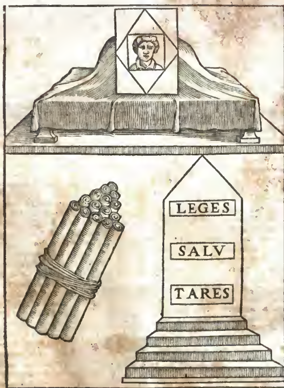
Romæ verò aliquando in Pantheo iura publicabantur, seu recitabantur, *l. 10. C. T. de pistorib.* aut in foro Traiani, *Nouella Valentiniani tit. 4. l. 2.* in atrio Mineruæ, *tit. 5. de collat. leg. Romana. & Mosai.* aut in Aproniani foro, *l. 3. C. de nauic. seu naucler.* quod ab Aproniano P. V. conditum fuit, suum forum Traianus an. CVI. dedicauit, cum ingentem columnam cochlidem altam pedes CXXVIII. semis, gradus CLXXXV. intus habentem, & fenestras XLV. *Dion. in Traia.* erexit, quam Constantinus Romam profectus, teste Marcellino, *lib. 6.* est admiratus. Aliquando inuenitur scriptum, lex aurelata edicto Albini P. P. id est, coram omnibus posita. Quandoque prolata litteris, sub die XII. Kal. Mar. Romæ, Aut accepta, IV. Kal. April. *l. 22. C. Theo. de cursu publ. l. 1. C. de magistr. conuit. l. 1. C. de test. mili. l. 3. C. de neces. ser. hær. inst. l. 1. C. si quis omiss. cau.* Venabri Consulatu Valentiniani & Valentis AA. vel missa sub die VIII. Kal. Februarij Romæ, *l. 1. C. Theod. de tract. & statiun.* Sed hic credo legendum Roma, & intelligi inde missam Constantinopolim, quia nulla lex, nisi vtroque Principe consentiente, cõdebatur. *in l. 3. C. de litigiosis.* Extat præclarum exemplum legis conditæ à Gratiano Thessalonicæ XV. Kal. Iulij. Item rursus publicatæ Cõstantinopoli XIII. Kal. Ianuarij, & alterius à Constantino duobus in locis latæ, *in l. 20. & in maiorib. C. de appellat.* In Codice verò Iustiniani hæc, vt hodie superflua, vulgo a librariis omittuntur, in quo tantum legitur D. & P.P. id est, data & publicata, *in tit. de summa Trin. l. 3. & seq. C. quom. & quando iudex, & alij.* vel subscripta. Hæc autem verba, Dat. IV. Kal. Mar. Romæ, vel PP. & similia, in margine ad latus scribebantur, *Nouel. Valent. tit. 7. de indulg. reliquor.* vt ex Valentiniani Nouella deprehenditur. Multi verò adhibebantur Iurecconsulti, cum lex condebatur. Imperator Alexander inquit Lampridius, nullam Constitutionem sacrauit sine xx. iurisperitis, & doctissimis ac sapientibus viris, ijsdemque disertissimis non minus L. vt non minus in consilio essent sententiæ, quam S.C. conficeret, & id quidem, vt iretur per sententias singulorum, ac scriberetur quid quisque dixisset, dato tamen spatio ad disquirendum, cogitandúmque prius quàm dicerent, ne incogitati dicere cogerentur de rebus ingentibus. Leges vel ære incidebantur, aut in cerussatis linteis vel mappis scribebantur. Venuleius, *in l. 8. qui tabulam ad leg. Iul. pec.* qui tabulam, inquit, æream legis refixerit, vel quid inde immutauerit, lege Iulia peculatus tenetur. Hinc Poëta dixit, *in 6. Æneid.* fixit pretio leges atque refixit, quia inquit Seruius, incisæ in æreis tabulis affigebantur parietibus. Vnde Plinius, *lib. 34. cap. 9.* vsus æris, ait, ad perpetuitatem monumentorum iam pridem translatus est, in quibus publicæ constitutiones inciduntur. Orationes etiam Principum in senatu habitas ære incisas fuisse in panægyrico Plinius scribit. Quod verò leges etiam in linteis aut mappis describerentur, probat Constantinus, *in l. 1. C. Theod. de alim. quæ inop. par.* Æreis, inquit, tabulis, vel cerussatis, aut linteis mappis scripta proponatur lex. Idem, *l. 2. C. Theo. quemadmod. ciuil. mun. ind.* vt perpetua obseruatione firmetur, legem hanc incisam æneis tabulis iussimus publicari. Hic non omittam legem quandoque in iure partem appellari. Leo A. *in l. hac parte C. de proxim. sacr. scrin.* Hac parte

ioquit,

inquit, præcipimus esse memoriales in scrinio memoriæ LXII. Constantinus *in l. nemo, de malefic.* ne quis ad hanc partem, id est legem moliatur. Edicta quoque à Principe proponenda Quæstor dictabat. Vocabantur edicta, quæ non ære incisa, sed Prætorum exemplo in albo scribebãtur. Erat hic murus gypso dealbatus, vt ait Suidas *in voce, λεύκωμα.* vel vt Theophilus *in §. pœnales. Instit. de actio.* tabella dealbata. In vniuersas verò ciuitates edictum mittebatur, ac diebus xxx. legendum proponebatur, quemadmodum in Claudij Cæsaris edicto obseruatũ fuisse Iosephus *lib. 19. antiq. cap. 5.* scribit. Hoc meum edictum, inquit, ciuitatibus per magistratus publicari volo non minus xxx. diebus ita proponendum, vt ab omnibus humi stantibus possit perlegi. Hæc ille. Denique omnium rerum publicarum, populorúmque Imperij Rom. curam Quæstor habebat, *edicto 13. in prin.* Hunc, inquit, Cassiodorus Princeps cogitationum & curarum suarum participem faciebat, & eiusdem linguæ vox erat, Deliberátque Imperatore de aliqua re, ipse suam animi sententiam depromebat, & quod Principi placuisset, palam enunciabat. Deinde in persona Principis loquens, ait, si quid dubitamus, à Quæstore requirimus, qui est thesaurus famæ publicæ, armarium legum, paratus semper ad subitum. Et postea: Adesse in eo debet scientia iuris, cautela sermonis, vt nemo debeat reprehẽdere, quod Principem constiterit consueuisse: Hæc ille. Præerat etiam Laterculo minori, in quo Tribunatus, & præfecturæ castrorum limitúmque continebantur, *l. 1. & 2. Cod. de officio Quæstor.* Causas appellationum à spectabilibus Iudicibus ad Principem deuolutas ipse vnà cum Præfecto Prætorio, qui erat in Comitatu, iudicabat, *l. præcipimus. §. 1. C. de appellat.*

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS QVÆSTORIS.

COMMENTARIVM.

VÆSTORIS insignia erant, Abacus tapeto ad terram demisso, & superne instratus, cui erectus liber nititur, auro tectus, & imaginem Principis in medio quadri intersecantibus lineis inclusam habens: infra ad læuam chartarum conuolutarum fasciculis visitur, quæ sunt edicta, & leges nomine Principis Quæstoris consilio conditæ. Ad dextram stat armarium instar turris in summo fastigiatum, ad quod per quattuor gradus ascenditur: illi inscriptum est; LEGES SALVTARES. In eo enim, leges, edicta, & sanctiones à Principe promulgatæ conseruabantur. Hæc in auditorio ipso causas cognoscenti astabant, fortè illi in publicum exeunti, quemadmodum Asiarchis, pro insignibus depicta præferebantur, *l.5.C.de instr.* Tum etiam à præcone clamabatur eum esse Imperij patrem, quemadmodum de P.P. & aliis dictum est. Gratianus *in l.1.C.de Quæstor.* Qui ex Quæstore, inquit, honore attonito splendore viguerunt, acclamatione excipiantur solita, nec prætereantur vt incogniti. Hæc ille. Magnificus appellabatur & Illustris, *l.pen.C.de proxim.sacr.scrin.l.vlt.C.eod.l.2.C.de offic. Quæsto.* ac gloriosissimus, *Auth.vt diui.iussio.subscript.ha.glorio sis.quæsto.seu Nou.114.* Huc titulo eum Princeps, & alij honorabant. SVBLIMITAS TVA, *l.1.C.de offic. Quæstor.* & aliis nominibus, quibus Illustres & PP. appellabantur.

NOTITIA.

VB dispositione viri Illustris Quæstoris. Leges Dictandę preces.

Officium non habet, sed adiutores de scriniis quos voluerit.

COMMENTARIVM.

FFICIVM Quæstor non habebat, sed duodecim Notarios adiutores de scrinio memoriæ, septem de epistolarum, & totidem de scrinio libellorum accipiebat. Itaque omnes erant numero XXVI. quorum opera ad scribenda Rescripta, acta, & leges vtebatur, *l.comperimus.C.de prox.sacr.scrin.* Iudicante quoq; Principe, vel eius vice Quæstore cognoscente, iidem iudicij necessaria exequebantur *Nouell.25.quæ Græce non reperitur, sed eius extat argumentum.* Hæc militia seu officium volente Quæstore, precio centum aureorum reliquis adiutoribus soluto vendi poterat, vel in extraneos hæredes transferri, qui & ipsi centum aureos pro introitu collegis soluere tenebantur. Hic est militiæ introitus, de quo Scæuola loquitur *in l.pen.§.vlt.ff.de leg.3.* C. Alumno, inquit, præcepit militiam his verbis; Sempronio militiam illam cum introitu comparari volo, quæsitum est, si Sempronius eam militiam sibi comparauerit, an precium eius, sed & id, quod pro introitu erogari solet, ab hæredibus consequi possit: respondi posse: idem testator militiam his verbis legauit, Seio liberto meo militiam do, lego illam, quam militiam & testator habuit, quæsitum est, an onera omnia, & introitus militiæ ab hærede sint danda, respondi danda. Hæc ille. In liberos verò, si habiles ad militiam fuissent eam adiutores sine onere immunem transmittebãt, quibus alius in militia succedens eosdem centum solidos pendebat, *dict. Nouel.35.* Idem ferè in aliis Notitiis obseruabatur. Hæ sunt militiæ, quæ apud Iureconsultos leguntur vendi, & pro ipsis salaria præstari, *l.creditor §.inter venditorem.ff.de act.empt.l.vltim.C.de pign.* vel testamento eum eæ minoribus relinqui, *l.5.§ si quid.ff.de min.l.Lucius Titius 23 ff.de leg.2.l.mortuo boue.§.1.eod.tit.l.fideicommissa.§.si seruo, de leg.3.l.libertis quos.§.ab hæredibus, de alimentis & cib.leg.* Demum Iustinianus præcipuis tantùm adiutorum, & casu necessario, vt infirmitatis hanc militiam vendi permisit, *in l.vltim.C.de prox.sacr.scrin.* Adiutores ex prædictis scriniis accepti, etsi Quæstori inseruiebant, sub Magistri tamen officiorum ditione permanebant, *l.hac lege.C.de prox.sacror.scrin.* Viri deuoti hi nuncupabantur, *l.comperimus, in princ.C.dict.tit.* & his notis scribebantur V.D. vt apparet ex subscriptione Theodori adiutoris Quæstoris, quam Cuiacius vir doctissimus se inuenisse dicit, quæ est sequens, FLAVIVS THEODORVS V.D. *vir deuotus.* MEMORIALIS SACRI SCRINII EPISTOLARVM, ET ADIVTORVM *Magnifici.* QVÆSTORIS SACRI PALATII, SCRIPSI MANV MEA IN VRBE ROMA CONSTANTINOPOLITANA III. KAL. IVNII. MAVORTIO V.C. COS. IVSTINO ET IVSTINIANO IMPP. Hic, vt credo, est Theodorus, qui postea Pandectas concinnauit, & P.etiam fuit, *l.1.in ep.C.de aduoc.diuers.iudic.* *Nouel.12.& seq.*

Postremò nouum, & ab hoc diuersum Quæstorem Iustinianus instituit. *Nouel. 80. seu Authent.de Quæstoribus.* Cùm enim plurimi Constantinopolim confluerent, propriásque ciuitates, præsertim agricolæ desererent, Quæstorem ab inquirendo appellatum, creauit, qui peregrinorum aduentus causam inquireret, & si quos litigantes inuenisset, eorum causas citò expediri curaret, eósque ... mum remitteret. Vniuersitatum verò lites, duos tantùm, aut tres, cæteris in patriam dimissis procurarent, alios, qui negotium ibi non haberent, excedere compelleret: serui dominis remitterentur, ciues inertes, aut pistoribus, aut hortulanis, vel artificibus operarentur, vel vrbe expellerentur. De executoribus etiam litium, qui immoderatas sportulas accepissent, hic Quæstor cognoscebat, & ob id officium, & apparitores assessorésque habebat. Ipsi pro annonis fiscus annuas auri libras X. id est, plus mille centum ex nostris aureis soluebat. Assessori verò solidos, seu aureos centum. Apparitoribus CXXX. Ipse nihil nomine codicillorum pendebat. Id anno Imperij Iustiniani XII. constitutum fuit. Hunc magistratum olim introductum, sed intermissum ipse renouauit.

DE ILLVSTRI COMITE SAcrarum largitionum Orientis, & eius insignibus.

CAP. LXXIII.

ÆC alia est pars, quam ab Augusto in Rationario Imperij scriptam fuisse, Tacitus *lib.1. Annal.* Tranquillúsque *in August.c.28.* suoi auctores. præter numeros enim militum, & prouincias, tributa, vectigaliáque, & necessitates, id est necessarias impensas, etiam largitiones eodem libello est complexus quæ

à po-

à posterioribus Principibus Comiti largitionum commissæ, & ab eius scriniariis exceptæ, Notitiæ, ordine dignitatum seruato insertæ fuerunt.

Reditus Imperij sciri nequeũt. Ante Pompeium census Romanæ Reipub. fuit quinquagies decies centenum millium, interpretor aureorum: Pompeius verò, vt auctor est Plutarchus, cum auxit, vt esset octuagies decies centenum millium, scilicet aureorum. De his enim intelligendum puto, non sestertiis, quia hæc modica summa fuisset, & plerumque Græci de pecunia loquentes, si aliud non addebant, aureos intelligebant, quos numismata appellabant. Romani de Sestertiis paruis sentiebant. Collegisset summam reditus pop. Rom. post Pompeium, vt vulgus Italicum vocat 85. milliones auri. His, inquit Eutropius, C. Iulius Cæsar ex Gallus quadringenties centena milla sextertium addidit, quę summa quadringenta aureorum millia efficeret, ponendo centum sextertios pro aureo, vt vult Budæus Onuphrius verò Panuinus *in Imp Roman, de eius vect* computat, reditus Imperij Rom. ante bellum Mithridaticum sex millionum auri fuisse: Pompeium 4. aliis adiectis fecisse, vt essent x. milliones & CC. millia aureorum. Adiunctis postea Gallus & Ægypto aucta sunt vectigalia ad xv. milliones, in quo eum decipi puto. Plutarchus enim 25. myriadum drachmarum *in M. Antonio post princ.* Romanis decies sestertium appellari dicit quæ colligit vndequinque millia myriadum quas Romani ante bellum Mithridaticum capiebant summa decem aureorum est summa quam Plutarchus vocat quinquagies decies centenum millium drachmarum, & duos milliones non excessissent, & ita hanc summam in Nerone Xiphilinus interpretatur, quæ modica tanto Imperio fuisset. Dion quoque 25. drachmas pro C sestertiis seu aureo vbique ponit. Quare Plutarchum de aureis non drachmis intellexisse verisimilius est. Ægyptus, Britannia, Mesopotamia Dacia, aliæque prouinciæ postea Rom. Imperio adiectę centum auxerunt: sed aureorum numerus sciri nequit: certè centum milliones videtur excessisse, cum ex sola Ægypto quindecim nostros milliones Romani perciperent. *Strabo libr.* 17. Budæus *in 3. & 4. de asse*, ipse vult Plutarchum loqui de drachmis, qui esset exiguus tanto Imperio reditus: certè Vespasianus Cæsar professus, *Tranquil. in Vespas. cap.* 16. est, quadringenties millies opus esse, vt Respublic. stare posset colligit hæc summa XL. auri, vt vocant milliones, qui quotannis in Imperium impendebantur, faciunt ex nostris aureis LX. milliones, ponendo mille sextertios pro aureo, vt Paulus & Iustinianus computant *in l. Mania in princ. sol. matr. § sed nostram, Instit. de success. ib.* secundum Budæum ascenderent ad quadringenta millia aureorum; pro quadringenties, quadragies legendum. Hos reditus Comites largitionum tractabant qui cum antiquis Quæstorib. successerint de his est dicendum, eorúmque origo altius repetenda.

Iunius Gracchus, qui C. Graccho valde familiaris Gracchani cognomentum habuit, *Plin. libr.* 33. c. 2. Romulum & Numa binos Quæstores habuisse scripsit, vt auctor est Vlpianus *in l. 1. ff. de officio Quæstor.* sed neuer, inquit, hoc incertum est, ita constat eos Tullum Hostilium habuisse: Plutarchus verò *in Valerio Publicola*, vult ipsum populo permisisse, vt duos Quæstores crearet, ac primos Publium Veturium, & M. Minutium factos, qui pecuniam ad bellum necessariam, ciues pro modo facultatum conferre compellerent: & tum coacta fuisse centum viginti millia scilicet æris, quę in ædem Saturni, vbi ærarium erat delata, & à Quęstoribus custodita fuêre. His enim pecuniæ publicæ administratio est concessa, per eam nimis Consulum potestas augeretur, vt Zonaras scribit. Pomponius verò Iurisconsultus ait *in l. 2. § deinde cum ærarium, de orig. iur.* eos aucto ærario inuentos fuisse, & ab inquirenda & conseruanda pecunia Quæstores appellatos. Hi primò à Consulibus, deinde à populo electi fuere. Tacit. *lib.* 11. Quæstores, inquit, Regibus, iam tum imperantibus, instituti sunt, quod lex Curiata ostēdit à L. Bruto repetita mansitque Consulum potestas eligendi, donec eũ quoque honorem populus mandaret: Creatique primum Valerius Potitus, Æmilius Mamercus sexagesimo anno post Tarquinos exactos, vt rem militarem comitarentur: Denique gliscentib. negotiis, duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus stipendiaria iam Italia, & accedentibus prouincialib. in vectigalibus. post legem Syllæ XX. creati, supplendo Senatui, cui iudicia tradiderat Hæc ille.

Iulius quoque Cęsar, numerum Quęstorum auxit, ait Tranquil. Ex his duo tantùm manebant in vrbe Vrbani Quæstores appellati, qui pecunias publicas expensas & acceptas in tabulas referebant. Cæteri in prouincias missi prouinciales dicti vectigalium publicorum, & redituum populi Rom. manubiarúmque belli tempore curam habebant, & scribam sorte datum cui ex publico salarium præstabatur, & vectigalium tributorúmq; rationes, scribebant, secum ducebant, Plinius libr. 4. epist ad Arianum: Ignatius, inquit, Marcellinus cum in prouinciam Quæstor exisset, scribámque qui sorte obtigerat, ante legitimũ salarij tempus amisisset, quod acceperat scribæ daturus, intellexit & statuit subsidere apud se non oportere Cæcilius Strabo ærario censuit inferendum, obtinuit. Hæc ille.

Senatus verò decernebat, quæ prouinciæ essent Quæstoriæ, sed eorum vsus non permansit, nam loco ipsorum Præfecti ærarij sunt creati, qui Romę tributa, & res fisci curarent. Mox Quęstores introducti, deinde rursus à Nerone Præfecti, restituti: Tacit. *libro* 13 Nero, inquit, curam tabularum publicarum à Quæstoribus ad Præfectos transtulit, variè habita, ac sępè immutata eius rei forma: Nam Augustus permisit Senatum deligere Præfectos: dein ambitu suffragiorum suscepto, sorte ducebantur ex numero Prætorum, neque id diu mansit, quia sors deerrabat ad parum idoneos. Tum Claudius rursum Quæstores imposuit, iísque, ne metu offensionum tardius consulerent, extra ordinem honores permisit, sed deerat robur ætatis, eum primum magistratum capescentibus. Igitur Nero præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Hæc ille. & hęc diu permansit. Traianus enim, vt auctor est Paulus, de his edixit, qui causas ad ærarium detulissent, *in l. edicto, in prin. de iur. fisci.* & Plinius *epist.* 12. *lib.* 4. iunior Præfectos ærarij salarium scribæ ante legitimum tempus defuncti populo vendicasse scribit Gellius eos Quæstoribus subrogatos fuisse, se viuente, memorat *lib.*

13 *cap.23.* Manubiæ, inquit, sunt, non præda, sed pecunia per Quæstores pop. Rom. ex præda vendita contracta. Quod per Quæstores, aiti, intelligi nunc oportet Præfectum ærarij significari. Nam cura ærarij à Quæstoribus ad Præf. ctum translata est. Sub Hadriano sunt & Antoninus Gellius vixit. Papinianus quoque auctor est, Marcum Antoninum *in l. cum quidam, de his quibus vt indign.* causas fiscales ad Præfectos ærarij misisse, & Vlpianus *in l.4. §. planè, de iure delib.* bona ad fiscum spectantia præfectis ærario denuncianda, de quibus etiã cognoscunt & iudicant, *l. Senatus, l. Arrianus Seuerus, in princ. de iur. fisc.* id. m tradit *in l. 8. cum his, 9. transactiones, de transact.* de alimentis à fisco præstandis apud procuratorem Cęsaris scilicet in prouinciis. & Præfectos ærarij posse transigi, scilicet Romæ, vbi hi Præf. cti causas fiscales tractabant. Perseuerasse autem nos Præfectos etiam Aureliano imperante, eius ad Senatum epistolæ verba sequentia apud Vopiscum indicant, *in Aureliano.* si quid est sumptuos, datis ad Præfectos ærarij literis decerni iussi. Est præterea nostræ auctoritatis arca publica, quam magis refertam esse reperio, quam cupio. Hæc ille, qui de Præfectis Romæ degentibus loquitur. Singulas verò in prouinciis, inquit Dion, *lib. 13.* Augustus Quæstorum loco procuratores ex libertinis vel equitibus lectos misit, qui reditus publicos, id est tributa, & res fiscales exigerent, hisque ex publico salarium, & mandata dedit. Hi in marmoribus vulgò procuratores Augustales vocabantur, causásque etiam fiscales, decidebant, *l. 1. 2. & 5. C. vbi cau. fis.* & quandoque prouincias, quæ admodum magnæ non fuissent, administrabant. Antoninus A. *in l. 3. C. dict. tit.* Procurator meus, ait, qui vice Præsidis prouinciæ non fungitur, exigere pœnam de forte accusationis non potest. Huiusmodi in Iudæa Pilatus fuit, cui vice Pręsidis procurator pręfuit. Constantino verò imperante, rerum fiscalium mutata est forma. Duo enim ab eo inuenti magistratus fuêre, qui vniuersam Principis pecuniam tractarent, alter Comes largitionum, alter rerum priuatarum dictus. Ille & si à muneribus nomen hab. bat, vniuersam tamen pecuniam publicam administrabat. Verum quod ad munera attinet, hæc ampla & frequentes Principes Rom. dare cogebantur, quæ sub nomine largitionũ Augustus in Rationario Imperij est complexus, & idem huic Comiti inditum nomen. Tacitus *lib.1 annal.* libellũ, inquit, composuit, in quo opes publicæ continebantur, quot classes, regna, prouinciæ, tributa, ac vectigalia, necessitates, ac largitiones, quæ cũcta sua manu perscripserat Augustus: necessitates, necessarias impensas intelligit, largitiones voluntarias, & dona, à quibus hic Comes est appellatus, lex vt in illis etiam necessariæ, impensæ, & stipendia continerentur. Olim aliquid donaturi Principes Quæstoris candidati ministerio, vel alterius aulici vtebantur, qui acceptam ex arca Principis pecuniam elargiebantur, donec ab Alexandro inuenti sunt Ærarij, qui hoc munere fungerentur. Lampridius *in Alexandro,* Ærarios verò, inquit, instituit, qui de arca fisci ederent munera, eadémque parcinta. Habuit in animo, vt munera per totum annum dispergeret, vt per XXX. dies munus populo daretur. Hæc ille. Hęc munera præcipuè ob lætitiam publicam fiebant, & Congiaria vocabantur, fortè quod in congiis donanda pecunia in forum deferretur. Id genus liberalitatis Augustus vt sibi populum conciliaret, frequenter exercuit. Tranquillus. Congiarium, inquit, populo frequenter dedit, sed diuersa ferè summa, modò quadrigenos, modò trecenos, nonnunquam ducenos, quinquagenósque nummos, ac ne minores quidem pueros præterijt quamuis non nisi ab vndecimo ætatis anno accipere consueuissent. Idem & Tiberius, Aliiq; obseruarunt. Tranquillus, Prandium, inquit, de hinc populo mille mensis, & congiarium trecenos nummos viritim dedit. Tacitus *in 3* Tiberius nomine Germanici, trecenos populo sestertios viritim diuisit. De Caligula Tranquillus *cap 17* Congiarium, ait, populo bis dedit, trecenos sestertios. Toties abundantissimum epulum Senatui. De Nerone Tacit. *lib.1.* Congiarium quadrageni nummi viritim dati. Herodianus *in Adriano,* Congiarium dupl. x populo præsens dedit, ternos singulis aureos se absente diuisit. Idem de Seuero. Magno congiario populum Roman. victoriæ nomine prosecutus est, ac munus militibus largitus. Liberalitatis ergo nomine Comes largitionum à Constantino inuentus, in primis munera præstabat, inter quæ erat auri libra à licatcha ex sacris largitionibus donata ne cupressus ex Luco Daphnes, vt eo n fuerat, exciderent, *l. 1. C. de cupr. ex luco Daphn non excid.* pro munere erant & decem auri libræ, quæ ex canone Phœnic æ quotannis Primicerio Notariorum à Iustiniano pendebantur. *Ecl. Eo 4. Iustinian. §.1.* Alia quoque plurima Principes per hunc Comitem elargiebantur. Cassiodorus *lib.6.* De his, inquit, præsidere regalibus Comitiuam sacrarum largitionum indicia rerum verba testantur. Decorum fuit alterius hęc nec tere dicere, dum nos constat dona conferre, supplicum fortunas per te erigimus. Kal. Ianuarij, affatim doną largimur, & lætitia publica, lætitia tua est. Hæc ille.

Inter alia munera, Comitibus Consistorij, & aliis, quotannis Kal. Ianuarij strenam Princeps elargiebatur, *l. 4. C. de aduoc. diuer. iud.* sed & festo Paschatis posteriores Principes Senatui, & Ducibus militum donare solebant. Cedrenus *in Michaele Stratiotico.* Tempus, inquit, appetiit Imperatoriæ largitatis, quam exercere in Senatum Imperatores quotannis festo Paschatis consueuerant, ingressi sunt ad eum omnes exercituum Duces. Hactenus Cedrenus. stipendia quoque militibus & aliis hic Comes soluebat, quę & ipsa sub munerum nomine continentur. Vopiscus in Probo; Quæ fœlicitas, ait, eu iesisset, si sub illo Principe milites non fuissent: stipendia de largitionibus nulla erogarentur: Thesauros æternos haberet Respublica. Marcellinus *lib.26.* Venustus, inquit, largitionum Apparitor, sub Valéte multo ante Nicomediam missus, vt aurum susceptum stipendij nomine militibus per Orientem diffusis, viritim distribueret. Hæc i le. Itaque hic Comes largitionum, & remunerationũ est dictus, *l. Palatinos, C. de palat. sacr. larg. l. 2. C. de commeat.* quandoque thesaurorum curator, *l. 2 C. de palat. sacr. larg.* aut Præfectus, vel Imperialium pecuniarum Quęstor, vt Nicephorus *libr. 10. c. 9 histor. Eccles.* & Theodoretus *lib.3. cap.11.* Felicem appellant D. Hieronymus *in 23. Ezech.* Præfectum annonarij tituli vocat, credo legendum, canonicarij. totius enim publicę pecunię ex tributis & vectigalibus exigendę & conseruandę illi cura erat

erat demandata, pro vectigalibus secundùm iussa Principum varia facta est exactio, imperante Heliogabalo decima precij mercium soluebatur, quam Alexander ad tricesimam redegit, vt paulò plus tribus pro centum penderentur. Lampridius *in Alexandro*, vectigalia, inquit, publica in id contraxit, vt qui 10. aureos sub Heliogabalo præstiterant, tertiam partem auri præstarent, hoc est tricesimam partem. Túneque primùm semisses aureorum formati sunt: Tum etiam cùm ad tertiam partem auri vectigal decidisset, tremisses, dicente Alexandro etiam quartarios futuros, quod minus non posset. Hęc ille. Formauit autem semisses Alexander, & tremisses, quia in auro tantùm pendebatur vectigal, & cum tricesima solueretur, pendebantur tres pro centum, & tertia aurei, ob id tremisses fuerunt necessarij. sic & semisses, cùm pro mercibus quibusdam precij 50. aureorum pendendum esset vectigal, paulò plus vno cum dimidio soluendum erat, & ideo semissibus aureis opus erat, qui dimidiam aurei valebant. Sed posteriores Principes octauam precij mercium pendi voluerunt, id est paulo plus duodecim pro centum, *l. ex præstatione 7. & seq. C. de vectig. l. vlt. C. de eunuchis*, vnde octauarij vectigalium publicani vocabantur, *l. 7. C. de loc. l. à legatis 8 C. de vectig.* Pro tributo populi soluebant quantum Princeps vel P.P. indixisset, *l. vlt. C. de can. larg. l. vlt. C. de suscep. & arcar.* & quinquagesimam tritici, vini, hordei, laridíque quadragesimam, vt alias est dictum, sed hæc in horreis pro militum necessitate & pauperum condebantur: pecunia verò vectigalium, & pro tributis indicta ad Comitem Largitionũ spectabat: Soluebant & Hebræi de drachma pro singulo capite, quod loco eius subrogatum est, quod templo pendere consueuerant, vt auctor est Iosephus *libr. 7. de bello Iud. c. 26 in fin.* id Theodosius ad arcam huius Comitis referri iussit, *l. Iudæorũ. C. de Iudæis*, quemadmodum & rusticorum capitatio vocata deferebatur, *l. 3. C. de capit. ciui. cens. exim.* vt verò suo muneri posset satisfacere, ex suo officio notarios palatinos qui Imitendarij vocabantur, *l. 3. l. 7. l. 8. C. de palat. sacr. larg.* in singulas prouincias, hic Comes destinabat, qui Pręsides ad exigenda matura tributa & fiscalem pecuniam repræsentandam compellerent, debitúmque ad largitionum arcam canonem mitterent, *l. 1. C. de offic. com. sac. largit.* ita enim appellabatur pecuniæ quantitas ex tributis Principi debita, *l. vlt. C. de exactorib. tribut.* & exactor canonicarius, qui canonem debitum largitionibus procurabat. Vnus verò vel duo in singulis prouinciis procuratores, seu exactores canonis Largitionibus à Præsidibus ex eorum officiis nominabantur, qui tributa largitionibus inferenda exigerent. Eligebantur & Tractatores, id est, Rationarij, qui illorum rationes scriberent, & hi singulo quadrimestri ratiocinia ad Comitem largitionum cum pecunia transmittere tenebantur, *dict. l. 1. C. de offic. comit. sacr. largit. & l. 3. C. de can. sacr. largit.* Solebat verò Pręfectus Prętorio quotannis pecuniam qua Principi opus erat, eius iussu populis indicere, & ob id literas, quæ delegatorię vocabantur, in Prouincias mittere, quibus continebatur, quantum ratione canonis largitionalis, & quantum sibi soluendum esset, *l. vlt. C. eod. tit.* sub nomine Comitis largitionum & charta fiebat: Eius enim nomen in summa solij parte prominente scribebantur, quæ Protocollum vocabatur, id est, primum illius membrum. Cassiodorus proceres chartarum vocat, in quo etiam annus quo facta erat charta. & quædam alia notabantur, *§ illud, in Authent. de tabellio. seu Nouel. 44.* & id ipse alias obscurius in formula Comitis largitionum significat, dum ait: Per te damus honores, per quem & nostræ pecuniæ conferimus largitates: parum est autem, quod prouinciarum iudices tuæ subiaceant dignitati: Ipsis quoque proceribus chartarum confirma, dum perfectum non creditur, nisi fuerit à te solemnitate completum: id interpretor, quia in chartis nomen huius Comitis in protocollo hab ntibus codicilli magistratibus dabantur. Is est illustris, *l. viros. C. de palatin. sacr. larg.* & D. Hieronymus *in 23. Ezechiel.* hanc secundam dignitatem post regem fuisse scribit, aliorúmque illustrium appellationibus honorabatur. Inuecto hoc Comite, Procuratores Cæsaris in prouincias mitti desierunt, quorum hodie in Codice Iustiniano nullus tractatus inuenitur. Assessorem hic Comes habuisse videtur: nam Diuus Augustinus in confessionibus scribit *lib. 6. cap. 10. confession.* Alypium Thagastensem suum municipalem Comitem. Largitionum assessorem fuisse.

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS COMITIS LARGITIONVM.

COMMENTARIVM.

INSIGNIA huic Comitis hæc sunt. Viridi corio tectus liber, rubro tapeto, altéq; supra abacum surrecto impositus. In tergo libri est aureũ Principis caput, in medio aureis intercurrẽtibus lineis inclusum. In manuscriptis Codex argento tegitur, in cornibus auro tantùm ornatus, infra scriptum est, LARGITIONES, subrus variarum rerum opera, corúmque rationes ostenduntur, quæ in quinque scriniis sub hoc Comite scribebantur, plures iacent sculptæ ex auro cælatæque species: Aurum signatum: Aliud in massa seruatæ in arcis à thesaurensibus pecuniæ, & texta ex serico byssóque & auro opera. *Primum Scriniũ.* Quæ enim ouali forma fusæ visuntur auri, argentiq; massæ, quandoque singulæ, binæ, ternæ, quaternæve, & interdum simul plures in acetuos congestæ, hæ aureæ massæ scrinium repræsentant. Item vasa aureis plana & in medio quattuor sacculi in summo legati, tanquam numis referti, auream, argenteámque monetam ab hoc Comite percussam aut seruatam insinuant. In Vrsini Codice quædam sacculis inscriptæ notæ numerum aureorum indicare videntur, vt B. quæ Græcè duo millia. T. decem millia significat. Ego verò hic centenaria significari puto. Ad Comitem enim largitionum pecunia sacculis condita mittebatur, qui tot centenaria capiebant. Erat hæc quantitas auri, inquit Suidas Nicephorus *libr.15.c.27.* & Cedrenus *in Michaele Calefacto.& alibi*, Cẽtenarium auri pondus fuisse scribũt. Hippocomique cùm equos currentes reducebant, reuertentes hæc auri publici centenaria in sacculis condita reportabant. Theodosius *in l.12.C.de curs.publ.* auri, inquit, centenaria necesse est ab Hippocomis in solitis sacculis reportari: quę hic repræsentari existimo. Prope lutea & quadrata, claustrísque obserata arca ad dextram conspicitur, quæ thesaurensium arcas auro plenas, vel scrinia officij insinuat. Ad sinistram cista radios sursum erectos continet.

Hæc

Hæc textrinæ & gynæcij instrumenta indicat, vel metaxæ serici, quorū Procuratores Comiti parebant. Hęc iuxta quædam aureorum monilium effigiem habentia iacent, cum paruis in summo, & imo catenis, quibus suspendi possunt: Horum vnū cordis formam habet: Ad abaci sinistram sex velut oleæ aurea folia visuntur, quę Augustæ ornamenta referunt, quorum proprium erat scrinium sculptorum & aurificum, *l.7. C. de palat. sacr. larg.* Aurei quoque & in manuscriptis argenteæ monetæ spectantur, quæ pecuniam huius Comitis auctoritate percussam, & vniuersum Principis thesaurum significant, ex prouētibus publicis congestum, qui in huius Comitis manu erat. In thesauris Hadriani Imperatoris Appianus in procœmio Libycę historiæ Ægyptiorum talentorum septuaginta quatuor millia fuisse scribit: valet autem talentum Ægyptium pondo 80. itaque statuendo L aureos eius temporis pro libra, colligeret hæc summa fermè 30. vt vocant, milliones. Ex spoliis Daciæ, Mesopotamiæ, Armeniæque huius quantitatis partem à Traian contractam fuisse existimo. Hęc insignia Comite causas cognoscenti astitisse puto, & fortè illi in publicum prodeunti prælata, quemadmodum sacerdotibus gentium eius dignitatis ornamenta præmissa fuisse Valerianus A. scribit *in l.4. C. de mur.* Tum etiam à præcone, Imperij pater esse acclamabatur. Gratianus, *l.1. C. de Quæstor.* Qui, inquit, ex comitatiua vtriusq; ęrarij attonito splendore viguerunt, acclamatione excipiantur solita, nec prætereantur, vt incogniti. Intelligit autem Comitem largitionum, & priuatarū, quos sub nomine vtriusque ærarij comprehendit. Hic Comes sub Paleologis Imperatoribus, Logotheta generalis est vocatus: Gerebá que capitium album, purpuráque & margaritis distinctum, & pallium blatteum, seu purpureum, sine aliis ornamentis. Tunicam auro, purpuráque & albo phrygiatam habentem ante & à tergo Imperatoris imaginem assidentem, Sceptro iudiciali non vtebatur, vt Sophotatus Curopalata refert: Simili habitu Magistri militum, & alij maiores Magistratus tūm vtebantur. Nunc de his, qui Comiti largitionum parebant, est dicendum.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Illustris Comitis sacrarum Largitionum.

OMITES Largitionum per omnes Dioeceses.

Comites commerciorum per Orientem & Ægyptum, Per Mœsiam, Scythiam, & Pontum. Per Illyricum.

Præfecti thesaurorum.

Comes metallorum per Illyricum.

Comes & Rationalis summarum Ægypti.

Magistri lineæ vestis. Magistri priuatæ.

Procuratores Gynæciorum.

Procuratores Baphiorum.

Procuratores Monetarum.

Præpositi Bastagarum.

Procuratores Linificiorum.

Officium autem suprascripti viri Illustris Comitis sacrarum largitionum habet.

Primicerium totius officij.

Primicerium scrinij Canonum.

Primicerium scrinii Tabulariorum.

Primicerium scrinii Numerariorum.

Primicerium scrinii Aureæ massæ.

Primicerium scrinii Auri ad responsum.

Primicerium scrinii Vestiarii sacri.

Primicerium scrinii Argenti.

Primicerium scrinii Annularensis.

Primicerium scrinii A pecuniis, & cæteros scriniarios suprascriptorum scriniorum.

Secundocerium officii, qui primicerius est Exceptorum.

Tertiocerium officii, qui tractat Bastagas Quarto loco libellos tractat, & cæteros Palatinos officii suprascripti Comitis Largitionum, quoties vsus exegerit.

Qui parerent Comiti Largitionum in Tabulam hanc etiam redegimus.

Comiti largitionum parebant.

- *Comites XII.*
  - *Largitionum VI. per VI. Diœceses.*
    - *Orientis.*
    - *Ægypti.*
    - *Asianæ.*
    - *Ponticæ.*
    - *Thraciarum.*
    - *Illyrici.*
  - *Commerciorum IV. per IV. regiones.*
    - *Orientem & Ægyptum.*
    - *Mœsiam.*
    - *Scythiam & Pontum.*
    - *Illyricum.*
  - *Comes metallorum I. per*
    - *Illyricum.*
  - *Comes & Rationalis summarum Ægypti.*
- *Præfecti thesaurorum ferè in singulis prouinciis I.*
- *Magistri plures.*
  - *Lineæ vestes.*
  - *Priuatæ.*
- *Procuratores plures.*
  - *Gynæciorum.*
  - *Baphiorum.*
  - *Monetarum.*
  - *Linificiorum.*
- *Præpositi Bastagarum plures.*

DE HIS QVÆ ERANT SVB dispositione Comitis sacrarum Largitionum. CAP. LXXIIII.

COMMENTARIVM.

PLVRES in prouinciis Comitis sacrarum largitionum mandata exequebantur Palatini vocati, *l.1.C.de offic.Com.sacr.largit. l.3.C.de diuers.off.rubr. C.de palat.sacr.largit.* In primis singuli Comites in sex Orientis Diœcesibus, Oriente, Ægypto, Asiana Pontica, Thraciis, & Macedonia, illustris Comitis, nomine Magistris, Ducibus militibúsque atque aliis, stipẽdia, donáue soluebant, *l.3. C.de milit.veste.* & vectigalium exactionem procurabant, qui & ipsi COMITES LARGITIONVM, sed tertij ordinis vocabātur: erant enim perfectissimi. Nam Constantinus Tertullianum virum perfectissimum Comitem Diœceseos Asianæ appellat *in l.4. C.fin.regund.* qui erat inferior Comes largitionum. Secundi verò ordinis Comites erant clarissimi, *l.2. C.de priuileg. schol.* Hos Comites largitionum cùm per omnes Diœceses dispositos fuisse Notitia scribat, sex fuisse significat. Nam etsi suprà à quatuor Vicariis, id est Præfectorum nomine totidem Diœceses rectas nominat, Orientis tamen & Ægypti quandoque tractus vocati *in l.1. C.vt omnes tam ciuil.quàm milit. iudi.* pro Orientalis Imperij diœcesibus à Leone, & aliis ponuntur *in l.1. C. vt nemo ad suum patrocinium.* Sub Valente Saliani Thesaurum Comitẽ per Thracias fuisse Marcellinus *lib.*29. scribit. His Comitibus liber mandatorum tradebatur, quemadmodum & olim procuratoribus, qui in prouincias mittebantur Augustum dedisse Dion *lib.*53. scribit. In libri dorso, vt ex codicibus post Notitiam Orientalem in armariis dispositis apparet, inscriptũ erat F.L.V.A.L.CO.S.T.R.L.IVSSI.D. quas notas ita interpretor. Fœlix liber vindicandus à Laterculo continens sacros titulos rerum largitionũ iussione diuina. Hi enim in prouinciis ad largitiones pertinentia procurabant: Valentinianum verò, qui tum in Occidente, non in Oriente imperabat per notam, V. non intelligi arbitror. Tres tantùm Vicarij Comites largitionum in Occidente fuisse reperiuntur.

COMITES COMMERCIORVM IIII. fuere, scilicet per Orientem & Ægyptum vnus, per Mœsiam, alius. Scythiam & Pontum, tertius per Illyricum quartus. Hi sunt negociatores, quorum Constantinus meminit *in l.negociatores. C.de excus.muner.* cuius verba vicissim hinc lucem accipiunt in prouinciis necessaria ad parandas Principis vestes emebant, veluti sericum, lanam, linum, purpuram, pelles, & similia, ob quorum remunerationem ab omni onere erant immunes. Negociatores, inquit, vestiarios linteones, purpurarios, & parthicarios, qui deuotioni nostræ deseruiunt, visum est ab omni onere immunes esse. Parthicarios autem appellat, qui pellica Parthicas mercabantur, vt Cuiacius rectè exponit. De iisdem negociatoribus intelligit Valentinianus ad Iulianum Comitem Orientis *in l.5.C.de episc.aud.quæ est pars l.1.C.de mercat.& commer.* quos ad domum Principis pertinere scribit. Nec tantùm prędicta ad parandas vestes procurabant, sed qui in Oriente erant, præcipuè margaritas, gemmas, & sericum pro Principis & Augustæ vsu conquirebant, & lanã, quam in Metaxalotam ad Gynæcia Principis mittebant, *l.lotas.C.de muri-leg.* Gratianus *in l.2 C.quæ res vendi non poss.* Tor labando Duci Mesopotamiæ, comparandi, inquit, serici à Barbaris facultatem omnibus, præter Comitem commerciorum iubemus auferri. Nec de alio quàm hoc Comite commerciorum per Oriẽtem intelligit, & explicat, quid mercaretur, sericum Aureliano imperante, cum auro compensabatur, & vt credo, tempore Notitiæ. Vopisc. in Aureliano, cùm ab eo, inquit, vxor peteret, vt vnico pallio blatteo serico vteretur, ille respondit, absit, vt auro fila pensentur: libra enim auri tunc serici libra fuit. Hęc ille: ex Ægypto verò vnguenta conquirebant. Nam, vt Plinius *lib.*13.*c.*3. scribit, terrarũ omnium Ægyptus accommodatissima est vnguẽtis. Argentum quoque Ægyptum, quod magno in pretio ad vasa cęlanda habebatur, & alia huiusmodi, hunc Comitem mercatum fuisse credẽdum est, & ad Comitatum misisse, sic adamantes, Thracias gemmas, & similia ex Scythia, Ponto, & Illyrico alij duo Comites transmittebant. Ne cui etiam purpura vẽderetur, aut lana, sericúmve fucaretur, obseruabant, *l.1.& 2. C.quæ res vend.non poss.* Præterea operam dabant, vt à negociatorib. iusta vectigalia soluerentur, *l.omnium.l.ex præstatione, cum duab. seq.C.de vectig. & commiss.* & ob id in limitibus, & locis, vbi soluendum erat vectigal, stationarios tenebant, *l.vniuersi.C.eod.tit.* Largitiones enim & stipendia ex vectigalib. soluebantur. *l.pen.C.eo.tit.de vectig.commiss.* Iidémque prouidebant, ne aurũ, aut vetitæ merces, vt ferrum, cotes ad id subigendum, arma, falces, frumentum, vinum, oleum, aliúdve liquamen ad Barbaros deferretur, *l.cotem, in princ.ff. de publ.& vectig.l.2.& vlt.C.de commerc. & mercatorib.l.1.& 2.C.quæ res expor.non deb.* Neminem denique Barbarorũ in Romano Imperio, aut Rom. subditos in illorum solo nundinari permittebant, *d.l.2.& vlt C.de commerc.& mercat.* Itaque omnib. negociatoribus Comes largitionum imperasse videtur, quorum opera peregrinas merces in Romanum solum afferri curabat. Cassiodorus *de Comite largitionum.* Negociatores, inquit, huic largitionũ potestati manifestum est esse subiectos: nam quicquid in vestibus, quicquid in ære, quicquid in argento, quicquid in gemmis ambitio humana potest habere preciosum, tuis ordinationibus obsecundat, & ad iudicium tuum confluunt, qui de extremis mundi partibus aduenere. Hæc ille.

His Comitibus salarium ex publico pro annonis, & capitatione exhibebatur, *l.vnic.C.de anno.& capitat.* In Occidente vnus tantùm erat Comes commerciorum per Illyricum.

PRÆFECTI quoque thesaurorum eidem Comiti parebant, qui ex singulis prouinciis exactam pecuniam separatim conseruabant, donec ad largitionum Comitem mitteretur, neque cum aliarũ regionum tributis eam commiscebant, quod & Tiberius Cæsar obseruari voluit, qui functo sine liberis Philippo Trachonitidis tetrarcha, eam regionem Syriæ adiecit: sed quæcunque tributa in ea tetrarchia collecta intra illius terminos seruari iussit, vt auctor est Iosephus *lib.antiq.*18.*c.*9. Vnde tot factę sunt fisci stationes, in quot prouinciis separatim tributa exigebãtur, & vectigalia. Hæc erãt loca in quib. pecunię fiscalis rationes tractabãtur. Antonius A. *in l.1.C.de compensationib.* cõpẽsationi, inquit, in causa fiscali, ita demum locũ esse, si eadẽ statio quid debeat quæ petit. Item Alexander A. *in l.1.C.ne fiscus quã rem vendidit euincat,* cuius ait, rei

pre-

precium cum bona fide esset addicta, semel fiscus acceperit, non solum emptorem ab eadem statione, sed nec ab alia quæstionem pati debere æquū est. Idem Bassæ, *in l.2. C. de solutionibus*, liberantur, inquit, fideiussores, quoties fiscus tam debitori, quàm creditori, licet diuersis stationibus, succedit, vbi malè à nouis impressoribus scriptum est, rationibus. Hæc statio olim Quæstorium à quæstoribus appellabatur. Cic pro Cn. Plancio se Thessalonicam in Quæstorium, dum exularet, ab eo perductum fuisse memorat. Itaq; hi Præfecti exactam ex vectigalibus, & tribunis pecuniam ad vnum ex insignioribus prouinciarum oppidis mittebant, vbi tam diu conseruabatur, donec ad Comitatum Principis transmitteretur. Gratianus, *in l.1. C. de cano. largit. tit.* omnem, inquit, pecuniam auri, vel argenti, & reliquarum specierum, quæ largitionibus ex more penduntur, statim, vt exactio fuerit celebrata, ad thesauros vniuscuiusque prouinciæ, vel ad proximos referri, sub obsignatione tabularij, cæterorumque quos sollicitos esse debere præcedentia iussa decreuerunt, & thesaurorum præpositis consignari præcipimus, vt exinde ad sacrum Comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur. Hæc ille. Tabularius autē, cuius meminit, erat Numerarius, qui sub Præside rationes vectigalium ad largitiones pertinentium scribebat. *l.2. C. de numerar.* In exigendis verò tributis hęc forma obseruabatur. In singulis ciuitatib. ex ordine Decurionum vnus eligebatur, susceptor vocatus, qui indictum cuique aurum susciperet, *l 4. C. de susceptor. & arcar.* & ille Thesaurorum Præfecto statim mittere tenebatur. Gratianus A. *in l. diu. C. eo. tit.* Diu, inquit, minimè penes ipsos susceptores maneat facta collatio, sed statim quodcunq; à prouincialibus fuerit exsolutū sacris thesauris inferatur. Hæc ille. Hæc largitionum pecunia rhedis cursus publici ad Comitatum mittebatur 500. auri libris, mille verò argenti rhedæ impositis, *l. 48 si aurum. C. Theo. de cursu publ.* quam duo palatini cum tribus seruis sequebantur, neque hi cum auertis, seu peris, vel manticis onus ampliorem librarum habere poterant. *d. l. 48.* Qui exactam ad locum thesaurum pecuniam comitabantur, prosecutores auri publici vocabantur, quod non nisi iussione Com. largit. prosecutoria dicta facere poterant. *l. 1. C. de auri publ prosecu.* Ne verò confusio nasceretur, tabularius ciuitatis, omnium, qui tributum vel canonem soluere debebant, nomina scribebat, & Ducenariis, Sexagenariisque apparitoribus exigenda tradebat, *l. 1. C. de exact tribut.* illi exacta Susceptori dabant. *l. apparitores. Cod dict. titul.* Is soluenti, vt tutus esset apocham faciebat, in qua nomen soluentis, summa, causa solutionis, dies, Consul, & mensis continebatur, *l. 2. Cod. de apoc. publ.* & statim ad locum thesauri exactam pecuniam mittebat. Vectigalia verò pro mercibus aduectis stationarij milites opportunis locis dispositi exigebant; eodem modo apocham scribebant, exactāmque pecuniam ad Præsidem mittebant, inde ad Thesaurensem dirigebatur. Constantinus Iunio Rufo Consulari Æmiliæ, *in leg. vniuersi, de vectigalib.* prouinciales, inquit, pro rebus, quas ad vsum proprium, vel exercendi ruris gratia reuehunt, nullum vectigal à stationariis exigant. Quæ verò negociationis gratia portantur, solitæ præstationi subiugamus, capitali pœna proposita stationariis & vrbanis militibus, quorum auaritia id tentari firmatur. Hi milites antiquitus non modò per Italiam, sed & per prouincias ad arcenda latrocinia erant dispositi. Tranquil. *in Tiberio ca.* 19. Tuendæ, inquit, pacis à grassatutis, ac latrociniis, seditionúmque licentia curam babuit, stationes militum per Italiam solito frequētiores disposuit. Hæc ille. idem & Iureconsul. *l.2. & 4 ff. de ser. fugit.* Græci Irenarchas vocant. *l.6. ff. de custo. reor. l. vlt. §. 1. ff. de mun. & hono.* & à singularum ciuitatum Decurionibus ad suæ vrbis territoria custodienda eligebantur. Honorius, *in leg. 1. Cod. de Irenarchis* Irenarchæ, inquit, qui ad prouinciarum tutelam per singula territoria faciunt stare concordiam, à Decurionibus iudicio Præsidum nominentur. Præfectus Pretorio & ipse in prouinciis suos thesaurorum Præfectos habebat: *l duas. Cod. de suscep prap & arcar.* qui pecuniam à se impendendam susciperent, & ad suam arcam transmitterent. Eodem modo in Occidente XII. in diuersis prouinciis thesaurorum Præfecti recensentur, præpositi appellati, prout etiam vocantur in iure, *in leg. 1. Cod. de suscep. pr po. & arcar.* qui verò præfatam pecuniam thesaurum dictam custodiebant, Thesaurenses fuerūt appellati. *l. 15. Cod Theod. de diuer offic.* Leo A. arcarios vocat *l. penultim. Cod. de can largit. tit.* Vulgus Italicum Thesaurarios. Earum Præfecti quandoque Comites appellantur. Gratianus August. ad Titianum Comitem S. Largitionum: *in leg 2. Cod. de palat. sacr. largition.* Nullus, inquit, Thesaurensis, vel Officialis Comitis thesaurorum semel deprehensos euersor, militiam repetat, cui consonat & Marcellin. *lib. 29.* Salia, ait, thesaurum, paulo ante per Thracias Comes. Cum verò pecuniam Principis hi Præfecti tractarent, eam attingere non poterant, nisi prius de Principis indemnitate satisdedissent. Theodosius A *in l. priuatæ. Cod de munileg. in l. vltim. Cod The. de diuer. offic.* Thesaurorum, inquit, Præpositi, non ante ad rem sacri ærarij procurandam permittantur accedere, quam satisdationibus dignis eorom administratio toboretur. In scrinio epistolarum, litteris à Principe subscriptis tam ipsi quàm cæteri Thesaurenses probandi erant. Idem Theodosius ad Arcbatium Comitem S. Largit. *in l. vlt. §. pe. C. de diuer. offic.* Comitum, inquit, thesaurorum diœcescos prouectiones, & ipsos Thesaurenses, veius obsetuatio dexteræ principali reseruauit. Quibus verbis suscriptionem dextera Principis faciendam intelligit. Nec aliud Leo A. sensit. *Cod. de metallariis & metallis & procuratoribus metallorum*, cnm thesaurensium classis meminit, quem & ipse à principe in scrinio epistolarum comprobari præcipit: classem autem fortè non nauium, vt vulgò putant, sed Thesaurensium multitudinem appellat.

Comes Metallorum, per Illyricum eidem largitionum Comiti suberat, qui ex auro in metallis inuentō portionem Principi debitam exigebat, in fluminibus enim vel fodinis aurum legentes, singuli octo, vel septenos auri scrupulos pro locorum consuetudine largitionibus inferebant, quemadmodum Valentinianus A. ad Cresconium Comitem metallorum scribens definiuit *in l. 2. & l. per annos C. de metall.* Est autē scrupulus vicesima quarta pars vnciæ, vulgo caratū appellant, seu tertia pars drachmę, id est duo oboli. Hoe verò

aurum non obryzum aurileguli pendebant, sed in balluca, quæ est arena aurea, & eius qualitatis, vt non coquatur. Græcè χρύσαμμος dicta, *dict. l. 1. C. de metalla. & Pollux.* Sunt autem aurileguli non qui terram effodiunt, sed qui aurum iouentum manu legunt, quod cuique facere concedebatur, modò tertiam vt dixi drachmæ partem largitionib. quotannis inferret: aliqui enim aurum inueniunt in massa, aliqui arenam, quæ balluca vocatur. Plinius *lib. 33. cap. 4.* Aurum arrugia quæsitum non coquitur, sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ, nec non in puteis, etiam denas excedentes libras, palacas in Hispania, alij palacrinas, idem quod minutum est, balucem vocant. Hæc ille. Est autem arrugia, quasi auri rugia, id est scalptura, vbi aurum scalpitur, non effoditur. Habebat & sua in prouinciis metalla Princeps, ex quibus aurum & argentum Comes colligebat: Vlpianus *in l. sacrilegij. §. vlt. ad l. Iul. peculat.* Si quis, inquit, ex metallis Cæsarianis aurum, argentúmve furatus fuerit, exilio vel metallo, prout dignitas est personæ, punitur. Creabatur hic Comes per Illyricum, vbi magna metallorum copia effodiebatur. Anno enim ab vrbe condita D X C V I I. M. Æmilio, & C. Popilio Coss. metalla in Macedonia instituta fuisse Cassiodorus scribit, & Liuius *in 5. decad. 5.* metalli Macedonici ingens vectigal fuisse refert: auctor est Plinius *libr. 33. cap. 4.* in superficie terræ in Dalmatia aurum abundasse. Inuenitur, ait, aliquando in summa tellure rara fœlicitate, vt nuper in Dalmaria Principatu Neronis singulis diebus etiam quinquagenas libras fundens. Hęc ille. Sub eo clymate, est Dacia mediterranea, Macedonia, Mœsia, seu Dardania, *procuratores. C. de metallar.* quibus in locis ex ciuitatum curialibus, metallorum procuratores creabantur, qui effodiendis metallis præerant, quibus hic Comes imperabat. Cùm verò multi in Illyricum, & Macedoniam ad quærendum aurum venissent, Valentinianus edicto eos abire iussit, *l. 7. C. Theod. de metalla.* Hic Comes, & alia metalla procurasse videtur, cùm generaliter metallorum Comes vocetur, etsi in Occidente hic Comes auri appelletur. Celebrantur in Oriente Docimenum, & Thoadense metalla in Phrygia, & Procouense in Proponitide, *l. 9 & 11. C. Theod. de indulg. debitor.* Hunc Comitem Valentinianus hac voce compellat, *l. 1. de metall. larg.* LAVDABILITAS TVA.

COMES ITEM RATIONALIS SVMMARVM ÆGYPTI, eidem Comiti largitionum obtemperabat. Is mittebatur in Ægyptum, vt bona caduca, vel alio modo ad fiscum deuoluta inquireret, ἴδιος λόγος, i. priuata ratio appellatus, quemadmodum Strabo refert *lib. 17.* Nullam ab initio iurisdictionem habuit, sed postea dignitate auctus, & Comes, ac Rationalis summarum dictus, ampliorem administrationem obtinuit, cùm enim sericum, byssus, margaritæ, gemmæ, ac diuersi generis aromata ex India, Arabiáque in Ægyptum quotannis veherentur, quę millies centena millia sextertium absumebant, vt ait Plinius *lib. 12. cap. 18.* ob idque maxima ibi essent vectigalia secundùm Straboně centies quinquagies centena millium nostrorum aureorum prouentum Romanis Ægyptus dabat. Itaque proprium ibi Rationalem poni oportuit, quem Comitis titulo honestatum, summarum Ægypti vocarunt, ita pecunię quantitatem appellabant, *l. scire debemus. ff. de verbor. oblig. l. in fraudem. §. fiscalib. ff. de iure fisc.* Constantinus, *l. 7. C. vbi caus. fiscal.* summæ rei Rationalem, Bulephorum vocat: quandoque absoluté Rationalis dicitur, *l. 2. C. de mod. mulct. l. 2. C. de mancip. & colon. l. vniuersi. C. de fun. rei priuat. l. placuit. C. de collat. fun. patrim.* aut procurator. Lampridius in Alexandro, vbi aliquos voluisset, vel rectores prouinciarum dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est, Rationales ordinare, nomina eorum proponebat. Capitolinus in Clodio Albino: Ad procuratores meos litteras misi, quas ipse signatas accipies signis Amazoniæ, & cùm opus fuerit Rationalibus dabis, ibi Rationales vocantur procuratores. Hi splendidis vestibus induebantur. Marcellinus *lib. 12.* Euenerat his diebus, inquit, vt ad demendum Imperatoris capillum tõsor venire pręceptus introiret, quidam ambitiosè vestitus, quo viso Iulianus obstupuit, ego, inquit, non Rationalem iussi, sed tonsorem acciri. In Occidente XI. Rationales diuersarum prouinciarum erant instituti: In Oriente hic solus nominatur, cùm tamen eos multos esse oportuerit. Vnde aliqua deesse existimo aut Comites largitionum qui erant in prouinciis, eorum fungebantur officio. Tacitus enim Lucillum Capitoně sub Tiberio Asiæ procuratorem fuisse scribit, Catũ Decianum Britanniæ *lib. 4.* sub Claudio Cappadociæ Iulium Pelignum, & Iulium Colonum Ponti *lib. 12.* sub Nerone Mauritaniæ Lucceiũ Albinum, *libr. 18.* Dalmatiæ Corneliũ Fusum *eod. lib.* Pollio *in Claudio.* Zosimionem imperante Valeriano Syriæ procuratorem nominat, *l. priuata. C. de murileg.* Alexander Imperator, inquit Lampridius, rationales citò mutabat, ita vt nemo nisi annum compleret, eósq; nisi boni essent, oderat, malum necessarium vocās.

MAGISTRI præterea LINEÆ aliàs Linteæ vestis sub eodem Comite erant, qui Lintearijs seu linifariis, *l. si quis ex corpore. C. d. tit. de murileg.* lintea, mappas, mantilia, indusia, & huiusmodi vestes lineas facientibus præerant. Hi opifices conditionales erant. i. conficiendis, & texendis lineis, seu vestibus lineis, ipsi & eorum liberi perpetuò manebant obnoxij. Linteæ vestis Magistri à Theodosio A. vocantur quos iubet cauere *in d. l. priuata. C. de murilegul.* rem sacri ærarij saluam fore. Vestes autem appellantur quæcunq; induendi, præcingendi, amiciendi, insternendi, iniiciendi, accubandíve causa parata sunt, inquit Vlpianus *in d. l. vestis. §. 1. de aur. & arg. leg.* Quia verò hæc ex pecunia vectigalium comparabantur, sub dispositione Comitis largitionum erãt. Horum magna fuit administratio, cùm nõ modò lineas vestes ad induendum, sed & lintea, mantilia, papiliones, pro aula & mansionibus, & similibus pararent: Linteorum artifices à Valentiniano lintcones, *l. 8. C. Theod. de murileg.* à Theodosio lintearij appellantur *in dict. l. si quis ex corpore. Cod. eod.* Lineas vel amictoria antea rhedis cursus publici ad Comitatum vehebãt, postea statutum est vt angariis, vel nauib. dirigerentur: suiæ delicatæ vestes, & linteamen amictorium ad vsum Principis sub mille librarum pondere rhedis mittebantur, *l. 48. §. si aurum. C. Theod. de cursu public.* Magistri lineas vestes fieri procurabant, & factas custodiebant, quarum numerus in scrinio sacri vestiarij scribebatur sub eius primicerio, procuratores etiam gynæciorum texendis vestibus studebant.

In Occidente pro Magistria lineę vestis scribitur Comes vestiarij, qui has vestes lineas procurabat, aut conseruabat, & inter Cubicularios ab Honorio Augusto connumeratur, *l. 1. C. Theod. qui à præb. tyron.* Vestiatium autem, inquit Suidas, locus est, in quo vestes reponuntur.

Privatæ Magistri, à Notitia appellati sub eodem Comite præ dictis annectebantur, qui alias species ad Principis vestes conficiendas, præterquam lineas curabant. Lanam enim & sericum, ad tapeta, vestes, aulæa, lectos, stragulas, & papiliones, pecti, & ad opus perduci, vniuersamque vestē conficiendi studebat. Hos procuratores Constantinus A. appellat *in l. 1. C. de murileg.* Procuratores, inquit, rei priuatæ, per quos priuata nostra substantia tenuatur, & species gynecij confectæ corrumpuntur, suff agiis abstineant, id est precio hoc officium non emat. Quia verò & ipsi res Principis tractabant, priusquam hoc munus exercerent, satisdare tenebantur, sicut & præcedentes. Theodosius ad Comitem sacr. largit. *d. l. priuata C. de murileg. & gynaciarius, & procuratoribus gynacij.* Priuatæ, ait, vel lineæ vestis Magistri non ante ad rem sacri ærarij procurandam permittantur accedere, quàm satisdationib. dignis eorum administratio roboretur. Nunc ad procuratores est veniendum.

Procuratores Gynæciorum eiusdem iuris erant, qui textorib. vestigium Principis præerant. Valentinianus A. *in l. 1. C. de vest. holober.* Auratas, inquit, ac sericas paragaudas auro intextas viriles, priuatis vsib. contexere, conficereque prohibemus, & à gynæciariis tantùm nostris fieri præcipimus, A Theodosio procuratores textrinorū vocantur *in l. pen. C. de murileg.* Gynęcium Constantinus *in d. l. 2. C. de muri leg.* & Notitia appellant conclaue, id est, locum interiorem ædium, in quo mulieres degere solent, & opera textoria, & mulierum exercere, vt apud Procopiom *lib. 4. de bello Vandalico*, & Vitruuium *lib. 6. c. 10.* legitur. Id & textrinum vocabatur, *l. 6. C. de murileg.* Vnde Gynęciarij dicti, qui hęc muliebria opera conficiunt. *l. 2. & 3. l. si quis ex corpore. C. de murileg. l. vnusquisque princ. C. ad leg. Iul. repetun. l. 1. C. de vestib. holober. l. vlt. C. de re milit.* id est, aulæa, stragulas, tapeta, vestésque auro depingentes texebant, inter has erant holoberę, id est totæ holosericæ, seu totæ ex serico constantes, heros enim sericum Balsamon *in 12. canone concilij Cangensis* interpretatur. Erant & autarę, id est auri sub tegmine intextæ. Virgil. *in 3 Æneid.* Fert picturatas auri sub tegmine vestes. Et paragaudę seu sericeæ auro intextę, fortè à parando gaudio dictę, *l. 1. & 4. C. de vestib. holober.* quæ ad priuatorum vsum fieri non poterant, *dict. l. 1. C. de vestib. holober.* Primus huiusmodi vestes Aurelianus induit, vt auctor est Eutropius. Hi à Gratiano *in l. 7. C. de palat. sacr. larg.* aurificea speciecum vocantur: (speciea enim pro vestibus sæpè in iure accipiuntur.) Alij vestes tyronib. dandas texebant, *l. vlt. C. de milit. veste.* Militibus verò solidus pro chlamyde à prouinciis conferebatur, *l. pen. C. d. tit.* Aliqui ex his aurificib. serui erāt, *l. qui textrini. C. de murileg.* Sed liberi nec ipsi, nec eorum posteri à seruitute texendi eximi poterant, *l. 1. & l. si quis ex corpore. C. de murilegu.* Ex fundis Tamiacis, qui à Comite domorum in Cappadocia administrabantur, impensæ in gynæcia factæ fuisse videntur, cùm ab eo quandoque concussionem paterentur, *l. 5. C. ad leg. Iul. repetun.* Textrinorum procuratores pecuniam Principis ad emendam & texendam materiam tractabāt, & ideo antequàm eis hoc officium committeretur, vt alij, satisdare tenebantur, *d. l. priuata C. de murileg. C. de vestibus holob. exim. & tione sacri muricis.* Pro Gynæciis, Cynegia, duabus transpositis literis, in Occidente mendosè scribitur, vbi erāt in diuersis prouinciis gynæcia numero quindecim, quæ hic non distinguuntur.

Procuratores Baphiorum eidem Comiti parebant. Est autem Baphium officina in qua lana, aut sericum murice tinguntur, *l. 2. & l. priuatæ. C. de murileg.* Lampridius *in Alexādro.* Purpuræ, inquit, clarissimæ non ad vsum suum, sed ad matronarum, si quæ aut possent aut vellent, certè ad vendendum gratuitissimus exsctor fuit, ita vt Alexandrina purpura hodie quoque dicatur, quæ vulgò probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphiis præpositus, id genus muricis reperisset. Hęc ille. Plura erant in Oriente Baphia, quibus singuli præerant procuratores, *d. l. 1. C. de murileg.* sed celebriora fuere in Phœnicia, ad quę certis temporibus quintum de scrinio tabulatiorum, sextum de scrinio canonum, & septimum de scrinio exceptorum Theodosius mitti iubet, vt nundinas purpuræ prohibeant, *l. vltim. Cod. de vestibus holober.* Ab alio enim quàm Principe emi non poterat: Hic procurator Tyri degebat. Eusebius enim Cæsariensis *libr. Eccles. histor. 7. cap. vlt.* scribit Dorothæum Eunuchū, qui postea Antiochiæ presbyter fuit, purpuræ apud Tyrum tingendæ præfuisse. Is à Iuliano apostata martyrio est coronatus, *Martyrol. 5. Iunij Anastasi bibliotheca. in chronic.* Horum procuratorum præcipuū erat officium curare, vt rectè sericum aut lana tingeretur, mox serię in fila redacta texeretur. *l. loras. C. de muri leg. l. temperēt. C. de vestib. holober.* neque enim ex folliculis aqua calida immersis serici fila eo tempore in rhumbum euoluebātur, sed de pecti folliculi in metaxam redigebātur, mox nebantur: & ideo metaxā à nemate serico Martianus *in l. vlt. §. species, de public.* distinguit. Id & po ta significat. Vellerāque vt folijs depectant tenuia Seres. Baphari ij seu tinctores, & ipsi conditionales. non poterat ab ea arte, aut corū liberi discedere, *l. murilegulj. l. si quis. C. de muril.* Procuratores Baphiorum quemadmodum & superiores satisdare tenebantur se fideliter officio functuros, *d. l. priuata. C. de murileg.* In Occidente nouem diuersorum baphiorum in IX. prouinciis procuratores numerantur, qui hic non distinguuntur.

Procuratores etiam Monetarum eiusdem Comitis auctoritate, pecuniam cudi curabant. Cassiodorus *in formula Comit. largit.* vt figura, inquit, vultus nostri metallis vsualibus imprimatur, monetam facis de nostris temporibus futura secula commonere. Hæc ille. Sex tantùm in locis moneta cudebatur in Occidente, vbi quot in vrbibus pecunia percutiebatur, totidem monetarum procuratores creabantur. Hic verò, vbi vel quot essent monetariæ officinæ, non apparet. Marcellinus *libro* 28. & ipse hos procuratores appellat. Pari sorte, inquit, procuratot monetæ extinctus est: Sed alibi *libro* 22. monetæ præpositum vocat. Theodosius *libro 1. Cod. de anno. & capita.* magistratum æris, cui annuum stipendium in ære solui pro annonis & capita-

aurum non obryzum aurilegůli pendebant, sed in balluca, quæ est arena aurea, & eius qualitatis, vt non coquatur. Græcè χρύσαμμος dicta, *dict. l. 1. C. de metalla. & Pollux.* Sunt autem aurilegůli non qui terram effodiunt, sed qui aurum inuentum manu legunt, quod cuique facere concedebatur, modò tertiam vt dixi drachmæ partem largitionib. quotannis inferret: aliqui enim aurum inueniunt in massa, aliqui arenam, quæ balluca vocatur. Plinius *lib. 33. cap. 4.* Aurum arrugia quæsitum non coquitur, sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ, nec non in puteis, etiam denas excedentes libras, palacas in Hispania, alij palacrinas, idem quod minutum est, balucem vocant. Hæc ille. Est autem arrugia, quasi auri rugia, id est scalptura, vbi aurum scalpitur, non effoditur. Habebat & sua in prouinciis metalla Princeps, ex quibus aurum & argentum Comes colligebat: Vlpianus *in l. sacrilegij. §. vlt. ad l. Iul. peculat.* Si quis, inquit, ex metallis Cæsarianis aurum, argentúmve furatus fuerit, exilio vel metallo, prout dignitas est personæ, punitur. Creabatur hic Comes per Illyricum, vbi magna metallorum copia effodiebatur. Anno enim ab vrbe condita DXCVII. M. Æmilio, & C. Popilio Coss. metalla in Macedonia instituta fuisse Cassiodorus scribit, & Liuius *in 5. decad. 5.* metalli Macedonici ingens vectigal fuisse refert: auctor est Plinius *libr. 33. cap. 4.* in superficie terræ in Dalmatia aurum abundasse. Inuenitur, ait, aliquando in summa tellure rara fœlicitate, vt nuper in Dalmatia Principatu Neronis singulis diebus etiam quinquagenas libras fundens. Hęc ille. Sub eo clymate, est Dacia mediterranea, Macedonia, Mœsia, seu Dardania, *procuratores. C. de metallar.* quibus in locis ex ciuitatum curialibus, metallorum procuratores creabantur, qui effodiendis metallis præerant, quibus hic Comes imperabat. Cùm verò multi in Illyricum, & Macedoniam ad quærendum aurum venissent, Valentinianus edicto eos abire iussit, *l. 7. C. Theod. de metalla.* Hic Comes, & alia metalla procurasse videtur, cùm generaliter metallorum Comes vocetur, etsi in Occidente hic Comes auri appelletur. Celebrantur in Oriente Docimenum, & Thoadense metalla in Phrygia, & Proconense in Propontide, *l. 9 & 11. C. Theod. de indulg. debitor.* Hunc Comitem Valentinianus hac voce compellat, *l. 1. de metall. larg.* LAVDABILITAS TVA.

COMES ITEM RATIONALIS SVMMARVM ÆGYPTI, eidem Comiti largitionum obtemperabat. Is mittebatur in Ægyptum, vt bona caduca, vel alio modo ad fiscum deuoluta inquireret, ἴδιος λόγος .i. priuata ratio appellatus, quemadmodum Strabo refert *lib. 17.* Nullam ab initio iurisdictionem habuit, sed postea dignitate auctus, & Comes, ac Rationalis summarum dictus, ampliorem administrationem obtinuit, cùm enim sericum, byssus, margaritæ, gemmæ, ac diuersi generis aromata ex India, Arabiáque in Ægyptum quotannis veherentur, quę millies centena millia sextertium absumebant, vt ait Plinius *lib. 12. cap. 18.* ob idque maxima ibi essent vectigalia secundùm Strabonē centies quinquagies centena millium nostrorum aureorum prouentum Romanis Ægyptus dabat. Itaque proprium ibi Rationalem poni oportuit, quem Comitis titulo honestatum, summatum Ægypti vocarunt, ita pecunię quantitatem appellabant, *l. scire debemus. ff. de verbor. oblig. l. in fraudem. § fiscalib. ff. de iure fisc.* Constantinus, *l. 7. C. vbi caus. fiscal.* summæ rei Rationalem, Bulrphorum vocat: quandoque absolutè Rationalis dicitur, *l. 2. C. de mod. mulct. l. 2. C. de mancip. & colon. l. vniuersi. C. de fun. rei priuat. l. placuit. C. de collat. fun. patrim.* aut procurator. Lampridius in Alexandro, vbi aliquos voluisset, vel rectores prouinciarum dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est, Rationales ordinare, nomina eorum proponebat. Capitolinus in Clodio Albino: Ad procuratores meos litteras misi, quas ipse signatas accipies signis Amazoniæ, & cùm opus fuerit Rationalibus dabis, ibi Rationales vocantur procuratores. Hi splendidis vestibus induebantur. Marcellinus *lib. 12.* Euenerat his diebus, inquit, vt ad demendum Imperatoris capillum tōsor venire pręceptus introiret, quidam ambitiosè vestitus, quo viso Iulianus obstupuit, ego, inquit, non Rationalem iussi, sed tonsorem acciri. In Occidente XI. Rationales diuersarum prouinciarum erant instituti: In Oriente hic solus nominatur, cùm tamen eos multos esse oportuerit. Vnde aliqua deesse existimo aut Comites largitionum qui erant in prouinciis, eorum fungebantur officio. Tacitus enim Lucillum Capitonē sub Tiberio Asiæ procuratorem fuisse scribit, Caiū Decianum Britanniæ *lib. 4.* sub Claudio Cappadociæ Iulium Pelignum, & Iulium Culonum Ponti *lib. 12.* sub Nerone Mauritaniæ Lucciū Albinum, *libr. 18.* Dalmatiæ Corneliū Fusum *eod. lib.* Pollio *in Claudio.* Zosimionem imperante Valeriano Syriæ procuratorem nominat, *l. priuata. C. de murileg.* Alexander Imperator, inquit Lampridius, rationales citò mutabat, ita vt nemo nisi annum compleret eósq; nisi boni essent, oderat, malum necessarium vocās.

MAGISTRI præterea LINEÆ aliàs Linteæ vestis sub eodem Comite erant, qui Lintcariis seu linifariis, *l. si quis ex corpore. C. d. tit. de murileg.* lintea, mappas, mantilia, indutia, & huiusmodi vestes lineas facientibus præerant. Hi opifices conditionales erant .i. conficiendis, & texendis lineis, seu vestibus lineis, ipsi & eorum liberi perpetuò manebant obnoxij. Linteæ vestis Magistri à Theodosio A. vocantur quos iubet cauere *in d. l. priuatæ. C. de murilegul.* rem sacri ærarij saluam fore. Vestes autem appellantur quæcunq; induendi, præcingendi, amiciendi, insternendi, iniiciendi, accubandive causa parata sunt, inquit Vlpianus *in d. l. vestis. § 1. de aur. & arg. leg.* Quia verò hæc ex pecunia vectigalium comparabantur, sub dispositione Comitis largitionum erāt. Horum magna fuit administratio, cùm nō modò lineas vestes ad induendum, sed & lintea, mantilia, papiliones, pro aula & mansionibus, & similibus pararent: Liniorum artifices à Valentiniano linteones, *l. 8. C. Theod. de murileg.* à Theodosio lintearij appellantur *in dict. l. si quis ex corpore. Cod. eod.* Lineas vel amictoria antea rhedis cursus publici ad Comitatum vehebāt, postea statutum est vt angariis, vel nauib. dirigerentur: solæ delicatæ vestes, & linteamen amictorium ad vsum Principis sub mille librarum pondere rhedis mittebantur, *l. 48. § si aurum. C. Theod. de cursu public.* Magistri lineas vestes fieri procurabant, & factas custodiebant, quarum numerus in scrinio sacri vestiarij scribebatur sub eius primicerio, procuratores etiam gynæciorum texendis vestibus studebant.

In Occidente pro Magistris lineę vestis scribitur Comes vestiarij, qui has vestes lineas procurabat, aut conseruabat. & inter Cubicularios ab Honorio Augusto connumeratur, *l.1.C.Theod.qui à preb. tyron.* Vestiarium autem, inquit Suidas, locus est, in quo vestes reponuntur.

PRIVATÆ MAGISTRI, à Notitia appellati sub eodem Comite prædictis annectebantur, qui aliàs species ad Principis vestes conficiendas, præterquam lineas curabant. Lanam enim & sericum, ad tapeta, vestes, aulæa, lectos, stragulas, & papiliones, pecti, & ad opus perduci, vniuersamque vestē confici studebat. Hos procuratores Constantinus A. appellat *in l.2. C. de murileg.* Procuratores, inquit, rei priuatæ, per quos priuata nostra substantia tenuatur, & species gynecij confectæ corrumpuntur, suff agiis abstineant, id est precio hoc officium non emant. Quia verò & ipsi res Principis tractabant, priusquam hoc munus exercerent, satisdare tenebantur, sicut & præcedentes. Theodosius ad Comitem sacr. largit. *d.l.priuata C.de murileg. & gynaeciariis, & procuratoribus gynecy.* Priuatæ, ait, vel linteæ vestis Magistri non ante ad rem sacri ærarij procurandam permittantur accedere, quàm satisdationib. dignis eorum administratio roboretur. Nunc ad procuratores est veniendum.

PROCVRATORES GYNÆCIORVM eiusdem iuris erant, qui textorib. vestigium Principis præerant. Valentinianus A. *in l.1.C.de vest.holober.* Auratas, inquit, ac sericeas paragaudas auro intextas viriles, priuatis vsib. contexere, conficereque prohibemus, & à gynæceariis tantùm nostris fieri præcipimus. A Theodosio procuratores textrinorū vocantur *in l.pen.C.de murileg.* Gynęcium Constantinus *in d.l. 2.C.de murileg.* & Notitia appellant conclaue, id est, locum interiorem ædium, in quo mulieres degere solent, & opera textoria, & mulierum exercere, vt apud Procopium *lib.3. de bello Vandalico*, & Vitruuium *lib.6.c.10.* legitur. Id & textrinum vocabatur, *l.6.C.de murileg.* Vnde Gynęciarij dicti, qui hęc muliebria opera conficiunt. *l.2 & 3 l.si quis ex corpore.C.de murileg.l.vnusquisque priue.C.ad leg. Iul.repetun.l.1.C de vestib.holober.l.vlt.C.de re milit.* id est, aulæa, stragulas, tapeta, vestesque auro depingentes texebant. inter has erant holoberę, id est totæ holosericæ, seu totæ ex serico constantes, beros enim sericum Balsamon *in 12. canone concily Cangiensis* interpretatur. Erant & auratę, id est auri sub tegmine intextæ. Virgil. *in 3 Æneid.* Fert picturatas auri sub tegmine vestes. Et paragaudę seu sericæ auro intextę, fortè à parando gaudio dictę, *l.1. & 4. C.de vestib.holober.* quæ ad priuatorum vsum fieri non poterant, *dictl.l.1. C.de vestib.holober.* Primus huiusmodi vestes Aurelianus induit, vt auctor est Eutropius. Hi à Gratiano *in l.7. C.de palat. sacr.larg.* artifices specierum vocantur: (species enim pro vestibus sæpè in iure accipiūtur.) Alij vestes tyronib. dandas texebant, *l.vlt.C.de milit.veste.* Militibus verò solidus pro chlamyde à prouinciis conferebatur, *l.pen.C.d.tit.* Aliqui ex his aurificib. serui erāt, *l.qui textrini.C.de murileg.* Sed liberi nec ipsi, nec eorum posteri à seruitute texendi eximi poterant, *l.1.& l.si quis ex corpore.C.de murileg.* Ex fundis Tamiacis, qui à Comite domorum in Cappadocia administrabantur, impensæ in gynæcia factæ fuisse videntur, cùm ab eo quandoque concussionem paterentur, *l.5.C.ad leg.Iul.repetun.* Textrinorum procuratores pecuniam Principis ad emendam & texendam materiam tractabat, & ideo antequam eis hoc officium committeretur, vt alij, satisdare tenebantur, *d.l.priuata.C.de murileg.C.de vestibus holob. extr tione sacri muricis.* Pro Gynæciis, Cynegia, duabus transpositis literis, in Occidente mendosè scribitur, vbi etiā in diuersis prouinciis gynæcia numero quindecim, quæ hic non distinguuntur.

PROCVRATORES BAPHIORVM eidem Comiti parebant. Est autem Baphium officina in qua lana, aut sericum murice tinguntur, *l.2. & l. priuata.C.de murileg.* Lampridius *in Alexādro.* Purpuræ, inquit, clarissimæ non ad vsum suum, sed ad matronarum, si quæ aut possent aut vellent, certè ad vendendum grauissimus exactor fuit, ita vt Alexandrina purpura hodie quoque dicatur, quæ vulgò probiana dicitur, ideirco quod Aurelius Probus baphiis præpositus, id genus muricis reperisset. Hęc ille. Plura erant in Oriente Baphia, quibus singuli præerant procuratores, *d.l.2. C.de murileg.* sed celebriora fuere in Phœnicia, ad quę certis temporibus quintum de scrinio tabulariorum, sextum de scrinio canonum, & septimum de scrinio exceptorum Theodosius mitti iubet, vt nundinas purpuræ prohibeant, *l. vltim. Cod de vestibus holober.* Ab alio enim quàm Principe emi non poterat: Hic procurator Tyri degebat. Eusebius enim Cæsariensis *libr. Eccles. histor. 7. cap. vlt.* scribit Dorothrum Eunuchū, qui postea Antiochiæ presbyter fuit, purpuræ apud Tyrum tingendæ præfuisse. Is à Iuliano apostata martyrio est coronatus, *Martyrol.5. Iuny Anastasi bibliotheca. in chronic.* Horum procuratorum præcipuū erat efficium curare, vt rectè sericum aut lana tingeretur, mox sericū in fila redacta texeretur. *l.lotas.C.de murileg.l.temperet.C.de vestib.holober.* neque enim ex folliculis aqua calida immersis serici fila eo tempore in rhumbum euoluebātur, sed depecti folliculi in metaxam redigebātur, mox nebantur: & ideo metaxā à nematis serico Martianus *in l.vlt. §. species, de publie.* distinguit. Id & posita significat. Vellerāque vt foliis depectant tenuia Seres. Baphiarij seu tinctores, & ipsi conditionales, non poterat ab ea arte, aut eorū liberi discedere, *l.murilegulis, l.si quis. C.de muril.* Procuratores Baphiorum quemadmodum & superiores satisdare tenebantur se fideliter officio functuros, *d.l.priuata.C.de murileg.* In Occidente nouem diuersorum baphiorum in IX. prouinciis procuratores numerantur, qui hic non distinguuntur.

PROCVRATORES etiam MONETARVM eiusdem Comitis auctoritate, pecuniam cudi curabant. Cassiodorus *in formula Comit.largit.* vt figura, inquit, vultus nostri metallis vsualibus imprimatur, monetam facis de nostris temporibus futura secula commonere. Hæc ille. Sex tantùm in locis moneta cudebatur in Occidente, vbi quotin vrbibus pecunia percutiebatur, totidem monetarum procuratores creabantur. Hic verò, vbi vel quot essent monetariæ officinæ, non apparet. Marcellinus *libro 28.* & ipse hos procuratores appellat. Pari sorte, inquit, procurator monetæ extinctus est: Sed alibi *libro 22.* monetæ præpositum vocat. Theodosius *libro 1. Cod.de annon. & capita.* magistratum æris, cui annuum stipendium in ære solui pro annonis & capita-

tione iubet. Solidos autem cudebant, quorum sex faciebant vnciam auri, & 72. libram, *l. quoties. C. de suscept. & arca.* Sed hic non ab re fuerit aliquáauri argentique numismatis percutiendi rationem aperuisse. Et vt ab auro incipiamus, constat eius libram in vncias XII. diuisam fuisse, & aureos póto sextæ partis vnciæ auri Valentiniano imperante percussos. Itaque sex solidi seu aurei vnciam auri faciebant, & 72. libram, *l. quoties. C. de suscep. & arca.* & ob id aureus quandoque sextula vocatur à Græcis numisma dicta: Constantinus verò septem solidos quaternorum scrupulorum vnciç pondo esse iussit, *d. l. 1. C. Theod. de ponde. & auri ill.tio.* Inuentū postea est numisma duorū, quatuor, sex, & decem aureorum, & Heliogabalus bilibres cētum aureos pendentes numos percussit, quos Alexander cōflauit. Lampridius *in Alexad. o.* Formas binarias, ternarias, quaternarias, & denarias etiam, atque amplius vsque ad bilibres, & centenarias, quas Heliogabalus inuenerat, resolui præcepit, neque in vsu cuiusquam versari, atque ex eu his materiæ nomē inditum est, ita etiam appellat Constantinus, *l. 1. de ponder. auo. & auri illat.* & Valentinianus, *l. vlt. C. Th. eod. tit.* Addit Lampridius Alexandrum semisses, & tremisses inuenisse, id est, dimidium aurei & trientem propter eos, qui pro vectigal eas aurei partes soluere cogebantur. Hi postea semper percussi & in vsu fuere. Arcadius *l. 3. C. de milit. veste.* Fortissimis, inquit, militibus non binos tremisses pro singulis chlamydibus, sed solidos aureos præstari præcipimus. Eiusdem tremissis & Anastasius meminit *in l. iubemus 2. C. de erog. milit. anno.* •

Libra quoque argenti est pōdus minæ cōtinens drachmas centum, denarios 84. *Plin. lib. 83. c. 9.* quç & ipsa in vncias 12. diuiditur, vncia in duos stateres, seu duas semuncias stater in duos siclos, vt siclus sit quarta vnciæ, qui duas drachmas continet, itaque drachma est octaua vnciç, nam octo drachmæ faciunt vnciam. *Epiphan. de ponder. & mens. D. Hier. in c. 4. Ezechiel. Ioseph. lib. antiq. 3. c. 9.* Quare singuli aurei duas argenti vncias æquabant, & sex aurei seu vncia aurei libram argenti, quod & Plato in Hipparcho in fine tradit: & id Valentiniano imperante conseruabatur, *l. quoties. C. de susceptor.* Arcadius verò aurum coacta..., volumque quinque solidos argenti libram æquare, *l. 1. de argenti pretio.* Codex non est mendosus, & pro quinque non est legendum sex, plurimumque enim in notis numerorum error committitur: Vncia verò argenti respondet 10. libris æris & 20. libræ æris auri, *l. 2. C. de collat. æris.* Hæc ratio olim in officinis monetariis obseruabatur, quæ & hodie est in vsu. Quot verò formæ monetæ cuderentur, nimis lōgum esset referre cum pro temporum varietate diuersas formas acceperint. Antiquitus nota assis ærei fuit ab vna parte Ianus geminus, ab altera rostrum nauis. *Plin. lib. 33. c. 4.* Denarius argenteus ab vno latere caput mulieris armatæ habebat, cum hac nota X, quæ significabat illū esse denarium, qui olim decem asses valebat, & in postea auctus est ad 16. Ab aduersa parte plurimum biga, aut quadriga erat impressa. Sextertius, paruus nummus his literis imprimebatur HS. quæ denotabat eum assibus duobus cum dimidio permutari. Victoriatus habebat victoriam impressam mulierem alatam manibus coroná tollentem cum litera V. quæ significabat quinque assibus eum olim æstimatum fuisse. Hæ florēte Republica Romana monetæ percutiebantur. sub Imperatoribus eorum vultus ab vna parte imprimebatur, *l. 2. C. Th. de ponde. & aur. illat. l. 1. & vlt. C. de vet. numism. potest.* Constantinus in auersa parte crucem percussit, *Triper. lib. 1. c. 9.* quæ illi ab Angelo demonstrata victoriam contra Maxētium dedit, eadem in aureis numinis Valentiniani, qui sunt apud me, cernitur querna coruna redimita, cui pila est infixa. Id ciuicam coroná sanctissimæ cruci conuenire, significat, quæ non vnum ciuem, sed totum orbem seruauit. idem signum percussit Arcadius cum literis α, & ω, quæ principiū omniū, & finem esse illū, qui crucifixus est, portendit. Post Notitiam vbi de numismatis agitur, quædam notæ impressæ apparent, quæ ibi declarabuntur. Hic pauca attigisse sit satis Monetas cudentes, & ipsi erant huic arti cum vxorib. & liberis obnoxij, *d. l. 1. l. ed...* *l. vlt. C. de murileg.* Nec illis quisquā sine probatoria, id est, Principis comprobatione poterat aggregari, *l. vlt. Graeca. C. e. d. tit.* Auctor est Suidas, Aureliano imperante à monetariis monetas adulteratas, sub Fœlicissimo eorum monetarū procuratore occisum, & graue bellum motum, quod vix extingui potuit. Idem Aurel. Victor, Vopiscus, & Eutropius *in Aureliano.* Ad fabricandam monetam prouinciales carbones conferre cogebantur, *l. maxime, C. de excus. mune.*

Procuratores Vicesimæ Hereditatum olim in omnibus prouinciis fuit, vnde magnus fisco redi us prou... & plurib. in ma mo... legitur. p... ratoi XX H. 1 procurator vicesimæ hæreditatis, & in hac T. Clavdio T. F. Germano Cvratori Trivmphi Felicissime Germanici Secvndi Imp. Cæs Fl. Domitiani Avgvsti Exornato Sacerdoti Splendidissimo Pont. Minor. Proc. XX. Hær. Vmbriæ, Tvsciæ, Piceni, Bvrt. Calabr. Et Apvliæ Hem. M. F. C. L. Prisco Sacerdoti Titiali. Pr. Inter Cives Et Peregrinos Tr. Pl. Qvæstori Proc. Avg. XX. Hæred. & in alio marmore Firmi in Piceno, & sæpè alibi. Aliquando hi procuratores hęreditatū vocabantur, ad quos Antoninus Caracalla scribit *in l. 1. C. de vsur. rei iudic.* vt harum hæreditatū vsuras debitas exigant. solebant verò vicesimæ tertius plurimū locari publicanis Plin *lib. 17. epist. 1...* à publicanis partem vicesimam remisit. Hoc vectigal Augustus ad alendas XXV. legiones instituit, tanquā hoc faciēdum inuenisset in cōmentariis C. Iulij Cęsaris, quo quisque hæres qui defuncto valde propinquus nō fuisset, & hæreditas nimis tenuis non esset, vicesimam soluere cogebatur, vt auctor est Dion *libr.* 55. & id lege Papia introduxit. Tantiq; hic prouētus est habitus, vt duos libros ad legem vicesimā hæreditatis Æmilius Macer composuit, quemadmodum ex diuersis Pandecta... locis in eius legū inscriptionibus apparet *in l. 13. nulli, de transf. in l. 37. funeris, de relig. l. 68. cōputationi. ad leg. Falc. l. 154. mille pass..., de verbor. signif. cat.* Antea etiam primus A. Ofilius in hanc legem scripserat, vt Pomponius refert *in l. 2. §. ex his auditorib. de orig. iur.* Nerua & Traianus in quibusdam hoc onus arctarunt quod in Panægyrico Plinius commendat, & alias de ea leges Marcus Antoninus tulit. vt auctor est Capitolinus. Demum Gratianus hanc vicesimam penitus sustulit, quemadmodum Ausonius in gratiarum actione ad eum refert. Quare Iustinianus eam ante sublatam fuisse tradit *in l. vlt. in prin. C. de edict. Diu.*

Ad r. 1. l. Alcia. l. dispunct. 3. c. 6. C. de murilegulis & bastagarijs. itaque nulla huius procuratoris hic mentio habetur, cum tamen hæc scire ad aliquarum legum Notitiam conducat, prætermittenda non esse duxi.

PRÆPOSITI BASTAGARVM eidem Comiti parebant. Bastaga est onus transferendi res publicas aut Principis, *l. 3. C. de cohortalib.* à quo nemo tempore expeditionis nec domus Imperialis, nec ecclesia excusari poterat, *l. 2. C. de quib. mun. vel præstatio. nem. h. se excusare, l. antepen. C. de cursu publ.* pro modo verò iugerum, quæ habebat quisque onerabatur, *l. 1. C. de quib. mune. vel præstat. nem. se lic. excu.* Onus publicum vocatur, *l. 1. C. ne quid oneri pub. impo.* quod Phauorinus βάρος interpretatur. Vnde bastagarij erant, qui equis aut mulis res publicas ad præscripta cuiusque prouinciæ loca deducebatur, *l. 4. l. æternam, C. de murilegul.* nec id munus nisi elapso tempore sibi definito deserere poterant, *d. l. æternam* Erant & milites qui eas præsidij causa comitabantur. Nam in Occidente legio III. Italica, sub Duce Rhetiæ transuectioni specierum erant deputata, vt in eo Notitia refert quæ bastagam, transuectionem specierum appellat. In primis verò nauicularij frumentum quotannis Alexandriam, & Constantinopolim deferre tenebantur, *l. 4. C. de nauic.* quod erat 800. myriadum, artabarum. seu medimnorum Atticorum: ita interpretor edictum 13. c. 8. Iustiniani. Hæc transuectio pia embola vocabatur, *l. iubemus nullam, C. de sacro. eccl. quæ eadem est l. vlt. Græca. C. de nauic.* Deferebant & vestes Principis, sericum, purpurá. byssum, magaritas, lapillos, gemmas, & alias species indicas, vel Arabicas, *vt l. vlt. §. species, ff. de publ.* arma, annonam, & cætera militibus necessaria. *l. vl. §. tyronum ff. de muner. & honor.* quæ bastagæ Præpositus ad loca præscripta deferri curabat. Aliqui, priuilegio ab hac functione erant immunes, prout Syriæ cohortales, *dict. l. de cohorta. C. de murilegul. & gynæciarijs lib. 11.* Dicta est autem bastaga, à βαστάζω quod est porto. Alij bastagma rectius dici putant: Necessitas transuehendi angaria dicebatur, de qua supra in cursu publico est dictum. Bastagas indicebat Terciocerius officij Comitis Largitionum. & singulæ singulos habebant Præpositos. In Occidente quattuor recensentur singulis annis bastagæ, quæ in Orientem tendebant. Aliæ quattuor quæ in Occidentem: & ibi codex est mendosus.

Vltimi sub eodem recensentur PROCVRATORES LINIFICIORVM. lymphariij, *l. si quis. C. de murileg.* vel linifices vocati, & differunt à Magistris lineæ vestis, qui linum ipsum pecti, mundari, excolique & in vestes conuerti faciebant. Hi rude linum procurabant, & potius lineæ non lineæ vestis magistri sunt appellandi, vt vocat Theodosius, in *dict. l. priuata.* Qui hanc artem exercebant ab ea, neque ipsi, neque vxores, neque liberi poterant eximi: conditionales enim erant, *d. l. si quis.*

Quot essent hi procuratores non exprimitur. In Occidente duo erant, vnus Viennæ in Gallijs, alius Rauennæ in Italia. Erant igitur Comites VI. Largitionum per Diœceses: Alij V. iisdem in prouinciis ob diuersas merces emendas & metalla. Plures thesaurorum præfecti. Rationalis vnus Ægypti. Plures lineæ vestis, & priuatæ procuratores. Magistri plures & procuratores, qui operibus faciendis instabant, & plures diuersis bastagis præpositi, qui omnes Comiti Largitionum parebant. Nunc eius officium, quod ex scriniariis constabat, est explicandum. Hi prædictorum rationes, & acta scribebant.

OFFICIVM SCRINIORVM XI. COMITIS LARGITIONVM.

- *Primicerius totius officij.*
  - *Secundocerius officij, & Primicerius exceptorum perfectissimus ordinis secundi, sub quo*
    - *Ducenarij secundi,*
      - *Terciocerius officij bastagias tradit.*
      - *Quartocerius officij libellos tractat.*
    - *Centenarius, Primicerius instrumentorum perfect. ordin. secundi.*
    - *Epistolares perfectiss.* II.
    - *Formæ primæ perfectiss.* XXXVI.
    - *Formæ secundæ perfect.* IV.
    - *Formæ tertiæ perfect.* III.
  - *Primicerius Numerariorum perfectiss. ordin. tertij, sub quo*
    - *Ducenarius perfect. ordin. tertij.* I.
    - *Centenarij perfectiss.* II.
    - *Epistolares perfectiss.* II.
    - *Formæ primæ perfectiss.* III.
    - *Formæ secundæ perfectiss.* I.
    - *Formæ tertiæ perfectiss.* II.

Primicerius totius officij.

- *Primicerius tabulariorum perfect. ord. tertij, idem centenarius excepto.*
  - *Ducenarius perfectiss.* I.
  - *Centenarius perfectiss.* I.
  - *Epistolares perfectiss.* I.
  - *Formæ primæ perfectiss.* III.
  - *Formæ secundæ perfect.* V.
- *Primicerius canonum perfectiss. ord. tertij.*
  - *Ducenarius perfectiss.* I.
  - *Centenarius perfectiss.* I.
  - *Epistolares perfectiss.* II.
  - *Formæ primæ perfectiss.* IV.
  - *Formæ secundæ perfectiss.* IV.
- *Ducenarius Mittendariorum perfectiss. ordin. tertij.*
  - *Centenarij perfectiss.* II.
  - *Epistolares perfectiss.* VIII.
  - *Formæ primæ perfectiss.* VI.
  - *Formæ secundæ perfect.* XXXIII.
- *Primicerius perfect. ordin. tertij.*
  - *Aureæ massæ in qua*
    - *Secundocerius perfectiss.* I.
    - *Ducenarij perfectiss.* II.
    - *Centenarij perfectiss.* VI.
    - *Epistolares perfectiss.* IV.
  - *Perfecti aurificum specierum.*
    - *Præfectus perfectiss.* I.
    - *Ducenarius perfectiss.* IV.
    - *Centenarij perfectiss.* VI.
    - *Epistolares perfectiss.* VIII.
    - *Formæ primæ perfectiss.* XVII.
    - *Formæ secundæ perfectiss.* IV.
  - *Aurificum solidorum.*
    - *Ducenarius perfectiss.* I.
    - *Centenarij perfectiss.* VIII.
    - *Epistolares perfectiss.* VI.
    - *Formæ primæ perfectiss.* IX.
    - *Formæ secundæ perfectiss.* XXX.
  - *Sculptorum, & aliorum aurificum perfect.*
    - *Centenarius perfectiss.* I.
    - *Epistolares perfectiss.* V.
    - *Formæ primæ perfectiss.* VI.
    - *Formæ secundæ perfect.* XXIII.
- *Primicerius scrinij auri ad responsum perfectis. ord. primi.*
  - *Secundo & tertiocerij perfectiss. ord. secundi.* II.
  - *Ducenarius perfectiss.* I.
  - *Centenarij perfectiss.* II.
  - *Epistolares perfectiss.* III.
  - *Formæ primæ perfectiss.* IV.
  - *Formæ secundæ perfect.* II.
  - *Formæ tertiæ perfectiss.* I.
- *Primicerius scrinij à Miliarensibus perfectissimus.*
  - *Ducenarius perfectiss.* I.
  - *Formæ primæ perfectiss.* I.
  - *Formæ secundæ perfectiss.* II.
  - *Formæ tertiæ perfectiss.* III.
- *Primicerius scrinij perfectiss. ordinis tertij.*
  - *Vestis*
    - *Secundecerius ordinis secundi.* I.
    - *Ducenarij perfectiss.* II.
    - *Centenarius perfectiss.* I.
    - *Epistolares perfectiss.* II.
    - *Formæ primæ perfectiss.* VII.
    - *Formæ secundæ perfect.* X.
    - *Formæ tertiæ perfect.* IV.
  - *Officialium sacrarũ vestium.*
    - *Ducenarij perfectiss.* III.
    - *Centenarij perfectiss.* III.
    - *Epistolares perfectiss.* I.
    - *Formæ primæ perfect.* XII.
    - *Formæ secundæ perfect.* X.
    - *Formæ tertiæ perfect.* VIII.

Primi-

	Deputatorum sacræ vestis.	*Perfectiss. ord. secundi.*	II.
		Ducenarij perfectiss.	II.
		Centenarij perfectiss.	II.
		Epistolares perfectiss.	II.
		Formæ primæ perfectiss.	II.
Primicerius scrinij ab argento perfectiss. ord. secundi.	*Epistolaris perfectiss.*		I.
	Formæ primæ perfectiss.		VI.
	Formæ secundæ perfectiss.		III.
	Formæ tertiæ perfectiss.		I.
Primicerius scrinij perfectiss. ordin. secundi.	*A pecuniis.*	*Formæ primæ perfectiss.*	I.
		Formæ secundæ perfect.	II.
		Formæ tertiæ perfect.	V.
	Argentariorum Comitatensium.	*Ducenarius perfectiss.*	I.
		Centenarij perfectiss.	II.
		Epistolares perfectiss.	III.
		Formæ primæ perfectiss.	VIII.
		Formæ secundæ perfect.	XXV.
	Barbaricorum.	*Centenarij.*	I.
		Epistolares.	V.
		Formæ primæ perfectiss.	VIII.
		Formæ secundæ perfectiss.	I.

DE OFFICIO COMITIS SAcrarum Largitionum Orieotis.

Cap. LXXV.

DECEM scrinia Comes Largitionum in officio habebar, quorum scribæ, militia literata vocabatur, *l. proximos, C. de prox. sacr. scr.* Nihil enim aliud erant scrinia, quam plutei in quibus libri condebantur, *l. omnium. C. de test. l. 2. & 3. C. de proxi. sacr. scrin.* inquit Suidas, *in verb. expwidpi@.* & Scriniarij sunr chartularij, chartas tractantes. Vniuerso officio Primicerius præerat, hunc sequebantur alij tres, eiusdem officij præcipui, Secundocerius, idémque scrinij exceptorum Primicerius, & Tertiocerius qui bastagas, & Quasrocerius qui libellos tractabat, *l. 7. de pala. sac. largi.* Singula quoque X. scrinia suos Prinoicerios habebant. Primus erat scrinij canonum, qui chartas ad illud scrinium pertinentes curabat. Alij erant Tabulorum, Numerariorum, aureæ massæ, auri ad responsum, Vestiarij sacri, Scrinij argenti, Annualensis quem Gratianus, *in dict. l. 7.* ad Trifolium Comitem Largirionum, huius officij scriniorum primates recensens omittit, & pro eo Miliarensium, cuius Primicerius, vt dixi, erat officij Secundocerius, Primicerius totius officij: & tres X. scriniorum primi Tribunorum prætorianorum militum dignitate honestabanrur, vt Principem salutare & sacram eius purpuram adorare possent, *l. pen. & vltim. C. de pala. sac. larg.* ita statuit Theodosius, *dict. l. penult.* apud quem mendosè legitur, tres Primicerij scriniorum, prn, tres primi. Emendanda quoque est Notitia, dum addit, Habet, quarto loco libellos tractat, & cæteros palatinos officij suprascripti. Comes Largitinnum, quoties vsus exegerit: quæ verba nihil significanr: Legendum est itaque, Habet Quarrocerium officij, qui libellos tractat, & cæteros palatinos officij suprascripti Comitis sacrarum Largitioour, quoties vsus exegerit. Sæpè etenim preces porrigebantur ob stipendia, vel munificentiam Principis executioni mandandam, quibus ioteruenire Comitem oportebat. Aliud scrinium, huic officio, Gratianus A. addidit, *in d. l. 7.* mittendariorum, quibos pro Primicerio præficit Ducenarium, sed fortè apud cum huius officij scrinia sunt diminuta, Aurificũ quoque, sculptorum, & aliorum aurificũ; Officialium sacrarum vestium, argentariorum, & Barbaricariorum scrinia in eodem officio, cum suis præfectis reperiebantur. Hi palatini vocantur, quia in Principis palatio degebant, *C. de palat. sac. lar. l. 1. & ferè toto tit.* Vnde & hoc officium palatinum Honorius appellat, *in l. 2. C. de canon. largit. tit. & l. 3. C. de palat. sacr. largit.* sordidísque muneribus & tyronum præstatione immunes plus minus 450. huius officij viros facit, ac perfectissimi dignitate honestat, *in d. l. 7.* de singulis ergo huius officij scriniis est dicendum, ac primum de scrinio Canonũ, vt ordinem Noritiæ sequar, etsi Gratianus A. alium seruet, *in d. l. 7.*

DE SCRINIO CANONVM.

Cap. LXXVI.

CAnonem regulam dici notissimum est, inde effectum, vt certa pensio alicui prædio imposita Canon vocetur, *l. 1. C. de præd. Tamiac.* quemadmodum id qood ab emphyteuta domino soluitur, *l. vlt. §. sin autem, C. de iure emphyteutico. & in Authent. qui rem. C. de sacros. Eccle.* Er Canonicum dicitur, qood solitum est fieri. qua ratione & Canonica illatio tributum vocatur, quæ quotannis pendi consueuit, *l. placet, C. de sacr. Eccles.* sic & Canon Largitionum est auri quantitas, quæ earum arcæ singulis annis ex prouinciis inferri solet, quam postea ad varios vsus Prioceps destinabat. Quælibet verò prouincia suum Canonem, id est indictam à Principe pecuniam pendebat: sic Iustinianus, *in edict.*

4. §. 1. ex Canone Phœniciæ X. libras auri singulis annis Primicerio Notariorum solui iubet. Exactæ enim ex vectigalibus, & tributis pecuniæ, Præfectus Prætorio partem ipse in prouinciis retinebat, vt magistratibus eorúmque officialibus & aliis salaria penderet. *Nouell. 128. §. 1.* Arcæ quoque Largitionum, certam auri quantitatem inferri curabat, quæ canon vocabatur, quia ex more à prouinciis exigi, & ad Largitionum arcam mitti consueuerat, Leo A. *in l. vlt. C. de Can. largit. tit.* Si delegatio, inquit, quæ ab amplissima præfectura in diuersas prouincias ex more quotannis emittitur, minus contineat omnes Largitionales titulos, nihilominus competentem exactionem procurari præcipimus. Hæc ille. Vocat delegationem scripturam P. P. quæ etsi minus contineat, quàm Largitionalibus titulis debeatur, nihilominus consuetam quantitatem vult solui: Largitionibus enim destinata, vniformis fuisse videtur, quæ verò in prouinciis à P. P. impendebantur, vix certa esse poterant. Iustinianus A. *in Nouell. 128.* Sancimus, ait, dispositiones functionum in auditorio cuiusque Diœceseos Præfectorum actis interuenientibus manifestari, & quid ex his in arcam inferri, & quid in vnaquaque prouincia expendi oportet. Hæc ille. Forma autem hæc obseruabatur. Præsides prouinciarum singulo quadrimestri, exactam ex subditis sibi ciuitatibus pecuniam Largitionibus destinatam, in tutum prouinciæ oppidum, ad hoc electum, ad Thesaurensium Præfectum mittebant, ac Numerarij seu tabularij, & alij exactores obsignatis litteris, missam quantitatem notabant: Inde Præfectus thesaurorum ad Comitem Largitionum mittebatur, & Principi tradebatur Gratianus A. *in l. 1. C. de canone largit. tit.* Omnem, inquit, summam auri, vel argenti, & reliquarum specierum quæ sacris Largitionibus ex more penduntur, statim vt exactio fuerit celebrata, ad thesauros vniuscuiusque prouinciæ referri, sub obligatione tabularij, & thesaurensium præpositis consignari præcipimus, vt exinde ad sacrum Comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur: Hæc ille. Tabularius verò cuius meminit, est Numerarius, qui tributorum ac vectigalium ad Largitiones spectantium rationes scribebat, *l. 2. C. de num.* Huius scrinii homines canonicarij vocabantur, qui in codicibus pensiones ex prouinciis Largitionibus debitas notabant, an integrè essent solutæ, quæ ex indictionibus, superindictis, vectigalibus, triburis, ac militari veste debebantur. Hi sunt, qui tituli appellantur. Canonem quoque vestium, ad Largitiones spectasse Valentinianus indicat, *in l. 1. C. de milit. veste.* Omnem inquit, Canonem vestium ex Kalendis Septembris vsque ad Kalendas Aprilis nostris Largitionibus tradi præcipimus. Conferebatur autem pro singulis XXX. iugeribus, aut XX. pro locorum consuetudine, singula vestis, *l. 2. C. de mili. veste.* aut pro singula veste, aureus militibus soluendus, *l. 3. C. eodem. tit.* Ex sex enim partibus vestium, quæ à gynæciariis texebantur, quinque dignioribus militibus in auro dabantur, id est singulis singuli aurei, Sexta pars in specie id est ipsæ vestes gregariis, seu tyronibus tradebantur: *l. vlt. C. eod. tit.* quorum curam Comitem Largitionum habuisse, iura ad eum scripta, indicant, *d. l. 3. C. de milit. veste.*

Ex mittendariorum verò scrinio, vnus in singulas prouincias mittebatur, qui vestes & alia debita, Largitionibus solui compelleret, *l. vlt. C. de exactorib. tribut.*

Huius scrinii Primicerius erat perfectissimus tertij ordinis: Ducenarius item vnus, eiusque dignitatem habebat, qui CC. militibus præfuisset. Centenarius item vnus, qui Centurioni honore æquabatur. Epistolares duo, formæ primæ seu primi gradus quatuor formæ, secundæ item quatuor, quibus omnibus annonæ ex publico dabantur, *dict. l. 7. C. de palat. sacr. larg.* Credo hos post Centenarios fuisse loco Biarchorum, Circitorum, & eorum qui equites in aliis officiis vocabantur. Sextus huius scrinij ab baphia Phœniciæ nundinas purpuræ prohibiturus mittebatur, *l. vlt. C. de vestib. holoser.* Epistolares verò erant, qui ob exigendum Canonem, iussu Comitis, in diuersas prouincias, ad Præsides, Præfectos Vicariósque scribebant.

DE SCRINIO TABVLARIORVM.

Cap. LXXVII.

Secundum, eiusdem officij scrinium erat Tabulariorum, id est, eorum, qui instrumenta seu cautiones, receptæ solutæve pecuniæ scribebant. Tabularius enim is dicitur, *l. 3. C. de tabul.* & Tabularium locus, in quo tabulæ conseruantur, *l. si mihi. 92. ff. de legat. 3.* In scrinio exceptorum centenarius dictus huius scrinii erat Primicerius, *l. scriniis. §. 3. C. de palat. sacr. largit.* quod tabulariorum seu instrumentorum appellabatur. Alias tabularij sunt, qui rationes scribunt. Vlpianus, *in l. vlt. in f. ff. si mensor falsum mod. dixerit.* Ego, inquit aduersus tabularium puto actiones dandas, qui in computatione fefellit: & alibi, *in l. 1. § ludi. ff. de var. & extraord. cognitionib.* calculatoribus siue tabulariis, ius dicere Præses debebat. Tabularios verò huius officij, eos fuisse puto. qui solutæ pecuniæ instrumenta scribebant, apochásque accipientium in scrinio seruabant, quod idem erat scrinium securitatum apud Comitem rerum priuatarum: Porro, multi scrinij tabulariorum inseruiebant, quibus præerat Primicerius ordinis tertij, perfectissimus, post quem centenarius similiter perfectissimi titulo gaudebat. Item epistolaris vnus, nempe ex illorum numero, qui epistolas ob causas prædictas scribebant. Formæ item primi viri tres, & secundæ viri quinque eiusdem ordinis erant perfectissimi, *l. 7. C. de palat. sacr. larg.* & prout digniores erant, plures annonas habebant.

DE SCRINIO NVMERARIORVM.

Cap. LXXVIII.

Numerarios eos esse diximus, qui rationes numerandos supputant. D. Augustinus, *lib. 2. de lib. arbit.* Multos inquit, noui numerarios, aut numeratores, vel, si quo alio nomine vocandi sunt, qui bene, & mirabiliter computant. Bini in singulis prouincijs numerarij esse consueuerunt, tabularij dicti, *l. duos. C. de susceptorib. & arcar. l. 2. & 4. C. de Numerariis.* quorum alter largitionum ratiocinia, alter ad arcam fiscalem pertinentia tractabat, *dict. l. 4. & d. l. duos.* Alij fuere apud Comitem largitionum Numerarij, qui

rij, qui pecuniæ vectigalium, & tributorum ex prouinciis missç, & impensæ, rationes scribebant. Multa enim hic Comes, Principis iussu largiebatur, plura in emendis speciebus, vt serico, purpura, bysso, gemmis, lana, lino, & similibus impendebat, aliis stipendia sur mercedes soluebat, & alias huiusmodi impensas faciebat, vt ergo sciretur, an reliquator, an creditor permaneret, numerarij acceptorum, expensorumque rationes tractabant, Hi, & præcedentes cum Primicerij munous expleuissent, à præbendis, tyronibus, & equis immunes erant. *l. palatin. C. de palat. sacr. larg.*

In hoc scrinio, primus est perfectissimus tertij ordinis, & ex Ducenariis vnus, ex Centenariis duo: Epistolares item duo, & pauci alij, qui epistolas ob prædictas causas scribebant, aut etiam præferebant. Saluianus, *in 5. de prouidentia.* Veniunt, inquit plerunque noui nuncij, & noui epistolarij à summis potestatibus missi: Hi annonas à Principe pro dignitatis gradu habebant. *d. l. 7. Cod. de palat. sacr. larg.*

DE SCRINIO AVREÆ MASSÆ. CAP. LXXIX.

PRÆTER memorata scrinia, erat & aliud Aureæ massæ, in quo scribebatur, quorum auri esset in massam conflatum. Est autem in massa aurum quod neque factum, aut cælatum, neque signatum est. Vlpianus *in l. quintus, §. vlt. de auro & argent. leg.* Argentum factum, inquit, recte quis ita desinierit, quod neque in massa, neque in lamina, neque in signatu, neque in supellectili, neque in mundo, neque in ornamentis inest. Est enim aurum infectum. Idem Vlpianus *in l. cum aua. §. infecti. ff. eod. tit.* Infecti, ait, argenti appellatio rudem materiam continet, id est non factam qualis in Comitis largitionum insignibus repræsentatur. In massam autem aurum conflabant, vt minus dissipari posset, & inde aurei cuderentur, vasa aurea, torques, monilia, & similia, ad vsum Augustæ & Principis fierent. In hoc ergo scrinio scribebatur, quantum auri in massam esset conuersum, quãtum inde ad species aureas fabricandas, & cudendos aureos exemptũ. Itaque Gratianus huius officij scrinia recensens, *in d. l. 7. C. de palat. sacr. larg.* quatuor hominum ordines in hoc scrinio statuit. Primum illorum, qui auri in massam redacti rationes scribebant, quorum Primicerius massæ erat perfectissimus tertij ordinis, Eiusdem dignitatis erat, & Secundocerius. Ex Ducenariis verò duo, id est Tertiocerius, & Quartocerius. Ex Centenariis sex. Ex epistolaribus quatuor, qui ob prædictas causas epistolas ad Præsides scribebant, quantum auri in prouinciis in massam redactam, quantum in ballucis à metallariis pensum esset, & ad largitiones missum. *l. 1. C. de met.*

Secũdus huius scrinij ordo erat Aurificum specierum, qui ex massa aurum in fila deducebant, vel alio modo elaborabant, ad vestes Principi, & Augustæ texendas, murenulasve, aut reticula, conficienda, & similia, quorum rationes in hoc scrinio notabantur, in quo nullus ex his erat Primicerius, sicut nec in duobus sequentibus ordinibus: omnes enim suberant Primicerio scrinij massæ, ex quorum antiquioribus vnus tertij ordinis erat perfectissimus & Ducenarij quatuor, Centenarij sex, Epistolares octo, formæ primæ septendecim, formæ secundæ quatuor.

Tertius huius scrinij ordo à Gratiano statuitur solidorum aurificum, qui ex massa aureos solidos, signatos scribebant, quot aurei, & cuius formæ quotidie percuterentur. Hi quoque cum Primicerio carerent, ex eorum Ducenariis primus erat tertij ordinis perfectissimus, Centenarij octo, Epistolares sex, formæ primæ nouem, formæ secundæ triginta.

Quartus ordo huius scrinij erat sculptorum, & cæterorum aurificum, id est eorum, qui vasa aurea ex solido auro cælabant, torques, annulos, armillas, clauos & similia fabricabant, in quibus ars sculpendi versabatur, quorum rationes in hoc scrinio scribebantur, videlicet singulorum numerorum forma & pondus. Hinc ostenditur vsus auri in massam versi. Hi quoque Primicerio carebant: sed primus ex eorum centenariis erat perfectissimus ordinis tertij. Epistolares quinque formæ 1. sex, formæ 2. decem, & octo. *l. scrinius, Cod. de palat. sacr. larg.*

DE SCRINIO AVRI AD RESponsum. CAP. LXXX.

RESPONSA tempore posteriorum Principum tam eorum, quàm Præfectorum mandata dicebantur. Procopius, *lib. 1. de bello Vandalico:* Belisarius, inquit, quendam ex his, qui equo celeriter inuecti regia perferunt responsa, quósque veredarios appellant, cepit, qui eum locum latinè interpretatus est, vertit literis, sed Græcè scriptum est ἀποκρίσεις id est responsa. Zosimus, *lib. 1.* erat, inquit, quidam in aula nomine Eros ab Imperatore ad efferenda suas responsa destinatus. Hinc ad responsum vocabantur, qui ad milites destinabantur, vt Magistro um iussa exequerentur, *l. vltim. Cod. de re milit. nouel. 24. c. 4. nouell. 25. cap. 1. nouell. 26. c. 1. 2. nouel. 28. c. p. 3.* Hic quoque aurum ad responsum dicitur, quod destinatum est ad perferenda in prouincias per veredos mandata Principis. Potest etiam hic aurum intelligi, quod ad responsum pro annonis debatur, id est, responsalibus, qui à perfectis militum ad exercitus mittebantur, vt eorum iniurias audirent, & Magistrorum iussa exequerentur. *d. l. vlt.* erant enim velut eorum vicarii. Sic Iustinianus *in edict. 8. §. 1.* Vicarium Ponticæ prius abolitum ita restituit, vt militibus præesset, eos tanquam vices magistrorum gerens, etiam ipsis inconsultis puniret, & apud illos locum magistrorum ad responsum teneret, per quos milites compescerentur: & in officio continerentur. Eodem modo Gregorius narrat se ad responsum serui isse Constantinopoli pro Pontifice Romano, & ipse factus Summus Pontifex Responsales Constantinopoli apud Imperatorem habuit. Græci apocrisarios vocant, vulgo nuncij dicuntur. In hoc ergo scrinio rationes auri, quod dabatur his Responsalibus pro annonis scribebatur. Exemplum Massçorum habet Primiceriũ aureç ad responsum, subaudiendum esset massç. Huius scrinij Primicerius Secundocerius, & Tertiocerius erant perfectissimi ordinis primi. Et Ducenarius vnus, cẽtenarij duo, epistolares tres Formæ primę quatuor, secũdę duo, tertię formę vnus, qui

omnes annonis à Principe datis fiuebantur, *d. l. in scrinus. C. de palat. sacr. largit.*

DE SCRINIO VESTIARII SACRI.

Cap. LXXXI.

IN hoc scrinio tres ordines scribarum Gratianus statuit, *in dict. l. 7. C. de palat. sacr. larg.* Primum eorum, qui vestium curam habebant, quod generaliter de omnibus vestibus potest intelligi etiam de his quę pro militibus aulicis,& aliis parabantur. Inter alia enim, quæ pluribus Princeps, quæ elargiebantur, erat vestis, quam militibus dabat.

Horum vestium rationes proprium scrinium habebat, quot scilicet vestes essent à subditis collatæ quod ad Comitis manus peruenissent, quod militibus traditæ, vel solidi pro ipsis erogati, & quot in specie ipsa militibus Gregariis exhibitæ essent,& quantum vestium in Principis vsum paratum, quid pro ipsis impensum. Huius scrinij Primicerius perfectissimus ordinis secundi appellabatur, similiter Secundocerius: ita enim credo emendandam legem Gratiani, *in d. l. scrinus. C. de pal. sacr. lar.* quæ velle videbatur. Primicerium esse perfectissimum ordinis tertij. & Secundocerium secundi, quod esset absurdum. Ducenarius similiter vnus erat ordinis tertij perfectissimus, & centenarius vnus. Epistolares duo. Formæ primæ scriniarij septem. Formæ secundæ scriniarij decem. Formæ tertiæ quattuor. Huius ordinis Notitia non meminit, quem sub canonum scrinio contineri puto.

Alter ordo in hoc scrinio à Gratiano statuitur, officium sacrarum vestium, id est, eorum qui sacras vestes Principis, & Augustas tractabant, eas videlicet, quæ quotidie vestiario inferebantur, quot togæ, pallia, tunicæ, & aliæ huiusmodi, eius materiæ, an holosericæ, subsericæ, auratæ, vel paragaudæ vel purpureæ, ianthineæ, coccineæ hisgineæ, melinæ, coracinęę ve essent, *l. si cui lana. §. quæsitum, ff. de leg. 3.*

Vestes, quibus Princeps induebatur, graphicè Corippus Africanus describit sequenti carmine loquens de inauguratione Iustini minoris.

Egreditur, tunicaque prius induitur artus
Aurata se veste tegens.
Purpureæ pura resonant fulgente cothurno.
Cruráque puniceis induxit regia vinclis.
Parthica campano dederant quæ tergora fuco.
Sanguineis prælata rosis, laudata rubere,
Lectáque pro sacris tactu mollissima plantis,
Augustis solis hoc cultu competit vti.
Nobilibus gemmis, & cocto lucidus auro
Baltheus effulgens, lumbos præcinxit heriles,
Substrictóque sinu vestis diuina pependit.
Poplite fusa tenus, pretioso candida limbo,
Cæsareos humeros ardenti murice texit
Circumfusa chlamys, rutilo quæ ornata metallo
Principis exerta vincebat lumina dextra,
Aurea iuncturas morsu perstrinxit adunco
Fibula, & à summis gemma nituere catenis.

Hæ vestes, Augusto imperante, ab vno ex seruis aut libertis tractabantur, quemadmodum, & argentum, vt monet hæc inscriptio.

OSSA VIBIÆ SVCCESSÆ LIVIÆ AVG. SER. AB ARGENTO POTORIO ITEM A VESTE L. VIRIVS ARG. SER. PAMPHILVS SCRIBA LIB. ET A BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS CONIVGI FIDELISSIMÆ ET PIISSIMÆ B. D. S. M. id est bene de se meritæ. Vibia serua Liuia præfecta erat argento potorio & vesti. vir seruus & ipse scriba erat librorum. Tempore verò posteriorum Principum vestes Comiti sacri vestiarij (ita in Occidente appellatur) sunt commissæ. In scrinio verò earum numerus, qualitas, & species notabantur, & quæ consumerentur, aut donarentur.

Ex officio discedens Comes vestiarij vel sacræ vestis *d. l. vnica. C. T. qui à prab. tyron.* successori, vel hominibus scriniis vestes earúmque numerum eodem modo assignare tenebatur. & eas scriniarij iterum in eudicem referre.

Huius tantum ordinis Notitia meminit non superioris, quem sub canonum scrinio supra posui.

Ex his Ducenarij tres sunt perfectissimi ordinis secundi, & tres centenarij: Epistolares duo. Formæ primæ duodecim, formæ secundæ decem, formæ tertiæ octo.

Tertius ordo in hoc scrinio à Gratiano ponitur, sacræ vestis deputatorum, quos scriniariorum ministros fuisse puto, excipientes quæ ab illis dictabantur aut in chartas telata describebant, & codicibus inserebant. Leo enim A. *in libello de bellico apparatu.* Qui, inquit apud veteres deputati dicebantur, nunc scribæ appellantur. Horum Primicerius & Secundocerius erant perfectissimi ordinis secundi, & duo Ducenarij, totidem centenarij. & epistolares, Formæ verò primæ numero tres: his omnibus annonæ à Principe exhibebantur, In septimo, quod Constantinopolis suburbium erat, vestes Principis reponi solitas esse Cedrenus fentit, cum orto incendio in Septimo Vestiarios coronam Iustiniani Imperatoris amisisse scribit, quæ post mēses octo, cum parua margarita, & omnibus gemmis inuenta fuit. Alia ibidem preciosa & digna custodiri conseruabantur: Constantinus enim Porphyrogenneta de thematibus scribit, in sacro Arcadij Imperatoris vestiario argeori à minsuria sculpta asseruata fuisse, quæ verò hæc essent, non satis constat. Fortè codex est corruptus.

DE SCRINIO AB ARGENTO.

Cap. LXXXII.

ARgenti nomine omne autum tam factum, quàm infectum, vel in massa continetur, sed signatum, seu pecunia numerata non comprehēditur. Vlpianus, *in l. cum aurum & in l. Quintus & in pri. de au. arg. legat.* cum argentum inquit legatum est, quicquid argenti relictum sit legato continetur siue factum siue infectum, pecuniam autem signatam placet eo legato non contineri. hic verò omnia vasa argentea, quæ in Principis vsu erāt, significari puto, quæ Comitis largitionum studio comparata, sub eius cura erant, propterque in scrinio singula vasa potoria, escaria coquinaria. & alia scribebantur, quæ ad vsum Principis quotidie fiebant, vel alienabantur, aut collidebantur. Quæ verò in Principis ministerio erant Castrensi assignabatur, & ille officio decedēs, huius scrinij Primicerio, quæ acceperat singula

gula repræsentabat: Mirúmque erat cernere, quo ordine auri, vestium, supellectilis, argenti, & pecuniæ in diuersis scrinijs distinctæ, rationes tenerentur, vt in promptu omnium numerus posset inueniri.

Alexander Imperator, inquit Lampridius, ducentarum librarum argenti pondus in ministerio nūquam excessit: alij verò Principes longè pretiosiorem habuere supellectilem. Nam Heliogabalus onus ventris auro excepit, in myrrhinis, & onychinis minxit, ait idem Lampridius.

Huius scrinij Primicerius erat perfectissimus secundi ordinis, Epistolaris item vnus, qui in prouincijs vasa cælari, & ad aulam perferri curabant, formæ primæ sex, formæ secundæ tres, formæ tertiæ vnus.

DE SCRINIO ANNVLARENSI vel Miliarensi.

Cap. LXXXIII

Magnam annulorum copiam Principem habuisse oportebat cui proprium dicarū etat annulorum scrinium, in quo eorum numerus, species & qualitates scribebātur, sed mendosum esse codicem opinor, & pro scrinio annularensi, reponendum miliarensi, quemadmodum legitur in officio Comitis largitionum Occidentis, Gratianus quoque *A. in d. l. scrinius. C. de palat. sacr. larg.* ad Trifolium Com. Larg. scribēs, inter huius Comitis officia quæ ordine recenset, scrinium miliarensium seu miliaresiorum ponit, nullam annulorum mentionem faciens. Erat autem miliarensium, inquit Suidas, moneta argentea valens decimam partem aurei. Cedrenus verò *in Leone Conone, seu Iconomacho*, miliaresium duo ceracia siue folles 24. valuisse innuit, quæ esset summa vnius oboli, seu duorum solidorum Italis: Hūc argenteum, & minutum nummum fuisse Nouella Iustiniani, 105. §. *pen.* testatur, Metaphrastes *in D. Iona* scribit, reliquias seu ossa D. Barachisij, 500. miliarensibij Daricis, & tribus vestibus fericis redempta fuisse. Vnde & Persicus nummus esse videtur & à Dario Daricus dictus. Eius Æthius, Epiphanius *de mensuris atque ponderib.* & alij meminerunt qui à militia militaresium dictum putant, quasi militare donatiuum. Cum verò frequentissimus huius monetæ vsus esset, plurima in officinis monetarijs cudebatur, & ob id proprium eius scrinium fuit institutum, in quo notabatur huius percussę pecunię quantitas, quę præcipuè militibus soluebatur. Cedrenus, Miliaresia, inquit, à militia sūt dicta. Scipio enim imminente Annibale ob auri penuriam miliaresia fabricauit, & militibus soluit. Hæc ille, cuius auctoritati etsi non semper defero, quæ tamen de his scribit omittere nolui. Cum igitur id genus pecuniæ in primis militibus daretur, præcipuam eius signandæ curam Comes largitionum habuit, cuios rei gratia monetæ procuratorea in diuersis prouincijs tenuit. Maphæorum codex legit Primicerium scrinij antilarensis, quem mendosum esse non dubito, cum nullum sensum hæc dictio possit habere. Huius scrinij Primicerius, erat ordinis primi perfectissimus. Ducenarius item vnus, formæ primæ vnus, formæ secundæ duo, formæ tertiæ vnus *d. l. scrinius, 7. C. de palat. sacr. larg.* sequitur scrinium aliarum pecuniarum.

DE SCRINIO A PECVNIIS.

Cap. LXXXIV.

Diuersis in locis hic Comes aliam pecuniam percuti curabat cuius gratia plures monetarum procuratores instituebat, & proprium à pecunijs scrinium habebat, in quo pecuniarum diuersis in officinis monetarijs percussarum, rationes scribebantur, quantum auri, & argenti singulis locis illatum, & quantum signatum fuisset. Quot in locis in Oriente pecunia cuderetur non apparet, in Occidente tantum Romæ, & quinque aliis in locis percutiebatur. Gratianus *d. l. scrinijs*, in Notitia vbi huius officij scrinia recenset ei Comitatenses, Argentarios & Barbaricarios aggregat: Intelligi possunt argentarij qui pecuniam permutant, aut Vascularij qui vasa argentea in Comitatu, id est aula Principis fabricabant: Hi enim ita in iure appellantur. Iabolenus, *in l. pen. de aur. & arg. leg.* Vascularius inquit aut faber argentarius vxori leganit: Scæuola, *in l. vlt. de oblig. & actionib.* Procurator Scij misit subscriptionem ad argentarium vascularium. Quemadmodum enim in scrinio aureæ massæ erant aurifices, sic in hoc argentarij vasa argentea fabricantes reperiebantur.

Barbaricarij verò sunt, qui argentea vasa auro exornant, inquit Donatus, *in 11. Æneid.* & illi barbarica ornamenta addunt, hanc interpretationem confirmat Notitia in Occidente tres Argentariorum seu Barbaricorum in Galliis præfectos statuens, quos quasi pro iisdem ponit. Vnde hos vascularios, non nummularios fuisse crediderim. Ex argentariorum Ducenarijs, vnus erat perfectissimus ordinis secundi. Ex centenarijs duo, epistolares tres, formæ primę octo, formæ secundæ XXV. Ex barbaricarijs centenarij duo, epistolares quinque, formæ primæ octo, formæ secundæ vnus, *d. l. scrinys.* in hoc scrinio Primicerius ordinis secundi perfectissimi titulo honestabatur, post quem formæ primæ vnus, formæ secundæ duo, formæ tertiæ quinque, omnes à Principe annonas percipiebant, *d. l. scrinys. §. scriny à pecuit.*

DE SCRINIO EXCEPTORVM.

Cap. LXXXV.

Huius scrinij Primicerius, totius officij erat Secundocerius, inquit Notitia, exceptores acta causarum scribebant, quas Comes iudicabat, *l. in sacr. C. de prox. sacr. scrin.* Primicerium Ducenarij duo sequebantur, quorum primus huius scrinij Tertiocerius, secundus erat Quartocerius, nullus enim in eo secundocerius reperiebatur, ne suo Primicerio, qui totius officij Secundocerius erat, æquari videretur. Tertium locum habebant Centenarij, quorum primus Primicerius instrumentorum dicebatur, cum enim hoc scrinium litigantium acta exciperet, erant in eo qui transactiones & conuentiones inter eos factas instrumentis demandabant, & contractus cum Comite, largitionum causa initos, scribebant.

Erant & Epistolares, qui epistolas ad hoc scrinium pertinentes in prouincias ad Magistratus dirigebant, vt dicta testium mitterent, vel acta, aut instrumenta si quæ desiderabantur.

Ex prædictis Primicerius, Tertio & Quartocerius item Primicerius instrumentorum, duo Epistolares erant perfectissimi ordinis secundi. Formę primæ viri XXXVI. formæ secundæ quatuor, formæ tertiæ tres, *d.l.scrinia*. Septimus ex hoc scrinio mittebatur ad baphia Phœnicię, prouisurus ne purpura in nundinis venderetur, & ad priuatos transferretur, *l.vlt.C.de vestib.holob.*

DE SCRINIO MITTENDARIORVM Tertiocerio, & Quartocerio largitionum.

Cap. LXXXVI.

ALiud huius officij scrinium Mittendariorum, hic à Notitia, & in Occidente omissum, Gratianus A. in sua Notitia recenset, *in d.l.scrin.7.* Ex palatinorum numero, alii in palatio res largitionum curabant, inquit Glossarium, multi in prouincias mittebantur, vt integra tributa, & quæ reliqua erant ex vectigalibus exigerent: Honorius A. *in l.2.C.de can. larg.tit.* Neque sacrarum, inquit vel priuatarum largitionum palatina officia, ex quacunque causa fiscalis debiti, cum ad prouinciam mittuntur, possessores per se audeant conuenire, siue id ex præterito reliquum trahatur, seu præsentis temporis tributa solui conueniat; sed rectores prouinciarum frequenter adeundo commoueant, eorúmque officijs incumbant. Hæc ille. Cum verò plures ob hanc causam mitterentur, statuit Anastasios vnum tantum in singulas prouincias mittendum, *l.vltim. Græca.C.de exactori.trib.* Nec exactorum, inquit, multitudo, cum fisci rationibus, tum collatoribus damnum afferat, vnus tantum in singulas prouincias ex competenti scrinio canonicarius mittatur, qui eorum, quæ proprio scrinio debentur exactionem vrgeat. Hæc ille. Nullus in hoc scrinio à Gratiano Primicerius nominatur, *in d.l.in scrin.7.* Sed ex Ducenarijs prouectior erat pro Primicerio, Cingulum vt milites gerebant, ternique quotannis Ducenarij dimittebantur, & centenarij quot dimitti expedire videbatur. Gratianus A. *in l.placuit.C.eod.tit.de palat.sacr.larg.* Placuit, inquit, iusta & omnibus mittendariis Palatinis profutura suggestio, vt ex iisdem singulis annis Ducenarij terni, & Centenarij habito prouisionis intuitu, cingulo liberentur. De mittendarijs aliter scribit Græcus Interpres, quem citat Alciatus, *in tit. de palat.sacr. larg.* Palatini, inquit, communi nomine dicuntur omnes habitantes in palatio. Alij quidem in domo semper Augusti, perseuerantes, qui Comitatenses dicuntur. Comitatum autem appellant locum, in quo vitam ducebat Imperator: Qui verò in prouincias mittebantur, dicuntur Mittendarij, à mittendo nuncia. Hæc ille. Ex prædictis Ducenariis vnus erat perfectissimus, vt credo tertij ordinis licet vitio scriptoris in lega Gratiani hoc nō exprimatur, *in d.l.in scrinys 7.* sed in proximè præcedentibus, ita erat statutum. Eundem gradum habebant Centenarij duo, Epistolares octo, qui per Mittendarios epistolas pro tributis exigendis scribebant. Primæ formæ, VII. Formæ secundæ, XXXIII. Hoc scrinium, fortè cum Canonum scrinio Notitiæ tempore continebatur, quæ huius officij tantum scrinia X. recenset. Gratianus verò XI.

Præter supra memoratos, Tertiocerius, totius officij Bastagas tractabat, id est eas ad futura itinera indicebat, res transuehendas & transuectas, earúmque species, quantitatem & qualitatem, vt frumenti Constantinopolim deuehendi, & publicas species transuehendas in actis scribebat; In diuersis enim Orientis regionibus erant corpora seu collegia nautarum, *l.1.§.1.ff.quod cuius vniu.no.l. penultim.§.2.3.& vltim.ff. de iur.immu.* quorum quique per vices onera publica ferre cogebantur, *l.1.2.& 4.C. de naucler.* qui nauem duorum millium modiorum capacē habuissent, propter quod incommodum à muneribus ciuilibus immunes erant, & à tributis liberi, *l.penult.§. negociatores. & seq.& vltim.ff.de iur.immun.* & quandoque ad mercedulam philici nomine accipiebāt, *l.4. C.de nau.* In mediterraneis quoque iumenta & plaustra habentes eidem oneri erant obnoxij, *l. nemo, & seq. C.de curs.publ.* quæ angaria vocabatur, de qua supra dixi. Hæ erant Bastagæ, quas tertiocerius huius officij indicebat, earúmque rationes notabat. Euntes autem Bastagas, vt tutiores essent, pars alicuius legionis solebat comitari, quemadmodum in Occidente in Duce Rhetiæ dicetur. Bastagas translationes Honorius appellat, *in l.placet,C. de sacros.Eccle.l.1.C.de quib. munerib. vel præstatio.* Theodosius minor publicarum specierum transuectionem, & fœlicem embolam, *in l.iubemus,1.C. eod. titu. de sacrosanct. Eccles.* ita vulgo hoc vocabulum interpretantur, sed fortè expeditionem ad bellum significat, prout idem Theodosius videtur interpretari, *in l.neminem, quæ est l.seq.C. eod.tit.*

Quartocerius verò officij, libellos tractabat, qui Comiti largitionum porrigebantur, puta illorum, qui salaria, vel donata à Principe petebant, responsa quoque notabat, & cum oblatis Principi precibus in scrinio seruabat. Itaque puto emendandam Notitiam quæ habet Quarto loco, puto legendum Quartocerius, libellos tractat suprascripti officij Comitis largitionum, quoties vsus exegerit. Omnes tamen codices, vt credo deprauati legunt, Comes largitionum, quæ verba cum sequentibus codex Masseorum scripta tenet literis rubris: sed ineptus huius lectionis est sensus. In Occidente tota deest hæc clausula, vbi nulla fit mentio Quartocerij.

DE ILLVSTRI COMITE PRIuatarum rerum diuinæ domus in Oriente, & eius insignibus.

Cap. LXXXVII.

PRimvm procuratores rerum priuatarum Cæsaris à Seuero est inuentus. Plurimis enim amicorum Albini, & Pescennij Nigri, qui Imperium sibi vendicauerant, proscriptis, mirum in modum ditatus, eorum bonis procuratores præfecit. Spartianus: Interfectis, inquit innumeris Albini partiū viris, inter quos multi Principes ciuitatis, multæque illustres fœminę fuerunt, omniū bona publicata sunt, ærariúmque auxerunt. Tum Hispanorum, & Gallorum proceres multi occisi sunt: Túmque primū priuatarum rerum procuratio constituta est: Hæc ille. Prius tamen Alexandriæ rationalis fuerat, vbi plures priuatas rationes Princeps habebat, & auctor

auctor est Tacitus Iulium Agricolam, qui Neronis tempore vixit, vtrumque auum procuratores Cæsarum habuisse: sed hi vicesimas hæreditatum ac bona caduca exigebant. Seuerus verò patrimonij procuratorem inuenit, qui postea hæc omnia administrauit. Is diuersis titulis est appellatus, primò Cæsaris procurator. *l.1.ff.de offi.procur.Cæs.* aut curator, *l.vlt.eo.tit.* vel Rationalis, *l.ad fiscum.l. cum aliquid.l.nullum.C.vbi cau fiscales, & in Rubr ff. de off.procur.Cæs.vel rationalis.* aliquando procurator priuatæ rationis, *l.procurat.C.de eden.* quæ nomina etiam imperante Alexandro in vsu erant, *l. 1.C.ne fiscus rem quam ven. & l.2.C.de mo.multar.quæ à iudic.* Sunt qui etiam eum dispensatorem à Seuero appellari putent, ita enim ipse Rufinum vocat: *in l.1. C. si aduers. fiscum.* Sed præfectum domus ab eo significari existimo, quem vulgo maiorem domus dicunt. Magister quoque rei priuatæ à Diocletiano nominatur, *in l.pen.C.vbi cau. statum agi deb.* Causæ, inquit, libertinitatis, & seruitutis in prouinciis inter fiscum, & priuatos exortæ, ad Rationalem vel Magistrum rei priuatæ remittantur. Græci Logistam appellauerunt, Latini Rationalem summæ rei: *l.dominicis C.vbi cau. fiscal.* aut domus procuratorem, *dict.l. cum aliquid. C.eo.tit.* Arcadius A. Comitem rei dominicæ vocat, *in l.vlt.C.de fund.& saltib.rei domin.* Nicephorus, Imperatoris domus Præfectum, & Comitem rerum priuatarum. Præterea, inquit, Felix. Imperialium thesaurorum curator, & Elpidius, imperialium pecuniarum Quæstores, publicarum alter, priuatarum alter. Is postea Comes etiam ærarij priuati nuncupatus *l.vlt.C.de loc. prædio. ciuil. vel fisc.l.3. C. de bon. vacant. l. vltim.C.de petit. bonor.sublat. l.1.C. de quæstorib. Nouell. 7.* est illustris, *l. si quis C vbi Caus.fisca. dict.l.vltim.C.de loca.præd.ciuil. & dict. l.vltim. C. de petit. bonor.sublat.* vniuersúmque patrimonium Principis, præsertim agros in Asia, Pontica, Cappadocia, Mesopotamia, Osrohena, & per totum tractum Orientis, alibique existentes curabat, *l. his quibus l. omnes l.penultim. C. de fund. patrimon. & toto illo tit. & sequent. vsque ad finem lib. Nouell. 20. & 30.* saltus etiam, emphyteuticáque prædia, colonos, greges, armenta, & huiusmodi alia priuati patrimonij Princeps administrabat, cuius rei gratia prouinciarum Præsidibus imperabat, *l.vltim. C.de colla.fund.patrimon.* omnes denique priuatas rationes in prouinciis disponebat, *l.placuit, C.eod.titu.* Hoc munus solebat equestris ordinis viris demandari: Tacitus, *in vita Agricolæ.* Gneus, inquit, Iulius Agricola vetere, & illustri Foroliuiensium colonia ortus, vtrúnque auum procuratorem Cæsarum habuit, quæ Equestris nobilitas est. Sed, & liberti principum hoc officio functi fuisse inueniuntur. Olim priuatarum procuratores antè hunc Comitem, inter seruos tantum, colonósque, & adscriptitios prædiorum Principis, déque bonis eius emphyteuticis, aut ad fiscum delatis, *l. vltim. ff. de offic.procur. Cæs. dict. l. si quis & l.vltim. C. vbi cau. fisc.* ac viris sui officij ius dicebant, *l. nullum, l.dominicis, C. eodem.* quorum sententias Claudius Imperator eandem vim habere voluit ac si ipse statuisset, idque Senatusconsulto caueri plenius quàm antea, & vberius iussit, vt Tacitus *in 12.annal.* scribit. Tiberius verò suum procuratorem in Asia deportauit, quia milites, se comitari iubebat, & præsidis auctoritatem sibi vsurpabat. Neque enim, tunc procuratori Cæsaris aliud licebat, inquit Dion, *lib. 57.* quàm Principis reditus exigere, in cæteris erat, tanquam priuatus. Postquam verò dignitate Comitis hi procuratores sunt adaucti, etiam causas incestus & sepulchrorum cognouerunt. Cassiodorus, *in sexto,* Comitiua, inquit, priuatarum sicut nominis ipsius sentitur insonare vocabulum, per Rationales quondam Principum priuatam fertur gubernasse substantiam; & quia iudicis fastigium exercere non poterat, inter homines extremis conditionibus inclinatos, alios quoque titulos prouida deliberatione suscepit, ne dignitas latialis causam tantum videretur habere cum famulis, sed actibus vrbanis tunc se fœliciter occupauit. Postquam agrestium causas decenter amisit, vtitur nunc dignitas liberorum causis, & legitimus Præsul veraciter habetur, quando de ingenuorum fortunis disceptare posse sentitur, primum tibi contra nefarias libidines, & humani generis improbos appetitus; quasi parenti publico decreta custodia est, ne quis probrosa commixtione pollu retur, d m vicino sanguini reuerentiam non haberet. Contra hos eligeris vindex, & continens inquisitor, vt dum talia probra persequeris, consequaris præmia castitatis. Defunctorum quin etiam sacram quietem æquabilia iura tuæ conscientiæ commiserunt, ne quis vestita marmoribus sepulchra nudaret, ne quis columnarum decorem irreligiosa temeritate præsumeret, nè quis cineres alienos, aut longinquitate temporis aut voraci flamma absumptos scelerata perscrutatione deregeret, vide quæ tibi commissa sunt, castitas viuentium, & securitas mortuorum. Habes quoque per prouincias de perpetuo iure tributorum non minimam quantitatem, canonicarios dirigis, possessores admones; & cum alijs iudicibus non modica iura partiris, caduca bona non sinis esse vacantia, proximos defunctorum nobis legaliter anteponis, quia in hoc casu Principis persona post omnes est. Depositiuæ quoque pecuniæ, quæ longa vetustate, competentes dominos amiserunt, inquisitione tua nostris applicantur ærarijs. Hæc ille. Causas incestus ad hunc comitem pertinere innuit & Valentinianus *in l. qui contra. C. de incest. nupt.* ad Andromachum comitem priuatarum scribens vbi de puniendis incestuosis agit. Sed & pœnam à corruptis pecunia iudicibus exigebat, nempè triplum eius quod acceperant in causis pecuniarijs, in criminalibus verò omnia bona quæ ob hoc crimen publicabantur, *§. 2. Nouell.124. seu Authent. de iud.* Quadruplum quoque aufert cohortalibus, qui immoderatas à litigantibus sportulas extorquent. *§ antep. di. Nouel.124.* Flumi[illegible] item publica, quæ nauigantur, sub eius cura censeri possent, quia in Principis patrimonio à nostris Interpretibus ponitur, *Ange in l.fluminum in princ.vers.in tex publ.de damno infec Iacob.de S.Georgio de feudis in versi fluminib.in princ. Cepolla, titul. de fluminibus num. 4. ver. dicamus 1. & nu.1.* Artificibus etiam Principi operantibus stipendia soluebat, vt *in 4. variar.* de Aproniano Comite rerum priuatarum Cassiodorus scribit.

Denique familiæ Principis & Augustæ alimenta, eorúmque equis pabula subministrabat. Cum verò bonis in diuersis regionibus sitis sufficere non posset, plures in prouincijs instituebat Rationales & procuratores rei dominicæ vel priuatæ dictos, *l. procurator. C. de edendo.* qui reditus prædiorum, & alia ad suam arcam pertinentia exigerent, ac publicata bona alienarent: aut conseruarent ipsorúmque procuratorum periculo susceptores creabantur, quibus hæc bona aut pecunia committebatur. Honorius A. *in l. super creandis. C. de iur. fisc.* ad Patricium comitem rerum priuatarum, super creandis inquit susceptoribus periculo procuratorum rei dominicæ, dispositionem tuæ sublimitatis firmam esse præcipimus, vt quæ statuta sunt in pabulis vel sumptu familiæ ministrando, intemerata permaneant Rationalibus. Hæc ille. Quod Comes largitionum tractabat, propriè ærarium dicebatur, Comitis verò priuatarum arca fiscus vocabatur. Plinius *in Panegyrico*, ad Traianum, fortasse non eadem securitate fiscum, qua ærarium cohibes? imo tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de publico credis. Dicitur auctori atque etiam procuratori tuo in ius veni. Hæc ille. Vlpianus, *in l. 2. §. hoc interdictum, ne quid in loco public.* Res fiscales, inquit, quasi propriæ & priuatæ Principis sunt. itaque priuatæ rationis causæ sunt, quæ fiscales & iuris fisci appellantur, *c. vbi causæ fiscales. de iur. fis. & ff. de aduocat. fisc. si aduers. fiscum.* quæ à nostris cum tributis, & vectigalibus confunduntur, *l. Bar. in Rub. C. de iur. fisci. vbi Alexand. & l. vltim. C. de quadrien. præscr.* Alexander quoque Imperator priuatam rationem fiscum vocat, *in l. procurat. C. de eden.* & Dion est auctor, M. Antonium omnibus remisisse, quod fisco ærarióve publico debebant, & cum aduersus Scythas iturus esset, eum pecuniam ex ærario à Senatu petiisse, non quod, inquit, ea non esset in Principis potestate, sed quod diceret illam, cæteráque omnia esse Senatus populíque Romani. Hactenus Dion. Gratianus *in l. 4. C. de nume.* etiam duos in prouincijs Tabularios, alterum fisci, alterum largitionum constituit. Quandoque tamen ærarium pro fisco accipitur, *in l. vltim. & penultim. C. de quadr. præscr.* & magistratus, de quo agimus, Comes ærarij priuati nuncupatur, *in l. vltim. C. de loca. prædio. ciu. & in l. 1. C. de Quæstor.* sicut, & fiscus quandoque pro arca largitionum capitur, *l. 5. C. de fid. & iur. hast. fiscal.* propriè tamen fiscus pro priuata Principis ratione intelligitur, & iura, quæ de fisci aduocatis, & controuersijs fiscalibus statuta sunt, *C. de aduocat. fis. vbi caus. fisc. si aduers. fisc. de priuil. fisc. & alijs iurib.* præcipuè de rebus priuatis Principis loquuntur, in quibus plus de his quàm de tributis & vectigalibus disceptari contingit. Fiscus tamen non omnes res Principis priuatas significat, neque enim ad eius fundos extenditur, sed causas bonorum publicatorum, caducorum, ac quorundam vectigalium complectitur. Iustinianus, *in d. l. vltim. C. de quadr. præsc.* scimus, inquit, quæ in alienandis rebus fiscalibus obseruata sunt, non simili modo obseruari circa res, quæ à sacratissimis Imperatoribus non fiscalibus rebus, sed ex priuata eorum substantia procedunt, quod satis irrationabile est. Quæ enim differentia introducitur, cum omnia Principis esse intelligantur, ex sua substantia, siue ex fiscali aliquid fuerit alienatum? Hæc ille. In eo enim tantum differebant, quod diuersos administratores habebant, sicut & fiscus ab ærario in alio non distabat nisi quia in diuisis arcis sub diuersis comitibus tractabant? sed re vera omnia Principis erant, Quare etiam si varia ponantur, eodem tamen lance trutinantur.

Certum verò aduocatorum numerum in suo foro hic Comes habebat, qui ab Anastasio impetrauerunt vt deposito patrocinandi munere, Clarissimi essent, & Comites ordinis primi, *l. 1. C. de aduoc. diuers. iud.*

NOTI-

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI RERVM PRIVATARVM.

COMMENTARIVM.

INsignia habebat hic Magistratus, quemadmodum sacrarum largitionum Comes, nempe erectum librum mandatorum, abaco substrato tapeto impositum. ad sinistram est sacri ærarij pluteus lutei coloris. claustris ferreis firmatus, quem officij scrinia repræsentare puto, duo lutei sacculi, siue fisci, fibulis in summo transfixi, & alij duo cærulei, sine fibulis quadrati, in angustius collum exeuntes, qui in ventre tumentes, intus auro pleni videntur: id ex fundis priuatis, & canonibus, seu conductorum pensionibus, ac bonis publicatis venditis colligebatur, *l.pen.§.vl.C.de quad. præscri.* prope aliquot aurei iacent, infra luteus pluteus quadratus laminis ferreis obseratus, & supra claustris confixus visitur, qui & ipse scrinia officij repræsentat, aut pecuniam in arca custodiam. Hunc iuxta duo argentea vasa aureis plena, aurum ex bonis publicatis, aut quibusdam vectigalibus huic Comiti adsignatis exactum indicant. supra à dextro latere sunt duo aurea oliuæ folia, quæ coronas ex aureis oleæ frondibus, militibus, qui aliquid egregium fecissent, donandas referre possunt. Constat autem Romæ ouantes & Athenis victores ea cinctos fuisse, *Plinius libr. 15. cap. 14.* Hæc enim arbor nunquam folia demittens semper viret, neque eius lignum vetustatem sentit, aut cariem: Pluteo duo adiacent codices cærulei, quorum alter quinque bullis argenteis exornatur, alter lamina fimbriata munitus, latiore limbo circundatur. Hi codices Rationum officij repræsentãt. Alis tria

oliuæ folia superioribus similia spectantur. Plures quoque aurei ea sex aureis sacculis effundi videntur, qui aureos à Principe ex priuata crumena donatos insinuat. In imo clypeorum argenteorum acervus in fastigium, surgit, quorum supremus sculptam in vmbone bullam, ostendit, hos virtutis merito, fortissimis militibus Princeps elargiebatur. Veteresque in his ex argento maiorum vultus, ad eorum memoriam conseruandam exprimebant, vt auctor est Plinius, *lib.26. c.3.* Hæc insignia in Comitis adiutorio depicta astitisse puto, & in publicum exeunti fausta acclamantibus præconibus, *l. vnica. C. de quæstor.* prælata. Hunc ita Principes appellabant SVBLIMITAS, *l. super. C. de in fisc.* AVCTORITAS TVA, *in l. vlt. C. ne rei domin. vel temp.* DIGNATIO, *l.2. C. de fun. rei priua.* SINCERITAS, *l.2. C. de priu. domus Aug.*

Alius erat Comes diuinæ domus spectabilis, qui prædia in Cappadocia administrabat, *l. vlt. C. vbi cau. fiscal.* de quo in Præposito sacr. cubiculi est dictum. Logotheta priuatarum imperantibus Palæologis hic Comes est appellatus, vt auctor est Sophotatus Curiopalata nuper excussus, is tiaram lineam gestabat phaccolium nuncupatum, vt scribit Suidas. Phacellum seu Phaecolium ex carbaso interpretatur Niceta, quod simile est turbantibus Turcarum.

NOTITIA.

Sub dispositione viri illustris Comitis rerum priuatarum domus diuinæ.

Rationales rerum priuatarum.
Bastaga priuata.
Præpositi gregum & stabulorum.
Procuratorres saltuum.

Officium autem suprascripti viri illustris Comitis rerum priuatarum habet.
Primicerium totius officii.
Primiscrinium beneficiorum.
Primiscrinium canonum.
Primiscrinium securitatum.
Primicerium scrinij largitionum priuatarum, & cæteros scriniarios suprascriptorum scriniorum.
Secundocerium totius officii, qui tractat chartas ipsius Officii, & cæteros Palatinos. Verus codex addit, Quoties vsus exegerit, vt supra in Comite largitionum in fine.

COMMENTARIVM.

Hic Comes Rationales seu procuratores in singulis prouincijs, quemadmodum & Comes largitionum habebat, qui bona publicata, aut alia ratione ad fiscum pertinentia hinc inde accipiebant.

In primis ea tenens citabatur, qui si intra XXX. dies venisset, audiebatur, cum Primicerio officij rerum priuatarum, fiscique patronis solidos quatuor soluisset, nemine verò intra hoc tempus comparente, bona occupabant, saluo tamen iure possidentis, vt veniens adhuc audiretur, *l. vltim. Græca de delatoribus.* Comes prius bona se fisco inferre, scribebat: Deinde Rationales in prouinciis ea singula describebant, & rebus Cæsaris aggregabant: hæc incorporatio vocabatur: Postremò titulos seu inscriptiones id significantes, vel insignia Principis prædijs imponebant. Valentinianus A. *in l. si quando. C. de bon. vacant.* ad Florentinum Comitem rerum priuatarum.

Si quando, inquit, alicuius publicatione, aut tatione iuris, aliquid rei nostræ addendum est, ritè atque solenniter per Comitem rerum priuatarum, deinde per Rationales in singulis quibusque prouinciis commorantes incorporatio impleatur, & diligens stylus sigillatim omnia adscribat: tituli verò quorum adiectione prædia nostris sunt consecranda substantijs non nisi publica testificatione proponantur.

Hæc ille. Grauis verò pœna erat his, qui ea à Principe sibi donari petiissent, *l. vltim. C. de petitor. bon. subla.* Tantum denique his rationalibus attributum est, vt causas fisci eiusdem dirimerent. Constantinus, *in d. l. ad fiscum. C. vbi caus. fisca.* Ad fiscum, ait pertinentes causas Rationalis decidat, *l. vlt. C. si aduers. fisc.* Præsens tamen fisci aduocatus esse debebat, *l. vltim. C. de aduers. fisc.* Criminales verò causas hominum, & colonorum domus Augustæ Rector prouinciæ coram Rationali tractabat, *l. cum aliquid C. vbi caus. fisca.* Cum igitur hic ius redderet, officium, id est, Apparitores, & Exceptores habebat, qui acta litigantium scribebant, quod rationale vocabatur officium, *l. in fiscalibus. C. de exac. tribu. l. efficta. les rationales. C. de epis. & cleric.* Alij chartas, id est fiscales rationes tractabant. Gratianus, *in l. penultim. C. vbi cau. fiscal.* Nullum inquit, ex officio Rationalis, qui exactioni vel chartis inseruiat, in aliud iudicium adduci oportet, id est à nemine eius officiales, quàm à Rationali sunt iudicandi. His annonæ ex Principis ærario in pecunia soluebantur, *l.5. C. de anno. & capita.* In Occidentis Notitia prouinciæ distinguuntur, in quibus rerum priuatarum Rationales residebant. In Oriente reticentur. Verum Theodosius priuatæ rei Rationales per Ponticam & Asianam Diœceses nominat, *in d. l. t. C. de anno. & capita.* In qui bus plura prædia Principes possidere consueuerant, *l.6. C. de fun. patrimo.*

Rationales prædia quoque templorum tuebātur. Gratianus A. *in l.4. C. de fu. rei priua.* Vniuersi, inquit, fundi templorū ad Rationalium rei priuatę solicitudinē curāmq; pertineant: atque ab his anniuersariis solutionib. postulatis, peculiari (vt semper fuit) studio defendātur: sed loquitur, credo, de reditibus templorum Deorum Gentilium, qui iā à Christianis Principibus in fiscum fuerant delata D. Ambrosius epistō. 30. Ad Valentinianum secundum: Miror, inquit, quo modo aliquibus in spem venerit, quod debeas aras diis gentium instaurare præcepto, ad vsus quoque sacrificiorum profanorum præbere sumptum, quod enim iamdudum vel fisco vel arcæ vsu dicatum, de tuo magis auferre videbere, quam de suo reddere. Id Gratianum

tionem prius statuisse innuit Symmachus inter epistolas D. Ambrosii episto.31. quod *in l.5. C.de pagan.* postea Honorius confirmauit templorum bona ecclesiis, aut aliis piis locis applicans, & ob id iura de illis disponentia ad hunc Comitem diriguntur, *l.2.C.ne res domin. vel templ.* qui res fiscales, & quæ templorum fuerant, locasse videtur, *C. de locatio.prædior. ciuilium vel fiscal. siue templor.* non autem ecclesiæ reditus ipse administrabat.

Ad eundem Comitem Bastaga priuata spectabat, illis enim qui res priuatas Principis transuehebant, imperabat, quibus duo præfuisse puto. Quemadmodum. n. in Occidente duo erant duarum bastagarum rei priuatę prępositis, sic in Oriẽte credendum est fuisse. Præerat & hic Comes, Prępositus stabulorum, gregum & armentorum, quæ plura ad sobolem procreandam Princeps habebat: *l. vnic. C. de grege dominic.* inter alia sua armenta Arcadius *in d.l.vnica.* celebrat equarum Hermogeniarum, & Palmariarum sobolem quam ab Olybrio Hermogene Cos. P.V. & P. P. Orientis & Illyrici, & Palmatio P. V. circa annum 414. *l.vlt. C.Theo.de priuileg.corporat.vrb Rom.* inducta fuisse puto.

Erant & procuratores saltuum, in quos greges ad pascendum mittebantur. *l 1. C. de pascu.publ. l.c. Codic. de fund. & saltib. rei dominic.* Nobilis inter alios fuit Gonaticus saltus, quem postea Zeno vendi iussit, *in l.vltim. Cod. de prædi.tamiac.* Sub hoc Comite fuit & comes sacri patrimonij, quem ab Anastasio inuentum Græci in Basilicis tradunt; is peculiarem prædiorum Principis curam habebat, nec alia tangebat. Alius sub hoc comite, comes stabuli dictus, equos Principis curabat, quorum plures ex Africa, cæterisque prouinciis ad vsum militum adduci iubebat, sed & hi præstari desierunt, & pro illis exhausti ærarii necessitate flagitante, pecunia ab Africanis exigi cœpit, ac primò terni viceni, mox viceni, deinde xviii. & xv. pro singulis equi aurei sunt extorti. Alios binos Comes stabuli nomine sportularum accipiebat: Ex prioribus septeni singulis equitum contuberniis dabantur. Hi equi Canonicarii. aut curaririi vocabantur. *l. 1.2.12. C.Theod.de equor.collat. l 20. C.Theod.de annon. & tribut.* Comes stabuli hodie ab aliquibus is esse creditur, quem Galli Connestabilem appellant: sed verius is est. quem magnum scutarium vocant, alibi magister stabuli dicitur.

DE OFFICIO COMITIS RERVM PRIVATARVM.

Cap. LXXXVIII.

APPARITORES tam Comitis rerum priuatarum, quàm largitionum, non solum palatini, quia in palatio scribebant, *in rubrica, l.1. & vlt.C.de pala.sacr largi. & rer priuatar. & l.1. C.de offi.cum.sac.patrim proscript.* sed, & Cæsariani, *l.5. & 7. C.de iure fisci l pe.C. de bon.* & priuatiani seu priuati, *l vlt.C.Theo.de palat.sac. lar. l.vlt. C.de rescin.vend.* & Catholiciani *l. penul. §.vlt. C.de bon.proscript.* vocabantur: ad quorum curam patrimonium Principis, & bona ad fiscum delata spectabant, *l.1.C.de offic.om.sacr.patrim. l.si heredum.C. de inoffic.testam.* Itaque reditus ex eius prædiis perceptos, sumptúsque in ea factos, cum distractorum pretio notabant, idem de bonis publicatis, & aliis ad fiscum pertinentibus agebant. Et ideò si vestes, aurum, vel argentum, vel mancipia ex re Principis priuata veniebant, palatini ea emere non poterãt, ne ob familiaritatẽ, quam inter se habebant, rebus vilius distractis fiscus deciperetur. Arcadius & Honorius Nestorio Comiti rerum priuatarum *in l.vlt. C.de reb ven.* vestium, inquiunt, auri, & argenti seu mancipiorum cmendorum, si quando à priuatis nostris ea contigerit venundari, palatini sciant sibi copiam denegatam, pœna in eos amissionis precij exercenda. Minus rectè nostri ibi interpretantur priuatos pro subditis Imperij, cùm ministros priuatarum lex significet, item palatinos pro Principis proceribus exponunt, qui sunt ipsi res publicas, vel priuatas administrantes.

Eorum verò officium ita se habebat. Primus omnium erat Primicerius totius officij. Deinde secũdocerius, qui eiusdem officij chartas, & cęteros palatinos tractabat, id est scripturas & rationes, earũque curam habebat. Quattuor verò scrinia in hoc officio fuere, beneficiorum, canonum securitatum & largitionum priuatarum. Primis tribus, totidem præerant primiscrinij, vltimo Primicerius. Primiscrinius alibi vocatur adiutor, aliquanto minoris dignitatis, quàm Primicerius. Sed aliquando his quatuor scriniis prefecti, omnes primicerij vocantur. Theodosius A. *in l.vlti.C.Theod de palati sacr. largit.* Priuatiani, inquit, priuilegia largitionalis officij consequantur, hoc est, vt tam Primicerius officij priuatarum, quàm alij quatuor reliquorum primicerij scriniorum ex Consularibus inter allectos, esse mereantur Hactenus ille. Quodlibet verò scrinium post primiscrinium tres primates habebat. Theodosius, *in l.vlt.C.de palat sacr largi.* Primicerios, ait officij, trésque primates scriniorum rerum priuatarum, finito tempore militiæ, inter tribunos militares Prætorianos, saluis iisdem præstitis priuilegiis sacris constitutionibus, nostram clementiam adorare decernimus.

Anno verò tantũ Primicerius, aut Primiscrinij, eo officio fungi poterant. *l ad similitudinem, C. eo.tit.* Mox in aliud transferebantur.

Primiscrinius beneficiorum, scribebat res mobiles aut immobiles sublãtia Principis alicui donatus. Hæc enim nuncupabantur beneficia, qualia multa se ecclesiis, xenonibus, ptochotrophiis, episcopis, monachis, & aliis innumerabilibus personis donasse Iustinianus A. ad Florum Comitem rerum priuatarum scribit, *l.vl §.quia igitur multa C. de quadrin. præscr.* Idem ex scrinio canonis Phœniciæ decem libras auri annuas, primicerio tribunorum notariorum dari iusserat loco alterius doni prius ipsi facti, quod, inquit, beneficium nuncupatur. *Edicto 4.cap.1* Sed hic de beneficiis immobiliũ, aut etiam mobilium spectetum, non etiam pecuniæ numeratæ intelligi censeo, hæc enim ad primicerium largitionum spectabant: Sic beneficium postea appellatum est feudum alicui à Principe concessum. Beneficia etiam priuilegia vocantur, *in l.4.ff.de condit. princ.* veluti aquæ ducendæ, alicuius immunitatis, vel alterius rei, quorum rationes ad hoc scrinium spectabat. Hi verò quibus Princeps aliquid elargiebatur, certam auri summam pro rerum donatarum quantitate soluere cogebantur, *l.1 & 2.C.Theod.de collat.donat siue releuator.* & qui prædia accipiebant egenti Principi redituum partem pendere, *l.3. & 4.Cod.Theo.eod.* quę omnia beneficiorum scriniarij notabant.

Beneficiarij itaque vocabantur, scrinium benefi-

ciorum tractantes,& eorum instrumenta conficiētes, sed hoc nomen latius accipit Constantinus ad Taurum P.P.scribens: *in l.beneficiarij, vel officiales 4. C.de Episcop.& cleric.* Beneficiarij,inquit vel officiales rationales,si interuersa ratione fiscali ad ecclesias putauerint transeundum,curialium retrahantur exemplo:Sic est emendanda illa lex, ex Codice Theodos.*l.7.C.The. de cohor.* Sed & qui tributa, aut census fisco debitos exigebant, Beneficiarij appellabantur. Tertullianus, *in lib.de fuga.& persecutione.* Nescio,ait,dolendum an erubescendum sit, cùm in matricibus beneficiariorum, & curiosorum, inter tabernarios,& lanios, & fures balnearum, & aleones,& Lenones, Christiani quoque vectigales continentur. Intelligit Christianos pensitasse pecuniam beneficiariis, ne accusarentur quod essent Christiani quemadmodum pensitabant flagitiosæ & viles personæ, ob artem quam exercebant.

Primiscrinius canonum,curam habebat pensionum quæ pro prædiis per Ponticam & Asianam diœcesim & in Mesopotamia, Osrhoenáque à Principe ad longum tempus conductis,vel in emphyteusim acceptis soluebantur.Hæc enim pensio cùm certa esset canon vocabatur, *l.9.10.& pen.Cod. de fund. patrimonialib. & saltuens.* qui plerumque in auro,quandoque frumento,vino,aut oleo, pendebatur. Vnde auraria & frumentaria pensio vocatur à Constantino *in l.2.C.de fund.patrim.* Harum rationes in hoc scrinio notabantur, quantum exactum, quantum ex his impensum, quantum ad Comitem missum esset. Frumentum & aliæ species singulis quatuor mensibus præstabantur, aurum toto anno prout erat commodum, soluebatur *l.3 C.Theod de collat.fund.patrim.*

Primiscriniis securitatum, pecuniarum solutarum chirographa seruabat:Securitates enim nihil aliud sunt,quàm apochæ, quibus creditores, debitam sibi pecuniam solutam fuisse confitentur, *l.in contractib.§.sed quoniam securitatib.& §.seq. Cod.de non numerat pecun.& in l.1.2.3.& 4.C.de apoch.pub.* Honorius,*in d l.1.* Sed & aurum,inquit,quod ex huiusmodi contributione redigitur, ita debet susceptori aurario consignari, vt securitatibus nomen inferentis,dies,Consul,mensis, causa, & summa comprehendatur. Intelligit autem chirographū, quod suscipiens aurum cum scribit,& soluenti pro eius cautione tradit.Id etiam *lib.11.variar.* Cassiodorus declarat. Merito,ait testimonium solutionis,securitas dicitur.In hoc ergo scrinio reponebantur securitates,seu apochæ illorum, qui à Rationalibus pecuniam accepissent,vel illis soluissent,& eorum qui bona publicata à fisco emissent. Zeno huius scrinij & eius securitatum ad Æneam Comitem rerum priuatarum scribens meminit,*in l.2.§ vltim. C.de quadriennij præscript.* Iubemus inquit, quoties competens scrinium gestis interuenientibus, distractarum rerum pretia sese deposuerit suscepisse: minime post huiusmodi solutæ pecuniæ depositionem, emptores quasi non numeratis pecuniis molestari:Hæc ille. Vult his securitatibus ita demum fidem haberi oportere,ac si gesta interuenissent,id est apud acta factæ fuissent.

Primicerius scrinij largitionum priuatarum pecuniarum,quas Princeps amicis donabat,rationes scribi curabat, & stipendiorum, quæ ministris & familiæ Principis, vel Augustæ pendebantur, siquidem largitiones pro remuneratione & stipendiis accipi,supra ostendimus,*l.Palatinos C.de pal sac. larg.* Sicut ergo alter Comes publicarum erat largitionum, id est stipendiorum militibus & publicis personis soluendorum: ita hic Comes priuatarum largitionum, dona priuatis à Principe data tractabat,*l.non aliter,l.ad similitudinem.C.de palat.sacr. larg.* Forte etiam manu huius Comitis,quotannis Kal.Ianuarij Comitib.consistorialibus,& aduocatis fisci Prætorianis,strenam Princeps largiebatur. Anastasius A.*l.4.C.de aduo.diuers.iudicum.* ad Eustachium P.P. iubemus inquit, viros clarissimos fisci pro tempore patronos fori tuæ celsitudinis,solenni die festiuitatis Kalendarum Ianuariarum, inter Spectabiles sacri nostri Consistorij Comites diuina nostræ serenitatis manu punctos consequi solatia. Hæc ille. Nullus ex hoc officio esse poterat quem Princeps propria adnotatione non probasset:*d.l.non aliter.* Hoc in scrinio memoriæ expediebatur,*l.scrinus,C.de diuers.offic.* Nunc de aliis,qui postremi erant in ordine illustrium,est videndum.

DE COMITE DOMESTICORVM Equitum,& domesticorum peditum eorúmque insiguibus.

Cap. LXXXIX.

PRÆTER Vexillationes Equitum, legionésque & auxilia peditum palatinorum,quæ olim prętoriana vocabantur,erant & quidam Equites,peditésque & ipsi palatini,prætorianique dicti; sed nominatim Protectores domestici nuncupati,& à Gordiano iuniore instituti,quos posteriores Principes Gręci Spatarios vocauerunt,inquit Cedrenus: De his ita Procopius ἀνενδέτοις sunt, inquit,& alij in Palatio longè præstantiores, quoniam maius ipsis stipendium solui consueuit,ac digniore militiæ nomine honestantur.Hi domestici & protectores vocantur, & à cura rerum bellicarum longè absunt. In palatio enim conscribi solent, vt sit ordo, qui tantum personæ operam præstet.Horum alibi Bysantij,alij in Galatia,nonnulli aliis in locis statuuntur.Hactenus Procopius.Qui erant pręsentes,semper Principem palatio exeuntem comitabantur, & eius palatium custodiebant, quod & si ipsum nomen satis indicat,clarius tamen explicat Honorius A. *in l.deuotissimos C.T.de domest.& protect.* Deuotissimos, inquit, Protectores,qui armatam militiam subeuntes,non solùm defendendi corporis sui, verùm etiam protegendi lateris nostri solicitudinem patiuntur,vnde etiam protectorum nomen sortiri sunt, ingloriosesse non patimur; sed vt deuotissimis nuper protectoribus domesticis,ita his quoque honorem congruum condonamus, vt præter Primicerium, decem primi eorum clarissimatus dignitate fruátur.Hæc ille. Ita etiam protectores accipit & Socrates,*lib.1.cap.13.*& Spartianus in Caracalla, quem scribit in scapham cum protectoribus se recepisse, & vesicæ leuandæ gratia inter protectores suos equo descendisse, & occisum fuisse. Capitolinus quoque,*in Maximino*,ait Gordianum A. vocatum, cum protectoribus,& falcibus laureatis Carthaginem iuisse D.Hieronymus scribit militum votum fuisse,vt demum protectores fierent.Suidas & Zonaras, *in Diocletiano.* Equites propriè domesticos,

proте-

protectores verò pedites dictos fuisse innuunt. Sed Iustinianus domesticos tam in Equitum, quàm in peditum scholis collocat, *l. restituenda, C de aduocat. diuers. iudi.* ac præsentales tanquam Principi astantes vocat. Cassiodorus quoque *lib. 1.* eos commiscet. Domesticæ, inquit, partis Equitum & peditum, qui nostræ aulæ videntur iugiter excubare. Nec Notitia eos distinguit. Hi ex septem scholis Armeniorum præstantissimorum numero M M M D. electi palatium custodiebat, vt ait Suidas, *in ver. σχολάριοι* scholarij, inquit, erant ter mille quingenti ad palatij custodiam deputati omnium præstantissimi ex Armeniis electi, quibus maius stipendiũ cæteris tribuebatur. His duo millia Iustinianus addidit, qui supernumerarij sunt appellati, *in ver. ὑπερνύμεροι. Suidas.* Non tamen prædicti omnes erant domestici, sed ex his eligebantur.

Aliæ duæ Scutariorum scholæ Diocletiano imperante, inuentæ fuerunt, altera Ioniana à Ioue, altera Herculeiana ab Hercule appellata, vt auctores sunt Sozomenus *lib. 6.* & Nicephorus, *lib. 2. cap. 1.* quæ Imperatorem egredientem semper sequebantur, suosque Tribunos habebant, *lib. 14.* Marcellinus, infamabat, inquit hæc suspicio Latinum domesticorum Comitem, & Agilonem Tribunum stabuli, atque Studilonem scutariorum rectorem. Hunc postea Tribunum appellat. Aduenit, ait, Studilo scutariorum Tribunus. Sed has scholas duas, quę Principem protegebant. & sub Magistro officiorum erant, Ab illis diuersas fuisse puto, quæ domesticorum, non Iouiorum dicebantur, *l. 2. & vltim. Cod. eod. titul & l vltim. C. vbi senato. vel clarissimi.* nam ita etiam eas Zonaras *in Theophilo*, vocat. Erat vir quidam, inquit scholarum domesticorum notus. Harum singula 50. milites continebat, quibus senæ capitationes I. V I. equorum pabula, & plures annonæ dabantur. Iulianus A. *in l. 1. C. T eo.* scias, ait, senum capitum domesticis per singulas quasque scholas quinquagenas esse iussis in præsenti iuxta morem debere præstari. Scholæ verò sunt appellatæ, quia cùm non legiones, non cohortes, nec legionum auxilia essent, hoc nomen meruêre. Hi armis cæteris splendidioribus vtebantur. Siquidem Philo *in Flacco.* de stipatoribus Agrippæ regis loquens, ait, omnes in se conuertit spectantes satellitum argenteis clypeis & inauratis armis nitidum. Idem refert Corippus. *lib. 3. in laudem Iustini minoris*, qui etiam explicat, quomodo palatium custodiretur, hoc carmine.

Ingens excubitum diuina palatia seruant,
Porticibus longis, porta condensus ab ipsa.
Murorum in morem leuam dextrámque tegebat
Scuta sub vmbonis coniungens aurea pilis
Ense latus stricti, perstricti crura cothurnis.
Astabant celsi pariter, paritérque nitebant
Extantes latis humeris durísque lacertis
Et dextra leuáque acies adstare videres.
Multáque ancipites splendescere luce bipennes.
Terribiles, ætate pares. & infra, *Miratur barbara pubes*
Ingressus primos, immensáque atria lustrans,
Ingentes astare viros, scuta aurea cernunt,
Piláque suspiciunt alto splendentia ferro.
Aurea, & auratos conos, cristásque rubentes
Horrescunt lanceas, sæuásque astare secures,
Cæteráque egregia spectans miracula pompa.
Et credunt aliud Romana palatia cælum.

Idem *lib. 4.* explicat, quo modo procedentem Principem stiparent, his versibus,

Incedunt densæ mixto lictore cohortes.
Hinc armata manus dextram læuámque tuetur
Cæsarei lateris, clypeis pia terga tegebat
Ingens excubitum protectorúmque phalanges,
Fulgebant rutilo pilis splendentibus auro.

Quidam dixerunt Diocletianum, quando Imperator creatus est, Comitem domesticorum fuisse. certè Ammianus Marcellinus historiarum sui temporis scriptor, fuit Protector domesticus Constantij Principis, quemadmodum ipse scribit, *lib. 15.* Iubetur, inquit, exire Tribunus, & protectores domesticos X. vt postularat ad iuuandas necessitates publicas secum duxit, inter quos ego quoque eram cum Veteniano collega, residui omnes propinqui & familiares. Hæc ille.

Inter domesticos X. primi eminebant dignitate & stipendio cæteris præstantes, clarissimique vocabantur, *in l. 1. C Theo. de præpositis laborum.* Post Comitem primus Tribunus nuncupabatur & erat spectabilis, hunc sequebatur Primicerius. Marcellinus, *lib. 22.* Valentinus, ait ex Primicerio protectorum Tribunus is duci militum limitaneorum honore æquabatur, *l. 3 C. de offic. magi. offic l. 2. Cod. de domest. & protecto. quæ est l. vlt C Th. eod.*

Primus post Primicerium erat Secundocerius, quo intra annum mortuo, hæredes non solum illius annisalatium percipiebant, sed & sequentes, quo Primicerij loco defunctos successisset, *l. vlt. C. eod tit.*

Defunctorum quoque parentum domesticorum filij locum subibant, & si ob teneram ætatem armis apti non erant, nihilominus protectorum matriculis inscripti quaternas annonas, id est victum quatuor hominum accipiebant, *l. 2. C. Theod. eod. tit.* Præter X. primos sequentes L. robore ac pietate præstantes, vexillum saluatoris tuebantur, quod singuli ordine humeris portabant, *Eusebius lib. 2. de vita Constantini cap* 8. & clarissimi dignitate X. primis æquabantur, *l. 1. C. T. de præpos. labor.* Hi sunt, qui Præpositi laborum vocantur, *l. 3. C. de præpo. labor. & l. 2. C. de excus. muner.*

Fisci etiam patroni binos quotannis viros offerre poterant, *C. de præpositis laborum, & l. 2. Cod. de excus. munerum.* qui in domesticorum equitum aut peditum demortuorum locum succederent: modo duo millia solidorum huic Comiti soluerent, *per l. restituendæ C de aduoca. diuersor.* Alii qui ob merita inter domesticos recipiebantur, quindenos solidos, inter Primicerium, & alios decem primos diuidendos soluebant: Cæteri, qui gratia, aut suffragio in hanc scholam admittebantur, quinquagenos, *l. 5. Cod. Theod. eo.* Protectores Principi semper aderant, eúmque quotidie salutantes, purpuram eius vestem osculabantur, hoc enim modo Imperator adorari dicebatur, *l. 3. & 4. Cod. Th. eod & l. 1. C. eo. le. 1. C. de appar. Præf. Præt. l. 1. C. de appar. Præf. vrb.* cum eius limbum flexis genibus venerabundi deosculabantur, *leg. 1. C de comit. & tribun. schol. l. 3. C. de silentiar l. 2. C. de fabricens.* Primus Diocletianus genua coram se flecti iussit, & adorari. Eutropius, primus, inquit, regiæ consuetudinis formam magis quàm Romanæ libertatis inuexit, adorarique se iussit,

cùm ante eum cuncti salutarentur: Hæc ille. Cùm igitur quotidie domestici id facerent, adorare purpuram is dicebatur, qui inter domesticos recipiebatur, *d.l. restituenda & l. 2. C. de fabricens.* iidem, poterant Vicariorum Præfectorum Prætorio vultum exosculari, quod non omnibus licebat, *l. 1. C. de dom. & protect.* Vnde Seuerus Imperator, inquit Spartianus, Leptitanum suum municipem, & olim contubernalem, fustibus cædi iussit, quòd cùm plebeius esset, se amplexus fuisset, & eloqui præconem præcepit, LEGATVM POPVLI ROM. PLEBEIVS TEMERE AMPLECTI NOLI.

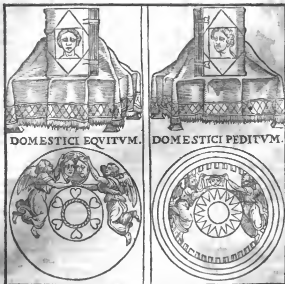
Erant, & sub Comitibus domesticorum, quidam Deputati à Notitia & Valentiniano, *l. omnes C. Theod.* appellati, qui Comitum domesticorum publicas iussiones exequebantur. Hi credo sunt, qui domestici ministri à Cassiodoro *li. 9. ad Vilum*, vocantur, & Comitibus ad obeunda munera publica obsequebantur. Antea CC. solidos & X. annonas habuere, his Athalaricus, alios L. solidos adiunxit. Deputati quoque dicti sunt fabricensium, qui armorum curam habentes, & ipsi annonas à Principe accipiebant, *§. 1. in Auth. de armis, quæ est Nouel. 85.*

Alij ab his diuersi erant domestici, à secretis Principis dicti. Procopius *lib. 2. de bello Persico* Romani, inquit, ad ea quæ quietis sunt, in palatio ministrum silentiariorum habebant, sicuti, domesticum arcanorum Principis conscium: Hæc ille. Post Iustinianum, domesticorum scholæ diu permansére, quarum præfectus, posteà domesticus est nuncupatus: Nam Zonaras *in Michaele, Theophili filio*, Petrinam scholarum domesticum factum fuisse tradit, quia, inquit, Emanuel magister decesserat. In Constantini quoque Leonis filio scribit ab ipso Phocam Bardum magistrum, & domesticum scholarum Orientalium declaratum. Idem *in Roma. puero*, ait, Ioannem scholarum Orientis præfectum, & copiarum Orientalium domesticum factum. Romanum verò Occidentis domesticum renunciatum iri, si Nicephorum Phocam de medio sustulisset. Et in eodem, *Nicepho. Phoca.* scribit Scipio tam scholarum domesticum, dum Tarsum obsidet, magnam cladem accepisse. idem, & Cedrenus. Magnum verò domesticum postea eum vocatum fuisse Raphael Volaterranus *li. 29. sententiar.* refert, qui ante Principem sparam ferebat.

NOTITIA

COMES DOMESTICORVM EQVITVM. COMES DOMESTICORVM

peditum, & eorum insignia.

NOTITIA.

Sub dispositione virorum Illustrium Comitum Domesticorum Equitum, & Domesticorum Peditum.

DOmestici equites.

Domestici pedites, & Deputati (vetus codex habet, Deputati eorum.)

Comitis *Comes* Domesticorum equitum, & Comitis *Comes vetustus codex,* Domesticorum peditum.

COMMENTARIVM.

DOMASTICORVM COMITES abacum auleo instratum, & surrectum pro insigni gestabant, quo erectus liber sustinebatur, vultum Principis in medio sculptum more Magistrorum militum habens. Illustres erant, *l.1. C.de silentiar.* & Magnifici, *d.l.restituenda C.de aduoc. diuers.iudic.* vicésque Magistri militum in suos domesticos agebant, & eos iudicabant, *vt in inscript. C.de na fer.ar.*

Domestici verò equites, in cœruleo clypeo ferrugineum globum fune circumligatum præferebant quem sex lutea corda circomitabant: superne verò duo angeli seu genii, Augusti & Augustæ capita se inuicem respicientia, & circulo ouato inclusa, sustinebant. In manuscriptis rectius sunt duorum Principum capita, quæ à Geniis gubernata vnum orbis Imperium, arcta vtriusque coniunctiooe, constrictum prudenter regunt. Cor .n. animæ sedis prudentiam significat: vnde cordati homines prudentes vocantur.

Pedites autem domestici in vmbone cęrulei clypei orbem luteum, corona item lutea, sexdecim acutissimas cuspides emittente, circumdatum ferebant; supernè lutea tabella humanum caput eiusdem coloris continet, quod vtrinque singuli angeli, siue genij sustinent. Marginem tres cingunt circuli, duo lutei, & medius cœruleus, vltimus iotrorsus, in superiore & inferiore parte est tesserulis æquè distantibus distinctus, duarum interstitia tanta suut, quanta eorum est latitudo. Orbem ab hoste tutum, armatúmque cuspidibus contra hostes, & Dei prouidentia à duorum Principum angelis regi significat. Caput enim Deum, & quandoque Principem insinuat, tesserulæ firmitatem significare possunt; Alij duo circuli & ipsi Orientis Occidentisque connexitatem portendunt. In Madruciano nouem corda globum cœruleum, quemadmodum in equitum insigni, cingunt.

Hæc de illustribus, inter qoos sunt tres Præfecti, doo Prætorio, & vnus Vrbi, sex Magistri, quinque militũ, & vnus officiorum, quatuor Comites largitionum, priuatarum, equitum. & peditũ domesticorum: vnus cubiculi Præpositus, & Quæstor: Omnes sunt quindecim personæ in ordine illustrium.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Primicerij sacri cubiculi.

COMMENTARIVM.
DE SPECTABILI PRIMICERIO CVBICVLI.
CAP. XC.

EXPLICATIO ordine Illustrium ad Spectabiles bis proximos est veniendum; inter quos primum locum Primicerio cubiculi in indice Notitia tribuit, & si codex impressus contetus illum semel in dignitatum albo indicasse, amplius eius non meminerit. Manuscripti in Occidente hęc verba tantum habent. Sub dispositione viri Spectabilis Primicerij sacri cubiculi, nec aliud scriptum apparet: postea castrẽsis sequitur; vnde illi obsequentes palatini, & fortè aliqua insignia desiderantur.

Is primus post præpositum cubicularijs præerat, qui Deciani vocabâtur, & Principis personam curabant, eum vestientes, lectos, & cubile parabant. Theodosius. *in l.1 .C.de decanis.* Nostræ, inquit, pietatis famulationibus adhęrentes decanos magistri officiorum obseruare oportet examen. Decani olim Decuriones sunt dicti. Tranquillus *in Domitiano,* Saucium, ait, Domitianum ac repugnantem adorti sunt Clodius Cornicularius, & Saturius Decurio cubiculariorum, vulneribus septem trucidatunt. Is postea Primicerius est vocatus, quem Secundocerius, Tertiocerius, & Quartocerius sequebantur, qui & ipsi Decani ordine ad Primicerii gradum succedebant, duobúsque annis tantum in eo officio morabantur, nec vltra ad illud poterant reuerti: Honorius, *in l.1. C.de decanis.* Quatuor, inquit, (secundocerium autem, & proximos sequentes intelligit) qui ex corpore decanorum ad primum militiæ gradum peruenerunt, biennii spacio primiceriatus gerant officium, neque vlterius cuiquam liceat in hoc immorari, omni gratia, & ambitione cessante, post duorum annorum curricula succedant prioribus subsequentes.

Decani hi vocabantur, quod fortè decem viri essent, vel officii nomen fuit: Nam, & 950. Decani ecclesiæ Constantinopolitanæ fuerunt, *l.5. & 9. C. de sacrosanct. eccles. Nouell. 43. & 59.* qui curam humanorum defunctorum habuere: Alias Decani sunt, qui decem viris præsunt, ait Vegetius, *lib. 2.cap.7.* Primicerius autem, inquit Suidas, vocatur ordinis primus, additio illa cerius, nominis est productio nihil significans. Hic primicerius priuilegio gaudebat, ne ad tyronum vel equorum pretia teneretur, *l.1.C. Theo. qui à prabit. tyr. vel equor. excus.* Cogebatur enim quælibet prouincia tot tyrones & equos Principi tradere, sed propter exhausti ærarij necessitatem, horum pretium exigebatur, videlicet viceni, & alicubi triceni solidi pro equo: Alij aurei pro singulis tyronibus pendebantur, à quo onere immunis erat Primicerius, & cæteri cubicularii, *l.2.C.de priuileg. cor. qui in sacr.palat.* Hic & Decani sub magistro officiorum conueniebantur, nec quum litigabant fideiussorem iudicio sisti dabant, sed primicerii fidei committebâtur, vt eos sisteret. *d.l.2.C.de decanis.* Horum exemplo in ecclesiis instituti sunt decani, qui cæteros clericos præcedunt, *c. in capite 50. distin. c.ad hoc §. vltimo. de offic. archidiac.* Primicerius quoque in iisdem ecclesiis est institutus, qui est caput acolytharum, lectorum, & psalmistarum, *c. perlectis §. ad Primicerium. 25. distinct.* Alicubi est dignitas inter canonicos.

NOTITIA

SVB DISPOSITIONE

VIRI SPECTABILIS CASTRENSIS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Castrensis.

PEDAGOGIORVM.
Ministeriales Dominici.
Curæ palatinorum.
Officium autem viri spectabilis Castrensis habet
Tabularium Dominicum.
Tabularium Dominæ Augustæ.
Adiutorem.
Cartularium,& Scrinium ipsius, & cæteros palatinos officiorum.

COMMENTARIVM.

De spectabili Castrensi.

CAP. XCI.

IMPERANTE Alexandro, & ante vnus ex libertis Augusti eius mensæ præerat Tricliniarcha vocatus, vt indicat saxum Corinthi ab Alciato in opusculo de magistratibus citato , quod est sequens. Theoprepon Aug.lib.Procon.Domini N. Aur. Seueri Alexandri Pii Felin. August. Prouinciæ Achaiæ,& Epiri, & Thessaliæ Rationalem purpurarum,Proc. ab Ephemeride.Proc.à mandatis.Proc àpręd.Gallicanis.Procur.Saltus Domitiani ,Tricliniarcham, Præpositum à Fiblis , Præpositum à Cristallinis, hominem incomparabilem.Tixander Aug.lib. officialis. Postea inuentus est comes castrensis, quē Primicerio notariorum index Notitiæ postponit, cum verò eorum insignia repręsentat,inter spectabiles secundum facit:hunc ordinem ego sum secutus,quem etiam Honorius A.obseruat,*in l.1. C. The: qui à præst.tyro.excusan.* hic Comes Principi ministrá tibus extra cubiculum in palatio præerat,qui plurimi fuere , vt pincernæ , cellarij, Lampadarij , & qui

qui in mẽsa seruiebant. quos eos esse puto qui mẽsores ab Honorio & mensæ ministri à Marcellino appellantur, *in l.1.C.de mensor.* Iidem Castrensiani, & Ministeriani sunt dicti, *l.1. & 2. C. de castren. & minister.* quorum nomen imperante Alexandro, in vsu fuit, Lampridius enim *in ead. Alex.* its aulica ministeria appellat. Constantinus quoque Mygdonium, eodem modo honestare volens, Comitem castrensem palatij vocat, *in l.1.C.T. si pet. soc. sine hered. dec.* Castrensiani verò sunt dicti, vel quod in castris degere plurimum cum Principe solebant, vel quod exemplo Castrensium, quemadmodum illi in Castris Principi ministrabant: *l. contra. C. de re milit.* ita hi in palatio ipsi ei seruiebant. Habent enim aulici militiæ imaginem. Tertu. *de corona milit.* est etiam, inquit, alia militia regiarum familiarum, nam, & castrenses appellantur. Hæc ille. Ab his erant seiuncti, qui cubiculo seruiebant, Decani vocati, *l.1.C. de decanis,* quibus primicerius cubiculariorum præerat, *l.2.C.d.tit.* Comes verò Castrensis cæteris.

Paucus Alexander Seuerus ministros habuit, & tantùm necessarios, quibus singulas olim annonas dedit, aut summum binas. Lampridius, *in eo.* Aulicum inquit, ministerium in id contraxit, vt essent tot homines in singulis officinis, quot necessitas postularet, ita vt annonas, non dignitatem acciperent, fullones, vestitores, pictores, pincernæ, omnes castrenses ministri, quemadmodum pestis illa instituerat: Sed annonas singulas, vix binas Hæc ille: apud quem pro, pictoribus, puto legendum pistores. Hæ annonæ postea in pecunia ipsis, & aliis, palatinis sunt solutæ, *l. annonas, C. de erog. milit. ann.* & ob id æraria annona dici cœpit, quia in ære dabatur, *l. his scholaribus, C. eod. tit.* Theodosius verò magnus, inuenta epularum multitudine, horum ministrorum numerum adauxit, si Zosimo Christianis infesto, credimus. Hic Princeps, inquit, auctor extitit, vt tantus sumptus in mensam Imperatoris fieret, vt propter ciborum multitudinem, & in his apparandis magnificẽtiam, populosæ coquorum, & pocillatorum, & aliorum cohortes instituerentur. Hæc ille. Imperabat igitur hic Comes, inquit Notitia, Pædagogiis, Ministerialibus dominicis, & curæ palatiorum. Pædagogia erant pueri, qui caligis purpureis induebantur, hodie paggios vocant. Marcellinus, *lib. 26.* de Procopio tyrannidem affectante loquens, Nusquam, ait, reperto paludamẽto, tunica auro distincta, vt regius minister indutus à calce in pubem in pædagogiani pueri speciẽ purpureis opertus tegminibus pedum.

Ministeriani verò erant varij ministri, vt Pincernæ, Discerptores, Cellarij, & huiusmodi, qui omnes in scrinio libellorum erant probandi, *l. in scrinio, C. de diuer. offi.*

Domitiano imperante, ministri Principis albis vestibus induebantur: Tranquillus in Domitiano, *capit. 11.* Generum, inquit fratris indignè ferens albatos & ipsum ministros habere, proclamauit non esse bonum multorum imperium.

Cura, fabricæ palatij præerant, marmoráq; sculpi, æris statuas fundi, vel ex gypso formari, aliáque ornamenta fieri curabat, inquit Cassiodorus, *lib. 7. variar.* eius sidem consilio mœnia ciuitatum reficiebantur, castella fundabantur, Prætoriáque Principis fabricabantur, virgámque auream gestans Imperatorem in publicum prodeuntem præcedebat, *Cassiod. lib. 7. in formula curæ palatij.* & epulis cœnatis Imperatoris adesse poterat, & eũ adorare, quod non omnibus permittebatur. *l.1.C. de castr. schelar.* Posteriores Græci hunc Curopolatam appellauere. His præfectus erat Comes castrensis à Cassiodoro *in 6. var.* Comes patrimonij appellatus ab Honorio A. Castrensis sacri palatij, tanquam castrorum instar esset Principis palatium, ita Narsis & Scholasticus ab eodem A. vocantur, *in l.1. & 2. C. de castr. & minister.* curabat enim vt palatium instructum esset, & Principi opportunè splendidéque ministraretur, cuius locum hodie tenent, qui Magistri, aut Maiores domus vocantur. Principis etiam epulas ordinabat. Cassiodorus, *in 6. variar. in formula comitis patrimonij.* & si, inquit, epulas nostras solus ordinatione disponas, non solum nostro palatio clarus, sed & gentibus necesse est tradaris eximius. Legati pene ex tota orbis parte venientes, cum nostris cœperint interesse conuiuiis admirantur copiosè repertum, quod in patria sua norunt esse rarissimum, stupent etiam abundantiam vnius mensæ, tantas seruientium turbas posse satiare, vt iudicent consumpta recrescere, vnde tantę quæ probantur carie. Habent nimirum in patria sua quod loquantur, dũ parentibus dicere gestiunt, quæ viderint: Sic propemodum in toto mundo celeberrimus redditur, qui prouidus nostris apparatibus inuenitur. Adde quod tempora nostræ lætitiæ secretaria tua sunt, cum pectus redditur curis alienum, tũc tibi tribuitur suggerendi locus quãdo cunctis adimitur: Merito vt qui es iudex tanti apparatus, & epularum delinitus cibis tibi animus concedatur; Hæc ille: Ex his apparet vniuersam Principis familiam ex cibis, qui eius mensæ superfuerant, nutritam fuisse. Hic luxus posterioribus principibus cœpit introduci. Augustus enim non nisi terna, aut summum sena fercula exhibebat, Tranqui. *in Augusto c. 74.* cœnam, inquit ternis ferculis, aut cum abundantissimè senis præbebat, vt non nimio sumptu ita summa comitate. Nam aut acromata & histriones, aut etiam triuiales ex circo ludos interponebat, ac frequentissimè aretalogos: ipse cibi vulgaris fuit, secundum panem, pisciculos minutos, caseum bubulum manu pressum, & ficos virides biferas maximè appetebat. Alexander quoque parciores cænas faciebat. Lampridius, *in eod. Alex.* vsus, inquit, conuiuij diurni hic fuit, vini ad totum diem sextarij 30. panis mundi pondo 30. panis sequentis ad donandum pondo 150. carnis diuersæ pondo 30. Erant & gallinæ oua, adhibebatur & anser diebus festis Kal. Ian. & maioribus festis phasianos, aliquãdo duo, additis gallinaceis duobus, leporem quotidie habuit venationem frequentem, sed eam cum amicis diuidebat: pomis in secunda mensa vehementer indulsit. Carinus verò vir nequissimus, centum libras auium, centum piscium, mille diuersæ carnis in conuiuio suo frequenter exhibuit, vini plurimum effudit, ait Vopiscus. Sic & Heliogabalus viginti & duo fercula ingentium epularum exhibebat in conuiuio, & nunquam cœnauit minus centum sestertiis, id est, argenti lib. 30. aliquando tribus millibus sestertiis, vt cænas Vitellij, & Apicij vicerit: Hæc Lampridius. De ministerianis seu castrensianis ita Corippus, *lib. 3. in laudem Iustini minoris, in carmine,*

Adfuit obsequia castrorum turba virorum,
Cui summa fides, & plena licentia sacris
Deseruire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare superbis,
Conseruare domum, sanctúmque intrare cubile,
Internas munire fores, vestésq; parare.

Quidam horum ministeriorum erant grad. 1. 2. & 3. formæ dicti, *l. 2. C. de castrẽ. & ministr.* prout disponebatur à Principe, & ab eodẽ codicillis impetrabatur. Honorius A. *in l. 2. C. Th. de castrensia.* nonnulli, inquit impetratis apicibus 1. vel 2. formæ sacr. ministerij supernumerarij ordinati sunt, & paulò infra in 1. vel 2. forma diuino beneficio supernumerarij reperiuntur. Hæc ille. Credendum autem est primæ formæ viros sequentibus plures annonas habuisse, quæ nomina & differentiæ & in scrinijs palatinorum reperiuntur, *l. scrinio, C. de palat. sacr. larg.* Hi omnes cum matribus & vxoribus sub Magistri officiorum ditione erant, *d. l. pen. & vlt. C. de castrensia.* Migdonius ann. salut. 315. castrensis palatij Constantini *l. 1. C. Th. si per. soc. fun. her. decess.* fuit, & Valentiniani 2. Seuerus, *l. 12. C. Th. de prīuat. sacr. larg.*

Officium habebat Comes, & castrensis palatij Tabularium dominicum, id est eum, qui rationes sumptuũ quotidianorum in epulas Principis, & aulicos factas cõscribebat. Alius sub eodem Comite erat Tabularius Augustę, qui pro eâ idem curabat, adiutor verò ipsius Comitis vices gerebat, & pro eo impetrabat, vt supra in Magistro officiorum est dictum. Habebat & chartularium scrinio præfectũ, qui erat loco primicerij. Hunc credo habuisse inuentarium aureorũ, argenteorúmq; vasorum, quæ erant in quotidiano vsu Principis, & Augustæ: mãtilium, aulæorum, stragularum, linteorum, huiusmodique aulicæ supellectilis, quorum propriũ erat hoc scrinium. Cæteros quoque palatinos, quibus opus erat in suo officio, hic Comes habebat.

Symbola horum Comitũ insignia non appellãtur, sicut nec sequentium spectabilium aut clarissimorum, siue in Oriente, siue in Occidente, sed tãtum præcedentium illustrium, fortè quod ea sicut illi, in publicum prodeuntes non præferrent, sed in ipsorum codicillis tantum depingerentur, aut in adiutorio detinerentur, vt quid esset sui officij, admonerentur, prout erat mandatorum liber, quem semper propè tribunal fuisse diximus. Hæc tamen quod saltem eorum vice fungerentur insignia vbique appello.

Insignia ergo Comitis castrensis palatij erãt, illa quæ ad eius spectabant officium, quemadmodum omniũ aliorum magistratuum, nempè abacus cum trapezophoris purpureo tapeto instratus, qui librũ erectum apertúmq; sustinet. In manuscriptis tapetum est cœruleum; & liber auro tectus, semi apertus: propè alter codex luteus spectatur, qui tabularij aut chartularij codicem referre potest. Ad sinistram est altum armarium seu repositoriũ cœruleum imagunculis elaboratum, supra basim tribus trigestis extructum, totidémque coronis cingitur, personis signísque ac emblematibus vndiq; exornatum. In summo armarij plures lagenæ lata corona continentur. Id cylibanthum esse videtur. Varro enim *lib. 4. de lingua Latina*, est auctor Romanos mensam vinariã rotundam habuisse, quam cylibanthum nominabant, vt etiam, inquit, nunc est in castris, id videtur declinatum, ἀπὸ τοῦ κύλικος idest à calice. Hæc ille. In medio verò est aureum vas magnum, gutturnio, vel aquiminario simile, id supra fundum duplicem, ac perforatum orbiculum habet in ventre tumens, in longũ angustúmq; collum desinit, labro prominẽte, quale est, quo nos ad lauandas manus vtimur egregiè celatam, & signis ornatam ansam habens. Infra aliud simile aureũ vas cum duabus ansis cernitur, ore angustiore, sed rotundo, orbiculatóque operculo obturatum. In imo orbiculos inter pedem, & vasis ventrẽ intercedit, phialam esse arbitror, in qua vinum in scyphum fundendum seruabatur. Ad dextram aurata rotundáque mensa, sex rectis lignis, aliisque transuersis à summo ad imũ perductis, & latis clauis stat confixa, supernè corona plures panes circundat. Altera ad sinistram mensa, in hemicyclum fabricata, tribus lignis erectis, & aliis obliquè cõpactis sustinetur: in summo lata corona insertis ex testudine vel argento orbiculis mensam exornat. Ad hanc cœnantes tribus in hemicyclum, stratis lectis discumbebant, &, vt ait Martialis C. Græcam literam formabant, in toroque contractis tibiis sedentes, laterá que aduersum mensam habentes cibos sumebant, prout multa Venetiis, & alibi, triclinia conspiciuntur, mantilibus mensas non sternebant, sed nudas patinis implebant, indéque cibos sumebant. Quinos etiam tempore Notitiæ ex hoc insigni retentus fuisse videtur. Nos vt Domini cœnam imitemur more Hebræorum sedentes comedimus. Mensa antiquorum, inquit Varro, *lib. 4. de lingua Latina*, erat quadrata, vt etiam nunc in castris postea rotunda facta, quod à nobis media, à Græcis *μέσα* mensa dici potest. Codices manuscripti armario carent, sed duas phialas vtrinque ansatas, alteram maiorem, minorem alteram repræsentant. Sub postremis Principibus Orientis castrenses, præfecti mensæ sunt appellati, capitioque & vestibus, vt logotheta generalis, qui comiti largitionum successit, vtebantur. Sceptri ipsius primus condilus seu nodus erat aureus: sequentes alternatim nigri & aurei, vt Sophoratus Curiopalata, est auctor.

DE PRIMICERIO NOTARIORVM eiúsque insignibus, & laterculo maiore.

Cap. XCII.

NVnc de eo, qui dignitates in hoc volumine descriptas tractabat, est videndum. Olim magistratuum, & omnium in Imperio Romano militantium, Præfectorúmque catalogum vnus ex libertis Cæsaris procurator ab ephemeride & mãdatis nũcupatus scribere, & apud se conseruare, illisque mandata tradere consueuerat, quemadmodum ex marmore Corinthi ab Alciato in opusculo de magistratibus, & à nobis supra in Comite castrẽsi repræsentato iudicauimus. Postea verò notariis tribuni titulo honestatis id negociũ est commissum, qui cunctos à Rom. Principe ad dignitatem prouectos laterculo maiori Inserebãt, erat hic codex, qui ipsos dignitates tam ciuiles, quã militares administrantes eorúmque insignia, & stipendia cum magistratus codicillis, & Principis mandatis continebat. *§. vlt. Nouell. 24. §. vlt. Nouell. 25.* Scholarum etiam ordines, & in numeris militãtes cum eorum symbolis comprehendebat. Iureconsulti

consulti id commentarium Principis nominant. Herennius Modestinus, *in l. abesse, in fin. ff. ex quibus caus. maior.* Abesse, inquit, Reipublicæ causa intelligimus Tribunos militum, Præfectos, & Comites legatorum qui ad ærarium, aut in commentarium Principis delati sunt. Erat autem ærarium in æde Saturni, vbi plebiscita, & Senatusconsulta reponebantur. Id postea laterculum dictum, Notariorum Primicerio est commissum. Mathematici enim quadratam figuram & ad aliquam altitudinem instar lateris surgentem, πλινθίον, id est laterculum vocat, cui hic codex similis, laterculũ est appellatus, sic & lapidem quadratum architecti, & agmen Ælianus nuncupant, à quo laterculum hoc deriuari Cedrenus autumat, qui inquit later coctus est seu πλινθίον Græcis, Laterculum à Romanis dicitur. Est autem hic later publicus, in quo Senatorum, & legionum nomina scribebantur. Hæc ille. *l. vlt. C. de primicer. l. 61. C. de decurion. l. hac lege, & l. seq. C. de metat.* Huic codici Laterculi non iam Antoninis imperantibus inditũ fuit. Tertullianus enim, qui eo tempore vixit, aduersus Valentinianos loquẽs de animabus natura bonis, quas Valentiniani beatas esse volebat ait, Ex earum ergo Laterculo, & in Reges, & in sacerdotes allegari consueuerat. Notitia hunc librum pelle inuolutum ostẽdit, qui in scrinio Laterculi nuncupato, in palatio Principis conseruabatur. Iustinus A. *in C. Iulio Cæsare.* Tatiano Magistro officiorum scribens. Quadrimenstruos, inquit, breues scholarium conscribi volumus, & eos sacro scrinio Laterculi præstari, ibi deponendos. Eius alia plura iura meminerunt, *l. vlt. C. de offi. mag. offi. Nouell. 8. in Notitia.* Complectitur autem eum minore Laterculo omnes fere Notitiæ dignitates administrantes, exceptis palatinis largitionum, & priuatorum, officiisque magistratuum, quæ ex tribus scriniis, Memoriæ, Epistolarum, & Libellorum prodibant. Hunc Comitem Primicerius Notariorum tractabat cum suis scribis, qui Tribuni notarij, quod Tribunis dignitate æquarentur, sunt appellati, *l. 1. §. hoc etiam. C. de off. P. P. Afric. Nouell. 17. seu in Auth. de mand. Princ. in Princ. d. Nouell. 8. §. 1 seu auth. vt iud. sine quoquo suffra. §. int.* Zosimus, *lib.* 4 Ioannes, inquit, Principis aliquãdo notarius Principis, quos tribunos vocant. A laterculo verò Latercuenses, *d. Nouel. 8. & Nou. 24. & 25. in fi. l. 5. in fin. C. qui milit. possunt l. comperimus. 15. C. de prox. sacr. scrin.* & à notis quibus plurimum scribebant Notarij sunt vocati. Candidatos etiam dictos fuisse Cassiodorus *in 3. ad Senatum epistola*, innuit. Pater meus, ait, candidati sub Valentiniano Principe gessit Tribunum, & notarij laudabiliter dignitatem, idem significat carmen corripi lib. 3. dum ait, Turba decanotum cursorum, in rebus agentum cumque palatinis stans candida turba tribunis, Eos primum à Gordiano iuniore inuentos fuisse Cedrenus scribit. Hi ergo prouinciarum, & vrbis Magistratus, cum annonis, & capitationibus ipsis debitis, Magistros militum, Legiones, cohortes, Auxilia, Vexillationes cum earum Præfectis, & stipendiis notabant, exceptis Præpositis castrorũ, limitaneorum militum, qui ad minus Laterculum, & Memoriales pertinebant. Eorum etiam qui in decem scholis militabant, nomina, in laterculo reponebant: quorum multis quotidiè decedentibus, aut discedentibus, singulia quatuor menstibus album, seu matriculas renouabant, *l. vltim. C. de offic. mag. officior.* Vndecima verò agentium in rebus schola à Scriniariis memoriæ tractabatur, *l. vltim. §. & est N tutia. C. de diuers. offic.* Præter hæc dignitatis codicillos cum suis insignibus depictos, & mandatorum codices cuique magistratui exhibebant, *dict. §. vltim. Nouell. 24. & §. vlt. Nouell. 25. §. 2. Nouell. 27.* Cæterum nouis quotidie creatis magistratibus, plures libros mandatorum cum codicillis in armario parato conseruabant, vt quibus opus esset, eorum tantum nominibus additis traderent. Hi sunt codices armariis inserti, quæ in medio Notitiæ inter Orientis & Occidentis dignitates spectantur, in quibus officium suum hic primicerius repræsentare voluit. Et quia in his ex laterculo describendis plurimum laborabat, illi quisque magistratus 40. vel 50. aureos, vel minus pro dignitatis magnitudine soluebat, *vt in Nouell. 8. seu authen. vt iudic. sine quoquo suffrag. fiant. l. 1. §. hoc etiam, & l. 2. in fin. C. de offic. P. P. Africæ.* Imperante Iustiniano Comes Orientis, & Proconsul Asiæ pro codicillis aureos 50. pendebant, reliqui Spectabiles, & Consulares aureos 24. Correctores & Præsides 15. Adiutori Primicerij tres sol. debant vt ex Nouella Iustiniani VIII. constat, vbi magistratus 48. numerantur, sed plures desunt, vt Comes Isauriæ, Prætor Paphlagoniæ, Moderator Phœniciæ Libanensis, Præses Siciliæ, *Nouell. 25. 29. 104 edict. 4.* & alij. Desiderantur & Præsides VII. Africæ post à receptæ, restituti. *l. 1. §. 2. C. de offic. P. P. Africæ.* Italiæ etiam tum à Gothis occupatæ magistratus omittuntur, sed summa, quæ ex Nouella 8. & al js colligitur, propè ad solidos 1000. accedit. Hæc pecunia inter primicerium, & quattuor primos laterculi scriniarios diuidebatur, *d. Noue. 8. in Notitia post principium, vbi pro scriniarius Græcus codex mendosè legit scrinius.* Adiutori alij tres aurei pendebãtur, quod fortè ipsi in primis describendorum codicillorum cura demandaretur, *d. Nouel. 24. in fine.* Soluet, inquit Iustinianus, Prætor Pisidiæ, Primicerio clarissimorum tribunorum notariorum, & laterculẽsibus, solid. 25. eius adiutori solid. 3. *& §. vlt. Nouel. seq.* Demum ipse, *in edict. 4. §. 1. d.* cem libras auri Primicerio notariorum ex canone Phœniciæ quotannis solui iussit, ne quid illi in posttemum magistratus soluere cogerentur: summa hæc colligit, circiter mille quadringentos nostros aureos, quod salarium ipsi beneficij nomine erat concessum.

Hic Primicerius spectabilis erat, Protonotarius, id est primus notariorum à Socrate, *li. 7. c. 23.* & Marcellino *li. 25.* vocatus: biennio manebat in officio, cui succedebat adiutor, seu Secundicerius, huic Tertiocerius, tum Quartocerius, qui secundum, tertium, & quartum in laterculo locum obtinebant, *l. 1. & 2. C. de primicer.*

Primicerius etiam iura à Principibus condita in Senatu recitabat, vt ex lege Theodosij constat, *lib. 6. tit. 1. l. oblationem. in C. T.* Data VI. Kalend. M. Recitata in Senatu per Theodosium primicerium notariorum. DO. NN. THEOD. XII. & VALENTINIANO II. A A. CONSS.

Notariorum tres erant ordines, alij Tribuni, & Notarij, vt sæpè apud Marcellinum appellabantur, honore Tribunis Prætorianis æquati, alij domestici vocabantur, quod Imperatoris essent à secretis, cuius arcana scribebãt. Gratianus A. cos fas

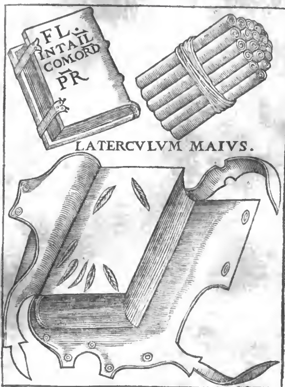
N 2

miliares suos vocat, *in l.pen.C.T.de primic.* Cassiodorus, *in 4. epist.* ad Imperiale secretum dixit eligi. Vltimus ordo erat inferiorum tribunorum notariorum, Decem primi post Primicerium immunitatem ædium Constantinopoli habebant, ne hospites recipere tenerentur, *l.pen.C.de metat.* Vicariíque dignitate splendebant, *l.pen. C.T. de primic. & notar.* Domestici id est familiares Principis, & à secretis facti Consularibus æquiparabantur, *l.2.& 3. C.T d.tit.* omnes à discussorum, & peræquatorum onere liberabantur, id est, ne censum scribere, vel alicuius prædia inspicere tenerentur, *d. l.1. & 2.C. de primic.* Inter Tribunos notarios nemo recipiebatur, qui prius egregij titulum non obtinuisset, Cassiodorus enim Senatoris pater, prius egregius factus est, quàm candidatus Tribunus, Notariúsq; Valentiniani Imperatoris crearetur. Cassiodorus, *in 4.epist.* Pater inquit, candidati sub Valentiniano Principe gessit Tribuni notariíque laudabiliter dignitatem, qui honor tùm dabatur egregiis, cum ad Imperiale secretũ tales constet eligi, in qoibus reprehensionis vitium nequeat inueniri. Hæc ille. Factus est autem ex illis Notariis, quos domesticos diximus vocari, & erant à secretis Principis. Cassiodórus *li.11.c.20.* ex primiscriniis notarios Tribunos factos fuisse scribit. Notarij cingulo, more militum vtebantur: Suidas enim scribit Auxentium Licinij Imperatoris Notarium, ab eo iussum insignem vuæ racemum incidere, & pedibus Bacchi apponere, illum, quod Christianus esset, id facere recusasse: Quare circulo exutus, iussus est aula excedere: Is postea Mopsuestiæ episcopus est factus.

Primicerius officio functus, Senatoria, & Magistri officiorum dignitate honestabatur, *d. l. 2.C.de primic.Cassiod.in formula notariorum.* Proconsulíq; æquabatur, *l.placet.C.T.de primic.* Huic hodie cõparari potest magnus Venetæ Resp. Cancellarius: Reliqui à secretis amplissimi eius Senatus alijs Tribunis notariis; Qui verò sunt à secretis excelsi Consilij X. Secundo Tertio, & Quartocerio.

N O T I T I A.

P R I M I C E R I V S   N O T A R I O R V M.

NOTI-

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Primicery Notariorum.

Mnis dignitatum & administrationum notitia, tàm militariũ quàm ciuilium.
Scholas etiam & numeros tractat.
Officium autem non habet, sed adiutorem de schola Notatiorum habet.

COMMENTARIVM.

Fficium hic primicerius non habet, sed adiutorem de schola suorum Notariorũ accipit, cui cùm quilibet magistratus pro codicillis ternos aureos sol ueret, præter eos, qui Primicerio pendebantur, hoc nomine plus minus 300. aureis capiebat.

Pro insignibus habet librum clausum, dnrso inscriptum, cùmque repræsentare arbitror, quem ipse Comitibus, Ducibus, aliisque magistratibus exhibebat. Habet & fasciculum chartarum conuolutarum locis constrictum, qui codicillos magistratibus ab eo tradendos refert: infra est laterculum maius omnes Imperij dignitates ab eo tractatas continens. Is est gladior cu dex pelle rectus, lorisque per foramina traductis constrictus. Hæc sunt Primicerij Notariorum insignia, quæ ad eius spectantia munera Indicabant. Nota vero libri inscripti sunt. F.L.I.N.T. ALL.CO.M. ORD PR. quæ vt sunt obscuræ, me diu sollicitum tenuerunt; tandem ita putaui posse interpretari. Felix liber iniunctus Notariis Tribunis à laterculo continens mandata ordine Principis, vel Primicerij. Exponitur quid sit, à quo expediatur, quid contineat, & vnde edatur, nempe à laterculo. Hic autem non codex, qui ab aliquo ipsi detur primicerio, sed liber est mandatorum, quem ipse magistratibus tradit, & ob id pro eius insigni ponitur, vt quid ad ipsum præcipuè spectet, indicetur. Iustinianus A. *in Auth. de mand. ais Princ. §. 1. seu N. ue. 17. in prin.* ad Tribonianum quæstorem palatij. Illustris, inquit, auctoritas tua, eadem mandata, & in libris legum transcribi, & in sacro laterculo deponi præcipiat, quatenus ex his vna cum codicillis suscipiendis, administratores, quemadmodum possint Reipub. subuenire, non ignorent. Rursus, *Nouel. 24. §. vlt.* deponi in nostro sacro laterculo diuina mandata iussimus. Et alibi, *Noue. 25. §. 2. 26. §. 1.*

Nunc ad alios spectabiles scrinij præfectos accedamus.

DE MAGISTRIS IV. SCRINIOrum, & eorum insignibus.

CAP. XCIII.

Vattuor sacris palatij scriniis Præpositi, vt à laterculi præfecto discernerentur, nõ primicerij, sed magistri sunt appellati, & ideo nec secundo, nec Tertiocerios, vt ille, sed loco eorum Proximos habebant: & si posteriore tempore quandoque Primicerij sunt dicti. *l. vlt. C. de diu. resc.* scrinia diximus vocari pluteos, vel armaria, in quibus commentarij breues, edicta, epistolæ, libelli, aliáve litteraria monumenta claudebantur, Suidas scriniarium esse dicit eum, qui scrinium sibi creditum tractat, itaque eum in chartis, & scripturis hoc officium versaretur, militia literata vocabatur, *l. proximos. C. de prox. sac. scri.*

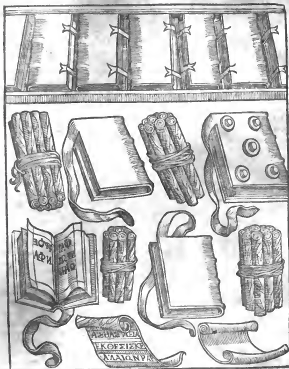
Quatuor fuerunt palatij scrinia, Memoriæ, Epistolarum, Libellorum, & Dispositionum, *l. 3. & seq. C. eo.* quibus singulis suus magister præerat, *l. vnic. C. de magist. scrin. & l. vlt. C. de diuers. rescr.* Ab Augusto originem trahunt, qui suggerente Mœcenate propter frequentia iudicia, epistolas, decreta vrbium, priuatorum libellos, ex equitibus ministros ad hæc munera obeunda elegit, *vt lib. 52. sub finem Dion memorat.* Hi postea Præfectus habuerunt, quã dignitate aucti, scriniorum magistri sunt appellati, & Spectabiles dicti, Vicariisque honore æquati, *l. 1. C. de prox. sacr. scrin.* & ab omni onere ciuili seu personali cum Proximis, qui eos sequebantur, immunes facti: *l. 1. C. de mag. scri. l. eos. C. de excus. mun. l. iubemus. C. de prox. sacr. scri. l. maximorum. C. de vacat. muner.* & ferè omnes erant iuris periti, vt Lampridius *in Alexandro*, significat, negotia, inquit, & causas prius à scriniorum principibus, & doctissimis iurisperitis, & sibi fidelibus, quorum primus tunc Vlpianus fuit, tractari, ordinarique, atque ita referri ad se præcepit. Hæc ille. Primi post magistros eorum erant adiutores, *in l. vlt. C. de diuer. resc.* quibus ipsi rescripta dictabant: Zeno ad Sebastianum P. P. *in d. l. vlt.* viri inquit, Spectabiles Magistri scriniorũ, qui sine hac adiectione, si preces veritate nitantur, qualecunque diuinum responsum dictauerint, & iudices, qui susceperint, reprehensionem subibunt, & qui illiené dictata scribere ausi fuerint, cuiuscunque scrinij memoriales, seu pragmaticarij, vel adiutores primicerij, amissione cinguli feriantur, ijdem Proximi sunt appellati, quòd proximum magistro scriniorum locum tenerent, olim biennio, postea vno tantum anno officio permanserunt, & inde exeuntes, Comites cõsistorij fiebãt, *l. pro biennio. l. proximos. C. eo. tit.* Id verò in omnibus ferè gradibus obseruabatur, ne diu in officio morarentur, tum vt alijs ascendendi facultas daretur, tum ne in gradu aliquo consenescens turius in eo delinqueret. Hos sequuntur in scrinio, Melloproximi, id est futuri proximi, qui exeunte proximo, eius locum subibant, & clarissimi eũ sequentibus vsque ad Exceptores vocabantur, *l. peculiari, C. eo.* Proximi adiutoris vice fungebãtur, & erant loco Tertiocerij, *l. vnicuique & l. pe. C. eo. tit.* cuius sequens adiutor dicebatur, *d. l. vnicuique l. competent. ut. l. pen. C. eo. tit.* Scriniariorum numerus erat præfixus: Nam in scrinio memoriæ LXII. viri, in alijs XXXIV. militabant: *l. hac parte, C. eo.* Ex his aliqui erant Exceptores, qui acta iudiciorum, coràm Principe, aut P. P. vel Quæstore scribebant, *d. l. peculiari.* Præter hos & alij scrinia tractabant, supernumerarij dicti, qui eum locum alicuius defuncti ordinarij subibat, ducentos quinquaginta solidos pro ingressu nomine sportularum proximo soluebãt, & alios XX. aut XV. mello proximo, *d. l. vnicuique.* qui postea ex Anastasij constitutione, in hæredes defuncti translati fuêre, *l. si quis in sacris. C. eo.* Id autẽ generaliter obseruabatur, vt pro ingressu cuiusq; militiæ aliquid præsertim primis solueretur, *l. pen. §. vlt. de leg. 3. l. antep. ff. de annu. leg. l. 6. §. 1. de decurio.* XV. cuiusque scrinij primates cæteris excellentes, plures annonas alijs percipiebant: *d. l. vnicuique.* quas prius in speciebus, seu cibariis

acceperont, postea pro his peconia à Principe est constituta, *l. annonas. C. de erog. milit. ann. l. vlt. C. de inoff. test.* Sciniarij in prouinciis cunctis liberas ab hospitandi onere ædes habebant: *l. in sacris. C. de prox. sac. scri.* & pro dignitatis insigni, cingulo tanquam militea vtebantur, *l. vlt. C. de diuer. resc.* Vnde Iustina Valentiniani secũdi mater, cum Beniuolo scrinij memoriæ Magistro iussisset, vt legem scriberet, qua Arianis dogma confirmaretur, altioréque illi gradũ polliceretur: ille ad Augustæ pedes cingulo proiecto, nullum se pro impietatis mercede honorem accepturum respoodit, *Sozom. lib. 7. c. 13. Tripart. li. 9. c. 20. Ruffin. in D. Ambr.* sed etsi propriè memoriales erant, qui scrinium memoriæ tractabant, *d. l. vlt. C. de diuer. rescr. l. vl. C. de inoff. test. l. 2. C. de priui. cor. qui in sacr. pala. milit.* alij tamen scriniarij quãdoq; & ipsi memoriales sunt appellati. Hos officia palatina D. Ambrosius vocat, *epist. 33.* Palatina, inqoit, omnia officia, hoc est memoriales, agẽtes in rebus temperare à processu iubentur. Tãtum verò eos, qui primum gradum in scriniis obtinuissent, lucratos fuisse Procopius *ἀνεκδότοις* scribit, vt centum centenaria auri quotannis excesserint. In scrinio Dispositionum nullus Magister reperitur, sed pro eo est Comes, *l. proximos. C. de prox. sacr. scri.* & ob id vbique in tractatu scriniorum, *vt C. de proxi. sacr. scri.* tria. Memoriæ, Epistolarum, & Libellorum à scrinio Dispositionum, propter diuersam in his militantium formam, segregantor, *vt in d. l. peculiari, & seq. & l. comperimus. C. eo. ti.* Scriniarij sub Magistro officiorum in causis ciuilibus & criminalibus, eorúmque parentes, liberi, & vxores, serui, adscriptitijque conueniebantur, & cũ litigabant, minores cæteris sportulas soluebant. Magistrum scriniorum Alexandri Vlpianum fuisse Lampridius scribit, *in Alexandro.*

NOTITIA.

MAGISTER SCRINIORVM.

Memoriæ Epistolarum, & libellorum Græcorum.

COM.

COMMENTARIVM.

PRo insignibus habent Magistri scriniorum septem recta linea dispositos, & fibulis constrictos codices, quorū alij viridi, alij rubro corio in mea Notitia teguntur. Madrucianus codices sex, tres cæruleo totidem luteo coloribus depictos, & omnes notis inscriptos demonstrat. Referunt codices mandatorum, qui Magistris memoriæ, libellorum, & dispositionum tradebantur, habent has notas FL. INTALL. COM. ORD. PR. quas supra exposui.

Lutei verò Magistris epistolarum traditi, his notis inscribuntur FL. VAL. MAG. EP. IVSSI. DD. id est, Felix liber vindicandus à laterculo Magistro epistolarum, iussione diuina, Valentiniani, qui tum in Occidente imperabat, hic nomen non conuenit. in Vrsini exemplari hæ notæ non apparent, sed tantùm in Notitia Occidentis. Plures spectantur mandatorum libri, quàm sint Magistri, sed tot dicis gratia ostenduntur. Sub prædictis sex ordine dispositis codicibus, alij quatuor visuntur, quorum vnus apertus Græcas quasdam literas, sed obscuras continet. Hunc Codicem referre arbitror, cui exempla Græcarum epistolarum erant inserta. Alij tres Codices in manuscriptis rubro tecti eos indicant, in quibus Latinæ epistolæ, rescripta, edicta, & dispositiones Principis conseruabantur. Meus impressus vnum ex his codicem prasino tectum ostendit, alterum rubro, in angulis & vmbilico aureis bullis exornatum, quem Laterculum minus in scrinio memoriæ referre puto, *l. 2. C. de offic. Quæstor.* His quatuor inuolutarum chartarum fasces intermiscentur, qui libellos supplices, rescripta, epistolas Græcas, Latináque edicta, seu leges significant. In imo duæ chartæ apertę spectantur, altera, pura, altera his Græcis literis scripta, ΑΣΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΚΘΕΣΙΣΚΕ ΦΑΛΑΙΩΝΠΑΡ. id est, Imperium, expositio capitum, quæ sine adiunctis nullum sensum habent, fortè aliquam epistolam Græcam repræsentat. Manuscripti duas & ipsi chartas, vnam puram, & apertam demonstrant, aliam inuolutam, quæ facilè vel codicillos Præfecturæ scriniorum, aut aliqua ex supradictis referunt. Sed vt dilucidius hæc scrinia noscantur, de singulis sigillatim, ac primò de Memoriæ tanquam nobiliori tractabimus.

NOTITIA.

Magister Memoriæ.

Annotationes omnes dictat, & emittit, & precibus respondet.

Magister Epistolarum.

Legationes ciuitatum, consulationes, & preces tractat.

Magister Libellorum.

Cognitiones & preces tractat.

Magister epistolarum Græcarum.

Eas Epistolas, quæ Græcè solent emitti, aut ipse dictat, aut Latinè dictatas transfert in Græcum.

Officium autem de ipsis nemo habet, sed adiutores electos de Scriniis.

COMMENTARIVM.

DE MAGISTRO MEMORIÆ.

CAP. XCIIII.

MEMORIALIVM hanc originem Volaterranus *lib. 29. de Magistratibus Græcorum. C. de proximis sacrorum scriniorum*, tradit, quam & ego in vetusto codice Græco legi. Eos, ait, olim militum, aut aliorum nomina scripsisse, qui in bello, aut alibi, aliquid laude dignum egissent, eorúmque facta Principi suggessisse, vt pro meritis præmia acciperent, & inde à rerum gestarum memoria, quam conseruabant. Memoriales appellatos: sed hoc in vsu esse desiit, aliique horum loco sunt substituti, qui in primis laterculi minoris curam habuerunt, in quo perfecturæ, Tribunatus, & Præpositurę castrorum quæ erant in limitibus Imperij continebantur, *l. 1. & 2. C. de offi. Quæstor.* Eáque in scrinio memoriæ vocato reponebantur, in quo præter laterculum in aliis quoq; voluminibus plurium memoria conseruabatur. Theodosius *in d. l. 1. C. de offic. Quæstor.* Ex scrinio, inquit, memoriæ totius minoris laterculi dignitates mittantur. Qui laterculum tractabant, laterculenses sunt dicti, *l. comperimus, l. vlt. C. de proxim. sacr. sacror. scrin.* cæteris memoriæ scriniariis digniores, *d. l. vlt. C. de proxim. sacror. scrin.* Alij scrinio memoriæ præfecti Memoriales appellabantur, etsi quandoque etiam epistolarum, libellorum, & dispositionum scriniarij, vt dixi, memoriales sunt nuncupati, *l. 2. C. de priuil. eorum qui in sacr. palat. milit.* Zeno A. *in l. vlt. C. de diuers. rescript.* Qui, inquit, illicitè scribere ausi fuerint, cuiuscunque scrinij memoriales, seu pragmaticarij, vel adiutores primicerij, amissione cinguli feriantur. Omnes enim, quia suarum scripturarum memoriam conseruabant, Memoriales sunt vocati, *dict. l. 1. & 2. C. de offic. Quæstor.* sic Massurius Sabinus memorialiū librum scripsit, in quo res memoria dignæ continebantur: Nostri interpretes singularia appellare maluerunt.

Prædictum laterculum, ad curam & solicitudinem Quæstoris palatij pertinebat, cuius arbitratu præcedente Principis auctoritate, Præfecti & Tribuni limitaneorum militum, & Præpositi castrorum emittebantur, *dict. l. 1. & 2.* Cùm verò Magistri militum id sibi vsurparent, Theodosius Iunior, duabus epistolis, altera ad Sallustium Quæstorem, altera ad Helionem Comitem, & Magistrum officiorum, missis id prohibuit: in priore ita scribit *in d. l. 1. C. de offic. Quæstor.* Totius minoris laterculi curam, scias ad tuę sublimitatis solicitudinem pertinere, ita vt tuo arbitratu, è scrinio memoriæ totius minoris laterculi dignitates, hoc est pręfecturæ, omnes tribunatus, & præpositure castrorum, iuxta consuetudinem priscam clementiæ meæ auctoritate deinceps mittantur. Hæc ille. Ducum verò & Comitum, rei militaris dignitates, legionum, auxiliorum, & equitum nomina, sicut & Magistratuum ciuilium sub Primicerio notariorum in maiore laterculo tractabantur.

Præter curam laterculi minoris Magister memoriæ, inquit Notitia, adnotationes omnes dictat & emittit. Adnotatio erat, breuis scriptura, continens quæ Principis nomine statuebantur, aut confirmabantur. Arcadius A. *in l.9. C. de palat. sacr. largit.* Non aliter, inquit, quilibet in officio sacrarum largitionum, vel priuatarum rerum cingulum militiæ sibi sumendum existimet, nisi nostræ mansuetudinis adnotationem meruerit: Hæc ille. Quod ergo Princeps verbo respondebat, Magister proximo breuiter dictabat, & ille vel memoriales adnotabant, & ab his quæ dictabantur excipiendis, exceptores vocabantur, cæteris aliquanto digniores.

Hic Magister etiam emittit, inquit Notitia, Imperatorum duplomata ad currendum equis publicis nomine Principis vel Magistri officiorum, *l. in sacris. C. eod.* quem emittendi facultatem habuisse, supra est declaratum. Precibus etiam respondebat, (subiicit Notitia,) id est, dictabat responsa, quæ Princeps libellis supplicibus dabat, Zeno *in d. l. vlt. C. de diuers. rescript.* Vniuersa, ait, rescripta: siue in personam precantium, siue ad quemlibet iudicem manauerint: quæ vel adnotatio, vel quæuis pragmatica sanctio nominentur: sub ea conditione proferri præcipimus, si preces veritate nitantur. Theodosius *in l. vlt. §. memoriales C. de petitionib. bonorum sublat.* Memoriales, inquit, qui excipienda huiusmodi rescripta vel implenda curauerint, bonorum proscriptione puniri decernimus. Implebát autem, qui excepta rescripta latius extendebant. Hanc subalpini decretationem vocabant, quæ primò breuiter adnotata, cùm latius extenditur, dicitur impleri, *d. l. vlt.*

In eodem memoriæ scrinio probatoriæ scribebantur, id est, scripturæ, seu breues à Principe subscripti, quibus probabat personas Agentium in rebus, & palatinorum, qui Comitibus largitionum, & rerum priuatarum obsequebantur, vt Leo A. declarat, *l. vlt. §. & est notitia. C. de diuer. offic.* Loca etiam cursus publici à Memorialibus descripta fuisse existimo, quale est itinerarium, quod sub Antonini nomine mansiones, seu oppida, aut vicos, in quibus equi cursus publici alebantur, recenset, quæ verisimile est in memorialium scrinio conseruata fuisse: vnde euictiones à Principe vel Magistro officiorum, qui huic scrinio imperabat, indultæ prodibant. Quare non sine ratione ante Madrucij Notitiam id itinerarium scriptum reperitur, & cum miro ordine cætera Imperij, & Principis scripta magna diligentia cõseruarentur, rem tanti momenti, & tanto studio cõparatam, in principis scriniis conseruatam fuisse credendum est. Instrumentorum quoque bellicorum, ac liburnarum typos, & limitum extruendorum rationem, & alia huiusmodi post Notitiam descripta, iisdem commissa fuisse puto, apud quos perpetuò, & ad æternam memoriam tenebantur: quorum scriniarij non immeritò Memoriales sunt appellati. Hos Imperator Alexãder apud se frequenter habebat. Lampridius *in Alexandro*, Pomeridianis, inquit, horis subscriptioni, & lectioni epistolarum semper dedit operã. ita vt ab epistolis, à libellis, à memoria semper assisterent, nonnunquam si stare per valetudinem non possent, sederent, relegentibus cuncta librariis, & iis, qui scrinium gerebant, ita vt Alexander sua manu adderet, si quid esset addendum, sex ex eius sententia qui disertior habebatur: Hæc ille. In memoriæ scrinio erat 62. scriniarij, *l. hac parte. C. de prox. sacr. scrin.* ex quib. 12. erant adiutores Quæstoris palatij, *l. comperimus. C. eod.* Septem Antiquarij, videlicet quatuor Græci, & tres Latini, *d. l. hac parte*, qui libros conseruabant, & vetustate corruptos describebant. Valentinianus *in l. 2. C. Th. de stud. libe. i. vrb. Rom.* Antiquarios, ait, ad bibliothecæ codices cõponendos, & pro vetustate reparandos, quatuor Græcos, & tres Latinos scribendi peritos legi iubemus: & D. Greg. *lib. 1. Dialog. cap. 4.* cùm ad monasterium venisset, antiquarios scribentes reperit, librarios. A Græcis Archeotæ appellantur. Arcadios ICtus *in l. munerum 18. §. hi quoque. ff. de mun. & hon.* Hi quoque, inquit, qui custodes ædium vel archeotæ, vel logographi, vel tabularij, muneribus personalib. astringuntur. Augustus vero seruorum munus demandabat, vt docet inscriptio supra sub scrinio vestiarij recitata; & alia. SVLPICIÆ THALVSSÆ ANTIOCHVS TI. CLAVDII CÆSARIS A BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS CONIVGI SVÆ BENEMERITÆ. item C. IVLIVS FELIX A BIBLIOTHECA GRÆCA PALAT. Itaque in hoc scrinio erant adiutores Quæstoris 12. Laterculenses antiquarij VII. Reliqui Exceptores, & rescripta implentes. Digniores verò cæteris erant Laterculenses: ad hunc enim locum ex adiutoribus Quæstores transibant, *l. comperimus, & l. vlt. C. de proxim. sacr. scrin.* & minoris Laterculi curam habebant. Nec alius poterant scriniis se immiscere: *dict. l. hac parte. C. eod.* cingulo sicut & Magister vtebantur, *d. l. vlt. C. de diuers. rescript.* stipendiúmque à Principe Kal. Ian. percipiebant, cùm eius res curarent, *l. 14. & l. pen. C. de prox. sacr. scrin. l. laudabilem. C. de aduoc. diuers. iud.* Officium Magister memoriæ non habet sed adiutoris ex scriniis accipit. Magistrum sequebãtur Adiutor Proximus dictus, quod illum prope accederet, eiúsque loco Secundocerij. Hunc mellcproximus pro Tertiocerio, *l. pro biennio. C. de prox. sacr. scrin.* sequebantur.

DE MAGISTRIS EPISTOLARVM.

CAP. XCV.

AVGVSTO imperante nondum Magistri epistolarum inuenti fuisse videntur; siquidem suas ipse epistolas scribebat, aut dictabat, quas postea M. Agrippæ, aut Mœcenati emendandas, vel eorum arbitrio mutandas tradebat. Dion *lib. 5.* Agrippæ, inquit, & Mœcenati tantam potestatem detulit Cæsar in rebus omnibus, vt litteras quascunque ad Senatum, vel alios mitteret, ipsi prius legere possent, & in eis, quæ vellent, immutare: cuius rei gratia annulum ab eo acceperãt, quo litteras obsignarent: Duplex enim signum, quorum maximè vtebatur, fieri iusserat, quorum in vtroque simili sphinx impressa erat. Postea verò sui imagine signauit, qua omnia deinceps imprimebat. Eaque reliqui post eum Imperatores præter Galbam, sunt vsi. Nam is signo à maioribus suis accepto imprimebat, nempe cane ex prora nauis cadente. Hæc ille. idem Tranquillus, *in Augusto cap. 50.* in duplomatibus, libellisque & epistolis signandis, initio sphinge vsus est, mox imagine magni Alexandri, nouissimè sua Dioscoridis

manu

manu sculpta, qua signare insecuti quoque Principes perseuerarunt, Ad epistolas omnes horarum quoque momenta, nec diei modo, sed & noctis, quibus datæ signarentur, addebat. Hactenus Tranquillus. Proximi Augusto successores, & ipsi epistolas per se habebant, aut dictabant. Philo enim in legatione ad Caium de eo loquens, Tum breui, inquit, mora interiecta cuidam ab epistolis dictat responsum ad Petronium, idem de ipso Tranquillus *in Caio Caligula. c.13.* pari, ait, arrogantia, cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cæpit, Dominus & Deus noster sic fieri iubet. Non multò post inuentus est magister epistolarum, quem, vt infra dicetur, Nero habuit, & penes sequentes Principes perseuerauit. Nam Hadrianus Suetonium Tranquillum 12. Cæsarum historiæ scriptorem nobilissimum, magistrū epistolarum habuit, *Spart. in Had.* & alij Imperatores postea iisdem vsi sunt magistris. Hi accepto à Principe rerum argumento, aliis scribentibus dictabant, Zeno A. *in l.vlt.C.si cont. ius vel vtil.publ.* Spectabiles, inquit, Magistri scriniorū, qui sine præfata adiectione qualecunque diuinum rescriptum dictauerint, reprehensionem subibunt. Hæc ille. Epistolares primò minus nobiles fuisse videntur, siquidem auctor est Spartianus Hadrianum primum ab epistolis & libellis equites Rom. habuisse. Arcana verò Principes nulli committēres, manu propria scribebant, vt Capitoli. Com, modum erga Clodium Albinum, quem successorem sibi designabant, egisse memorat his verbis: Imp. Commodus Clodio Albino. Aliàs ad te publicè de successore atque honore tuo misi, sed hāc familiarem & domesticam omnem, vt vides, manu mea scriptam epistolam dirigo, qua tibi do facultatem, vt si necessitas fuerit, ad milites prodeas, & tibi Cæsaris nomen assumas. Hactenus Capitolinus: cæteris verò epist. cū alij Principes subscriberent Cōmodus sæpe hoc omisit. Lampridius *in Commodo* de eo loquens in subscribēdo, inquit, tardus ac negligens, ita, vt libellis vna forma multis subscriberet. in epistolis aūt plurimis, Vale tātum scriberet Alexander sua manu addebat, si quid addendum esset, inquit idem Lampridius, sed ex eius sententia, qui desertor habebatur.

Hic magister legationes ciuitatum, consultationes, & preces tractat, ait Notitia. Legationibus enim Regum aut ciuitatum intererat, vt postulata intelligeret & responsa scriberet. Prius tamen in auditorio Præfecti Prætorio desideria Legatorum nulla facta determinatione examinabantur, postea in Principis consistorio ab epistolaribus recitabantur, qui demum ex sententia Principis responsum acceptū scribebant. *l. quotiescunque. 10. C. Theo. eo.* Præsidibus quoque de facti specie dubia consistentibus ex Principis sententia rescribebat: hæc consultatio vocabatur. Vlpianus, *in l.1. §.1. de appell.* si præses, inquit prouinciæ consuluerit, & ad consultationem eius est rescriptum appellandi ius superest: *l. antep. pen. & vlt. C. de appel. & consult. l.a. C. de legib.* Præclarum consultationis & rescripti Principis exemplum extat in libro de collatione legum Romanarum, cum Moysis legibus, ex quo Vlpiani locus illustratur, *in l.4. §.1. de sicar.* Verba, inquit, consultationis & rescripti, ita se habent. Inter Clodium optime Imperator, & Euaristum cognoui, quod Clodius Lupi filius in conuiuio, dum sago iactatur culpa, manu Marij Euaristi, ita malè acceptus fuerit, vt post diem quintum moreretur: atque apparebat nullam inimicitiam cum Euaristo fuisse, & cupiditatis culpam coercendam esse credidi, vt cæteri eiusdem ætatis iuuenes emendarentur. Ideoque Mario Euaristo Vrbe, Italia, prouincia Bætica in quinquennium interdixi. Decreui & impendij causa duo millia patri eius persolueret Euaristus, quod manifesta eius fuerat paupertas. Velis rescribere. Verba rescripti. Pœnam Marij Euaristi rectè Egn. Taurine moderatus es ad modum culpæ. Refert enim & in maioribus delictis consulto aliquid admittatur, an casu: & sanè in omnibus criminibus distinctio hæc pœnarum, aut iustitiam prouocare debet, aut temperamentum admittere. Ex his verbis alius Vlpiani locus. *§. vlt. d. l. 5. de pœnis.* hinc desumptus, hinc emendandus, Vbi dum legitur pœnam aut iustam eligere debet, substituendum est, aut iustitiam prouocare debet, aut temperamentum admittere.

Lasciuia verò sago iactandi antiquitus erat in vsu, & hodie aliquando exercetur. Tranquillus, *in Othone, cap.2.* ferebatur, inquit, & vagari noctibus solus, atque inualidum quemquam obuiorum, vel potulentum corripere, ac distento sago impositum in sublime iactare. Martialis. *lib.1.*

Ibis ab excusso missus in astra sago.

Consultatio etiam erat, cùm in consistorio cum Proceribus causas Princeps examinabat, aut aliàs statuebat. Theodosius *in d. l. a. C. eod. de legib.* Quæ ex consultatione, inquit, procerum statuimus, non semper iura sint generalia. eadem consulta, *l. consulta. C. de testa. l. ne quis. C. de offic. rector. prouinc.* vocantur.

Vbi ab illustri persona ad Principem pronocabatur, Epistolares acta scribebant, vel si Spectabilis iudicis sententia appellatione suspensa fuisset, quam P.P. cum Quæstore cognoscebat, *l. in offerendis & l. seq. C. de appell. Nouel. 20.* Theodosius A. *in l. præcipimus. C. eod. tit.* In his, ait, iudiciis, quę consultationum introduximus loco, vel Apostolos, vel ea quæ apud eum gesta sunt, ad cuius sententiam dicitur appellatum, suscipere ab appellatori ib. & cognitiones inducere apud viros Illustres prædictos iudices, & ea quę geruntur, excipere, scribere, scriptáque litigatoribus edere nostros epistolares præcipimus: Idem significat Iustinianus *in d. Nou. 20. siue Auth. de administr. offic. in sacr. appella. in prin.* Qui, inquit, ex sacro quidem epistolarum scrinio, sunt spectabilium Iudicum, vindicabunt sibi appellationis ministerium. Hanc ob causam, & cum à Ducibus appellabat, acta scribebant, *l. pen. C. de appellat.* ob id pragmaticarij à monumentis, quæ scribebant, sunt appellati, *l. vlt. C. de diuers. rescript. l.5. C. qui milita. poss.* & hæ sunt consultationes, quas ab epistolaribus tractari Notitia indicat. Precibus etiam ciuitatum hic Magister respondebat, priuatorum verò petitionib. libellorum magister. Tribunatus quoque legionum per epistolam d sri solitos expediebat. Vegetius *lib. 2. c.7.* Tribunus, inquit, maior, per epistolam sacram Imperatoris iudicio destinatur. Officiorum præterea Illustrium & Spectabilium Magistratuum codicillos scribebat. Leo A. *l. vltim. §. penult. C. de diuers. offic.* Scrinij, ait, sacrarum epistolarum Notitia sic: in officiis virorum Illustrium Præfectorum Prætorio Orientis & Illyrici, & vrbi, officij Proconsulis Asiæ, &

Africę, Comitis Orientis, Pręfecti Augustalis, Comitis diuinarum domorum, vicariorum Thraciæ, Ponti, & Asiæ, & Macedoniæ, & Thesaurensium classis: Hactenus Leo. Classem verò hic, non nauiũ puto appellat, sed eorum multitudinem, qui Comitibus thesaurorum inseruiebant, quos Thesaurenses Valentinianus A. appellat *in l.2. C. de pal.et. sacr.largit.* Nullus, inquit, thesaurensis, vel officialis Comitis thesaurorum, semel deprehensus cuersor repetat militiam. Hi in hoc scrinio probabantur. Theodosius ad Achatium Comitem largitionum *in l.vlt.C.Theod.de diuers.offic.* Comitum, inquit, thesaurorum diœceson prouectionis, & ipsos thesaurenses vetus obseruatio principali dexteræ reseruauit, nec aliter voluit eos in committendis publicis necessitatib. habere progressum, nisi militiam ex emissa à sacris scriniis probatoria condonasset: Hæc ille. Intelligit autem scrinium epistolarum: itaque ex tot officiorum codicillis, quos scribebant, non modicum lucrum faciebant. Denique omnes Principis epistolas hic magister expediebat, earumque exemplum in suo scrinio reponebat. Hunc proximus loco Secundocerij, deinde meloproximus Tertiocerij loco, sicut & ipse Magistrum memoriæ sequebatur. Triginta quatuor in hoc scrinio militabant, *l.hac parte. Cod.de prox sac.scrin.* quorum septem Quæstori adiutoris titulo inseruiebant, inde ad laterculensis gradum, in scrinio memoriæ transeuntes locum adiutoris vendebant. Iustinianus, *in l.comperimus & l.vlt.C.de proxi.sacr.scrin.* Deuotis, inquit, viris adiutoribus, desistentibus ab eodem officio non prohibendis, cum vel ad laterculensis gradum in scrinio sacræ memoriæ prouecti fuerint, vel secundum locum obtinuerint, in duob. aliis scriniis, id est sacrarum epistolarum, sacrorúmque libellorum & cognitionum, post quem proximi eius sunt, alios pro se quos elegerint surrogandos adiutores petere: qui posteriores erunt cæteris. His verbis constat secũdum locum in scriniis appellari, qui erat meloproximi, & primum proximi post Magistrum adiutorésque ad eos gradus post Laterculensis officium, tanquam digniores ascendisse. Non omitto vsum epistolarum fuisse, vt prius scriberetur nomen eorum, ad quos litteræ destinabant, nisi maior minori scripsisset: Vnde Præsides suum nomen inferioribus præmittebant, quemadmodum D. Ambros. memorat *in 2. ad Corin. in princ.*

Alium ponit Notitia Magistrum epistolarum Græcarum, qui epistolas Grecè scribebat, aut Latinè dictatas in Grecum vertebat, cum Grecis essent edendę. Hic Nerone imperante, institutus erat. Iosephus enim scribit *lib. antiq.20.c.14.* Beryllum, qui Neronis pedagogus fuerat, scribendis eius Grecis epistolis prefectum. Eunapius scribit Nymphidianum Smyrnæum Philosophum Maximi & Claudiani Sophistarum germanum à Iuliano apostata dictandis epistolis, quę Gręca lingua contexendæ essent, præfectum fuisse.

Officium neque hic Magister habebat, sed ex scriniis adiutores accipiebat. Epistolares cingulo ornabantur, vt alij scriniarij, *l.vlt.C.de diuers.rescr.* Theodori epistolarum Memorialis se hoc epigramma inuenisse Cuiacius refert, *in l.1.3 Cod.de prox.sacr.scrin.* FLAVIVS THEODORVS V.D. MEMORIALIS SACRI SCRINII EPISTOLARVM ET ADIVTOR V.M. QVÆSTORIS SACRI PALATII SCRIPSI MANV MEA IN ORAE ROMA CONSTANTINOPOLITANA III. KAL.IVNII MAVORTIO V.C. COS. IVSTINO ET IVSTINIANO IMP. Notæ illæ V.D. significant Vir deuotus, vt sæpe appellatur in iure *in leg. comperimus. C.de prox.sacr.scrin.C.N u.20.in fi.l.vlt. C.vbi Senat.vel clariss.* & V.M. Viri Magnifici.

DE MAGISTRO LIBELLORVM.

CAP. XCVI.

LIBELLVS hic pro scriptura preces Principi oblatas continente accipitur, *vt in titul.C.qui in libel.Princip.dat.* cùm enim nõ omnes possent Principem alloqui, aut tempus singuli explicandi non haberent, expediens visum fuit scripto, seu libello desideria cuiusque exponere: ita eum supplicum preces vocabant. Gordianus *in l.2. C.de error.aduoc.* errores, inquit, eorum, qui desideris, id est, preces scribunt, veritati præiudicium afferre non possunt, & ita alibi sæpè accipitur *in l.2 C.de fid.instrum.& iu.hast. fiscal.l.3.C.de postul.in l.sanum.C de transact.l...C.de suff.in l.4 §.ingressu.ff.de off.procons.& alibi.* Opilius Macrinus libellis rescripta facta damnabat, cùm nunquam id Traianus fecisset. Capitolinus *in Opilio Macrino*, statuerat, inquit, omnia rescripta veterum Principum tollere, vt iure, non rescriptis ageretur: Nefas esse dicens leges videri Commodi & Caracalli, & hominum imperitorum voluntates, cùm Traianus nunquam libellis responderit, ne ad alias causas facta præferrentur, quæ ad gratiam composita viderentur. Hæc Capitolinus. vnde diuersa Traiani rescripta, *l.1.de interdi.& releg. l.1.§.D.Traianus, de quæ.l.d.l.1 §.seruum.l.5.de pœn.l. cum verò §.subuentum.ff.de fideicom. liberta.* ad magistratus non libellos edita sunt censenda. Libellus dictus est, quòd cùm aliæ chartæ olim conuoluerentur, hic in formam libelli plicabatur: Tranquillus *in C.Cæsare*, epistolæ, inquit, eius ad Senatum extant, quas primus videtur ad paginas, & formam memorialis libelli conuertisse, cùm antea Consules & Duces non nisi transuersa charta mitterent scriptas. Hactenus Tranquillus, vt libelli Principi darentur, à Cęsare initium habuit, in quo ita idem scribit. libellum, inquit, insidiarum indicem ab obuio quodam porrectum, libellis cæteris, quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus commiscuit. Hæc ille. eos ipse & Augustus per se expediebat, & signabat, quemadmodum de epistolis est dictum. Tranquillus *in Augusto, cap.50.* in diplomatibus, inquit, libellisq; & epistolis signandis initio sphinge vsus, mox imagine magni Alexandri, nouissimè sua, qua signare insequẽtes quoque Principes perseuerarunt. Hactenus Tranquillus. Posteriores Imperatores vt se hoc onere subleuarent, magistros libellorum inuenerunt, quemadmodum & epistolarum, quod sub Nerone factũ diximus. Diu tamen Principes ipsi libellis subscripserunt. Lampridius *in Commodo.* Commodus in subscribendo tardus ac negligens, ita vt libellis vna forma multis subscriberet. Hæc ille. Sed cùm hoc opus Principes fastidire cœpissent, hic magister plures scriniarios habuit, qui responsa à Principe accepta scribebant. Sub tempus Notitiæ 34. erant sub hoc magistro libellenses vocati, *l. hac parte. C.de proxim.sacr.scrin.* qui libellos supplices

pri-

priuatorum nō ciuitatum accipiebant. Magister eos Principi oblatos legebat, & ipse adnotabat, *l. vlt. C. de diuers. rescr.* aut libellensibus responsa dictabat, *dict. l. vltim.* Cognitiones, inquit Notitia, & preces hic magister tractat: Cognitio est causę discussio, & examinatio, cùm litigantes audiuntur. Vlpianus *in l. solent, in princ. ff. de offic. Proconsul.* Solent, ait, Proconsules custodiarum cognitionem mandare legatis, sc. vt præauditas custodias ad se remittant. Cùm ergo ad Principem ab eius delegato appellabatur, causam cognoscebat pro Principe Quæstor & Præfectus Pr. qui erat in Comitatu: cognitionem verò hic Magister tractabat, & acta libellenses scribebant: Theodosius A. *in l. præcipimus §. huic. C. de appell.* si priuato, inquit, non illustri vni pluribúsve, vt assolet, nostra serenitas aditam delegauerit causam, & eius definitio fuerit appellatione suspensa, vir quidem magnificus Pręfectus Prętorio, qui in nostro est Comitatu, cum viro illustri Quæstore temporali iudicet die. Nostri verò libellenses quæ apud arbitros, id est, delegatos gesta sunt, suscipiant, cognitiones indiceant, & ea quæ gerunt, excipiant, scribant, scriptáque litigatorib. edant: qui etiam apud arbitros (licet illustres sint) ex delegatione nostra cognoscentes excipiūt, si in sacratissimo nostri numinis comitatu causæ dicantur. His verbis declaratur Notitia, cū ait, hanc Magistrum cognitiones tractare: acta enim causarum, cùm à Principis delegato appellabatur, cognoscentibus P.P. & Quæstore, hi à libellis scribebant. Et ideo hic Magister etiam cognitionum vocatur, ita Cratinum Iustinianus appellat *in l. 2. §. quæ omnia. C. de vet. iur. enucl.* in Græca Cōstitutione, quem etiam antigrapharium nominat, quoniam rescripta notat, qui regerendarius sæpè à Notitia nuncupatur. Vnde Iulius Paulus dū esset à libellis Principi, sex libros Imperialium sententiarum cognitionib. prolatarum, siue decretorum composuit, *vt in inscriptione, l. vlt. de iur. patron.* vbi verò sententiæ spectabilium iudicum appellatione suspendebantur, tum epistolares acta conficiebant. id & Iustinianus comprobat *in d. Nou. 20. in fin.* Super illis, ait, litibus, quas non spectabiles iudices iudicant, sed aduocati solum: referatur negotium, tam ad P.P. quàm ad gloriosissimum Quæstorem deuotissimis libellensibus ministrantib. eis, id est, acta scribentibus. Vbi quoque de viro Illustri Princeps iudicat, iacta eidem libellenses scribebant. Zeno A. *in l. vlt. C. vbi Senatores, vel clariss.* Quoties, inquit, viro Illustri ctimen ingeritur, nullius alterius iudicis, nisi nostræ pietatis huiusmodi volumus esse cognitionem, viris deuotissimis sacri nostri scrinij libellensib. solemnia implētibus audiantur. Causarum quoque in vrbe à Principe delegatarum acta notabant, & ideo hoc scrinium libellorum, & cognitionum à Iustiniano appellatur *in l. vlt. C. de prox. sacr. scrin.* Codicillos etiam officiorum Magistrorum militum, Comitum & Ducū limiteum, & plurimum palatinorum, seu probatorias edebant. Leo A. *in l. vlt. §. vlt. C. de diuer. offic.* explicans ex quib. scriniis officiorum accipiēdæ sint probatoriæ, ait. Item Notitia scrinij sacrorum libellorum sic se habet: officiis virorum magistrorū militum vtriusque præfecti Orientis & Illyrici, inuitatorum, admissionalium, memoraliū. omniūm quę pædagogiorum, cellariorum, mensorum, lampadariorum eorum qui in sacris scriniis deputati sunt decanorum partis Augusti, & cursorum partis Augustæ, officij virorum spectabilium, ducum Palæstinæ & Mesopotamiæ, nobilis Comitis Phœniceseos, Corsenæ, Syriæ, & Augustæ Euphratensis, Arabiæ, & Thebaidis, Libyæ, Pentapoleos, vtriusque Armeniæ, vtriusque Ponti, Scythiæ, Mysiæ primæ. Secundæ Daciæ, Pannoniæ, officij virorum spectabilium Comitis Ægypti, Pamphyliæ, Isauriæ, Lycaoniæ, & Pisidiæ. Id etiam clarius explicat Iustinianus, *§. 1. Nouell. 25.* loquens enim de Prætore Lycaoniæ ait: Vtramque cohortem in vnam contrahimus constituendam ex probatoriis, more solito ex sacro libellorum scrinio, ex quo antea duciani apparitores eas accipiebant. Probatoriæ codicilli vocabantur, quibus personæ cohortalium primum ab ipso Principe, deinde à Magistro literis subscribente probabantur, *l. pen. & vlt. C. de diuers. offic. l. 2. C. de cohort. Princip.* quare plurimum libellenses ex tot officiorum scriptis lucrabantur. Ex triginta quatuor viris huius scrinij VII. adiutores Quęstor eligebat, quot & ex scrinio epistolarum, *d. l. comperimus. C. de prox. sacr. scrinior.* Inde ad secundum locum scrinij aspirabant, id est, ad meloproximum, mox ad proximum, *d. l. comperimus. C. eod. tit.* Magistri libellorum erant plerumque Iurecon sulti, qui postmodum Præfecti Prętorio fiebant. Nam & Papinianus libellos egisse dicitur, antequam ad Præfecturam perueniret, *l. rescriptum, in princ. ff. de distract. pign.* & Aurelius Arcadius Charisius, se magistrum libellorum appellat *in l. 1. ff. de offic. P.P.* Carini puto & Numeriani, ad quem ipsi scribunt, *l. 4. C. de calum.* Paulus quoque & Vlpianus hoc officio functi fuere. Spartianus *in Pescennio.* Imperauit, inquit, etiam assessores, in quibus prouinciis assedissent, in his administrarent, quod Seuerus, & multi deinceps tenuerunt, vt probant Pauli & Vlpiani præfecturæ, qui Alexandro in consilio fuerunt, ac postea cùm vnus ad memoriam, alter ad libellos paruissent, statim Præfecti facti sunt. Hæc ille. Imperante Iustiniano Constantinus fuit Magister scrinij libellorum, sacrarúmque cognitionum, *§. 1. in 1. const. C. §. ad istum in 2. constit. eod.* qui fuerat aduocatus in foro P.P. *§. 2. C. de emendat. C. Iustin.* Is est Cōstantinus qui pandectarum compilator, & magister largitionum fuit, *l. 2. §. quæ omnia. C. de veter. iur. enucleando.*

Libellenses cingulo honestabantur, quemadmodum & cæteri scriniarij, *l. vlt. C. de diuers. rescr.* & à Magistro officiorum iudicabātur, *l. 1. in sacris, C. de prox. sacr. scrin.*

Neque hic Magister officiorum habebat, sed adiutores ex scriniis accipiebat, qui negocia ad libellos spectantia expediebant. Formam libelli supplicis inuentam Romæ apud Albertinos ponit Rutilius in Celso, quæ est sequens.

Velius Fidus Iubentio Celso collegæ suo salutem. Arrij Alphij, Arriç Fadillç Domini N Imperatoris Antonini Augusti matris liberti libellum tibi misi cogniti mihi ex longo tempore primæ iuuentutis, etiam miratus cum ab ædibus essem quod eo loci se contulisset, à quo didici causa se requietionis, sed & religionis magnopere à Domino N. Imperatore impetrasse, ita ne qua mora videatur, ei per nos fieri libellum subscriptum per eundem publicum, mihi sine mora remittas. Opto te saluum, & felicem esse.

EXEMPLVM LIBELLI DATI.

Cùm ante hos dies coniugem, & filium amiserim & pressus necessitate corpora eorū fictili sarcophago commendauerim, douec quietis locus, quem emeram, ædificaretur, via Flaminia inter miliar. 2. & 3. euntibus ab vrbe parte læua custodia monumenti Fla. Thumeles Amesolæ M. Sini Orgili, rogo Domine permittas mihi in eodem loco in marmoreo sarcophago, quem mihi modò comparaui, ea corpora colligere, vt quando & ego esse desier, pariter cum eis ponar. Decretum fieri placet. Iubentius Celsus promagister subscripsi, III. Non. Nouemb. Antio Pollione, & Opniano Coss. ordinariis, Seuero, & Sabiniano Coss. Fuit is annus salutis 156. Antonino Pio imperâte.

DE COMITE DISPOSITIONVM.

CAP. XCVII.

Scrinium Dispositionum Notitia prætermittit, sed in pluribus eius mentio fit, vt in l. 3. 4. & l. proximos. C. de sacr. scrinian l. vlt. C. de decurionib. Vnde factè Notitiæ tempore eius vices Magistri epistolarum implebat, per quā plura Princeps disponebat, inde Magister dispositionum est appellatus. Inter se verò differebant, cùm hoc scrinium, nec Magistros, nec Proximos haberet, sed pro his Comitem, d. l. proximos. Qui scrinium dispositionum tractabant R. ferendarij vocabantur. Hi supplicum desideria, aut iudicum consultationes Principi nunciabant, & responsa data cōsulentibus mittebant, quæ etiam mandata dicebantur. Legitur enim apud Theodosium in l. 2. C. de offi. eius qui vic. alter. iud. vel præ. Mandata Imp. Theod. & Valent. A. A. missa Antiocho cæterisque Præfectis Prætorio per Referendarium. Procopius *ἀνεκδ'ότοις* R. ferendarij, inquit, erant, qui preces supplicum referebant Principi. Hi antea pauci erant, postmodum à Iustiniano vsque ad numerum XVIII. excrescere permissi, demum ad octo sunt redacti, Nouell. 10. seu Authen. de referen. daris. Nos, inquit, vt multis oppitulare mur, per Referendarios singulorum petitiones dicernere plures fecimus, quàm antea esse consuerant, qui multos nobis introducentes supplicantes, multis etiam petitionibus sunt vsi. Et postquam VIII. esse statuit, sub finem addit. Referendarios in petitionibus indigentium, & Principis in eos auxilium, vitam suam impendere. Hæc Principis responsa, quæ super litibus emanabant, dispositiones vocabantur. Iustinianus, Nouell. 113. in princ. seu Authen. med. lit. non fier. sacr. formas. Aliqui iudicum, ait, dicunt, quòd dispositiones spectabilium nostrorum referendariorum insinuatæ eis sunt, tanquam disponentes, quemadmodum oporteat negotium examinari aut iudicari. & propterea sancimus, vt dum lis examinatur, nullam dispositionem spectabilium referendariorum disponentem quomodo oportet inceptum examinare negotium valere. Et idem infra sæpius repetit, ex quibus quid sit dispositio, & referendariorum officium satis apparet. Sed id clarius etiam alibi ex Nouell. 124. seu Authent. vt litigantes iur. in exord. lit. ex eodem liquet: Spectabiles, inquit, referendarij nostras iussiones faciant manifestas, & in causis quas docent, seu referunt ad nostram tranquillitatem, neque ipsi, neque adiutores eorum quicquam teneant, neque sub fideiussoribus constituant, vel paecisci cogant, aut causis se immisceant, sed solas nostras iussiones aut seipso, aut verbo prolatas, iudicibus insinuent. Idem Procopius probat lib. 2. de bello Persico. Theodorus, ait, responsionibus Imperatoris præerat, continuò eidem supplicantium preces nuncians. Referendarium Latini hoc munus appellant: Hæc ille. Expositio verò quam Principi faciebant Referendarij, relatio appellabantur, l. 2. & 3. C. de legib. Hæc iussa quæ pro lege seruari Princeps volebat, Quæstor in prouinciis publicari iubebat, ad l. 3. Referendariis ergo Præfectus erat Comes, qui adiutores habebat, d. Nouell. 124. §. antepen. omnesque tenebantur sicut & alij scriniarij viginti annis militare, l. 3. C. de prox. sacr. scrin. Completo verò militiæ tempore Referendarij Consulari honore decorabantur, Nouell 113. & 124. Comes consistorianus fiebat, l. proximos, C. de prox. sacr. scrin. Erat autem consistorium sessio virorum, inter quos, Princeps legatos causasque audiebat, & definiebat, sederis inter eos, qui appellabantur Comites consistoriales, l. vlt. C. de comit. consistor. Referendarij spectabiles dicebantur, l. 2. C. ead. tit. Hæc quo ad palatinos sufficiant. Nunc ad ciuiles prouinciarum magistratus est veniendum, qui magnam huius operis partem continebunt.

DE MAGISTRATIBVS prouinciarum.

CAP. XCVIII.

Præter Palatinos supra explicatos erant & aliquot prouinciarum Magistratus spectabiles, vt Proconsules, Comes Orientis, Præfectus Augustalis, & Vicarij, qui plures sub se Consulares, Correctores, Præsides que habebant: Ideo prius de eorum origine, auctoritate, ac differentiis, aliqua sunt præmittenda: Demum secundùm Notitiæ ordinem singulos suo loco prouinciarum Rectores, explicabimus. Hæc quoque est pars breuiarij, quam sub nomine prouinciarum, & regnorum ab Augusto scriptam fuisse Tacitus scribit in 1. Annalium, quæ nunc est alitus reperenda. Cùm extra Italiam arma proferre, & prouincias subigere Romani cœperunt, primùm Sardiniam Corsicamque; & Siciliam, deinde Hispaniam, & Galliam Narbonēsem in suam potestatem redegerunt, in quas condē Prætores, quot prouinciæ in ditionem venerant, miserunt. Victa itaque duab. Hispaniis, quatuor circa annum 520 ab Vrbe condita regendas prouincias Prætores creauerunt, l. 2. §. capta deinde Sardinia ff. de orig. iur. & in 1. epitome L. Flori. Liuius in 2. de bello Macedon. Biduo post, inquit, Prætorum comitia habita, Prætores illo anno primum sex crescentibus iam prouinciis, & latius patescente Imperio creati sunt, prouincias autem sorte inter se diuidebant. Idem in 3. de bello Maced. Prætores prouincias sortiti C. Fabritius Licinius Vrbanā, Carinius Labeo Peregrinam, C. Manlius Volso Siciliam, Appius Claudius Nero Hispaniā inferiorem, M. Portius Leua Pisas. P. Manlius in Hispaniam citeriorem adiutor consili datur. Prima Sardinia inter primū & secūdum bellum Punicum, ductu Tirij Manlij Cos. Roma. Imperij iugum accepit. Appius Claudius Cos. primus in Siciliā exercitū traiecit, quā post annos 52.

captis

captis Syracusis M. Leuinus Cos. prouinciam fecit. Caius verò Flaminius Prætor primus rexit, vt Cicero, Liuius & Paterculus scribunt. Hispaniam primi omnium Gn. & Publ. Scipiones initio belli secundi Punici, cum exercitu sunt ingressi, inde variè possessa, & sæpè amissa, tandem vniuersa ductu Augusti facta est stipendiaria. Cùm verò Prætores tantùm prouincias regerent, capta Africa, & propagato latiùs Imperio, placuit, vt qui priore anno Coss. fuissent, sequenti Proconsules prouincias administrarent, *de offi. proconsulis Fenestella, & alij*, illam autem P. Scipio Æmilianus diruta Charthagine in formam prouinciæ redegit. Macedoniam Paulus Æmilius, Lucius Mummius Achaiam, Fuluius Nubilior Ætoliam, Asiam L. Scipio, Africam frater Antiocho eripuit, sed beneficio senatus populique Romani à Regibus possessam, M. Perpenna, capto Aristonico tributariam fecit, Cyprum Cato vita Rege defuncto Cretam, Metellus, Syriam, Pontúmque eum adiacentibus prouinciis Gn. Pompeius Gallias magna eum clade Romanorum sæpius afflictas, & amissas C. Cæsar recepit. Idem Numantiam perdomuit, Volso Manlius Gallogræciam: Bithynia testamento Nicomedis Romanis relicta est hæreditaria. Ægyptum Augustus stipendiariam fecit, in ærarium quantum pater eius ex Gallia reditus habebat conferens. Eam prouinciam tempore Ptolemæi Auletæ decem millia, & quingenta talenta pro tributo soluisse, Strabo *lib.* 12. refert: quę summa efficit, septies centena, & quingentena millia aureorum, seu septem milliones eum dimidio: Sed duplum huius summæ Romani auxerunt: Nec mirum cùm Alexandriam orbis emporium fuisse Plinius dicat: Omnes enim Indiæ, marisque rubri gemmæ, purpura ac bissus, aliǽque opes eò deferebantur. Tiberius verò Cæsar Illyriis, Dalmatisque subactis, Vindelicos, Noricos, Pannoniam, vt Cordiseos, denique & Cappadociam, nouas Imperio prouincias adiecit, vt Tranquillus & Paterculus *in 2. histor. Rom.* referunt. Claudius Cæsar Britannos, & Orchadas insulas subegit, vt Tacitus & Tranqu. memorant. Pontus Polemoniacus Rege Polemone concedente, & Alpes Cotię, Cotio Rege defuncto, à Nerone Rom. Imperij prouincię sunt factę, vt Eutropius & alij scribunt Iudæa antea à Pompeio domita primo Herodi, deinde Archelao, Philippo, & alteri Herodi est concessa, & illis extinctis prouincia facta, sed eam rebellantem cum Lycia, Rhodo, Byzantio, & Samo, quæ libera fuerãt, pręterea Thraciam, & Ciliciam Comagenem Vespasianus Imperio Romano adiecit. *Dion, Eutropius, & alij*. Daciam, Taiphalos, Vectabulos, Tergiuntos, Armeniam, Mesopotamiam, Traianus subegit, Arabum & Azabernorum regionem Pertinax: Non nullæ minores regiones à posterioribus Principibus domitæ, postea amissæ fuerunt. Hæ à proconsolibus, Pręroribus, Quæstoribusque sunt administratæ, donec Augustus rerum potitus, Reipu. formam mutauit, Prouincias it. inter se, & pop. Rom. diuisis, illi pacatas regendas cõcessit: Suspectas verò, & hostibus confines sibi retinuit, veritus, nę si earum administrationem populo tradidisset, arma in se quandoque cõuerterent. Illorum igitur Magistratus etiamsi Consules non fuissent, quod eorum loco imperarent, Proconsules appellauit, qui ex Senatoribus, etiam nõ consularibus sorte lecti, anno tantùm in Imperio manebãt, & sex fascibus, consularibúsque insignibus pomerio vrbis egressi, donec reuersi fuissent, vtebantur, sed nullum in milites ius habẽtes, nec ensem, nec clamydem gestabant. Quos verò ipse in prouincias à se retentas misisset, legatos vocauit, etiam si consulares viri essent, & proprætores, quòd Prætoris officio fungerentur. Sed hi postmodum Præsides, & omnes Legati Cæsaris sunt appellati, *l. pen. ff. de offic. Præsid.* Quinque fasces, inquit Dion *lib.* 53. præmittebant, vnumque tantùm secum assessorem ducebant, militibúsque imperantes, & ense accincti, clamydem induebant, & quantum Cęsari placuisset in magistratu manebant. Italiæ verò Præsidibus, qui militibus imperabant, ideo Prętoris nomen imposuit, quia veteres exercitus Imperatores, Prætores nominabant. *Ascon. 3. in Verrem.* Hi postea Prætoris nomine abolito Correctores sunt dicti. Itaq; Prætoris nomen, & Consulis, inquit Dion, tantùm in Italia permansit, cuius rectores, prætores & consulares appellabantur.

Duas verò prouincias his tantùm, qui consules fuissent permisit, Asiam & Africam, quibus tres assessores, & ipsos cõsulares, quos ipse probasset, dedit. Mittebantur & Quæstores in prouincias inferiores, qui postea Procuratores Cæsaris sunt appellati, vt Pilatusqui Iudæã procurauit: Verùm Strabo in calce operis, decem Senatui, ab Augusto prętorias prouincias concessas fuisse ait, in quas Prætores mittebantur, & duas consulares, quæ à Proconsulibus administrabãtur. Itaque populo XI. vel vt alij XII. prouincias concessit, cæteras sibi retinuit. *Dion lib.* 53. Augusto verò defuncto Tiberius populos concessos magistratus, nõ ab eo, sed à Senatu eligi iussit. Sic omnia paulatim in Principẽ sunt translata. Tacitus *in 1. annaliũ*. Tum primùm, inquit, è campo comitia ad partes translata sunt: Nam ad eam diem etsi potissima arbitrio Principis, quædam tamen studiis Tribunorum fiebant, neque populus ademptũ ius questus est, nisi inani rumore, & Senatus largitionibus, ac precibus sordidis exsolutus, libens tenuit moderante Tiberio, ne plures quàm quatuor candidatos commendaret sine repulsa & ambitu designandos. Hæc ille. Demum Imperio Constantinopolim trãslato, posteriores Principes aliud magistratuum genus, vt Vicarios & Cumites creauerant. Sed quoniam prouinciarum magnitudo earum Præfectos distinguit, prius aliqua de ipsis, earúmque diuersitate sunt dicenda.

Prouincia est, quæ non à Regibus, sed Magistratibus regitur. Strabo *lib.* 17. vniuersæ, inquit, terræ pars, quæ sub Romanis est, aliam partem Reges tenent, aliam ipsi habent, quam prouinciam vocãt: Præfectos & Quæstores, seu tributorum exactores in eam mittunt: Hæc ille. Prouincię, vt plurimum fluminibus montibúsque terminantur, Pelagius Pontifex *epistola prima*, eam esse vult prouinciam, quæ vndecim vel decem minimum ciuitates habet: tot enim regnum constituunt, *cap. Scitote 6. qu.* 3. Scitote, inquit, certam prouinciam esse quæ habet decem seu vndecim ciuitates, & vnum regem. Iustinianus quoque *in Nouell. 28. de moderatore Hellenoponti*, absonum esse dicit, vt Hellenopontus octo ꝙ & Polemoniacus quinque tantùm ciuitates habeat, quæ simul iunctæ sunt tredecim vrbes, & vix vnam constituunt prouinciam.

Quare vnicum ipse vtriusque Ponti Maderatorem creant. Vrbes autem olim erant, quæ forum causarum, & Duumuiros, seu ius dicentes magistratus habebant: Modestinus *in l. si duas. §. decec. ff. de excusat. tutor.* non solùm metropoles, sed & minora oppida ciuitates appellat, in quibus erat forum causarum. Pausanias verò *libro.* ciuitates nominat, quæ Prætorium, Gymnasium, Theatrum, forum, & Balneum hab bant: loquens de Panapeo, Vrbs, inquit, ea est Phocensium, si modò vrbem eam appellare par erit, in qua ciues non prætorium, non Gymnasium, non theatrum, non forum vllum habent, non denique vllum perennis aquæ conceptaculum. Herodianus quoque libro tertio scribit Byzantium, quia Nigro fauerat à Seuero dirutum, & theatro thermisque, & omni cultu atque honore detracto in vici formam redactum. Hæc & Iureconsulti pro ciuitatum insignibus recensent, Paulus *in l. ciuitatibus 121. de leg.* ciuitatibus, inquit, legari potest etiam, quod ad honorem, ornatumve ciuitatis pertinet, Ad ornatum, quod ad instruendum forum, theatrum, stadium legatum fuerit. Martianus *in l. non tantum 6. de rerum diuis.* Vniuersitatis, ait, sunt, non singulorum, veluti quæ in ciuitatibus sunt, Theatra, & stadia, & similia ciuitatum. Procopius *lib. 3 de ædi. Iustin.* ad sit Basilicam, quam porticum appellat, quòd columnis fulteni t. De Melitenis enim sermonem faciens, ait, Domos ædificarunt, templáque fecerunt, Præfectorúmque diuersoria, ac forum, & alia, quæ sunt vrbi insignia, plateas, porticus, balnea, theatra & si quid aliud ad ornatum vrbis ornatum pertinet. Simile D. Gregorius Nazianzenus *in oratione ad Ciuitanes, & de se ipso* narrat. Parua tibi, inquit, est ciuitas, ac ne ciuitas quidem, sed aridus locus, & inamœnus, atque infrequens: nobis mœnia sunt & theatra, ac equestres cursus, & palatia, & pulchra atque ingentes porticus, & illustris hæc, ac visenda columna, forum frequens, nobiliúmque virorum præclarum concilium, num propterea, ait, morte mulctandi sumus; quòd nec ciuitatem creximus, nec muris cincti sumus, nec equorum cursibus, nec stadiis, & venationibus, nec balneorum suauitate, ac splendore gloriamur? Hæc ille sed declaranda sunt prædicta ciuitatum insignia, Prætorium erat domus, vbi ius Præses reddebat. Iustinianus, *Nouell. 24. in princ.* loca, inquit, in quibus publicè Magistratus ius reddere, vel habitare solebant, prætoria appellarunt: ita etiam Leo vocat *in l. omnes §. 1. C. de epis. & cleric.* temporibus, ait, quibus religiosos viros à turbulenta obseruatione prætorij vacare conuenit, precatione solita sacrosanctis altaribus obsecundent. Gymnasium erat palæstra, id est locus quadratus, peristilio, seu quattuor porticibus clausus, quale est, quod vulgò claustrum monachorum dicitur, cuius porticus ad meridiem posita, erat duplex, & exhedram cum sedibus habebat, in qua sedentes Philosophi disputabant, quale hodie est capitulum monachorum dictum. Prope erant lauacra, vt Vitruuius *in quinto* describit: istud est, quod Latinè in iure stadium appellatur *in d. l. non tantum 6. §. 1. dict. l. ciuitatibus, de leg. 1.* Palæstræ similis est Pisis campus sanctus vocatus. Theatrum est, vbi fabulæ recitabantur. Forum, vbi de exigua summa Defensores ciuitatum, aut Duumuiri ius dicebant. Porticus vocabantur Basilicæ, Latinè Regiæ dictæ, quæ testudinatæ, columnis fulciebantur, vbi negocia tractabantur, & circùm tabernas rerum venalium habebant, de quibus in iure frequens est mentio, *vt in l. pediculis. §. penult. ff. de auro & argento leg. l. inter stipulantem §. sacram, l. continuus. §. cum quis, de verborum oblig.* faciéque Christianorum ædes ad eam similitudinem fabricatæ Basilicæ sunt appellatæ, *c. praelectus. §. ad episcopum, 25. dist.* cùm verò insignioribus oppidis Episcopi fuerint præfecti, *cap quanto, de offic. ordin. & c. 1. de priuileg.* hodie apud Italos ciuitas non censetur, quæ illis caret, *Bart. in l. vrbis, in fin. ff. de verborum signif. & l. vltim. ff. de coll. eg.* quot in aliis prouinciis non obseruatur, nec id necessarium esse, legum interpretes fatentur, *cap. 1. de priuileg. vbi Abbas.*

Prouinciæ verò pro diuersitate temporum variæ fuere. Initio omnes erant Prætoriæ. Pomponius *in l. 2. §. 32. ff. de origine iuris*, capta, inquit, Sardinia, mox Sicilia, & Hispania, deinde Narbonensi prouincia, totidem Prætores, quot prouinciæ in ditionem venerant, creati sunt, qui prouincialibus præessent. Hæc ille: postea verò capta Africa in eam missi sunt Proconsul, *Nouell. 30.* deinde in Asiam, & Achaiam, itaque duæ factæ sunt prouinciarum species, Prætoriæ, & Consulares, in quas qui Consules fuerant, mittebantur & Proconsules vocabantur: sub Prætoribus Quæstores continebantur: Primus P. Philo anno ab vrbe condita CCCCXXVII. cùm Palepolim in Græcia obsideret, prorogato sibi Imperio, donec cum Græcis debellatum esset, Proconsul est creatus. *Liuius libr. 8.* Postea anno DCV. actum est, vt qui priore anno Consules fuissent, in prouincias cum potestate Consulari irent, Proconsulésque dicerentur. Augusto imperante in Italia tantum Prætorij magistratus, & Consulares erant. in prouinciis Proconsulares, & Proprætorij sola Ægyptus Præfectum Augustalem ex ordine equestri habuit. *Strab. in 17. & Dion libr. 53.* Vndecim prouinciæ ab Augusto populo traditæ proconsulares fuêre, Africa, Numidia, Asia, Achaia cum Epiro, Dalmatia, Macedonia, Sicilia, Creta cum Lybia Cyrenaica, Bythinia cum adiacente Ponto, Sardinia & Betica. Sed Achaiam & Macedoniam, postea Tiberius, Præsidibus subiecit. Tacitus *in primo*, Achaiam, inquit, & Macedoniam onera deprecantes leuari in præsens proconsulari Imperio, tradique Cæsari placuit. Aliæ vnde eam à Cæsare retentæ, propretoriæ fuere. Iberia Tarraconensis, & Lusitania: vniuersa Gallia cum Narbonensi. Aquitanica. Lugdunensis & Celtica, Syria Cœle, Phœnicia, Cilicia, Cyprus & Ægyptus. Tranquillus tamen *in Vespasiano*, Ciliciam proconsularem vocat, & Cappadociæ consularem Rectorem pro equite Romanu impositum scribit, quæ postea sub Præside fuit. Itaque apparet quare Bithyniam Plinius iunior proconsul rexerit, & cur in marmoribus prouinciarum Rectores, modò proconsules, modò proprætores nominentur; sed hæc postea sunt mutata. Constantinus enim nouam magistratuum formam inuenit. In primis quattuor Præfectos Prætorio instituit, vnum Orientis, cui diœceses quinque sunt tributæ, Oriens, Asia, Pontus, Ægyptus, & Thracia: Alium Illyrici, cui duæ

duæ Macedonia & Dacia ſunt datæ. Tertium Italiæ qui etiam Africam, & Illyricum Occidentale regebat. Quartum Galliarum, qui etiam Hiſpaniæ & Britanniæ imperabat. Hi in quatuor orbis partibus conſtituti, quia vbique eſſe non poterant, plures in ſingulis ſibi commiſſis diœceſibus. Vicarios poſuerunt, qui pluribus præſidibus imperabant: Vnde Gratianus A. Vicarios pro præfectis diœceſes ſibi creditas temperare ſcribit, *in leg.1.C. de prox.ſacr.ſcrin.* Singulis verò prouinciis, proconſules, aut conſulares, vel correctores, aut præſides præerant. Orientem vni Comiti cum XV. prouinciis commiſit, præfectum Auguſtalem in Ægypto reliquit. Neque tum alius præter hos reperiebatur ciuilis prouinciarum magiſtratus, nec plures Notitia, nec Zeno *in l.1. C. vt tam ciuiles quàm militar. iud.* nominant.

Prætoribus ſex faſces, & totidem proconſulibus præferebantur. *l.proconſules.ff.de offi.procon.* Appianus, *in Syria hiſtoria.* Prætores, inquit, ad exercitum Romani miſerunt, quos ἑξαπελέκεις, hoc eſt, ſex ſecurium vocant: quia Conſules duodecim ſecuribus & totidem faſcibus Regum more vtebantur. Prætores autem quia dimidium dignitatis habebant, etiam dimidium inſignium ſunt conſecuti, Plutarchus *in Paulo Æmylio.* Prætor, ait, in Hiſpaniam miſſus eſt non cum ſex ſecuribus, tot enim prætores habent, ſed totidem aliis aſſumptis, vt Imperij Conſulatis dignitatem haberet. Cicero de Verre Prætore Siciliæ loquens, ait, Sex lictores circumſiſtunt exercitatiſſimi, & ad pulſandos verberandóſve homines valentiſſimi. Faſces ex virgis betulæ fiebant. Plinius, *lib.16.cap.18.* Betula, inquit, arbor eſt Gallica, mirabili candore atque tenuitate, terribilis Magiſtratuum virgis, eadem circulis flexilis, item corbium ſportis. Hæc ille. Lictores, taurina pelle indutos fuiſſe Palladius *in Nathanaele Abbate* ſcribit, quòd an ſit verum ſubſiſto. Demum proprætoris nomine abolito, in prouinciis Proconſules, Præſideſque fuerunt. In Italia verò Prætoribus, Correctores ſucceſſerunt, vt in Apulia, Calabriaque, Lucania, & Brutiis, *l.de omnibus, l.penult.ff.de offi.præſid.* quod nomen & in aliquas prouincias, vt Auguſtanicam, Paphlagoniam, & Sauiam eſt propagatum, Olim erant & Prouinciæ Quæſtoriæ, vt Cyprus, *Cicero in epiſtola ad C.Sextilium Ruffum,* ad quas ibant nomine exigendorum tributorum hi qui Quæſtores dicebantur, & ius populis Prætoris vice dicebant: verùm ius gladij non habebant, vt ait Dion *lib.53.* Hi prius Proconſules comitabantur, & tributa exigebant: *l.1.ff.de offic. Quæſtor.* poſtea per ſe ipſi ignobiliores prouincias adminiſtrarunt. Eorum loco, Imperatores ſuos Procuratores crearunt, qui Proconſules Præſidéſve in prouinciam ſecuti, aliquod Imperium habebant: *l.vlt.ff.de procurat.Cæſar.* cauſas enim fiſcales tantùm iudicabant, *l.ne quicquam in princ.ff.de officio proconſ.* cum verò Præſidis loco regionem aliquam adminiſtrabāt, imperium quidem habebant: ſed maiorum Magiſtratuum inſignibus vti non poterant. Quare Capitonem in Aſia Procurantem Tiberius deportauit, quòd ſatellitibus vſus, præfecturæ ſibi auctoritatem vſurpaſſet. *Dion lib. 57.* Hi quandoque ex Equitibus, quandoque ex libertinis Cæſaris creabantur: Quare prouinciarum tres ordines, vt & magiſtratuum facti ſunt, quædam maiores, quædam mediæ ſeu Conſulares, quædam minores, id eſt præſidum ſunt appellatæ. Iuſtinianus *in §.illud. Authent.de appellat.* Veneranda, inquit, vetuſtatis auctoritas ita magiſtratus digeſſit, vt alij maiores, alij medij, alij minores eſſent. Idem ad Archelaum P.P. Africæ *in l.1.§. Deo itaque nobis. C.de offic. P.P. Afric.* Carthago, ait, Byzantium, & Tripolis, Rectores habeant Conſulares, reliquæ Præſidibus gubernentur. Zeno A. ad Sebaſtianum P.P. *in l.1.in princ.* C. *vt omnes iud. tam ciuiles quàm milit.* Nemo, inquit, ex Præſidibus Clariſſimis, vel Conſularibus, aut Correctoribus, vel qui adminiſtrationis maioris inſulas meruerunt, id eſt viri ſpectabiles, Proconſules, aut Præfectus Auguſtalis, aut Comes Orientis audeat excedere de locis, quos rexiſſe noſcitur, antequàm quinquaginta dierum conſtitutus numerus finiatur. Hæc ille. Maioribus prouinciis maiores magiſtratus, id eſt ſpectabiles, quales ſunt Proconſules. Mediis Conſulares & Correctores, Minoribus præſides ſunt præfecti, *dict.§.illud. Authent.de appell.ſeu Nouell.20.* Proconſulares prouinciæ, antea vndecim fuére, poſtea ad tres redactæ ſunt, Aſiam, Achaiam, & Africam, qua amiſſa, priores duæ tantùm Proconſulares permanſerunt, *l.1. C.de ratio.oper.publ.* Zeno enim vtrumque Proconſulem Imperij nominat, cùm hi duo ſolitum reperirentur: Sed Africa à Barbaris recepta, eius Proconſulem Iuſtinianus renouauit. Idem Cappadociam, Armeniam primam, & Palæſtinam Proconſulares fecit, *Nou.30.31.* quas in numero maiorum eſſe voluit, ſicut & illas, quibus Comites, Prætores, & Moderatos dedit, qui ius etiam in milites habebant, *edicto 4. de præſide Phœnicia, & Libani, & Nou.26.* eràntque ſpectabiles.

Mediæ verò erant prouinciæ Conſulares, non Conſulum aut Proconſulum, ſed in quas Senatores cum Conſularibus ornamentis mittebantur. Minoris enim ſunt adminiſtrationis, quam Proconſulares, *dict.l.1.C.vt omn. iudic. tam ciuil. quàm milit.* Mediis prouinciis & Correctores imperabant, qui Conſularibus in hoc inferiores erant, quod ornamentis Conſularibus non vtebantur, ſed militibus imperantes, enſem & chlamydem geſtabant, quibus Proconſules carebant.

Minores prouinciæ à Præſidibus regebantur, *d. l.1.§.Deo itaque nobis.C.de offic.P.P.Africa,* qui propriè ordinarij vocantur, *l.ordinarium.C.de cohortalibus, l.1.C.de collat.fundor.fiſcal.l.1. Cod.ſi quacunque prædit.pot.l.2.C.de proxim.ſacr.ſcrin.* Ita hos Præſides interpretatur Iuſtinianus, *Nouell.103.* Palæſtinam, inquit, quondam Proconſul tenuit, ſed eo amiſſo ad magiſtratum, quem vocant ordinarium deuenit, id eſt Præſidem: Ordinario enim iure in prouincias regere dicitur, *l.vltim. Cod.de mo.mulct.* Sed & Conſulares erant ordinarij. Idem A. *Iuſtinianus Nouell.31.§.penult.* loquens de quarta Armenia: conſiſtat, ait, ipſa in forma ordinariorum Magiſtratuum, Conſularis à nobis facta. Itaque prouinciarum magiſtratus, aut Proconſoles erant, aut Conſulares, vel Correctores, aut Præſides: plura enim Notitiæ tempore nomina non inueniuntur, de quibus ſingulis cùm ſit differendum prius, quæ omnibus ſunt communia, deinde in quo diſcrepent, dicemus.

COMMVNIA MAGISTRATVVM Prouinciarum.

Cap. CXIX.

ETsi speciali vocabulo, qui minores prouincias regunt, Præsides appellentur, omnes tamen sub generali Præsidis nomine, Proconsules aliique prouinciis Præfecti continentur: Æmilius Macer, *in l. 1. ff. de off. præsid.* Præsidis, inquit, nomen generale est, eóque Proconsules, & Legati Cæsares, & omnes prouincias regentes, licet Senatores sint, Præsides appellantur. Nec sola hac voce, sed & re in multis conueniebant: In primis, quia omnes cunctis in prouincia maius Imperium habebant, insontésque animaduertebant: *l. illicitas, §. qui vniuersas, ff. de off. præsid.* Omnes Senatorem in prouincia morantem iudicabant, *l. 2. C. vbi Senato. vel clariss.* Vniuersis in prouincias venientibus, per aliquot stadia Decuriones occurrebant, exceptis aduocatis, qui portas exire non cogebantur, *l. 1. C. quib. muner. excus. qui post implet. milit.* Id a Postumio Albino Cos. anno ab Vrbe cond. DCXXXI. ordinem habuisse videtur, qui iratus Prænestinis, quòd apud eos sacrificans non esset honoratus, iussit, vt ipsorum magistratus sibi obuiam exirent, *Liuius libro* 42. quod postea in exemplum transiit: is enim honos aliis quoque magistratibus est habitus. Nullus rectorum cùm in prouincias circumibant, ad priuatos diuertere poterat, sed in mansionibus cursus publici hospitabantur: Aliæ domus, ad quas declinassent, publicabantur. Valentinianus *in l. 4. C. Th. de offic. rect. prou.* Quisquis, inquit, prouinciæ Præsidem in propria possessione susceperit ager, quem diuersoriú habuerit, prædictus in transitu, fisci iuribus vindicetur. Ita enim iudices mansiones instruere, & instaurare nitentur. Hæc ille. Omnes officia cohortalium habebant: Sed minor Præsidum numerus, in quorum officio circiter quinquaginta apparitores fuêre, cum totidem Africæ Præsidibus Iustinianus constituat, *in d. l. 1. §. Deo itaque nobis. C. de offic. P. Afr.* Quandoque tamen plures pro locorum, siue regionum consuetudine habuerunt. Hæc dicebatur cohors prætoria, quæ olim præter paucos, Præsidis arbitrio eligebantur, *l. quicunque, C. de cohortalib.* Cicero *ad Q. fratrem Asiæ Proprætorem.* Atque inter hos, inquit, quos sibi Comites, & adiutores negociorum publicorum dedit Respublica, duntaxat his finibus præstabis, quod ante præscripsi. Quos verò ex domesticis coniunctioribus, aut ex necessariis apparitorib. tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoria appellari solent, horum non modò facta, sed dicta præstanda sunt: Hæc ille. Tempore posteriorum Principum, & Notitiæ, hæc aliam formam habuerunt, vt infrà dicetur.

Omnium prouincias regentium præcipua erat cura tributa exigere, *§. 1. Auth. de mandat. Princip. seu Nouell. 17. & l. vlt. C. eod. tit.* & ob id singuli in officio Numerarios habebant, id est arithmeticę, & numerorum peritos, qui quandoque Tabularij vocantur, quod exacta tributa, indictiones, & capitum census scriberent, *l. 2. C. de numerar. l. in prouinciis, C. eo. l. duos, C. de susceptoribus.* Omnibus etiam mandatorum Principis codices, & codicillos magistratus cum insignibus depictos, Notarij maioris Laterculi exhibebant. *Auth. de manda. Princ. Nouell. 24. ad fin.* pro quibus aliquot aureos soluebant. Cohortales generaliter magistratus in publicum prodeuntes præcedebant. Lampridius *in Alexandro,* Apparitores, inquit, nullos passus est, Tribunis, aut Ducibus, nisi milites anteire, iussitque vt ante Tribunum quattuor milites ambularent, ante Ducem sex, ante legatum decem. Hæc ille. Id autem quod Ducibus prohibuit, ciuilibus magistratibus concessit, qui apparitores pręmittebant. Nicephorus enim *lib. 10. cap. 22.* ait Iulianum Apostatam prohibuisse, ne apparitores Præsides antecederent, quando delubrum ingrederentur. Duorum honoris gratia, aliàs verò permisit, vt lictores cum fascibus & securibus præirent. *Cassiodorus in formula Consularitatis.* D. etiam Basilius *in Examero homil. 4.* scribit præconem & ferigerulos præsides præire consueuisse. Nec verò gregatim, aut bini, vel terni, sed singuli ordine vnus post alium magistratum præcedebant, quemadmodum in nummis antiquis spectantur, & Liuius *lib. 24.* scribit, patrem Fabium cùm venisset ad filium Cos. equo insidentem, vndecim fasces pręteruectum non descendisse, nec Lictores verecundia maiestatis eius quicquam dixisse. Tum filius proximo lictori iussit, vt patrem officij sui moneret. Proximus autem magistratui lictor dignior erat, inter quem & Pręsidem nemini se interponere licebat, vt Valerius *lib. 1. de institutis antiquitatum* scribit: vnde in antiquo marmore legitur, M. VLPIO. AVG. LIB. PHOEBIMO LICTORI PROXIMO. Primus submouebat plebem, & ob id præter fasces virgam manu gerebat. Proximus mandata magistratus exequebatur, neq; adeo vile erat hoc officium, nam serui Lictores esse non poterant. *Dion lib. 48.* Eadem etiam omnes fermè prouinciarum Rectores insignia gerebant, scilicet librum mãdatorum abaco impositum, cui tapetum venerationis gratia substernebatur. Hic in auditorio, vbi lites dirimebãtur, retinebatur, vt in Cõsularibus Palęstinæ & Cãpaniæ Notitia ostendit. Iisdem præter codicem pręfatum & vultus Principum in summo aureæ pilæ expressi præferebantur: Cassiodorus *in forma Consularitatis.* Vultus etiam, inquit, geniata obsequij pompa præmittit. Sic hodie ante Archipręsules & Patriarchas crux argentea, cùm Domini effigie bastæ altæ præfixa præmittitur, *cap. antiqua, de priuileg.* Hunc enim vsum ab antiquis pręsidibus sumptum puto. Iidem purpura, & torque aureo ornabantur. Tertullianus *de Idololatria* loquens de Præfectis prouinciarum, ait, Igitur purpura, illa & aurum ceruicis ornamentum eodem more apud Ægyptios, & Babylonios, insignia erant dignitatis, quo more nunc prætextæ, vel trabeæ, vel palmatæ, & coronæ aureę sacerdotú prouincialium. Hæc ille. Erat autem torques aurum ductum implexum ex tribus quasi funiculis, quod de collo gestabant, inquit Sophotatus Curopalata, *de officialibus palatij, vbi de eius feriis tractat.* Hic antiquitus victoriæ insigne fuit, qui victorib. donabatur. D. Ambrosius de obitu Valentiniani Imper. Torques, inquit, insignia esse victoriæ dubitari non potest, cùm hi, qui in bello fortiter fecerint, torquibus honorentur. Tales magistratus videri volebant, & ideo his ornabantur. Omnium verò magistratuum pręcipuum insigne fuit cingulum, sine quo Principem adire non licebat, vt ait D. Chry-

D.Chryſoſtomua *in 1.ad Corinth.cap.2. ſermone* 20. & ideo in cingulo eſſe dicebantur, qui actu prouincias adminiſtrabant, ad aliorum differentiam, qui honoraria dignitate fungebantur, quæ cingulo carebat, *l.1.C.vt dignit. ordo ſeruet. l.omnes. C. de metat.* Quare exanctorati magiſtratu, cingulo exuebantur, *§.1.in Auth. de inceſt.nupt.ſeu Nouell.*12. Habebant & ſinguli prouinciarum rectores ſuos aſſeſſores, quibus Peſcennius Niger ſalaria ex publico conſtituit, ne eos granaret, quibus aſſidebant, dicens, iudicem, nec dare, nec accipere debere, vt Spartianus ſcribit, idem & Alexander Imper. ſtatuit, quamuis dicebat eos ad magiſtratum promouendos eſſe, qui per ſe ſine aſſeſſore poſſent adminiſtrare, vt auctor eſt Lampridius. Annonas etiam, id eſt, alimenta, & pabula equorum ſinguli Magiſtratus prouinciarum accipiebant. Conſtantinus A.Cyndino P.P. *in l.2.C.de curſu publico.* Respublica, inquit, Præſidibus annonas, & alimenta eorum pecoribus ſubminiſtrat, quod vetus inſtitutum fuit: Ex lege enim Iulia prouinciæ Proconſulibus, aut Prætoribus fœnum, ligna, lectos, ſuppellectilem, & tectum dabant. Cicero *ad Atticum*, Nos Aſia accepit mirabiliter, aduentus noſter ne minimo quidem fuit ſumptui, ſcito non modo nos fœnum, aut quod de lege Iulia dari ſolet, non accipere, ſed ne ligna quidem nec præter quatuor lectos, & tectum quicquam. Multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo plerumque manere. Hæc ille. qui ſignificat, magiſtratus in itinere ſub tentoriis pernoctare ſolitos. Ex publico etetiam his argentum dabatur. Cicero *in 5. actione, in Verrem.* Hominem, inquit, qui cum poteſtate ex legatione in prouinciam eſſet profecturus, tam amentem eſſe putauerunt, vt emeret argentum, dabatur enim ex publico, vt noſtris. Et alibi *in 7. actione.* vbi ternis denariis æſtimatum frumentum? vbi tabernacula? vbi muli? vbi tot, tantáque ornamenta magiſtratibus, & Legatis à Senatu populóque Romano permiſſa & data? Liuius quoque *lib. 52. in princ.* Magiſtratus, inquit, exeuntes, mulis tabernaculiſque & omni inſtrumento inſtruebantur: Hinc dicta eſt ſupellex, quia pecunia à Republica alicui dabatur, qui ſuo ſumptu inſtrueret legatos ſub pellibus ſeu tentoriis habitaturos, *l. Labeo, in princ. de ſuppel.legat.* Ad eos hoſpites verò diuertebant, qui & Romæ apud ipſos priuatos hoſpitabantur ſocios nunquam onerabant: Id & Plutarchus *in M. Catone* confirmat. Legati tamen ſi repente aliquò mitterentur, ſingula iumenta per oppida, qua iter faciendum erat imperabant, aliud onus non iniungebant. Veterum L. Poſthumius Albinus Conſul, Anno ab Vrbe cōdita DLXXXI. Prænestinus iratus, iumenta & locum ad quem diuerteret, cùm illac tranſiret imperauit. Auguſtus verò magiſtratus prouinciarum pro ſuppellectili, ac cæteris neceſſariis, certam pecuniam numerauit, vnde vtenſilia locari deſierunt. *Dion libr.* 53. Tranquillus *in Auguſto, cap.* 36. Auctor, inquit, fuit, ne magiſtratus poſito honore ſtatim in prouincias mitterentur, vt Proconſulibus ad tabernacula, quæ publicè locari ſolebant, certa pecunia conſtitueretur. Verùm Alexander Imperator morem antiquum renouauit. Lampridius: Cùm iudices, ait, promoueret, exemplo veterum argento, & neceſſariis inſtruxit, ita vt Præſides prouinciarum acciperent argentum pondo vicena, phialas ſenas, mulos binos, veſtes forenſes binas, domeſticas binas, balneares ſingulas, coquos ſingulos, aureos centenos, & ſi vxores non haberent, ſingulas concubinas, quòd ſine his eſſe non poſſent, reddituri poſita adminiſtratione, mulos, equos, muliones, coquos: Cætera ſibi habituri, ſi benè ſe geſſerint: ſi malè præter condemnationem, aut peculatus, aut repetundarum in quadruplo reddituri. Hæc ille. Conſtantinus quoque iis alimenta præſtitiſſe videtur. *l.2.C.de curſu publico.* Sed certam magiſtratibus pecuniam numerari Theodoſius minor præcepit, *l. 1.C.de anno & cap.* quem Iuſtinianus ſequutus, pro ſingula annona, id eſt victu vnius hominis ſolidos quinque taxauit, pro capitatione, id eſt pabulo vnius equi, ſolidos quatuor. *l. 1. & 2.C.de P.P.* Andronicus Comnenus Imper. minoribus magiſtratibus 40. minas: maioribus 80. id eſt, 400. & 800. noſtros aureos dedit, arctiſſimè præcipiens, ne quid aliud acciperent: *Niceta lib.*2. antea enim ciuitas, in quam Præſes ibat, eum per triduum alebat, & P.P. præſtanda alimenta præſcribebat. *Nouel.maiora.tit.1. de curialib.* Vbi ſucceſſor in prouinciam veniſſet, ſtatim deceſſor diſcedere tenebatur, nec vltra tres menſes in itinere poterant morari *l. 2.ad l.Iuliam maieſt. Dion. libr.*53. Auguſtus conſtituit, ne vllus magiſtratus, niſi iubente Principe, pecuniam prouinciæ imperaret, qui hoc feciſſet, crimen læſæ maieſtatis incurreret: Idem ſtatuit, neminem ante triceſimum annum prætorem creari, & qui non prius Ædilis, & Quæſtor, vel Tribunus plebis fuiſſet. *Dion. d.lib.*53. Sed hæc, vt alia multa poſtea Principum arbitrio ſunt immutata: Nametſi annuus Romanis magiſtratus eſſet inſtitutus, manebat tamen in prouinciis, quamdiu Principi placebat, Tiberius eos diu imperare permiſit, vt ait Tranquillus. Antoninus Pius ſeptenis, & nouenis annis bonos Præſides in prouinciis detinuit, vt auctor eſt Capitolinus. Romam reuerſuri ex prouincia prius ad Senatum ſcribebant. Cicero, *in L. Piſonem*, occultus, inquit, aduentus, nullæ ad Senatum ex prouincia litteræ. Regreſſi, cum ad portam Vrbis veniſſent, inſignia magiſtratus deponebant *l. vlt.ff. de offi. proconſ.* quod Cicero Piſonem ex Macedonia Proconſulem redeuntem feciſſe dicit: togulę enim eius lictoribus præſtò ad portam fuere, quibus illi acceptis, ſaga reiecerunt, militarique veſte abiecta ciuicam induerunt: Sed id Proconſules tantum fuiſſe credo, Pręſides verò egreſſos prouincia, inſignia ſtatim depoſuiſſe. Omnes in publicis ædibus habitabant. Erant enim in maioribus vrbibus propter palatia Principis, prætoria, id eſt ædes in quibus iudicabatur. *Nouell. 24. in prin. l.omnes. §.1.C.de epiſ. & cle. l.prætoria. C.de oper. publ. l.vlt. C.de of. rect. prou.* Anaſtaſius, non Leo, vt vulgo impreſſum eſt, *in l.nulli. quæ eſt l. vlt. C.de off. rect.prouinc.* præcepit ne Præſides aliique maiores magiſtratus, niſi in palatiis, aut prætoriis habitarent, vel in illis, quas ſpeciebus, id eſt rebus, ad annonam pertinentibus vacuas inueniſſent. *l. 1. 2. & pen.C. de nauicula. & naucler. ſpecies transformantibus.* Hæc prætoria ab hoſpitibus, vel militibus recipiendis erant immunia. *l. cunctos. Cod. de metatis.* Quę ſi defuiſſent, Ciuitas domum Magiſtratui inuenire tenebatur, In priuatis enim ędibus habitare non debet, vt cenſent iurium Interpretes. *Alber. in l. obſeruare, in princip. ff. de off. Proconſ. & leg.*

In prætoriis vbi ius dicebatur, altius tribunal ad hunc vsum erectum erat, illi credo simile, quale Vitrouius *lib 5. cap. 1.* dicit, se in Iulia Basilica fecisse, Tribunal, inquit, est in æde hemicycli schematis minore formatum curuatura, id est non erat curuum, quemadmodum fornia formarum aquæductuum, vt faceret semicirculum rotundum, sed velut arcum formabat, ita, vt Cornua distarent, pedibus quadraginta sex. A medio curuaturæ, vsque ad lineam cornuum intercedebant pedes quindecim. Sed hæc forma non semper obseruata fuit. Cœpit enim tribunal, vt ait Isidorus, esse locus editus, ad quem per gradus ascendebatur, vbi in sublimi sedens Magistratus ius dicebat, inferius in subselliis scribæ degebant. In imo verò solo stabant litigantes, quemadmodum Zeno *in l. vlt. C. vbi Senat. vel Clariss.* describit, qui loquens de illustri reo criminis facto: sedendi, inquit, in aliqua parte secretarij, quæ iudicibus inferior, altercantibus verò superior esse videatur, licentiam habebit. Preclaram tribunalis formam Notitia in Consulari Campaniæ repræsentat, locus aliquot gradibus eminens, in medio solium ius dicentis habet, supra purpuræ cortineæ annulis suspensæ ad latera deducuntur, quæ complicatæ faciem tribunalia aperiunt, id enim velum leuatum vocabatur, *vt in l. de submersis. C. de naufrag.* Obducebatur verò, cùm de commandando, vel absoluendo deliberabant: vnde secretarium vocabatur, *d. l. vlt. C. vbi Senat. vel Clariss. l. 2. C. de proxim. sacr. scrin. l. vlt. C. de offic. diu. iudic.* in medio verò sedens iua dicturus libium mandarorum alto tapeto impositum habebat, quemadmodum ibi spectatur: Locus hic à Ior consult. Aditorium appellatur, *vt in l. lecta. ff. si cert. pet. & l. pen. ff. de offic. assess. in l. 22. ff. ad Trebel.* Magistratus inre alibi quàm tribunali iudicare nõ poterant, *l. pen. ff. de iustit. & iure, l. cum sententiam. vbi Brit. C. de sent. & interloc. omn. iud. l. 2. §. dies. ff. quis ord. in bon. poss. seruet.* vnde tribunali præesse, & pro tribunali cognoscere dicuntur, *l. 1. ff. de iud. l. 2. ff. de re iud.*

Sed etsi summam in prouinciam Præsides, aut Proconsules auctoritatem haberent, *l. 4. ff. de offic. præsid.* ante Diocletianum tamen non omnes causas ipsi iudicabant, sed litigantibus iudices dabat: id disertè aperit Seuerus *in l. 1. C. de ordin. iudicior.* negans super causa status posse, Præsidem cognoscere: & Antoninus *in l. 2. C. eod. tit.* adito, inquit, Præsid. prouinciæ. & accepto familiæ erciscundæ iudicio capere. Quare edictis Prætores, vel Proconsules se iudicium, vel actionem daturos pollicebantur, non iudicaturos, *l. 1. §. 1. ff. de dolo. l. si id quod. ff. de iurisdict. omn. iud. l. Lucius. ff. mandati.* Cicero *ad Q. Fratrem.* Q id? Prætor solet iudicare deberet Gellius *lib. 2.* Prætores, inquit, pro iniuriis æstimandis recuperatores se daturos ediserit. Plautus *in Bacchide.* Postquam quidem, ait, Prætor recuperatores dedit damnatos, demum vi coactus reddidit D. & M. Philippum. Id & Suidas affirmat *in verb.* [illegible]. Aliquando tamé causarum & personarum fauore ipsimet cognoscebant, veluti causas liberales, id est libertatis, ingenuitatisque, *l. 1. antepen. & pen. C. de ord. cognit. l. si pater. C. ne de statu defun. l. penult. & vlt. C. vbi caus. stat.* & quasdam alias pecuniarias, *l. 1. ff. de rei vendic. l. minor. ff. de euictionib.* quę à Iureconsultis pro extraordinariis recensentur, *in tit. de var. & extraor. cog.* Verum Diocletianus sanxit, vt Præsides omnia per seipsos negocia definire possent, non congerentur, *l. 2. C. de pedan. iudicib.* Causas verò criminales semper cognouerunt & terminarunt, *l. 1. ff. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* Magistratus extra fines suæ prouinciæ esse non poterant, nec bellũ sine Senatus, vel Principis decreto gerere, *l. 2. ff. ad leg. Iul. maiest.* Quamobrem Dion *lib. 39. & 40.* M. Crassum notat, qui sine Senatus decreto bellum Parthis intulit. A defensoribus ciuitarum Duumuiria, pedaneisque iudicibus ad Præsides appellabatur, *l. Imperatori. ff. de appell.* ab ipsis verò ad spectabiles, veluti Proconsules, vel Moderatores, si causa decem libras nõ excedebat, *§. pen. & vlt. Auth. de appell.* alias ad Præfectum prætorio ibatur, *l. 27. C. de appellationib.* Maiorano imperante, ciuitates Præsidem ad se venientem per triduum alebant, & Præf. Præto. diurna alimenta ipsi præstanda præscribebat, *Nou. Maiorani de curial. lib. C. de off. Procons.*

DE PROCONSVLARIBVS, ET differentia inter eos, & alios Prouinciarum Magistratus.

Cap. C.

Magistratibus generaliter explicatis, nunc Proconsul à cæteris est distinguendus: Is sex fasces, cum totidem securibus præmittebat, *l. Proconsules. ff. de offic. Procons.* Præsides quinque, vt auctor est Dion *libr. 53.* Iustinianus *Nou. 30. §. 6.* loquens de proconsule Cappadociæ, Ciuilis, inquit, officij vtetur insignibus, curru ex argento, securi & fascibus: Hæc ille. Eadem fortè & Consularis gestabat insignia, qui Consularibus insulis ornatus incedebat, sed non Correctores, sicut nec Præsides. Proconsul etiam vrbem egressus, in itinere, & reuersus, donec portam vrbis ingrederetur, ornamentis Procõsularib. vtebatur. Vlpianus *in l. 1. ff. de off. Procons.* Procõsul, inquit, vbique Proconsularia insignia habet, statim atque vrbem egressus est quod & Dion *libr. 53.* refert Voluntariam præterea, vt appellant iurisdictionem, vbique extra vrbem exercebat, *l. 1. 2. & vlt. ff. de off. Procons.* Martianus *in d. l. 2. ff. eod.* omnes, ait, Proconsules statim, quam vrbem egressi fuerint, habent iurisdictionem: sed nõ contentiosam, sed voluntariam: vt ecce manumitti apud eos possunt, tam liberi, quàm serui, & adoptiones fieri. Hactenus Martianus, vnde Plinius Fabato pro socero pollicetur se curaturum, vt Calestrius Tyro in Bæticam Proconsul proficiscens in itinere prope Ticinum eius seruos vindicta manumittat, *Pli. epist. 16. lib. 7.* & illos cum multis aliis liberauit. Hęc aliis magistratibus non concedebantur, qui dignitatis insignia, non nisi cùm in prouinciam venissent assumebant, & decedentes statim deponebant, *Plin. epist. pen. lib. 7.* Sic & Præfectus Ægypti, cùm successor Alexandria ingrederetur insignia deponebat, *l. 3. l. si fortè, de offic. Præsidis. Dion lib. 53.* In modo quoque multandi differebant. Proconsules enim in sex auri vnciis, vt & Comes Orientis, & Præfectus Augustalis multabat. Cæteri Præsides tantum in duabus. *l. 1. ff. de off. præf. August.* Item Proconsul legatum secum ducebat, cui vniuersam iurisdictionem demandabat, *l. vltim. C. de mod. multar.* Præses solo assessore contentus, pedaneis iudi-

iudicibus causam delegabat, *vt in l. obseruare. §. post hæc. ff. de off. procons. & leg.* vnde legati tantum proconsulis iura meminerunt, *§. 1. Inst. de suspect. tutorib.* Splendidiore quoque titulo, i. spectabili, Procosul gaudebat, *l. 46. l. vlt. cum seq. l. pen. ff. de off. procons. & leg.* Præsides erant clarissimi, *l. 1. C. vt omnes iudic. tā ciuis. quàm crimin. & vlt. in Auth. de non alienan. reb. eccl. seu Noue. 7.* quod fuit post inuentum spectabilis titulum. Ante Constantinum enim Proconsules clarissimi vocabantur, *d. l. 1. in princ. l. si præses, vir Clariss. C. de pig.* vt, & Claudium Maximum Africæ Proconsulem Apuleius vocat, qui Marci Antonini temporibus vixit, & Galerium Maximum sub Valeriano acta D. Cypriani appella. CLARITATIS quoque NOBILITATIS POTESTATIS, vel SVBLIMITATIS, *l. 3. C. ex quib. cau. infa. irrog. & l. C. si ex fal. instr.* titulo, etiam à Principe proconsul honestabatur, *l. 1. C. de offic. com. sacr. palat. apud Surt. 23. Aug. & 30. Oct. in actis martyr. & D. Marcell.* Præses verò prudentiæ, aut verbo grauitatis, *l. 1. C. de offic. comit. sacr. patr.* Præterea ordinariæ erant amplissimorum prouinciæ, non Proconsulum, aut spectabilium, *l. 1. C. T. de decu.* Item anno tantū proconsul in prouincia morabatur *Nou. 31. §. pen. l. omnes, in prin. C. de episc. & cler.* qui tamen in aduentum successoris ius dicebat, *l. meminisse, de off. procos.* Præses, quantum Cæsari ribuisset, *Dion. lib. 53.* Omn quoque à se vel ab aliis relegatos Proconsule testificabant, quod postea fieri Traianus mandans Plinio secundo traditis prohibuit, *Plin. epist. 26. ad Traianum.* Sunt qui volunt solum Proconsulem deportare potuisse, non Præsidem, *l. 1. §. 9. quib. ff. de leg. 3. l. interpœnas. ff. de interd. & releg. l. 2. §. 1. ff. de pœn.* vt Budæus, *in 5. de asse.* maius enim inquit, est Proconsulis Imperium quàm Præsidis, qui iurisdictionem tantum cum imperio habebat. Proconsul verò omne tenebat imperium, & iura, quæ Romæ prætori data fuerant; *l. si in aliam. §. vlt. & l. seq. ff. de off procons.* quare edicta contra legem promulgabat, *d. §. 1. Instit. de bon. poss.* & hoc ius prouinciale vocabatur, *in l. heredem. ff. de dolo. & Nouel. 24. in princ. l. quod autem. ff. de eo quod met. cau. l. necessarius. ff. de acq. hered. l. 2. ff. vn. cogn. l. & de alien. iud. mut. cau. fact. l. 1. quod cum eo qui in alien. pot. l. ff. de mu. test. l. 7. ff. quemadm. test. aper.* quod Præsidibus aliisque clarissimis magistratibus antea negabantur, sedipsis postea à Probo est concessum, *in Probo.* Vopiscus, patribus ait, permisit, vt proconsules crearent legatos. Consules ius prætorium Præsidibus darent, quod alias habituri non erant, nec ante ipsum habuerunt. Itaque Proconsules, quia iure prætorio seu prætoris auctoritate ipsis attributa edicebant, aliquando Prætores vocant, appellat Caius edicti prouincialis interpres, *in l. 1. & l. 7. quemad. testam. aper. in l. vlt. quod quisque iur.* vnde olim Proconsulos in prouincia, vt Prætores, de liberalibus & ingenuitatis causis non præsides cognoscebant. Plinius Traiano, *epist. 36.* postulantibus, inquit, quibusdam, vt de cognoscendia liberis, restituendisque natalibus secundum exempla Proconsulum ipse cognoscerem, respexi ad Senatusconsultum, quod de iis tantum prouinciis loquitur, quibus Proconsules præsunt. Hoc idem significant Paulus: cum liberalem causam maiores iudices habere dixit, *in l. non distinguerunt 32. § de l ber. ali. de arbi.* Seuerus quoque Præsidem de causa status cognoscere non posse rescripsit, *in l. 1. C. de ordin. iudi. nisi in aliam causam incidat, dict. l. 1. 13. C. de ord. cogn.* post Probum verò etiam Præsidibus hæc facultas data fuit, *l. 2. C. de pedan. iudi. l. iam dudum. C. vbi cau. stat. l. cum status. C. de ord. cogn.*

Plus etiam pro codicillis magistratus soluebat Proconsul, quam Præses, vt Iustinianus tradit, *§. Notitia. in Auth. vt iud. sine quoquo suffr. fiant seu Nou. 8.* cuius argumentum fortè nō ab omnibus animaduersum, loci ratio postulat, vt explicem. Disponit ea Notitia quantum quisque magistratus pro codicillis administrationis soluere debeat tréisque illorum classes facit: primam Comitum, quibus Asiæ Proconsulem & Thraciæ, seu longi muri Vicarium addit. Hi sacro cubiculo, seu tribus eius chartulariis, solidos 63. soluebant. Primicerio notariorum solidos 40. eius adiutori solidos 3. officio Præfecti Prætorio solidos 40. & si minores Comites aliquantò minus soluerent, scilicet quantum Consularies, excepto officio P. P. cui solid. 50 pendebat: ita enim ex variis exemplaribus ille locus est emendandus. Secundus ordo Consularium chartulariis tribus sacri cubiculi solid. 9. pendebat. Primicerio notariorum solid. 24. eius adiutori tres officio P. P. 40. Tertia classis præsidum, chartulariis tribus cubiculi pendebat solid. 9. Primicerio notariorum solid. 15. eius adiutori 3. offic. P. P. 36. Ex his patet in redimendis magistratus codicillis inter Proconsules Consulares, Correctores, seu Præsides differentiam fuisse. Præsides etiam, aut Comiti Orientis, aut Vicariis parebant, Proconsul autem soli Præfecto Prætorio, *l. 1. C. de offic. com. sacr. patr.* A. Præside etiam Principis delegato in causa decem libras auri non excedente ad finitimum Proconsulem appellabatur. A. Proconsule verò ad Præfectum Prætorio, qui erat in Comitatu, & Quæstorem palatij. Sed vbi causa x. libras auri excedebat, à Præside ad Præfectum Prætoris regionis prouocabatur, *Nouel. 23. seu §. illud. in Auth. de app. & intra quæ temp. Nou. 28. & 30. edic. 4. Post Nouel. de Præside Phœnicie, Liban.* Præterea nullos in officio Præsidum à libellis nominatur, quod illi per se non per alios rescribere tenerentur, *l. 2. C. de assessoribus.* Idem erat in Consularibus Occidētis, & Correctionibus. Sed Proconsul per Libellenses preces expediebat, *l. 1. C eod. tit.* Solus Præses Arabiæ, adiutorem à libellis habuisse reperitur, quē Notitia post officium Ducis Arabiæ, in eius Præsidis officio recenset, quia idem etiam Dux erat. Apparitores quoque Proconsulum, & aliorum spectabilium, codicillis à Principe & Proconsule subscriptis creabantur, sicut & Illustrium. Theodosius & Valentinianus, *in l. in his. C. de diuer. offic.* In his, inquiunt, officiis, id est, virorum spectabilium Proconsulis Asiæ, Comitis Orientis, Præfecti Augustalis, & Vicariorum, nemo aliter admittatur, si cum emissa sacri scrinij probatoria cōsecrauerit, ita vocabantur codicilli quibus officiales probabantur, & ex scrinio epistolarum accipiebantur, *vt in l. vlt. §. item scrinij sacr. epist. C. eo. tit. de diuer. off.* officiales verò præsidum, in albo tantum, vel apparitorum matriculis scribebantur, *l. quicunque 2. C. de cohor. priu.* Horum etiam cohortales ex eodem officio Principem habebant: Spectabilium verò apparitores ex schola agentium in rebus accipiebant, excepto solo Proconsulis Asiæ officio, cuius Princeps ex eodem corpore creabatur.

Argéteo quoque curru, & biiugo Proconsul vehebatur, *Nouе.30 §.6.* quem Præsidibus concessum non fuisse puto. Chlamyde verò indui, aut cingulo, ensève accingi olim Proconsul non poterat, quia militibus non imperabat, *Dion. li.53.* Et hæc secundum aliquos est ratio, quare stratores reorum custodes habere non poterat: *l. obseruare. §.1. ff. de off. Procons.* Hi enim milites erant, qui Prætoribus, & aliis nonnullis prouincias moderantibus permittebantur: sed ego interpretor eum stratores non posse suos, i. domesticos habere. In insignibus etiam Proconsules ab aliis Rectoribus differebant, vt infra dicetur.

Legatus præterea Proconsulis maiorem quàm assessor Præsidis auctoritatẽ habebat: vniuersa enim illi mandata iurisdictione, subdelegare, & tutores dare poterat, *l. legatus. l. pe. ff. de off. Procons. & leg.* quod Præsidum, aliorúmque magistratuum assessoribus, etiam mandata iurisdictione non licebat. *l.2. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdict.* Vlpianus, *in l. nec mandante ff. de tutorib. dat. ab his.* Nec mandante, inquit, præside, alius tutorem dare poterat, præter municipales magistratus, qui iussu Præsidis tutores dabant. *l. Lucius. 2. §. cum testamento. ff. de admini. tuto. §. sed hoc iure Inst. de Attilian tutore.* Ratio differẽtiæ est illa, quia legatus à Principe auctoritatem ius dicendi habebat, non assessor, *l. solet. §.1. d. l. legatus, & l. pe. ff de off. Procon. & leg.* Nam & olim à Senatu legatus Proconsuli dabatur. Cicero in Vatinium. Volo audire de te, quo Senatusconsulto legatus sis: & paulò infra. Ne hoc quidem Senatui relinquebas, quod nemo vnquàm ademit, vt legati ex eius ordinis auctoritate legerentur. Deinde, quis legatos vnquam audiuit sine Senatusconsulto? ante te nemo. Hæc ille. Posteà Vatinius Trib. pleb. lata lege ad populum id Senatui ademisse videtur. Curru etiam cum Procõsule vehebatur legatus, quòd post Seuerum fieri cœpit, cum antea pedibus irent, *Spartian. in Seuero.* Hæc de Proconsulibus, & eorum inter alios differentiis. Consulares, correctores, ac Præsides, infra, post spectabiles explicabimus. Nunc singulos prouinciarum magistratus, vt omnes vno intuitu cerni possint, summatim collectos, in sequenti indice repræsentabo.

SEQVITVR SVMMARIVM MAGISTRATUUM ciuilium Orientis.

- *P. P. Orientis suberant V. Diœceses, prouinciæ LIX.*
  - *Proconsul Asiæ sub quo Prouinciæ III.*
    - *Proconsularis.* — *Asia.*
    - *Consularis.* — *Hellespontus.*
    - *Præses.* — *Insularum.*
  - *Comes Diœceseos Orientis, sub quo Prouinciæ XV.*
    - *Consulares V.*
      - *Palestina.*
      - *Phœnices.*
      - *Syria.*
      - *Cilicia.*
    - *Præsides VIII. Clariss.*
      - *Cyprus.*
      - *Palæstina salutaris.*
      - *Palæstina secunda.*
      - *Phœnices Libani.*
      - *Euphratensis.*
      - *Syria salutaris.*
      - *Osrhoena.*
      - *Mesopotamia.*
      - *Cilicia secunda.*
    - *Præsides II. perfectissimi.*
      - *Arabia*
      - *Isauria.*
    - *Classis Seleucia.*
  - *Præfectus Diœceseos Ægypti, sub quo Prouinciæ VI.*
    - *Præsidum V.*
      - *Libya superior.*
      - *Libya inferior.*
      - *Thebais.*
      - *Ægyptus.*
      - *Arcadia.*
    - *Correctoris I.* — *Augustanica.*
  - *Vicarius Diœceseos Asianæ sub quo Prouinciæ VIII.*
    - *Consulares II.*
      - *Pamphylia.*
      - *Lydia.*
    - *Præsidum VI.*
      - *Pisidia.*
      - *Lycaonia.*
      - *Phrygia Pacatiana.*
      - *Phrygia salutaris.*
      - *Lycia.*
      - *Caria.*

Vicarij

- *Vicarij III.*
  - *Vicarius Diœceseos Ponticæ sub quo Prouinciæ XI.*
    - *Consulares II.*
      - *Galatia.*
      - *Bithynia.*
    - *Præsidum VIII.*
      - *Honorias.*
      - *Cappadocia prima.*
      - *Cappadocia secunda.*
      - *Hellenopontus.*
      - *Pontus Polemoniacus.*
      - *Armenia prima.*
      - *Armenia secunda.*
      - *Galatia salutaris.*
    - *Correctoris I.*
      - *Paphlagonia.*
  - *Vicarius Diœceseos Thraciæ, sub quo Prouinciæ VI.*
    - *Consulares II.*
      - *Europa.*
      - *Thracia.*
    - *Præsidum IV.*
      - *Hæmi mons.*
      - *Rhodopes.*
      - *Mœsia secunda.*
      - *Scythia.*

DE PROCONSVLE ASIÆ, ET eius insignibus.

Cap. CI.

MAGISTRATIBVS prouinciarum, ita distinctis, nunc eos secundum Notitiæ ordinem sigillatim declaraturi, ab Asiæ Proconsule auspicabimur, qui alios Spectabiles prouinciarum magistratus præcedebat, & Præfecti Prætorio Orientis Imperio suberat, sed non eius Vicario, sicut nec Comes Orientis, & ideo in notitia à Vicariis separatur, quibus auctoritate inferior non erat, & si angustior imperio inueniebatur. Neque enim totam Asiam minorem administrabat, quæ partim Comiti Orientis, partim duabus Vicariis parebat, sed eam tantum oram, quæ Mare Myrtoum respicit. Subacta primum fuit Asia, à L. Scipione, qui ob id Asiaticus est cognominatus: & prius Consules, mox Proconsules accepit, vt Gn. Manlium, quem Liuius primum in Asia Consulem fuisse scribit. Augustus quoque cùm prouincias ordinaret, duas solas Consulares, id est ab his qui Consules fuissent, administrandas fecit, Libyam & Asiam, nec eã totam, sed illam tantum partem, quæ cis Halim Tauro includitur, exceptis etiam Galatis, Bithynia, Propontide, & gentibus, quæ sub Amynta fuerant, quemadmodum in calce operis Strabo recitat. Nam & si Asia minor, tota dicitur, quæ inter Pontum Euxinum, & Carpathium mare continetur, in ea tamen regione, vbi est Lydia, propriè strictè Asia vocatur, Ponto, & Bithynia ad Septentrionem, Galatia, Lycaonia, & Pisidia ad auroram, exclusis, vt auctor est Ptolemæus. Æneas Sylvius, *de Asia minore*, *cap.* 60. eam quinque prouincias continuisse scribit, Phrygiam maiorem, Mysiam, Troadem cum Æolide, Ioniam, & Cariam, quæ omnia vsque ad mare Icarium & Myrtoum, insulásque Ægei maris, Asiæ adiacentis Proconsul habuisse videtur: quod etiam imperantibus posterioribus Principibus diu est obseruatum. Cæteras verò Asiæ partes Prætores, aut Præsides regebant. Verum post Constantinum Vicariis latè imperantibus, Proconsul eam tantum partem cum insulis retinuit, quæ inter Cariam & Lydiam nominatim Asia dicitur, prope Sardos & Caistrum, vbi est Ephesus, at auctor est D. Hieronymus, *in locis Hebraicis, in Actis Apostolorum*, Asiæ, inquit, regio, quæ cognominatur minor, vndique circundata est mari, sed specialiter vbi Ephesus ciuitas est, Asia vocatur, quod & Homerus *in 2. Iliadis.* sentit: quem Virgilius, *in 1. Georgicorum*, ita vertit.

Et quæ Asia circum,
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caistri. & in 7. Item
Sonat omnis & Asia longè pulsa palus.

Eunapius in Maximo loquens de Clearcho, Valens, inquit, maiorem ei præfecturam commisit, Asiæ quæ nunc peculiari nomine sic vocatur, Proconsulem creans. Ea à Pergamo vsque maritimam oram complexa in continentem Cariæ renus definit: Tmolo monte fines eius Lydiam attingentes circumscribente. Estque prouincia illustris, & locuples, neque subiecta Præfecti Prætorio imperio.

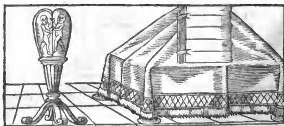
Asia, ciuitas Lydiæ, ait Stephanus, vniuersæ Asiæ nomen dedit: Lydia verò Caria & Lycia à Vicario Asianæ regebantur. Postremò adiectus est primum à Theodosio Magno, mox ab Honorio, & Theodosio iuniore huic Proconsuli Hellespontus, quod eius Consulares iniquè ab Apparitoribus Vicarianis Ponticæ vexarentur, *l.* 1. *C. de offic. com. sacr. patrim.* In prouinciam proficiscens hic Proconsul, per mare iter facere tenebatur, ac primum omnium Ephesum metropolim attingere. Vlpianus *in l. obseruare, §. quædam, ff. de off. procon.* Quædam, inquit, prouinciæ etiam hoc habent, vt per mare in eam prouinciam Proconsul veniat: vt Asia, scilicet vsque adeo, vt Imperator noster Antoninus Augustus, ad desideria Asianorum rescripserit, Proconsuli necessitatem impositam per mare Asiam applicare καὶ τῶν μητροπόλεων Ἔφεσον, id est, & inter matrices vrbes Ephesum primam attingere. Post hæc ingressus prouinciam, mandare iurisdictionem legato suo debet: nec hoc ante

facere, quàm fuerit prouinciam ingressus: Est enim perquam absurdum, antequam ipse iurisdictionem nanciscatur (nec enim prius ei competit, quàm in eam prouinciam venerit) alij eam mandare. Hæc ille: Imperante & Consule Tiberio cum Druso, quassata terræ motu Asia prætorio viro, cum quinque fascibus regenda est commissa, *Dion lib.57.* Ab hoc Proconsule ad Præfectum vrbi Constantinopolitanæ appellabatur, *l.cum appellatio.C.de appell.* Et illius fori aduocati ab Anastasio obtinuere, vt deposito patrocinandi officio essent clarissimi, & Comites ordinis primi, *l.1. C.de aduoca.diuers.iudi.* Antoninus Pius, antequàm imperaret, Asiæ Proconsul fuit, *l.6.§.1.ff.de custod.reor.*

NOTITIA.

PROCONSVL ASIÆ

CVM INSIGNIBVS.

ASIA INSVLÆ HELESPONTVS.

NOTI-

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Proconsulis Asiæ Prouinciæ infrascriptæ.

Sia.
Insulæ.
Hellespontus.
Officium autem habet ita.
Principem de eodem officio.
Cornicularium.
Adiutorem.
Commentariensem.
Ab actis.
Numerarios.
Scriniarios.
A libellis.
Exceptores,& cæteros Officiales.

COMMENTARIVM.

Roconsulis insignia erant sex fasces, *vt l. Proconsules ff. de offic. Proconf. & leg.* totidem secures,& toga purpurea:præferebat & vultus Principum, quemadmodum Præfectus Prætorio,& alij maiores magistratus, & abacom alba mappa instratum,librum mandatorum sustinentem, is in meo codice rubro corio tegitur, in manuscriptis argento,quorum capita,& medium fascia aurea complectitur,qualem tam in Oriente quàm in Occidente Proconsulum, Præfectorum,& Magistrorum fuisse cernimus. Tapetum in Vrsini codice est cæruleum & virgis in cancellos dispositis munitum, in quarum medio bullæ item cœruleæ apparent. Mandatorum Proconsulis,aut Consularium præsidum codex,quid contineret,non exprimit n,exceptis his,quæ a Iustiniano renouata,aliquot capitibus explicantur,*in l. vlt. C. de mandat. Princ. & Authen.* Ne quid tamen desideretur, aliquot eorum capita in diuersis Pandectarum locis disposita colligam, quæ omnia ferè circa iudicantis integritatem, expurganda crimina,& exigenda vectigalia versabantur. In primis, ait Vlpianus,*in l. solent, in fi. ff. de off. Procon.* Mandatis continentur, ne donum vel munus ipse Proconsul,vel qui in alio officio erit,accipiat,emátve quid,nisi victus quotidiani causa. Item *in l. aliud est fraus,in fi. ff. de verbo. signif.* magistratus solos,& præsides prouinciarum posse multam dicere,mandatis permissum est, & caput mandatorum extat, inquit Marcianus,*in l. 6. ff. de custod. reor.* vt irenarchæ, cum apprehenderint latrones, interrogent eos de sociis & receptatoribus, & interrogationes literis inclusas, atque obsignatas ad cognitionem magistratus mittant. Præterea in mandatis Principum est,ait Paulus,*in l. 3. ff. de off. Præsid.* vt curet is,qui prouinciæ præest,malis hominibus prouinciam purgare. Et, *Callistratus in l. 35. ff. de pœn.* ne quis perpetuis vinculis damnetur. Idem *in l. Diui, §. 1. ff. eod.* de decurionibus & principalibus ciuitatum qui capitale admiserint, mandatis cauetur, vt si quis id admisisse videatur, propter quod relegandus extra prouinciam in insulam sit, Imperatori scribatur ad[illegible] sententia à P. a fide,& paulò infra, *d. l. Diui. §.* [illegible] alio quoque capite mandatorum in hæc verba cauetur, si qui ex principalibus ciuitatis latrocinium fecerint, aliudve quod facinus, vt capitalem pœnam meruisse videantur, commiserint, vinctos eos custodies, & mihi scribes, & adijcies quid quisque commiserit. Mandatis etiam cauetur, *in fin. l. ff. de requir. reis.* intra annum requirendorum bona obsignari, vt si redierint, & se purgauerint: integram rem suam habeant. Si neque responderint, neque qui se defendant, habuerint, tunc post annum bona in fiscum cogantur. Aliam mandatorum particulam Vlpianus lib. VIII. de officio Proconsulis his verbis recitat, *in l. 4. de extraord. crim. in prin.* Mandatis denique ita cauetur,debebis custodire,ne dardanarij vllius mercis sint, ne aut ab his, qui coemptas merces supprimunt, aut à locupletioribus, qui fructus suos æquis preciis vendere nolunt, dum minus vberes prouentus expectant, annona oneretur. Mandatis quoque Imperatorum continetur, *l. Diuus Vespasianus. §. 1. ff. de iure patr.* vt in prouinciis Præsides de querelis patronorum ius dicentes secundum delictum admissum libertis pœnas irrogent. item *in l. fina. ff. de testib.* vt Præsides attendant, ne patroni in causa, cui patrocinium præstiterunt, testimonium dicant, & non patiantur esse collegia sodalitia, *l. 1. ff. de colleg. & corpor.* Plinius ad Traianum, secundum mandata tua,inquit, ἑταιρίας esse vetueram. Mandatis & illud adijcitur, *l. obseruandum, ff. de off. præsid.* ne præsides prouinciarum in vlteriorem familiaritatem prouinciales admittant: nam ex conseruatione æquali contemptio dignitatis nascitur. Et *l. 1. ff. de off. Præfect. Aug.* ne prius deponat Imperium decessor, quàm successor in metropolim venerit, licet prouinciam attigerit. Item *l. vlt. ff. de ope. publ.* qui ob collatam in opus publicum pecuniam, nomen suum inscribit, quantitatem pecuniæ exprimat. Alia huiusmodi mandata Principum ex iuribus colligi possunt, quæ non suum Proconsulibus, sed omnibus prouinciarum magistratibus promiscuè dabantur. Postremò totum volumen mandatorum,quæ dari consueuerant, Iustinianus XVII. capitibus explicat, *in Authen. de mand. Princ. seu Nouell. 17. quæ est l. vl. C. eod. titu. sed male, cum ipsa Nou. sit post editionem C. emissa, Belisario Consule.*

Sed,vt ad alia insignia reuertamur:infra librum mandatorum habet hic Proconsul,imagines trium mulierum, quæ prouincias ipsi commissas referunt,scilicet Asiam,Insulas, & Hellespontum, vt nomina ipsis inscripta indicant. Hę insigne quoddam regium in capite, & vasa aureis plena manibus gerunt,quæ exactionem tributorum ex tribus illis regionibus faciendam, ad Proconsulem pertinere significabant. Longis aureisque tunicis indutæ sunt,Io manuscriptis,albas aut cœruleas habent. Asia calceis, cœruleoque pallio vtitur: Aliæ calceis carent. Quæ insulas refert purpureum pallium,quæ Hellespontum,viride gestat. Sed in codice Vrsini omnes rubris cothurnis altè calceatæ habitu non differunt. In Madruciano longis vestibus demissis vix pedes ostendunt. præter hæc cæterorum quoque magistratuum insignia Asiæ Proconsul habebat.

Officium Proconsulis Asiæ constat ex 400. ap-

paritoribus, vt aliorum Proconsulum, *l.2.C.de apparitorib.Proconf. & leg.* quod probatur codicillis à scriniarijs sacrarum epistolarum scriptis, & primum à Principe, mox ab ipso Proconsule subscriptis, *l.vlt.C.de diuers.offi.* Officiales fermè habebat, quemadmodum Vicarij. Principem de eodem met officio, & cęteros, quos alij magistratus: inter eos Notitia scriniarios recenset, quos ego interpretor subadiuuas, vt in officio Comitis Orientis, & Proconsulis Africæ, ac Vicariorum Occidentis nominantur, & Iustinianus primiscrinij subadiuuas interpretatur, *in l.t. §.in scrinio primiscrinij.C. de off.Praef.P. Africa.* Hi rationes numerariorum scribebant, & in scrinijs conseruabant, *d.§.in scrinio.* Primiscrinius autem Numerarius vocatur, qui tenet præcipuum scrinium, in quo sunt rationes vectigalium & tributorum, vt exponit Notitia in officio P.V.Romæ, *in l.3.C.de apparitorib.P.P.* vbi qui numerarij subadiuuæ dicuntur hic scriniarij appellantur, *l.scriniarios.C.de testa.milit.* Alij quoque officiales omnes scrinia habebant, & scriniarij vocabantur: *d.l. scriniarios.* sed in hoc loco ab illis separantur. Proconsul Asiæ pro codicillis Proconsulatus soluit sacro cubiculo solidos 13. Primicerio Tribunorum notariorum, & quatuor scriniarijs laterculi solidos 40. eiusadiutoribus, officio Præfectorum quibus suberat, 80. *Nouell.8.*

DE CONSVLARI HELLESPONti, & præside Insularum.

CAP. CII.

Angustum Fretum citra Propontidem Hellespontus vocatur, vulgo arctum Gallipolis nuncupant: id hoc in loco regio Asiæ ad Hellesponti oram sita significatur: ab Oriente Pontum & Bithyniam, à Meridie Lydiam habet, à Septentrione Propontidem, ab Occasu Hellespontum fretum: Phrygia minor seu Hellespontia & Troas, à Ptolemæo nuncupatur, vbi metalla in primis fodiebantur, quandoque Troadensia, & Docimana, à Docimia oppido dicta, & Proconnesia à Proconneso Propontidis insula, *l.9.& 11. C.Theod.de indul.debitor.* Huic prouinciæ præerat Consularis, olim Vicario Asianæ subditus, cuius officium cum ab apparitoribus Vicarij Asianæ vexaretur, Theodosius Magnus Asię Proconsuli Hellespontum adiecit, quo defuncto, cum rursus ab eodem Vicario repeteretur, Honorius, & Theodosius Minor, Simplicio Asię Proconsoli, illam prouinciam confirmarunt: *l.1.C.de offi.com.sacr patri.* officium inquiunt, Hellesponti Consularis æternæ recordationis, parentis serenitatis nostræ adiit, & expositis suis incommodis, quibus à Vicarianis apparitoribus vrgebatur, orauit sub tuæ sublimitatis agere potestate, cuius allegationes humanæ proclinius pium Principem commouerunt: quod & nos obtinere censemus. Is est Simplicius, qui antea Tripolis Præses fuerat, *l.59.C.Theod.de appell.* Illud verò rescriptum, expuncta Comitis patrimonij rubrica, sub titulo, de officio Proconsulis & legati, proximè præcedenti, ad quem pertinet, locandum puto. Itaque Notitiæ tempore hic Consularis Asiæ Proconsuli paruit. Is pro magistratus codicillis soluit, quantum alij Consulares. Abydum eius metropolim fuisse arbitror, vulgo Amò dictam. Ab hoc Consulari, nō ad Proconsulem, aut Præfectum Prætorio, sed ad vrbis Constantinopolitanæ Præfectum appellari Constantinus iussit, *l.cum appellatio.C.de appell.* quod locum habebat vbi causæ decem libras auri excedebant, alias ad Proconsulem prouocabatur, *§.illud, in Auth. de appell. & int. quæ temp.seu Nouell.23.* Hæc Notitiæ tempore obtinebant. Iustinianus vero Hellespontum Ponto Polemoniaco coniunxit, eique moderatorem dedit spectabilem creatum, vnde sub eo, Proconsul iterum hanc prouinciam amisit, *Nouel.20.seu Auth.de administ.offi.in sacr. appell.*

Præsidi verò insularum Asiæ adiacentium semper imperauit. Nam & si Præsides proximis suæ prouinciæ insulis ius dicunt, *l.insula, ff.de iudic.* vbi vltra centum milliaria non distant, vt Iulium censent interpretes, *Paul. Castren. d.l.insula. & Barthol. in tractatu de Insula.* Insulis tamen Asiam circumiacentibus, proprius datus est Præses, insularum appellatus. Has Ptolemæus fermè numero XVII. recenset, insulæ, inquit, adiacent Asiæ apud Hellespontum. Tenedos: in Ægeo autem pelago Lesbos, seu Mytilene, in Icario, Icaria, Posidium, Samus, in Myrtoo Arcesine, Begialis Minya, Astipalea vna ex Cycladibus insulis: in Rhodiaco & Capathio, Syme, Cos, Cnos, Cnij, inquit Strabo soluebant quotannis pro annuo tributo Romanis C. talenta, quæ Augustus remisit pro Veneris statua, quam illis abstulit, & Romæ C. Iulio Cæsari dedicauit: Rhodus, etiam paucæque aliæ Insulæ huic Præsidi paruerunt. Rhodus, & insulæ, inquit Sex. Rufus, primum Romanis infestissimæ, postea fidelissimæ, liberæ sunt relictæ, sed Vespasianus eas dato præside prouincias fecit, quod & Tranquillus refert. Tenedos statione Græcorum nobilis à Virgilio celebratur, LXXX. ambit stadia, Lesbos Troadis, & Æolicarum vrbium altera metropolis, circuitus est stadiorum mille centum, Vrbes in ea celebres fuêre Mytilene, quæ adhuc extat. & ab ea, insula nunc Midalina vocatur, & Pyrrha. Hæc quoque vinorum generositate à poëta laudatur, in 3. *Georgicorum.* Samum, vbi natus est Pythagoras, 600. stadia, Icariam 300. circumire ferunt. Diocletianus ad Diogenem Præsidem insularum scribit, *in l.pen.C.vbi caus.fiscal.* quem sub Imperio P.P. Orientis fuisse, aliquot iura significant, *vt l.4.C.de naucul.seu naucl.& Nouell.8.* Cum plurimum verò insularum præses Rhodi moraretur, eius ciues apud Valentinianum, & Gratianum Principes conquesti, obtinuerunt, vt per hyemem, quo tempore difficilis & periculosa est nauigatio, in vna ex quinque illius insulæ vrbibus degeret, postea ad alias transiret, *l.6.C.de off.rector.prouin.* Erat autem Rhodius omnium totius Asiæ, insularum metropolis opulentissima, inquit Iornandes, vbi plurimum Peręses morabatur, rosarum à copia est denominata, quas suis nummis imprimebant, cũ inscriptione ΡΟΔΙΩΝ. Infra legitur, ΑΡΙΣΙΟΚΡΙΤΟΣ, qui fuit primus eorũ magistratus: litteræ Δ speciē prę se fert, ait Cōstantinus Porphyrogeneta, triāgulari videlicet figura. Doriensium colonia est, qui ex Peloponneso Argiuis & Lacedæmoniis ab Hercule genus ducunt: quemadmodum in catalogo nauium Homerus scribit: eam triquetro ordine à Lyndo Ialysso, & caeitto insulis cingi dicit. Pro codicillis

codicillis administrationes quantum alij Præsides hic soluebat, *ex forma Notitiæ Nou.*8. Ab eo quemadmodum & à Præside Hellesponti ad Præfectum vrbi Constantinopolitanæ appellabant, *d.l.cum appell.C.de appellatio.*

PRO CONSVLE ACHAIÆ & eius insignibus.

Cap. CIII.

Otitia impressa in indice Achaiam tanquam partem Macedoniæ sub Præfecto Illyrici statuit: Cum verò eius Proconsulis insignia, & officiū repræsentat, spectabilium seriem secutam, Asiæ proconsuli subnectit, & à suo Præfecto longè separat. Ego quoque eius vestigiis inhærens, eundem ordinem seruabo. Manuscriptus Vrsini codex indicis parte, quæ P. P. Illyrici respicit, prætermissa, eius tantum insignia, cum Macedoniæ, & Daciæ imaginibus depingit, cætera omittit: quod argumentum est eam regionem tum à Barbaris occupatam, non totam Imperio Romano paruisse, auctor enim est Paulus Diaconus, Attilam Hunnorum Regem, Martiano, & Valentiniano III. imperantibus eum Pannonias, Daciámque teneret, Macedoniam, Mysiam, & Achaiam cum vtriusqueThraciis deuastasse. Achaia vocatur Græcia, ab Achæis, quia quo tempore è Mummio subacta est, in ea Principatum Achæi tenebant, *Pausan.lib.7.* & ideo Achaia Græcia est vocata. In ea est Athenarum ciuitas cuius Pyræus portus, inquit D. Hieronymus, *in Act. Apostolor.* septemplici muro erat communitus. Achaia Græciæ nobilis regio, ac pene insula Ægeo, & Ionio mari cincta, ab Occidente Macedonia, & parte Ægei pelagi circundatur, contingitque Isthmum Corinthiacum, olim XII. vrbibus clara, *vt scribit Polybius.* A Nerone immunis facta, postea à Vespasiano rursus tributis fuit subiecta: *auctore Pausania.* Huius metropolis erat Corinthus in Isthmo, vbi Proconsul degebat, & eò ad L. Iunium Gallionem Achaiæ Proconsulem D. Paulum adductum fuisse D. Lucas scribit, *Actu Apost.*18. Hic Proconsul etiam Peloponnesum nunc Moream vocatum rexit, quam Achaiæ partem Ptolemæus esse voluit, *Aeneas Syluin Europa.c.*12. eius Præsidis à Notitia nulla mentio fit, & Plinius *epist. vlt.lib.*9. ad Maximum Achaiæ Proconsulem scribens auctor est Athenas, & Lacedæmonem Peloponnesi metropolim sub Achaiæ proconsulatu contineri: ita enim scribit, cogita te missum in prouinciam Achaiam illam veram & veram Græciam, in qua primum humanitatis literæ & fruges inuentæ esse creduntur. Deinde hāc esse terram quæ nobis miserit iura, quæ leges non inuitis, sed petentibus dederit, Athenas esse, quas adeas, Lacedæmonem esse quam regas. Hæc ille, qui literas primum ibi inuenias, & frumenti semina à Cerere Triptolemo in Attica tradita significat, quod & Pausanias, Diodorus, Iustinus, Ouidius, & alij prodiderunt. Achaia cum esset prætoria, lege Clodia Proconsularis est facta, *Cicero in Pis.* & sub Romanis Principibus postea Proconsulem semper habuit, vt sub Traiano Maximum, *Plinius d.epistol.vlt.* Apud Vlpianum quoque *in l. meminisse, ff. de off.procons. & lega.* Hadrianus Calphurnium Rufum Proconsulem Achaiæ monet, ne legatum ante se è prouincia dimittat. & Paulus Iureconsultus Valerij Proculi Achaiæ Proconsulis meminit, *in l.vlt ff. ad Trebe.* eandem sub Gallienis à Valente procōs. lari, Imperio gubernatam fuisse Capitolinus, & Spartianus *in Valente*, scribunt. Sed & Constantius Seueriano eiusdem proconsuli scribit, *in l.*9. *C.Th.in epis. & cler.* Raphael quoque Volaterranus *in fi.*8. *lib. Geographiæ*, recitat inscriptionem, quæ videbatur in columna in arce Athenarū Græcè scripta, & latina est huiusmodi, Clarissimo Proconsuli Græciæ Ruffo Festo, & Areopagitæ Areopagi Senatus trecētorum, & populus Atheniensis beneuolentiæ, & beneficentiæ gratia. Is forte est Festus qui sub Valentiniano, Consularia Syriam, & Procōsul Africam rexit, *l.*1. *C.vbi de poss. agi.opor.l.*3. *C.de cohorta.* Denique Iulianus Apostata Vectium prætextatum Achaiæ proconsulem fecit, vt auctor est Marcellinus *li.*21. Decius tamen apud Trebellium Pollionem, *in Claudio*, Messalam Achaiæ præsidem appellat. Imperante verò Iustiniano, desiisse in Græciam Proconsules mitti suspicor, quia in Notitia octauæ Nouellæ, in qua omnes prouinciarum Orientis magistratus recensentur nullus nominatur Achaiæ, aut Græciæ Præses, quæ fortè tum à Barbaris tenebatur.

NOTITIA.

PROCONSVL ACHAIÆ CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Proconsulis Achaiæ, Prouincia infrascripta.

ACHAIA.

Officium autem habet ita.
Principem de schola Agentium in rebus ducenariorum, qui adorata clementia principali cum insign bus exit transacto biennio.
Cornicularium
Commentariensem.
Quæstorem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
A libellis.
Exceptores, & cæteros apparitores.

COMMENTARIVM.

Insignia proconsulis Achaiæ sunt, liber rubro corio tectus, aureisq; fasciis in summo, & medio cinctus, is supra abacum albo tapeto, quem aureus limbus ornat eminet, quemadmodum in Procōsule Asiæ visitur. Manuscripti argento opertum, & aureis fasceijs cinctum ostendunt, vt in alijs Proconsulibus. Duo quoque Principes in aurata columna altè spectantur, & ipsius Achaiæ imago vas aureis plenū dextra tenēs quod

quod sinistra aperite videtur Tutulum seu petasum in capite gestat, purpuream togam humero dextro connexam super auream talarémque tunicam induta, nudis pedibus incedit. In manuscriptis tunica purpurea auroque & albo distincta, sub viridi pallio, & aureis cothurnis induta spectatur, reliqua sunt sicut in Proconsule Asiæ cuius omnia habet insignia.

In officio etiam exemplo aliorum Proconsulum, hunc CCCC. apparitores habuisse verisimile est, *l.2.C.de apparitorib. Procons.C. de principibus agentium in rebus*, quorum primus erat Princeps, ex Ducenariis scholæ agentium in rebus, qui clarissimus vocabatur, *vt in l.fi.C.de princ.ag. in reb.* & adorata clementia principali, cum insignibus transacto biennio exibat, id est eo munere liberatus ad adorandum, seu exosculandum reuerenter purpuram Principis admittebatur, *l.2.C.de privileg.scholar.* ita enim salutabatur. Notum est autem ex D.Hieronymo & alijs deosculationem pro adoratione accipi, is enim *ad Pammachium in Apologia aduersus Rufinum*, scribit se in secundo psalmo, καταφιλήσατε, id est deosculamini vertisse, adorate: quia, inquit, qui adorát, solent deosculari manum & capita submittere, quod beatus Iob se clementis fecisse negabat, dicens, si vidi Solem, cum fulgeret, & osculatus sum manum meam ore meo: Et Hebræi iuxta linguæ suæ proprietatem deosculationem pro veneratione ponunt: Hæc D.Hieronymus. Plinius, *lib.28.c.2.* in adorando, inquit, dextram ad osculum referimus: de quo plura Cœlius Rhodiginus, *lib.20.c.8.in fine.* Princeps ergo huius officij, osculando Principis purpuram eam adorare dicebatur. Hic autem ritus in adorando Principe ita obseruabatur, duo vestem eius purpuream extollebant, quam adorans osculabatur. Procopius, Gilimer inquit, *li.2.de bello Vandalico,* & Belisarius iussi ab his, qui Imperatoriam purpuram sustinebant: Iustinianum supplices adorauerunt. Hæc ille. Id ergo huius Principi officij indulgebatur, quod aliis Præsidum officialibus non licebat, vt Principem scilicet officio liberatus, adoraret, *l.1.C.de apparitorib. Praefect. vrb.* Túmque Vicarij dignitatem consecutus, Comes primi ordinis fiebat, *l.eos, & l.seq.C.de prin.ag.in reb.* Hic primus Proconsulem salutabat, & apud eum sedebat, *l.4.C.eo.tit.* si cohortalis fuisset ab eo onere, princeps officij factus, liberabatur: & qui post eius principatum nati erant ex illo liberi, *l.penult.C.d.tit.* minores etiam sportulas ipse, vxores liberi, & coloni, cum litigabant executoribus soluebant, *l.fi.C.eod.*

Insigne autem cum quo hic Princeps exibat, erat cingulum, quo ipse & pauci alij apparitores vtebantur, *l.3.C.de numerar.l.princeps.C. de princip. ag.in reb.l.vlt. C.de apparitorib.magist. milit.* functique officio illud deponebant, nisi maiorem dignitatem essent assecuti, vt iste qui comes primi ordinis creabatur.

Non omnes verò agentes in rebus ad principis gradum promouebantur, sed illi tantum, qui ducenarij dignitatem attigissent, & hoc sensit Constantinus ad gentes in rebus scribens: *in l.1.C. de offic.mag.offic.* ad ducenatiam, inquit, centenariam, & biarchiam, nemo suffragio sed labore vnusquisq; perueniat, principatum verò adipiscatur matricula decurrente: ita vt ad curas agendas & cursum illi exeant, quos ordo militiæ vocat, & eius laborum adiutor: Hæc ille.

Habebat Proconsul Achaiæ in officio, & Cornicularium, Commentariensem, Quæstorem, adiutorem, ab actis, Numerarios à libellis, Exceptores, & cæteros apparitores. In huius officio, & aliorum Proconsulum, omittitur, cura epistolarum, quam alij magistratus habebant, & pro ea substituitur Quæstor qui in aliorum officiis non nominatur: Is erat, quem vulgo Cancellarium vocant, vel à secretis. Niceta *lib.7.* ait, Domesticum à Latinis seu cancellarium, à Græcis Logotheiam vocari, id etiam significat Cassiodorus, *in 6. in formula Quæstura.* & ibi loquitur de Quæstore Principis, Asiæ Proconsul habebat Scriniarios qui hic omittuntur. Proconsul Africæ in Occidente Primiscrinium. Hi omnes probabantur à Principe, codicillis scriptis à scriniarijs sacrarum epistolarũ; & ab ipso Principe, ac demum Vicario subscriptis *l.vlt. C.de diuers.offic.*

DE COMITE ORIENTIS, EIVSque insignibus, & officio.

Cap. CIIII.

SEptem totius Imperij Orientalis erant Diœceses, id est plurium simul prouinciarum administrationes, quarum quinque Præfecto prætorio Orientali parebant, scilicet Orientis Ægypti, Asianæ, Ponticæ, & Thraciarum. Aliæ, duæ, Macedoniæ & Daciæ Præfecto Illyrici suberant, prout iura, *l. nulli.C. de numerar.l. vnic. C.vt nemo ad suum patroc.* & Notitia in indice distinguunt, singulæque suos prouinciarum Rectores habebant. Prima ergo sub memorato Præfecto Prætorio erat Orientis Diœcesis Comiti commissa.

Orientem veteres plagam vocabant, vbi sol oritur, à Tigri fluuio vsque ad Cyprum, & Thracias versus Occidentem, & à ponto Septentrionali vsque ad Arabiam versus Meridiem, totámque eam regionem olim Syriam dictam, auctor est Plinius, *libr. 5. cap. 12.* quam terrarum maximam appellat. Vniuersæque huic regioni Præfectus Prætorio Orientis imperabat. Ammianus verò, *libr. 14.* ita de Oriente scribit. Orientis limes in longum porrectus, & rectum ab Euphratis fluminis ripis ad vsque supercilia porrigitur Nili, Læua Saracenis conterminatus gentibus, dextra pelagi fragoribus patens, quam plagam Nicanor Seleucus occupatam auxit mirum in modum, cum post Alexandri Macedonis obitum successorio iure teneret regna Persidis: Hæc ille. Guilielmus Tiri Episcopus, *libr. 4. de bello sacr.cap.9.& lib.13.cap.2.* totam Syriam Orientem fuisse scribit: Syria, inquit, aliquando largius accipitur, vt sit nomen totius Orientis: Aliquando strictius, vt parti tantum conueniat: Syria maior, multas prouincias intra suum continet ambitum: à Tygridi enim habens initium, vsque in Ægyptum protenditur, & à Cilicia vsque in mare Rubrum, cuius ab inferiore parte, quæ est inter Tygridem, & Euphratem, prima eius partium Mesopotamia est, post hanc verò eiusdem Syriæ Cœlesyria maxima portio est, in qua Antiochia ciuitas illa nobilis cum suis suffraganeis vrbibus sita est, cui quasi à Septentrione

vtraque Cicilia contermina est, quæ eiusdem Syriæ sunt partes. Ab Austro verò Phœniciæ statim coniungitur. Inter partes eius præcipuas sunt etiã Syriæ partes, vtraque Arabia, prima cuius Metropolis est Bostrum. Secunda Metropolis est Petra deserti, sed & Syria Sobali eius Syriæ maioris pars est nouissima ad Ægyptum respiciens: Hæc ille. Nos quoque Oriẽtem hîc intelligimus totam eam regionem, quæ à Cilicia, Cypro, & Arabia, vsque ad Tigrim extenditur: Ea est tota plaga Orientalis, excepta Asia minore. Cum igitur Persæ Armeniam, & Mesopotamiam, aliásque vicinas regiones deuastarent, opus erat maiore magistratu, qui eorum conatus frangeret. Itaque inuentus est Comes vir spectabilis, qui Orienti cum militum robore præesset, sed cum Præfecti Prætorio Orientis Vicariũ fuisse puto, qui Comitis titulo est insignitus, variisque nominibus appellatus. sub Dacio enim & Fl. Claudio Metaphrastes Eumolpium Comitem Orientis nominat sub Diocletiano Bibianum Præfectum Orientis, & Domitianum, Licaoniæ Comitem. Alij Præsidem, vt Vopiscus, *in Aureliano.* cùm, inquit, consedisset, Valerianus Augustus in Thermis apud Byzantium præsente exercitu, assidentibus Bebio Marco P.P.Q. Vicario, Præside Orientis. Hęc ille Is est Vicarius proprio nomine ita appellatus, ad quem Diocletianus, & Maximianus scribunt, *l. 14. C. de pœnis.* Constantinus & ipse quádoque Vicarium Orientis nominat, *in dict. l. 1. C. in quib. caus. coloni. l. 12. C. Th. de Decurion.* quandoque Comitem, sicut & Constantinus, Gratianus, & alij, *l. 2. C. de op pub. l. 4. C. de aquedu. l. 1. C. de præb. salario. quanquam alij. C. pro comite correctorem nominent. l. 6. C. Th. de oper. pub. l. 35. & 90. C. Th. de decurio. l. 2. C. Th. de fis. deb. l. vlt. in tex. C. de his, qui per met. iud. non appel. l. 1. C. de commer. & merca. l. 36. C. T. de operi. publ. l. 26. C. Th. de ep sc. & cler. l. 8. C. Theo. de hæret.* Auctor est Marcellinus libr. quarto, imperante Constantino post Marcellinum, *l. 4 C. de oper. publ.* Honoratum postea Nebridium Comites Orientis fuisse, quibus Modestus, *Marcell. lib. 19.* mox Philagrius successi. Huic Iulianus Apostatę auunculus, deinde Rufinus Arabianus. *Marcel. lib. 21.* Quis verò hunc magistratum inuenerit, non constat, certè vniuerso imperabat Orienti, Zosimus, *in 5. post prin.* Comitis inquit, Orientis magistratus ea potestas est, vt qui eum gerit, omnibus prouincias Orientis administrantibus præsit, & quæcunque, non agũtur, vt par est, corrigat. XV. enim prouincijs imperabat, quinque Consularibus, & octo præsidialibus, duabúsque perfectissimorum. Quinque Consulares sunt Palæstina, Phœnicia, Syria, Cilicia, & Cyprus. Initio hæ proprætoriæ fuerunt, postea factæ Consulares. Aliæ octo præsidum manserunt, nempe, Palæstina salutaris, Palæstina secunda, Phœnicia Libani, Euphratensis, Syria salutaris, Osrhoena, Mesopotamia, & Cilicia secũda. Ijs additæ sunt Arabia, & Isauria, quæ perfectissimos iudices habuerunt. Itaque XV. prouinciæ Comiti Orientis paruerunt, quarum appellationes ipse cognoscebat, *l. nemo. C. de iurisd. omn. iud.* & Rectores corrigebat, *l. 51. C. T. de off. rector. prouinc.* Classi, quoque Seleuciæ dictæ imperabat, quæ ad purgandum latronibus Orientem, aliásque necessitates obeundas, per Orontem flumen nauigabat, *l. 1. C. de Class.* Antiochiæ, quæ Syriæ est metropolis, residebat. Vbi Strabo, *lib. 16.* Orientis præfectos prętorium habuisse scribit, eámque esse tetrapolim: ex quattuor enim contiguis vrbibus constabat, quarum quęlibet proprio muro cingebatur, sed omnes simul communibus mœnibus claudebantur: Daphnes lucus omnium amœnissimus. in eius erat suburbio, cuius nullam arborem exscindere, vel distrahere licebat, *l. 1. & 2. C. de expreß. ex luco Daphnens. non excidend.* D. Hieronymus, *epistol. 61. ad Pammachium,* hanc vrbem, totius Oriẽtis metropolim appellat, vbi primum Christianorum nomen est inuentum qui prius homines vię vocabãtur, *c. 9. Act. Apost. vbi Oecumenius.* ibi & D. Petrus primo sedit: Constantinopolitana synodus, *canone 2.* Orientis, inquit, Episcopi, solum Orientem administrent, seruato honore primatus Ecclesiæ Antiochenæ. Eam incendio hostili exustam Iustinianus restituit, ac mirificè ædificiis exornatam, Theopolim vocauit, *l. 6. in fi. C. de sum. Trin. Nou. 7. c. 8. Nou. 123. §. 3. Nou. 42. §. 1. No. 109. in prin.* & ita eam Procopius appellat, *li. 2. de ædificiis Iusti. & Cedren. 2. anno Imperij Iustinia.*

Verum amplam huius Comitis potestatem Iustinianus valde coarctauit, *Nou. 8. §. hoc autem ipsum dicimus per §. quia verò dua, in Auth. de admin. off. in sacr. appell. seu Nouel. 20. l. præcipimus, §. 1. C. de appell.* cui solam Syriam primam, & illi contiguam Cyrrhesticam reliquit.

Appellabatur è Comite Orientis ad P.P. qui erat in Comitatu, & Quæstorem palatij causa inseruiebant, officium Præfecti, & scrinium epistolarum: Hoc enim erat generaliter statutum, vbicunque à spéctabili appellabatur. Mulctar Comes Orientis tãtum in VI. auri vncijs. *l. fi. §. 1. C. de modi mulctan.* quę est ferè summa 55. nostrorum aureorum: alij spectabiles in tribus tantum vnciis.

Soluit Comes Orientis pro codicillis suę administrationis sacro cubiculo solidos 63. Primicerio Tribunorum notariorum, cum quartuor scriniariis sacri Latereuli solidos 50. eius adiutori, tres, officio Pręfectorum prętorio 80. tota hęc summa est solidorum 196. *in §. quantam. Nouel. 8.* In foro Comitis Orientis 40. tantum aduocati orabant, qui non minus quinquennio iuri operam dedissent: Horum primus per biennium fisci patronus creatus, *l. iubemus. C. de aduo. diuer. iud.* ex publico salarium fermè aureorum 600. percipiebat, quod Kalen. Octob. soluebatur, quemadmodum & aduocatis P.P. *l. per hanc. C. d. tit.* Incipiebat fisco Kalen. Aprilis patrocinari, *d. l. per hanc. eo. tit.* & finito biennio, nullius, nisi propinquorum causas tuebatur. Priuilegium habebat, ne milites, aut alios hospitari teneretur, *d. l. iubemus.*

NOTI-

NOTITIA.

COMES ORIENTALIS CVM INSIGNIBVS.

Palestina *Phœnice* *Syria* *Cyprus* *Cilicia.*

Palæstina secunda *Palæstina salutaris* *Phœnice libani* *Eufratensis* *Syria salutaris*

Osrhœna *Mesopotamia* *Cilicia secunda* *Isauria* *Arabia.*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Comitis Orientis, Prouinciæ infrascriptæ.

PAlæstina.
Phœnice.
Syria.
Cyprus.
Palæstina secunda.
Palæstina salutaris.
Phœnice Libani.
Eufratensis.
Syria salutaris.
Osrhoëna.
Mesopotamia.
Cilicia secunda.
Isauria.
Arabia.
Officium autem viri spectabilis, Comitis Orientis habet ita.
Principem de schola agentium in rebus ducenariorum, qui adorata clementia principali, cum insignibus exit.
Cornicularium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
A libellis.
Subadiuuas.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

OMnes Orietis pro insignibus, duorum Principum effigies in summo auratæ columnæ præferebat, & librum purpura tectum, atque, (vt in Proconsule Asiæ dictum est,) abaco impositum: Manuscripti codices argenteum eius tegumen ostendunt, cuius summum aurea fascia cingit. In vmbilico aureæ tabellæ, aureus itē Principis vultus includitur. Abaci tapetum est, vt Proconsulum cæruleum. Infra verò depictæ sunt XV. imagines mulierum, vario vestium habitu amictarum, quæ totidem prouincias Comiti patentes referunt, sola Palæstina purpuream togam gestat: Aliæ, pallium, aut pallam auream, vel viridem aut purpuream: Omnes auream coronam in capite pro more prouinciæ comptæ, & ante pectus vas aureis plenum, Tributorum exigendorum à Comite typum manibus gestant. Aliquæ collo monile baccatum tenent, sola Isauria velut caput tegit. In Vrsini codice omnes pallijs partim cæruleis, partim viridibus, aut purpureis indutæ, capillis per humeros sparsis, aureum folium supra frontem gestant. In Madruciano cæruleis pallijs velatæ spectantur. Tres verò harum prouinciarum facti sunt ordines, & quinæ in singulis ordinibus recta linea collocatæ. Quinque superiores sunt Consulares, videlicet Palæstina, Phænicæ, Syria, Cyprus, & Cilicia. Reliquæ X. sunt Præsidum, & omnes clarissimorum, exceptis vltimis Isauria & Arabia, quæ sunt perfectissimorum, & ideo in indice præsidales non connumerantur. Hæc in magistratus codicillis depingebantur, & forte ante Comitem progredientem præferebantur, *l. 4. C. de murile.* certè in auditorio coram populo pro tribunali retinebantur.

Aliud insigne Comitis præcipuū erat ensis, quo accinctus ibat, sed eo Proconsules carebant, *Dion. lib. 53.* Imperabat enim non tantum populis, sed & militibus, *Nouell. 27. de Comite Isauriæ.* Cassiodorus, *li. 7. in formula comitiuæ prouinciæ.* Quamuis inquit, omnium dignitatum officia à manu secludantur armata, & ciuilibus vestibus videantur induti, qui districtionem publicam docentur operari, tua tamen dignitas, & terroribus ornatur, quæ gladio bellico, rebus etiam pacatis accingitur: Vide quo iudicio fueris euectus, quando alijs vigorem fasciū videamus esse creditum, tibi autem ab ipsis legibus ferrum constat esse porrectum: Rem cruoream dederunt animo pacato, vt & noxij nimium metuerent, & læsi de optata vltione gauderent. Hæc illē. Alia præterea præsidum ornamenta, oempē fasces cum argentata securi, vehiculum item argentatum, & alia huiusmodi habebat.

Sexcentos verò apparitores tenebat, *l. vnic. C. de apparitor. com. Orien.* qui sine sacra probatoria creari non poterant, sicut nec alij illustrium & spectabilium magistratuum cohortales, *l. pen. & fin. C. de diuers. offic.* Probatoriæ sunt literę à Notarijs scrinij epistolarum scriptæ, & manu Principis subscriptę, quibus apparitores officio Comitis Orientis aggregandos comprobabat, *l. probatorias, C. de tu. de diuer. offic.* Hæc subscriptio encausto tātùm fiebat: Is erat liquor cocto murice, & trito cinchylio cōstans, qui vicem attramenti, cum tamen purpureus esset, exhibebat, *vt in l. pen. C. de diuer. rescrip.* Hoc fortè fiebat encaustica pictura, cuius Plinius, *lib. 35. cap. 11.* meminit, non igne, vt aliqui existimant, tabula inusta. Habet hic Comes in officio Principem, inquit Notitia: de schola agentium in rebus ducenarium, qui adorata Clementia principali, cum insignibus exit: Hæc in officio Proconsulis Achaiæ sunt interpretatus: sed hic fortè addendum, exit (transacto biennio) quemadmodum ibi legitur, & infra in officio Vicarij Ponticæ: Hunc sequebantur Cornicularius, Cōmentariensis, Adiutor, Ab actis, Numerarij, A libellis, Subadiuuæ, Exceptores, & cæteri officiales. Hic etiam, vt Proconsulibus cura epistolarum emittitur, cuius loco, Subadiuuæ positi videntur. Ad hoc officium Alytarchiæ, vel secundum aliquos Lyciarchiæ munera spectabant: Ideoque horum occasione aliqua de his, & de Syriarchis sunt dicenda, quorum iura non semel meminerunt, *l. 1. C. de offi. Comit Orient. l. 1. C. de naturalibus liber. l. athleta. §. 1 ff. de excusatione tutor.*

DE LYCIARCHI, ET SYRIARCHI muneribus & ludis.

CAP. CV.

LYciarchus, Syriarchúsque suarum prouinciarum sacerdotes, pro illarum, vt opinabantur, salute, sacra procurabant. Idcóque initio magistratus munera edere consueuerant, id est gladiatores inter se, & cum feris in amphitheatro committere, vt Tertullianus de spectaculis refert, *tu. de muner.* In actis Proconsularibus martyrum, *apud Cæsarem Baron. Card. an. 290.* legitur Numerium Maximum Proconsulem Ciliciæ iussisse Terentiano Ciliciæ sacerdoti, vt munera ederet, & illum plures emisisse feras, quæ multorum corpora deuorarunt: cùm verò martyres non tangerent, præses iussit Terentiano, vt munus gladiatorum ederet, à quibus martyres sunt confossi. Ludos etiam Circenses, equorum cursus, & theatrales in scenis, exercebant. Qui à Lyciarcho editi, sub Comitis eiúsque officij cura ordinabantur: Syriarchi verò ludi à Syrię Rectore procurabantur, *l. 18. C. de off. Comit. Orientis.* De Lyciarchis hęc Strabo, *lib. 14. Geograph.* Lycij, inquit, adeo ciuiliter & continenter viaerunt, vt feliciter vsque ad Italiam in mari imperauerint, & in nullo turpi lucro se extulerunt, sed in patrio more Lyriaci conuentus permanserunt. Sunt quattuordecim vrbes, quæ in eo suffragium ferunt, & in commune comitium ex qusque ciuitate conueniunt, & quod maior pars comprobārit, decernunt, Maximæ ciuitates tria habent suffragia: Mediæ duo: Aliæ vnum. Eadem pro portione tributa pendunt, aliáque munera subeunt. & paulò post. In conuentu primum eligitur Lyciarchus, id est Lyciæ præfectus: post alij vrbium magistratus, iudicia in communi fiunt prius de bello, & pace, & foclis belli consultabant: nunc id eis non licet, sed in Romanorum est potestate: sub quibus positi imaginem antiqui magistratus retinuerunt creandi Lyciarchi, qui non amplius, vt olim imperat, sed sacerdotio fungens ludis publicis præest: Hæc ille. idem in pluribus aliis prouinciis fiebat, in quibus negocia publica legati ciuitatum tractabant, ad quorum conuentus plura Principum rescripta extant, vt Adriani, *in l. 37. ff. de iudic.*

siue

siue Pii Antonini, *in l.5.ff.ad l. Iuliam de vi publ.* τῷ κοινῷ τῶν Θεσσαλῶν πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Θρακῶν *& in l.1.§.1.ff.de appellation.* τῷ κοινῷ τῆς Ἀσίας *l.6.ff.de excusationib.tut.* Alexandri, τῷ κοινῷ ἐν Βιθυνίᾳ ἑλλήνων, *l.25.ff.de appellationib.* id est communi seu vniuersitati Thessalorum, Thracum, Asiæ, & qui in Bithynia sũt Græcorum, ita eorum comitia appellant, in his etiam causæ tractabantur, & sacra à Lyciarcha & Syriarcha fi.bant. Tertullianus, *lib.de spectaculis.* Quid ergo, inquit, mirum si apparatus agonum Idololatria conspurcat, de coronis profanis, de sacerdotalibus Præsidibus, de collegiatiis ministris. Sic Pausanias, *lib.2.* Sacra, ait, Ioui Nemæo Arglui in Numæa faciunt, eique certum sacerdotem deligunt, & armatis vitis cursus certamina, proponunt in ipso Numæorum conuẽtu. Hęc ille. Dubium verò est, quomodo Lyciarchi sacerdotis munera, & ludos, officium Comitis Orientis, Leonis A. iussu, *in l.vnic. C. de aff.Com.Orient.* curaret, cum Lycia non ad Orientis Comitem, sed Vicarium Asiæ spectet: Cuiacius vit doctissimos, *lib.2.obser.13.* Leonis illud Rescriptũ *d.l.vnica,* deprauatum esse ait, & ex vetustis codicibus, pro Lyciarchiæ legeodum Alytarchiæ. Fuit autem, inquit, Alytarcha sacerdos Antiochię in Syria: ita dictus, quod in ludis, qui in honorem deorum fiebant τοῖς ἀλύταις, id est mastigophoris præesset; eius fit mentio in Legibus, *in leg. vltim. Cod. Theod. de expens. ludor. l.12. C.Tho.de iure fisci, & l. vltim. Cod. de cupressis ex luc. Daphn. secundam correctiorem lectionem,* & auctor est Phauorinus, ipsum qui olympica certamina ordinabat, Alitarcham dictum. Similia sacerdotia Modestinus recenset, *in l.4. Athleta, par.6. de excus.tutor* scilicet Asiarchiam, & Bithiniarchiam, & Cappadocarchiam, prnut in Græco archetypo legitur, quę sacerdotia gentium esse dicit, seu gentilium, & ita etiam appellat Strabo in calce sui operis, εἰσὶ δ' ὲ καὶ δυνάσται τινὲς, καὶ φυλάρχοι καὶ ἱερεῖς ὑπ' αὐτοὺς, id est, sunt autem Principes quidam sub ipsius phylarchi, & sacerdotes. Horum & Phœniciarchorum Cõstantinus Iustinianúsque meminerunt, *in l.1.C.de naturalib.lib. Edicto. 4. de magistratu. Phœnicia Liban. Nouell.89.§.vlt.* Asiæ quoque sacerdotiũm nominatur à Papiniano, *in l.6.de vacan.muner.* & ab Hermogeniano prouinciæ, sacerdotium vocatur, *in l.17.de munerib. & honoribus* Eusebius porro Cæsariẽsis *lib.4.ecclesiastic.histor.c.15.* narrat, rogatũ fuisse Philippicum Asiarcham: vt Leonem emitteret in Polycarpum, & ille negauit sibi licere, quod munus suę editionis exijsset. Ruffinus Asiarchiam munerarium vertit: sumptus enim in edenda munera ipsi Phœniciarchi faciebant. Alexander A. *in l.vnic.C.de pericula success.parent. lib.10.* Si de proprio tuo, inquit, patrimonio muneris editionem tuo nomine pater tuus repromisit, ideoque etiam sacerdotem te creari impetrauit: onus erogationis cõmune omniũ hæredum eius esse preses prouinciæ nõ ignorabit. Idem Honorius A. *in d.l.fi. C.T.de expens.ludor.* iudices, inquit, in ludis duos aureos non excedãt, exceptis Alytarchis, Syriarchis, itẽq; Asiarchis, quorũ nomẽ votiuæ festiuitatis solẽnitas dedicabat, *l.103.C.T.de Decurionib.* Constantinus verò, & Gratianus AA. *in l.46.75.C.Th.d.tit.* nec nõ alij *in l.nõ distinguemus. §.sacerdotio, ff.de arbi.l.1.§.1.ff.ad l.Iul.de ambit.l.pen.C.de pact.l.33.& 51.C.de episc.& cler.l.pen ff.de vacat.muner.* hæc simpliciter sacerdotia vocant. Coronam auream in capite, togam auro purpuráque intextam hi sacerdotes gestabãt. Tertullianus, *de idololatria,* Eodem more, ait apud Ægyptos & Babylonios insignia erant dignitatis, quo more nunc prætextæ, vel trabeæ, vel palmatæ, & coronæ aureæ sacerdotum prouincialium.

De ijs ornamentis intelligit Valerianos A. *in l.4.C.de iniur.* ad Vindium prouinciæ cuiusdam sacerdotem factum scribens, Atrocem, inquit, sine dubio iniuriam esse factam manifestum est, si tibi illata est, cum esses in sacerdotio, & dignitatis habitum & ornamenta preferres. Hactenus de Comite Orientis, Lyciarchis & Syriarchis: nunc de prouinciarum Rectoribus qui ipsi parebant, est differendum; & iuxta Notitiæ ordinem, à Consularibus vt dignioribus auspicati, ab eo qui Palæstinam regebat incipiemus: deinde ad Præsidales Præfectissimorum prouincias veniemus.

DE CONSVLARI ET POSTEA PROCONSVLE PALÆSTINÆ, eiúsque insignibus.

Cap. CVI.

PRIMVS inter Orientis Rectores qui Comiti parebant, Consularis Palęstinę recensetur; eadem Iudæa dicta ab Oriente, & Septentrione Libano, & Antilibano; Ab occideote parte Phœnicię terminatur: & à Sidone vsque in Gazam, & Arabiã secundam Syriaci littus maris extenditur: A meridie Arabia Petræa cingitur. Latitudo eius à Ioppe oppido ad Thracones mõtes, siue Antilibanum, est circiter millium passuum LX. quam mediam ferè Iordanis fluuius diuidit, Longitudo à fõtibus Iordanis, & monte Libano, vsque ad Bersabeam vrbem atque initium Ægypti, est millium passuum CLX. Plinius ait CLXXXVIII. Clauditur vndiq; montibus hinc abruptis rupibus, & profundis vallibus concursu torrentium, inde altis, & implexis anfractibus sic contractis, vt per angustos colles vix pateat transitus viatori. Appellata est Palæstina à Philistin, quem nos corruptè Palęstinum dicimus. Is descendit à Cham filio Noë, ait D. Hieronymus, *in quæst in Genes.cap.10.* Dirutis Hierosolymis, caput Palæstinæ fuit Cæsarea, ad littus maris Syriaci, cis Iordanem sita, prius turris Stratonis à Stratone Sidonis Rege ædificata, postea Cæsarea à Vespasiano vocata, inquit Iustinianus, *Nouel.103.de Procõs. Palæstina.* quod in eius obsidiones is Cæsar sit appellatus Plinius ait Vespasianum eò coloniam deduxisse, vnde togatus eius populus incedebat, & Palæstinæ imago togata in Comitis Orientis insignibus conspicitur. Iosephus verò, *lib.15. Antiq. iudaica c.10. & lib.16.c.5.* & Ammianus, *lib.14.* ac D. Hieronymus, *in Act. Apost.* in honorem Octauiani Principis eam vrbem ædificatam, & Cæsaream ab Herode seniore vocatam volunt; quam ampliatam mirificè ædificauit, ac templum ibi albo marmore Augusto construxit, & Palæstinæ primæ, *d. Nouell.103.in prin.* vel vt ait Guilielmus Tyri Episcopos *lib 10. belli sacri.cap.15.* secundæ metropolim esse voluit. D. quoque Hieronymus *in epist. ad Pammachium,* Cæsaream Palæstinæ caput appellat, vbi Herodes primi nepos ab Angelo percussus, Cornelius Centurio baptizatus, & Abagus Propheta, *in Act. Apostol. vbi D. Hieronymus,* Zona D. Paulum ligauit, ibidem & milites ad vtrasque

Iordanis ripas sub duce Palæstinæ stationem habebant, Ea demum iuris Italici, id est immunis facta fuit, *l. 1. & vlt. ff. de censib.* Cum verò populo opibúsque abundaret, prius sub Iuliano Apostata Consularem habuit, *l. si quis decurio 24. C. de decurio. l. 55. C. T. eod. tit.* deinde sub Gratiano Proconsulem, *l. 42. C. Th. de appel. l. 28. C. T. quor. appel. non recip. & d. Nou. 103. in prin.* quo tempore in duas prouincias diuisa fuit, siquidem Theodosius in vtraque Palæstina Iudæorum Synedria, seu seniorum, ac magistrorum collegia fuisse scribit, *in l. Iudæorum. C. de Iudæis.* postmodum in tres partes est diuisa: Primam, id est maiorem, cuius metropolis fuit Cæsarea, seu turris Stratonis, & Secundam, cuius caput fuit Samaria, Sebaste, ab Herode Rege dicta, quæ fuit colonia, *dicta l. 1. ff. de censib.* alij dicunt Scythopolim, *Pratum spirituale. cap. 50.* & Tertiam Salutarem, cuius metropolis erat Hierosolyma. Prima tantùm Consularis fuit, reliquæ à Præsidibus regebantur. Hæc prouincia celebris erat Rhetorum atque artium academiis, in quibus se institutum fuisse D. Gregorius Nazianzenus in oratione funebri Cæsarij fratris memorat. Iustinianus verò *d. Nouel. 103.* Palæstinam primam Proconsularem fecit, vt prætexta, id est veste purpura circumtexta, quali & alii Proconsules, & aureo torque, curruque argentato publicè veheretur, & more aliorum Proconsulum sex fasces præmitteret, *l. antepe. ff. de offi. procons.* Viginti duas libras auri, quæ efficiunt fere 2400. nostros aureos à Principe percipiebat, quibus ipse, & assessor, officiumque alebantur; ac stationariorum militum manu & aliorum opera quietam pacatamque regionem tenebat. Ab eo quemadmodum & ab alijs spectabilibus ad P.P. qui erat in Comitatu, & Quæstorem sacri palatii, administrante officio P.P. appellabatur, *l. præcipimus, §. 1. C. de appel. §. 1. in Auth. de adminis. off. in sacr. appel. seu Nouell. 23.* Pro codicillis magistratus soluebat hic Consularis tribus chartulariis sacri cubiculi solidos nouem. Primicerio Tribunorum notariorum 24. Eius adiutori tres officio Præfectorum 40. Hæc colligebant summam solidorum 76. *Nouell. 8.* Proconsul verò vltimo creatus, soluebat quantum alii Proconsules, *d. Nouell. 8.*

Sub finem Notitiæ Orientalis, spectatur Consularis Palæstinæ, habens à dextra abacum purpureo tapeto surrectóque instratum, cui liber mandatorum viridi corio tectus inhæret, propè aurei Principum vultus, aureæ item columnæ; præfixæ astant, quæ sunt eius insignia, ipse in solio ense aurata vagina, balteóque item aurato, accinctus sedet, sinistra hastam tenens, in cuius summo tabula nomen prouinciæ Palæstinæ scriptum ostendit, dextra auratum cornu aureis plenum gerit: quod tributum in primis ex prouincia ab ipso exigendum refert, *Nouel. 103.* In capite galerum cum aureis pinnis phrygiatum præfert. A pede sursum ad poplitem purpureis ocreis per medium auro diuisis indutus, viridi pallio dextrum humerum regit: In manuscriptis supra tunicam cæruleam pallio purpureo amictus, in solio aurato altè sedet. Mandatorúmque liber argento tectus, quatuor auratis lotis constringitur. Alios Consulares iisdem vsos insignibus Notitia monet.

Officium Consularis Palæstinæ hoc habebat, nempe Principem de eodem officio, Cornicularium, Commentariensem, Adiutorem, Numerarium, ab actis, A libellis, Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam, sine annotatione clementiæ Principalis. Hæc Notitia. Eadem ferme verba sunt Theodosij A. ad Florentium. P.P. *in l. pen. C. de cohort. lib.* Nullum, inquit, ex Principe cohortali officiis, vel ad aliam posse militiam adspirare, vel ministeriis sibi contra publicam vtilitatem blandiri, vel ad quamlibet aliam dignitatem ad præiudicium præteriti status accedere concedimus. Hæc ille. Ita enim cohorti erant obnoxii appatitores, vt eam non possent deserere, *l. 7. & l. vlt. C. eo.* Hæc officia militiæ vocabantur, *d. l. 7.* & ideo Notitia dixit, Hos non posse ad aliam transire militiam SINE ANNOTATIONE CLEMENTIÆ PRINCIPALIS. Annotatio erat subscriptio Principis. Leo enim A. *in l. vlt. C. de diuers. offi.* iubet his qui militiæ, id est, officij ordinum iudicum sociantur, edi authenticas scripturas, quæ diuinam, inquit, nostræ pietatis continent adnotationem, id est subscriptionem, & ita in præcedente rescripto idem Leo de officiis loquens, interpretatur, *vt in l. pen. C. eod.* Militiam, ait, sortiantur ex authenticis sacris probatoriis manu nostra subscriptis. Ita verò Princeps subscribebat A M D. id est, Augusti manu diuina, vt apparet in nouella lege Valentiniani, *de homicidio casu facto.* Et quia nostis subscribebat, puncti diuina manu dicebantur illi quorum litteris Imperator subscribebat, *l. 4. C. de aduocat diuersor iudicum.* Hanc diuinam subnotationem appellauit Iustinianus, *l. prima in fin. C. de Iustin. C. confirmand.* Præfata clausula, vt apparitores ad aliam non transeat militiam, in Illustrium, aut spectabilium officijs non reperitur, quia illi cohorti non erant obnoxij, *l. 1. C. de apparitorib. P.P.* alij Consulares, subiicit Notitia, ad similitudinem Consularis Palæstinæ officium habent: hunc enim Consularem tanquam digniorem, aliorum exemplar esse voluit. Ceteras Palæstinas infra inter præsidiales prosequemur. Nunc alias Consulares continuabimus.

DE CONSVLARI PHOENICIAE.

CAP. CVII.

MARCELLINVS, *lib. 14.* de Phœnicia hæc scribit. Accliuis Libano monti Phœnice regio plena gratiarum, & venustatis, vrbibus decorata magnis, & pulchris, in quibus amœnitate celebritateque nominum Tyrus excellit, Sidon & Berythus, iis denique pares Emisla & Damascus, seculis conditæ priscis. Hæc ille. A palmarum copia, quas Græci phœnices appellant, dictam esse Phœniciam Procopius, *in primo de bello Persico,* scribit. Guilielmus Tyri Episcopus, *lib. 13. sacri belli. cap. 2.* ita diuidit. Olim per multa tempora Phœnicia simpla fuit, & vniformis, nunc autem in duas diuisa est, quarum prima maritima dicitur, cuius metropolis est Tyrus, vrbs habens XIIII. suffraganeos: altera verò dicitur Phœnicia Libanensis, cuius metropolis est Damascus, quæ etiam aliquando, dicitur Syria. Hæc iterum Phœnicia postea diuisa est in duas partes, quarum altera dicitur Damascena; altera Emissena: Hæc ille. D. Hieronymus *in act. Apostolor.* Phœnicia, ait prouincia Syriæ est, cuius partes sunt Samaria, Galilaa, & aliæ plurimæ regiones. Galilææ quoque

duæ

duæ sunt, vna gentium vicina finibus Tyriorum in tribu Nephtalim, vbi & Salomon viginti quinque ciuitates donauit Hiram Regi Tyri; alteram circa Tyberiadem, & stagnum Genezaret in tribu Zabulon: Hæc D. Hieron. tota regio inter Palæstinam & Syriam Palmirenam trianguli speciem præbet, Ab Oriente habet fontem Eleutheri, & Chrysorhoæ caput, à Meridie montem Libani: ab Occidente mare Ægyptium, vbi in latum extenditur, Phœnicia maritima, à Corsæo fluuio cincta, vbi Biblus, & Tripolis, Berythus ac Sidon, Cōsularem habuit, qui Tyri residebat: altera Phœnicia Libani præsidem, itaque Diocletianus ad Crispinum, *l. 3. C. de diuer. rescript.* & Constantinus ad Marcellinum *in l. vnic. C. de form. & imp. fabl.* Phœniciæ Præsides scribentes, de hac intelligunt. Iolianus verò Apostata, Iulianum *l. 5. C. Theod. de decurionib.* & Valentinianus Leontium, *l. 9. C. T. de lustra. coll. st.* Phœniciæ Consulares vocantes, de maritima loquuntur, quam & Iustinianus inter Consulares recenset, *Nouel. 8. in Notitia.* in ea etiam Dux cum pluribus Equitum peditumque copiis castrametabatur, vt Phœniciæ maritima Tyrus metropolis esset ab Hadriano Paulus Tyrus rhetor ad eum legatus profectus impetrauit. *Suidas in ver. παῦλος τύριος. Alciat. lib. 14 parerg. cap. 15.* Postea Theodosius Iunior Berythum eiusdem prouinciæ metropolim fecit, *l. 2. C. de metropo. Berytho.* Itaque duas metropoles habuit, sicut Pontica Amasiam & Neocæsaream, *Nouell. 28.* sequitur Syriæ Consularis, & ipse Comiti Orientis subiectus.

DE CONSVLARI SYRIÆ PRIMÆ.

CAP. CVIII.

SYRIA Septentrionem versus, Cilicia, & Amano monte terminatur: ad Orientem Euphrate ab Occasu Syrio & Aegyptio pelago: à Meridie Arabia Felici, & Aegypto. Plinius terrarum maximam appellat. Sub ea Palæstinam, Phœniciam, & Mesopotamiam complexus: Marcellinus verò *lib. 14.* sub Cyria Comagenam seu Euphratensem Phœnicem, & Palæstinam comptehendit. Eius latitudo inter Ciliciam & Arabiam est 470. milliū passuū. Longitudo 525. Antea Assyria dicta, ab Assur, cuius metropolis est Damascus, inquit D. Hieron. *in quæst. ad 10. c. Genes.* vbi Syriæ præses degebat. Ante Hadrianum hæc vna prouincia fuit, cui Augustus Saturninum mox Cirinum, Quintilium, Varrum, & alios legatos præfecit, *Lucæ 2. Ioseph. & Aegesipp. de excid. vrb. Hierosolymit.* sub Claudio Cęsare, defuncto Rege Sohemo Ituręę, & mortuo Agrippa Iudæa Syriæ sunt additę, vt auctor est Tacit. *li. 13. & 18.* & Ioseph. *in 19. anti. c. vl.* Imperante Nerone Consularem habuit, vt auctor est Tranquillus, Indęi, inquit, cęso prępolito insuper Syrię Consulatem suppetias ferentem, rapta aquila fugauerunt. Hęc ille. Eodem titulo hanc prouinciā Catilium Seuerum sub Hadriano administrasse puto; *l. 1. C. de testa. Spartia. in Hadriano.* qui, inquit Spartianus, eam à Phœnicia separare voluit, ne Antiochia, quam odio prosequebatur, ciuitatum metropolis diceretur. Ea regio Libano monte intersecta, in duas prouincias scinditur Phœniciam, & Syriam Cœlem, id est cauam Syriam, sic dictam, quia inter duos montes clauditur. Demùm exclusis Iudęa, & Phœnicia tres prouinciæ factæ: Syriæ in plurali sunt appellatæ, *l. 7. §. quibusdam. ff de interd. & relega. l. 3. ff de censib.* & in tres diuisæ: Syriam Cœlem, quæ prima nuncupatur, & Consularem habebat, Palmyranam seu salutarem secundámque Syriam dictam; & Comagenam seu Euphratensem propè Amanum montem. Ammian. *li. 14.* Post Osrhoenam, inquit, Comagena, nunc Euphratensis assurgit Hierapoli vetere, Nino, & Samoata ciuitatibus amplis, & illustribus. Deinde Syria per spaciosam inter partes diffusa planiciem. Hāc nobilitat Antiochia mundo cognita ciuitas, Laodicea, Apomea, & Seleucia: post hanc acclinis Libano monti Phœnice reglo. Vltima terrarum est Palęstina, per interualla magna patentia, cultis abundans terris, & nitidis. Quibus verbis, quatuor Syrias describit, Phœnicia, & Iudæa inclusis, sed exclusa Palmyrena. Notitia Syriam Cœlem siue primam Consularem ponit, Euphratensem seu Comagenam, & Syriam salutarem, seu secundam: Præsidales: Iustinianus verò, *in Nouella 8. in Notitia.* primam & secundam Syriam Consulares statuit, Euphratensem Præsidalem. Quæ ergo à Notitia simpliciter Syria vocatur, est Cœles, quæ prima à Leone Imperatore nuncupatur, *in l. vnic. C. de assic com. Orient.* & hæc diuisis Syriis Consularem habuit. Constantinus enim Hieroclem, & Theodorum Syrię Consulares appellat. *l. 6. C. Th. de ia, sfc. & l. 78. C. quor. appellat. non recipiānt.* Marcellinus, *li. 14. & 15. ad fin.* Theophilum, Valentinianus Festū, *l. 3. C. de cohortalib.* Huic sub Antonino Caracalla Claudius Thriphoninus Iureconsultus præfuisse creditur, *l. 1. C. de Iudæis.* sub Diocletiano Arcadius Charisius, & ipse Iureconsultus illi ius dixit, *l. 9. C. de quæstionib.* Sub Constantino Dalmatius eius fratris filius, *Eutrop. & Nicephor lib. 8 c. 48.* Postremò Iustinianus banc prouinciam com Cyrrhestica regione Comiti Orientis regendam commisit. *§. hoc autem ipsum Nouel. 8. §. quia verò dua. Nouel. 20.* Huius Metropolis erat Antiochia, omnium totius Orientis ciuitatum nobilissima. Tacitus, *lib. 18.* Discessere, inquit, Mucianus Antiochiam, Vespasianus Cæsaream; illa Syriæ, hæc Iudeæ caput est. Herodianus libro secundo scribit Syriorum gentem esse leuissimam, pronamque ad res nouandas, ac ludis oblectari. Hactenus de Consulari Syriæ primæ Nunc vt Notitiæ ordinem seruemus, aliis Syriis Præsidialibus intermissis, cæteros Orientis Consulares prosequemur: & Cypri Consularem continuabimus.

DE CONSVLARI CYPRI.

CAP. CIX.

CYPRVS Insula in Pamphilio mari sita, à Cypro Cynirij, & Veneris filio est appellata, vt Stephanus de vrbibus & insulis, & de coloniis Ægyptiorum, Constantinus Porphyrogenneta tradit. Addit eam XIII. vrbes habuisse, Constantiam metropolim, Citium, Amathum, Cyreneam, Paphum, Arsionem, Solos, Lapithum, Cerbeam, Tamasiam, Trymithum, ex qua S. Spiridon & Carpasus prodiere. Diuersis Regibus paruit, inter quos fuit Dæmonicus,

ad quem Isucrates orationes scripsit, donec ad Reges Ægypti, & inde ad Romanos peruenit, vt infra dicetur. De hac ita Marcellin. *libro* 54. Cyprum insulam, inquit, procul à continenti discretam, & portuosam, inter municipia crebra, vrbes duæ faciunt claram, Salamis & Paphus altera Iouis delubris, altera Veneris insignis. Tanta autem tamque multiplici fertilitate abundat rerum omnium, vt nullius externi indigens adminiculi, indigenis viribus à fundamento ipso carinæ ad supremos vsque carbasos ædificet onerariam nauem, omnibúsque armamentis instructam mari committat. Nec pudet dicere, auidè magis hanc insulam populum Romanum inuasisse, quàm iustè. Ptolemæo enim Rege fœderato nobis, & socij ob ærarij nostro angustias iusso sine vlla culpa proscribi, ideoq. hausto veneno voluntaria morte deleto, & tributaria facta est, velut hostiles eius exuuiæ classi impositi in vrbem adductæ sunt per Catonem. Hæc ille. Ob penuriam ergo ærari; Rom. à Pub. Clod. Trib. Pleb. lege lata est publicata, & mortuo Ptolemæo eius & Ægypti Rege, à M. Catone in prouinciæ formam redacta, primúsque eam C. Sextilius Rufus Quæstor iure prætorio administrauit; Deinde Ciliciæ attributa à Proconsule est administrata, Strabo *lib.* 14. *in fin. & 17. in fi.* eam prætoriam fuisse scribit, aliquando tamen à Proconsulibus rectam ex marmoribus constat, & D. Lucas *Act.* 13. à Sergio Paulo Proconsule eam sub Claudio administratam fuisse refert. Demum Consularem habuit, qui pro codicillis magistratus pendebat quantū alij Consulares, *Notitia Nou.* 8. In sacris literis chetim vocatur, quia is primus ibi vrbes condidit, à quo Cithium oppidum tempore D. Hieronymi extabat, vt ipse in locis Hebraicis narrat. Appellabatur olim à Consulari Cypti ad quæstionem exercitus Iustiniani; Deinde cautum est, vt ad eum & Quæstorem palatij prouocaretur, *Nouel.* 41.

Auctor est Nicephorus, *lib.* 16. *cap.* 37. imperante Anastasio corpus D. Barnabæ Apostoli in Cypro sub arbore siliqua inuentum, super cuius pectore Matthæi Euangelium ipsius D. Barnabæ manu scriptum iacebat, hac de causa Cyprii ab Antiochiæ Archipræsule, cui suberant, fuere liberati, itaque tum Metropolitanum habere cœperunt. Id Iustinianus in gratiam Theodoræ coniugis Cypriæ confirmauit, *d. cap.* 37.

DE CONSVLARI CILICIÆ PRIMÆ, ET PRÆSIDE secundæ.

Cap. CX.

VLTIMVS sub Comite Orientis Consularis est Ciliciæ: hæc ab Oriente Amano monte à Syria celæ separatur, à Septentrione parte Armeniæ & Cappadociæ, ab Occidente Pamphilia, à Meridie Issico sinu terminatur. Eam Marcellinus *lib.* 14. ita describit: Superatis Tauri montis verticibus, qui ad Solis ortum sublimius attolluntur Cilicia spaciis porrigitur latè distentis, diues bonis omnibus terra, eiusque lateri dextro adnexa Isauria; & infrà. Hæ duæ prouinciæ bello quondam Pyratico cateruis mixtæ prædonum à Seruilio Proconsule missæ sub iugum, factæ sunt vectigales: Hæc ille. Idem Sext. Ruffus; Cilicia, & si pars Asiæ minoris, Orienti tamen attributur, non Asianæ. Eius metropolis est Tharsus D. Pauli Apostoli patria, & Proconsulis sedes, quæ Cidno fluuio intercisa, vulgò Terassa nuncupatur. Prouincia Carmania dicitur, à Carmanis Turcis qui eā an. 1250. tenuere, donec à suæ sectæ hominib. expulsi sunt. Huic olim Procōsul imperabat: Nam Cicero, Plinius, & alij Ciliciæ Proconsules, aut eorum loco fuere. Hadriano imperante Viuium Varum legarum habuit, *l. 1. §. 1. ff. de testib.* deinde Benidium Rufum, *l. 2. in fin. ff. de iure immuni.* sed dubium tantum esset Consularis, an postea à M. Antonino fit facta: Is enim prouincias inquit Capitolinus, ex proconsularibus Consularibus, aut ex Consularibus Proconsulares, aut prætorias pro belli necessitate fecit. Certè sub Antonino Caracalla Rutilianus Ciliciam Consularis regebat, *l. 1. C. de generali abolitio.* Vopiscus Aurelianum, Constantino imperante Proconsulem Ciliciam rexisse scribit. Duplex verò Cilicia fuit, *l. 5. C. de tempor. appellat.* Campestris Cilicia prima dicta, & Thrachæa Cilicia secunda. Prima à Consulari regebatur, *Nouel.* 8. in *Notitia*, cuius metropolim Tharsum fuisse diximus. Secunda à Præside, *l.* 14. *C. T. de appellat. l. 1. de inoffic. dotib. d. Nouel.* 8. cuius metropolis Amanarza vrbs antiquissima fuit. Strabo. *lib.* 14. Cilicia, inquit, quæ extra Taurum est, diuiditur in Ciliciā Thrachæam, id est asperam, & Campestrem. Thrachæa oram maritimam perangustam habet, & nullum, vel raro locum planum, ei Taurus imminet, parum frequena incolis vsque ad latera Boreália, quæ circa Isauriam sunt, & Homonodes vsque in Pisidiam: Eadem Thrachiotis dicitur, & incolæ Thrachiotæ, Campestria verò, à Solis, & Tarso Issum vsque portendit. Hæc ille. *Ptolem. lib.* 5. *cap.* 8. *Plin. lib.* 5. *cap.* 27. Hanc inter Consularem, & aliam inter præsidalea etiam Iustinianus recenset, in *Nou.* 8. *in Notitia.* Ciliciam Thrachæam antea Regibus cnnceſſam in prouinciæ formam Vespasianus conuertit. Trāquillus, *c.* 8. *in Vespasiano.* Thrachæam, inquit, Ciliciam & Comagenam ditionis Regiæ vsque ad id tempus, in prouinciæ formam redegit, vulgo codices sunt corrupti, pro Thrachæam enim legunt Thraciam, quæ longè ante Romanis paruerat, id & Pub. victor, *in Vespasiano*, comprobat. Syria, ait, Palæstina, necnon Cilicia Thrachæa, & Comagene, quam Augusthophratensem nominamus, prouinciis accessere, additique sunt Iudęi. Hanc Ciliciam Dario Persarum Regi 50. talenta olim pro tributo soluisse, Herodotus *in quinto*, est auctor. Cilicea insignes nautæ & piratę fuere, ac nauibus plurib. M. D. cum sociis mare vexarunt, donec à Gn. Pompeio sunt extincti, *Plutarchus in Pompeio*, eorum mores in prouerbia abierunt *Cilix haud facile verum dicit. Cilicij sermones, Cilicium exitium. Cilicij Imperatores.* Ciliciæ primæ Rector pro codicillis magistratus soluebat, quantum alij Consulares: Secundæ quantum Præsides, *dict. Nouell.* 8. *in Notitia.* Hi sunt e onsulares, qui Comiti Orientis suberant: nunc de aliis eius præsidibus est dicendum, & à reliquatum Palæstinarum rectoribus auspicabimur.

D 5

DE PRÆSIDIBVS, II. ET III. PALÆSTINÆ SALVTARIS.

CAP. CXI.

SVa eodem Comite præsidem habuit secunda Palæstina, cuius metropolis fuit Samaria, postea ab Herode Rege, Sebastæ appellata, id est Augusta. Hæc regio inter Galileam, & Iudęam sita à Iosepho Samaritis, ab aliis secunda Palæstina vocatur. Tertia verò Palæstina sub eiusdem Comitis imperio ab alio præside regebatur, qui à salubribus aquis, salutaris est dicta. Hæ reperiuntur propè oppidum Emaus postmodum Nicopolim à Romanis vocatum ob victoriam contra Iudæos obtentam. Sozomenus, *lib. 5. c. 21.* Ante hanc vrbem, inquit, in trinio, vbi Christus cum Cleopha post resurrectionē incedens; simulabat se ad alterum pagum contēdere: Fons est quidem salutaris, in quo non homines modo, qui ægrotant loti curantur, sed & alia pariter animalia diuersis detenta languoribus emundantur, quod ex eo contigisse traditur, quia Christus ad fontem cum discipulis pedes lauauit, Vnde aqua facta est diuersarum medicamen passionum. Iosephus verò *lib. 4. belli Iudaic.* id naturali aquæ virtuti non miraculo tribuit. D. Hieronymus, *de locis Hebr.* est ait, in tribo Aser, villa quædam nomine Sechanea in quintodecimo à Cæsarea lapide, sita in monte contra Orientalē plagam, in qua & lauacra dicūtur esse salubria. Marcellinus *lib. 24.* loquens de Palæstina, In his inquit tractibus nauigerum nusquam visitur flumē, at in locis plurimis aquæ suapte natura calentes, emergunt ad vsus aptæ multiplicium medelarum Hæc ille. Idem tradit Gulielmus Tiri Episcopus, *lib. sacri belli 7. cap. 14. & lib. 13. cap. 2.* Iosephus quoque *lib. 17. antiq. Iud. c. 8.* scribit aquas calidas apud Callirroen vltra Iordanem fluuium, præter vim medicā poto quoque iucundas fuisse. Epiphanius cōtra Ebionitas *hæres. 30.* proficiscuntur, inquit, ad Gadara ad aquas calidas, quo loco singulis annis conuentus celebratur. Accedūt enim vndequaque, qui lauare volunt ad dies aliquot. morborum videlicet deponendorum gratia. Hæc ille. Huius prouinciæ metropolis fuit Ælia Capitolina, ita ab Aelio Hadriano, qui eam restituit, appellata, prius Hierusalem dicta. His tanquam minoribus regionibus Præsides imperabāt, quorum officiā & insignia erant vt aliorum Pręsidum. Vnde Pilatus, quandoq; pręses, quandoque Procurator Iudeæ vocatur. Primam & Secundam Palæstinā inter Consularea Nouella 8. recenset. Tertiam verò, quæ salutaris à Notitia nuncupatur inter præsidales: vnde apparet Iustiniano imperante prouinciarum formam mutatam fuisse, quemadmodum & in secunda Syria est dictum.

DE PRÆSIDE PHOENICES LIBANI.

CAP. CXII.

ALTERA est Phœnicia Libani dicta, quæ ab eo monte incipit Libanensis ab Honorio vocatur, *in l. 10. C. de adsi. priuat.* Libanos à Libano, id est thure, quod producit, est appellatus, Arabiam contingit, ait Ptolemæus. Ad eius radices & Iordanis fontes est Cæsarea Philippi, ab eo in honorem Tiberij Cæsaris condita, & cognominata. Totius prouincię Metropolis erat Damascos, vrbs nobilis, vt refert D. Hieronymus, quę quondam, ait, in omni Syria tenuit principatum, vt nunc Saracenorum metropolis perhibetur, vnde & Rex eorum Naumas famosam in ea sibi gētique suę basilicam dedicauit, Christianis in circuitu cibus Baptistę Ioannis ecclesiam frequentantibus. Hęc D Hieronymus, *de locis Hebr. in Act. Apost.* Hęc prouincia pręsides habuit Crispinum sub Diocletiano, *l. 3. C. de diu. rescript.* & Marcellinum sub Constantino, *l. vnic. C. de formula & imper. sublat.* Verum Iustinianus illi Moderatorem spectabilem virum dedit, qui decem libras annuas pro annonis ex scrinio Phœniciæ percipiebat. *Edicto 4. Iustinia. de magistratu Phœnicia Libanica.* Ea summa efficit fermè nostros 100. aureos Præterea milites Terriodalmatas dictos, cum onere exigendorum tributorum habuit, nihilque prò codicillis magistratus Primicerio Notariorum soluebat. Degebat in hac prouincia & Dux cum militibus. sequuntur Syriarum præsides eidem Comiti parentes.

DE PRÆSIDIBVS EVPHRATENSIS SYRIÆ, ET SALVTARIS.

CAP. CXIII.

SYRIA olim Comagena, postea Euphratensis nuncupata, ad Euphratem porrigitur: vt ait Ammianus, *lib. 14.* Procopius, *lib. 5. de bello Persico,* Regio, inquit, Samosatis iuxta Euphratem est iam dudum Comagena, nunc autem ex fluuii nomine Euphratisia vocata. Hæc ille. Antiocho Comagenorum Rege defuncto, eam Tiberius Cæsar Roma. Imperio adiecit, & illi Q. Seruæum Pętorem dedit, sicut Tacitus *in 2.* refert. Sed Tranquillus Vespasianum, eam in prouinciam redegisse scribit. Huius metropolis est Samozata Luciani patria, vbi Euphratis pons. Euphratensem hanc regionem Notitia, & Honorius *l. per prouinci. 5. 10. C. de adsfic.* vocant Augustam Euphratensem Leo Imperator, *in l. vlt. C. de diuer. offic.* De hac ita Aulius Victor, *in Vespasiano.* Comagena, inquit, quam hodie Augustam Euphratensem vocant: ab Euphrate fluuio, cui adiacet, est appellata, sicut Libanensis: Hæc ille. Augustus suum illi nomen addidit quando Armeniam cum signis M. Crasso ademptis recuperauit præsides Euphratensis, & Syriæ salutaris, soluebant pro Codicillis magistratus vt alii præsides nempè Chartulariis cubiculi solid. 9. primicerio Tribunorum Notariorum XV. eius adiutori tres officio P. P. Orientis XXXVI.

Vltima est Syria salutaris à salubribus aquis in ea scaturientibus appellata: Ammianus, *lib. 14.* In his, inquit, tractibus nauigerum nusquam visitur flumen: at in locis plurimis aquę suaptè natura calentes emergunt: ad vsus aptæ multiplicium medelarum. Hæc est Palmyrena, Syria secunda ab Anastasio vocata, *in l. petitiones, C. de aduoc. diuer. iud.* In huius Præsidis foro 30. aduocati patrocinabantur, quorum primus per biennium fisci aduocati officio fungebatur, eo tempore exacto, amplius non patrocinabatur, ab onereque hospitandi immu-

DE PRÆSIDE, ET MODERATORE Arabiæ. CAP. CXVI.

Rabia à Septētrione Eufratem habet: ab Oriente montes Babyloniæ, à Meridie Arabiá fælicem, ab Occidente Iudęá. Hanc primus Romanorū Ælius Gallus ab Augusto missus armis subegit. Rebellantem Traianus in prouinciæ formam redegit *Sex. Ruff. u.* Seuerus rursus ipsos domuit, etsi aliud Dion refert. Triplex est Arabia, Fœlix, quam nunquā ingressi sunt Romani, nec de illa hic sermo habetur: Alia est Arabia deserta, quæ nec ad nos pertinet: Tertia Petręa dicta, cuius metropolis erat Bostra vulgo Bussereth dicta, vbi legionem fuisse Ptolemæus scribit, quæ erat tertia Cyrenaica. Alij volunt Petram prouinciæ caput fuisse, vnde Petrensis Arabia, vel Petræa vocatur, sed id antea fuerat. Bostram enim Iustinianus *Nou.* 101. postea eius metropolim fuisse innuit. Huic præerat Præses, qui etiam ducis officio fungebatur perfectissimus nuncupatus, vt infra in Duce Arabię legitur, *l. 18. C. de pæn. l. 4. C. T. eo. ti.* & ideo neque hic, nec præcedēs in Notitiæ indice, aut inter Consulares, aut Præsides clarissimos reperitur: A Iustiniano verò inter præsides recensetur, *No. 8. in Notitia,* pręcipua eius cura erat, vt scopelismum prohiberet, Vlpianus *in l. 9. ff. de extr. crim.* In prouincia Arabia, inquit, σκοπελισμὸν, id est lapicū positionem, crimen appellant: cuius rei admissum tale est: Plerique inimicorum solent prędium inimici σκοπελίζειν, id est lapides ponere indicio futuros, quod si quis eum agrum coluisset, malo læto periturus esset insidiis eorum, qui scopulos posuissent: quæ res tantum timorem habet, vt nemo ad eum agrum accedere audeat, crudelitatem timens eorū qui scopelismon fecerunt, hanc rem præsides exequi solent grauiter vsque ad pœnam capitis, quia & ipsa res mortem comminatur. Hæc Vlpianus.

Huius præsidis cohortales post officium Ducis Arabiæ Notitia recitat: scilicet Principem ex eodē officio Cornicularium, Ordinarios, Cōmentariensem, Numerarios, & Adiutores eorum, Adiutorem, A libellis, siue Regerēdarium, Exceptores, & cęteros officiales, Ordinarios autem interpretor ab epistolis, & ab actis, alij enim significari nō possunt: Quod autem scriptum est Adiutorem, intelligo totius officij succurrētem, vbi opus est, & pręsidis vices agentem: erant à libellis qui alio nomine Regerendarij vocabantur, quibus alij præsides carebant: Sed hic ipsis tanquam dux vtebatur. Postea verò separatum est eorum officium & diuisos Pręsidem, ac Ducem hęc prouincia habere cœpit, qui vt sæpè inter æmulos euenit, cum inter se dissiderent, discordiásque inter populos alerent, & ideo Respublica malè administraretur, Iustinianus ei Moderatorem præfecit, virum spectabilem, *in No. 102. de moderatore Arabia,* cui quindecim libras auri cōstituit, quæ summa excedit 1600. nostros aureos, & assessori duas auri libras, i. fermè 220. nostros aureos. Officio verò 9. quę efficiunt plus minus mille aurei. Pro codicillis antea soluebat vt Pręses Eufratensis, postea moderator quantum alij spectabiles dedit. A quo appellabatur quemadmodum ab aliis spectabiles. In hac prouincia est Cassius mōs sepulchro Pōpei Magni nobilis, & mons Sinai, vbi Deus legem Moisi dedit. & nunc D. Catharinæ ossa iacent. Hi sunt Magistratus, qui Comiti Orientis parebant. Nunc ad secundam Imperij Orientis diœcesim, i. ad Ægyptū, & pręfectū Augustalem secundum Notitiæ & Codicis Iustiniani ordinem, qui eum Comiti Orientis subnectunt, est transeundū.

DE PRÆFECTO ÆGYPTI, Eiúsque insignibus, & officio. CAP. XVII.

Egyptus omnium regionum fertilissima, & opulentissima, à Septētrione Ægyptio pelago: ab Oriente mari Rubro, & Palęstina, Isthmoque terminatur: ab Occidēte Catabathmo à Cyrenaica Lybia diuiditur: à Meridie vltra Thebas, & Mœroen insulam ad cataractam Æthiopiæ coniungitur. Tota regio in tres summas præfecturas diuiditur, Thebaicam, Mediam, & Inferiorem: Hæc Δ id est deltę figuram habens insula à Nilo efficitur, qui medianı Ægyptū interfluit, & multo ante quam ad mare perueniat, in duas partes diuisus vno alueo Africam versus Canopum petit: altero Pelusium ad Asiam, quæ duo ostia inter se distant millibus passuum, 161. inquit, D. Hieronymus: *de locis Hebr. in A. l. post,* alij dicunt 120. Ex his alia orta flumina in mare currunt. A summo Δ. & Memphi Thebas vsque vocatur Media: postea Thebaica, aut Ægyptus superior vsque Stenem. Hæc olim in decem præfecturas, seu nomos diuidebatur: inferior in tridem: Media in XVI. itaque erant XXXVI. præfecturæ seu prouinciæ Ægypti: Sed posteriores Impp. addita etiam Lybya, non plures quàm sex præfecturas fecerunt, Lybiæ Cyrenaicę, seu superioris: Lybię inferioris: Thebaidis, Ægypti: Arcadiæ, & Augustanicæ, Ægyptus enim inferior quæ Delta erat, duplex facta fuit. Augustanica versus Pelusiū, & quæ specialiter Ægyptus vocatur, sed & hæ duæ, eodem nomine Ægypti sunt dictæ. Et ideo Gratianus vectigal Arabarchiæ per Augustanicam, & Ægyptū tanquam contiguas confirmat, *in l. vsurpationem. C. de vectig. & commiss.* Ammianus quoque *lib. 22.* fermè similem ponit diuisionem. Tres, inquit prouincias Ægyptus fertur habuisse temporibus priscis Ægyptum ipsam, Thebaidem, & Libyam, quibus duas adiecit posteritas: Ab Ægypto Augustanicam & Pentapolim à Lybia sicciore disparatam: Hæc ille. Vniuersa hęc regio Ægyptiaca diœcesis appellatur, *in l. 1. C. vt nemo ad suum patroc. l. 2. C. de militari veste.* cuius quælibet prouincia suum habebat Præsidem, inter quos nullus est Consularis. Absurdum enim visum est Consularem, non Consulari, sed equestris ordinis viro (qui est Præfectus Augustalis) subesse. Cum enim Augustus prouincias inter se, & populum diuideret nouam Imperij formam constituens, in alias quidem Senatores, in Ægyptum verò, quam sibi præcipuam reseruauit, equestris ordinis virū misit, & à se Præfectum Augustalem vocauit, *Dion lib. 53.* Primus eam prouinciam Ælius Cornelius Gallus rexit, vt Strabo, Sex. Ruffus, & Eutropius scribunt, eum postea de coniuratione in se suspectum Augustus occidit: Is est, quē Virgilius in Ecloga vltima decantat. Postea Seuerus concessit, vt Ægyptij non amplius equitem Rom. sed Senatorem præfectum haberent, *Dion lib. 21.* vnde hic nec fasces, nec secures pręmittebat, quemadmodum Proconsul. Trebellius enim Pollio, *in Æmilio Tyranno,* Proconsulem in Ægyptum mitti non potuisse dicit, quia apud Memphim in ærea columna scriptum erat, Ægyptum

liberam fore, cum in eam Romani fasces, & prætexta petuenissent, & ob id antea nec Senator nec Consularis mittebatur, quem decorum non erat sine prætexta aut fascib. esse: id olim fuit, sed postea, hic Præfectus insignibus Proconsularibus est exornatus, *l.1.ff.eo.de off.Praf.Aug.* Alij causam reddunt, quia cum primum sub Regibus Ægyptus esse desiit, Augustus nouitate fasceum, & securium cum populum perterrefacere noluit. Quidam, *Tacit.li.6.12.& 17.* ne propter maximum eius prouinciæ prouentum, opibus potentes facti Senatores Imperio Romano negocium facerēt. Duodenum enim millium, & quingentorum talentorum censum Auletes Cleopatræ pater ex Ægypto percipiebat, quæ est summa septuagies quinquies centenum millium nostrorum aureorum, vulgus Italicum septem milliones cum dimidio appellat, quā summā ea prouincia potius Augustus duplicauit, *Strabo li.17.* At D. Hieronymus *in 9. Danielis*, ait, Ptolemæum Philadelphum ex Ægypto quinquies tricies centena millia modiorum frumenti exegisse, & talentorū quatuordecim millia & octingēta, quæ summa efficit fermè nouem, vt vulgus loquitur milliones, & quindecim modiorum frumenti.

Cæterum Seuerus Imp. Ægyptiis Senatores dedit, *Dion lib.51.* & Antoninus eius filius Ægyptios in Senatum adsciuit. Præfectus Augustalis erat Spectabilis, Proconsuli comparatus, eiuos insignia, & titulos gestabat, *l.1.ff.eo.* locumque Regum tenere, dicebatur. Tacitus, *in 7.* Ægyptum, inquit, iam inde à D. Augusto equites Romani obtinent loco regum, idem Strabo *lib. 17.* erat. o. ait, hæc prouincia velut regnum peculiare Imperatoris. Vnde Nero ab omnibus destitutos, Ægypti præfecturam concedi sibi orare cogitauit, vt auctor est Sueton. *c.47.* Hic Præfectus vt alij magistratus tributa prouinciarum suarum exigebat, *vt in l.1.C.eo.*

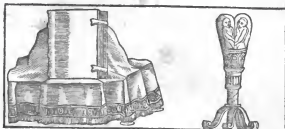
Primum verò omnium Ipsum curare oportuit fœlicem embolam, i. frumenti ex Ægypto transuectionem vt Constantinopolim intra præstitutū diem veheretur, & aliud Alexandriam intra mensem Septembrem pro alendis eius vrbis pauperibus conduceretur, pœna indicta solidi in ternis artabas, i. ternos medimnos Atticos, nisi id esset executus: *edict.13.Iusti* Nullaq; nauis quæ plus duobus millibus modiorum caperet, ab hac embola etiam religionis prætextu excusari poterat, *l.iubemus 10.C. de sacrosf.eccl. quæ est l.vlt.C. de naufr. non excusan.* Augusto imperante, inquit Aurelius Victor, ex Ægypto vrbi ducenties centena millia frumenti inferebantur, scilicet modiorū. Itali viginti milliones vocant: pendebat modius circiter libras XX. vnde excessisset hæc summa decies centena millia ex nostris saccis. Hegesippus quoq; scribit, *li.2.c.9.de excid.vrb.Hierosolymitana*, Ægyptū quatuor mensibus anni Romanos aluisse. Verū trāslato Constantinopolim Imperio, hoc triticum eò conductum populo vendi cœpit, inopibusque donari, inter quos Pius Constantinus octuaginta millia panum quotidie distribuebat, vt Metaphrastes *in Paulo, Constantinopolis Patriarcha*, narrat. At Socrates *li.2.c.10.* auctor est Constantinum Magnum donasse populo Constantinopolitano octuagies centena millia medimnorum frumenti, ex quibus dimidium, id est quadragies centena millia Constantius illius filius vrbi ademit. Capit autem medimnus modios sex, seu libras CXX. vt vult Suidas. Iustiniano verò imperante tricies 8co. myriades at tabarum seu medimnorum Atticorum Constantinopoli n mittebatur, id est octo, vt vulgus loquitur, milliones, pro quorum naulo Princeps nautis octuaginta millia solidorum soluebat, quæ summa efficeret plusquàm centum millia nostrorum aureorum, *d.edicto 13.* capiebat autem medimnus modios sex seu libras 120. Hoc modo emebatur. Erat apud vrbis Præfectum, vel annonæ liberalitate Senatus & aliorum seposita summa sexcentarum vndecim librarū auri, i. fermè 62. millium nostrorum aureorum ad hoc triticum coemendum, *l.1. C.Th. de frum.vrb.Constāt.* Hac pecunia in Aegypto triticum emptum constantinopolim transmittebatur.

Commissorum sibi Præsidū hic Præfectus crimina inquirebat, & delictis ipsorum prius Principi denūciatis eos puniebat vel remouebat, *l.2.C.eo.* ipse Alexandriæ degebat, quæ primum totius Imp. Rom. emporium à Plinio *lib.5.c.10.* Strabone, & aliis appellatur. Eo enim indiæ ac totius Orientis merces confluebant, quæ nunc in Lusitaniam cōuertuntur. Iustinianus verò *edicto 13.* huius Præfecti Imperium coarctauit, quem Alexandriæ tantum, & vtrique Aegypto, i. vniuersæ Deltæ, ac militibus præsentalibus ibi degentibus præfecit. Excepta tamen Mareotide, & Menelai vrbe, quam Libyæ adscripsit, duos harum prouinciarum Præsides solos illi parere voluit, eiúsque officium 600. apparitorum statuit, inter quos 100. primates præcellebant quorū 50. augustaliani, alij quinquaginta Duciani appellabantur. Tenebatur hic Præfectus quotannis cursum 36. equorum populo exhibere, ideirco Iustinianus illi aureos 1520. ad hunc vsum præstituit, quorum 320. in cursu equorum impendebantur, reliqui in annonas ipsius, *edict.13.c.16.* Is olim 100. quinquaginta Philippeos quotannis pro salario à Valeriano Principe, & alios 160. trientes aureorum percipiebat, & in strenis aureos 47. quot Kal. Ianuarij aduocatis fisci, ac Comitibus consistorij, alijsque dabantur *l.4.C.de aduo.diuer.iud.* & hæc præter frumentū, vinum, oleum, vestes, argentum, laridum, fœnum, paleam, hordeum, equos, & alia, *de quibus Trebellius Pollio in Claudio.* Verum Iustinianus suo Præfecto Augustali annonas quinquaginta, id est cibaria, pro viris totidem, & quinquaginta capita, id est totidem equorum pabula dedit: præterea libras auri 40. annuas, quæ possunt efficere nostrorum aureorum 4350 Assessori verò libras auri quinq;, id est aureos nostros fermè 550. mille solidos apparitoribus, qui à Viodice soluebantur, *d.Edicto 13.* Is erat Quæstor ad exigenda tributa à Principe Alexandriæ constitutus, quem Anastasius inuenit, *Euagr. lib.3.c.42. Niceph.li.6.c.44. de quo in edicto 8.c.3.& edicto 13.c.14.& 15.* Præter hęc quadringentos nonaginta duos aureos ex fisci crumena in accendendis balneis publicis Præfectus Augustalis impendebat, & alios ob quasdam alias causas publicas, *vt in d.edicto 13.c.15.& 16.* Præfectos Aegypti, inquit Vlpianus, *in l.vni.de off.Præfect.Augusti.* non prius deponit præfectum, vel Imperium, quam Alexandriam ingressus sit successor eius, licet in prouinciam venerit, & ita mandatis eius continetur.

NOTI-

NOTITIA.

PRAEFECTVS AVGVSTALIS CVM INSIGNIBVS.

Lybia superior. *Lybia inferior.* *Thebais.*

Ægyptus. *Arcadia.* *Augustanica.*

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis, Praefecti Augustalis Prouinciæ infra scriptæ.

Ybia superior.
Lybia inferior.
Thebais.
Ægyptus.
Arcadia.
Augustanica.

Officium autem habet ita.
Principem de schola Agentium in rebus ducenariorum, qui adorata clementia principali cum insignibus exit.
Cornicularium.
Adiutorem.
Commentariensem.
Ab actis.
Numerarios.
Curam Epistolarum.
Exceptores, & cæteros Officiales.

COMMENTARIVM.

Adem gestabat insignia Præfectus Augustalis, qui & Comes Orientis, nê-pe Augustorum vultus in summo auratæ columnæ, abacum albo tapeto instratum, qui librum tegimine argenteo tectum sustinebat: infra effigies sex prouinciarum ipsi subiectarum, vasa aureis plena tenent, id erat tributum, quod Ægyptus pendere tenebatur, & Præfectus exigere. Auro baccatis monilibus colla circundatæ, aureas in capite coronas gestant, aliquæ pallia ex humeris abiecerût: In manuscriptis, his humeros tegût. & Libya interior leuam manum, Arcadia dextram eleuant, quod adorationis fidelitatisque signum esse creditur. Liber est qualis Magistrorum militum. In ijsdem codicibus abaci amictum, vt superiorum, est cœruleum.

Officiû habebat vt Vicarij, & ferè vt Præfectus Orientis, exceptis his qui à libellis erât, & singularijs, quibus carebat, ipse enim per se libellis subscribebat, vt Præsides, l. 2. C. de assessorib. Singulariorum verò officio alij cohortales fungebantur. Princeps officij ad sacra clementia principali, cû insignibus exibat, intelligo, translacto biennio, vt in Proconsule Achaiæ, & Vicario Ponticæ. Et hæc verba Notitiæ addenda censeo. Officiales à Principe probabantur codicillis, à notarijs scrinij epistularum conscriptis, prout & in alijs spectabilium magistratuum officijs obseruabatur, *l. vlt. C. de diuers. offic.*

Totius Ægypti populus Nerone imperâte, erat, decies septingêtorum quinquaginta millium hominum, præter Alexandriæ incolas. In Ægypto ciuitates, & oppida insignia fuisse vltra 18. millia Diodor. Sicul. tradit. Plinius vltra viginti millia. Hic limes Imperij erat constitutus, quem Dux cû pluribus militum copijs tuebatur.

DE PRÆSIDIBVS VTRIVSQVE Libyæ. CAP. CXVIII.

Vgustali præfecto, inter alios duo vtriusque Libyæ præsides parebant superioris, & inferioris. Superior seu prima ab Oronto Cyrenaica appellatur: Hanc, ait Strabo, *lib. 17.* Alexandriæ & Mareotidi regionem primam Libyam vocari, quæ post Ægyptum in parte Africæ prima incepit à Ciuitate Paretonio, & ad tibus Catabathmi. Inde secundum mare ad aras Philenorum extenditur, vbi Orientis terminabatur Imperium, eademque Pentapolis est dicta à Plinio, & Ptolemæo, ob numerum quinque clariorum ciuitatum, quas continet, scilicet Cyrenem, Apolloniam, Barcem, Arsionem, Berenicen. Sed Ammian. *lib. 22.* pro Apollonia Ptolemaidem ponit. In Pentapoli Libya, inquit Cyrene posita est vrbs antiqua, sed deserta, quam Spartianus condidit, Battus, & Ptolemais, & Arsinoe, eadem quæ Theuchira & Darius & Berenice quas Hesperidas appellant. In inferiore verò Libya Paretonion, & Chereela, & Neapolis inter municipia pauca & breuia: Hęc ille: Cyrene patria fuit Callimachi, primi Callistus, deinde Thera, post Cyrene dicta. Ptolemaidis Episcopus fuit Synesius inde oriûdus, qui multa sub Arcadio scripsit. Ptolemæus antiquior Cyrenatum Rex, populum Romanum hæredem reliquit, cuius vrbes Senatus liberas esse iussit, vt Sex. Ruff. scribit. Augustus verò eam regionê in prouinciæ formam redactam Cretæ administrationi côiunxit, vt Dion, & Strabo memorant. Sed posteriores Principes proprium Cyrenensi præsidem dederût, Iustinianus, *in Edicto 15.* vnum vtriusque Libyę præsidem constituit, à præfecto Augustali separatum, cui Mareotidam, & Menelaitum vrbes addidit, in quas voluit ab eo Vicarium mitti, qui eius vices ciuiles criminalésque causas cognosceret: Habebat is viginti apparitores ex officialibus præsidis, & quinquaginta illius regionis milites, & pro honorario aureos centum, *d. Edicto 13. c. 21. & 23.* si codex non est mendosus. Hic præses pro codicillis dignitatis obtentæ, soluebat quantum alij præsides, *d. Nouell. 8.*

Ab alio præside Libya interior regebatur, quę longè versus Oceanum Meridianum extenditur à Septentrione habet Cyrenaicam: ab occasu Syrtes maiores, & Troglodytas, à Meridie Æthiopã. Hanc quoque Appion Rex Romanis testamento reliquit. Sext. Ruff. Cyrenas, inquit enim cæteris ciuitatibus Libyæ, Pentapolis, & Ptolemæi antiquioris liberalitate suscepimus. Libyam supremo Appionis Regis arbitrio sumus assecuti: Hunc genere nothum Regem Laginorum fuisse Appianus *in fine belli Mithridatici*, scribit, & Cyrenaicã fœdere Romanis concessisse. Sed Marcellinus *lib. 22. in fi.* Ruffo adhæret, cuius verba tacito Auctore recitat. Huius Iustinianus neque alibi, neque in Catalogo magistratuum Orientalium *vt in d. Nou. 8. neque in d. Edicto 13. quod forte eam in potestate non haberet*, meminit in vtraque Libya, alius limes erat Imperij Rom. vbi Dux cum multis equitum alis, & peditum cohortibus degebat. Libya alias tota ora Africę dicebatur, quam Augustus Consularem fecit, *vt Strabo in fine operis memorat*, de qua hic non agimus.

DE PRÆSIDE THEBAIDIS, CVM eius insignibus. CAP. CXXI.

Hebais tertia pars Ægypti à Thebis vsque ad Syenem versus Meridiem porrigitur, à Thebis regionis metropoli est dicta. Ea magna fuit Ciuitas ambitu 17. millium passuum, magnis ædificijs quę ad quintam contignationem surgebât, magnificisque templis exornabatur. Centum portas ab Homero habuisse dicitur, quas aliqui tum incendium, tû templorum, atque aliorum publicorum operum, fuisse interpretantur. Sed Marcellinus *lib. 13.* murorum Ciuitatis vult fuisse. Extra vrbem ad Nilum Memphim versus centum stabula habuisse fertur, singula 200. equorum capacia, olim Busiris à conditore est nominata. Alij Diospolim appellant, nunc paruus est 300. domorum pagus. Hic, inquit Marcellinus, obeliscos vidimus plures, aliósque iacentes & comminutos, quos antiqui Reges bello domitis gentibus, aut prosperitatibus summarum rerum elati, montium venis excisos erectósque diis superis in religione dicarunt, & alia quæ sequuntur. Stephanus hanc tredecim millia villarum & 30. habuisse scribit, & hominum myriades 700. & in longum per 400 stadia extensam fuisse.

Cû verò tota Ægyptus olim Heptapolis à septem primis vrbib. diceretur: ex his quattuor Thebaidis fuerût, Panopolis, Antinous, Lycopolis, & Hermopolis, aliæ tres Arcadiæ sunt tributæ. Ammian. *lib. 22.* Thebais, inquit multas inter vrbes clariores, alijs, Hermopolim habet, & Copton, Aminam,

quam

quam Adrianus in honorem Antinoi condidit fuit: Hæc ille. D. Hieronymus *in lib. Hebraicar. quæstion.* hanc putat esse regionem, quæ olim dicta est Gessen, in qua Patriarcha Iacob cum filijs habitauit, cum venisset in Ægyptum. *Genes. 42. 46.*

Iustiniano imperante duæ fuére Thebaides, ab vno Præside rectæ, *vt in d. Edicto 13. c. 22. §. sequitur.* quibus Ducem, eundemque Præsidem præfecit. Strabo *lib. 17.* scribit tres Romanorum cohortes in Thebaide circa Syenem excubasse, & alias in proxima regione, præter tres legiones in Ægypto commurantes: sed in Notitia, sub Duce Thebaidis, octo legiones fuisse leguntur.

Huius præsidis insignia, pro aliorum exemplari à Notitia ostenduntur, videlicet liber viridi corio tectus, quem sustinet abacus, albo surrectoque tapeto, & ad terram vsque demisso instratus, illum in ima parte aureus limbus circundat. Is codex est mandatorum Imperatoris, in cuius dorso scriptæ sunt hæ notæ F. L. V. A. L. P. R. E. N. IVSS V. A. V. quas possumus ita interpretari, Fœlix liber, veniens à laterculo Principis nostri eius numinis iussu Augustali, vel Primicerij notariorum, & numinis iussu Augustalis. In manu scripta Vrsini Notitia pro PNEN. ET PNEVZ quæ tres vltimæ notæ significant, eius vt Paulus Diaconus interpretatur, & hæc lectionem emendatiorem puto: illas verò notas VAL. non sum ausus pro Valentiniano exponere, qui tempore huius Notitiæ Romæ, non in Oriente imperabat. Tegumentum libri in manuscripto est auratū. Infra verò oppidi est effigies, quod metropolim & sedem Præsidis significare censeo, scilicet Thebas. Aliorum præterea habebat insignia Præsidum de quibus supra dictum fuit. Principum simulachris caret quæ Consulares, & omnes spectabiles præmittebant: In Occidente verò omnibus Præsidibus, etiam perfectissimis tradebantur. Thebaidis Præses appatitores habebat non pauciores quinquaginta, quemadmodum, & alij præsides, scilicet Principem de eodem officio, Cornicularium, Commentariensem, Adiutorem, Numerarium, Ab actis, Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus tanquam cohorti obnoxiis, non licet, inquit Notitia, ad aliam transire militiam sine auctoritate Clementiæ Principalis: Hanc clausulam supra in Consulari Palæstinæ recitatam explicui: Cum verò dicit hos cohortales ad aliam militiam transire non posse, intelligit ad alterius prouinciæ officia, aut scrinia notariorum, vel largitionum, rerum priuatarum quorum exercitatio militia appellabatur, *l. 7. pen. & vlt. C. de cohortal. l. vlt. C. de inoffi. testam. l. vlt. C. de pignorib.* subdit Notitia cæteros omnes Præsides ad similitudinem præsidis Thebaidis officium habere, hunc enim tanquam digniorem aliorum exemplar esse voluit. In hac prouincia limite Imperij Rom. constituto, Dux cum multis Equitum peditúmque numeris excubabat.

DE PRÆSIDIBVS ARCADIÆ ET Ægypti augustanicæque correctore.

CAP. CXX.

Rcadia ab Arcadio Imperatore nominata, pars est Ægypti, quæ antea Heptanomis à septem nomis, id est præfecturis vocabatur seu Heptapolis à septem primis vrbibus, quarum quatuor Thebaidis, tres Arcadiæ fuére, *vt ait Stephanus, & Raphael Volater. lib. Geograph. 12. & Eusthatius.* Heraclea, Memphis, & Oxyrinthus. Ea regio extra Deltam, Libyam versus, Nilo adhæret, Ptolemæus in Marmarico collocat. Huic præerat suus Præses sicut & Thebaidi.

Tres verò præcipuas Ægypti partes Ammianus *lib. 22.* facit Ægyptum, Thebaidem, & Libyam, quā priscorum temporum partitionem fuisse memorat: Sed duas, inquit, adiecit posteritas, ab Ægypto Augustanicam, & Pentapolim à Libya sicciore disparatam: Est autem propriè Ægyptus, Delta. Hæc ille. Eodem modo Gratianus *A. in l. 9. C. de vectigalib. & commiss.* ab Ægypto Augustanicam diuidit, quam aliqui quasi Augustanicam, id est fluuialem prouinciam interpretantur: alij Augustaneam legunt. In ea, ait Ammianus, est Peleusium nobile oppidum, quod Peleus Achillis pater dicitur condidisse lustrari Deorum monitu iussus in lacu, qui eiusdem ciuitatis alluit mœnia, cum post interfectum parentem nomine Phocum horrēdis furiarum imaginibus raptaretur, & Cassius mons vbi Pompei sepulchrum est Magni, & Ostranicæ, & Rhinocurula. Hactenus ille. Hæc regio extra Deltam, inter Nilum & Arabiam petream iacet, Imperante Constantio Præsidem habuit Auxentium, *in l. 34. C. Th. de Decurionib.* Notitiæ verò tempore sub correctore fuit, Iustinianus duas Augustanicas ponit, primam quæ Consularem habebat, secundam quæ Correctorem, *Nou. 8. in Notitia.* Reliquum verò quod intra Deltam continetur, specialiter Ægyptus vocatur, olim à Præside administrata. Deinum, & ipsa in duas prouincias est diuisa, primā & secundam, quæ singulæ à suo Præside regebantur, *in Notitia & Nouel. 8. & Edicto 14.* & vtraque Ægyptus nominatur, *d. Edicto 13. c. 6.* quibus Iustinianus vnum Præfectum Augustalem præfecit, nec vltra eum imperare voluit, cum olim vnus eis Ægypto & Thebaidi vnus ius diceret, & Alexandriam, omnésque Deltæ maiores vrbes administraret: minores verò à Præsidibus regerentur: Ammianus enim scribit: Ægyptus ipsa, quæ iam inde vt Romano Imperio iuncta est regitur à Præfectis, exceptis minorib. vrbis Athribi, Oxyrincho, Thmui, & Memphi maximis vrbibus nitet, quibus Augustalis Præfectus imperauit. Hæc ille. Per totam Ægyptum & Augustanicam vectigal Alabarchiæ pro traducendis animalibus erat constitutum, *d. l. 9. C. de vectigal. & commiss.* Nunc de Iuridico Alexandriæ, est dicendum, quem etsi vt minorem Magistratum Notitia omittit, eius tamen faciendam esse mentionem censui, cum Præfecto Ægypti subsit, & sæpè iura de eo loquantur, *ff. & C. de offi. iurid. Alex. l. 41. §. Lucius Titius ff. de fideic. libert. ff. nos autem Instit. d. Attilian. tutore.*

DE IVRIDICO ET ALIIS ALExandriæ Magistratibus.

CAP. CXXI.

Egypti totius metropolis est Alexandria inclyta ciuitas, ab Alexandro Macedonum Rege eius conditore appellata prius No dictam ait D. Hieronymus, *de locis Hebraicis in Act. Apost.* Hæc diuitiis, ædificiis imperie, mercium negociis, studiis & pulchritudine cæteras antecellebat, vt Strabo *lib. 17. Geograph.* refert: præter amplas enim & latas vias, quibus

tota distinguebatur, duabus latissimis patebat, quę plus iugere expandebantur, & sese medias ad rectos angulos secabant, præter sana pulcherrima, præclaras regias, seu Basilicas habebat, earum pars erat Musæum, quod ambulacrum, exædram, & maximam domum continebat, in qua erat cœnaculum, vbi studiis operam dantes degebant: Horum cœtus communes pecunias tenebat, & sacerdotem Museo præfectum, olim à Regibus, nunc à Cæsare constitutum, cui ciuitatis cura incumbebat, ibi omnium liberalium studiorum scholæ florebant, quarum tantam dignitatem, & existimationem fuisse Ammianus *lib.22.* narrat, vt medicis ad commendandam artis scientiam sufficeret, si se Alexandriæ eruditos fuisse dixissent. D. Gregorius Nazianzenus, *in oratione funebri, Cæsaris fratris.* hanc vrbem doctrinarum omnium officinam, omniúmque ciuitatum verticem appellat: Strabo verò ob mercium frequentiam, maximum orbis terrarum emporium: Procopius Sophista mundi barathrum: Stephanus per excellentiam, inquit, πόλις vocabatur, sicut Athenæ ἄστυ & Roma, vrbs nuncupatur: In ea quotidie pauperibus frumentũ dabatur, quemadmodum Romæ & Constantinopoli: Nam Theodosius Valentinianúsque, præter alios consuetos, ibi centum decem modios diurnos inter plebem distribui iusserunt, *in l.vlt.C.de frumento Alexandrino.* In purgandum Nilum quotannis 400. solidi impendebantur, ex dinummio huius ciuitatis vectigali præcepti, *l.vnica.C.de Alexan.prim.* Viri quoque sexcenti sub Patriarcha ægrotos curabant, parabolani dicti *l.placet 17.cum seq. C.de episc.& cler.* Quædam etiam priuilegia eius aduncati, & primates habebant, *l. Alexandrinis, cum 2.seqq.C.de decurionib.l.vlt. C. de legationib.* in hac splendidissima ciuitate Iuridicus degebat, qui erat vt in alijs Ciuitatibus defensor, aut duumviri: hos enim in dandis tutoribus Iustinianus cõparat, *in §.pen.Inst.de Atilian.tutor.* ac sicut coram Ciuitatum defensoribus, donationes insinuabantur, id est actis inserebantur, idem & coram Alexandriæ Iuridico fiebat, *d.l.1.C.eod.* Maiore tamen is, quàm illi, potestate præditus erat. Strabo enim inquit, sub Præfecto Augustali est δικαιοδότης Iuridicus, qui maximam in iudicijs potestatem habet: Nam velut is, qui à Cæsare creabatur, de omnibus ciuilibus cognoscebat, sicut autem propriũ Augustalem Pręfectum tota Ægypti prouincia ab aliis differẽtem habebat, dictum quoque fuit tam inclytæ ciuitati, vt erat Alexandria, iudicem dari, quem non ciuitatis defensorem, vt aliarum iudices vrbium dicebant, sed præcipuo nomine Alexandriæ Iuridicum: Hæc Strabo. Itaque de quacunque pecuniæ quantitate iudicabat, quod ciuitatum defensoribus non licebat: hi enim olim quinquaginta tantùm aureorum causas cognoscerunt, *l. 1. C. de defensorib. ciuitat.* postea 300. *§.1.in Auth.de defensorib.ciuitat.* Verum Alexandria Iuridicum, & non duumuiros habebat, quoniam hi ex Decurionibus tantum creabantur qui Alexandriæ non erant: Paulus, *in l.honores, §.2.ff.de decurionibus.* Is, inquit, qui non sit decurio, duumuiratu, vel alijs honoribus fungi non potest: quia decurionum honoribus plebeij fungi prohibentur. Hactenus Paulus.

Alexandrini autem velut sub Regibus viuere soliti, decurionibus carebant, & ideo duumuiros non creabant, sed à Cæsare Iuridicum accipiebãt. Seuerus verò Imperator, illis decuriones concessit, Spartianus, Deinde Alexãdrinis, inquit, ius βουλευτῶν, id est curialium dedit, qui sine publico cõsilio, ita vt sub Regibus ante viuebant, vno iudice contenti, quem Cæsar dedisset.

Erat & Alexandriæ sacerdos, qui sacra curabat, sicut de Lyciarchis, Asiarchis, Phœniciarchis, & alijs huiusmodi diximus, qui indutus purpura, patriæ honore gaudebat, ait Strabo, *lib.27.* Tertius erat scriba actorum, qui iudicijs præerat: Quartus Prætor nocturnus, vt Præfectus vigilum Romæ, qui obseruabat, ne quid criminis nocte committeretur, & delinquentes corrigebat. Huiusmodi magistratuum Constantinopoli Iustinianus creauit, ac Prætorem plebis dictum, dignitate auxit, *in Nouell.13.Edicto 8. & Edicto 13.* Quintus fuit vindex, qui rebus publicis Alexandriæ præerat, ab Anastasio inuentus, *Euagr.li.3.c.42.Niceph.li.19.c.44.* Balnea etiam iuridicus incendi curabat, in quę ex ceditibus vrbis 492. aurei impendebantur, & 419. in id, quod vocabatur Anticantarum, & 558. cum dimidio receptori naulorum, quæ summa est aureorum 1469. In cursum quoque equorum, & equos 36. vt supra diximus, fiscus aureos 320. soluebat, & alios 100. pro exagogio, ex quib. colligitur summa aureorum 1889. quos fiscus Alexandrię impendebat. Iustinianus vero superfluis amputatis, præcipit ex hac summa 310. in cursum equorum ab Augustali exhiberi, reliquos 120n. ipsi pro annonis solui *d. Edicto 13. c.16.* Alexandriam quoque vnus ex palatinis mittebatur, qui præpositi cubiculi locum tenebat, ad quem certa tributa deferri curabat, *in c.20. Edict.13.* Hæc sunt quæ ad secundam præfecti Orientis diœcesim pertinent, nunc ad tertiam, id est Asianam, & eius Vicarium est accedendum secundum Notitiæ & codicis Iustiniani ordinem, à quibus Præfecto Augustali subnectitur.

DE VICARIO ASIANÆ, ET eius insignibus.

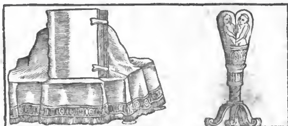
Cap. CXXII.

QVattuor erant in Oriente Vicarij, Asianæ Diœceseos, Ponti, Thraciarum & Macedoniæ, quot etiam Leo recenset. *in l.fi.C.de diuers. offic.* Primus, Præfecti Prętorio Orientis Diœcesi, Asianæ dictæ, Vicarius præerat, octo prouincijs imperans. Gratianus A. *in l.1.C.de proxi.sacro.scri.* ad Cynegium P.P. scribẽs: Proximos, inquit, memoriæ, epistolarum ac libellorum, atque dispositionum ita Vicariorum honore cumulamus, vt inter eos merito dignitatis habeantur, qui pro Præfectis Diœceses sibi creditas temperarunt: Hæc ille. Asiana Diœcesis erat tota illa Asiæ, minoris pars, quæ mare Icarium, & Carpathium respicit, cuius, & eius Vicarij, iura sæpè meminerunt, *l.5.C.de temporib.appella.l.antep.C.de Numer.l.2.C.de milit.veste.l.1.C.vt nemo ad suum patrocin.l.vlt.C.de diuers.offic.l.8.C.de cohortal.l.1.C.de palat.sacr.Largit.& alia.* Vicarij autem sunt dicti, quòd vices ipsius Præfecti Prætorio gerebant, Vlpianus, *in l.1.§.4.de legat.3.* A Præfectis, inquit, Prętorio, vel eo, qui vice præfecti, ex mandatis Principis cognosceret, deportatus statim amittit ciuitatem, & Valentinianus A. *in l.1.C. de officio Vicarij.* præcipit Vicarios in ciuilibus caussis Comitibus anteferri: Siquidem, inquit, præfecturæ meritũ cæteris dignita-

dignitatibus antestat, & Vicaria dignitas ipso nomine eius se trahere indicat portionem. Constantinus quoque *in l. proconsf. lib. 19. C. de appellationib.* Vicarius vice Præfecti cognoscere dicit, quum ad Valerianum agentem vicariam præfecturam scribit *in l. quamuis. C. de iur. & fact. ignor.* & Nicephor. *lib. 7. c. 42.* Patricium, Metaphrast. 19. *Septemb.* Eliodorum Vicarios P. prætorio appellat. Ammianus item *lib. 21.* Fidustium pro præfecto Asiam rexisse scribit. eodem modo Cassiodorus *lib. 6. variar. de Vicario Præfecti vrbi.* Vices, ait, agentium mos est, sic iudicum voluntatibus obedire, vt suas non habeant dignitates, splendent mutuo lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur esse veritatis, qui proprij non habent iura fulgoris. Tu autem Vicarius diceris, & tua priuilegia non relinquis, quando propria est iurisdictio, quæ datur à Principe: Habes enim cum præfectis aliquam portionem, partesque apud te sub Prætoriana aduocatione confligunt, Vice sacra sententiam dicis, & subdit, additur, quòd nec salutari te sine clamyde iura voluerunt, scilicet, vt sub veste militari semper visus, nunquam credaris esse priuatus, sed hæc omnia ad Præfecturæ gloriam iudicamus esse concessa, vt qui tantæ sedis Vicarium diceret, vmbratile nil videlicet: Hęc ille, qui licet loquatur de Vicario Præfecti vrbis Romæ, idem tamen de aliis est dicendum, & ideo Vicarij sæpè his notis significantur, *l. 3. C. fin. regund. l. 1. C. Th. de extraord. & sord. muner.* V.P. id est Vicarij pręfecti. Cùm itaque à Præfectis Vicarij penderent, illis præsentib. priuati erant. D. Ambrosius *in epist. ad Colossen. c. 2.* Præfectorum, inquit, Vicarij præsentibus eis, priuati sunt. Tempore Iureconsultorum Vicarij pręfectorum fuere, quos ex mandatis Principis vice præfecti cognouisse Vlpianus scribit *in d. l. 1. §. 4. de leg. 3.* Sed hi certas prouincias non regebāt: Diocletianus quoque & Gordianus Vicariis scripsisse inueniuntur, *in l. 1. & 2. C. de pedan. iudic.* à quibus ego pedaneos iudices significari suspicor: Verùm alibi legitur Diocletianum in Hispaniis Viatorem Vicarium habuisse, *Martyrolog. 23. Octob.* Constantinus Vicariis Comitis titulum addidit: Octauianum enim Hispaniarum Comitem creauit, *l. cùm seruum. C. de seru. fug.* mox Tiberianum, quem aliquando Vicarium, *l. si à sponso. C. de don. ante nupt.* quandoque Comitem appellat, *d. l. cùm seruum. C. de seru. fug.* Eo imperante, Tertullianus Asię Vicarius fuit, quem ipse V.P. Comitem diœceseos Asianæ vocat *in l. 3. C. fin. regund.* ci Veronicianus successit, *l. 4. C. Theod. de numera. l. 1. C. eod. l. 1. C. de palat. sacr. largit. l. 6. C. Th. de extraord. siue sord. mun.* mox Clearchus, *l. 1. C. T. ne colon. inscio dom.* deinde Ausonius Gallus poeta, *l. 69. C. Th. de decurion.* & sub Theodosio Euthymius, *l. 19. C. Th. de cohortalib. Princip. & cornicular.* Vicarij sub Constantino erāt Perfectissimi: nam ipse & Tertullianum, de quo supra, & verum Vicarium virum perfectissimum in epistola ad Probianum Africæ Procōsulem appellat, *epist. 68. D. Aug. & contra Donatistas post collatio. c. 33.* postea spectabiles sunt facti: sub eodem Aristenæum Asiæ Vicarium fuisse Marcellinus scribit *lib. 18.* qui ab Eusebia vxore Eusebius, id est Pius cognominabitur: Vicarij à Principe creabantur, & ii P.P. vices agebant, vnde Vicarij Augustales vocantur à Iuliano A. *in l. vltim. C. de his qui per met. iud. non appell.* & inter Senatores censebantur, clamyde militari induti, carpento vehebantur, vt auctor est Cassiodorus *lib. 9. variar.* Quæ à Pręfectis imperabantur, & præsertim ad tributa spectantia exequebantur, obseruabántque Præsides prouinciarum ne quid iniquum committerent. Asianæ Vicarius cis Taurum in Asia minore octo prouincias regebat, quarum duæ erant Consulares Pamphylia, & Lydia. aliæ Præsidum, Pisidia, Lycaonia, Phrygia Pacatiana, Phrygia salutaris, Lycia, Caria. Hellespontus verò Consularis, & Insulæ sub Præside proconsulem Asię sequebantur, & ideo Nicephorus *lib. 13. c. 3.* Asiam suo tempore ab vndecim Pręsidibus rectam fuisse testatur, *& Tripart. lib. 10. c. 4.* quod verum est, his duobus & Asiæ proconsule computatis Vicarius Asianæ, idem Præses erat Phrygiæ Pacatianæ, *Nouell. 8. §. 3. Nouell. 27.* quæ illi committebatur, vt propriam haberet administrationem. Verùm Iustinianus *d. Nouell. 8. §. illud tamen*, sublato nomine Vicarij, & potestate, vnum Phrygiæ Pacatianæ præfecit, Comitem appellatum, qui vtriusque salarium, & apparitorum officia in vnum conflata habebat, & illius prouinciæ militibus imperabat, *Nou. 20. §. quia verò dna, dict. Nou. 8. §. illud tamen, d. Nouell. 27. §. 2. & Nouell. 24. §. quæcunque igitur*, hic Vicarius in vsum quattuor lampadum oleum à Principe accipiebat, quemadmodum infrà in Vicario Ponticæ dicetur, cuius ferè omnia babebat iura, & insignia. Appellabatur ab eo ad P.P. qui est in Comitatu, & Quæstorem sacri palatij, *l. præcipimus. C. de appell.* quemadmodum & in aliis spectabilibus obseruabatur.

NOTITIA.

VICARIVS DIOECESEOS ASIANÆ CVM INSIGNIBVS.

Pamphylia *Lydia* *Caria* *Lycia*

Lycaonia *Pisidia* *Phrygia Pacatiana* *Phrygia salutaris*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarij Diœceseos Asianæ, prouinciæ infrascriptæ.

Amphylia.
Lydia.
Caria.
Lycia.
Lycaonia.
Pisidia.
Phrygia Pacatiana.
Phrygia salutaris.

Officiorum autem viri spectabilis Vicarij diœceseos Asianæ habet ita.

Principem de schola Agentium in reb. Ducenarium, qui adorata Clementia principali cum insignibus exit.
Cornicularium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
Curam epistolarum.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMEN-

COMMENTARIVM.

INSIGNIA Vicarij Asianę sunt purpurea chlamys, quæ est vestis militaris, nos cappam vocamus: vultus Principum in summo auratæ columnæ, abacus albo tapeto instratus, qui librum viridi corio tectum sustinet, in eo mandata Principis continebantur, quib. Vicario iurisdictio demandabatur, & vt vice Præfecti cognosceret, Vlpianus *in l.1 9. deportatos, de leg. 3.* A Præfecto Prætorio, inquit, vel eo qui vice Præfecti ex mandatis Principis cognouit. Item à Præfecto vrbis deportatos statim amittere ciuitatem constat. Hæc ille. infra imagines octo mulierum, totidem illi subiectas prouincias significantes, coronam in capite gestant, colláque monilibus, ac torquibus circundata, & vasa aureis plena tenent: Ex illis Phrygia Pacatiana & Pisidia sunt velatæ: sola Lycia pallio puniceo humeros tegit, Phrygia Pacatiana dextram manum extollit, Salutaris, & Caria indicem eleuant, quòd fidei & adorationis signum esse diximus: Hellespõtus & insulę desunt, quia Proconsuli Asiæ parebant: In manuscriptis omnes palliatę, sparsos post terga capillos habent. Codicilli magistratus, & auro tectus codex mandatorum, cœruleo abaco inhęrent, codici hæ notę sunt inscriptæ. F.L.I.N.T.A.L. Co.M. Or d.Pr. quas notas ita sum interpretatus, Fœlix liber iniunctus notariis tribunis à Laterculo continens mandata ordine Primicerij. In manuscriptis easdem notas, & codicillos, omnes Vicarij habẽt tam in Oriente quàm in Occidente: In impresso nec notæ, nec codicilli apparent, præterquam in Vicario Britanniæ, Comites verò & Duces in codicibus, & notas, & prope codicillos præferunt. Illustres pro notis vultum Principis sibi dorso insculptum tenent.

Officium habebat ferè vt Comites & Proconsules. videlicet Principem de schola agentium in rebus Ducenarium, qui adorata clementia principali, cum insignib. exit, inquit Notitia, id est cum cingulo, quod erat insigne huius Principis, & illud ex officio exiens retinebat, quòd aliis non cõcedebatur. Neque hic, neque cæteri officiales poterant creari, nisi à Principe, mox à Vicario, litteris probatoriis in scrinio epistolarum scriptis comprobati fuissent, sicut in maiorum Magistratuum officiis obseruabatur, *l. vlt. C. de diuers. offic.* Iis, qui à libellis erant, Vicarij carebant, quia per se illis subscribebant. *l.2. C. de assessor.* vt Præsides, & Correctores, nec singularios officiales habebant. Asiani pro tricenis iugeribus agri singulam vestem, id est chlamydem militibus soluebant, quæ solido seu aureo æstimabatur, *l.2. C. de mil. veste* Nunc de magistratibus Asianæ Vicario parentibus, ac primò de Consularibus Pamphyliæ, & Lyciæ est videndum, postea de Præsidibus tractabimus.

DE CONSVLARIBVS Pamphyliæ, & Lydiæ.

CAP. CXXIII.

PAMPHYLIA olim Mopsia cognominata, nunc vulgò Sattalia, corrupto vocabulo, ab Attalia eius metropoli, ciuitate maxima dicitur. Ab Oriente habet Ciliciam, ab Occasu Lyciam, à Septentrione Galatiam; à Meridie mare Pamphyliũ. Dicta est Pamphylia, inquit Metaphrastes, *in S. Matrona*, quod ex omnibus gentibus esset conflata: Id enim sonat Græca hęc dictio. Stephanus verò deriuat à Pamphylia Rhacij & Mantus filia: eius metropolis est Aspendus, olim Clara dicta. Vulgatum est prouerbium, *in 3. in Verrem Ciceronis*, Aspendius Cytharista, quod furem significat, quia Aspendij intus sinistra tantùm manu chordas carpunt, nec dextra plectro vtuntur.

Imperante Constantino, Lycia, & Pamphylia ab vno Pręside regebantur ad Eusebium enim Lycię, & Pamphyliæ Præsidem scribit *in l.1. Cod. de capit. ciui. censibus eximend.* & *l.2. C. Th. de censi. siue adscriptitia*, quem virum perfectissimum appellat, vnde cùm hę prouinciæ, tum nec Consulares essent, nec Pręsidem clarissimum haberent, inter minores prouincias censebantur. Pamphylia postea Consularis facta est, & à Lycia diuisa, & à Iustiniano *in Nouell. 8.* inter Consulares recensetur. Pamphyliæ ciuitatibus Iulianus Apostata concessit, vt quicquid acquisiuissent, earum esset, *l.2. Cod. de diuers. præd. vrb.* cùm de hoc controuersiam paterentur.

Lydia inter Cariam, & Hellespontum iacet, cuius metropolis Sardis fuit, sub Crœso Rege, insignis Lydia, ait Sext. Rufus, sedes antiqua regnorum Antiocho à L. Scipione adempta fuit. Primus Proprætorem, mox Consularem habuit, Gratiano imperante, qui ad pallium Lydiæ Consulare ieribit *in l.6. C. de delatorib.* & inter Consulares recensentur à Iustiniano in Notitia, *d. Nou. 8* & si generali nomine ἄρχων vocarur. Itaque tantùm pro codicillis magistratus soluebat, quantum alij Consulares. Ab eo ad præfectum vrbi Constantinopolis appellabant. *l. cum appellatio. C de appellat.* quod in aliis erat secus. Consularibus Asianę explicans, ad eius Præsides accedamus.

DE PRÆSIDIBVS LYCIÆ, & Cariæ, Lycaoniæ, & postea Prætore Iustiniano.

CAP. CXXIIII.

LYCIA inter Pamphyliam, & Cariam media à Septentrione, confinis est Phrygiæ, olim LX. oppidis clara, ex quibus ætate D. Pauli 35. tantùm permanserant. Earum opulentissima metropolis fuit Myra, *Martyrolog. 6. decem.* ad quam ipse in Italiam nauigans appulit, *Act. Apost. 23* Ex his initio quattuordecim ferebant suffragium de rebus belli & pacis, aut Lyciarchum creabant, qui vniuersæ prouinciæ ius dicebat. Olim mari vsque ad Italiam imperarunt, vt ait Strabo *libr. 3.* Lycia à Lycio Pandionis filio nomen habuit: Hæc & sequentes tempore Notitię Præsides habebant. At Iustinianus Lyciam inter Consulares recenset *Nouel. 8.* Caria verò ab Oriente habet Lyciam. A Septentrione Lydiam, ab Occidente mare Icarium, vel Ægeum, à Meridie Carpathium. A Care Phoronei filio dicta est Caria, ait Stephanus: quam inter Consulares Iustinianus cõnumerat *in d. cit. Nouel. 8.* Ad litus promontorium instar peninsulæ habebat, Doris dictum, in quo Gnidus insignis ciuitas sita erat, *de qua 26. Act. Apost.* vbi Veneris templum, & simulachrum à Praxitele mira arte fabricatum spectabatur. Lycaonia mediterranea ab Oriente Tauro, à Cilicia Thra-

citra diuiditur, à Septentrione contermina est Cappadociæ: ab occasu Pisidiæ, à meridie Isauriæ. Huic Lycaon Arcadiæ Rex nomen dedit, quem in eam præfectum, & à Ioue, cui membra humana comedenda apposuerat, in lupum côuersum, poetę fabulantur. Is ante Æneam Onotrios in agrum Romanum deduxit, vt Iustinianus narrat in Nouel. 25. de Præt. Lycaoniæ, cis prouinciæ insignes vrbes erant Lystra, & Derbe, in quibus D. Paulus versatus est, Act. Apost. 14 & Iconium Ptolemaeus, metropolis, vbi Pręses & Dux limitaneus ius dicebãt, sed ibi Præses tãtùm ciuilia tractabat, & ii postea imperante Iustiniano inter Consulares est connumeratus, d. Nou. 8. Militum Dux crimina cognoscebat. Iustinianus verò duos eos magistratus in vnũ contraxit, & pro his Prætorem Iustinianũ vi nm spectabilem constituit, qui tam populo quàm militibus præesset Nouell. 25. Veteres enim militum magistratus Prætores nominabant, §. 1. dict. Noue. 25. Fasces ante cum securi argento cælata præmittebat, & apud se ad tribunal retinebat. Argentato etiam curru vtebatur, quæ eius erant insignia, pro annona & capite siue alimentis & equorum pabulis aureos 300. percipiebat, eius assessor 72. officiũ libras duas auri, id est nostros aureos 220 §. pen. d. Nou. 25 Pro codicillis iussus est soluere quantum Consulares, id est tribus chartula iis sacri cubiculi solidos octo. Primicerio notariorum, & Laterculẽsibus 24. eius adiutori 3. Officio Præfectorum, cui patebat, solidos 40. §. vlt. d. Nouell. 25. Prius soluebat quantum alij Præsides. Appellationis causas in sua prouincia à Principe, vel alio delegatas, nisi quingentos aureos excederent, ipse cognoscebat, nec ad delegantem deuoluebantur, ne dispendium in re parua litigantes sentirent, §. pen. d. Nouel. 25. In primis mœnia, & publica opera, aquæ ductus, pontes, vias, & similia curare debebat, §. antepen. d. Nou. Eius officium erat centum apparitorum, in quo eminebat Princeps Cornicularius, cæterique primates, §. 2. d. Nou. Iconi, quæ prouinciæ erat metropolis, hic Prætor residebat.

DE PRÆSIDIBVS PISIDIÆ, Phrygiæ Pacatianæ, & Salutaris.

Cap. CXXV.

INTER Lycaoniam ab Ortu, & Pamphyliam ab Occasu est Pisidia, Isauriam habet à Meridie, Galatiam à Septentrione, huius Præses cum Duce militib. imperante continuis rixas exercens vilescebat. Nouel. 20. c. 4. Quare Iustinianus eum Nouell. 24. de Præside Prætorem fecit, & ciuilem militaremque administrationem illi commisit, & centum apparitores ex publico seu fisco alendos dedit. In primis verò mandauit, vt prouinciam delinquentibus purgaret, item annonam, publicáque opera curaret. Inter spectabiles censebatur, & Prætor Iustinianus nominabatur.

Insignia habebat argentatum currum, & fasces cum securibus argento cælatis, §. 4. Nouell. 24. Causas appellationum intra 500. aureos in sua prouincia, etiã à Principe delegatas cognoscebat, quemadmodum Prætor Lycaoniæ pro annonis & capitibus solidos 300. percipiebat, Assessor 72. Officium libras auri duas, seu nostros aureos 220. pro codicillis soluebat chartulariis sacri cubiculi solidos

9. Primicerio Notariorum, & Laterculensibus 24. eius adiutori tres. Officio Præfecti Prætorio 40. illi præter codicillos insignia magistratus continẽs mandata Principis ex sacro Laterculo tradi iubentur, §. pen. & vlt. dict. Nouel. 24. Appellatur ab hoc, quemadmodum ab aliis spectabilibus, d. §. pen. & vlt Nou. 24. & l. præcipimus. C. de appellat. Phrygia Asiæ minoris regio, quam Suidas Achillum credit nominatam, in maiorem & minorem à Xenophonte, Ptolemæo & Strabone diuiditur, qui minorem Epictetum, & Hellespontiacum vocat, Hellesponto etiã à Diodoro lib. 18. attribuitur. eadem Troas dicitur. Maior ab Aristide superior, à Strabone Pacotia appellatur, quę Olympo & Hellesponto adiacet, in ea Colossæ, vnde Colossenses, ad quos D. Paulus scribit. Laodicea metropolis, & Hierapolis, de quib. in 2 4. ad Coloss. ses, claræ vrbes habebantur, quæ Nerone imperante, terræ motu perierunt, Eus. b. in Chronicis. Tacit. 14. seu Laodicea à locupletibus ciuibus est restituta. Minor Phrygia postea Pacatiana fuitè, ab Omnio Pacatiano est dicta, qui sub Constantino P P O ientis, ea diu resedit, ac Consul & P. V. fuit, l. 4. C. Th. de sponsal. l. 2. C. Th. de aduocat. §. Ab Oriente habet Cappadociam, ab occasu Phrygiã maiorem, seu salutarem vocatam, à Septentrione Galatiam, ab Austro, Lydiam. Olim singulę singulos habuere Pręsides, postea Anianæ Vicariis hanc prouinciam, vi Præses administrauit, N. nel. 8. c. 2. Iustinianus verò sublato Vicario Phrygiæ Pacat anæ Comitem præfecit, qui nulli alij Anianæ Præsidi imperabat, illi tamẽ totum, quod pro vtroq; magistratu, Vicarius habebat, cùm vera sque officij cohortibus salarium reliquit, §. illud tamen. Nou. 8. N. uel 20. c. 6. Is omnia Comitum insignia gestans, c tru & ipse argentato vehebatur, aureoque torque ornatus. fasces cum argentatis securibus præmittebat. Soluebat pro codicillis promotionis quantum Consulares, dict. Nou. 8. in Notitia, in princ. Prior Præses officium habebat, vt alij prouinciarum Rectores.

Maior Phrygia, quæ ad oram Ægæi maris, prope Hellespontum, vbi Troas, seu minor Phrygia extenditur, Caio flumine intersecatur, à Galatia Iero fluuio disterminatur, inquit D. Hieronymus, in act. Apost. Salutaris ob plurimos ibi à Michaele Archangelo sanitati restitutos est vocata. Nicephorus lib. 7. c 50. Memoriæ, inquit, proditum est Argonautas Græcorum, cùm ad eum quoque locum peruenissent prædari, atque diripere regionẽ eam cœpisse, & ab Amyco, qui tum ibi rerum potiebatur, in fugam versus, & palantes in quendam nemorosum, & incultum propter densitatem arborum locum profugisse, ibique eis latitantibus virtutem cœlitus aduenisse, viri specie, alas veluti Aquilæ in humeris habentem, victoriámque aduersus Amycum Oraculo denunciasse, illos porrò id secutos cum illo confixisse, & victoriam reportasse, & ipsum vna cum copiis suis concidisse, atq; vt gratiam visione ei referrent, fanum illi & statuam, ea, quæ illis apparuerat forma, in loco eo excitasse, nomẽnque ei regioni Sostenium indidisse, quòd scilicet robore ibi accepto salui euasissent. Eam statuam laudatissimus princeps Constãtinus, cùm in eam oram necessaria de causa diuertens vidisset, familiaribus Comitibúsque suis rem talem exposuit, regionémque eam cum stupore admiratus ibi mansit: Somni porrò capiendi tempore as-

re assistens illi visio statuæ eius similitudine, Ego, inquit, Michaël Archidux Domini Sabaoth virtutum, Christianorum fidei tutor, qui tibi cõtra impios tyrannos belligeranti auxiliaria arma contuli: Itaque ex somno excitatus regionem illam pulcherrimè excoluit, & ara Imperiali, magnificáque manu, & liberalitate in parte Orientali constituta, celeberrimum id templum ciuibus simul, & aduenis reddidit: Maximè tamen eam sacram ædem illustrauit Archangelus: Nullus enim graui quopiã casu, aut ineluctabili periculo, aut ægritudine incognita, morbo deniq; incurabili circumuenitur, qui ibi Deum orãs implorauerit non facile opem, & auxiliũ inuenerit. Et certo satis creditur D. Michaëlem Archangelum apparere ibi solitum, salutiferum eum efficere locum, cuius rei gratia ab antiquis etiã Michaëlium est vocatus. Eadem Nicephorus *lib*.8.*c*.4. alibi repetit. Alia mira de aquis salubribus, ope D. Michaëlis factis recitat Simeon Metaphrastes, qui precib. D. Alberti aquas etiam in Phrygia minore scaturiisse scribit. Pytea ciuitas in Phrygia ad mare sita, ob aquarum calidarũ ibi scaturientium salubritatem, Sotoropolis, id est, salutaris ciuitas est appellata, à qua prouinciæ nomen inditum, & ibi Constantino Magno venenum datum Zonaras scribit. Alios, qui hoc in loco curati sunt, recenset Sozomenus *lib. tripart*.2.*cap*.19. In Phrygia Docimia vicus est, vnde Docimius lapis, aliàs Symandius effoditur, ex quo integræ columnæ varietate alabastro persimiles fiebant. *Æneas Syluius de Asia minore.*

Præsidem Notitiæ tempore Phrygia salutaris habebat. Iustinianus verò illum inter Consulares recenset, quem pro codicillis magistratus tãtum soluere voluit, quantum alij Consulares *in Nouella Nouell*.8. Ab eo ad Præfectum vrbi Constantinopolitanæ appellabatur, *l. cum appellatio C. de appell.* Hæc de Asianæ diœcesi dicta sufficiant: Nunc ad Ponticam veniamus.

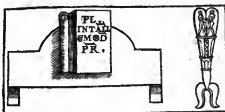
DE VICARIO PONTICÆ, & eius insignibus.

Cap. CXXVI.

QVARTA Orientis diœcesis Pontica fuit, cuius Vicarius XI. prouinciis præerat, duabus Consularibus Galatiæ, Bithyniæ, & IX. præsidalibus, Honoriadi, Cappadociæ primæ, Cappadociæ secundæ, Hellesponto, Ponto Polemoniaco, Armeniæ primæ, Armeniæ secundæ, & Galatiæ salutari, & Paphlagoniæ, quod & Tripart. *lib*.10.*c*.4. refert. Pontum Pompeius in prouinciæ formam redegit, sed eam Cæsar Mithridati Pergameno concessit: deinde ad Polemonem peruenit, quo extincto, cum Pythodoris eius vxor nomine duorum filiorum illud regnum administraret, à Nerone Imperio Romano est adiectum, concedente Rege Polemone, inquit Eutropius, quod de filio dictum puto. Idem Eusebius refert, & Tranquill. Ponti, ait, regnum concedente Polemone, in prouinciæ formam redegit: Sed Sext. Aurelius, Regia stirpe deficiente, Neronis tempore, inquit, Pontus prouincia facta est: Tota ea Regio à Bosphoro Thracio vsque ad Colchidem, & Orientem versus, & Armeniam, Pontus dicebatur, Paphlagoniámque, Galatiam, & Cappadociã continebat: Sed propriè à Bosphoro Thracio, vsque ad Bithyniam, & Sangarium fluuium perueniebat; vnde duplex Pontus fuit, *Nouell*.29. *c*.2. *in fi. l. vlt. ad fi. C. de diu. offic. Nouell*.17. *in princ.* sed vsque ad Euphratem tota diœcesis Pontica vocabatur, *l*.5. *C. de tempo. appel. l. antep. C. de Numera. l*.2. *C. de milit. vest. l*.1. *C. vt nemo ad suum patroc.* Theodosius Imperium adeptus, Põtum in VIII. regiones diuisam vrbi Vicario commisit, videlicet Pontum Polemoniacũ, Amasiam, Honoriadem, Bithyniã, Paphlagoniam, Armenias duas & Cappadociam, quemadmodum Stephanus & Volaterranus *libr*.10. *Geographia*, scribunt. Huic tractui Præfectus sæpè Vicarius Ponticæ dicitur, *in l. fin*. §. *pen. C. de diuers. offi.* & *in l*.10. *C. Th. de heret. l*.7. *C. Th. de deserto. l*.12. *C. Th. de exact.* quandoque Comes diœceseos Ponticæ, *l. vnic. C. de comit. & tribun. scholar.* Marcellinus *lib*.17. refert Constantium in honorem vxoris Eusebiæ, hunc Vicarium pietatis cognominasse, qui Præses etiam Galatiæ primæ erat, §.3. *Nouell*.8. duplex officium & salarium, alterum tanquam Vicarius, alterum tanquam Consularis habebat. Iustinianus verò abolito Vicario, pro Præside primæ Galatiæ Comitem dedit, quem etiam militibus præfecit, §. *hoc autem ipsum. Nou*.8. & *Nouell* 27. pristinóque illi vtriusq; magistratus stipendio relicto, duorum officiorum cohortes in vnum contraxit, cum verò is tollendis latronibus nõ sufficeret, Vicarium rursus restituit, *Edicto* 8. *de Pontici tractus Vicario*, quem etiam militibus, & vniuersæ regionis Prætoribus præesse iussit, & Magistri officiorum in Ponticæ fabricis, & Comitis patrimonij, in prædiis Principis, quæ plurima ibi erant, locum tenere voluit: & Phylarcho prouinciæ sacerdoti, aliisque omnibus imperante. Denique in Pontica causas delegatas, & appellatione suspensas, quæ 500. aureos non excedebant, ad eũ remota appellatione deuolui, & ipsum, in qua velit prouinciæ parte morari, & à Bithynia vsque ad Armeniam, Trapezuntum, & fines Persarum delinquentes punire iussit. Septuaginta in eius officio Vicarianos apparitores à Principe codicillis in scrinio epistolarum probandos constituit, *l. vlt. C. de diuers. offic.* quod & in aliis maiorum magistratuũ officiis obseruabatur. Mulos eidem, tanquam circumire coacto ex publico dedit, assessorémque, & Præconem addidit, ac quattuor lampades seu candelas sumptu Principis ardentes cõcessit, eas illis similes esse puto, quas ad dextram, & sinistram libri mãdatorum, in Præfectorũ insignibus prælucere vidimus. Responsales quoque Magistrorum præsentalium, apud eum esse iussit, qui illorum nomine militum palatinorum causas iudicabant. Græci apocrisarios nominant *in Nou*. 25. *c*.1. *ad fin*. Galatiæ verò suus Præses est restitutus.

NOTITIA.

VICARIVS DIOECESEOS PONTICÆ CVM INSIGNIBVS.

Bithynia.

Galatia *Paphlagonia* *Honorias* *Galatia salutaris* *Cappadocia prima.*

Cappadocia secunda *Hellespontus* *Pontus Polemoniacus* *Armenia prima* *Armenia secunda.*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarij Diœceseos Ponticæ, Prouinciæ infrascriptæ.

ITHYNIA.
Galatia.
Paphlagonia.
Honorias.
Galatia salutaris.
Cappadocia prima.
Cappadocia secunda.
Hellenopontus.
Pontus Polemoniacus.
Armenia prima.
Armenia secunda.
Officium autem habet ita.
Principem de schola Agentium in reb. Ducenarium, qui adorata clementia principali, cum insignibus exit transacto biennio.
Cornicularium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
Curam epistolarum.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

INSIGNIA Vicarij Ponticæ sunt, duo Principes in summo aureæ pilæ, quisque in sua cella, id est proprio Imperio, dextras coniungentes, ac codicilli, libérque viridi corio tectus, rubróque ac surrecto tapeto inhærens, cum notis, quas in Vicario Asianæ manuscripti ostendunt, in quibus huius Vicarij codex auro tectus spectatur. Notæ in impresso ita se habẽt FL. IN TALL. COM. ORD. PR. quas per errorem in aliis Vicariis sicut, & codicillos omissas fuisse arbitror: Infra XI. mulierũ visuntur effigies, eodem habitu ornatúque, quod aliàs sub Vicario Asianæ descripsimus, quæ XI. prouincias huic Vicario patentes denotant: Sola Cappadocia prima viridem togam sinistro humero connexam gerit,

Arme-

Armenia prima velatum caput habet, Reliquę preter Galatiam, & Hellenopontum pallio catent, Manuscripti omnes eodem habitu referunt, quod aliàs sub Vicario Asianæ repræsentaront, aliquas scilicet cum pallio cœruleo, aliàs albo vel aureo, sparsis in humeros capillis. In Madrociano vasa aurea in manibus tecta tenent, in quibus intus aurom contineri significatur. Hic officium habebat, vt alij Vicarij, caret his, qui erant ab actis, & Singularris.

Soluebant Pontici pro singulis triginta iogeribus agri, solidum nomine singulæ clamydis militibus dandę, *l.2.& 3.C.de milit.rest.* Rectores Ponticę diœceseos sunt sequentes.

DE CONSVLARIBVS GAlatiæ, & Bithyniæ.

CAP. CXXVII.

CONSVLARIVM prouinciarũ, quæ duæ Vicario Ponticę suberant, prima fuit Galatia, à Gallis dicta, qui olim in auxilium à Rege Bithyniæ vocati, in Asiam traiecerunt, & victoria potiti regionem eum eo diuiserunt, sicque Græcis admixti, primò Gallogræci, postea Galatę sunt appellati, *D Hieron.in Act. Apost.ad eos Apost. Paul. scribit. Iornandes & alij.* Sext.Ruffus: Gallogręciam, inquit, id est, Galatiam: (sunt enim, vt nomen resonat ex Gallis Galatæ) quòd Antiocho contra Romanos auxilium præbuissent, inuasimus. Gn.Manlius: (ita enim ex Liuio Floro, & Appiano, legendum est, non Mummius,) Proconsul Galatas prosecutus est, & confugientes partim in Olympum, partim in Ancyram (ita legendum pro Megaram) de arduis eos in plana deturbit, & victos in perpetuam pacem redegit. Postea Galatiam Deiotarus Tetrarches, nobis permittentibus tenuit. ad extremum sub Octauiano Cæsare Galatia in formam prouinciæ redacta est. Eam primus M.Lollius Paulinus administrauit: Hactenus Ruffus, *& Dion lib.54. & Eutrop.* Ad hunc extat Horatij epistola. Hæc prouincia ab ortu Cappadociam, ab occasu Sangarim fluuium, & Bithyniam: à Meridie Pamphyliam, à Septentrione Pontum habet. Gomoritas à Gomor prius dictos, auctor est Iosephus *lib.1.antiq.Iudaica.* Cæterũ Theodosius duas Galatias fecit, primam & secandam salutarem dictam, vt auctor est Stephanus de vrbib. & Volaterranus. Prima Consularem habebat, secunda Præsidem, quod confirmat Notitia, *Nouell.* 8. Sed primam Vicarius postea administrauit, quem Iustinianus depositum, vt dixi, restituit. *Nouell.8.& edict.* 8. Huius metropolis Ancyra fuit, Synodo ibi habita celebris, quæ ab anchoria nauibus ereptis nomen habuit, inquit Apollonius. Comes Galatiæ primæ pro codicillis magistratus soluebat, quantum maiores Rectores prouinciarum. Præses autem secundæ Galatiæ, quantum alij Præsides.

Bithynia ab Oriente Sangari fluuio, à Galatia diuiditur ab occasu, & Septentrione Ponto: à meridie Epicteto, & Asia minore à Proconsule recta: Hæc prius Bebricia, deinde Migdonia, postremò à Rege eius nominis Bithynia est vocata, *D Hieronym.de locis Hebraicis, in Act. Apost.* & *Solinus.* Herodotus, & Strabo à Thracibus, Bithynis dictam volunt: cuius Rex Nicomedes Philopater liberis carens, Augusto imperante, eam prouinciam populo Romano testamento reliquit, *Dion Iornandes, Ruffus, Liuius, libr.93. Appianus in Mithridatica*, quæ postea cum Ponti parte, in qua Mithridates regnauerat, vna prouincia facta est, & tota Bithynię nomine appellata, eius metropolis Nicæa, vel vt Leo Imper. vult Nicomedia fuit, primo proconsulatis in eo gradu diu mansit. Nerone enim imperante, C.Petronius eam Proconsul rexit, *Tacit.lib.16.* sub Hadriano Seuerus, qui postea imperauit, *Dion in Seuero*, sub Traiano Seruilius Caluus. Iulius Bassus, Velius Paulus & Cœlius clemens, *Plin.epist.11. & 16. & 18.ad Traianum*, quibus Plinius iunior, *Epist 7.ad Traianum*, extra ordinem successit, *Epist. 36. ad Traianum.* Post Traianum M Antoninus, quem plurium prouinciarum formam mutasse Capitolinus scribit, *l.3. §. 2.ff.de decurion.* virum Consularem, & Patris Ælij Pertinacis patronum, Sed Maximus, qui cum Balbino imperauit, ibi Proconsul fuit, *Capitolin.in Maxima.* Demum Bithynia cum Galatia Consularis facta, in eo statu vsque ad Iustinianum permansit, *Nouell.8.in Notitia*, ab eius Rectore ad Constantinopoli Præfectum appellabatur, *l.cum appellatio. C.de appellat* quod Constantius instituit, cùm illi vrbi Præfectum dedit. Hic Consularis pro codicillis magistratus, quantum alij Consulares soloebat, *d.Nouel. 8.in Notitia.* Ab Bithynos extat Constantini rescriptum *in l.1.C.de murileg.* Nunc ad Præsidea Ponticæ Diœceseos est veniendum.

DE PRÆSIDIBVS HONORIAdis seu Paphlagoniæ.

CAP. CXXVIII.

PAPHLAGONIA Haly ab ortu, ab occasu Billæi fluminis clauditur: Pylemeniã prius dictam fuisse scribit Plinius *libr. 6. cap.* 2. postea Phineus Ægyptius eam inuasit, qui filium Paphlagonem reliquit, à quo Paphlagonia regio est cognominata, vt Stephanus & Constantinus Porphyrogenneta referunt: sex habet vrbes, Gangram, Metropolim, Amastram, Soram, Dadybram, Ionopolim, & Pompeiopolim. Gens, inquit Constantinus Porphyrogenneta, stolidissima, & contemptissima impudentia, & nequitia famosa, cuius in catalogo nauium Homerus meminit, & inde mulas prouenisse dicit. Philomenes eius Rex amicus populi Rom. inquit Ruffus, eam tenuit, sæpè à Mithridate pulsus regno, à nobis est restitutus, quo mortuo prouincia eius Paphlagonibus imposita est: Romanos enim testamento hæredes reliquit. Hæc ille. Cùm verò posteriori ætate Paphlagonia vrbibus esset destituta, Ponto adscripta, proprium Pręsidem habere desiit, eiúsque partem in Honorij filij honorem Honoriadem Theodosius vocauit. Ea regio ad oram Ponti Euxini exposita, ab ortu habet Amasiam, ab occasu Pontum: à Meridie Bithyniam. Illius sex erant vrbes Prusias, Cratia, Adrianopolis, Tiris, Claudiopolis, & Heraclea: sed hæ duæ cum Prusia Bithyniæ ademptæ Honoriadi sunt attributæ, cuius Claudiopolis facta est Metropolis, Paphlagoniæ verò cum Ponto aliæ VI. remanserunt, Germanopolis, Gangra, Pampelopolis, Dadybrua, Tumulus Amastridis, Ionopolis: & hæc prouinçia à Correctore egebatur. Itaque duo tantùm in Orientis Imperio erant Correctores, alter Augustanicæ in Ægypto, alter Paphlagoniæ Ponticæ in Asia. Honorias à Præside

administrabatur, *Novell. 8. in Notitia.* Verùm Iustinianus antiquato Honoriadis nomine, vniuersam eam regionem, vt prius Paphlagoniam esse voluit, *Novell. 29.* siquidem magna olim ea gens fuerat, quę Venetos, & Aquileiam Italiæ vrbem quondam maximam condiderat, tique Prætorem Iustinianum præfecit qui XII. vrbes prædictas regeret, manentibus Metropolitis, qui prius fuerant: Centū illi parebant apparitores, sub Principe Corniculario, & ceteris officij primatibus. Ipse pro annonis percipiebat aureos 725. qui efficiunt plus mille nostrorum aureorum, assessor aureos 72. apparitores verò 447. & tertiam aurei partem, qui à P. P. Orientis soluebantur. Spectabilis erat, & militibus in sua prouincia degentibus, vt alij Prætores, imperabat. Cognoscebat causas appellationum in Paphlagonia delegatas, quæ aureos 500. non excedebant. Ab eo verò ad P. P. & Quæstorem palatij appellabatur, quemadmodum ab aliis spectabilibus, *d. Nou. 29.* sed antea ab eo ad Præfectum vrbis Constantinopolitanę prouocabatur, *l. vn. appellat. C. de appellat.* Pro codicellis magistratus Honoriadis Præses soluebat, quantum alij Præsides.

De Præside Cappadociæ. Cap. CXXIX.

Cappadocia ab Oriēte Armeniæ magnæ finitima est, ab occasu Galatiæ, & parti Pamphyliæ, à Meridie Ciliciæ, à Septentrione habet Pontum Euxinum, nunc mare maius dictum. Olim adeo magna fuit, vt ferme totam Pontum occupatet. Cappadoces olim Leucosyri dicti, nam etsi qui extra Taurum sunt, Syri vocantur, cùm tamen colore sint adusto, ad horum comparationem Cappadoces Leucosyri sunt appellati, vt Strabo scribit *l. 12.* Herodotus & Plutarchus à Syro Apollinis & Sinopes filio eos Syros dictos esse volunt. ibi Sinope Diogenis Cynici, & Marcionis hæretici patria. Cappadociam verò à flumine inter eam & Galatiam defluente Plinius scribit denominari. Eius magnitudo à Persis originem traxit: nam Cappadocia nomen est Persicum, vt auctor est Constantinus Porphyrogenneta de thematibus, in themate Armeniaco, cum, inquit, Artaxerxi Regi, aut nescio an alteri cuidam Leo inter venandum occurrisset, eiúsque equum inuasisset, oblatos casu Persa quidam in hoc Leonis occursu, stricto acinace Regem de vita periclitante liberauit, & Leonem interfecit. Hic itaque Persa cùm altissimum quendam montem conscendisset, vnique ei, quinque regionem, quoad longissimè humani oculi acies pertingere posset, circumspiciens tam Orientem, & Occidentem, quàm Meridiem, & Septentrionem versus, eniuem eam à Rege dono accepit. Hæc porrò (ait) nati at Polybios, cuius multa sunt deperdita.

Cappadociæ metropolis Cæsarea à Tiberio Cesare, extincto Archelao eius Rege, ita est appellata, *Nouell. 30. de Proconsule Cappadoc.* Sext. Aurelius, & Iornandes prius Mazacham dictam, & in honorem Augusti Cæsaream vocatam fuisse scribunt. Quomodo autem in Romanorum potestatem venerit, historiam ita Tacitus *in secundo*, explicat. Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadocia potiebatur, inuisus Tiberio, quòd eum Rhodi agentem nullo officio coluisset: Nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus, qui florente C. Cæsare, missóque ad res Orientis intuta Tiberij amicitia credebatur: vt versa Cæsarum sobole imperium adeptus est, elicit Archelaum litteris matris, quæ non dissimulatis filij offensionibus, clementiam offerebat, si ad precandum veniret, ille ignarus doli, vel si intelligere crederetur, vim metuens, in vrbem properat, exceptúsque immiti à Principe, & mox accusatus in Senatu, non ob crimina, quæ fingebantur, sed angore simul fessus senio, & quia Regibus æqua, nedum infima insolita sunt, finem vitæ sponte an fato, impleuit: Regnum in prouinciam redactum est. De hoc aliter Dion *lib. 57.* Archelaum, inquit, Regem Cappadociæ, cui iratus erat, accersitum, quasi res nouas molientem, tradidit Senatui, vt de eo cognosceret, hominem non solum senectute, sed etiam podagræ doloribus confectum, fuisséque Archelaus affectus vltimo supplicio, nisi testis, qui contra ipsum productus fuerat asseruisset, eum dixisse, se Tiberio ostensurum postquam domum rediisset, quales sibi nerui essent. Qua ex re risus tam magnus excitatus est, propterea, quod ille non solum stare non poterat, sed nec sedere quidem, vt eum Tiberius amplius occidi noluerit. Itaque Archelaus tunc saluus euasit, qui tamen non multò post mortuus est: post eius mortem, Cappadocia venit in potestatem populi Romani, illúque Q. Veranium legatum acceperant: & quędam ex Regiis tributis diminuta, quamuis Romanorum Imperium sperauerat: Hæc ille. Sext. verò Rufus, Archelaus, inquit, fauente Antonio, Rex factus est, quem sub Augusto, Tiberius oratione defendit, Imperio deinde succedens, eundem blandè Romam accersitum non remisit, ibique diu detentus, cùm occubuisset, testamento Romanis Cappadociam reliquit, & sic in prouinciæ speciem migrauit, vel, vt aliàs legitur in prouinciam per Germanicum redegit. His concinnit & Tranquillus *in Caligula*, Germanicus, inquit, ad componendum Orientis statum expulsus, cùm Armeniæ Regem deuicisset, & Cappadociam in prouinciæ formam redegisset, annum agens ætatis 34. diutino morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspitione Eutropius, Tacito, & Dioni, consentit. Prius ex ordine equestri Rectorem habuit, Mox Vespasianus ei Consularem dedit: Tranquillus *in Vespasiano, cap. 8.* Cappadociæ, ait, propter assiduos Barbarorum incursus, Legiones addidit, Consularémque Rectorem imposuit, pro equite Romano. Hactenus Tranquillus, sed rursus ad Præsidem rediit. Sub Constantino enim Eutychius Præses Cappadociæ fuisse legitur, *in l penult. C. de liberali caus.* Verum pluribus Cappadociis factis, Iustiniano imperante, Cappadocia prima Consularem habuit, *in Nouell. 5. in Notitia.* Valens namque Imperator secta Arianus, in odium D. Basilij, vt eius auctoritatem minueret, & ne vniuersæ prouinciæ Archipræsul esset, duas fecit Cappadocias, primam seu maiorem, & secundam seu minorem, inquit Stephanus: primæ Cæsarea metropolis est relicta, secundæ Tyana facta, vt auctor est D. Gregorius Nazianzenus *in oratione quam habuit in funere patris, vbi hac Nicetas.* Maior, ait Constantinus Porphyrogenneta, à Cæsarea & Tauro ad Ponticum mare extenditur, quam terminat Haly fluuius ab occasu, Melitenę

litene ab Oriente, vt etiam testatur Polybius. Minor Cappadocia finitima Lycaoniæ, Cæsaream vsque pertingit, extenditurque ad initium Bitellariorum, vlteriora sunt Ciliciæ. Temporibus verò Iustiniani, siue aliorum quorundam Principum Cappadocia in tres partes est secta, Catoniam, quæ à Melitea incipit, & eam, quæ à Tauro monte Taurisca appellatur, ac tertiam mediterraneam, quæ Charsianum à Charsio quodam Præside vocatur, qui bello aduersus Persas prosperè gesto, celebris, regioni nomen dedit. Primæ Cappadociæ vrbes sunt Cæsarea metropolis, Nyssa, Therira, Rhege, Podanus. Secundæ vrbes sunt Thyana metropolis, Faustinopolis, Cybistra, Naziaozum, Erusima, Patnasum, Rhedegora, Mocissum, & cotus propugnaculum. Tertiæ vrbes sunt septem, Amasia, Ibora, Zaliuhus, Anttapa, Aminsus, Neocæsarea, Synope. Hæc Constantinus. Addit Niceta, *in oratio. D. Gregor.* Mucissum Metropolim. Notitia tertiæ non meminit, quod cum non esset ab aliis distincta. Prima, vt dixi, Consularem habuit, aliæ Præsidem. Verùm Iustinianus vniuersæ Cappadociæ in pristinum statum restitutæ, Proconsulem triplici dignitate auctum dedit. Cùm enim plurima ibi haberet prædia, quibus prius Comes domus sacræ præerat, Proconsule non minor auctoritate, in duas partes scindebantur ciuitates, alij fiscales, alij liberi vocabantur: quare ad tollendam rixam, abolito Comite, vnum Proconsulem Iustinianum nominarum, populo, & militibus, qui ante Comiti parebant, imperare iussit, cui etiam vtriusque officij apparitores, patrimoniúmque Principis curandum dedit. Ipse inter Præfectos Prætorianos positus, & curru vectus argentato, securim, fasces, & alia Proconsularia insignia præferebat. Pro annonis viginti libras auri, id est aureorum nostrorum fermè 2160. percipiebat. Assessor auri libras duas. Officium salarium, quod illi antea soluebatur, retinuit, Codicilli huius magistratus gratis expediebantur, quia ex redditibus prædictorum prædiorum, præter vestes, quinquaginta libras auri Augustæ pendebat, quæ summa facit nostrorum aureorum 5500. Appellationum quoque causas in vtraque Cappadocia à Principe, velalio delegatas, quæ quingentos aureos non excedebant diffiniebat. Ab eo ad P.P. qui erat in Comitatu Principis, sacrique palatij Quæstorem appellabatur, *Nou.* 20. *&* 30. sublatis tractatoribus XIII. ciues ab officij primatibus ad exigenda tributa eligebantur, & pro nominatione 40. aureos accipiebant, *dict. Nouel.* 30. Strabo *lib.* 11. memnrat, Cappadoces quotannis præter argentum, mille & quingentos equos, mulorum duo millia, ouium quinquaginta millia Persis pendere solitos & duplum eorum Medos: in Mocimena Cappadociæ regione Iouis templum fuit, cuius sacerdos ex sacra regione xv. talenta annua percipiebat, & vsque ad mortem sacerdotio fungebatur, diadema gerebat, & primus dignitate post regem erat, vt auctor est Strabo lib. 12. in Cappadocia terni viri, & quaternæ mulieres pro vna persona, in soluendo censu capitis computabantur, *l.* 10. *C. de agric. & censit.* Commodo imperante, Claudius Hieronianus huic prouinciæ Præfectus, *de quo in l. quæsitum* 9. *§. idem respondit. ff. de fundo instructo*, ob vxorem Christianam in eos sæuit, & morbo pediculari consumptus est, *vt ad Scapulam* Tertullianus scribit, qui eum Herminianum appellat. Possumus, inquit, æquè & exitum quorundam præsidum tibi proponere, qui in fine vitæ suæ recordati sunt deliquisse, quod vexassent Christianos, Claudius Herminianus in Cappadocia: cùm indignè ferens vxorem suam ad hanc sectam transisse, Christianos crudeliter tractasset: solúsque in Prætorio suo vastatus peste, cùm viuus vermibus ebullisset: Nemo sciat, aiebat, ne gaudeant Christiani. Hæc Tertullianus Cappadoces ob nequitiam famosi fuêre, vnde abiit in prouerbium tria K.K.K. pessima, Cappadocia, Cilicia, Creta. *Constant. Porphyroge. de Thematibus, in themat.* 2. *Armeniaco ad fin.* Cappadocum verò solum à Iustiniano mirificè commendatur *in Nouel.* 30.

DE PRÆSIDIBVS PONTI Polemoniaci, & Helenoponti.

Cap. CXXX.

Rivs à Bosphoro ad Sangarim fluuium vna fuit Pontus, postea in duas est diuisa, Polemoniacum, ac Helenopontum, quæ vix octo vrbes continebat, Amasiam, Iboram, Euchaitam, Zelam, Andrapam, Ægeum ad climacas, id est, gradus situm, Sinopam & Amisum; postea addita est Leontopolis. Quinque verò in Polemoniaco erant, Neocæsarea, Commana, Trapezus, Cerasus, & Polemonium, quibus addita est Petræorum ciuitas Iustiniana appellata. Item duo castra Pirius, & Sebastopolis præter alia, infrà sub Armeniæ Duce recensita. Vtraque olim ab vno Præside regebatur, *d. Nouell.* 18. postea duplex facta, *l. vlt. in fin. C. de diuers. offic.* duos rectores habuit, *Nouel.* 28 Hellenopontus Consularem, Polemoniacus Præsidem. *d. Noue.* Pontus Polemoniacus ab ortu habet Armeniam minorem, à Meridie Cappadociam, à Septentrione Pontum Euxinum, per cuius oram vsque ad Paphlagoniam occasum versus extenditur. Pontus Polemoniacus, à Polemonio vrbe à Polemone tyranno condita nuncupabatur, ait Strabo *lib.* 12. Hęc sub Nerone, Polemone Ponti Rege mortuo, in Romanorum potestatem venit. *Tranquill. Eutrop. Sext. Aurelius, Eusebius in Chronicis, Vopiscus in Aureliano.* Iornandes eam cum Paphlagonia testamento Romanis relictam scribit. Helenopontum verò in Helenę matris honorem Constantinus appellauit, *d. Nouell.* 28. Hanc C. Plinius Consulari potestate rexit, vt testatur inscriptio Mediolani in Basilica D. Ambrosij. Verùm Iustinianus vtramque regionem tenuem, & angustam in vnam coartauit XIII. Vrbibus constantem, & nomine Polemonis abolito, totam prouinciam Helenopontum esse voluit, satis esse existimans, eam ab Helena Christiana & pia fœmina, quam ab impio tyranno denominari. Cùm verò duæ essent metropoles, Amasia, & Neocæsarea, vtramque metropolim permanere voluit, sed vnum vtrique prouinciæ, & militibus Moderatorem Iustinianum dictum, virum spectabilem præfecit: quo nomine suos prouinciarum Præfectos Lacedæmonij nuncupabant, cúmque Responsalem habere permisit, qui criminales, ciuiléfque causas nomine Magistrorum militum cognoscebat, minimas gratis, maiores cum moderatis sportulis. Pro annonis 725. solidos percipiebat, assessor 72. ap-

paritores aureos 447. & tertiam partem auteI, abolitisque locorum feru atoribus, ipse prouinciã circumire tenebatur. Causas appellationum in prouincia delegatas, infra aureos 500. audiebar, quemadmodum & alij spectabiles. Ab eo vt ab aliis spectabilibus appellabatur, *d Nouell.*18. Inter Consulares à Iustiniano connumeratur, *Nouell.*8.& ideo pro codiceillis magistratus, quantum alij Consulares soluebat. Verùm Iustinianus receptis Armeniis, & Ponto, his Zetam Magistrum militum præfecit, *in l. fin. C. de offic. magist. milit.* Terni huius prouinciç viri, & quaternæ mulieres vnam capitationem pendebant, *l.* 10 *C. de agric. & censit.*

DE PRÆSIDIBVS ARmeniarum.

CAP. CXXXI.

DVas notum est olim Armenias fuisse, maiorem, & minorem: Maior prima dicta *in l. vlt. C. de offic. magistr. milit.* nunc Turcomania vocatur, ac vetus Septentrionem Cyro fluuio à Colchide, Albania, & Iberia diuidiiur. Ad ortum habet mare Hircanum, à Meridie Taurum, quo à Mesopotamia secernitur. Ad Occasum ab Armenia minore Euphrate flumine separatur. Minor verò secunda nuncupata *in d. l. vltim.* ad Meridiem vsque ad Taurum montem Ciliciæ extenditur. Ad Occasum, & Septentrionem Cordiseo moote clauditur. Prius L. Lucullus, mox Gn. Pompeius, deinde Augustus, vsque ad Euphratcosem eam subegit. *Sextus Ruffus.* Traianus maiorem domuit, & Tygrim Romani & Parthici Imperij limitem posuit. *Dion. Ruff. Eutrop. Oros.* Diùque duæ vsque ad Iustinianum sub Præsidibus, & Ducibus stetere Armeniæ. Nam Leo & Zeno Erythrio P. P. scribentes, vtriusque Armeniæ Duces nominant. Armeniæ primæ vrbes erant VII. metropolis Bazanis seu Leontopolis, Theodosiopolis, Satala, Nicopolis, Sebastea, Sebastopolis, & Colonia. est hoc inquit Constantinus Porphyrogenneta, munitissimum, & præceps castrum, Græci enim ακλωνὸς ardua, editissimáque iuga vocant.

Armeniæ secundæ vrbes septem fuere Metropolis Militena, Arca, Arabissus, Ariarsathea, Comana altera, seu Chrusa, Cucusum, Petræ. Cucusum & Arabyssus nobiles exilio D. Io. Chrysostomi fuere, qui demum Comanæ decedens, ibi sepultus est. *Nicephor. libr.* 14. *cap.* 37. Iustinianus verò subactis finitimis Barbaris, magnam, & interiorem Armeniam dictam, nouam prouinciam creauit, *l. vltim. C. de offic. magistr. militum*, quam Zetæ Magistro militum commisit. Magnam, inquit, Armeniam, quç interior dicebatur, & gentes, Antizenam videlicet, Ingilenam, Astyanenam, Sophenam, Sophonenam, in qua est Martyropolis, Belabitenam, & primam, & secundam Armeniam, & Pontum Polemoniacum tuæ curæ cum suis Ducibus commisimus. Tum *in Nouell.* & *in Notitia*, magna Armenia, item secunda inter Consulares censebantur, prima inter Præsidales. Demum ipse & non Iustinus (vt Eustathius, *in Dionysium*, & Raphael Volaterranus crediderunt) Armenias in quattuor diuisit, in magnam, seu interiorem, item in aliam, quæ antea prima, seu maior dicebatur: & tertiam, quæ prius minor, seu secunda vocabatur, & quartam, quæ prius formam prouinciæ non habebat, sed ex Barbaris constabat, *Nouell.* 31. Prima constituit Heptapolim, id est, septem vrbium prouinciam, vbi Armenia minor incipit prope Euphratem, cuius metropolis erat, vt dictum est, Bazanis seu Leontopolis, quam à se Iustinianeam vocauit, cui Satalam, Nicopolim, & Coloniam, primæ & maiori Armeniæ ademptas addidit. His præterea ex Ponto Polemoniaco Trapezuntem, nunc Teroizundam appellatam adiecit, & Cerasuntem, vnde primùm Lucullus cerasa in Italiam attulit, vt auctores sunt D. Hieronymus *in epistola* 19. & Plinius *lib.* 15. *cap.* 25. Eidem Proconsulem spectabilem præfecit, ad quem causas appellationum, etiam secundæ Armeniæ, à Principe vel aliis delegatas deuolui iussit, modò 500. aureos non excederent, aliáque omnia Proconsulum insignia ei tradidit.

Secundam verò Armeniam Pentapolim, id est, quinque tantùm vrbes habentem in Armenia maiore fecit, quæ antea prima dicebatur, cuius metropolis erat Sebastea, id est, Augusta: hic vrbes Sebastopolis, Commana ex Polemoniaco Ponto, & Zela ex Hellenoponto, & Brisa sunt adiectæ: eique reliquit Præsidem, qui prius erat.

Tertiam quoque fecit Armeniam, eam, quæ minor & secunda vocabatur, cuius erat metropolis Melitana, vrbs antiqua, Euphrati fluuio, propinqua, cui Arca Arabissus, Ariarsathea, altera Comana, seu Chrusa, & cucusum parebant, quæ vrbes sex Hexapolim constituunt. His Comitem Iustinianum præfecit, qui populis militibúsque imperabat. Pro annonisque solidos 700. percipiebat, assessor 72. apparitores 360. Spectabilis erat, ad quem causæ appellationum, ex tertia & quarta Armenia, à quocunque delegatæ deuoluebantur, modò aureos 500. non excederent, quemadmodum sæpè in aliis spectabilibus est dictum. Huic Armeniæ Thomas est Præfectus, qui prius eam etiam rexerat. Is est Thomas, qui Cos. & Quæstor Palatij Principis fuit, vnus ex illis qui Codicem compilarunt, *§. 1. C. de noua Codice faciendo. & §. ad istum. C. de Iustin. C. confirmando.*

Quartam præterea Armeniam constituit, quæ priùs prouincia non erat, sed ex variis gentibus, & Barbaris constabat, nempe, ex Trophæna, Anzethena, Ophena, Asteana, & Balabithena, quibus Martyropolitanorum ciuitatem, & Citharizam præsidium addidit, quæ loca sunt vltra Euphratem, Inter Taurum & Antitaurum, antea à magistratus Satrapis, seu Phylarchis Saracenorum, inquit Ruffus, administrata. Hanc ergo prouinciam ordinatiam factam à Præside regi voluit. Vnde ex quattuor Armeniis duæ erant Spectabilium, magna Proconsulis, & tertia quæ prius secunda fuerat, Comitis. Duæ aliæ secunda quæ prima dicebatur, & quarta ordinaria, id est, sub clarissimis Præsidibus sunt relictæ, hic limitem Imperij Romani aduersus Persas erectum Dux cum magna Equitum peditúmque manu defendebat. Olim in Armenia secunda terni viri, & quaternæ fœminæ, vnius capitis tributum soluebant, *l.* 10. *C. de agricol. & censit.* Hæc sunt, quæ ad Ponticam administrationem pertinent.

Nunc ad Vicarium Thraciarum est transeundum.

DE

DE VICARIO THRACIÆ, & eius insignibus.

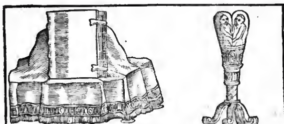
Cap. CXXXII.

Ltimus Præfecti Prætorio Orientis vices agens, est diœceseos Thraciæ Vicarius, quam inter validissimas Europæ gentes in strategeas, id est, præfecturas 50. diuisam fuisse Plinius scribit, sed propriè, inquit, Thracia dicitur, qoæ à Septentrione Hemo monte clauditur, ab Oriente propontide, à Meridie mari ægro, ab Occidente Nesso flumine. Gulielmus verò Tyri Episcopus tres Thracias ponit, Ptolemæus fermè xiij. eius præfecturas statuit, posteriores Principes sex sub vno Vicario Thraciæ prouincias fecerunt, duas Consulares, nempe Europam, & Thraciam, & quatuor Præsidum, Hæmimontis, Rhodopes Mœsiæ secundæ seu inferioris, & Scythiæ, quæ sub generali oomine Thraciæ cootinentur. Eam quoque Sext. Ruffus, & Tripertita *lib.* 10. *cap.* 4. in totidem prouincias diuidunt: Europam regionem appellant, in qua est Constantinopolis, & eius arces, vel præsidia. Eandem diuisionem Ammianus *lib.* 27. sequitur. Sext. Lucullus, ait omnes Thracias in ditionem redegit, hocque modo Reipublicæ sex prouinciæ sunt quæsitæ, inter quas primæ, quæ ex fronte Illyriis est confinis, Thracia speciali nomine est vocata, quam Philoppopolis, Eumolpuisetus, & Beroea, amplæ ciuitates exornant: post has Hæmimontus Hadrianopolim habet, quæ dicebatur Vscudama, & Anchialon ciuitates magnas. Deinde Mœsia, vbi Martianopolis est à sorore Traiani Principis ita cognominata, & Dorostorus, Nicopolis, & Odyssus, iuxtáque Scythia, in qua celebriora sunt oppida, Dionysiopolis, & Zami, & Calatis. Europa omnium vltima, præter municipia, vrbibus nitet duabus Ayri. & Perintho, quam Heracleam posteritas dixit, Rhodope huic annexa Maximianopolim habet, Maroneam, & Aruum post quam conditam, & relictam, Æneas Italiam, auspiciorum prosperitate, post diuturnos occupauit errores. Hactenus Marcellinus. His prouinciis vnus præfuit Vicarius, qui sub Valeotiniano II. Filoxenus fuit, *l.* 124. *C. Theod. de decurion.* Hunnis verò Thracias vastantibus, pro vno, duo mioorìs Thraciæ Vicarij sunt facti, & vterque in ciuitate Longimuri degebat, quæ maxima à sinu Melanæ 10 propontidem extensa Chersonessum excludebat, Mileiadisque opus fuit, & ideò Longimuri Vicarij dicebantur, sed alter populis, vice Præfecti Orientis, alter militibus, loco Magistri militum, ius dicebat. Itaque Iostinianus *in Notitia Nouell.* 8. in quadam magistratuum notitia de industria Vicariom Longimuri repetit. quia duo erant, quod aliqui non intelligentes, & per errorem duplicatum eorum numerum existimantes, vnum deleuerunt: cùm verò in Reipubl. perniciem hi odia inter se exercerent, Iustinianus bono publico consulem, vtroque sublato, vnum tantùm vtrique Thraciæ præesse voluit, quem Prætorem Iustinianeum vocauit, ac militibus, & more veterum Prætorum Iuri dicendo præfecit. Hic vir spectabilis codicillos à Principe, vt alij spectabiles accipiebat. Responsalem & ipse habebat ac tributorum exigendorum, militúmque in armis exercendorum curam: opera etiam omnia publica, pontes, mœnia, vias, aquæductus, & similia, fisci pecunia sarciebat. Delegatas in prouincia appellationum causas, vt alij Prætores cognoscebat. Pro annonis, & capitatione solidos trecentos percipiebat, si codex non est mendosus: Assessor 72. eius centum apparitores libras auri duas, quę efficiunt fermè 220. nostros aureos: ita ex præcedentibus *in Nouella* 26. legendum conijcio. Ipse pro codicillis magistratus tribus chartulariis sacri cubiculi, solidos nouem soluebat. Primicerio clarissimorum Tribunorum, & Latercolensibus solidos 24. eius adiutori tres, officio Præfectorum Prætorio, pro Imperio, quod in ipsum exercebat, & quacunque alia causa solidos 40. *Nouella 26. de Pratore Thracia.* Præter hunc & Ponticæ Vicarium, nullus Iustiniano imperante, in Oricote Vicarius fuisse legitur.

NOTITIA.

VICARIVS DIOECESEOS THRACIARVM CVM INSIGNIBVS.

Europa. *Thracia.* *Hæmimontus.*

Rhodopa. *Mœsia secunda.* *Scythia.*

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarij Diœceseos Thraciarum prouinciæ infrascriptæ.

EVROPA.
Thracia.
Hæmimontus.
Rhodopa.
Mœsia secunda.
Scythia.
Officium autem habet.
Principem de Schola agentum in rebus.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Numerarios.
Curam epistolarum.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

INSIGNIA Vicarij Thraciarum erant, abacus alto & surrecto tapeto, quod aureus limbus circũibat, instratus, cui liber rubro corio tectus inhærebat, & aurata columella duorũ vultus Principũ in summo præferẽs, quemadmodum in aliis Vicariis est dictum.

Infrà

Infrà sex mulierum imagines, subiectas prouincias referentes, visuntur, eodem habitu & ornatu, qui sub aliis Vicariis est descriptus. Manuscripti Codices, & ipsi easdem, & codicillos magistratus, librũque mandatorum cum iisdem notis, eodémque modo, vt sub aliis Vicariis repræsentat: vnius verò tantùm Principis vultum auratæ pilæ præfixum referunt. In Vrsini Codice effigies apparet, qualis termini depingi solent, quòd fortè Immobiles Imperij Romani fines esse denotabat.

Officium quoque habebat, quemadmodum alij Vicarij & Proconsules, quod probabatur codicillis à scriniariis sacrarum epistolarum scriptis, & ab ipso Principe, mox à Vicario subscriptis, *l. vlt. C. de diuers. offi.* Soluebant inter alia Tributa Thraces pro singulis viginti iugeribus agri vestem militarem, *l. 2. C. de milit. veste.* Postmodum ea diœcesi primò ab Hunnis, postea à Gothis fœdè vastata, tributa remitti oportuit, *l. pen. Graca. C. vt nemini liceat in coempt. specier. se excusare.* vt quædam lex Græca ex 57. Basilicon. libro desumpta explicat. In Thracia, inquit, tributa fiscalia in solidum non inferantur, Barbarorum incursionibus colonis attritis, nec sufficiente specierum collatione ad alendos milites in ea consistentes.

DE CONSVLARIBVS EVROPÆ & Thraciæ.

CAP. CXXXIII.

Dvæ sub Vicario Thraciæ sunt prouinciæ Consulares, Europa, quæ est Constantinopolis regio, & ita vocatur, quòd prima sit eius pars suprà Athum fluuium in mare porrecta. Quod verò est citra Athum vsque ad mare Ægeum, propriè Thracia vocatur, vbi erat murus, quem ad excludendum Chersonessum à Gordia ad Pactiam Miltiades duxit, vt auctor est Herodotus, ibique erat vrbs Longus murus dicta. Plinius, *lib. 4. c. 11.* Oppida, inquit, Cipsella, Byzante, Macrothycos dictum, quod à Propontide ad Meltam sinum, inter duo maria porrectis muris procurrentem excludit Chersonessum. Hæc ille. De hoc ita Euagrius *lib. 3. c. 38.* Anastasius opus planè amplissimum, & cum primis memorabile ædificauit, quod longus murus vocatur, in Thracia loco commodo situm, abest Constantinopoli summum CCLXXX. stadijs. Mare vtrumque cõplectitur ad CCCCXX. stadia instar freti cuiusdam, & vrbem fermè insulam po peninsula efficit, transportátque eos, quibus libitum est nauigare à Ponto ad Propontidem & mare Thracium cum summa securitate: Barbaros denique, qui ex Ponto Euxino & Cholchida & Mœotide palude excursiones faciunt, quinque ex locis vltra Caucasum, & qui ex Europa erumpunt, arcet repellitque. idem tradunt Suidas, Zonar. & Nicephorus, *lib. 16. c. 39.* erat longitudinis millium passuum quingentorum, & latitudinis pedum viginti, opus memorabile ex silicibus tortentium extructum, inquit Cyrus Manuel, in encomio vtriusque Romę, vt potius mons, quam murus videretur, quod Barbaros excludebat, à quibus captum & eruptum postmodũ Iustinianus restituit, turribúsque muniuit, inquit Procopius, *in quarto de ædif. Iust.* Hæ duæ prouinciæ sub Galba à procuratoribus regebantur. Tacitus *li. 27.* duæ, inquit, Mauritaniæ, Rhetia, Noricum Thraciæ, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur. Hæ postea Consulares factæ Vicario paruerunt, sub eo Præsidales sunt sequentes.

DE PRÆSIDIBVS HÆMIMONTIS Rhodopes Mœsiæ inferioris, & Scythiæ.

CAP. CXXXIV.

Aliæ quatuor sub eodem Vicario prouinciæ erant Præsidum Hæmimons, inter Mysiam, vel vt alij vocant, Mœsiæ, & Thraciam posita, vbi Hadrianopolis, Vscudoma, & Anchialò fuit. Secunda erat Rhodupes, ab eius nominis monte ita appellata, & in mare Ægeum protensa, ab Oriente flumine Nigro continetur, ab Occidente Nesso. Ab hoc etiam Pręside, & Hęmimontis, ad Pręfectum vrbis Constantinopolis, non Prętorio appellari Cõstantinus iussit, *l. cum appellatio. C. de appell.*

Tertia à Præsidibus inferior Mysia regebatur. Hęc duplex fuit: *l. 3. ff de offi. assesso. & Ptolemæus*, superior, quę Vicario Daciæ, & inferior, quæ Thraciæ suberat, inter Danubium & Hæmimontem, supra Thraciam ad Septentrionem. Mœsiam Augustus per L. Pisonem eorum vnum, ad quos Horatius Poëticam scripsit, in potestatem redegit, inquit Volaterranus: mansitque sub Romano Imperio, vsque ad Notitiæ tempora, Seuero imperante Ouinium Tertullum Mysiæ inferiori præfuisse Vlpianus scripsit, *in l. 9. ff. de captiu. & postlim. reuers. & in l. 3. interdum. ff. ad Senat. cons. Tertyl.* ad quem etiam eo magistratu fungentem, illius Principis rescriptum reperitur, *in l. 1. C. de postlim. reuers.* In Mysia vitium incisores grauius, quam alibi plectuntur, *l. aut facti. 9. vltim. ff. de pœn.* quod hoc etiam ibi magis frequentaretur, aut propter vini inopiam.

Vltima est Scythia, quam alij Scythiam vocant, quæ per oram Ponti Euxini à flumine Pitanysso ad Istrum, Septentrionem versus extenditur. Hæc dicta est Scythia, quia Scythæ Aroteres totum eum tractũ tenuêre, vt ait Plinius, *lib. 4. c. 11.* Sed cùm Martianus, & Leo hanc partem cum Mysia, Hunnis, & Zabergano eorum Duci sub tributo concessissent, & ibi termini finium Rom. Imperij sunt positi, *Iornandes*, quos Dux Scythiæ cum multis militũ numeris tuebatur, & alios limites proximos Duces Mœsiæ primæ, & secundæ, defendebant. Alij volunt Mysiam cũ Pannonia Ostrogotis, qui Hunnos eiecerant, à Leone concessam, & Theodoricum obsidem acceptum, *Blond. lib. 1. Decad. 1.* Constat tamen Mysiam inferiorem postea Iustiniano paruisse, *N. 8. in Notitia, seu Auth. vt iudices sine quoquo suffr. quod præstatur iud.* & à Correctore administratam fuisse.

Quare illi citra Hæmimontem, Thraciam, Romaniam, tanquam ad Romanos pertinentem appellauerunt, quod nomen & hodiè retinet, *Lazius lib. 1.* Mysia inter alia tributa pro singulis 30. iugeribus, & totidem capitibus, quotannis vnam vestem militibus pendebat, *l. 2. C. de milit. veste.* Hæc de quinque Orientis Diœcesibus, nunc ad reliquas duas Imperij Orientalis præfecto Illyriei subiectas est veniendum, quæ ex adscripto summario clarius cernentur.

Præfectus P. Illyrici imperat

- *Proconsuli Achaiæ.*
- *Vicario Macedoniæ qua habet Prouincias V.*
  - *Consulares II.*
    - *Macedoniam paruam.*
    - *Cretam.*
  - *Præsidales III.*
    - *Thessaliam.*
    - *Epirum veterem.*
    - *Epirum nouam, & partem Macedoniæ salutaris.*
- *Vicario Daciæ, qua habet Prouincias V.*
  - *Consularem I.*
    - *Daciam Mediterraneam.*
  - *Præsidales IV.*
    - *Daciam Ripensem.*
    - *Mœsiam primam.*
    - *Dardaniam.*
    - *Præualitanam, & Partem Macedoniæ salutaris.*

DE VICARIO MACEDONIÆ.

Cap. CXXXV.

Illyricum in XVII. prouincias à Sext. Ruffo, diuidi diximus, cuius VII. ad Occidentale Imperium pertinent, videlicet Noricorum duæ, Pannoniorum duæ, Valeria Suauia, & Dalmatia. Reliquæ X. Orientali relictæ sunt Imperio, Mœsia, Daciæ duę, & Macedonia septem continens Prouincias, Macedoniam, Thessaliam, Achaiam, Epiros duas Præualitanam, quæ Daciæ est attributa, & Cretam. Præfectus Illyrici, secundo loco inter Illustres, à Notitia collocatur, duos Vicarios, totidem Diœceses regentes habebat, quos infra inter spectabiles prosequemur, Macedoniæ scilicet, & Daciæ, quæ sub mulierum imagine à Notitia sui Præfecti insignibus annectuntur. & in indice cum suis prouincijs explicantur: Ceterùm omisso Daciæ Vicario, vnus Macedoniæ, in indice nominatur: Sed nulla eius insignia vel officium ostenditur, qui tamen diu vsque ad Zenonem permansisse inuenitur, *l. vlt. §. item scrinij sacrarum epist. C. de diuers. offi.* inter alios sub Valentiniano Fœlix, *in l. 5. C. Th. de iurisd.* sub Gratiano Lucianus, *in l. 6. C. de ferijs.* Vicarij Macedoniæ fuisse leguntur. Sed ea regione Notitiæ tempore à Barbaris deuastata, nudum huius Vicarij nomen sine administratione relinquebatur. Dacia quoque, altera Illyrici Diœcesis, Gallieni ignauia amissa, nunquam recepta fuit: vt Capitolinus Eutropiusque referunt, & alia Dacia cis Danubium translata, ab Hunnis detinebatur, *Cassiod. Comes Marcell. Iornandes.* Macedonia, inquit Sext. Ruffus, ter rebellauit, sed Philippo, sub Perseo, sub Pseudophilippo, Philippum Flaminius, Perseum Paulus, Pseudophilippum Metellus, oppressit. Sub eius Diœceseos Vicariu VI. erant prouinciæ, & pars Macedoniæ salutaris, ex quibus Achaia habebat Proconsulem. Duæ erant Consulares, Macedonia parua, & Creta. Reliquæ Præsidum, videlicet, Thessalia, Epirus vetus, Epirus noua, & pars Macedoniæ salutaris. Olim Macedonia ad Thraciam, Dalmatiam, & Mysiam, extensa, Proconsulem habuit, mox Prætoria facta, vt Cicero, *in l. Pisonem, & in Oratione de prouin. Consul.* & Florus referunt: rursus ad Proconsulem redijt: Imperante enim Hadriano, Iunium Rufinum Proconsulem habuit, *l. 3. §. idem Diuus. ff. de testib.* & Tacitus *in quarto.* Pompei Sabini Macedoniæ, & Achaiæ Proconsulis meminit: postea mutata prouinciarum forma Vicario paruit, qui à Constantino Comes Macedoniæ vocatur, ita ipse Acatium ei regioni Præfectum appellat *l. 2. C. Theod. si censu. vel reliq.* Sed plurimum Vicarius nuncupatur, *in l. 1. C. Theod. de iurisd. l. 6. C. de ferijs.* Et quia hæc prouincia erat præcipua, eius exemplum aliæ Illyrici regiones sequebantur, *in l. id ab vnaquaque. 12. C. de annon. & tribut.* Ferax erat metallorum. Anno enim ab vrbe condita 595. in Macedonia metalla instituta fuisse, auctor est Cassiodorus, & eorum Iura sæpè meminerunt, *vt l. 4. C. de metallar.* Gratiano imperante à Barbaris vexata, à Theodosio Magno liberata fuit, mox penitus amissa, & ideo nulla huius Vicarij apparent insignia aut officium, quòd Notitiæ tempore à Barbaris hæc regio deuastata, ægrè sub Imperio Romano retinetetur, vt auctor est Paulus Diaconus. Hic Officium habebat, vt alij Vicarij quod codicillis, à Notarijs sacrarum epistolarum conscriptis, & à Principe, ac denique Vicario suscriptis, approbari oportebat, *l. vltim. C. de diuers. offic.* Huius Diœcesis prouinciarum Rectores sequuntur.

DE CONSVLARIBVS MACEDONIÆ, & Cretæ.

Cap. CXXXVI.

Macedonia strictè sumpta vna ex VII. interioris Macedoniæ Prouincijs ab Oriente Strymone in Ægeum mare fluente, à Thracia diuidebatur. Alij eam vsque ad Nessum extendebant: ab Occidente Ionium pelagus habebat, à Meridie Peneum amnem, quo à Thessalia distinguebatur, & montibus ab Epiro ad Caidanum fluuium, à Septentrione monte Orbelo, à Dacia, & Mysia separabatur. In duas partes à Paulania, Plinio, & Strabone diuiditur: superiorem vltra Candauios montes, Libram nuncupatam: & primam qua Ionium pelagus contingit, vnde legitur in nummo Macedonum argenteo ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ vbi in prima Macedonia eam monetam percussam fuisse significatur. Altera erat Macedonia inferior & salutaris dicta, de qua infra dicetur. Tiberio imperante à Popeo Sabino, Macedonia cum Achaia & Mœsia est administrata, vltra annos XVI. *Tacit. lib. 1.* & 5. Proconsulari sque fuisse ex marmoribus apparet, postea Consularis est facta, cuius nullibi inter prouinciarum Rectores à Iustiniano fit mentio, quia tum, vt credo, à Barbaris occupata. Rom. Imp. non parebat.

Nulla huius Consularis, aut aliorum Macedoniæ magistratuum conspiciuntur insignia, aut officia. Dubitandum tamen non est ea aliorum prouinciarum Rectorum instar fuisse, hoc excepto, quod Illyrici magistratuum officia centenos homines continebant.

Arcadius A. *in l. per Illyricum C. de cohortalib.* per Illyricum, inquit, in quo plurima ac maxima publicarum necessitatum emolumenta officijs constant Præsidalibus expediri, centeni numero singulis iudicibus obsecundent. Publicas autem his necessitates credo fuisse metallorum quæ ibi erant plurima. *l. 4. C. de metallariis.* & eorum qui in metalla damnabantur.

Sub Vicario Macedoniæ fuit & Creta, à Consulari, inclinante iam Imperio, administrata, centum quondam oppidis insignis, inquit D. Hieronymus, *in Act. Apost.* & Poëta, centum vrbes habitant magnas, ditissima regna, famosa quæ diuitiis, maximè æris, vbi prima huius metalli inuentio, & vtilitas fuit. Olim Cureta à Curetibus, qui primo eam insulam inhabitauerunt, & inde per Syncopen Creta dicta. Secundum Stephanum à Crete Iouis, & Ideæ nymphæ filia, secundùm Plinium, à Cresa nympha Hesperidis filia, nomen suscepit. Macarin aliqui, id est beatam, à cœli temperie appellauerunt. Ab occasu Hadriatico, à Septentrione Cretico, à Meridie Punico, ab Ortu Carpathio maribus terminatur, vt auctor est Ptolemæus. Eam Metellus Proconsul cognomento Creticus in Romanorum potestatem redegit, *Sext. Ruffus. Liuius lib. 98. & seq. Florus lib. 3. Plutarc. in Pompeio,* quam postea Augustus cum Cyrenaica vnam prouinciam fecit. & ei Proconsulem dedit, qui diu permansit. Tiberio enim imperante eius insulæ Proconsul fuit Cæsius Cordus repetundarũ & maiestatis accusatus, inquit Tacitus, *in 3.* qui sub Nerone quoque illam à Proconsule rectam fuisse scribit: sub Hadriano Saluius Carus illi Proconsul ius dixit. *l. Diuus 14. ff. ad Senatuscons. Turpillian.* Sed à posterioribus Principibus à Cyrenaica separata, Consularem habuit, Constantino imperante 36. annis, quibus nunquam in ea insula pluit, locoiis destituta fuisse dicitur: postmodum reuertens Hierosolymis Helena Constantini mater, eum eo appulcuisset, & loci calamitatem vidisset, precibus pluuiã à Deo impetrauit.

Quare ex Ægypto, Syria, Cilicia, & proximis regionibus accolis accitis, insulam habitari fecit, ac Græcis impleuit. *Cedrenus.* Præstantes cores ibi inueniebantur, quas Imperatores locare consueuerãt, *l. Cæsar. ff. de publican.* Hæc insula à Iustiniano inter magistratus Imperij Orientalis omittitur: *vt in 8. Nouel. edicto.* vnde à Barbaris eam tum detentam fuisse suspicor, vel codex deficit: constat enim eum vrbem ibi ædificasse Iustinianam secundam à se vocatam, quam in honorem Theodoræ coniugis eius insulæ indigenæ crexit, vt auctor est Nicephorus *lib. hist. eccl. 16. c. 37. & lib. 17. c. 28.* Hi sunt Macedoniæ Diœceseos Consulares, sequuntur Præsides.

DE PRÆSIDIBVS THESSALIÆ, vtriusque Epiri, & partis salutaris Macedoniæ.

Cap. CXXXVII.

Thessalia, inquit Eustratbius, *in Homerum,* est campus maximus ac vndique montibus cinctus, ab Oriente Ossa, & Pelio, ab Occasu Pindo, vnde Peneus defluens Orientem versus eam à Macedonia diuidit: ab Aquilone Olimpum, à Meridie Oetam montes habet, omnes coniuncti, & theatri instar inflexi, in cauea. LXXV. vrbes claudunt. Plinius auctor est XXIV. nobilissimos amnes hanc regionem interfluere. Pelasgia olim est dicta, inquit Stephanus, & proprium habebat Præsidem, Vicario Macedoniæ subiectum.

Epiros secunda Macedoniæ prouincia, Præsidalis olim regnum Pyrrhi, ab Oriente Thessaliam, & Acheloum fluuium, Ab Arcto Macedoniam: ab Occasu Ionicum: à Meridie Hadriaticum mare habet, cuius metropolis erat Dyrrachium. Hæc est prima Epirus vsque ad montem Dagularium cognominatum, itinere dierum quatuor protensa, vt ait Gulielmus Tyri Archiepiscopus, *lib. sacri belli 2. cap. 4.*

Alia addita est huic Epirus noua dicta, quam vltra Acheloum Locros esse arbitror, & Phocenses Orientem versus, sub Valentiniano, & Valente Zosimus hanc prouinciam Præses administrauit, *l. vnic. C. de stratoribus l. 2. C. de apparitorib. P. P.* cui Paulinus successit, *l. 21 C. Theod. de epis.* Parebat huic Vicario, & pars Macedoniæ salutaris, quam fuisse existimo iuxta Epirum, & Dalmatas, vbi est Apollonia. Hæc regio ob aquarum salubritatem, salutaris est appellata. Totius Macedoniæ salutaris in duas diuisæ, vnum Præsidem Notitia ponit, qui pro partibus quas regebat, duobus Macedoniæ, & Daciæ Vicarijs respondebat, & iussa exequebatur. Hi sunt Præsides, qui Vicario Macedoniæ parebant, quod nulla vt dixi, mentio est apud Iustinianum, *in Nouell. 8. in Notitia.* Nunc de Vicario Daciæ est dicendum quæ etsi nullibi à Notitia nominetur, neque aliquod eius officium, aut insignia extant, quod tum à Barbaris ea regio detineretur, à me tamen pro virium tenuitate restituetur.

DE VICARIO DACIÆ, ET RE-ctoribus, qui sub eo erant.

Cap. CXXXVIII.

VEtus Dacia vltra Danubium ab hac, de qua agimus, differt: à Septentrione enim à Sarmatis monte Carpato, ab Occasu Iasigibus, & amne Tibisso diuidebatur: à Meridie, & Oriente Danubium habebat: Ea regio nunc Vualachia & Transiluania vocatur, eam tres gentes hodie incolunt, ait Æneas Siluius *de Europa c.2. in prin.* Teutones Siculi & Vualachi. Hi Flacci prius dicti à Flacco, qui eò coloniam deduxit, postea corrupto vocabulo Vualachi pro Flaccis nuncupati. Dacos primum vltra Danubium per Lentulum Augustus repulit. Traianus verò Decebalo eorum Rege deuicto, Daciam prouinciam fecit & in eam colonias iuris Italici deduxit, ab Vlpiano *in l.1. §.2. le. ff. de censibus.* relatas, apud quem mendosè legitur Indicia pro in Dacia, *Auctores Dion Sext. Ruffus, Eutropius, & Orosius.* Iulius Cæsar *in 5. de bello ciuili,* scribit Daciam Romanis in tributum, aurum & argentum soluisse, quod fodinis abundaret, etsi nũdum in prouinciæ formam redacta esset. In circuitu habebat decies centena millia passuum. *Sext. Ruffus.* sub Gallieno Principe amissa, per Aurelianum est recepta, sed destituta, translatisque inde in mediam Mœsiam illius incolis, & Romanorum coloniis, eam regionem Daciam appellauit, quæ duas Mœsias diuidit, & est in dextra Danubio, mare influenti, cum antea fuerit in læua, inquit Paulus Diaconus. Idem affirmat Sext. Ruffus, loquens de Dacia sub Gallieno amissa. Per Aurelianum, ait translatis ex inde Romanis, duæ Daciæ in Mœsiæ regionibus Dardaniæ factæ sunt. Vopiscus quoque, *in Aureliano,* de Aureliano loquens cum vastatam, inquit, Illyricum, & Mœsiam deperditam videret, prouinciam trans Danubium Dacicum à Traiano constitutum sublato exercitu, ac prouincialibus reliquit, desperans eam posse retineri, abductósque ex ea populos in Mœsia collocauit, appellauitque suam Daciam, quæ nunc duas Mœsias diuidit. Hactenus ille. De hac Dacia intelligit Notitia, prior enim nunquam amplius est recepta, vt etiam Orosius testatur *lib. 7. c. 22.* vniuersæ huic diœcesi P.P. Illyrici Vicarius præerat, cuius officium, vel insignia non apparent, nec Iustinianus in Orientalium Præsidum catalogo eius meminit, quod tum ab hostibus hæc regio teneretur. Attila enim Hunnorum Rex, cum fratre Bleda, Martiano & Valentiniano imperantibus totam eam regionẽ deuastauerat, *Paulus Diaconus lib. 15.* Leonis tamen tempore in Imperij Romani potestatem rediisse videtur, nam de eius Ducis officio disponit, *in l. vlt. ad fin. C. de diuers. offi.* Demum Iustinianus populis omnibus cis Danubium Romano adiectis Imperio, pristinos magistratus renouauit.

Daciæ itaque posterioris diœcesis, in V. prouincias diuidebatur, Duas Dacias, Mediterraneam & Ripensem, Mœsiam primam, Dardaniam, Præuali-tanam, & partem Macedoniæ salutaris. Sola Dacia mediterranea erat Consularis, reliquæ Præsidum: Hæc Dacia dicta interior, Hæmomonti adiacebat, celebrisque aurariis erat, in quas mittebantur procuratores, auctariarum vocati, non Proconsules, vt aliqui interpretantur. Hi à Decurionibus creabantur, nec prius in patria dignitatem assequi poterant, quàm hoc munus impleuissent, *l. 4. C. de metallariis.* Dacia Ripensis ad Danubij ripas sita à Præside regebatur, idque etiam Constantino imperante fuit, qui ad Claudium prouinciç Daciç Pręsidem scribit, *in l. 28. C. de inoffic. testament.* Hunc imperij nouum limitem factum Dux IX. Cuneis Equitum & aliquot legionibus tuebatur, *l. 13. C. Theod. de operibus public.*

Mysia, vel, vt alij scribunt, Mœsia superior seu prima, inter Danubium, & montes claudebatur, id est ab Occidente, monte Sardonio à Dalmatia diuidebatur: Meridie, monte Orbelo à Macedonia, ab ortu verò Thraciam, & Hæmum montem habebat: Hic præter Præsidem degebat Dux cum octo cuneis equitum, & aliquot legionibus, nunc paret Turcæ, Bosina dicta, Pontanus vult esse partem Hungariæ. Hæc etiam metallorum ferax erat: Mœsia verò inferior seu secunda sub Præside, Thraciis erat adiecta, *l. 1. C. de postlim. reuers. l. 1. §. interdum. ff. ad S.C. Tertullia. l. apud hostes. ff. de captiuis & postlim. reuer.*

Dardania alia prouincia Mœsiæ superiori contigua est, *l. 4. C. de metallar.* ad Meridiem inter Sardonium & Orbelum montes velut hemicyclo inclusa, nunc Rassia, & Seruia, seu Segoria dicitur, & ipsa hodie Turcæ subiecta, quæ proprium habebat Præsidem & ipsa metallis fertilis, *dict. l. 4.* Erat & sub eodem Vicario Daciæ Præualitanæ Præses, cuius metropolis facta est Iustiniana patria Iustiniani, *Nouell. 11. & 131. §. 1. in Græco contextu,* de qua supra latius dictum fuit, *c. 13. de præf. præt. Illyrici.* Hi Triballi appellantur, quos Raphael Volaterranus Bulgaros esse existimat & in extrema Mœsia superiore, inter Danubium, & montem Hæmum sitos. Ego populos illis vicinos esse puto.

Pars quoque Macedoniæ salutaris Vicario Daciæ parebat: Ea Scandu monte, propè Dardaniam versus Septentrionem claudebatur. Vnus, totius Macedoniæ salutaris in duas diuisæ, Rector in indice Notitiæ inter Præsides nominatur, cum tamen eius prouinciæ pars, Vicario Macedoniæ, pars Vicario Daciæ subesset, vnde idem Præses pro vna parte vni, pro alia alij paruisse videtur. Hi sunt sub Daciæ Vicario Præsides, qui officium, & eius insignia, vt alij supra memorati, habebant, etsi eorum aut Vicarij aliud vestigium non extet: Explicitis igitur quæ ad Orientis prouinciarum magistratus pertinent, nunc ad alios spectabiles, id est rei militaris Comites & Duces limitaneos est veniendum, qui vt facilius intelligantur, limitum origo altius est repetenda.

DE LIMITANEIS COMITIBVS & Ducibus.

Cap. CXXXIX.

Vgustus rerum potitus, cum prouincias inter se, & populum Romanum divideret illi pacatas tradidit: Barbaras verò gentes, & quæ præsidio, militarique cura indigebant, sibi retinuit: Itaque militibus in finibus Roman. Imperij locatis, nouem limites à legionibus defendendos constituit, *Dion lib. 55.* Vnum, in Hispania cum tribus legionibus, Secundum, in Germania inferiore super Rhenum cum quattuor. Tertium in superiore super Danubium, cum aliis quattuor. Quartum in Dalmatia, cum

duabus

duabus. Quintum in Pannonia cum tribus. Sextum in Syria cum quatuor. Septimum in Ægypto cum duabus. Octauum in Africa cum vna. Nonum in Mœsia super Danubium cum duabus, quæ omnes erant legiones 25.

Decimum limitem Claudius in Britannia, cum legionibus tribus, addidit. Vndecimum Vespasianus in Cappadocia, cum legionibus duabus. Duodecimum, Traianus in Dacia cum duabus, & decimum tertium in Armenia, & Mesopotamia super Tygrim cum legionibus item duabus. Decimum quartum in Arabia cum legione vna: quæ omnes fuêre legiones 35. Ceterum nouis hostibus quotidie, in orbem Romanum ingruentibus, antiquis limitibus alij quandoque additi, quandoque veteres minuti fuere: Dion enim *lib.* 55. tredecim limites Alexandro imperante nominat, Notitia, in solo Oriente 25. videlicet in Ægypto, & Isauria, vbi duo Comites degebant: Item in Libya, Thebaide, Phœnicia, Euphratensi, Palæstina, Osrhoëna, Mesopotamia, Arabia, Armenia, Mœsia secunda, Scythia, Dacia Ripensi, Mœsia prima, quas XIII. Duces cum legionibus quadragintaocto, cuneis equitum 102. alis equitum 105. cohortibus peditum 53. auxiliis militum 32. classibus, fluuialibus VI. & vna in Ponto Euxino, tuebantur: Aliæ quatruor maritimæ classes species, & annonas transuehebant. Zosimus *lib.* 8. auctor est Diocletianum extremis in limitibus vbique Imperium Romanum, oppidis, castellis, & burgis muniuisse: omnésque copias militares in his domicilium habuisse, ne barbari eos fines transire possent. Constantinum verò amotis præsidiorum munitionibus, maiorem militum partem à limitibus abstractam, in oppidis præsidio minimè egentibus collocasse, qui Theatris & voluptatibus emolliti, vrbes onerabant, quæ desertæ manserunt, vnde hostes fines denudatos irrupisse. Cæterum post huius Notitiæ tempus, euerso Occidentis Imperio, Leo tres Orienti, cum totidem Comitibus, limites addidit, nempe Pamphiliæ, Licaoniæ, & Pisidiæ, quibus & Pannoniæ Occidentali Ducem adiecit: Itaque tum quinque Orientis Comites sunt facti, & aliis intactis manentibus pro duobus vnus Palestinæ, & Mesopotamiæ Dux creatus, *l. vlt. in fi. C. de diuers. off.* in iis limitibus munitiones extruebant, quæ castella, aut clisuræ, seu clausuræ appellabantur. Paulus Orosius, *lib. vltim. cap.* 33. Crebra, inquit, habitacula, per limitem constituta, burgos vulgo vocant, quorum situs, formas, & militum numeros, Magister officiorum, illi curæ præfectus, quotannis Principi insinuare tenebatur: Theodosius A. ad Nomum Magistrum officiorum, *in l.* 4. *C. de offic. mag. offic.* Quemadmodum, ait, se militum numerus habeat, castrorúmque, ac clausurarum cura procedat, quotannis significare nobis propria suggestione procures.

Idem in alio rescripto eodem die, ad eundem misso fieri iubet, *in l. fi. C. de offic. milit. iud.* Iustinianus quoque Duci Sardiniæ mandat, vt clausuras, & castra bene muniat, *in l.* 2. *C. de offi. P. P. Afr.* Qui librum de rebus bellicis, post Notitiam locauit, de limitum munitionibus, ita disserit: Est inter commoda Reipublicæ, vtilis limitum cura ambientium vbique latus Imperij, quorum tutelæ, assidua castella melius prospicient, ita vt millenis interiectis passibus stabili muro, & firmissimis turribus erigantur, quas quidem munitiones possessorum distributa sollicitudo, sine publico sumptu constituat, vigiliis in his & agrariis exercendis: Hæc ille. Vult igitur vt castella per circuitum mille passibus distantia, rusticorum opera erigantur. Maiores munitiones castra à castris militum: Minores castella nuncupabantur, *l.* 2. *C. de fundis limitrophis*, aut burgi, *d. l.* 2. *§. in Sardinia. C. de offi. P. P. Africæ. l. pen. C. de fundis rei priuatæ.* Vegetius *lib.* 4. *cap.* 10. Castellum, inquit, paruum, quod burgû vocant, inter ciuitatem & puteum conuenit fabricari. Instar castrorum militum, castra & castella appellata esse: *in* 7. *Æneid.* Virgilius significat.

Ille humili designat mœnia fossa:
Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.

Hinc hodie plures in Italia pagi burgorum, castrorum & castellorum nomen retinuere, in quibus olim pro Ducibus castrorum Præpositi excubabant, cuiusmodi est castellum Bononiense, & S. Petri in agro Bononiensi: castellum vetus Rangonum in Mutinensi agro. Castellum nouum in Regiensi, & aliis in locis. Burgus nouus in Placentino S. Donnini, Vallis Tarri, Burgus fortis in Mantuano, & plures alij simili nomine appellati. Clausuræ dicebantur ipsæ munitiones, quæ fossis, murisque & aggeribus altè extructis cingebantur, *d. l.* 4. *C. de off. mag. offi. d. l.* 2. *§. in Sardinia C. de offi. P. P. Africæ.*

Aliqui has lustrationes appellari crediderunt, ita interpretantes Theodosij rescriptum, *in l. vlt. C. de offi. milit. iud.* quod iubet, Duces militum castrorum, refectionis, lustrationisque curam habere: Sed ego iis commitri puto, vt lustrent, id est castra circueant. Cassiodorus quoque *ad Faustum.* & Suidas [illegible], limitum munitiones vocant. Qualia verò essent hæc castella, aut clausuræ Procopius *in quarta de ædificiis I. stiniani oratione*, explicat, Romani, inquit, olim Imperatores, vt Barbaris vltra fluuium Istrum habitantibus, transitum præcluderent, vniuersam ripam huius fluminis propugnaculis vallarunt, non ea quidem ratione extructis, vt ab irruentibus expugnari nequirêt, & forent inaccessa: Sed vt ripa fluminis, virorum custodia non vacaret, quod tum satis erat ad deterrendos Barbaros, vt cauerent ab incursu in Romanos: Posteriore seculo Attila cum ingenti exercitu ingressus, nullo fermè labore propugnacula euertit, quæ deinde Iustinianus reparauit: non quidem qualia prius erant, sed validissima: Hæc ille. Hæc castra fluminum ripis plerunque imponebantur. Herodianus, Romanorum castra, inquit, imposita fluminum ripis, Imperij limites tuentur.

In Oriente vltra 300. præsidia forte: sed quæ fuerant in Isauria & Lybia Notitia prætermittit, quod forte ea loca tum ab hostibus essent occupata. Verum in his non minus quindenis præsidiis credendum est fuisse. Nulla enim prouincia ferè pauciora habuit.

HÆC AVTEM IN TOTO ORIENTE Præsidia fuere.

In Ægypto.	31	*Equit.*	1700	*Pedit.*	6500
Isauria.	8			*Pedit.*	2000
Lybia.		*Equit.*	2500		
Thebaide.	40	*Equit.*	1700	*Pedit.*	13500
Palæstina.	30	*Equit.*	1400	*Pedit.*	6000
Arabia.	21	*Equit.*	2000	*Pedit.*	4000
Phœnicia.	26	*Equit.*	1200	*Pedit.*	4000
Syria & Euphratensi.	18	*Equit.*	1500	*Pedit.*	4000
Osrhoëna.	18	*Equit.*	1000	*Pedit.*	2000
Mesopotamia.	15	*Equit.*	1200	*Pedit.*	3000
Armenia.	25	*Equit.*	700	*Pedit.*	8000
Scythia.	22	*Equit.*	700	*Pedit.*	9000
Mœsia secunda.	22			*Pedit.*	8000
					Classis 1.
Mœsia prima.	15	*Equites.*	800	*Pedit.*	7000
					Classes 2.
Dacia Ripensi.	23	*Equit.*	900	*Pedit.*	10000
Quæ omnia sunt	314	*Equit.*	16600	*Pedit.*	78500

HÆc sunt, quæ præsidia in iure appellantur, *vt in l. in bello. §. manumittendo. ff. de captiu. l. non omnes. §. qui captiu. ff. de re milit.* in quorum interpretatione Glossa errat, ita etiam D. Hieronymus vocat, *de locis Hebraicis.* Ptolemæus præfecturas, vbi plerunque legiones statuit. Singuli Comites, aut Duces diuersos prouinciarum limites tuebantur. Singulis verò oppidis vnus præficiebatur, Præpositus appellatus. Valentinianus ad Seuerum Magistrum militum, *in l. 1. C. de diuers. offic.* Si P. P. inquit, significauerit ratiocinijs publicis obnoxium, ad præpositurarum castri, aut limitum: (ita lego pro militum) ita transisse retractus assignet officio ratiocinij. Et Leo A. ad Ioannem Magistrum officiorum, *in l. 8. C. eo.* ait limitaneos, castrorúmque præpositos tantummodo ex sublimis tui iudicij sententia conuenire, nec alijs subiacere iudicibus præcipimus. Theodosius ad Salustium Quæstorem, *in l. 1. C. de offi. quæstor.* Minoris inquit, Laterculi curam scias ad tuæ sublimitatis sollicitudinem pertinere, id est præfecturæ tribunatus, & præpositura castrorum. Quare emendandum est Diocletiani rescriptum ad Pompeianum P. P. *in l. quamuis 19. C. ad l. Iul. de adul.* vbi pro proposito legendum est Præpositum. Is Viator vocabatur, cuius vxor nomine Materia adulterij accusata, viri præsentiam tempore ferendæ sententiæ postulabat. Non putauimus, inquit Diocletianus, præpositum ab excubijs limitis reuocandum. D. his præpositis intelligit Modestinus, *in l. 3. §. si præsidis, & §. vlt. ff. de re milit.* qui, inquit, præpositum suum protegere noluerunt, vel deseruerunt: occiso eo, capite puniuntur. Idem & Arrius Menander dicit, *in l. omne delictum. 6. ff. eod.* Hinc castrorum præpositura apud Theodosium, *in l. 1. C. de offi Quæstor.* & Valentinianum, *in l. 1. C. de diuers. offi.* quæ à minore laterculo ex scrinio memoriæ pendebant, *in l. 1. C. de off. Quæstor.* Quare Præpositi, & Tribuni Codicillos suæ dignitatis inde accipiebant. Horum, & Tribunorum munus erat milites in officio continere, vt supra ex Æmilio Macro retuli, *in l. officium 12. §. vlt ff. de re militari.* Theodosius *in l. vlt. C. de offi. milit. iud.* quoque & Iustinianus *in l. 2. §. hæc autem. C. de off. P. P. Afri. & Nouel. 31. §. pen.* magistratibus militaribus mandat vt milites nominatim vocent, inquirant, de ipsorum annonis dispiciant, si quod iniuste egerint, supplicio afficiant. Horum exemplo, qui in aliqua ecclesia clericis præsunt Præpositi sunt nominati, *c. quamuis. 9. de verb. signif. c. innouamus. 60. d. stit.* Singuli vero Duces vnius prouinciæ limites tuebantur, quo nomine appellabantur olim vniuersi exercitus Præfecti. Vlpianus, *in l. 5 ff. de pactis.* Publica, inquit, conuentio est, *quæ fit per pacem,* quoties inter se Duces belli quædam paciscuntur. Idem ait, *in l. 2. in princ. de his, qui not. infa.* si Dux cùm exercitui tui præest, dimissus erit, notatur. Modestinus, *in l. 3. in princ. ff. de re mili.* Desertorem inquit, auditum, ad suum Ducem cum elogio præses mittet. Postmodum hoc nomen ad limitum præfectos transijt. Duces enim appellati sunt Mysiæ, vel Galliarum vbi copijs militum præerant, quod etiam Vitellio imperante fuisse inuenio. Tacitus, *lib. 8.* petuntur, ait, ad supplicium Asiaticus, Flauius & Ruffinus Duces Galliarum, quòd pro vindice bellassent. De Ducibus verò limitum ita Lampridius, in Alexãdro. Quæ de hostibus capta sunt, limitãtes Ducibus, & militibus donauit. Item Tribunis, & Ducibus nisi milites anteire voluit, iussitq;, vt ante tribunũ quattuor milites ambularent, antè Ducem sex. Vopiscus, *in Aureliano,* Assidentibus, inquit, Æmilio Saturnino Scythici limitis Duce, Mutenito ad Ægyptum destinato, Iulio Triphone Orientalis limitis Duce, Vlpio Crinito Duce Illyriciani limitis, & Thracij, & Fuluio Boio Duce Rhetici limitis. Hactenus ille. Hæ præfecturæ Ducatus appellabantur. Spartianus, *in Pescennio:* Commodi Imp. epistolam his verbis recitat. Pescennium fortem virum noui, ei etiam tribunatus duos dedi, Ducatum mox dabo. Capitolinus, *in Maximino.* Quid, inquit, tantum laboras, cum eius loci iam sis, vt Ducatum possis accipere. Loquitur autẽ de Maximino, qui tribunus legionis ab Alexandro factus fuerat. Hos fuisse etiam Nerone imperante Tranquillus insinuat. Priuignum, inquit, Ruffum Crispinum Poppæa natũ, impuberem adhuc, quia ferebatur, ducatus, & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, seruis ipsius demandauit. Vopiscus in Aureliano. Habuit, ait, multos ducatus,

catus, multos tribunatus. Hinc Ducianum iudicium, ipsius Ducis sententia vocatur, *in l. pen. C. de appell.* Itaque Ducum limitaneorum origo vetusta, ab antiquioribus Principibus initium trahit. Hi verò limitum Ducatus à Ptolemæo præfecturæ appellabantur, de quibus intelligit cum prouinciarum præfecturas nominat, vt in Cappadocia, Armenia, & alijs: & ita etiam in iure vocantur, *in d. l. 1. C. de off. Quæst.*

Comitis verò titulo aliqui Duces à Constantino Magno honestati fuere. Nam vt Eusebius *lib. 4. c. 1. de vita Constantini*, scribit. Comitum alios in primo ordine collocauit, alios in secundo, alios item in tertio. Atque ista ratione alij propè innumeri clarissimos honores sunt adepti. Nam vt plurimos honoribus afficeret, diuersos dignitatum gradus excogitauit. Quos igitur ex limitaneis Ducibus, Comites ordinis primi creauit, *l. vni. C. ne rei milit. l. 1. & 2. C. de comitibus rei milit.* Comites per prouincias appellat, *in l. 3. C. de off. rector. prouin.* Erat que hic gradus, ait Cassiodorus, *in 6. variarum.* aliquando altior spectabili, sed inferior illustri: & ideo ij vt Ducibus digniores, ante ipsos collocabantur, qui nunc propter temporum abusum postponuntur.

Comites verò à Principis Comitatu, à quo prodeunt, seu nominati, quod ipsum soleant comitari: Lampridius, *in Alexandro*, purgauit & palatium suum, Comitatúmque omné, abiectis ex aulico ministerio cunctis obscœnis, & infamibus, & infidis: dicebat grauem esse prouincialibus Principis Comitatum. Marcellinus, *lib. 16.* hortatur, vt ad Comitatum dignitate afficiendus properaret, item, & ad Comitatum reuersus irati Principis sacramento exutus abijt ad lares, & iterum, ad Comitatum miserè legatos. Symmachus ad Theodosium A. Comitatum, inquit, sacrum vestri numinis adire iussus est: Diocletianus Aurelio Archi- ro, *in l. 2. C. quib. non obst. long. temp. præscr.* cùm te ob medendi curam à Comitatu nostro discedere non posse palam sit, Præf. Præt. noster inter eos cognoscet, & sæpè alibi, quorum exemplo Legati à latere nunc Summi Pontificis vocantur, sic olim assessores, Præsidum Comites dicebantur, *l. 4. ff. de off. ass. ff. & alibi.* Huius Notitiæ tempore in Oriente, duo tantum rei militaris Comites fuêre, Ægypti, Isauriæ. Reliqui Duces sunt dicti, qui erant XIII. Vtrique causas militum cognoscebant, & decidebant, *d. l. penult. C. de appell.* idémque imperium, eandémque per totum prouinciæ limitem, ditionem, quam & Tribuni legionum in milites sibi commissos habebant. Qui si Comitis titulo honestabantur, *l. 1. de off. Vicar. l. nemo. C. de assessor. & tit. C. de comit. rei militar.* vice Magistri militum in eos animaduertebant, vt Vegetius *lib. 2. c. 9.* de legionis Præfecto loquens tradit. à Ducum sententiis ad Magistrum officiorum, & Quæstorem palatij appellabatur, *l. penult. C. de appellat.* Notitiæ tempore Duces suos milites legebant, quos posteà Zeno solius principis auctoritate creari voluit, *l. penult. C. de re milit.* Neminem, inquit in vllo numero Equitum, vel peditum, vel in quolibet limite, sine nostri numinis sacra probatoria in posterum sociari concedimus, consuetudine, quæ hactenus tenuit, antiquata, quæ magisteriæ potestati, vel Ducibus probatorias militum facere, vel militibus adiungere licentiam tribuebat: vt hi tantùm in numeris, vel limitibus militent, qui à nostra diuinitate probatorias consequuntur. Hactenus ille.

Ducibus & limitaneis militibus, vt alacrius pugnarent, & quæ tuebantur loca, libentius amarent, captos ex hostibus agros, vnde alerentur, primus Alexander Imperator assignauit. Lampridius, quæ de hostibus, inquit, capta sunt, limitaneis Ducibus, & militibus donauit, ita vt eorum essent, si hæredes eorum militassent, ne vnquàm ad priuatos pertinerent, dicens attentius eos militaturos, si etiam sua rura defenderent. Addidit his, & animalia, & seruos, vt possent colere, quod acceperant, ne per inopiam hominum vel senectutem possidentium desererentur, rura vicina Barbariæ, quod turpissimum esse dicebat. Hæc Lampridius. Hoc institutum Theodosius *in l. fin. C. de fund. limitro.* secutus, cauit, ne hi agri à priuatis teneri, néve præscribi possint, vel vllo tributo onerari, qualia sunt hodie feuda. Idem Gratianus, & Theodosius iunior, *in l. omnes, & l. nulli. C. de fun. patrimo.* in fundis per Mesopotamiam, & Osrhoenam, & tractum Orientis, limitaneis militibus assignatis statuere. itaque hi fundi Limitotrophi ab alendis militibus sunt appellati. aliquando limitanei, tanquàm in limitibus, & finibus Imperij siti. *l. fi. C. de fun. lim itroph. l. 2. §. pro limitaneis, C. de offi. P. P. Afr.* Antè Alexandrum verò agri ex hostibus capti sæpè publicabantur, inquit Pomponius, *in l. si captiuus. ff. de captiu. & postli. reuers.* & distrahebantur, quandoque etiam in præmium veteranis adsignabantur, vt In prædiis in Germania trans Rhenum captis factum fuisse, Paulus Iureconsultus scribit, *in l. Lucius, ff. de euict.* in quibus quia certi limites statuebantur, limitati agri appellabantur, *in l. agris, ff. de acq. rer. dom. l. 1. §. 3. & 4. ff. de flumin.* Ideo autem ager manucaptus, inquit Florentinus, *in d. l. in agris*, limitatus fuit, vt sciretur, quid cuique datum esset, quantum venisset, quid in publico relictum, *Aggenus Vrbicus Frontinus de limitibus. Alcia. lib. 1. parer. c. 18. lib. prætermiss. in ver. limitati.* Hi Duces non, vt alij magistratus ad tempus, sed in perpetuum creabantur: Procopius, *lib. 3. de ædif. Iustin.* locum, inquit, nomine Artales muro munitissimo cingens, præsidium inexpugnabile ibi ordinauit, militarésque constituit cohortes, quibus Principem perpetuò futurum definiuit, quem Romani Ducem Latina voce appellant. Sed & prædia illis in limitibus in perpetuum colenda tradita, eos perpetuos fuisse arguunt. Rufas tunicas, & alia ornamenta à Vopisco *in Aureliano*, descripta gestabant: Cape, ait, tunicas Ducales rufas quattuor, item balteum argenteum, aut inauratum, annulum bigemmem, brachialem torquem, cassidem inauratam, scutum auro illitum, fibulam auream, latum clauum, tunicam purpuream, *& Pollio in Claudio.*

illis discumbentibus retro consistere Equites mos erat, inquit Procopius, *li. 1. de bello Vanda. ad fi.* nec vllis quam Ducibus secum armatos ducere fas erat. Amplæ ijsdē annonæ dabantur, quæ in epistola Valeriani à Pollione in Claudio referuntur, cui Valerianus iubet tantum dari quantum Ducibus: Huic, inquit, salarium de nostro priuato ærario dabis.

Frumenti annuos modios	5000.
Laridi libras	200.
Vini veteris sextarios	3600.
Olei boni sextarios	150.
Olei secundi sextarios	600.
Salis modios	20.
Ceræ pondo	150.

Argenti in opere annua pondo	50.
Philippeos annuos	150.
In frenis	47.
Trientes	160.
Tunicas rufas militares annuas	2.
Sagochlamydes annuas	2.
Fibulas argenteas inauratas	10.
Fibulam Cypriam auream.	1.
Balthеum argenteum inauratum.	1.
Cassidem inauratam	1.
Scuta chrysographata	2.
Loricam quam refundat	1.
Albam subsericeam cum purpura succubitana	1.
Subarmalem cum purpura maura	1.
Ligni quotidiani pondo	100.
Accubitalium Cypriorum paria.	2.
Pellium tentoriorum decurias	30.
Mulos annuos	8.
Equos annuos	3.
Camelos annuos	10.
Mulas annuas	9.

Vestes, seruos, & alia quæ non recenseo.
Fœni, paleæ, oleris, herbarum, quantum satis est.

Altheo præcipuè siue cingulo Duces conspicui erant, id enim eorum erat, & militum insigne: D. Ambrosius *Sermone* 14. Duces, inquit, & Principes omnes etiam militantes accuratè sericis vestibus accincti, operosis cingulis, suro fulgente pretiosis ambiunt solito nitidius in conspectu Regis incedere. Hæc ille. Demum Iulianus apostata his quinquaginta libras argenti, seu quaternos aureos pro singula libra addidit, *l. secundum, l. pro singulis. C. T. de cohort.* quæ summa 200. solidos colligebat. Sed his Duces non contenti, etiam militum annonas vsurpabant. Quare Theodosius iunior earum duodecimam inter ipsos, & præpositos castrorum diuidendam cum abusum tollere non posset illis coactus est relinquere *l. vlt. C. de offi. milit. iud.* Cæterum Ducibus pro præfatis annonis annua pecunia est constituta, *l. 1. C. de annonis & capitatio.*

In prouinciam sibi decretam proficiscentes Duces veredis cursus publici vti poterant, *l. nemo. C. de cursu publ.* postea cùm iter faciebant, suis iumentis vtebantur. Iustinianus 190. annonas, & 158. capitationes, idest impensas pro 158. equis, vt Marcellinus interpretatur, singulis quinque Ducibus Africæ assignauit, ac solidos quinque pro singula annona, & quattuor pro capitatione taxauit, *l. 2. §. & hæc Notitia. C. de offic. P. P. Afri.* colligebat ea summa solidos 1582. monetæ eius temporis, nostræ essent plus minus aurei 2200. pro codicillis magistratus Duces in Laterculo maiore primicerio notariorum soluebát solidos VI. Magistro militum pro insinuandis literis magistratus solidos XII. officio P. P. Africæ ob eandem causam solidos XII. *l. 2. C. de off. P. P. Afr. in Notitia.* eodem Iustiniano imperante, duces quoddam vexillum gestabant, quo ab aliis dignoscerétur, Procopius, *lib. 2. de bello Vandali.* Aiganinquit, omnium animosissimus inter ordines Ducis ferre signum cósueuit, quem bandoporum Romani vocant.

Duces spectabiles erant, *l. pen. C. de appella. l. viros, C. de diu. offic. l. 2. §. ea verò, C. de off. P. P. Afri.* & licet Iustinianus quandoque eos clarissimos vocet, *in d. l. 2. C. de off. P. P. Afr.* ipsos dignitate Senatoria cumulat, quo & si inferiore titulo magis honestabantur: Comites quoque Spectabiles dicebantur, *l. 1. C. de privileg. schol. l. fi. C. de silentiar. l. 3. C. de off. magi. offi.* & ii aliquanto Ducibus digniores.

Hi eorumque officia, & castrorum Præpositi, non à Magistris militum, sed officiorum iudicabantur, *l. viros, C. de diuers. offic.* nisi consuetudo aliter se habuisset, vt in Orientis, Illyrici, Thraciarumque limitibus, vbi submagistri militũ conueniebantur, *l. contra, & l. vl. C. de off. Magist. officio.* At in Occidente Limitanei Duces, Comitésque Magistro militum Præsentali paruerunt, quod & in Italia post euersum Occidentis Romanum Imperium à Iustiniano recepto, vsque ad Longinum Iustini secundi Præfectũ est obseruatum. Is Exarchatus sede Rauennæ posita, non prouincijs, vt antea, sed singulis oppidis Duces præfecit, quod per multos annos obtinuit, inquit Blondus, *li. 8. 1. de ead.* Vnde Narniensis, Spoletanus, atque adeo Romanus, dicti sunt Ducatus. Huius exemplo Longobardi Clephis Regis tyrannidem exosi, eo extincto, triginta Duces creauerunt, qui in singulis vrbibus imperabant: Sed & Germani Principes oppidorum, quæ in feudum concedebant, Comites dixerunt: In limitibus verò Constitutos Marchiones. Hæc vox eorum lingua limitum Præfectos significat: marcb enim ipsi limitem vocant: quibus verò XII. Comitatus subijciebant, Duces appellarunt, vt ex Gregorio Turonensi, & Aimone colligitur. Itaque minores Ducibus facti sunt Comites, qui priua præcellebant. Hinc hodierni Duces, & Comites descendunt. At plerisque in locis hodie singulæ ciuitates suos Duces habuêre.

Ad Ducem ita Princeps scribebat, EXPERIENTIA TVA, aut LAVDABILITAS, Sic Arcadius & Honorius Aristheum Arabiæ Ducem appellant, *in l. 27. C. Th. de cursu publ.* vel ORAVITAS VESTRA *l. 4. C. Th. de cohortalib.* Innocentius III. Duci Carinthiæ scribens ait, NOBILITAS TVA *c. venerabilem, de electio.* Officiales Comitum & Ducum iudicio Principis creabantur, officij enim codicillos ex scrinio libellorum accipiebant. Hęc exemplaria, & probatoriæ appellabantur, quoniam primo à Principe, deinde Comite aut Duce, cui inseruiebant, subscribebantur, & in officio conseruabantur, *d. l. vlt. §. fi. C. de diuers. offic.* Nos de his dicturi Notitiæ ordine obseruato, prius de Comitibus, deinde de Ducibus dicemus, in quibus etiam loca præsidiorum quamquam plurimum obscura, pro viribus explicare conabimur. A Comite igitur Ægypti auspicabimur.

DE COMITE LIMITIS ÆGYPTI.

CAP. CXL.

Nondum inuentis Comitibus in limitibus Ægypti, prius Dux fuit, Vopiscus enim Murentium, ad limitem Ægyptium Ducem à Valeriano destinatum fuisse *in Aureliano*, memorat, nec inter multos Duces quorum meminit, vnquam Comitem nominat. Spartianus quoque sub Galieno Æmilianum Ægypti Ducem fuisse scribit, *in Æmiliano.* Pollio Probatũ sub Claudio, *in Claudio*, & Ammianus imperante Constantio Artemium Ducem Ægypti extitisse dicit *lib. 22.* iteṁ Valentinianus Victori Duci Ægypti scribit, *in l. 5. C. Theod. de legat.* cui eodem titulo Puseus præfuit, vt auctor est Marcellin. *lib. 24.* Verum hic Dux Comitis quidem dignitate est auctus, Sed potestate

ſtate diminutus. Cùm enim vniuerſis Ægypti militibus præeſſet, aliis duobus Libyæ & Thebaidis Ducibus factis earum ditiones amiſit. Id Gratiano imperante factum fuiſſe videtur, ſub quo Romanus Comes Ægypti fuiſſe inuenitur, & *in l.11.C.Th.de pagan.* poſt eum ſub Arcadio Heraclion *l.3.C.de patrocin.vico.* Duo verò tantùm in Oriente Comites rei militaris fuére, alter Ægypti, alter Iſauriæ, quod vſque ad notitiæ tempus permanſit. Poſtmodum Leo Imp. tres alios Comites addidit, *in l.vlt.ad fi.C.de diuerſ.offi.* Pamphyliæ, Lycaoniæ, & Piſidiæ. Cum iam Occidentis Imperium cecidiſſet. Limitis Ægypti Comes ſupra Libyam, vbi eſt Memphis, & Oaſis minor, militum copijs imperabat. Auguſtus tres legiones ibi, quaſque ſuis locis collocauit: Strabo enim qui tum ſcripſit, *li.17.* loquens de Ægypto, Sunt, inquit, tres militum legiones, quarum vna circa vrbem Alexandriæ ſedet, aliæ in reliqua ſunt regione. Præter has nouem cohortes Romanorum, tres in eadem vrbe, tres in finibus Æthiopiæ præſidio circa Sienem, reliquæ in cætera regione ſunt collocatæ.

Erant, & tres equitum turmæ, per loca oportuna eodem modo diſpoſitæ. Sed tempore huius Notitiæ quatuor legiones, alæ Equitum XVI. Cunei II. cohortes peditum IX. Ægyptum tuebantur, de quibus infrà dicetur.

NOTITIA.

COMES LIMITIS

CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis, Comitis rei Militaris per Ægyptum.

Legio quinta Macedonica Memphi.
Legio tertiadecima gemina Babylonia.
Equites Stablesiani Pelusio.
Equites Saraceni Thamudeni Scenis veteranorum.
Legio tertia Diocletiana Thebaidos Andro.
Legio secunda Traiana parembole.
Ala Theodosiana nuper constituta.
Ala Arcadiana nuper constituta.
Ala secunda Armeniorum Oasi minore.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala tertia Arabum Thenenuti.
Ala octaua Vandilorum Neæ.
Ala Septima Sarmatarum, Scenis Mandrorum.
Ala prima Ægyptiorum Sellæ.
Ala veterana rasa Gallorum Rinocorutæ.
Ala prima Herculia scenis extrage rasa.
Ala quinta Retorum scenis veteranorum.
Ala prima Tingitana Thinunepsi.
Ala Apriana Hippone.
Ala secunda Assyriorum Sosteos.
Ala quinta prælectorum Dionysiade.
Cohors tertia Galatarum Cefro.
Cohors secunda Astarum Busiri.

Prouincia Augustanica.

Ala secunda Vlpia Afrorum Thaubasteos.
Ala secunda Ægyptiorum Tacasiri.
Cohors prima Sagittariorum Naithu.
Cohors prima Augusta Pannoniorum Tohu.
Cohors prima Epireorum Castris Iudæorum.
Cohors quarta Iuthungorum Aphrodito.
Cohors secunda Itureorum Aiy.
Cohors secunda Thracum Muson.
Cohors quarta Numidarum Narmunthi.

Officium autem habet.
Principem de schola Agentium in rebus ducenarium, qui adorata clementia principali cum insignibus exit.
Numerarios.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis, siue Subscribendarium.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

INsignia habebat abacum rubro tapeto & superrecto instratum, quo liber nitebatur, in cuius viridi tegumento, sequentes notæ scriptæ erant, F. L. I. N. T. A. I I. CO. MI ORD. PR. quas ita interpretor: Fœlix liber innictus notarijs Tribunis à Laterculo continens mandata ordine Primicerij. Hæ notæ in tergo mandatorum aliorum Comitum, & Ducum cernuntur. In manuscriptis, libro auro tecto, apud hunc Comitem, & sequentes limitaneos Duces inhærent codicilli, qui in impresso hic, vt puto, per errorem desunt. Huius Comitis & sequentis purpureum est tapetũ, qui color Comitum dignitati tribuitur. Duces Orientis, librum sine abaco, & tapeto præferunt, & in hoc à Comitibus differunt.

Nouem huius Comitis munitiones ostenduntur, cum duabus piramidibus, quæ à Numeris à Maiore Laterculo prodeuntibus defendebantur, eas interfluit Nilus: in ima parte ambulat Pardus, aut Panthera, in ea regione frequens. Alia XXII. oppida minore Laterculo emissæ copiæ tuebantur, quorum nulla apparent vestigia, vel imago, quod fortè breui charta nequiuerunt comprehendi. Vniuersa hæc defendebant Equitum turmæ duæ, alæ XVI. legiones II. cohortes IX. poterant omnes esse Equites circiter 1700. pedites 6500. Nam, vt ait Constantinus Porphirogenneta, agmina in præfecturas diuidebãtur, quarum aliæ mille, aliæ quingentis capitibus constabant. Officium hic Comes habebat Principẽ de schola agentium in rebus Ducenarium, qui adorata clementia principali cum insignibus exibat: interpretor transacto biennio. imò hęc verba addenda censeo, ex officio Proconsulis Achaiæ, & Vicarij Ponticæ. Huius officij Principis insigne erat cingulum, quod etiam apparitoribus Magistrorum militum tanquam militibus & quibusdam alijs dabatur, *l. vlt. C. de appar itor. Magist. milit.* Hic causas militum ad Comitem introducebat, & vt alij Principes officiorum exequebatur.

Habebat præterea Ægypti Comes, Numerarios, Commentariensem, Adiutorem, A libellis, seu Subscribendarium, Exceptores, & cæteros officiales, quemadmodum Magistri militum, quos apud eos sumus interpretati, vbi monuimus numerarios Comitum actuarios à Gratiano appellari, *in l. 3. in fin.* C. *de diuers. offic.* Scribis ab actis, carebat, quibus nullus militum Præfectus vtebatur: Qui enim instrumentis, aut alijs actibus, auctoritatem addere volebant, prouinciarum Rectores non militares iudices adibant. Prædicti apparitores codicillis à Libellensibus Principis scriptis, & ab eo, Comitéque subscriptis probabantur, *l. vlt. C. de diuers. offic.*

Legiones Cohortésque, & Equitum, quas hic Comes regebat, alæ erant sequentes.

LEGIO QVINTA MACEDONICA Memphi locata, quam olim in Macedonia ab Augusto constitutam fuisse Dion *li.* 55. testatur. Hæc postea fuit vna ex IX. Legionibus Comitatensibus Magistri militũ per Orientem. Vnde constat Comites, & Duces limitũ, militibus Magistrorum vsos, sed & alios ex minore Laterculo Magistris minimè subditos habuere. Hęc legio per plura oppida dispersa fuit: Pars. n. Comiti Ægypti, pars Duci Daciæ Ripensis obtemperabat, & quinque in locis excubabat, vt infra dicetur.

Memphis

Memphis Regum Ægypti regia fuerat, vbi nunc creditur eſſe Caitum, Moph, & Migdol Hebræis dicitur caput, eſt Heptapolis Arcadiæ. Quadraginta ſtadijs ab hac vrbe eſt collis, in quo multæ pyramides, & regum ſepulturæ erant: Earum tres eximiæ magnitudinis, ſed duæ præcipuè inter orbis ſpectacula numerabantur, ſingulæ altitudine ſtadij, figura quadrata, & latitudine paulo minore: In ſummo erat inſignis & turbinatus lapis: vnde per cochleares ſcalas ad regis ſepulchrum ibatur, quemadmodū Strabo, Diodorus, & alij tradunt: Hæ ſunt duæ pyramides, quę in Comitis inſignibus, ſub Memphi deſcribuntur. Ipſum oppidum ſupra rectum purpureum ſtatuam dextra haſtam tenentem, & læuam, lateri admotam habet: Quem Priocipem Martis habitu eſſe credo. In codice Vrſini, in ſummo haſtæ, præfixa tabella, viri imaginem continet.

Legio XIII. gemina Babyloniæ inſidet, hanc olim in Dacia fuiſſe Dion ſcribit, quæ inter hunc Comitem, & Ducem Daciæ Ripenſis diuiſa, partim in Ægypto, partim in Dacia militabat. Babylonia autem oppidum erat Ægypti, quod Cambyſes in Ægyptum proficiſcens condidit, alij Babylim vocant, vbi legio degebat. Ioſephus Letuſpolim antea dictum affirmat, *l. 2. antiq. c. 13.* ſupra huius turrim ab alto ſtipite, pro inſigni crux cordi infixa extabat: ſignificabat, eam cordi militibus, & Principi inhærere. In manuſcripto Vrſini, loco cordis pila videtur, orbis typus, & portendit, crucem orbi dominari.

Equites Stablasiani Peluſij degebant, erat hoc vnum ex ſeptem oſtijs Nili, cum oppido munitiſſimo, vbi nunc eſt Damiata, clauem Ægypti vocat Suidas D. Hieronymus, *in 30 Ezech.* Robur, inquit, appellatur Ægypti Peluſium, quia portum habet munitiſſimum, negotiationes maris maximè ibi exercebantur: & ſubdit Vergilium *in 1. Georgicorum*, dixiſſe,

Nec Peluſiaca curam aſpernabere lentis.

Non quod ibi præcipue lens naſceretur, ſed quia ex Thebaide & alijs locis Ægypti per Nilum eò plurima deferebatur. Septuaginta verò interpretes, eo in loco Dioſpolim, & Memphim pro Peluſio poſuiſſe: Hæc D. Hieronymus, Olim Ælliopolim ab Ælio Principe, qui eam triplici muro circundedit, dictam putat Sabellicus. Hanc vrbem in Auguſtanica Marcellinus *lib. 22.* locat: In Auguſtanica, ait Peluſium oppidum eſt nobile, quod Pelleus Achillis pater dicitur condidiſſe, luſtrari Deorum monitu iuſſus, in lacu, qui eiuſdem ciuitatis alluit mœnia, cum poſt Interfectum fratrem, nomine Phocum, horrendis furiarum imaginibus raptaretur, & Caſſium, vbi ſepulchrum Pompei eſt magni, & Oſtracinæ, & Rhinocorura: Hæc ille. In hoc oppido pro inſigni ſtat longo ſtipite præfixum caput albæ aquilæ, cum pectore implumi ſine alis: per eam forte Nilus ſignificatur, qui etiam vocatur aquila, vt tradit Pierius, *li. 16. Hieroglyphicorum.* In manuſcriptis aquila eſt cœrulei coloris, qui aquæ conuenit, ſine alis eſt & implumis, ne Imperij aquila crederetur, vel ad denotādam Ægypti antiquitatem: Aquila enim cum valde ſenuerit, plumas ac pennas toto corpore amittit, vt aiūt D. Ambroſius, *ſermo. 54.* & D. Gregorius, *Homel. 17. in Ezechiel.* Ægypti verò, ſe omnium populorum vetuſtiores, aſſerebant, vt refert ex Trogo Iuſtinus, & in primis Peluſium omnium ſe prætendebat antiquiſſimum. Poſſumus etiam interpretari Imperium à Barbaris deuaſtatum, eſſe renouandum. Legitur enim in Pſalmo renouabitur vt aquila iuuentus tua. D. Hieronymus ait, aquilam ſenio confectam, pennis valde grauari, quas aqua aſperſas reiicit, tum calore intra ſe collecto, primum oculos ſanari, mox iuuentutem redire. Eucherius quid ſimile narrat. Stablasiani à loco vnde orti, ſunt dicti, fortè legendum Stabaliani, qui fuere Galliæ populi. Hi extant ex X. Vexillationibus Comitatenſibus Magiſtri militum per Orientem.

Equites Saraceni Thamudæni Scenis veteranorum morabantur. Hi equites ſunt ex Arabia Felici: vnde ortus eſt impius Mahumetes. Ab Iſmaele & Agar deſcendunt, & ideo proptie Agareni vocantur. Sed à Sara ſe Saracenos vocant, à qua volunt videri venire, vt ait D. Hieronymus, *in 25. Ezech.* Thamudæni, à Thamuda Nabatheorum ſunt dicti, quā Arabiæ proximam fuiſſe Stephanus ſcribit: inter eos Saraceni habitabant; vnde hi equites ſunt delecti, ſub Duce Paleſtinæ alij equites Thamudæni militabant. Scena verò eſt oppidum Arabiæ Ptolemæo, inter Peluſium & Memphim, auctore Itinerario: à quo vocata eſt Scenitis regio cuius incolæ erant Saraceni. Marcellinus *li. 22.* ſcribit Scenitas Arabes, Saracenos à poſteritate appellatos. Scenæ autem Latinè ſunt tentoria, inquit D. Hieronymus, *de locis Hebraicis.* Et Scenitas Arabes ab vſu tentoriorum dictos *lib. 1.* Zoſimus memorat. Veteranis autem ibi degentibus, hoc oppidum veteranorum eſt nuncupatum, qui fortè à Vetera oppido apud Rhenum, *Tacitus li. 1. annal.* ſunt appellati. Erant, & caſtra, quibus Veterum nomen erat, vt Tacitus refert, *lib. 20.* à quibus Veterani nominari potuerunt. Thamuda eſt locus, in quo Iacob regreſſus de Meſopotamia, habitauit, & lingua Hebraica appellatur Sichot. Hic etiam ala equitum quinta Retorum dicta degebat, vt infra dicetur. Supra hoc oppidum pro inſigni erat aurea aquila, haſtæ altæ præfixa, & tabulæ incluſa, alas expandens: Hoc legionis ſignum Imperium Romanū referebat. In manuſcripto viridis aquila tabulæ inſidet. Hi equites ſub aliquo Magiſtro militum non leguntur.

Legio tertia Diocletiana Thebaidos in Andro oppido commorabatur, quod eſt in ea Ægypti parte, quæ Delta vocatur, & dicitur Andron, quaſi virorum ciuitas, vt Ptolemæi interpres autumat. Huius loci & Itinerarium meminit, in quo erat manſio. Supra ſupercilium templi pro inſigni huius loci ſtat ſtatua, dextra haſtam tenens, quemadmodum erat & Memphi. Hæc verò eſt vna ex legionibus XXI. Magiſtri militum per Thracias, quæ Tertia Diocletiana Thebæorum vocatur, ſeu Thebaidis, vnde à Diocletiano eſt conſcripta. Hanc legionem diuiſam fuiſſe oportet, quia etiam ſub Duce Thebaidis reperitur.

Legio secunda Parembolæ inſidebat; huius meminit etiam Itinerarium, Latinè dicitur caſtrametatio, aut caſtra ſeu tentoria. eſt forte locus Aendor, vbi D. Hieronymus *de locis Hebr.* ait, filios Iſrahel ſe ad prælium præparantes caſtra poſuiſſe: eſt hodie, inquit, grandis vicus Aendor iuxta montem Tabor, ad Meridiem in quarto milliario. Ioſephus in Galaditide ponit. Supra huius munitionis pinnaculum, ſtant duo viri, ſeſe inuicem complectentes. Hi ſunt vtriuſque Romani Imperij

Principes inter se concordes. In Vrsini codice, capita tollunt extra tabulam, cui sunt infixi. Hanc legionem secundam Traianam esse puto, à Traiano institutam, quam in Ægypto collocatam Dion *libr.* 55. scribit. Hæc etiam sub Duce Thebaidis reperitur: vnde eam diuisam necesse est fuisse, & raro hic legiones integræ reperiuntur. Plures secundæ legiones sub Magistro militum per Orientem sine cognomine merebant, sed non apparet, quæ fuerint.

ALA THEODOSIANA, nuper constituta, vna ex quattuor vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Thracias, cui tanquam nouæ fortè certus locus nondum erat assignatus, Theodosiana, à Theodosio iuniore eius auctore est denominata. Vnde arguitur hanc Notitiam eo imperante scriptam fuisse, quia alæ nuper ab ipso constitutæ meminit: sequens quoque Arcadiana nuper constituta fuisse dicitur, non ab Arcadio, sed in Arcadia contracta, aut in memoriam Arcadij denominata. Hic in alta columna pro insigni est, vir dextra hastam tenens, & ipsum Theodosium Principem referri puto. In Vrsini codice vir extra tabulam cui inhæret, caput emittit. In Marcuciano dextra clypeum tenet, læua hasta nititur.

ALA ARCADIANA nuper constituta, vna vexillationum Comitatensium Magistri militum per Orientem. Arcadiana dicta est ab Arcadia Ægypti oppido, quod tuebatur. Est autem Arcadia, inquit Stephanus ciuitas Ægypti, vna ex tribus, quę sunt in Amorgo insula, quæ olim erant Melania, Minoe, Arsenice. Hanc oportet fuisse Nili insulam, non eam, quæ est vna huius nominis ex Sporadibus. Supra oppidum vbi hæc ala morabatur est inscriptum, ARCADIANI. In vertice tecti purpurei est, vir indicē sinistrę manus attollens, qui est Princeps Orientalis hostibus minitans, prout etiam alibi reperitur.

ALA SECVNDA ARMENIORVM, in Oasi minore degebat non longè à Mareotide palude, Marmaricam versus, Auasim Stephanus appellat similem esse dicens Pardi pelli, maculosam enim videri ob raras ædes in deserto & aquoso sitas, ita huiusmodi loca Ægyptij Auases vocant. Duæ verò vrbes Oases vocantur, quarum altera magna Oasis dicitur, non longè ab Abydo, in quam deportabantur delinquentes, *l. relegatorum 7. §. & quoddam. ff. de interd. & releg. l. fina. C. de pœn. l. 1. C. T. de Nili agger. non rump.* Huc in exilium à Constantio missus est magnus Athanasius, & à Theodosio Nestorius, & ab Arcadio Timasius magister militum. Zosimus, *in quinto*, Timasius, inquit relegatus in Oasim cum publico satellitio deducebatur. Is erat locus insigniter sterilis, è quo nemo posset euadere, qui eò deportaretur. Nam terra in medio arenosa vasta prorsus & inhabitata, notitiam tendentibus huc omnem adimit, partim quod venti arena vestigia compleant, & aboleant, partim quod nec arbor vlla, nec domicilium sit, quæ indicium aliquod iter facientibus ad coniecturam relinquere possint. Hæc ille. Zonaras quoque *in Theodosio*, hoc oppidum à ventis agitari scribit. Alij à culicibus & muscis nimiū infestari. Quare olim prohibitum fuit, *in d. l. fi. Gracè scripta. C. de pœnis*, ne quis, præter Præfectum Augustalem, vel Ducem Ægypti reos in Gypsum, vel Oasim deportaret, nec vltra sex menses vel annum ibi esse possent deportati. Hoc oppidum cum præsidio munitum fuit. Ala Oasis minor à Ptolemæo vocatur, de qua hic intelligitur, *Niceph. l. 14. c. 35. 36. & lib. 9. c. 29.* super cuius supercilio sedet Aquila signum Imperij, alas in Vrsini codice supra tabulam extendit. Hæc ala est vna Vexillationum palatinarum Magistri militum præsentalis, qui comites sagittarij Armeni vocabātur. Omnes autem supradictæ, tam equitum, quàm peditum copię, ex maiore laterculo prodeuntes Magistris militum parebāt, & in præscriptis nouem oppidis excubabant: Sequentes verò, quæ de minore Laterculo proueniebant, eorum Imperio non suberant. Oppida, in quibus degebant neque sub hoc, neque alijs Ducibus exceptis paucis Mesopotamię, depicta apparent, quæ vel ad euitandum laborem tot munitiones describendi, prætermissa fuere, vel quod plura oppida simul vna charta non possent comprehendi, satisque visum fuit ad præsidiorum cognitionem, eorum partem ostendisse.

DE ALIS, QVÆ DE MINORE Laterculo emittuntur.

Dvplex fuisse laterculum, suprá diximus, maius & minus, illud omnes magistratus ciuiles & militares cum eorum copijs, præter limitaneos continebat, hoc verò præfectos, Tribunos, & Præpositos castrorum limitum, *l. 1. C. de offi. Quæstor.* à Notarijsque in scrinio memoriæ quæ sub dispositione tractabatur, *tote tit. C. de offi. Quæsto. l. 3. in fi. C. de agen. in reb.* qui laterculenses vocabantur, *l. 5. in fin. C. qui milit. poss. l. compersmus, l. vlt. C. de proxim. sacr. scrin.* is gradus antiquioribus illius scrinij tantum dabatur. Itaque non vexillationes, aut cunei equitum, vel legiones, aut auxilia, sed alæ tantum equitum, & cohortes ad limites Imperij destinatæ, ex illo prodibant, nec à magistris militum, sed à Principe probabantur, solúmque Magistrum officiorum iudicem habebant. *l. viros C. de diuers. off.* In Occidente verò omnes hæ alę, & cohortes ex maiore Laterculo emittuntur. Dictæ autem sunt alæ, quia instar auium alarum pedites legiones tegebāt, continebántque equites 686. secundum alios 732. *Veget. lib. 2. c. 6.* Itaque suis legionibus, cum opus erat, adiungebantur. vnde Itinerarium in Germania secunda alas legionum VI. VII. VIII. IX. & X. locatas fuisse scribit. Cunei vero equites absque legione intelliguntur. In minore ergo laterculo alæ quę suas cohortes tuebantur, singulæ erant equitum numero 56. aut summum 66. vt Vegetius tradit, *lib. 2. c. 8.* Harum Duces præfecti vocabantur, ad quod munus Augustus adolescentes Senatorum filios eligebat. Tranquillus, *in Augusto c. 38.* liberis, inquit, Senatorum, quo celerius Reipub. assuescerent, protinus virilem togam latum clauum induere, & curiæ interesse permisit, militiámque auspicantibus, non tribunatum modò legionum, sed, & præfecturas alarum dedit. At ne quis expers castrorum esset, binos plerumque laticlauios præposuit singulis alis. ex his verbis constat pluris fuisse alæ quàm legioni tribunum præfici.

In totius verò Orientis minore laterculo, summatim continebantur alæ 66. cohortes 59. hoc modo.

In Ægypto	alæ	13.
Thebaide	alæ	15.
Palestina	alæ	6.
Arabia	alæ	6.
Phœnicia	alæ	7.

Syria

Syria alæ	2.
Osrhoena alæ	6.
Mesopotamia alæ	3.
Armenia alæ	8.
Omnes alæ	66.
Cohortes Ægypti.	9.
Cohortes Thebaidis.	10.
Cohortes Palestinæ.	11.
Cohortes Arabiæ	5.
Cohortes Phœniciæ.	5.
Cohortes Syriæ.	4.
Cohortes Osrhoenæ.	2.
Cohortes Mesopotamiæ	3.
Cohortes Armeniæ	10.
Cohortes	59.

Alæ Comitis Ægypti, quæ de minore laterculo emittebantur, erant sequentes.

1 ALA TERTIA ARABVM degebat Thenenuthi.

2 ALA OCTAVA VANDALORVM, habitabat Neæ. Hæc vrbs est Ægypti in Thebaide prope Chemim oppidum, ait Herodotus, *in Euterpe*. Iornandes Deuxippi historiographi auctoritate scribit, Vandalos ab Oceano ad limites Danubii vix anni spacio peruenisse, præ nimia terrarum immensitate: Eos verò Gebetichus Rex Gothorum profligauit. Quare reliqui pauci Vandali superstites Pannoniam a Constantino Imp. obtinuerunt, vbi per annos plus minus 40. vt incolæ quieuerunt. longo verò post tēpore à Stilico inuitati, Gallias, mox Hispaniam, ac demum Africam occuparunt. Ex his hæc ala est collecta.

3 ALA SEPTIMA SARMATARVM, morabatur Scenis Mandrorum, Scenas Mandras appellat Itinerarium, Latinè tentorium est, *D. Hieronymus de locis Hebraicis*. Id oppidum est Ægypti inter Babylonem & Aphroditopolim. Mons etiam fuit Antiochiæ Syriæ è ciuitate 30. stadijs distans, in cuius summo Simeon Stilites templum in crucis formam ædificauit. Mandra significat speluncam. Sarmatæ à Vespasiano cōtra Vitellium fuerunt acciti. Tacitus, *in* 19. At, ne inquit, inermes prouinciæ Barbaris nationibus exponerentur, Principes Sarmatarum Iazigum, penes quos ciuitates regimen, in comilitium acciti.

4 ALA ÆGYPTIORVM excubabat: Sellæ, fortasse legendum Syllæ, quæ distat Pelusio millibus passuum 24.

5 ALA VETERANA RASA. Gallorum Rinocorure. Itinerarium, Iosephus; Epiphanius, *in Panarei. hæres. 66. cōtra Manichæos*. Martirologium 17. *Kal. Feb.* Rinocorulam appellant, olim Neelactam dictam fuisse testatur Epiphanius à Sortibus, quibus Noe terram in tres filios diuisit. Marcellinus, *lib.* 22. eam cum Pelusio in Augustanica locat. Alia est eiusdem nominis, in Syria, de qua Strabo, *lib.* 16. & Iosephus, *lib. antiq. Iud.* 13. *cap.* 21. Hæc est vltra montem Cassium ab Ostracina distans millibus passuum XXIIII. olim ab equitibus Ægypti condita, quos Rex naribus truncauerat, vnde nomen vrbi inditum; *Rinas* enim Græci nares vocant, *κορυφὴν* truncationē. Diodorus, *lib.* 2. Actisanus inquit, Æthiopum Rex, occupata Ægypto, latrocinia nouo more compescuit, sontes neque morte plectens, neque linquens impunitos, eorumque iudicio constituto, conuictos omnes in vnum coactos miti supplicio affecit; Amputatis enim naribus in vltima deserti ire compulit, ibique ciuitatem condidit, ab excisis naribus Rhinocoruram appellatam: ea in Ægypti, Arabiæque finibus haud procul à mari sita, omnibus vitæ commodis caret. Nam omnis vicina regio salsa est, & intra mœnia vnicus puteus, atque is inutilis, vtpote aqua gustu amara. Hæc Diodorus. Stephanus verò ait, quod eius loci homines summas nares sibi amputare consueuissent. D. Hieronymus, *de locis hebraicis*. Rhinocorura, inquit, ciuitas est Ægypti, cuius meminit Esaias, 19 Sciendum autem, quod hoc vocabulum in libris hebraicis non habetur, sed à septuaginta interpretibus propter notitiam loci additum est. Hæc ille. Madrucianus codex habet Rbinocorina mendosè. Veterana hæc ala est appellata à veterum castris de quibus supra in equitibus Saracenis. Aliam in Gallia Belgica Tacitus *lib.* 20. ponit, Rasa verò in Mesopotamia est oppidum, vnde hæc ala posset esse deducta vel à loco, vbi diu steterat, est appellata, sed in manu scriptis deest Rasa, vt puto rectè, quia hinc longe distat; vnde per errorem hic transpositam fuisse suspicor; & hanc dictionem adiungendam syllabæ, Ge, loci sequentis, vbi legendum, Gerasa.

6 ALA PRIMA HERCVLEA habitabat Scenis extra Ge. Prima tantum huius vocis dictio apparet in Codice impresso, sed manuscriptus Vrsini habet GERASA, Madrucianus, EXTRA GERASA, alter vetustus, SEXTA GERASA, quæ ciuitas est Syriæ cutuæ Ptolemæo; Iosephus Gesaram vocat, Plinius Gelasam, Stephanus, Gerasa, inquit, Syriæ Cœles ciuitas, vna ex 14. vnde Ariston Rhetor, & Cericus Sophista, & Platonomicus Rhetor. D. Hieronymus, *de locis Hebr.* Gerasa, ait, vrbs insignis Arabiæ: Quidam ipsam esse Gadaram existimant, aliqui codices habēt, Scenis sexta Gerasa, vt scribit Ortelius. Epiphanius, *hæres.* 51. memorat in Gerasa Arabiæ aquæ fontem in vinum versum ea hora, qua Dominus in Cana Gallilææ aquam in vinum vertit: sed & Plinium, *lib.* 2. *c.* 106. in Andro insula fontem Nonis Ianuarijs semper vini sapore fluere ex Muriano. ter. Cos. tradit, is vno die aberrat, quo Dominus id miraculum edidit. Gerasæ Dominus à dæmonio retentum curauit: eam D. Lucas *cap.* 8. esse contra Gallilæam scribit, D. Marcus *cap.* 5. dicit esse trans mare in Decapoli. vnde aut hęc Gerasa est diuersa à nostra, aut hic Comes longiorem tractum habuit.

7 ALA QVINTA RHETORVM Scenis veteranorum, hęc ex Rhetiis erat cōtracta, vnde lego Rhetiorum, Inter Pelusinum & Memphim, Scenas Veteranorum Itinerarium ponit. de quo supra.

8 ALA PRIMA TINGITANA in Thinunepsi oppido Ægypti morabatur. Thimonepsi legit Itinerarium.

9 ALA APRIANA ex Apris colonia Thraciæ degebat Hippone, huius nominis oppidum in Cœlesyria Plinius & Ptolemæus locant. itinerarium verò in Marmatica.

10 ALA SECVNDA ASSYRIORVM SOSTEOS præsidio erat, si legamus Sostheos, saluum à Deo significat.

11 ALA V. PRÆFECTORVM, idest ante lectorum, vel præ cæteris electorum: Lecti enim milites vocabantur, qui velut præstantes eligebantur. Marcellinus, *lib.* 23. Triginta, inquit, millia lectorum mi-

litum commisit Procopio. Dionysiade morabantur. Hic locus est inter Mœridem Paludem, & Oasim Ptolemæo à Dionysio, idest Baccho dictus. Duo cohortes sequuntur, alijs pro locorum diuersitate intermixtæ.

1 COHORS AERTIA GALATARVM, quæ ex Galatia contracta erat, Cefro degebat, quod erat Ægypti oppidum. Cephro Eusebio est regionis nomen.

2 COHORS SACVNDA ASTARVM, Itinerario Hasta est Tudertanorum vrbs in Hispania, alia est in Liguria, vnde forte hæc cohors est collecta, degebat Busiri: Hic locus non longè est à Diospoli, In media Ægypto, idest in Delta Busirin conditam esse Stephanus ait, Ositimque ab Iside in ligneo boue sepultum Busiti nomen dedisse, quasi bouis Ositi. Alij à Busiri loci præfecto denominatam volunt.

DE ALIIS NVMERIS PROVINCIÆ Augustanicæ.

AVGVSTANICAM illam regionem dici, quæ est vltra Pelusium vsque ad Arabiam, supra in eius Præside ex Ammiano est dictum, qui Pelusium, Cassium, Ostracinam & Rhinocoturam in ea locat, *lib.* 22. Sed Notitia aliam diuisionem facit. Hanc Augustaneam Gratianus vocat, *l.* 9. *C. de vectigalibus*, in qua erant infrascripti numeri.

12 ALA II. VLPIA AFRORVM, in Thaubasteos oppido degebat. Ptolemæo Thaube est oppidum Arabiæ desertæ. Thebeste publicata est quædã lex à Constantino *l.* 1. *C. vt lite pendente, & l.* 13 *C. de appell* quòd fortè idem est oppidum. Thaubasium legit Itinerarium. Ala verò Vlpia ab Vlpio Traiano est dicta.

13 ALA II. ÆGYPTIORVM TACASYRI excubabat. Tacassum Ptolemæo ciuitas est Assyriæ, nunc Ressa dicta. Itinerario Tacaua vrbs est Ægypti inter Memphim & Pelusium. Hæ sunt alæ. XIII. Laterculi minoris cohortes reliquæ sequuntur.

3 COHORS PRIMA SAGITTARIORVM, in Naithu Ægypti ciuitate residebat. Cohortis Sagittariorum meminit Marcellinus, *lib.* 21.

4 COHORS I. AVGVSTA Pannoniotum Thou inhabitabat, est locus propè Heliopolitas, quem inter Pelusium & Memphim Itinerarium collocat.

5 COHORS I. EPIREORVM castris Iudæorum immorabatur: vicum Iudæorum legit Itinerarium: locus est Ramessæ, vbi primo fugientes ex Ægypto Iudæi castrametati sunt, inde castra Iudæorum sunt vocata, hoc oppidum Sucho, idest Castra Iosephus *lib.* 14. *antiq.* appellat, vbi postea Babylis constructa est à Cambyse, dum Ægyptum inuaderet. D. Hieronymus, *de locis*. Aelim castra Iudæorum interpretatur, qui, inquit, locus est in deserto, in quo XII. fontes, & LXX. palmarum arbores Moyses de mari Rubro exiens reperit, *Exod.* 15. *Nu* 33. Aliqui Bubastum appellant. Ex Epiro hi equites erant contracti, cuius equos *in* 3. *Georgico*. Virgilius celebrat. Epiroticos pro Epireis Cicero *in* 12. *ad Atticum*. & Varro, *lib.* 2. *cap.* 5. *de re rustica*, appellant.

6 COHORS IIII. IVTHVNGORVM Aphrodito insidebat, quod oppidum nominat etiam Plinius & Itinerarium. Iuxta Æthiopiam Stephanus locat. A Venere deriuatur, Aphroditopolim Strabo appellat. Aphrodite est etiam insula maris Rubri. Iuthungos Marcellinus *lib.* 16. Alemanorum partem vocat, ex quibus infra sub Duce Syriæ ala meret.

7 COHORS II. ITVREORVM degebat Aiy, Airi in Itinerario legitur. D. Hieronymus *de locis Hebr.* vocat Ai vel Ain. Alij Agai, cuius, inquit, vix paruæ ruinæ resident. Strabo, montanos Arabes esse Itureos dicit, Plinius Assyrios. Seruius Parthos ita interpretatus illud: *in* 2. *Georg.* Ityreos taxi curuantur in arcus.

D. Lucas Philippum fratrem Herodis Antipæ tetrarcham Itureæ, & Trachontidis fuisse scribit. continebat Auranitidem, quam D. Lucas, & Dion *lib.* 49. Ituream vocat. Erant hi milites sagittarii: Vopiscus, enim scribit Valerianum CCC. sagittarios Itureos Aureliano obtulisse.

8 COHORS II. THRACVM MVSON, incolebat. Musæ est apud Itinerarium, hæc fortè est, quam Constantius ad Martianum Vicarium Africæ scribens Mursam appellat, *l.* 46. *C. Th. de decur.*

6 COHORS QVARTA NARMVNTHI excubabat: Legendum est COHORS QVARTA NVMIDARVM NARMVNTHI, vt in manuscriptis: Hæc de Comite Ægypti: sequitur alius Isauriæ Comes.

DE COMITE ISAVRIÆ, ET PRÆSIDE.

CAP. CXLI.

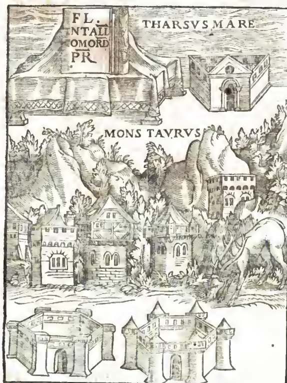

ISauria inter Lycaoniam & Ciliciam ad radices Tauri montis sita longè ab Ægypto distat: Sed ne Comites separentur, hoc loco is Comes statuitur, qui etiam Isauriç, vt supra exposui, populis ius dicebat, & duabus legionibus s. 2. & 3. Isauriæ, à loco, vbi degebant, appellatæ, præerat. Itaque Comes rei militaris per Isauriam etiam Præses erat. Postmodum Iustinianus, *Nouel.* 27. *de Comite Isauria* antiquato nomine Præsidis, illum tantùm Comitem dici voluit.

NOTI-

NOTITIA.

COMES ISAVRIAE CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione Viri Spectabilis Comitis militaris per Isauriam. Et præsidu.

EGIO secunda Isauria.
Legio tertia Isauria.
Officium autem habet ita.
Principem de eodem officio.
Cornicularium.
Commentariensem.
Numerarios.
Adiutorem.
Ab actis.
A libellis.
Exceptores,& cæteros officiales.

Dux Isauriæ; Lybiæ

Numerarios & Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue Subscribendarium.
Exceptores,& cæteros officiales.

DE VICARIO MACEDONIÆ.

Cap. CXXXV.

Illyricum in XVII. prouincias à Sext. Ruffo, diuidi diximus, cuius VII. ad Occidentale Imperium pertinent, videlicet Noricorum duæ, Pannoniorum duæ, Valeria Suauia, & Dalmatia. Reliquæ X. Orientali relictæ sunt Imperio, Mœsia, Daciæ duę, & Macedonia septem continens Prouincias, Macedoniam, Thessaliam, Achaiam, Epiros duas Prænalitanam, quæ Daciæ est attributa, & Cretam. Præfectus Illyrici, secundo loco inter Illustres, à Notitia collocatur, duos Vicarios, totidem Diœceses regentes habebat, quos infra inter spectabiles prosequemur, Macedoniæ scilicet, & Daciæ, quæ sub mulierum imagine à Notitia sui Præfecti insignibus annectuntur. & in indice cum suis prouincijs explicantur: Cæterùm omisso Daciæ Vicario, vnus Macedoniæ, in indice nominatur: Sed nulla eius insignia vel officium ostenditur, qui tamen diu vsque ad Z. nonem permansisse inuenitur, *l. vlt. §. item scrinij sacrarum epist. C. de diuers. ff.* inter alios sub Valentiniano Fœlix, *in l. 5. C. Th. de iurisd.* sub Gratiano Lucianus, *in l. 6. C. de ferijs.* Vicarij Macedoniæ fuisse legontur. Sed ea regione Notitiæ tempore à Barbaris deuastata, nudum huius Vicarij nomen sine administratione relinquebatur. Dacia quoque, altera Illyrici Diœcesis, Gallieni ignauia amissa, nunquam recepta fuit: vt Capitolinus Eutropiusque referunt, & alia Dacia cis Danubium translata, ab Hunnis detinebatur, *Cassiod. Comes Marcell. Iornandes.* Macedonia, inquit Sext. Ruffus, ter rebellauit, sed Philippo, sub Perseo, sub Pseudophilippo, Philippum Flaminius, Perseum Paulus, Pseudophilippum Metellus, oppressit. Sub eius Diœceseos Vicario VI. erant prouinciæ, & pars Macedoniæ salutaris, ex quibus Achaia habebat Proconsulem. Duæ erant Consulares, Macedonia parua, & Creta. Reliquæ Præsidum, videlicet, Thessalia, Epirus vetus, Epirus noua, & pars Macedoniæ salutaris. Olim Macedooia ad Thraciam, Dalmatiam, & Mysiam, extensa, Proconsulem habuit, mox Prætoria facta, vt Cicero, *in l. Pisonem, & in Oratione de prouin. Consul.* & Florus referunt: rursus ad Proconsulem redijt: Imperante enim Hadriano, Iunium Rufinum Proconsulem habuit, *l. 3. §. idem Diuus ff. de testib.* & Tacitus *in quarto.* Pompei Sabini Macedoniæ, & Achaiæ Proconsulis meminit: postea mutata prouinciarum forma Vicario paruit, qui à Constantino Comes Macedoniæ vocatur, ita ipse Acatium ei regioni Præfectum appellat. *l. 2. C. Theod. si censu. vel reliq.* Sed plurimum Vicarius nuncupatur, *in l. 1. C. Theod. de iurisd. l. 6. C. de ferijs.* Et quia hæc prouincia erat præcipua, eius exemplum aliæ Illyrici regiones sequebantur, *in l. id ab vnaquaque. 12. C. de annon. & tribut.* Ferax erat metallorum. Anno enim ab vrbe condita 595. in Macedonia metalla instituta fuisse, auctor est Cassiodorus, & eorum Iura sæpè meminerunt, *vt l. 4. C. de metallar.* Gratiano imperante à Barbaris vexata, à Theodosio Magno liberata fuit, mox penitus amissa, & ideo nulla huius Vicarij apparent insignia aut officium, quòd Notitiæ tempore à Barbaris hæc regio deuastata, ægrè sub Imperio Romano retineretur, vt auctor est Paulus Diaconns. Hic Officium habebat, vt alij Vicarij quod codicillis, à Notarijs sacrarum epistolarum conscriptis, & à Principe, ac denique Vicario suscriptis, approbari oportebat, *l. vltim. C. de diuers. offic.* Huius Diœcesis prouinciarum Rectores sequuntur.

DE

DE CONSVLARIBVS MACEDONIÆ, & Cretæ.

Cap. CXXXVI.

MAcedonia strictè sumpta vna ex VII. latioris Macedoniæ Prouincijs ab Oriente Strymone in Ægeum mare fluente, à Thracia diuidebatur. Alij eam vsque ad Nessum extendebant: ab Occidente Ionium pelagus habebat, à Meridie Peneum amnem, quo à Thessalia distinguebatur, & montibus ab Epiro ad Calidnum fluuium, à Septentrione monte Orbelo, à Dacia, & Mysia separabatur. In duas partes à Pausania, Plinio, & Strabone diuiditur: superiorem vltra Candauios montes, Libram nuncupatam: & primam qua Ionium pelagus contingit, vnde legitur in nummo Macedonum argenteo ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩ ΤΗΣ vbi in prima Macedonia eam monetam percussam fuisse significatur. Altera erat Macedonia inferior & salutaris dicta, de qua infra dicetur. Tiberio imperante à Popeo Sabino, Macedonia cum Achaia & Mœsia est administrata, vltra annos XVI. *Tacit. lib. 1. & 5.* Proconsularisque fuisse ex marmoribus apparet, postea Consularis est facta, cuius nullibi inter prouinciarum Rectores à Iustiniano fit mentio, quia tum, vt credo, à Barbaris occupata. Rom. Imp. non parebat.

Nulla huius Consularis, aut aliorum Macedoniæ magistratuum conspiciuntur insignia, aut officia. Dubitandum tamen non est ea aliorum prouinciarum Rectorum instar fuisse, hoc excepto, quod Illyrici magistratuum officia centenos homines continebant.

Arcadius A. *in l. per Illyricum C. de cohortalib.* per Illyricum, inquit, in quo plurima ac maxima publicarum necessitatum emolumenta officijs constant Præsidalibus expediri, centeni numero singulis iudicibus obsecundent. Publicas autem has necessitates credo fuisse metallorum quæ ibi erant plurima, *l. 4. C. de metallariis.* & eorum qui in metalla damnabantur.

Sub Vicario Macedoniæ fuit & Creta, à Consulari, inclinante iam Imperio, administrata, centum quondam oppidis insignis, inquit D. Hieronymus, *in Act. Apost.* & Poëta, centum vrbes habitant magnas, ditissima regna, famosáque diuitiis, maximè æris, vbi prima huius metalli inuentio, & vtilitas fuit. Olim Cureta à Curetibus, qui primo eam insulam inhabitauerunt, & inde per Syncopen Creta dicta. Secundum Stephanum à Crete Iouis, & Ideæ nymphæ filia, secundùm Plinium, à Cresa nympha Hesperidis filia, nomen suscepit. Macarin aliqui, id est beatam, à cœli temperie appellauerunt. Ab occasu Hadriatico, à Septentrione Cretico, à Meridie Punico, ab Ortu Carpathio maribus terminatur, vt auctor est Ptolemæus. Eam Metellus Proconsul cognomento Creticus in Romanorum potestatem redegit, *Sext. Ruffus. Liuius lib. 98. & seq. Florus lib. 3. Plutarc. in Pompeio*, quam postea Augustus cum Cyrenaica vnam prouinciam fecit, & ei Proconsulem dedit, qui diu permansit. Tiberio enim imperante eius Insulæ Proconsul fuit Cæsius Cordus repetundarũ & maiestatis accusatus, inquit Tacitus, *in 3.* qui sub Nerone quoque illam à Proconsule rectam fuisse scribit: sub Hadriano Saluius Carus illi Proconsul ius dixit: *l. Diuus 14. ff. ad Senatusconf. Turpillian.* Sed à posterioribus Principibus à Cyrenaica separata, Consularem habuit, Constantino imperante 36. annis, quibus nunquam in ea insula pluit, incolis destituta fuisse dicitur: postmodum reuertens Hierosolymis Helena Constantini mater, cum eo applicuisset, & loci calamitatem vidisset, precibus pluuiã à Deo impetrauit.

Quare ex Ægypto, Syria, Cilicia, & proximis regionibus accolis accitis, insulam habitari fecit, ac Græcis impleuit. *Cedrenus.* Præstantes cotes ibi inueniebantur, quas Imperatores locare consueuerãt, *l. Cæsar. ff. de publican.* Hæc insula à Iustiniano inter magistratus Imperij Orientalis omittitur: *vt in 8. Nouel. edicto.* vnde à Barbaris eam tum detentam fuisse suspicor, vel codex deficit: constat enim eum vrbem ibi ædificasse Iustinianam secundam à se vocatam, quam in honorem Theodoræ coniugis eius insulæ indigenæ erexit, vt auctor est Nicephorus *lib. hist. eccl. 16. c. 37. & lib. 17. c. 28.* Hi sunt Macedoniæ Diœceseos Consulares. sequuntur Præsides.

DE PRÆSIDIBVS THESSALIÆ Vtriusque Epiri, & partis salutaris Macedoniæ.

Cap. CXXXVII.

THessalia, inquit Eustrathius, *in Homerum*, est campus maximus ac vndique montibus cinctus. ab Oriente Ossa, & Pelio, ab Occasu Pindo, vnde Peneus defluens Orientem versus eam à Macedonia diuidit: ab Aquilone Olimpum, à Meridie Oetam montes habet, omnes coniuncti, & theatri instar inflexi, in cauea. LXXV. vrbes claudunt. Plinius auctor est XXIV. nobilissimos amnes hanc regionem interfluere. Pelasgia olim est dicta, inquit Stephanus, & proprium habebat Præsidem, Vicario Macedoniæ subiectum.

Epirus secunda Macedoniæ prouincia, Præsidalis olim regnum Pyrrhi, ab Oriente Thessaliam, & Acheloum fluuium, Ab Arcto Macedoniam: ab Occasu Ionicum: à Meridie Hadriaticum mare habet, cuius metropolis erat Dyrrachium. Hæc est prima Epirus vsque ad montem Dagularium cognominatum, itinere dierum quatuor protensa, vt ait Gulielmus Tyri Archiepiscopus, *lib. sacri belli 2. cap. 4.*

Alia addita est huic Epirus noua dicta, quam vltra Acheloum Locros esse arbitror, & Phocenses Orientem versus, sub Valentiniano, & Valente Zosimus hanc prouinciam Præses administrauit, *l. vnic. C. de stratoribus l. 2. C. de apparitorib. P. P.* cui Paulinus successit, *l. 22. C. Theod. de episc.* Parebat huic Vicario, & pars Macedoniæ salutaris, quam fuisse existimo iuxta Epirum, & Dalmatas, vbi est Apollonia. Hæc regio ob aquarum salubritatem, salutaris est appellata. Totius Macedoniæ salutaris in duas diuisæ, vnum Præsidem Notitia ponit, qui pro partibus quas regebat, duobus Macedoniæ, & Daciæ Vicarijs respondebat, & iussa exequebatur. Hi sunt Præsides, qui Vicario Macedoniæ parebant, quod nulla vt dixi, mentio est apud Iustinianum, *in Nouell. 8. in Notitia.* Nunc de Vicario Daciæ est dicendum quæ etsi nullibi à Notitia nominetur, neque aliquod eius officium, aut insignia extant, quod tum à Barbaris ea regio detineretur, à me tamen pro virium tenuitate restituetur.

DE VICARIO DACIÆ, ET REctoribus, qui sub eo erant.

Cap. CXXXVIII.

VEtus Dacia vltra Danubium ab hac, de qua agimus, differt: à Septentrione enim à Sarmatis monte Carpato, ab Occasu Iazigibus, & amne Tibisso diuidebatur: à Meridie, & Oriente Danubium habebat: Ea regio nunc Vualachia & Transiluania vocatur, eam tres gentes hodie incolunt, ait Æneas Siluius *de Europa c.2. in prin.* Teutones Siculi & Vualachi. Hi Flacci prius dicti à Flacco, qui eò coloniam deduxit, postea corrupto vocabulo Vualachi pro Flaccis nuncupati. Dacos primum vltra Danubium per Lentulum Augustus repulit. Traianus verò Decebalo eorum Rege deuicto, Daciam prouinciam fecit & in eam colonias iuris Italici deduxit, ab Vlpiano *in l.1. §.2. ls. ff. de censibus.* relatas, apud quem mendosè legitur Indicia pro in Dacia, *Auctores Dion Sext. Ruffus, Eutropius, & Orosius.* Iulius Cæsar *in 5. de bello ciuili*, scribit Daciam Romanis in tributum, aurum & argentum soluisse, quod fodinis abundaret, etsi nódum in prouinciæ formam redacta esset. In circuitu habebat decies centena millia passuum. *Sext. R. ffus.* sub Gallieno Principe amissa, per Aurelianum est recepta, sed destituta, translatisque inde in mediam Mœsiam illius incolis, & Romanorum coloniis, eam regionem Daciam appellauit, quæ duas Mœsias diuidit, & est in dextra Danubio, mare influenti, cum antea fuerit in læua. inquit Paulus Diaconus. Idem affirmat Sext. Ruffus, loquens de Dacia sub Gallieno amissa. Per Aurelianum, ait translatis ex inde Romanis, duæ Daciæ in Mœsiæ regionibus Dardaniæ factæ sunt. Vopiscus quoque, *in Aureliano*, de Aureliano loquens cum vastatam, inquit, Illyricum, & Mœsiam deperditam videret, prouinciam trans Danubium Dacicum à Traiano constitutum sublato exercitu, ac prouincialibus reliquit, desperans eam posse retineri, abductósque ex ea populos in Mœsia collocauit, appellauitque suam Daciam, quæ nunc duas Mœsias diuidit. Hactenus ille. De hac Dacia intelligit Notitia, prior enim nunquam amplius est recepta, vt etiam Orosius testatur *lib. 7. c. 22.* vniuersæ huic diœcesi P.P. Illyrici Vicarius præerat, cuius officium, vel insignia non apparent, nec Iustinianus in Orientalium Præsidum catalogo eius meminit, quod tum ab hostibus hæc regio teneretur, Attila enim Hunnorum Rex, cum fratre Bleda, Martiano & Valentiniano imperantibus totam eam regioné deuastauerat, *Paulus Diaconus lib. 15.* Leonis tamen tempore in Imperij Romani potestatem rediisse videtur, nam de eius Ducis officio disponit, *in l. vlt. ad fin. C. de diuers. offi.* Demum Iustinianus populis omnibus cis Danubium Romano adiectis Imperio, pristinos magistratus renouauit.

Daciæ itaque posterioris diœcesis, in V. prouincias diuidebatur, Duas Dacias, Mediterraneam & Ripensem, Mœsiam primam, Dardaniam, Præualitanam, & partem Macedoniæ salutaris. Sola Dacia mediterranea erat Consularis, reliquæ Præsidum: Hæc Dacia dicta inferior, Hæmomonti adiacebat, celebrisque aurariis erat, in quas mittebantur procuratores, aurariarum vocati, non Proconsules, vt aliqui interpretantur. Hi à Decurionibus creabantur, nec prius in patria dignitatem assequi poterant, quàm hoc munus impleuissent, *l. 4. C. de metallariis.* Dacia Ripensis ad Danubij ripas sita à Præside regebatur, idque etiam Constantino imperante fuit, qui ad Claudium prouinciæ Daciæ Præsidem scribit, *in l. 18. C. de inoffic. testament.* Hunc imperij nouum limitem factum Dux IX. Cuneis Equitum & aliquot legionibus tuebatur, *l. 13. C. Theod. de operibus public.*

Mysia, vel, vt alij scribunt, Mœsia superior seu prima, inter Danubium, & montes claudebatur, id est ab Occidente, monte Sardonio à Dalmatia diuidebatur: Meridie, monte Orbelo à Macedonia, ab ortu verò Thraciam, & Hæmum montem habebat: Hic præter Præsidem degebat Dux cum octo cuneis equitum, & aliquot legionibus, nunc paret Turcæ, Bosina dicta, Pontanus vult esse partem Hungariæ. Hæc etiam metallorum ferax erat: Mœsia verò inferior seu secunda sub Præside, Thraciis erat adiecta, *l. 1. C. de postlim. reuers. l. 1. §. interdum. ff. ad S.C. Tertullia. l. apud hostes. ff. de captiuis & postlim. reuer.*

Dardania alia prouincia Mœsiæ superiori contigua est, *l. 4. C. de metallar.* ad Meridiem inter Sardonium & Orbelum montes velut hemicyclo inclusa, nunc Rassia, & Seruia, seu Segoria dicitur, & ipsa hodie Turcæ subiecta, quæ proprium habebat Præsidem & ipsa metallis fertilis, *dict. l. 4.* Erat & sub eodem Vicario Daciæ Præualitanæ Præses, cuius metropolis facta est Iustiniana patria Iustiniani, *Nouell. 11. & 131. §. 1. in Græco contextu*, de qua supra latius dictum fuit, *c. 13. de præf. prætor. Illyrici.* Hi Triballi appellantur, quos Raphael Volaterranus Bulgaros esse existimat & in extrema Mœsia superiore, inter Danubium, & montem Hæmum sitos. Ego populos illis vicinos esse puto.

Pars quoque Macedoniæ salutaris Vicario Daciæ parebat: Ea Scando monte, propè Dardaniam versus Septentrionem claudebatur. Vnus, totius Macedoniæ salutaris in duas diuisæ, Rector in indice Notitiæ inter Præsides nominatur, cum tamen eius prouinciæ pars, Vicario Macedoniæ, pars Vicario Daciæ subesset, vnde idem Præses pro vna parte vni, pro alia alij paruisse videtur. Hi sunt sub Daciæ Vicario Præsides, qui officium, & eius insignia, vt alij supra memorati, habebant, etsi eorum aut Vicarij aliud vestigium non extet: Explicitis igitur quæ ad Orientis prouinciarum magistratus pertinent, nunc ad alios spectabiles, id est rei militaria Comites & Duces limitaneos est veniendum, qui vt facilius intelligantur, limitum origo altius est repetenda.

DE LIMITANEIS COMITIBVS & Ducibus.

Cap. CXXXIX.

AVgustus rerum potitus, cum prouincias inter se, & populum Romanum divideret illi pacatas tradidit: Barbaras verò gentes, & quæ præsidio, militarique cura indigebant, sibi retinuit: Itaque militibus in finibus Roman. Imperij locatis, nonnullos limites à legionibus defendendos constituit, *Dion lib. 55.* Vnum, in Hispania cum tribus legionibus, Secundum, in Germania inferiore super Rhenum cum quattuor. Tertium in superiore super Danubium, cum aliis quattuor. Quartum in Dalmatia, cum

duabus

duabus. Quintum in Pannonia cum tribus. Sextum in Syria cum quatuor. Septimum in Ægypto cum duabus. Octauum in Africa cum vna. Nonum in Mœsia super Danubium cum duabus, quæ omnes erant legiones 25.

Decimum limitem Claudius in Britannia, cum legionibus tribus, adiecit. Vndecimum Vespasianus in Cappadocia, cum legionibus duabus. Duodecimum, Traianus in Dacia cum duabus, & decimum tertium in Armenia, & Mesopotamia super Tygrim cum legionibus item duabus. Decimum quartum in Arabia cum legione vna: quæ omnes fuêre legiones 35. Ceterum nouis hostibus quotidie, in orbem Romanum ingruentibus, antiquis limitibus alij quandoque additi, quandoque veteres imminuti fuere: Dion enim *lib.* 55. tredecim limites Alexandro imperante nominat, Notitia, in solo Oriente 25. videlicet in Ægypto, & Isauria, vbi duo Comites degebant: Item in Libya, Thebaide, Phœnicia, Euphratensi, Palæstina, Osrhuena, Mesopotamia, Arabia, Armenia, Mœsia secunda, Scythia, Dacia Ripensi, Mœsia prima, quas XIII. Duces cum legionibus quadragintaocto, cuneis equitum 102. alis equitum 105. cohortibus peditum 53. auxiliis militum 32. classibus, fluuialibus VI. & vna in Ponto Euxino, tuebantur: Aliæ quattuor maritimæ classes species, & annonas transuehebant. Zosimus *lib.* 8. auctor est Diocletianum extremis in limitibus vbique Imperium Romanum, oppidis, castellis, & burgis muniuisse, omnésque copias militares in his domicilium habuisse, ne barbari eos fines transire possent. Constantinum verò amotis præsidiorum munitionibus, maiorem militum partem à limitibus abstractam, in oppidis præsidio minimè egentibus collocasse, qui Theatris & voluptatibus emolliti, vrbes onerabant, quæ desertæ manserunt, vnde hostes fines denudatos irrupisse. Cæterum post huius Notitiæ tempus, euerso Occidentis Imperio, Leo tres Orienti, cum totidem Comitibus, limites addidit, nempe Pamphiliæ, Licaoniæ, & Pisidiæ, quibus & Pannoniæ Occidentali Ducem adiecit: Itaque tum quinque Orientis Comites sunt facti, & aliis intactis manentibus pro duobus vnus Palestinæ, & Mesopotamiæ Dux creatus, *l. vlt. in fi. C. de diuers. off.* In iis limitibus munitiones extruebant, quæ castella, aut clisuræ, seu clausuræ appellabantur. Paulus Orosius, *lib. vltim. c. p.* 33. Crebra, inquit, habitacula, per limitem constituta, burgos vulgo vocant, quorum situs, formas, & militum numeros, Magister officiorum, illi curæ præfectus, quotannis Principi insinuare tenebatur: Theodosius A. ad Nomum Magistrum officiorum, *in l.* 4. *C. de offic. mag. offic.* Quemadmodum, ait, se militum numerus habeat, castrorúmque, ac clausurarum cura procedat, quotannis significate nobis propria suggestione procures.

Idem in alio rescripto eodem die, ad eundem missio fieri iubet, *in l. fi. C. de offi. milit. iudi.* Iustinianus quoque Duci Sardiniæ mandat, vt clausuras, & castra bene muniat, *in l.* 2. *C. de offi. P. P. Af.* Qui librum de rebus bellicis, post Notitiam locauit, de limitum munitionibus, ita differit: Est inter commoda Reipublicæ, vtilis limitum cura ambientium vbique latus Imperij, quorum tutelæ, assidua castella melius prospicientur, ita vt millenis interiectis passibus stabili muro, & firmissimis turribus erigantur; quas quidem munitiones possessorum distributa sollicitudo, sine publico sumptu constituat, vigiliis in his & agrariis exercendis: Hæc ille. Vult igitur vt castella per circuitum mille passibus distantia, rusticorum opera erigantur. Maiores munitiones castra à castris militum: Minores castella nuncupabantur, *l.* 2. *C. de fundis limitrophis*, aut burgi, *d. l.* 2. *§. in Sardinia. C. de offi. P. P. Africæ. l. pen. C. de fundis rei priuatæ.* Vegetius *lib.* 4. *cap.* 10. Castellum, inquit, paruum, quod burgû vocant, inter ciuitatem & pontem conuenit fabricari. Instar castrorum militum, castra & castella appellata esse *in* 7. *Æneid.* Virgilius significat.

Ille humili designat mœnia fossa,
Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.

Hinc hodie plures in Italia pagi burgorum, castrorum & castellorum nomen retinuere, in quibus olim pro Ducibus castrorum Præpositi excubabant, cuiusmodi est castellum Bononiense & S. Petri in agro Bononiensi: castellum vetus Rangonum in Mutinensi agro. Castellum nouum in Regiensi, & alijs in locis. Burgus nouus in Placentino S. Donnini, Vallis Tarri. Burgus fortis in Mantuano, & plures alij simili nomine appellati. Clausuræ dicebantur ipsæ munitiones, quæ fossis, vtrisque & aggeribus altè extructis cingebantur, *d. l.* 4. *C. de off. mag. offi. d. l.* 2. *§. in Sardinia C. de offi. P. P. Africæ.*

Aliqui has lustrationes appellari crediderunt, ita interpretantes Theodosij rescriptum, *in l. vlt. C. de offi. milit. iud.* quod iubet, Duces militum castrorum, refectionis, lustrationisque curam habere: Sed ego iis commiti puto, vt lustrent, idest castra circuicant. Cassiodorus quoque *ad Faustum.* & Suidas *κλεισού-ρας*, limitum munitiones vocant. Qualia verò essent hæc castella, aut clausuræ Procopius *in quarta de ædificiis Iustiniani oratione*, explicat, Romani, inquit, olim Imperatores, vt Barbaris vltra fluuium Istrum habitantibus, transitum præcluderent, vniuersam ripam huius fluminis propugnaculis vallarunt, non ea quidem ratione extructis, vt ab irruentibus expugnari nequirent, & forent inaccessa: Sed vt ripa fluminis, virorum custodia non vacaret, quod tum satis erat ad deterrendos Barbaros, vt cauerent ab incursu in Romanos: Posteriore seculo Attila cum ingenti exercitu ingressus, nullo fermè labore propugnacula euertit, quæ deinde Iustinianus reparauit: non quidem qualia prius erant, sed validissima: Hæc ille. Hæc castra fluuiorum ripis plerumque imponebantur. Herodianus. Romanorum castra, inquit, imposita fluminum ripis, Imperij limites tuentur.

In Oriente vltra 300. præsidia fuere: sed quæ fuerant in Isauria & Lybia Notitia prætermittit, quod fortè ea loca tum ab hostibus essent occupata. Verum in his non minus quindenis præsidiis credendum est fuisse. Nulla enim prouincia ferè pauciora habuit.

HÆC AVTEM IN TOTO ORIENTE
Præsidia fuere.

In Ægypto.	31	*Equit.*	1700	*Pedit.*	6500
Isauria.	8			*Pedit.*	2000
Lybia.		*Equit.*	2500		
Thebaide.	40	*Equit.*	1700	*Pedit.*	13500
Palæstina.	30	*Equit.*	1400	*Pedit.*	6000
Arabia.	21	*Equit.*	2000	*Pedit.*	4000
Phœnicia.	26	*Equit.*	1200	*Pedit.*	4000
Syria & Euphratensi.	18	*Equit.*	1500	*Pedit.*	4000
Osrhoena.	18	*Equit.*	1000	*Pedit.*	2000
Mesopotamia.	15	*Equit.*	1200	*Pedit.*	3000
Armenia.	25	*Equit.*	700	*Pedit.*	8000
Scythia.	22	*Equit.*	700	*Pedit.*	9000
Mæsia secunda.	22			*Pedit.*	8000
					Classis 1.
Mæsia prima.	15	*Equites.*	800	*Pedit.*	7000
					Classes 2.
Dacia Ripensi.	23	*Equit.*	900	*Pedit.*	10000
Quæ omnia sunt	314	*Equit.*	16600	*Pedit.*	78500

HÆc sunt, quæ præsidia in iure appellantur, *vt in l. in bello. §. manumissione. ff. de capti. l. non omnes. §. qui captus. ff. de re milit.* in quorum interpretatione Glossa errat, ita etiam D. Hieronymus vocat, *de locis Hebraicis.* Ptolemæus præfecturas, vbi plerunque legiones statuit. Singuli Comites, aut Duces diuersos prouinciarum limites tuebantur. Singulis verò oppidis vnus præficiebatur, Præpositus appellatus. Valentinianus ad Seuerum Magistrum militum, *in l. 1. C. de diuers. offic.* Si P.P. inquit, significauerit ratiociniis publicis obnoxium, ad præposituram castri, aut limitum: (ita legu pro militum) ita transisse retractus adsignet officio ratiociniis. Et Leo A. ad Ioannem Magistrum officiorum, *in l. 8. C. eo.* ait limitaneos, castrorúmque præpositos tantummodo ex sublimis tui iudicii sententia conueniri, nec aliis subiacere iudicibus præcipimus. Theodosius ad Salustium Quæstorem, *in l. 1. C. de offi. quæstor.* Minoris inquit, Laterculi curam scias ad tuæ sublimitatis sollicitudinem pertinere, id est præfecturæ tribunatus, & præposituræ castrorum. Quare emendandum est Diocletiani rescriptum ad Pompeianum P. P *in l. quamuis 19. C. ad l. Iul. de adul.* vbi pro proposito legendum est Præpositum Is Viator vocabatur, cuius vxor nomine Materia adulterii accusata, viri præsentiam tempore ferendæ sententiæ postulabat. Non putauimus, inquit Diocletianus, præpositum ab excubiis limitis reuocandum. De his præpositis intelligit Modestinus, *in l. 3. §. si præsides, & §. vlt. ff. de re milit.* qui, inquit, præpositum suum protegere noluerunt, vel deseruerunt: occiso eo, capite puniuntur. Idem & Arrius Menander dicit, *in l. omne delictum. 6. ff. eod.* Hinc castrorum præposituræ apud Theodosium, *in l. 1. C. de offi. Quæstor.* & Valentinianum, *in l. 1. C. de diuers. offi.* quæ à minore laterculo ex scrinio memoriæ prodibant, *in l. 1. C. de off. Quæstor.* Quare Præpositi, & Tribuni Codicillos suæ dignitatis inde accipiebant. Horum, & Tribunorum munus erat milites in officio continere, vt supra ex Æmilio Macro retuli, *in l. officium 12. §. vlt. ff. de re militari.* Theodosius *in l. vlt. C. de offi. milit. iud.* quoque & Iustinianus *in l. 2. §. hæc autem. C. de off. P. P. Afri. & Nouel. 31. §. pen.* magistratibus militaribus mandat vt milites nominatim vocent, inquirant, de ipsorum annonis dispiciant, si quid iniustè egerint, supplicio afficiant. Horum exemplo, qui in aliqua ecclesia clericis præsunt Præpositi sunt nominati, *c. quamuis. 9. de verb. signif. c. innouamus. 60. d. ff.* Singuli vero Duces vnius prouinciæ limites tuebantur, quo nomine appellabantur olim vniuersi exercitus Præfecti. Vlpianus, *in l. 5 ff. de pactis.* Publica, inquit, conuentio est, quæ fit per pacem, quoties inter se Duces belli quædam paciscuntur. Idem ait, *in l. 2. in princ. de his, qui not. infa.* si Dux cùm exercitui tui præest, dimissus erit, notatur. Modestinus, *in l. 3. in prin. ff. de re mili.* Desertorem inquit, auditum ad suum Ducem cum elogio præses mittet. Postmodum hoc nomen ad limitum præfectos transiit. Duces enim appellati sunt Mysiæ, vel Galliarum vbi copiis militum præerant, quod etiam Vitellio imperante fuisse inuenio. Tacitus *lib. 8.* petuntur, ait, ad supplicium Asiaticus, Flauius & Ruffinus Duces Galliarum, quòd pro vindice bellassent. De Ducibus verò limitum ita Lampridius, in Alexãdro. Quæ de hostibus capta sunt, limitãtes Ducibus, & militibus donauit. Item Tribunis, & Ducibus nisi milites anteire voluit, iussitq;, vt ante tribunũ quattuor milites ambularent, antè Ducem sex. Vopiscus, *in Aureliano,* Assidentibus, inquit, Æmilio Saturnino Scythici limitis Duce, Murentio ad Ægyptum destinato, Iulio Triphone Orientalis limitis Duce, Vlpio Crinito Duce Illyriciani limitis, & Thracii, & Fuluiu Boio Duce Rhetici limitis. Hactenus ille. Hæ præfecturæ Ducatus appellabantur. Spartianus, *in Pescennio:* Commodi Imp. epistolam his verbis recitat. Pescennium fortem virum noui, ei etiam tribunatus duos dedi, Ducatum mox dabo. Capitolinus, *in Maximino.* Quid, inquit, tantum laboras, cum eius loci iam sis, vt Ducatum possis accipere. Loquitur antè de Maximino, qui tribunus legionis ab Alexandro factus fuerat. Hos fuisse etiam Nerone imperante Tranquillus insinuat. Priuignum, inquit, Ruffum Crispinum Poppæa natũ, impuberem adhuc, quia ferebatur, ducatus, & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, seruis ipsius demandauit. Vopiscus in Aureliano. Habuit, ait, multos ducatus,

catus, multos etribunatus. Hinc Ducianum iudicium, ipsius Ducis sententia vocatur, *in l. pen. C. de appell.* Itaque Ducum limitaneorum origo vetusta, ab antiquioribus Principibus initium trahit. Hi verò limitum Ducatus à Ptolemæo præfecturæ appellabantur, de quibus intelligit cum prouinciarum præfecturas nominat, vt in Cappadocia, Armenia, & alijs: & ita etiam in iure vocantur, *in d. l. 1. C. de off. Quæst.*

Comitis verò titulo aliqui Duces à Constantino Magno honestati fuere. Nam vt Eusebius *lib. 4. c. 1 de vita Constantini*, scribit. Comitum, alios in primo ordine collocauit, alios in secundo, alios item in tertio. Atque ista ratione alij propè innumeri clarissimos honores sunt adepti. Nam vt plurimos honoribus afficeret, diuersos dignitatum gradus excogitauit. Quos igitur ex limitaneis Ducibus, Comites ordinis primi creauit, *l. vni. C. ne rei milit. l. 1. & 2. C. de comitibus rei milit.* Comites per prouincias appellat, *in l. 3. C. de off. rector. prouin.* Erátque hic gradus, ait Cassiodorus, *in 6. variarum.* aliquando altior spectabili, sed inferior illustri: & ideo ij vt Ducibus digniores, ante ipsos collocabantur, qui nunc propter temporum abusum postponuntur.

Comitea verò à Principis Comitatu, à quo prodeunt, seu nominati, quod ipsum soleant comitari. Lampridius, *in Alexandro*, purgauit & palatium suum, Comitatúmque omné, abiectis ex aulico ministerio cunctis obscœnis, & infamibus, & infrà: dicebat grauem esse prouincialibus Principis Comitatum. Marcellinus, *lib. 16.* hortatur, vt ad Comitatum dignitate afficiendus properaret, item, & ad Comitatum reuersus irati Principis sacramento exutus abijt ad lares, & iterum, ad Comitatum misere legatos. Symmachus ad Theodosium A. Comitatum, inquit, sacrum vestri numinis adire iussus est: Diocletianus Aurelio Archi‑ro, *in l. 2. C. quib. non obst. long. temp. præscr.* cùm te ob medendi coram à Comitatu nostro discedere non posse palam sit, Præf. Præt. noster inter eos cognoscet, & sæpè alibi, quorum exemplo Legati à latere nunc Summi Pontificis vocantur, sic olim assessores, Præsidum Comite dicebantur, *l. 4. ff. de off. ass. ff. & alibi.* Huius Notitiæ tempore in Oriente, duo tantum rei militaris Comites fuêre, Ægypti, Isauriæ. Reliqui Duces sunt dicti, qui erant XIII. Vtrique causas militum cognoscebant, & decidebant, *d. l. penult. C. de appell.* idémque imperium, eandémque per totum prouinciæ limitem, ditionem, quam & Tribuni legionum in milites sibi commissos habebant. Qui si Comitis titulo honestabantur, *l. 1. de off. Vicar. l. nemo. C. de assessor. & tit. C. de comit. rei militar.* vice Magistri militum in eos animaduertebant, vt Vegetius *lib. 2. c. 9.* de legionis Præfecto loquens tradit. à Ducum sententiis ad Magistrum officiorum, & Quæstorem palatij appellabatur, *l. penult. C. de appellat.* Notitiæ tempore Duces suos milites legebant, quos posteà Zeno solius principis auctoritate creari voluit, *l. penult. C. de re milit.* Neminem, inquit in vllo numero Equitum, vel peditum, vel in quolibet limite, sine nostri numinis sacra probatoria in posterum sociari concedimus, consuetudine, quæ hactenus tenuit, antiquata, quæ magisteriæ potestati, vel Ducibus probatorias militum facere, vel militibus adiungere licentiam tribuebat: vt hi tantùm in numeris, vel limitibus militent, qui à nostra diuinitate probatorias consequuntur. Hactenus ille.

Ducibus & limitaneis militibus, vt alacrius pugnarent, & quæ tuebantur loca, libentius amarent, captos ex hostibus agros, vnde alerentur, primus Alexander Imperator assignauit. Lampridius, quæ de hostibus, inquit, capta sunt, limitaneis Ducibus, & militibus donauit, ita vt eorum essent, si hæredes eorum militassent, ne vnquàm ad priuatos pertinerent, dicens attentius eos militaturos, si etiam sua rura defenderent. Addidit his, & animalia, & seruos, vt possent colere, quod acceperant, ne per inopiam hominum vel senectutem possidentium desererentur, rura vicina Barbariæ, quod turpissimum esse dicebat. Hæc Lampridius. Hoc institutum Theodosius *in l. fin. C. de fund. limitro.* secutus, cauit, ne hi agri à priuatis teneri, néve præscribi possint, vel vllo tributo onerari, qualia sunt hodie feuda. Idem Gratianus, & Theodosius iunior, *in l. omnes, & l. nulli C. de fun. patrim.* in fundis per Mesopotamiam, & Osrhoenam, & tractum Orientis, limitaneis militibus assignatis statuere. Itaque hi fundi Limitotrophi ab alendis militibus sunt appellati, aliquando limitanei, tanquàm in limitibus, & finibus Imperij siti. *l. fi. C. de fun. lim itroph. l. 2. §. pro limitaneis, C. de off. P. P. Afr.* Antè Alexandrum verò agri ex hostibus capti sæpè publicabantur, inquit Pomponius, *in l. si captiuus. ff. de capti. & postli. reuers.* & distrahebantur, quandoque etiam in præmium veteranis adsignabantur, vt in prædiis in Germania trans Rhenum captis factum fuisse, Paulus Iureconsultus scribit, *in l. Lucius, ff. de euict.* in quibus quia certi limites statuebantur, limitati agri appellabantur, *in l. agris, ff. de acq. rer. dom. l. 1. §. 3. & 4. ff. de flumin.* Ideo autem ager manucaptus, inquit Florentinus, *in d. l. in agris*, limitatus fuit, vt sciretur, quid cuique datum esset, quantum venisset, quid in publico relictum, *Aggenus Vrbicus Frontinus de limitibus. Alcia. lib. 1. parer. c. 18. lib. prætermiss. in ver. limitati.* Hi Duces non, vt alij magistratus ad tempus, sed in perpetuum creabantur: Procopius, *lib. 3. de ædif. Iustin.* locum, loquit, nomine Artales muro munitissimo cingens, præsidium inexpugnabile ibi ordinauit, militaresque constituit cohortes, quibus Principem perpetuò futurum definiuit, quem Romani Ducem Latina voce appellant. Sed & prædia illis in limitibus in perpetuum colenda tradita, eos perpetuos fuisse arguunt. Rufas tunicas, & alia ornamenta à Vopisco *in Aureliano*, descripta gestabant: Cape, ait, tunicas Ducales rufas quattuor, item balteum argenteum, aut inauratum, annulum bigemmem, brachialem torquem, cassidem inauratam, scutum auro illitum, fibulam auream, latum clauum, tunicam purpuream, *& Pollio in Claudio.*

Illis discumbentibus retro consistere Equites mos erat, inquit Procopius, *li. 2. de bello Vanda. ad fi.* nec vlli quam Ducibus secum armatos ducere fas erat. Ampla: ijsdē annonæ dabantur, quæ in epistola Valeriani à Pollione in Claudio referuntur, cui Valerianus iubet tantum dari quantum Ducibus: Huic, inquit, salarium de nostro priuato ærario dabis.

Frumenti annuos modios	3000.
Laridi libras	200.
Vini veteris sextarios	3600.
Olei boni sextarios	150.
Olei secundi sextarios	600.
Salis modios	20.
Ceræ pondo	150.

Argenti in opere annua pondo	50.
Philippeos annuos	150.
In strenis	47.
Trientes	160.
Tunicas rufas militares annuas	2.
Sagechlamydes annuas	2.
Fibulas argenteas inauratas	10.
Fibulam Cypriam auream.	1.
Baltheum argenteum inauratum.	1.
Cassidem inauratam	1.
Scuta chrysographata	2.
Loricam quam refundat	1.
Albam subsericam cum purpura fuctubitana	1.
Subarmalem cum purpura maura	5.
Ligni quotidiani ponda	100.
Accubitalium Cypriorum paria.	2.
Pellium tentoriorum decurias	30.
Mulas annuos	8.
Equos annuos	3.
Camelos annuos	10.
Mulas annuas	9.
Vestes, seruos, & alia quæ non retenseo.	
Fœni, palea, oleris, herbarum, quantum satis est.	

Baltheo præcipuè siue cingulo Duces conspicui erant, id enim eorum erat, & militum insigne: D. Ambrosius *Sermone* 14. Duces, inquit, & Principes omnes etiam mutantes accuratè sericis vestibus accincti, operosis cingulis, auro fulgente preciosis embiunt solito nitidius in conspectu Regis incedere. Hæc ille. Demum Iulianus apostata his quinquaginta libras argenti, seu quaternos aureos pro singula libra addidit, *l. secundum, l. pro singulis. C. T. de cohort.* quæ summa 600. solidos colligebat. Sed his Duces non contenti, etiam militum annonas vsurpabant. Quare Theodosius iunior earum duodecimam inter ipsos, & præpositos castrorum diuidendam cum abusum tollere non posset illis coactus est relinquere *l. vlt. C. de offi. milit. ind.* Cæterum Ducibus pro præfatis annonis annua pecunia est constituta, *l. 1. C. de annonis & capitatio.*

In prouinciam sibi decretam proficiscentes Duces veredis cursus publici vti poterant, *l. nemo. C. de cursu publ.* postea cùm iter faciebant, suis iumentis vtebantur. Iustinianus 190. annonas, & 158. capitationes, idest impensas pro 158. equis, vt Marcellinus interpretatur, singulis quinque Ducibus Africæ assignauit, ac solidos quinque pro singula annona, & quattuor pro capitatione taxauit, *l. 2. §. & hac Narratia. C. de assic. P. P. Afri.* colligebat ea summa solidos 1585. monetæ eius temporis, nostræ essent plus minus aurei 2200. pro codicillis magistratus Duces in Laterculo maiore primicerio notariorum soluebát solidos VI. Magistro militum pro insinuandis literis magistratus solidos XII. officio P. P. Africæ ob eandem causam solidos XII. *l. 2. C. de assi. P. P. Afr. in Notitia.* eodem Iustiniano imperante, duces quoddam vexillum gestabant, quo ab aliis dignoscerétur, Procupius, *lib. 2. de bello Vandali.* Aigan inquit, omnium animosissimus inter ordines Ducis ferre signum cósueuit, quem bandophorom Romani vocant.

Duces spectabiles erant, *l. pen. C. de appella. l. viros, C. de diu. offic. l. 2. §. ea verò, C. de off. P. P. Afri.* & licet Iustinianus quandoque eos clarissimos vocet, *in d. l. 2. C. de off. P. P. Afr.* ipsos dignitate Senatoria cumulat, quo & si inferiore titulo magis honestabantur: Comites quoque Spectabiles dicebantur, *l. 1. C. de priuileg. schol. l. fi. C. de silentiar. l. 3. C. de off. mag. offic.* & is aliquento Ducibus digniores.

Hi eorumque officia, & castrorum Præpositi, non à Magistris militum, sed officiorum iudicabantur, *l. viras, C. de diuers. offic.* nisi consuetudo aliter se habuisset, vt in Orientis, Illyrici, Thraciarumque limitibus, vbi submagistri militũ conueniebantur, *l. cura, & l. vl. C. de off. Magist. officie.* At in Occidente Limitanei Duces, Comitésque Magistro militum Præsentali paruerunt, quod & in Italia post euersum Occidentis Romanum Imperium à Iustiniano recepto, vsque ad Longinum Iustini secundi Præfectũ est obseruatum. Is Exarchatus sede Rauennæ posita, non prouincijs, vt antea, sed singulis oppidis Duces præfecit, quod per multos annos obtinuit, inquit Blondus, *li. 8. 1. de cad.* Vnde Narniensis, Spoletanus, atque adeo Romanus, dicti sunt Ducatus. Huius exemplo Longobardi Clephis Regis tyrannidem exosi, eo extincto, triginta Duces creauerunt, qui in singulis vrbibus imperabant: Sed & Germani Principes oppidorum, quæ in feudum concedebant, Comites dixerunt: In limitibus verò Constitutos Marchiones. Hæc vox eorum lingua limitum Præfectos significat: march enim ipsi limitem vocant: quibus verò XII. Comitatus subijciebant, Duces appellarunt, vt ex Gregorio Turonensi, & Aimone colligitur. Itaque minores Ducibus facti sunt Comites, qui prius præcellebant. Hinc hodierni Duces, & Comites descendunt. At plerisque in locis hodie singulæ ciuitates suos Duces habuêre.

Ad Ducem ita Princeps scribebat, EXPERIENTIA TVA, aut LAVDABILITAS, Sic Arcadius & Honorius Aristheum Arabiæ Ducem appellant, *in l. 27. C. Th. de curs. publ.* vel GRAVITAS VESTRA *l. 4. C. Th. de cohortalib.* Innocentius III. Duci Carinthiæ scribens ait, NOBILITAS TVA, *c. venerabilem, de electa.* Officiales Comitum & Ducum iudicio Principis creabantur, officij enim codicillos ex scrinio libellorum accipiebant. Hęc exemplaria, & probatoriæ appellabantur, quoniam primo è Principe, deinde Comite aut Duce, cui inseruiebant, subscribebantur, & in officio conseruabantur, *d. l. v. 1. §. fi. C. de diuers. offic.* Nos de his dicturi Notitiæ ordine obseruato, prius de Comitibus, deindè de Ducibus dicemus, in quibus etiam loca præsidiorum quamquam plurimum obscura, pro viribus explicare conabimur. A Comite igitur Ægypti auspicabimur.

DE COMITE LIMITIS ÆGYPTI.

Cap. CXL.

Nondum inuentis Comitibus in limitibus Ægypti, prius Dux fuit, Vopiscus enim Mucentium, ad limitem Ægyptium Ducem à Valeriano destinatum fuisse *in Aureliana*, memorat, nec inter multos Duces quorum meminit, vnquam Comitem nominat. Spartianus quoque sub Galieno Æmilianum Ægypti Ducem fuisse scribit, *in Æmiliana.* Pollio Probatũ sub Claudio, *in Claudia*, & Ammianus imperante Constantio Artemium Ducem Ægypti extitisse dicit *lib. 22.* itẽ Valentinianus Victori Duci Ægypti scribit, *in l. 5. C. Theod. de legat.* cui eodem titulo Puseus præfuit, vt auctor est Marcellin. *lib. 24.* Verum hic Dux Comitis quidem dignitate est auctus, Sed potestate

ſtate diminutus. Cùm enim vniuerſis Ægypti militibus præeſſet, aliis duobus Libyæ & Thebaidis Ducibus factis earum ditiones amiſit. Id Gratiano imperante factum fuiſſe videtur, ſub quo Romanus Comes Ægypti fuiſſe inuenitur, & *in l.11.C.Th.de pagan.* poſt eum ſub Arcadio Heraclion. *l.3.C.de patrocin.vico.* Duo verò tantùm in Oriente Comites rei militaris fuére, alter Ægypti, alter Iſauriæ, quod vſque ad notitiæ tempus permanſit. Poſtmodum Leo Imp. tres alios Comites addidit, *in l.vlt.ad fi.C.de diuerſ.offi.* Pamphyliæ, Lycaoniæ, & Piſidiæ. Cum iam Occidentis Imperium cecidiſſet. Limitis Ægypti Comes ſupra Libyam, vbi eſt Memphis, & Oaſis minor, militum copijs imperabat. Auguſtus tres legiones ibi, quaſque ſuis locis collocauit: Strabo enim qui tum ſcripſit, *li.17.* loquens de Ægypto, Sunt, inquit, tres militum legiones, quarum vna circa vrbem Alexandriæ ſedet, aliæ in reliqua ſunt regione. Pręter has nouem cohortes Romanorum, tres in eadem vrbe, tres in finibus Æthiopiæ præſidio circa Sienem, reliquæ in cætera regione ſunt collocatæ.

Erant, & tres equitum turmæ, per loca oportuna eodem modo diſpoſitæ. Sed tempore huius Notitiæ quatuor legiones, alæ Equitum XVI. Cunei II. cohortes peditum IX. Ægyptum tuebantur, de quibus infrà dicetur.

NOTITIA.

COMES LIMITIS

ÇVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis, Comitis rei Militaris per Ægyptum.

Legio quinta Macedonica Memphi.
Legio tertiadecima gemina Babylonia.
Equites Stablesiani Pelusio.
Equites Sataceni Thamudeni Scenis veteranorum.
Legio tertia Diocletiana Thebaidos Andro.
Legio secunda Traiana parembole.
Ala Theodosiana nuper constituta.
Ala Arcadiana nuper constituta.
Ala secunda Armeniorum Oasi minore.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala tertia Arabum Thenenuti.
Ala octaua Vandilorum Neæ.
Ala septima Sarmatarum, Scenis Mandrorum.
Ala prima Ægyptiorum Sellæ.
Ala veterana rasa Gallorum Rinocoruræ.
Ala prima Herculia scenis extrage rasa.
Ala quinta Retorum scenis veteranorum.

Ala prima Tingitana Thinunepsi.
Ala Apriana Hippone.
Ala secunda Assyriorum Sosteos.
Ala quinta prælectorum Dionysiade.
Cohors tertia Galatarum Cefro.
Cohors secunda Astarum Busiri.

Prouincia Augustanica.

Ala secunda Vlpia Afrorum Thaubasteos.
Ala secunda Ægyptiorum Taeasiti.
Cohors prima Sagittariorum Naithu.
Cohors prima Augusta Pannoniorum Tohu.
Cohors prima Epireorum Castris Iudæorum.
Cohors quarta Iuthungorum Aphrodito.
Cohors secunda Ituræorum Aiy.
Cohors secunda Thracum Muson.
Cohors quarta Numidarum Narmunthi.

Officium autem habet.
Principem de schola Agentium in rebus ducenarium, qui adorata clementia principali cum insignibus exit.
Numerarios.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis, siue Subscribendarium.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

Nsignia habebat abacum rubro tapeto & intecto instratum, quo liber nitebatur, in cuius viridi tegumento, sequentes notæ scriptæ erant, F. L. I. N. T. A. I. L. CO. M. ORD. P R. quas ita interpretor: Fœlix liber iniunctus notarijs Tribunis à Laterculo continens mandata ordine Primicerij. Hæ notæ in tergo mandatorum aliorum Comitum, & Ducum cernuntur. In manuscriptis, libro auro tecto, apud hunc Comitem, & sequentes limitaneos Duces inhærent codicilli, qui in impresso hic, vt puto, per errorem desunt. Huius Comitis & sequentis purpureum est tapetū, qui color Comitum dignitati tribuitur. Duces Orientis, libro sine abaco, & tapeto præferunt, & in hoc à Comitibus differunt.

Nouem huius Comitis munitiones ostenduntur, cum duabus piramidibus, quæ à Numeris à Maiore Laterculo prodeuntibus defendebantur, eas interfluit Nilus: in ima parte ambulat Pardus, aut Panthera, in ea regione frequens. Alia XXII. oppida minore Laterculo emissæ copiæ tuebantur, quorum nulla apparent vestigia, vel imago, quod fortè breui charta nequiuerunt comprehendi. Vniuersa hæc defendebant Equitum turmæ duæ, alæ XVI. legiones II. cohortes IX. poterant omnes esse Equites circiter 1700. pedites 6500. Nam, vt ait Constantinus Porphirogenneta, agmina in præfecturas diuidebātur, quarum aliæ mille, aliæ quingentis capitibus constabant. Officium hic Comes habebat Principē de schola agentium in rebus Ducenarium, qui adorata clementia principali cum insignibus exibat, interpretor transacto biennio. imò hęc verba addenda censeo, ex officio Proconsulis Achaiæ, & Vicarij Ponticæ. Huius officij Principis insigne erat cingulum, quod etiam apparitoribus Magistrorum militum tanquam militibus & quibusdam alijs dabatur, *l. vlt. C. de apparitor. Magist. milit.* Hic causas militum ad Comitem introducebat, & vt alij Principes officiorum exequebatur.

Habebat præterea Ægypti Comes, Numerarios, Commentariensem, Adiutorem, A libellis, seu Subscribendarium, Exceptores, & cæteros officiales, quemadmodum Magistri militum, quos apud eos sumus interpretati, vbi monuimus numerarios Comitum actuarios à Gratiano appellari, *in l. 3. in fin. C. de diuers. offic.* Scribis ab actis, carebat, quibus nullus militum Præfectus vtebatur: Qui enim instrumentis, aut alijs actibus, auctoritatem addere volebant, prouinciarum Rectores non militares iudices adibant. Prædicti apparitores codicillis à Libelliensibus Principis scriptis, & ab eo, Comitéque subscriptis probabantur, *l. vlt. C. de diuers. offic.*

Legiones, Cohortésque, & Equitum, quas hic Comes regebat, alæ erant sequentes.

Legio qvinta macedonica Memphi locata, quam olim in Macedonia ab Augusto constitutam fuisse Dion *li. 55.* testatur. Hæc postea fuit vna ex IX. Legionibus Comitatensibus Magistri militū per Orientem. Vnde constat Comites, & Duces limitū, militibus Magistrorum vsos, sed & alios ex minore Laterculo Magistris minimè subditos habuere. Hęc legio per plura oppida dispersa fuit: Pars n. Comiti Ægypti, pars Duci Daciæ Ripensis obtemperabat, & quinque in locis excubabat, vt infra dicetur.

Memphis

Memphis Regum Ægypti regia fuerat, vbi nunc creditur esse Cairum, Moph, & Migdol Hebræis dicitur caput, est Heptapolis Arcadiæ. Quadraginta stadijs ab hac vrbe est collis, in quo multæ pyramides, & regum sepulturæ erant: Earum tres eximiæ magnitudinis, sed duæ præcipuè inter orbis spectacula numerabantur, singulæ altitudine stadij, figura quadrata, & latitudine paulo minore: In summo erat insignis & turbinatus lapis: vnde per cochleares scalas ad regis sepulchrum ibatur, quemadmodũ Strabo, Diodorus, & alij tradunt: Hæ sunt duæ pyramides, quę in Comitis insignibus, sub Memphi describuntur. Ipsum oppidum supra tectum purpureum statuam dextra hastam tenentem, & læuam, lateri admotam habet: Quem Principem Martis habitu esse credo. In codice Vrsini, in summo hastæ, præfixa tabella, viri imaginem continet.

LEGIO XIII. GEMINA BABYLONIÆ insidet, hanc olim in Dacia fuisse Dion scribit, quæ inter hunc Comitem, & Ducem Daciæ Ripensis diuisa, partim in Ægypto, partim in Dacia militabat. Babylonia autem oppidum erat Ægypti, quod Cambyses in Ægyptum proficiscens condidit, alij Babylim vocant, vbi legio degebat. Iosephus Letuspolim antea dictum affirmat, *l. 2. antiq. c. 13.* supra huius turrim ab alto stipite, pro insigni crux cordi infixa exibat: significabat, eam cordi militibus, & Principi inhærere. In manuscripto Vrsini, loco cordis pila videtur, orbis typus, & portendit, crucem orbi dominari.

EQVITES STAALASIANI Pelusij degebant, erat hoc vnum ex septem ostijs Nili, cum oppido munitissimo, vbi nunc est Damiata, clauem Ægypti vocat Suidas D. Hieronymus, *in 30 Ezech.* Robur, inquit, appellatur Ægypti Pelusium, quia portum habet munitissimum, negotiationes maris maximè ibi exercebantur: & subdit Vergilium *in 1. Georgicorum* dixisse,

Nec Pelusiacæ curam aspernabere lentis.

Non quod ibi præcipue lens nasceretur, sed quia ex Thebaide & alijs locis Ægypti per Nilum eò plurima deferebatur. Septuaginta verò interpretes, eo in loco Diospolim, & Memphim pro Pelusio posuisse: Hæc D. Hieronymus, Olim Æliopolim ab Ælio Principe, qui eam triplici muro circundedit, dictam putat Sabellicus. Hanc vrbem in Augustanica Marcellinus *lib. 22.* locat: In Augustanica, ait Pelusium oppidum est nobile, quod Peleus Achillis pater dicitur condidisse, lustrari Deorum monitu iussus, in lacu, qui eiusdem ciuitatis alluit mœnia, cum post interfectum fratrem, nomine Phocum, horrendis furiarum imaginibus raptaretur, & Cassium, vbi sepulchrum Pompei est magni, & Ostracinæ, & Rhinocorura: Hæc ille. In hoc oppido pro insigni stat longo stipite præfixum caput albæ aquilæ, cum pectore implumi sine alis: per eam forte Nilus significatur, qui etiam vocatur aquila, vt tradit Pierius, *li. 16. Hieroglyphicorum.* In manuscriptis aquila est cœrulei coloris, qui aquæ conuenit, sine alis est & implumis, ne Imperij aquila crederetur, vel ad denotandam Ægypti antiquitatem: Aquila enim cum valde senuerit, plumas ac pennas toto corpore amittit, vt aiunt D. Ambrosius, *sermo. 54.* & D. Gregorius, *Homel. 17. in Ezechiel.* Ægypti verò, se omnium populorum vetustiores, asserebant, vt refert ex Trogo Iustinus, & in primis Pelusium omnium se prætendebat antiquissimum. Possumus etiam interpretari Imperium à Barbaris deuastatum, esse renouandum. Legitur enim in Psalmo renouabitur vt aquila iuuentus tua. D. Hieronymus ait, aquilam senio confectam, pennis valde grauari, quas aqua aspersas reijcit, tum calore intra se collecto, pennarum oculos sanari, mox iuuentutem redire. Encherius quid simile narrat. STAALASIANI à loco vnde orti, sunt dicti, fortè legendum STAABALIANI, qui fuere Galliæ populi. Hi erant ex X. Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem.

EQVITES SARACENI Thamudæni Scenis veteranorum morabantur. Hi equites sunt ex Arabia Fœlici: vnde ortus est impius Mahumetes. Ab Ismaele & Agar descendunt, & ideo propriè Agareni vocantur. Sed à Sara se Saracenos vocant, à qua volunt videri venire, vt ait D. Hieronymus, *in 25. Ezech.* Thamudæni, à Thamuda Nabatheorum sunt dicti, quã Arabiæ proximam fuisse Stephanus scribit: inter eos Saraceni habitabant; vnde hi equites sunt delecti, sub Duce Palestinæ alij equites Thamudæni militabant. Scena verò est oppidum Arabiæ Ptolemæo, inter Pelusium & Memphim, auctore Itinerario: à quo vocata est Scenitis regio cuius incolæ erant Saraceni. Marcellinus *li. 22.* scribit Scenitas Arabes, Saracenos à posteritate appellatos. Scenæ autem Latinè sunt tentoria, inquit D. Hieronymus, *de locis Hebraicis.* Et Scenitas Arabes ab vsu tentoriorum dictos *lib. 1.* Zosimus memorat. Veteranis autem ibi degentibus, hoc oppidum veteranorum est nuncupatum, qui fortè à Vetera oppido apud Rhenum, *Tacitus li. 1. annal.* sunt appellati. Erant, & castra, quibus Veterum nomen erat, vt Tacitus refert, *lib. 20.* à quibus Veterani nominari potuerunt. Thamuda est locus, in quo Iacob regressus de Mesopotamia, habitauit, & lingua Hebraica appellatur Sichot. Hic etiam ala equitum quinta Retorum dicta degebat, vt infra dicetur. Supra hoc oppidum pro insigni erat aurea aquila, hastæ altæ præfixa, & tabulæ inclusa, alas expandens: Hoc legionis signum Imperium Romanum referebat. In manuscripto viridis aquila tabulæ insidet: Hi equites sub aliquo Magistro militum non leguntur.

LEGIO TERTIA DIOCLETIANA THEBAIDOS in Andro oppido commorabatur, quod est in ea Ægypti parte, quæ Delta vocatur, & dicitur Andron, quasi virorum ciuitas, vt Ptolemæi interpres autumat. Huius loci & Itinerarium meminit, in quo erat mansio. Supra supercilium templi pro insigni huius loci stat statua, dextra hastam tenens, quemadmodum erat & Memphi. Hæc verò est vna ex legionibus XXI. Magistri militum per Thracias, quæ Tertia Diocletiana Thebæorum vocatur, seu Thebaidis, vnde à Diocletiano est conscripta. Hanc legionem diuisam fuisse oportet, quia etiam sub Duce Thebaidis reperitur.

LEGIO SECVNDA PAREMBOLÆ insidebat, huius meminit etiam Itinerarium, Latinè dicitur castrametatio, aut castra sententoria. est forte locus Aendor, vbi D. Hieronymus *de locis Hebr.* ait, filios Israhel se ad prælium præparantes castra posuisse: est hodie, inquit, grandis vicus Aendor iuxta montem Tabor, ad Meridiem in quarto milliario: Iosephus in Galaditide ponit. Supra huius munitionis pinnaculum, stant duo viri, sese inuicem complectentes. Hi sunt vterque Romani Imperij

S 3

Principes inter se concordes. In Vrsini codice, capita tolluntextra tabulam, cui sunt infixi. Hanc legionem secundam Traianam esse puto, à Traiano iostitutam, quam in Ægypto collocatam Dion *libr.* 55. scribit. Hæc etiam sub Duce Thebaidis teperitur: vnde eam diuisam necesse est fuisse, & raro hic legiones integræ reperiuntur. Plures secundæ legiones sub Magistro militum per Orientem sine cognominc merebant, sed non appsret, quæ fuerint.

Ala theodosiana, nuper constituta, vna ex quattuor vexillationibus Comitatensibus Magistri militum pet Thracias, cui tanquam nouæ fortè certus locus oondum erst assignatus, Theodosiana. à Theodosio iuniore cius auctore est denominata. Vnde arguitur hanc Notitiam eo impetante scriptam fuisse, quia alæ nuper ab ipso constitutæ meminit: sequens quoque Arcadiana nuper constituta fuisse dicitur, non ab Arcadio, sed in Arcadia contracts, aut in memoriam Arcadij denominata. Hic in alta columna pro insigni est, vir dextra hastam tenens, & ipsum TheodosiumPrincipem referri puto. In Vrsini codice vir extrs tabulam cui inhæret, capot emittit. InMadruciano dextrs clypeum tenet, læua hasta nititur.

Ala arcadiana nuper constituta, vna vexillationum Comitatensium Magistri militum per Orientem. Arcsdiana dicta est ab Arcadia Ægypti oppido, quod tuebatur. Est autem Arcadia, inquit Stephsnus ciuitas Ægypti, vna ex tribus, quę sunt in Amotgo insula, quæ olim erant Melania, Minoe, Arsenice. Hanc oportet fuisse Nili insulam, noo eam, quæ est vns huius nominis ex Sporadibus. Supra oppidum vbi hæc sla morabatur est insctiptum, arcaoiant, in vertice tecti purpurei est, vir indicē sinistrę manus attollens, qoi est Princeps Orientalis hostibus minitans, prout etiam alibi reperitur.

Ala secvnda armeniorvm, in Oasi minore degebat non longè à Marcotide palude, Marmarmaricam versus, Auasim Stephsnus appellat similem esse dicens Pardi pelli, maculosam enim videri ob raras ædes in deserto & aquoso sitas, ita huiusmodi loca Ægyptij Auases vocant. Duæ verò vrbes Oases vocantur, quarum altera magna Oasis dicitur, non longè ab Abydo, in quam deportabantur delinquentes, *l. relegatorum 7. §. & quoddam. ff. de interd. & releg. l. fina. C. de pæn. l. 1. C. T. de Nili agger. non rump.* Huc in exilium à Constantio missus est magnus Athanasius, & à Theodosio Nestorius, & ab Arcadio Timasius magister militum. Zosimus, *in quinto*, Timasius, inquit relegatus in Oasim cum publico satellitio deducebatur. Is erat locus insigniter sterilis, è quo nemo posset euadere, qui eò deportaretur. Namterra in medio arenosa vasta ptorsus & inhabitata, notitiam tendentibus huc omnem adimit, partim quod venti arena vestigia compleant, & aboleant, partim quod nec arbor vlla, nec domicilium sit, quæ indicium aliquod iter facientibus ad coniecturam relinquere possint. Hæc ille. Zonaras quoque *in Theodosio*, hoc oppidum à ventis agitari scribit. Alij à culicibus & muscis oimiū infestari. Quare olim prohibitum fuit, *in d. l. fi. Græcè scripta. C. de pœnis*, ne quis, præter Præfectum Augustalem, vel Ducem Ægypti reos in Gypsum, vel Oasim deportaret, nec vltra sex menses vel annum ibi esse possent deportati. Hoc oppidum cum præsidio munitum fuit. Ala Oasis minor à Ptolemæo vocatur, de qua hic intelligitur, *Niceph. l. 14. c. 35. 36. & lib. 9. c. 29.* super cuius supercilio sedet Aquila signum Imperij, alas in Vrsini codice supra tabulam extendit. Hæc ala est vna Vexillstionum palatinarum Magistri militum præsentalis, qui comites sagittarij Armeni vocabātur. Omnes autem supradictæ, tam equitum, quàm peditum copię, ex maiore laterculo prodeuntes Magistris militum parebāt, & in præscriptis nouem oppidis excubabant: Sequentes verò, quæ de minore Laterculo proueniebant, eorum Imperio non suberant. Oppida, in quibus degebant neque sub hoc, neque alijs Ducibus exceptis paucis Mesopotamię, depicta apparent, quæ vel ad euitandum laborem tot munitiooes describendi, prætermissa fuere, vel quod plura oppida simul vna charta nōn possent comprehendi, satisque visum fuit ad præsidiorum cognitionem, eorum partem ostendisse.

DE ALIS, QVÆ DE MINORE Laterculo emittuntur.

Dvplex fuisse laterculum, suprá diximus, maius & minus, illud omnes magistratus ciuiles & militares cum eorum copijs, præter limitaneos continebat, hoc verò præfectos, Tribunos, & Præpositos castrorum limitum, *l. 1. C. de offi. Quæstor.* à Notarijsque in scrinio memoriæ quæ sub dispositione tractabatur, *toto tit. C. de offi. Quæsto. l. 3. in fi. C. de agen. in reb.* qui laterculenses vocabantur, *l. 5. in fin. C. qui milit. poss. l. comperimus, l. vlt. C. de proxim. sacr. scrin.* is gradus antiquioribus illius scrinij tantum dabatur. Itaque non vexillationes, aut cunei equitum, vel legiones, aut auxilia, sed alæ tantum equitum, & cohortes ad limites Imperij destinatæ, ex illo prodibant, nec à magistris militum, sed à Principe probsbantur, solúmque Magistrum officiorum iudicem hsbebant, *l. viros C. de diuers. off.* In Occidente verò omnes hæ alę, & cohortes ex maiore Laterculo emittuntur. Dictæ autem sunt alæ, quia instar auium alarum pedites legiones tegebāt, continebántque eqoites 686. secundum alios 732. *Veget. lib. 2. c. 6.* Itaque suis legiooibus, cum opus erat, adiungebantur. vnde Itinerarium in Germania secunda alas legionom VI. VII. VIII. IX. & X. locatas fuisse scribit. Cunei vero equites absque legione intelliguntur. In minore ergo laterculo alæ quę suas cohortes tuebantur, singulæ erant equitum numero 36. aut summum 66. vt Vegetius tradit, *lib. 2. c. 8.* Harum Duces præfecti vocabantur, ad quod munus Augustus adolescentes Senatorum filios eligebat. Tranquillus, *in Augusto c. 38.* liberis, inquit, Senatorum, quo celerius Reipub. assuescerent, protinus virilem togam latum clauum induere, & curiæ interesse permisit, militiámque auspicantibus, non tribunatum modò legionum, sed, & præfecturas alarum dedit. At ne quis expers castrorum esset, binos plerumque laticlauios præposuit singulis alis. ex his verbis constat pluris fuisse alæ quàm legiooi tribunum præfici.

In totius verò Orientis minote laterculo, summatim continebantur alæ 66. cohortes 59. hoc modo.

In Ægypto	alæ	13.
Thebaide	alæ	15.
Palestina	alæ	6.
Arabia	alæ	6.
Phœnicia	alæ	7.

Syria

Sytia [illegible] alæ	2.
Osrhoena alæ	6.
Mesopotamia alæ	3.
Armenia alæ	8.
Omnes alæ	66.
Cohortes Ægypti.	9.
Cohortes Thebaidis.	10.
Cohortes Palestinæ.	11.
Cohortes Arabiæ	5.
Cohortes Phœniciæ.	5.
Cohortes Syriæ.	4.
Cohortes Osrhoenæ.	2.
Cohortes Mesopotamiæ	3.
Cohortes Armeniæ	10.
Cohortes	59.

Alæ Comitis Ægypti, quæ de minore laterculo emittebantur, erant sequentes.

1 ALA TERTIA ARABVM degebat Thenenuthi.

2 ALA OCTAVA VANDALORVM, habitabat Neæ. Hæc vrbs est Ægypti in Thebaide prope Chenim oppidum, ait Herodotus, *in Euterp.* Iornandes Deuxippi historiographi auctoritate scribit, Vandalos ab Oceano ad limites Danubii vix anni spacio peruenisse, præ nimia terrarum immensitate: Eos verò Geberichus Rex Gothorum profligauit. Quare reliqui pauci Vandali superstites Pannoniam a Constantino Imp. obtinuerunt, vbi per annos plus minus 40. vt incolæ quieuerunt. longo verò post tẽpore à Stilico inuitati, Gallias, mox Hispaniam, ac demum Africam occuparunt. Ex his hæc ala est collecta.

3 ALA SEPTIMA SARMATARVM, morabatur Scenis Mandrorum, Scenas Mandras appellat Itinerarium, Latinè tentorium est, *D. Hieronymus de locis Hebraicis.* Id oppidum est Ægypti inter Babylonem & Aphroditopolim. Mons etiam fuit Antiochiæ Syriæ è ciuitate 30. stadijs distans, in cuius summo Simeon Stilites templum in crucis formam ædificauit. Mandra significat speluncam. Sarmatæ à Vespasiano cõtra Vitellium fuerunt acciti. Tacitus, *in* 19. At, ne inquit, inermes prouinciæ Barbaris nationibus exponerentur, Principes Sarmatarum Iazigum, penes quos ciuitates regimen, in comilitium acciti.

4 ALA ÆGYPTIORVM excubabat: Sellæ, fortasse legendum Syllæ, quæ distat Pelusio millibus passuum 24.

5 ALA VETERANA RASA. Gallorum Rinocorure. Itinerarium, Iosephus; Epiphanius, *in Panarii heres. 66. cõtra Manicheos.* Martirologium 17. *Kal. Feb.* Rinocorulam appellant, olim Neclactam dictam fuisse testatur Epiphanius à Sortibus, quibus Noe terram in tres filios diuisit. Marcellinus, *lib.* 22. eam cum Pelusio in Augustanica locat. Alia est eiusdem nominis, in Syria, de qua Strabo, *lib.* 16. & Iosephus, *lib. antiq. Iud.* 13. *cap.* 21. Hæc est vltra montem Cassium ab Ostracina distans millibus passuum XXIIII. olim ab equitibus Ægypti condita, quos Rex naribus truncauerat; vnde nomen vrbi inditum; *Rhinas* enim Græci nares vocant, *κ ορουρὰν* truncationẽ. Diodorus, *lib.* 2. Actisanus inquit, Æthiopum Rex, occupata Ægypto, lattrocinia nouo more compescuit, fontes neque morte plectens, neque linquens impunitos, eorumque iudicio constituto, conuictos omnes in vnum coactos miti supplicio affecit; Ampucatis enim naribus in vltima deserti ire compulit, ibique ciuitatem condidit, ab excisis naribus Rhinocoruram appellatam: ea in Ægypti, Arabiæque finibus haud procul à mari sita, omnibus vitæ commodis caret. Nam omnis vicina regio salsa est, & intra mœnia vnicus puteus, atque is inutilis, vtpote aqua gustu amara. Hæc Diodorus. Stephanus verò ait, quod eius loci homines summas nares sibi amputare consueuissent. D. Hieronymus, *de locis hebraicis.* Rhinocorura, inquit, ciuitas est Ægypti, cuius meminit Esaias, 19 Sciendum autem, quod hoc vocabulum in libris hebraicis non habetur, sed à septuaginta interpretibus propter notitiam loci additum est. Hæc ille. Madrucianus codex habet Rhinocorina mendosè. Veterana hæc ala est appellata à veterum castris de quibus supra in equitibus Saracenis. Aliam in Gallia Belgica Tacitus *lib.* 20. ponit, Rasa verò in Mesopotamia est oppidum, vnde hæc ala potest esse deducta vel à loco, vbi diu steterat, est appellata, sed in manu scriptis deest Rasa, vt puto rectè, quia hinc longe distat; vnde per errorem hic transpositam fuisse suspicor; & hanc dictionem adiungendam syllabæ, Ge, loci sequentis vbi legendum, Gerasa.

6 ALA PRIMA HERCVLEA habitabat Scenis extra Ge Prima tantum huius vocis dictio apparet in Codice impresso, sed manuscriptus Vrsini habet GERASA; Madrucianus, EXTRA GERASA, alter vetustus, SEXTA GERASA, quæ ciuitas est Syriæ curuæ Ptolemæo; Iosephus Gesaram vocat, Plinius Gelasam, Stephanus, Gerasa, inquit, Syriæ Cœles ciuitas, vna ex 14. vnde Ariston Rhetor, & Cericus Sophista, & Platonomicus Rhetor. D. Hieronymus, *de locis Hebr.* Gerasa, ait, vrbs insignis Arabiæ: Quidam ipsam esse Gadaram existimant, aliqui codices habet, Scenis sexta Gerasa, vt scribit Ortelius. Epiphanius, *heres.* 51. memorat in Gerasa Arabiæ aquæ fontem in vinum versum ea hora, qua Dominus in Cana Gallilææ aquam in vinum vertit: sed & Plinium, *lib.* 2. *c.* 106. in Andro insula fontem Nonis Ianuatijs semper vini sapore fluere ex Mutiano. ter. Cos. tradit, is vno die aberrat, quo Dominus id miraculum edidit. Gerasæ Dominus à dæmonio retentum curauit: eam D. Lucas *cap.* 8. esse contra Gallilæam scribit, D. Marcus *cap.* 5. dicit esse trans mare in Decapoli, vnde aut hęc Gerasa est diuersa à nostra, aut hic Comes longiorem tractum habuit.

7 ALA QVINTA RHETORVM Scenis veteranorum, hęc ex Rhetiis erat cõeracta, vnde lego Rhetiorum, Inter Pelusinum & Memphim, Scenas Veteranorum Itinerarium ponit. de quo supra.

8 ALA PRIMA TINGITANA in Thinunepsi oppido Ægypti morabatur. Thimonepsi legit Itinerarium.

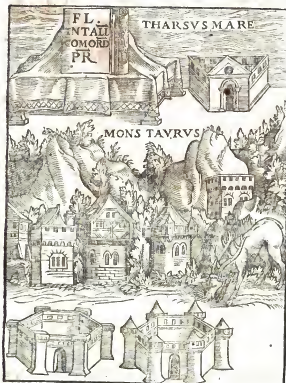
9 ALA APRIANA ex Apris colonia Thraciæ degebat Hippone, huius nominis oppidum in Cœlesyria Plinius & Ptolemæus locant. Itinerarium verò in Marmarica.

10 ALA SECVNDA ASSYRIORVM SOSTEOS præsidio erat, si legamus Sostheos, saluum à Deo significat.

11 ALA V. PRÆFECTORVM, idest ante lectorum, vel præ cæteris electorum: Lecti enim milites vocabantur, qui velut præstantes eligabantur. Marcellinus, *lib.* 23. Triginta, inquit, millia lectorum mi-

NOTITIA.

COMES ISAVRIAE CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Comitis militaris per Isauriam. Et præsidis.

EGIO secunda Isauria.
Legio tertia Isauria.
Officium autem habet ita.
Principem de eodem officio.
Cornicularium.
Commentariensem.
Numerarios.
Adiutorem.
Ab actis.
A libellis.
Exceptores,& cæteros officiales.

Dux Isauriæ; Lybiæ

Numerarios & Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue Subscribendarium.
Exceptores,& cæteros officiales.

Insignia habebat, librum viridi corio tectum & super abaco purpureo tapeto instrato erectum, vt alij Comites, & oppidum ad mare Cilicium, cui inscriptum est, Tharsvs Mare. Hæc est metropolis Ciliciæ maritima à Sardanapalo condita, prout eius monumento literis Assyriis inscriptum epitaphiū sequens indicat. Sardanapalus Anacyndaraxis filius Anchialem & Tharsum vna die condidit, & tu hospes vale, ede, bibe, lude: Hæc Strabo, *lib.14.* Dignom, Cicero inquit epitaphium, quod non in hominis sed in bouis sepulchro inscriberetur. Hanc vrbem præ cæteris D. Pauli natales nobilitarunt.

In Vrsini exemplari inscriptum est, Tharsvm Mare: vt non ciuitas, sed mare ab ea denominatū significetur, Tarsos sine aspiratione Stephanus legit. Ad radices montis Tauri fermè VIII. oppida vel castra visuntur, & ceruus herbam depascens, quo animali fortè ea regio abundat, supra scriptum est Mons Tavrvs. In Tharsi metropoli proximè Isauriam, præsidium tenebat Comes cum duabus legionibus sine equitatu, qui in montibus non erat vsui, poterant esse duo millia peditum, tribuēdo hoc tempore mille pedites legioni secundum Constantinum Porphyrogennetam. Officium habebat Principem de eodem officio, non ex schola agentium in rebus, vt alius Comes, quia hic Præsidis vice fungebatur; item Corniculatium, Commentariensem, Numerarios, Adiutorem, Ab actis, à libellis, Exceptores, & cæteros officiales, quos codicillis, à criminariis libellorum scriptis, & à Principe, ac demum Comite subscriptis probari oportebat, vt tradit Leo A. *in l.vlt.C. de diuers. offic.* qui huius Comitis, eiusque officij mentionem facit. Scribas verò ab actis habebat, quibus alij Comites & Duces rei militaris carebant, quia etiam Præsidis officio fungebatur, apud quem robur contractibus, & negociis dabatur, quod in militarium tribunalibus non fiebat. Sequitur in Notitia Dux Isauriæ Libyę mendosè, cui subnectitur officium, quod potiet illud esse, quo Comes Isauriæ vtebatur, quemadmodum duplex officium Dux & Præses Arabiæ habebat: sed quia errore librarii totus hic contextus est confusus, hoc potius ad sequentem Ducem Libyæ pertinere putamus, & in eo interpretandum reseruauimus.

DE DVCE LYBIÆ.

Cap. CXLII.

In Notitia pro Duce Libyæ mendosè scriptum est, Dux Isauri, qui nullus per eam prouinciam fuit, sed tantum Comes: Nam eo tempore in Oriente duo duntaxat Ægypti & Isauriæ Comites fuerunt: Duo item per Ægyptum Duces, vnus Libyæ alter Thebaidis, in Notitiæ indice recensentur: *& in l. vlt. C. de diuers. offic.* vnde necesse est Ducem Libyæ scribi: In codice manuscripto est idem error sed in fine notatum est, Dux Libyarum III. id est tertius numero Præfectus rei militaris, & hæc verba literis rubeis in suo codice scripta esse Benedictus Maphæus vir nunquam satis laudatus, mihi pro sua singulari humanitate significauit. Huius verò Ducis vix nomen apparet, quod sub hæc tempora, Theodosio iuniore, Valentiniano imperantibus, à Genserico Vandalorum, Alanorumque Rege, Africa occuparetur, *Paulus Diaconus lib.14. D. Prosper. in chronicis*, vbi nullus amplius Libyæ Dux esse poterat: Itaque in primo indice, & hoc loco in manuscriptis solum eius nomen scriptum reperitur: Nulla verò eius insignia, aut præsidia, numeriue militum apparent.

Olim vnum in vniuersa Ægypto & Libya Ducem fuisse, *l.8.C.Th. de legat* dixi, quo posteà Comite facto, *l.vlt.C. de diuers. offic.* duo Duces, alter Libyæ, alter Thebaidis sunt creati: Spartianus in Celso tyranno scribit Fabium Pompeianum sub Gallieno Ducem limitis Libyci fuisse. Huic Dux Libyæ ad Paratoniū, & adiacentia oppida statiua habebat. *Edicto 13.ca. 18. & seq. post Nou. Iu tin. De Paretonio, Ptolemæus & Plinius lib.7.ca.c. Ammian. lib.22.* Vocatur hæc regio Libya Marmarica, incipiens à Catabathmo vsque ad Cyrenem vrbem, quod iter esse stadiorum 900. ait Strabo, *lib.17.* Huic Mareota, & Menelaita vrbes à Iustiniano sunt adiectę. Duci Libyę à Iustiniano constituti sunt aurei MV. & quadrans pro XC annonis, & CXX. capitationibus, quę illi antea in speciebus dabantur. Pro annonis verò L. quę in auro debebantur, & capitationibus L. aurei CCCC. Item eius cohorti aurei illius temporis 187. *Edicto 13 cap.18.* Taxati videntur circiter aurei 7. pro annona, & 6. pro capite. Hic Dux regionis sibi commissæ tributa exigere, & ad Palatinum exigendis vectigalibus præfectum Alexandriam mittere tenebatur. Nulla huius Ducis insignia aut militum ordines spectantur, nullumque ostenditur officium, solum scriptum reperitur: Numerarios, & Adiutores eorum: Commentariensem, adiutorem, à libellis, siue subscribendarium: In manuscripto legitur Rescribendarium: Exceptores & cæteros officiales, subaudiendum est, habet. Qui erat à libellis alio nomine vocatur subscribendarius, quia rescriptis ad libellos subscribebat, vel si legimus Rescribendarium, intelligemus, qui rescribit iussu Ducis, sed legendum est subscribendarium, vt in aliis sequentibus.

Hic Dux, vt alii, spectabilis fuit, *l.pen. C. de appell. C. de diuer. offic. & ita Leo hunc appellat in l.vlt C. de diuer. offi.* Ab eo ad Magistrum officiorum & Quæstorem palatii appellabatur, *d.l.pen. C. de appell.* Ducibus enim in Oriente magister officiorum præerat, *l. pen. C de off. mag. offic.* Leone, & Anthemio imperantibus Præfectus Augustalis, Dux etiam Ægypti fuit, *vt in l. 13. C. de aduoc. diuer. iudic l. vni. C. de offi. iurid. Alex.* quòd non diu permansit; Libyæ enim & Thebaidi sui Duces non multò post sunt restituti, *d.l.fi. C. de diuers. offic.*

DE DVCE THEBAIDIS ET eius militibus.

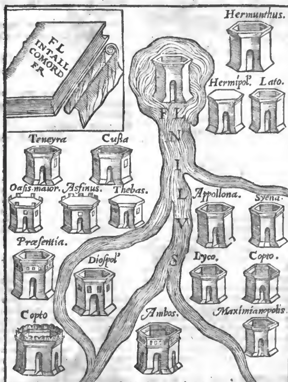
Cap. CXLIII.

Thebaidem tertiam partem Ægypti fuisse in eius Præside dixi, quæ à Thebis vsque ad Syenem porrigitur in qua 40. præsidia erant, quæ Dux cum equitum Cuneis 9 & aliis equorum 19. legionibus 7. & cohortibus 11. tuebatur, poterant hi esse fermè equites 2500. pedites 13500. Hęc de Syene D. Hierony. *in 29. Ezech.* Turris Syenis vsque hodie permanet, castrum ditioni Romanæ subditum, vbi sunt Nili Cataractæ, & vsque ad quem locum de mari nostro Nilus est nauigabilis. Eiusdem meminit & in Ezechielem, *in cap. 30. D. Hieronymus.* Est, ait, in extremis finibus Ægypti, Æthio-

Æthiopiæ & Blemniatum, vbi Nilus innauigabilis, & Cataractarum fragor, & omnia inuia, plenáque serpentum, & venenatorum animantium. Est autem Cataracta petrosum quoddam supercilium in medio fluminis, superiore parte planum, vt recipere flumen possit, deinitque in præceps, ex eo flumen cadit in inferiorem alueum, quo facile nauigari potest: Itaque Scapharij spectaculum exhibere Principibus volentes, huc adnauigabant, & deflutunt in Cataractam, in præcipitiúmque detruduntur scaphis & illis illæsis: Hæc ille. Duplex imperante Iustiniano erat Thebais, à Nilo diuisa, cui ipse vnum præfecit Ducem, qui eandem quam Præfectus Ægypti potestatem haberet, & prouinciarum magistratibus imperaret. Ipse verò P.P. Orientis parebat. Eius præcipua cura erat, vt limites imperij tueretur, & 800. myriades artabarum, seu medimnorum Atticorum tritici ante nonam diem Augusti ratibus imponi, & Constantinopolim deuehi curaret: ante decimum verò Septembris Alexandriam ad Præfectum Augustalem perueniret; aliud quoque ad alendos Alexandrinos destinatum, intra Idus Octobris transmittere tenebatur, quod nisi effecisset, in ternas artabas tritici non deuecti singulos aureos pendebat, *vt in edicto 13. Iustiniani c. 12.* Est autem artaba medimnus Atticus, ait Suidas *in verb.* ἀρτάβη.

NOTITIA.

DVX THEBAIDOS CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Thebaidos.

VNEVS Equitum Maurorum scutariorum,
Lyco.
Cuneus Equitum Scutariorum Hermopoli.
Equites Sagittarij indigenæ Tentyræ.
Equites Sagittarij indigenæ Copto.
Equites Sagittarij indigenæ Diospoli.
Equites Sagittarij indigenæ Lato.
Equites Sagittarii indigenæ Maximianopoli.
Equites Promoti indigenæ Legionis tertiæ Diocletianæ Ambo.
Legio secunda Flauia Constantia Thebæorum Cussæ.
Legio tertia Diocletiana Præsentia.
Legio secunda Traiana, Apollonos superioris.
Milites miliarenses Syenæ.
Legio prima Valentiniana Copto.
Legio prima Maximiana Filis.
Legio tertia Diocletiana Thebis.
Legio secunda Valentiniana Hermunthi.
Equites Felices Honoriani Asphynis.
Ala prima Abasgorum Hibe Oaseos maioris.
Et quæ de minore Laterculo emittuntur.
Ala secunda Hispanorum Poisartemidos.
Ala Germanorum Pesca.
Ala quarta Britonum Isui.
Ala prima Hiberorum Thmoi.
Ala Neprunia Chenoboscio.
Ala tertia Dromedariorum Maximianopoli.
Ala octaua Palmyrenorum Phœnicone.
Ala septima Herculia voluntaria contra Lato.
Ala prima Francorum Apollonos.
Ala prima Iouia catafracta Ripampane.
Ala octaua Abydum Abocedo.
Ala secunda Herculia Dromedariorum Psinaula.
Ala prima Abasgorum Oasi maiore.
Ala prima Quadrorum Oasi minore Trinytheos.
Ala prima Valeria Dromedariorũ Precteos.
Cohors prima Lusitanorum Theraco.
Cohors scutata ciuiũ Romanorum Mutheos.
Cohors prima Apamenorum Silili.
Cohors vndecima Chamauorum Peamu.
Cohors nona Thanorum Nitriæ.
Cohors nona Alamannorum Borgoseueri.
Cohors prima Felix Theodosiana apud Elefantinen.
Cohors quinta Suentium Suene.
Cohors sexta saginarum in Castris Lapidariorum.
Cohors septima Francorum Diospoli.
Officium autem viri Spectabilis ducis Thebaidæ habet ita.
Principem de Schola agentium in rebus.
Numerarios & Adiutores eorum.
Adiutorem.
Commentariensem.
A libellis siue Subscribendarium.
Exceptores,& cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

NSIGNIA habebat hic Dux librum purpureo tegumento inscriptum, quemadmodum Comes limitis Ægypti. In manuscriptis, est coloris aurei. Prope librum est charta conuoluta, qui sunt dignitatis codicilli; quandoque chartæ appellati, *l.1.§.hoc etiam præsenti,l.1.§.pen.& vlt.C.de offic.P.P. Afr.* Habet & Nili imaginem depictam: in cuius superioris partis medio est insula munita, cui in manuscriptis inscriptum est FILARI. flumen paululum infra sinistrorsum ramum emittit, mox in duos diuiditur, ex quibus dexter insulam efficit, vbi est Diospolis: In medio currentis fluuij inscriptum est FLV. NILVS. Præterea XVIII. castra repræsentantur, quorum vnum id est FILARI, est in ipso flumine, aliud in insula Diospolis: In his excubabant à maiore Laterculo prodeuntes milites: Quæ verò de minore Laterculo copiæ emittebantur, in quædam ex his & XX. alia præsidia *Præsidia XI.* diuidebantur, quæ à Notitia sicut & in aliis non repræsentantur.

Officium hoc modo habebat, Principem de schola agentium in rebus, Numerarios, & adiutores eorum, Adiutorem, Commentariensem, quæ verba forte sunt transferenda, & post Commentariensem ponendus adiutor, vt fere in omnibus sequentibus. Habet, quoque à libellis, siue subscribẽdarium, Exceptores,& cæteros Officiales, qui à Principe, vt de aliis dictum est, erant probandi, *l.vl.C. de diu.offic.* Huic Duci sequentes ordines militum parebant.

CVNEVS EQVITVM MAVRORVM SCVTARIORVM in oppido Lyco degens, quod Cassianus *lib.4.de institutis renunciantium*, in extrema Thebaide esse scribit, vbi Ioannes Abbas commorabatur, quem Theodosius Magnus contra Eugenium tyrannum pugnaturus, de victoria consuluit, & eam vir spiritu diuino afflatus prædixit, quod & Paulus Diaconus recitat. Hic mansionem itinerarium ponit. Duas vrbes huius nominis in Nomis Ægypti fuisse Strabo & Stephanus memorant, quarum altera erat maritima: altera in nomolycopolitano, de qua hîc arbitror intelligi, cum animalia bruta Ægyptij pro diis colerent: ab eorum etiam nominibus vrbes aliquot nominarunt, inter quas à lupo lyco seu Lycopolim dixerunt. Magistris hos equites

equites paruisse non appatet.

2 Cvnevs Equitvm Scvtariorvm Hetmopoli statiua habebat. Hæc latinè ciuitas Mercurij dicitur: in qua Hermes maior Mercurij Trismegisti auus est sepultus D Augustinus *lib. 8.c.26.de ciuitat. Dei.* Hic inquit, Hermes maior, id est Mercurius, quem dicit auum suum fuisse in Hermopoli, hoc est sui nominis ciuitate perhibetur esse sepultus. Hactenus D. Augustinus. Hermopolis magna est in Ægypto ciuitas, & nomus Hermopolitana, inquit Ptolemæus ab occasu fluuij mediterranea euntibus ad mare nostrum superior est Crocodilopoli, in septimo parallelo climatis tertij. Perficam arborem huic fuisse Sozomenes & Cedrenus scribunt, cuius folium vel cortex cuius morbo medebatur: Eam ferunt fugiente in Ægyptum Christo, sese inclinasse, & ipsum adorasse, atque vmbram præbuisse. Iulianus Apostata ad inuidiam nominis Christiani hanc arborem excidit; Iura Perseum vocant, quam cædi, aut vendi prohibent, *l. 1. Cod. de cupress. ex luco Daphnensi vel Persees per Ægypt non excidend. vel vendend.* De Hermopoli & aliquot sequentibus ita Marcellinus *lib. 22.* Thebais multas in vrbes clariores aliis, Hermopolim habet & Copton, & Antinoon. Septem Hermopoles Stephanus enumerat, quarum tres statuit in Ægypto, Magnam, Paruam, & Tertiam dictam. De Hermopoli Ptolemæus & Strabo. Scutarij erant ex sex Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum Præsentalis.

1 Eqvites Sagittarii Indigenæ, id est nati in Thebaide, Tentyre residebant: ita etiam Strabo, Ptolemæus, & itinerarium appellant. Est contra Vacuam ex parte Africæ distans Diospoli 27. millibus passuum. Hic trucidant Crocodillos, nihil eos timentes. Stephanus Tentyrin, & Tentyrum appellat. Diuersi equites Sagittarij sub pluribus Magistris merebant. cum quo verò hi aut sequentes fuerint, non apparet.

2 Eqvites Sagittarii Indigenæ Copto insidebant. Copton vocat Itinerarium, quod & sequentium meminit. Nomi Ægypti insignis ciuitas fuit, quam Strabo. Plutarchus, Ptolemæus, Statius, *Lib. 1. Thebaidis*, & Marcellinus inter clarissimas Thebaidis vrbes recensent.

3 Eqvites Sagittarii indigenæ statiua babebant Diospoli; non ei. hæc Diospolis olim Thebę dicta, de qua infra dicetur; sed illa, quam diuisus, & postea vnitus Nilus insulam facit. Iouis ciuitatem Latine Plinius vocat. Dua Paruam, & Magoa Diospoles Ægypti superioris vrbes Ptolemæus, Strabo, & Stephanus. Aliam in Busitide Strabo & Suidas *in ver. Demetrius*, collocant.

4 Eqvites Sagittarii Indigenæ Lato immorabantur, alias Latopolis, vel Latonæ ciuitas, iuxta Andiona vocatur. A Lato æ templo prope ædificato Latodictam esse Stephanus testatur. Sed à Lato pisce in Nilo copiosissimo deriuari puto, cum enim bruta Ægyptii colerent, ab iis vrbes aliquot nominarunt vt Leontopolim, Crocodilopolim, Lycopolim, & similes. Hunc autem piscem ad CC. librarum & plurium pondus in Nilo nasci Athenęus *li. 9. c. 19.* memorat, quem dicit esse candidissimum, optimumque & suauissimum, quacunque ratinne conditur. Latopolis est Ptolemæo & Straboni. Latum Itin... [illegible]

5 Eqvites Sagittarii Indigenæ Maximianopolim incolebant, quæ à Maximiano nomen habuit.

6 Eqvites Promoti Indigenæ Legionis tertiæ Diocletianæ, tuebantur Amhos. Hoc oppidum est insula inter duo brachia Nili, cuius Itinerarium meminit. Ombos legit Ptolemæi inteptes: Ombitē Nomum vocat Plinius, vnde Ombitæ populi sunt apud Ælianum, *lib. 10. animal cap. 21. & 26.* Ex diuersis vexillationibus sub Magistris militum Promoti merebant. Hi sunt ex corpore legionis tertiæ Diocletianæ, quæ statiua Thebis habebat, vt infrà dicetur.

Legio II. Flavia Constantia Thebæorum residebat Cusæ, qui est locus Ægypti, apud D. Athanasium, *tom. 1.* Alii Thebæi id est ex Thebis lecti, aut qui Thebis excubabant, sub Diocletiano & Maximiano apud Agaunum martyrio sunt coronati, quorum Primicerius magnus fuit D. Mauritius, vt refert Gulielmus Tyri Episcopus, *lib sacri belli. 19 cap. 21.* pro Agaunium verò, legn Ingaunium, aut Ingaunos, qui sunt subalpini, apud quos sunt occisi. Hæc legio vna est ex IX. Comitatensibus Magistri militum per Orientem.

Legio III. Diocletiana morabatur Præsentia: Hæc vna est ex Comitatēsibus Magistri militū per Thracias, quæ sub Comite Ægypti militabat; & sub hoc quoque Duce ter recensetur, vnde in partes diuisa fuit. Præsentia locus est Thebaidis.

Legio II. Traiana erat in loco Apollinis Superioris; Apollino superiore legit Itinerarium: Duę per exemm in Ægypto erat Apollinis, ciuitas Ptolemæo, Magna, quæ & superior, & Parua, quæ inferior dicebatur. Hęc non procul à Copto sita, Hydreum Apollinis à Plinio nuncupatur ob cisternas aquarum in itinere ad eam factas, de qua etiam Strabo. Itinerarium Apollinos minores appellat. Hic de Magna prope Latopolim, superiore vocata intelligitur: Stephanus tres Apollinis ciuitates ponit: Paruam Libyam versus, Magnam in Ægypto; Tertiam in Æthiopia secundum mare Rubrum. Hanc quoque legionem puto diuisam fuisse, nam & sub Comite Ægypti militabat.

Milites Miliarenses Syenę degebant: Hoc oppidum est sub ęquinoctiali, vbi in puteum sol radios meridie immittens vmbram nnn facit: vt inter alios auctor est Strabo, *lib. 17.* qui tres cohortes hic pręsidii causâ à Romanis locatas fuisse scribit. ciuitas est, inquit Stephanus, Ægypti, & Æthiopię ad Nilum sita, à Syeno Daeti filio vocata: Eusthatius Syrim ab Æthiopibus nominari dicit, & hodiè funditus euersam. Miliarenses fortè à Miliaria aue sunt dicti, quod eius instar galeas gestarent: sicut Alaudam legionem eodem modo Cęsar vocauit: vel fortè à Miliarensi loco in hortis Salustii. Vopiscus, *in Aureliano*, Miliarensem, inquit, porticum in hortis Salustii ornauit, in qua quotidie, & equos, & se fatigabat. Miliare etiam flumen Daci fuisse Iornandes scribit, Gepidę, ait, sedent iuxta flumina Marisia & Miliare: à quo possent deriuari. Mihi non displicet dici Miliarenses, quod à prima alicuius legionis cohorte sint contracti, illa verò miliaria vocabatur, quia ex MCV peditibus constabat, *Vegeti. lib 2. cap. 6. glo. in l. 1. in prin. in ver. cohortis ff. de his qui not. infam.*

Legio I Valentinian Aresidebat Copto: de hoc supra Ammianus, *libro 22.* Thebais, inquit, multas inter vrbes clariores aliis Hermopolim habet, & Copton. Hæc legio sub Magistris militum

habet. & Copton. Hæc legio sub Magistris militum non reperitur.

Legio I. Maximiana, Filis statiua habebat. Philas vocat Ptolemæus. Insula est Ægypti, inquit Stephanus, in magno flumine Tritone, quod in magnam Tritonidem paludem fluit. Alia Filia est in Macedonia: intelligit Filarim insulam Aegypti, de qua supra in huius Ducis insignibus. Hæc vna est ex XXI. Legionibus Comitatensibus Magistri militum per Thracias, prima Maximiana Thebæorum nuncupata, quod in Thebaide à Maximiano esset instituta.

Tertia legio Diocletiana Thebis mãnebat: Nouem huius nominis vrbes recenset Stephanus, vna est in Ægypto, propè speluncam omnibus diebus vento plena, pręterquam triceno quo nũquam spirat. Hic puto intelligi magnam Thebaidis ciuitatem, ab Oside, & Isiride conditam, centũ portis nobilem, quam Stephanus scribit tredecim millia villarum, & triginta habuisse: hominum verò myriades septem, seu septies decies centena millia, & in longum per 400. stadia porrectam fuisse. Hæc etiam Diospolis est vocata. D. Hieronymus *in epistol. ad Galatas*, suo tempore Thebistim appellatam scribit. Tertia legio Thebæorum inter Comitatenses Magistri militum per Thracias nominatur, quia Thebis statiua habere consueuerat, cuius partes inde extractæ sunt, vt aliis in locis seruirent.

Legio II. Valentiniana, Hermunthi morabatur, quæ, inquit Stephanus, est vrbs Ægypti. Hæc legio vna est ex nouem Comitatensibus Magistri militum per Orientem, quæ secunda Fœlix Valentis Thebæorum vocabatur, quia Thebis antea erat collocata.

7 Equites Falicas Honoriani Aphynis statiua habebant, vna est ex Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem.

Ala I. Aaasgorum Hibe Naseos maioris in præsidio erat. Codex Vrsini legit Hipus Oaseos maioris, de qua in Comite Ægypti, nomen est oppidi propè Oasim maiorem. Abasgiam propè Iberiam & Tzanos supra Pontum Iustinianus *Nouel.* 28. §. 1. & Cedrenus *in Basilio*, locant, inde hæc ala extracta. Hi de mare Laterculo emissi XVIII. oppida hic repræsentata incolebant.

DE MINORE VERO LATERCVLO emittebantur sequentes, qui XXV. oppida tuebantur.

1 Ala II. Hispanorum Poisarteinidos oppidum incolebat: credo legendum Polis Artemidos, id est ciuitas Dianæ. Pensatemidos mendosè babet Itinerarium.

2 Ala Germanorum Pescle manebat, Passalum vocat Ptolemæus Pessa Itinerarium.

3 Ala IIII. Britonum Isui morabatur. Isin est apud Itinerarium, Stephanum, & Madrucianum: Alij babent, vsui: sed legendum Isiu, quod oppidum esse Ægypti, ait Stephanus, ab Iside dictum, in quo degunt mercatores, qui ab artificibus necessaria emũt, & populis vicinis vendunt.

4 Ala I. Hiberorum Thmoi degebat. Thmoim appellãt Ptolemæus, Itinerarium, Stephanus, & Ammianus, ciuitatem Aegypti, & inter maximas eius vrbes. Marcellinus recenset, *lib.* 22. Aegyptus, inquit, Athrobi, & Oxyriocho, & Thmoi, & Memphi, maximis vrbibus nitet.

5 Ala Neptvnia Chenoboscio insidebat, Ptolemæus, Chenobosciam vocat, Itinerarium Cenobosio, Cbenobasciam legit Stephanus; Latinè sonat anserum pascuum, quod ad loci deriuationem non attinet, cum nulla ibi sint anserum pascua, sed incolæ solis studeant necandis crocodilis, inquit Stephanus. Ala est ex Neptunio oppido Italię, olim Antium dicto.

6 Ala III. Dromedariorum Maximianopoli statiua habebat, de hac ala supra, à Camelis est vocata, quos Dromedarios vocant, à δρομέω quod est curro. Hi enim cursu Dromedariis erãnt similes, D. Hieronymus, *de vita Malchi ad finem*. Videmus, inquit, Camelos, quos ob nimiam velocitatem Dromedarios vocant, qui præteritos cibos in ore voluere, & in aluum missos iterum retrahere consueuerunt.

7 Ala VIII. Palmyrenorum Phœnicone excubabat. Palmyrena est regio exposita ad Euphratem, cuius caput est Palmyra vrbis maxima, fatalis Rom. Imperij, & finis, vbi eius erat præsidium. Phœnicon, verò vna est ex ciuitatibus Syriæ, inquit Stephanus. Phœnicon Niconon est apud Itinerarium corruptè, vt puto. Vetus codex habet, Fenitionis.

8 Ala VII. Herculia voluntaria, quæ sponte se militiæ obtulit; ita voluntarios milites appellat Cæsar *lib. 5. de bello Gallico*. Statiua habebat, contra oppidum Lato de quo supra. Herculeam ab Hercule Maximianus appellauit, vt alibi dictum.

9 Ala I. Francorum, Apollonos incolebat. Hoc alterũ est ex duobus Apollinis oppidis, de quibus supra. Codices manuscripti habent, contra Apollonos. Franci prius Sicambri vocabantur: sed cum Valentinianus edicto immunes eos per decennium fecisset, qui Alanos fregissent: Sycambri illis profligatis, immunitatem tributorum adepti Franci sunt appellati, qui postea Gallias occuparunt, & à se Franciam denominarunt, *Zosimus li. 3. Iornandes de reb. Gothicis. Sabellicus l. 13.* vt infra in Duce Phœnices latius dicetur.

10 Ala I. Iovia cataphracta, Ripampanæ morabatur: Manuscripti legunt Pampanæ, vt apud Ptolemæum, quam lectionem probo.

11 Ala VIII. Abydum, Abocedo incolebat, fortè Abocenæ, quæ est ciuitas Æthiopiæ; Ptolemæus Abuncim, Plinius Abœcim vocat. Abydus verò est oppidum ad Hellespontem, nunc strictum Gallipolis dicitur. Sed hic credo, aliud Abydum Ægypti, oppidum intelligi, de quo, apud Ptolemæum, Plinium, & Strabonem: vnde hæc ala videtur contracta.

12 Ala II. Herculia dromedariorum residebat Psinaulæ, fortè Psinaphæ, quam paruam Ægypti ciuitatem fuisse Stephanus asserit. Psinablam D. Athanasius appellat.

13 Ala I. Abascorum, statiua babebat in Oasi maiori, de quibus supra.

14 Ala I. Qvadorum, in Oasi minori Trinytheos morabatur. Trinytheos interpretatur trinus Deus nomen à Christianis impositum, locus propè Oasim minorem; quem hæc ala incolebat. Quadi sunt Germaniæ populi.

15 Ala I. Valeria dromedariorum Præcteos custodiebat. Est ex Valeria propè Pannoniam. Hæ sunt alæ, sequuntur cohortes.

1 Cohors I. Lvsitanorum Theraco excuba-

cubabat, interpretatur locus ferarum. In iure legitur Terico, vnde Valentinianus ad Senecam defensorem patriæ suæ scribit, *l. 1. C. de defensorib.*

2 Cohors Scvtata ciuium Romanorum Mutheos morabatur. Muthi legit Itinerarium.

3 Cohors i. Apamenorvm Silili degebat. Sellinum vocat Itinerarium. Apameni dicti sunt ab Apamea vrbe Syriæ, à Seleuco in Apameæ vxoris honorem condita.

4 Cohors xi. Chamavorvm vetustus cod. chamanorum gentilium; ita vocantur Christianæ religionis expertes, & extra Romanum Imperium siti, *l. vl. C. de offi. milit. iudic. l. 8. C. de vectigal. l. 5. C. de temporib. appellat.* Hæc Peamu inhabitabat. Sunt qui Panopolim hanc esse putant, Pano vocatur ab Itinerario.

5 Cohors ix. Thanorvm sunt populi Aegypti. Tanicum enim sine aspiratione vnum est ex ostijs Nili. Ezechiel, *cap. 30.* Dabo ignem super Tanim quam Taphim D. Hieronymus interpretatur, vrbem Aegypti. vetus codex legit Rannorum, de quibus supra. Hæc cohors statiua habebat Nitriæ, Nitriæas vocat Stephanus. Locus est inquit Ægypti. Strabo, *lib. 17.* Nicephorus, Calistus, *lib. 11. cap. 30.* & Socrates ita montem in Aegypto circa Scetim fortè à Nitro nominant: Plinius Nitrarias prope eum collocat, vetustus codex habet Nitnu.

6 Cohors ix. Alamanorvm, morabatur in Burgoseueri, id est in vico Seueri, ab eo Principe nomen habuit.

7 Cohors i. Foelix Theodosiana apud Elephantinen custodiebat, vel Elepbantinem vt legit antiquus codex. Insula est Nili, prope Syenem vbi olim præsidii causa locatæ erant tres Romanorum cohortes. de hac Herodotus, & alii.

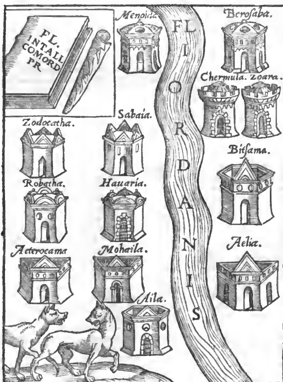
8 Cohors v. Sventivm Suenæ excubabat, vnde nomen hæc cohors sumpsit: huius & Itinerarium meminit.

Cohors vi. Saginarum in castris Lapidariorum statiua habebat, forte legendum Saganeorum, à Saganeo oppido Achaiæ, vel sagittariorum, Hi castra metabantur in loco, vbi lapides cædebantur, cohortis VI. Plinius ad Traianum *epist. 72.* meminit, cuius tum P. Auius Aquila centurio fuit.

Cohors vii. Francorvm Diospoli; de qua supra. Hæ sunt decem cohortes Thebaidis, cuius Dux est spectabilis, *l. 3. C. vt omnes iud. tam ciuil. quàm milita.* vt alii:

NOTITIA.

Dux Palestinæ cum insignibus.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Palestinæ.

QVITES Dalmatæ Illyriciani Berosabæ.

Equites Promoti Illyriciani Menoide.

Equites Scutarij Illyriciani Chermulæ.

Equites Mauri Illyriciani Æliæ.

Equites Thamudeni Illyriciani Birsanæ.

Equites Promoti indigenæ Sabaiæ.

Equites Promoti indigenæ Zodochatæ.

Equites Sagittarii indigenæ Hauanæ.

Equites Sagittarij indigenæ Zoaræ.

Equites primi Fœlices sagittarii indigenæ Palestinæ Sabutæ siue Veterocariæ.

Equites Sagittarii indigenæ Mohaile.

Præfectus Legionis decimæ Fretensis Ailæ.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala prima miliaria Sebastena Asuadæ.

Ala Antana Dromedariorum Admathæ.

Ala Constantiniana Tolohæ.

Ala secunda Felix Valentiniana apud Præsidium.

Ala prima miliaria Hastæ.

Ala Idiota Constitutæ.

Cohors duodecima Valeria Afro.

Cohors decima Carthaginensis Carthæ.

Cohors prima Centenaria Tarbæ.

Cohors quarta Phrygum Præsidio.

Cohors secunda Grariana Iehybo.

Cohors prima equitata Calamonæ.

Cohors secunda Galatarum Arieldelæ.

Cohors prima Flauia Moleahæ.

Cohors secunda Crerensis iuxta Iordanem Fluuium.

Cohors prima Salutaria inter Æliam, & Hierichunta.

Officium autem habet ita.

Principem de schola Agentium in rebus.

Numerarios & adiutores eorum.

Commentariensem.

Adiutorem.

A libellis, siue subscribendarium.

Exceptores, & cæteros Officiales.

COMMENTARIVM.

RÆTER duos per Ægyptum, alij sex Duces Orientem tuebantur, scilicet Palestinæ, Arabiæ, Phœniciæ, Syriæ Euphratensis, Osthoenæ, Mesoporamiæ. Hic non seruatur ordo indicis vbi Dux Phœnices aliis Orientis præponitur. Palestina eadem Iudæa & cœlosyria dicebatur cuius Dux eadem gerebat insignia, quæ Dux, Thebaidis, videlicet librum clausum, & viridi corio tectum; Sed in manuscriptis omnes Duces codices auro tectos habent. Astat & Chartæ volumen, & Iordanis fluens inter 13. munitiones, quibus præsidio erant milites à maiore laterculo prodeuntes; inter has Robathæ nulli milites adscribuntur, vbi tamen constat præsidium fuisse Alterius verò laterculi copię, alia XVII. oppida hic non descripta tuebantur; Vnde omnia Palestinæ præsidia erant XXX. Iordanis nomen in ipso flumine est scriptum, D. Hieronymus *de loc. Hebr* Iordanis, inquit, fluuius diuidens Iudæam, Arabiam, & Aulonem, & vsque ad mare mortuum fluens post multos circuitus circum id iuxta Hierico mortuo commixtus mari nomen amittit. Hæc ille. Infra videntur esse duo Onagri. Præfatas munitiones equitum turmæ XI. alæ VI. Legio I. Cohortes XI. tuebātur, quæ esse poterant equitum circiter 1700. & peditum 6000. Hic Dux eodem modo habebat officiū, quo Dux Thebaidis, quod à Principe probabatur, *leg. vltim. Cod. de diuers. offic.* Vrsini codex eum, qui erat à libellis, Rescribendarium pro subscribendario vocat: Milites sub eius cura ex maiore laterculo sequentes emittebantur.

EQVITES DALMATÆ ILLYRICIANI Berosabæ morabantur. Bersabea ab aliis dicta à matre Salomonis, alias Bezamam. In Madruciano legitur Benosabe, credo legendum Bersabeæ, quæ, vt ait D. Hieronymus, *de loc Hebr.* erat in Tribu Iuda, siue Simeonis, est vsque hodie vicus grandis in vicesimo à Chebron milliario vergens ad Austrum, in quo & Romanorum militum præsidium positum est, à quo loco termini Iudææ incipientes, extendebantur vsque ad Dan, quæ iuxta Paneadem cernitur. Interpretatur verò Bersabeæ puteus iuramenti, eo quod ibi Abraham & Isaach fœdus cum Abimelech sociauerunt iuramento: Hæc Diuus Hieronymus.

2 EQVITES PROMOTI Illyriciani degebant Menoidæ, Manuscripti Menochiæ, & malè. D. Hieronymus, *de loc. Hebr.* Medemana, ait, in Tribu Iudæ, cuius meminit Esaias, nunc est Menois oppidum iuxta ciuitatem Gazam.

3 EQVITES SCVTARII Illyriciani, Chermulæ seu Carmelo residebant, quem asperum montem esse Stephanus testatur D. Hieronym. *loco citato*, Carmelus inquit, vbi quondam Nabal Carmelius fuit, & nunc villa est Carmelia nomine, decimo lapide oppidi Chebron vergens ad Orientalem plagam, vbi & Romanorum præsidium est positum: & ad finem subdit Chermula, ait in scripturis sanctis Carmelus vocatur vicus hodie Iudæorum, vnde fuit Nabal Carmelius.

4 EQVITES MAVRI Illyriciani Æliæ excubabant. Hæc est Hierusalem, quam dirutam Ælius Hadrianus restaurauit, & à se Æliam Capitolinam appellauit, quia Ioui ibi sacra fieri voluit: ob quam rem Iudæi à Cæsare deficientes, bello, & fame consumpti sunt vltra hominum 500. millia. *Dion & Stephan.* D. Hieronymus, *in Act. Apostolor.* Hierusalem, inquit, metropolis quondam totius Iudeæ, quæ

nunc ab Aelio Hadriano Cæsare, quod eam à Tito destructam latiore situ instaurauerit, Aelia cognominata est, cuius ope factum est, vt loca sancta, id est Dominicæ passionis, & resurrectionis, sed & inuētionis S. Crucis quondam extra vrbem iacentia, nunc eiusdem vrbis muro Septentrionali circundentur. Idem ad Paulinum de institutione monachi, Ab Hadriani, ait temporibus vsque ad Imperium Constantini per annos circiter CLXXX. in loco resurrectionis simulacrum Iouis, in crucis rupe statua ex marmore Veneris à gentibus posita colebatur, existimantibus persecutionis auctoribus quod tollerent nobis fidem resurrectionis & crucis, si loca sancta polluissent.

4 EQVITES THAMVDENI Illyriciani Bitsamæ residebant. Thamydeni sunt Arabes, vt ait Ptolemæus à Thamuda Nabatheorum oppido nuncupati, qui in Illyrico diu permansere, & inde nomen traxetūt: sub Comite Aegypti alij Saraceni Thamudeni merebant. Bethsamis autem, inquit D. Hieronymus, *de loc. Hebr.* est ciuitas sacerdotalis in Tribu Beniamin, quæ vsque hodie demonstratur de Eleutheropoli pergentibus Nicopolim, in decimo milliario contra Orientalem plagam. Huius fit mentio primo Regum. Ibant, inquit vaccæ per viam, quæ ducit Bethsamis, loquitur de arca Domini reportata ad Israbelitas. Bethsamis altera est, in Tribu Nephtalim, in qua etiam pristini cultores permanserunt.

6 EQVITES PROMOTI Indigenæ Salaiæ morabātur, fortè legendum Sabaiæ, quod est oppidum prope Apameam, Stephanus Sabaiam magnam; maris Rubri præsidium esse dicit.

7 EQVITES PROMOTI Indigenæ statiua Zoducathæ habebant: Hi erant sub Magistro militum Præsentali.

8 EQVITES SAGITTARII Indigenæ degebant Hauanæ, vna est ex quatuor Vexillationibus Comitatensibus sub Magistro militum per Thracias: alii erant Comites Sagittarij Iuniores sub Magistro militum præsentali.

9 EQVITES SAGITTARII Indigenæ manebant Zoaræ quod est oppidum Arabiæ, Ptolemæo: sed Stephanus Magna villa est, inquit, Zoara in Palestina apud mare Asphaltiten, vbi seruatus est Lot fugiens ignem Sodomiticum; vox est Hebraica paruum significās: Hæc Stephanus. D. Hieronymus verò. *de loc. Hebr.* de hoc ita scribit, Bala est Segor, nunc Zoara nuncupatur; sola de quinque Sodomorum vrbibus Lot precibus reseruata: Imminet autem mari mortuo, & præsidium in ea positum, est militum Romanorum: habitatoribus quoque proprijs frequentatur, & apud eam gignitur balsamum, & poma palmarum, antiquæ vbertatis indicia: Nullum autem moueat, quod Segor eadem Zoara dicitur, cum idem sit nomen paruulæ, vel minoris: sed Segur Hebraicè, Zoara Syriace nuncupatur: Hæc D. Hieron. *De eadem Iosephus lib. 5 belli Iudaic. cap. 5. Aegesippus* 4.

10 EQVITES I. FOELICES Sagittarij Indigenæ Palestinæ, Saburæ siue Veterocariæ morabantur: forte legendum Sabariæ, vnde à Constantio, & Valentiniano Valenteque aliquot Iura scripta fuere, *vt l. 6. C. T. de peti. & vl. dat. l. 15. C. T. de suscepto. & arcar. l. 3. C. T. de aur corona.* Præsidium in impresso pro Veterocamæ, insctiptum habet Aeterocamæ, sed legendum Veterocariæ, vt in manuscriptis, qui habent Sagittarij indigenæ Palæstini.

11 EQVITES SAGITTARII indigenæ tuebantur Mohailam: Aila est oppidum maris Rubri, de quo in sequentibus, cui addita syllaba, Mo, efficitur Moaila, sine aspiratione. Vetustus codex legit Mohalulæ.

12 PRÆFECTVS LEGIONIS X. Fretensis; Ailæ residebat; hæc sub Magistris militum non reperitur; forte à freto aliquo vnde extracta est, Fretensis dicitur: Fretanam etiam legionem esse Apuliæ Plinius scribit, vnde forte Fretenses. Vna est ex tribus ab Augusto in Hispania constitutis; Aila est legio Fortensis dicta, à Fortensi oppido Mauritaniæ, de quo Marcellinus. Ailam in littore maris Rubri positam fuisse D. Hieron. *in 47. Ezech.* ita scribit: lingua, maris Rubri in cuius littore Aila posita est, vbi nunc moratur legio, & Præsidium Romanorum; Idem, *de loc. Hebr.* Ailat, inquit, in extremis finibus Palestinæ iuncta Meridianæ solitudini, & mari Rubro, vnde ex Aegypto in Indiam, & inde ad Ægyptū nauigatur: sed & ibi legio Romana, cognomento Decima: & olim quidem Ailat à veteribus dicebatur, nunc verò appellatur Aila; quæ verba Notitiæ conueniunt, *de hac habetur Iosue* 21. legionem V Ia Ferrēam nominatam olim in Iudæa collocatam, Diō *lib.* 56 scribit cui postmodum decima successit. Hi de maiore Laterculo emissi Numeri in XII. oppidis suprascriptis morabantur: Robathum etiam oppidum XIII. depictum ostenditur, sed qui illud incolerent, non apparet, constat tamen ibi præsidium fuisse. Rohoboth D. Hieronymus appellat *de loc. Hebr.* vrbs inquit iuxta Fluuium, vbi erat Rex Edom, & vsque hodie est præsidium in regione Gabalena.

QVÆ VERO DE MINORE laterculo emittuntur, sunt sequentes Alæ & Cohortes.

1 ALA I. MILIARIA SEBASTENA, Asuadæ manebat. Sebastena Latinè est Augustana seu Cæsarea fortè ex Cæsarea Iudææ delecta: Milliaria dicta est, quia forte ex mille equitibus constabat, sicut prima legionis cohors vocata est Milliaria, quę mille viros continebat, vt ait Vegetius *lib. 2. c. 6.* aut quia XXXII. equites loricatos continebat prædicta cohors, ex quibus hęc ala contrahi potuit, & inde miliaria appellari, vel ab aue millaria est denominata, vt dictum est de militibus Miliarensibus, & Alauda. Sed mihi placet à mille equitibus quos continebat, milliariam dictam. Nam & Tranquillus triplices porticus vestibuli domus Neronis milliarias à longitudine mille passuum appellat.

2 ALA ANTANA Dromedariorum, ex Anthana Achaię oppido Plinio, erat ex corpore Dromedariorum, de quibus supra. Admathę excubabat. Ammatam vocat D. Hieron. *de loc. Hebr.* quę erat in Tribu Iuda.

3 ALA CONSTANTIANA, à Constantio eius auctore, statiua Tolohę habebat.

4 ALA II. FOELIX VALENTINIANA, apud pręsidium, credo pręsidium in regione Gabalena intelligi, hoc nomine appellatum à D. Hieronymo, *de loc. Hebr.* Hodie, inquit, est pręsidiū in regione Gabalena, & Vicus grādis, qui hoc nomine nūcupatur. Aliud est in Thracia Ptolemęo Pręsidiū oppidū. Est & Pręsidium Iulium in Hispania, quę ad hunc locum non pertinent.

5 ALA I. MILIARIA, Hastæ degebat, Astaol à

D.Hieronymo *dicto loco* appellatur. Astaol, ait in Tribu Iuda, & vsque hodie villula vocabulo Astæ inter Azotum, & Astalonem permanet.

6 ALA IDIOTA Constitutæ, Constituta legitur in manuscriptis, vt Idiota sit nomen loci fortè legendum Ideæ constituta, quod estodum Tyri, inquit Plinius: infra in Duce Osthœnæ, & aliis constituta pro locata accipitur. Posset etiam legi Constantiæ, quam ciuitatem in Palæstina à Constantino Magno conditam, & à nomine Constantiæ Sororis dictam, Socrates scribit, *libr. 1. cap. 14.* Cohortes sequuntur.

1 COHORS XII. VALERIA residebat, Afro, Effrem vocat D.Hieronym. *supra citato loco.* Est, inquit, in Tribu Beniamin, & hodie vicus Effrem, in quinto milliario Bethelis ad Orientem respiciens. A Valeria filia Diocletiani hæc cohors est denominata, vel à Valeria prouincia, quæ ab eodem nomen habuit, vt Marcellinus tradit.

2 COHORS X. Carthaginensis, Carthe statiua habebat. Locus est inter Tyrum & Betythim, inquit Seruius, *in 4. Aeneid.* de quo Iosue, 21. vnde ita legendum, non Carræ, vt aliqui putant, qui locus nobilis est morte Crassi, & hospitio Abraham, & morte eius patris, inquit D.Hieron. Ciuitas est ad mare Rubrum vt Stephanus est auctor.

3 COHORS I. CENTENARIA, quia ex centum militibus constabat, sicut milliaria ex mille, Arabæ morabatur; Id oppidum est Cretæ, sed aliud homonymon fuit in finibus Arabiæ, & Palestinæ. Hoc præsidium & cohors deest in manuscripto Vrsini.

4 COHORS. IIII. Phrygum, Præsidio præerat, de qoo supra.

5 COHORS II. GRATIANA excubabat Iehybo forte est, quæ Ieba à Plinio dicitur. D.Hieron. *de loc. Hebr.* Thabim appellat. Ciuitas est, inquit, trans Iordanem, nunc villa prægrandia à ciuitate Pella sex millibus distans pergentibus Gerasam.

6 COHORS I. EQVITATA Calamonæ degebat. Calaminthan Phœniciæ ciuitatem fuisse Stephanus tradit. Equitata hæc cohors, à loco, vt puto, est denominata. Similis denominationis Equestrem coloniam in Heluetiis, Plinius ponit.

7 COHORS II. GALATARVM manebat Arieldelæ. Arindelam in tertia Palestina Stephanus locat Glaucus inquit, eam villam appellat. Vnde credo legendum Arindelæ.

8 COHORS I. FLAVIA habitabat Moleahæ, locus est Palestinę. Vetustus codex legit, Moleathię. FLAVIA cohors à Flauio Constantino dicta.

9 COHORS IIII. Palestinorum, statiua habebat Thamanæ. Thamna est Ptolemæo, Stephano, & Iosepho, *in 5. Iudaic. histor.* D. Hieronymus, *de loc. Hebr.* Thamna, inquit villa Themniticæ regionis nomen dedit in finibus Diospoleos, locus est vbi oues suas totondit Iudas. Alathamna est ciuitas principium Edom forte à Thamna concubina Elipham filij Esau dicta. Sed legendum Themana, quia ibi in Palestina erat præsidium. D.Hieron. *de loc. Hebr.* Themana, ait, est villa distans à Petra quinque millibus passuum vbi & Romanorum præsidium sedet. Hæc ille. Vrsini codex habet cohors tertia.

10 COHORS II. CRATINEIS degebat iuxta Iordanem fluuium.

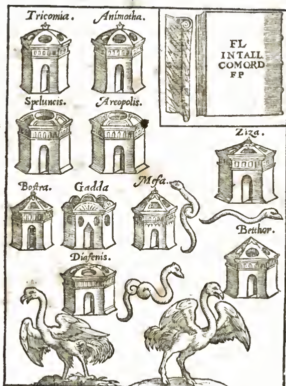
11 COHORS I. SALVTARIA residebat inter Æeliam & Hierichunta; castellum intelligit, vbi erant milites qui viatoribus contra Latrocinantes auxilium ferebant. D.Hieron. *de loc. Hebr.* Abdomin, ait quondam villula, nunc ruina in sorte Tribus Iudæ, qui locus vsque hodie vocatur Maledomin, & Græcè dicitur.

Latinè appellari potest, ascensus russorum seu rubentium propter sanguinem, qui illic crebrò à latronibus funditur. Est autem confinium Tribus Iudæ, & Benjamin descendentibus ab Ælia Hierichum, vbi & castellum militum situm est ob auxilia viatorum. Huius sanguinarij, & cruenti loci Dominus quoque in parabola descendentis Hierichum de Hierosolyma recordatur, *Luca 10.* Hæc D.Hieron. Hiericon vallis celebrata est à Iosepho vbi balsamum nascebatur, & est inter Hierosolymam & Iordanem. D.Hieronymus, *de loc. Hebr.* alium locum in Palestina ponit trans Iordanem Mephuat, vbi erat præsidium Romanorum militum propter vicinam solitudinem, cuius Notitia non meminit. Salutaria oppidum sub Duce Syriæ nominatur, vnde hęc cohors contracta salutaria est dicta, & ala salutaria sub Duce Osthœnæ.

NOTI-

NOTITIA.

DVX ARABIAE CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Arabiae.

EQVITES Scutarij Illyrici Animothae.
Equites promoti Illyriciani Tricomiae.
Equites Dalmatae Illyriciani Ziza.
Equites Mauri Illyriciani Areopoli.
Equites promoti indigenae Speluncis.
Equites promoti indigenae Moesiae.
Equites Sagittarij indigenae Gaddae.
Praefectus Legionis tertię Cyrenaicae Bostrae.
Praefecturae Legionis quartae Martiae Betthorae.
Equites Sagittarij indigenae Diaphenis.

Et quae de minore Laterculo emittuntur.

Ala nona miliaria Acauarhae.
Ala sexta Hispanorum Gomothae.
Ala Constantina Libonae.
Ala secunda miliarensis Naarsafari.
Ala prima Valentiniana Thamathae.
Ala secunda foelix Valétiniana apud Adittha.

Cohors prima miliaria Thracum ad Titha.
Cohors prima Thracum Asabaiæ.
Cohors octaua voluntaria Valthæ.
Cohors tertia Fœlix Arabum in Ripa vadi Apharis fluuii in castris Arnonensibus.
Cohors tertia Alpinorum apud Arnona.
Officium autem viri spectabilis, Ducis Arabiæ & Præsidis ita habet.

Principem de schola Agentium in rebus. Numerarios, & adiutores eorum. Commentariensem. Adiutorem. A libellis, siue subscribendarium. Exceptores, & cæteros Officiales.

Idem officium præsidis eiusdem prouinciæ.
Principem de eodem officio. Corniculatium.
Ordinarios. Commentariensem. Numerarios & adiutores eorum. Adiutorem. A libellis siue Regerendarium. Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE DVCE ARABIÆ.

CAP. CXLV.

ARabiæ Ducem, eundémque Præsidem, vt clarius manuscripti Codices indicant, habuit, & si eorum officia Notitia impressa distinguat. Idem enim duplex officium, alterum vt Dux, alterum vt Præses tenuit. De hoc intelligit Theodosius, disponens à Duce, si idem sit præses, ad P.P. prouocari (*in l. præcipimus §. quod si. C. de appellation.*) Eadem gestabat insignia, & quæ superiores Duces; nempe librum eodem modo inscriptum, cum codicillis magistratus, & X. munitiones, in quibus ex maiore Laterculo emissi milites excubabant, & alias XI à copiis minoris Laterculi defensas, quæ hic non apparent, & tarò in aliis visuntur. Igitur *Præsidia XXI.* XXI. præsidia erant in hac prouincia. Equitum turmæ VIII. ALÆ VI. Legiones II. cohortes V. quæ poterant esse equitũ circiter MCCC. *Equites* 400. peditum quatuor millia. *Pedites* 4000. Infra spectantur duæ aues, quæ sunt Ibis, & Struthiocamelus, & tres serpentes, quibus abundat Arabia, & ab his auibus occiduntur. Officiúmque eodem fermè modo habebat, quo supradicti Duces, videlicet Principem de schola agentium in rebus, numerarios & adiutores eorum, Commentariensem adiutorem, à libellis siue scribendarium, Exceptores, & cæteros officiales, qui probabantur codicillis à libellensibus palatij scriptis, & à Principe ac Duce subscriptis, *l. vlt. Cod. de diuers. offic.* Aliud officium, quod tanquam Præses tenebat, erat quemadmodum & aliorũ Præsidum. Post Notitiam suus Præses Arabiæ erat restitutus, sed cum Armis Ducis opprimeretur, commodè ciuilia administrare non poterat. Quare Iustinianus vtroque abolito, vnum Arabiæ Moderatorem, virum spectabilem, etiam militibus imperantem instituit, *in Nouel.* 102. quemadmodum in Præside Arabiæ dixi. Duci, milites de maiore Laterculo emissi parebant infrascripti.

1 EQVITES SCVTARII Illyrici statiua Animothæ habebat, quod erat oppidum Arabiæ. A grandioribus scutis, quibus vtebantur dicti sunt Scutarij.

2 EQVITES PROMOTI Illyriciani manebant Tricomiæ. Latinè sunt tres vici, sicut Tripolis tres vrbes. Aliqui legunt Triconia, vnde Triconiensis Episcopus, apud Guilielmum Tyri Episcopum.

3 EQVITES DALMATÆ Illyriciani incolebant Ziza oppidum. Ex Dalmatia contracti habitarunt in Illyrico, vnde Illyriciani sunt vocati.

4 EQVITES MAVRI Illyriciani morabantur Areopoli, vrbs Martis Latinè dicitur, olim Moab ab vno filiorum Lot qui ita vocabatur, denominata, vt ait D. Hieronymus, *de locis Hebraicis.* Appellabatur autem, inquit, Moab, ex nomine vrbis, vt regio, porrò ipsa ciuitas quasi proprium vocabulum possidet. Equites ex Mauritania contracti Mauri sunt dicti, & Illyriciani, quod diu in Illyrico hyberna habuerint, vel quòd ex vtrisque sint contracti.

5 EQVITES PROMOTI Indigenæ Speluncis excubabant, speluncam vocat Ptolemæus, est vrbs Syriæ, vbi Herculis, Mercurii, & Appollinis Idola erant erecta, ait Stephanus de promotis supra est dictum.

6 EQVITES PROMOTI Indigenæ, residebant Mesæ. Hæc quoque est vrbs Syriæ, vnde orta est Iulia Domna, Seueri Imperatoris vxor, & Mesa eius soror, auiáque materna Heliogabali, & Alexandri Imperatorum Emissam seu Emesam, Stephanus vocat, quam dicit in Phœnicia fuisse, ita etiam appellat Constantius, qui ibi iura condidit: *l. 25. C. Th. de decurionib.* Massam vertunt 70. interpretes, *Genes. cap. 10.*

7 EQVITES SAGITTARII Indigenæ morabantur Gaddæ. Hanc Plinius *lib. 5. c. 17.* inter Essenos ponit, qui tertiam sectam Iudæorum fecerunt, infra hos, inquit Gadda oppidum fuit fecundum ab Hierosolymis fertilitate palmarúmque nemoribus, nunc alterum bustum Stephanus, Gadda, ait, est locus in Arabia.

8 PRÆFECTVS LEGIONIS TERTIÆ CYRENAICÆ Bostræ statiua habebat, hic legionem fuisse Ptolemæus scribit, Dion, *lib. 55.* Tertia, inquit, legio tripartita est, Gallica in Phœnicia, Cyrenaica in Arabia, Augustalis in Numidia. Hæc sub Magistro militum non reperitur, nec sequens. Qui præerant legionibus, præfecti vocabantur, & infra sæpe Præfecturæ legionum nominantur & ita Ptolemæus appellat: alias Tribuni dicebantur. Bostra locus est Arabiæ, inquit Stephanus, vnde Bostreni. Marcellinus *lib. 14.* loquens de Arabia: Hæc ait, ciuitates habent inter oppida quædam ingentes, Bostram, & Gerasam, atque Philadelphiam murorum firmitate cautissimas. Bostram ab Augusto conditam in Græco codice auctoris incerti inueni, cùm Augustus, inquit, vrbes condidisset, vnam in Ponto, aliam in Arabia, & tertiam in Syria collapsam nomine Salaminam restituisset, primam Ancyram id est Ancoram appellauit, quod medio sita loco inter duo maria esset, Ponticum, & Asiaticum, alteram Bostram, quam structuræ præfecerat, Tertiam in Diospolium mutauit. Bostra Philippi Imperatoris patria vulgò Bussereth dicitur, quam à se Philippum nominauit, vt Zonaras ait coloniam eò Alexáder deduxisse videtur ex nummo Iuliç Mammeæ vbi est hęc inscriptio COL. BOSTRAN. T.R. ALEXANDRIANÆ. Hanc prouinciam Traianus Imperator fecit.

2 PRÆFECTVS LEGIONIS IIII. MARTIÆ habi-

habitabat Betthoræ: hanc legionem in Syria fuisse Dion memorat *lib.* 55. Ob audaciam fuisse vocatam MARTIAM Appianus tradit, Impressa Notitia legit PRÆFECTVRÆ legionis, sed manuscripta PRÆFECTVS, vtraque legio stare potest. Nam & in iure nostro quandoque præfecturę, *vt in l. 3. C. de offic. Quæstor l. abesse ex quib. caus. maior.* quandoque pręfecti vocantur, variéque apud Duces Orientis legitur, Ptolemæus quoque, cum in prouinciis præfecturas fuisse scribit, legionum intelligit, & quandoque loca illa legiones vocat. Hic verò vbi habemus Præfecturę, subaudiemus scilicet Tribunus, aut milites, vetustus codex legit, præfectus.

7 EQVITES SAGITTARII indigenæ, morabantur Diaphenis, Plinius, *lib. 5 c. 27.* Diaphenem ait esse flumen in ora Syrię, à quo id oppidum videtur denominatum: Hæc sunt præsidia X oppidorum quæ pro Ducis insignibus depicta repræsentantur.

DE MINORE VERO LATERCVLO
hi emittebantur.

ALA IV. MILLIARIA Auathæ degebat.

Ptolemæus, & Stephanus legunt Auaræ, cur hæc ala Miliaria vocetur, dictum est supra in Duce Palestinæ & Thebaidis.

ALA VI. HISPANORVM habitabat Gomobæ.

ALA CONSTANTIANA statiua habebat Libonæ. Hic decimam septimam mansionem in deserto Hebręi habuere *Epi. 127. ad Fabiolam.* D. Hieron. mansione XVII. legit, Libina profecti, inquit, de Romon Pharis Hebręi castrametati sunt in Libna; Decima septima mansio est quam in laterem possumus vertere, licet quidam Lebbona transferentes malè candorem interpretati sint. Hęc D. Hieronymus.

ALA II. MILIARENSIS residebat Naarsa fati. De Miliarensi supra dictum est.

ALA I. VALENTINIANA à Valentiniano instituta manebat Thamathę. Themma oppidum Arabię desertę Ptolemęus vocat. Thamnata vertunt 70. interpretes, *Iudic. 14. & Machabeor. 1.* de qua Iosephus, *lib. 13. antiquita.*

ALA II. FOELIX VALENTINIANA morabatur apud Adittha. Audattha Ptolemęus appellat locum Arabię desertę, Adaula verò oppidum est Palmyrenę.

3 COHORS I. MILIARIA Thracum degebat ad Tirba.

COHORS I. THRACVM habitabat Asabaię, quod erat oppidum Arabię.

COHORS VIII. VOLVNTARIA Valthę statiua habebat. Voluntarij milites à Cęsare, & Plinio *de viris illustribus*, appellantur, qui sponte se offerunt, non à prouincialibus inuitis exhibentur.

COHORS III. FOELIX Arabum, stabat in Ripa vadi Aphatis fluuij in castris Arnonensibus. 150. Arabas, & legionem tertiam fœlicem, ex qua fortè hęc cohors fuit, Valerianū obtulisse Aureliano, Vopiscus scribit, *in Aureliano.* Ex Arabia erat extractă hęc legio, nec nisi probatissimis Ducibus committi consueuerat, vt ex epistola Valeriani apud eundem Vopiscum *in Probo* constat. Res gestę tuę Probe charissime, faciunt, vt & serius tibi tradere maiores exercitus videar, & citò tamen tradam; recipe in fidem tuam legionem tertiam Fœlicem, quam ego adhuc nulli, nisi prouecto iam credidi Mihi autem eo tempore credita est, quo & me canosum, qui credebat, cum gratulatione vidit. Sed ego in te non expecto ętatem, cùm & virtutibus fulgeas, & moribus polleas. Notitia in castris Arnonensibus hanc cohortem locat, quia non in certis oppidis, sed diuersis in campis castra metabatur D. Hieronymus, *de locis Hebraicis.* Arnon, inquit, rupes quædam est in sublime porrecta; in finibus Amorrhæorum, inter Moab, & Amorrhæos: Moab verò Arabiæ Ciuitas est, quæ nunc Areopolis nominatur. Ostendunt regionis illius accolæ locum vallis in prærupta demersæ, satis horribilem, & periculosum, qui à plerisque vsque nunc Arnonas appellatur, extenditúrque ad septentrionem Areopoleos, in quo & militum ex omni parte pręsidia distributa, plenum sanguinis, & formidinis testantur ingressum. Hic quondam Moabitarum Rex fuit, & postea Seon Rex Amorrhæorum iure belli eum obtinuit. Sed & terra filiorum Israel trans Iordanem incipiens ab Amone vsque ad montes Hermon, & Libanum extenditur. Ar, locus vel oppidum Arnonis, quoad à 70. Interpretibus per extensam vocalem Ad dicitur: Hæc D. Hieronymus. Arnon erat etiam fluuius, de quo mox dicetur.

COHORS III. ALPINORVM morabatur apud Arnona. Is est fluuius currens cum Iordane in Lacum Asphaltitem, Moabitas ab Amorrhæis distinguit, vt legitur in sacris literis, *Numer. 21. & Iudi. 11. de hoc & Iosephus.* Seuero imperante cohortis XII. Alpinorum Centurio fuit Valerianus, *l. 1. C. de test. mili. de quo in l. 3. C. de test. milit.* Præter memoratas, imperauit hic Dux olim & classi, quam in mari rubro à Traiano institutam fuisse Sext. Rufus memorat; cuius Notitia non meminit, quòd fortè eo tempore esse desierat. Nunc ad Ducem Phœnicis est veniendum.

NOTITIA.

DVX PHOENICES
cum insignibus.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Phœnices.

QVITES Mauri Illyriciani Otharæ.
Equites Scutarij Illyriciani Eutharæ.
Equites promoti indigenæ Saltachæ.
Equites Dalmatæ Illyriciani Lataui.
Equites promoti indigenæ Auathæ.
Equites promoti indigenæ Nazalæ.
Equites Sagittarij indigenæ Abyræ.
Equites Sagittarij indigenæ Casamæ.
Equites Sagittarij indigenæ Calamonæ.
Equites Saraceni indigenæ Betproclis.
Equites Saraceni Thalseę.
Equites Sagittarii indigenę Adath.
Præfecturę Legionis primæ Illyricorum Palmiræ.
Præfecturæ Legionis tertiæ Gallicæ Danabæ.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala prima Damascena in monte Iouis.
Ala nona Diocletiana Vætiaracæ.

Ala

Ala prima Francorum Cumæ.
Ala prima Alamannorum Neiæ.
Ala prima Saxonum Veto fabulæ.
Ala prima Phœnicum Renæ.
Ala secunda salutis Arefæ.
Cohors tertia Herculia Veranecæ.
Cohors quinta pacata Alamannorum Oneuathæ.
Cohors prima Iulia lectorum Valle alba.
Cohors secunda Ægyptiorum Valle Diocletiana.
Cohors prima Orientalis Thamæ.
Officium autem habet ita.
Principem de schola Agentium in rebus.
Numerarios & adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis, siue subscribendarium.
Exceptores, & cæteros Officiales.

COMMENTARIVM.

De Spectabili Duce Phœnices.

Cap. CXLVI.

PHOENICIÆ Dux in Indice aliis Orientis Ducibus præponitur. Hic verò inter eos medius locatur: sub Cōstātino Dux Phœniciæ Serenianus fuit, *Marcel. lib.* 14. postea Vadomarius: *Marcell. libr.* 4. Hic Dux idem officium, eadémque habet insignia, quæ superiores cum XIIII. oppidis, in quibus præsidia *Præsidia* 26. ex maiore Laterculo emissa tenebat. Alia XII. a copiis Laterculi minoris defendebantur. Vniuersa hæc à XII. equitum turmis, & VIII. alis, Legionibus duabus, & cohortibus V inhabitabantur, quæ summam fermè duorum millium equitum, *equites* 2000. *pedites* 4000. & quatuor millium peditum colligere poterant, constituendo turmam, & *alam* 100. equitum, legionum 4. millium, & cohortem 400. peditum. Huic prouinciæ postmodum nouum limitem Zeno & Leo imposuerunt, *l. vltim. Cod. de diuers. offic.* Phœniciæ Ducis milites ex maiore Laterculo hi emittebantur.

1 EQVITES MAVRI Illyriciani Ottharæ motabantur, fortè legendum Ottanæ, quam Armeniç Vrbem esse Stephanus memorat, propè Cyrum fluuium.

2 EQVITES SCVTARII Illyriciani Euharæ residebant.

3 EQVITES PROMOTI Indigenæ Saltachæ degebant, hi erant ex Phœniciç incolis.

4 EQVITES DALMATÆ Illyriciani, Latani habitabant; Hinc Latauienses appellati sunt milites in Occidente sub Duce Sequanici.

5 EQVITES PROMOTI Indigenæ Auathæ residebant, Auara Ptolemęo & Stephano. Vetustus Codex hic & in Duce Arabiæ Anathæ.

6 EQVITES PROMOTI Indigenæ, Nazalæ statiua habebant.

7 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Abyrę manebant, fortè Abilæ, quam Phœniciç ciuitatem fuisse Stephanus tradit, patriam Diogenis Sophistæ credo esse, quam D. Hieronymus *de locis Hebr.* Dabiram vocat, Dabira, inquit ciuitas in tribu Dan, cuius regem interfecit Iesus: Est autem & alia Villula Iudęorum in monte Tabor regionis ad Diocæsaream pertinentis, De Abila Ptolemæus Polybius, Stephanus, Plinius, & Iosephus, *antiq. lib. 4. c. 7. & lib. 5. cap. 1.* Lysaniam Abilinæ Tetrarcham fuisse Diuus Lucas *cap. 3.* scribit.

8 EQVITES SAGITTARII Indigenæ, Casamæ hospitabantur. Hanc in Palmyrena collocat Ptolemæus.

9 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Calamonę sedem habebant: Calaminthам Phœniciç ciuitatem Stephanus ponit, Calamæ verò Peloponessi.

10 EQVITES SARACENI Indigenæ, in Phœnicia nati, sed ex Saracenis parentibus orti, in Berprocli præsidio erant. His caret Madrucianus codex.

11 EQVITES SARACENI, Thalseæ oppidum incolebant, Saracenos CC. Aureliano obtulisse Valerianum Vopiscus scribit.

12 EQVITES SAGITTARII indigenę Adathę locati erant, fortè Adanæ, quæ ciuitas est ad Euphratem. Alia est in Arabia Fœlici, inquit Stephanus, de qua supra.

1 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS I. Illyriciorum sedes erat Palmyræ, in manuscriptis hic, & in sequenti legitur Præfectus, non Præfecturæ. A Solomone cōdita est Palmyra, postea Hadrianopolis, Thamor Hebraicè dicta: D. Hieronymus, *in 57 Ezech.* vrbs, inquit, in solitudine est, quam & Salomon muris operibus extruxit, & hodie Palmyra nuncupatur, quod ibi palmeta sint plurima. Idem alibi repetit, *in 8. Ezech.* Restituta ab Hadriano ea vrbe, ciues Hadrianopolitæ sunt dicti, ait Stephanus. Plures huius legionis, & sequentis Præfecti fuisse videntur. Vnde apparet has legiones in plures diuisas fuisse. Neque hęc, sequens sub Magistris militum fuit.

2 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS III. Gallicæ constitutæ Danabę. Hanc vrbem non longe à Palmyra collocat Ptolemæus. Aliam ponit in Mesopotamia. De hac legione ita Dion *lib.* 55. Tertia legio tripartita est Gallica in Phœnicia, Cyrenaica in Arabia, Augustalis in Namidia. Hi sunt numeri ex maiore Latereulo profecti, qui in XIIII. oppidis Ducis Phœnices hybernahant. Alias munitiones minoris Latereuli sequentes copiæ tuebantur.

QVI VERO DE MINORE LAtereulo emittebantur.

1 ALA I. DAMASCENA, ex Damascenis conflata, in monte Iouis degebat. Damascum a Damasco seruo Abrahæ conditam, & olim Aram dictam D. Hieronymus testatur, 17. *Esaia & 1. Sophon.* ibique primus parens Adam creatus dicitur.

2 ALA IX. DIOCLETIANA Veriataçę oppidum tuebatur. Vrsini codex habet Inuatca: Madrucianus Noua Diocletiana; pro Nona.

3 ALA I. FRANCORVM, motabatur Cumæ, Cuniam vocat Ptolemæus, Cyne dicitur à Plinio, Mela, & Tacito. Franci à Troianis descendere feruntur, qui deleto Ilio, duce Priamo Priami Regia sororis filio per pontum Euxinum in Mœotidem paludem, & Scythiam venerunt, *Æneas Sylu. de Europa. c.*

38. *& Sabellius lib.* 2. *Ennead.* 10. demum Romano Imperio subiecti, ipsi tributa vsque ad Valentinianum penderũt. Eo imperante, cùm Alani limites Romani Imperij turbarent, immunitas per decennium edicto est illis promissa, qui Alanos fudissent. Eo præmio allecti Sicambri, qui tum ita vocabātur, sumptis armis prælio Alanos deleuerunt. Quare immunitate in decennium accepta, mutato nomine Franci, id est immunes sunt appellati. Exacto decennio cùm Imperator solita tributa repeteret, Franci libertate effrænei facti parere detrectarunt. Commisso ob id prælio Franci profligati in Germaniam se receperunt, ac prope Turingiam consederunt. Sed hoc vanum esse non dubito, nam Gallieno & Probo imperantibus, vt in illis auctor est Pollio, Franci vocabantur. Nazarius quoque in Constantini Panegyrico ità eos appellat, vnde sub Valentiniano hoc nomen accipere non potuerunt. His addendum Sicambros nunquam Valentiniano paruisse, vt eos immunes facere debuerit. Quare Francos ipsorum lingua velut liberè agentes dictos fuisse existimo. Franci Feramundo Rege creato, & trãsmisso Rheno, tandem Galliam occuparunt, & à se Franciam nominarunt. Ex his tùm Germaniam incolentibus, hæc ala erat contracta.

4 Ala I. Alamannorvm, Neiæ residebat, Neam Plinius vocat, & Herodotus, *in Euterpe*, qui in Thebaide eam collocat. legendum Alemanorum, forte ab Alemano Fluuio.

5 Ala I. Saxonvm manebat Vero fabulæ, locus à vero, falso commixto est appellatus. Aliqui legunt, Vuestfalia. *Verus codex*, Saxonia, vnde hęc ala est collecta, regio Germaniæ est notissima.

6 Ala I. Phoenicvm Renæ habitabat: De hac in sacris *Iudicum* 15. literis.

7 Ala II. Salvtis, Aresæ statiua habebat: Araphas Iosephus & Isidorus. Ex oppido Salutis Hispaniæ hæc ala est extracta. Cohors Salutaria suprà sub Duce Palestinæ, fortè & ipsa hinc nomen habet; & ad Salutaria, infrà sub Duce Syriæ.

1 Cohors III. Hercvlia, Vetanocæ morabatur, fortè Beronicæ, quæ sex fuere, vna quarum est in Syria, ait Stephanus.

2 Cohors V. Pacata Alamannorum Oneuathæ degebat. Onibatem ciuitatem fuisse Ægypti, Stephanus scribit, de qua fortè hic intelligit, cùm prope Phœnicism esset.

3 Cohors I. Ivlia Lectorum, Vallem albam tenebat. Alba, inquit Stephanus, ciuitas est Phœniciæ, de qua hic fortè sentit. Lectum verò est promõtorium Phrygiæ, vnde hæc Cohors lectorum potuit extrahi, vel ita vocatur, tanquam cæteris præstantior, selecta, quemadmodum dictum est supra de V. ala prælectorum sub Comite Ægypti.

4 Cohors II. Ægyptiorvm, Vallem Diocletianam tuebatur.

5 Cohors I. Orientalis, manebat Thamæ. Eam Arabiæ ciuitatem fuisse, Stephanus tradit, de qua sub Duce Palestinæ est dictum. Hi sunt numeri Ducis Phœniciæ. Nunc ad Ducem Syriæ & Euphratensis est transeundum.

NOTITIA

NOTITIA.

DVX SYRIÆ

CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis, Ducis Syriæ, & Eufratensis.

Quites Sagittarij Illytici Syrianæ.
Equites promoti Illyriciani Octaribæ.
Equites Sagittarij indigenæ Matthanæ.
Equites promoti indigenæ Adadæ.
Equites Sagittarij indigenæ Arathæ.
Equites Sagittarij Acadamæ.
Equites Sagittarij Acauathæ.
Præfecturæ Legionis quartę Scythicę Oresæ.

In Augusto Eufratensi.

Equites Dalmatę Illyriciani Barbatisso.
Equites Mauri Illyriciani Neocæsareę.
Equites promoti indigenæ Rosaphæ.
Præfecturæ Legionis sextædecimæ Flauiæ, Firmæ, Suræ.
Et quæ de minore Laterculo emittuntur.
Ala prima noua Herculia Amudę.
Ala prima Iuthungorum Salutariæ.
Cohors prima Gotthorum Helelę.

Cohors prima Vlpia Dacorum Claudianæ.
Cohors tertia Valeria Marmarę.
Cohors prima Victorum Ammaithę.
Officium autem habet ita.
Principem vnum.
Numerarios,& Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis,siue subscribendarium.
Exceptores,& cæteros Officiales.

COMMENTARIVM.

DE SPECTABILI DVCE SYRIÆ, ET Eufratensis,seu Augusteufrateosi.

CAP. CXLVII.

Lures Syriæ fuere, Comagena in Eufratem extensa, Eufratensis, Palmyrena, seu Emesena dicta, Augusteufratensis:& Cœle. Quarum Dux eadem habebat insignia, & officium, quæ & alij Duces, *l. vlt. C. de diuers.* Duodecim depicta tenet oppida, à militibus maioris laterculi inhabitata. Alia sex à minoris laterculi copijs defendebatur. Omnes erant equitum turmæ X. alæ II. legiones II. cohortes IV. quæ poterant efficere equites circiter 1200. peditum quatuormillia. Numeri maioris laterculi Syriæ erant sequentes.

1 EQVITES SCVTARII ILLYRICI, Syrianæ degebant, Syrianos nominat Plinius inter Iodos, de quibus hic non intelligitur.

2 EQVITES PROMOTI Illyriciani, Octaribæ statiua habebant: Madrucianus Occariba legit, & vetustus codex.

3 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Matthanam inhabitabant: Manthanam vertunt 70. Interpretes, *Numeri* 21.

4 EQVITES PROMOTI Indigenæ, Adadæ motabantur, fortè Adanę, quam ad Eufratem locat Stephanus, apud Ptolemæum Adada est Palmyrenæ oppidum.

5 EQVITES SAGITTARII indigenæ, Arathæ residebant. D. Hieronymus, *de locis Hebraicis.* Arith, inquit, vbi fedit Dauid, est villa Arath nomine, ad Occidentem Æliæ.

6 EQVITES SAGITTARII Acadamæ manebãt.

7 EQVITES SAGITTARII, statiua habebant Acauathæ.

1 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS IV. SCYTHICÆ, Oresæ excubabant: De hac legione ita Dion *lib.* 55. scribit: Quarta legio Scithica in Syria supra sub Magistro secundo Præsentali recensetur, vna ex sex Legionibus palatinis Scythæ dicta.

AVGVSTO EVFRATENSIS COPIÆ.

Cilicia, & Amano monte, incipit Syria Comagena,& vsque ad Eufratem extenditur, à quo Eufratensis vocatur, *l.* 18. *C. de ædific. priuatis.* Augusteufratensis à Leone A. & alijs dicta, *l. vlt. C. de diuers. offic.* Euphratifiam appellat Procopius, *in primo de bello Parthico.* Constat quatuor præclaris vrbibus, quas Seleucus Nicator condidit, Primam nomine patris Antiochiam dixit: Secundam à se Seleuciam, Tertiam ab vxore Apameam, Quartam à matre Leodiceam. Aurelius Victor, *in Vespasiano,* Comagenam, inquit, hodie Augusteufratensem vocant: In hac regione sub Duce Syriæ erant hi Numeci.

8 EQVITES DALMATÆ Illyriciani In oppido Barbarino morabantur, Barbatissam Ptolemæus appellat oppidum apud Eufratem. Barbalissonstephanus, præsidiũ est, inquit, in Oriente muro munitum.

9 EQVITES MAVRI ILLYRICIANI Neocæsareæ manebant: Ita etiã Plinius, Solinus,& Ptolemæus nominant vrbem Cappadociç in Ponto, quam postea Hadrianopolim vocant, Suidas,& Stephanus.

10 EQVITES PROMOTI Indigenæ, Rosaphæ residebant, cis Eufratem vetustus codex legit, Rosafa.

2 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS XVI. Flauiæ Firmæ, Surę hybernabant, penes Eufratem, Suram collocat Ptolemæus, Stephanus in Phœnicia, quam etiam Socam appellat Sur legitur in sacris literis, *Genes.* 25. 26. Hæc legio non recensetur sub Magistris militum XVI. Legio ab Augusto in Germania superiore fuerat instituta, quæ non est hæc. Alia sextadecima à Vespasiano fuerat Flauia fidelis cognominata, de qua hic arbitror intelligi. Alia ciuitas Firma vocata est, à Firma metropoli in Illyrico, in qua residebat P.P. Sed ea regione à Barbaris deuastata, coacta est sedem Thessalonicam transferre: *Nouella* 11. Vrsini codex pro XVI. legione, XVII. legit.

HÆ VERO DE MINORE LAterculo emittebantur.

1 ALA I. noua Herculia, statiua habebat Amudæ: infra sub Duce Mesopotamię legitur Amidę, quam ab hac diuersam esse opinor. Amudi munitionis, Ammianus meminit, *li.* 18. Hæc ala instituta fuit à Maximiano, qui se Herculem vocabat, atque illum præ cæteris Diis colebat, vt aliàs est dictum.

2 ALA I. IVTHVNGORVM, manebat Salutariæ, vnde cohors prima sub Duce Palestinæ,& ala secunda sub Duce Phœnices, Salutariæ sunt dictæ. Manuscriptus Vrsini legit Vitungorum, sed prior lectio est verior. Erant Iuthungi Germaniæ populi, quos Istrũ traiecisse, Suidas scribit. Marcellinus, *li.* 17. Iuthungos Alemannorum partem vocat Italicis conterminantem tractibus, & Iuthiuncugos appellat. Aliqui in Tyrolensi comitatu eos locant: Horum cohors quacta merebat sub Comite Ægypti.

1 COHORS I. GOTTHORVM, Helelæ morabatur.

2 COHORS I. VLPIA Dacorum, ab Vlpio Traiano, qui Dacos subegit instituta, vel potius ab Vlpio oppido Daciæ, ab ipso condito extracta Claudianæ residebat.

3 COHORS III. Valeria, à Valeria prouincia, à Valeria Diocletiani filia dicta, Marmatæ degebat. Marmen vrbem Phœniciæ, Stephanus ponit. Manuscripti habent Marmatarum.

4 COHORS I. Victorum, residebat Ammaithę: D. Hieronymus, *de locis Hebr.* Æmath, inquit, vrbs est, quæ cecidit in sorte Roben, sed & nũc Amathus villa dicitur trans Iordanẽ, vicesimo primo milliatio, Pellæ ad Meridiem: est & alia in vicinia Gadaræ, nomine Amatha, vbi calidæ aquę erumpunt. In regnorum quoque libris scribitur: ab introitu Emath vsq; ad mare Araba, Id est defecti, quod est mare mortuũ. Hæc ille. Ego autem intelligo Emath vrbem Cœlesyriæ appellari, quæ nunc Græco sermone Epiphania dicitur. Hæc quoad Ducem Syriæ. Nunc de Duce Osrhoenæ est videndum.

NO-

NOTITIA.

DVX OSRHOENAE CVM INSIGNIBVS.

Gallaba *Callinicum*

Dabana *Banasa* *Syna Iudaeorum* *Oroba.*

Thillazamara *Mediana* *Rasin* *Cir.e,sia.*

Apatna.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Osrhoenae.

Quites Dalmatæ Illyricani Gallabæ.

Equites Promoti Illyricani Gallinico

Equites Mauri Illyricani Dabanæ, alias Danabæ.

Equites Promoti indigenæ Banasæ.

Equites Promoti indigenæ Synæ Iudæorum.

Equites Sagitt. indigenæ Orabæ, aliàs Arabæ.

Equites Sagittarij indigenæ Thillazamarę.

Equites Sagittarij indigenę Medianenses, Medianæ.

Equites Sagittarij indigenæ primi Osrhoeni Rasin.

Pręfecturę Legionis quartę Parthicę Circesio.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala septima Valeria pręlectorum Thillacamę.

Ala prima Victoriatorum contra Bintha.

Ala secunda Paphlagonum Thillaficæ.

Ala prima Parthorum Resaiæ.

Ala prima noua Diocletiana inter Thannurin & Orobam.
Cohors prima Getulorum Thillaamanæ.
Cohors prima Eufratensis Marathæ.
Ala prima Salutaria duodecimo constitura.
Officium autem habet ita.
Principem de Schola agentium in rebus.
Numerarios, & adiutores eorum.
Commentariensem,
Adiutorem.
A libellis siue Subscribendarium.
Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE SPECTABILI DVCE Osrhoenæ.

CAP. CLXVIII.

OSRHOENAM esse Mesopotamiæ partem inter Tigrim & Euphratem ab Osrhœna Vrbe nominatam ex Suida supra retuli; Osdroenam appellat Honorius, *in l. per prouincias 10. C. de ædific. priu.* Osdruenam Marcellinus, *lib. 24.* Vltimus, inquit, nummiũ Osdruenæ Dux Secundinus. Eius Ducis, *l. 5. C. T. de pagan.* eadem sunt insignia, quæ & aliorum, & idem officium eodem modo probatum, *d. l. vlt. C. de diuers. rescrip.* decem munitiones ostenduntur, in quibus ex maiore Latereulo emissi milites excubabant. Aliæ octo à Numeris minoris Latereuli custodiebantur Omnes erant turmę equitum IX. Alæ VI. Legio I. Cohortes II. quæ poterant efficere equitum circiter 1500. peditum 2000. & sunt sequentes.

1 EQVITES DALMATÆ Illyriciani excubabãt Gallabæ. Gallabam oppidum Arabiæ Stephanus ponit, fortè legendum Gabalæ, quæ vrbs est Syriæ. Vetustus codex habet Ganaba. Sub Magistris militum reperiuntur Tertiodalmatæ, Quintodalmatæ, Sextodalmatæ, Nonodalmatæ equites, ex quantũ numero hi esse possunt, in tot scholas diuisi, ita sunt appellati, vt alias est dictum.

2 EQVITES PROMOTI Illyriciani, insidebant Callinico. Latinè sonat pulchra victoria, olim Hieropolis dicta, nũc Nepo. Erat in finib. Imperij Rom. prope Persas, quod Iustinianus, dirutis vetustis muris, inexpugnabile fecit, vt ait Procopius, *lib. 2. de ædifi. Iustini.* Inter Callinicum & Carras, Galerium Maximinum à Narsæo prælio fusum Eutropius scribit: Vltra hanc ciuitatem Gratianus prohibuit cum Persis contrahi, *l. 4. C. de commerc. & mercat.* auctor est Procopius, *lib. 1. & 2. de bello Persico.* Iustinianum Ingruente bello Callinicum, tanquam victorem solitum cognominari. Hoc oppidum Callinisum Marcellinus appellat, *lib. 23.* ventum est, inquit, ad Callinisum monumentum robustum, commercandi opimitate gratissimum.

3 EQVITES MAVRI Illyriciani Dabanæ degebant: Rectius in Vrsini Codice legitur Danabæ, quę Ptolemæo est in Mesopotamia, ita etiã Zosimus *lib. 3.* appellat: Inter Danabam, inquit, & Synam Persæ multos interemerunt. Alia est in Syria, Dauanam Marcellinus, *lib. 23.* appellat: Dauanam, inquit, venit, castra præsidiaria, vnde ortus Belias fluuius funditur in Euphratem: Dabanę, etiam Suidas meminit, *in voce Timagenes.*

4 EQVITES PROMOTI indigenæ Banasæ statiua habebant.

5 EQVITES PROMOTI Indigenæ Synæ Iudęorũ residebant, Zosimus, *in 3.* Syneam vocat prope Danabam. Syna est mons non longè à fonte Euphratis, & diuersus à monte Syna, vbi data fuit lex Moysi, propè Cassium, & vbi sepultus est Pompeius Magnus, Sin, est desertum inter Elim & Syna, quod cades vocatur, *Exod. 16. Numer. 33. Ezech. 30. Sais vertunt 70. interpret.*

6 EQVITES SAGITTARII Indigenæ, Orabæ manebant: Vrsini codex legit Arabæ, quæ est ciuitas Arabiæ Fœlicis, apud Ptolemæum. Orobe verò est oppidum Assyriæ.

7 EQVITES SAGITTARII Indigenæ, i. Osrhoeni Thillazamanæ morabantur. Hos Alexander Imp. aduersus Persas profectus transfugas suos milites fecit. Herodianus *in 6.* Alexander, inquit, vim ingentem Sagittariorum, quos secum ex Oriente adduxerat, partim ex agro Osrhoenorum, partim è Parthia transfugas, pecunia illectos aduersus Germanos instruebat, eos ob amorem in Alexandrum à Maximino defecisse Capitolinus scribit, *in Maximinis.*

8 EQVITES SAGITTARII Indigenæ Medianenses, Mediane locati erant, vnde nomen habent. Medenam Ptolemæus vocat: Ruffus iuxta Euphratem in Mesopotamia statuit: Suburbium est Nisibi vrbis, tertio lapide ab ea distans, ait Marcellinus.

9 EQVITES SAGITTARII Indigenæ primi Osrhoeni Rasim tuebantur. Rasam vocat Ptolemæus, quã in Mesopotamia collocat: Olim Rages in sacris literis dicta, vbi Tobias decem talenta argenti Gabaelo mutuo dedit, & Tobiam filium eò ad recipiẽdam pecuniam misit: *Tobi. 3. & 9.* & si dicatur esse in Media.

10 PRÆFECTVRÆ Legionis IV. Parthicæ Tribunus Circesio insidebat. Castelli nomen est, inquit Zosimus, *in 3.* quod Abora fluuius & Euphrates circumfluunt, vbi erat præsidium Romanorum prope flumen Euphratem in extremis Mesopotamię, quod Diocletianus ædificauit, & temporis iniuria labefactum Iustinianus muniuit, insignémque ciuitatẽ fecit. Procopius, *lib. 2. de ædifi. Iustin. idem in 2. de bello persico.* Est, inquit, in altera fluminis ripa Romanorũ oppidum munitum, quod Circesium vocatur, præruptũ ex magna parte, vbi Abora fluuius ingens hic ostia emittens Euphrati miscetur. Cingulum iuxta oppidum facit, ac murus extra castellum in longũ regionem vtriusque fluminis mediam complectens, triangularem efficit loci formam, Ammianus, *lib. 23.* Cercusium appellat, Tendens, inquit, Imperator Iulianus agili gradu Cercusium ingressus munimentũ tutissimum, & fabrè politum, cuius mœnia Abora & Euphrates ambiunt flumina, velut spacium insulare fingẽtes, quod Diocletianus exiguum ante hac, & suspectum, muris, turribúsque circumdedit celsis cum ipsis Barbarorum confinijs, interiores limites ordinaret, ne vagarentur per Syriam Persæ. Hactenus Marcellinus. Auctor est Capitolinus ibi esse tumulum Gordani Imp. quod Circesium appellat: postea Constantina Circesium est nuncupata, quod à Constantino sit instaurata. Circensium Constantius vocat, ad eius oppidi ordinem scribens, *lib. 29. C. Th. de decurio.* Hæc legio sub Magistris non legitur, sed tantum sexta Parthica sub Magistro militum per Orientem. Parthos diximus ab Alexãdro Imp. in Rom. militiam traductos.

QVÆ

QVÆ VERO DE MINORE LATERculo emittebantur, sunt hæ.

1. ALA VII. VALARIA prælectorum Thillacamæ morabatur. Thillacame, Thillamanæ, & Thillazamene, atque Thillasece, oppida erant Euphrati imminentia. A Valeria filia Diocletiani hæc ala nomen habuit, sicut cohors tertia Valeria sub Duce Syriæ, vel à Valeria prouincia in Pannonia, quæ ab eadem filia est denominata.

2 ALA I. VICTORIATORVM, contra Bintha statiua habebat, forte illa quam Birrham Ptolemæus in Mesopotamia statuit. Hæc ala à Victoria Mauritaniæ Cæsariensis, vel Hispaniæ dicta, vnde est desumpta.

3 ALA II. Paphlagonum Thillafice degebat. Euphrati hoc oppidum imminebat, vt supra est dictũ.

4 ALA I. Parthorum Resaiæ morabatur. Resainam Marcellinus *li.23.* vocat, vbi Gordianus, ait, Regem Persarum profligauit, verum ipse insidiis Philippi P.P. occubuit, ibique est sepultus, sed ab eo alij dissentire videntur. *Vt Eutrop. Sex. Ruffus & Cap tolin.*

5 ALA I. noua Diocletiana, inter Thannurin & Orobam Assyriæ montes sedem habebat. Hos prope Ninum seu Niniuẽ Ptolemæus ponit in Assyria.

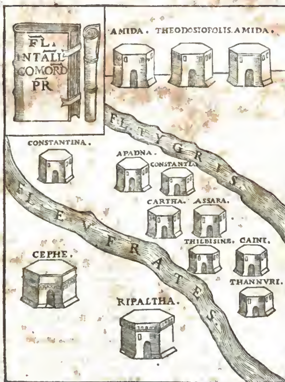
2 COHORS I. Euphratensis Marathæ *De hoc loco Metaphra. in 5. Daniele Stylite.* morabatur.

6 ALA I. SALVTARIA Duodecimo constituta. Duodecimum loci nomen esse puto, posset intelligi post alias XI. alas, hanc duodecimo loco institutam nisi ipsa prima nuncuparetur, & nomen oppidi, vbi degebat, non deesset. Salutariam vrbem esse in Syria supra vidimus. Demõstratur in Notitia sub hoc Duce sine ala aut cohorte locus præsidij Apatna nuncupatus, sed sub sequenti quoque Duce est Apadna, cum militum præsidio hoc ponendo, quod errore librariorum transpositum puto. Hæc forte est Aphadoma Ptolemæi.

NOTITIA.

DVX MESOPOTAMIAE

CVM INSIGNIBVS.

N O T I T I A.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Mesopotamiæ.

Quites Scutarij Illyriciani Amidæ.

Equites Promoti Illyriciani Resaui, Theodosiopoli.

Equites Ducatores Illyriciani primi Ducatores Amidæ.

Equites Felices Honoriani Illyriciani Constantinæ.

Equites Sagittarij indigenæ Arabanenses Carrhæ.

Equites Scutarij indigenę Pafenses Assaræ.

Equites Sagittarii indigenę Thilbithenses Thilbisinę.

Equites Sagittarii indigenæ Thannuri.

Præfecturæ Legionis primæ Parthicę, Nisibenæ Constantinæ.

Præfecturę Legionis secūdę Parthicę Cephę.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala secunda noua Ægyptiorum Chartæ.

Ala Octaua Flauia Francorum Ripaltæ.

Ala quintadecima Flauia Carduenorum Caini.

Cohors quinquagenaria Arabum Bethallahę.

Cohors quartadecima Valerię Zabdenorum Maiocariti.

Officium autem habet ita.

Principem de Schola agentium in rebus.

Numerarios & adiutores eorum.

Commentariensem.

Adiutorem.

A libellis siue subscribendarium.

Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE DVCE MESOPOTAMIÆ viro Spectabili.

CAP. CXLIX.

Esopotamiam inter Tygrim & Euphratem iacere notissimum est, vnde nomen obtinuit, olim Adiabene dicta, vt ait Stephanus. Constantino imperante Aurelius Dux Mesopotamiæ fuit *l. 1. C. de eunuchis.* mox Cassianus. *Marcellin. lib.* 16. 18. 25. deinde Vrbitius: *Marcellin lib.* 30. Sub Gratiano Toriobandus, *l. 2. C. quæ res vendi non poss.* Hic Dux librum, & codicillos, vt alij pro insignibus gestabat. Idémque habebat officium, quod à Principe & Duce, vt aliorū Ducum, in scrinio libellorum probabatur, *d. l. vlt. C. de diuers. off.* sed propria eius insignia sunt, regio inter Tigrim, & Euphratem flumina iacens, & XIII. oppidorum imagines, quorum octo intra Mesopotamiam clauduntur, tria vltra Tigrim, & duo citra Euphratem visuotur: alia duo forte ob breuitatem prætermittuntur. Itaque XV. erant huius Ducis præsidia, quæ VIII. equitum turmis constabant, aliis III. Legionibus II. cohortibus item II. quæ efficere poterant circiter mille equites, & peditum 3000. Militum verò copiæ ex maiore Laterculo per illa dispositæ sunt istæ.

1 EQVITES SCVTARII Illyriciani Amidæ degebant, vltra Tygrim. Amidam à Iustiniano nouo muro munitam fuisse Procopius, *lib. 2. de ædifi. Iustin.* scribit. De hac ita Ammianus Marcellinus *lib.* 18. & 19. in ipso Amidæ meditullio sub arce Fōs diues exundat, potabilis quidem, sed vaporatis æstibus nonnunquam fœtens, cuius oppidi præsidio erat semper quinta Parthica legio destinata cum indigenarum turma non contemnenda, eius & Procopius *lib. 1. belli Persici*, alibi meminit. Supra sub Duce Syriæ legitur Amudæ, quam dirutam Constantinus ampliauit, ac Constantiam vocauit, eam etiam Emetam nuncupari Zonaras scribit, *in Basilio Porphirogenneta.*

2 EQVITES PROMOTI Illyriciani Resaui Theodosio polo excubabant. Ressu ciuitatem Medię ponit Ptolemæus, quæ post à Theodosio, qui eam instaurauit, nomen habuit. Hanc prope flumen Aborram vltra Tygrim à Theodosio extructam, & Anastasio instauratam fuisse Procopius *lib. 2. de ædif. Iust.* ait, & semidirutam à Iustiniano restitutam, ipse in Armenia collocat, *Nouel.* 31. §. 1. Resam legit vetustus codex.

3 EQVITES DVCATORES Illyriciani primi Ducatores dicti, à Ducatu, sub quo forte erant educati, aut illi diu seruierant. Ducatus enim est ipsius Ducis dignitas: Tranquillus, *in Nerone*, Priuignum, inquit Ruffum Crispinum Poppea natum, impuberem adhuc, quia ferebatur Ducatus, & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, seruis ipsius demandauit. Vopiscus in Aureliano, Habuit multos Ducatus, multos Tribunatus: & Lampridius Heliogabalū præpositnras, ducatus, officiáque palatina vendidisse scribit. Sed generaliter pro qualibet militum præfectura ponitur, & præfecti Ductores vocantur. Hi primi sont vocati, quia ante alios, & ipsos Ducatores appellatos sunt instituti. Amidæ excubabant, quā à superiore diuersam Notitia repræsentat: duplicem in Mesopotamia Amidam statuens.

4 EQVITES FOELICES Honoriani Illyriciani degebant, Constantinæ à Constantino dictæ, quæ in ipsa est Mesopotamia. Ammianus *lib.* 18. Cōstantiam appellat, quam, inquit olim perquam breuem Cæsar etiam tum Constantinus turribus circumdedit amplis & mœnibus, locatoque ibi conditorio muralium tormentorum fecit hostibus formidatam, suoque nomine voluit appellari. Mesopotamiæ plana despectat, Nymphæo amni vicina. Hæc ille. Procopius *lib. 1. de bello Persico*, corruptè Constantianam pro Constantina legit. Alia est Constaotina à Constantino condita, vbi Constantinus, *in l. 1. C. Th. si quis pecun. conflau.* & Valentinianus, *in l. 9. C. Th. de suscep. & arcar.* ac Gratianus, *in l. 15. C. Theod. de nauicul.* iura condiderunt. Hanc etiam Iustioianus muro, turribúsque muniuit, & aquis iostruxit, *Proc. lib. 2. de ædific. Iustin.* Aliæ fuêre Constantinæ, vna Circensium appellata, ad quorum ordinem seu curiam Constā-

tius A-

tius A. scribit *in l. 29. C. Th. de decurio.* ita sub præcedenti Duce Cirtesium vocatur: alia Nisibena nuncupatur, de qua infrà: Alia in Phœnicia, quam Christianam pietatem secutam à se Constantiam Constantinus denominauit. *Sozomen. libr. 2. cap. 4. ad finem.*

5 Eqvites Sagittarii Indigenæ Arabanenses populi Arabiæ fœlicis, qui Ptolemæo sunt Arabanitæ Chartæ residebant: hia etiam appellat Marcellinus *lib.* 25. Egressi, inquit, exinde proxima nocte Chartā occupauimus, Zosimus Charras nominat, quod oppidum, ait, Romanos ab Assyriis disterminare, vrbs est, in quam sacræ literæ narrant Tharam cum Abraam filio ex Chaldæa profectum & inde à Domino iussum Abraam exire, *Genes. 11. &* 12. D. Hieronymus *de locis Hebr.* ciuitas est, inquit, Mesopotamiæ trans Edessam quæ vsq; hodie Charta dicitur, vbi Romanus cęsus est exercitus, & Crassus Dux captus, id sentit, & Lucanus *in Crasso*, illo carmine, *Assyrius Latio maculauit sanguine Charras.* Vnde salsum est, quod Cedrenus à Caro Imperatore eam conditam, & ab ipso appellatam fuisse scribit. Stephanus refert Charras vrbem Mesopotamiæ, à Charra fluuio Syriç vocati. Eius etiā meminit Marcellinus *lib.* 18. Hoc oppidum Iustinianus muniuit, vt ait Procopius *lib. 1. de æd. fic. Iustin.* Auctor est Eutropius, Galerium Maximianū à Narseo inter Callinicum & Charras prælio fusum. In manuscriptis est Mephana Cartha. Mepha est metropolis in Arabia fœlici.

6 Eqvites Scvtarii Indigenæ Paphenses à Papho Cypri oppido vbi diu morati fuerant: sed scribendum esset, Paphienses. Assaræ statiua habebant. Stephanus Asseram vrbem Chalcidęorum esse scribit.

7 Eqvites Sagittarii Indigenæ Thilbithenses. Thilbisinæ habitabant Thilbin in Albania collocat Ptolemæus: sed hi à loco Mesopotamiæ vbi morabantur, sunt nominati.

8 Eqvites Sagittarii Indigenæ Thannuri manebant, ea fortè est, quam Zosimus *lib.* 3. Tumaram appellat. Hæc omnia sunt Mesopotamiæ loca, quorum plura à posterioribus Principibus sunt ædificata.

1 Præfectvs Legionis Primæ Parthicæ, incolebat Nisibenam Constātinam, prope Nisibin, quæ in sacris literis Niniue appellatur, est vltra Tygrim, ait Stephanus, significat lingua Phœnicia lapides congestos, secundùm alios columnas. D. Hieronymus *de locis Hebraicis*, dicit hanc fuisse vrbem regni Nemrod in Babylune, Achad dictam, postea Nisibi vocatam, & à Lucullo quondam Romano Consule obsessam, captámque, & ante paucos, inquit, annos, à Iouiano Imperatore Persis traditam. Eius meminit Honorius A. *in l. 4. C. de commer. & mercat.* dum vltra Nisibim merces ad Barbaros portari prohiberet. Hæc Constantina non longè à superiore ponitur: In aliis codicibus legitur Constantinæ, & ita oppidi imagini inscriptum habent omnes codices. Constantinus portum Gazę in Palæstina ob desertam superstitionem, & pietatem Christianam apprehensam à Constantino filio Cōstantiam vocauit, *Sozomen. lib. 2. c. 4. ad fin.* idem fortè huic euenit. Legio prima Parthica, & sequens, sub Magistris militum non reperiuntur. Inuentas à Seuero Dion *lib* 55. scribit, & primam ac tertiā Parthicam, & in Mesopotamia constitutas, Marcellinus lib. 20. primam Parthicam; & primam Flauiam in Mesopotamia fuisse scribit.

2 Præfectvs Legionis Secvndæ Parthicæ excubabat Cephæ, qui locus est cis Euphratem. Hanc legionē cum duabus aliis ad Bezabdem munimentum locatas fuisse Marcellinus *lib.* 20. scribit: ad cuius, inquit, tutelam tres legiones sunt deputatæ, secunda Flauia, secunda Armeniaca, & Parthica item secunda, cum sagittariis multis Zabdicenis, in quorum solo, tunc nobis obtemperantibus, hoc municipium est positum.

QVI VERO DE MINORE LAtereulo emittebantur, ita dispositæ erant.

1 Ala Secvnda noua Ægyptiorum manebat Carthæ, de qua supra.

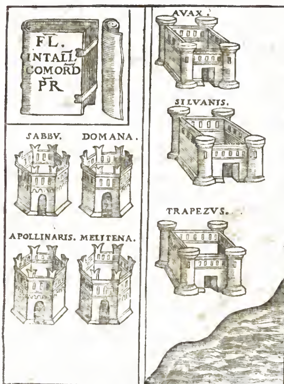
4 Ala VIII. Flavia Francorum, morabatur Ripalthæ cis Euphratem. De Francis supra dictum fuit.

3 Ala XV. Flavia Carduenorum, populi sunt Mesopotamiæ, quos cum aliis tribus, & quindecim castellis à Iouiano Persis turpiter traditos Zosimus *lib.* 3. scribit, ex quibus hæc ala est desumpta Alij sunt Carduem Thraciæ populi in Chersonesso. Hæc ala degebat Caini in ipsa Mesopotamia.

2 Cohors XIIII. Valeriç Zabdenorum, Maiocariti residebat, Marcellinus Maiocarire libro 18. ad fin. vocat Zabidam in Arabia fœlici Stephanus ponit, vnde hi sunt contracti, quare legendum esset Zabidonorum. Marcellinus *libr.* 20. Zabdicenos quosdam milites sagittarios appellat ex Zabdicenis populis contractos, quos & ipsos Zosimus *in* 3. à Iouiano, Regi Persarum pace turpiter facta, traditos memorat. Neqne hoc, neque proximè precedens oppidum est depictum, cętera verò representantur: inter quę Apadna, nullum militem habet, quod sub Ducis superioris tutela esset, vt supra est visum. Hi sunt VI. Duces Orientis, nunc sequitur Dux Armeniæ.

NOTITIA.

DVX ARMENIAE CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Armeniæ.

Equites Sagittarij Sabu.
Equites Sagittarij Domanæ.
Præfecturæ Legionis quintædecimæ Apollinaris Satalæ.
Præfecturæ Legionis duodecimæ Fulmineæ, Militenæ.

In Ponto.

Præfecturæ Legionis primæ Ponticæ, Trapezunte.
Ala Rizena, Delearizæ.
Ala Theodosiana apud Auaxam.
Ala Felix Theodosiana, Syluanis.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

Ala prima Augusta Colonorum, Chiacæ.
Ala Auriana, Dascusæ.
Ala prima Vlpia Dacorum Suissæ.
Ala secunda Gallorum Ælianæ.
Ala Castello Tablariensi constituta.
Ala prima Prætorica nuper constituta.
Cohors tertia Vlpia milliaria Petræorum Meticæ.
Cohors quarta Rhetorum Analibæ.
Cohors milliaria Bosporiana Atauracæ.
Cohors milliaria Germanorum Sisilæ.

Ala

Ala prima Ioula Felix Chaszanicæ.
Ala prima Felix Theodosiana Pithiæ.
Cohors prima Theodosiana Valentiæ.
Cohors Apuleia ciuium Romanorum Yssiporto.
Cohors prima Lepidiana Cænæ Parembolę.
Cohors prima Claudia Equitata Sebastopoli.
Cohors secunda Valentiniana Zigannæ.
Cohors Mochoræ.
Officium autem habet ita.
Principem de Schola Agentium in rebus.
Numerarios,& Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue subscribendarium.
Exceptores,& cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE DVCE ARMENIÆ.

CAP. CL.

IN vtraque Armenia Pōto attributa vnum Ducem militibus præfuisse præter Notitiam Leo A.ad Erithrium P.P. *l.vltim.C.de diuers.offic.* & Arcadius ad Rimisteum *in l.57.C.Th.de cursu publ.* scribunt. Is Comes postea est dictus, *l.vlt.C.de offic. Magist.milit.* Iustinianus Maiorem Armeniam, interiorem vocat, quæ & prima dicitur: Minorem verò, secúdam, ab Armeno Rhodio dictam, Stephanus scribit. Hic eadem quæ alij Duces, officium, & insignia, librú, & codicillos habebat, præterea septem castrorum typos, præter alia XVIII. qui hîc non delineantur. Itaque Armenia XXV. præsidia continebat, à duabus Equitum turmis, alis X. legionibus tribus, & cohortib. X. defensa, quæ poterant efficere circiter Equitum 1100. peditum fermè octo millia. Ptolemæus & ipse tres legionum præfecturas in limitibus Armeniæ statuit, sed in locis ab his, qui hic nominantur, diuersis. Ex munitionibus his descriptis, tres sunt quadratę cum rotundis turribus in angulis, quæ supra murum eminent: vnde formam veterum munitionum hîc spectare licet. Cùm verò Persę fines Romani Imperij ingressi, veteres limites turbassent, Iustinianus, per Belisarium strenuum Ducem, illis magnis prœliis fusis, non solùm pristinos Imperij fines recepit, sed etiam protulit, & nouos in finibus Barbarorum statuit, ac proprium Magistrum militum Ponto Polemoniaco, & vtrique Armeniæ, aliisque gentibus subactis præfecit, *l.vlt.C.de offic.Magist.milit.* Mox quattuor Armeniis constitutis, *Nouell.31.* tertiæ Comitem imposuit, qui nō tantùm populis, sed etiam militibus imperaret. Noster hic Dux Armeniæ in Ponto, qui attuor præsidiis præerat: sub quo sequentes de maiore Laterculo emissi milites Armeniam tuebantur.

1 Equites SAGITTARII excubabant Sabu. Sabus Itinerarium appellat.

2 EQVITES SAGITTARII degebant Domanæ: hanc in Armeniā minore collocat Ptolemæus: huius etiam & sequētium Itinerarium meminit, Marcellinus *libr.33.* Dauanam appellat, vbi castra præsidiaria fuisse scribit.

1 PRÆFECTVRÆ Legionis XV. Apollinaris tribunus Satalæ manebat: Hæc est vrbs Armeniæ, ait Stephanus, cuius & Iustinianus meminit *in d.Nouel.31.* Duæ in Marmatia fuerāt Apollinis ciuitates, Magna, & Parua: quarum ex altera hanc legionem contractam fuisse credo & Apollinarem vocatā. Apolloniam vocat Dion *l.b.55.* quam ait in Cappadocia excubasse, & à Vespasiano institutam, & inde in Pannoniam ac demum Satalam traductam, eam in prima Armenia Iustinianus statuit, *d.Nou.31.* Nulla legionum huius Ducis apud Magistros militum fuisse reperitur.

2 PRÆFECTVRÆ Legionis XII. Fulmineæ tribunus Militenæ statiua habebat. Hāc quoque ab Augusto institutam, & à Vespasiano in Cappadocia locatam Dion *lib.55.* memorat, quę etsi Fulminatrix est vocata, iustius tamen hoc nomine M.Antonino imperante est appellata, vt aliàs explicui. Ex qua quatuor milites martyrio coronatos Procopius, *Orosius lib.6.c.15.Tertull.ad Scap.& in Apologetico, Eusebius in Chron.& lib.5.c.5.Metaphra.9.Ianu.* scribit, loquens enim de Irenæi martyris templo ab eodem Iustiniano condito ait, Ibi reconditæ sunt reliquiæ iam olim virorum sanctorum quattuor, qui Romani milites in XII. legione erant descripti, quæ in vrbe secundæ Armeniæ metropoli Melitenæ quondā fuerat constituta. Hæc ille. Eam vrbem antiquam insignémque in fœlici solo, & cœlo non longè à flumine Euphrate in tertia Armenia, seu minore Iustinianus *in d.Nou.31.* ponit, Marcellinus *libr.19.& 20.* Melitenam, inquit, minoris Armenię oppidum venimus, De hac ita Procopius *lib.3. de ædific.Iustinian.* Erat locus in Armenia non longè ab Euphrate, in quo præsidium Romanorum militum constitutum fuerat: locus is Melitenæ: Præsidium verò illud legio vocabatur. Illic fortè munitionem quadratā in terra plana Romani quondā ædificarunt. At cum Traiano Romano Imperatori commodum videretur, in vrbem munitam locus cessit: fuitque ea metropolis genti constituta. Procedente verò tempore creuit vrbs Melitenorum: ac ciuium multitudine abundauit, itaque cùm intra murum habitare non possent, quia breuiore spacio conclusa erat, in campo illi proximo domos ædificarunt, templáque sibi ipsis fecerūt, Præfectorúmque diuersoria, ac forum aliáque quę sunt vrbium insignia, plateas, porticus, balneas, ac theatra, & si quid aliud, ad magnæ vrbis ornatum, pertinet: atque hoc pacto contigit Melitenem muris, munitionibus, turribúsque carere. Verùm Anastasius Imperator, eam totam mœnib. circundare cœpit, sed voluntate nondum perfecta, in fata concessit. Imperator autem Iustinianus illam ex omni parte muro cinxit, effecitque vt Melitene, magnum esset Armeniæ munimentum, simul & ornamentum. Hæc ille. Aliam Melitenem in Cappadocia, Stephanus ponit.

QVÆ VERO SEQVVNTVR COPIÆ IN PONTO DEGEBANT.

Notitia sub Duce Armeniæ pōtum ponit, sed Leo A. vtrique, Armeniæ, & vtrique Ponto, proprios Duces postea dedit, *l.vlt.& vlt.C.de diuers.offic.* antea ergo hi ex maiore latereulo emissi in Ponto excubabant.

3 PRÆFECTVRÆ LEGIONIS Primæ Ponticæ, statio erat Trapezunti. Hanc Ponti Polemoniaci vrbem fuisse, Iustinianus memorat, sed ipse quat-

tuor constituens Armeniis, hanc primam fecit, *d. Nouell.31.* fuit insignis ciuitas, ac eruditos viros edidit, inter quos Georgium T. apezűtium. Stephanus eam in Ponto Euxino. Sinopensium coloniam esse tradit: ibi ea buxo mel graue olens fluere, Aristoteles scribit, *de admirabilibus audit.* quod comedentes in furorem agit: epilepticos verò sanat.

1 Ala Rizena, Dalcarizæ habitabat, ea Risana Illyridis oppidum, nunc Rudine dicto hęc ala est contracta, vel potius ex Rizeo loco, post Trapezuntiorum fines, vt ait Procopius *lib 3. de adific. Iustinian.* quem Iustinianus muniit. Dalcariza ignobile oppidum fuisse puto, quia inter vrbes Ponti à Iustiniano *Nouel.28.* recensitas omittitur. In manuscriptis, quos mendosos puto, pro vna, duæ alæ ponuntur, videlicet ala Rizena, & ala Dalcariza. vetustus codex legit, Alcadeariza.

2 Ala Theodosiana, Auaaam tuebatur.

3 Ala Foelix Theodosiana, Syluanis residebat. In recensendis Ponti ciuitatibus, hæ à Iustiniano prætermittuntur, vel tanquam castra ignobilia, vel quia tunc erant deleta.

Quæ de Minore Vero Laterculo Emittebantur Alæ, Et Cohortas Sequuntur. Hæ tam in ponto quàm Armenia residebant.

Ala I. Augusta Colonorum Chiaeę statiua habebat: Huius meminit Itinerarium, & sequentium. Aliud huius nominis oppidum, est in Sicilia Ptolemæo. Hæc ala ex oppido Colonia est desumpta, quod in prima Armenia fuisse, Iustinianus memorat *in d. Nouel.13.*

4 Ala Auriana, Auria oppidum est Hispanię, vnde hæc ala est collecta, Dascusæ morabatur, Dascutam Ptolemæus vocat, in Armenia minore. Orosius *lib.1.* non longè à fonte Euphratis in finib. Cappadociæ & Armeniæ ponit.

5 Ala I. Vlpia Dacorum ea Dacis ab Vlpio oppido contracta, Suisæ excubabat: Suissam Itinerarium appellat.

6 Ala II. Gallorum, Æliane habitabat.

7 Ala Castello Tablariensi constituta: Hæc ala nomine caret, nisi Tablariensis vocetur.

8 Ala I. Prætorica nuper constituta: fortè legendum Prætoria, ab Augusta Prætoria. Huic oppidi nomen deest, quòd nuper constituta nondum ad certum locum esset destinata: vel Prætoria locus præsidij vocatur.

1 Cohors III. Vlpia Milliaria Prętorum, statiua habebat Metitæ. Petræorum ciuitas fuit Lazicæ regionis, prope Polemoniacum Pontum, postea à Iustiniano vrbs facta, & ab eo Iustinianea appellata, quam ipse in Ponto ponit, *Nouell.28 §.1.* Ptolemæus in Armenia minore, sub Lauiniensi præfectura locat, quæ diuersitas, ex variis prouinciarum diuisionibus per tempora factis prouenit. cur Milliaria cohors vocetur, supra est dictum. Vetustus codex hic & infra legit Miliaria.

2 Cohors IIII. Rhetorum morabatur Analibæ: Analibam vocat Ptolemęus, est & ipsa in Armenia minore. Ea Retiis sumpta est hæc cohors.

3 Cohors Miliaria Bosphoriana: lego Bosphorana, ex populis Bosphoranis, suprà Bosphorū Cimerium lecta: excubabat Arauracæ in Armenia minore. Præfecturas limitum Arauenæ, seu iuxta Euphratem, Ptolemæus recenset, quæ fortè sunt istæ, sed mutata sunt nomina.

3 Cohors Miliaria Germonorum, residebat Sisilæ: Sisilisas vocat Procopius *lib.3. de adif. Iustin.*

9 Ala I. Iouia Fœlia Chazanicæ morabatur.

10 Ala I Fœlia Theodosiana, degebat Pithię. Pitium Iustinianus Polemoniaci Ponti castrum non ciuitatem fuisse dicit, *in Nou.28.* in Caria ponit Stephanus Pitium.

5 Cohors I. Theodosiana, manebat Valentiæ, à Valente dictæ, qui eam ædificauit.

6 Cohors Apuleia Ciuium Romanorum, Ysiporto morabatur: Hanc cohortem ea Apulo Dacię oppido contractam puto, quæ Colonia ciuium Romanorum fuit à Traiano deducta. *l. 1. ad fin. ff. de censib.* & ideo ciues Rumanos se vocant: In manuscriptis est Apuleta.

7 Cohors I. Lepidiana, incolebat locum Cœnæ Parembolæ dictum: fortè à Regio Lepidi extracta. Cœna Parembola est communis tentoriorum ordo consertus, & continuata series, ex metatione castrensi constans, de quo Suidas, *κοινὴν* enim Græci commmunem vocant.

8 Cohors I. Claudia Equitata, habitabat Sebastopoli, idem est quod Augusta ciuitas. Polemoniaci Ponti castrum quondam fuisse Iustinianus refert *Nouell.28.* Postea mutata prouinciarū forma Armeniæ secundæ vrbem fuisse memorat, *Nouell. 31.* Stephanus olim Dioscuriam appellatam esse scribit, à Castore & Polluce, qui Dioscuri, id est Iouis filij dicebantur, & simul cum Iasone Pontum sunt ingressi, teste Trogo *lib. 1.* Nunc, inquit, Sebastiam appellant in Armenia oppidum. Procopius *lib.3. de adif. Iustin.* antea castello cum præsidio fuisse dicit, quod Iustinianus muro circundatum incapugnabile, & ædificiis exornatum vrbem pulchritudine & magnitudine fecit.

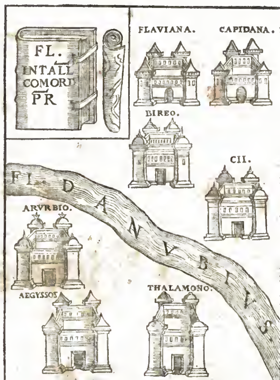
9 Cohors II. Valentiniana, Zigannæ excubabat, Ziganæ, per simplex n, Itinerarium scribit, in Ponto est sita.

10 Cohors Mochoræ statiua habebat, qui locus est Armeniæ. Mochuram Arabię Fœlicis vrbem esse Ptolemæus scribit, vnde Mochurutæ. Cohortis nomen deest. Hęc loca & plura ex superioribus, Iustinianus in recensendis Armeniæ vrbib. prętermittit: vnde aut ignobilia castra erant, aut tunc diruta. Hęc de Duce Ponti. Nunc duo Thraciarū sequūtur.

DE

NOTITIA.

DVX SCYTHIAE CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Scythiæ.

VNEVS equitum Scutariorum Sacidauæ.
Cuneus equitum Solensium Capidauæ.
Cuneus equitum Stablesianorum Cij.
Cuneus equitum Stablesianorum Bireo.
Cuneus equitum Catafractariorum Arubio.
Cuneus equitum Armigerorum Ægysso.
Cuneus equitum Arcadum Talamodio.

Auxiliares.

Milites Nauclarij Flauianæ.
Milites Superuentores Axiupoli.
Milites Scythici Carso.
Milites secundi Constantini Trosmis.
Milites Scythici Dirigothia.
Milites primi Constantini Nouioduno.
Milites quinti Constantini Salsouia.
Milites primi Gratianenses Gratiana.

Item Legiones Riparienses.

Præfecturæ Legionis secundæ Herculianæ Trosimis.

Præfecturæ Ripæ Legionis secundæ Herculis, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Axiupoli.

Præfecturæ Legionis Herculiæ, Cohortis quintæ Pedaturæ inferiotis Trosmis.

Præfecturæ Legionis primæ Iouiæ Nouioduno.

Præfecturæ Ripæ Legionis primæ Iouię, Cohortis quintæ Pedaturæ superioris Nouioduno.

Præfecturæ Ripæ Legionis primæ Iouiæ, Cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Aecisso.

Præfecturæ Ripæ Legionis primæ Iouiæ Cohortis secundæ Herculiæ, Musculorum Scythicorum & Classis in Platypegiis.

Officium autem habet ita.

Principem de eodem Officio, qui completa militia adorat Protectorem.

Numerarios, & Adiutores eorum.

Commentariensem.

Adiutorem.

A libellis siue subscribendarium.

Exceptores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM.

DE SPECTABILI DVCE Scythiæ.

CAP. CLI.

SCYTHIA ab ortu habet Seres, & Sarmatiam Asiaticam, ab Occasu alios Sarmatas Europæos: à Meridie Sacos, & Sogdianos, à Septentrione, terram incognitam, vulgò Tartariam vocatam. Secatur per medium, ab Imano monte, & Tanai fluuio: Sed hic Scythia accipitur, quæ est vltra Danubium, supra Mysiam inferiorem, & extenditur per oram maris Euxini, circa paludem Meotidem, qua Danubius Pontum Euxinum ingreditur, vt dictum est in Vicario Thraciæ. Imperante Valeriano Vopiscus *in Aureliano*, Amulium Saturninum Scythici limitis Ducem fuisse scribit. Is eadem, quæ alij Duces, habent insignia, Librum scilicet, & codicillos conuolutos, cum septem munitionibus suæ prouinciæ, omnibus quadratis, & turribus in angulis, item quadratis, quas Danubius interfluit. Præter hæc alia quindecim erant oppida, quorum imago non cernitur: Itaque fuêre huius limitis XXII. præsidia, à septem equitum cuneis, & VIII. numeris militum, & VIII. legionibus, aut partibus legionum defensa: omnes simul ad 700. equites, & nouem millia peditum officio præerant.

Officium habet ita, Principem de eodem officio, qui completa militia adorabat, id est, salutabat Protectorem, sed fortè legendum Principem, vel, Purpuram inter Protectores, quia solus Princeps non alij adorabantur, *l. à. C. de fabri. cens. l. 1. C. de silentiar. l. 1. C. de Comitib. & tribun. scholar.* Præterea cùm plurés essent Protectores, non diceret Protectorem in singulari, quia de quo loqueretur, non constaret. Simile priuilegium datur Apparitoribus P. Vrb. vt singulis annis adorent sacram purpuram, *l. 1. C. de apparitor. præf. vrb.* & cornicularijs P. Prætorio, non aliis, *dict. l. 1.* Habet Dux Scythiæ & Numerarios ac adiutores eorum, Commentariensem, Adiutorem, à libellis, siue subscribendarium, Exceptores, & cæteros officiales, quemadmodum & alij Duces, qui omnes sunt probandi codicillis à scriniariis libellorum conscriptis, & à Principe, mox Duce subscriptis, *dict. l. vlt. C. de diuers. offic.* Ad hos inter cætera spectabat onus exornandæ classis Istricæ, nauium 125. vt quotannis pro septima parte renouaretur, *l. 1. C. Theo. de lusoriis Danubij.* Quod etiam Magistri militum per Thracias, qui hanc regionem tuebatur, munus erat. Hæ Ducis Scythiæ copiæ, in prædictis castris excubabant.

1 CVNEVS EQVITVM Scutariorum, statiua habebat Sacidauæ, quam citra ripam Danubij, in Mysia inferiore Ptolemæus collocat. Huius & sequentium, Itinerarium meminit. Hoc oppidum depictum non reperitur, subsequente enim Duce Mœsiæ secundæ in alio cuneo equitum rectius repræsentatur.

2 CVNEVS EQVITVM Solēsium, Capidauæ morabatur: Mysiæ inferioris vrbs est Itinerario. Solenses à Soli Ciliciæ oppido dicti, quod Solon, inquit Suidas, ædificauit: postea Pompeiopolis est vocatū, quia Pompeius Piratas, quos seruauerat, eò transtulit: Alius Cuneus equitum Solensium militabat cum Duce Mœsiæ secundæ. Hi sub nullo Magistro reperiuntur.

3 CVNEVS EQVITVM Stablesianorum, degebat Cij: in Mysia inferiore ad Danubium hoc oppidum ponit Itinerarium. Hic Cuneus est vnus ex X. Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem, qui Equites secundi Stablesiani dicebantur, quorum pars Comiti Ægypti inseruiebat, & duo Cunei huic Duci: vnde Vexillationes in Cuneos diuisas fuisse apparet.

4 CVNEVS EQVITVM Stablesianorum præerat Biroe. Hęc omnia sunt loca vltra Danubium, Biroe legitur in Itinerario, apud quod hęc oppida nominantur.

5 CVNEVS EQVITVM Cataphractariorum, Arrubio residebat, citra Danubium: Arrubio, scribit Itinerarium. Hic, & sequentes erant ex X. Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem, aut ex V. palatinis Magistri Præsentalis, quorum Cunei etiam Duci Mœsiæ inseruiebant.

6 CVNEVS EQVITVM Armigerorum, habitabat in Ægysso: Ægysso apud Itinerarium.

7 CVNEVS EQVITVM Arcadum, manebat in Talamonio, qui locus est citra Danubium. Telamonem vrbem, in Tyrrhena fuisse Stephanus scribit. Hic etiam erat pars vnius ex V. Vexillationibus palatinis Magistri militum Præsentalis.

Auxiliares verò hi erant.

1 MILITES Nauclarij, degebant Flauię trans Danubium, fortè, quod naues 125. Classis Danubij sequerentur, & tuerentur, nauclarij sunt vocati: Erant & milites tertij Nauclarij, subsequenti Duce Mœsiæ secundæ.

2 MILITES Superuentores, habitabant Axiupoli, vrbs in Troglodytis secundùm Danubium, citra Axium Macedoniæ fluuium, in sinum Thermaicum erumpentem, inquit Ptolemæus, vnde Axiupolis, id est, Axij ciuitas. Axium olim Bardarium, dictum

ctum vult Zonaras in Basilio Porphyrogêneta. Repentinum verò hostis aduentum vocat superuentum Vegetius *lib.*19.& subiungit. Globus autem dicitur, qui à sua acie separatus vagos superueniens incursat hostes. Hi ergo ab aliis separati, quod repentina incursione hostes inuaderent, Superuentores potuerunt appellari, sicut & Præuentores, quorum infrà fiet mentio, qui hostes præueniebant, & eos turbabant, vel ante ipsos locum castris opportunum præoccupabant. Horum meminit Marcellinus, Tricesimani, inquit, Decimique Fortenses, Superuentores,& præuentores, cum Æmiliano iam Comite, quos Tyrones, tum etiam Nouellos, hortante adhuc memoratam protectore erupisse Singara, Persasque fusos in Samnium retulimus trucidasse quàm plures. Manuscriptus legit, Milites superuentorum, auxiliares erant, nec cohortis, vel legionis formam habentes, quorum numerus sciri nequit.

3 Militas Scythici in Carsu morabantur, Carseum vocat Itinerarium, Ptolemæus citra Danubium ad ripam pôit. Horum auxiliarium meminit Marcellinus *libr.*20. loquens de Constantio, Auxilia, inquit, Scytharum poscebat mercede vel gratia.

4 Militas Secundi Constantini statiua habebant Trosmis, Trismas habet Ptolemæus, citra Danubium ad eiusa ripam. Legionem primam Iouianam Scythicam Itinerarium hic collocat, quæ legio Antoninis imperantibus nondum erat, quare aut Itinerarium non est Antonini, aut plura illi volumini à posterioribus addita fuêre. Videndum, an pro Trosmis legendum sit Tomis, De qua ita Sozomen. *lib.*6.*cap.*21. Scythia multas quidem vrbes, pagos, & castella, sed principatum obtinuit Tomis, quæ est vrbs magna & opulenta prope mare sita ad læuam, cùm quis ad pontum Euxinum nauigat. Vetus consuetudo est, quæ ibi etiamnum seruatur, vt vnus Episcopus totius illius gentis ecclesiis præsit.

5 Milites Scythici incolebant Dirigothiam, Dimiguthia est apud Itinerarium, Diuogeria apud Ptolemæum.

6 Milites Primi Constantiana, insidebant Nouioduno, id ponit Ptolemæus citra Danubium, secundum eius ripam. Nouiodunum etiam est in Pânonia in Occidente, quod ab hoc diuersum esse videtur nisi vtriusque Imperij Duces, ad hoc oppidum castra coniunxissent: prope enim eius fines erant. Dunum est Mœsiæ secundæ ciuitas, hoc verò Nouimdunum, alibi Nebiodunum vocatur, *l.*1.C. *de vestibus holober.* sed Noniodunum Marcellus appellat *lib.*27. Per Nouiodunum, ait, nauibus ad transmittendum amnem connexis, Greutungos bellicosam gentem aggressus est: Ibi Valens aliqua iura condidit, *l.*4.*C. de conuenien d. fisci debitorib.* Itinerarium Nouioduni legionem II. Herculeam locat. est & aliud Nouiodunum in Heluetiis, quod ab ipsis in Iulij Cęsaris inuidiam incensum fuisse Dion memorat.

7 Milites Quinti Constantiani, Salsouiæ manebant, cuius Itinerariū meminit: Erant ex XVIII. Auxiliis palatinis Magistri militum in præsenti.

8 Militas primi Gratianenses, Gratianam tenebant, vnde sunt appellati: Vrbs est in Illyricorū finibus, ait Procopius *libr.*2. *de bello Goth.* Aliqui putant esse Gradiscam.

Item Legiones Riparienses.

Riparienses dicti sunt, qui ad fluminum ripas castra habebant, quòd vt plurimùm in limitibus Imperij eueniebat. Gratianus A. *in l. cum supra* 14. *C. de re milit.* Cùm suprà virentes fluminum ripas ait omnis legionum multitudo consistit: nullus omnino immundo fimo sordidatis fluentis commune poculum polluat. Herodianus in 6. Romanorum castra, inquit, imposita fluminum ripis Imperij limites tuentur. Hinc castra Riparcolia Castrensiana, ab Arcadio sunt dicta *in l. contra* 14. *C. eod. tit.* Inde etiam Pannonia secunda & Dacia ripaiienses sunt dictæ à ripis fluminum, vbi milites castrametabantur, sic Castrensiani milites dicti, qui in castris Ripariensibus perpetuò excubabant. Quæ hac in regione Danubij ripam tuebantur, legiones erant numero septem.

1 Præfectvrae Legionis secundę Herculianæ, habitantis Troimis, seu Trismis, de quibus supra: Eundem enim locum auxilia secunda Constantiana incolebant. Hic tota legio non mansit, vt ex sequentibus constat, vnde forte cohortis numerus, aut nomen hic deest, vel pars legionis pro tota nominatur. Nulla legio huius D cis, sub Magistris militum reperitur: in vetusto codice, hic & in sequentibus legionum, præfectus.

2 Præfectvræ ripæ Legionis secundæ Herculiæ, cohortis quintæ pedaturæ inferioris, manentis Axiupoli: de qua supra. Pedaturam vocat pedationem seu munitionem ex aggeribus, & pedamentis factam ad ripam. Pedationem enim Columella *lib.* 4.*c.*12. pro fulcimento, quo pedamentis vinea sustinetur, accipit: Pedaturam ergo inferiorem intelligit, vbi stabat quinta cohors secundę legionis Herculię, non tota legio, cuius pars erat etiam Trosmis, vt in sequenti.

3 Præfectvræ Leginnis Herculiæ, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Trosmis commoranti, de qua in proximè præcedenti.

4 Præfectvra Legionis primæ Iouiæ Nouioduno insidebat, de quo supra, & hîc puto deficere cohortis numerum, quia tota hæc legio hic non residebat, sed per plura oppida sequentia erat diuisa,& fortè prima cohors, vel alia huius legionis hîc statiua habuit.

5 Præfectvræ Ripæ Legionis primæ Iouiæ cohortis quinta Pedaturæ superioris Nouioduno castra habentis. Hanc præfecturam vitio scriptoris duplicatam, & præcedentem, apud quam cohors deest, ex hac supplendam esse puto.

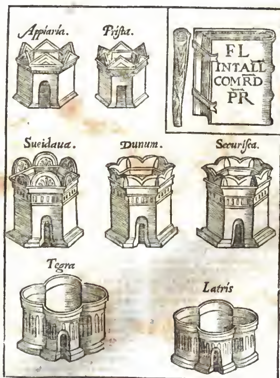
6 Præfectvræ Ripæ Legionis primæ Iouię, cohortis quintæ Pedaturæ inferioria Accisso, oportuit hanc quintam cohortem legionis primę Iouię diuisam fuisse, quia duobus in locis statuitur, aut alter numerus pro quinta substituendū.

7 Præfectvræ Ripæ Legionis primę Iouię, Cohortis secundæ Herculiæ Musculorum Scythicorum, & classis in Platipegiis, quæ vox Latinè sonat, latam plagam. Huius legionis cohors secunda Herculia est dicta, cùm legio Iouia cognominaretur,& præerat Musculis, id est minoribus machinis, quibus tectimilites fossas complanabant: Horum meminit Cęsar *libr.* 7. *belli Gallici*, & 8. *belli ciuilis.* Classis quoque stationem habebat Platyplagiis, qui locus erat ad Pōtum Euxinum, vbi stabat Classis 125. nauiū, quæ hoc ordine cura Ducis, & eius officij reparabatur XVII. quotannis nouæ fabrica-

bantur, ita vt per ſeptennium compleretur numerus nauium CXIX. ex illis XVII. quinque Iudiciariæ, decem Agrarienſes appellabantur, fortè, quod Iudices & Domini pro numero agrorum ad eas conſtruendas ſtipem conferrent. Luſoriæ hæ naues, ſeu rates vocabantur, *l.1.C.Theod. de luſor.Danub.* ita etiam appellat Marcellinus, & Vegetius *lib. 2.cap.1.* Claſſium, inquit, duo ſunt genera, vnum liburnarum, aliud Luſoriarum, Claſſibus enim maria vel flumina, peditibus colles, vrbes, plana, & arbuſta ſeruantur, & in fine operis eas per Danubium excurriſſe dicit: Itaque naues illæ annis ſeptem durabant, & quotannis pars renouata, Claſſem perpetuò integram conſeruabat. In Vrſini Codice mendosè legitur, Xyplatcypegiis.

NOTITIA.

DVX MOESIAE SECVNDÆ CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub diſpoſitione viri Spectabilis, Ducis Mæſiæ ſecundæ.

VNEVS equitum Scutariorum Securiſcæ.

Cuneus equitum Solenſium, Duno.

Cuneus equitum Scutariorum, Latris.

Cuneus equitum Armigerorum Sexagintapriſtræ.

Cuneus equitum ſecundorum Armigerorum Tegræ.

Cuneus equitum Scutariorum Appiariæ.

Cuneus equitum Stableſianorum Sucidauæ.

Auxiliares.

Milites præuentores, Anſamo.

Mili-

Milites Constantini, Trimammio.
Milites Dacisci, Mediolano.
Milites tertij Nauclarij, Appiariæ.
Milites Nouenses, Transmaticæ.
Milites primi Mœsiaci, Candidianæ.
Milites Mœsiaci, Teglicio.
Milites quarti Constantiani, Durostoro.
Milites Cimbriani, Cimbrianis.
Milites Nauclarij Altinenses, Altino.

Item Legiones Riparienses.

Præfecturæ Legionis primæ Italicæ Nouis.
Præfecturę Ripę Legionis primæ Italicæ, cohortis quintæ Pedaturæ superioris Nouis.
Præfecturæ Ripæ Legionis primæ Italicæ, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Sexagintapristæ.
Præfecturæ Legionis vndecimæ Claudiæ Durostoro.
Præfecturæ Legionis vndecimæ Claudiæ, cohortis quintæ Pedaturæ superioris Transmarisca.
Præfecturæ Ripæ Legionis vndecimæ Claudiæ, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris Transmariscæ.
Præfecturæ nauium Amnicarum & militum ibidem deputatorum.
Officium autem habet ita.
Principem de eodem Officio, qui completa militia adorat Protectorem.
Numerarios, & Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue subscribendarium.
Exceptores, & cæteros officiales.

Et quæ de minore Laterculo emittuntur.

In prouincia Rhodopa, Cohors quarta Gallorum Vlucitræ.
In prouincia Thracia Cohors prima Aureliana, sub radice Viamatæ.
Cohors tertia Valeria Baccarum Drasdeæ.

COMMENTARIVM.

CAP. CLII.

QVæ sunt inter Æmum montem, & Danubium Mœsiæ, seu Mysiæ. Prima, quæ superior, & secunda, quæ inferior vocatur, vt appellant codices manuscripti, & Iureconsulti *in l. apud hostes. ff. de captiu.* Quælibet proprium Ducem habebat, & vtrique eadem erant insignia, & officium, videlicet liber, & codicilli magistratus, prout in aliis Ducibus est visum. Vrsini codex, etsi turbata ostendit eorum insignia, Ducem tamen Mœsiæ primæ, Duci Mœsiæ secundæ, vt puto rectiùs præmittit. Ego verò impressi ordinem sequor: Prius vniuersę Illyrico, id est Mœsiis, & Daciæ, Thraciisq; vnus Dux præerat: sub Valeriano enim Vlpius Crinitus Illyricum protexit, auctor est Spartianus. Regillianum sub Gallieno Illyrici Ducem fuisse, & Marcellinus *lib. 18.* Valentinianus sub Constātio ex primicerio protectorum tribunum Ducis in Illyrico egisse: Postea verò separatim his prouinciis proprius Dux datus fuit: Theodosium enim, qui deinde imperauit, prima lanugine iuuenem, ducem Mœsiæ fuisse, idem Marcellinus *lib. 29. ad fin.* scribit, sed de qua Mœsia loquatur, non aperit. Mœsia secunda seu inferior ad Pontum Euxinum tendens, Bulgaria, seu Segitia nuncupatur. Eius Dux habebat imagines septem munitionum, quarum duæ contigua rotundáque habebant propugnacula, scilicet Tegra, & Lattis. Auxiliares in aliis XV. oppidis degebant, cum Legionibus & cohortibus. Itaque omnia erant XXII. quæ à septem cuneis equitum, decem auxiliarium peditum numeris, & cohortibus tribus, aliisque sex legionibus defendebantur. Septima cohors erat Classica: Omnes poterant esse equites 700. peditum circiter 8000. Hic Dux officium eodem modo habebat, quo dux Scythiæ, *d. l. 1. C. Th. de lusor. Danub.* reparandęque classis Mysiacę centum nauium, quę lusoriæ vocabantur, *d. l. 1. C. T. de lusor. Danub.* curam habebat. Huius Ducis de maiore laterculo hæ copiæ emittebantur.

1 CVNEVS Equitum Scutariorum, manebat Securisceæ, quam vetustate collapsam Iustinianus restituit. Procopius *lib. 4. de ædif. Iustin.* Post regionem, inquit, quam Burgum vocant, Securiscam castellum ædificauit Iustinianus, idque nouum fecit. Erant Scutarij ex VI. Vexillationibus Comitatensibus primi Magistri militum Præsentalis, & ex VI. alterius: Iidem seruiebant Comiti Ægypti Pelusij.

2 CVNEVS Equitum Solensium, Duno degebat, Alius Solensium Cuneus cum Duce Scythiæ merebat. Duno autem significabat collem, vt ait Goropius libro primo Gallicorum, & multa oppida in hanc vocem desinunt, vt Singidunum infra sub sequenti Duce Mœsiæ primæ, & Segedunum sub Duce Britanniarum.

3 CVNEVS Equitum Scutariorum Latris statiua habebat, hi & sequentes sunt ex VII. Vexillationib. Comitatensibus primi Magistri militum Præsentalis, aut ex X. Magistri militum per Orientem, quorū duo Cunei, alter cum Duce Scythiæ, alter cum Duce Ægypti militabat. Manuscripti pro Latris, mendosè habent, latius. Latrū enim Mœsię flumen fuisse Iornandes *de reb. Geticis* scribit: Ventus, inquit, Nicopolim accessit, quæ iuxta Latrum fluuium est ciuitas notissima: Hinc denominatum est oppidum Latris, vbi hic Cuneus residebat, & secundum fluuium Latrum castrametabatur.

4 CVNEVS Equitum Armigerorū Sexaginta pristæ morabatur. Hic est ex septem Vexillationibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem, quorum Cuneus militabat sub Duce Scythię: Itineratium pro Sexaginta pristæ legit, Sexanta Pistris. Socrates *in historia Ecclesiastica*, Τεξὰν ζεπριςαι, id est, Texant. p. iste. Vrsini codex habet Sexaginta, sine alia dictione: Vt intelligantur hi equites LX fuisse. Sed est nomen loci, qui vel Sexantaprista, vel Sexagintaprista vocabatur: vtrunque enim reperitur, infra in legione, quæ ibidem habitabat. Tirista Ptolemæo est vrbs Mysiæ inferioris, Birista à Cedreno vocata.

5 CVNEVS Equitum secundorum Armigerorum

Tegræ residebat, Tigtam Itinerarium vocat.

6 Cvnevs equitum Scutariorum, manebat Appiariæ, Itinerarium huius meminit, & sequentis. Hic degebant & Tertij Nauclarij pedites, de quibus infrà.

7 Cvnevs Equitum Stablesianorum, hospitabatur Sucidauæ. Etiam præcedens Dux, Sucidauæ præerat, quæ ab hac videtur diuersa fuisse, quia duo Duces in diuersis prouinciis eidem oppido nō præsidebant, nisi dixerimus vtrumque prope hoc oppidum castrametatum fuisse. Hic Cuneus erat ex X. Vexillationibus Magistri militum per Orientem, Alter eiusdem nominis sub Comite Ægypti militabat.

Auxiliares verò copiæ erant istæ:

1 Milites Præuentores Ansamo præsidebant, hi, quod cæteros in pugna præuenirent, Præuentores sunt appellati, Superuentores verò, qui prælio superueniunt, de quibus supra.

2 Milites Constantini, statiua habebant Trimāmio. Triomammium appellat Itinerarium. Trimanium Ptolemæus.

3 Milites Dacisci, ex Daci proxima regione, in Mediolani oppido excubabant. Aliud est Mediolanum Insubrium, vbi multa Iura sunt condita, *l. 2. C. de bonis vacantib. l. 6. C. de ann. & tribut. l. 6. & 7. C. de exactorib. tribut. l. vnic. C. de superindicto. l. fin. C. ne de statu defun. l. 6. C. qui test. facer. poss. l. pen. C. de excus. tut. cum multis aliis.* multa sunt huius nominis oppida, vt apud Insubres in Gallia & Germania; significat hæc vox secundum Goropium *lib. 1. Gallicorum, in fi.* lingua Cimbrica regionem suppeditantem magnam copiam methodorum.

4 Milites tertij Nauclarij, habitabant Appiariæ, vbi etiam Cuneus equitum Scutariorum: Hi classem, vt puto, sequebantur, de quibus supra, in præcedente Duce Scythiæ. Appiaria, & sequentia oppida ponuntur etiam in Itinerario.

5 Milites Nouenses, Transmariscæ morabantur, ex Nouæ oppido, ad ripam Danubij vbi excubabant, Nouenses sunt appellati. Tromarifcam Ptolemæus vocat, quam secundam ripam Danubij, Pontum Euxinum versus ponit, vbi, inquit, erat legio scilicet XI. Claudia, de qua infra. Hic quandoque iura Diocletianus condidit, *l. 28. C. de fideicom.* In quibus mendosè legitur trans mare pro Transmariscæ.

6 Milites primi Mœsiaci, Candidianæ statiua habebant, ita etiam Itinerarium appellat.

7 Milites Mœsiaci, in Teglicio oppido residebat, ad ripam Danubij. Teglicio legit Itinerarium, fortè hi milites secundi Mœsiaci appellandi, ad differentiam præcedentium.

8 Milites quarti Constantiani Durostoro, Dorostoro in Itinerario, vbi, inquit, legio XXI. Claudia. Durostro verò apud Marcellinum *lib. 27.* Mysia, ait, vbi Marcionopolis, à sorore Traiani Principis ita cognominata, & Durostorus, & Nicopolis, & Odyssus, Ptolemæus Durostorum appellat, vbi, inquit, est legio prima Italica. Durostolam alij legūt, quæ & Dristra vocatur à Zonara, vbi semper fuit præsidium Roman. etsi numeri militum murati, *in Ioanne Zimisca.*

9 Milites Cimbriani, Cimbrianis excubabant, vnde nomen habuere. Ciambrum fluuium in Mœsia prima Ptolemæus ponit; vnde fortè hi, paucis mutatis literis, sunt denominati, Cimbrianam appellat Itinerarium.

10 Milites Nauclarij Altinenses, Altino præsidebant, vnde denominantur. Hæ sunt copiæ mediterraneæ. Nunc ad Riparenses est transeundum.

Item Legiones Riparenses.

Apud Notitiam, & Ptolemæum, Præfecturæ propriè sunt legionum, quæ hic Riparenses vocantur, quia ripam Danubij tuebantur: Hæ erant duæ, prima Italica, & XI. Claudia, neque hæ integræ, quia earum pars etiam alibi militabat, vt infrà dicetur. ita verò erant dispositæ.

1 Præfectvræ Legionis primæ Italicæ Nouis: Nouæ aliās, vel Theodosiopolis, meminit Chalcedonense Concilium. Iornandes Eustesium alio nomine dictum affirmat, Cniua, inquit, nonnullos ad vastandam Mœsiam dirigit, ipse cum septuaginta militibus ad Eustesium, id est, Nouas conscendit. Hanc legionem Durostōri collocatam fuisse Ptolemæus scribit, quæ postea diuisa, huc translata fuit. Est vna ex V. Legionibus Pseudocomitatensib. Magistri militum per Orientem, quę à Nerone instituta, & à Vespasiano victa, per Illyricum dispersa fuit, postmodum à posterioribus Principibus est restituta. In manuscripto Vrsini legitur. Præfect. Legionis primæ Italicæ, cohortis quintæ Pedaturæ superioris Nouas, quod est idem cum sequenti: Vnde per errorem in eo codice hanc præfecturam repetitam existimo. Vetus codex pro præfectura, vbique legit, præfectus.

2 Præfectvræ Ripæ Legionis primæ Italicæ, cohortis quintæ Pedaturæ superioris, degebat Nouis. Hic erat tantum pars cohortis quintæ ipsius legionis. quia eadem infrà reperitur: Additur Ripæ, quia secundùm ripas Danubij excubabat hæc legio, vnde & Riparenses vocantur hæ legiones.

3 Præfectvræ Ripæ Legionis primę Italicę, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris, seu valli, morabatur Sexaginta pristæ, de qua supra, longa erant hæc castra, quę plures capiebant.

4 Præfectvræ Legionis XI. Claudiæ, Durostoro inhabitantis, vbi etiam Itinerarium hanc legionem statuit: sed hic, primam Italicam fuisse, Ptolemęus scribit, quæ Nouos est translata, & loco eius, Claudia XI. posita, quæ tamen non tota hic degebat, etiam pars esset Transmarisce. Dion *lib. 55.* refert, Vndecimam Claudiaoam Legionem in Mysia inferiore fuisse, quam à se Claudius cognominauit: Furium enim Camillum Scribonianum Dalmatię legatum, Imperatorem appellatum, cùm neque aquilæ conuelli, signáve moueri potuissent, miraculo moti milites occiderunt, & ad Claudij fidem reuerterunt, *Orosius & Tranquill.* Quiotam quoque legionem, quæ cum Camillo conspirauerat, ad sacramentum reuocatam, Claudiam, Claudius nominauit, *Dion lib. 55.*

5 Præfectvræ Legionis XI. Claudiæ, cohortis quintæ Pedaturę superioris, degebat Transmariscæ: de qua supra. Et hæc cohors diuisa, duobus tribúsve in locis excubabat, vt ex sequentib. liquet. Pars etiam in Occidente, sub Comite Hispaniarum merebat: Legiones enim Valentinianus cum Valente diuisit, vt auctor est Marcellinus *lib. 26.* & sæpè dixi.

6 Præfectvræ Ripæ Legionis XI. Claudiæ, cohortis quintæ Pedaturæ inferioris, Transmariscę manebat. Hęc cohors superiorem & inferiorem

Ripam

Ripam tuebatur Transmariscæ: aut per errorem, quòd suspicor, est duplicata. Sub Magistris militum hæc legio fuisse non legitur, nisi sunt Vndecimani VI. Legionis palatinę sub Magistri militum in præsenti.

7 PRÆFECTVRÆ nauium Amnicarum, & militum ibidem deputatorum. Intelligit autem amnem Danubium, & quatuor valida eius ostia à Prolemæo descripta, & Hierasum fluuium, in quibus nauigabatur.

Quæ de minore Laterculo emittuntur, sunt sequentes.

Prouincia RHODOPA, à monte Rhodo per dicta in mare Ægeum porrigitur, & ab Oriente Nigrum, ab Occidente Nessum flumina habet, vt in eius Præside est dictum: In hac prouincia erat COHORS IIII. Gallorum, quę Vlucitræ excubabat.

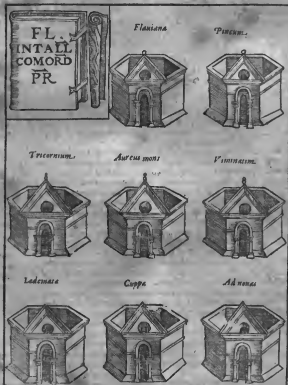
In prouincia verò THRACIA, quę à Septentrione Æmo monte, ab Oriente Propontide, à Meridie Ægeo mari, ab Occidente Nesso flumine cingitur; vt Ruffus & Ammianus *lib.* 27. referunt, erant duæ sequentes cohortes:

COHORS prima Aureliana sub radice Viamatæ montis. Ab Aureliano Imperatore eius auctore hęc cohors est appellata. Vetustus codex habet Marmaræ.

COHORS III. Valeria Baccarum Drasdeæ: in Pannonia inferiore Ptolemæus Bachiam ponit, vbi erat pars Valeriæ: inter Dauum, & Danubium, alij dicunt Sauum, vnde delecti erant huius cohortis milites. Hactenus de Ducibus Thracias tuentibus: Nunc de duobus aliis Illyrici est dicendum.

NOTITIA.

DVX MOESIAE PRIMAE CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis, Ducis Mœsiæ primæ.

CVNEVS equitum Constantiacorum Pinco.
Cuneus equitum Promotorum Flauiana.
Cuneus equitum Promotorum Flauiana.
Cuneus equitum sagittariorum Tricornio.
Cuneus equitum Dalmatarum Auremonte.
Cuneus equitum Promotorum Viminacio.
Cuneus equitum sagittariorum Lædenatæ.
Cuneus equitum Dalmatarum Pinco.
Cuneus equitum Dalmatarum Cuppis.

Auxiliares.

Auxiliarenses Reginenses contra Reginam.
Auxiliares Tricornienses Tricornio.
Auxiliares Nouenses ad Nouas.
Auxilium Margensæ Margo.
Auxilium Cuppense, Cuppis.
Auxilium Gratianense, Gratiana.
Auxilium Taliatense, Taliata.
Auxilium Aureomontanum Tricornio.

Item Legiones.

Præfecturæ Legionis quartæ Flauiæ Singiduno.
Præfecturæ Legionis Septimæ Claudiæ Viminacio.
Præfecturæ Legionis septimæ Claudiæ Cuppis.
Præfecturæ Militum contra Margum in castris Augusto Flauianensibus.
Præfecturæ Militum exploratorum Nouis.
Præfecturæ Militum exploratorum Taliatæ.
Præfecturę Militum Vincentiensium Laedenatæ.
Præfecturæ Militum exploratorem Zmirnæ.
Præfecturæ Classis Histriæ Viminacio.
Præfecturæ Classis Stradensis, & Germensis Margo.
Officium autem habet ita.
Principem de eodem Officio, qui complera militia adorat Protectorem.
Numerarios, & Adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis siue subscribendatium.
Exceprores, & cæteros officiales.

COMMENTARIVM. DE DVCE MOESIÆ PRIMÆ.

CAP. CLIII.

ETSI prima in primis sunt præmittenda, vt ait Aristoteles *in 1. Rhetor.* & hic debuisset secundæ Mœsiæ Duci anteponi, quem ordinem etiam in prouinciis Ptolemæus obseruat: Notitia tamen impressa primum secundo postponit, cuius ordinem sequutus hic, de primæ Mœsiæ Duce tractabo, quæ in codicibus manuscriptis prima & superior Mœsia vocabatur, cui Dardaniam Ptolemæus addit, eas etiam Gratianus A. ad Eutinium P.P. scribens coniungit *in l. 4. C. de metallar.* & hanc prouinciam iam tum à Barbaris vexatam fuisse significat. XV. loca hic Dux, octo cuneis equitum, nouem auxiliis, & sub octo Præfectis, sex legionibus, & duobus classibus tuebatur: poterant esse equites 800. peditum septem millia, tribuendo mille pedites legioni, secundùm Constantinum Porphyrogennetam. Is eadem habet insignia, cum octo typis munitionum, & idem officium, quod Dux Mœsiæ secundæ: octo tantùm oppida hic repræsentantur, sed alia septem desiderantur, sequentes Cunei Equitum illi parent.

1 CVNEVS Equitum Constantiacorum, excubabat Pineo, à quo Pinsensios Ptolemæus vocat. Hic alius cuneus Dalmatarum in sub hoc Duce residebat. Alij Constantiani Equites limites Daciæ Ripensis sub eorum Duce tuebantur.

2 CVNEVS Equitem Promotorum Flauianę degebat. Sabellicus vult esse Viennam. Hic Cuneus erat vnus ex quinque vexillationibus palatinis Magistri militum Præsentalis.

3 CVNEVS Equitum Sagittariorū manebat Tricornio, vnde Tricornesios deducit Ptolemæus Oppidum est ad ripam Danubij prope Sigidunam: Hi sub Magistris militum per Thracias constituti, plures limites sub diuersis Ducibus tuebantur. Hoc in loco erant etiam auxiliares Tricornienses nuncupati.

4 CVNEVS Equitum Dalmatarum degebat in oppido Aureo monte: Huius meminit Itinerarium & sequentis. Aureum montem Aurelius Victor à Probo vineis consitum fuisse memorat.

5 CVNEVS Equitum Promotorum habitabat in oppido Viminacio: est secundum Danubiam, vbi legionem fuisse Ptolemæus scribit: Hanc vrbes vetustate dirutam, Iustinianus reædificans nouam effecit, inquit Procopius *lib. 4. de ædif. Iusti.* Ibidem à Seuero Antoninom Caracallam filium Cæsarem dictum auctor est Spartianus, circiter annum 294. Diocletianum Viminacij diu degisse plura ab eo condita Iura ostendunt. *l. 4. C. de his qui vi vel metus caus. l. 21. C. de negot. gest. l. vlt. C. de errore aduoc. l. 23. C. de iure dotium. l. 20. & seq C. de don. inter vir. & vxor. l. vnic. C. de alienati. iudic. mut. cau. facta. &* alia. sed & alia ibi à Constantio scripta fuere.

6 CVNEVS Equitum Sagittariorum, Laedenatæ residebat, vbi erant & milites Vincentienses, de quibus infrà sub hoc Duce.

7 CVNEVS Equitum Dalmatarum, Pinco præsidebat, vbi etiam erant Constantiaci supradicti. Hic Cuneus in manuscripto Vrsini deest.

8 CVNEVS Equitum Dalmatarum. Cuppis morabatur: vbi quoque auxilium Cuppense, & pars legio-

legionis 7.Claudiæ residebat. Ex diuersis Vexillationibus Magistrorum militũ in præsenti,& per Thracias sub pluribus Ducibus limitum earundem vexillationum cunei merebant.

AVXILIARES.

1 AVXILIARES Regionenses, statiua contra Reginam habebant. Regionem Ptolemæus nominat, secundum Danubium in Mœsia inferiore: forte illud est, quod Procopius *lib. 4. de ædifi. Iustinian.* Reginum appellat.

2 AVXILIARES Triconienses, in oppido Tricornio habitabant, vbi etiam Equites Sagittarij supradicti sub hoc degebant.

3 AVXILIARES Nonenses morabantur ad Nouas. Hi fortè erant diuersæ à Nouis, quæ supra sub Duce Mœsiæ secundæ sunt positæ, ne iuta duo nomina Ducum, in eodem loco confunderentur, sed forte castra vtriusque ad Nouas coniuncta fuere. Hi milites,& sequentes, à loco vbi residebant sunt denominati.

5 AVXILIVM Margense, à Margo loco vbi excubabat nomen habuit. Margum legit Eutropius, Mœsiæ oppidum inter Viminacium & Aureum montem, vbi Carinus occubuit, *Auctores Cassio. Iornand. & Eutrop. m.* Marcellinus Comes, Margum planum appellat inter Danubium & Ma tianum flumina.

AVXILIVM Cuppense, Cuppis statiua habebat.

6 AVXILIVM Gratianense, Gratianæ à Gratiano nuncupatæ degebat.

7 AVXILIVM Taliatense, Taliata morabatur. Taliam Itinerarium vocat. Hi erant & milites exploratores.

8 AVXILIVM Aureomontanum præsidebat Tricornio. Hi ex Aureomonte erant contracti.

ITEM LEGIONES SEQVENTES.

Limitaneis Mœsiæ primæ equitibus, & auxiliis præmissis nunc præfecturæ, quæ propriè legionum erant subijciuntur: & ideo omnes sequentes milites legionum fuere, quod etiam inscriptio ostendit, & minimum quattuor legiones fuisse videntur. Quarta Flauia, septima Claudia, alia exploratorum, Vltima Vincentiensium, quæ per varia castra, & classes duas hoc ordine erant dispositæ.

PRÆFECTVRÆ Legionis quartæ Flauiæ, Singiduno tribunus præerat: Singidocium appellat Ptolemæus, alij *vt Iornandes, Trip. erit. Aurelius Victor in Iouiano.* Singidonum. Singidunum vocat Constantius, vbi aliquot iura condidit, *l. 28. C. Th. de appell.* Est secundum Danubium initio Mysiæ. Hanc legionem à Flau. Vespasiano institutam Dion *lib. 55.* scribit,& ab eo Flauiam nuncupatam, in Syriaque loca tam, quæ postea in Mœsiam primam traducta fuit. Hęc,& sequentes sub Magistrorum militum repetiũtur.

PRÆFECTVRÆ Legionis VII. Claudię, Viminacio præsidebat, vbi etiam erat cuneus Equitum Promotorum. Ptolemæus de hac legione intelligit, cum Viminacij legionem fuisse scribit. Dion quoque *d. lib. 55.* dicit eam in Mœsia superiore ab Augusto locatam, cui Claudianę postea nomen fuit, ob causam in XI. Claudia, sub præcedente Duce adductam. Tota vno in loco non erat hæc legio, sed per plura dispersa, vt patet ex sequentibus.

PRÆFECTVRÆ legionis VII. Claudiæ, statiua habebat Cuppis, vbi quoque cuneus Equitum Dalmatarum,& Auxilium Cuppense erat. Diuisa hæc legio duobus in locis residebat.

PRÆFECTVRÆ militum contra Margum, in castris Augusto flauianensibus ita à Fla. Vespasiano hæc castra sunt appellata, qui etiam Flauiam legionem instituit. Horum militum nomen deest. fortè Exploratores, vt sequentes vocabantur, & in quatuor præfecturas diuidebantur: præfecturæ enim omnes legionum fuere.

PRÆFECTVRÆ militum exploratorum, Nouis vbi etiam degebant auxiliares Nouenses. Exploratores sunt milites in exercitu, qui consilia,& actiones hostium inuestigant, quod onus his iniunctum fuisse videtur, Herodianus octo speculatores, inquit, atque exploratores exercitus narrant Maximino vacua relicta vrbe, aufugisse omnes incolas. Et paulo post, nunciant exploratores maximam Italię vrbem Aquileiã portas occlusisse. Plinius *lib. 16. c. 9.* loquens de cortice fagi, & quarundam arborum ita scribit: In recenti cortice, ad Duces Exploratores incidunt litteras à succo. Hos ex publico nutritos fuisse Procopius, *in 1. de bello Persico*, refert, Exploratores, inquit, antiquitus, tam apud Romanos, quàm Persas, lex est publice ali qui clam aduersus hostes ire consueuerunt, vt illorum facta diligenter vestigata, Ducibus renuncient. Constantinus Porphyrogenneta, *de thematibus ad fin.* exploratores, inquit, sunt, qui ea quæ de hostibus intellexerint, renunciant.

PRAEFECTVRAE militum Exploratorum degentium Taliatæ, vbi quoque erat auxilium Taliatense.

PRAEFECTVRAE militum Vincentiensium, excubantium Laedenatę: vbi etiam degebat cuneus Equitum sagittariorum, de quibus supra sub hoc Duce, forte Vincentia vrbe Valeriæ Vincentienses sunt denominati, alia est Vincentia Venetorum ciuitas clarissima.

PRÆFECTVRÆ militum Exploratorum Zmirnę commorantiũ, sunt qui Syrnam scribendum putãt.

PRÆFECTVRÆ Classis Histriæ, ab Histro, per quem vehebatur, dictę, Viminacio statione habebat.

PRAEFECTVRAE Classis Stradensis,& Germẽsis, in Margo oppido statione habebat: Marco legit Itinerarium, sed credo legendum Margo à Marge, quem Mœsiæ clarum fluuium fuisse Plinius scribit, per quem hæc classis nauigabat. Stradensis verò & Germanensis, classes, à locis, ad quę applicabant, nomen habuere. In Mœsiaco limite centum naues lusoriæ appellatę fluuios permanebant, quemadmodũ Honorius,& Theodosius scribunt, *in l. 1. C. Th. de lusor. Danu.* & supra in Duce Scythiæ est dictũ. Tempore verò Notitiæ in hac Mœsia prima duæ fuere classes Stradensis & Germensis, quę per Danubium, aut Margum flumen excurrebant aduersus hostes, & species, arma ve militum, vel res Principis transuehebant. Hactenus de Duce Mœsiæ primæ.

NOTITIA.

DVX DACIAE RIPARENSIS

CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis, Ducis Daciæ Ripensis.

Cvneus Equitum Dalmatarum Forensium Bononiæ.
Cuneus Equitum Dalmatarum Diuitensium Dortico.
Cuneus Equitum Scutariorum Cebro.
Cuneus Equitum Dalmatarum Diuitensium Augustæ.
Cuneus Equitum Dalmatarum Augustæ.
Cuneus Equitum Dalmatarum Varinæ.
Cuneus Equitum Stablesianorum Almo.
Cuneus Equitum Scutariorum Ægetæ.
Cuneus equitum Constantinianorum Vto.

Auxiliares.

Auxilium Miliarensium Transalba Daciæ.
Auxilium primorum Daciscorum Drobetæ.
Auxilium Crispitiense Crispitiæ.
Auxilium Mariensium Oesco.
Auxilium Claustrinorum Transluco.
Auxilium Secundorum Daciscorum Burgo Zono.
Præfecturæ militum exploratorum Transdiernis.

Item Legiones.

Præfecturæ Legionis quintæ Macedonicæ Varinianæ.
Præfecturæ Legionis quintæ Macedonicæ Cebro.
Præfecturæ Legionis quintę Macedonicæ Oesce.
Præfecturæ Legionis decimę tertię Geminię Ægetæ.
Præfecturę Legionis tertię decimę Geminiæ Transdrobeta.
Pręfecturę Legionis tertiędecimæ Geminię Burgonouo.
Præfecturę Legionis tertiædecimæ Geminię Zernis.
Præfecturę Legionis tertiędecimę Geminiæ Ratiariæ.

Præfectu-

Præfecturæ Legionis quintę Macedonicę Sucidauæ.
Tribunus Cohortis secundorum reducum Siostæ.
Tribunus Cohortis nonæ, Sostiacæ.
Præfecturæ Classis Histricæ Agetæ.
Præfecturæ Classis Ratiariensis.
Officium autem haber ita.
Principem in eodem Officio, qui completa militia adorat Protectorem.
Numerarios, adiutores eorum.
Commentariensem.
Adiutorem.
A libellis, siue subscribendarium.
Exceptores, & cæteros Officiales.

COMMENTARIVM, DE DVCE DACIÆ RIPENSIS.

Cap. CLIV.

Lim Dacia vltra Danubium vsque ad Sarmatas ad Septentrionem per ambitum mille milliariorum extendebatur, Traiano in Prouinciæ formam est redacta, deinde sub Gallieno amissa, cum in ea Ceronius, velut alij, Cecropius Duæsset, *Pollio in Gallienis*, demum eum illam ægrè Aurelianus recuperasset, ipsius populos trans Istrum duxit, limitibúsque ad flumen transpositis, Daciam Ripensem citra Danubium vsque ad Sauum appellauit & ita Valentinianus vocat Tautomedi Daciæ Ripensis Duci scribens, *in l.13. C. Th. de opt. publ.* Interiorem verò Daciam mediterraneam, dixit, *l.4. C. de metallar. Nouel.11.* Auctor est Iornandes, *de regnor. & temp. succ.* Dacos, inquit, sub Imperio suo Traianus, Decebalo eorum Rege deuicto adiecit, ac terras vltra Danubium, quæ habent mille milia passuum, in Prouinciam redegit. Sed Gallienus eos dum regnaret, amisit. Aurelianúsque Imperator euocatis inde legionibus in Mœsia collocauit, ibique aliquam partem Daciam mediterraneam, Daciámque Ripensem constituit, & Dardaniam iunxit. Hæc ille. Eadem habebat insignia hic Dux, idémque officium, quæ superiores Duces, & nouem oppidorum imagines, præter alia XIV. hic non repræsentata. Itaque omnia erant præsidia XXIII. defensa cuneis equitum 9. Auxiliis 6. Legionibus 10. & aliis numeris, id est cohortibus 2. & Classibus 2. poterant esse equites 900. peditum 10000. Verum tempore Nouitiæ Dacia, ab Attila Hunnorum Rege, Martiano, & Valentiniano imperantibus, deuastata fuit, inquiunt Paulus Diaconus, & Iustinianus. *Nouel.11.* Sed à Leone recepta fuisse videtur, cum de eius Ducis, & vtriusque Mœsiæ, ac Scythiæ officiis disponat, *in l. vl. ad fi. C. de diuers. offic.* Iustinianus certè omnibus cis Danubium Romano Imperio adiectis pristinos limites restituit, *d. Nouell.11.* Ducis Daciæ Numeri sequuntur.

1 Cvnevs Equitum Dalmatarum Forensium, excubabat Bononiæ: est inter Drauum, & Sauum fluuios in Pannonia superiore. Marcellinus lib.31. ad Ripam Danubij locat. Gratianus, inquit, permeato Danubio delatus Bononiam, Sirmium introiit, & quatriduum ibi moratus, per idem flumen ad Martis castra descendit. Huius, & sequentium, itinerarium meminit, vbi Constantinus iura edidit, *l.1. C. de priuil. dom. Aug.* Forenses autem à loco Forum dictu sunt nuncupati: nisi legamus Fortensium. Hos, & sequentes cuneos Dalmatarum, ex Vexillationibus Comitatensibus Magistrorum militum Præsentalium, & Magistri per Orientem esse puto.

2 Cvnevs Equitum Dalmatarum Diuitensium, Dortico præsidebat, de quo Itinerarium, & Ptolomæus: sunt ex oppido ad Rhenum sito è regione Agrippinæ, quod munimentum Diuitense, & vulgo Deutsch, appellatur. Diuitensium meminit, & Marcellinus, *lib.26. & 27.*

3 Cvnevs Equitum Scutariorum, Cebro præerat: à Ciambro Daciæ fluuio, aliqui hunc locum deriuant. Hic etiam erat pars legionis primæ Macedonicæ sub hoc Duce.

4 Cvnevs Equitum Dalmatarum Diuitensium Augustę degebat. Pretoriani Augustam. Ptolemęus vocat in Dacia. Itinerarium legit Augustis.

5 Cvnevs Equitum Dalmatarum, & ipse Augustæ morabatur, nisi fortè vitio librarij. bis idem præsidium sit repetitum: vel Augustiam oppidum intelligit, de quo Ptolemæus.

6 Cvnevs Equitum Dalmatarum habitabat Varinę. Varianæ itinerarium, quod & sequentium præsidiorum meminit. Credo legendum Varinianæ, de qua infra, vbi pars legionis V. Macedonicæ, sub hoc Duce excubabat.

7 Cvnevs Equitum Stablesianorum, præsidebar Almo. Mons est Pannoniæ, quem Probus allatis ex Italia vitibus conseuit, *Aurel. victor.* Hi erant ex X. Vexillationibus Magistri militum per Orientem, per plura loca dispertiti.

8 Cvnevs Equitum Scutariorum, manebat Ægetę legit Itinerarium. Hic morabatur & pars legionis XIII. Geminæ, sub hoc Duce, & Classis Histrica appellata. Scutarij erant ex Vexillationibus vtriusque Magistri militum Præsentalis in Oriente.

9 Cvnevs Equitum Constantinianorum, in Vto oppido degebat: Vrsini codex habet, Lito: sed prior lectio placet, ab Vto enim fluuio Daciæ Ripensis, *vt ponit Comes Marcellin.* dictum puto, quem Plinius, ex monte Hæmo in Mœsia manare tradit. Alter horum cuneus fines Mœsiæ defendebat. Hi erant equites, qui Daciam tuebantur: sequuntur pedites, & primo.

AVXILIARES.

1 Avxilivm Miliarensium Transaibam Daciæ incolebat. Dicit Daciæ, quia alia oppida Transaibæ extra Daciam reperiebantur. Miliarensis, locus est Romæ in hortis Salustianis, vnde fortè hi nomen habuere, Vopiscus, *in Aureliano,* Miliarensem, inquit, porticum in hortis Salustij ornauit, in qua quotidie & se, & equos fatigabat.

2 Avxilivm primorum Daciscorum Drubetæ præsidebat. Ex Dacia primi erant lecti, & ad differentiam secundorum, de quibus infra, primi appellati: sed legendum, Dacicorum.

3 Avxilivm Crispitiense, Crispitiæ excubabat, à loco nomen traxit.

4 Avxilivm Matiensium, Oesco insidebat. Oescum Triballiorum propè Danubium Ptolemæus collocat: vbi etiam erat pars legionis quintæ Macedonicæ, sub hoc Duce, ab Oesco fluuio, quem ex Rhodope manare Plinius scribit, est dictum. Apud

Rioccarium legitur OESCO LEG. MAC. idest legio Macedonica, quam hic resedisse significat. Marsia est oppidum Peloponessi Ptolemæo, vnde hoc auxilium extrahi potuit: fortè legendum, Marcensium.

5 AVXILIVM Claustrinorum, Transluco præerat, id est vltra Lucum oppidum, sic infra Transdiernis, & Transdrobeta, nomen tamé est loci ita dicti. Clostra oppidum est in Latio Italiæ: sed à loco apud Barbaros Claustra nominato, aut à clausuris, quæ sunt limitum munitiones l. cura. 4. C. de off. mag. offic. hos Claustrinos vocatos puto.

6 AVXILIVM Secundorum Daciscorum, ex Dacia secundo lectorum, manebat in Burgo Zono.

LEGIONES.

1 PRÆFECTVRÆ militum exploratorum. Transdiernis habitantium. Diernam oppidum Ptolemæus statuit in Dacia propè Tybiscum. Hæc verò præfectura, erat Transdiernis, oppido ita vocato, quæ per errorem auxilijs est adiuncta, cum sub legionibus sequentibus, inter præfecturas legionum esset collocanda Exploratores Legionarij milites sunt quoque sub Duce Mœsiæ primæ.

ITEM LEGIONES.

2 PRÆFECTVRÆ Legionis quintæ Macedonicæ Variniana, pars Legionis habitauit. Quintã Legionem Macedonicam, sub Augusto, in Dacia mansisse, Dion lib. 55. memorat, quæ hic in quatuor præsidia diuidebatur. Alia pars sub Comite Ægypti merebat: Reliquum, apud Magistrum militum per Orientem residebat: vnaquæque erat ex nouem Legionib. Comitatensib. ipsius in plures diuisa præfecturas, quarum aliæ, mille peditibus, aliquæ 500. cõstabant, vt auctor est Constantinus Porphyrogennetа in themate.

3 PRÆFECTVRÆ Legionis quintæ Macedonicæ, Cebro, vbi etiam erat Cuneus equitum Scutariorum, sub hoc Duce: Huius loci meminit & Itinerarium.

4 PRÆFECTVRÆ Legionis quintæ Macedonicæ, præsidebat Oesco, scilicet pars Legionis. Hic quoque erat auxilium Mariensium, huius Ducis.

5 PRÆFECTVRÆ Legionis decimæ tertiæ Geminæ, morabatur Ægetæ: vbi etiam erat cuneus equitum Scutariorum, sub hoc Duce. Legendum, Geminæ, Dion, d. lib. 55. enim ait, Decimam tertiam Legionem duplicatam siue geminã in Dacia ab Augusto locatam. Eiusdem pars militabat sub Comite Ægyptiaca hic in Dacia. Reliquæ quatuor in sequentibus locis excubabant: vnde in sex præsidia dispertita reperiebantur: & si sex millium tota legio fuisset, quodlibet præsidium mille pedites habuisset.

6 PRÆFECTVRÆ Legionis decimætertiæ Geminæ Transdrobeta in oppido, ita nuncupato vltra Drobetam: de quo supra.

7 PRÆFECTVRÆ Legionis decimæ tertiæ Geminæ insidebat Burgonono, Burgos vocabant crebra habitacula per limites constituta, inquit Orosius, lib. vlt. c. 33. l. vlt. §. in Sardinia. C. de off. P. P. Africa. quo nomine appellatur castrum, in agro Placentino, & alia in Italia, vbi fuere præsidia.

8 PRÆFECTVRÆ Legionis decimæ tertiæ Geminæ. Tribunus morabatur Zernis, quo iuris Italici Coloniam Traianus deduxit. l. 1. §. in Dacia quoque. ff. de censibus. In quodam marmore citato à D. Cuiacio viro eruditissimo, de hac Colonia id legitur, I. O. M. Romulo parenti. Marti auxiliatori, fœlicibus auspiciis Cæsaris D. Neruæ Traiani August. condita Colonia Dacia Zermis per M. Scaurianum Proprætorem. Hæc oppida, & si in antiqua Dacia, cum propè Danubium essent, in Romanorum potestate permanserunt. Alia semel amissa, nunquam in eorum ditionem rediere.

9 PRÆFECTVRÆ Legionis decimæ tertiæ Geminæ Ratiariæ, in Iure legitur Retiariæ, vbi quandoque Diocletianus Iura condidit. l. 8. C. communia, de success. Hæc erat vna ex fabricis Illyrici. Ratiaria est apud Ptolemæum, Mysiæ superioris oppidũ, & RATIARIA Legio decimaquarta GG. idest, Gemina in Itinerario fuisse legitur, pro decimatertia.

10 PRÆFECTVRÆ Legionis quintæ Macedonicæ, Sucidaua excubabat. Hoc oppidum erat in Mœsia secunda sub eius Duce, vbi cuneus equitum Stablesianorum residebat. Vnde, aut hoc aliud oppidũ eiusdem nominis in Dacia Ripensi fuit, aut vterque castra ibi coniuncta habebat. Hæc enim præfectura sub duobus Ducibus esse non potuit.

1 TRIBVNVS cohortis secundorum reducum, residebat Siostæ. Tribuni sunt cohortium: vexillationum, numerorum, & scholarum l. 8. C. de erog. milit. annon. Hi fortè reduces sunt dicti, quod ab hostibus capti reduces fuissent.

2 TRIBVNVS cohortis decimænonæ Sostiacæ stationem habebat. Vetustus codex habet cohortis nouæ.

11 PRÆFECTVRÆ classis Histricæ, Ageiæ, vbi erat & cuneus equitum Scutariorum, & pars Legionis XIII. Geminæ.

12 PRÆFECTVRÆ classis Ratiarensis, à Ratiaria oppido, vbi manebat, nomen habuit. Hic, & pars Legionis XIII. Geminæ sub hoc duce, locata fuerat. Præter præsidia in Notitia recitata Zosimus lib. 4. post prin. scribit aliud Constantinopoli fuisse, quod duobus militum numeris constabat, cuius nulla in hoc libro fit mentio.

Hæc sunt Orientalis Imperij præsidia, seu equites, alæ, & Cunei, auxilia, Legiones, & Cohortes, quæ limites illius imperij, & vniuersam eius ditionem tuebantur: cum quibus & Spectabiles dignitates sunt explicatæ. Nunc de Clarissimorum insignibus, & Officijs, est videndum.

DE PALESTINÆ, ET ALIARVM Prouinciarum Consularibus, eorumque insignibus, & officijs.

CAP. CLV.

ILlustrium, & Spectabilium officijs, insignibúsque explicatis, Notitia, ad Clarissimos prouincias administrantes transit, qui erant Consulares, Correctores, & Præsides, ferè omnes clarissimi, pro quorum exemplaribus Cõsularem Palestinæ, & Thebaidis Præsidem proponit, vt quemadmodum ex Thebaidis simulacro, statuarij olim artis delineamenta accipiebant: sic illi cæterorum Consularium, & Præsidum imago atque exemplar essent: itaque cuiusque prouinciæ Præsides cum eorum ornamentis, aut officiis à Notitia sigillatim non referuntur, quia hic accipiuntur, illosque sub Comite Orientis, Præfecto Augustali, & Vicarijs, cum prouinciarum imaginibus satis est demonstrasse. Præterea, cum eadem omnium sint insignia, & officia, idem sæpius repetere non modo superfluum, sed etiam tædium legentibus erat allaturum.

Primi ergo inter Clarissimos erant Consulares prouinciarum rectores, qui non intelliguntur Consulati dignitate functi, sed insulis Consularibus ornati, quos primum ab Augusto inuentos fuisse puto: Cum enim prouincias enim populo diuideret, huius Proconsulares fecit, suas verò Proprætorias: Sed in Italia, inquit Dion, lib. 53. Prætoris, & Consulis nomen seruauit, prouincijs verò Præfectis nomina dedit quæ illorū loco esse significant, idest procōsules, & proprætores appellauit: pars ergo eorum, qui in Italia ius dicebant, Consulares sunt vocati, quod nomen primò in Italia introductum, postea in prouincias est extensum: De hoc Tranquillum sentire existimo, qui Augustum Legato Consulari, successorem verudi & indocto dedisse scribit, c. 88. in Augusto, cuius manu IXI. pro ipsi, scriptum animaduertit. Idem ait in Tiberio ca. 40. Tiberium in Capream insulam regressum, prouinciarum Præsides non mutasse, & Hispaniam, Syriamque per aliquot annos sine consularibus legatis fuisse. Sub Claudio Aulus Plautius Consularis legatus Britanniam administrauit. Tranquill. in Vespasiano c. 4. Martyrologiū quoque Aurelianum Consularem circa Neronis tempora in Italia ius dixisse narrat. Et Tacitus in Agricola, eodem imperante Britannia, inquit Consularem, Petilium Cerealem accepit, & sub Vitellio nullum in Hispaniis Consularem fuisse lib. 18. scribit. Itaque hic honor paulatim pluribus prouinciis est concessus. Nā præter Hispaniam, & Syria Consulare habuit. Tranquillus, in Vespasiano c. 4. Iudæi, ait, rebellarunt, cæsoque Præposito, Legatum insuper Syriæ Consularem suppetias ferentem rapta Aquila fugauerunt, sed & Vespasianus Cappadociam Consularem fecit. Tranquillus in eo c. 8. Cappadociæ, inquit propter assiduos Barbarorum incursos, legiones addidit, Consularémque Rectorem imposuit pro equite Romano: Hæc Tranquillus. Sub Domitiano Memmius Rufus Campaniæ, Attilius Rufus Syriæ Consulares fuisse leguntur, vt Tacitus in Agricola. Martyrolog. 7. & 12. Maij, refert. Sed & Plinius Primo eom potestate Consulari à Traiano est præfectus, vt in marmore Mediolani in templo D. Ambrosij legitur. c. PLINIVS L. F. O. V. F. CÆCILIVS AVGVR. LEGAT. PROC. PROVINCIÆ PON. CONSVLARI POTESTATE IN EAM PROVINCIAM ET IMP. CÆS. NERVA TRAIANO AVGV. GERMAN. CVRATOR ALVEI TIBERIS ET RIPARVM. Postea Hadrianus nouam magistratuū formam inuenit, vt ait Sext. Aurelius victor, officia, inquit, publica & palatina, nec non militiæ in eam formam statuit, quæ paucis per Constantinum immutatis, hodiè perseuerat: Inter alia, quatuor per Italiam Consulares instituit, vt auctor est Spartianus, inter quos Antoninum Pium, ad eam Italiæ partem regendam elegit, in qua plurimum possidebat: Sed & Lucinium sub eo, in Italia Consularem fuisse, apud Martyrologium legitur, 16. Kal. Martij, item 17. Iulij. Antoninus quoque Pius Præfectos suos locupletauit, & ornamentis Consularibus donauit. Marcus item Antoninus, inquit Capitolinus, in Marco Antonino, prouincias ex Proconsularibus, Consulares aut ex Consularibus Proconsulares, aut Prætorias pro belli necessitate fecit. Sub Antonino etiam Caracalla, Rutilianus Ciliciæ Cōsularis præfuit, l. 1. C. de general. abolitio. Capitolinus quoque Pertin acem in prouinciis, quas Consularis gessit, sordidè se gessisse scribit. Itaque Consulares Magistratus prouinciis Consularibus ius dixerunt, de quibus forte intelligit Vlpianus, in l. cum hic sta-tus, §. si mulier. ff. de don. inter vir. & vxor. cum ait: Si mulier, & maritus diu seorsum quidem habitauerint, sed honorem inuicem matrimonij habeant (quod scimus interdum, & inter Consulares personas subsecutum) puto donationes non valere, quasi durauerint nuptiæ. Consulares appellare potest prouinciis Consularibus præfectos, qui domi vxores ex consilio eiusdem Vlpiani relinquebant, in l. obserua-re. 4. §. proficisci. ff. de off. procons. Hi, quod Consularibus ornamentis vterentur, Consulares sunt vocati: Sic Socrates D. Ambrosium Liguriæ, Æmiliæque præsidem Consulari dignitate honestatum fuisse scribit & eatum prouinciatum Consularem dictū. Paulinus quoque in eius vita, ipsum Consularitatis insignia suscepisse refert, vt Liguriam Æmiliámque regeret. Sed & exercituum præfecti Consulares vocabantur: Tacitus, lib. 17. inferioris, inquit, Germaniæ legiones diutius sine Consulari fuere, donec missu Galbæ Vitellius aderat. & infra eo. lib. de eodē loquens. Nec Consularis, ait, legati mensura, sed in maius omnia accipiebantur: ad Imperium enim aspirabat: & iterum, eo. lib. ipsi Kal. Ianuarij die dirumpunt imagines Galbæ Spectator flagitij Hordinios Flaccus Consularis legatus aderat. Hæc ille. Ita autē est nuncupatus, quia ex Consularibus creabatur, vt vult Vegetius, lib. 2. c. 9. Sed Vlpianus quia Consularibus insignibus vtebatur, in l. 2. §. 1. de his qui notan. infam. qui inquit, exercitui præest licet Consularibus insignibus vtatur, ignominiæ causa ab Imperatore missus nota laborat Huic conuenit quod Tacitus li. 17. scribit legati, ait legionum Consularibus ornamentis donantur: sic maiores prouincias administrantes, tanquam Consularium insignibus honestati, Consulares sunt appellati.

Erant insignia Consulatium secures, fasces quos Proconsulum exemplo l. antep. ff. de off. deleg. sex fuisse puto, sella curulis & vultus Principum præmissi. Eodem modo Consularis Byzantij appellatus est Honoratus, primus Constantinopolis vrbi Præfectus, l. 1. C. de offic. comit. rer. priu. & Consularis aquarum sub præfecto vrbi Romæ, l. 1. C. de aqueduc. quem Consulari veste insignitum fuisse censeo, vt illi Magistratui maiestas adderetur.

NOTITIA.

CONSVLARIS PALAESTINÆ, CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione Clarissimi Consularis Palæstinæ.

PRouincia Palęstina.
Officium autem habet ita.
Principem de eodem Officio.
Cornicularium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Numerarium.
Ab actis.
A libellis.
Exceptores, & cæteros Cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam, sine annotatione Clementiæ Principalis.
Ceteri omnes Consulares ad similitudinem Consulatis Palæstinæ officium habet.

COMMENTARIVM.

COnsulares maiores Præsidibus, minores verò Proconsulibus erant: medias enim prouincias regebant, *l.s.C. vt omnes iudic.tam ciuiles quàm militares, in princ.* Præter insignia prædicta in aliis etiam differebant: Consulares enim mulieris imaginem habebant, quæ ipsis creditam prouinciam

uinciam referebat. Item librum mandatorum nullis notis inscriptum, quæ in Correctorum, & Præsidum codicibus incisæ inueniuntur, quemadmodum in Oriente in Consulari Palæstinæ, & in Occidente in Consulari Campaniæ cernitur. PALÆSTINÆ Consularis, vir, barba, & capillis demissis, pinnis aureis caput ornatus, sedénsque repræsentatur, librúmque mandatorum viridi corio tectum, ac purpureo surrectóque tapeto, abaco instrato suffultum, tenet; itē aureos Principes sese amplectentes, aureæ pilæ præfixos, ipse cingulo aureis bullis distincto, & ab humero dextro in sinistrum latus demisso, ensem annectit, quem argenteo capulo prominente, aurata claudit vagina: Viridi verò pallio, dextro humero iniecto, ac genibus circumuoluto, dextra cornucopiæ aureis plenum premit, læua hastam tenet, cui tabula altè est præfixa, in qua scriptum est, PROVINCIA PALÆSTINA: pedes verò ac suras, purpureis ocreis infra genua est inductus, quas aurea virga à summo ad imum intercurrit. In manuscriptis purpureum pallium gestat: prope latomias, seu carceres, præruptis saxis munitos habere videtur. Hic Consularis, fortè in honorem Domini, in Palæstina nati, cæterorum Consularium exemplar, à Notitia positus est. In Occidente, pro viro Consulari, Imago fœminæ prouinciam simulantis, cernitur, qualis in Consulari Campaniæ spectatur, & quomodo vbique prouinciarum imagines in Notitia repræsentantur: Correctores verò & Præsides, pro mulieris imagine, effigiem oppidi tenebant, quòd & ipsum prouinciam ab illis administratam referebat, vt in Thebaidis, & Dalmatiæ, Præsidibus visitur; Omnes tamen clarissimi, præter paucos Præsides, perfectissimos nuncupatos, vocabātur: Nam & Theodosius A. *in l. 2. C. de domestic. & protector.* Consularem dignitatem clarissimatum interpretatur. Hi appellatione GRAVITATIS, *l. 1. C. de offic. Com. rer. priuat. l. 3. C. de pedan. iudicib.* aut syncer itatis *l. 9. C. vbi causa fiscales*, honorabantur, etiam ab Imperatore cùm ad eos scribebat, iidem iustissimi, & vigilantissimi dicebantur, *l. 3. C. de offic. rector. prouinc.*

Erant in Oriente Consulares XV. In Occidente XXII. qui vsque ad Iustinianum permansēre, nam & ipse Consularium prouinciarum meminit, *in Nouel. 8. §. hæc omnia.* quarum Consulares pro codicillis magistratus soluebant tribus chartulariis cubiculi aureos 9. Primicerio notariorum 24. eius adiutori 3. officio P.P. 40.

Officium habebant Consulares, vt Præsides, & alij clarissimi: & olim binos Numerarios, vt præfecti, quorum alter vectigalium, tributorum, & aliorum quæ ad largitionum curam pertinebant rationes tractabat, & summas pecuniarum, ad Proconsulem, vel thesaurorum Præfectum delatas diligenter notabat. Alter verò, ea, quæ ad Comitem rerum priuatarum spectabant, in codices referebat, vt bonorum in prouincia publicatorum, vel, quæ alio modo ad fiscum deuoluebantur, & quorundam vectigalium iura illi rationi assignatorum. Gratianus A. *in l. 4. C. de numerariis.* In prouinciis singulis, inquit, duo numerarij, qui & tabularii, collocentur: quo ad vnum fiscalis arcæ ratiocinium, ad alterum largitionales pertinere tituli iubeantur: Hactenus ille. Verum tempore huius Notitiæ singulos tantùm Numerarios Præsides, aliique clarissimi habuēre. Hi etiam tabularij vocati Præsidibus tributa non soluentium nomina suggerebant, Valentinianus A. *in l. 2. Cod. de numerar.* Qui numerarij, ait, appellari consueuerant; Consularium atque Præsidum, duntaxat tabularij post hanc nostram sanctionem, vocabantur: scientes se tormentis esse subiectos, nisi iudicibus, vel exactoribus debitorum, aut reliquorum modum frequenter ingesserint, sub actorum testificatione. Item Arcadius Imp. *in l. missi. 7. C. de exactoribus.* Tabularios, inquit oporteret fideliter prouidere nomina debitorum. Hæc ille. Consularibus verò Correctoribus, ac Præsidibus Orientis, vnus sufficiebat numerarius, qui vtroque officio fungebatur. In Occidente, vbique apud omnes Præsides, duo pro numerariis erant tabularij dicti, quemadmodum Valentinianus constituit, qui triennij tantùm spacio, officio numerarij fungi poterant. *d. l. 1. in fi. C. de numerar.* Cætera, quæ de aliis Præfectorum officialibus diximus, hic repetita esse censeantur.

De Correctoribus eorúmque insignibus.

CAP. CLVI.

CORRECTORES medium inter Consulares, & Præsides locum tenuisse, illisque inferiores, his verò aliquanto digniores fuisse, ex ordine à Notitia obseruato liquet. Hi antiquissimi fuisse videntur, si quidem Marmor supra portam Arimini, imperante Augusto Correctores in Italia fuisse, significat, id est sequens.

IMP. CÆSAR DIVI IVL. FL. AVGVSTVS PONT. MAX. COS. XXIII. TRIB. POT. XII. P. P. MVRVM DEDIT CVRANTE L. TVRNO SECVNDO APRONIANI PRÆF. VRBIS FL. AETEIO V. C. CORRECTORE FLAM. ET PICENI.

Sed hæc inscriptio vitiata est, quia nullus Augusto imperante Apronianus vrbi præfuit, sed Statilius Taurus & L. Piso. vt Tacitus scribit. Quare intelligit Rufium Turcium Apronianum: quem Marcellinus sub Valentiniano vrbi ornæ fuisse scribit, *libr. 26.* Et pro Turno legendum Trucio, reponendúmque nomen Valentiniani pro Augusto, puto vetustate corruptum marmor ab aliquo qui non intellexit, malè restauratum, certè sub Seuero & Antonino Caracalla Correctores fuerunt: Eorum enim Hermogenianus, *in l. ex omnibus 10. ff. de off. præf.* & Papinianus *in l. penult. ff eod. tit.* meminerunt. Post ipsos vnus totius Italiæ Corrector fuit: Spartianus enim scribit Tetricum Tyrannum, ab Aureliano totius Italiæ Correctorem factum, id est Campaniæ, Samnij, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabriæ, Hetruriæ, Vmbriæ, Piceni, Flaminiæ, omnisque annonariæ regionis. Hic Magistratus per multa tempora continuauit; Nā Diocletianus Iulianæ scribens, *in l. 4. C. de in. & fact. ignor.* Si post diuisionem, inquit, factam, testamenti vitium emerserit, ostende hoc apud Correctorem virum clarissimum amicum nostrum; quem Numidium tum Italiæ Correctorem significari puto, *l. 3. C. quibus non obstat. long. temp præscript.* Ceionius etiam Rufius Volusianus sub Constantino, totius Italiæ annis octo Corrector extitit: *ex marmore.* Sed diuisa ab eo in regiones 17. Italia, duo in ea correctores sunt relicti, vnus Lucaniæ, & Brutiorum; *l. 21. Cod. de leg. Cornel. de fals. & l. 15. Cod. de decurionibus.* alter Apuliæ, & Calabriæ. Extra Italiam prouinciæ diu Consulares tantùm, aut Præsides habuerunt, non Correctores. Vnde Accursius non malè eos pro Italiæ

præsidibus interpretatur, *in l. ex omnib. 10. ff. de off. præsid.* Tandem & prouinciis Correctores sunt dati, id est Augustanicæ & Paphlagoniæ in Oriente, Et Sauiæ in Occidente, *l. 1. C. vt omnes iudic. tam ciuil. quam militares, & in d. §. hæc omnia. Nouella* 8. Hi clarissimi erant vt Præsides, *d. l. 1. C. vt omnes iudi. tam ciui. quam milit. & d. l. si post diuisionem 4 C. de iur. & facti ignor.* sed militibus Præfecti, quod eum scientia Magistrorum puniebant.

Chlamyde purpurea induti, vultus Principũ præmittebã, quemadmodum in Correctore Calabriæ, & Apuliæ, Notitia ostendit: Cassiodorus in formula Rectoris, quem correctorem fuisse insinuat. Te, ille inquit, prouinciæ Rectorem nostra mittit electio, vt ea vera corrigere nitaris, quos tibi commissos cognoscis, clamydis tuæ inter alia clauos intende, vt scias non inaniter positos: Hinc fit, vt cum publicũ agentes purpuram cernerẽt, de vigore semper Principis admonerent, Tibi fiscalium tributorum credita monstratur exactio, constat tuæ fidei esse commissum Principi renũciare, quod in prouinciis probatur emergere, Tu etiam Senatorẽ ibidem residẽtem iuberis audire, Tuum in præfecti militem cum illius tantum conscientia vindicare, Tuum nomen in subscriptionibus inserunt honoratis prouincialibus anteferri: additur, quod à Principe frater vocaris: Hæc ille.

Aliàs insignibus à Consularibus Correctores differebant, quorum ornamentis omnibus non vtebãtur, neque vt illi, mulieris magnitudinem, prouinciã ab ipsis administratam referentem, sed oppidi idem significantis effigiem præferebant, quemadmodum in Correctore Apuliæ, & Calabriæ, in Occidente spectatur: in Oriente enim nulla Correctorum apparent insignia. Notas etiam libris mandatorum inscriptas, diuersas à Præsidibus habebant, quibus Consulares carebant: Pro codicillis tamen magistratus soluebant quantum Consulares, *d. Nou. 8. ad fi.* Correctores à corrigenda prouincia dictos Cassiodor. autumat, *in formula rectoris prouinciæ.* Sunt, qui eosdem Moderatores prouinciarum esse putant, qui & ipsi erant Clarissimi. *l. vnic. C. de of. iurid. Alex.* sed illud generale Rectorum nomen tempore huius Notitiæ erat, *vt in l. vnic. C. de off. Comit. Orientis. l. 10. C. de assessorib.* Verum Iustinianus nouos Moderatores, spectabiles factos, inuenit: vt Helenoponti, *Nou. 28. Arabiæ, Nou. 102.* quos vult antiquo nomine à Græcis ἁρμοσταὶ dictos. idem habent officium Correctores, quod Consulares & Præsides.

DE THEBAIDIS, ALIISQVE PRÆsidibus, tam Clarissimis quàm perfectissimis, eorúmque insignibus.

CAP. CLVII.

PLures prouincias prætorias, à Propraetoribus iussu Augusti, administratas fuisse diximus, Alexander verò Imperator plurimas ex his in præsidales mutauit. Lampridius, Prætorias, inquit, præsidiales prouincias plurimas fecit. Denique prætoribus sublatis, quæ ab illis regebantur, factæ sunt præsidiales, donec à Iustiniano renouati sunt prætores. Itaque tempore huius Notitiæ prouinciæ omnes, aut Proconsulares, aut Consulares, aut Correctoriæ, aut Præsidiales fuêre.

Præsides & alij Clarissimi, vt dictum est, ordinarij appellantur, quo nomine à spectabilibus distinguebantur. Valentinianus A. *in l. 1. C. de proxim. sacr. scri.* In sacris, ait, scriniis nostris militantes in prouinciis à salutatione ordinarij, vel spectabiles iudices non arceant. Ita etiam intelligitur Theodosij rescriptum ad Ruffinum P. P. *in l. 2. C. de off. Præf. Aug.* præfectus, inquit, prætorio, Augustalis, ordinariorum sub se iudicum examinandi flagitia, & super his referendi, non amouendi, vel puniendi habeat potestatem, de præsidibus intelligit. Ægyptus enim Consularem, aut maiorem Magistratum non habebat. Sic etiam ordinarias clarissimorum Rectorum prouincias Iustinianus appellat, *Nouel. 31. §. constituimus autem ibi secunda verò & quarta ordinarij*, quæ non à Comite aut Proconsule, sed Præsidibus regebantur: Et ordinariam sedem Præsidum Constantinus *in l. 4. C. de iurisd. omn. iud.* Nemo, inquit, post litem contestatam ordinariæ sedis declinet examen: nec prius præfecti prætorio, aut Comitis Orientis, vel alterius spectabilis iudicis imploret auxilium quàm coram præside egerit. Item Valentinianus A. *in l. 4. C. de cohort.* Ordinariorum, ait, iudicum apparitores, nullo annorum numero, nulla stipendiorum contemplatione laxentur. Itaque à spectabilibus ordinarij separantur, sub quibus præsides, & alij prouinciarum rectores Clarissimi titulo honestati continentur. Propriæ tamen præsides minoribus prouinciis imperabant, *l. 1. §. Deo nobis. C. de off. P. P. Afr. l. 1. in prin. C. vt omnes iudi. tam ciuil. quam milit. §. illud, in Auth. de appel.* qui & ipsi clarissimi vocabantur, *l. 5. C. de pign. d. l. 1. in prin. C. vt omnes iud. tam ciuil. l. 2. C. de ordin. iud.* paucis exceptis, qui erant perfectissimi, vt sub Comite Orientis Arabiæ præses, *l. cum reis 18. C. de pœnis.* & vt puto, Isauriæ, quæ minimæ prouinciæ habebantur, & à Ducibus, qui vicem præsidum agebant, regebantur: præses frater à Principe appellabatur, Cassiodorus, *in formula Rectoris prouinciæ.* A Principe, inquit frater vocaris. Iustissimi etiam ac vigilantissimi titulo honestabantur, *l. 3. C. de offic. Rect. prou.* eos etiam κρατίστοι, idest optimos, aut præstantissimos appellabant, ita apud acta Apostolorum, *cap. 24.* Claudius Lysias Felicem, & D. Paulus Festum vocant, *cap. 28.* vnde dicti optimates vrbium videntur, tanquam omnium præstantissimi, *in cap. fundamenta. §. ne autem, electio. in 6.* A præside ad P. P. appellabatur, *l. præcipimus. 32. §. 1. C. de appell. &. §. illud in auth. eod. tit.*

NOTI-

NOTITIA.

PRAESES THEBAIDOS CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Clarissimi Præsidis Thebaidos.

Prouincia Thebais.
Officium autem habet ita.
Principem de eodem officio.
Cornicularium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Numerarium.
Ab actis.
Exceptores, & cæteros Cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis.

Ceteri omnes præsides ad similitudinem præsidis Thebaidæ, Officium habent.

COMMENTARIVM.

Vinque fasces præmittebat, *Dion* sicum libro mandatorum quibusdam notis inscripto, & viridi tegumento inuoluto, quem in auditorio penes se iudicans tenebat, quemadmodum in Thebaidis, & Dalmatiæ Præsidibus Notitia ostendit. Præsides in Oriente imaginibus Principum carent,

quas in Occidente præferunt, oppidique effigiem prouinciam à se rectam referentem, vt Correctores habebant. Præterea codicem mandatorum dorso his notis inscriptum, quibus Consulares carent FL. MAL. PNEN. IVSSV AV. eas ita sum interpretatus: Fœlix liber veniens à Laterculo primicerij Notariorum, & notarijs iussu Augustali. Exemplo Præsidis Thebaidis ceteri Præsides eadem insignia, & officium habent. Is fortè vt dignior pro aliorum exemplari est positus. Insignia: Præsidibus prælata fuisse supra diximus, & hoc etiam Martyrologium significat, quod ea vexilla appellat. Beatum enim Fabium martyrem cum ferre vexilla præsidialia recusaret, primo in carcerem trusum, mox capite punitum fuisse scribit, *pridie Kalen. Aug.* noluit fortè vultus Principum consecratos, qui adorabantur, vel alias idolorum imagines ferre. Per annum tantum prouincijs Præsides præficiebantur, sed tempus arbitrio Principis prorogabatur, inquit Cassiodorus.

Hi sunt tres Magistratuum prouinciarum ordines clarissimi: supersunt Perfectissimorum attendenda insignia, quæ nulla in Oriente à Notitia repræsentantur, vbi tamen constat Arabiæ, atque adeo Isauriæ Præsides hoc titulo honestatos, *in d. l. 18. C. de pœnis.* Verum in Occidente in Dalmatiæ Præside, perfectissimorum insignia & officium demonstrantur, quæ ferme eadem erant, sicut correctorum, & aliorum præsidum, nempè duorum Principum in vnum virum desinens imago, aurata columellæ profixa, qua tamen Orientis Præsides carent, item liber mandatorum viridi tegumento tectus, & abaco purpureo, superrectoque tapeto substrato impositus. Infra est oppidi effigies prouinciam à Rectore perfectissimo administratam referens, cuius nomen supra est inscriptum. Notas tergo codicis mandatorum nullas incisas habent. Horum officia, in nullo à Correctorum, aut Consularium officiis discrepabant: cum verò in quibusdam à spectabilium & illustrium cohortalibus differrent, pauca de his sunt dicenda.

DE DIFFERENTIIS INTER officia magistratuum.

CAP. CXVIII.

IDem ferme erat Consularium, ac Correctorum Præsidum que officium, quod & Præfectorum exceptis Singularijs, qui inter cla[illegible]orum cohortales non nominantur, nisi sub cæterorum apparitorum classe comprehendantur, quemadmodum in Vicarijs Orientis, sub hoc nomine videntur contineri. In Occidente verò in Vicariorum officijs singularij reperiuntur. In quibusdam etiam illustrium & clarissimorum officia differebant, nam horum apparitores conditionales censebantur, id est conditioni suæ obnoxij, *l. 8. l. 17. C. de adnot. diuer. iudiciorum, l. 1. & 2. C. vbi quis decur. vel cohort. aliæ condit. conuen.* &c. et semel facti apparitores, ab officio, nisi primipili munere completo, liberari non possent: & ideo à Paulo Iurecon. perpetui appellantur, *in l. præsidia, 34. ff. de re. petat.* præsidia prouinciæ, inquit, officiales, quia perpetui sunt, mutuam pecuniam dare, & fœnebrem exercere possunt. Quare Notitia subiicit, his non licere ad aliam militiam seu officium transire, sine annotatione seu indulgentia clementiæ principalis. Idem affirmat Valentinianus, *in l. 7. penultim. & vltim. C. de cohortal. lib.* Ordinariorum, inquit, iudicum apparitores, qui vel speculatorum, vel ordinariorum attigerunt gradum, nullo annorum numero, nulla stipendiorum contemplatione laxentur, prius quàm primipili pastum digesta ratione compleuerint. Ipsorum quoque liberi patris fortunam secuti, eodem modo cohortales esse cogebantur, *l. 12. C. de cohortal. lib. 12. & sequent. C. de prim. offic.* quod & in legionarijs militibus obseruabatur, vt patris militis in bello defuncti, filius locum subiret, *l. fin. C. eod.* Sic & tabularij Reipublicæ seruiti conditionales vocantur, *l. ser. prim. C. qui potiores in pign. hab. l. 7. C. de iure fisci l. 3. 4. 7. & 8. C. Theod. de numerar. actuar.* cæterum qui primipili munere functus erat, etsi officij onere liberabatur, curiæ tamen patriæ compellabatur seruire. *d. l. l. penultim. & vltim. C. de cohortalib.* Illustrium verò aut spectabilium apparitores liberi nulla officij necessitate obstringebantur, *d. l. 7. C. de cohort. lib. 1. & vlt. C. de apparit. P. P.*

2 Vt igitur clarissimorum Magistratuum apparitores, ab alijs dignoscerentur, discoloribus penulis, seu pallijs tegebantur, qualibus hodie Nuncij Taurinenses vtuntur: subtus verò pro cingulo, loro, aut fascia lanea à dextro humero in sinistrum latus descendente cingebantur. Qui mos est antiquissimus Gellius, *li. 12. c. 3.* Tyro, inquit, Tullius M. Ciceronis libertus lictorem, vel à Lino, vel à Licio dictum scripsit, Licio enim transuersio, quod Limium appellatur, qui magistratibus præministrabant, cincti erant. Gratianus *A. in l. 1. C. T. de habit. quo vti vrb. vti oport.* Officiales, inquit, per quos statuta complentur, ac necessaria peraguntur, vti quidem penulis iubemus, verum interiorem vestem ad modum cinguli obseruare, ita tamen vt discoloribus quoque pallijs pectora contegentes conditionis suæ necessitatem ex huiusmodi agnitione testentur. Quæ verba de Clarissimorum apparitoribus conditioni obnoxiis, non alijs intelliguntur.

3 Eosdem in albo cohortalium, seu matriculis satis erat scribi, *l. 10. C. de cohort. l. 16. C. de testa. milit.* Spectabilium verò & illustrium apparitores Principis litteris probatorijs vocatis comprobari oportebat, *l. vlt. adfi C. de diuers. offic.* In officio quoque Præsidum nullus à libellis inuenitur, qui apud alios maiores prouinciarum magistratus frequentabantur, quia Præsides ipsi per se precibus subscribere tenebantur, *l. 2. C. de assess.* Tot etiam ex suo officio quotannis prouinciarum Rectores ad mansiones mittebant, quot in ea prouincia cursus publici loca tepebantur, *l. 34. 46. C. T. de cursu publ.* qui equis pabula exhiberi curarent, & euectiones inspicerent, Præsidique subscribendas offerrent, ne in illis abusus committerentur.

In cæteris omnium officia conueniebant, eosdemque primates habebant, vt Principem Cornicularium, Commentariensem, Adiutorem, Ab actis, Numerarium, Exceptores, & cæteros apparitores, quemadmodum Notitia in Præside Thebaidis ostendit. Omnium denique apparitores de suo officio Cancellarium eligebant, *l. nullus 8. C. de assessor.* Is est quem vulgo secretarium, alij verò domesticum vocant, *l. 4. 5. 6. 8. C. de assessor.* Hæ sunt illustrium, spectabilium, clarissimorum, ac perfectissimorum ex laterculo maiore emissæ dignitates, secundum Notitiæ ordinem explicatæ.

Alij

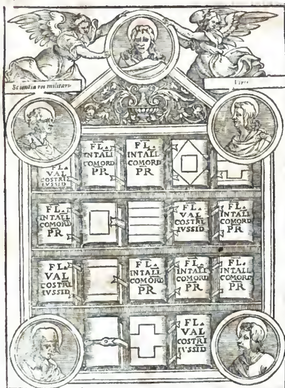
Alij quidam spectabiles reperiebantur, vt Tribuni Notarij *l.2.C.de primicer. & secund.* Magister census, *l.orphanotrophos 32. C. de episcop. & cler.* Item alij clarissimi, vt silentiarij, *l.vlt.C.de silentiar.* Primicerij Scholarum, seu Comites ordinis secundi, *l.2. C.de priuileg. scholar.* & Tribuni Prætoriani, notarijque *l.6.C.de diuers. iudi.* Inter perfectissimos quoque præter quosdam prouinciarum magistratus, alij plures inueniuntur intêr quos primiscrinij sub Comite largitionum eminebant, *l.7.C.de palat. sacr. larg.* Sed Notitia de maioribus tantum, qui à laterculis prodibant, non alijs tractat. Cæterum quia inter vtriusque Orientis, Occidentisque dignitates duo armaria libris referta reperiuntur, ne quid in hoc volumine intactum relinquatur, & ipsa pro virium mearum tenuitate explicare conabor.

NOTITIA.

IMAGINES

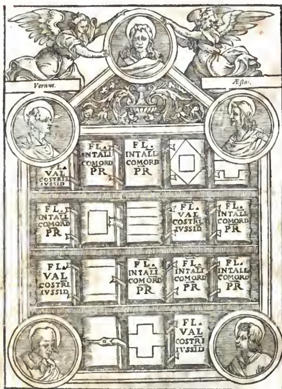
ARMARIORVM.

DIVINA PROVIDENTIA.

Auctoritas *Felicitas*

DIVINA ELECTIO.

Autumnus. *Hyems.*

COMMENTARIVM.

DE ARMARIIS LIBRORVM HIC à notitia repræsentatis.

CAP. CLIX.

ARmaria inter vtriusque Imperij dignitates inserta in Thebaidis Præsidis atrio depicta fuisse Pierius *lib. Hieroglyphicor. 32.* scribit: cuius verba ita se habent. In Theodosij & aliorum qui eo seculo fuerunt Imperatorum insignibus, in atrio Præsidis Thebaidos nuncupati, argumentum hoc pictum spectabatur, cuius exemplum in quodam eius militiæ ordinum, officiorúmque canone descriptum Romæ apud Maffeos inspexi: Tabula est libris quodam ordine dispositis onusta, quorum nonnulli Syllabarij, quibusdam notis inscripti sunt, quibus per compendium contentæ in eis rationes indicabantur, alij nihil præscriptum habent. Supra tabulam fastigium attollitur, in media cuius facie, genij duo, latum sustentant orbem, in quo caput instar humani, cuius ita inscriptio est DIVINA PROVIDENTIA: In angulis verò tabulæ, quæ descriptos, vt diximus, libros continet, singulis, capita singula sunt apposita, quorum superius à dextra inscriptionem circunductam ostendit VIRTVS, alterum à læua SCIENTIÆ, interius à dextra AVCTORITAS. Quartum à læua FOELICITAS. Quod quidem, vt puto innuit rerum omnium gerendarum summam à Deo primum emanare, cúmque conciliandum in primis vt nostra omnia fortunentur: Mox necessariam esse virtutem, quippè animosum, aptum, & idoneum debere esse hominem, qui præclara sit facinora aggressurus: Verùm virtutem solam parum prodesse, nisi accesserit disciplina, cuius scientia eruditi, & tempora, & occasiones internoscamus: sed enim & hæc, & illa vix sufficient, nisi & auctoritas adiuncta fuerit, qua milites populique sub Imperio contineantur, iussáque

non

non cunctanter exequantur. Vnde legas de Vespasiano, cum esset iam à militibus salutatus Imperator auctoritatem,& quasi maiestatem quandā inopinato scilicet, & adhuc nouo Principi defuisse, quæ non prius accesserit,quàm è plebe quidam luminibus orbatus,i em alius debili crure sedentem pro tribunali pariter adijcient orantes, vt Tranquillus ait,opem valetudinis demonstratam à Serapide per quietem restituturum,oculos si inspuisset, confirmaturū crus si dignaretur calce contingere: cumque vix fides esset,rem vllo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet: Extremò hortantibus amicis palàm pro concione vtrumque tentauit, nec euentus defuit,atque ita,quod primum desiderabatur,auctoritatem indeptus est.Sed & quarta necessaria est,fælicitas,quippe licet enim animis valeas, experientia sis eruditus, auctoritate præstans, nisi tibi res fælicitei succedat,ruere plerumque omnia, & elabi in irritum experieris.

Addita huic & altera tabula,cum ijsdem libris, & librorum notis,& genijs in fastigio orbem caput referentem sustollentibus, sed angulares circuli affixi adscripta habent nomina singula, singulis. V E R, ÆSTAS, AVTVMNVS, HYEMS, vt scilicet, admoneamur diligenter nos animaduertere debere,vt suo quæque tempore agantur, procurentúrve.Hæc Pierius, qui pauca ex multis explicat. Sed ego hæc aliter interpretor:Hic enim Primicerij notariorum, qui magistratuum insignia in manu habebat, atque mandatorum codices scribi curabat,& edebat, totamque ferè hanc Notitiam tractabat, officium & diligentiam repræsentari existimo. Itaque libros Magistratibus tradendos in armario dispositos ostendit, qui ex notis,quibus sunt inscripti non rationum codices,vt opinatus est Pierius,sed mandatorum, Magistratibus tradendi,esse dignoscuntur. In manuscriptis plures etiam dignitatū codicelli spectantur, qui à maiore laterculo, & eodem Primicerio prodibant, ad quem omnium ferè dignitatum cura spectabat. Armaria quoque illa esse in quibus hi codices reponebantur, quatuor contignationes arguunt. Hic ergo præcipua magistratuum insignia id est Principis mandata à se accipienda Primicerius notariorum ostendit. Hæc ab Augusto inuenta fuisse Dion *lib. 53.* scribit, quæ procuratoribus suis,Proconsulibus, & Proprætoribus seu Legatis dabat, & illorum particulæ ab Vlpiano, *in l solent. 6. §. vlt.ff de offic.proconf.* & alijs recitantur. Illa diu intermissa Iustinianus renouauit,quæ mittēda prouinciarum Præsidibus XVII. capitibus explichit; *Nouella 17.* & laterculo maiore, ac legibus inseri præcepit. Hæc, cùm primum in prouincias venissent Præsides,clero, cum Episcopo, & populo metropolis conuocato, palàm legi & actis inseri iussit,eorúmq; exemplum publicè in omnibus prouinciæ ciuitatibus legendum proponi, vt omnes ea mandata seruarentur,scire possent. *§ pen d. Nou.17.& l.vlt.C.eod scilicet de mand. Princip.*

Duplex autem armarium, duplicis prouinciarum Imperii Orientis, & Occidentis typum refert, ad quorum concurdiam significandam,vtrorúmque codicum tegumenta, coloribus & notis sibi respondētia cernuntur. In his colores quatuor exprimuntur, viridis,luteus seu aureus, purpureus, & ferrugineus huius loco manuscripti codices, album ponunt: librorum tegumēta, pro magistratuum dignitatibus, varia reperiuntur:qui Illustribus tradebātur, in vmbili.ò vultum Principis aureum, aut eius loco notas quasdam habebant, quibus alii carebant: Codices manuscripti albos siue argenteos, & aureis fasciis in capitibus,& medio, cinctos,tam in Oriente,quàm Occidente, illustrium libros repræsentant. In meo codice, pro albo, purpureus color spectatur. Vicarii duo & ipse Primicerius Notariorum, omnésque rei militaris Comites, Ducésque notas suis libris inscriptas habebant,quarum aliæ sunt.FL.IN.TALL. COMORD.PR.quas ita sum interpretatus, Fælix liber iniunctus notariis laterculi continens mandatā ordine primicerii. Aliæ sunt, FL.VAL. Cos. TRI. IVSSI. D. quas ita exposui Fælix liber venit à laterculo continens sacros titulos rerum largitionalium iussione diuina. Sic in iure debita fiscalia vulgo tituli largitiones vocantur. *l.2. C.de Canonic. larg. tit.* Verba quoque diuinæ iussionis reperiuntur, & apud Iustinianum, *Nouel. 114.* Aliæ notæ codicibus horum armariorum inscriptæ in impressa Notitia non reperiuntur:at in manuscriptis hæ visuntur.FL. VALL.P.N.EVS.IVSSV DD. quas interpretor. Fælix liber venit à laterculo primicerii Notariorum eius,iussu diuino. Constat enim apud Petrum Diaconum has notas, EVS.significare eius. Hæc inscriptio in tergo Codicis mandatorum Præsidis Thebaidi inuenitur,qui in Notitia impressa loco E V S. habet E.N.IV SSV. AV. idest & Notariorum iussu Augustali. In eadē Notitia manuscripta,in vnius Codicis dorso h e notæ reperiuntur. FL.VALE.MAG.MEM.IVSSI.D. quæ sunt pro insignibus Magistri scriniorum Occidentis, & significant Fælix liber venit à laterculo edendus Magistro memoriæ iussione diuina: alias verò notas V A L E. credo esse scribēdas V A L L I: vt aliæ similes sunt in eodem armari, FL. V A L I: PNV.IVSS.DD.Difficile est has notas exponere, quas Iustinianus *in l.1.§. vlt.C.de vet. iure enucleando.* signa, & compendiosa ænigmata appellat: sed quantum coniectura assequi potui,pro virium tenuitate explicare sum conatus, si scopum non attigero, satis erit propius accessisse, aut saltem aliis acutioris ingenii verius interpretandi viam aperuisse.

Armaria in summo fastigiata, binos vtrinque habent genios, purpureis stolis amictos,qui muliebre caput circulo inclusum,flexis genibus sustinent, supra Orientale scriptum est DIVINA PROVIDENTIA,super Occidentale, DIVINA ELECTIO:sed in Vrsini codice primum est viri caput purpureo pallio humeris iniecto. Pierius ad Deum hæc refert, ad vt omnia sunt referenda:sed vereor ne humani Principis prouidentia significetur,velut à Deo ministrantibus angelis ipsi inspirata, quam sub fœminæ effigie repræsētat;Insinuat autem Principis diuina prouidentia afflati,orbem Romanum gubernari, qui libris mandatorum traditis magistratus ad illum rectè administrandum instruit; similiter diuina eius electio esse intelligitur, eum inspirante Deo, viros ad hoc muneris idoneos,& scientia, ac rerum vsu expertos legit. Actiones verò, & res Principis, passim in iure,diuinæ appellantur, vt diuina indulgentia, *l.3. ff.de constit.Princip.*diuina delegatio,*l.pen.C.de appellat.* sanctio, *l.4.C.de tempor.appell.* domus,*l.7.C.de sacros.eccl.l.8.C.de exactorib.tribu.l.15.C.de re milit.* & alia huiusmodi.Eodem modo diuina eiusdem prouidentia, & electio est appellata.

In singulis præterea vtriusque armarii angulis,singula humana capita circulis inclusa spectantur, quæ eodem oris & vestium habitu sibi respondent, primum enim idest Orientale armarium in summo

læua habet hominis effigiem tonso capite, tunica purpurea,& supra eam toga prassina induti.cuius in scriptio est, SCIENTIA REI MILITARIS; sed in manuscriptis est VIRTVS, vtrumque pro eodem Veteres habuere. Alterum quoque armarium, id est Occidentale, in summo & ipsum à læua eiusdem oris,& habitatus caput habet, cui inscriptom est VER NVS, hoc est primum tempus anni, adolescentię cōparatum, qua scientiam rei militaris apprehendendam esse significatur. Hæc enim ætas apta est ad discendum, *l.37 ff. de adil. edict.*, & ob id scientiæ militari Ver respondet. Totam viridem gestant, quòd hic color verno tempori, quo omnia vireat in primis conueniat. Cassiodorus *lib.3. variar. ad Faustum.* loquens de coloribus quatuor factionum aurigarum, quarum vna prassini coloris ver imitabatur. Prassinos, inquit, virenti verno est dicatus, vnde solet esse argomentum spei, quæ ex rei militaris scientia concipitur. Toga verò propria est Romanorum vestis, *l.31 ff. de iure fisci.* indicat in ea ipsos excelluisse. Rubeus color in tunica significat partem coloris æstiui inesse veri. In manuscriptis, capita muliebria capillos in humeros spargunt.

A dextra summi anguli armarij Orientalis est imago capitis muliebris cauo orbi inclusa, quæ supra viridem tunicam, togam gestat roseam, cui inscriptum est VIRTVS; sed manuscripti habent SCIENTIA RAI MILITARIS. In eodem angulo alterios armarij, simile omnino caput huic respundet, cui inscriptum est, ÆSTAS, quæ cum propter ardorem ignem imitetur, roseam togam induit; Cassiodorus *in loco sup. cit.* Roseus, inquit, ęstati flammeę dicatus est. Hęc virilem ætatem, robore firmatam refert, cui ęstiui labores conueniunt. Robur enim pro virtute Veteres accipiebant, vt indicat Gordiani nummus, in quo spectatur Hercules nudus, cum claua, & inscriptione VIRTVS AVGVSTI. significant ergo hæ imagines, ex scientia rei militaris, virtutem & robur æstati respondens oriri. Prassinus color in tunica, fortè denotat virtutem virentem, rei militaris scientia produci, quemadmodum æstas veri succedens, eius viriditatem retinet: At manuscripti togam æstatis auream, tunicam verò rubram ostendunt. Toga, Romanos, & eorum Imperium indicat quod virtute excelluit; sicut & Virgilius *in 7. Æneid.* significat.

Hinc progeniem virtute futuram
Egregiam, & totum qua viribus occupet orbem.

A læua Orientalis armarij in imo est aliud caput humanum, duplici luteo circulo inclusum, subscriptum est, AVCTORITAS. Caput purpureo pileo tegitur, tunica viridis ab humeris circa collum rubeo limbo ornata pendet, Ante pectus rubeum pallium à sinistro humero descendit.

In imo læuæ Occidentalis armarij, est omnino huic simile caput, cui subscriptum est, AVTVMNVS. Prassina tunica, indicat verni aeris temperiem, & plenum virentibus fructibus autumnum redire, pallium rubens ante pectus eo tempore adhuc æstatem calescere ostendit, fœcunditas verò fructuum in primis adscribitur autumno, quod & Virgilius *in 2. Georgic.* hoc carmine cecinit,

Et varios fœtus ponit autumnus, & alte
Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.

Ob id eum Græci ὀπώραν vocant: significatur autem ex scientia rei militaris, & virtute auctoritatem, ac imperium, cum vtilitate & commodo acquiri, quod in primis Romano contigit Imperio. Pileus purpureus caput tegens, sapientiæ signum est, vt Hesychius & Pierius volunt, propterea quod in capite cerebrum sapientiæ est organum. Purpura Principis propria, eius prudentiam, & imperium insinuat: autumnus & ipse capite tecto pingitur, ob ventos & aeris frigiditatem, quibus vexatur, vnde noxius ab Hipocrate prædicatur: sed in manuscriptis hęc duo capita sunt mulierum, sparsis in colla capillis cum croceis palliis humeris iniectis.

In imo dextræ Orientalis armarij, vltimum est caput hominis, duplici & ipsum orbi cauo, luteoque inclusum, cuius humeris rubens tunica pendet, prassinum pallium ante pectus tegit, subscriptum est, FELICITAS, cui in occidentalis armarij parte dextra, simile caput respondet, infra scriptum est HYAMS, quæ ex prassino pallio superiore, Veri se obuiam ire ostendit, rubens tunica æstatem mox reuersoram indicat: Id tempus autem, quo fructibus fruimur, fœlicitati aptum esse cōstat, & genio opportunum, quod & Virgilius *in 1. Georgic.* significat,

Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur,
Et mutuo inter se læti conuiuia curant.
Inuitat genealis hyems, curasque resoluit.

Itaque ex scientia rei militaris virtus, ex virtute auctoritas, ex auctoritate fœlicitas prouenit, quæ omnia Imperio Romano contigere. In manuscriptis pro hyeme est mulier, pallio purpureo caput, tergúmque, & pectus tecta. Hanc ante duæ albæ corniculæ, quæ auersæ conspiciuntur, sicut Hyemis symbolum, inquit Pierius, *auctoritate Hesiodi & aliorum*, albæ præter niuem hyemalem ostenduntur. Ego eas hic concordiæ typum esse puto, ob eximiam fidem, quam inter se seruant. Principum enim concordia, & mutui amoris candor, per albas noes insinuatur. Summatim verò plorimi codices ordine dispositi, rectam Imperij Romani Magistratuum administrationem repræsentant, quæ ex libris Mandatorum ipsis traditis indicatur. Explicitis Romani Orientalis Imperij dignitatibus, ad Occidentales Notitia transit, quas pro viribus interpretari conabimur.

Finis Primi Libri, & dignitatum Rom. Imperij Orientalis.

DE QVATVOR-

DE QVATVORDECIM REGIONIBVS VRBIS CONSTANTINOPOLITANÆ.

EIVSDEMQVE ÆDIFICIIS tam publicis, quàm priuatis.

ROMAM in regiones xiiij. diuisam fuisse ex Plinio & Tacito constat, vbi vrbis incendium à Nerone factum recenset. eas breuiter Sext. Rufus & P. Victor viri Consulares descripserunt: hic quoque ante Notitiam vtriusque Romani Imperij ab ignoto auctore ponuntur; Constantinopolis Romæ veteris simulachrum facta, & noua Roma appellata, ipsa quoque illius exemplo in regiones xiiij. est diuisa, vt auctor est inter alios Iustinianus, *Nouell.* 43. quę eas κλίματα appellat, nonnullaque Romæ monumenta eò translata, & noua plura sunt fabricata, quæ velut Notitiæ vtriusque Rom. Imperii affinia non omnino prætereunda esse duxi: Itaque quasdam ad ea clarius explicanda annotationes apposui. & si nonnulla etiam in eiusdem Notitiæ commentario, prout occurrebant, suis locis sunt declarata. Horum descriptionis auctor id obseruat, vt ecclesias & digniora præmittat, mox quæ omnibus sunt communia, eodem semper ordine recitat, vicos, domos, balneas, pistrina, gradus, curatorem vnum, vernaculum vnum, collegiatos, postremò Vicomagistros. In xiij. regione per errorem vici omittuntur, & in xiiij. Curator, Vernaculus, Collegiati, & Vicomagistri pariter desiderantur. quos reponemus. Ecclesiæ xiiij. in vij tantùm regionibus inueniuntur: At Romæ nullus vicus sua carebat ædicula; & aliqui duas habebant. In quaque igitur regione sigillatim insignia opera attingemus.

REGIO I.

DOMVS GALLÆ Placidiæ Augustæ, fuit filia Theodosij Magni & soror Arcadij Honoriiq;. Hæc Roma capta ab Alarico Vandalorum seu Gothorum Rege abducta, Athaulfo Alarici affini & eius successori nupsit, quo extincto, restituta & Constantio, qui mox imperauit, nupta, Valentinianum & Honoriadem filios suscepit, vt Eutropius, Zonaras, Cedrenus & alii sunt auctores.

DOMVS NOBILISSIMÆ MARINÆ Arcadii filiæ, quæ nobilissimi titulo insignita innupta mansit, vt auctor est Cedrenus; dignitas nobilissimi in antiqua inscriptione primùm Valeriano iuniori tributa inuenitur circa annum salutis cclx. Mox Seuerino & Maximino Cæsaribus, *l.* 1. *C. de feriis*, & deinceps aliis, *l.* 1. *Cod de magi. munic.* *l.* 5. *Cod. de feriis.* donec ad fœminas quoque peruenit. Hæc erat quædam participatio Imperii, nam hoc titulo honestatus purpuream vestem aureo limbo circundatam gerebat, & suprà præfectos sedebat, vt auctor est Zosimus, *lib.* 2. qui vult hunc honorem à Constantino excogitatum, sed constat longè antè fuisse.

THERMÆ ARCADIANÆ.) Ab Arcadio extructæ; Procopius *Oratio.* 1. de ædificiis Iustiniani. Ex Propontide, inquit, ad Orientalem plagam vrbem nauiganti occurrit publicum balneum, quod Arcadianæ dicitur, Constantini vrbem aliàs variam exornans. Hic atrium Iustinianus exstruxit, quod vrbi prætenditur, & leniter alluitur mari, vt qui hic deambulant cum prætereunauigantibus loqui possint. Hic igitur in confinio maris in prędicto atrio sic habent: est enim atrium aspectu pulchrum, quod leues venti perflant, cuius inferna pauimenta columnarum, & marmorum præcipua venustate integuntur; Tantum enim splendorem effundunt, vt Solis radiis concertare videantur. Multa quoque atrium exornant, partim ænea, partim lapide cælata, præbentia spectaculum multa ratione dignum. Hactenus Procopius. Hæ Thermæ fortè sunt, quæ Xerolophus vocantur, quas ab Arcadio fabricatas fuisse auctor est Cedrenus, Xerolophus, inquit, opus est Arcadii columnæ Theodosij Tauro positę omnia simile. Hoc opus in foro Arcadii fuisse Socrates *Lib.* 7. *c.* 1. scribit, loquens enim de Sabatio hæretico, ait; Faciebant collectas contra Sesonnicum suum Episcopum in loco ciuitatis, quæ Ξηρόλοφος appellatur, in Arcadii foro. Hæc ille. Ædificium erat plures cellas continens, vnde thermas fuisse coniicio, Nicephorus enim Gregoras, *libr.* 7. *cap.* 1. Atha-

ficio. Nicephorus enim Gregoras, *Lib.7.c.1.* Athanasium Patriarcham Constantinopolis in cellis Xerolophi recessisse scribit; sonat autem hæc vox, inquit Suidas, siccam inunctionem sine lotione, quod ibi vngerentur non lauarentur: & addit olim fatidicum hunc locum fuisse, in quo è tripode responsa reddebantur, & lvj. temporum Astronomica erat reuolutio, ibique xvj. chocleati, & reconditi erant secessus. Ego quoque in vetusto codice Græco xii. chocleas ibi fuisse legi, & Dianæ, Seuerique, & Marciani columnas, ac minoris Theodosij, & Valentiniani statuas. Ibidem scriptum epigramma Iustinianus citat *in §. item lex Cornelia. Instit. de publi. iudi.* quod ex Xenophonte fuerat desumptum in quinto *ἀναβάσεως*. Zonaras quoque Leone Isauro imperante, Arcadii statuam in Xerolophi columna positam terræ motu concidisse scribit. Thermæ verò hic publicæ vel à Principibus ædificatæ appellantur, balnea erant priuatorum.

DOMVS cxviij.) intelli[g]o insignia ædificia, quemadmodum Romæ domus ab insulis distinguuntur. Alioquin Vici xxix. vix singuli quaternas domos habuissent. Nec dignus mediocri ciuitati hic numerus ædificiorum fuisset. Nobiles ergò domus hic tantum recensentur, cætera ædificia omittuntur.

PORTICVS perpetuæ duæ) longas & perpetuas. Hæ non erant, vt hodie ædibus coniunctæ, vt pars earum censerentur, sed separatæ ad spaciandum & animi gratia ædificatæ: vnde Strabo *Lib. 5. Geogr.* vbi Romæ loca describit, Liuiæ porticum *περίπατον*, i. deambulationem appellat, cui & Plinius consentit, *Lib.14.c.1.* Item Strabo auctor est Cumanos Æolas mutuo pecuniam ad extruendam porticum accepisse, & cum præstita die non restituerent, à creditore prohibitos fuisse, ne sub ea deambularent; cum verò plueret, præ pudore edicto permisisse vt eam subire possent: & cum præco clamaret, vt porticum subirent, inde in prouerbium Cumanos nescire ob pluuiam porticum subire, nisi à præcone admonerentur. Has Vlpianus intelligit, cum porticus sine ædibus fuisse scribit, *in l. cætera 41. §. hoc Senatusconf. de leg. 1.* Tacitus *lib. 15.* loquens de Neronis incendio, porticus, inquit, amœnitati dicatæ latius procidere. Talis fuit porticus Atheniens. cuius partem, à Mycone mercede partem à Polygnoto gratuitò pictam Plinius memorat: *Lib.35.c.* quę ob id varia est appellata, in qua Zeno do[cu]it, ob id Stoicus nuncupatus *Suidas in ver.* [illegible] imagin[ibus] argenteis & marmoreis huiusmodi port[icu]s exornari consueuerant, vt ex testamento apud Marcellum *in l. Seia. §. vltim. l. Lucius de aur. arg. leg.* depreh[end]itur, Hæredem meum, inquit, volo, vt in patria mea faciat porticum publicam, in qua poni volo imagines argenteas item marmoreas. Hic duas porticus intelligi puto a palatio vsque ad Forum Constantini, quæ per long[u]m spacium sunt perpetuæ, nec interrumpuntur. Procopius enim scribit. *De ædific. Iustinia. orat. 1.* Iustiniano imperante palatium, ædem Sophiæ, & vtrasque porticus magnas vsque ad Forum Constantini arsisse. Idem & Cedrenus, qui easdem ambas porticus Basilisco imperante flagrasse memorat, & hæ semper sunt restitutę. Quęlibet autem Regio Constantinopoli aliquot porticus habebat, quod Romę erat secus.

GRADVS iiij.) tribunal intelligitur ad quod per gradus marmoreos ad accipiendum panem plebi dandum ascendebatur, qui panis gradilis à gradibus vocatur. Valentinianus in *l. Cod. Theod. de anno. tit.* panis, inquit, gradilis in alium gradum translatio inhibetur. idem, *In dict. leg. 2. Cod. Theod. eod.* vniuersi panem gradilem de gradibus adipiscantur. Ex quibus constat gradum eminens tribunal fuisse, vn[de] panis capiebatur. Constantinus enim, vt auctor est Metaphrastes, quotidie octuaginta millia panum in pauperes elargiebatur, Socrates *libr. 2. cap.11.* octuaginta millia modiorum frumenti fuisse scribit, quibus vinum, carnem, & oleum addidisse Suidas tradit, *in ver.* Erant ergo iiij gradus seu tribunalia in prima regione ad hæc distribuenda erecta.

CVRATOR vnus, qui totius regionis sollicitudinem gerat.) Hi ab Augusto primum inuenti, magistratus à Tranquillo appellantur, *cap. 30.* spacium, inquit, vrbis in regiones, vicósque diuisit, instituitque, vt illas annui magistratus sortitò tuerentur: hos magistri è plebe electi illorum loco curatores xiiij. postea Alexander Augustus instituit: Lampridius, fecit Romæ, inquit, curatores xiiij. sed ex Cos. Viros, quos audire negocia vrbana cum P. V. iussit, ita vt omnes aut magna pars adessent, cùm acta fierent. Hi videntur lites suæ regionis curasse, & pupillorum, inopúmque curam habuisse.

VERNACVLVS vnus, vel vasceruum in omnibus, & internuncius regionis. Hunc credo fuisse velut ministrum curatoris, qui nuncia perferebat ad homines suæ regionis pertinentia. Hi sunt qui à Sext. Rufo & P. Victore in regionibus Romæ denunciatores vocantur, quorum bini in qualibet regione erant constituti.

COLLEGIATI XXV.) qui ex diuersis corporibus ordinati incendiorum so[l]ent casibus subuenire.) Romæ Præfectus vigilum vij. cohortibus libertinorum hominum imperabat, [qu]os Augustus ad arcenda incendia instituit, singulasque cohortes binis regionibus præposuit, v[t] [Pa]ulus, *in leg. 3. de offic. præfect. vigil.* Tranquillus, & Dion *lib. 55.* memorant. Constantinopoli verò D L X I I I. Viri ex diuersis artificum corporibus exacti per xiiij. vrbis regiones, & ipsi nocte ad arcenda incendia excubabant, qui collegiati vocabantur. Hic numerus nec minui nec augeri poterat, & vno moriente, Præfectus vrbi alium ex eius corpore substituebat Honorius & Theodosius in *l. penultim. Cod. de commerc.* ad Ætium P. V. & non P. P. *in l. vltim. Cod. Theod. de calcis cocto.* vt vulgo [le]gitur, & ita ex Cod. Theodosiano emendandum. Quingentorum inquiunt, sexaginta trium collegiatorum numerus maneat, nullique ius addendi, mutandive, vel in defuncti locum substituendi pateat copia, ita vt iudicio tuæ sedis sub ipsorum præsentia corporatorum in eorum locum, quos humani subtraxerint casus, ex eodem quo illi fuerant corpore subrogentur. Hæc illi. Eligebantur autem collegiati ex xxxv. corporibus artificum, quos Constantinus in epistola ad Maximum recenset, *in leg. 1. Cod. de excus. artif.* qui ab omnibus muneribus personalibus præterquam ab arcendo incendio immunes erant. *l. 1. Cod. de priuileg. corpora.* In prima hac regione erant tantùm collegiati. xxv. In aliis alij, qui complebant numerum D L X. ad quem explendum in xiiij. regione xxxvij. aut xl. vt legitur apud Zenonem *leg. 1.*

Cod. de

C. de collegiat. desiderantur. Alibi collegiati pro decanis defunctos humantibus accipiuntur. *In l. 9. C. de sacr. sanct. eccle.* Aliquando pro municipibus, *In l. 41. C. Th. de op. publ.*

VICOMAGISTRI Quinque quibus per noctem tuendæ vrbis cura mandata est.) Hi primùm ab Augusto inuenti, Tranquillus *in Augusto cap.* 30. Spatium, inquit, vrbis in regiones, vicosque diuisit, instituitque, vt illas annui magistratus sortitò tuerentur; his magistri è plebe cuiusque viciniæ electi, itaque singuli curatores singulas regiones tuebantur vicos plures Vicomagistri appellati, quos credendum est aliquot milites habuisse, quibus noctis latrocinia, & alias iniurias prohiberent, sicut erant Romæ Vigiles dicti, *l. si maritus C. de adult.* qui id curabant, & custodes vrbis quandoque vocantur: *l. f. & miles §. qui autem. de excus. tutor.* Romæ pro singulo vico bini, terni, & quaterni statuebantur Vicomagistri. Hic verò quælibet Regio quinque tantum habet, ita vt vniuersi sint lx. & ii infrà in collectione ciuitatis lxv. numerantur.

REGIO II.

ECCLESIA Magna) ita templum S. Sophiæ, i. Dei Sapientiæ, à Constantino, vel, vt alij à Constantio conditum appellabatur, quod incendio exustum postmodum Iustinianus omnium orbis terrarum splendidissimum fecit, de cuius nobili architectura Periandri liber & alij extant. Euagrius scribit, templi longitudinem fuisse peditum cxc. Latitudinem pedum cxv. Altitudinem à pauimento ad centrum hemisphærij pedum clxxx.

ECCLESIA antiqua) fortè aliquam ex illis intelligit, quæ à Constantino conditæ fuerant, & aliquot Procopius recenset *de ædif. Iustin. orat. 1.*

SENATVS) locus in quo Senatus habebatur, quem, vt auctor est Sozomenus, Constantinus Magnus ædificauit, vbi eandem celebritatem Kalendis Ianuarij quotannis fieri voluit, quam Romę Senatus habebat, incendio combustum ob seditionem ortam de eiiciendo D. Io Chrysostomo, splendidiorem Iustinianus restituit, ait Procopius.

THERMA Zeusippi) insignes erant porticu domos, & officinas circundante; illis annui reditus ad accendenda balnei lumina, & sarta tecta habenda assignati erant: Theodosius *in l. quia plurimæ C. de op. publ.* Quia, inquit, plurimæ domus cum officinis suis in porticibus Zeusippi esse memorantur, reditus memoratorum locorum pro quantitate, quæ placuit, ad præbenda luminaria, & ædificia ac tecta reparanda. Regiæ vrbis lauacro sine aliqua iubemus excusatione conferri. Hæc ille. Scribit autem ad Seuerinum P.V. non Prætorio, vt rectè legitur in codice Theodosiano *l. 52. C. Theo. de oper. pub.* Hoc balneum palatio Principis vicinum fuisse, & postea Numerorum vocatum Nicephorus *lib. 9. cap. 9. eccles.* scribit. Eiusdem Sozomenus, & Socrates meminerunt; Id credo primum à Zeusippo conditum, qui circa Neronis tempora Byzantij Christianos afflixit, *Niceph. libr. 8. cap. 7.* & inter alios Diuum Andream Apostolum Argyropolim fugere compulit. Erat tum, vt puto, Macedoniæ, & Thraciæ Præfectus: Hoc balneum postmodum Seuerus Imperator auxit, & ornauit, vnde Seueri est appellatum; verùm Cedrenus ab ipso conditum affirmat Numerorum deinde balneum est nuncupatum, quia milites ibi lauabantur Zosimus *li. 2.* in peninsula id fuisse scribit: Olim quidem, inquit, eo loco portum habebat, quo porticus illę desinunt, quas Seuerus Imperator destruxit, cùm suas aduersus Byzantios iras deposuisset, qui hostem ipsius Nigrum in vrbem admisissent. Hæc ille. Suidas auctor est Christodorum poetam statuas; & imagines Zeusippi carmine celebrasse; inter quas laudatur, quę Hesiodo poetę posita fuit. Procopius *lib. 1. de ædif. Iustinia.* id balneum esse affirmat à Iustiniano restauratum, sed Zeusippum dici, quia ibi equorum iunctorum cursus exercebatur, quod Græca hæc dictio sonat, eius meminit D. Gregorius Nazianzenus in oratione ad Arrianos, & de se ipso: nec nouam, inquit, illam Hierusalem, hoc est Zeusippum, inuiso, Imperante Iustiniano incendio consumptum est. Cedrenus incendio, inquit, consumptum est balneum Seueri, quod Zeusippi nomen gessit, in quo varium inerat spectaculum, artiumque splendor & marmor & lapidum, & ex ære imaginum & opera virorum, quæ à multis sęculis fabricata erant, quibus hoc vnum deerat, quod animæ non inerant illorum, quos referebant, inter præcipua, & ingenium superantia opera. Stabat & Homerus qualis fuerat cogitabundus, manibus insertis infra pectus, barba sine cultu demissa, capilli capitis æquales, rari ab vtraque sincipitis parte, facies prę senio hirsuta, ac curis de vniuerso, nasus ad reliquas partes proportione æquali: oculi palpebris affixi, ita vt cęci formam præ se ferrent; qualem eum fuisse fama fert: Suprà tunicam palliolo erat amictus, & ad basim infra pedes eius forum quoddam ęneum subiectum: Erant porrò æneæ columnę omnium sapientia, poesi, arte dicendi, ac fortitudine clarorum virorum.

TRIBVNAL purpureis gradibus extructum) id erat ex marmore porphyrite, quæ vox Latinè purpureum sonat, quia purpuram hic lapis imitatur.

AMPHITHEATRVM) secundum littus maris, per quod ad palatium Principis, & portum Iuliani ibatur, in quorum medio fornaces esse consueuerat, quę à Theodosio iuniore tolli sunt iussa. *In l. vlt. C. Th. de calcis coctor.* Omnes inquit, fornaces per omne spacium, quod inter amphitheatrum & D. Iuliani portum & littus maris extenditur, tolli præcipimus; propter salubritatem vrbis amplissimę, & nostrarum ædium vicinitatem, nec vlli his in locis coquendi calcis præberi licentiam.

REGIO III.

DOMVS PVLCHERIÆ Augustæ) sororis Theodosij iunioris, quæ virgo permansit, & si mortuo Theodosio fratre, Martiano, quem creauit Imperatorem, nupsit. De hac multa Zonaras, Cedrenus, Zosimus, Nicephorus, & alij. Aliam domum in xj. regione habuit.

PORTVM nouum) est fortè ille à Iuliano Apostata fabricatus. Alius fuit in vj. regione Neorius vocatus, vbi erat nauale.

PORTICVM semi rotundam quæ à similitudine fabricæ sigma greco vocabulo nuncuparur.) A similitudine græcæ literæ ς. Huius sæpe Zonaras & Cedrenus *in Michaële monacho, Basilio Macedonio* meminerunt.

CAP. III.

MILIARIVM aureum) De hoc ita Cedrenus scribit: suprà milliarij fornicem duæ

sunt statuæ Magni Constantini & matris eius, & in harum medio crux: à tergo earum Traianus, & iuxta hunc Ælius Hadrianus eques, & horologium à Iustiniano ibidem collocatum: Erat hæc columna Romæ in foro ab Augusto posita, à qua omnes viæ Italiæ initium & finem accipiebant, vt Plutarchus, Dion, P. Victor, & alii tradunt; non tamen ab ea millaria numerati cæpisse Æmilius Macer monet; *in l. mille de ver. sig.* Mille passus, ait, non à miliario vrbis, sed à continentibus ædificiis numerandi sunt; Sicut ergo Romæ erat miliarium aureum, ita & Constantinopoli, quæ noua Roma appellata, in omnibus veterem imitabatur; Sed ibi non columna, vt Romę fuisse videtur, sed ędificium, vt ex prędictis Cedreni verbis, & ex Suida deprehenditur, qui sub eius testitudine Constantini & Helenæ columnas, & crucem, ac simulachrum fortunę, pluresque alias statuas fuisse scribit, & illud milium non miliarium appellat.

Avgvstevm) erat ingens ęrea columna à Iustiniano fabricata. Cedrenus, absoluta est, inquit, anno xvj. Imperii Iustiniani ęrea columna magna, quę vocatur Augusteum, eique imposita est Iustiniani statua equestris, sinistra manu tenens pomum rotundum, quo indicatur Orbis Imperium penes ipsum esse: dextram autem incendebat, quasi Persas iuberet stare, & Romanorum ditionem non inuadere: omnes verò æreę circa columnam tegulæ erant auratæ, introitum palatij Constantini Magni tegentes, qui etiamnum ęreus dicitur, columna verò Augusteum vocatur. De hac latè & Procopius, *De ædific. Iustin. in 1. oratio.* vbi Augusteum non columnã, sed locum, in quo erat columna, vocatum fuisse scribit, quod & macellum appellabatur: columna, inquit, pręcipua magnitudine admiranda, non tamen simplex & vniformis, sed grandibus in circuitu lapidibus composita. Hanc æs optimum in tabulis & verticibus circumfusum vndique vestit, lapides ipsos suo robore vinciens, & ornatu tegens, colore quidem auro puro obscurius, dignitate verò non multò inferius, par planè & æquipatandum argento. In huius columnę vertice stabat pręgrandis equus ęre conflatus, versus ad auroram admiratione dignus, similis ituro, & antè pulchrè proclinato. Nam inter priores pedes sinistrum leuat, tanquam terram pulsaturus, alter pes lapidi, super quem graditurus est, infixus hęret. Posteriores verò pedes ita contrahit, vt si stare prohibeatur, in parato sit. Huic equo insidet æreum regis simulachrum. Achillem vocant, propter figuram, quam refert, etenim soleas subligatus habet, absque ocreis. Pectus heroico thorace munitum est, & caput galea, splendorem quendam proijcit, spectans ad orientem, iter, vt opinor, accepturus ad Persas. Gerit sinistra manu orbem, quo innuit terram & mare sibi subditum esse: Nihil armorum tenet. neque ensem, neque hastam, sed tantum crucem orbi impositam, per quam regnum & belli victoria illi obuenit. Dextram manum ad orientem extendit, & porrectis digitis iubet, vt Barbari vltrò non progrediantur. Infrà verò locum hûc Augustum forum appellat, est forum, inquit ante regias, columnis circummunitum, Augustum vocant Byzantii: io hoc ad auroram curia seu prætorium extructum est. Iustiniani regis opus, quo Romanorum Senatus conueniens initio anni solennem festiuitatem peragit Idem & Suidas tradit. Phauorinus forum obsoniorum Augusteum fuisse tradit, ita appellatum, inquit Suidas, quòd idibus Octobris singulis annis regionum curatores & Seuastophori in Augusti honorem ibi saltarent, vel quòd Constantini & Helenæ eius matris statuæ eo in foro essent locatæ.

Basilica quoque omnium insignis ibidem erat ædificata, de qua hæc Cedrenus. Ortum à medijs chalcopratiis incendium cùm vtranque porticum, tùm contigua omnia, & Basilicam deuorauit, in qua fuit bibliotheca librorum 120. continens, inter quos libros fuit etiam draconis intestinum, pedes 120. longum, cui Homeri poemata Ilias, & Vlyssea aureis literis fuerant inscripta, cum historia rerum ab Heroibus gestarum. Erat Basilicæ testudo multis columnis suffulta, qualia hodie visuntur templa, ordinibus columnarum sustentata, quæ etiam Basilicę appellantur, quòd instar basilicarum sint fabricata. Eam in vij. Æneid. Virg. describit:

Templum Augustum ingens tantum sublime columnis,
Vrbe fuit summa Laurentis Regia pici.
Hic sceptra accipere primósque attollere fasces,
Regibus omen erat.

Ibi causę agitabantur, Legati ciuitatum audiebantur, publicaque negocia tractabantur. Hæc inaurata marmoribus splendebat. Theodosius Cyro P. V. Constantinopolitanæ, *L. basilicam C. de oper. publ.* Basilicam inquit, auratam, & marmoribus decoratam in nullius imaginis, aut pictarum tabularum obumbratione fuscari iubemus, cum verò Constantinopoli & eius vrbis prętecto scribat, hanc significat. De eadem credo, intelligit Zonaras in Leone Magno, cùm flagrasse maximam domum vocatam scribit, in qua & Senatus, & delecti ciues deliberatum conuenire solebant, atque ipse Imperator Consularem vestem sumpturus: Opus illustre & splendidissimũ in quo pedaneos iudices in cellulis iudicasse Iustinianus scribit, *in §. sedebant aut. de iudic. Nouel. 81.* Hãc basilicam à tergo miliarij fuisse Suidas scribit, *In τῷ Cαεσαμῷ*, & in ea statuam inauratã & aliaš, inter cætera ibi erat elephas à Seuero ob hanc causam factus, quod argentarius quidam illius custodem interfecisset, & cadauer belluæ manducandum obiecisset, ob id iratus elephas eum occidit. Ad facti memoriam Seuerus elephantem cum custode æneum fundi fecit, qui Cos. Iuliano Constantinopolim translati in basilica locati fuêre.

Nymphævm) id erat amplum ædificium, in quo nuptias celebrabant, qui ædes ad hoc idoneas non habebant, vt auctor Zonaras in Leone Magno, & Cedrenus. Eò ex fonte, qui erat in foro, aquam deriuatam fuisse Suidas scribit, quæ Nymphæum lauacrum vocabatur. Theodosius ad eundem Cyrum, *in l. si quis. C. de aquaduct.* tua, inquit, sedes disponet, quantum aquę publicis Thermis, quantum in Nymphęis conueniat deputari.

Porticvs Fanionis) Suidas Fanionem esse dicit locum, in quem purgamenta proiiciebantur, Ea fortè est porticus, quam Zeno Imp. à miliario vsque ad Capitolium cum quattuor columnarum ordinibus excurrisse scribit, inter quas tabernulas marmoribus incrustâtas propè viam publicam ædificari permittit, *in l. pen. § præterea, C. de ædif. priua.*

Libvrna marmorea) naualis victoriæ est monimẽtum. Eam enim victoriam significari puto, qua Fraiutus Magister milium Arcadij contra Gainam liburnis instructis ad Chersonesum potitus est, vt Zosimus *lib. 5.* scribit.

E e-

Ecclesia seu martyrium S. Mennæ) Ægyptius miles fuit sub Diocletiano passus in Phrygia. Hanc ędem Constantinus ædificauit, quem plures in honorem martyrum ecclesias fabricasse, Eusebius in eius vita scribit, *lib. 3. c. 47.*

Stadium) hæc erat area quadrata ad pugillatū destinata vt ait Suidas, quam Græci cc. pedibus metiebantur. quandoque pluribus: vndique porticibus, seu peristyllijs claudebatur: vbi lucta, iactu, saltu, cestibusque Græci certabant. Porticus ad meridiem erat duplex, ne pluuijs à septentrione venientibus læderetur: Intus vltrà porticum continebat ephebæum, seu exedra, sedibus vndique circumdantibus, vbi disputabant phylosophi, & iuuenes erudiebantur. Olim enim in librorum inopia disputando, & arguendo se exercebant, vt auctor est Suidas, *In ver. γυμνάσια.* A dextra verò, & sinistra Ephebęi stabant balnea, in quibus oleo luctantes vngebantur. Et ideo Caius Iureconf. scribit stadium propriam formam ex consumatione accipere, *In l. si is qui quadringenta ad fin. ff. ad leg. Falcid.* Hoc stadium spectabat mare, Procopius de ædificijs Iustiniani, *In 1. oratio. in fin.* In loco, inquit, mari proximo, quod non stadium vocatur, certaminibus quibusdam opinor locum, olim dedicatum. Ampla Xenodochia Iustinianus, & Theodora vxor exstruxerunt. Hæc ille.

Scala Timasij) erant hi gradus per collem ac mare descendentes à Timasio facti, vel locus ad commodè descendendum paratus, ita nuncupatur; nam scalam etiam descensum ex naui vocant. Gyllius *lib. 2. cap. 11.* de bosphoro Thracio scalam molis brachium ponticuli vicem pręstans interpretantur. Credendum tamen est hic marmoreas scalas fuisse, cùm locus pro insigni nominetur. Ex his aliquod vectigal colligebatur, quod ad aquęductus reparationem impendebatur: Theodosius, *In l. ad reparationem. C. de aquaduct.* Ad reparationem, inquit, aquæductus huius almæ vrbis omnia vectigalia, quæ colligi possunt ex vniuersis scalis huius inclytę vrbis, ad refectionem eiusdem aquæductus procedunt. Hæc ille, naues credo, quæ merces exonerabant, aliquid soluebāt. Iustinianus quoque recitat codicillos Hierijs in quibus nepoti Hierio suburbium coparum cum omnibus scalis reliquit, *Nouell. 159.* item Cedrenus auctor est Copronymo imperante sęuissimo frigore mare concretum fuisse. Mox tepescente aëre, inter alia frustum glaciei arcis scalas, Constantinopolis attriuisse. Fuit Timasius magister peditum magni Theodosij, qui à Valentis temporibus militare cœperat. Ab Eutropio Arcadij cubiculario per calumniam accusatus in Oasim est relegatus. Syagrij P. P. pater, vt Zosimus *in 5.* scribit.

Regio V.

Cisterna Theodosiana) locus est infra terram concameratus, non viuam nec perpetuam, sed imbribus conceptam aquam continens, *l. 1. §. hoc interdictum. ff de fonte.* Petrus Gyllius *in topographia Constantinopolis* scribit, se Constantinopoli inuentam sub terra cisternam, ignorantibus dominis indicasse. Erat, inquit, longitudinis pedum cccxxxvj. latitudinis clxxxij. ambitus ccxxiiij. passuum; concameratio sustinebatur marmoreis columnis cccxxxvj. pedes xij. inter se distantibus: singulæ xij. dodrantum altitudinem superabant. In longitudinem per xij. ordines, in latitudinem per xxviij. erant dispositę. Hyeme irruente aquæductu, ad media columnarum capitula implebatur cisterna. piscésque innatabant, quos ędium dominus æstate nauiculà circumuectus tridente transfigebat.

Prytaneum) Athenis erat arx Prytaneum vocata, in quam Senatores ac sapientes conueniebant, & viri de Republica benemeriti publicè alebantur, *Cicer. lib. 1. de orator. Suid. in Πρυτανεῖον,* cuius exemplo propè cisternam regiam erat Constantinopoli palatium, in quo vir doctissimus xij. discipulos erudiebat, qui postea Reipublicæ vtiles futuri essent. Cedrenus in Leone Isauro Iconomacho, Apud regiam inquit, cisternam palatium erat venerabile, in quo iuxta antiquam formam Oecumenicus magista sedebat, xij habens discipulos eruditione & vitâ graues. Hi cùm omnem discendi scientiam celeritate & amplitudine ingenij percepissent; Ecclesiasticam diuinarum rerum sapientiam acri studio tractabant. Absque eorum consilio quicquam agi, ipsis quoque Imperatoribus nefas putabatur, quos Leo sustulit. Id Zonaras clarius exprimit: Domus, inquit, erat in Basilica proxime forum ærarium regia, in quas multi codices & humanæ ac diuinæ sapientiæ asseruabantur ab antiquis temporibus, & ad habitandum attributa, qui eruditione excelleret, quem Oecumenicum Doctorem appellabant: Is xii. contubernales habebat excellenter eruditos. His publicus victus præstabatur, quos eruditionis auidi adibant. Hos etiam Imperatores ad rerum gerendarum consilia adhibebant, quos cùm Leo in suam sententiam, vt imagines impugnarent, trahere nequiuisset, noctè cum libris combussit. Quemadmodum ergo Athenis viri de Republica benemeriti in Prytaneo alebantur, ita & hic eruditi, & ob id Prytaneum hanc domum vocatam fuisse puto, quæ instar Atheniensis erecta fuit.

Thermæ Eudocianæ) ab Eudocia vxore Theodosij iunioris, quæ antequam Christiana fieret, Athenais vocabatur, de qua plura Zonaras, Nicephorus, & alij. Alias habebat ædes in decima regione, vbi de ea aliquid dicitur.

Strategium) Hæc interpretor castra prætoriana, vbi degebant prætoriani milites. Eo in loco erat forum Theodosianum, & Obeliscus Thebeus quadrus Thebis Ægypti Constantinopolim aduectus, qui in quadrum erat formatus.

Horrea holearia) credo legendum olearia sine aspiratione, vbi oleum condebatur.

Horrea Troadensia) è Troadensi aduectas merces, vel frumenta continentia, quemadmodum in ix. regione sunt horrea Alexandrina, in quibus frumenta Alexandria, aduecta conseruabantur. Troas verò regio est Phrygiæ ad Helespontum sita, non longè a Constantinopoli.

Horrea Valentiniana) à Valente Imperatore facta. Fortè hoc est illud horreum, in quo Suidas *in ver. Manaim*, scribit Manaimi statuam fuisse, qui aduersus Scythas exercitum duxit, & ibi erat æneus modius, vt secundum instam eius mensuram frumentum emeretur & venderetur, pretio aurei à Valente in modios xij. præstituto (pro Valentiniano enim lego Valente, qui Constantinopoli imperauit) Is nautæ manum pręcidi iussit, qui eius legi fraudem fecit, & ob facti memoriam manus æreæ ibi sunt affixæ.

Erant & Horrea, in quæ aurum, argen-

tum,& gemmæ deferebantur;Nam Paulus Iureconſ. hominea in horreis preciosiſſimam partē fortunarum tepoſuiſſe ſcribit, *In l.3.9. effractura ff. de offi. præfec. vigil.* Lampridius quoque refert horrea Alexandro fabricata fuiſſe, in quæ priuati homines,qui domi loca non habebant, aut cuſtodia carebant, aurum,argentum, gemmas, aut grana conuectarent. Domini verò horreorum illata ſuo periculo cuſtodiebant,*l.cam plures §. locator.locati.*

PORTVS Ptosforianus)in quo edulia exonerabantur,προσφορὰν enim Græci eſculenta vocant.

SCALAM Chalcedonienſem) commodum deſcenſum è regione Chalcedonis, vt eò traijciatur, nec amplius ſtadijs quinque ab Europa diuiditur.

MACELLA duo) Duo loca ampla intelligit, in quibus obſonia vendebantur.

REGIO VI.

COLVMNA purpurea Conſtantini) Hæc erat in foro Conſtantini,Lapideis tabulis ſtrato:Zonaras in Nicephoro Phoca, Imperatorem Nicephorum,inquit, maledictis vſque in forum lapideis tabulis ſtratum proſequuntur, in quo columna rotunda porphyretica ſita eſt.De hoc ita Cedrenus; Conſtantinus anno ſui Imperij xxiij.forum condidit cum duobus amplis toſtris, in eoque foro columnam Roma allatam poſuit,vno ſolidoque lapide cōſtantem, qui totus erat purpureus, id eſt ex porphyrite conſtans, atque eam æreis faſciis vnxit, inſcriptis; In eius ſummo ſtatuam ſibi collocauit cum hac inſcriptione, CONSTANTINVS. Splendebat ſolis inſtar. Opus fuit Phidiæ Athenis aduectum. Sub baſin columnæ vij. poſuit ſportas, ac xij. Cophinos Chriſti miraculis inſignes. Infraſcriptoſque verſus appoſuit.*Cedr.in Theodoſio.*

Tibi Chriſte mundi domine, Rectórque optime vrbem hanc tibi ana ferniat:modò ſubdidi & ſceptra,Romanámque omnem potentiam. Hac tu malis defende ſemper ab omnibus.

Idem fermè alijs verbis Zonaras narrat.Teretem, inquit,columnam Porphyreticam Roma, vt ferunt, allatam, in foro lapideis tabulis inſtrato locauit, vnde à Græcis placoton nominatur, ſuptaque æneam ſtatuam arte & magnitudine admirabilem erexit, antiqua enim manu penè viuens expreſſa erat. Id Apollinis ſimulachrum fuiſſe ferunt ex Ilio Phrygiæ tranſlatum; ſed Conſtantinus ſuum illi nomen indidit clauis quibuſdam capiti inſertis, qui corpus Domini ſalutiferę cruci affixerant. Ea ad noſtram ætatem permanſit integra columnæ inſiſtens: ſed ſub Alexio Comneno vehementi venti impeti deiecta concidit,& multos contriuit: Statuam illam Nicephorus, *Lib.Eccleſ.hiſto.8.c.4.* melius exprimit. Maximam, inquit, illam porphyretici marmoris colnmnam conſtruxit,in qua ſtatuam quoque ſuam collocauit in polo ſeu vertice mūdi, crucem infixam manu tenentem. Quo ille ſymbolo indicauit, virtute inuicti eius trophæi & ſigni terram omnem, mare ipſum à ſe ſubactum: Gyllius ſcribit illam ex viij.lapidibus conſtructam ęreis laureatiſque zonis communitam, vt videri non poſſent,cingentibus. Sed his diſſolutis,hodie ſtructura quadam interciſa marmore colligātur; columna eſt altitudinis pedum lxxxvj. & dodrantis, præter gradus, ſpitam, & ſtilobatem. Sita eſt in foro Conſtantini.

SENATVS eiuſdem loci) erat in foro Conſtantini ad boream domus Senatus nuncupata, ęneis ſtatuis, & marmoribus porphyreticis ornata, in quam Senatus, & præcipui ciues deliberandi cauſa conuenire conſueuerant,& Imperator conſularem veſtem accipere ſolebat. Leone magno imperante, flagrauit, vt Zonaras & Cedrenus memorant.

NEORIVS portus)id eſt Nauale,vbi naues fabricabantur, à quo porta illi proxima ſecundum aliquos Neotij dicitur: Sedà Cedreno & Zonara infrà in xij. regione aurea vel pulchra vocatur. Alij Imperialem nominarunt, quia arci Principis proxima erat.

SYCENÆ SCALÆ) Id eſt gradus,quibus ad littus deſcendebatur, vt in Sycenam proximam inſulam traijceretur, quæ nunc Pera vocatur: In toto hoc ſinu multa nauicularum millia pluresque quàm Venetijs Cymbæ ad transferendos homines comparata reperiuntur.Peramæ vulgò dicuntur, quòd vltrò citroque transferant.

PORTICVS magna vna) Hæc vſque ad forum Conſtantini extendebatur,quam ob ſeditionem Iuſtiniano imperante crematam Procopius,*Lib.1. de bello Perſico*,ſcribit.

REGIO VII.

IN Septima regione in loco, qui Taurus appellatur, erat TEMPLVM S. IRENÆ)id eſt Pacis,quā, vt inquiunt Socrates & Cedrenus,Conſtantinus magnus condiderat, & imperante Iuſtiniano conflagrauit,& S.ANASTASIÆ, cuius reliquię primo anno imperij Leonis magni Syrmio Conſtantinopolim allatę fuēre,& in eius templo tepoſitę,quod erat apud roſtra Domini. Anaſtaſiæ templum à Catholicis eſt ædificatum: quia D. Gregorius Nazianzenus ibi S. Trinitatis dogmata ſuſcitauit, templúmque Anaſtaſiæ eſt appellatum:vel quod,inquit,Sozomenus,mulier grauida, quæ ex eius portico cadens interijt,precibus populi reuixit.

Sed verius eſt duas Conſtantinopoli fuiſſe Eccleſias Anaſtaſias dictas, Alterā Nouatianorū ab Arianis dirutam,ab ipſis verò denuo excitatā,vt ait Sozomenus,*lib. 4. c.19.* & ob id Anaſtaſiam dictam. Altera fuit à Gregorio Nazianzeno denominata,fuerat hęc domus Nicobuli,in quā Gregorius Conſtantinopolim veniens hoſpitio eſt receptus,atque ibi S. Trinitatis dogmata iam extincta renouauit, vnde locum Anaſtaſiam vocauit;Grego.Nazianz. in oratione, ad 150.Epiſcop.& in cantico Anaſtaſiæ.Et domus in Eccleſiam verſam in magnificā Baſilicam excreuit, Sozomenus verò, id nomen eum locum habuiſſe ſcribit *lib.5.c.5.*quod mulier grauida ex ſublimi porticu, cùm Dei verbum audiret,deorſum delapſa, & mortua,omniū precibus vitā recepit, Martianus nobilis ciuis & diues amplū & ſpecioſum ibi extruxit templum.Metaphraſt.10.Ianuarij.ob nomen verò D. Anaſtaſiæ reliquiæ ibi fuēre repoſitæ.Theodoſius Loctor in Collectaneis.

COLVMNA Theodoſij intrinſecus vſque ad ſummitatem gradibus peruia) De hac ita Zonaras in Iuſtiniano. Anno, inquit Imperij eius xvij. magna columna in veſtibulo magni templi collocata abſoluta eſt,cui equeſtrem ſuam ſtatuam impoſuit. Eo loco prius ſteterat columna Magni Theodoſij ſtatuam argenteam ſuſtinens à filio eius Arcadio factam pondere vij. millium & CCCC. librarum quam ille cum columna demolitus, argēto ditepto, re-

repoſuit, quæ adhuc cum eius imagine viſitur. Cùm ſtante hac columna hæc Conſtantinopolis facta ſit deſcriptio, ante Iuſtinianum ſcriptam eſſe oportet, De hac columna aliter Cedrenus *in Zenone*, loqui videtur, aut de alia intelligit: in Tauto, inquit, columnam poſuit Magnus Theodoſius, ſuas contra Scythas continentem pugnas; & de iis ſtatuta trophæa habet intus viam ſurſum ferentem. In biuio eques poſitus eſt ipſe Magnus Theodoſius, dextram verſus vrbem intendens, & columnæ inſcripta trophæa demonſtrans. Hæc quatto Zenonis Imperij anno terræ motu concuſſa cecidit, quæ ſtatuam Theodoſij habebat; Idem loquens de Anaſtaſio, multa inquit. Conſtantini magni opera conflauit, ſuamque ſtatuam inde confecit, & in columna Tauri conſtituit: Namque prius ibi poſita fuerat Theodoſij Magni, ea terræ motu deiecta & comminuta fuerat.

Eqvites Magni duo) Horum alter fuit Theodoſius Magnus, quem prope columnam dextram verſus vrbem intendiſſe, & trophæa columnę inſcripta monſtraſſe Cedrenus ſcribit.

Thermæ Coroſianæ) à Coroſia Valentis Imperatoris filia nominatæ, vt Sozomenus explicat, *lib.6 c.9.* Martianus, inquit, cùm vita, tùm doctrina admirabilis, qui iam olim quidem in regia ſatellitem egerat, at iam tùm presbiter, ſectæ Nouatianæ erat, docebátque filias Valentis Imperatoris Anaſtaſiam & Caroſiam præcepta Grammaticæ, quorum nominibus ſunt balnea Conſtantinopolis etiamnum appellata.

Regio VIII.

HÆc regio tota mediterranea partem Tauri, qui erat vicus Conſtantinopoli continet) cuius etiam Zonaras in Nicephoro Botoniata meminit, & partem fori Conſtantini; Porticum ſiniſtram Taurum vſque Baſilicam Theodoſianam, & Capitolium comprehendit: ſupra diximus Conſtantinopolim Romæ ſimulachrum fuiſſe; vnde illius exemplo regiones xiiij. miliarium, Capitolinum, & alia ſuprà expoſita habuit.

Regio IX.

ECclesiæ duæ Cœnopolis & Omonæa) Primam à loco vrbis ita vocato denominatam puto; fortè illa eccleſia à fonte extra portam anteam, qui poſtea in cœnum & vliginē conuerſus eſt, nomē habet. Leo antequàm rerum potiretur eo luto cœco oculis illito, lumen reſtituit, poſtea factus Imperator ibi Deiparæ Virgini, quæ illi Imperium prædixerat, templum dedicauit, quod fortè Cœnopolis à loco vrbis cęnoſo eſt appellatum, *Nicepho. lib. eccle. hiſt. 15. c. 25.* Procopius in hoc ſuburbio Funs dicto, Iuſtinianum Deiparę templum condidiſſe ſcribit, verum non ex nouo fecit, ſed renouauit. Altera eccleſia à concordia eſt dicta, cuius fortè antea illud templum fuerat, ſicut & Romæ tria fermè Concordiæ templa fuiſſe legimus, vnum à M. Furio Camillo ob ſeditionem militatem dicatum, alterum à M. Manlio Prætore ob ſeditionem & ipſum militatem in Gallia. Tertium in foro Rom. propè Græcoſtaſim à L. Opimio Coſ. deletis partib. Grachanis magna populi indignationne conditum, cui inſcriptum eſt, opus vecordiæ pro concordiæ: Aliam Liuia Auguſta ædem Concordiæ fecit, aut inſtaurauit, *D. Auguſt. de ciuita. Dei lib. 3. c. 25.* quorum vnum à Conſtantino ſplendidius eſt reſtitutum, quemadmodum in Baſilica Lateranenſi vetus indicat inſcriptio.

Horreā Alexandrina) Quotannis Alexandria DCCC. myriades artabarum, ſeu medimnorum Atticorum frumenti Conſtantinopolim mittebantur, pro quibus nomine nauli nautis 90. millia aureorum imperante Iuſtiniano ſoluebantur. *Edicto Iuſtiniani 13.* Erat autem antiquitus liberalitate Senatus & ditiorum ciuium coacta pecunia ſexcentorum & vndecim librarum auri, quæ apud Præfectum vrbi vel annonæ reponebatur, & aliam Princeps addiderat, qua hoc frumentum emebatur, *L. 3. C. Theo. de frum. vrb. Conſtant.* & vectum Conſtantinopolim in horreis recondebatur, quæ à loco, vnde aduehebatur, Alexandrina vocabatur.

Domvs Nobiliſſimæ Arcadiæ filiæ Arcadij, vt auctor eſt Cedrenus, nobiliſſimæ titulo inſignitæ. Habebat & in ſeqoenti regione aliam domum. Tres filias Arcadius ex Eudocia vxore reliquit; Pulcheriam Marinam, & Arcadiam; quæ cœlibes, virginéſque manſerunt. *Niceph. li. 13 cap. 8. & Cedrenus.*

Thermæ Anaſtaſianæ) dictæ ab Anaſtaſia Valentis Imperatoris filia, ſicut Caroſianæ ab huius ſorore ſupra in vj. regione, quarum nominibus, inquit Sozomenus. *Lib. 6. c. 9* ſunt balnea Conſtantinopoli etiamnum appellata. Marcellinus verò *Lib. 27.* ab Anaſtaſia ſorore Conſtantini has Thermas cognominatas fuiſſe ſcribit. De his ita Paul. Diaco lib. 13. in vrbe, inquit, Conſtantinopoli domus eſt maxima, nomen habens caryæ, id eſt, nucis. Eſt enim in eius domus veſtibulo arbor nucis, in qua (vt ſermo eſt) fuerat appenſus martyr Acatius, & defunctus; ob quam rem etiam oratorium illic eſt ædificatum. Hęc ille. Procopius, ait, Anaſtaſianas balneas petit, à ſorore Conſtantini cognominatas.

Regio X.

MArtyrivm S. Achatij his Conſtantinopoli ad nucem excruciatus fuit, quam Nicephorus in medio templo in eius memoriam condito, Arcadio imperante, extitiſſe memorat, *li. 13. c. 38.* eùm ille ſub Diocletiano centum annis antè paſſus eſſet. Loquens enim de Procopio Tyranno, Templum illud vetuſtate collapſum Iuſtinianus pulcherrimum reſtituit, quod collapſum, inquit, Procopius, *De ædif. Iuſtinia. 1. oratione.* à fundamentis reſtituit admiratione plane dignum tale ac tantum ſplendere, vt etiam de ſe opinionem prębeat, quaſi totum ninibus penſitat. Martyrium verò ędem appellat, in qua humatus eſt hic martyr. de quo Martyrologium *6. Maij.*

Thermas Conſtantinianas) Gyllius *Lib. 3. topogr. anti. Conſtantinop.* legit Conſtantinianas, quarum ſæpe apud Sozomenum, Socratem & Suidam fit mentio: Sed veriſimile eſt etiam à Conſtantino, qui ſuam vrbem tot ornamentis decorauit, thermis honeſtatam fuiſſe.

Domvs Auguſtæ Placidiæ) Theodoſij Magni filiæ, *Zoſimus in fi. lib. 6.* quæ aliam domum in prima regione habebat: *In Theodoſio,* & cum Honorio reſidit in Italia.

Domvs Avgvstæ Eudociæ) Hæc fuit Theodoſij iunioris vxor; anteà Athenais dicta, & poſtea Christiana facta, fœmina omnium ſui tempo-

tis eruditissima. Vitam Christi carmine Homerocentonæ composuit. Demum suspecta adulterij, à viro eiecta, Hierosolyma migrauit, & Theodosio defuncto, Constantinopolim rediit, *Zonaras Nicephorus.*

Regio XI.

MARTYRIVM Apostolorum) Constantinus hoc ædificauerat, inquiunt Cedrenus & Eusebius: qui de hoc ita scribit; *De vita Constantini lib 4 ca.* 58. Apostolorum templum in vrbe sui cognominie ad perpetuam illorum memoriam consetuandam ædificare cœpit.

Illud verò cùm in infinitã extruxisset altitudinem, lapidúmque omnis generis, ac crustarum varietate ab ipso solo ad superioré contignationem collustrasset, summo artificio factis laquearibus tectum intus complexus est, auróque vniuersum contexit. Supra verò pro tegula inductum æs à toto opere imbrium iniurias arcebat. Quod ipsum etiam multo auro fulgebat, ita vt longè contemplantibus per reciprocatos solis radios incredibilis splendor effundi videretur. Interiorem ædis partem vndique in ambitum circumductam reticulari opere ex ære & auro affabre facto conuestiuit. Ac templum quidem hunc in modum permagna Imperatoris & cura & studio exornatum est. Huic autem atrium ingens & subdiale, circundatum, in apertum purúmque aerem explicabatur. Huius per quattuor latera porticus erant dispositæ, quæ medium atrium cum templo ipso complectebantur. Porticibus accommodabantur regia domus, balnea deambulatoria, aliæ habitationes plurimæ ad necessitatem illorum, qui locum custodirent, constructæ. Hæc omnia dedicauit Imperator, vt Seruatoris nostri Apostolorum memoriæ apud omnes gentes æternitatem compararet. Subdit *cap. 66.* Constantinum ibi in aurea arca sepultum fuisse, quam vtrinque sex stipant apostoli, idem affirmat Socrates. Iustinianus id postea splendidius fecit. Procopius enim de ædificiis Iustiniani *dicta oratione* 1. ita scribit. Erant antiqua apud Bysantium ædes, Apostolis consecrata, longitudine temporis iam collabens, & quæ, vt timebatur, amplius stare non poterat. Hanc Iustinianus pro dignitate instaurauit, vbi Latomi & artifices effoso fundamento inuenerunt tres arcas ligneas insculptis literis indicantes trium sanctorum ibi esse corpora, scilicet Andreæ, Lucæ, & Timothei, quæ Iustinianus & omnes Christiani maximo cum tremore conspexerunt. Zonaras vult hoc templum à Theodora Augusta instauratum.

PALATIVM Facilianum) si legamus Falcillianũ, deriuabitur à Falcilla altera Arcadij filia, aut apud Cedrenum reponendum nomen Facillæ. Gyllius legit Placillianum à Placilla vxore Magni Theodosij, quam Paulus Diaconus appellat Flacillam, sed hæc fuit filia Theodosij iunioris, vt auctor est Marcellinus Comes; cuius inquit Gyllius, hoc palatium esse potuisset, & Facillianum vocaretur.

BOS ÆREVS) quem Pergamo allatum fuisse Cedrenus scribit; Caminus, inquit fuit, in qua vstus est S. Antipas martyr. Sunt qui hunc huiem esse autumant, qui à Perillo inuentus, & à Phalaride Agrigenti tyranno primus illud tormentum experiri coactus est Zonaras Phocam tyrannum in Boue crematum esse scribit vbi caminus inquit, fuisse perhibetur æreus forma bouis Pergamo translatus, qui & loco Constantinopolis nomen dedit.

CISTERNAM Modestiacam) Modestus fuit primo Comes Orientis, mox Præfectus Prætorio Valentis, *l. quinque C. de cohorta.* & cùm esset Arianus Catholicos afflixit: Demum graui morbo precibus Diui Basilij est liberatus, vt Gregorius Nazianzenus est auctor in oratione funebri in Basilium. Hunc cisternæ, de qua agitur, auctorem fuisse puto.

Regio XII.

PORTA Aurea) Græci *ὡραῖαν* ab ipsius & proximorum ędificiorum pulchritudine vocant; vnde patet falli eos, qui Neoriam à vicino nauali appellare maluerunt, ita etiam Cedrenus, Zonaras *in Leone Isauro.* & alij *Niceta in Alexio Duca. Marzulfo; & de gestis post expugnatam vrbem. Nicephorus Gregoras de ingressu Michaelis Paleologi in vrbem* appellant, eam puto, quam idem Zonaras in Leone Philosopho Occidentalem aurei triclinij portam appellat, & inde aurea est dicta. In ea elephanti erant collocati, quos illis ferebant similes fuisse, quibus insidens Theodosius olim vrbem ingressus est: *Cedrenus.* Hos Theodosium patrium eò ex æde Martis Atheniensis deportasse tradunt. Hæc porta mari opposita ad occidentem, ad mediterranea, ad arcis finem transmittebat. *Nicephor lib. 1. cap. 25.* Et mediterranea respiciebat, à qua ad littus maris directa linea mensura erat pedum xiii. M. LXXV. quæ erat vrbis longitudo. Erant plus minus tribus millibus passuum.

PORTICVS Troadenses) credo à Troadensibus Constantinopoli morantibus ædificatas; aut illa pars vrbis ita vocabatur, vel merces Troadensium eò importabantur, quemadmodum suprà dictum est de horreis Troadensibus.

COLVMNA ETIDEM intra se gradibus peruia) Hanc supra erat statua Theodosii, quam in aurea porta sitam fuisse, & Leone Isauro imperante concidisse auctor est Zonaras. Hanc columnam Gillius opinatur Arcadii fuisse, *lib. 4. topograph. Constanti. c. 7.* & xxi. lapidibus, sapum cum spira & capitulo constituisse narrat; vbi pugnas Theodosii sculptas contineri asserit.

Regio XIII.

SICÆNA) Peninsula sinu maris angusti diuisa. Hæc hodie Galata seu Pera vocatur peninsula angusto freto ab vrbe diuisa Stephanus, *de vrbibus,* Sycæ, inquit, est ciuitas è regione nouæ Romæ, nunc Iustiniana dicta, sed intra nouos vrbis muros seu Sycas Iustinianus collocat, *Nouell. 59. cap.* 5. vt eius pars esse meruerit. Sicæna à laudatissimorum ficuum prouentu Græcis est nuncupata, *Dionysius Bysantius Cedrenus.* A Francis (ita Latinos vocant) nunc inhabitata. A Breno Gallorum Duce, quos Græci Galatas vocant, eò profecto Galatam nuncupatam Gyllius opinatur *lib. 4. topograph. Constantin. cap. 11.* item Peram. i. traiectum vel peræam dictam quemadmodum Iosephus Iudæam transiordanam, & Strabo transeufratensem appellat: Sicam seu Sycarum traiectum Anastasius vocat in constitutione, qua mortuos gratis sepeliri mandat: *leg. 18. magna, Cod. de sacrosanct. eccles.* colle à Septentrione ad meridiem intersecatur, quem vtrinque valles longitudinis vnius milliarij claudunt. Eius

ius muri circuitus est quattuor millium & CCCC. passuum; ibi cnparium suburbium statuera Iustinianus videtur, *Nouell. 159. §. volo igitur.* Socrates, *Lib. eccl. hist. 11. c. 30.* locus, inquit, è regione vrbis iacet, Sicæque dicitur, aoregio xiij. est vrbis Constantinopolis quo Nouatianorum ecclesia, Constantino imperante est translata SOCIETATEM VRBIS nauigijs frequentibus prometuit, ait descriptio: Multa enim ibi nauicularum millia, & longè plures quã sint Venetijs cymbæ, quę vltro citroque homines transmittunt, esse dicuntur; vnde peninsula pars ciuitatis esse potuit: Montibus magna ex parte circundata, æqualem ad aliud littus planiciem habet, Ecclesiam, Forum, Theatrúmque Honoriana, & alia ceterarum regionum ornamenta continet, ibi Pertinax Iurisconsularis Patriarcha egregium pacis templum extrahit, ac locum nobilibus ædificijs ornatum Constantinus mœnibus muniuit, ait Cæsar Baronius Card. in annalib. an. 324. in fine.

NAVALIA) etiam hic naues fabricabantur.

Hic desunt vici duo: qui huic peninsulę sufficiebant in longum porrectę, & complent numerum vicorum, qui infra in epilogo recensentur omnes CCCXXII. & hic ademptis essent CCCXX.

REGIO XIV.

DEcima quarta regio proprijs vndique clausa mœnibus alterius ciuitatis speciem exhibet) quia (vt puto) ibi habitans Imperator sibi arcem quadam condere voluit, & ipsa montuosa ad mare descendens in planiciem quandam desinit; continet ecclesiam, sed quæ hæc sit, non exprimitur.

PALATIVM) ita appellatur Principis habitatio, quia Augustus in Palatino monte habitabat, inde eius domus palatium est vocata, & ita etiam Romuli domus appellabatur. Quare, inquit Dion, *In Augusto*, etiam si alibi degat Imperator, locus, vbi habitat, semper palatium nominatur.

LVSORIVM) fortè idem quod ludus venatorius, in quo cum feris pugnaturi se exercebant, cuius iura meminerunt, *In l. aut damnam. §. quicunque de pœnis.* Fortè rectios è nauibus lusorijs dictis, quæ ibi fabricabantur, hic locus nomen habuit. De quibus Marcellinus lib. xvj. & in Cod. Theodosiano lib. 7. est titulus 17. de lusoriis Danubij.

PONTVM SVBLICIVM siue ligneum, Suidas scribit apud D. Mamantem pontem fuisse xii. fornicibus constantem, eò enim multæ confluebant aquæ. Is fortè antè sublicius postea lapideus est factus.

In fine huius regionis post gradus v. addidimus sequentia, quæ desunt; & ex collatione aliarum regionum sunt restituta CVRATOREM vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos XXXVII. Vicomagistros v. Collegiati infra in Collectione sunt DLX. quibus hic desunt xxxvii. sed Theodosius iunior tres addit, & eos LXIII. statuit, *In l. pen. de commer. & mercat.*

COLLECTIO CIVITATIS.

HAbet Palatia v.) Roma pro his domos MCLXXX.

ECCLESIAS XIIII.) Roma ædes CCCCXXIIII.

DOMOS Diuinas Augustarum vj. Domos nobilissimas III.) Diuinæ vocantur domus illarum, quibus Augustarum titulus dabatur, & ignem procedentes præmittebant, vt apparet ex Herodiano; & alia Imperatoris habebant insignia. Erant autem hæ domus v. non vi. vt errore librarii est scriptum, scilicet binæ Placidiæ, & Pulcheriæ, & vnæ Eudociæ vxoris Theodosii. Aliæ verò domus nobilissimæ erant III. Marinæ vnæ, duæ Arcadiæ nobilissimæ nuncupatæ, quia fœminatum erant, quæ nobilissimæ titulum obtinuerant.

THERMAS VIII.) Romæ erant xj. VICTOR scribit xvj.

BASILICAS II.) Romæ x VICTOR XIX.

FORA IIII.) Romæ XI. VICTOR xvij.

SENATVS II.) Romæ tria erant loca, in quibus Senatus habebatur, vt auctor est P. Victor, vnum ponit inter Capitolium & forum vbi erat ædes Concordiæ. Alterum ad Portam Capenam. Tertium ędem Bellonę in Circo Flaminio, vbi dabatur Senatus Legatis exterarum nationum, quos in Vrbem admittere nolebant.

HORREA V.) Romæ ccxcij.

THEATRA ij.) Romæ iij.

LVSORIA ij.) Romæ ludi iiij. apud P. VICTOREM vj.

PORTVS iiij.) Romæ i.

CIRCVM I.) Romæ ij. penes P. VICTOREM viij.

CISTERNAS iiij.) Romæ non sunt.

NYMPHEA iiij.) Romæ xv.

VICOS cccxxij.) Romæ ccccxxiiij.

DOMOS iiii. millia ccclxxxviij.) Romæ Insulæ XLVI. millia DCII. Domus MDCCLXXX. Domus erant maiores & testudinatæ, à quattuor partibus pluentes. Insulę fastigiatę à duobus lateribus pluentes. Vnde intelligit hic ædificia magnifica, non alias ędes, quę numero quatuor Millia ccclxxxviij tantę vrbi paucę fuissent, plures enim mediocres habent ciuitates.

PORTICVS xlii. Romæ xi.

BALNEAS priuatas cliii.) Romæ DCCCLVI.

PISTRINA Publica xx. Priuata cxx. Romæ omnia ccliiii.

GRADVS cxvii.) Romæ non inueniuntur.

MACELLOS V.) Romæ Macella ii.

CVRATORES xiii. legendum xiiii.

Licet regio vltima suprà per errorem millium haberet curatorem, nec Vernaculum, nec collegiatum, nec Vicomagistros, constat tamen ex breuiario his apposito eos per incuriam omissos. Romæ erant Curatores xxiiii.

COLLEGIATOS DLX.) Theodosius *In l. pen. C. de commer.* ponit DLXIII. tres amplius addens. Ex hoc numero apparet regioni xiiii. xxxvii. deesse. Hi Romę non erant, sed loco eorum vigiles in vii. cohortes diuisi, *L. 3. ff. de off. præf. vigil. Dion. Tranquill.*

VICOMAGISTROS lxv.) legendum lx. Quini erant in quaque regione, vnde v. desiderantur: Romę erant DCLXXII.

COLVMNAM purpuream) Romæ nõ extat, quia inde Constantinopolim deducta, vt auctor est Cedrenus. Hanc Petrus Gyllius ex lapidibus quadratis factam in hippodromo esse scribit.

COLVMNAS intra peruias ii.) Totidem Romæ. COLVMNÆ cochlides.

COLOSSVM j.) Romæ ii. per errorem vt & alia o-

bus idem Hierius.

SVBVRBIVM in VENETIS *Nouel.*159.§.1. in quibus idem Hierius prædia possidebat, *d.Nouell.*159.§.1. VENETAM PORTAM Procopius *lib.1.de bello Persico*, nominat: Postquam, inquit, ad VENETAM portam constitit, quæ dextrorsus imperatorio throno est, in Hypalium ire constituit, à suburbio in Venetis dicto vocata videtur; fortè Venetę factionis homines ibi degebant.

PONTICHIVM in traiectu & RVFINIANAM suburbia, in quibus Bellisarium prædia possedisse Procopius *lib.1.de bello Persico in Theodosio*, memorat & Sozomen.*lib.8.c.21.*meminit, & alia suburbia prætermittuntur, quia de his tantum quorum iura meminerunt, agere voluimus.

De ædificiis præsentibus Constantinopolis.

TOtam vrbem Constantinopolis hodie deformatam esse Gyllius scribit, *lib. topographiæ Constantinopol.* ibi ædibus depressis fabricatis, nihil pristini splendoris retinuit: Exceptis paucis purpuratorum domibus, templis thermis & Xenodochiis, quæ magnificè extructa visuntur, & sunt sequentia.

Templa Marmorea omnia plumbo tecta, & columnis splendentibúsque marmoribus exornata vltra CCC.

Thermæ publicæ, quarum L. magnæ & geminæ, alteræ pro viris, alteræ pro mulieribus vltra C.

Xenodochia publica quorum illustria aquas in media atrij area salientes habent, ex agris suburbanis ductas vltra. C.

FINIS.

NOTITIA DIGNITATVM OMNIVM TAM CIVIlium, quàm Militarium, in partibus Occidentis.

Præfatio.

MPERIVM Roma. ab Auguſto penes vnum Principem vſque ad M. Antonium & Verum continuauit: Hi ſimul primi imperare cœperunt: deinde Seuerus cum Antonino filio, & alij; ſed hi nullam prouinciarum diuiſionem fecerunt, cùm ſemper apud maiorem tota auctoritas permaneret. Probus & Florianus primi *auctore Zonara*, diuerſis partibus, ſed paucis menſibus regnauerunt. Cùm verò Diocletianus, & Maximianus principatu ſe abdicaſſent, Orientem cum Illyrico Galerio Maximino: Conſtanti verò Chloro Conſtantini Magni patri, cum Africa Occidentis partes aſſignârunt, *vt Aurelius Victor de Cæſaribus & alij referunt. vt Oroſ. libr. 7. cap. 25. qui hanc primam Imperij diuiſionem fuiſſe dicunt.* Sed is, Italia tum à Maxentió occupata, vltra alpes Cottias tantum regnauit. Poſt hos Magni Conſtantini filij aliter Imperium diuiſerunt: quod fratribus extinctis, primo in Conſtantium, mox in Iulianum apoſtatam in ſolidum peruenit, donec Valentinianus illud denuo cum fratre eſt partitus; Orientéque Valenti tradito, Occidentem ſibi retinuit, quorum deficientibus ſucceſſoribus, ſolus Theudoſius Magnus rerum potitus, Arcadio Orientem, Honorio Occidentem, id eſt Italiam, Gallias, Hiſpaniam, Britanniámque, & Africam dedit, *Zoſimus in fin.* 4. fines ad Meridiem verſus: ad Berenicen vltimam ciuitatem Cyrenaicæ ſeu Libyæ ſuperioris, quæ Pentapolis, à numero quinque vrbium dicebatur, ſunt poſiti: inde Africa minor ſeu Tripolitana à Syrtibus, & à Boreo promontorio Occidentalis Imperij initium fuit. Ad Septentrionem verò Principes Orientis, Macedoniam cum Myſia prima & ſecunda, vſque ad Scardum montem, ſeu Drilonem fluuium, & Danubium tenuit. Vltra Pannoniam & Dalmatiam, omnia ad Occidentale Imperium ſpectabant, quemadmodum ex notitia, & Procopio *in* 1. *de bell. Vandalic. in princip.* deprehenditur, qui Honorio imperante Occidentale Imperium à Gadibus meridiem verſus vſque ad fines Africanæ Tripoleos itineris dierum X C. fuiſſe ſcribit, ab altera Herculis columna ſecundum Europæ littus vſque ad Sinum Ionium dierum L X X V. Orientis verò Imperium à finibus Cyrenes vſque ad Epidamnum ſeu Dyrrachium nauiganti iter C X X I I. dierum fuiſſe, & Byzantio ad Iſtri oſtia dierum X X I I. E Chalcedone in Phaſim fluuium dierum X L. addito itinere Dyrrachio Conſtantinopolim vſque totum Orientale Imperium ambitum dierum 347. habuiſſe memorat: Notitiæ tempore hæc Imperij Romani diuiſio fuit, quæ in pluribus militum inſignibus decuſſatis repræſentatur, in quibus Orientis, Africę, Illyrici, & Occidentis partitio duobus typis indicatur, Orbe ſcilicet hoc O, linea vna per medium ducta diuiſio, aut cruce obliqua inſtar literæ X. diſtincto. Relictæ autem ſunt Orienti prouinciæ LX. videlicet ſub P.P. Orientis L. ſub P. P. Illyrici X. Occidenti L V I I I. ex quibus X X I X. P.P. Italiæ parebant, totidem Pręfecto Galliarum. Communi tamen conſenſu, vterque Princeps res Imperij ſemper adminiſtrauit, leges coniunctim promulgauit, arma coniunxit, ac ſimul Conſules creauit: quorum alter Romæ, alter Conſtantinopoli reſidebat, vt duo dimidia coniuncta viderentur Imperia. Ob duplicem verò adminiſtrationem, dignitates, & magiſtratus geminati oportuit, qui ſimiles, ac fermè iidem vtrobique creabantur, & ſi ob regionum, & rerum diuerſitatem, in quibuſdam differebant. Superiore libro totius Imperij nec non ſpecialem Orientalis typum habuiſti. Ergo ex typo vniuerſali & particulari Orientalis qui fuerint Imperij Occidentalis fines, facilis cognitio ſequitur, vt quo ſupra ordine, vrbis Romanæ (quæ Occidentalis Imperij fuit ſedes) deſcriptio ſubſequatur.

VRBS QVÆ ALIQVANdo desolata, nunc Gloriosior, Piissimo Imperio restaurata.

Descriptio Vrbis Romæ.

Regio I.

PORTA Capena, continet ædem Honoris & Virtutis, Camænas, & Lacum Promethei. Balneum Torquati, & Vespasiani. Thermas Seuerianas, & Commodianas, Aream Apollinis, & Spei; & Galli. Vicum vitriarium. Aream panariam. Mutatorium Cæsaris. Balneum Bolani & Mamertini. Aream Carsuræ. Balneum Abascanti, & Antiochiani. Ædem Martis, & Mineruæ & Tempestatis. Flumen Almonis. Arcum Diui Veri Parthici, & D. Traiani, & Drusi. Vici x. Ædiculæ x. Vicomagistri XLVIII. Curatores II. Insulæ tria millia CCL. Horrea XIII. Balnea LXXXVI. Lacus LXXXIIII. Pistrina XX. Continet pedes duodecim millia CCXIX.

Regio II.

Cœli montium, continet Templum Claudij. Macellum magnum. Luparios. Antrum Cyclopis. Cohortes Vigilum. Castra peregrina. Caput Africæ. Arborem sanctam. Domum Philippi & Vectilianam. Ludum matutinum & Gallicum. Spoliarium. Samarium. Armamentarium. Micam auream. Vici VII. Ædiculæ VII. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo. Insulæ tria millia DC. Domus CXXIIII. Horrea XIIII. Balnea LXXXII. Lacus LXII. Pistrina XII. Continet pedes duodecim millia CC.

Regi

Regio III.

Iſis & Serapis. continet Monetã Amphitheatrũ quod capit loca octoginta ſeptem millia. Ludum matutinum & Dacicom. Domũ Brytti. Præſentiſſimũ choragium. Lacum paſtoris. Scholam Quæſtorum & Capulatorum. Thermas, Traianas, & Titianas. Porticum Liuij. Caſtra Miſenatium. Vici xii. Ædiculę xii Magiſtri xlix. Curatores duo. Inſulæ duo millia ſeptingentæ quinquaginta ſeptem. Domus ſexaginta. Horrea xiii. Balnea octoginta. Lacus lxv. Piſtrina xvi. Continet pedes duodecim millia trecentos quinquaginta.

Regio IIII.

Templum pacis, continet Porticum abſidatam. Aream Vulcani. Aureum buccinum. Apollinem Sandaliarium. Telluris templum. Horrea chartaria. Tigillum ſororium. Coloſſum altum pedes cẽtum duos ſemis. Habet in capite radia numero ſeptem, ſingula pedum viginti duorum ſemis. Metam ſudantem. Templum Romæ & Veneris. Ædẽ Iouis Statoris. Viam ſacram. Baſilicam Conſtantinianam. Templum Fauſtinę. Baſilicam Pauli. Forum tranſitorium. Suburram. Balneum Daphnidis. Vici octo. Ædiculæ octo. Vicomagiſtri xlviii. Curatores duo. Inſulæ II. millia, ſeptingentæ quinquaginta ſeptem. Domus octoginta octo. Horrea decem & octo. Balnea lxxv. Lacus lxxxiii. Piſtrina xii. Continet pedes tredecim millia.

Regio V.

Eſquiliæ, continet Lacum Orphei. Macellum Liuiani. Nymphęum D. Alexandri. Cohortes duas vigilum Herculem Syllanum. Hortos Pallantianos. Amphitheatrum caſtrenſe. Campum Viminalem ſub aggere. Mineruam medicam. Iſidem patriciam. Vici xv. Ædiculæ xv. Vicomagiſtri quadraginta octo. Curatores duo. Inſulæ tria millia octingentæ quinquaginta. Domus clxxx. Horrea xxii. Balnea lxxv. Lacus lxxiiii. Piſtrina xv. Continet pedes quindecim millia DC.

Regio VI.

Alta ſemita, continet Templum Salutis & Serapis. Templum Floræ. Capitolium antiquum. Statuam Mamurij plumbeam. Ædem Quirini. Malum punicum. Hortos Saluſtianos. Gentem Flauiam. Thermas Diocletianas, & Conſtantianas x. Tabernas. Gallinas albas. Aream Candidi. Cohortes III. Vigilum. Vici xvii. Ædiculæ XVII. Vicomagiſtri xviii. Curatores duo. Inſulæ tria millia quadringentæ tres. Domos centum qoadraginta ſex. Horrea xvii. Balnea lxxxv. Lacus lxxii. Piſtrina xvi. Continet pedes quindecim millia. DCC.

Regio VII.

Via lata, continet Lacum Ganymedis, Cohortes vii. Vigilum, Arcum nouum Nymphęum Iouis, Ædiculam Caprariam. Campum Agrippæ. Templum Solis & Caſtra. Porticum Gypſiani & Conſtantini. Templa duo noua, Spei & Fortunę. Equũ Tiridatis regis Armeniorum. Forum ſuarium. Hortos Largianos. Manſuetas. Lampidem pertuſum. Vici xv. Ædiculę x v. Vicomagiſtri lxviii. curatores duo. Inſulę tria millia octingentæ quinque. Domus cxx. Horrea xxv. Balnea lxxv. Laci lxxvi. Piſtrina xv. Continet pedes xv. millia ſeptingentos.

Regio VIII.

Forum Romanum & magnum, continet Roſtra: Genium populi Romani aureum, & Equum Conſtantini. Senatulum. Atrium Mineruæ Forum Cęſaris, Auguſti, Neruę Traiani. Templum D. Traiani, & columnã Cochlidem altam pedes cxxvii. ſemis. Gradus intus habet clxxxv. Feneſtras xlv. cohortes VI. Vigilum, Baſilicam argentariam. Templum Concordię. Vmbilicum Romę. Templum Saturnini & Veſpaſiani. Capitolium. Miliarium aureum Iuliæ. Templum Caſtrorum, Veſtæ. Horrea Germaniciana & Agrippina. Aquam cernentem quatuor Scauros ſub æde. Atrium Caci. Vicum iugarium vnguentarium. Græcoſtaſim. Porticum margaritariam. Elephantum herbariũ. Vici triginta quatuor: Ædiculæ xxix. Vicomagiſtri xlvi. curatores duo. Inſulæ tria millia octingentęoctoginta. Domos cxxx. Horrea xviii. Balnea lxxxiii. Lacus cxx. Piſtrina xx. continet pedes tredecim millia lxvii.

Regio IX.

Circus Flaminius, continet Stabula numero IIII. factionum. Ædem Herculis Porticum Philippi. Minutias II veterem, & Frumentariam. Cryptã Balbi Theatra quatuor, in primis Balbi quod capit loca triginta millia I XXXV. Campum Martium Trigarium. Ciconias nixas. Pantheum. Baſilicam Maridij, & Martiani. Templum D. Antonini, & columnam Cochlidem, altam pedes CLXXV. ſemis gradus intus habet cciii. feneſtras LVI. Hadrianum. Thermas Alexãdrinas, & Agrippinas. Porticum Argonautarum, & Maleagri. Iſeũ & Serapeum. Inſulam Feliculę. Vici xxxv. Ædiculę xxxv. Vicomagiſtri XLVIII. Curatores II. Inſulæ duo millia ſeptingentę lxxiiii. Domus cxl. Horrea xxii. Balnea LXIII. Lacus LXIII. Piſtrina XX. Continet pedes triginta duo millia D.

Regio X.

Palatium, continet Caſam Romuli. Ædem Matris Deum, & Apollinis Rhamnuſij. Pentapylum. Domum Auguſtanam & Tiberianam. Aedẽ Iouis Victoris, Domum Dionis. Curiam veterem. Fortunam reſpicientem. Septizonium D. Seueri. Victoriam Germanicianam. Lupercal. Vici XX. Ædiculæ XX. Vicomagiſtri XLVIII. Curatores duos. Inſulæ duo millia DCXLIII. DOMVS LXXXVIII. Horrea XLVIII. Balnea XIIII. Laci LXXXIX. Piſtrina XX. Continet pedes XI. millia ſexcentos.

Regio XI.

Circus Maximus, qui capit loca quadringenta octoginta quinque millia, continet XII. portas. Templum Mercurij. Ædem Ditis patris. Cererem. Portam trigeminam. Apollinem Cęliſpicem. Herculem Oliuarium. velabrum. Arcum D. Conſtantini. Vici XVIII. Ædiculæ XIX. Vicomagiſtri XIX. Curatores duo. Inſulæ duo millia ſexcentæ. Domus lxxxix. Horrea XVI. Balnea XV. Laci XX. Piſtrina xv. Continet pedes vndecim millia quingentos.

Regio XII.

Piſcina publica, continet Aream radicariam. Viam nouam. Fortunam mammoſam. Iſidẽ Athenodoriam. Ædem Bonæ deæ ſub ſaxanæ. Signum delphini. Thermas Antoninianas. Septem domos Parthorum. Campum lanatarium. Domum Chilo-

nis. Cohortes IIII. Vigilum. Domum Cornificij. priuatum Hadriani. Vici XIIII. Ædiculę XVII. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo. Insulæ duo millia, quadringentæ octoginta Septem. Domus CXIIII. Horrea XVII. Balnea LXIII. Laci LXXXI. Pistrina XX. Continet pedes duodecim millia.

Regio XIII.

Auentinus, continet templum Dianæ, & Mineruæ. Nymphæa tria. Thermas Varianas & Decianas. Doliolum. Mappam auream. Platanones. Horrea Galbæ. Porticum fabatiam. Scholam Cassij. Forum pistorium. Vici XVII. Ædiculæ XVII. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo. Insulæ duo millia quadringentæ octoginta septem. Domus CXXX. Horrea XXV Balnea LXIIII. Lacus LXXXVIII. Pistrina XX. Continet pedes ducenta nouem millia.

Regio XIIII.

Transtyberina, continet Gaianum. Vaticanum. Frygianum. Naumachias V. Hortos Domitios Balneum Ampelidis & Prisci, & Dianæ molinas. Ianiculum. Statuam Valerianam. Cohortes septem vigilum. Caput Gorgonis. Fortis fortunæ templũ, Aream Septimianam. Herculem cubantem. Campum Brytianum & Codetanum. Hortos Getæ. Castra lectieariorum. Viei LXXVIII. Ædiculæ LXXVIII. Vicomagistri XLVIII. Curatores tres. Insulæ quatuor millia quadringentæ quinque. Domus CL. Hortea XXII. Balnea LXXXVI. Lacus CLXXX. Pistrina XXIII. Continet pedes triginta tria millia, quadringentos octoginta octo.

Bibliothecæ XXIX.

Ex iis præcipuæ duæ, Palatina & Vlpia.

Obelisci. V.

In Circo maximo vnus, altus pedes LXXXVIII. semis. in Vaticano vnus, altus pedes LXXI. In Campo Martio vnus, altus pedes LXXXII. semis. In Mausoleo Augusti duo, singuli pedum XLII. semis.

Pontes VII.

Aulius, Aurelius, Moluius, Sublicius, Fabricius, Cestius & Probi.

Montes VII.

Cælius, Auentinus, Tarpeius, Palatinus, Esquilinus, Vaticanus, Ianiculensis.

Campi VIII.

Viminalis, Agrippæ, Martius, Codetanus, Octauius, Fecuarius, Lanatarius, Brytianus.

Fora XI.

Romanum, Magnum, Cæsaris, Augusti, Neruæ Traiani, Ænobarbi, Forum boarium, Suarium, Pistorum, Gallorum, & Rusticorum.

Basilica X.

Iulia, Vlpia, Pauli, Neptuni, Matidii, Marciana, Bascellaria, Floscearia, Sieinij, Constantiana.

Therma XI.

Traianæ, Titianæ, Agrippinæ, Syrę, Commodianæ, Seuerianæ, Alexandrinæ, Antoninianæ, Decianæ, Diocletianæ, Constantinianæ.

Aquæ XIX.

Triana, Annia, Alsia, Claudia, Mattia, Herculea, Iulia, Augustea, Appia, Alsetina, Setina, Cimina, Aurelia, Damnata, Virgo, Tepula, Seteriana, Antoniniana, Alexandrina.

Via XXIX.

Traiana, Appia, Latina, Lauicana, Pręnestina, Tiburtina, Nomentaná, Salaria, Flaminia, Clodia, Valeria, Aurelia, Campana, Ostiensis, Portuensis, Ianiculensis, Laurentina, Ardeatina, Setina, Quintia, Cassia, Gallica, Cornelia, Triumphalis, Patinaria, Asinaria, Ciminia, Tiberina.

Horum Breuiarium.

Capitolia II. circi duo. Amphitheatra duo, Colossi duo. Columnæ eochlides duę. Macella duo. Theatra III. Ludi IIII. Naumachiæ V. Nymphæa XV. Equi magni XXIII. Deaurati LXXX. Eburnei LXXXIIII. Areus marmorei XXXVI. Portæ XXXVII. Viei CCCCXXIIII. Ædes CCCCXXIIII. Vicomagistri DCLXXII. Curatores XXIIII. Insulæ per totam vrbẽ numero quadraginta sex millia sexcentæ duo: Domus mille septingẽtæ octoginta, Balnea DCCCLVI. Lacus mille CCCLII. Pistrina CCLIIII. Lupanaria XLV. Latrinæ publicæ XLIIII. Cohortes Prætoriæ decem. Vrbanæ quatuor. Vigilium septem: quarum excubitoria XIIII. Vexilla communia duo. Castra equitum, salgamariorum, peregrinorum.

Descriptionis Romæ Finis.

Habebis infra libellum De quatuordecim regionibus vrbis Romanæ.

De præfecto

De præfecto Galliarum cap.5. *De Præfecto vrbis Romanæ cap.6.*

Præfectus Prætorio Italiæ.

SVB DISPOSITIONE P. PRÆTORIO ITALIÆ, SVBERAT PRIMO IPSA ITALIA CVIVS PROVINCIÆ SEPTEMDECIM enumerantur cap.4. Item Africa cuius prouinciæ sex quæ ibidem recensentur. Suberat & Illyricum Occidentale.

Illyrici Occidentalis prouinciæ sex, videlicet Dalmatiæ, Pannonia prima, Pannonia secunda & Sauia. Valeria, Noricum mediterraneum, & Noricum Ripense, quæ erant sub dispositione Illustris Præfecti Prætorio Italiæ. Nam de his accipiendum cum legimus illum præter Italiam & Africam, etiam Illyricum sub se habuisse. Proinde voco Occidentale, respiciendo ad supremam illam administrationem ac sedem Præfecti Prætorio Italiæ ad quem prouocabatur.

Illyrici Orientalis Prouinciæ sex, videlicet,
- Pannonia prima habebat Consularem.
- Pannonia secunda.
- Sauia siue Pannonia Riparienſis habebat Correctorem.
- Valeria Ripensis habebat Ducem limitaneum.
- Dalmatiæ habebant Præsidem.
- Noricum mediterraneum.
- Noricum Ripense, habebat Ducem limitaneum.

Huc pertinet quod Sextus Ruffus V.C. in compendio historiarum ad Valentinianum Aug. de vtroque Illyrico intelligens Orientali & Occidentali, decem & septem Illyrici prouincias enumerat, his verbis, Habet, inquit, Illyricum decem & septem prouincias, Noricorum duas, Pannoniorum duas, Valeriam, Sauiam, Dalmatiam, Mœsiam, Dacias duas. Et in ditione Macedoniæ sunt septem, Macedonia, Thessalia, Achaia Epiri duæ, Præualis, & Creta. Hæc ille. Cæterum nemo mirabitur Pannoniam siue Noricum Illyrico adscribi, qui cogitabit Illyricorum, qui & postea Dalmatæ dicti sunt nobilitatem vetustatémque. Nam ab interiori insigniorique populo etiam extremas ad Danubium vergentes nationes libuit antiquis Illyriorum vocabulo generatim complecti. Quam rationem secutus Iulius Cæsar scribit Rhenum flumen Sequanos, Mediomatricos, & Treuiros præterlabi, clarissimorum populorum fines tam latè extēdēs. Ergo prouinciæ istæ Illyrico accensebantur propter primæuam originem, quam posteriori tempore gubernationis causa facta diuisio consecuta est

Nolo primi Illyticarum gentium conditoris Illyrii illius Polyphemi Galateæque filii genus posteritarémque prolixius recensere, quod ab aliis fieri video. In primis meminerimus Diœceseis Episcopales Christianæ religionis multis certissimísque iudiciis Romanam antiquitatem nobis repræsentare. Notum autem est, prinsquam Vienna ac Noua ciuitas proprios Episcopos impetrassent, quem antistitem agnouerint, Adeo omnia ad interiores nationes propter originem nobilitarémque referuntur. Quinetiam certum nobis testimonium diligentissimus Geographorum Strabo præbet, cum libro septimo Illyricas prouincias Istro Alpibúsq; contiguas esse dicit, Italiámque inter & Germaniam sitas. Intelligit autem Germanorum nomine c hm scribit Illyricorum loca Italiam & Alpes, Germanos & Dacos ac Getas attingere, Marcomannos præcipuè infra quos Quadi habitabant, vtrique trans Danubium, vbi adhuc est Marcommanorum campus & Vngaria transdanubiana versus Septentrionem in Quadrorum regione. Subditque Strabo descriptis Illyricis Alpibus quas à Vindelicis hoc est Bauaris mōtanis inchoare dicit, Reliquam, inquiens, plagam Pannonii obtinent, vsque ad Segesticam atque Istrium ad Septentrionem atque Orientem. Ad alias autem partes amplius etiam porriguntur. Et post multa addit sui temporis Imperatores Polam vsque, oppidi in Istria nomen est, terminos Italiæ extendisse. Quid ergo mirum, si istas supra nominatas prouincias Illyrico propter originis & vetustatis nobilitatem, atque Præfecturæ Prætorianæ Italiæ subiectas legimus. Etenim Prætorij Italici iurisdictio Pannoniam Secundam inter prouincias Occidentalis Imperii vltimam complectebatur cum Sauia atque Valeria, ad cuius finem Orientalis administrationis initium erat. Debet autem prętcr omnia ista auctoritas Imperatorum nobis pro lege esse, nec obstat quod huiusmodi siue diuisiones terrarum, siue coniunctiones apud auctores, vetustiores disertè non occurrunt. Multa namque excogitanit posteritas, dum prouincias plerásque rursum per primæ & secundę nomenclaturam distinguit. Id quod apud antiquissimos scriptores non reperias. Videre verò licet Illyrici vetustam amplitudinem ex eo, quod Appianus Græcus scriptor quicquid prouinciarum citra Alpes est, à Romanis Illyrico attribui scribit, etiam Rhetias ipsas, vt de inferioribus istis prouinciis, de quibus nobis disputatio est, minus sit mirandum. Atque hinc multorum auctorum loca melius intelligentur, vt cum Ausonius canit:

Illyricis regnator aquis tibi Nile secundus,
Danubius latum profero fonte caput,

nimirum propter Sauum ex Carnicis Alpibus, & Drauum è Noricis atque alios fluuios prouinciarum inferiorum in Danubium exonerantes: Et cum Herodianus tradit, Illyricas gentes solas discrimen facere inter Italiam & Germaniam, vt de Ammiano Marcellino & aliis taceam: Item quod de Occidentali Illyrico accipiendum sit cum Codicis Theodosiani libro Nono Imppp. Grat. Valent. & Theod. A.A.A. ad Flauianum P.F. Illyrici & Italiæ scribunt: vt de Orientali Illyrico, quoties simpliciter Illyricum nominant ad Thalassium & simileis Præfectos prętorio passim scribentes. Cęterum nihil clarius totam rem indicat quàm antiquum illud volumen quod Notitias cum Orientis tum Occidentis continet à quo dissentire nefas, vnde & præcedens descriptio desumpta est, pauculis adiectis crassiore, quod aiunt, musa quo vetustas illustraretur.

Notitia Imperij Occident.

Dignitates Occidentis.

- *Illustres.*
  - *Præfectus Prætorio Italiæ, sub quo Prouinciæ XXIX.*
  - *Præfectus Prætorio Galliarum, sub quo Prouinciæ XXIX.*
  - *Præfectus vrbis Romæ.*
  - *Magister equitum.*
  - *Magister peditum.*
  - *Præpositus cubiculi.*
  - *Magister officiorum.*
  - *Quæstor palatij.*
  - *Comes largitionum.*
  - *Comes priuatarum.*
  - *Comes domesticorum equitum.*
  - *Comes domesticorum peditum.*
- *Spectabiles.*
  - *Primicerius cubiculi.*
  - *Castrensis palatij.*
  - *Primicerius notariorum.*
  - *Magister scriniorum III.*
    - *Memoriæ.*
    - *Epistolarum.*
    - *Libellorum.*
  - *Proconsul Africæ.*
  - *Vicarij VI.*
  - *Comites rei militaris. VI.*
  - *Duces rei militaris. XII.*
- *Clarissimi.*
  - *Consulares prouinciarum XXII.*
  - *Correctores prouinciarum. III.*
  - *Præsides prouinciarum. XXXI.*
- *Perfectissimus.*
  - *Præses Dalmatiæ.*

NOTI-

NOTITIA.

RÆFECTVS Prætorio Italiæ.
Præfectus prætorio Galliarum.
Præfectus Vrbis Romæ.
Magister peditum in Præsenti.
Magister equitum in Præsenti.
Magister equitum per Gallias.
Præpositus Sacri Cubiculi.
Magister Officiorum.
Quæstor.
Comes Sacrarum Largitionum.
Comes rerum priuatarum.
Comes Domesticorum equitum.
Comes Domesticorum peditum.
Primicerius Sacri Cubiculi.
Primicerius Notariorum.
Castrensis Sacri palatij.
Magister Scriniorum, Memoriæ, Epistolarum, Libellorum.

Proconsul Africæ cuius Vicarii sex.

Vrbis Romæ.
Italiæ.
Africæ.
Hispaniarum.
Septem Prouinciarum.
Britanniarum.
Italiæ.
Africæ.
Tingitaniæ.
Tractus Argentorantensis.
Britanniarum.
Littoris Saxonici per Britannias.

Duces duodecim.

Limitis Mauritaniæ Cæsariensis.
Limitis Tripolitani.
Pannoniæ primæ & Norici Ripensis.
Pannoniæ secundæ, & Valeriæ Ripensis,
Pannoniæ primæ,& secundæ.
Sequanicæ.
Tractus Armonicani,Neruicani.
Belgicæ secundæ.
Germaniæ primæ.
Britanniæ.
Mogontiacensis.

Consulares viginti duo.

Pannoniæ,Per Italias octo.
Venetiæ,& Istriæ.
Æmiliæ.
Liguriæ.
Flaminiæ,& Piceni.
Annonarij Tusciæ,& Vmbriæ.
Piceni suburbicarii.
Campaniæ.
Siciliæ.
PER Africam duo.
Byzantii,aliàs Byzatij.
Numidiæ.

PER Hispanias tres.
Beticæ.
Lusitaniæ.
Galleciæ.
PER Gallias sex.
Viennensis,
Lugdunensis primæ.
Germaniæ primæ.
Germaniæ secundæ.
Belgicæ primæ.
Belgicæ secundæ.
PER Britannias duo.
Maximæ Cæsariensis.
Valentiæ.

Correctores tres.

PER Italiam duo.
Apuliæ,& Calabriæ,
Lucaniæ,& Brutiorum.
Per Pannoniam vnus,Sauiæ.

Præsides triginta vnus.

PER Illyricum quattuor,
Dalmatiarum.
Pannoniæ primæ.
Norici Mediterranei.
Norici Ripensis.
PER Italiam septem.
Alpium Cottiarum,
Rhetiæ primæ.
Rhetiæ secundæ.
Samnii,
Valeriæ.
Sardiniæ.
Corsicæ.
PER Africam duo.
Mauritaniæ Sitifensis,
Tripolitanæ.
PER Hispanias quatuor.
Tarraconensis.
Carthaginensis.
Tingitaniæ.
Insularum Balearium.
PER Gallias vndecim.
Alpium maritimarum.
Alpium Pœninarum & Graiarum.
Maximę Sequanorum.
Aquitaniæ primæ.
Aquitaniæ secundæ.
Nouem populanæ.
Narbonensis primæ.
Narbonensis secundæ.
Lugdunensis secundæ.
Lugdunensis tertiæ.
Lugdunensis Senonicæ.
PER Britannias tres.
Britanniæ primæ.
Britanniæ secundæ.
Flauiæ Cæsariensis.

COMMENTARIVM.

OTITIA & Orientis dignitatib. explicatis, Occidentales eodem ordine repræsentat: primo Illustres, deinde Spectabiles, postremo Clarissimos, Perfectissimosque recenset. Inter Illustres, quemadmodum in Oriente fecerat, duos Præfectos Prætorio, Italiæ & Galliarum, Præfectúmque Vrbi præmittit. Sed Galliis hos tempore à Barbaris magna ex parte occupatis, eius Præfecti insignia omittuntur. In numero tantum magistratuum Orientale Imperium ab Occidentali discrepasse videtur. Inter illustres enim pro quinque magistris Orientis hic tres tantum recitantur, duo in præsenti, alter peditum, equitum alter: Tertius & ipse equitum per Gallias, prout Constantinus distinxerat, qui peditum magistros, ab equitum præfectis diuiserat. In Oriente quinque magistri mixtim equitibus, peditibusque imperabant.

Inter Spectabiles quoque Proconsules numero differebant, qui in Oriente duo reperiebantur, Asiæ & Achaiæ: Hic vnus tantum Africæ Vicarij etiam quattuor totidem Diœceses Orientis gubernabant, sex in Occidente. Hic autem animaduertendum est, dum legitur Proconsul Africæ, cuius Vicarii sex: intelligendũ est, cuius scilicet Africæ, non Proconsulis, quia soli Præfecti Vicarios habebant, non Proconsules: inter hos est Vicarius VII. prouinciarum, ita tum Galliæ videntur appellatæ, etsi re vera XVII. prouincias continerent, quia ad VII. redigebantur, vt infra suo loco explicabitur, Vetustus tamen codex legit, Proconsul Africæ vnus. Comites etiam Orientales ab Occidentalibus numero differebant: nam in Oriente duo tantum erant, sex in Occidente. Similiter Duces Orientis XIII. numerantur, Occidentis XII. Clarissimorũ quoque numerus dissidebat: Si quidem in Oriente XV. Consulares reperiebantur, in Occidente XXII. in quibus Codex impressus deficit. Nam XX. solum numerat, quibus duo in fine addendi, scilicet per Britannias duo, Maximæ Cæsariensis, & Valentiæ, qui numerum XXII. complent. Correctores etiam duo erant Orientis, tres Occidentis. Item illius Præsides XL. huius XXXI. quibus Mauritaniæ Cæsariensis Præses deesse videtur: sed quia eius prouinciæ Dux etiam præsidis officio fungebatur, non Præsidibus, sed Ducibus adscribitur: Verè tamen XXXII. erant præsidiales prouinciæ, inter quos perfectissimus nullus in hoc indice nominatur, qualis in calce operis præses Dalmatiæ cum suis insignibus repræsentatur. Nullus verò in Oriente perfectissimus apparet, vbi tamen duos fuisse dixi, quia in hac dignitate explicanda non multum Notitia laborauit. singuli igitur magistratus suis locis quo ordine, in Oriente cuiusque insignia & officia sunt ostensa infra exponentur: & à P.P. Italiæ, tanquam digniori auspicabimur.

DE PRÆFECTO PRÆTORIO ITALIÆ.

CAP. II.

NTE Valerianum duo tantum in solidum erant P.P. postea diuisas regiones habere cœperunt. Ragonius enim, vt auctor est Spartianus in Balista Tyranno sub Valeriano Illyrico, & Galliis præfuit: primus verò Constantinus quattuor instituit, inquit Zosimus, *lib. 20.* vnum Orienti, secundum Illyrico, tertium Italiæ, Africæque præfecit quartum Galliis, Hispaniis, & Britanniæ, idque obseruatum est, & sub Constantio, qui ad Taurum P.P. scribit, *l. 49. C. Theo. de Decur.* quem Italiam rexisse Ammianus *lib 21.* affirmat. Sed idem scribit, *lib. 26.* Marmertinum Iuliano Apostata imperante, Italiæ, Illyrici, & Africæ præfectum prætorio fuisse. itaque Illyricum nõ semper suum præfectum habuit. verùm diuiso inter Valentinianum, & Valentem Imperio, quẽadmodum auctor est Marcellinus, Præfectus Italiæ solum Illyricum Occidentale obtinuit, quod prius totum suo parebat Præfecto. Valentinianus enim Polemio, *l. 26. C. Th. de oper. pub* item Fabiano *l. pen. C. de contrah. empt* P. P. Italiæ & Illyrici scribit: Galliæ Præfectus vt prius erat, permansit. Sed præfectus Italiæ in Principis Comitatu degebat, sicut & præfectus Orientis Constantinopoli, qui præfecti prætorio Comitatus vocabantur. *l. præcipimus. 32. C. de appel.* Italiæ ergo præfecto tres nobiles, amplæque traditæ sunt Diœceses. Italia, Illyricum, & Africa, *l. 21. C. Th. de nauicul.* Quare idem P.P. Illyrici, Italiæque appellatur: Ad quem à præsidibus prouinciam *l. 15. C. Th. de appel.* ipsi commissarum appellabatur *d. l. præcipimus 32. C. de app. § illud. & §. illo, in auth. eo. tit.* Constantinus, in *l. 27. C. Th. eod. tit.* ad Taurum P.P. Italiæ, De Sardinia, inquit, Sicilia, Campania, Calabria, Brutiis, & Piceno, Æmilia & Venetia & cæteris, interpositas appellationes laudabilis sublimitas tua, more solenni debebit audire. A Spectabilibus quoque ad eundem, & Quæstorem palatii prouocabatur, officio tamen præfecti litigantium acta excipiente, & iudicata exequente. *§. 1. in Auth. de administ. offi. in sacr. app.* In Iustiniani Codice nulla Præfectorum Italiæ, aut Galliarum fit mentio: sed tantum Orientis, & Illyrici, scilicet Oriẽtalis; quia eo tempore extinctum erat Occidentis Imperium. Ipse verò Africa denuo recepta, illi proprium Præfectum adiecta Sardinia tradidit. Italiæ serius recuperatæ suus Præfectus redditus non inuenitur. Eam quidem à Narsete Eunucho rectam fuisse constat: sed eius magistratus titulus in iure non apparet. Qui post eum fuerunt Exarchi, id est præcipui Præsides sunt vocati. Præfecti verò Eparchi dicebantur.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS PRÆFECTI PRÆTORIO PER ITALIAS.

COMMENTARIVM.

OMNIA Orientis Præfectorum insignia,& ornamenta officiúmque Præfectus Italię tenuit,scilicet auratum Carpentum quatuor albis equis tractum, & vultus Principum: prætcrea abacum albo tapeto instratum, qui librum erectum purpuráque tectum binis hincinde Cereis accensis sustinet : In cuius medio aureum Principis caput spectabatur. In manuscripris argenteum tergum aureæ fasciæ in capitibus, & medio cingunt. Præferebat quoque effigies trium mulierum,vasa aureis plena gestantium: quæ capita aureis pinnis ornatę,purpureo pallio auro circum texto , & in humeros demisso velantur. Talaribus,albisque tunicis indutæ, nudis pedibus incedunt: Primæ inscriptum est ITALIA. Secundæ ILLYRICVM. Tertiæ AFRICA. In Vrsini codice rubris Cothurnis euinctæ, palliis humeros tegunt. Italiæ XVII. fuere prouinciæ, Illyrici VI. Africæ VII. Harum trium Diœceseon hic P.P. totidem Vicarios habuit, videlicet Romæ, Italiæ,& Africæ: Illyrici verò tum deuastati, nullum Notitia Vicarium ponit , eius tantum Diœcesim in indice nominat : antea tamen fuit, quem infra suo loco post alios restituere conabor, idem omnino officium hic Præfectus habet, quod alij Orientis,& latè supra est explicatum.

Italia. Illyricum. Africa.

NOTITIA.

SVB DISPOSITIONE viri Illustris Præfecti Prætorio Italiæ Diœceses infra scriptæ.

Italia, Illyricum, Africa.

Prouinciæ Italiæ decem & septem.

ENETIÆ.
Æmiliæ.
Liguriæ.
Flaminiæ, & Piceni Annonarij.
Tusciæ, & Vmbriæ.
Piceni Suburbicarij.
Campaniæ.
Siciliæ.
Apuliæ, & Calabriæ.
Lucaniæ, & Brutiorum.
Alpium Cottiarum.
Retiæ primæ.
Retiæ secundæ.
Samnij.
Valeriæ.
Sardiniæ.
Corsicæ.

Illyrici Sex.

Pannoniæ secundæ.
Sauiæ.
Dalmatarum.
Pannoniæ primæ.
Norici Mediterranei.
Norici Ripensis.

Africa Septem.

Byzacium.
Numidia.

Mauri-

Mauritania Sitifensis.
Mauritania Cæsariensis.
Tripolis.
Præfectus Annonæ Africæ.
Præfectus fundorum patrimonialium.
Officium viri illustris Præfecti prætorio Italiæ.
Princeps.
Cornicularius.
Adiutor.
Commentariensis.
Ab actis.
Numerarij.
Subadiuuæ.
Cura epistolarum.
Regerendarius.
Exceptores.
Adiutores Singularii.

COMMENTARIVM.

VEMADMODVM in numero magistratuum Orientale Imperium ab Occidentali differebat, ita in Diœcesibus Vicariorum discrepabat. Præfectus enim Orientis quinque Diœcesibus præerat. Præfectus Italiæ tribus tantum, Italiæ, Illyrici, & Africæ. Italiæ prouinciæ erant XVII. Illyrici VI. Africæ VII. Vt apud Notitiam scriptum extat, sed verè non erant nisi VI. computata in his etiam Mauritania Cæsariensi à Duce administrata, & supra in indice omissa, quoniam à Duce regebatur, & Africa, à Proconsule recta, ideóque omissa, quia inter Consulares, aut Præsides non numeratur. Verum numerus augetur, quoniam inter prædictas VII. Africæ prouincias Notitia Præfectum annonæ Africæ, & Præfectum fundorum patrimonialium recenset, quem eum esse puto, qui Gildonis patrimonium procurabat, & officium, quemadmodum Comes rerum priuatarum habebat, & ferè illi æquabatur, vt in eo dicitur. Hi tamen prouinciarum rectores non erant, sed quia amplam habebant administrationem, Præsidibus comparabantur, & pars diœcesis Africanæ habebantur, de quibus infra suo loco dicetur. His ergo duobus præfectis ademptis, prouinciæ Africæ VI. remanebant, duæ Consulares, Byzatium & Numidia, tres Præsides, & si Notitia in indice duas tantum ponat, scilicet Mauritaniæ duæ, Sitifensis, & Cæsariensis, & Tripolis. His addenda est Africa cum Proconsule. itaque sunt VI. prouinciæ.

Idem omnino officium hic Præfectus, quod alij P.P. Orientis habent; Quare quæ ibi dicta sunt, hic repetenda non putaui. Vt autem apertius huius Præfecti pateat imperium eorum, quibus præerat, breuiarium apposui. Post hunc ad alium P.P. qui secundum inter illustres gradum tenet, erit transeundum.

Præfectus

Præfectus P.			Quibus imperaret.
P. P. Italiæ parebant prouinciæ XXIX. Vicarij III.	*Proconsul Africæ I.*		*Africa.*
	Vicarius Romæ, cui prouinciæ X.	*Consulares IIII.*	*Campania, Tuscia, Picenum Suburbicarium, Sicilia.*
		Correctores II.	*Apulia Calabriaque, Brutij*
		Præsides IIII.	*Samnium, Sardinia, Corsica, Valeria*
	Vicarius Italiæ VII.	*Consulares IIII.*	*Venetia & Histria, Æmilia, Liguria, Flamminia & Piceni annonarij.*
		Præsides III.	*Alpes Cottiæ, Rhetia prima, Rhetia secunda.*
	Vicarius Africæ V.	*Consulares II.*	*Bysantium. Numidia.*
		Præsidum III.	*Tripolitana, Mauritania Sitifensis. Mauritania Cæsarea*
	Vicarius Illyrici VI.	*Consularis I.*	*Pannonia secunda.*
		Corrector I.	*Sauia.*
		Præsides IIII.	*Pannonia prima, Noricum Mediterraneum, Noricum Ripense, Dalmatia.*

NOTITIA.

SVB DISPOSITIONE viri Illustris Præfecti Prætorio Calliarum Diœceses infra scriptæ.

Hispaniæ septem Prouinciæ, Britanniæ.

Prouinciæ Hispaniæ septem.

ÆTICA.
Lusitania.
Gallecia.
Tarraconensis.
Carthaginensis.
Tingitania.
Baleares.

Prouinciæ Calliarum decem septem.

VIENNENSIS.
Lugdunensis prima.
Germania prima.
Germania secunda.
Belgica prima.
Belgica secunda.
Alpes Maritimæ.
Alpes Penninæ,& Graiæ.
Maxima Sequanorum.
Aquitania prima.
Aquitania secunda.
Nouem populi.
Narbonensis prima.
Narbonensis secunda.
Lugdunensis secunda.

Lugdu-

Lugdunensis tertia.
Lugdunensis Senonia.

Britanniarum quinque.

Maxima Cæsariensis.
Valentia.
Britannia prima.
Britannia secunda.
Flauia Cæsariensis.
Officium viri Illustris Præfecti Prætorio Galliarum.

Princeps.
Cornicularius.
Adiutor.
Commentariensis.
Ab actis.
Numerarij.
Subadiuuæ.
Cura epistolarum.
Regerendarius.
Exceptores.
Adiutores singularij.

COMMENTARIVM.

DE PRÆFECTO PRÆTORIO GALLIARVM.

Cap. III.

Constantinvs quarto Præfecto Prætorio, inquit Zosimus *lib. 1.* trans Celtas & Hispanos cum Insula Britanniæ commisit; Sed & si pluribus regionibus præesset, à Galliis Italiæ proximioribus, & opulentioribus, P.P. Galliarum est appellatus. Ita Valentinianus Vincentium, *in l. 2. C. de relatio. l. vnic. C. ne operæ à collato. exig.* Florentium, *l. 3. C. Theo. de cens. siue adscr.* & Antonium, *l. decuriones. 16. C. de quæstio.* Arcadius Vincentium *l. 1. 2 & 3. C. de his qui conditio. pro pr reliq.* Honorius Dardanum *l. 71. C. Th de decurio.* appellant. Itaque XXIII. prouincijs imperabat. VII. in Hispania; XVII. in Gallijs; & V. in Britannia. His omnibus in tres Diœceses diuisis, totidem Vicarios præfecit. Verum Britannia, & Hispania, Gallijsque à Barbaris captis, *Nicepho. lib. 14. c. 56. Pa. Diacon.* hic P. P. esse desijt, vnde nulla eius hic repræsentantur insignia; tantùm recitantur Diœceses, & officium, quod idem est cum Præfecto Prætorio Italiæ: vel forte quia eadem, quæ & P.P. Italiæ gestabat insignia, frustrà visum est ea repeti. Elenchus, in quo hæ Diœceses recitantur, est mendosus. Tres enim recensentur. Prima Hispaniæ. Secunda septem prouinciarum, legendum est XVII quæ prouinciarum, quæ erant in Galliis. Tertia Britanniæ in quinque prouincias diuisa. Hispania verò VII. habebat. Nullam verò Iustinianus in suo catalogo Præsidum *in Nouel. 8. ad fin.* harum prouinciarum tum Romanum Imperium non agnoscentium, mentionem fecit. His summatim de Præfectis Prætorio Occidentis degustatis ad tertium, Occidentis illustrem, id est Præfectum Vrbi progrediamur.

DE PRÆFECTO VRBI ROMÆ.

Cap. IIII.

Præfectvs Vrbi Romæ ab Augusto potius restitutus, quàm inuentus videtur. Non vt Tacitus *in quinto.* scribit. Antea profectis domo Regibus, mox Magistratus, ne vrbs sine imperio foret, vnus in tempus deligebatur, qui illis absentibus ius diceret, ac subditos moderaretur; ferúntque à Romulo Dentrem Romulium, post à Tullo Hostilio, Numam Martium, & à Tarquinio superbo SP. Lucretium vrbi impositos. Cæterum Augustus bellis ciuilibus implicitus, Cilnicum Mœcenatem, equestris ordinis virum Romæ atque Italiæ proposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit à Cōsularib. qui coercerent seruitia, quod ciuium audacia turbidum, nisi vim metuat. Primúsque Messala Coruinus eā potestatem, sed paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Satilius, quāquam prouecta ætate egregiè tolerauit. Dein L. Piso per XX. annos pariter probatus, Publico funere ex decreto Senatus celebratus est. Hæc Tacitus. Fuit hic vnus ex his, ad quos Horatius poëticam scripsit, & anno à Christo nato XXXIII. & Imperij Tiberij XVII. decessit. Pisoni Ælius Lamia successit, qui non amplius biennio superstes in magistratu obiit. Cæterum Eusebius Cæsariensis ait Messalam Coruinum, qui primus vrbi ab Augusto est præfectus, intra sex dies se abdicare. Inciuilem enim Magistratum esse contestatus, cui omnem Imperij potestatem Augustus concesserat, non tantum in vrbe, sed & extra, intra centesimum lapidem, id est centum millia passuum, *l. 1. §. initio ff. de offi. Præfect. vrb.* Vnde rectè Paulus refert quendam municipem Gabiorum, quæ ciuitas est Volscorum, Roma LXX. millibus passuum distans, à Præfecto vrbi legatum fuisse, *in l. pollicitatio de pollicitationibus.* Dion *lib. 25.* scribit ex sententia Mœcenatis vrbi Præfectum ab Augusto creatum fuisse, qui omnes ciuiles, & criminales causas in vrbe, & extra intra 550. stadia iudicaret, & ad eum ex prouinciis appellaret, quod postea emendatum fuit, & actum, vt tantum ex regionibus huic Præfecto subiectis ad ipsum prouocaretur. Vopiscus in *Floriano.* Omnis prouincia, inquit, Præfectis vrbis erat, quæ tamen à consulibus, & ab ordinariis iudicibus emerserat: & paulò post, Præfecturæ Vrbanæ appellatio vniuersa decreta est, quod postea ad suburbanas prouincias est restrictum, vt ab earum Rectoribus tantum ad Præfectum vrbi prouocarentur. Valens A. *in l. 13. C. Theod. de accus.* Referant, ait, de suburbanis prouinciis iudices ad Præfecturā sedis Vrbanæ, de ceteris ad Præfecturam Prætorio. Hæc ille. Suburbanę autem vocabantur Italiæ prouinciæ quas suburbia Romæ pertingebant. Ceterum Valentinianus placidè diuisis cum Censerico Vandalorū Rege Africæ prouinciis, ab illis quas sibi retinuit, nempe Numidia & vtraque Mauritania, & Tripolitana, cum Vi-

Bb

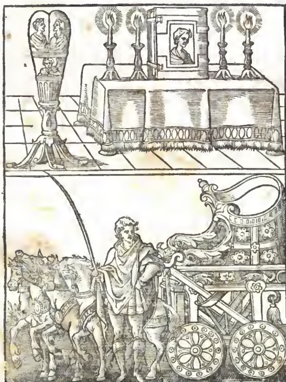
carius ibi esse desiisset, ad P. V. appellari concessit, *Nouel. l. Valentiniani prim. tit. 22.* A Prętoribus etiam, qui imperante Constantino duo tantùm Romæ erant. ad Præf. vrbi prouocabatur, *l. si apud. C. de appellat.* Alexander verò Imperator intra vrbem Præfecti autem diminuit, quem cum viribus Consularibus iudicare iussit. Lampridius, *in eodem Alexandro.* fecit, inquit, Romæ & curatores vrbis XIIII. S. d ex Consularibus viros, quos audire vrbana negocia cum Præfecto iussit. De capite quoque Senatoris, adiunctis sibi quinque patritiis Senatoribus, vel sorte eductis, & magistratu functis cognoscere cœpit. Valens A. *in d. l. 13.* Præfecto. ait, vrbis cognoscente de capite Senatorum spectatorum maximè virorum iudicium quinqueuirale sociabitur, & de prçsentibus, & administratorum honore functis licebit adiungere fortè ductos, non spõte delectos. Hoc est quinqueuirale iudicium, cuius meminit Honorius *in l. vlt. C. T. de iurisdic.* Quare Basilio & Prætextato Senatoribus, coram Argolico P. V. artis magicæ accusatis Theodoricus *apud Cassiodorum li. 4. Variar.* quinque patritios adiunxit: ciuiles verò causas, cùm Senatores conueniebantur, solus audiebat *l. 4. C. Th. de iurisdic.* Ab vrbi Præfecto appellabatur, *l. Æmi ius 38. de mino.* quod & Constantius A. confirmauit *l. 23. C. Th. de appel. l. fi. C. de his qui per met. iud. non appell.* qua in re P. P. inferior inueniebatur, à cuius sententia appellare non licebat, *l. vnic. ff. de off. Praf. Prat. l. prafecti. 17. ff. de minor. l. vnic. C. de sent. praf. prato. l. 19. l. 30. l. 35. C. de appel. l. 8. C. de episco. audien. l. 16. C. Th. de appellat. Nouel. 119. c. 5.* Vtrique concessum est, vt deportare possent, quod Prçsidibus non licebat. Vlpianus *in l. 1. §. 2. de leg. 3. l. 1. §. 1. de off. Praf. vrb.* A præfecto prætorio, inquit, & eo qui vice Prçfecti ex mandatis Principis cognoscer, item à præfecto vrbi deportatos, quia ei quoque ex epistola P. Seueri, & Imperatoris nostri ius deportandi datum est, amittere ciuitatem constat. Hæc ille. Præfectus vrbi quosdam milites in vrbis stationibus dispositos habebat, ad tumultus, siqui orti essent, sedandos, *l. 1. §. quies ff. de offi. Praf. vrb. & Dion.* Ad eundem disciplina spectaculorum, cura carnis, vt iusto precio venderetur, & fori animalium, & totius annonæ studium pertinebat, *d. l. 1. §. cura carnis. l. vlt. in fi. ff. ad l. Iul. de anno.* Omnes deniq; artes sub eius Imperio exercebantur, *l. 4. C. de offic. Praf. vrb.* Quarum tamen moderatio minoribus magistratibus à Principe eligendis demandabatur. Symmachus, *epistola 16.* cùm ad prçfecturam, inquit, vrbanam ciuilium rerum cura pertineat, minoribus officiis certa quædam membra credũtur, quibus agendis industrios, & priuatos oportebat adhiberi. Tales nunc de iudicio numinis tui publicus vsus expectat. scribit autem ad Theodosium Imper.

Huius Præfecti curam Cassiodorus *l. lib. 6. variar. in formula prafectura vrbana.* paucis cõplectitur, Carpento, ait, veheris per nobilem plebem publicate vota comitantur: habes copiosè vnde tibi gratiam tantæ ciuitatis acquires, si merces diuersæ nulla venalitate vendantur si exhibitio salubriter accẽsa, thermarum rapidarum arboribus non tepescat; si spectaculum, quod præbetur voluptati sit causa litigiis. Hæc ille. Itaque agitatores, scenicique, & omnia ad ludos pertinentia à Præfecto vrbi disponebantur, *l. 14. & seq. C. Th. de scenic. l. vl. C. Th. de leno l. 1. C. Th. de vsu sellar.* In primis verò vrbem à ciuibus & artificibus custodiri iubebat, Theodosius *in Nou. ei. 41. de pantapolis.* nullus, inquit, de ciuib. Romanis, nullus de corporatis ad militiam cogendus est, sed tantum ad murorum, portarumque custodiam, quoties vsus exegerit, i. V. P. V. dispositionib. ab omnibus obsequendum. Cuius ordinatio etiam in muris, turribus, & portis, quæ sunt labefactata restituat, ita vt reparatione murorum, vel omnium, quæ supra dicta sunt, nullus penitus excusetur. Hæc ille. Ob id hic præfectus curabat, vt calx pro reparandis formis aquæductuum fieret, cuius coctoribus primo pro tribus vehis calcis singulas vini amphoras dabat, & singulas vectoribus pro binis millibus, & nongentis pondo calcis, quam Romam vehebant, *l. 1. C. Th de cal. coct.* postea inductum est, vt vectorib. pro singulis vehis singuli solidi præstarentur, quorum tres partes possessores prædiorum quartam præfectus vrbi in vino pendebat: Quotannis enim terna millia minorum vehum calcis Vmbri, Piceni, & Campani Romę prçstabant. Tusci 900. *l. 3. C. Th de cal. coct.* Ex his 1500. onera aut vehæ pro reparandis formis aquæductũ, reliquum in sarcienda tecta publica vrbis insumebatur, quorum cura ad vrbis præfectum spectabat, *d. l. 5.* Denique obseruare tenebatur, ne quis pistorum corpori annexus aufugeret *l. 8. C. Th. de pistorib.* Hic Prçfectus vrbi vocatur, nulla Romę facta mentione, quia quemadmodum Athenas tanquam cęteris ciuitatib. præstantes peculiari verbo ἄστυ appellabant, inquit, Stephanus, sic Romam per Antonomasiam vrbem vocauére. *Quintilianus li. 8. ca. 2.* Primus in Senatu sententiam P. V. dicebat, vt auctor est Cassiodorus, *li. 6. in formula prafectura vrbana,* & supra Consulares sedebat. in actis D. Sebastiani & aliorum martyrum Fabianus V. P. Illustrissimus à S. Tiburtio appellatur, Diocletiano imperante anno salut. 286. *Casar Baron. Card. in Annal.*

NOTI-

NOTITIA.

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS PRÆFECTI VRBIS ROMÆ.

NOTITIA.

SVB DISPOSITIONE viri Illustris Præfecti Urbis habentur administrationes infra scriptæ.

PRÆFECTVS Annonæ.
Præfectus Vigilum.
Comes Formarum.
Comes riparum, & aluei.
Tiberis & cloacarum.
Comes portus
Magister census.
Rationalis Vinorum.
Tribunus Fori suarij.
Consularis aquarum.
Curator operum maximorum.
Curator operum publicorum.
Curator statuarum.
Curator Horteorum Galbanorum.
Centenarius portus.
Tribunus rerum nitentium.
Officium viri illustris præfecti vrbis est ita
Princeps.
Corniculatius.
Adiutor.

Commentarienſis.
Ab actis.
Primiſcrinius, ſiue Numerarius.
Subadiuuæ.
Cura Epiſtolarum.
Regerendarius.
Exceptores.
Adiutores.
Cenſuales.
Nomenclatores.
Singularij.

COMMENTARIVM.

INSIGNIA P.V. habet, vt P. P. Orientis, & Italiæ. In Vrſini Codice auriga pedes ſupra rubram tunicam, album colobium indutus vtrinque brachia exerit, peronéſque cœruleos ſupra rubras caligas cerceatus, læua virgam tenet, dextra habenas, à capite quadrigæ vltimi equi pendentes regit, ceteri tres equi infrænes videntur. In Madruciano, auriga viridi colobio ſupra ſagum praſſinum iniecto, cœruleos cothurnos altè ad genua induit, proximique equi habenas dextra tenet, læua virgam geſtat. Currus ab equis albis auratus trahitur quem carrucham vocabant, *l.1. C.de hono. vehic.* Gratianus ad Nebridium Præfect. vrbi *in d. l.1.* omnes, inquit, honorati ſeu ciuilium, ſeu militarium, vehiculis dignitatis ſuæ, id eſt carruchis intra vrbem ſacratiſſimi nominis ſemper vtātur, ſupra abacus cœruleo tapeto inſtratus, & ſurrectus librum mandatorum argēteo corio tectum ſuſtinet, eum in medio & capitibus aureæ faſciæ cingunt, vt in omnium Illuſtrium inſignibus cernitur. Aurea item Principis imago medio libri tergo includitur. Illo monebatur, vt totius vrbis curam haberet, ac eius vectigalia exigeret.

Eius officium idem erat, quod Proconſulum. Hic amplius cæteris magiſtratibus, cenſuales, & Nomenclatores habebat, qui in aliorum officiis non reperiuntur, quia in priuatis ciuitatibus cenſum decurionibus præſentibus Cenſuales agebant: *l. ſuſceptores. 10. C. de ſuſcep. & arcar.* vnde hoc ad officia Præſidum non ſpectabat. At Romæ, vbi pro curia erat Senatus, qui hæc non curabat, agendi cenſus ſollicitudo in vrbi Præfectum reiectatur, qui ob id cenſuales habuit, aliis magiſtratibus minimè neceſſarios. Hic cenſum expediebant, id eſt, cuiuſque nomen, prædia cum numero iugerum ſcribebant, ac teſtamenta inſinuabant. Nomenclatores verò olim erant, qui candidatis nomina ciuium ſuggerebant. *Feſtus in ver. Fartores.* Spartianus, *in Hadriano,* Nomina, ait plurimis ſine Nomenclatore reddidit, quæ ſemel & ſimul congeſta audierat. Hæc ille. Fartores Nomenclatores Feſtus appellat, qui clam velut infarcirent nomina ſalutandorum in aurem candidati. Sed hic Nomenclatores eſſe puto, qui ciues ſe aut bona ſua non profitentes nominabāt, vt cenſui adſcribi cogerentur, à nominando enim vel citandis ciuium nominibus, ſunt appellati. Hi in aliorum magiſtratuum officiis minimè neceſſarij fuêre, in aliis enim vrbibus tabularij ciuitatum coram defenſoribus municipalium nomina cum eorum ſubſtantia notabant, *dict. leg. ſuſceptores* 10. Iidem apud Præfectum tutores nominabant, qui idonei pupillis darentur, *§. ſed hoc iure, Inſtit. de Attil. tutor.* & ideo nominatores vocabantur, *rubr. Digeſt. de fideiuſſ. & nominatorib.* Alios etiam publica munera ſubituros ſuggerebant, & nominabant pro quibus tenebantur, ſiquid illi in demandato munere deliquiſſent, *l.2. §.1. ff. ad municip. l.1. & toto tit. Cod. de filiis fam. & quemad pater pro his teneatur.* In eodem officio Numerarius fuit, Primiſcrinius cognominatus, cuius officium erat, calcis Romam vectæ, impenſarumque in ædificia factarum, tritici Romam vecti, & inter populum diſtributi, & aliorum huiuſmodi rationes ſcribere; Millenos quoque denarios, quos pro larido debito populo Romano, Lucani, Brutij, & Campani pendebant in Codices referebant. *l. fin. Cod. Theod. de ſuariis.* Erat & huius prætorianæ ſedis adiutor Primicerius vocatus, *in l. vltim. Cod. eod.* qui delinquentes ligandi, & carceribus mancipandi per biennium curam habebat. Quotannis Præfecti vrbi apparitores ſacram purpuram adorabant, id eſt, purpuream veſtem exoſculantes, Principem reuerenter ſalutabant, quod aliis apparitoribus, præterquam prætorianis, non licebat, *in l.1. C. de apparitor. Præf. vrb.* Cæteri huius officij homines in P. P. ſunt declarati.

Præter officium imperabat Præfectus vrbi XV. magiſtratibus ſeu curatoribus, id eſt Pręfectis duobus videlicet Annonæ & Vigilum, tribus Comitibus, ſcilicet formarū, item riparum, alueique Tiberis, cloacarúmque, & portus. Item Magiſtro cenſus, Rationali vinorum, Tribuno fori ſuarij. Conſulari aquarum, quattuor curatoribus operum maximorum, operum publicorum, ſtatuarum, horreorum Galbanorum, Cēturioni portus & Tribuno rerum nitentium, quorum officia à Præfecto annonæ exorſi ordine explicabimus.

DE PRÆFECTO ANNONÆ.

Cap. V.

PRÆCIPVA Romanorum cura fuit, ne plebs fame laboraret, cui etiam ad eam ſibi conciliandam, frumentum, quandoque vilius dederunt, atque etiam donarunt. Mannium Marcium Ædilem plebis primum frumentum populo aſſibus in medios elargitum fuiſſe Plinius ſcribit, *lib.18.* Idem, & alij quandoque fecerunt. C. verò Gracchus Tribun. plebis, legem tulit, vt ſemiſſe, & triente frumentum populo daretur, *vt auctor eſt Florus.* poſt eum M. Cato, ad diminuendam C. Iulij Cæſaris potentiam 1250. talenta, ad diuidendum plebi menſtruum frumentum quotannis impendi ſuaſit. *Plutar. in C. Cæſare.* Demum P. Clodius Tribun. plebis, *auctore Aſconio.* Legem annonariam tulit, vt frumentum populo, quod ante ſemiſſe æris, ac triente, in ſingulos modios vendebatur, gratis daretur. Fuerūt viginti & trecenta millia hominum qui hoc frumentum acceperunt, quem numerum C. Iulius Cæſar ad centum quinquaginta millia retraxit. *Tranqui. c.41. Dion lib.43.* poſtmodum capta Africa iuſſit viginti myriades medimnorum Atticorum frumenti, id eſt, CC. millia ad alendum populum Romam aduehi, & olei librarum myriades, CCC. id eſt tricies centena millia, vt auctor eſt Plutarchus, duóſque prætores, & totidem Ædiles Cereales, à Cerere nuncupatos inſtituit, qui hoc frumen-

mentum , Romam aduehendi & populo distribuendi curam haberent, *l.2. §.capta deinde Sardinia. ff.de orig iur.*

Augustus verò,& ipse rerum potitus, vnum ex ordine equestri annonæ Præfectum elegit,cùm enim rei frumentariæ penuria plebs premeretur. Anno ab vrbe condita DCCXXXIII. Illi cum fascibus XXIIII. occurrens dictaturam,annonæque præfecturam obtulit,qui illa reiecta hanc accepit. Ex Ægyptoque ducenties centena millia modiorũ frumenti Romam aduehi curauit,*vt refert Sex. Aurel.*esse possunt fermè decies ducenta quinquaginta millia saccorum frumenti. Est enim modius, quantum octo diebus ad vnius hominis victũ sufficit,& pendit libras XVIII. alij dicunt XX. Medimnus est lib.120.secundùm alios 108. *Suid. in ver. μέδιμνος.Rhe.fami. Palemon. de ponderib. Bud.5.de asse.* Duos etiam viros prætorios creauit,qui prout vsus exigebat, hoc frumentum inter plebem gratuito, aut admodum vili pretio distribuerent. Tranquillus,*in Augusto.c.40.& 41.*Frumẽtum,inquit,in Annonæ difficultatibus sæpè leuissimo interdum nullo pretio viritim admensus est, ac ne plebs frumentationum causa à negociis auocaretur , ter in annum quaternorum mensium tesseras dare destinauit.Hæc ille. Erat autem tessera signum æneum.in quo nomen accipientis,& grani accipiendi quantitas continebatur. Isidorus, *lib.orig.vlt.cap.14.* Tesseræ,ait,sunt, quibus frumentorum numerus designatur.Hæ vendi poterant,& legari. Vlpianus *in l. sed etsi.52.§.1.ff de iud.* Si libertis suis,inquit,tesseras frumentarias emi voluerit: quãuis maior pars hæreditatis in prouincia sit: tamen Romæ debere fideicommissum solui , dicendum est;cum appareat id testatorem sensisse ex genere comparationis; quia hæ tesseræ tantum Romæ emi poterant.Paulus *in l.mortuo 49.§.1.de leg.2.*Si Titio,ait frumentaria tessera legata sit,& is decesserit , quidam putãt extingui legatum,sed hoc non est verum ; nam cui tessera legatur,æstimatio videtur legata. Idem *in l. Titia Seio 77.in prin eo.ti.scilicet,de leg. 2.* Titia,inquit, Seio tesseram frumentariam cõparari voluit, post diem trigesimum à morte ipsius,quęro,cùm Seius, viua testatrice tesseram frumentariam ex causa lucratiua habere cœpit : nec possit id , quod habet, petere:an ei actio competat. Paulus respondit,ei, de quo quæritur pretium tesseræ præstandũ, quoniam tale fideicommissum magis in quantitate, quàm in corpore consistit. Hæc Paulus. Sed cùm hoc frumentũ præstari desiisset,Nerua ferme quingentis millibus aureorum agrum emit , vnde pauperes alerentur,vt auctor est Dion. Mox, Traianus quinque millia impuberum ex publico aluit , *Plinius in Panegyrico,*quem numerum Adrianus,& Antoninus auxerunt,vt Capitolinus memorat, & alimenta vsque ad XVIII. annos pueris dederunt,*l. Mela.14.§.1.ff.de alimen.& cibar.legat.* quod & ipsum primum à Commodo per annos IX.intermissum, à Pertinace sublatum fuit.Capitolinus,*in Pertinace.* Alimentaria,inquit,compendia , quæ nouem annorum est instituto Traiani debebantur,obdurata verecundia sustulit. Sed enim Seuerus Imp. vt in Heliogabalo auctor est Lamprid moriens.VII.an. canonem Romæ reliquit, ita vt quotidiana LXXV. millia modiorum expendi possent. Itaque dederũt postea operam posteriores Principes, vt frumentũ pecunia publica comparatum in vrbe abundaret, panes & ipsi inter plebem diuiserunt, quibus Aurelianus,inquit Vopiscus,vnicam addidit,frumẽtũ enim ex Africa vehebatur,*l.3.C.Th.de can.frumẽ.vrb. Ro.*ac ducenta millia modiorum purgati tritici leuiore pretio pistoribus venũdabantur, vt plebs vilius emeret,*l.1.C.T.d.ti.*sed cum panis sordidus,duarum vnciarum,& semis,pondus non excederet,eũ mundum,& sex vnciarum Valentinianus,& Valẽs, fieri præceperunt , & nullo pretio inter pauperes distribui,quorum nomina æneo titulo,seu tabulę, cum modo panis , quem accipiebant inscribebantur. Valentinianus A.*in l.ciues, C.T.de anno.ciuil.lib.& pan.gradil.* Gradilis,inquit, titulus figendus est æneus in quem & panis modus, & percipientis nomen debebit incidi.Hunc titulum quandoq; æreã tabulam appellat,*d.l.ciues.C.T.eod.tit.*Panis verò vocabatur ciuilis , quia inter ciues diuidebatur : & gradilis quoniam à Pręfecto annonæ in alto tribunali , ad quod per gradus ascendebatur, distribui consueuerat,neque enim ex pistrino,aut aliũdè sumi poterat. *l.1.C.T.eo.& ll.seq.ibid.* Hunc credo esse panem , qui vno nummo , id est sextertio Arcadio imperante venibat, *l.1.C.The.de pretio panis ostiensis.* Porrò Romæ pecunia à diuitibus ad emendũ triticum conferebatur , quemadmodum & Constantinopoli,*l.1.C.Th de frum.vrb.Constan.* vbi ducẽta millia modiorum empta pistoribus leuiore pretio vẽdebantur,vt & ipsi vilius plebi panem distraherẽt: *l.1.C.T.de can.frum.vrb Rom.*ex pretióque vẽditi frumenti, pecunia in aliud comparandum conuertebatur.*l.vl.9.ijdem rescripserant.5.ff.de admin.rer.ad ciui.pertinent.l.18 §.5.& 5. qui annonam.8. ff.de muner.ib.& bono.l.2.§ ad frumenti.de adm.rer.ad ciui.*Hæc omnia & panem gradilem inter plebem diuidi , annonæ Præfectus curabat.*l.3.&6.C.T.de annon.ciuil.*Cassiodorus in 6 *in formula præfecti annonæ.* Tui,inquit,studij est,vt sacratissimæ vrbi præparetur annona, vbique redundet panis copia,& tam magnus populus, tanquam vna mensa satietur. Per officinas pistorum,ciborúmque discurris,pensum, & munditiem panis exigis , nec vile iudicas esse , vnde te Roma possit laudare : & addit Carpentum Præfecti vrbi mixta glorificatione conscendis. Tu illi in spectaculi coniũctissimus inueniris,vt plebs, quam industria tua satiat,in suam reuerentiam te honoratum esse cognoscat.Nam si querela panis, vt assolet,cõcitetur , tu promissor vbertatis seditiones ciuicas momentanea satisfactione dissoluis: & subdit. Agentes res pistorum per diuersas mundi partes,annonæ Præfecto subiectas esse , vt suatias. & mox. Tribunal,ait,tuum non est inter minimas dignitates,quando & Romana gratia fueris,& prouinciis iura transmittis. Triticeas quidem copias præfectura prætoriana procurat, sed non minor laus est dispensationem probabilem facere,quàm frumenta colligere : sic Ceres frumenta dicitur inuenisse. Pan primus conspersas fruges coxisse perhibetur, vnde & nomine eius panis est appellatus. Ita & illa prædicata est,quæ reperiit, & iste laudatus , qui decenter edenda humanis vsibus applicauit,panis pondera æquus examinator intende. Hæc ille. Cũ verò Romæ conficiendo coquẽdoq; pane pistores nõ sufficerent , singulo quinquẽnio ex Africa noui pistores Romã mittebantur , qui hoc officium ibi exercerent.*l.secundum.C Th.de pistorib.*scholis,& militibus ipse P.V.officialiũ manu panẽ distribuebat, *l.8.& seqq.C.Th.de anno.ciuil.& pane gradili.*

Oleum etiam ex Africa aduehebatur , quod & ipsum eo modo plebi ab hoc Præfecto vendeba-

tur, *l.* 1. *C.Th.de menf.olear.* & ex pretio aliud emebatur, *d l. vlt. §. iidem refcripferunt, de admin. rer. ad ciuit.pertin. l.* 2. *§. ad frumenti. ff.eo.* vel publico reftituebatur. *d l.* 2. *§. ad frumenti.* Miniftri verò Præfecti qui populo oleum diuidebant, capulatores vocabantur, nam capitulis,quæ erant vafa vtrinque anfata, illud diftribuebant; Cato de re ruftica. *cap.66.* Cum præmififfet cuftodis olei, & capulatoris officia, fubiungit, cuftos oleum frequenter capulet,id eft transfundat, & infrà, *cap.67.* capulator, inquit, concha oleum quàm diligentiffimè poterit, tollat. ita etiam appellat Columella, *lib.12 c 50.* quod primum ait, oleum defluxerit, in rotundum labrum protinus capulator depleat,& in fictilia vafa huic vfui parata defundat. Hæc ille. Conueniebant autem quotidie capulatores cum Quæftoribus in locum, vbi erat oleum populo dandum, vt hi rationes, id eft olei quantitatem fingulis datam, & accipientium nomina fcriberent, illi diuiderent: vnde in tertia vrbis regione apud Sex.Rufum, & P.Victorem, & in alia defcriptione quæ eft ante hanc Notitiam, fchola Quæftorum & capulatorum fuiffe legitur. Primus oleum populo Seuerus dediffe videtur, cuius tantam copiam Romam vehi iuffit, ait Spartianus, *in Seuero*, vt per quinquennium non folum vrbis vfibus, fed & totius Italiæ,quæ oleo egeret, fufficeret. Id partim ab Heliogabalo populo fubtractum Alexander Imp.reftituit, Lampridius *in Alexandro*, oleum, inquit, quod Seuerus populo dederat,quódq; Heliogabalus imminuerat,turpiffimis hominibus præfecturam annonæ tribuendo, integrum reftituit. Conftantinus ad Cerealem Præf. annonæ illud vicenis follibus in libras venire præcepit. *l.* 1. *C.T.eo tit.de menf.oler.* Eft autem follis duodecima pars oboli, vt vult Hermanopulus, & eft vt nofter quadrans.

Vini prætereà, carnis, & falis curam Præfectus annonæ habebat, & ne immodico pretio obfonia venderentur, inter quæ ne primæ qualitatis pifces plus aureo in libras viceni venirent, profpiciebat. *l.* 1. *C.T.de pretio pifcium.* Pofteriores Principes oleum & carnes fuillas gratuitò plebi dederunt, quæ à Præfecto diftribuebantur. Vopifcus *in Aureliano*, ftatuerat, inquit, vinum gratuitum Tufcanus populo Romano dare, vt quemadmodum oleum, panis, & porcina gratuita præberentur, fic etiam vinum daretur, quod à Præfecto Prætorio prohibitus, non fecit, dicebat enim, fi vinum populo Romano damus, fupereft vt & pullos & anferes demus. Hæc ille, & infra fubiungit Alexandrum carnem populo addidiffe. Vendebatur caro fuilla, & bubula octo minutis, quæ eft quarta pars oboli, vt ait Suidas. Sed Alexander efflagitante populo Romano, carnes, fœminas animantes vetuit occidi; Quare intra biennium tanta carnium fuit copia, vt duobus aut vno minutis venderentur. Lampridius *in Alexandro*, cum ædulitatem, inquit, populus Roma ab eo peteret, interrogauit per decurionem, quam fpeciem caram putarent, illi continuò exclamarunt carnem bubulam atque porcinam. Tunc ille, non quidem ædulitatem propofuit, fed iuffit, ne quis fuminatam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam, ne quis damalionem tantúmque intra biennium, vel prope annum porcinæ carnis fuit & bubulæ, vt cum fuiffet octiminutalis libra, ad duos, vnumque vtriúfque carnis libra redigeretur. Hæc ille.

carnem porcinam, quæ præftari defierat, populo Romæ. Aurelianus exhibuit, vt Sex. Aurelius Victor refert. Honorius quatuor millia pondo carnium diurna populo Ro.dabat. Præter carnes, quas alij Principes plebi elargiri confueuerant. Erat & vniuerfo populo de obfonijs profpectum, & ob id corpus fuariorum Romæ fuerat inftitutum, *L.* 1. *C. Theo. de fuar.* qui huic arti cum bonis obnoxii, eam & pofteris exercere tenebantur. His permixti erat pecuarii, qui vnum cum ipfis corpus faciebant, *l. vlt. C.T eod. de fuar.* eorum tres præcipui Comitis tertii ordinis honore fruebatur, primus etiam militiæ cingulum gerebat, vt tanquam miles maioris auctoritate animalia in vrbem tranfmitteret. *Nou. Valentin. 37. de fuar.* Tenebantur enim Campani, Samnites, Lucani, Brutij, & Tufci, aliqui vnam & femis, alii duas decimas pecorum quas alebant, populo Romano exhibere. Tota hæc fumma afcendiffe videtur ad tricies fexies cētena viginti millia, id eft triginta fex milliones, & viginti octo millia pondo carnis, *d. Nouella Valentin.* quam aut in fpecie animalium, aut pecunia numerata pro fuo arbitrio foluebant. *l.* 2. *C. The. de fuar.* Æftimabantur autem pecora pro anni fertilitate, & vfu temporum, *d.l.* 2. modo fenos folles, id eft dimidium obulum precium in fingulas carnis libras non excederet. *l.* 3. *C. Th eod* Demum ad remouendas difficultates, quæ oriebantur, eft actum, vt Lucani nomine fuum, quos præftabant folidorum 6400. Campani 1950. penderent. Alii pro pecore 950. folidos foluebant. Hanc pecuniam Præfectus Prætorio à populis exactam fuariis dediffe videtur, qua emptas carnes CL. anni diebus certo precio populo vendere tenebantur, exemptis enim ieiunii & abftinentiæ diebus, paulò pluribus eas comedere licebat. Suarii à perfonalibus muneribus erant immunes, in quos *d. Nouel. Valentiniani*, Præfectus annonæ animaduertere poterat, exceptis tribus primis patronis corporis dictis, quos capitis pœna ei pleċtere non licebat. *l. pen. C. Th. eo. Nou. Valentin. 36. de fuar. boariis & pecuariis.* Hoc enim Præf. vrbi ius erat, ciuiles verò caufas inter eos cognofcebat: ac pecorum, carniúmque, & aliorum ad victum ciuium fpectantium arbiter erat. Suillas etiam carnes, quas plebi Princeps elargiebatur, ipfe fortè diftribuebat. Zofimus, *lib* 2. Maxentius, inquit, adminiftris Marcellino & Marcellino tribunis militum, & Luciano Suillæ carnis præbitore, quam fifcus populo Romano largiebatur, & aulicis prætereà militibus, quos prætorianos vocant, in folium ab his eft collocatus. Hæc ille. Valentinianus A. pretium laridi in 80. libras militibus aureos taxauit, tantundem in 80. libras olei, & duodenos modios falis; *l.* 17. *C. Theo de cohortalib.* quod pretium fortè in gratiam militum vilius eft conftitutum. Multis curis hic Præf. diftrictus à tutela, & curationibus excufabatur. *l. adminiftrantes, §.* 1. *de excuf. tut.* Olim magiftratus non fuit, *l.* 2. *§. & hæc omnia. ff. de origin. iur.* Sed poftea aucta eius auctoritate inter piftores, *l.* 12. *C. Th. de piftor.* nautas, *l.* 1. *C.T. de his, qui ven. æt. imp.* menfores, *l. menfores, ff. de excuf. tutor.* & negociatores frumenti iudicauit. *d. §. ff. quod cum eo, qui in alien. pote. l.* 1. *§. eft autem, de exercit.* propriúmque officium & apparitores, *l.* 3. *C.T. de anno. l.* 4. *C. Th. de cano. fru. vr. Ro. l. vl. T. de piftor* ab officio Præfecti vrbi feparatos habuit. *l.* 1. *C. de apparit. præf. anno.* quibus Centurio præerat, Scæuola. *l. fin. §. Titius. ff. de præf. anno.* Centurio ait, ex officio annonæ millia fuftulit

culleor

culleos ex hntreo Scii ad annonam. Hæc ille. Ob publicam enim vtilitatem res priuatorum accipi poterant: præcones etiam & fortè lictores, aliosque ministros hic Præfectus habuit, vt Sen. consulti à Frontino recitati verba significant, quod præfectis aquarum binos lictores, seruos publicos ternos, scribas, & librarios, accensos, præconésque totidem decernit, quot habent ij, per quos frumentum plebi datur. Multabat etiam aut modicè castigabat eos, qui in annonam deliquissent *l. vlt. §. vlt. ad l. Iul. de anno. l. mulierem. de accusa.* In municipiis eius loco creabatur curator annonæ. Huic successit, quem vulgò in Italia Iudicem victualium vocant. Antiquitus hoc munus fuit Ædilium, qui multis in locis esse desiere. Anno salut. CCXXIII. Vipianus Iureconsul. præfectus annonæ fuit, *l. 4. C. de contrah. & commis. stipul.* quo Alexander imperare cœpit.

DE PRÆFECTO VIGILVM.

Cap. VI.

Olim Triumuiri *l. 1. ff. de offic. præf. vigil.* ad extinguenda incendia inuenti, ea cum Ædilibus ac Tribunis plebis arcebant. Sed orto semel magno in vrbe incendio. Augustus binas vrbis regiones septem cohortibus ad ignes defendendas commisit, singulis Tribunos, & omnibus Præfectum vigilum ex ordine equestri electum præficiens, *Dion lib. 55.* Paulus, in *l. 1. in fin. 2. & 3. de offi. præf. vigil.* Augustus, pluribus vno die exortis incendiis, septem cohortes opportunis locis constituit, vt binas regiones vrbis vnaquęque cohors tueatur. prępositis eis Tribunis, & super omnes Spectabili viro, qui Præfectus vigilum appellatur. Hæc ille. Id & Tranquillus affirmat *in Augusto cap. 30.* Aduersus incendia, inquit, excubias nocturnas, vigilémque commentus est. Sed etsi vna cohors duas vrbis regiones tuebatur, non eodem tamen in loco degebat, sed diuisa in binis castris habitabat, ita vt vnaquæque regio à dimidia cohorte custodiretur. Nam P. Victor & vrbis descriptio huic Notitiæ annexa VII. cohortium vigilum, XIIII. excubitoria ponit. Opinor autem has cohortes millenos homines habuisse, quod etiam prætorianas fuisse Dion scribit *lib. 55.* Sed quatuor ad vrbis præsidium collocatæ mille quingentos continebant. Hic Præfectus etiam vrbis tranquillitati studebat, prospiciens, ne tumultus nocte exorirentur. *Dion Tranq. & Strabo* in 5. Incendiarios quoque fures, lattones exceptatores, & effractores puniebat. modo in eorum caput non animaduerteret *l. 3. §. 1. & l. vl. ff. eo. & l. 1. C. eod.* Tota nocte vigilabat, & more militum calceatus cum hamis, & dolabris obambulabat, ædium inquilinos, vt ab incendio cauerent, admonens, *d. l. 3. §. penul.* Ob hos labores a tutela, & cura excusabatur. *l. administrantes §. 1. de excus. tutor.*

A Paulo spectabilis appellatur, *in d. l. 3.* quod nomen à compilatoribus Pandectarum additum puto, nullibi enim aliàs apud Iureconsultos hic titulus legitur, nec ibi dignitatis gradus esse potest, quia Præfectus Vigilum pluris quàm præses & Proconsul fuisset, qui tum erant clarissimi. *l. 3 & l. 5 C. ex quib. caus. infa. irrogat. l. 1. C. si ex fals. instrum.* Hic Præfectus diu in existimatione fuit: Demum post Notitiæ tempus, conspirantibus cum eo furibus, ferè pro infami est habitus. Quare eo antiquato, Iustinianus loco illius Prætorem plebis creauit, cui etiam in eos, qui nocte deliquissent, vt fures, & mœchos, ius gladii tradidit. *in Nouel. 13.* Id Constantinopoli fuit.

Ad vrbis quoque tutelam Augustus sex millia militum collocauerat, vt auctor est Dion, *lib. 55.* quos in partes quattuor seu cohortes sub totidem Tribunis diuisit, ita vt singula cohors 1500. haberet, & hæ sunt cohortes vrbanæ quattuor, à P. Victore in vrbis epilogo descriptæ, quæ in vrbe castra habebant, vrbana vocata. Vipianus *in l. si maritus 15. § 1. ad l. Iul. de adulter.* si quis, inquit, præsens sit, vice tamen absentis habeatur, vt puta qui in vigilibus, vel vrbanis castris militat, dicendum est deferri hunc posse. Et ipsi milites à Paulo vrbaniciani appellantur, *in l. qui mittuntur §. 1. ex quib. caus. maior.* in vrbanicianis, ait, militibus idem D. Pius constituit, vt Reip. causa abesse videantur.

Præter vigiles erant & Lecticarii, qui mortuos lectis impositos efferebant, vnde & nomen habuerunt, qui à Constantino fuere Constantinopoli instituti, vt gratuitam hanc defunctis operam præstarent: *Nouell. 43. & 59.* ob id 950. ergasteria maiori illius vrbis ecclesiæ donauit, vnde alerentur. Alia CL. Anastasius addidit. Eorum exẽplo & Romæ Lecticarii sunt introducti, quos Constantinopolitanis pauciores non fuisse credendum est, qui primo 950. deinde MC. fuerunt, cum igitur magnus illorũ esset numerus vt facile & in promptu possent inueniri, vnis in castris degebant, quæ castra Lecticariorum, vocata in XIIII. vrbis regione à P. Victore, & aliis erant locata.

Nunc ad Comites P. V. parentes est veniendum inter quos ptimus erat Formarum Comes nuncupatus.

DE COMITE FORMARVM.

Cap. VII.

Formarum Comes reparandis aquæductuum formis studebat, quæ erant ex firmis lateribus constructi canales. Tribus enim modis aqua in vrbem ducebatur, fistulis plumbeis, aut tubulis fictilibus, vel structilibus canalibus, quæ formæ appellantur, vt tradit Vitruuius *lib. 8. c. 7.* Addit Palladius *lib. 9. c. 1.* Canales ligneos. Forma igitur erat meatus structilis, seu ex latericio opere fabricatus, per quem aqua ducebatur. *l. 1. C de aquaductu.* Hæc olim præaltis fornicibus formam sustinentibus vtrinque muro inclusa per colles Romanos discurrebat. cuius etiam nunc veteres extant reliquiæ. Palladius quam formam structilem dixerat, posteà simpliciter formam vocat, itaque lapide strato cõtinebatur, *l. si prius, 17. §. 1. ff. de aqua & aqua plu. arc.* vt Pompeius his verbis insinuat. *in l. refectionis. 11. §. fi. ff. communia prædior. tam vrban.* Si prope tuum fundum ius est mihi aquam riuo ducere, tacita hæc iura sequuntur, vt reficere mihi tuum liceat vt adire, qua proximè possim ad reficiendum eum ego, fabrique mei, item vt spatium relinquat mihi dominus fundi, quo dextra & sinistra ad riuum adeam, & quo terram, limum, lapidem, arenã, calcem iacere possim. Aliæ verò priuatorum aquæ, inquit Paulus *in d. l. 17. de aqua & aqua pluu. arcen.* non est consuetudinis, vt per lapidem stratum ducantur, sed per fistulas, nisi aliud inter contrahentes actum fuisset. Viginti verò quattuor aquæ Romam deductæ à P. Victore nominatur: sed ob hostium incursiones

& bella, aliquarum meatibus interclusis, XIX. tantum in descriptione vrbis ante Notitiam reperiũtur. Itaque magna aquarum copia Romam per aquæductus deriuata, deinde in lacus, thermas, & priuatorum ædes diuisa, *l. si venditor, in fi. ff. de act. em.* magistratum creari oportuit, qui sartas, integrásque formas esse curaret, ne aqua exiret, sed pura, salubrísque curreret, & adnatas formis arbores ædificia corrumpentes exscindi iuberet. Dextra enim læuáque per xv. pedes prope aquæductus arbores esse non licebat: *l. 1. C. de aquaeducta*, quod Augosto imperante, anno ab V. C. 742. Senatus consulto à Frontino recitato est prohibitum. Quod inquit, Q. Ælius Tubero, P. Fabius Max. Cos. V. F. *verba fecerunt*, aquarum, quæ in vrbem venirent, itinera occupari monumentis, & ędificiis, & arboribus. *quid fieri placeret de ea re, ita censuerunt.* Q. F. P. D E. R. I. C. cùm ad reficiendos riuos, specusque, per quæ & opera publica corrumpuntur, placere circa fontes, & fornices, & muros vtraque ex parte vacuos relinqui circa quinos denos pedes patere. & circa riuos, qui sub terra essent, & specus intra vrbem & extra vrbem continentia ædificia vtraque ex parte quinos pedes vacuos relinqui, ita vt neque conserere arbores liceret, si quæ nunc essent arbores intra id spacium exscinderentur, prætorquàm si quæ ex villa continentes, & inclusæ ædificiis essent. si quis aduersus ea commiserit, in singulas res in dena millia damnas esset, ex quibus pars dimidia pręmium accusatori daretur, cuius opera maximè cõuictus esset, qui aduersus hoc Sen. cons. commisisset, pars autem dimidia in ærarium redigeretur. déque ea re iudicarent cognoscerentque curatores aquarum. De formis verò ita Cassiodorus *lib. 7. variar. 12 for. comitiua.* ad Comitem formarum. Formis, ait, Romanis, vtrumque præcipuum est, vt fabrica sit mirabilis, & aquarum salubritas singularis. Quod enim illuc flumina quasi constructis mõtibus perducuntur, naturales credas alueos soliditates saxorum, quando tot impetus fluminis, tot seculis potuit firmiter sustinere: & paulò post. Currit aqua virgo sub delectatione purissima, quæ ideo sic appellata creditur, quod nollis sordibus polluatur. Nam cum aliæ pluuiarum nimietate terrena commixtione violentur, hæc aerem perpetuo serenũ purissime labens vnda mentitur. Quis possit talia sermonibus idoneis explicare; Claudiam per tantam fastigij molem sic ad Auentini caput esse perductam, vt cùm ibi ex alto lapsa ceciderit, cacumen illud excelsum, quasi imam vallem irrigare videtur. Quanto pulchrius est Claudiam Romanam per tot montium siccas summitates lauacris, ac domibus liquores purissimos fistularum vberibus emisisse, & ita æqualiter fluere, vt nunquã se possit desiderata subducere, In primis noxias arbores, quæ inferunt fabricarum ruinam, dum sunt quidam mœniũ importabiles arietes, censemus radicitus amputari: siquid aũt cõficiente senio fuerit demolitũ, peruigili celeritate reparetur, ne crescẽte defectu, augeatur nobis causa dispendij, & in fine. Agat ergo peritia fidésque tua, vt & constructio fabricæ illibata permaneat, & aquæ distributio nulla se custodum venalitate subducat, Hæc ille.

Comitis ergo formarum erat officium, vt eas reficeret, & æqualiter aquas distribueret. Vehebantur autem, vt suprà diximus, quotannis tria millia vehum calcis Romam, quorum 1500. erãt pro formis aquæductuum restituendis, aliæ pro sartis tectis habendis. Valentinianus A. ad Volusianum vrbis Vicarium, *in l. 3. C. Theo. de calcis coctorib.* De calce locutus, Non amplius, inquit, quàm terna millia calcis minoris vehæ annuæ postulentur. Huius autem vehationis, ita ratio sit partita, vt mille quingenta onera formis, alia sartis tectis annua deputentur. Hæc ille, qui onus minorem veham appellat, erátque certum libratum pondus, veluti quod pluribus in locis apud Italos xxv. libris cõstat. Hæc ad curam Comitis formarum pertinebant. Idem obseruabatur Constantinopoli, *tit. de calcis coctorib. vrb. Roma vel Constantinop.* Nunc ad alium Comitem Riparum sub P. V. est transeundum.

DE COMITE RIPARVM ET Aluei Tiberis, & Cloacarum.

Cap. VIII.

AB Augusto inuentus est curator aluei, & riparum Tiberis. Tranquillus *ca. 43.* Quo plures, inquit partem administrãdæ Reipub. caperent, noua officia excogitauit curam operum publicorum, viarum & aquarum, aluei Tiberis, frumenti populo diuidendi Pręfectura vrbis. Hęc ille. Vtile autem hoc officiũ fuit, quia ripas fluminum publicorũ reficere, munireque expedit, *l. 1. §. 1. ff. de ripa munien.* dandaque est opera, ne in illis aliquid fiat, per quod nauigatio, aut vsus publicus impediatur; sic & alueum Tiberis purgare, vt aqua facilius currat, Reipub. interest. Hic curator, vt nobiliore titulo splenderet, postmodum Comes riparum, atque aluei Tiberis est appellatus. Inter alias inscriptiones antiqui curatoris, vna est Ti. Iulij Ferocis, Traiano imperante huiusmodi, TI. IVLIVS FEROX CVRATOR ALVEI ET RIPARVM TIBERIS ET CLOACARVM VRBIS TERMINAVIT RIPAM P. R. PROXIMO CIPPO P. CCCLXXX. C. S. Alia similis est inscriptio Messij Rustici sub Hadriano, quæ omittitur.

Cloacas quoque mundare ad salubritatem, & tutelam ciuitatis pertinet. Nam cœlum pestilens, & ruinas inquit Vlpianus, *l. 1. §. 1 ff. de cloac.* minuantur immunditiæ cloacarum, nisi mundentur. Est cloaca locus concauus, per quem colluuies quædam fluit, *d. l. 1. §. cloaca.* Cloacæ appellatione, & tubus, & fistula continentur, *d. l. 1. §. cloaca.* Eas Tarquinius Priscus primus Romæ inuenit, vt aquas ex collibus in conualles, & plana descendentes euheheret, quod plebis manibus fecit, cloacis è fastigio in Tiberim ductis. *Liuius in 1.* Illarum amplitudinem, inquit Plinius *lib. 36. c. 15.* eam fecisse proditur, vt vehem fœni largè onustam transmitteret, vnde eas opus omnium dictu maximũ appellat, per quas postea cœptum est nauigari suffossis, inquit, montibus, atque vrbe pensili, subtérque nauigata. id M. Agrippa fecit in Ædilitate per meatus, corriuatis septem amnibus, cursu præcipiti torrentium modo rapere, atque auferre omnia coactis. Hæc Plinius. Diõ *lib. 49. prope finem.* & ipse scribit M. Agrippam cloacas purgasse, & per ipsas in Tiberim nauigasse. Cassiodorus quoque, *lib. 5. epist. 30.* ad Argolicum P. V. cloacæ, ait, Romæ tantum visentibus conferunt stuporem, vt aliarum ciuitatum possint miracula superare. Videas illic fluuios quasi montibus concauis clausos per ingentia stagna decurrere, videas structis nauibus per aquas rapidas non minima

minima follicitudine nauigari, ne præcipitato torrenti marina possint naufragia sustineri. Auctor est Dionysius Halicarnasseus *lib. 3.* cloacas cũ aquas nõ transmitterent à censoribus mille talentis purgandas locatas fuisse: efficit hęc summa aureorum sexcenta millia. Has cloacas præter Tiberis alueum, & ripas, hic curator purgari curabat. Hanc curam & sequentes procurationem Vrbicam Vlpianus *in l. verum. §. ex facto. ff. de minor.* appellat, Saluianus, inquit, beneficio Principis Vrbicam procurationem erat adeptus, curam riparum Tiberis, vel similem intelligens.

DE COMITE PORTVS.

CAP. IX.

ALIVS, & tertius Comes portus dictus P. V. parebat. hunc in Hetruriá propè Hostiam ad læuam Tiberis Claudius fabricauit. *Xiphili in Claudio.* Per id tempus, inquit, ingens fames fuit, qua in re tanta fuit Claudij prudentia, vt ea non solum ijs, qui tum erant, sed etiã posteris vilem annonam fecerit. Nam cum ferè frumentum omne aliundè ad populum Romanum aduceheretur, neque regio, quæ erat ad Tiberis ostia, tutas stationes, & portus commodos haberet, foretque propterea inutile maris imperiũ; cumque præter id quod aduectum fuerat opportunis temporibus, & in horreum repositum, hyeme nihil importaretur, atque ei, qui in hac re vellet periculũ suscipere, malè succederet: Claudius his cognitis rebus, portum ædificare instituit. Nec eum deterruit, quod præfecti fabrum, cum interrogarentur, quantos sumptus ea res postularet, responderũt tam magnos, vt nollet eum portum facere, sperabãt enim eum cognita sumptus magnitudine, si prædixissent, à proposito deterreri. Sed is nihilominus sibi faciẽ dum putauit, induxitque in animum rem dignam gloria, atque magnificentia populi Romani, primum, quod loco nõ paruo perfosso in continenti, iactisque circum vndique fundamentis, eo mare intromisit. Deinde in ipso mari factis vtrinque magnis aggeribus, ac multo mari concluso, in eo insulam fecit, atque in ea turrim ædificauit, ex qua lumen nauigantibus nocturno tempore præberetur. Is locus, vt est, patria lingua portus appellatur. Hactenus Dion, quod & Tranquillus, *in Claudio cap. 10.* his verbis recitat. Perfecit portum Ostiẽsem à Diuo Iulio sępius destinatum, ac propter difficultatem omissum, & paulo infrà. Portum Ostiæ extruxit, circũducto dextra sinistráque brachio, & ad introitum profunda iam solo mole obiecta, quam quo stabilius fundaret, nauem ante demersit, qua magnos obeliscus ex Ægypto fuerat aduectus, congestisque pilis, superposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, vt ad nocturnos ignes cursum nauigia dirigerent. Eius meminit & Plinius *lib. 36. c. 9. & c. 15. ad fin.* Diuus, inquit, Claudius, aliquot per annos asseruatã eam nauem, quam Caius Cæsar importauerat. omnibus, quæ vnquam in mari visæ sunt, mirabiliorem, turribus, puteolis ex puluere ædificatis, perductam Ostiam portus gratia mersit, alia ex hoc cura naulum, quæ Tiberi subuehebant. Quo experimento palam fuit non minus aquarum huic amni esse quàm Nilo. Hæc ille. Ibidem Aurelianus, inquit Vopiscus, *ad finem*, forum nominis sui ad mare fundare cœpit, in quo postea forum publicum est constitutum. Ad reparandum verò hunc portum, & Pharum Tarracinenses quotannis calcem eò vehere tenebantur, *l. 3. C. T. de calcis coctorib.* quorum omnium curam hic Comes habuit. Portus autem generaliter est conclusus locus, quo importantur merces, & inde exportantur. Aliàs vocatur statio conclusa, atque munita, inde angiportum dictum ait Vlpianus *in l. portus 59. ff. de verb. sign.* Sed cum alio non addito, portus nominatur, hic intelligitur, qui est apud Hostiam, quo transmittendæ Romam merces inuehebantur, distátque Roma XII. milliariis. Eo destinabatur hic Comes, qui etiam curam mercium Romam vehendarum haberet, prospiceretque, ne cui in portu iniuria inferretur. Is aliquod munus à negociatoribus, quod ipsis placuisset, accipere poterat. Cassiodorus, *lib. 7 in finem Comit. portus.* Delitiosa, inquit, magis quam laboriosa militia est in portu Romano Comitiuæ gerere dignitatem, vnusquisque per solennitatem commonitus offerat voluntarium ordinus, Xenia enim sunt ista non debita: sit ergo tibi cura præcipua non solum abstinere, verum etiam cohibere præsumentium manus. Hæc ille. Curam tamen mercium portus eius Comiti in primis demandatam fuisse Cassiodorus *lib. 7. formul. 23.* scribit, dabatque operam, ne quis adueniens grauaretur, curabat & horrea portus, in quæ aduectum frumentum condebatur, *l. 1. C. T. de patron. horreo. por.* & vt saccarij (ita baiulos appellabant) soli merces in portum vectas iusto pretio comportarent. *l. 1. Cod. T. de saccar. port. Roma.* Mittebat, & ex officio apparitores ad portum Præfectus Vrbi, si quid noui ibi agendum emersisset, vt ex epistola D. Ambrosij 35. colligitur. Apparitor, inquit, Præfecturæ, qui propter operas Portuenses offensam contraxerat, iam in portu nauiget; nam simul vt accepi litteras tuas, vidi præfectum, rogaui pro eo, ignouit illicò, iussit retrahi epistolam, quam de facultatibus eius publicandis dictauerat. Hæc ille. Generaliter verò portubus præerant, qui à Græcis Liminarchæ vocantur, quorum erat sollicitudo, ne latrones, aut delinquentes fugerent. *l. 4. ff. de seru fugit.* Aristoteles *in li. VI. Politicor.* λιμενοφύλακας, id est, portuum custodes vocat. Ij in mediterraneis Irenarchæ dicebantur *l. 8. §. hi quoque. ff. de mune. & honor.* Sed illi militum officio functi, ab hoc Comite differebant. His credo præfuisse Centenarium portus dictum, de quo infra agetur. In hoc portu Pammachius & Fabiola opulentum Xenodochium ædificarunt. *D. Hieronym. in vita Fabiolæ ad Oceanum.*

DE MAGISTRO CENSVS.

CAP. X.

CENSVM primus Romæ Ser. Tullus *Dionys. Halicar. li. 4. Liui. in primo,* inuenit, vt pro modo prediorum quisque tributa penderet: mox Augustus per orbem ampliauit, inquit Cassiodorus, *lib. 3. varia. episto. pen.* Censum verò definit Theophilus *in §. vlt. Instit. de libert.* tabulam, seu chartam, in qua Romani suas facultates scribebant, vt tempore belli quisque secundũ substantię suæ modũ conferret. Itaque in prouin-

ciis,vbi tributa soluebãtur, cuiusque nomina cum facultatibus, id est,prædiis, eorumque finibus, & qualitatibus, quæ intra X. annos atua pratave essent, vineæ, olíueta cum numero vitium & oliuarum describebantur. *l. forma 4. in priu. ff. de censib.* Hunc vulgo æstimum vocant. Olim in Italia immuni facta, *l. vnic. C. de priuileg. vrb. Constantinopolit.* hæc descriptio non admodum frequentabatur. Dion enim *lib.37.* scribit Metellum Nepotem Prętorem rogata lege tributis Italiam liberasse, vnde prædia vt prouincia tributaria nõ habuit. *§.1. Inst. de vsucapio* Sed hæc immunitas non semper mansit, ingruentib. enim bellis, primum moderatè, mox grauiter & ipsa est onerata. Id accidit, facta inter Galerium, Maximianum, & Cõstantium orbis Romani diuisione, Aurelius Victor. Huius, inquit, parti Italiæ iniunctum tributorum ingens malum. Nam cum omnis eadem functione moderataque ageret quo exercitus, atque Imperator, qui semper, aut maxima parte aderant, ali possent, pensionibus inducta lex noua. Hæc ille. Quare sub eius Præfecto Italiæ effigies & ipsa vas aureis plenum, quod pensitandi tributi indicium est, quemadmodum & aliæ prouinciæ gestat. Roma tamen tùm ab hoc onere illæsa permansit, aut certè liberata fuit. *l. 1. C de priu. leg. vrb. Constantinop. quæ est pari l. 6. C. de sacrosan. eccl.* Vtile igitur fuit bona ciuium Romanorum describi, vt cuiusque facultates sciri possent; cum pro rata bonorum ad ciuium vsus necessarios, & prout temporum conditio ferebat, pecuniam conferre oporteret. Necesse præterea fuit, apud censuales scribas testamenta aperiri, publicati, seu actis inseri, quod gratuito fiebat, si hæreditas centum aureos non excedebat, *l 18. & l. consulta. 23 C. de testa. l. repetita, 41. C de epis. & cler quæ est eius pari.* Sed id munus postea Quæstori est delatum. *Nouella Leonis* 44 Donationes quoque quæ aureos quingentos non excedebant, apud Magistrum census insinuabantur: *l. in hac 30. & l. secundum 32. C. de donatio.* & acta, decretaque Senatus scribebantur *l. omnia 2. C. de princip. agent. in reb.* præmia à Consulibus aut Prætoribus in Curia certantibus proponenda, & pecunia in spectacula impendenda apud censuales deponebatur: Symmachus, *Epistola ad Th A. 21.* cum argenti, inquit, publici ratio quæreretur, quod censualibus editores munerum contulerunt, repertum est quosdam debitum Reip. non dedisse. Hactenus ille. His præerat census Magister, à Leone perfectissimus appellatus, *in l. orphanotropos. 32. C. de epis. & cle.* Sed Anastasius Clarissimũ nominauit *d. l. secundum 32. C. de donat.* Qui Romam discendi causa veniebant, huic magistro litteras suorum Præsidum ostendere tenebantur, quibus eorum oppida, natales, & merita exprimebantur, & ipsi profiteri debebant, quibus studiis operam essent daturi, & officialibus census sua hospitia indicare, & post annum ætatis XXI Roma excedere *l. 1. C. Theo. de studiis libera. vrb. Rom.* iidem censuales singulis mensibus peregrinos, qui, vndéve essent, & quid agerent, inquirebant, & ociosos in patriam remittebant.

DE RATIONALI VINORVM.

CAP. XI.

Vemadmodum ex Tuscia, Campania, & Piceno carnes præsertim suillæ, fructus, & alia ad annonam spectantia Romam perferebantur, ita & vinum ad vsum populi vehebatur. Itaque Alexander Imperator *auctore Lampridio*, prout omnium artium, ita & vinariorum corpus seu collegiũ instituit, qui hanc negociationem vini in vrbem vehendi exercerent. Id in proprio foro veniebat, quod vicarium vocabatur, & illi Tribunus præerat, Symmachus *epist. 51.* De tribunatu vicarij fori orta cõtentio. Sed hoc forum in descriptione vrbis omittitur. Hunc tribunum esse puto, qui à Notitia Rationalis appellatur, & inuecti Romam vini quantitatem, & ex eius vectigali, quod ingens erat, exactam pecuniam scribebat. *l 4. C. Th. de suar. & pecuar.* Rationalis enim dicitur, qui alicuius rei rationes tractat, sic procurator rei priuatę Principis Rationalis appellatur *in l. fin. C. de aduo. fisc. l. vniuersi 4. C. de fundis rei priua. l. 1. C. de modo multa. l. 1. C. ne vxor pro marito. l. 4. C. de episc. & cler.* Notabat & rationes vinorum, quæ vectoribus calcis, pro formis aquęductuum Romæ reparandis, & sartis templorum tectis habendis, *l 3. C. Theo. de calc. coctio.* data fuisse diximus. Nõ tamẽ negociatoribus prohibere poterat, ne quibus mẽsuris, quove precio vellent, vina venderent. Papirius Iustus *in l. Imperatores. C de contra. empt.* Quibus inquit, mensuris, aut preciis negociatores vina cõparent, in contrahentiũ est potestate. Præter hunc Rationalem, erat & qui in Iure susceptor vini appellabatur, is vinum vectoribus calcis aut *tit. Cod. de suariis, & susceptorib. vini & cæteris corporatis,* aliis ex publico dandum custodiebat. A Gręcis caupones sũt dicti. i. κάπηλοι. Ad Victorem Rationalem vrbis Romæ Constantinus scribit, *in l. 14. C. T. de appel. l. 18. C. eo.* quem res fiscales ibi tractasse dicit, & ab hoc diuersum fuisse puto.

DE TRIBVNO FORI SVARII.

CAP. XII.

NTER XI. Romæ fora, duo animalibus vendendis erant destinata; quorum alterum boarium, alterum forum suariũ vocabatur, vbi tantum sues veniebant. Id erat in VII. vrbis regione, quæ via lata nuncupabatur, vt auctor est P. Victor, & qui Vrbe ante Notitiam descripta conspicitur. valde necessarium est hoc animal ad cibos condiendos, quòd & ipsum carnis copiam exhibet, vnde magna eius educandi cura veteribus fuit. Plinius *lib. 8 c. 51.* Neque ex alio inquit animali numerosior materia ganeæ, quinquaginta ferè sapores, cum cæteris singuli. Hinc censoriarum legũ paginę, interdictáque cœnis abdomina glandia, testiculi, vuluę, sincipita verrina, vt tamen Publij Mimorum poetę cœna, postquam seruitutem exuerat, nulla memoretur sine abdomine etiam vocabulo suminis ab eo imposito. Placere, & feri sues. Catonis censoris orationes aprinum exprobrant callum. In tres tamen partes diuiso apro media ponebant, lũbos aprinos appellata. Solidum aprum Romanorum primus in epulis apposuit P. Seruillius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis Cõsulatu legem Agrariã promulgauit. Tam propinqua origo; nunc quotidianæ rei est. Et hoc annales notârunt, horum scilicet ad emendationem morum, quibus notata esse quidem cœna, sed in principio bini ternique pariter mandebantur apri. Hæc Plinius. Quare creatus est Tribunus fori suarij, qui curam habebat, vt iusto pretio, & sine fraude, ac morbo, sues venderentur,

tur, forum etiam ipsum curabat. Huius Romæ est inscriptio huiusmodi DOMINO NOSTRO FL. CLAVDIO CONSTANTINO FORTISSIMO CÆSARI FL. VRSACIVS V.P. *vir perfectissimus.* TRIBVNVS COHORTIVM VRBANORVM X. XI. ET XII. ET FORI SVARII. Hæ verò erant tres ex VI. Cohortibus Præfecti vigilum; quibus Tribunus Vrsacius præfuit, & vir perfectissimus appellabatur, quemadmodum & magister census. Hic est ille Vrsacius qui mox Præfectus cohortis Prætorianæ, & Magister officiorum fuit, vt auctor est Marcellinus *lib. 26.* Romæ corpus seu collegium erat suariorum, qui ex Tuscia, Campania, & Piceno debitos populo Romano sues, & aliunde adduci procurabant, & P.V. iudicem habebant; *l. vlt. C. de suariis, & susceptorib. vini.* à sordidisque muneribus immunes erant. *l. 1. C. eod. tit.*

DE CONSVLARI AQVARVM. CAP. VIII.

B Augusto curatorem aquarū primum inuentum fuisse ex Tranquillo supra diximus, qui postea Consularis est appellatus. Is curam habebat aquarum quas XIX. Romā venisse, in vrbis descriptione, ante Notitiam traditur. Sed P. Victor XXIIII. recenset, Appiam, Martiam, Virginem, Claudiam, Herculeam, alias Herculeanam, Tepulam, Damnatam, Traianam, Amniam aliàs Annam, Alsiam seu Halsietinam, aut Halsientinam, quę & Augusta dicitur, Cæruleam, Iuliam, Algentianam, Ciminam, Sabatinam, Aureliam, Septimianam, Seuerianam, Antonianam, Alexandrinam, Anienem nouam, Anienem veterem, Albudinam, Crabram. Quę ferè omnes ab earum auctoribus, & ductoribus nomē habent. Sed in XIIII. vrbis regionibus ante Notitiam descriptis, Augustea ab Alsia diuiditur, quas P. Victor, pro iisdem ponit. Iustiniano verò imperante, XIIII. aquæductus vrbem ingrediebantur. Procopius, *in primo de bello Gotth.* Romæ, inquit, aquæductus decem & quatuor numero sunt, cocto ex latere per priscos homines illos ædificati, & latitudine ac simul profunditate, vt equester vir aliquis ipso cum equo per eos superne euadere liberius queat. Hactenus Procopius. His in vrbem deriuādis, & diuidendis vnus præpositus est, qui aquarum curator à Iulio Frontino appellatur, quo officio & ipse Nerua Imp. demandante, functus est, is postea Consularis est dictus, ex eo arbitror, quòd Consularibus ornamentis esset honestatus: ita imperāte Constantino appellatus est Versennius Fortunatus circa annum salutis 316. *l. 1. C. de diuers. offi.* cui successit Maximilianus quem Consularem aquarum idem Constantinus vocat, *in l. 1. C. de aquæduc.* apud quem ita legendum est, non Consulem, vt vulgò habetur, & dictio aquarum, à qua Rescriptum incipit, referenda est ad Consularem, & hoc modo scribendum. Imp. Constantinus August. ad Maximilianum Consularem aquārum, deinde incipit lex, possessores. Iulius Frontinus *idē Cœlius Rhodiginus lib. 18. c. 40. lectio. antiqua.* recitat quoddam Senatusconsultum, quo cautum est vt aquarum præfectus extra vrbem lectores binos, seruos publicos ternos, architectos singulos, scribas, librarios, accensos, & præcones totidem habeat quot habēt hi, per quos frumentum plebi datur. Hoc erat eius officium *l. 1. C. de aquæduct. lib. 10.* Duæ præterea familiæ illi præsto erant, altera publica, altera Cæsaris nuncupata, publica antiquior CCLX. hominum fuit, ab Agrippa instituta, quam moriens Augusto commisit, & ille publicauit, vt ex publico aleretur. Cæsaris familia CCCCLX. continebat, quam Claudius Imp. cùm aquas in vrbem perduceret, constituit. vtraque familia in aliquot ministeriorum species deducitur, villicos, castellanos, curatores, silicarios, rectores, aliosque opifices: ex his aliquot extra vrbem esse oportet ad ea quæ nō sunt magnæ molitionis, maturum tamen auxilium videntur exigere in vrbe circa castellorum & munerum stationes & opera, quæ vrgebant in primis ad subitos casus. nec Frontinus, quia curator aquarum à Nerua Imp. creatus: de se hæc subiecit. Publica ministeria ita instituimus, vt pridie quid esset agendum, dictaremus, & quid quaque die egisset, actis comprehenderetur. Publicæ familiæ ex ærario impensę dantur, quod impendium exoneratur vectigalium reditu ad ius aquarum pertinentium. Ea constat ex oliuetis, quæ sunt circa ductus aut castella, aut munera aut latus, quem reditum prope sestertium CC. millium. i. duorum millium aureorum proximis temporibus in Domitiani loculos versum industria D. Neruę populo restituit, nostra sedulitas ad certam regulam redegit, vt constarent, quæ essent ad hoc vectigal pertinentia loca. Cæsaris familia ex fiscu accipit commoda, vnde & omne plumbum & omnes impensæ ad ductus, & castella, & lacus pertinentes erogabantur. Hæc Frontinus, qui VXI. recenset ante se aquis præfectos, inter quos fuere Atteius Capito, & Coccius Nerua, Iureconsulti. Mox officium curatoris subiicit, obseruare, inquit, debebit, ne quis sine literis Cæsaris, i. ne quis aquam publicam non impetratam, & ne quis amplius quam impetratum fuerit, ducat. Deinde ductus extra vrbem sunt circumeūdi ad recognoscenda veneficia, idem in castellis salientibus publicis faciēdum, vt sine intermissione diebus noctibus aqua fluat, quæ Senat. consulto curator facere iubetur, scilicet vt inspiciat aquas publicas, ineatque numerum salientium publicorum, & vt salientes publici quam assiduissimè, interdum & noctu aquam in vsum populi funderent, & addit. Qui aquam in vsus priuatos ducere volet, impetrare eam debet, & à Principe epistolam ad curatorē afferre, curator deinde beneficio Cæsaris pręstare maturitatem, ad procuratorem eiusdem officij libertum Cæsaris protinus scribere. Procuratorem autem primus T. Claudius videtur admouisse, postquam Anienem nouum & Claudias induxit, is signabat calices modulorum: & infra subiicit: ius impetratæ aquæ neque hæredem, neque emptorem, neque vllum nouum dominum prædiorum sequitur. Balneis, quæ publicè lauarēt priuilegium antiquitus concedebatur, vt semel data aqua perpetuo maneret. Qua verò arborum radicibus formarum concamerationes, & latera soluebantur, eas ab vtraque parte xv. pedes vacuas esse Sen. coo. iussit, *l. 1. C. de aquæduct.* & qui intra id spacium arbores seuerit, vel ædificauerit: vel formas læserit, in dena millia, i. centum aureos in singulas res damnas erit, ex quibus pars dimidia præmium erit accusatori, dimidia in ærarium redigetur: de ea re iudicabunt, cognoscéntque curatores. Hæc

Frontinus, illi ex hoc aliquam iurisdictionē & officium, seu apparitores *d. l. 1. C. de aquaeduct.* habuisse probatur, supradictæ enim familię cum lictoribus, & aliis supra nominatis in illius erant officio. Inter Consularem aquarum, & Comitem formarum, illud etiam interfuit, quod hic tantum formas tuebatur, id est structiles canales aquam ferentes farciebat. Consularis verò operam dabat: vt ea debito modo in priuatas ædes deriuaretur, & publico ac thermis, aliisque vsibus seruiret, item ne à priuatis vsurparetur: & epistomia, fistulæ, salientésque integri essent, & castellum repararetur. Id Vlpia. receptaculum interpretatur, quod aquam publicam suscipit. *l. 1. § interdictum necessario. ff. de aqua quot. & aestu.* Hoc officium honorificum multorum beneuolentiam conciliabat, cum tantum totius populi commodum in manu haberet. Quantum verò id esset, Plinius *lib. 36. 15. ad fin.* docet. Quod si quis, inquit, diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico, balneis piscinis, domibus, euripis, hortis suburbanis, villis spacioque aduenientem, extructos arcus, montes perfossos, conualles æquatas, fatebitur nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarum. De Appia verò, Martia & Virgine aqua ita scribit. Sed dicantur vera æstimatione inuicta miracula, quæ Q. Martius Rex fecit, is iussus à Senatu aquarum Appiæ & Aniensis tegula ductus reficere, nouam à nomine suo appellatam, cuniculis per montes actis, intra Præturæ suæ tēpus adduxit. Agrippa verò in Ædilitate sua, adiecta Virgine aqua, cæterisque corriuatis atque emēdatis, Lacus DCC. fecit; præterea fontes CV. castella CXXX complura etiam cultu magnifica, & operibus. Idem *lib. 31. c. 3.* clarissima ait aquarum omnium in toto orbe frigoris salubritatisque palma præconio vrbis Martia est, inter reliqua Deū munera vrbi tributa. Primus in vrbem ducere auspicatus, Ancus Martius vnus è Regib. postea Q. Martius Rex in Prætura, rursusque restituit Magnus Agrippa. Idem & Virginem adduxit, ab octauis lapidis diuerticulo duo millia passuum Prænestina via iuxta est Herculaneus riuus, quem refugiens, Virginis nomen obtinuit. Hæc ille. Alij Virginem appellatam volunt, quod purissima nullisque fordibus polluta currat. *Cassiodor. lib. 7. variar. in formula comitiuæ formarum.* De Claudia aqua à Claudio Cęsare deriuata, idem Plinius, *lib 36. c. 15.* ita scribit: Vicit antecedētes aquarum ductus nouissimum impendium operis inchoati à C. Cæsare, & peracti à Claudio, quippe à lapide XL. ad eam excelsitatem, vt in omnes vrbis montes lauarentur, influxere Curtius atque Cæruleus fontes, erogata in id opus sextertia DLV millia. De eadem Claudia Tranquillus, *in Claud. c. 20.* opera, inquit, magna potiusq; necessaria, per multa fecit, sed vel præcipuè aquæductū à Caio inchoatū, & postea, Claudię aquę gelidos, & vberes fōtes, quorum alteri Cęruleo, alteri Curtio, & Albudino nomen est, simúlq; riuū Aniēsis nouo lapideo opere in vrbem perduxit, diuisitque in plurimos, & ornatissimos lacus. De eadem aqua Tacitus, *in 12.* Item Frontinus; Claudia, ait, aqua cœpit ur via Sublacensi diuerticulo finistrorsus ex fontibus amplissimis, Cœruleo, qui à similitudine appellatus est, & Curtio. Itē duorum aquę ductuum, quos Claudius consūmauit. Alteri Claudiæ nomen datum est; alter Anio nouus appellari cœpit. Hęc ille. Aurelia verò à M. Aurelio: Septimiana & Seuerina, à Septimio Seuero Imperatore, Antoniana ab Antonino sū deriuatæ, Alexandria ab Alexādro. Per structiles formas in vrbē mox in castellum deducebatur. id erat amplū aquæ receptaculum instar lati cubiculi in fornicem, versum. Vitruuius *lib. 8. c. 7.* Cum aqua, inquit, venerit ad mœnia, efficiatur castellum, & castello coniunctum ad recipiendam aquam triplex emissarium, collocentúrque in castello tres fistulæ æqualiter diuisæ, intra receptacula coniunctæ, vnde aqua publica in tres partes deriuabatur; vna in lacus emittebatur in quibus plebs Romana lintea abluebat, animalia potabat, & ad fullonum, coriariorumque atque alias necessitates inseruiebat: altera in balneas emittebatur, ob quam vectigal quotannis populo præstabant, qui ea vtebantur. Hactenus Vitruuius. Hæc est pensitatio quam pro aquæductu præstari, auctor est Papinianus *in l. 41. ff de actiamb.* In venditione, super annua pensitatione pro aquæductu infra domum Romæ constitutam, nihil commemoratum est, deceptus ob eam rem, ex empto actionem habebit. Idem credo sentire Paulum, *in l. cum quidam 17. § fiscus. ff. de vsuris*, dum ait, Fiscus vsuras accipit de fornicariis, qui tardius pecuniam inferunt. Sunt enim fornicarij, qui fornaces in balneis curant *l. 14 ff de instruc. & instru. legat.* Hanc etiā quandoque priuati excipiebant, cum in humum cadebat. Frontinus enim scribit apud antiquos omnem aquam in publicos vsus erogari solitam, legeque cautum, ne priuati aliam ducerent, quam quę ex receptaculo publico seu castello in humum recidisset, quam caducam vocabant, & hanc ipsam non in alium vsum, quàm balnearum, & fullonicorum, vectigalémque esse statuta mercede, quæ in publicum pēderetur: aliquid & in domos Principum dabatur sed crescente aquarum copia. Tertiam aquam Principes in domos priuatas ex castello deduci permisit, inquiunt Vitruuius & Vlpianus, *in l. 1. § permittitur, ff. de aqua quotid. & estiu.* Hæc in plumbeum castellum deriuata per fistulas sub terram missas, non modo in ædes, sed & aena lateribus circumstructa deducebatur, cuiusmodi insigne exemplum apud Celsum reperitur, *in l. si venditor in l. fin. de actio empt.* Firmus, inquit, à Proculo quæsiit, si de plumbeo castello fistulę sub terram missæ aquam ducerent in aenum lateribus circumstructum, an hæ ædium essent, & esse existimant. Aeno verò quæ calefiebat ad bibendum, *l. cum de lanionis. §. 2. de fund. instruct.* vel vasa olerave lauanda, *l. sed addes. § 2 ff. locati.* Quandoque etiam ad irrigandos hortos, vel prædia priuatis, aqua permittebatur, *in l vsum 4 C. de aquaductu* & ob id Prætor edicto promittit se facturum, ne vis fiat ei, qui aquam obtinuit à Principe, quo minus eam ducat, *d. l. t. §. ait prætor. de aq. quoti.* Ex flumine verò publico aqua iure deriuatur. Pomponius, *in l. 2. ff. de flumin.* Quo minus, inquit, ex flumine publico ducatur aqua, nihil impedit, si modo ea aqua in vsu publico non erit, id est ciuitatis vsibus, vt supra dictum est, non deseruiant. Consularis ergo aquarum illas ad destinatos vsus curabat deriuari, & debitum vectigal pro ea solui. In prouinciis aquæductus ex redditibus Ciuitatum fiebant, *l. vnica. C. de ratiocin. ope. public.* & ideo eorum cura ad Decuriones spectabat. Nunc ad Curatores P.V. imperio parentes est transeundum.

DE CV-

DE CVRATORE OPERVM MAXIMORVM.

CAP. XIIII.

PERA appellantur magnifica ędificia, aut fabricæ, vt indicant tractatus in Pādectis & Codice Iustinianeo de operib. publicis & de ratiociniis operum publicorum. Virgilius in 2. Georgic.

Adde tot egregias vrbes, operúmque laborem.

Maxima verò opera in vrbe erat Circus Maximus in XI. regione vrbis, qui loca trecenta octogin ta millia capiebat, sed in descriptione vrbis ante Notitiam legitur. 485000. cunriuebat, & VII. metas, quas aurigæ circumibant, & XII. portas, per quas currebant, Cassiodorus. Mœnia quoque, Amphitheatrum castrense, l. 5. ff. de oper publ. & l. pen in V. vrbis regione. Campum Viminalem sub aggere in V. regione inter maxima opera pono. Campum Martium in IX. regione. Erant & opera magna vocata, quæ fortè huic Curatori commissa non erant, vt Forum Romanum magnum in VIII. regione, & Macellum magnum in II. Circus Flaminius capiens stabula 4. factionum, multas porticus, & similia in eadem regione. P. Victor Ludum magnum statuit. Erat hæc domus, in qua olim gladiatores exercebantur, tyrones quoque & lanistæ. Isidorus dum inde dictum scribit, quòd in eo iuuenes vsum armorum condiscant. Tranquillus in C. Iulio Cæsare. cap. 26. tyrones, inquit, neque in ludo, neque per Lanistas, sed in domibus per equites Roman. ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat. Superioribus operibus, quæ præcipua diligentia egebant, datus fuit Curator, maximorum operum dictus, qui illa munda, integráque seruari curaret. Hanc & sequentes curas, Procurationes vrbicas Vlpianus appellat, in l. verum q. 9. ex facto. ff. de minor.

DE CVRATORE OPERVM PVBLICORVM.

CAP. XV.

OC quoque officium ab Augusto primum inuentum fuit. Tranquillus in Augusto. Quo plures, inquit, partem administrandæ Reipublic. caperent, noua officia excogitauit, curam operum publicorum, viarum, & aquarum. Inter opera verò publica Constantius A. ad Ecdicium Præfectum Ægypti, in leg. 4. Cod de op. publ. Prætoria, id est ędes, in quibus Præsides degebant, & ius reddebant, & alias domus publicas recenset. Item portus aquæductus, in l. ad portus 7. Cod. eod. thermas, l. ne splendidissimæ. 2. C. eo l. 2 §. 1 ff de ope. publ. hortea, & stabula ad equos cursus publici destinata, l. nemo. 13. C. eod. & alia plura, l. ędificia 14 cum ll. seq. C. eod. tit l. 3. & l. 5. ibidem. Opera publica vocantur & illa, quæ pro admirandis Plinius li. 36 c 15. recitat, qualia ab Augusto, Tiberio, & aliis Principibus condita Tranquillus narrat. Inter hæc erat Amphitheatrum in III. regione, capiens loca octoginta septē millia, & Theatra tria in IX. regione, videlicet Balbi loca triginta millia, octoginta quinque continens, id Claud. Cæsar dedicauit, sed Balbi est appellatum, quod prope eius Cryptam esset, de quo in 5. regione. item Theatrum Marcelli loca triginta millia capiens, in quo erat temelum Iani, & alia duo minora theatra: Inter opera publica Iustinianus Nouell. 25 §. oportet. muros, pontes, vias, & aquæductus recenset P. Victor, & descriptio vrbis Romæ ante Notitiam hulusmodi plura nominat, vt thermas XI. Victor XVI. Basilicas X. Victor XVIII. pontes VII. obeliscos V. Victorias magnas VI. paruas XXII. Bibliothecas XXIX. inter quas præcipuæ erant Vlpia & Palatina Lucos XIIII. Capitolia II. totidem Amphitheatra, culumnas Cochlides II. macella II. Ludos VI. naumachias V. stadia II. nymphea seu lauacra XII. tabula & signa sine numero: Arcus marmoreos XXXVI. Lupanaria XLVI. pistrina CCLIII. fora XVI. campos VIII. Senacula III. & alia, quibus hic Curator præerat, exceptis maximis operibus, item aquæductibus & formis, quæ tempore Notitiæ proprios Curatores habebant, sed olim hæc distinctio non fiebat; Vnus enim operum publicorum Curator vocabatur, l. 1 ff. de oper publ. Hic opera publica integra conseruari curabat, & collapsa restituebat, noua redemptoribus facienda locabat, l. 2. §. vlt. ff. de ope. pub. Nullius verò nomen operi inscribere licebat, quàm Principis, vel eius, cuius pecunia opus fiebat, l. 2. in prin. l. 3. in fin. l. vlt ff. de op. publ. l. 4 in fi. ff. de admin. re ad ciuit. pertin. In prouinciis autem tertia pars redituum ciuitatis mœnibus, & balneis restituendis destinabatur, d. l. ne splendidissimæ II. C. eodem tit. Hæc cura ad Præsides pertinebat, Vlpianus, in l sin autem §. 1. ff. de offi proconsul. ædes sacras, inquit, & opera publica circumire inspiciendi causa, an sarta tectáque sint, an aliqua refectione indigeant, Proconsul debet, Curatorésque operum diligentes solenniter præponere.

DE CVRATORE STATVARVM.

CAP. XVI.

TATVÆ plurimæ Romæ fuerunt, inter alias nominat P. Victor statuam Mercurij plumbeam, Quirini, & Fortunæ pubicæ in colle VI. regionis, signum Iouis Imperatoris in IX. Erant propterea Colossi ænei XXXVII. marmorei II. equi magni ænei XXIII. inaurati LXXXIIII. eburnei CXXII. quibus præfectus hic curator, prospiciebat vt nitescerent, ne deuastarentur, aut forte tollerētur. Officiū seu apparitores habebat, qui nocte vigilabant: & obseruabant ne statuæ aut auferrentur, aut læderentur, earūmq; fures & effractores puniebat. Hunc curatorem Cassiodorus, li. 7. vari epist. 14. Comitem Romæ appellat, Si clausis, inquit, domibus, ac munitis insidiari solet nequissimum votum, quanto magis in Romana ciuitate videtur illicit, qui in plateis pretiosum reperit, quod possit auferri: Nam quidam populus copiosissimus statuarum, greges etiam abundantissimi equorum, tali sunt cautela seruandi, quali, & cura videntur affixi, & paulo post. Quid dicamus, marmora metallis & arte pretiosa, quæ si vacet eripere, rara manus est, quę possit à talibus abstinere. Ibi sunt exposita, quę facere potuerunt, diuitiæ generales, & labor mundi: Qua de re comitiuę Romanę cum priuilegiis, & iustis commodis suis tibi concedimus dignitatem, vt fideli studio, magnóque nixu, quæras improbas manus, & insidiantes aut priuatorum fortunis,

aut mœnibus ad tuum facias venire iudicium, & rei veritate discussa, congruam subeant de legibus vltionem. Officium tuum & milites consuetos noctibus potius inuigilare compelle. In die autem ciuitas se ipsa custodit. Statuæ nec in foro mutæ sunt, quando à furibus percussæ custodem videntur tinnitibus admonere. Proinde, prudentiam tuam deuotione laudabili sentiamus, vt cui nunc laboriosos fasces iniungimus, securos honores postea conferamus. hæc ille. Ingentem verò Romæ statuarum multitudinem, populum appellat, & greges equorum: Non tantum enim Principum, sed & aliorum, omnis generis statuæ, Romæ reperiebantur.

DE CVRATORE HORREORVM GALBANORVM.

CAP XVII.

HORREA Galbę, vt pręcipua inter plura alia nominantur, tam in descriptione vrbis ante Notitiam, quam à P. Victore in III. regione. Sed ipse legit Horrea Galbiana, quemadmodum & in hoc monumento antiquo scriptum reperitur.

NVM. DOM. AVG. SACRVM FORTVNÆ CONSERVATRICI HORREORVM GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAG. STER S. P. DD. id est, sua pecunia dedicauit.

Dominis Augustis Theodosio iuniori & Valentiniano III. vel, vt habet inscriptio, Numini Dominorum Augustorum dicatum est hoc simulachrũ Fortunæ conseruatricis, quam horrea conseruare opinabantur. Galbio vnus fuit ex Ducibus Valentiniani contra Bonifacium Africæ tyrannum missus, circa annum 429. *vt auctor est D. Prosper* à quo Galbiana horrea, quæ fortè ille annona impleuerat, aut ad hunc vsum Reipubl. tradiderat, sunt appellata, & ita puto legendum, vt est apud Victorem. Galbana vero à Galba Principe, vel alio ex ea familia deriuantur, sed aliqua anterioribus temporibus eorum mentio fieret. Magister autem de quo in supradicto Epigrámate, fuit regionis XIII. Cum enim Augustus in regiones, vicosque vrbem diuisisset, his ex plebe viros præfecit, quos Magistros appellauit, vt ait Tranquillus, *in Augusto c.30.* Plura Romæ erant horrea, in quibus non tantum frumentum, sed gemmæ, aurum, & argentum, aliaque pretiosissima, homines reponebant, pręferrim qui hæc apud se tuta non esse timebant, *l.3. §. effractura ff. de off. Præf. vigil. l. pignus. 9. C. de pignorati. actione.* Ego tamen hic horrea Galbiana interpretor, in quibus frumentum populo dandum condebatur, quorum vt sarta tecta essent, hic curator prospiciebat: nam de operum & ædificiorum curatoribus hic agitur. Alius verò huic, & omnibus horreis frumentariis, Comes horreorum dictus, *l. vnic. C. de pistorib.* præerat, qui grana illæsa conseruari, panemque plebi, & militibus distribuendum confici prouidebat. Vetustus codex legit, Horreorum Gallorum, sed non rectè.

DE CENTENARIO PORTVS.

CAP. XVIII.

CENTENARII centum militibus preerant. Vegetius, *lib. 2. c. 8.* Erant inquit, Centuriones, qui singulas centurias gubernabant, qui centenarij nominantur. Idem Modestus, *in bello de vocabulis castrensibus*, tradit: centenarium ergo portus eum fuisse existimo, qui cum centum, aut plus minus militibus portum tuebatur. Nam & centenarij in officiis palatinorum, viris sexaginta, aut paucioribus præerant. Hunc esse credo, quẽ Cassiodorus *lib. 7. varia.* Vicarium portus appellat: cuius cura erat præcipua, ne peregrini cum ciuibus rixarentur, vt latrones ac delinquentes detinerentur. A Iureconsulto limenarchæ appellantur, id est portus principes. Paulus, *in l. penult. ff. de fugit.* Limenarchæ, inquit, & stationarij fugitiuos deprehensos rectè in custodia retinent. Inuenti sunt & ab Augusto, qui agros viasque publicas custodirent, ne cui iniuria fieret. Tranquillus, *in Augusto c.32.* Grassatorum, inquit, plurimi se ferebant succincti ferro quasi tuendi sui causa, & rapti per agros viatores sine discrimine liberi, seruíque ergastulis possessorum, supprimebantur. Igitur grassatores dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit. Has postea Tiberius crebriores fecit. Idem Tranquillus, *in Tiberio c.36.* tuendæ pacis, ait à grassaturis ac latrociniis, seditionúmque licentia curam habuit, stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Sed quod ad hunc Comitem pertinet, Cassiodorus *eod. lib. in formula comitiua Rauennatis*, in comitiua portus Rauennatis eius Comitem naues priuatorum ob transuehendas species, vel res Principis, vel publicas retinuisse scribit, quod & hic forte procurabat.

DE TRIBVNO RERVM NITENTIVM. CAP. XIX.

VLTIMVS sub Pręfecto vrbi erat Tribunus rerum nitentium, cuius erat solicitudo, vt ædes sacræ basilicæ, fora, balnea, circi, theatra, amphitheatra, viæ, bibliothecæ, campi, & omnia denique loca publica nullis sordibus vitiarentur, sed nitescerent, tantum erat veteribus mundiciei, nitorisque studium; Tribunus verò hic Præfectum significat, sicut Tribuni militum, & Ærarii; aliique pro Præfectis accipiuntur. Hoc munus olim Ædilium Curulium fuit. De duobus Prætoribus, qui imperante Constantino Magno duo tantum Romæ erant, *l. si apud. C. de appellat.* nihil Notitia tractat, quod fortè præter insignium magistratus splẽdorem nullum ferè tenebat Imperium. Tantum enim liberales causas cognoscebat, Minorib. alienantibus decreta interponebat, eos in integrũ restituebat, vindicta manumittebat, & emancipantibus liberos auctoritatem præstabat, *l. r. C. de offi. Pretoris.* Hæc de Præfecto vrbi, eiusque magistratibus dicta sufficiant: Nunc ad alios illustres, id est Magistros militũ, est trãseundũ, quorũ copiarũ breuiariũ premittemus.

Magi-

Magiſter Peditum Quibus imperat.

Magiſter peditū in præſenti Occidentis imperat.	*Comitibus VIII. limitum.*	*Illyrici præeſt*	*Præfectis* XXIIII.	*Auxiliorū palatinorū peditum XVI.* *Legionū Comitatēſium V.*
		Italiæ per Alpes	*Peditū numeris* XXXVI. *Equitū vexillationib.* VII.	*Legionum pſeudo Comitatenſium III.* *Legionibus XIII. Auxiliis XXI.* *Peditum numeris* XII.
		Africæ, qui præeſt	*Præpoſitis limitum* XVI.	*Vexillationib equitū XIX.* *Vexillationib. equitū III.*
		Tingitanæ, qui præeſt	*Tribunis cohortium* VI. *Præpoſitis equitum.*	*Alæ equitum I.*
		Hiſpaniarum	*Præfectis* XVI.	*Auxiliorum XI.* *Legionum V.*
		Britanniarum	*Numeris peditum* III. *Vexillationib. equitum VI.*	
		Littoris Saxonici per Britanniam. *Argentoratenſis.*	*Præpoſitis* VIII. *Tribuno cohortis* I.	*Numerorum peditum V.* *Vexillationum equitū II,* *Legionis I.*
	Ducibus XII. limitum.	*Mauritaniæ Cæſarienſis.*	*Præpoſitis limitum* VIII.	
		Tripolitanæ	*Præpoſitis limitum* XII. *Numeris militum* II.	
		Pannoniæ II.	*Præfectis* XXXI.	*Cuneorum equitum VI.* *Numerorum aliorum equitum XI.* *Legionum V.* *Numerorum militum V.* *Claſſium IIII.*
			Tribunis III.	*Cohortium* III.
		Valeriæ Riparenſis.	*Præpoſitis* XXVII.	*Cuneorum equitum V.* *Numerorū equitū XVII.*
			Præfectis IX.	*Auxiliorum peditum V.* *Legionum VIII.* *Claſſis I.*
			Tribunis VI.	*Cohortium VI.*
		Pannoniæ primæ & Norici Riparenſis.	*Præfectis* XXVII.	*Cuneis equitum II.* *Numerorum aliorum equitum IIII.* *Legionum VIII.* *Claſſium III.*
			Tribunis V.	*Cohortium V.*
		Rhetiæ primæ.	*Præfectis* XIII. *Tribunis cohortium* VIII.	*Numerorum equitum III.* *Alarum equitum III.* *Legionum VII.*
		Prouinciæ Sequanici.	*Militibus Latauienſibus.*	*Cohortium VI.*
	Legionib. palatinis XII. *Auxiliis palatinis* XV. *Legionibus Comitatenſibus* XXII. *Legionibus PſeudoComitatenſibus* XVIII. *Claſſibus* XVII. *Tribunis cohortium.* XXIII.	*Tractus Armoniaci.*	*Præfectis* IX.	*Numerorum peditum IX.*
		Belgicæ II.	*Tribuno* I. *Præfectis* II.	*Cohortis I.*
		Germaniæ primæ. *Britanniarum.*	*Tribuno* I.	*Numerorum equitum II.*
		Moguntiacenſis.	*Præfectis* XI.	*Numerorum XI.*

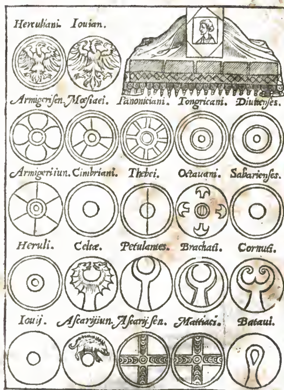
NOTI-

NOTITIA.

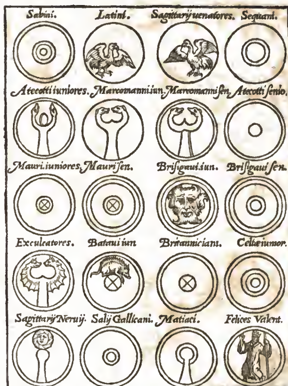
INSIGNIA VIRI

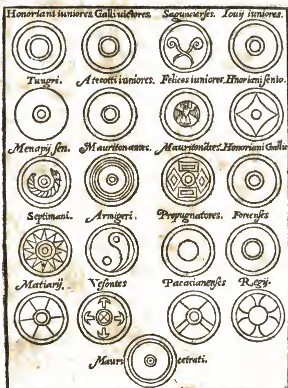
ILLVSTRIS MAGISTRI

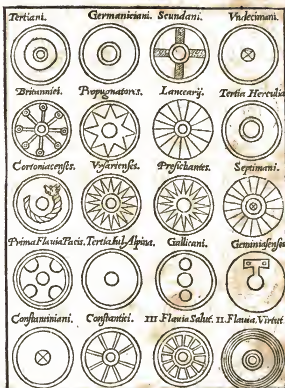
PEDITVM.

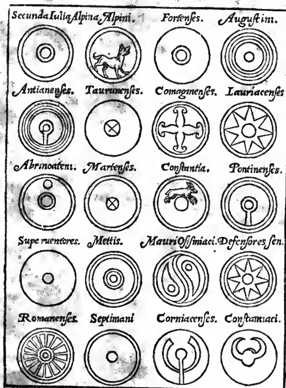

Leones iun.
Leones seniores.
Sagittarij Neruij
Cornuti.
Felices seniores.
Grati.
Salij
Tubantes.
Augustei.
Inuict.
Gratianenses seniores.
Felices iunio.
Bructeri.
Batavi.
Victores.
Iouij.
Reti.
Valentinianenses.
Gratianens. iun.
Ampsiuarij.

Sabini.
Latini.
Sagittarij uenatores.
Sequani.
Atecotti iuniores.
Marcomanni iun.
Marcomanni sen.
Atecotti senio.
Mauri iuniores.
Mauri sen.
Brisigaui iun.
Brisigaui sen.
Exculcatores.
Batavi iun
Britanniciani.
Celtæ iunior.
Sagittarij Neruij.
Salij Gallicani.
Matiaci.
Felices Valent.

Honoriani iuniores.
Galli uictores.
Saguntienses.
Iouij iuniores.
Tungri.
Attecotti iuniores.
Felices iuniores.
Honoriani senio.
Menapij sen.
Mauritonantes.
Mauritondres.
Honoriani Gallic
Septimani.
Armigeri.
Propugnatores.
Forenses
Matiarij.
Vesontes
Pacacianenses
Regij.
Mauri
cetrati.

Tertiani.
Germaniciani.
Scundani.
Vndecimani.
Britannici.
Propugnatores.
Lancearij.
Tertia Herculia
Cortoniacenſes.
Vrſarienſes.
Preſichantes.
Septimani.
Prima Flauia Pacis.
Tertia Iul. Alpina.
Gallicani.
Geminiacenſes
Conſtantiniani.
Conſtantici.
III Flauia Salut.
II. Flauia Virtut.

NOTITIA.

Sub dispositione viri illustris Magistri peditum Præsentalis, Comites Militum infrascriptorum.

Italiæ.
Africæ.
Tingitaniæ.
Tractus Argentoratensis.
Britanniarum.
Littoris Saxonici per Britannias.

Duces Limitum infrascriptarum decem.

Mauritaniæ Cæsariensis.
Tripolitani.
Pannoniæ secundæ.
Valeriæ Ripensis.
Pannoniæ primæ,& Norici Ripensis.
Retiæ primæ,& secundæ.
Sequanici Armoricani.
Belgicæ secundæ.
Germaniæ primæ.
Britanniarum.
Mogonciacensis.

Legiones Palatinæ duodecim.

Iouiani seniores.
Herculiani seniores.
Diuitenses seniores.
Tongricani seniores.
Pannoniciani seniores.
Mœsiaci seniores.
Armigeri propugnatores seniores.
Lancearij Sebarienses.
Octauani.
Thebæi.
Cimbriani.
Armigeri propugnatores iuniores.

Auxilia Palatina sexaginta quinque.

Cornuti seniores.
Brachati seniores.
Petulantes.
Celtæ seniores.
Heruli seniores.
Batavi seniores.
Mattiaci seniores.
Ascarij seniores.
Ascarij iuniores.
Iouij seniores.
Cornuti iuniores.
Sagittarii Neruii.
Leones seniores.
Leones iuniores.
Exculcatores seniores.
Sagittarii Tungri.
Exculcatores iuniores.
Tubantes.
Salii.
Grati.
Felices seniores.
Felices iuniores.
Gratianenses seniores.
Inuicti seniores.
Augustei.
Iouii iuniores.
Victores iuniores.
Batavi iuniores.
Bructeri.
Ampsiuarii.
Gratianenses iuniores.
Valentinianenses iuniores.
Rheti.
Sequani.
Sagittarii Venatores.
Latini.
Sabini.
Brachati iuniores.
Honoriani Atecotti seniores.
Honoriani Marcomanni seniores.
Honoriani Marcomanni iuniores.
Honoriani Atecotti iuniores.
Brisigaui seniores.
Brisigaui iuniores.
Honoriani Mauri seniores.
Honoriani Mauri iuniores.
Celtæ iuniores.
Inuicti iun. Britanniciani.
Batavi.
Exculcatores iun. Britanniciani.
Felices Valentinianenses.
Mattiaci iuniores Gallicani.
Salii Gallicani.
Sagittarii Neruii Gallicani.
Iouii iuniores Gallicani.
Seguntienses.
Galli Victores.
Honoriani Victores iuniores.
Honoriani Ascarii seniores.
Felices iuniores Gallicani.
Atecotti iuniores.
Tungri.
Honoriani Gallicani.
Mauritoonates iuniores.
Mauritonaotes seniores.

Legiones Comitatenses triginta duæ.

Menapii seniores.
Fortenses.
Propugnatores seniores.
Armigeri defensores seniores.
Septimani seniores.
Regii.
Pacatianenses.
Vesontes.
Mattiarii iuniores.
Mauri cetrati.
Vndecimani.
Secundani Italiciani.
Germaniciani iuniores.
Tertiani siue Tertia Italica.
Tertia Herculea.
Lancearii Gallicani Honoriani.
Propugnatores iuniores.
Legio secunda Britannica, siue Secundani.
Septimani iuniores.
Præsichantes, aliàs præsidiantes.
Vrsarienses.
Cortoriacenses.
Geminiacenses.
Honoriani Felices Gallicani.
Tertia Iulia Alpina.
Prima Flauia Pacis.
Secunda Flauia Virtutis.
Tertia Flauia Salutis.
Flauiæ Victrices Constantinæ, id est, Constantici.
Secundæ Constantiniani tertio.
Augustani.
Fortenses.

Pseudocomitatenses decem, & octo.

Legio prima Alpina.
Legio secunda Iulia Alpina.
Lancearii Lauriacenses.
Lancearii Comagenenses.
Taurunenses.
Antianenses.
Pontinenses.
Prima Flauia Gallicana Constantia.

Martenses.

Martenſes.
Abrim Cateni.
Defenſores ſeniores.
Naurofiſmiaci.
Prima Flauia Metis.
Superuentores iuniores.
Conſtantiaci.
Corniacenſes.
Septimani.

Romanenſes.
Officium ſupraſcripti Magiſtri peditum Præſentalis.
Princeps.
Numerarius.
Commentarienſis.
Adiutor.
Regerendarius.
Exceptores & reliqui apparitores.

COMMENTARIVM.

DE MAGISTRO PEDITVM in Præſenti Occidentis.

Cap. XX.

SCISSO inter Valentinianum & Valentium fratres Imperio in Thraciis in Neſſi ſuburbio Mediana appellato, etiam exercitus, ac numerorum Comites, Magiſtroſque militum inter ſe ſunt partiti, ait Marcellinus, *li.* 26. Quare legiones & Auxilia plura eiuſdem nominis, tam in Oriente quàm Occidente reperiebantur, quæ priſtinum nomen retinuerunt. Itaque non modo legiones palatina, Comitatenſes, & pſeudocomitatenſes, auxiliáque palatina vtrobiq; recitantur; ſed plerumque iidem numeri & cohortes eodem nomine repetuntur, aliquibus exceptis, quæ vno tantum in loco inueniuntur. Idem vexillationibus euenit, quæ ſub vtriuſque imperij Comitibus & Ducibus in Cuneos, & equitum numeros duplicatæ leguntur. Sed Occidentis Magiſtri præſentales in quibuſdam ab Orientalibus variarunt; Hi enim mixtim peditibus equitibúſque præfuere. At in Occidente alter equitibus, peditibus alter imperauit, quemadmodum olim à Conſtantino etiam in Oriente inſtitutum fuiſſe auctor eſt Zoſimus: Item ibi prærer duos præſentales, tres alii magiſtri inſtituti ſuêre; hic poſt præſentales vnus tantum per Gallias magiſter equitum dictus fuit. In Occidente quoque magiſtri tam limitaneis Comitibus, & Ducibus, quàm aliis Tribunis Præfectiſque præerant, quod in Oriente non obſeruabatur, cuius limites à Quæſtore ordinabantur: *l.* 1. *&* 2. *Cod. de offic. Quæſtor.* Sed & Magiſter equitum in Galliis, pluribus peditum equitúmque ab vtroque præſentali copiis acceptis, Gallias ſibi commiſſas tuebatur. Itaque præter vnam vexillationem, & decem numeros, quos proprios habebat, cæteros milites ſibi à præſentalibus miſſos mutuabatur. Præcipuos etiam cnbnrtales ex illorum officiis accipiebat, quibus, illis ſubeſſe arguebatur. item Comites & Duces, etſi à Magiſtro & ipſi equites accipiebant, proprias tamen alas, cohortes, & numeros regebant, qui apud Magiſtros fuiſſe non inueniuntur. Hic Magiſter etiam Comes vocabatur, *l.* 1. *C. de offic. magiſtr. milit.* Sed prior titulus plus auctoritatis babebat. Marcellinus *lib.* 26. Equitius, inquit, Illyriciano præponitur exercitui, nondum Magiſter, ſed Comes, id eſt, nondum erat illuſtris, ſed ſpectabilis, aut paulo maior. Præter duos Præſentales, alterum Peditum, alterum Equitum in Italia, & tertium Equitum in Galliis, nullus in Occidente Magiſter militum repetiebatur, ſed in Hiſpania vnus Comes, & alter in Britannia loco Magiſtrorum, *l.* 4. *Cod. Theod. de Decurio.* numeris imperabant, quod à Conſtanrino vſque ad Honorium Imper. obſeruatum fuit, donec illæ prouinciæ ſunt amiſſæ. Demum extincto pene Occidentali imperio, Leo Imperator, Dalmatiâ recepta, proprium Magiſtrum in ea conſtituit, *l.* 4. *C. de bon. quæ liber.* Officium Magiſtri peditum in præſenti Occidentes, continebat Principem, numerarium, Commentarienſem, Adiutorem, Regerendarium, Exceptores ac reliquos apparitores vt alij Orientis magiſtri habebat. Hic adiutor vocatus apud Magiſtros militum Orientis dicitur Primiſcrinius, qui deinde Numerarius fiebat. Is fortè ſententias Magiſtri ſcribebat, & cum tribunali præerat, cuius ſententias capitales executioni mandari curabat velut Cornicularius apud ciuiles Magiſtratus, quo hic Magiſter carebat. Aliquando ſedis adiutor dicitur, *l. vlt. Cod. de off. præfect. vrb.* quandoque primiſcrinius, *leg.* 1. *Cod. de Sportul.* quandoque ſubadiuua, *l.* 1. *§. in ſcrinio primiſcrinij. Cod. de off. P.P. Afr. l. fin. Cod. de agend. in reb.* in ſequente tamen magiſtro equitum adiutor diuerſus à primiſcrinio ponitur, quo hic Magiſter caruiſſe videtur, niſi codex eſt mendoſus. Regerendarius verò apud eoſdem Magiſtros Orientis ſcriniarius nuncupatur, qui & epiſtolaris & libellenſis vocatur, *l. præcipimus, §.* 2. *& §. penult. Cod. de appellat.* Ab actis Magiſtri militium carebant, vt Orientales, quod ipſorum tribunalia nullam inſtrumentis, aut aliis actibus auctoritatem tribuerent, quemadmodum apud ciuiles iudices fiebat. Ex hoc officio circiter XXX. ſingulis annis accipiebantur, qui in Comitum, & Ducum officiis, principes, Commentarienſes, & Numerarij eſſent. Idem fiebat in officio Magiſtri equitum, vt infra videbitur.

Inſignia eadem, quæ Magiſtri Orientales, hic geſtabat. In meo codice liber mandatorum auro tectus, aureum item caput Principis in tergo continet: In manuſcriptis eodem modo ſe habent, quemadmodum in Magiſtris Orientis. Imperabat hic Magiſter legionibus palatinis XII. Auxiliis LXV. Legionib. Comitatenſibus XXXII. Pſeudocomitatenſibus XVIII. Itaque ponendo 1000. in ſingulis legionibus, quot ſingulas Præfecturas hoc tempore continuiſſe Conſtantinus Porphirogenneta ſcribit, efficiunt ſexaginta duo millia virorum. Auxilia quot continerent, ſciri non poteſt, ſed vix pauciores 100. ſingula habuiſſe credendum eſt, quæ fuiſſent ſex millia quingenti, ſimul iuncti, efficiunt peditum 68. millia 500. His accedunt XXXVI. præfecturæ, & VII. tribunatus in Italiæ, Galliarum, & Hiſpaniæ limitibus poſiti, quibus hic Magiſter imperabat, quæ efficiunt circiter triginta nouem millia 500 pedites ſimul iuncti CVIII. millia militium conſtituerent, imperabat

& VI. classibus, de quibus in fine operis dicetur. Appianus, *in Libyc. histo. post princ. si non est mendosus*, scribit Hadrianum, cuius tempore ipse vixit, ducenta millia peditum, quadraginta millia equitum, trecentos elephantes bellicosos, curruum ad prælia instructorum duo millia, & armorum in supplementum trecēta millia habuisse. Classem verò nauium minorum duorum millium. Triremium à sesclupis in quinquiremes mille quingentarum. Instrumentorum naualium numerum bis totidem, & naues octoginta, partim auro proris, partim puppibus exornatas, quibus Imperatores vehi cōsueuerant. Et hæc erat pacis tempore Rom. Imperii custodia. Verum ingruentibus in Valentinianum, sub quo hæc Notitia scripta est, hostibus, militiam augeri oportuit, sed & si plures existiment, Appianum loqui de Romano Imperio, verendum est, ne loquatur de regibus Ægypti: nullibi enim constat Rom. Principes elephantes aluisse, aut curribus ante Hadrianum pugnasse. Priusquam verò copię militum recenseantur, sex Comitum, & duodecim Ducum Occidentis iterum catalogus à Notitia præmittitur. qui etiam indici insertus fuerat, sed vterque est mendosus: In hoc enim Sequanici & Armoricani Duces ante Belgicam secūdam collocandi desiderantur, & Dux Germaniæ primæ antepenultimum in indice locum tenet, cuius nulla infra fit mentio: ideo autem horum elenchus retexitur, quia tanquam Magistro peditum parentes, etiam sub eius sunt dispositione erāt nominandi. His militum numeri annectuntur. quorum primi sunt XII. palatinæ legiones. In Oriente verò cum Magistris Duces non subessent, semel in Indice recensentur.

XII. PALATINÆ LEGIONES MAGISTRI MILITVM PRAESENTALIS OCCIDENTIS.

CAP. XXI.

EX XII. palatinis legionibus. VIII. magister peditum præsentalis in Italia ipse retinebat, vnam Magistro equitum per Gallias concedebat, Comiti Africæ tres; sunt autem sequentes.

1 IOVIANI SENIORES. Hæc legio in oriente non reperitur: In Italia sub eius Comite, sicut & quinq; legiones sequētes, militabat Purpureā gestabat aquilā in parma cærulea, duoque erāt pro margine circuli, ruber interior, exterior luteus, prout Pierius *in fi. lib.* 19. describit, eodem modo se habent manuscripti codices: sed in meo exemplari parma est alba, nullúsq; in extremitate apparet circulus. Ioniani iuniores vna ex sex palatinis legionibus sub Magistro Præsentali Orientis, eodem modo aquilam, sed diuersi coloris habebant, quorum clypei marginem tres circuli ambibant, cuius argumentum ibi expressimus. Sozomenus *lib.* 6. scribit Iouianos, & Herculeanos duas fuisse cohortes ex primariis militibus constitutas, quæ Imperatorem proximè à tergo præsidij causa sequebantur. Apud Comitem Italiæ forte pro Iouianis infra Iouij seniores sunt scripti.

2 HERCVLIANI seniores & ipsi Aquilam sed cæruleam, alis sparsis in rubra parma gestant, latus circulus lutei coloris marginem cingit, quem nigra linea circundata in partes duas æquè distantes dissecabat, ita Pierius, *eod. lib.* 19. *ad fi.* Aquila Imperium Romanum refert, quod vnum esse periculū significatur, etsi diuisum, vt linea nigra insinuat: interpretor enim circulos etiam cum extrema clypei cingunt, vnitatem & perpetuitatem denotare. In meo codice aquila est lutea in alba parma, & rubeus albúsque circuli marginem ambiunt, vt in manuscriptis, qui vtriusque Romani imperij coniunctionem, vnitatémque portendunt. Herculiani Iuniores vna ex sex palatinis legionibus Magistri militum præsentalis Orientis idem aquilæ insigne habebant.

3 DIVITENSES seniores à Diueto Siciliæ oppido dicti. In rubeæ parmæ vmbone globum luteū rubro luteoque circulo clausum præferunt. Marginem alius luteus ambit: Orbem Romanum duplici coniunctóque imperio regi significat. Exterior circulus, vt sæpe vmbilico concolor maiorem indicat concordiam. Pierius *lib.* 21. hanc legionem in Gallijs mansisse scribit, & insigne cærulei accipitris, colore tamen dilutiore, cum tauro gestasse. Accipiter volatu cęteras aues antecellens, gloriam victoriamque insinuat, & cæruleus color, altitudinem: taurus verò laborem, per quem ad gloriam, & victoriam peruenitur. Duo hæc animalia pro duobus Principibus imperij, ad gloriam laborantibus, ponuntur. Diuitenses Gallicani inter XXI. Legiones Magistri militum per Thracias reperiuntur: & Dalmatæ Diuitenses sub Duce Daciæ Ripensis.

4 TONGRICANI seniores ex Tongris, Germaniæ secundæ populis lecti, idem ferè gerunt insigne, quod Diuitenses, nisi quod horum clypei marginem, duo, luteus, & viridis, circuli cingunt: Manuscripti in coloribus variant. Duplicis Romani imperij connexitas, perpetuitásque indicatur. Hi nō sunt in Oriente: Tungri Diuitensibus à Marcellino *lib* 26. coniunguntur: Diuitenses, inquit, Tungricanosque iuniores ad procinctū vrgentem per Thracias inter alios celerare disposuit. Item, *lib.* 27. Seuerianus, ait, Comes apud Calidona Diuitensibus præsidebat, & Tungricanis.

5 PANNONICIANI seniores, gestant idem insigne, quod Gratianenses, aut secunda Flauia Gemina legio in Oriente, sub Magistro militum per Thracias; nisi quòd hic octo trabeæ, duplicem orbem firmāt, ibi septem. Manuscripti coloribus varij sūt. Vrsinianus coniunctos aggeres orbem munientes habet. Pannoniciani verò iuniores, vna ex XXI. legionibus, Comitatensibus Magistri militū per Thracias in Oriente reperiuntur. Hi numeri vtrobique duplicati, sępe hic seniores, ibi iuniores, id est posteriores nominantur.

6 MOESIACI seniores, ex Mœsia deducti: Mœsicos Marcellinus & Tacitus appellant, *lib.* 18. Fremebant, inquit, venire Mœsicas legiones, maximam exercitus partem Bebriaci remansisse, qui pro Othone contra Vitellium stabant. Marcellinus; *lib.* 20. Moto, inquit, velitari auxilio, Herculeis scilicet, & Battauis, Numerisque Mœsicorū pluribus, Cōstantius Bononiā venit. Hāc legionē alibi cōmendat, *lib.* 29. & cū Pānonica præcedēte cōiungit. Obuiam, ait, motæ sunt legiones duæ, Pannonicia & Mœsiaca, valida prælijs manus.

Gestabant in clypeo rubro aureum orbem, alio cæruleo inclusum, quem à tribus lateribus, tres lutei cippi ęqualiter distātes fulcire videntur: id tres

orbis

orbis partes aduersus hostem vndique muniri significat. Cippi enim firmitatem insinuant. Manuscripti cippos albos ostendunt: Madrucianus, globum interiorem decussatum, quod Imperij diuisionem, vtriusque Principis vnione firmatam portendit. Id genus symboli, apud alios etiam inuenitur, vt in Armigeris senioribus & iunioribus: Quid simile habent & Octauani, & Pannoniciam proxime explicati. Hi non sunt in Oriente. Morsieiani, vitio typographi infra inter XII. legiones palatinas appellantur.

7 ARMIGERI propugnatores, seniores pro insigni, in parma viridi, quatuor orbes luteos præferunt, qui globum aureum rubro & luteo circulo cinctum fulciunt: à quatuor partibus mundum munitum esse, & duo imperia, in vnum orbem Romanum coire portendunt. Exterior circulus interiori globo, vt sæpe concolor, idem esse imperium innuit. In Madrucianis tres cærulei agrestes orbes coluttibus varios muniunt. Vrsinianus album crucem duos orbes id est duo imperia sustinentem ostendere videtur. Hi Comiti Africæ parebant: in Oriente non leguntur.

8 SABARIENSES Lanceari, à Sabara Arabiæ Felicis regione delecti, orbem rubrum in alba, vel, vt in Madruciano, in puniceâ parma gerunt. Marginem luteus ambit circulus: quod vnum & perpetuum esse orbis Rom. imperium denotat. Vrsinianus orbem cæruleum rubro circulo cinctum tenet. Idem insigne habent & Secundi, Germaniciani seniores, Lancearij iuniores, & Minerui in Oriente. In Gallis sub Magistro equitum merebant, in Oriente non sunt.

9 OCTAVANI, ab octaua legione deriuantur, quæ ab Augusto in Pannonia locata, Augusta cognominabatur, inde à Claudio in Mœsiam abducta, postea in Italiam pro Vitellio venit: Demum suis sedib. est restituta. *Dion. lib. 55.* In vmbone luteæ parmæ orbem aureum rubra Zona in medio diuisum, & rubro circulo cinctum, gestant. Hunc quatuor rubræ peltæ crucis instar, à quatuor partib. æqualiter inter se distantes circumstant: Id vnum esse Romanum imperium, etsi in Orientem, Occidentémque diuisum, & à quatuor mundi partibus defendi indicat: Pelta enim signum est propugnantis, Ruber color imperij, Luteus fœlicis seculi sunt indices. Hi apud ipsum Magistrum peditum permanserunt. In Oriente non leguntur.

10 THEBAEI diuisum coloribus clipeum, à dextra luteum, à sinistra rubrum gestant. Orbis vero in vmbone conuersis color bus à dextra est rubeus, à læua luteus: Marginem rubeus circulus cingit: Madrucianus puniceum pro rubro habet: Id quoque vnum esse Rom. orbis imperium significat, & si ob duos imperantes scissum videatur, qui mutuum sibi auxilium præstant. Hi sub Comite Italiæ merebant. Plures in Oriente Thebæorum legiones visuntur, omnes à Thebaide collectæ.

11 CIMBRIANI à Cimbris Germaniæ populis qui Cimbricam Chersonesum incolebant, lecti, Horum, & Sabariensium idem fere est insigne: parma enim rubea, luteum orbem, Sabarienses in alba rubrum tenent. Madrucianus puniceam parmam ostendit. Hi & sequentes sub Comite Africæ militabant.

12 ARMIGERI propugnatores iuniores, idem ferè & ipsi insigne habent, quod Mœsiaci, nisi quod in istorum cærulea parma orbis aureus, luteo, rubeoque circulo clauditur: sed nullo, margo parmæ cingitur. In Oriente non reperiuntur. Et hæc de duodecim legionibus palatinis: Nunc ad sexaginta quinque auxilia item palatina est veniendum.

DE AVXILIIS PALATINIS LXV.

Magistri peditum Præsentalis per Occidentem. Cap. XXII.

AVXILIA LXV. sub hoc Magistro infra in catalogo numerorum recensentur, symbola vero tantum LXI. repræsentantur, quare aliquot insignia deesse oportet: quatuor enim, scilicet. Exculcatores seniores, Sagittarij, Tungri. Exculcatores iuniores in catalogo post viginti quatuor auxilia locati, & Brachati iuniores, tricesimum octauum locum tuentes, suis symbolis destituuntur. Auxilia LXV. sequuntur.

1 CORNVTI seniores in parma lutea gestabant rubrum cippum, duo eiusdem coloris cornua emittentem, quæ in summo instar lunæ flectuntur: Duos Imperatores coniunctos portendunt. Sed Pierius *lib. 15.* aliud Cornutorum insigne describit, nempe parmam totam luteam, sed nigro circulo aliquanto interius circumducto, in cuius medio angues rubri duo, non e baculo, sed velut è cippo quodam identidem rubro emissi ad osculum incuruabantur. In cippi medio ancile paruum erat colore depictum luteo, duabus in medio nigris lineis, à dextra ad læuam in paralellum dissecantibus. In superiore cuius parte T. Centurionis signum notatum erat: Hæc Pierius. Id est duplicis Principis vnicum imperium, quod ex duobus serpentibus ab eodem cippo prodeuntibus insinuatur. Duæ paralellæ lineæ diuisum orbis imperium, vnum permansisse indicant. T. vero non Centurionis, sed crucis signum esse arbitror, quod Principes tuetur: est enim salutis signum. *Ezech. 10.* Ancile orbem Romanum à Principibus defendi significat. Idem fere est insigne aliorum Cornutorum ex XVIII auxilijs secundi Magistri militum præsentalis in Oriente. A cornuto oppido cornutos vocatos fuisse diximus. Hi cum quinque sequentibus in Italia manebāt.

2 BRACHATI seniores, à Bracha, vrbe Hispaniæ nomen. Vetustus codex pro his vbique legit Brachiatos. In parma cærulea, bina cornua lutea, vt superiores, sed duplicata ax eodem cippo luteo prodeuntia habebant: quæ sunt duplicis imperij typus. Rubeus circulus marginem complectitur. Similis est clypeus Valentinianensium sub Magistro militum per Thracias. Apud Magistrum peditum resident. Brachati iuniores in Oriente sunt ex XVIII. Auxilijs palatinis Magistri militum præsental s.

3 PETVLANTES seniores: In parma lutea idem ferme insigne habent, cornua ex luteo cippo prodeuntia, & orbem item luteum alte complectentia. Hoc solo differunt quod horum cippus est albus, cornua item alba, sed in manuscriptis cærulea, & quemadmodum in Brachatis duplicia. Is duplicis imperij vnum orbem complectentis est typus. Petulantes iuniores, sub Magistro militum Illyrici, inter sex auxilia palatina in Oriente

reperiuntur; in Occidente fuum Magiftrum peditum fequuntur. Hos,& fequentes,fæpe Marcellinus coniungit,vt mox dicetur.

4 CELTÆ feniores, eodem modo in rubro clypeo, duos luteos Dracones ex eodem cippo exeuntes, & capita in fummo fibi admouentes tenebant. Idem infigne geftabant Cornuti, fub Magiftro militum præfentali in Oriente,De Celtis,& fequentibus,ita Marcellinus, *lib.20.loquens de Conftantio.* Mifit auxiliares Herulos, & Batauos,cumque Petulantibus Celtas. Et alibi. *eod.lib.* Aliquis palatij decurio figna Petulantium ingreffus atque Celtarum. Sunt Galli, quos Celticos Sozomenus *lib.3.*appellat:Cæfar,Celtas.

5 HERVLI feniores,in vmbone lutei clypei, vel vt in manufcriptis albi, argenteum vmbilicum rubro circulo inclufum habebant. Alius circulus rubeus marginem circumibat: Id vno impetio vrbem Romanum contineri denotabat, quod fub diuerfis typis fæpiffime fignificatur. Herulos fortiffimam gentem in Samatia fupra Iftrum flumen habitaffe Procopius *de bello Gothoco* fcribit, Cum Turingis fub Odoacre Rege,Italiam aliquot annis tenuere.Herulos,& Batauos,velitare auxilium Ammianus appellat. *lib. 20 paulò poft.prin.& lib.27.* Herulorum, inquit, Batauorumque vexillum direptum: fimul enim militabant.item *libro 20. poft prin.* moto ergo velitari auxilio Herulis,fcilicet & Batauis,numerisque Mœficorum Dux Bononiam venit.

6 BATAVI feniores,in rubra parma album geftabant cippum, qui orbem rubrum, in imo turbinatum fuftinebat, Vrfini codex, duplicem cufpidem,alteram alteri infitam oftendit, acutus turbo,Barbaros pungendos ab orbe Romano infinuat.Hi Comiti Italiæ obfequebantur. In Oriente quoque inter XVIII.auxilia palatina primi Magiftri militum præfentalis militabant, ficut & fequentes,

7 MATTIACI feniores: his quattuor catenæ ex luteis orbiculis compofitæ, in albo clypeo crucem formabant: Luteus item orbiculus in medio vmbilicum luteum continebat. Nobile inuentum,quo per crucem vtrinque connecti Romanum imperium,& in omnibus eius partibus charitate coniungi fignificatur,ficut ex connexis orbiculis catena colligitur.Totum fymbolum eft concolor,ad eandem vtriufque Principis oftendendam voluntatem. Luteus color fæculi fœlicitatem infinuat. Hæc VII.auxilia, cum pluribus ex fequentibus fub Comite Italiæ merebant. Reperiuntur & in Oriente Mattiaci fub primo Magiftro militum præfentali.

8 ASCARII feniores,feu AfCERII, ab Afcera vrbe Hifpaniæ profecti,idem omnino infigne cum præcedentibus gerebant. Hi & fequentes cum Comite Hifpaniarum militabant, ex copiis Magiftri militum Orientalis Illyrici,inter fex auxilia palatina cenfebantur.

9 ASCARII iuniores, purpureum aptum horrentibus fetis fupra pilam auream, in cœruleo parma præferebant:Id bellicam ferocitatem Principis orbem tuentis indicat. Ea eft enim apri natura,vt prouocatus non fugiat,fed pugnam ferox ineat:vnde bellicæ ferociaris eft fymbolum. *Pierius lib. 9.* Purpureus pingitur, quia hic color eft Principis proprius. Idem fere infigne mafia tenent Batauì iuniores.In Vrfini exemplari,pro apro canis rubeus hoftibus allatrat.

10 IOVII feniores,in cœruleo clypeo aureum orbem geftabant,de quo,& horum nomine, fupra dixi. Simile fymbolum præferebant Sabarienfes fub hoc Magiftro,Hi,& fequentes, fub Comite Italiæ merebant.In Oriente non reperiuntur.De Iouiis Marcellinus,*lib.26.* Agmina, inquit, duo præcedere iuffit,quibus nomina funt Iouij,atque Victores.

11 CORNVTI iuniores, hominem viridem, & alatum, quæ victoria eft, in alba palma præferebant, quemadmodum infra Bructeri. Triplici circulo, duobus rubris,& medio luteo margo circundatur: Id perpetuum eft virentis victoriæ Principum fymbolum. Duo rubei circuli,medium luteum tenentes, duorum Principum arctam, in vnum & idem impetium perpetuamque coniunctionem infinuant: medius circulus imperij diuifionem demonftrat. Verum Pierius *lib.25.*hos milites Afionem praffini coloris, quod eft noctuæ genus,in orbiculo luteo habuiffe fcribit, quem cæruleus ambitus latè complectebatur,à quo mox arctior,& ipfe luteus,& alius circa marginem extremus ruber cingebatur. Hæc ales Mineruæ facra victoriam, prudentiamque fignificat.Cornuti Comitem Italiæ fequuntur, à Cornuto Illyrici oppido dicti, vbi Cornutenfis fcutaria fabrica exercebatur.

12 SAGITTARII NERVII,Horum parma coloris eft praffini, rubro circumducta limbo, medium occupat orbis luteus, in quo anguet purpurei,rubro coalti,fulcimento ad ofculum in circuli formam fe incuruabant, prout defcribit Pierius *lib.15. Hieroglyp.* Hoc ipfe habet pro dimidio caduceo pacem præ fe ferente. Verum purpurei angues,funt Romani Imperij duo concordes Principes referentes Luteus in orbe color,vt fæpe dictum fæculi fœlicitatem.& Imperii vigorem demonftrat. Purpureus verò eft Imperatoris proprius. Hi Comiti Hifpaniarum infferuiebant. In Oriente non vifuntur. Neruij erant Belgicæ Galliæ populi,de quibus hæc Marcellinus. *lib.31.* Inter hos,Neruij mediterranea incolunt loca, vicini verticibus celfis, quos præruptos, geluque torpentes Aquilones aftringunt.

13 LEONES feniores,à ferocitate,vel à Leono Marmaricæ oppido vocati, idem ferè habent infigne, quod legio prima Flauia Conftantia fub Magiftro militum per Orientem, folum coloribus differunt: Hi enim in parma viridi orbem item viridem, rubro circulo inclufum, vnionis vtriufque Romani Imperij typum geftant: In cæteris conueniunt. In Gallus cum Magiftro Equitum merebant, in Oriente non leguntur.

14 LEONES iuniores, in cœruleo clypeo duplicem purpureum orbem, duplici cippo eiufdem coloris præfixum tenent: fupra eft luteum hominis caput, quod Principis, vel diuinam prouidentiam in vtrumque orbis Imperium demonftrat.Caput enim pro Deo poni Pierius tradit, & fupra in armariis in medio vtriufque Imperii repræfentatis id exprimitur. Hi & fequentes,cum Comite Italiæ merebant. In Oriente non funt.

15 EXCVLCATORES feniores, fagittarij Tungri, &

gri,& Exculcatores iuniores infra in catalogo auxiliorum bis recensiti, hic in albo symbolorum omittuntur, nullumque insigne tenent: Infra verò alij Exculcatores iuniores Britanniciani post Batauos iuniores sua quidem symbola gestant, sed ab his differunt. Exculcatores autem dicti, quasi calcantes & atterentes hostes, aut quasi exculcantes puluerem hostibus, vt apud Plautum, in Captiuis parasitus minitans pistoribus, ait; meis pugnis exculcabo surfures. Hi saxa fundis in hostes iaculabantur, ense ac telis tantum instructi. Vegetius *lib.2.c.15.* qui Exultatores vocat; Post hos, inquit, erant ferentarij, & leuis armaturæ, quos nunc Exultatores, & Armaturas dicimus, quasi exultantes, aut hostibus insultantes.

16 SAGITTARII Tungri in Germania secunda post Tabudam, seu Scaldam fluuium, nunc Brabanti dicti, contra Othonem pro Vitellio steterunt. Tacitus, *lib.18.* aderant, inquit, legati coloniarum auxilium orantes: Duas Tungrorum cohortes misit. Hi in Oriente non erant. Alij eiusdem nominis infra suum symbolum tenent.

17 EXCVLCATORES iuniores, & hi symbolo carent, sed alij eiusdem nominis infra cum suo insigni referuntur post Batauos iuniores, vt supra dixi.

18 TVBANTES, idem ferè insigne, quod Leones iuniores, ferebant, in alba parma geminatum albumque orbem rubro circulo cinctum, qui cippo item rubro est præfixus, supra est luteum caput humanum, pro barba, & capillis iubas Leonis emittens, quod perpetuam Principis, vel Dei, in duplex Imperium prouinciam indicat, Leonis iubæ fortitudinem denotant, clypeum ruber circulus ambit. Hi sub Comite Hispaniarum merebant, sicut & sequentes. Alij Tubantes in Oriente inter decem septem auxilia Palatina primi Magistri Præsentalis militabant, de quorum nomine ibi dictum.

19 SALII fuere populi Sarmatarum, Alij sunt in Germania pars Francorum. Marcellinus loquens de Iuliano Parisiis egresso, petit, ait, omnium primos Francos, eos videlicet, quos consuetudo salios appellauit, ausos olim in Romano solo apud Toxandriam locum, habitacula sibi figere prælicenter Hæc ille. A salijs Germanis hæc auxilia contracta puto. In cœruleo scuto minum orbem, alterum cœruleum, alterum album, albo item loro vel, vt in Vrsini exemplari, fune circundatos, & infra arcto modo constrictos præferunt, cuius capita vtrinque pendent, rubeus circulus marginem claudit. In manuscriptis hoc symbolum clarius repræsentatum: Ingeniosum est commentum, vtriusque Romani Imperij arctam in orbem Roman. coniunctionem indicans: qui vnico loro aut fune, id est Imperio constringitur. funis enim pluribus contortis cordulis connectitur. In Galliis Magistrum Equitum sequuntur. In Oriente quoque inter XVIII. auxilia, & ipsa palatina primi Magistri præsentalis recensentur.

20. GRATI, dimidios canes erectos, pedibusque colludentes, in cœruleo clypeo gestabant, Hoc enim animal nunquam beneficii est immemor, quod & Grati nomine milites se obseruaturos hoc symbolo promittere dici posset: Sed ego, duos referri Principes puto, duo dimidia Imperia tenentes, qui se complectentes amorem mutuum ostendunt. Clypei marginem albus circulus cingit. Hi & sequentes sub Comite Italiæ merebant. Non sunt in Oriente.

21 FŒLICES seniores, insigne præferunt, dimidium cattum rubei coloris in parma punicea, dilutione colore, qui à margine rubro surrectus pedibus ad lusum compositis adblandiri videtur prout Pierius *lib. 13.* describit. Per dimidium hoc animal, dimidium Occidentalis Principis Imperium intelligitur, qui ex se, vt fælis mures, ita ipse absque alterius auxilio sua dexteritate hostes capiebat. Alioqui credunt, id animal ad vices lunæ, oculos maiores, aut minores habere, significarique idem Imperio Romano euenire. quod Lunæ exemplo plenum est, licet ob diuisionem minus videatur, sed longe hæc interpretatio petita videtur. In meo codice viridis est parma, & cattus ferrugineus. In Madruciano est canis albus hostibus allatrans, qui dimidius appatet. Marginem rubeus circulus ambit. A Comite Hispaniarum hi regebantur. Alij in Oriente Fœlices ferè omnes iuniores inter auxilia Palatina inueniuntur.

22 FŒLICES iuniores, in cœrulea parma album cippum iunctis in spinam piscis fasciis tectum gestant, cui luteum humanum caput cum iubis leonis est præfixum, quod firmam pro orbe Romano vigilantiam, prudentiamque Principis demonstrat Leoninæ iubæ robur Imperij insinuant. Iunctæ fasciæ quæ Regium diadema referunt, cippo addito, firmam ac munitam Principum coniunctionem insinuant. Cippus enim soliditatis est typus. Madrucianus idem alio symbolo significat: Sol enim luteam catenam ex orbiculis compositam, ab imò sursum erectam irradiat, diuinum numen principium concordiæ, in orbem Romanum aspirate inuenit: Extrema rubeus circulus claudit. Simile insigne est Victoribus, & Inuictis aliis sub hoc Magistro auxiliis. His fælicibus Comes Italiæ imperabat, & sequentibus.

23 GRATIANENSES seniores, à Gratiano vel Giarana Mœsiæ primæ oppido appellati in clypeo albo humanam faciem lutei coloris cæruleis fasciis circumuolutis cinctam gestabant, rubeus circulus marginem claudit: quod & ipsum magnam principum in orbem Romanum prouidentiam indicat. Fasciæ verò circumligatæ, diademata & vires vtriusque Imperij coniunctas insinuant. In manuscriptis à fasciis iubæ pendent, quæ sunt roboris typus. In Madruciano nigra linea circularis capiti apposita orbem refert, in quem inuigilatur. Hi sub Comite Italiæ militabant. In Oriente non visuntur.

24 INVICTI seniores, & ipsi in rubra parma album cippum præferunt, cui humanum caput prassini coloris, iubis leoninis, vt supra, circundatum præfigitur, tribusque circulis, albo, luteo, & rubro, margo est circumductus: Id quoque ope diuina, firmam perpetuamque in orbem Principis prudentiam portendit. Simile est insigne Fælicium iuniorum, & infra, Victorum. Comiti Hispaniarum parebant. In Oriente sunt Inuicti iuniores, inter VI. auxilia palatina Ilyrici.

25 AVGVSTEIS ab Augusto cognominatis, erat Cattus prassini coloris in alba parma, quem rubet circulus ambibat, latè marginem circumflexus. Gestus felix est, vt currentis, reflexo in dorsum capite, quemadmodum describit Pierius, *lib. Hieroglyph. 13. ad fin.* Viridis color, vigentem dexteritatem Principis, ad inuadendos hostes deootat, quod supra felis proprium esse ostendimus: suum Magistrum peditum sequuntur. His Oriens caret. legionem Augustam cognominatam hoc nomine appellari Agrippa vetuit, quod malè contra Hispanos pugnasset, vt libro 54. auctor est Dion. Hæc vero fuerit auxilia Augustea dicta.

26 IOVII iuniores, suem vel aprum coloris ruffi habitu quodam residentis in clunibus, ac reliquo corpore erecto in cæruleo clypeo habebant, cuius marginem, ruber circulus ambit: ita Pierius, *lib. 3. Hieroglyphic.* Setæ in dorso horrescunt: Hæc est Principis purpureo colore nitentis bellica ferocitas, per aptum indicata, sedensque hostibus minatur, quasi eos etiam quiescens sit superaturus. Hi sub Comite Illyrici merent. In Oriente non sunt.

27 VICTORES, in viridi clypeo humanum caput ruffum, cippo item ruffo præfixum, vt ferè Inuicti seniores sub hoc Magistro gestant. Italiam sub Comite tuebantur cum sequentibus, qui inter XVIII. auxilia palatina primi Magistri militum Præsentalis etiam in Oriente reperiuntur. Zosimus *lib.* 8. sub Iuliano apostata Victorum hanc cohortem fuisse scribit.

28 BATAVI seniores, in parma tota rubra cærulæos tenent angues, in caducei morem flexos. Anguium verò, album est pedamentum, veluti squammis acutis, quatuor altera super alteram scandentibus, quarum apices fermè submittebantur, prout describit Pierius, *lib. 15. Hieroglyph.* Similis cippus est supra in Fœlicibus iunioribus, id non tam caduceum, quàm firmam duorum Principum in eodem Imperio concordiam denotare arbitror: Squammæ verò implicitæ vel fasciæ in spinam piscis conuersæ, arctam eorum coniunctionem indicant. Et per duos angues, duo Principes insinuantur. Impressus codex squammis caret, quæ sunt in Vrsiniano. Madrucianus transuersas lineas cippum cingentes pro squammis habet.

29 BRVCTERI sunt Germaniæ populi, ex quibus hi milites constant. Tacitus, *lib.* 1. Excitæ ea sedes Bructeros, Tubantes, Vsiperes idem, *lib.* 13. Illi, inquit, Bructeros, Teucteros, vlteriores etiam nationes sociasque bello vocabant. Item *lib.* 20. Iunguntur Bructeri, Teucterique & excita nunciis Germania ad prædam famamque Bructeros ad Rhenum à parte Septentrionali Germaniæ habitare Ptolemæus scribit, eos esse Aeneas Sylvius in Europæ historia putat, qui Pruteni appellantur. In parma lutea iuuenem purpureum alatum, triplici latiore circulo, medio cœruleo, aliis rubeis circumscriptum gestant. Id victoriam Principum Roman. alatam, altequé volantem refert. Purpura Imperij Rom. Principum propria est. In Galliis cum Magistro Equitum militabant. In Oriente non reperiuntur.

30 AMPSIVARII, fortè legendum Angriuarij, vt aliqui codices legunt, de quibus sæpe Tacitus, aut Ansibarij, quos Frisiorum agros occupasse Nerone imperante, idem lib. 13. scribit Ansuarios Marcellinus vocat, libr. 20. Rheno, inquit, transmisso regionem peruasit Francorum, quos Ansuarios vocant. ex his collecti sunt hi milites. In alba parma, purpureum orbem cippo item purpureo præfixum, & albo limbo cinctum habent, alius purpureus limbus, clypei marginem circundat, quod & ipsum firmi vtrique in orbem Rom. Imperij est typus. Magistrum Equitum in Galliis sequuntur. Si pro Ampsiuariis angleoarios substituamus, iidem erunt qui in Oriente leguntur sub primo Magistro militum Præsentali.

31. 32 GRATIANENSES iuniores, & VALENTINIANENSES iuniores, ab eius nominis Principibus vel eius nominis oppidis cognominati.

33 RETIQVE ex Retiis collecti omnes idem ferè gerunt insigne, nempe humanum caput pedamento præfixum, quod vigilantiam, prouidentiamque Principis in subiectos ostendit. Sed vt in aliquo differant, primi cœruleam parmam, cum cippo rubro: secundi albam, cum cippo cœruleo: tertij, cœruleam cum cippo albo tenent. Comitem Italiæ sequebantur. In Oriente non sunt.

34 SEQVANI ex Galliarum populis desumpti, orbem aureum rubro circulo inclusum, in viridi clypeo gestant, cuius sensum supra in Sabariensibus Cimbrianis, & Leonibus senioribus, sub hoc Magistro exposui. Cum Comite Illyrici militant, In Oriente non sunt.

35 SAGITTARII Venatores, accipitrem luteum in parma item lutea tenent: ita Pierius, *lib.* 21. *Hieroglyphic.* Sed meum exemplar accipitrem ferrugineum habet. Is volatu alias aues superare fertur: sic & Romanus Princeps alias gentes & hostes vincit. Sed fortè symbolum ad ipsos milites aucupes, aut venatores, est referendum, qui hac aue venabantur. Vnde falsa esset Blondi opinio, qui Fridericum Aenobarbum, dum Patinam obsideret, primum accipitre ad aucupandum vsum fuisse autumat. Sub Comite Italiæ militabant, sicut sequentes. Nulli horum sunt in Oriente.

36 LATINI ex Latinis delecti, eodem modo in parma lutea accipitrem habebant, sed hoc discrimine, quod Sagittariorum accipiter in alam læuam spectabat, Latinorum in dextram. Pierius, *in loco proximè supra citato*, hos Launos, pro Latinis appellat: sed arbitrior corruptum eius codicem fuisse: Nam hos sequuntur Sabini milites, natione Latinis proximi, nec Launi populi facilè inueniuntur, nisi legamus Lauinij, qui & ipsi sunt Latinorum populi.

37 SABINI, in parma viridi, orbem album luteo, rubroque circulis cinctum tenent: Marginem aliis luteus ambit: Et hoc duplicis Romani Imperij arctam coniunctionem denotat. Duo enim circuli, duplex imperium coniunctum, vnum orbem Romanum amplecti insinuant. Comiti Italiæ suberant. Neque hi sunt in Oriente.

38 BRACHATI iuniores, nullum hic insigne ostendunt, nec in toto albo symbolorum nominantur: fortè per errorem sunt omissi. Hi & sequentes cum Magistro Equitum Gallias tuentur, Inter au-

xilia

xilia quoque XVIII. Palatina Orientalis Illyrici inueniuntur.

39 HONORIANI ATECOTTI seniores, ex gente Atecottorum Germaniæ ab Honorio cognominati, luteum orbem, in cœrulei clypei umbone gestabant, quemadmodum Sabarienses, & Cimbriani.

40. 41 HONORIANI MARCOMANNI seniores & HONORIANI MARCOMANNI iuniores, ex illis Germaniæ populis sunt contracti, qui nunc Moraui vocantur: Illi in alba parma prassinas habent caducei colubres, quas luteus ambit circulus, rubra verò sedes erat pro fulcro supposita, cui applicati erant colubri. Hi vero in rubro clypeo albos præferebant angues cuius marginem albus circumplectebatur circulus: album quoque erat pedamentum vsque ad angues. sic Pierius, *lib.*15. Sed in meo codice illorum duplex est pedamentum, & duplicati angues cœrulei: horum est simplex cippus, luteique & sine circulo sunt angues. In Madruciano pilam rubeam id est orbem in medio angues tueri videntur. Hi vt sæpe dixi non caduceum, sed duorum Principum vnitatem præferebant, & referebant. Albus color sinceritatem, rubeus imperium indicat, prassinus autem vigorem roburque, Luteus florens ac fælix imperium Marcomanni neque in Oriente leguntur: neque in Occidente, cum aliquo Comite aut Duce merent: sed resident apud Magistrum.

42 ATECOTTI HONORIANI iuniores, ita in Comite Italiæ cui parebant, legitur, Erant & in VI. auxiliis palatinis per Illyricum Orientis. anguesque luteos tenebant, ex caduceo cum rubro pedamento in parma cœrulea dilutione, quam margo rubet ambibat: Intra ambitum anguium, figura cordis erat coloris purpurei: Hæc Pierius, Quod ardentem Principum inter se amorem exprimebat, vel prudentiam. In impresso duo dimidiati angues in summo cippi coniuncti sursum spectant, inter quos est lutei coloris geminis orbis ouali forma oblongus: Hic quoque duorum Principum coniunctorum, ad duplex orbis imperium defendendum, diuinamque opem implorantium, est typus: oblonga forma geminatum orientis, occidentisque orbem, vt & alibi, insinuat. Hi Magistrum equitum per Gallias sequuntur.

43 BRISIGAVI seniores, in parma alba, luteam pilam cœruleo circulo cinctam præferunt: duplex circulus luteus, & rubeus, clypei marginem conplectitur. Idem insigne sub hoc Magistro Sequani habent, & Inuicti iuniores sub Magistro militum per Illyricum Orientis, qui Comitem Illyrici sequebantur. Brisigaui sunt Germaniæ populi, inter Heluetios & Suenos, quorum metropolis est Friburgum, vbi celebris Academia. Hic cum Comite Hispaniarum erant.

44 BRISIGAVI iuniores, humanum caput cœruleum, in albi parma gestabant, cuius capilli quasi in duo cornua flectuntur: barba item est tripertita ad aures quoque villi erecti, quasi cornua efficiunt. Margo clypei duobus circulis, luteo & albo cingitur, qui & ipsi vnam duplicis imperii coniunctionem, & in illud prouidentiam significant. Caput humanum prudentiam, qua orbis regitur, insinuare diximus. In manuscriptis rubeus caput, circum iubas emittit. Cornua duorum Principum potestatem significare possunt. Hi in Italia manebant. In Oriente non reperiuntur.

45. 46 HONORIANI Mauri seniores, HONORIANIQVE Mauri iuniores, idem ferè insigne ferunt: Illi in parma rubra, hi in alba, à duabus lineis nigris se intersecantibus decussatum orbem, cuius duæ partes albæ, duæ sunt cœruleæ: illum cœruleus item circulus ambit, Margo vero clypei Seniorum duplici luteo circulo, Iuniorum simplici rubro cingebatur: significat orbem diuisum, sincero tamen ardentique amore duorum Principum vnitum manere. In Madruciano, Mauri iuniores idem ferunt insigne, quod Tubantes. Hi à Comite Illyrici regebantur. Non sunt in Oriente. Mauros iaculatores fuisse Herodianus scribit *in prin.*8. Mauri, inquit, longius iacula torquent, suntque faciles ad incursus recursusque, vt pote leues atque expediti, & sagittarij.

47 CELTÆ iuniores, in alba parma orbem album rubro, & cœruleo circulis cinctum præferunt. Extremitatem clypei rubeus circulus cingit. quod & ipsum duplici imperio connexo Romanum orbem regi insinuat. His Comes Africæ præerat.

48 INVICTI iuniores Britanniciani, in parma cœrulea orbem luteum decussatum diuisum gestant, sicut & Mauri iuniores sub hoc Magistro. Manuscripti, duas globi partes albas, reliquas rubras ostendunt. Marginem latior rubeus limbus circuit. Erant cum Comite Hispaniarum in Occidente, & inter sex auxilia palatina Illyrici Orientalis.

49 BATAVORVM iuniorum insigne est in cœrulea parma setis horrescens aper purpureus; qui anterioribus, posterioribusque pedibus, luteum orbem, modo quo supra transuersis lineis decussatum arcte complectitur. Marginem rubeus circulus circundat: bellica est Principum ferocitas, vtrum orbis imperium, quod diuisum videtur, tenens. Sub Magistro equitum Galliarum militabant.

50 EXCVLCATORES iuniores Britanniciani, duos instar caducei luteos angues auritos tenent, quorum terga cristis acutioribus inhorrescunt: alba est parma, quam margo ruber complectitur. sic Pierius, *lib.*9.*Hieroglyph.* qui pro Exculcatoribus, Excultatores scribit: Vegetius Exultatores. sic dicti, quod exculcent hostes. sunt, qui legunt sculratores, pro auscultatores, quos pro exploratoribus Constantinus Porphyrogenneta ponit. Forte legendum excursatores, quos ita nominat Marcellinus libr.24. post prin. & libr. 25. post prin. Simile insigne habebant Celtæ. Meum exemplar, cœruleam habet parmam: & hic duorum Principum sincerus amor, & concordia indicatur. Comiti Hispaniarum parebant. Neque hi, & sequentes sunt in Oriente. In catalogo auxiliariorum ter recensentur, sed hi ab illis diuersi in tabula insignium semel tantum cum simbolo reperiuntur.

51 FORTIERS Valentinianenses, in luteo clypeo ipsum Principem Valentinianum, corona regia caput redimitum ostendunt, qui sinistra hastam tenet, dextra indice eleuato hostibus minari videtur se hasta ipsos confossurum. Pur-

puream tunicam ante elausam, & ad media crura demissam, cum latioribus manicis induitur, qui habitus eius temporis Principum est notandus. Purpureus clypei circulus marginem cingit. In Vrsiniano auream tunicam reticulato opere elaboratam, ac dextra clauam, sinistra orbem tenet In Madruciano totus purpureus, & lorica munitus, hastam dextra, læua orbem gerit. Cùm verò vltra Arcadij & Honorij tempora, hæc Notitia sit scripta, Valentinianus hic III. esse credendus est. Secundus enim ante Arcadium decesserat. Hi milites Comiti Illyrici parent.

52 MATTIACI iuniores Gallicani, in rubra parma cœrulenm orbem eiusdem coloris cippo coniunctum gestabant, quem circulus albus cingit. Id orbem Romanum vnico stabilique imperio contineri denotat, vt sæpe est dictum Comitem Illyrici sequuntur. Mattiaci seniores inter XVIII. auxilia palatina, Magistri militum præsentalis in Oriente merebant, vbi eorum origo est explicata. Iuniores in Oriente non inueniuntur.

53 SALII Gallicani iuniores, & ipsi in albo clypeo album orbem rubro circulo inclusum præferunt. Extrema rubeus circulus cingit. Idem insigne habebat, Constantia Flauia Thebæorum sub Magistro militum per Orientem, & Leones seniores, & alij Salij, sub hoc Magistro. Erant cum Comite Hispaniarum, sicut & sequentes. Salij inter XVIII. auxilia palatina Magistri militum præsentalis in Oriente eonnumerabantur. Hus à Francis profectos Zosimus *lib.* 3. scribit, Batauiamque occupasse, & inde eiecto Iuliano apostata, postea legionibus Romanis adscriptos.

54 SAGITTARII NERVII Gallicani, in albo clypeo purpureum globum, cippo item purpureo præfixum ferunt, supra est humanum caput, purpurea corona ex fasciis cæruleis contorta, instar funis redimitum, vt habent Gratianenses seniores sub hoc Magistro: Circum extremitatem sunt duo circuli, luteus interior, & alter purpureus: Rom. orbis imperij stabilitatem indicat, quod prudentia, ac atque concordia Principum, instar funis, aut fasciatum complicatarum regitur: Fasciæ enim funis instar contortæ diademata regia referentes, vtriusque Principis connexitatem significant. Madrucianus, album globum duabus nigris lineis decussatum ostendit, quem circulus cœruleus claudit: Cum Magistro equitum Gallias tuentur. Non sunt in Oriente: nisi hos Sagittarios seniores, aut iuniores Gallicanos intelligamus, qui sub primo Magistro militum præsentali merebant.

55 IOVII iuniores Gallicani, idem insigne gerebant, quod Salii Gallicani sub hoc Magistro, nempe in cœrulea parma rubeum orbem cippo eiusdem coloris præfixum, & circulo luteo cinctum, purpureus circulus latè marginem circumplectitur. Cum Comite Illyrici militabant, sicut sequentes. In Oriente non leguntur.

56 SAGVNTIENTES à Sagunto Hispaniæ vrbe nota famis tolerantia dicti; in cœruleo clypeo, duo purpurea nauium gubernacula, transuersè coniuncta, præferunt: marginem circulus purpureus ambit: à duobus Principibus orbem commun cum regi insinuat. In Vrsiniano, videntur duo angues purpurei, implicitis caudis coniuncti. Comiti Illyrici parebant. Neque hi, nec sequentes sunt in Oriente.

57 GALLIS VICTORIBVS in alba parma est orbis albus luteo circulo inclusus, quemadmodum Brisigauis senioribus: Manuscripti viridem clypeum ostendunt: Extrema rubeus circulus latè cingit Sub Comite Italiæ merebant. In Oriente non leguntur.

58 HONORIANORVM Victorum iuniorum idem ferè insigne erat, in lutea parma, luteus orbis, cœruleo circulo contentus, circulus rubeus marginem latè circumplectitur. Comitem Illyrici sequuntur. In Oriente inter XVIII. auxilia palatina Magistri militum Præsentalis pàrmi recensentur.

59 HONORIANI ASCARII seniores, in luteo clypeo purpureum globum, ferrugineo quadrangulo, lateribus introrsus curuatis, & in acutam cuspidem desinentibus, inclusum serebant, qui externum purpureum circulum pertingunt: Roma imperij firmum & bur hostes confossurum indicat. Quadratum enim stabilitatis apud Pierium est typus. In Vrsiniano videntur quattuor stipites orbem firmantes. Comiti Hispaniarum parent. Ascarij iuniores: inter sex auxilia palatina Magistri militum per Illyricum in Oriente merebant.

60 FOELICES iuniores Gallicani, in cœruleo clypeo purpureum iuuenem alatum, luteo globo inclusum pro orbis victoria gerebant. Marginem rubeus ambit circulus. Simile scutum habebant sub eodem Magistro peditum Cornuti. His, & sequentibus, Comes Italiæ præerat. In Oriente Fœlices Honoriani iuniores inter XVIII. auxilia palatina, pro m Magistri militum Præsentalis inueniuntur; sed non Gallicani.

61 62 ATECOTTI iuniores, & TVNGRI: sed in parma cœrulea, purpureum orbem, albo circulo inclusum: hi in rubra, album globum luteo inclusum circulo habebant. Marginem circulus rubeus ambit. Idem ferè est insigne Honorianis Gallicanis sub hoc Magistro. In Madruciano, Tungris, in vmbone prassinæ parmæ luteus anguis globum album, luteo circulo cinctum, circundat Prudentiam Principum, vno imperio orbem regendum indicat. Sed librarius hoc insigne eum Menapiis senioribus, qui primi inter legiones Comitatenses proximè sequentes connumerantur permutauit. Tungri sunt cum Comite Illyrici In Oriente non reperiuntur: bis scribuntur in catalogo auxiliariorum: sed hos à superioribus differre puto, quorum semel tantum symbolum exprimitur. Atecotti inter sex auxilia palatina Magistri militum per Illyricum militabant.

63 HONORIANI Gallicani, idem insigne gestant, quod Sequani, aut Salij, id est, orbem cœruleum purpureo circulo inclusum. In Oriente non inueniuntur.

64 MAVRITONANTES iuniores, in cœruleo clypeo album globum circulo luteo inclusum serunt: supra & infra singulæ quadrangulares, & albæ tabulæ duplo longiores quam latæ, & vtrinque aliæ duæ rhumbi formam habentes, omnes purpureis limbis cinctæ circunstant: Margo clypei

pei purpureo circulo cingitur: Ostendunt leges quatuor vtriusque orbis partibus à principibus coniunctim dari: Rubeus enim limbus album cingens duorum consensum insinuat, Madrucianus, tabellas punceas ostendit. Globus verò circulo cinctus, orbem vnico imperio contineri indicat. Hi & sequentes, erant cum Comite Tingitanæ. In Oneore non sunt. In manuscriptis legitur Mauritonantes, fortè legendum Mauritonenses à Mauritania. Mauritonantes verò sunt Mauri hostibus intonantes.

65 Mavritonantes seniores, auream orbem luteo circulo cinctum in alba parma ferebant, Marginem quatuor circuli, alternatim lutei & rubri cingunt: Orbem Romanum connexo vnicoque imperio contineri insinuant. In Madruciano aureus vmbilicus duplici circulo luteo, & alio lato purpureo cingitur: Duplicis, sed connexi imperii orbis Roma. typum ostendit. Quatuor marginem ambientes circuli, quater annexa imperia esse indicant, id est quæ dissolui nequeunt. Ex prædictis auxilus hic magister XVII. magistro equitum per Gallias impertiebatur. Comiti Hispaniarum XI. Comiti Illytici XIIII. Comiti Africæ, id est Comiti Tingitanæ II. Comiti Britanniæ, I. ipse in Italia XXIII. retinebat. Quare aliquor abundare videntur, quod inde prouenit, quia aliqua auxilia diuidebat, quorum partem aliis dabat, partem sibi reseruabat, aut error scribendo interuenit. Hæc de palatinis auxiliis, sequuntur legiones Comitatenses XXXII.

LEGIONES COMITATENSES XXXII. Magistri peditum per Occidentem.

Cap. XXIII.

Menapii seniores, anguem luteum pro insigni habent in parma viridi, cuius marginem rubeus ambit limbus, Vmbilicus est argenteus luteo conuinctus, hunc circa serpens inferne terga habebat, caput & caudam sursum inflectens, Hæc Pierius, *lib. 15. Hieroglyphic.* qui Menapes appellat. Anguis in meo exemplari in alba parma est in funem effictus, qui circum album globum luteo circulo clausum inflectitur: Hi sunt duo Principes, qui funium instar ex pluribus funiculis complicatorum constricti, & se inuicem arctè complexi, vnum corpus efficiunt, & orbem eodem imperio prudenter administrant. Serpens enim prudentiæ, funis non dolum connexionis, sed & fortitudinis est typus, & globus circulo cinctus, orbem vno rectum imperio refert; ingeniosum est insigne, cui simile præferunt Cortoriacenses infra sub hoc Magistro Menapii. verò sunt Belgarum populi, ex quibus constat hæc legio, quæ in Galliis cum Magistro equitum Galliarum militabat. Est inter legiones Comitatenses XXI. per Thracias in Oriente, de quorum nomine ibi dictum.

2 Fortenses, insigne gerebant vt Atecotti iuniores sub hoc Magistro. Hæc legio, & sequens patebant Comiti Hispaniarum. Fortensis in Oriente vna est ex VI. palatinis sub Magistro militum Præsentali primo.

3 Propugnatores seniores, in alba parma luteum orbem præferebant, quemadmodum Atecotti seniores Rubeus circulus marginem circundat. Merebant & ipsi cum Comite Hispaniarum. Non sunt in Oriente, à propugnando & defendendo nomen habuerunt.

4 Armigeri Defensores seniores, in imo cæruleæ parmæ argenteum orbem gestabant: ad dextram supra eum eminet album nauis gubernaculum: Extrema rubeus circulus late circumplectitur, à Principibus Rum. orbem regi denotat, quemadmodum nauis à temone gubernatur. Id fuit Augusti inuentum, vt ex eius nummismatis apparet. Manuscripti, coloribus tantum variant. In Galliis sub Magistro equitum pugnabant. Non sunt in Oriente.

5 Septimani seniores, in cœrulea parma aureum orbem duobus luteis circulis clausum præferebant: inde circum circa XII. aciæ cuspides exeunt: Orbis Romanus est ex duobus connexis Imperiis in vnum constrictus, qui acutis mucronibus munitus, cladem hostibus minatur. Septimani à VII legione sunt dicti. Duæ verò septimæ legiones fuerunt, altera Gemina, Pia, Felix, ab Augusto in Dalmaria locata: deinde à Nerone in Syriam traducta, vt ait Tacitus; altera ab eodem Augusto in Mœsia posita, postea à Claudio Imperatore Claudiana, Pia, Fœlix, Fidelis, cognominata, quæ à Vespasiani Ducibus contra Vitellium in Italiam vocata, demum in sua statiua discessit. Septimani seniores, ad iuniorum & posteriorum differentiam vocantur. In Galliis cum Magistro equitum Galliarum militabant. Septima Gemina vna est ex IX. Comitatensibus per orientem, quæ ex duabus dimidiis conflata, nomen habuit.

5 Regii est in cœrulea parma globus purpureus, quem quatuor semiorbes albi, vt velut propugnacula circumstant: Marginem latus rubeus circulus ambit: Munitum aduersus Barbaros orbem Romanum insinuat. Idem ferè insigne habent Armigeri propugnatores seniores sub eodem Magistro militum. Vrtinianus habet album globum circulo rubro inclusum: Madrucianus, decussatum, & quatuor albis triangulis, hisque geminati, munitum alius videtur crus cœrulea purpureum globum in medio tenens, quæ orbem Christi Domini sanguine tinctum tuetur. Regii, Ptolemæo sunt Sarmatæ, Græcè Basilici dicti, qui Regii Germaniciani vocati sub Comite Italiæ merebant. His Oriens caret.

7 Pacatianenses idem ferè gestabant insigne, quod Mœsiaci, qui sunt vna ex XII. legionibus palatinis sub hoc Magistro: Horum stipites aliquanto crassiores sunt, quam illorum, & rubri, orbemque aureum in vmbone cœruleæ parmæ circulus albus continet, rubeus verò circulus marginem latè circundat: Manuscripti coloribus variant. Pacatianenses à Phrygia Pacatiana, vel potius à Pacat ana Mauritaniæ Tingitanæ Ciuitate, vnde venimur, sunt appellati. Regebanrur à Comite Illyrici. In Oriente non inueniuntur.

8 Vesontes à Visuntio Hedoorum oppido nunc Bisuntiono appellati, albam parmam

habent quattuor cœruleis peltis inſignitam, quæ æqualiter inter ſe diſtantes, orbem rubro globo incluſum circumſtant, is nigris lineis decuſſatus in quattuor partes diuiditur quarum duæ albæ & duæ rubeæ permanent. Parmæ marginem limbus cœruleus cingit. Ita Pierius *lib. Hieroglyph.* 40. Vnicum Roman. Imperium etſi diuiſum, vndique à quattuor orbis partibus defendi, circum diſpoſitæ peltæ indicent. Idem ferè inſigne geſtant Octauani ſub hoc Magiſtro. Hi apud ſuum Magiſtrum manebant. Non ſunt in Oriente.

9 MATTIARII iuniores, ita etiam eos Zoſimus *lib.* 7. appellat à Mattio Germaniæ oppido dicti ſub Magiſtro equitum Galliarum merebant. eiuſmodi ferè inſigne habent, ſicut Armigeri iuniores ſupra, & Pacatianenſes ſub hoc Magiſtro, niſi quod hi decuſſatum obliquis nigriſque lineis orbem tenent, vt Veſontes: Id vnum permanere Imperium, quanquam diuiſum, indicat, vt ſæpè dixi. Alii Martiaci iuniores Gallicani nuncupati, ſub eodem Magiſtro Galliarum militabant, alij ſub Comite Illyrici: ſeniores Martiaci ſub Comite Italiæ: diuiſæ enim erant hæ legiones.

10 MAVRI Cetrati, qui cetra vtuntur: hoc breue loreum ſcutum, quo Afri Hiſpanique pugnabant. Hirtius, *in l. de bello Ciui.* Scutatæ, inquit, citerioris prouinciæ, & Cetratæ vlterioris Hiſpaniæ cohortes. Horum ſæpius Liuius meminit. In alba cetra purpureum vmbilicum luteo circulo clauſum gerebant. Marginem clypei, duplex latiorque ambit circulus, luteus interior, alter cœruleus. Manuſcripti, coloribus variant, & tres in margine circulos ponunt. Idem inſigne ferunt Bruſigaui, Fortenſes, Honoriani Gallicani, & alij ſub hoc Magiſtro; Hoc quoque coniunctum, & perpetuum duorum Principum in Rom. orbem imperium denotat. Sub Comite Illyrici militabant. Non ſunt in Oriente.

11 VNDECIMANI, in parma cœrulea album globum obliquis lineis decuſſatum præferebant, purpureus limbus marginem latè circumplectitur. Simile habent Britanniciani, Mauri ſeniores & iniores: ſub hoc Magiſtro peditum. Madrucianus his adſcribit inſigne Lancеariorum, de quo infra. Comiti Hiſpaniarum parebant. Vndecimani ab xi. legione ſunt dicti, quæ ab Auguſto in Mœſia locata, poſtmodum Claudiana, Pia, Fidelis, à Claudio, cognominata, quoniam Camillum Scribonianum noua molientem, cum ſeptima legione deſeruit: *Dion. lib.* 55. pro Othone contra Vitellium in Italiam venit, & ad ſua hyberna redit, donec in Hiſpaniam eſt traducta. Vna eſt ex vi. palatinis Magiſtri Præſentalis in Oriente.

12 SECVNDANI Italiciani, id eſt ſecundæ Italicæ legionis milites, luteam, & ſanguine aſperſam crucem geſtabant, clypei extremitatem pertingentem, in cuius medio eſt orbis albus circulo rubro cinctus: Id crucem Chriſti ſanguine tinctam, orbem Roman. qui vno imperio continetur, tueri ſignificat. Marginem latus limbus purpureuſque cingit. His Comes Africæ præerat. Non repeiuntur in Oriente.

13 GERMANICIANI iuniores, in albo clypeo argenteum globum circulo luteo incluſum ferunt: rubeus circulus marginem ambit. Manuſcripti coloribus variant: Multis hoc inſigne ſub eodem Magiſtro eſt commune, vt Gallis Victoribus, Iouianis iunioribus, Honorianis Gallicanis, & aliis, Coloribus tantum differunt. Germaniciani ſeniores vna eſt ex octo Comitatenſibus legionibus Illyrici in Oriente. Germanicenſes vocantur ſub Magiſtro equitum per Gallias: ſub Comite verò Italiæ Germaniciani, fortè à Germanicia Syriæ Ciuitate. Vel à Germanico, quo defuncto, equeſter ordo, inquit Tacitus libr. 2. Cuneum Germanici appellauit, qui iuniorum dicebatur, idem & ordini peditum euenire potuit.

14 TERTIANI, ſiue tertia Italica legio, in alba parma vmbilicum argenteum albo circulo, & alio latiore rubro incluſum geſtant: Romanum orbem duplici Imperio contentum in vnum & magnum exire latus, vltimuſque circulus inſinuat. Clypei marginem purpureus circulus ambit. Manuſcripti, orbem praſſinum luteo limbo cinctum oſtendunt. Hæc & ſequens ſub Comite Illyrici, & Africæ merebant. Tertia Auguſta legio in Africa ab Auguſto locata fuerat. Hi in Oriente non reperiuntur.

15 TERTIA HERCVLEA, à Maximiano inſtituta idem habebat ſymbolum, quod Germaniciani ſub hoc Magiſtro, niſi quod huius lutea eſt parma, & purpureus circulus luteum orbem includit. In Viſintano, rubeus globus luteo circulo cinctus, vndique duplicibus ſtipitibus, id eſt duplicis Imperij viribus munitur. Madrucianus, album globum nigris lineis in cruce diſpoſitis diuiſum oſtendit. Herculiani in Oriente ſunt vna ex vi. legionibus Præſentalis.

16 LANCEARIIS Gallicanis Honorianis, in lutea parma orbem argenteum luteo limbo clauſum octo albi ſtipites fulciunt: quemaduerſus hoſtes munitum eſſe ſignificant, prout in Lancеariis ſenioribus, iunioribuſque Magiſtri militum Præſentalis Orientis retuli, qui ſimili vtuntur inſigni. Madruciano, ſtipites rubeos, & duplicatos habet. Hi in Galliis ſub Magiſtro equitum morabantur. In Oriente non apparent, vbi alij Lancеarij fuiſſe leguntur.

17 PROPVGNATORES iuniores, ſub Comite Africæ merebant, in parmaque cœrulea argenteum globum octo acutis, purpureiſque cuſpidibus prominentibus munitum gerebant: Romanum Imperium aduerſus hoſtes mucronibus iugulandos armatum eſſe portendit: purpurea verò imperium inſinuat. Manuſcripti, in globi colore variant. Funditores Orientis, & Martij in Illyrico ſimile ſcutum habebant. Non ſunt in Oriente.

18 BRITANNICI ſiue LEGIO SECVNDA BRITANNICA, aut SECVNDANI, in luteo clypeo album orbem rubro circulo incluſum præferebant, octo rubris trabibus fultum, in quorum ſummo ſinguli prominent orbiculi clauis confixi, quos rubeus circulus complectitur. Idem orbem Romanum vndique aduerſus hoſtes munitum & firmatum eſſe portendit, quod orbiculi in ſummo clauis confixi rotunda propugnacula imitantes indicant. In Viſiniano globum album limbo rubro cinctum, albi ſtipites circumfulciunt. In Galliis ſub Magiſtro equitum degebant, ſicut ſequentes. Inueniuntur ſub Comite Africæ. Non ſunt in Oriente.

19 SEPTIMANI iuniores, eandem, quam Lancеarij ſub hoc Magiſtro parmam, ferebant: hoc

tantum

tantum differunt, quòd illa luteos octo cippos habet: hæc purpureos nouem, & album orbem lineis obliquis decussatum, duobusque circulis albis clausum: Quod Romanum orbem, etsi diuisum, à duobus coniunctis Principibus munitum esse denotat. Quatuor partes ex decussatione factæ, Orientem, Africam, Illyricum, & Occidentem, inter diuisos Imperatores insinuant. Magistrum equitum per Gallias sequuntur. In Oriente non sunt.

20 PRÆSICHANTIVM purpurea parma globum album habet XI. cæruleis cuspidibus armatum Marginem cæruleus ambit circulus: Hostibus Romanum orbem impetentibus cladem minatur: vt in Septimanis, & Propugnatoribus sub hoc Magistro est dictum. Horum nominis rationem non inuenio: sed Barbaros populos fuisse oportet. Ego eos esse puto, qui alibi à Notitia Præsidiantes vocantur, à Præsidio Thraciæ oppido, aut aliis, quæ Præsidia vocantur: & ita Vrsini codex appellat. Præsidienses sub Magistro equitum in Galliis appellantur. Præsidiarios Zosimus *in* 3. vocat, qui extremum exercitus agmen tuebantur: Persæ, inquit, cum agminis extremi Præsidiariis congressi, multos interfecerunt, & paulo infra. Turmæ Persarum extremi agminis Præsidio relictos adortæ.

21 VRSARIENSES ferè Præsichantium insigne tenent: sed horum luteus orbis duobus circulis, rubro & luteo includitur. Marginem alius luteus ambit. Hi, & sequentes, cum Magistro equitum in Galliis merebant: Sed neque ipsi, neque superiores in Oriente inueniuntur. Ab Vrso ciuitate Hispaniæ, Vrsanienses sunt dicti.

22 CORTORIACENSES vel Cortonenses ex Cortonensibus Hetruriæ populis delecti, idem fere insigne habent, quod Menapij seniores. Hi enim in rubra parma Draconem album ferebant, cuius vmbilicus erat argenteus. In margine erant duo circuli interior prassinus, albus exterior. ita Pierius, *lib. 15. Hieroglyphic.* qui legit Cortonacenses, pro Cortoriacensibus, & rectius. Meum exemplar interiorem circulum album, exteriorem luteum habet. Draconi pars caudæ abscissa: dimidiata Imperia insinuat, quæ tamen vnum implent. Magistro equitum in Galliis seruiebant. In Oriente non reperiuntur.

23 GEMINIACENSES in rubra parma orbem aureum gerebant, cui infixa aurata columella, auream item tabellam in summo præfixam sustinet, eius longitudo triplo maior est, quam latitudo, & vtrinque in capitibus duobus clauis configitur: Hæc est lex communi consensu à duobus Principibus orbi data, qui per duos clauos eam configentes insinuatur, & hæc summum in orbem indicat imperium. Vel fortè duo orbiculi duo Romani Imperij orbes pari concordia coniuncti esse denotantur. Madrucianus hoc insigne sequentibus attribuit, in quo & tabula alba, cum globo, & columna, velut duos codices rubros includit. A Gemina legione deduci Geminiacenses videntur: sed fortè Germaniciacenses à Germanicia oppido sunt nominandi, vt legitur sub Magistro equitum in Galliis vbi merebant. Alij volunt à Germaniaco in Belgis oppido denominatos fuisse, vt apud Itinerarium Antonini. In Oriente non reperiuntur.

24 HONORIANI FOELICES Gallicani, in albo clypeo tres aureos orbes gerebant, quorum medius, magnitudine cæteros superat, purpureus circulus marginem clypei circundat quod Imperii Romani vnionem significat: Duo minores orbes, duo Orientis, Occidentisque Imperia portendunt, quæ diuisa velut diminuta ostenduntur, sed coniuncta, in vnum magnum conflantur, quod medius magnus globus insinuat. Manuscripti, medium orbem prassinum, reliquos albos demonstrant. Hi in Oriente non visuntur: Cum Magistro equitum in Galliis militabant.

25 TERTIA Iulia Alpina, argenteum orbem in cœrulea parma tenet, purpureo circulo in margine clausum, quemadmodum Atecotti seniores, oppugnatores, & alij. Sub Comite Italiæ circa Alpes excubabant, & ideo Alpina hæc legio est vocata. Iulia verò, ab Augusto eius auctore, qui plures Tertias legiones instituit, Augustam in Africa: aliam Tertiam Cyrenaicam in Ægypto: aliam Gallicam dictam. Hæc legio in Italia retinebatur, quæ nec ipsa, neque sequentes in Oriente reperiuntur.

26 PRIMA Flauia Pacis, in huius purpurea parma, crux cœrulea, purpureum orbem medio infixum tueri videtur. Duo circuli, rubeus, albusque marginem ambiunt: color crucis aereus crucem cœlestem Dominum & Deum sustinuisse insinuat. Orbis, ob sanguinem Christi pro eo effusum, purpureus depingitur. In Vrsini exemplari simile est insigne Regiorum, & armigerorum propugnatorum sub hoc Magistro peditum. Madrucianus orbe caret. Tacitus, *lib.* 20. Flauium Vespasianum secundam legionem, instituisse scribit, quæ Flauia creditur vocata: & Vegetius *lib.* 2. *c.* 7. Flauiales à Vespasiano legionib. additos memorat, Sed forte hæc, & sequentes à Flauio Constantino Flauiæ sunt dictæ. Hæc pacis est appellata, à Pace Iulia, oppido Hispaniæ, vnde est contracta. Sub Magistro equitum in Galliis degebat.

27 SECVNDA Flauia Virtutis, in viridi parma argenteum globum, circulis rubro & albo cinctum præfert, alij quattuor, duo lutei, & totidem rubri, parmæ marginem circumscribunt, qui coniunctum in quatuor orbis partibus vnum Romanorum Principum Imperium significant. Medius vmbilicus duplici limbo circundatus, orbis Romani duplici Imperio recti est typus. Simile symbolum est Sabinis & Celtis iunioribus sub hoc Magistro. A Virtute Hispaniæ oppido hæc legio nomen habet: quæ, & sequentes apud suum Magistrum peditum degebant. Est & Virtutis oppidum in Galliis.

28 TERTIA Flauia Salutis, à Salute Iulia, alio Hispaniæ oppido dicta, idem ferè gestabat insigne, quod Solenses Gallicani, & Gratianenses sub Magistro militum per Thracias Orientis, nempe in lutea parma XIII. cœruleos aggeres, argenteum orbem in vmbone circulo rubro inclusum fulcientes. Extrema clypei, alij duo, luteus rubeusque circundant.

29 FLAVIÆ Victrices Constantinæ, id est Constantici: In parma rubea cœruleam crucem gestare videntur, quæ globum album limbo luteo circunscriptum in medio sustinet: Crux vtrinque luteis limbis ornatur, quæ duorum Principum spem in cruce sitam portendunt. Madrucianus, quatuor cippos orbem fulcientes habere vide-

tur. In Vrsini exemplari alba est crux, luteusque limbus marginem ambit, legendum est Constantiaca, vel Constantiani à Constantia instituti.

30 SECVNDA Flauia Constantiniani: idem insigne habent, quod Vndecimani, & Secunda Flauia Thebæorum in Oriente. Hæc est vna ex IX. Comitatensibus per Orientem.

31 TERTIO AVGVSTANI. in rubra parma album globum tenent. Marginem quattuor, vnus albus, doo lutei, rubeusque circuli cingunt: Coniunctum, vnumque in quattuor orbis partibus imperium significant. Manoscripti tribus tantum circulis marginem claudunt. Erant sub Comite Africæ Augustaoi. Tertio ad priorum differentiam dicti: Vel potius, quod tres essent eorum scholæ, quemadmodum equites secundi scutarij iuniores inter vexillationes XXXII. Comitatenses apud Comitem Africæ secundæ scholæ appellantur. In Manuscripiis legitur Tertio Augustani, in impresso exemplari, dictio, tertio, præcedentibus Constantinianis coniungitur, minus rectè, vt puto. Hæc vna est ex XXI. legionibus Comitatensibus per Thracias in Oriente, qui vocantur Augustenses. Nero ad V. millia equitum conscripsit, quos Augustanos vocauit, & eos se plausibus sequi voluit. Tacit. *lib*. 11. Tunc primum, inquit conscripti sunt equites Romani cognomento Augustanorum, ætate ac robore conspicui. Hi dies ac noctes plausibus personare formam principis vocemque Deum vocabulis appellaotes quasi per virtutem clari honoratique agere. idem Tranquillus (cap. 16.) sequentibus currum, ait ouantium ritu plausoribus Augustanosque se milites triumphi eius clamantibus. Dion αὐγουστεῖους vocat quos quinque millia fuisse scribit: interpres Augustales vertit. Hi pedites ab illis equitibus nomen accepisse videntur.

32 FORTENSES, in parma lutea argenteum orbem prassino circulo inclusum gestabant: Principum vnom in orbem Rom. imperium tenentiom est typus Comiti Hispaniarum parebant. Alij Fortenses in Oriente sub Comite Africæ merebant. Ab oppido Sarmatiæ Fortia Mœnia dicto, Fortenses appellatos puto. In Oriente vna est ex VI. legionibus palatinis Magistri præsentalis. vetustus codex legit Fontenses. Hæc de legionibus Comitatensibus XXXII. quarum XI. hic magister, alij magistro equitum per Gallias concedebat, Comiti Hispaniarum quinque Comiti Illyrici quinque, Comiti Africæ VII. Tingitanæ II. In Italia sibi III. retinebat. Hic etiam duæ legiones vltra numerum XXXII. abundare videntur: quia propugnatores iuniores inter Comites Illyrici, & Africæ diuisi infra in Notitia reperiuntur: item Secundani partim apud Magistrum per Gallias, partim penes Comitem Africæ merebant. Nunc ad XVIII. Pseudo Comitatenses legiones est veniendum.

DE XVIII. LEGIONIBVS PSEVdo Comitatensibus Magistri peditum Occidentis.

CAP. XXIIII.

RIMA Alpina seu Alpini, ab Alpibus Italiæ, quos tuebatur, dicta, sub Comite Italiæ merebat, apud quem Iulia vocatur, sed hic & ibi legendũ Iulia Alpina, quæ ab Augusto est instituta, vt & sequens. In parma viridi catrum coloris punicei diluti recta facie progrediente ostendunt. Marginem albus circulus ambibat. Sic Pierius. *lib*. 13. *Hieroglyph*. Id symbolum in Augusteis auxiliaribus sub hoc Magistro est expositum. Hæc legio, & sequentes in Oriente, nisi admodum paucæ non inueniuntur.

2 SECVNDA Iulia Alpina idem insigne habebat. quod Iouij iuniores, Germaniciani, Tertia Herculea & Fortenses sub hoc Magistro. scilicet in viridi parma orbem argenteum limbo puniceo cinctum, albus circulus extrema cingit. sub Comite Illyrici eius alpes tuebatur. Ab Augusto eius actore Iulia hæc legio est dicta. Erat & XII. Alpinorum cohors, cuius sub Seuerio Valerianus Centurio fuit. *l*. 1. *C. de vest. milit.*

3 LANCEARII Lauriacenses, vel Laurinenses à Lauriaco Illyrici oppido, vbi Fabricam fuisse Notia infra memorat: aureum globum octo ferreis cuspidibus munitum in rubro clypeo gerunt, quemadmodum Propugnatores sub hoc Magistro. Marginem albus limbus circundat. Hi & sequentes à Comite Illyrici regebantur.

4 LANCEARII Comagenenses, à Syria Comagena nominati, crucem viridem in viridi clypeo ferunt, quem rubeus limbus circundat: In hoc venerabili signo salutem Rom. imperij sitam esse insinuat. Viridis color spei est index: Purpureum, imperij typum esse, sæpe diximus. Manuscripti, coloribus variant.

5 TAVRVNENSES, à Taurino Pannoniæ inferioris oppido profecti, vulgo Belgradum oominant: In rubro clypeo orbem duabus lineis decussatum, quemadmodum Vndecimani, & Constantiani sub hoc Magistro gestabant: pars superior, inferiorque est alba, aliæ virides. Hi suum magistrum sequebantur, sicut & infrascripti.

6 ANTIAMENSES, ab Antio Thraciæ oppido postea Apollonia dicto, cognominati, in punicea parma argenteum globum albo cippo præfixum, & limbo item albo circumscriptum tenent. Quatuor circuli, loteus, & albus, & duo rubri exteriores extrema parmæ occupant; Vnum, & firmum Rom. imperij orbem esse insinnantes. Manuscripti, cippum cum exteriore limbo rubrum habent. Vbinam hi degerent, non apparet.

7 PONTINENSES, à Pontina palude Campaniæ dicti. in qua XIII. vrbes fuisse Plinius memorat, Idem insigne ferebant, nisi quòd duo tantum circuli, interior luteus, & albus exterior, prassini clypei marginem ambiunt, & cippum album tenent. A Comite Italiæ regebantur.

8 PRIMA FLAVIA Gallicana Constantia, à Constantio eius auctore, & à Galliis vbi degebat, denominata: Huic rutilus in cærulea parma equus, in medio viridis orbis consistebat, cui quadrupes toto inniti pectore videbatur, vt Pierius *lib*. 4. describit, Principem totum orbem victoria superasse indicat; siquidem equus victoriam denotat. Sed in meo codice, & Vrsiniano, videtur lepus currens, qui Vigilantiæ, & velocitatis est symbolum. Madrucianus aprum habere videtur. Sub Magistro equitum in Galliis degebat, sicut & sequentes.

9 MARTENSES, seu Marteni, erant populi ioxta Babyloniam, vnde hi fuot extracti. In parma cærulea orbem transuersis lineis decussatum fuerunt, quemadmodum Taurunenses sob hoc Magistro: Marginem

Marginem rubeus limb. ambit. Magistro equitum per Gallias parebant.

10 ABRINCATENI, Abringatui sunt Celtogallæ gentes, vnde hi nomen traxerunt. Abrincates sub duce tractus Armoricani & Neruicani infra Notitia ponit inter copias, quæ recensentur intra Gallias pro Abrincatenis, Abrincateni ponuntur. In alba parma argenteum orbem circulo luteo inclusum gestabant, supra quem alius minor orbis purpureus pendet, parmæ extremum rubeus limbus circundat: Ob separationem diminutum videri, sed integrum permanere imperium portendit. Manuscripti coloribus variabant. Cum suo merebant Magistro.

11 DEFENSORES Seniores, in albo clypeo argenteum globum octo acutas cuspides emittentem, gestant Marginem clypei duplex albus ambit circulus. Simile habent sub hoc Magistro Lauriacenses. Merebant sub Magistro equitum in Galliis.

12 MAVRI Osismiaci, apud Osismios Celtogalliæ Lugdunensis populos morabantur, in viridi parma duo præferebant gubernacula inuicem inuersa, luteum, & prasinum. Viridis item limbus marginem ambit. Vnum orbem à duobus Principibus vno consensu regi significant. Hi quoque & sequentes cum Magistro equitum in Galliis militabant, apud quem legitur Sismiaci, pro Osismiaci.

13 PRIMA Flauia Metis, hoc est Belgiæ oppidum, vulgo Metz dictum, vbi hæc legio excubabat: In rubro clypeo argenteum orbem duobus circulis, albo, & luteo cinctum gestant, quod duplex in vnum orbem duorum Principum imperium insinuat: Id duo limbi, luteo interior, & viridis, margine clypei ambientes, confirmant. Duo enim circuli, duorum Imperatorum coniunctionem denotant: In Madruciano, duo lutei circuli purpureum globum cingunt. Secunda Flauia Virtutis sub hoc Magistro simile habet symbolum.

14 SVPERVENTORES iuniores, de quibus supra Constantio Imperante, cum Præuentoribus erant instituti, Marcellinus. lib. 18. Vbi, inquit, Superuentores, atque præuentores, cum Aeliano iam Comite, quos tyrones tum etiam nouellos erupisse retulimus. Erat tum annus salutis ferme CCCLXI. & XXI. imperij Constantij, cum hæc scripsit. Aureum orbem in medio rubræ parmæ gerunt, ferè vt Tertia Iulia Alpinæ, & aliæ. In Vrsini exemplari idem est insigne cum Taurunensibus sub eodem Magistro. Madrucianus, purpuream pilam in viridi clypeo ostendit. Cum Equitum Magistro in Galliis degebant.

15 CONSTANTIACI, in rubrâ parma duplicem orbem luteum ostendunt, ex quo duo item lutea cornua à lateribus prodeuntia, & sursum flexa sibi occurrere videntur: Ii sunt duo eiusdem orbis Principes in vnum concordes. Comiti Africæ parebant. A Constantio, vel Constantia, quæ vrbs est Mesopotamiæ, apud Marcellinum. lib. 18. sunt appellati. Vel ab aliis Constantiis, quæ erant in Palestina, *Euseb. in vita Constantini. lib. 4. cap. 36. 37. Sozom. lib. 2. ca. 4. lib. 5. c. 3. Nicet. lib. 1. c. 4. lib. 8. c. 35.* Armoricanis, & alibi. Duas Constantiacas in Gallias à Iuliano missas Marcellinus *lib. 21.* scribit.

16 CORNIACENSES, à Cornaco Pannoniæ inferioris oppido denominati, in rubro clypeo argenteum orbem albæ columellæ præfixum gestant, à cuius medio vtrinque album exit cornu, caprino simile, quod supra orbem inflectitur, capram autem iustitiæ symbolum esse Pierius tradit, Id eandem haber interpretationem. Hæc legio fortè ab insigni cornuum nomen sumpsit. Apud Magistrum equitum Galliarum, cum quo erant, legitur Cornacenses.

17 SEPTIMANI, in vmbone albæ parmæ purpureum orbem habent, quemadmodum tertia Iulia Alpina, aut Superuentores sub hoc Magistro. Marginem purpureus limbus cingit. Madrucianus globum decussatum in rubro clypeo ostendit: Cum Comite Hispaniarum merebant. Septimani verò iuniores, vna cx XXXII. legionibus Comitatensibus, sub Magistro equitum in Galliis militabant. Septima gemina legio inter nouem Comitatenses Magistri militum per Orientem inuenitur.

17 ROMANENSES, peditum postremi, & ex vrbe contracti, idem ferè habent insigne, quod Britones seniores in Oriente, aut Tertia Flauia salutis sub hoc Magistro, coloribus tantum differunt. Hi enim in cœruleo clypeo circa orbem album, lato circulo purpureo cinctum, XV. purpureos cippos præferunt, quos purpureus limbus circumplectitur. Vrsini exemplar rubeum clypeum, & trabes geminatas hinc rubras inde cæruleas ostendit. Hæc legio sub Magistro equitum Gallias tuebatur: ex his enim legionibus illi IX. Magister peditum tradiderat, Comiti Illyrici: III Comiti Africæ I. In Italia quinque apud se retinebat, vt infra Notitia ostendit. Hæc sunt insignia militum sub Magistro peditum in præsenti Occidentis, à me pro virium tenuitate explicata. Nunc alterius Magistri equitum præsentalis copiæ sunt exponendæ.

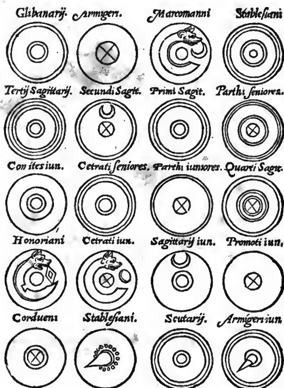
DE COMITE ET MAGISTRO equitum Præsentalis Occidentis, eiusque militibus, & eorum insignibus.

CAP. XXV.

COMMENTARIVM.

EQVITVM Magister vexillationibus XLI. imperabat, quarum magnam & ipse partem Comitibus limitaneis & Ducibus committebat: Ex nouem enim palatinis Vexillationibus, quas habebat, VI. Comiti Italiæ, III. Magistro equitum per Gallias assignabat. Ex Comitatensibus XXXI. VI. Comiti Italiæ, XIX. Africæ I. V. Britanniæ, III. Tingitanæ VIII. Magistro equitum, per Gallias, quæ excedunt numerum XXXII. sed aliquæ ex his dispertitæ variis Comitibus concessæ, eas plures esse videri faciunt: non enim semper integras vexillationes, sed sæpè cuneos, vel alas ipsis credebat. Præter hos alias alas, & cuneos equitum, cohortesque & auxilia peditum in limitibus Comites & Duces apud se tenebant, quæ sub Magistro non reperiuntur. Magister quoque per Gallias præter prædictos Brachatos iuniores & primos Gallicanos proprios milites habebat. Hic Magister XLI. Vexillationes regebat, quarum IX.

N O T I T I A.

Sub dispositione viri illustris Comitis & Magistri equitum præsentalis.

Vexillationes Palatinæ. I X.

OMITES Seniores.
Equites Promoti Sen.
Equites Brachati Seniores.
Equites Bataui Seniores.
Equites Cornuti Seniores.
Equites Cornuti Iuniores.
Comites Alani.
Equites Bataui Iuniores.
Equites Constantes Valentinianenses Seniores.

Vexillationes Comitatenses XXXII.

Equites Armigeri.
Equites Prima Gallica.
Equites octauo Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Passerentiaci.
Equites Mauri alites.
Taifali Iuniores.
Equites Honoriani Seniores.
Equites Mauri feroces.
Equites Constantiaci feroces.
Equites Scutarij.
Equites Stablesiani Africani.
Equites Marcomanni.
Equites Armigeri Seniores.
Equites Sagittarij Clybanarij
Equites Sagittarij Parthi Senior.
Equites primi Sagittarij.
Equites secundi Sagittarij.
Equites tertii Sagittarii.
Equites quarti Sagittarii.
Equites Sagittarii Parthi Iuniores.
Equites Cetrati Seniores,

Comites Iuniores.
Equites Promoti Iuniores.
Sagittarij Iuniores.
Equites Cetrari Iuniores.
Honoriani Iuniores.
Armigeri Iuniores.
Equites secundi Scutarij Iuniores.
Equites Stablesiani Italiciani.
Equites Sagittarij Cordueni.
Equites Sagittarij Seniores.
Cuneus equitum Promororum.
Officium supfascriptæ Magisteriæ potestatis.
Princeps.
Numerarius.
Primiscrinius.
Commentariensis.
Adiutor.
Regerendarius.
Exceptores, & reliqui apparitores.

VERVM PRIVS A NOBIS IN TABELLAM IIS relatis, quibus Magister Equitum Præsentalis in Occidente imperabat, ad singula mox pro more nostro explicanda accedemus.

Magister equitum Præsentalis, in Occidente regebat.

- *Vexillationes XLI.*
  - *Palatinas IX. quarum habebat.*
    - *Comes Italiæ VI.*
    - *Magister equitum in Galliis. — III.*
  - *Comitatenses XXXII. dispertitas Alia, præter has erant cum Comitibus, & Ducibus. Ex prædictis habet.*
    - *Comes Italiæ VI.*
    - *Magister equitum per Gallias VIII.*
    - *Comes Africæ XIX.*
    - *Comes Britanniarum. VI.*
    - *Comes Tingitanæ III.*
  - *Sub Duce Pannoniæ Ripariensis.*
- *Cuneum equitum promotorum.*

DE IX. VEXILLATIONIBVS *Palatinis Magistri equitum Præsentalis Occidentis. Cap. XXVI.*

COMITES Seniores, in parma cœrulea album orbem decussatum gerunt: vt Martenses sub Magistro peditum Occidentis. Rubeus limbus marginem Clypei, circumplectitur. Merebant, & sub Magistro militum secundo Præsentali in Oriente Hi cum duobus numeris sequentibus intra Italiam continebantur.

2 EQVITES Promoti Seniores, idem habent insigne quod Taurunenses sub Magistro peditum, nisi quod duæ partes orbis decussati à dextra, & sinistra sunt cœruleæ. Sub Magistro militum Præsentali primo in Oriente reperiuntur.

3 BRACHATI Seniores, in parma prassina albas præferunt columbos, cum pedamento eidem albo, instar caducei. Marginem ruber ambit limbus Ita recitat Pierius. *lib Hieroglyph* Brachiatos pro Brachatis appellans, à Brachæ enim Hispaniæ oppido deriuantur. Idem symbolum gestant Marcomanni, & Atecotti Iuniores sub Magistro peditum. Refert firmam duorum Principum in orbem Romanum syncera fide, ardentique amore coniunctionem, quod per album rubrumque colorem innuitur.

4 EQVITES Batauі Seniores, quorum nullum in impresso Codice insigne reperitur, obliuione, vt reor prætermissum. In manuscriptis symbolum habent ferè vt Tertiani, Mauritonantes, Mauri Cetrati sub Magistro peditum: nempe in rubra parma globum album, tribus circulis, albo, cæruleoque largioribus, & luteo arctiore cinctum, sunt duo Imperia in vnum coeuntia, quæ totum Rom. orbem seu tres eius partes complectuntur: eum Magistro equitum per Gallias merebant.

5 CORNVTI Seniores equites in albo Clypeo orbem argenteum, cæruleo & luteo circulis inclusum tenent fermè vt habent Celtæ Iuniores, & Sabini sub Magistro peditum. In manuscriptis hoc symbolum sequentibus vitio librariorum adscribitur. Italiam tuebantur.

6 EQVITES CORNVTI iuniores idem ferè insigne habent vt Forenses sub Magistro peditum. In alba parma argenteum orbem lato circulo cœruleo

leo circundatum. Magistrum equitum per Gallias sequebantur, apud quem per errorem legitur Seniores pro Iunioribus.

7 Comites alani, & sequentes Batavi cum suis insignibus in impresso per errorem infra inter sequentes Comitatenses sunt translati, quos manuscripti hic ponunt. Eadem horum erant symbola, quæ & sequentium Constantium, Valentinianensium: exceptis coloribus, scilicet columellæ rubræ præfixus globus cœruleus, quem limbus albus vestit. Marginem albus item circulus complectitur. Duplicis Imperij coniunctio insinuatur. Alani intra Italiam militabant. Batavi cum Magistro equitum per Gallias.

8 Batavi Iuniores, & hi ipsorumque insignia ut dixi, per errorem inter symbola Comitatensium equitum translata inveniuntur: in Palatinorum verò catalogo scripti leguntur. In manuscriptis autem hic suo loco cum symbolis, repræsentantur. Horum insigne est in cœrulea parma pila argentea, vel ut in Madruciano, antea, acutos mucrones emittens, ut apud Defensores, Propugnatores, & Lautiacenses sub Magistro peditum. Batavi Iuniores, sub secundo Magistro militum in præsenti in Oriente merebant. aut horum pars, vel eiusdem nominis alij.

9 Equites Constantes, Valentinianenses Seniores in rubra parma argenteum orbem columellæ præfixum præferebant. Hanc cum globo cœruleus limbus vestit. Id supra expositum fuit. Hi in Italia manebant. Hæ sunt ix. Vexillationes Palatinæ, quarum tres hic Magister alij Magistro equitum per Gallias tradebat, libi in Italia vi. retinens, ut infra Notitia explicat, sequuntur Comitatenses.

VEXILLATIONES COMITATENSES XXXII.
Cap. XXVII.

Armigeri equites in parma lutea octo rubeos cippos albo orbi inhærentes gestant, Simile Pänoniciani & Septimani habent sub præcedente Magistro peditum. Hi cum duobus numeris sequentibus erant cum Magistro equitum per Gallias.

1 Prima gallica in viridi Clypeo quadrangulum habet coloris lutei, aliud intra sed album continens, acutosque mucrones emittit, quemadmodum in Honorianis Senioribus sub Magistro peditum est visum. Purpureus limbus marginem complectitur. Duplicis Imperij firmum robur ostendit Cladem hostibus acutæ cuspides minatur.

3 Octavo Dalmatæ, equites octavo loco ex Dalmatia electi: vel potius in octaua eorum schola descripti, in tot enim diuidebantur, quemadmodum secundi Scutarij, iuniores equites apud Comitem Africæ, secundæ scholæ appellantur, præferunt in alba parma duplicem argenteum globum, quorum primum minorem sex virides munitiones circumstant: alter septem acutas cuspides emittit. Supra est quadrata tabella, quæ unam legem duplici orbi Romano dari insinuat: prominentes mucrones cædem hostibus nunciant. Tertio Dalmatæ, Quinto Dalmatæ, Sexto & Nono Dalmatæ equites in Oriente inueniuntur. In catalogo sequuntur equites Dalmatæ Passerentiaci, qui post tres sequentes in tabula insignium inferius ponuntur.

4 Mauri alites, à velocitate cognominati, in parma viridi duos dimidiatos angues albi coloris se inuicem inspectantes gerunt, quos margo rubet ambit. Umbilicus parmæ transuersis lineis est decussatus, cuius duæ oppositæ partes albæ aducrsæ sunt cœruleæ, ita Pierius *li. Hieroglyph.* 15 Sed meus codex in alba parma argenteum orbem non decussatum habet, quem duo Iuteri & dimidij angues capita sibi admouentes circumstant. Sunt duo Principes dimidiis Imperiis unum orbem Romanum tuentes, quem decussatum inter seque diuisum tenent. Ursini exemplar coloribus differt, & his Passerentiacos subiungit, qui secundum catalogi ordinem erant præmittendi. Madrucianus album orbem inter duas tabellas ponit leges ab vtroque Principe vni orbi dari significans.

Honorianos In Vexillatione Comitatensium catalogo impressus Codex per errorem M. utis Alitibus adiungit: Sed hic in insignibus repræsentandis recte prætermittit: & ideo nullum eorum hoc in loco symbolum apparet, nam infra repetuntur, quatuor sequentibus postpositi.

5 Taifali Iuniores in alba parma cœruleum anguem gestabant, terga læuam versus porrigentem, in dextram verò caput, & caudam abscissum incuruantem, qui gestus in Cortonacensibus diuersus erat. Umbilicus, siue orbis, circa quem anguis vertitur, est argenteus, rubro circumductus circulo. Inter caput & caudam colubri alius est orbiculus violaceus. Hæc Pierius *lib.* 15. Hos equites Taipialos appellans, credit tamen legendum Thessalos. Sed errat, ut supra in Magistro militum Præsentali Orientis ostendi. Insinuat Occidentis Imperatorem, etsi dimidius videtur, instar dimidij serpentis hic depicti, suum tamen orbem, qui Orientali coniunctus integer manet, tueri. Globus limbo cinctus unum Romani orbis Imperium esse indicat. Meus Codex variat coloribus, in quo albus circulus marginem circumplectitur. Hi Comiti Britanniæ erant adiuncti, ut infra videbitur. Sunt & in Oriente equites Taifali sub Magistro militum Præsentali.

Batavi Iuniores hic per errorem in exemplari impresso sunt inserti, qui supra inter Vexillationes Palatinas cum suo insigni erant collocandi.

6 Passerentiaci forte à passera Syriæ urbe dicti, aureum orbem in cœrulea parma quemadmodum Septimani sub præcedente Magistro peditum, & quidam alij gerebant. Purpureus limbus marginem cingit. Ursini Codex supra album globum, duplicem tabellam, leges orbi duorum Principum consensu datas insinuantem ostendit. Madrucianus, duos angues cœruleos ex albo pedamento prodeuntes habet, qui erecti ad osculum penè coëunt, orbemque album in medio decussatum tenent. Duo fiunt Romani Principes orbem inter se diuisum administrantes. In exemplari impresso alani per errorem his sunt adiuncti, qui inter Vexillationes Palatinas cum suo symbolo erant ponendi. Hi cum sequentibus Vexillationibus magistrum equitum per Gallias sequebantur.

7 Honoriani Seniores equites, album ferebant clypeum, in quo aureus vmbilicus à luteo circulo circumscribitur. Orbiculo nititur duo porci dimidiati prassini coloris, pedibus anterioribus illi

impositis, alter alterum spectantes, ita Pierius *lib.9. Hieroglyphic.* Sed in meo Codice in rubra parma; sine circulo solus aureus visitur orbis, quem non duo sues, sed dimidiati vrsi complecti videntur, facile error impressoris esse potuit. Hi vim bellicam duorum Principum referunt, qui ob diuisum Rom. orbis Imperium, dimidij ambo vrsi, illum totum vlnis amplectuntur. Prasinus color ipsorum vigorem: aureus, aureum sub ipsis seculum portendit. Hi etiam sub Magistro militum per Orientem militabant.

8 Mavrorvm Ferocium simile sequitur insigne, scilicet in alba parma duo rutili coloris dimidii equi sese quodammodo lacessantes, orbi viridi impositi, cuius luteus est vmbilicus, vti Pierius, *in 4 Hieroglyphic.* describit. Sed in meo Codice luteo vmbilico quem albus circulus includit, pedes anteriores equi imponunt. Hoc animal Imperii, victoriæque & pugnacitatis est symbolum: Sunt ergo ii duo Imperatores, qui orbem Romanum quisque suam partem dimidiam pugnando fœlici victoria conseruant, quod & viridis, luteusque color insinuant. Mauri verò equo præcipuè bellabantur, & ideo pro symbolo Mauritaniæ ponitur, vt vult Pierius. Impressum exemplar visos, non equos ostendit. Vbique globus circulo inclusus, vnum duorum Principum in orbem imperium denotat: id enim vnicus circulus globum amplexus significat. Madrucianus rubeum clypeum ostendit. Hi Italiam tuebantur, vt infra Notitia ostendit.

9 Constantiaci Feroces in parma alba, duplicem, & purpuream, id est, Christi sanguine tinctam crucem gerunt, vt prima Flauia Pacis, & Regii. In hac vterque Princeps spem se posuisse testatur. Duplex limbus, interior cœruleus, & alter albus marginem cingunt. Manuscripti velo tegere crucem videntur Barbaris ignoram, cuius vim experientur. Hi apud magistrum equitum, per Gallias militabant.

10 Scvtarii equites aureum orbem in vmbone rubræ parmæ tenent. Vnum orbis imperium Romanum esse significantes. Idem planè insigne est Superuenientorum sub Magistro peditum. Apud Comitem Africæ cum xi. sequentibus merebant.

11 Stablesiani Africani, idem symbolum habent quod Prima Flauia Metis sub Magistro peditum, nempe in rubra parma, orbem aureum, duob. luteis circulis cinctum, duo limbi, luteus interior, albusque parmæ marginem circundant. Orientis, Occidentisque vnum esse Romani orbis imperium significant, vt sæpè est dictum. Eqvites secundi & tertij Stablesiani reperiuntur in Oriente, sub Magistro militum per Orientem.

12 Marcomanni dimidium serpentem coloris lutei præferunt in alba parma. cuius aureus est vmbilicus. Inter segmentum serpentis, & caput, est lutea lunula dimidia: sic Pierius, *lib. 15.* Insigne Taifalorum huic simile pro luna globum habet. Hic etiam serpens duplicatus videtur, qui duos dimidios refert Principes orbem Romanum tuentes. Hæc enim omnia signa sunt duplicis dimidij imperij, quod à duobus velut dimidiis Principibus defenditur. Dimidia verò Luna aptius symbolum pingi non potuit, quæ in orbem completur: sic imperium Romanum, quod dimidium videtur plenum manet. Idem color luteus, in luna, & serpente vtrobique seculi fœlicitatem promittit.

13 Armigeri Seniores equites in cæruleo Clypeo duabus transuersis lineis decussatum orbem habent, quemadmodum Promoti, & Comites Seniores sub hoc Magistro, superior, inferiorque globi partes sunt albæ, reliquæ rubræ. Hi equites sūt in Oriente sub primo Magistro militum Præsentali.

14 Sagittarii Clybanatii idem ferebant insigne, quod Secunda Iulia Alpina sub præcedente Magistro peditum, scilicet in lutea parma orbem luteum albo circulo cinctum, Marginem clypei viridis limbus ambit. In Vrsini exemplari duo circuli globum cingunt, quod indicat duos vnum orbem Romanum tueri principatus.

15 Sagittarii Parthi Seniores equites, simili vtebantur symbolo, quo Tungritani, aut Diuitenses, sub præcedente Magistro peditum, scilicet in parma viridi, globum luteum obliquis lineis decussatum, & duobus vno lato rubroque, & alio arcto luteo circulis cinctum, quod & ipsum duplicis imperij, vt sæpè dictum est, vnionem insinuat. Circuli duo lutei marginem Clypei circundant: & ipsi duorum Principum coniunctionis indices. Hic militibus Commodum Imp. vsum Herodianus scribit *lib.1* Erant, inquit, cum eo assiduè Parthorum lectissimi Sagittarij, & Numidæ iaculatores, quos ille tamen omnes longè artificio superat.

16 Primi Sagittarii equites idem ferebant insigne quod Sagittarii Clybanatii, nisi quod horum parmæ marginem duplex ambit limbus luteus interior, & alius rubeus. In manuscriptis legitur. Primo Sagittarii, & in sequentibus, secundo, tertio, & quarto loco lecti. Sed puto primo Sagittarios dictos, non quod prius lecti fuerint, sed *quia in* quatuor scholas erant diuisi: nam & secundi Scutarii iuniores vna ex vexillationibus Comitatensibus apud Comitem Africæ secundæ scholæ appellantur. Hi etiam sub Magistro militum per Orientem merebant.

17 Secvndi Sagittarii equites, in albo Clypeo orbem decussatim diuisum ferunt, pars superior inferiorque globi alba, reliquæ sunt rubræ: supra orbem luna cœlum cornibus sursum versis spectat, simplici luteo limbo margo clypei circundatur. Id quoque vnum duorum Principum imperium indicat, etsi diuisum cernitur. Idem & dimidia luna portendit, quæ etsi tota non appareat, semper tamen solida integraque manet.

18 Tertii Sagittarii equites, eodem vtebantur insigni, quo primi Sagittarii, nisi quod horum parmam triplex circumplectitur circulus, duo lutei, & medius rubeus: In vmbone purpureus globus luteo circulo includitur. Vna ex vexillationibus Sagittariorum à Cereali Magistro militum Honorii, ad pedites translata fuit. Sinesius; *epistola* 132. Adsunt, inquit, mihi milites ordinis Balagritarum. Hi, priusquam Cerealis principatum obtineret, erant equites Sagittarii. Hoc autem Magistro constituto diuenditis equis facti sunt solum Sagittarii. Mihi sufficiunt etiam sine equis.

19 Qvarti Sagittarii equites, eodem & ipsi erant symbolo insigniti quo Parthi Seniores, hoc excepto, quod horum clypeum simplex ambit luteus limbus: illorum verò duplex quorum est, & alba parma: horum viridis. Manuscripti coloribus variant.

20 Sagittarii Parthi Iuniores equites, ferè idem ferebant insigne, quod Promoti, aut Comites

mites Seniores ſub hoc Magiſtro, niſi quòd horum rubea eſt parma: illorum cœrulea, quam luteus limbus cingit.

21 CERTATI Seniores equites, idem ferè gerebant inſigne, quod Briſigaui, Seniores ſub præcedente Magiſtro peditum, exceptis coloribus, quos hi in globo & circulis luteos habent. Madtucianus in parma lutea album vmbilicum nigra linea per medium diuiſum, & lato cœruleo circulo incluſum habet.

22 COMITES Iuniores ſimile Stableſianorum ſymbolo inſigne tenent: videlicet in alba parma argenteum globum, duobus luteo & albo latiore circulis circumſcriptum. Manuſcripti globum pluribus luneis diuiſum tenent, & coloribus variant. Vbi hi degerint, non apparet.

23 PROMOTI Iuniores equites, idem geſtabant inſigne, quod Parthi iuniores, niſi quod horum ſine limbo & cœruleus eſt Clypeus. Hi & tres ſequentes cum Comite Africæ merebant.

24 SAGITTARII Iuniores, argenteum globum albo circulo incluſum in parma rubea ferunt, ſupra quem dimidia Luna cornua ſurſum erigit: & id vtrumque imperium cõiunctum inſinuat, quod etſi dimidium videtur, inſtar lunæ in orbem impletur.

25 CERTATI Iuniores equites, in nigra parma luteum ferunt ſerpentem, cauda truncum, orbi cœruleo circumuolutum, qui ad angulos rectos eſt decuſſatus, tranſuerſis lineis: partes duæ aduerſis angulis oppoſitæ ſunt albæ. Alius orbiculus cærulæus, inter caput, & caudæ ſerpentis inciſionem collocatus eſt. Hæc Pierius, *lib. 15. Hieroglyph.* qui hos equites Curatios appellat. Sed mendoſum habuit Codicem, legendum eſt enim Certati Iuniores, ad differentiam Seniorum, de quibus paulò ante. Non multum ab hoc diſtans inſigne ferebant Taifali, ſub hoc Magiſtro. In meo Codice & manuſcriptis viridis eſt parma, & orbiculus geminatus, alius maior eſt decuſſatus, totuſque albus, id quoque ſignificat imperium Romanum, quod diuiſum, & dimidium videtur, vnum eſſe, & Principum vigilantia, cuius typus eſt ſerpens, tutum conſeruari. Geminatus orbiculus duplex eſt Orientis Occidentiſque principatus, qui in vnum magnum coit, per maiorem orbem ſignificatur.

26 HONORIANI Iuniores, mutilati ſerpentis lutei fruſtum eodem modo ferebant, totam ferè parmam circumplexi. Inter caput & ſegmentum ſtat quadra & ipſa lutea angulis in os & cæſuram verſis, in qua inſpicitur teſſela purpurei coloris. Intra anguem parma tota eſt rubra, extra tergum circulus albus ducitur, & vmbilicus ſeu orbis in vmbone poſitus, eſt argenteus, vt Pierius, *lib. 15. Hieroglyphic.* deſcribit. Meum exemplar habet parmam puniceam, & cœruleum vmbilicum, quem duo dimidij luteique ſerpentes amplectuntur, in medio vtero ſemicæſi, lutea tabella aliam puniceam inter capita & ſegmenta ſerpentum includit. Hi ſunt duo dimidiatorum principatuum Imperatores, qui vnum orbem Romanum magna vigilantia tuentur. In vtero ſemicæſi, in tergo tamen integri manent, ſic eorum imperium licet videatur cæſum, integrum relinquitur. Principum verò vigilantiæ typum eſſe ſerpentem ſupra dixi. In manuſcriptis orbis magnus patuum continet, Teſſela legem orbi datam ſignificat, quæ in tabula ſcribebatur. Duplex oſtenditur, quia à duobus Principibus, vna vtrique orbi Romano datur. Luteus verò tabellæ & ſerpentum color eandem in his imperij vim indicat.

27 ARMIGERI Iuniores gerebant in vmbone albæ parmæ luteum globum, luteo item circulo incluſum, qui longum, & acutum mucronem emittit, quod armatum eſſe ad feriendos hoſtes orbem Romanum minatur. Similis mucro viſitur in inſignibus magiſtri Officiorum Orientis in Fabricis. Manuſcripti Clypeum rubro depingunt. Hi erant cum Comite Africæ.

28 SECVNDI Scutarij Iuniores, idem planè ſymbolum habent, quod primi Sagittarij, exceptis coloribus. Album enim globum rubro circulo circumſcriptum, in lutea parma geſtant, & cœruleus interior, aliuſque rubens circulus marginem circumplectitur. Scutarii, auctore Vegetio, *lib. 2. c. 15.* ſunt qui plumbatis, vel gladiis, miſſilibusve armantur. Merebant ſub Comite Africæ, apud quem appellantur Scutati ſecundæ ſcholæ: erant enim in duas ſcholas diuiſi. In Oriente militant ſecundi Scutati ſub ſecundo Magiſtro militum præſentali. Hæc vna eſt ex VI. eius vexillationibus Comitatenſibus.

29 STABLESIANI Italiciani, equites, in vmbone rubri clypei geminatum orbem, imum rubeum, ſuperiorem cœruleum in acutam cuſpidem deſinentem præferunt. Idem portendit, quod inſigne Armigerorum iuniorum ſub hoc Magiſtro: orbem circumſtant XIIII. globuli, qui propugnacula referre poſſunt, quibus vndique Roma, imperium munitum eſſe indicatur. Forte plumbata ſeu martiobarbulos referunt, quibus hi equites hoſtes feriebãt, quemadmodum in Scythis ſub altero Magiſtro peditum præſentalli eſt dictum: & hi ſub Comite Africæ militabant, vt infra patebit.

30 SAGITTARII Corduení equites, vel potius Cordubeni, à Corduba Hiſpaniæ oppido, in alba parma globum duabus lineis decuſſatum, & luteo circulo clauſum geſtabant, vt Parthi Seniores, & Promoti ſub hoc Magiſtro, & alij, ſuperior inferiorque globi partes ſunt albæ, reliquæ rubræ. Cum Comite Tingitanæ merebant, vt & ſequentes.

31 EQVITES Sagittarij Seniores in vexillationum catalogo prædictis ſubnectuntur, quorum hic nullum apparet inſigne: Militabant, & ſub Magiſtro militum per Illyricum in Oriente.

32 CVNEVS equitum Promotorum vltimo loco & ipſe in eodem catalogo inter inſignia omiſſus recenſetur. Hæ ſunt vexillationes palatinæ IX. Comitatenſes XXVII. Ex quibus VIII. Magiſtro equitum per Gallias concedebantur. Comiti Africæ. XIX. Tingitanæ III. Comiti Britanniæ II. Ex his Stableſianorum dimidia magiſter ſibi retinebat, alia dimidia Comiti Africæ ſeruiebat. Omnia verò Occidentis militum inſignia ſunt CLXII. Orientis CIIII. ſimul iũcta ſunt CCLXVI. præter bina Comitis domeſticorum peditum, equitumque tam Orientis, quàm Occidentis, quæ efficiunt CCLXX. ſymbola. Hucuſque copiæ vtriuſque Magiſtri Præſentalis in Occidente ſunt expoſitæ: nunc prouinciæ, in quibus ſtatiua habebant, ſunt declarandæ.

NOTITIA.

Qui numeri ex prædictis, per infrascriptas prouincias habentur.

Intra Italiam.

IOVIANI Seniores.
Herculeani Seniores.
Diuitenses Sen.
Tungritani Seniores.
Pannoniacini Sen.
Mœsiaci Seniores.
Cornuti Sen.
Brachati Seniores.
Petulantes Seniores.
Celtæ Seniores.
Heruli Seniores.
Batauі Seniores.
Mattiaci Seniores.
Iouij Seniores.
Victores Seniores.
Cornuti Iuniores.
Leones Iuniores.
Exculcatores Seniores.
Grati.
Sabini.
Felices Iuniores.
Atecotti Honoriani Iu.
Brisigaui Iuniores.
Mauri Honoriani Iun.
Galli Victores.
Octauani.
Thebaei.
Mattiaci Iuniores.
Septimani Iuniores.
Regij.
Germaniciani.
Prima Iulia.
Tertia Iulia.
Placidi Valentinianici fœlices.
Gratianenses Iuniores.
Marcomanni.
Pontennenses.

Intra Illyricum cum viro spectabili Comite Illyrici.

Sagittarij Tungri.
Iouij Iuniores.
Sequani.
Retij.
Sagittarij Venatores.
Latini.
Valentinianenses fælices.
Honoriani Victores.
Seguntienses.
Tungri.
Mauri Honoriani seniores.
Mattiaci.
Honoriani Gallicani.
Tertiani.
Tertia Herculea.
Pacatianenses.
Mauri Cetrati.
Propugnatores iuniores.
Laucearij Lauriacenses.
Lancearij Comagenenses.
Secunda Iulia.
Valentinianenses.
Catarienses.

Intra Gallias cum viro illustri Magistro Equitum Galliarum.

Mattiaci iuniores.
Leones seniores.
Brachati iuniores.
Salij seniores.
Gratianenses.
Bructerij.
Ampsiuarij.
Valentinianenses.
Bataui.
Bataui iuniores.
Britones.
Atecotti Honotiani seniores.
Sagittarij Neruii Gallicani.
Iouii iuniores Gallicani.
Mattiaci iuniores Gallicani.
Atecotti iuniores Gallicani.
Ascarii Honoriani seniores.
Armigeri defensores seniores.
Lancearii Honoriani Gallicani.
Lanceari Sabarienses.
Menapii seniores:
Secundani.
Britones.
Vrsarienses.
Præsidienses.
Germaniacenses.
Cortoriacenses.
Honoriani fælices Gallicani.
Prima Flauia, Gallicani.
Marienses.
Abricanteni.
Defensores seniores.
Mauri Sisniaci.
Prima Flauia.
Superuentores iuniores.
Balistarii.
Defensores iuniores.
Garronenses.
Andereniciani.
Acincenses.
Cornacenses.
Septimani iuniores.

Cursa-

Curfarienfes iuniores.
Mufmagenfes.
Romanenfes.
Infidiatores.
Tricefimani.
Abulci.
Exploratores.
Officium viri illuftris Magiftri equitum per Gallias.
Princeps ex officiis Magiftrorum militum Præfentalium vno anno à parte peditum, alio à parte Equitum.
Commentarienfis.
Numerarij ex viris, & officiis fingulares.
Adiutor.
Regerendarius.
Exceptores, & reliqui apparitores.

Intra Hifpanias cum fpectabili Comite.

Afcatij feniores.
Afcarij iuniores.
Sagittarij Neruij.
Exculcatores iuniores.
Fælices feniores.
Inuicti feniores.
Victores iuniores.
Inuicti iuniores Britones.
Brifigaui feniores.
Salij iuniores Gallicani.
Forrenfes.
Propugnatores feniores.
Septimani feniores.
Velontes.
Vndecimani.

Intra Tingitanam cum viro fpectabili Comite.

Mauritonantes feniores.
Mauritonantes iuniores.
Conftantiniani.
Septimani iuniores.

Intra Africam cum viro fpectabili Comite Africæ.

Celtæ iuniores.
Armigeri Propugnatores feniores.
Armigeri Propugnatores iuniores.
Secundani Italiciani.
Cimbriani.
Primani.
Secundani.
Tertiani.
Conftantiniani.

Conftantiaci.
Tertia Auguftani.
Fortenfes.

Cum viro fpectabili Comite Britanniarum.

Victores iuniores Britanniciani.
Primani iuniores.
Secundani iuniores.

Item vexillationes intra Italiam.

Comites feniores.
Equites Promoti feniores.
Equites Brachati feniores.
Equites Cornuti feniores.
Comites Alani.
Equites Mauri Feroces.
Equites Conftantes Valentinianenfes iun.

Intra Gallias cum viro illuftri Comite & Magiftro Equitum Galliarum.

Equites Bataui feniores.
Equites Cornuti feniores.
Equites Bataui iuniores.
Equites Brachati iuniores.
Equites Honoriani fen.
Equites Honoriani iun.
Equites Armigeri feniores.
Equites octauo Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Pafferentiacenfes.
Equites Primi Gallicani.
Equites Mauri alites.
Equites Conftantiaci feroces.

Intra Africam cum viro fpectabili Comite Africæ.

Equites Stablefiani Italiciani.
Equites Scutatij feniores.
Equites Stablefiani feniores.
Equites Marcomanni.
Equites Armigeri feniores.
Equites Clibanatij.
Equites Parthi fagittarij feniores.
Equites Cettati feniores.
Equites primi fagittarij.
Equites fecundi fagittarij.
Equites tertij fagittarij.
Equites quarti fagitt.
Equites Parthi fagittarij iun.
Equites Promoti iun.
Equites fcutarij iuniores Comitatenfes.
Equites Honoriani iun.
Equites fcutarij iuniores fcholæ fecundæ.

Equites Armigeri iuniores.

Intra Britannias cum viro spectabili Comite Britanniarum.

Equites Catafractarij iuniores.
Equites scutarij Aureliaci.
Equites Honoriani sen.
Equites Stablesiani.
Equites Syri.
Equites Taifali.

Intra Tingitanam cum viro spectabili, Comite Tingitanæ.

Equites scutatij seniores Comitatenses.
Equites sagittarii seniores Comitatenses.
Equites Carduenì Comitatenses.

COMMENTARIVM.

NVMERATIS vtriusque Magistri militum Præsentalis copiis, quia per diuersas prouincias dispersæ erant, quæ ex his in quibuscumque regionibus essent, explicatur: ac primo de peditibus enunciatur, qui per septem prouincias dispositi reperiebantur. Italiam, Illyricum, Gallias, Hispanias, Tingitanam, & Africam, & Britannias, Equites per quinque, Italiam, Gallias, Africam: Britannias, & Tingitanam. In Hispaniis enim & Illyrico non reperiebantur. In his erant & Numeri, quos Magister per Gallias habebat, à nullo prædictorum Magistrorum acceptos, ideo de eo & ipsius copiis aliquid est dicendum.

DE MAGISTRO EQVITVM per Gallias.

CAP. XXVIII.

TERTIVS in Occidente Magister, fuit Equitum per Gallias, cuius nulla extant insignia, ob occupatam hoc tempore à Barbaris eam prouinciam. Tantum eius officium, & copiæ militum recensentur, quæ non solum ex Equitibus, sed & ex pluribus peditibus constabant, quorum paucos ipse ex se habebat, plurimos verò à Magistris peditum, Equitumque Præsentalibus accipiebat. Equitum tamen Magister dicebatur, fortè quòd in his præcipuum ipsius robur consisteret. In Hispaniis, vt dixi, aut Britanniis nullus Magister reperiebatur, sed duo in illis prouinciis, *l.4.C.T. de decur. & infra, in Notitia*, Magistrorum locum Comites implebant. Hic autem Magistris Præsentalibus paruisse videtur, quia non modo militum copias, sed & aliquot cohortales ab eorum officiis assumebat, quod illorum imperij in ipsum non leue erat argumentum, officium enim hoc modo habebat Princípem ex officiis Magistrorum militum Præsentalium vno anno à parte peditum, alio à parte Equitum. Commentariensem, duos Numerarios ex viris, & officiis singularis, inquit Notitia, legendum est singulis, vt in Codice Vrsini, id est vnum numerarium ex officio magistri peditum, alium ex officio equitum accipiebat: item Adiutorem, Regerendarium, Exceptores, & reliquos officiales, de quibus supra est dictum. Habet autem tam ex legionariis, quam auxiliariis numeros XLIX. quorum XI, à nemine accepit ab ipso Gallicarum magistro pendent, inter eos duas legiones fuisse puto, scilicet defensores iuniores, & Tricesimanos, cætera et ant auxilia. Alias copias à Magistro peditum habebat, nempe XXI. Legiones, vnam Palatinam, XI. Comitatenses, & IX. Pseudocomitatenses. *Legiones magistri peditum 21. Auxilia 18.* Reliqua erant auxilia. XVII. Numeri, quos suo iure Magister per Gallias habebat, erant sequentes.

1 BALISTARII, balistis vtentes, de quibus in Oriente est dictum.

2 DEFENSORES IVNIORES, hanc legionem fuisse puto, nam defensores Seniores vna sunt ex XXXIII. legionibus Palatinis, de eorum nomine tractatum fuit in Oriente, vbi hi reperiuntur sub primo Magistro Præsentali.

3 GARRONENSES, fortè legendum Garumnenses, à Garumna magno Galliæ fluuio, apud quem castrametabantur.

4 ANDERENICIANI, ab Andetedo Aquitaniæ oppido rectius vocarentur Anderediani.

5 ACINCENSES, ab Acinco, vnde sunt contracti, nomen habent. Acincum verò est ciuitas Valeriæ in Illyrico, vbi sub Magistro officiorum in Occidente fabricam fuisse Notitia scribit, quam Acincensem Scutariam vocat, ibidem legio secunda adiutrix excubabat.

6 CVRSARI SNSES IVNIORES, lego Vrsarienses ab Vrso Hispaniæ oppido. iuniores autem fuisse appellati ad differentiam aliorum Vrsariensium inter XXXII. legiones Comitatenses: si legamus, Cursarienses, à currendo denuabuntor, quod currendo fugientes hostes insequerentur. Constantinus Porphyrogenneta *de thematib. ad fin.* Cursores nominat.

7 NVSMAGENSES, Vrsini codex habet Rusmagentes, quos ex Barbaris populis fuisse arbitror.

8 INSIDIATORES, Hos Constantinus Porphyrogenneta *de themat. ad fin. ἐνεδρέυς* appellat, qui in locis absconditis insidias hostibus tendebant.

9 TRICESIMANI, à tricesima legione dicti.

10 ABVLCI. ex gentibus ignotis deriuati.

11 EXPLORATORES, qui res hostium explorabant & Duci exercitus renunciabant, inquit Constantinus Porphyrogenneta, *de thematib. ad fin.* quos etiam Sculcatores pro auscultatores vocant. Hi erant proprij Magistri equitum per Gallias numeri. Qui sequuntur, à Magistro peditum Præsentali accipiebantur, & erant,

Ex XXI. legionibus Palatinis, vna scilicet.

LANCSARII SABARIENSES.

Ex XXXII. Comitatensibus XI. legiones.

ARMIGERI DEFENSORES SENIORES LANCSARII HONORIANI GALLICANI. MENAPII SENIORES. SEPTIMANI IVNIORES. SECVNDANI. VRSARIENSES. PRÆSIDANTES, aut Præsidentes. GERMANICIACENS. CORTORIACENSES. HONORIANI FELICES GALLICANI.

Ex XVIII. Pseudo Comitatensibus, IX. Legiones sequentes.

PRIMA FLAVIA GALLICANA. MARTENSES. ABRINCATENI. DEFENSORES SENIORES. MAVROSII-

ROSISMIACI. PRIMA FLAVIA METIS. SVPERVENTORES IVNIORES. CORNIACENSES. ROMANENSES. quorum nomina supra sunt exposita. Legiones tempore Notitiæ in præfecturas diuidebantur, quæ ex mille aut quingentis capitibus constabant, inquit Constantinus Porphyrogenneta, *de themate Anatholico*. Vnde hæ XXI. legionum præfecturæ colligerent minimum decem millia & quingentos pedites.

Ex auxiliis verò LXV. ab eodem Magistro XVII. accipiebat, quæ sequuntur.

MATTIACI IVNIORES. LEONES SENIORES. BRACATI IVNIORAS, SALII SENIORES. GRATIANENSES. BRVCTERI. AMPSIVARII. VALENTINIANENSES. BATAVI. BATAVI IVNIORES. BRITONES. ATECOTTI. HONORIANI SENIORES. SAGITTARII NERVI GALLICANI. IOVII IVNIORES GALLICANI MATTIACI IVNIORES GALLICANI, ATECOTTI IVNIORES GALLICANI. ASCARII NONORIANI SENIORES. Statuendo ducentos pedites, pro auxilio, hi essent 3400. Alia huius Magistri auxilia XI. constituerent duo mille ducentos milites, qui simul omnes essent 16100, *Pedites*, sed plures fuisse existimo, quia plerumque legionis præfectura mille capiebat.

Vexillationes XII. habebat, duas à se, decem à Magistro equitum Præsentali, videlicet tres Palatinas, & septem Comitatenses. Ab ipso pendebát BRACATI IVNIORES, & PRIMI GALLICANI.

Ex IX. Palatinis vexillationibus accipiebat à Magistro equitum tres sequentes.

BATAVOS SENIORES. CORNVTOS SENIORES. BATAVOS IVNIORES.

Ex XXXIII. Comitatensibus VII. vexillationes habebat, scilicet.

HONORIANOS SENIORES. NONORIANOS IVNIORES. ARMIGEROS SENIORES. OCTAVO DALMATAS PASSERENTIACOS. MAVROSALITES. CONSTANTIACOS FEROCES. Constituendo autem vexillationem CC. equitum duo millia & quadringentos equites habuisset hoc tempore, quo in augusta Galliarum parte hic Magister claudebatur. Nunc ad alios Illustres, id est Palatinos est veniendum, inter quos primus est Præpositus sacri cubiculi, cuius ministrorum breuiarum præfixi.

ILLVSTRIS PRÆPOSITVS SACRI Cubiculi.

Præpositosacri cubiculi parebat.

- *Primicerius, cui parebant.* — *Decani.*
- *Comes Castrensis mensam & palatium curabat, sub quo.*
  - *Primicerius mensorum.*
  - *Primicerius cellariorum.*
  - *Primicerius Pædagogiorum.*
  - *Primicerius Lampadariorum quorum aliqui erant.*
    - *Forma prima.*
    - *Forma secunda.*
    - *Forma tertia.*
- *Decuriones III.* — *Silentiariorum XXX.*
- *Chartularij sacri cubiculi III. scribebant.*
- *Comes domorum.*

DE ILLVSTRI PRAEPOSITO Sacri Cubiculi.

CAP. XXIX.

TERTIAM Classem illustrium tenent Palatini, quorum præcipuus Præpositus sacri cubiculi censetur. Itaque primus inter eos illustres in indice Notitiæ recensetur: verum nulla amplius eius fit mentio, sed eodem modo se habebat, quo Præpositus sacri cubiculi Orientis. Cum enim Valentinianus cum Valente fratre exercituum copias diuisisset, Palatinos quoque cum eo est partitus, quorũ auctus est numerus Marcellinu a *lib.* 16. Militares, inquit, partiti sunt numeri, & cum ambo fratres Sirmium introiissent, diuisio palatio Valentinianus Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit. Palatium pro Palatinis accipit, vt & alibi. Itaque ipsorum duplicatæ dignitates, vt quæ erant apud Principem Occidentalem, eædem essent apud Orientalem, vnde duo facti sunt cubiculorum Præpositi: duo Magistri officiorum, totidem Comites Largitionum, & priuatarum, & sic de aliis. Præpositum cubiculi sequitur Magister officiorum, cuius ministrorum summariũ præmittam.

habent quattuor cœruleis peltis insignitam, quæ æqualiter inter se distantes, orbem rubro globo inclusum circumstant, is nigris lineis decussatus in quattuor partes diuiditur quarum duæ albæ & duæ rubeæ permanent. Parmæ marginem limbus cœruleus cingit. Ita Pierius *lib. Hieroglyph.* 40. Vnicum Roman. Imperium etsi diuisum, vndique à quattuor orbis partibus defendi, circum dispositæ peltæ indicent. Idem ferè insigne gestant Octauani sub hoc Magistro. Hi apud suum Magistrum manebant. Non sunt in Oriente.

9 MATTIARII iuniores, ita etiam eos Zosimus *lib.* 7. appellat à Mattio Germaniæ oppido dicti sub Magistro equitum Galliarum merebant. eiusmodi fere insigne habent, sicut Armigeri iuniores supra, & Pacatianenses sub hoc Magistro, nisi quod hi decussatum obliquis nigrisque lineis orbem tenent, vt Vesontes: Id vnum permanere Imperium, quanquam diuisum, indicat, vt sæpè dixi. Alii Mattiaci iuniores Gallicani nuncupati, sub eodem Magistro Galliarum militabant, alij sub Comite Illyrici: seniores Mattiaci sub Comite Italiæ: diuisæ enim erant hæ legiones.

10 MAVRI Cetrati, qui cetra vtuntur: hoc breue loreum scutum, quo Afri Hispanique pugnabant. Hirtius, *in* 1. *de bello Ciu.* Scutatæ, inquit, citerioris prouinciæ, & Cetratæ vlterioris Hispaniæ cohortes. Horum sæpius Liuius meminit. In alba cetra purpureum vmbilicum luteo circulo clausum gerebant. Marginem clypei, duplex latiorque ambit circulus, luteus interior, alter cœruleus. Manuscripti, coloribus variant, & tres in margine circulos ponunt. Idem insigne ferunt Brisigaui, Fortenses, Honoriani Gallicani, & alij sub hoc Magistro; Hoc quoque coniunctum, & perpetuum duorum Principum in Rom. orbem imperium denotat. Sub Comite Illyrici militabant. Non sunt in Oriente.

11 VNDECIMANI, in parma cœrulea album globum obliquis lineis decussatum præferebant, purpureus limbus marginem latè circumplectitur. Simile habent Britanniciani, Mauri seniores & iuniores: sub hoc Magistro peditum. Madrucianus his adscribit insigne Lanceariorum, de quo infra. Comiti Hispaniarum parebant. Vndecimani ab XI. legione sunt dicti, quæ ab Augusto in Mœsia locata, postmodum Claudiana, Pia, Fidelis, à Claudio, cognominata, quoniam Camillum Scribonianum noua molientem, cum septima legione deseruit: *Dion. lib.* 55. pro Othone contra Vitellium in Italiam venit, & ad sua hyberna rediit, donec in Hispaniam est traducta. Vna est ex VI. palatinis Magistri Præsentalis in Oriente.

12 SECVNDANI Italiciani, id est secundæ Italicæ legionis milites, luteam, & sanguine aspersam crucem gestabant, clypei extremitatem pertingentem, in cuius medio est orbis albus circulo rubro cinctus: Id crucem Christi sanguine tinctam, orbem Roman. qui vno imperio continetur, tueri significat. Marginem latus limbus purpureusque cingit. His Comes Africæ præerat. Non reperiuntur in Oriente.

13 GERMANICIANI iuniores, in albo clypeo argenteum globum circulo luteo inclusum ferunt: rubeus circulus marginem ambit. Manuscripti coloribus variant: Multis hoc insigne sub eodem Magistro est commune, vt Gallis Victoribus, Iouianis iunioribus, Honorianis Gallicanis, & aliis, Coloribus tantum differunt. Germaniciani seniores vna est ex octo Comitatensibus legionibus Illyrici in Oriente. Germanicenses vocantur sub Magistro equitum per Gallias: sub Comite verò Italiæ Germaniciani, forte à Germanicia Syriæ Ciuitate. Vel à Germanico, quo defuncto, equester ordo, inquit Tacitus libr. 2. Cuneum Germanici appellauit, qui iuniorum dicebatur, idem & ordini peditum euenire potuit.

14 TERTIANI, siue tertia Italica legio, in alba parma vmbilicum argenteum albo circulo, & alio latiore rubro inclusum gestant: Romanum orbem duplici Imperio contentum in vnum & magnum exire latus, vltimusque circulus insinuat. Clypei marginem purpureus circulus ambit. Manuscripti, orbem prasinum luteo limbo cinctum ostendunt. Hæc & sequens sub Comite Illyrici, & Africæ merebant. Tertia Augusta legio in Africa ab Augusto locata fuerat. Hi in Oriente non reperiuntur.

15 TERTIA HERCVLEA, à Maximiano instituta idem habebat symbolum, quod Germaniciani sub hoc Magistro, nisi quod huius lutea est parma, & purpureus circulus luteum orbem includit. In Vrsiniano, rubeus globus luteo circulo cinctus, vndique duplicibus stipitibus, id est duplicis Imperij viribus munitur. Madrucianus, album globum nigris lineis in cruce dispositis diuisum ostendit. Herculiani in Oriente sunt vna ex VI. legionibus Præsentalis.

16 LANCEARIIS Gallicanis Honorianis, in lutea parma orbem argenteum luteo limbo clausum octo albi stipites fulciunt: quemaduersus hostes munitum esse significant, prout in Lancearijs senioribus, iunioribusque Magistri militum Præsentalis Orientis cernuli, qui simili vtuntur insigni. Madruciano, stipites rubeos, & duplicatos habet. Hi in Galliis sub Magistro equitum morabantur. In Oriente non apparent, vbi alij Lancearij fuisse leguntur.

17 PROPVGNATORES iuniores, sub Comite Africæ merebant, in parmaque cœrulea argenteum globum octo acutis, purpureisque cuspidibus prominentibus munitum gerebant: Romanum Imperium aduersus hostes mucronibus iugulandos armatum esse portendit: purpurea verò imperium insinuat. Manuscripti, in globi colore variant. Funditores Orientis, & Martij in Illyrico simile scutum habebant. Non sunt in Oriente.

18 BRITANNICI siue LEGIO SECVNDA BRITANNICA, aut SECVNDANI, in luteo clypeo album orbem rubro circulo inclusum præferebant, octo rubris trabibus fulrum, in quorum summo singuli prominent orbiculi clauis confixi, quos rubeus circulus complectitur. Idem orbem Romanum vndique aduersus hostes munitum & firmatum esse portendit, quod orbiculi in summo clauis confixi rotunda propugnacula imitantes indicant. In Vrsiniano globum album limbo rubro cinctum, albi stipites circumfulciunt. In Galliis sub Magistro equitum degebant, sicut sequentes. Inueniuntur sub Comite Africæ. Non sunt in Oriente.

19 SEPTIMANI iuniores, eandem, quam Lancearij sub hoc Magistro parmam, ferebant: hoc

tantum

tantum differunt, quòd illa luteos octo cippos habet: hæc purpureos nouem, & album orbem lineis obliquis decussatum, duobusque circulis albis clausum: Quod Romanum orbem, etsi diuisum, à duobus coniunctis Principibus munitum esse denotat. Quatuor partes ex decussatione factæ, Orientem, Africam, Illyricum, & Occidentem, inter diuisos Imperatores insinuant. Magistrum equitum per Gallias sequuntur. In Oriente non sunt.

20 PRÆSICHANTIVM purpurea parma globum album habet XI. cæruleis cuspidibus armatum Marginem cæruleus ambit circulus: Hostibus Romanum orbem impetentibus cladem minatur: vt in Septimanis, & Propugnatoribus sub hoc Magistro est dictum. Horum nominis rationem non inuenio: sed Barbaros populus fuisse oportet. Ego eos esse puto, qui alibi à Notitia Præsidiarij vocantur, à Præsidio Thraciæ oppido, aut aliis, quæ Præsidia vocantur: & ita Vrsini codex appellat. Præsidienses sub Magistro equitum in Galliis appellantur. Præsidiarios Zosimus *lib.* 3. vocat, qui extremum exercitus agmen tuebantur: Persæ, inquit, cum agminis extremi Præsidiariis congressi, multos interfecerunt, & paulo infra. Turmæ Persarum extremi agminis Præsidio relictos adortæ.

21 VRSARIENSES ferè Præsichantium insigne tenent: sed horum luteus orbis duobus circulis, rubro & luteo includitur. Marginem alius luteus ambit. Hi, & sequentes, cum Magistro equitum in Galliis merebant: Sed neque ipsi, neque superiores in Oriente inueniuntur. Ab Vrso ciuitate Hispaniæ, Vrsanienses, sunt dicti.

22 CORTORIACENSES vel Cortonenses ex Cortonensibus Hetruriæ populis delecti, idem fere insigne habent, quod Menapij seniores. Hi enim in tubia parma Draconem album ferebant, cuius vmbilicus erat argenteus. In margine erant duo circuli interior prassinus, albus exterior. ita Pierius, *lib.* 15. *Hieroglyphic.* qui legit Cortonacenses, pro Cortoniacensibus, & rectius. Meum exemplar interiorem circulum album, exteriorem luteum habet. Draconi pars caudæ abscissa: dimidiata Imperia insinuat, quæ tamen vnum implent. Magistro equitum in Galliis merebant. In Oriente non reperiuntur.

23 GEMINIACENSES in rubra parma orbem aureum gerebant, cui infixa aurata columella, auream item tabellam in summo præfixam sustinet, eius longitudo triplo maior est, quam latitudo, & vtrinque in capitibus duobus clauis configitur: Hæc est lex communi consensu à duobus Principibus orbi data, qui per duos clauos eam configentes insinuarur, & hæc summum in orbem indicat imperium. Vel fortè duo orbiculi duo Romani Imperij orbes pari concordia coniuncti esse denotantur. Madrucianus hoc insigne sequentibus attribuit, in quo & tabula alba, cum globo, & columna, velut duos codices rubros includit. A Gemina legione deduci Geminiacenses videntur: sed fortè Germaniacenses à Germanicia oppido sunt nominandi, vt legitur sub Magistro equitum in Galliis vbi merebant. Alij volunt à Germaniaco in Belgis oppido denominatos fuisse, vt apud Itinerarium Antonini. In Oriente non repe-riuntur.

24 HONORIANI FOELICES Gallicani, in albo clypeo tres aureos orbes gerebāt, quorum medios, magnitudine cæteros superat, purpureus circulus marginem clypei circundat quod Imperij Romani vnionem significat: Duo minores orbes, duo Orientis, Occidentisque Imperia portendunt, quæ diuisa velut diminuta ostenduntur, sed coniuncta, in vnum magnum constantur, quod medius magnus globus insinuat. Manuscripti, medium orbem prassinum, reliquos albos demonstrant. Hi in Oriente non visuntur: Cum Magistro equitum in Galliis militabant.

25 TERTIA Iulia Alpina, argenteum orbem in cœrulea parma tenet, purpureo circulo marginem clausum, quemadmodum Atecotti seniores, oppugnatores, & alij. Sub Comite Italiæ circa Alpes excubabant, & ideo Alpina hæc legio est vocata. Iulia verò, ab Augusto eius auctore, qui plures Tertias legiones instituit, Augustam in Africa: aliam Ternam Cyrenaicam in Ægypto: aliam Gallicam dictam. Hæc legio in Italia retinebatur, quæ nec ipsa, neque sequentes in Oriente repe-riuntur.

26 PRIMA Flauia Pacis, in huius purpurea parma, crux cœrulea, purpureum orbem medio infixum tueri videtur. Duo circuli, rubeus, albusque marginem ambiunt: color crucis aereus crucem cœlestem Dominum & Deum sustinuisse insinuat. Orbis, ob sanguinem Christi pro eo effusum, purpureus depingitur. In Vrsini exemplari simile est insigne Regiorum, & armigerorum propugnatorum sub hoc Magistro peditum. Madrucianus orbe caret. Tacitus, *lib.* 20. Flauium Vespasianum secundam legionem, instituisse scribit, quæ Flauia creditur vocata: & Vegetius *lib.* 2. c. 7. Flauiales à Vespasiano legionib. additos memorat, Sed forte hæc, & sequentes à Flauio Constantino Flauiæ sunt dictæ. Hæc pacis est appellata, à Pace Iulia, oppido Hispaniæ, vnde est contracta. Sub Magistro equitum in Galliis degebat.

27 SECVNDA Flauia Virtutis, in viridi parma argenteum globum, circulis rubro & albo cinctum præfert, alij quatuor, duo lutei, & totidem rubri, parmæ marginem circumscribunt, qui coniunctum in quatuor orbis partibus vnum Roma. Principum Imperium significant. Medius vmbilicus duplici limbo circundatus, orbis Romani duplici Imperio tecti est typus. Simile symbolum est Sabinis & Celtis iunioribus sub hoc Magistro. A Virtute Hispaniæ oppido hæc legio nomen habet: quæ, & sequentes apud suum Magistrum peditum degebant. Est & Virtutis oppidum in Galliis.

28 TERTIA Flauia Salutis, à Salute Iulia, alio Hispaniæ oppido dicta, idem ferè gestabat insigne, quod Solenses Gallicani, & Gratianenses sub Magistro militum per Thracias Orientis, nempe in lutea parma XIII. cœruleos aggeres, argenteum orbem in vmbone circulo rubro inclusum fulcientes. Extrema clypei, alij duo, luteus rubeusque circundant.

29 FLAVIÆ Victrices Constantinæ, id est Constantinei: In parma rubea cœruleam crucem gestare videntur, quæ globum album limbo luteo circumscriptum in medio sustinet: Crux vtrinque luteis limbis ornatur, qui duorum Principum spem in cruce firam portenduot. Madrucianus, quatuor cippos orbem fulcientes habere vide-

tur. In Vrsini exemplari alba est crux, luteusque limbus marginem ambit, legendum est Constantiaca, vel Constantiani à Constantia instituti.

30 SECVNDA Flauia Constantiniani: idem insigne habent, quod Vndecimani, & Secunda Flauia Thebæorum in Oriente. Hæc est vna ex IX. Comitatensibus per Orientem.

31 TERTIO AVGVSTANI, in rubra parma album globum tenent. Marginem quattuor, vnus albus, duo lutei, rubeusque circuli cingunt: Coniunctum, vnumque in quattuor orbis partibus imperium significant. Manuscripti tribus tantum circulis marginem claudunt. Erant sub Comite Africæ Augustani. Tertio ad priorum differentiam dicti: Vel potius, quod tres essent eorum scholæ, quemadmodum equites secundi scutarij iuniores inter vexillationes XXXII. Comitatenses apud Comitem Africæ secundæ scholæ appellantur. In Manuscriptis legitur Tertio Augustani, in impresso exemplari, dictio, tertio, præcedentibus Constantinianis coniungitur, minus rectè, vt puto. Hæc vna est ex XXI. legionibus Comitatensibus per Thracias in Oriente, qui vocantur Augustenses. Nero ad V. millia equitum conscripsit, quos Augustanos vocauit, & eos se plausibus sequi voluit. Tacit. *lib.* 11. Tunc primum, inquit conscripti sunt equites Romani cognomento Augustanorum, ætate ac robore conspicui. Hi dies ac noctes plausibus personare formam principis vocemque Deum vocabulis appellantes quasi per virtutem clari honoratique agere. idem Tranquillus (cap. 16.) sequentibus currum, ait ouantium ritu plausoribus Augustanosque se milites triumphi eius clamantibus. Dion. αὐγουστείους vocat quos quinque millia fuisse scribit: interpres Augustales vertit. Hi pedites ab illis equitibus nomen accepisse videntur.

32 FORTENSES, in parma lutea argenteum orbem prassino circulo inclusum gestabant: Principum vnum in orbem Rom. imperium tenentium est typus Comiti Hispaniarum parebant. Alij Fortenses in Oriente sub Comite Africæ merebant. Ab oppido Sarmatiæ Fortia Mœnia dicto, Fortenses appellatos puto. In Oriente vna est ex VI. legionibus palatinis Magistri præsentalis. vetustus codex legit Fontenses. Hæc de legionibus Comitatensibus XXXII. quarum XI. hic magister, alij magistro equitum per Gallias concedebat, Comiti Hispaniarum quinque Comiti Illyrici quinque, Comiti Africæ VII. Tingitanæ II. In Italia sibi III. retinebat. Hic etiam duæ legiones vltra numerum XXXII. abundare videntur: quia propugnatores iuniores inter Comites Illyrici, & Africæ diuisi infra in Notitia reperiuntur: item Secundani partim apud Magistrum per Gallias, partim penes Comitem Africæ merebant. Nunc ad XVIII. Pseudo Comitatenses legiones est veniendum.

DE XVIII. LEGIONIBVS PSEVdo Comitatensibus Magistri peditum Occidentis.

CAP. XXIIII.

PRIMA Alpina seu Alpini, ab Alpibus Italiæ, quos tuebatur, dicta, sub Comite Italiæ merebat, apud quem Iulia vocatur, sed hic & ibi legendũ Iulia Alpina, quæ ab Augusto est instituta, vt & sequens. In parma viridi catum coloris puniceí diluti rectâ facie progrediente ostendunt. Marginem albus circulus ambibat. Sic Pierius. *lib.* 13. *Hieroglyph.* Id symbolum in Augusteis auxiliaribus sub hoc Magistro est expositum. Hæc legio, & sequentes in Oriente, nisi admodum paucæ non inueniuntur.

2 SECVNDA Iulia Alpina idem insigne habebat, quod Iouij iuniores, Germaniciani, Tertia Herculea & Fortenses sub hoc Magistro. scilicet in viridi parma orbem argenteum limbo puniceo cinctum, albus circulus extrema cingit. sub Comite Illyrici eius alpes tuebatur. Ab Augusto eius actore Iulia hæc legio est dicta. Erat & XII. Alpinorum cohors, cuius sub Seuerio Valerianus Centurio fuit. *l.* 1. C. *de vest. milit.*

3 LANCEARII Lauriacenses, vel Laurinenses à Lauriaco Illyrici oppido, vbi Fabricam fuisse Notitia infra memorat: aureum globum octo ferreis cuspidibus munitum in rubro clypeo gerunt, quemadmodum Propugnatores sub hoc Magistro. Marginem albus limbus circundat. Hi & sequentes à Comite Illyrici regebantur.

4 LANCEARII Comagenenses, à Syria Comagena nominati, crucem viridem in viridi clypeo ferunt, quem rubeus limbus circundat: In hoc venerabili signo salutem Rom. imperii sitam esse insinuat. Viridis color spei est index: Purpureum, imperij typum esse, sæpe diximus. Manuscripti, coloribus variant.

5 TAVRVNENSES, à Tauruno Pannoniæ inferioris oppido profecti, vulgo Belgradum nominant: In rubro clypeo orbem duabus lineis decussatum, quemadmodum Vndecimani, & Constantiani sub hoc Magistro gestabant: pars superior, inferiorque est alba, aliæ virides. Hi suum magistrum sequebantur, sicut & infrascripti.

6 ANTIAMENSES, ab Antio Thraciæ oppido postea Apollonia dicto, cognominari, in punicea parma argenteum globum albo cippo præfixum, & limbo item albo circumscriptum tenent. Quattuor circuli, luteus, & albus, & duo rubri exteriores extrema parmæ occupant; Vnum, & firmum Rom. imperij orbem esse insinuantes. Manuscripti, cippum cum exteriore limbo rubrum habent. Vbinam hi degerent, non apparet.

7 PONTINENSES, à Pontina palude Campaniæ dicti, in qua XIII. vrbes fuisse Plinius memorat, Idem insigne ferebant, nisi quòd duo tantum circuli, interior luteus, & albus exterior, prassini clypei marginem ambiunt, & cippum album tenent. A Comite Italiæ regebantur.

8 PRIMA FLAVIA Gallicana Constantia, à Constantio eius auctore, & à Galliis vbi degebat, denominata: Huic rutilus in cærulea parma equus, in medio viridis orbis consistebat, cui quadrupes toto inniti pectore videbatur, vt Pierius *lib.* 4. describit, Principem totum orbem victoria superasse indicat, siquidem equus victoriam denotat. Sed in meo codice, & Vrsiniano, videtur lepus currens, qui Vigilantiæ, & velocitatis est symbolum. Madrucianus aprum habere videtur. Sub Magistro equitum in Galliis degebat, sicut & sequentes.

9 MARTENSES, seu Marteni, erant populi iuxta Babyloniam, vnde hi sunt extracti. In parma cærulea orbem transuersis lineis decussatum fuerunt, quemadmodum Taurunenses sub hoc Magistro: Marginem

Marginem rubeus limb. ambit. Magistro equitum per Gallias parebant.

10 ABRINCATENI, Abringatui sunt Celtogalliæ gentes, vnde hi nomen traxerunt: Abriocates sub duce tractus Armoricani & Neruicani infra Notitia ponit inter copias, quæ recensentur intra Gallias pro Abrincatenis, Abrincateni ponuntur. In alba parma argenteum orbem circulo luteo inclusum gestabant, supra quem alius minor orbis purpureus pendet, parmæ extremum rubens limbus circuodat: Ob separationem dimidiatum videri, sed integrum permanere imperium portendit. Manuscripti coloribus variabant. Cum suo merebant Magistro.

11 DEFENSORES Seniores, in albo clypeo argenteum globum octo acutas cuspides emittentem, gestant Marginem clypei duplex albus ambit circulus. Simile habent sub hoc Magistro Lauriacenses. Merebant sub Magistro equitum in Gallijs.

12 MAVRI Osismiaci, apud Osismios Celtogalliæ Lugdunensis populos notabantur. in viridi parma duo præferebant gubernacula inuicem inuersa, luteum, & prasinum. Viridis item limbus marginem ambit. Vnum orbem à duobus Principibus vno consensu regi significant. Hi quoque & sequentes cum Magistro equitum 10 Gallijs militabant, apud quem legitur Sismiaci, pro Osismiaci.

63 PRIMA Flauia Metis, hoc est Belgiæ oppidum, vulgo Metz dictum, vbi hæc legio excubabat: In rubro clypeo argenteum orbem duobus circulis, albo, & luteo cinctum gestant, quod duplex in vnum orbem duorum Principum imperium insinuat: Id duo limbi, luteo interior, & viridis, marginem clypei ambientes, confirmant. Duo enim circuli, duorum Imperatorum coniunctionem denotant: In Madruciano, duo lutei circuli purpureum globum cingunt. Secunda Flauia Virtutis sub hoc Magistro simile habet symbolum.

14 SVPERVENTORES iuniores, de quibus supra Constantio Imperante, cum Præuentoribus erant instituti, Marcellinus, *lib.* 18. Vbi, inquit, Superuentores, atque præuentores, cum Aeliano iam Comite, qnos tyrones tum etiam nouellos erupisse retulimus. Erat tum annus salutis ferme CCCLXI. & XXI. imperij Constantij, cum hæc scripsit. Aureum orbem in medio rubræ parmæ gerunt, ferè vt Tertia Iulia Alpinæ, & aliæ. In Vrsini exemplari idem est insigne cum Taurunensibus sub eodem Magistro. Madrucianus, purpuream pilam in viridi clypeo ostendit. Cum Equitum Magistro in Gallijs degebant.

15 CONSTANTIACI, in rubra parma duplicem orbem luteum ostendunt, ex quo duo item lutea cornua à lateribus prodeuntia, & sursum flexa sibi occurrere videntur: Ii sunt duo eiusdem orbis Principes in vnum concordes. Comiti Africæ parebant. A Constantio, vel Constantia, quæ vrbs est Mesopotamię, apud Marcellinum, *lib.* 18. sunt appellati. Vel ab alijs Constantijs, quę erant in Palestina, *Euseb. in vita Constantini lib. 4 cap.* 36. 37. *Sozom. lib.* 2. *c.* 4. *lib.* 5. *c.* 3 *Nicet. lib.* 1. *c.* 4 *lib.* 8 *c.* 35. Armoricanis, & alibi. Duas Constantiacas in Gallias à Iuliano missas Marcellinus *lib.* 21. scribit.

16 CORNIACENSES, à Cornaco Pannoniæ infectioris oppido denominati, in rubro clypeo argenteum orbem albæ columellæ præfixum gestant, à cuius medio vtrinque album exit cornu, caprino simile, quod supra orbem inflectitur, capram autem iustitiæ symbolum esse Pierius tradit, Id eandem habet interpretationem Hæc legio fortè ab insigni cornuum nomen sumpsit. Apud Magistrum equitum Galliarum, cum quo erant, legitur Cornacenses.

17 SEPTIMANI, in vmbone albæ parmæ purpureum orbem habent, quemadmodum tertia Iulia Alpina, aut Superuentores sub hoc Magistro. Marginem purpureus limbus cingit. Madrucianus globum decussatum in rubro clypeo ostendit: Cum Comite Hispaniarum merebant. Septimani verò iuniores, vna ex XXXII. legionibus Comitatensibus, sub Magistro equitum in Gallijs militabant. Septima gemina legio inter nouem Comitatenses Magistri militum per Orientem numeratur.

17 ROMANENSES, peditum postremi, & ex vrbe contracti, idem ferè habent insigne, quod Britones seniores in Oriente, aut Tertia Flauia salutis sub hoc Magistro, coloribus tantum differunt. Hi enim in cœruleo clypeo circa orbem album, lato circulo purpureo cinctum, XV. purpureos cippos præferunt, quos purpureus limbus circumplectitur. Vrsini exemplar rubeum clypeum, & trabes geminatas hinc rubras inde cæruleas ostendit. Hæc legio sub Magistro equitum Gallias tuebatur: ex his enim legionibus illi IX. Magister peditum tradiderat, Comiti Illyrici III. Comiti Africæ I. In Italia quinque apud se retinebat, vt ista Notitia ostendit. Hæc sunt insignia militum sub Magistro peditum in præsenti Occidentis, à me pro virium tenuitate explicata. Nunc alterius Magistri equitum præsentalis copiæ sunt exponendæ.

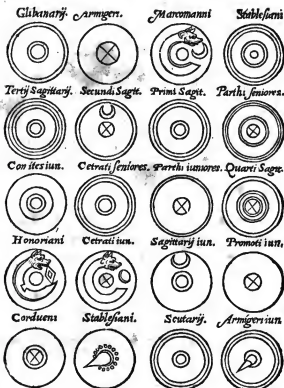

DE COMITE ET MAGISTRO equitum Præsentalis Occidentis, eiusque militibus, & eorum insignibus.

CAP. XXV.

COMMENTARIVM.

EQVITVM Magister vexillationibus XLI. imperabat, quarum magnam & ipse partem Comitibus limitaneis & Ducibus committebat. Ex nouem enim palatinis Vexillationibus, quas habebat, VI. Comiti Italiæ, III. Magistro equitum per Gallias assignabat. Ex Comitatensibus X X X I. VI. Comiti Italiæ, XIX. Africæ I. V. Britanniæ, III. Tingitanæ VIII. Magistro equitum per Gallias, quæ excedunt numerum XXXI. sed aliquæ ex his dispertitæ varijs Comitibus concessæ, eas plures esse videri faciunt: non enim semper integras vexillationes, sed sæpè cuneos, vel alas ipsis credebat. Præter hos alias alas, & cuneos equitum, cohortesque & auxilia peditum in limitibus Comites & Duces apud se tenebant, quæ sub Magistro non reperiuntur. Magister quoque per Gallias præter prædictos Brachatos iuniores & primos Gallicanos proprios milites habebat. Hic Magister XLI. Vexillationes regebat, quarum IX.

N O T I T I A.

Sub diſpoſitione viri illuſtris Comitis & Magiſtri equitum præſentalis.

Vexillationes Palatinæ. IX.

OMITES Seniores.
Equites Promoti Sen.
Equites Brachati Seniores.
Equites Bataui Seniores.
Equites Cornuti Seniores.
Equites Cornuti Iuniores.
Comites Alani.
Equites Bataui Iuniores.
Equites Conſtantes Valentinianenſes Seniores.

Vexillationes Comitatenſes XXXII.

Equites Armigeri.
Equites Prima Gallica.
Equites octauo Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Paſſerentiaci.
Equites Mauri alites.
Taifali Iuniores.
Equites Honoriani Seniores.
Equites Mauri feroces.
Equites Conſtantiaci feroces.
Equites Scutarij.
Equites Stableſiani Africani.
Equites Marcomanni.
Equites Armigeri Seniores.
Equites Sagittarij Clybanarij
Equites Sagittarij Parthi Senior.
Equites primi Sagittarij.
Equites ſecundi Sagittarij.
Equites tertii Sagittarii.
Equites quarti Sagittarii.'
Equites Sagittarii Parthi Iuniores.
Equites Cetrati Seniores.

Comites Iuniores.
Equites Promoti Iuniores.
Sagittarij Iuniores.
Equites Cetrari Iuniores.
Honoriani Iuniores.
Armigeri Iuniores.
Equites secundi Scutarij Iuniores.
Equites Stablesiani Italiciani.
Equites Sagittarij Cordueni.
Equites Sagittatij Seniores.
Cuneus equitum Promotorum.
Officium suprascriptæ Magisteriæ potestatis.
Princeps.
Numeratius.
Primiscrinius.
Commentariensis.
Adiutor.
Regerendarius.
Exceptores, & reliqui apparitores.

VERVM PRIVS A NOBIS IN TABELLAM IIS relatis, quibus Magister Equitum Præsentalis in Occidente imperabat, ad singula mox pro more nostro explicanda accedemus.

- *Magister equitum Præsentalis, in Occidente regebat.*
  - *Vexillationes XLI.*
    - *Palatinas IX. quarum habebat.*
      - *Comes Italiæ VI.*
      - *Magister equitum in Galliis.* — *III.*
    - *Comitatenses XXXII. dispertitas. Alia, preter has. erant cum Comitibus, & Ducibus. Ex prædictis habet.*
      - *Comes Italiæ VI.*
      - *Magister equitum per Gallias VIII.*
      - *Comes Africæ XIX.*
      - *Comes Britanniarum. VI.*
      - *Comes Tingitanæ III.*
  - *Cuneum equitum promotorum.*
    - *Sub Duce Pannoniæ Ripariensis.*

DE IX. VEXILLATIONIBVS Palatinis Magistri equitum Præsentalis Occidentis. Cap. XXVI.

OMITES Seniores, in parma cœrulea album orbem decussatum gerunt: vt Martenses sub Magistro peditum Occidentis. Rubeus limbus marginem Clypei, circumplectitur. Merebant, & sub Magistro militum secundo Præsentali in Oriente. Hi cum duobus numeris sequentibus intra Italiam continebantur.

2 EQVITES Promoti Seniores, idem habent insigne quod Taurunenses sub Magistro peditum, nisi quod duæ partes orbis decussati à dextra, & sinistra sunt cœruleæ. Sub Magistro militum Præsentali primo in Oriente reperiuntur.

3 BRACHATI Seniores, in parma prassina albas præferunt colubros, cum pedamento itidem albo, instar caducei. Marginem ruber ambit limbus. Ita recitat Pierius. lib Hieroglyph. Brachiatos pro Brachatis appellans, à Bracha enim Hispaniæ oppido deriuantur. Idem symbolum gestant Marcomanni, & Atecotti Iuniores sub Magistro peditum. Refert firmam duorum Principum in orbem Romanum syncera fide, ardentique amore coniunctionem, quod per album rubrumque colorem innuitur.

4 EQVITES Batauí Seniores, quorum nullum in impresso Codice insigne reperitur, obliuione, vt reor prætermissum. In manuscriptis symbolum habent fere vt Tertiani, Mauritonantes, Mauri Cetrati sub Magistro peditum: nempe in rubra parma globum album, tribus circulis, albo, cæruleoque largioribus, & luteo arctiore cinctum, sunt duo Imperia in vnum coeuntia, quæ totum Rom. orbem seu tres eius partes complectuntur: cum Magistro equitum per Gallias merebant.

5 CORNVTI Seniores equites in albo Clypeo orbem argenteum, cæruleo & luteo circulis inclusum tenent fermè vt habent Celtæ Iuniores, & Sabini sub Magistro peditum. In manuscriptis hoc symbolum sequentibus vitio librariorum adscribitur. Italiam tuebantur.

6 EQVITES CORNVTI iuniores idem ferè insigne habent vt Forenses sub Magistro peditum. In alba parma argenteum orbem lato circulo cœruleo

leo circumdatum. Magiſtrum equitum per Gallias ſequebantur, apud quem per errorem legitur Seniores pro Iunioribus.

7 COMITES ALANI, & ſequentes Bataui eum ſuis inſignibus in impreſſo per errorem infra inter ſequentes Comitatenſes ſunt tranſlati, quos manuſcripti hic ponunt. Eadem horum erant ſymbola, quæ & ſequentium Coóſtantium, Valentinianenſium: exceptis coloribus, ſcilicet columellæ rubræ præfixus globus cœruleus, quem limbus albus veſtit. Marginem albus item circulus complectitur. Duplicis Imperij coniunctio inſinuatur. Alani intra Italiam militabant, Bataui cum Magiſtro equitum, per Gallias.

8 BATAVI Iuniores, & hi ipſorumque inſignia vt dixi, per errorem inter ſymbola Comitatenſium equitum tranſlata inueniuntur: in Palatinorum verò catalogo ſcripti leguntur. In manuſcriptis autem hic ſuo loco cum ſymbolis, repræſentantur. Horum inſigne eſt in cœrulea parma pila argentea, vel vt in Madruciano, aurea, acutos mucrones emittens, vt apud Defenſores, Propugnatores, & Lauriacenſes ſub Magiſtro peditum. Bataui Iuniores, ſub ſecundo Magiſtro militum in præſenti in Oriente merebant, aut horum pars, vel eiuſdem nominis alij.

9 EQVITES Conſtantes, Valentinianenſes Seniores in rubra parma argenteum orbem columellæ præfixum præferebant. Hanc cum globo cœruleus limbus velit. Id ſupra expoſitum fuit. Hi in Italia manebant. Hæ ſunt IX. Vexillationes Palatinæ, quarum tres hic Magiſter alij Magiſtro equitum per Gallias tradebat, ſibi in Italia VI. retinens, vt infra Notitia explicat: ſequuntur Comitatenſes.

VEXILLATIONES COMITATENſes XXXII.

CAP. XXVII.

ARMIGERI equites in parma lutea octo rubeos cippos albo orbi inhærentes geſtant. Simile Pãnoniciani & Septimani habent ſub præcedente Magiſtro peditum. Hi cum duobus numeris ſequentibus erant cum Magiſtro equitum per Gallias.

2 PRIMA GALLICA in viridi Clypeo quadrangulum habet coloris lutei, aliud intra ſed album continens, acutoſque mucrones emittit, quemadmodum in Honorianis Senioribus ſub Magiſtro peditum eſt viſum. Purpureus limbus marginem complectitur. Duplicis Imperij firmum robur oſtendit. Cladem hoſtibus acutæ cuſpides minãtur.

3 OCTAVO Dalmatæ, equites octauo loco ex Dalmatia electi: vel potius in octaua eorum ſchola deſcripti, in tot enim diuidebantur, quemadmodum ſecundi Scutari, iuniores equites apud Comitem Africæ, ſecundæ ſcholæ appellantur, præferunt in alba parma duplicem argenteum globum, quorum primum minorem ſex virides munitiones circumſtant: alter ſeptem acutas cuſpides emittit. Supra eſt quadrata tabella, quæ vnam legem duplici orbi Romano dari inſinuat: prominentes mucrones cædem hoſtibus nunciant. Tertio Dalmatæ, Quinto Dalmatæ, Sexto & Nono Dalmatæ equites in Oriente inueniuntur. In catalogo ſequuntur equites Dalmatæ Paſſerentiaci, qui poſt tres ſequentes in tabula inſignium inferius ponuntur.

4 MAVRI ALITES, à velocitate cognominati, in parma viridi duos dimidios angues albi coloris ſe inuicem inſpectantes gerunt, quos margo ruber ambit. Vmbilicus parmæ tranſuerſis lineis eſt decuſſatus, cuius duæ oppoſitæ partes albæ aduerſæ ſunt cœruleæ, ita Pierius *li. Hieroglyph.* 15 Sed meus codex in alba parma argenteum orbem non decuſſatum habet, quem duo lutei & dimidij angues capita ſibi admouentes circumſtant. Sunt duo Principes dimidiis Imperiis vnum orbem Romanum tuentes, quem decuſſatum inter ſeque diuiſum tenent. Vrſini exemplar coloribus differt, & his Paſſerentiacos ſubiungit, qui ſecundum catalogi ordinem erant præmittendi. Madrucianus album orbem inter duas tabellas ponit leges ab vtroque Principe vni orbi dari ſignificans.

HONORIANOS In Vexillatione Comitatenſium catalogo impreſſus Codex per errorem Mauris Alitibus adiungit: Sed hic in inſignibus repræſentandis rectè prætermittit: & ideo nullum eorum hoc in loco ſymbolum apparet, nam infra repetuntur, quatuor ſequentibus poſtpoſiti.

5 TAIFALI Iuniores in alba parma cœruleum anguem geſtabant, terga læuam verſus porrigentem, in dextram verò caput, & caudam abſciſſam incuruantem, qui geſtus in Cortonacenſibus diuerſus erat. Vmbilicus, ſiue orbis, circa quem anguis vertitur, eſt argenteus, rubro circumductus circulo. Inter caput & caudam colubri alius eſt orbiculus violaceus. Hæc Pierius *lib.* 15. Hos equites Taipialos appellans, credit tamen legendum Theſſalos. Sed errat, vt ſupra in Magiſtro militum Præſentali Orientis oſtendi. Inſinuat Occidentis Imperatorem, etſi dimidius videtur, inſtar dimidij ſerpentis hic depicti, ſuum tamen orbem, qui Orientali coniunctus integer manet, tueri. Globus limbo cinctus vnum Romani orbis Imperium eſſe indicat. Meus Codex variat coloribus, in quo albus circulus marginem circumplectitur. Hi Comiti Britanniæ erant adiuncti, vt infra videbitur. Sunt & in Oriente equites Taifali ſub Magiſtro militum Præſentali.

BATAVI Iuniores hic per errorem in exemplari impreſſo ſunt inſerti, qui ſupra inter Vexillationes Palatinas cum ſuo inſigni erant collocandi.

6 PASSERENTIACI fortè à paſſera Syriæ vrbe dicti, aureum orbem in cœrulea parma quemadmodum Septimani ſub præcedente Magiſtro peditum, & quidam alij gerebant. Purpureus limbus marginem cingit. Vrſini Codex ſupra album globum, duplicem tabellam, leges orbi duorum Principum conſenſu datas inſinuantem oſtendit. Madrucianus, duos angues cœruleos ex albo pedamento prodeuntes habet, qui erecti ad oſculum penè coëunt, orbemque album in medio decuſſatum tenent. Duo ſunt Romani Principes orbem inter ſe diuiſum adminiſtrantes. In exemplari impreſſo ALANI per errorem his ſunt adiuncti, qui inter Vexillationes Palatinas cum ſuo ſymbolo erant ponendi. Hi cum ſequentibus vexillationibus magiſtrum equitum per Gallias ſequebantur.

7 HONORIANI Seniores equites, album ferebant clypeũ, in quo aureus vmbilicus à luteo circulo circumſcribitur. Orbiculo nitũtur duo porci dimidiati praſſini coloris, pedibus anterioribus illi

impositis, alter alterum spectantes, ita Pierius *lib.9. Hieroglyph.* Sed in meo Codice in rubra parma; sine circulo solus aureus visitur orbis, quem non duo sues, sed dimidiati visi complecti videntur, facile error impressoris esse potuit. Hi vim bellicam duorum Principum referunt, qui ob diuisum Rom. orbis Imperium, dimidij ambo visi, illum totum vnus amplectuntur. Prasinus color ipsorum vigorem: aureus, aureum sub ipsis seculum portendit. Hi etiam sub Magistro militum per Orientem militabant.

8 Mavrorvm Ferocium simile sequitur insigne, scilicet in alba parma duo rutili coloris dimidii equi sese quodammodo lacessantes, orbi viridi impositi, cuius luteus est vmbilicus, vti Pierius, *lib. 4 Hieroglyphic.* describit. Sed in meo Codice luteo vmbilico quem albus circulus includit, pedes anteriores equi imponunt. Hoc animal Imperii, victoriæque & pugnacitatis est symbolum: Sunt ergo ii duo Imperatores, qui orbem Romanum quisque suam partem dimidiam pugnando fœlici victoria conseruant, quod & viridis, luteusque color insinuant. Mauri verò equo præcipuè bellabantur, & ideo pro symbolo Mauritaniæ ponitur, vt vult Pierius. Impressum exemplar visos, non equos ostendit. Vbique globus circulo inclusus, vnum duorum Principum in orbem imperium denotat: id enim vnicus circulus globum amplexus significat. Madrucianus rubeum clypeum ostendit. Hi Italiam tuebantur, vt iosra Notitia ostendit.

9 Constantiaci Feroces in parma alba, duplicem, & purpuream, idest, Christi sanguine tinctam crucem gerunt, vt prima Flauia Pacis, & Regii. In hac vterque Princeps spem se posuisse testatur. Duplex limbus, interior cœruleus, & alter albus marginem cingunt. Manuscripti velo tegere crucem videntur Barbaris ignotam, cuius vim experientur. Hi apud magistrum equitum, per Gallias militabant.

10 Scvtarii equites aureum orbem in vmbone rubræ parmæ tenent. Vnum orbis imperium Romanum esse significantes. Idem planè insigne est Superventorum sub Magistro peditum. Apud Comitem Africæ cum xi. sequentibus merebant.

11 Stablesiani Africani, idem symbolum habent quod Prima Flauia Metis sub Magistro peditum, nempe in rubra parma, orbem aureum, duobus luteis circulis cinctum, duo limbi, luteus interior, albusque parmæ marginem circundant. Orientis, Occidentisque vnum esse Romani orbis imperium significant, vt sæpè est dictum. Eqvites secundi & tertij Stablesiani reperiuntur in Oriente, sub Magistro militum per Orientem.

12 Marcomanni dimidium serpentem coloris lutei præferunt in alba parma, cuius aureus est vmbilicus. Inter segmentum serpentis, & caput, est lutea lunula dimidia: sic Pierius, *lib. 15.* Insigne Taifalorum huic simile pro luna globum habet. Hic etiam serpens duplicatus videtur, qui duos dimidios refert Principes orbem Romanum tuentes. Hæc enim omnia signa sunt duplicis dimidij imperij, quod à duobus velut dimidiis Principibus defenditur. Dimidia verò Luna aptius symbolum pingi non potuit, quæ in orbem completur: sic imperium Romanum, quod dimidium videtur plenum manet. Idem color luteus, in luna, & serpente vtrobique seculi fœlicitatem promittit.

13 Armigeri Seniores equites in cæruleo Clypeo duabus transuersis lineis decussatum orbem habent, quemadmodum Promoti, & Comites Seniores sub hoc Magistro, superior, inferiorque globi partes sunt albæ, reliquæ rubræ. Hi equites sūt in Oriente sub primo Magistro militum Præsentali.

14 Sagittarii Clybanarii idem ferebant insigne, quod Secunda Iulia Alpina sub præcedente Magistro peditum, scilicet in lutea parma orbem luteum albo circulo cinctum, Marginem clypei viridis limbus ambit. In Vrsini exemplari duo circuli globum cingunt, quod indicat duos vnum orbem Romanum tueri principatus.

15 Sagittarii Parthi Seniores equites, simili vtebantur symbolo, quo Tungricani, aut Diuitenses, sub præcedente Magistro peditum, scilicet in parma viridi, globum luteum obliquis lineis decussatum, & duobus vno lato rubroque, & alio arcto luteo circulis cinctum, quod & ipsum duplicis imperij, vt sæpè dictum est, vnionem insinuat. Circuli duo lutei marginem Clypei circundant: & ipsi duorum Principum coniunctionis indices. Hi e militibus Commodum Imp. vsum Herodianus scribit *lib.1* Erant, inquit, cum eo assiduè Parthorum lectissimi Sagittarij, & Numidæ iaculatores, quos ille tamen omnes longè artificio superat.

16 Primi Sagittarii equites idem ferebant insigne quod Sagittarii Clybanarii, nisi quod horum parmæ marginem duplex limbus ambit luteus interior, & alius rubeus. In manuscriptis legitur, Primo Sagittarii, & in sequentibus, secundo, tertio, & quarto loco lecti. Sed puto primo Sagittarios dictos, non quod prius lecti fuerint, sed *quia in* quatuor scholas erant diuisi: nam & secundi Scutarii iuniores vna ex vexillationibus Comitatensibus apud Comitem Africæ secundæ scholæ appellantur. Hi etiam sub Magistro militum per Orientem merebant.

17 Secvndi Sagittarii equites, in albo Clypeo orbem decussatim diuisum ferunt, pars superior inferiorque globi alba, reliquæ sunt rubræ: supra orbem luna cœlum cornibus sursum versis spectat, simplici luteo limbo margo clypei circundatur. Id quoque vnum duorum Principum imperium indicat, etsi diuisum cernitur. Idem & dimidia luna portendit, quæ etsi tota non appareat, semper tamen solida integraque manet.

18 Tertii Sagittarii equites, eodem vtebantur insigni, quo primi Sagittarii, nisi quod horum parmam triplex circumplectitur circulus, duo lutei, & medius rubeus: In vmbone purpureus globus luteo circulo includitur. Vna ex vexillationibus Sagittariorum à Cereali Magistro militum Honorij ad pedites translata fuit. Sinesius *epistola 132.* Adsunt, inquit, mihi milites ordinis Balagritarum. Hi, priusquam Cerealis principatum obtineret, erant equites Sagittarii. Hoc autem Magistro constituto diuenditis equis facti sunt solum Sagittarii. Mihi sufficiunt etiam sine equis.

19 Qvarti Sagittarii equites, eodem & ipsi erant symbolo insigniti quo Parthi Seniores, hoc excepto, quod horum clypeum simplex ambit luteus limbus: illorum verò duplex quorum est, & alba parma: horum viridis. Manuscripti coloribus variant.

20 Sagittarii Parthi Iuniores equites, ferè idem ferebant insigne, quod Promoti, aut Comites

mites Seniores sub hoc Magistro, nisi quòd horum rubea est parma: illorum cœrulea, quam luteus limbus cingit.

21 CERTATI Seniores equites, idem ferè gerebant insigne, quod Brisigaui, Seniores sub præcedente Magistro peditum, exceptis coloribus, quos hi in globo & circulis luteos habent. Madtucianus in parma lutea album vmbilicum nigra linea per medium diuisum, & lato cœruleo circulo inclusum habet.

22 COMITES Iuniores simile Stablesianorum symbolo insigne tenent: videlicet in alba parma argenteum globum, duobus luteo & albo latiore circulis circumscriptum. Manuscripti globum pluribus lineis diuisum tenent, & coloribus variant. Vbi hi degerint, non apparet.

23 PROMOTI Iuniores equites, idem gestabant insigne, quod Parthi iuniores, nisi quod horum sine limbo & cœruleus est Clypeus. Hi & tres sequentes cum Comite Africæ merebant.

24 SAGITTARII Iuniores, argenteum globum albo circulo inclusum in parma rubea ferunt, supra quem dimidia Luna cornua sursum erigit: & id vtrumque imperium cōiunctum insinuat, quod etsi dimidium videtur, instar lunæ in orbem impletur.

25 CERTATI Iuniores equites, in nigra parma luteum ferunt serpentem, cauda truncum, orbi cœruleo circumuolutum, qui ad angulos rectos est decussatus, transuersis lineis: partes duæ aduersis angulis oppositæ sunt albæ. Alius orbiculus cæruleus, inter caput, & caudæ serpentis incisionem collocatus est. Hæc Pierius, *lib. 15. Hieroglyph.* qui hos equites Curatios appellat. Sed mendosum habuit Codicem, legendum est enim Certati Iuniores, ad differentiam Seniorum, de quibus paulò ante. Non multum ab hoc distans insigne ferebant Taifali, sub hoc Magistro. In meo Codice & manuscriptis viridis est parma, & orbiculus geminatus, alius maior est decussatus, totusque albus, id quoque significat imperium Romanum, quod diuisum, & dimidium videtur, vnum esse, & Principum vigilantia, cuius typus est serpens, tutum conseruari. Geminatus orbiculus duplex est Orientis Occidentisque principatus, qui in vnum magnum coit, per maiorem orbem significatur.

26 HONORIANI Iuniores, mutilati serpentis lutei frustum eodem modo ferebant, totam ferè parmam circumplexi. Inter caput & segmentum stat quadra & ipsa lutea angulis in os & cæsuram versis, in qua inspicitur tessela purpurei coloris. Intra anguem parma tota est rubra, extra tergum circulus albus ducitur, & vmbilicus seu orbis in vmbone positus, est argenteus, vt Pierius, *lib. 15. Hieroglyphic.* describit. Meum exemplar habet parmam puniceam, & cœruleum vmbilicum, quem duo dimidij luteique serpentes amplectuntur; in medio vtero semicæsi, lutea tabella aliam puniceam inter capita & segmenta serpentum includit. Hi sunt duo dimidiatorum principatuum Imperatores, qui vnum orbem Romanum magna vigilantia tuentur. In vtero semicæsi, in tergo tamen integri manent, sic eorum imperium licet videatur cæsum, integrum relinquitur. Principum verò vigilantiæ typum esse serpentem supra dixi. In manuscriptis orbis magnus paruum continet, Tessela legem orbi datam significat, quæ in tabula scribebatur. Duplex ostenditur, quia à duobus Principibus, vna vtrique orbi Romano datur. Luteus verò tabellæ & serpentum color eandem in his imperij vim indicat.

27 ARMIGERI Iuniores gerebant in vmbone albæ parmæ luteum globum, luteo item circulo inclusum, qui longum, & acutum mucronem emittit, quod armatum esse ad feriendos hostes orbem Romanum minatur. Similis mucro visitur in insignibus magistri Officiorum Orientis in Fabricis. Manuscripti Clypeum rubro depingunt. Hi erant cum Comite Africæ.

28 SECVNDI Scutatij Iuniores, idem planè symbolum habent, quod primi Sagittarij, exceptis coloribus. Album enim globum rubro circulo circumscriptum, in lutea parma gestant, & cœruleus interior, aliusque rubeus circulus marginem circumplectitur. Scutati, auctore Vegetio, *lib. 2. c. 15.* sunt qui plumbatis, vel gladijs, missilibusve armantur. Merebant sub Comite Africæ, apud quem appellantur Scutati secundæ scholæ: erant enim in duas scholas diuisi. In Oriente militant secundi Scutati sub secundo Magistro militum præsentali. Hæc vna est ex VI. eius vexillationibus Comitatensibus.

29 STABLESIANI Italiciani, equites, in vmbone rubri clypei geminatum orbem, imum rubeum, superiorem cœruleum in acutam cuspidem desinentem præferunt. Idem portendit, quod insigne Armigerorum iuniorum sub hoc Magistro: orbem circumstant XIIII. globuli, qui propugnacula referre possunt, quibus vndique Roma, imperium munitum esse indicatur. Forte plumbata seu martiobarbulos referunt, quibus hi equites hostes feriebāt, quemadmodum in Scythis sub altero Magistro peditum præsentalli est dictum: & hi sub Comite Africæ militabant, vt infra patebit.

30 SAGITTARII Cordueni equites, vel potius Cordubeni, à Corduba Hispaniæ oppido, in alba parma globum duabus lineis decussatum, & luteo circulo clausum gestabant, vt Parthi Seniores, & Promoti sub hoc Magistro, & alij, superior inferiorque globi partes sunt albæ, reliquæ rubræ. Cùm Comite Tingitanæ merebant, vt & sequentes.

31 EQVITES Sagittarij Seniores in vexillationum catalogo prædictis subnectuntur, quorum hic nullum apparet insigne: Militabant, & sub Magistro militum per Illyricum in Oriente.

32 CVNEVS equitum Promotorum vltimo loco & ipse in eodem catalogo inter insignia omissus recensetur. Hæ sunt vexillationes palatinæ IX. Comitatenses XXVII. Ex quibus VIII. Magistro equitum per Gallias concedebantur. Comiti Africæ. XIX. Tingitanæ III. Comiti Britanniæ II. Ex his Stablesianorum dimidia magister sibi retinebat, alia dimidia Comiti Africæ seruiebat. Omnia verò Occidentis militum insignia sunt CLXII. Orientis CIIII. simul iūcta sunt CCLXVI. præter bina Comitis domesticorum peditum, equitumque tam Orientis, quàm Occidentis, quæ efficiunt CCLXX. symbola. Hucusque copiæ vtriusque Magistri Præsentalis in Occidente sunt expositæ: nunc prouinciæ, in quibus statiua habebant, sunt declarandæ.

NOTITIA.

Qui numeri ex prædictis, per infrascriptas prouincias habentur.

Intra Italiam.

IOVIANI Seniores.
Herculeani Seniores.
Diuitenses Sen.
Tungritani Seniores.
Pannoniacini Sen.
Mœsiaci Seniores.
Cornuti Sen.
Brachati Seniores.
Perulantes Seniores.
Celtæ Seniores.
Heruli Seniores.
Butaui Seniores.
Mattiaci Seniores.
Iouij Seniores.
Victores Seniores.
Cornuti Iuniores.
Leones Iuniores.
Exculcatores Seniores.
Grati.
Sabini.
Felices Iuniores.
Atecotti Honoriani Iu.
Brisigaui Iuniores.
Mauri Honoriani Iun.
Galli Victores.
Octauani.
Thebaei.
Mattiaci Iuniores.
Septimani Iuniores.
Regij.
Germaniciani.
Prima Iulia.
Tertia Iulia.
Placidi Valentinianici fœlices.
Gratianenses Iuniores.
Marcomanni.
Pontennenses.

Intra Illyricum cum viro spectabili Comite Illyrici.

Sagittarij Tungri.
Iouij Iuniores.
Sequani.
Rerij.
Sagittarij Venatores.
Latini.
Valentinianenses fælices.
Honoriani Victores.
Seguntienses.
Tungri.
Mauri Honoriani seniores.
Mattiaci.
Honoriani Gallicani.
Tertiani.
Tertia Herculea.
Pacatianenses.
Mauri Cetrati.
Propugnatores iuniores.
Laucearij Lauriacenses.
Lancearij Comagenenses.
Secunda Iulia.
Valentinianenses.
Catarienses.

Intra Gallias cum viro illustri Magistro Equitum Galliarum.

Mattiaci iuniores.
Leones seniores.
Brachati iuniores.
Salij seniores.
Gratianenses.
Bructerij.
Ampsiuarij.
Valentinianenses.
Bataui.
Bataui iuniores.
Britones.
Atecotti Honoriani seniores.
Sagittarij Neruii Gallicani.
Iouii iuniores Gallicani.
Mattiaci iuniores Gallicani.
Atecotti iuniores Gallicani.
Ascarii Honoriani seniores.
Armigeri defensores seniores.
Lancearii Honoriani Gallicani.
Lanceari Sabarienses.
Menapii seniores.
Secundani.
Britones.
Vrsarienses.
Præsidienses.
Germaniacenses.
Cortoriacenses.
Honoriani fælices Gallicani.
Prima Flauia, Gallicani.
Marienses.
Abricanteni.
Defensores seniores.
Mauri Sismiaci.
Prima Flauia.
Superuentores iuniores.
Balistarii.
Defensores iuniores.
Garronenses.
Andereniciani.
Acincenses.
Cornacenses.
Septimani iuniores.

Cursa-

Cursatienses iuniores.
Musmagenses.
Romanenses.
Insidiatores.
Tricesimani.
Abulci.
Exploratores.
Officium viri illustris Magistri equitum per Gallias.
Princeps ex officiis Magistrorum militum Præsentalium vno anno à parte peditum, alio à parte Equitum.
Commentariensis.
Numerarij ex viris, & officiis singulares.
Adiutor.
Regerendarius.
Exceptores, & reliqui apparitores.

Intra Hispanias cum spectabili Comite.

Ascarij seniores.
Ascarij iuniores.
Sagittarij Neruij.
Exculcatores iuniores.
Fælices seniores.
Inuicti seniores.
Victores iuniores.
Inuicti iuniores Britones.
Brisigaui seniores.
Salij iuniores Gallicani.
Fortenses.
Propugnatores seniores.
Septimani seniores.
Velontes.
Vndecimani.

Intra Tingitanam cum viro spectabili Comite.

Mauritonantes seniores.
Mauritonantes iuniores.
Constantiniani.
Septimani iuniores.

Intra Africam cum viro spectabili Comite Africæ.

Celtæ iuniores.
Armigeri Propugnatores seniores.
Armigeri Propugnatores iuniores.
Secundani Italiciani.
Cimbriani.
Primani.
Secundani.
Tertiani.
Constantiniani.

Constantiaci.
Tertia Augustani.
Fortenses.

Cum viro spectabili Comite Britanniarum.

Victores iuniores Britanniciani.
Primani iuniores.
Secundani iuniores.

Item vexillationes intra Italiam.

Comites seniores.
Equites Promoti seniores.
Equites Brachati seniores.
Equites Cornuti seniores.
Comites Alani.
Equites Mauri Feroces.
Equites Constantes Valentinianenses iun.

Intra Gallias cum viro illustri Comite & Magistro Equitum Galliarum.

Equites Batauì seniores.
Equites Cornuti seniores.
Equites Batauì iuniores.
Equites Brachati iuniores.
Equites Honoriani sen.
Equites Honoriani iun.
Equites Armigeri seniores.
Equites octauo Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Passerentiacenses.
Equites Primi Gallicani.
Equites Mauri alites.
Equites Constantiaci feroces.

Intra Africam cum viro spectabili Comite Africæ.

Equites Stablesiani Italiciani.
Equites Scutarij seniores.
Equites Stablesiani seniores.
Equites Marcomanni.
Equites Armigeri seniores.
Equites Clibanarij.
Equites Parthi sagittarij seniores.
Equites Cetrati seniores.
Equites primi sagittarij.
Equites secundi sagittarij.
Equites tertij sagittarij.
Equites quarti sagitt.
Equites Parthi sagittarij iun.
Equites Promoti iun.
Equites scutarij iuniores Comitatenses.
Equites Honoriani iun.
Equites scutarij iuniores scholæ secundæ.

Equites Armigeri iuniores.

Intra Britannias cum viro spectabili Comite Britanniarum.

Equites Catafractarij iuniores.
Equites scutarij Aureliaci.
Equites Honoriani sen.
Equites Stablesiani.
Equites Syri.
Equites Taifali.

Intra Tingitanam cum viro spectabili, Comite Tingitanæ.

Equites scutarij seniores Comitatenses.
Equites sagittarii seniores Comitatenses.
Equites Carduenі Comitatenses.

COMMENTARIVM.

ENVMERATIS vtriusque Magistri militum Præsentalis copiis, quia per diuersas prouincias dispersæ erant, quæ ex his in quibuscumque regionibus essent, explicatur: ac primo de peditibus enunciatur, qui per septem prouincias dispositi reperiebantur. Italiam, Illyricum, Gallias, Hispanias, Tingitanam, & Africam, & Britannias, Equites per quinque, Italiam, Gallias, Africam: Britannias, & Tingitanam. In Hispaniis enim & Illyrico non reperiebantur. In his erant & Numeri, quos Magister per Gallias habebat, à nullo prædictorum Magistrorum acceptos, ideo de eo & ipsius copiis aliquid est dicendum.

DE MAGISTRO EQVITVM per Gallias.

CAP. XXVIII.

TERTIVS in Occidente Magister, fuit Equitum per Gallias, cuius nulla extant insignia, ob occupatam hoc tempore à Barbaris eam prouinciam. Tantum eius officium, & copiæ militum recensentur, quæ non solum ex Equitibus, sed & ex pluribus peditibus constabant, quorum paucos ipse ex se habebat, plurimos verò à Magistris peditum, Equitumque Præsentalibus accipiebat. Equitum tamen Magister dicebatur, fortè quòd in his præcipuum ipsius robur consisteret. In Hispaniis, vt dixi, aut Britanniis nullus Magister reperiebatur, sed duo in illis prouinciis, *l.4.C.T. de decur. & infra, in Notitia,* Magistrorum locum Comites implebant. Hic autem Magistris Præsentalibus paruisse videtur, quia non modo militum copias, sed & aliquot cohortales ab eorum officiis assumebat, quod illorum imperij in ipsum non leue erat argumentum, officium enim hoc modo habebat Principem ex officiis Magistrorum militum Præsentalium vnu anno à parte peditum, alio à parte Equitum. Commentariensem, duos Numerarios ex viris, & officiis singularis, inquit Notitia, legendum est singulis, vt in Codice Vrsini, id est vnum numerarium ex officio magistri peditum, alium ex officio equitum accipiebat: item Adiutorem, Regerendarium, Exceptores, & reliquos officiales, de quibus supra est dictum. Habet autem tum ex legionariis, quàm auxiliariis numeros XLIX. quorum XI, à nemine accepti ab ipso Gallicarum magistro pendent, inter eos duas legiones fuisse puto, scilicet defensores iuniores, & Tricesimanos, cætera erant auxilia. Alias copias à Magistro peditum babebat, nempe XXI. Legiones, vnam Palatinam, XI. Comitatenses, & IX. Pseudocomitatenses. *Legiones magistri peditum* at. *Auxilia* 18. Reliqua erant auxilia. XVII. Numeri, quos sub iure Magister per Gallias babebat, erant sequentes.

1 BALISTARII, balistis vtentes, de quibus in Oriente est dictum.

2 DEFENSORES IVNIORES, hanc legionem fuisse puto, nam defensores Seniores vna sunt ex XXXIII. legionibus Palatinis, de eorum nomine tractatum fuit in Oriente, vbi hi reperiuntur sub primo Magistro Præsentali.

3 GARRONENSES, fortè legendum Garumnenses, à Garumna magno Galliæ fluuio, apud quem castrametabantur.

4 ANDERENICIANI, ab Anderedo Aquitaniæ oppido rectius vocarentur Anderediani.

5 ACINCENSES, ab Acinco, vnde sunt contracti, nomen habent. Acincum verò est ciuitas Valeriæ in Illyrico, vbi sub Magistro officiorum in Occidente fabricam fuisse Notitia scribit, quam Acincensem Scutariam vocat, ibidem legio secunda adiutrix excubabat.

6 CVRSARIENSES IVNIORES, lego Vrsatienses ab Vrso Hispaniæ oppido, iuniores autem sunt appellati ad differentiam aliorum Vrsatiensium inter XXXII. legiones Comitatenses: si legamus, Cursarienses, à currendo deriuabuntur, quod currendo fugientes hostes insequerentur. Constantinus Porphyrogenneta *de thematib. ad fin.* Cursores nominat.

7 NVSMAGENSES, Vrsini codex habet Rusmagenses, quos ex Barbaris populis fuisse arbitror.

8 INSIDIATORES, Hos Constantinus Porphyrogenneta *de themat. ad fin.* Σκούλκους appellat, qui in locis absconditis insidias hostibus tendebant.

9 TRICESIMANI, à tricesima legione dicti.

10 ABVLCI, ex gentibus ignotis deriuati.

11 EXPLORATORES, qui res hostium explorabant & Duci exercitus renunciabant, inquit Constantinus Porphyrogenneta, *de thematib. ad fin.* quos etiam Sculcatores pro auscultatores vocant. Hi erant proprij Magistri equitum per Gallias numeri. Qui sequuntur, à Magistro peditum Præsentali accipiebantur, & erant,

Ex XII. legionibus Palatinis, vna scilicet.

LANCEARII SABARIENSES.

Ex XXXII. Comitatensibus XI. legiones.

ARMIGERI DEFENSORES SENIORES. LANCEARII HONORIANI GALLICANI. MENAPII SENIORES. SEPTIMANI IVNIORES. SECVNDANI. VRSARIENSES. PRÆSIDIANTES, aut Præsidentes. GERMANICIACENS. CORTORIACENSES. HONORIANI FELICES GALLICANI.

Ex XVIII. Pseudo Comitatensibus, IX. Legiones sequentes.

PRIMA FLAVIA GALLICANA. MARTENSES. ABRINCATENI. DEFENSORES SENIORES. MAVROSIS-

ROSISMIACI. PRIMA FLAVIA METIS. SVPERVENTORES IVNIORES. CORNIACENSES. ROMANENSES. quorum nomina supra sunt exposita. Legiones tempore Notitiæ in præfecturas diuidebantur, quæ ex mille aut quingentis capitibus constabant, inquit Constantinus Porphyrogenneta, *de themate Anatholico*. Vnde hæ xxi. legionum præfecturæ colligerent minimum decem millia & quingentos pedites.

Ex auxiliis verò LXV. ab eodem Magistro XVII. accipiebat, quæ sequuntur.

MATTIACI IVNIORES. LEONES SENIORES. BRACATI IVNIORES, SALII SENIORES. GRATIANENSES. BRVCTERI. AMPSIVARII. VALENTINIANENSES. BATAVI. BATAVI IVNIORES. BRITONES. ATECOTTI. HONORIANI SENIORES. SAGITTARII NERVI GALLICANI. IOVII IVNIORES GALLECANI MATTIACI IVNIORES GALLICANI, ATECOTTI IVNIORES GALLICANI. AECARII HONORIANI SENIORES. Statuendo ducentos pedites, pro auxilio, hi essent 3400. Alia huius Magistri auxilia XI. constituerent duo mille ducentos milites, qui simul omnes essent 16100, *Pedites*, sed plures fuisse existimo, quia plerumque legionis præfectura mille capiebat.

Vexillationes XII. habebat, duas à se, decem à Magistro equitum Præsentali, videlicet tres Palatinas, & septem Comitatenses. Ab ipso pendebāt BRACATI IVNIORES, & PRIMI GALLICANI.

Ex IX. Palatinis vexillationibus accipiebat à Magistro equitum tres sequentes.

BATAVOS SENIORES. CORNVTOS SENIORES. BATAVOS IVNIORES.

Ex XXXIII. Comitatensibus VII. vexillatiònes habebat, scilicet.

HONORIANOS SENIORES. HONORIANOS IVNIORES. ARMIGEROS SENIORES. OCTAVO DALMATAS PASSERENTIACOS. MAVROSALITES. CONSTANTIACOS FEROCES. Constituendo autem vexillationem CC. equitum duo millia & quadringentos equites habuisset hoc tempore, quo in angusta Galliarum parte hic Magister claudebatur. Nunc ad alios Illustres, id est Palatinos est veniendum, inter quos primus est Præpositus sacri cubiculi, cuius ministrorum breuiarium præfixi.

ILLVSTRIS PRÆPOSITVS SACRI Cubiculi.

Præposito sacri cubiculi parebat.

- *Primicerius, cui parebant.*
  - *Decani.*
- *Comes Castrensis mensam & palatium curabat, sub quo.*
  - *Primicerius mensorum.*
  - *Primicerius cellariorum.*
  - *Primicerius Pædagogiorum.*
  - *Primicerius Lampadariorum quorum aliqui erant.*
    - *Forma prima.*
    - *Forma secunda.*
    - *Forma tertia.*
- *Decuriones III.*
- *Chartularij sacri cubiculi III. scribebant.*
  - *Silentiariorum XXX.*
- *Comes domorum.*

DE ILLVSTRI PRAEPOSITO Sacri Cubiculi.

CAP. XXIX.

TERTIAM Classem illustrium tenent Palatini, quorum præcipuus Præpositus sacri cubiculi censetur. Itaque primus inter eos illustres in indice Notitiæ recensetur: verum nulla amplius eius fit mentio, sed eodem modo se habebat, quo Præpositus sacri cubiculi Orientis. Cum enim Valentinianus cum Valente fratre exercituum copias diuisisset, Palatinos quoque cum eo est partitus, quorū auctus est numerus Marcellinus *lib. 26*. Militares, inquit, partiti sunt numeri, & cum ambo fratres Sirmiam introiissent, diuisio palatio Valentinianus Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit. Palatium pro Palatinis accipit, vt & alibi. Itaque ipsorum duplicatæ dignitates, vt quæ erant apud Principem Occidentalem, eædem essent apud Orientalem, vnde duo facti sunt cubiculorum Præpositi: duo Magistri officiorum, totidem Comites Largitionum, & priuatarum, & sic de aliis. Præpositum cubiculi sequitur Magister officiorum, cuius ministrorum summariū præmittam.

Magister officiorum in Occidente praeest.

- *Scholis VI.*
  - *Scutariorum prima.*
  - *Scutariorum secunda.*
  - *Armaturarū seniorum.*
  - *Gentilium seniorum.*
  - *Scutariorum tertia.*
  - *Agentium in rebus, & deputatorum eius schola.*
- *Admissionalibus.*
- *Cancellariis.*
- *Fabricis XIX.*
  - *In Illyrico V.*
    - *Sirmiensis scutorum balistarum, & armorum.*
    - *Acinensis scutaria.*
    - *Cornutensis scutaria.*
    - *Lauriacensis scutaria.*
    - *Salonitana armorum.*
  - *In Italia VI*
    - *Concordiensis sagittaria.*
    - *Veronensis scutorum & armorum.*
    - *Mantuana loricaria.*
    - *Cremonensis scutaria.*
    - *Ticinensis arcuaria.*
    - *Lucensis spataria.*
  - *In Galliis VIII.*
    - *Argentoratensis armorum omnium.*
    - *Martiscomensis sagittaria.*
    - *Augustodunensis loricaria.*
    - *Suessionensis scutaria balistaria, & clibanaria.*
    - *Remensis spataria.*
    - *Triberorum scutaria.*
    - *Triberorum balistaria.*
    - *Ambianensis spataria & scutaria.*
- *Scriniis IIII.*
  - *Memoriae.*
  - *Dispositionum.*
  - *Epistolarum.*
  - *Libellorum.*

NOTITIA

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS MAGISTRI

Officiorum.

NOTITIA.

Sub dispositione viri illustris Magistri Officiorum.

SCHOLA Scutariorum prima.
Schola Scutariorum secunda.
Schola Armaturarum Seniorum.
Schola Gentilium Seniorum.
Schola Scutariorum tertia.
Schola Agentium in rebus, & deputati eiusdem scholæ.
Scrinium memoriæ.
Scrinium dispositionum.
Scrinium epistolarum.
Scrinium libellorum.
Admissiones.
Cancellarij.

fuisse nt, sed non discedo ab impresso exemplari. Erat & in eadem regione Acinensis scutaria id est scuta fabricabantur Acinci, quod est oppidum Illyrici, vbi etiam excubabat legio secunda adiutrix sub duce Valeriæ. Hinc veniunt Acincenses milites, qui in Gallüs sub Magistro equitum merebant.

Tertia erat fabrica Cornutensis scutaria: legitur oppidum Cornurum sub Duce Pannoniæ primæ, vnde milites cornuti.

Quarta Lauriacensis scutaria erat Lauriaci, vbi scuta fabricabantur, & inde veniunt milites Lauriacenses, vna ex XVIII. legionibus Pseudocomitatensibus. Ibidem Constantius aliquot condidit iura, *l. 1. C. de tabul. quæ est l. 1. C. T. eod.* est in Pannonia ad ostia Anasi, fluminis cuius & Itinerarium meminit.

Quinta Salonitana armorum. Ptolemæus Salonianam appellat inter flumen Briuum & montem Sardonium. Notitia infra in Comite Largitionum hanc ciuitatem Dalmatiæ fuisse significat, vbi Præpositum thesaurorum locat. Præpositus, inquit, thesaurorum Salonitarum Dalmatiæ. ibidem purpura tingebatur. Nam sub eodem Comite procurator Baphij Salonitani Dalmatiæ ponitur. In ea vrbe Iulianus Apostata quandoque iura condidit, *l. 2. C. de ponder. & aur. illat.* Hanc Iustiniani patriam fuisse multi autumant, *gl. in c. scripsit, in ver. prima, 7. q. 1.* de qua supra in P.P. Illyrici. Armorum autem nomine hic non gladij vt aliàs continentur, *l. armorum. de ver. sig.* sed cassides, cataphractæ pectus tegentes, ocreæ, manicæ ferreæ, & similia.

FABRICÆ IN ITALIA VI.
Cap. XXXII.

IN Italia verò hæ fabricæ exercebantur. Concordiensis Sagittaria. Concordia erat opulentum Venetiæ oppidum, vbi Valentinianus, *lib. 11. C. T. de fid. test. & inst.* & Theodosius *lib. 3. C. de apostat.* aliquod iura scripserunt. Id postea ab Attila Hunnorum Rege circa annum salutis 453, solo æquatum. De eo loquens Paulus Diaconus, *lib. 15.* Plura, prætetea, inquit, eiusdem regionis castella, immanis hostis vel captiuitatis ciuibus succensit, ac diruit Concordiam, Altinum, & Patauium vicinas Aquileiæ ciuitates, fulminis instar demolitionis solo æquanit: vnde patet hanc Notitiam, ante prædictum tempus scriptam fuisse.

Secunda Italiæ fabrica erat Veronensis scutorum & armorum. Verona opulentissima Cænomannorum ciuitas fuit, vbi scuta, & arma fabricabantur. Eam, & Ticinum, ab igne & ferro abstinens Attila diripuit, inquit Paulus Diaconus. Hic à Constantioo, & aliis Principibus plurima condita repetiuntur iura: *l. 1. C. si. regun. l. 2. C. communia de succes. l. 3. C. ad l. Iul. de vi pub. & alia, quam plura.* ibidem erat præsidium Sarmatarum gentilium, de quo infra post Duces. Hic arma à Scutis separantur, & sunt Cassides ac cataphractæ, vt supra.

Tertia fuit fabrica Mantuana Loricaria, insignis est Italiæ ciuitas, & nobilis natalibus Virgilij.

Quarta Cremonensis scutaria, cuius meminit, Ammianus, *lib. 15.* Ad Tribunum, inquit, miserat fabricæ Cremonensis nomine Syluani. Hic etiam stabat præsidium Sarmatarum gentilium.

Quinta Ticinensis arcuaria. Ticini quandoque Valentinianus iura condidit, *l. 11. C. T. de legat.*

Sexta Lucensis spataria vbi spatæ seu enses fabricabantur. Sunt omnes insignes Galliæ Cisalpinæ ciuitates, & notissimæ.

IN GALLIIS FABRICÆ VIII.
Cap. XXXIII.

IN Galliis quoque erat Argentoratensis armorum omnium, nunc Argentinam vocant. Vrbs est secundum Rhenum clarissima, in Germania prima. Hic armorum nomine non tantum Cassides cataphractasque contineri puto, sed & enses, hastasque & scuta, *l. armorum de ver. sig.* quia dicit omnium.

Secunda Matisconensis Sagittaria. Matiscona Cæsari Hæduorum ciuitas ad Ararim. Matisconense castrum vocatur in itinerario, vbi legio X. vulgo Mascon dicitur.

Tertia Augustodunensis Loricaria: Augustodunum est oppidum Hæduorum celeberrimum, olim Hædua dictum in Cemenis situm montibus in prouincia Lugdunensi, nunc Augustunum dictum. Marcellinus *lib. 16.* magni ambitus ciuitatem olim fuisse scribit, loquens enim de Constantio Imperatore, comperit, inquit, Augustoduni ciuitatis antiquæ muros spacio si quidem ambitus, sed carie vetustatis inualidos. Hæc ille. Residebat hac in vrbe etiam procurator Gynæciorum.

Quarta Suessionensis Scutaria, Balistaria & Clibanaria. Suessi sunt Heluetiorum populi, Cæsari: Augusta est Vessonum Ptolomæo, vbi legio XXV. apud Itinerarium, nunc Suilleni dicuntur.

Quinta Remensis Spataria. Remi vel Remenses sunt iuxta Sequanam fluuium in Belgica secunda. vbi Remus metropolis, an Itinerarium. Ibidem iura quædam à Valentiniano A. condita sunt, *l. 1. C. de can. frum. vrb. Ro. l. 1. C. T. de postlimi.* Degebat ibi Præpositus argentariorum, qui auro argentoque arma ornabat.

Sexta erat Triberorum scutaria. Vrbem Triueris Transalpinarum gentium maximam Zosimus *in 3.* appellat. Hic etiam degebant Præpositi Thesaurorum, & Brambaricanorum, seu argentariorum, & procuratores Gynæciorum, ac monetarum, quæ ibi cudebantur. Hic quoque multa condita sunt iura, *l. 5. C. de fid. & iur. hast. fisca. l. 1. C. de hu, qui ex pub. ration. mut. pet. accep. l. 9. C. de excus. mun. l. 9. C. de profess. & medic. l. 20. C. de admin. tut. l. vnic. C. quando ciuil. act. crimin. praeiud. l. 1. C. T. de priuil. cor. qui in sacr. palat. mili. l. 7. C. Th. de re milit. cum multis aliis legibus.*

Septima Triberorum Balistaria. Iraque duæ erant Triberis fabricæ, altera scutorum, altera balistarum.

Octaua Ambianensis spataria, & scutaria. Ambiani & ipsi sunt in Belgica Cæsari, & Ptolomæo. vbi legio XXIII. Itinerario, vulgo Amens dicitur. Inde Valentinianus ad Prætextarum P. V. scripsit, *li. 1. C. T. de inge. lib.* Hæ sunt Occidentis fabricæ, sub Magistri Officiorum cura.

DE QVÆSTORE.
Cap. XXXIIII.

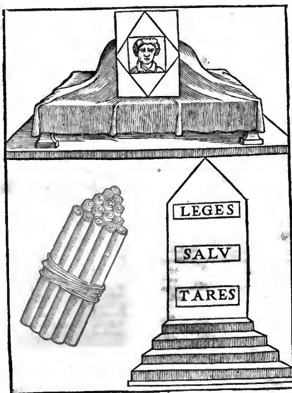
SEQVITVR Quæstor, qui & ipse eadem habet insignia, quæ in Oriente sunt expressa, exceptis quibusdam chartis conuolutis. quas hic addunt, manuscripti. Iisdem etiam vtitur adiutoribus, quibus Quæstor Orientis, de quibus cum ibi satis dictum sit, non repetentur.

NOTITIA

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS QVÆSTORIS.

NOTITIA,

Sub dispositione viri illustris Quæstoris.

Leges dictandæ, Preces:

Habet Subadiuuantes. Adiutores, memoriales. de scriniis diuersis.

Vetus codex pro, Subadiuuantes, legit, subaudientes.

LLVSTRIS Comitis sacrarum Largitionum, prius quam narrationem ineamus, explicare breui tabella placuit, quibus ille imperaret, singula deinde etiam de nostro more prosequemur.

Comes

- *Comes largitionum Occidentis imperabat.*
  - *Comitibus V I.*
    - *Comitis largitionum per Illyricum.*
    - *Comitis vestiarij*
    - *Comitis auri.*
    - *Comitis largitionū Italiciauarum.*
    - *Comitis titulorum largitionalium per Africam.*
    - *Comitis commerciorum per Illyricum.*
  - *Rationalibus X I.*
    - *Summarum Pannoniæ. secunda Dalmatiæ. & Sauiæ.*
    - *Summarum Pannoniæ primæ Valeriæ, & Norici.*
    - *Summarum Italiæ.*
    - *Summarū Vrbis Romæ.*
    - *Summarum trium prouinciarum, Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ.*
    - *Summarum Africæ.*
    - *Summarum Numidiæ.*
    - *Summarum Hispaniæ.*
    - *Summarū quinque prouinciarum.*
    - *Summarum Galliarum.*
    - *Summarū Britanniarū.*
  - *Præpositis Thesaurorum XII.*
    - *Thesaurorum Salonitarum Dalmatiæ*
    - *Thesa. Seisianorū Sauiæ.*
    - *Thesaur. Sabariensium. Pannoniæ primæ.*
    - *Thesaur. per Italiam Aquileiæ.*
    - *Thesa. Mediolanensium Liguriæ.*
    - *Thesa. Vrbis Romæ.*
    - *Thesau. Augustæ Vindelicensis Retiæ secundæ.*
    - *Thesau. per Gallias Lugdunenses.*
    - *Thesau. Arelatensium.*
    - *Thesa. Hommasensium.*
    - *Thesau. Triberiorum.*
    - *Thesaur. Augustensium in Britannis.*
  - *Præpositis brambaricariorum siue argentariorum.* III.
    - *Argentariorum Arelatensium.*
    - *Argentariorū Rhemēsiū.*
    - *Argentariorū Triberorū.*
  - *Præpositis Bastagarum. V.*
    - *Bastagæ primæ Orientalis, & quartæ.*
    - *Bastagæ tertiæ.*
    - *Bastagæ tertiæ Oriētalis.*
    - *Bastagæ quartæ Oriētalis*
    - *Bastagæ primæ Gallicanorum, & quartæ.*

- *Comes largitionum Occidentis imperabat etiā.*
  - *Procuratoribus monetarum. V I.*
    - *Monetæ Scisianæ.*
    - *Monetæ Aquileiēsis.*
    - *Monetæ vrbis Romæ.*
    - *Monetæ Lugd nēsis.*
    - *Monetæ Arelatensis.*
    - *Monetæ Triberorum.*
  - *Procuratoribus Gynecij X V.*
    - *Gynecij Bassianēsis Pānoniæ secundæ*
    - *Gynecij Sirmiēsis Pānoniæ secundæ.*
    - *Gynecij Iouensis Dalmatiæ à Spalato.*
    - *Gynecij Aquileiensis Venetiæ inferioris.*
    - *Gynecij Mediolanēsis, Liguriæ.*
    - *Gynecij vrbis Romæ.*
    - *Gynecij Canusini, & Venusini in Apuliæ.*
    - *Gynecij Carthaginēsis Africæ.*
    - *Gynecij Arelatēsis prouinciæ Viennensis.*
    - *Gynecij Lugdunensis.*
    - *Gynecij Rhemēsis Belgicæ secundæ*
    - *Gynecij Tornacensis Belgicæ secundæ.*
    - *Gynecij Triberorum Belgicæ primæ.*
    - *Gynecij Augustoduni.*
    - *Gynecij in Britannis Bentensis.*
  - *Procuratoribus Linificij.*
    - *Linificij Biennensis Galliarum.*
    - *Linificij Rauennatiū, Italiæ.*
  - *Procuratoribus Baphiorum.*
    - *Baphiæ Tarentini Calabriæ.*
    - *Baphij Salonitani Dalmatiæ.*
    - *Balphij Cissensis Venetiæ, & Histriæ.*
    - *Baphij Siracusani Siciliæ.*
    - *Baphiorum omnium per Africam.*
    - *Baphij Girbitani prouinciæ Tripolitanæ.*
    - *Baphij insularum Balearium in Hispania.*
    - *Baphij Telonensis Galliarum.*
    - *Baphij Narbonensis.*

NOTITIA

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS COMITIS

sacrarum largitionum.

NOTITIA,

Sub dispositione viri illustris Comitis Sacrarum largitionum.

COMES Largitionum per Illyricum.
Comes Vestiarij.
Comes Auri.
Comes Largitionum Italicianorum.
Comes Titulorum Largitionalium per Africam.

Rationales.

Rationales summarum Pannoniæ secundæ Dalmatiæ,& Sauiæ.
Rationalis summarum Pannoniæ primæ, Valeriç,Norici Mediterranei&Ripensis.
Rationalis summarum Italiæ.
Rationalis summarum vrbis Romæ.
Rationalis summarũ trium Prouinciarum, id est Siciliæ,Sardiniæ,& Corsicæ.
Rationalis summarum Africæ.
Rationalis summarum Numidiæ.

Ratio

Rationalis summarum Hispaniæ.
Rationalis summarum quinque prouinciarum.
Rationalis summarum Galliarum.
Rationalis summarum Britanniarum.
Præpositus Thesaurorum Salonitarum Dalmatiæ.
Præpositus Thesaurorum Siscianorum Sauiæ.
Præpositus Thesaurorum Sabariensium pannoniæ primæ.
Præpositus Thesaurorum per Italiam Aquileiæ.
Præpositus Thesaurorum Mediolanensium Liguriæ.
Præpositus Thesaurorum Vrbis Romæ.
Præpositus Thesaurorum Augustæ Vindelicensis, Reriæ secundæ.
Præpositus Thesaurorum per Gallias Lugdunenses.
Præpositus Thesaurorum Arelatensium.
Præpositus Thesaurorum Nemautensium.
Præpositus Thesaurorum Triberorum.
Præpositus Thesaurorum Augustensium in Britannia.

Procuratores Monetæ.

Procurator Monetæ Scissianæ.
Procurator Monetæ Aquileiensis.
Procurator Monetæ Vrbis Romæ.
Procurator Monetæ Lugdunensis.
Procurator Monetæ Arelatensis.
Procurator Monetæ Triberorum.

Procuratores Gynecciorum.

Procurator Gynecij Bassianensis Pannoniæ secundæ translati Balonis.
Procurator Gynecij Sirmiensis Pannoniæ secundæ.
Procurator Gynecij Iouiensis Dalmatiæ à Spalato.
Procurator Gynecij Aquileiensis Venetiæ inferioris.
Procurator Gynecij Mediolanensis Ligurię.
Procurator Gynecij Vrbis Romæ.
Procurator Gynecij Canusini & Venusini in Apuleia.
Procurator Gynecij Carthaginensis Africę.
Procurator Gynecii Arelatensis Prouinciæ Viennensis.
Procurator Gynecii Remensis Belgicæ secundæ.
Procurator Gynecii Tornacensis Belgicæ secundæ.
Procurator Gynecii Triberorum Belgicæ primæ.
Procurator Gynecii Augustoduni translati Metis.
Procurator Gynecii in Britannis Bienensis.

Procuratores Linificij.

Procuratores Linificij Biennensis Galliarũ.
Procurator Rauennatium Italiæ.

Procuratores Baphiorum.

Procurator Baphij Tarentini Calabriæ.
Procurator Baphij Salonitani Dalmatiæ.
Procurator Baphij Cissensis Venetiæ & Histriæ.
Procurator Baphij Siracusani Siciliæ.
Procurator Baphiorum omnium per Africam.
Procurator Baphij Girbirani Prouinciæ Tripolitanæ.
Procurator Baphij insularum Balearium in Hispania.
Procurator Baphij Telonensis Galliarum.
Procurator Baphij Narbonensis.

Præpositi Brambaricariorum siue Argentariorum.

Præpositus Brambaricariorum siue Argentariorum Arelatensium.
Præpositus Brambaricariorum siue Argentariorum Remensium.
Præpositus Brambaricatior. siue Argentariorum Triberorum.

Præpositi Bastagarum.

Præpositus Bastagæ primæ Orientalis & quartæ.
præpositus Bastagæ secundæ Orientalis & tertiæ.
præpositus Bastagæ tertiæ Orientalis.
præpositus Bastagæ quartæ Orienralis.
præpositus Bastagæ primæ Gallicanorum & quartæ.
Comes Commerciorum per Illyricum.
Officium autem viri illustris suprascripti Comitis sacrarum Largitionum habet.
Primicerium totius Officij.
primicerium Scriniorum Canonum.
primicerium Scriniorum Tabulariorum.
primicerium Scriniorum Aureæ Massæ.
primicerium Scriniorum Auri ad responsum.
primicerium Scrinij Vestiarij Sacri.
primicerium Scrinij ab Argento.
primicerium Scrinij à Miliarensibus.
primicerium Scrinij à pecuniis, & cæteros Scriniarios.
Secundicerium officij, qui primicerius est exceptorum.
Tertiocerium Officij, qui tractat Bastagas.

DE ILLVSTRI COMITE SACRArum Largitionum.

Cap. XXXV.

COMMENTARIVM.

Comes Largitionum Occidentis ferè eodem modo se habet, quo Orientis, exceptis ministris quibus hic quandoque pluribus vtitur, & hic in notitia latius clariusque distinguuntur, sigillatim enim inferiores Comites largitionum, Rationales, Procuratores diuersorum negociorum, Præpositosque recenset, quod in Oriente non est obseruatum.

Comites Largitionum inferiores in Oriente sex erant, quod & diœceses: hic verò quinque tantùm, ex quibus tres in totidem diœcesibus pluribus stipendia soluendo largitionum officium exercebant, videlicet in Illyrico, Italia, & Africa. In Gallijs, & Hispania nullus largitiones procurasse inuenitur, quod vt puto, hoc tempore hæ diœceses à Barbaris vexarentur aut detinerentur, quidam tamen in his Præfecti & Procuratores, qui antè ibi esse consueuerant, infra referuntur. Itaque duobus largitionum Comitibus, qui in Hispanijs, & Gallijs esse solebant, prætermissis, alios referemus. Primus per Illyricum largitiones tractabat, eiusque diœceseos tributa, ac vectigalia exigi, ac militibus: ibi ducentibus, magistratibus, aliisque stipendia persolui procurabat. Secundus Comes Largitionum erat in Italia. Sed inter hanc & præcedentem a Notitia duo Comites intercesserunt, scilicet vestiarij & aoti, ille vestes Principis, lintea, stragulas, maotilia, aulæa, & huiusmodi alia custodiebat. In Oriente pro hoc Magister lineæ vestis, & priuatæ ponitur, vnde vtriusque officio hic fungebatur. Ne verò vlla harum vestium subtrahi vel perire posset, in officio Comitis Largitionum sextimum sacri vestiarij erat, in quo numerus omnium vestium sub Primicerio erat descriptus, *l. 2. C. de milita. veste.*

Alter Comes auri dicebatur, forsan qui argentum auro permutaret, & in massam conflari curabat, vnde in officio largitionum erat scrinium, aureæ massæ, in quo huius negotij rationes scribebantur. Fortè intelligitur, qui auri fudinis, & metallis præerat, aut qui tractabat aurum ad responsum, cuius scrinij scribas Gratianus Perfectissimorum titulo honestat. *in l. scrinium, C. de palatin. sacr. largit.* Quia verò vestiarij Comiti hic coniungitur, forte is intelligitur, qui annulos aureos, coronas, torques, & alia principis ornamenta custodiebat. In Oriente hic non legitur. Sed forte eius officio Præfectus thesaurorum, aut Comes metallorum fungebatur in Occidente omissi, quorum vices hic auri Comes implere poterat.

Secundus Comes Largitionum Italicianarum, sed quartus in numero Comitum, largitionibus in Italia faciendis præerat, vbi stipendia militibus, aliisque persolui curabat.

Vltimus sequitur Comes titulorum largitionaliũ, per Africam, qui dona & salaria in ea prouincia faciendo tractabat. Hi omnes locum Comitis primi largitionum tenebant, eiusque mandata exequebantur.

Rationales quoque vndecim in diuersis prouincijs canones arcæ largitionum debitos, & tributa, vectigalia que exacta, & exigenda scribebant, eorumque rationes quisque in sua prouincia notabat, qui Rationales summarum, id est pecuniæ vocabantur. Id enim hic summa significat, vt sæpe in iure accipitur. *l. siue debemus, l. 79. ff. de ver. ob.* Quandoque Rationales, aut procuratores summæ rei appellantur, *l. 7. vbi cau. fiscal.* sic Iulianus Apostata verecundum Rationalem summarum nominat, *in l. 7. C. T. de iur. fisc.* idest, pecuniarum Principis, officium seu cohortales habebant, qui bona non soluentium tributa sub hasta vendebant. Constantinus Faustino Præsidi Beticæ, *in l. vlt. C. si propt. publ. pensi.* si quis, in quit fundum, aliamve rem ob cessationem tributorum, vel vestium, auri, argentique debitum, quæ annua exactione soluuntur, sub hasta distracta comparauerit, perpetuam emptionis obtineat firmitatem, nihil interest, vtrum officium summæ rei procuratoris, an rectoris prouinciæ, id quod debitum fuerit, proposuerit. Hæc ille. Hi etiam officiales Rationales vocantur, *l. Officiales rationales, C. de epis. & cler.* quod etiam de omnibus rationes tractantibus, potest intelligi. Iidem procuratores, appellabantur, Lampridius, *in Alexandro.* vbi aliquis, inquit, voluisset, procuratores, idest Rationales ordinare, nomina eorum proponebat, etsi quandoque pro diuersis ponuntur, prædicti verò Rationales erant sequentes, viri perfectissimi nuncupati, *l. 2. C. de bon. vacan.* ita enim Symmachus *lib. 1. epistola* ad Theodosium scribens Bassianum Rationalem appellat. Hoc nomine eos, & Imperator ita honestabat. *l. 1. C. de his, qui se defer.* Gravitas tva.

Rationalis summarum Pannoniæ secundæ, Dalmatiæ, & Saniæ.

Rationalis summarum Pannoniæ primæ, & Valeriæ, Norici mediterranei & Ripensis.

Rationalis summarum Italiæ, vrbis Romæ, cuius sub Constantio Rationalis Victor fuit, *in l. 14. C. T. de appell.* qui, vt alij Rationales de causis fiscalibus cognoscebat. *d. l. 14.*

Ratinnalis trium prouinciarum, id est, Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ, quarum Constantino imperante Eufraxius Rationalis fuit. *l. 2. C. de susce. & arca. l. 2. C. T. eo. l. 1. C. de pond. & auri illat.* Cui Gerulus successit, *l. hi. C. T. com. diuid.* mox Callepius. *l. 5. C. T. de petit. vltr. dat.* Ob vicinitatem his tribus insulis vnus sufficiebat Rationalis.

Rationalis summarum Africæ, quo officio sub Constantino Maximus fungebatur. *l. 1. C. T. de metal. & metalla.* Huius Rationalis meminit in Gordianis Capitolinus.

Rationalis summarum Numidiæ, cuius sub eodem Constantino Rationalis erat Iuuenalis. *l. 4. C. Theo. de bon. vacan.*

Rationalis summarum Hispaniæ, qui proprium officium, quemadmodum alij Rationales habebat. *l. 1. C. de bu. qui se defer.* Constantinus Rationali Hispaniarum, is, inquit, cuius tacitè fidei commissa est hæreditas, officio grauitatis tuæ nunciet.

Rationalis summarum quinque prouinciarum, videlicet Hispaniæ vlterioris, trans Iberum, scilicet Carthaginensis, Lusitaniæ, Galliciæ, Beticæ Transfretanæ seu Tingitanæ, vt diuidit Sext. Rufius.

Rationalis summarum Galliarum, & Rationalis Britanniarum, quæ regiones, etsi eo tempore magna ex parte à Barbaris occupatæ, suos tamen retinuere Rationales, qui vbi poterant, officium exercebant. In Oriente vnus nominatur Rationalis, & Comes summarum Ægypti. In alijs eius prouincijs Comites Largitionum per omnes diœceses eorum fungebantur officio. In Occidente vero per XI. regiones

*es erant dispositi, de quorum auctoritate, & Officio in Oriente est dictum.

DE PRÆPOSITIS THESAVtorum.

Cap. XXXVI.

EXACTA ex oppidorum vectigalibus pecunia in munitum prouinciæ locum deferebatur, inde ad Comitatum mittēda. *l.1.C.de can.larg.tit.* Locus ille Thesaurus vocabatur. eius custodes Thesaurenses, & qui præcipuam eorum curam habebant, Thesaurorum præpositi, qui XI. hic recitantur, quot erant Thesauri, seu loca, in quibus summa pecuniæ ex prouincia exactè conseruabatur. Nullus verò Africæ aut Hispaniarum Thesaurus nominatur, etsi supra earum Rationales sint descripti. Quod occupatis tum his prouinciis à Barbaris, sola prioris status vestigia permanebant. Præpositi igitur in prouinciis Thesaurorum erant sequentes.

1 PRÆPOSITVS Thesaurorum Salonitarum Dalmatiæ. Hic degebat Salonæ, quæ est vrbs ad mare Hadriaticum Ab Asinio Pollione, Imperante Augusto expugnata, vbi deposito Imperio Diocletianus in hortis à se constitis consenuit, Eusebius Victor & Eutropius tradunt. Hic erat etiam fabrica armorum, & purpuræ baphium, & aliquot iura ibi sunt condita. *l.2. C.de ponderat.& aur.illat.*

2 PRÆPOSITVS Thesaurorum Siscianorum Sauiæ, hic morabatur Sisciis Alij scribunt Sisciæ vbi etiam moneta cudebatur, & est prope Albanum montem, citra Sauum in regione Pannoniæ superioris, quam Notitia Sauiam vocat.

3 PRÆPOSITVS Thesaurorum Sabariensium Pannoniæ primæ, pro Sabaria alii scribunt Sauaria: est oppidum inter Danubium, & Sauarium flumen, vbi erat alius thesaurus Ibi Constantinus & Valentinianus aliquot iura scripserunt *l.6.C.The.de pet.& vltr. dat. l. 15.C.The.de suscep.& arcar.l.3.C Th.de auro coro.*

4 PRÆPOSITVS Thesaurorum per Italiam Aquileiæ. Hæc fuit prima vrbs post Romam in Italia, vbi Maximinus Cæsar est occisus: Eam Att la Anno salutis 453. euertit *Paulus Diac.Cassiodo.D Prosper.* Hic etiam plura iura condita fuere. *l.7.C.de anno. & tribut. l.25.C.de decurio.l.4.C.de malefic.l.7.& 9.C. de muilegul.l.pe.C.de dilat.l.11.C.qui dar.tut.poss.* Secunda Roma est appellata *Leandri Cosmographus.* Alii Romanam seu Romantianam *Martyrologium.22.Iuny.*vocant.

5 PRÆPOSITVS Thesaurorum Mediolanensium Liguriæ. Mediolanum inter vrbes Galliæ Cisalpinæ Insubrum opulentissimum, olim in Liguria fuit, nunc caput Longobardiæ, vbi plura iura fuere scripta. *l.a. C.de bon. vacan.l.3.C.de assessor.l 7.C.de defensorib. ciui.l. 1.C.de sport ul.l.5.C de iurisd.om.iud.l.9.C.de pig.act. l.1. C.de tuto.vel curat.illustr.person.l.2.C.quan. mul. tu.offi. fung.& alia multa.*

6 PRÆPOSITVS Thesaurorum vrbis Romæ.

7 PRÆPOSITVS Thesaurorum Augustæ Vindelicēsis Rhetiæ secundæ Augusta Vindelicorum vocatur propeLycum amnem in Vindelicia posita.

8 PRÆPOSITVS Thesaurorum Arelatensium, Arles nunc dicitur vrbs opulentissima in prouincia ad Ripam Rhodani sita. Hic cudebatur moneta, argentum atque inducebatur, & Procurator Gyneciorum degebat. Aliquot etiam iura ibi condita reperiuntur. *l. 5.& 6.C. The.de appellat.* eius & Iureconsulti meminerunt.

10 PRÆPOSITVS Thesaurorum Nemautensium Namaurium, nunc Nimes vocatur, est in Narbonensi inter Atarim *l.34. de vsur.leg.l.13. de institor.* & Monobium flumina. Nemausia à Valentiniano appellatur, *in l.vlt.C.Th.de pond.& aur.illat.* sed mendose, vt puto.

11 PRÆPOSITVS Thesaurorum Triberiorum, sunt in Gallia Belgica, vt in fabricis Galliarum est dictum. Hic etiam moneta cudebatur, fabrica exercebatur, argento arma ornabantur, & Gynæciorum procurator degebat, pluraque iura ibi condita fuere, *vt supra in fabricis Galliarum dixi.*

12 PRÆPOSITVS Thesaurorum Augustensium in Brittannia. Hi Præpositi cum ministris a Valentiniano A. appellantur Thesaurenses, *l.2.C.de Pal.sacrar. largit.* qui nauibus necessarias ad Largitiones species transuexisse creduntur, quia Thesaurensium classis à Leone appellatur. *in l.vl.§.atem scriny sacrarum epistolarum.C.de diuer.offic* Sed ego vereor, ne ibi Thesaurensium numerus ob multitudinem hominem classis vocetur, qui sine probatoria Principis, quæ ex scrinio epistolarum emanabat, creari non poterant. Nūc ad alios largitionum ministros, idest, Procuratores est transeundem.

DE PROCVRATORIBVS Monetæ.

Cap. XXXVII.

TRIGINTA duo procuratores eidem Comiti parebant, nempe VI. monetæ, XV. Gynæciorum, & IX. baphyorum, Monetam non ciuitates, non Præsides, Vicariiue, aut P.P. cudebant, sed hęc facultas à Principe Magistro largitionum demandabatur, vt qui Principis pecuniam tractabat, eam quoque percuti curaret. In Occidente VI. tantum in locis moneta signabatur, quibus totidem procuratores præerant, videlicet.

1 PROCVRATOR monetæ Sciscianæ. Sisciam vrbem Sauiæ in Pannonia secunda, seu inferiore Notitia in eius Duce collocat, vbi degebat Tribunus cohortis III. Alpinorum, & ibidem stationem classis Ægeritensium habebat.

2 PROCVRATOR monetæ Aquileiensis: Aquileiæ enim tantum moneta in Italia imprimebatur, & Romæ. Aquileia, inquit Herodianus, *in 8.* vrbs magna populo abundabat, ac velut Italiæ quoddam emporium ad mare sita, quasique terminus Illyriæ copiam rerum è continente per terram, fluuiosque conuectam nauigantibus suggerebat. Ex quo factum, vti semper ingentem ciuium numerum, etiam magna vis hospitum ac mercatorum eam vrbem frequentaret. Hæc ille. Ad ipsam Flumine aduerso onerariis nauibus, per Natisonem Fluuium plus stadiis LX. nauigabatur, vinum, oleum, mancipia, pelles, iumentaque eo ab Illyricis gentibus subuehebantur, inquit Strabo in quinto.

3 PROCVRATOR monetæ vrbis Romæ. In æde Iunonis monetæ, quæ est in tertia vrbis regione, pecuniam Romæ percussam fuisse auctor est Suidas, *in ver. μον.* cum Romani, inquit, pecunia indigerent in bello contra Pyrrhum & Tarentinos, Iunoni supplicatunt, quæ respondit non defuturam illis pecuniā,

si armis iustè vterentur, quod cum illis ex voto successisset: Iunonem monetam sunt venerati, & ob consilium in eius templo monetam cudi voluerunt. Hæc Suidas, Liuius *lib. 1.* & Cicero *in 1. diuin.* aliam Iunonis monetæ originem tradunt.

4 PROCVRATOR monetæ Lugdunensis.

5 PROCVRATOR monetæ Arelatensis, de qua vide supra. Imperante Iustiniano hic non vultus Principis, vt alibi, monetæ imprimebatur, sed ipsorum Arelatensium insigne. Procopius, *lib. 3. de bello Goth.* vt Gallias, inquit, Germani haberent, Iustinianus permisit: ex quo tempore Principes Germanorum Massiliam, & cætera circa id mare loca tenuerunt, vnde & Arelate resident. Aureum nummum natiuo è Galliarum metallo hi cudunt, non Romani Imperatoris, vt cæteri solent, imagine, sed sua impressa, qui erat genius forma hominis alati percussas. Hæc ille.

DE PROCVRATORIBVS CYNEGIORUM, aut Gynæciorum.

CAP. XXXVIII.

CYNEGIVM locum esse ait Suidas, in quo feræ conficiebantur, vt erat Amphitheatrum vel leporarium à κυνὸς quod canem significat. Hanc κυνηγίαν, Iustinianus appellat, *in Nouel. 105. §. 1. seu. Auth. de Consul. lib.* si ita legamus, venatio intelligeretur, qua feræ capiebantur ad Principis comitatum & mensam transmittendæ, & aliæ ad spectacula populo in Amphiteatro exhibendæ: Verum Cynegij lectionem nō probo: nam hnic studio non certi procuratores, sed Duces in limitibus vocabant, qui vrsos, leones, aliasque feras viuas ad Principem mittebant, nec vltra septem dies in ciuitatibus, per quas meabant, retineri poterant, ne ciues, qui illis cibaria ministrabant, nimis oneratentur, *in l. 2. C. Theo. de venat. ferat.* Deinde stultum, vt puto, fuisset, tot procuratores in prouinciis venandi causa aluisse, qui nec Comiti largitionum, sed potius castrensi obsequi debuissent. His accedit, quòd in Oriente nulli Cynegiorum procuratores leguntur. Quare scriptorum culpa impressum exemplar depravatum fuisse non dubito, & pro CYNEGIO, GYNECIVM reponendum, vt habent manuscripti, & Notitia Orientis. Postremò nulli in occidente Gyneciorum procuratores inuenirentur, qui texendis tot Principis, militumve vestis, nauium velis, stragulis, linteis, & aliis ad instruendas mansiones erant necessarij. Quot essent in Oriente, non exprimitur: sed in Occidente XV. diuersis in prouinciis Gynæcia procurabant; duo in Illyrico, quatuor in Italia, vnus in Africa, duo in Gallia, quinque in Belgis, & vnus in Britanniis, præter alios duos linificij procuratores. Erant autem sequentes.

1 PROCVRATOR Gynæcij Bassianensis Pannoniæ secundæ translati Salonis. Hæc textrina consueuerat esse Salonæ, quam diximus esse in Dalmatia, ad littus maris Hadriatici: Inde, vt credo, propter Barbarorum excursiones Brassianam est translata, quæ vrbs est in Pannonia inferiore, siue secunda, prope Sauum flumen ad radices montis Tarsij, vbi hic procurator telas texi curabat.

2 PROCVRATOR Gynæcij Sirmiensis Pannoniæ item secundæ. Sirmium Danubium versus propius Septentrionem non longe distat à Bassiana, de quo supra in Fabricis.

3 PROCVRATOR Gynæcij Iouensis Dalmatiæ à Spalato. Hic fuit palatium Diocletiani propè Salonam, inquit Volaterranus, & quoniam se Iouem, vel Iouiū appellabat, præter milites quos Iouianos dixit, etiam hanc regionem Spalato proximiorem à se Iouiam nominauit, vbi hoc tempore à Spalato propter vicinos hostes remotum Gynæcium exercebatur.

4 PROCVRATOR Gynæcii Aquileiensis Venetiæ inferioris: superior enim Venetia est vltra Tilauentum flumen, alii dicunt Natisonem.

5 PROCVRATOR Gynæcii Mediolanensis Liguriæ.

6 PROCVRATOR Gynæcii vrbis Romæ, vbi præcipuè rerum pretiosarum textrina erat.

7 PROCVRATOR Gynæcii Canusini, & Venusini in Apulia: Canusium est iuxta Aufidum amnē propè Cannas, vbi memorialem cladem ab Annibale Romani acceperunt, non longè abest à Venusia patria Horatii poetæ.

8 PROCVRATOR Gynæcii Carthaginensis Africæ. Hoc solum Gynæcium erat in Africa.

9 PROCVRATOR Gynæcii Arelatensis prouinciæ Viennensis. olim Vienna erat caput Allobrogum, vnde Viennensis ad Rhodanum vsque extendebatur, ac Arelate continebat. Hic erat etiam locus thesauri, & brambacariorum, vbi & iura Constantinus condidit, *l. 6. C. T. de appellat* & moneta cudebatur. Eiusque meminerunt Iureconsulti. *l. 13. de instr. l. 34. de vsuf. leg.*

10 PROCVRATOR Gynæcii. Lugdunensis. Hic etiam erat thesaurus Principis, & moneta percutiebatur.

11 PROCVRATOR Gynæcii Remensis Belgicæ secundæ. Remi non longè absunt Parisiis vltra Sequanam fluuium in Belgica secunda apud itinerarium, ibi quoque erat fabrica spataria, præpositus brambacariorum, ibidem Valentinianus quandoque iura scripsit. *l. 1. C. de can. frum. vrb. Rom. l. 1. C. de postli.*

12 PROCVRATOR Gynæcii Tornacensis Belgicæ secundæ, vulgo Tornacum itinerarium legit Turracum.

13 PROCVRATOR Gynæcii Tribetorum Belgicæ primæ. Triberi aliàs Treuirenses dicuntur: apud quos & Comes priuatarum suum Gynæcium priuatum habebat.

14 PROCVRATOR Gynæcii Augustodum translati. Augustodunum est in montibus Cemenorum in Burgundia, quo Metis translatum est Gynæcium: Metis autem non longe est à Tiberis.

15 PROCVRATOR Gynæcii in Britannis Dremtensis.

PRÆTER hos erant & Procuratores Linificii ad comparandum linum instituti duobus in locis in quibus magna colligebatur lini copia. Primùs erat Biennensis Galliarum: puto legendum Bienensis, prope montes Pyreneos in Galliis, vel Viennensis, quæ est metropolis Delphinatus in Allobrogibus inter Isaram & Rhodanum flumina: Galliis, inquit Plinius, loquens de lino, hoc reditu censentur: In Æmilia vero Italiæ Fauentinum linum laudat. Alius erat in Italia Procurator Linificii, Rauennatium enam nunc lini prouentu celebratorum, qui linum ad lintea, mantilia, indusia, aliasque vestes ad vsum Principis & aulæ excoli, conficique curabat. Rauennam vt

auctor est Zosimus, Imperij sedem Honorius trãstulit, vbi plura ipse iura, & alij sequẽtes Principes condiderunt. *l.10. C. de iure fisc. l.4. C. de bo. vacan. l.2. C. vt. intr. cert. temp. crim. act. l.5. C. de requir. reis, l.35. C. de adult. l. vlt. C. de his qui accu. poss. l.9. C. de reuoc. donat. l. fin. C. de postlim. reuers.* Rauenna, inquit, est metropolis Flaminiæ, prisca ciuitas, colonia Thessalorum Rhene dicta, quòd eam aquæ ab omni parte circum fluunt, non autem, velut Olympiodorus Thebanus ait, quòd Rhemus Romuli frater huius vrbis conditor fuerit. Hoc enim Quadrato relinquere debuerat, qui de hac vrbe in historia Marci Principis id commemorauit: Hæc Zosimus. Iornandes *de reb. Geticis.* eam ad ostia Eridani amœnissimum portum habuisse scribit, c e 2. naues tutissima statione continentem: is tum Iustiniano imperante, in spaciosissimos, & speciosissimos hortos conuersus erat: Vrbs ipsa Trigemina tribus etiam nominibus appellabatur, prima Rauenna, vltima Classis, media Cæsarea inter vrbem & mare plena mollitie, arenaque munita, & vectationibus apta. Hæc Iornandes.

DE PROCVRATORIBVS Baphiorum.

CAP. XXXIX.

NOVEM alii sub eodem Comite Largitionum Occidentis erant Procuratores Baphiorum, in quibus totidem in locis purpura ad vsum Principis, lana, & sericum tingebantur, *l.1. C. quæ res ven. poss. l.3. & seq. C. de vestib. holob.* quod à priuatis fieri primus Nero prohibuit, vt auctor est Tranquillus, *cap.22.* post quem alij Principes id capitali pœna imposita districtis vetarunt. Gratianus *in l.1. C. quæ res ven. non poss.* ad Faustum Comitem largitionum, fucandæ, inquit, aut distrahendæ purpuræ vel in serico, vel in lana facultatem nullam habere possit priuatus: sin autem aliquis supradicti muricis vellus vendiderit, fortunarum & capitis sciat se subiturum discrimẽ: Cum ergo vsus purpuræ ad solum Principem spectaret, pluribus in locis coquebatur, & eius vestes tingebantur. Baphiorum autem erant hi procuratores.

PROCVRATOR Baphii Tarentini Calabriæ: nota est ciuitas, vbi purpura excoquebatur.

PROCVRATOR Baphij Salonitani Dalmatiæ, de quo supra.

PROCVRATOR Baphii Cissensis Venetiæ, & Histriæ, pro Cissensis, lego Cistensis, genus est tincturæ, florem cisti rosaceum vel puniceum imitans, auctore Plinio, & Dioscoride. Rhodinum iura appellant, *l.3. C. de vestibus holober.* colorem cissites gemmæ intelligit, quæ inquit Plinius, *lib.37. c.15.* in candido collocet. hederæ foliis similis. Hoc Baphium per totam ferè Venetiam Histriamque exercebatur: vnde Cissensis loci nomen esse potest.

4 PROCVRATOR Baphii Siracusani Siciliæ. Siracusis in Sicilia tingebatur lana & sericum.

5 PROCVRATOR Baphiorum omnium per Africam, quæ plura erant, sed eorum loca reticentur.

6 PROCVRATOR Baphii Girbitani prouinciæ Tripolitanæ.

7 PROCVRATOR Baphii insularum Balearium in Hispania, nunc Maiorica & Minorica appellantur.

8 PROCVRATOR Baphii Telonensis Galliarum, lego Tollonensis, à Tollona prope Massiliam ad littus maris.

9 PROCVRATOR Bapæii Narbonensis in Galliis.

DE PRÆPOSITIS BRAMBARIcariorum, seu Argentariorum

CAP. XL.

ARGENTARIOS à Barbaricariis, tam Constantinus *l.1 C. de excusat. artific.* quam Gratianus *in l. scriniis. 7. in fine. C. de pal. sacr. largit.* de officio Comitis Largitionum agens distinguit. Notitia verò ferè pro iisdem ponit & Brambaricarios vocat. Leo, A. *in l.5. C. de agentib. in reb. alias est. l. 1. C. de præpos. agent. in reb. et sequen.* Barbarios mendosè, vt puto pro Barbaricariis appellat. Hi Argentarij sunt qui vasa argentea fabricant, quos Iauolenus, *in l. pen. ff de aur. & arg. leg.* fabros argentarios nominat. Iustinianus *in l. vlt. C. de pign. l. pen. §. vl. C. de const. pecu.* argenti distractores Barbaricarij verò sunt, qui, vt ait Poeta *in 7. Aeneid.* thoracas ahenos, aut leues ocreas lento ducunt argento. Donatus, *in a. Aeneid* Barbaricarij, inquit, dicuntur, qui ex auro coloratis filis exprimunt hominum formas, animalium, & aliarum specierum imitatam subtilitate veritatem. Quod à Barbaris hæc opera emanarint, barbarica sunt appellata, & Barbaricarii eorum operatores, Valentinianus ad Tacianum Comitem Largitionum scribit, *in l.1. C.T. de fabricensibus.* Antiochiæ octo cassides totidemque buculas auro tectas deauratasque singulis xxx. diebus solitas fabricari. Sub his ergo continebantur tam, qui aurea argenteaque vasa quàm qui vestes auratas signis conspicuas & alia huiusmodi faciebant. Hi in Oriente sub hoc Comite non inueniuntur, fortè quia in fabricis hæc ars sub Magistro Officiorum exercebatur. *l.5. C. de agen. in reb.* Tribus verò in locis Occidentis pro Principe vasa & arma deaurata elaborabant, quibus sub Comite Largitionum tres sequentes imperabant.

1 PRÆPOSITVS Brambaricariorum, siue Argentariorum Arelatensium.

2 PRÆPOSITVS Brambaricariorum, siue Argentariorum Remensium.

3 PRÆPOSITVS Brambaricariorum, siue Argentariorum Triberorum, de quibos suis locis supra dictum fuit.

DE PRÆPOSITIS BASTAgarum.

CAP. XLI.

BASTAGAM onus esse transferendi res Principis, vel arma commeatumve ad milites in Orientali Imperio diximus: Hæc plaustris, equis, nauibusque vehebantur. Sed hic fortè de nauticis tantum intelligit, vbi octo nominantur Bastagæ quarum quattuor diuersis vicibus in Orientem: aliæ quattuor in Occidentem ibant, singulæque à suis Præpositis sollicitabantur, qui etant e cohortales. Nam Valentinianus apparitoribus Syriæ Bastagæ curam remittit, quod aliorum cohortalium id onus fuisse indicat. *l.3. C. de cohor.* Bastaga ad milites spectans à

Præfecto Prætorio, *l. 2. C de quib. mun. vel præst. nem. lic. se excu.* seu eius officio, vel proximo Præside indicebatur, vt arma, annona, farcinæ, & similia transferrentur. Militares verò vestes, vel pecunia transferenda, & alia huiusmodi, ad Comitem Largitionum pertinebant, Tertiocetusque eius officij, quemadmodum in Oriente, rerum transuectarum tempus, numerum, & qualitates in codices referebat. At Bastagæ, quibus vestes Principis & eius argentum, supellex, & alia huiusmodi transferebantur, ad Comitem priuatarum spectabant. Vt verò tutius iterum, Bastagis pars legionis III. Italicæ sub duobus Præfectis comitabatur, qui singuli peditibus circiter mille imperabant. Aliæ tres partes huius legionis sub aliis tribus Præfectis, limitem Reticũ custodiebãt, quemadmodũ sub eius Duce videbitur Præpositi autẽ Bastagarũ erant sequentes.

Præpositvs Bastagæ primæ Orientalis, & quartæ. Hæ transuectiones erant specierum, quæ ex Oriente quater quolibet anno nauibus aduehebantur, vt lana, sericum, byssus, purpura, & fortè frumentum ex Alexandria, saccarum, cinnamomum, & cætera, quæ a Marciano recensentur, *in l. vlt. §. species. ff de publ.* Is Præpositus primam, & quartam transuectionem curabat, sed verendum ne delendum sit Quartæ: Nam alius legitur infra Quartæ Orientali Bastagæ præfuisse.

Alivs Præpositus curam habebat secundæ & tertiæ Bastagæ, seu transuectionis Orientalis, id est, rerum ex Oriente aduehendarum. Hic etiam vereor ne superfluum sit verbum, tertiæ, cui infra alius datur Præfectus.

Tertivs igitur fuit Præpositus bastagæ tertiæ Orientalis.

Præpositvs Bastagæ quartæ Orientalis: Hæc vitio librariorum bis repetitur, sicut & tertia. Itaque quælibet Bastaga suum habuit Præpositum. Hi erant Præpositi Orientali Bastagæ: Sequentes verò Occidentali, quæ tendebant in Occidentem, & Gallicana appellatur.

Præpositvs Bastagæ primæ Gallicanorum, & quartæ. Hic erat Præfectus transuehendis rebus ex Gallijs aut per Gallias. Sed cum quarta nominetur Bastaga Gallicana, oportuit esse secundam & tertiam quæ hic retineantur: vnde mendosum hunc codicem fuisse oportet, & secundæ tertiæque Bastagæ Præpositum desiderari. In Oriente Præpositi Bastagarum generaliter nominantur, nulla primæ, aut secundæ tertiæve facta distinctione.

Præter hos Comes vnus commerciorum per Illyricum in Occidente, & non in aliis prouinciis, sub generali Comite Largitionum reperiebatur, cum quattuor essent in diuersis Orientis prouinciis, quorum officium ibi est declaratum.

Comes Largitionum Occidentis eadem habebat insignia, quæ Comes Largitionum Orientis, idemque plane officium, in quo mendosè ibi scriptum est, ab anularensibus, hic rectè, à milliarensibus, qui sunt genus monetæ, vt ibi est explicatum. Hic etiam primis quinque primiceriis, & cuique plura scrinia tribuuntur, in Oriente singula singulis. Item in codice impresso, mendosè legitur Primicerius numerorum pro numerariorum, vt habent manuscripti. In cæteris conueniunt. Vrsini codex in insignibus præter grande scrinium clausum, ac ferreis laminis firmatum, aliud rotundum armarium ostendit rotundo hemispherio tectum, & tres fibulas ad saccos claudendos & transfigendos. Maducianus quoque duas arcas, luteam & cœruleam clausas firmatas habet, & quattuor siscos operculo obseruatos, & quintum aureos effundentem. Loculos prætereà & fibulas, aliaque in Orientis largitione ostensa, & ibi declarata. Hæc de Largitionibus sufficiant, nunc ad Comitem rerum priuatarum est veniendum, *cuius ministrorum breuiarum subieci.*

NOTI-

Comes rerum priuatarum Occidentis imperij.

- *Comitibus II.*
  - *Largitionum priuatarum.*
  - *Gildoniaci patrimonij.*
- *Rationalibus XI.*
  - *Rerum priuatarum per Illyricum.*
  - *Priuatarum per Italiam.*
  - *Rei priuatæ per vrbem Romanam, & suburbicarias regiones cum parte Faustinæ.*
  - *Rei priuatæ per Siciliam.*
  - *Rei priuatæ per Africam.*
  - *Rei priuatæ per Hispanias.*
  - *Rei priuatæ per Gallias.*
  - *Rei priuatæ per V. prouincias.*
  - *Rei priuatæ per Britannias.*
  - *Rei priuatæ fundorum domus dominicæ per Africam.*
- *Procuratoribus XI.*
  - *Rei priuatæ per Siciliam.*
  - *Rei priuatæ per Apuliam, & Calabriam, siue saltus Carminianenses.*
  - *Rei priuatæ per Sequanicum, & Germaniam primam.*
  - *Rei priuatæ per Dalmatiam.*
  - *Rei priuatæ per Sauiam.*
  - *Rei priuatæ per Italiam.*
  - *Rei priuatæ per vrbem Romam.*
  - *Rei priuatæ per vrbicarias regiones rerum Iuliani.*
  - *Rei priuatæ per Mauritaniam Sitifensem.*
  - *Rei priuatæ synegiorum Triberorum.*
  - *Gynegij Iunarensis rei priuatæ Mati translatæ anhelas.*
- *Præpositis II.*
  - *Bastagæ rei priuatæ Orientalis inferioris.*
  - *Bastagæ priuatarum Galliarum.*

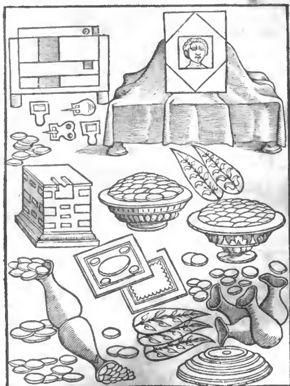

NOTITIA

INSIGNIA VIRI

ILLVSTRIS COMITIS

Rerum Priuatarum.

NOTITIA

Sub dispositione viri illustris Comitis Rerum Priuatarum.

COMES Largitionum priuatarum.
Comes Gildoniaci patrimonij.
Rationalis rerum priuatarum per Illyricum.
Rationalis rerum priuatarum per Italiam.
Rationalis rei priuatæ per Italiam.
Rationalis rei priuatæ per Vrbem Romam, & Suburbicarias regiones cum parte Faustinæ.
Rationalis rei priuatæ per Siciliam.
Rationalis rei priuatæ per Africam.
Rationalis rei priuatæ per Hispaniam.
Rationalis rei priuatæ per Gallias.
Rationalis rei priuatæ per quinque prouincias.
Rationalis rei priuatæ per Britannias.
Rationalis rei priuatæ fundorum domus diuinæ per Africam.
Rationalis alius.
Procurator rei priuatæ per Siciliam.
Procurator rei priuatæ per Apuliam & Calabriam.

labriam, siue salrus Carminianenses.

Præpositus rei priuatæ per Sequanicum & Germaniam primam.

Procurator rei priuatæ per Dalmatiam.

Procurator rei priuatæ per Sauiam.

Procurator rei priuatæ per Italiam.

Procurator rei priuatæ per vrbem Romam.

Procurator rei priuatæ per Vrbicarias regiones rerum Iuliani.

procurator rei priuatæ per Mauritaniam Sitifensem.

procurator rei priuatæ Cynegiorum Tribetorum.

procurator Cynegij Iuuarensis rei priuatæ.

Meti translatæ Anhelas.

præpositus Bastagæ rei priuatæ Orientalis inferioris.

præpositus Bastagæ priuatarum Galliarum.

Officium autẽ suprascripti viri illustris Comitis rerum priuatarum habet.

Primicerium totius officij.

Primiscrinium Beneficiorum.

Primiscrinium rationum.

Primiscrinium securitatum.

Primiscrinium largitionum priuatarum.

Scriniarios etiam reliquos suprascriptorum Scriniorum.

Secundicerium totius officij, qui tractat chartas officij.

Cæteros etiam Palatinos. Sed in manuscriptis.

Comes Gildoniaci patrimonii habet Procuratores, Præpositos, & rationales per diuersas prouincias, vt Comes rerum priuatarum, & Secundocerium totius officij, qui tractat chartas officii.

DE ILLVSTRI COMITE RERVM Priuatarum.

Cap. XLII.

COMMENTARIVM.

OMITIS Largitionum æmulus Comes rerum priuatarum fuit, qui suos & ipse Comitis priuatarum II. Rationales XI. & Procuratores XI. atque duos Præpositos habuit. Primus Comes fuit priuatarum largitionum, sicut alij erant per Illyricum, Italiam, & Africam sub Comite largitionum, qui salaria aulicis, & aliis quibusdam soluebant. Alter fuit Comes Gildoniaci patrimonij, quod Gildo in Africa Comes possederat. Is circa annum salutis 395. vtriusque militiæ Magister in Africa fuerat, vt epistola Theodosij Magni ad eum scripta indicat. *Constantinopoli scripta est l. vlt. C. ad l. Iul. de adulter.* Post cuius mortem tyrannide arrepta à fratre iussu Honorij profligatus, & necatus est, eiusque bona publicata, quæ Gildonis patrimonium sunt dicta. Paulus diaconus, *lib. 13. in prin.* interea, inquit, Gildo Comes Africæ cognita Theodosij morte, arbitratus maximam in paruulis spem forte, Africam iure proprio cœpit vsurpare. Huius frater Mescelzer Germani perfidiam perhorrescens, in Italiam rediit. Gildo duos eius filios, quos pater reliquerat, dolo circumuentos occidit. Ad hunc iam hostem insequendum Mescelzer frater missus est. Is iam à Theudosio sciens quantum viris desperatissimis oratio hominis, per fidem Christi, clementiam Dei impetraret, Caprariam insulam adijt, inde secum sanctos viros adducens, cum quibus, orationibus, & ieiunijs dies aliquot continuauit, & noctes: ante triduum quoque quam hosti contiguus foret, cernit noctu Beatum Ambrosium defunctum, quo Victoriam caperet, diem sibi indicantem, ac locum, & tertio demum die post noctem orationibus, hymnisque peruigilem, cum quinque solummodo millibus, aduersus octoginta millia hostium pergens, eus Dei nutu sine bello in deditionem accepit. Quo viso auxiliares Gildonis Barbari illico terga dedere, Gildo & ipse fugam arripiens, ascensa naui cum in Africam redijsset, post aliquot dies strangulatus interijt. Hæc Paulus Diaconus. Idem Claudianus Marcellinus Comes, & Zosimus. Gildo gentilis seu paganus Saluinam filiam reliquit Nebridio ex sorore Placillæ Augustæ nato nuptam, quam viro amisso D. Hieronymus *in episto. 9* ad viduitatem hortans solatur. Gildonis bona sunt in Principis ærarium relata: Fuit is annus humanæ salutis CCCCI. quo Honorius tum ea bona Peregrino Comiti & Procuratori diuinæ domus per Africam commisit, *l. 16. C. Theo. de bon. scripto.* quibus alia eius Satellitum accessere, *dict. §. 16.* Tandem cùm peramplum hoc esset patrimonium, & plures in regiones dispersum, proprius ei datus est Procurator Gildonis appellatus, qui Rationales, Procuratores & Præpositos illi præfecit, propriumque officium velut ipse Comes priuatarum habebat. Vnde in manuscriptis additur hæc clausula, quæ in impressis desideratur. Comes Gildoniaci patrimonij, habet Procuratores, Præpositos, & Rationales per diuersas prouincias, vt Comes rerum priuatarum, & Secundocerium totius officij, qui tractat chartas officij. Hunc esse arbitror, qui in indice Præfecti Italiæ Præfectus fundorum patrimonialium appellatur.

Rationales quoque XI. Comes priuatarum habebat, qui rationes redituum bonorum Principis scribebant: quandoque Rationales summæ rei appellantur, scilicet priuatæ. Sic Constantinus Bulephorum vocat, *in l. 7. C. vbi caus. fiscal.* sed plurimum Rationales rei priuatæ dicuntur, vt Constantinus Æmilium appellat. *in l. 2. Cod. de bon. vacantib.* Hi erant XI.

1 Vnus priuatarum per Illyricum, qui bonorum ibi publicatorum, & aliorum principis rerum curam habebat.

2 RATIONALIS rerum priuatarum, per Italiam, qui rationes ibi Principis redituum scribebat.

3 RATIONALIS rei priuatæ per Italiam: quemadmodum enim plures erant in Italia rei priuatæ Procuratores, vnus per Italiam, alius per Apoliam & Calabriam, & tertius per Vrbicarias regines rerum Iuliani, præter eum, qui res Romæ curabat, ita duo in Italia erant Rationales rerum priuatarum rationes in Codices referentes: Procuratores verò bona ipsa administrabant, & reditus exigebant. Madrucianum exemplar hic vnum Rationalem ponit, quem infra repetit.

4 RATIONALIS per vrbem Romam, & suburbicarias regiones enim parte Faustini æ Pais hic pro substantia ponitur. D. Gregorius *li. 12 ep. 30.* ornamenta, ait, de Antonini parte vel substantia tecum defer.

Quinque verò Faustinas fuisse inuenio. Rupiliam Faustinam, auiam paternam M. Aurelij Antonini. Galleriam Faustinam Augustam, vxorem Pij Antonini, Anniam Faustinam, eius filiam, & vxorem M. Aurelij Antonini, & aliam vxorem Maxentij, quæ D. Catharinæ martyrio, & prodigiis commota, & ipsa Christiana facta martyrque Alexandriæ fuit. Vltima fuit Faustina Constantij Principis filij Magni Constantini vxor Marcellinus *lib.21.* Constantius, inquit, eodem tempore, Faustinam nomine sortitus est coniugem, amissa iampridem Eusebia, cuius fratres erant Eusebius, & Hypatius viri Consulares, corporis, morumque pulchritudine pluribus attestantes. Hæc ille. Vnam de prioribus Faustinis intelligit, postrema enim Romæ habitasse non legitur. Hæc prædia per manus in posteriores Principes transierunt, quæ pars Faustinę apellatur. Suburbicariæ autem regiones Picenum & Tuscia significantur. Honorius, & Theodosius, *in l.12. C.Th.de indulgen.debitor.* Picenum, inquiunt, & Tusciam suburbicarias. regiones septimam tributorum iubemus agnoscere. Valentinianus etiam Picenum suburbicarium nominat, *in l.9.C.T.de anno.& tribut.* Rufinus quoque suburbicarias ecclesias, vt puto, Tusciam & Picenum nuncupat *lib.histor. 1. cap.* Forte quòd deficientibus vrbicariis regionibus, de quibus infra, annonam vrbi subministrarent.

5 RATIONALIS rei priuatæ per Siciliam.

6 RATIONALIS rei priuatæ per Africam. Constantino imperante Seuerus rationalis Africæ erat, *l. 2. Cod. Theod. de iure fisci.* cui Maximus successit, *l.1. Cod. Theod de metallis.* Hic eius prouinciæ reditus in Codices referebat. Alius Magister rei priuatæ per Africam dictus, prædia Principis administrabat: qualis fuit Domitius Bracuntius Magister rei priuatæ per Africam nuncupatus, *l.4. C.Theo. de iu.fisci.* qui etiam Procurator vocabatur: ferè enim omnes prouinciæ vbi priuatum erat Principis patrimonium, Rationalem & Procuratorem habebant.

7 RATIONALIS rei priuatæ per Hispaoias. Citeriorem Hispaniam intelligit: nam alius erat rationalis quinque prouinciarum vltra Iberum, ad quos Constantinus quandoque scripsit. *l.1.Cod.Theo.de his qui se defer.*

8 RATIONALIS rei priuatæ per Gallias.

9 RATIONALIS rei priuatæ per quinque prouincias in vlteriore Hispania, de quibus supra.

10 RATIONALIS rei priuatæ per Britannias.

11 RATIONALIS rei priuatæ fundorum domus diuinæ per Africam. Hæc erant prædia Tamiaca nuncupata, *tot. tit. C.de præd.tamiac.* ad impensas in domo Principis faciendas destinata, quæ latifundia ob amplitudinem proprium habuere rationalem, & proprium administratorem; qui Comes ac Procurator diuinæ domus vocabatur. Fungebatur autem officio Peregrinus, Honorio imperante, *l.16. C.The.de bon.proscrip.*

RATIONALIS rei priuatæ per Siciliam: qui per errorem hic est repetitus: aut duo in Sicilia erant rationales, quod non puto. Quare forte pro rationali, legendum est Procurator. Alius fuit rationalis trium prouinciarum, id est, Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ, qui publicorum tributorum, & aliorum ad largitiones pertinentium rationes tractabat, nec ad res priuatas spectabat. Et quia trium insularum bona publicata omnia cum rebus Siciliæ computabantur, & forsan in Sicilia tantum & non aliis duabus insulis prædia Princeps possidebat, solum Sicania rei priuatæ rationalem & procuratorem habuit. Qui bona emphyteutica, aliasq; res Principis curabant, generaliter palatini vocabantur: *l.1.C.de offic.cum fac.patrim.* Cum verò in prouinciis rationales exactæ pecuniæ rationes scriberent, procuratores verò reditus Principis, & bona administrarent, hi pari numero XI. illis subnectuntur.

1 PROCVRATOR rei priuatæ per Siciliam.

2 PROCVRATOR rei priuatæ per Apuliam & Calabriam, siue saltus Carminiacensis: nomen proprium illius nemoris, quod erat in Calabria seu Apulia.

PRÆPOSITVS rei priuatæ per Sequanicum, & Germaniam primam, idem est qui & Procurator; in Orientali *l.14.C.The.de indulg.debitor.* etiam Notitia appellatur, Præpositus gregum & stabulorum, qui erat procurator saltuum.

3 PROCVRATOR rei priuatæ per Dalmatiam.

4 PROCVRATOR rei priuatæ per Sauiam.

5 PROCVRATOR rei priuatæ per Italiam.

6 PROCVRATOR rei priuatæ per vrbem Romam.

7 PROCVRATOR rei priuatæ per vrbicarias regiones rerum Iuliani. Vrbicarias regiones nō XIIII. Romæ, quæ vrbanæ appellantur, significari puto, sed alias, quæ certam annonam ad vrbem conferebant, & videntur in Africa fuisse. Constantinus *l.9.l.C.Th. de extraor.seu sordid.mun.* non per Italiam, inquit, tantum, sed etiam per vrbicarias regiones, & Siciliam patrimonialium fundorum vites seruandas esse perspeximus. Item Gratianus, *in l.1.C.T.si per obreptio.* Sinceritas tua id ipsum per omnem Italiam, tum etiam per vrbicarias Africanasque regiones, ac per omne Illyricum præclara oracul: huius authoritate firmanit. Ita etiam Arcadius & honorius in quodam rescripto intelligunt. Didium credo Iulianum intelligit, qui creatus Imperator Didiæ Claræ filiæ emancipatæ patrimonium, quod habebat opulentum dedit, & Augustam appellauit, sed ipso occiso, & Seuero Imperatore declarato, ei cum nomine Augustæ patrimonium est ademptum, & in fiscum relatum, vt in eo auctor est Spartianus: & quia amplum fuit id patrimonium proprium habuit Procuratorem. Fuit & Iulianus Licinius, ab Opilio Vlpiano in insulam deportatus, & ab Antonino Caracallo honoribus quidem ordinique restitutus, sed bona nunquam recepit, *l.1. & 5.C.de sentent.pass.* de quo vix potest intelligi, cum non appareat eum tot bona possedisse, vt proprium procuratorem habere meruerint.

8 PROCVRATOR rei priuatæ per Mauritaniam Sitifensem, de qua in eius Præside.

9 PROCVRATOR rei priuatæ Gynæciorum Triberorum, qui sunt in Belgica prima, in priuatis saltibus Principis, in quibus venationes exercebant, & hoc si legimus Cynegiorum, sed manuscripti rectius habent Gynæciorum, loca vbi mulieres lanificia exercebant, & vestes texebant; neque enim opus fuit Comiti priuatarum Triberis venationi aliquem præficere. Hic etiam Gynæcium Comes largitionum ad vsum militum & publicum exercebat, & Comes priuatarum aliud ad vsum proprium principis.

10 PROCVRATOR Cynegii Iuuarensis rei priuatæ Meti translati Anhelas & hic legendum Gynæcii. Iuuarensis autem nomen est loci Iuuara dicti, in Belgica propè Anhelas, quo Gynæcium Meti velut in locum opportuniorem fuerat translatum. Exemplar Vrsini legit Viuarensis. Iuuense oppidum in Pannonia Notitia infra statuit, de quo non puto hic intelligi. Beatus Rhenanus lib.1.de Francia, c. 7. Iuuariam ex itinerario Augustano appellat, & vulgo Salzemburgum.

11 PRÆ-

11 PRÆPOSITVS Bastagæ rei priuatæ Orientalis inferioris, hæc erat pro transuehendis rebus priuatis Principis, vt pecuniis ex priuato patrimonio exacta, & aliis huiusmodi, quæ hic Comes ære Principis priuato, in eius & Augustæ atque aulicorum vsum emebat, Quemadmodum & alia ad vsum publicum, & militum transuehi curabat Comes sacrarum largitionum. Inferiorem verò Bastagam hanc Orientalem fortè appellat, tanquam minorem, ad aliarum differentiam, quas Comes largitionum procurabat quæ erant maiores.

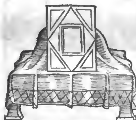
PRÆPOSITVS Bastagæ priuatarum Galliarum, quæ ex prædiis Principis inde transuehebantur, aut species priuata eius pecunia emptæ conducebantur.

Officium verò Comes rerum priuatarum Occidentis, & insignia habet, quemadmodum dictum est in Orientali. Hi sunt duo magistratus, ad quos vniuersa tributa, & quicquid à populis, vel aliunde exigebatur, deferri consueuerat. Codex Vrsini clausulam addit huiusmodi. Habet Comes iste & Rationales, & Præpositos, ac Procuratores, vt supra scripti, scilicet rerum priuatarum per diuersas prouincias & vltimo Secundocerium totius officij, qui tractat chartas officij, & subdit. Multa desunt vsque ad hoc signum quod est infra sub Primicerio Notariorum, vnde multa videntur desiderari. Quæcunque tamen sunt in impresso, in eo reperiuntur.

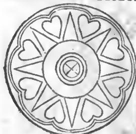

NOTITIA

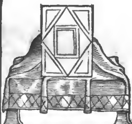
COMES DOMESTICORVM PEDITVM.

DOMESTICI PEDITES.

COMES DOMESTICORVM EQVITVM.

DOMESTICI EQVITES.

NOTITIA,

Sub dispositione virorum Illustrium Comitum domesticorum equitum siue peditum.

Domestici Equites.
Domestici Pedites.
Deputati eorum.
Sub dispositione viri Spectabilis Primicerij sacri cubiculi.

De Comitibus domesticorum Peditum, & Equitum.
CAP. XLII.
COMMENTARIVM.

ODEM modo se habent Comites domesticorum peditum, & equitum Occidentis, qui Orientis. Insignia verò hæc habet Comes domesticorum peditum. In tribia parma vmbiculum decussatum, enius partes superior & inferior albæ sunt reliquæ purpureæ, & tribus circulis rubro, alboque, & vltimo latiore, luteo, cinguntur. Inde octo acutæ cuspides luteæ emanant, inter quas octo lutea corda prominent, Rubeus limbus marginem ambit. Alter Comes Equitum idem ferè gestat insigne, nisi quod quattuor circuli, duo albi, & alij lutei globum amplectuntur, ad indicandam arctissimam vtriusque Imperij coniunctionem, quod bini duplicatique circuli insinuant. Luteus item limbus clypeum ambit: Portendit vtrumque symbolum orbem Rom. qui videtur diuisus, esse vnum, & ad feriendos atrociter hostes munitum. Mucro enim cladem minatur, cor animum ad inuadendum, aut consilium prudentiamque, vt Pierius docet Manuscripti cæruleam parmam habent. In Madruciano equitum corda flammas emittunt, quæ ardentes esse ad pugnandum animos militum pro Principe innuunt. Peditum flammæ in duas partes scindunt, vt ardentem in duos Principes amorem indicent. In cæteris quæ dicta sunt de Comitibus domesticorum Orientis, hic repetita intelliguntur. Huc vsque illustres dignitates Occidentis, nunc spectabiles sequuntur.

NOTITIA
CASTRENSIS SACRI PALATII.

NOTITIA
Sub dispositione viri spect. a' ilis Castrensis.

PÆDAGOGIA Ministeriales Dominici. curæ Palatinorum.
Officium autem viri spectabilis Castrensis habet.

Tabularium Dominicum.
Tabularium Dominæ Augustæ.
Adiutorem.
Cartularium, & Scrinium ipsius, & cæteros Palatinos officiorum.

De Pri-

De Primicerio sacri Cubiculi, & Castrensi palatij Occidentis.

Cap. XLIIII.

INTER spectabiles primus est sacri cubiculi Primicerius, qui in impressoexemplari omittitur, in manuscriptis verò hæc leguntur. SUB DISPOSITIONE PRIMICERII VIRI SPECTABILIS SACRI CUBICULI, nec aliud sequitur, vnde aliqua necesse est desiderari, quemadmodum & in Oriente.

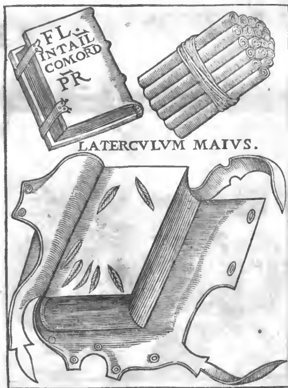
Secundum spectabilium est Castrensis sacri palatij qui mensam Principis, & totum palatium curabat Notitia impressa eadem huius refert insignia, quæ sunt Castrensis Orientis. Manuscripti codices altum & cæruleum armarium ostendunt, in summo lagenis plenum, quemadmodum est in impressis. Duas præterea mensas panibus onustas: insuper verò duo repositoria vasa cibis plena sustinent, ea Madrucianus tecta ostendit, Visitur exemplar aperta, & epulis referta. prope astat liber mandatorum auro terga tectus, & super abaco cæruleo, sutrectoque tapetio instrato erectus, in cuius dorso inscriptæ sunt notæ, quas habent Comites & Duces limitanei. Huic altet iunctus est liber, quem rationum de impensis in familiam factis esse puto. Patebant Castrensi palatij pædagogia, ministeriales dominici, & curæ palatij, quemadmodum in Castrensi Orientis est dictum, idemque, quod ille habebat officium.

NOTITIA

PRIMICERIVS

NOTARIORVM.

NOTITIA,

Sub cura viri Spectabilis Primicerij Notariorum.

OTITIA omnium dignitatum, & administrationum tam ciuilium quam militarium. Officium autem non habet, sed Adiutores.

DE PRIMICERIO NOTARIORVM Occidentis. Cap. XLIIII.

COMMENTARIVM.

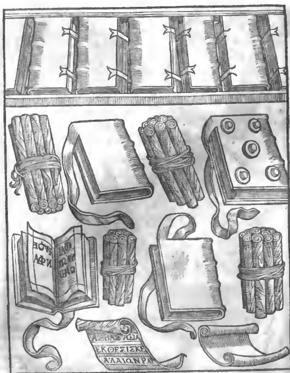
INSIGNIA Primicerij Notariorum Occidentis in impressa Notitia in nullo ab Orientalibus differunt. Manuscripti eius librum mandatorum viridi corio tectum, iisdemque notis inscriptum habent, vt Comites Limitanei & Duces, nempe F.L. IN TALL. COM. OR. PR. Non est autem hic codex mandatorum, qui ipsi detur, sed quem ipse magistratibus tradit, quem ad iudicandum præcipuum suum officium præfert. Sequuntur alij spectabiles palatij.

NOTITIA

MAGISTER SCRINIORVM

CVM INSIGNIBVS.

Memoriæ Epistolarum & Libellorum.

NOTI-

NOTITIA.

Agister Memoriæ annotationes omnes dictat, & emittit. Respondet tamen & precibus.

Magister Epistolarum legationes Ciuitatum, & consultationes, & preces tractat.

Magister Libellorum cognitiones & preces tractat.

DE MAGISTRIS SCRINIORVM Occidentis.

CAP. XLV.

COMMENTARIVM.

AGISTRI quoque scriniorum Occidentis eodem modo se habent, quo & Orientales: Sed hic Magister epistolarũ (Græcarum) deest, quod pro more suo Romanus Princeps omnia Latinè scriberet. Quin olim iure cautum erat vt Latine tantum decreta interponerentur, *l. decreta. 48. ff. de rei iud.* quæ sicut & sententias Græci Imperatores Græcè ferri posse, postmodum sanxerunt. *l. iudices. 12. C. de sent. & interloc. omn. iud.* Impressa Notitia eadem in hoc repræsentat insignia, quæ in Oriente posuit: Manuscripti verò codices sex librorum terga, alternatim cœrulea, & lutea ordine disponunt, alternis item notis inscripta cœruleorum hæ notæ sunt, F. L. INTALL. COMOR. PR. Luteorum vero F. L. VALE MAG. E. P. IVSSI. D. quas ita interpretor. Fœlix liber veniens à latercule. Magistri epistolarum iussione diuina. Hæ notæ in Oriente omittuntur. Sunt verò hi codices exempla librorum mandatorum, qui ipsis Magistris Scriniorum, à Primicerio notariorum tradebantur, sed memoriæ & libellorum libris omissis, epistolarum tantum pro exemplo demonstrantur. Infra hos codices alii quatuor cum loris rubro tecti cernuntur, quorum vnus est apertus, alii clausi, quaterni item spectantur colligati chartarum fasciculi, qui libellos supplices, epistolas, probatoriasque referunt, quemadmodum in scriniis Orientis est dictum. Hæc de spectabilibus Palatinorum dignitatibus. Nunc spectabiles prouinciarum magistratus sequuntur, quos secundum Notitiæ ordinem explicaturi, à Proconsule Africæ incipiemus: Sed prius breuiarium magistratuum, qui Præfecto Prætorio parebant, præmittemus, vt omnes simul repræsentati clarius conspiciantur.

Præfectus Prætorio Italiæ prouinciis 29. Vicariis 4. imperat. sub quo

- *Proconsul.*
  - *Africa.*
- *Vicarius Romæ habet sub se prouincias X.*
  - *Consulares IIII.*
    - *Campania.*
    - *Tuscia. & Vmbria.*
    - *Picenum suburbicarium.*
    - *Sicilia.*
  - *Correctores II.*
    - *Apulia Calabriaque.*
    - *Brutij & Lucania.*
  - *Præsides IIII.*
    - *Samnium.*
    - *Sardinia.*
    - *Corsica.*
    - *Valeria.*
- *Vicarius Italiæ habet prouincias VII.*
  - *Consulares IIII.*
    - *Venetia & Histria.*
    - *Æmilia.*
    - *Liguria.*
    - *Flaminia, & Piceni annonarij.*
  - *Præsides III.*
    - *Alpes Cotiæ.*
    - *Rhetia prima.*
    - *Rhetia secunda.*
- *Vicarius Africæ V.*
  - *Consulares II.*
    - *Byzacium.*
    - *Numidia.*
  - *Præsides III.*
    - *Tripolitana.*
    - *Mauritania Sitifensis.*
    - *Mauritania Cæsarea.*
- *Vicarius Illyrici.*
  - *Consularis I.*
    - *Pannonia secunda.*
  - *Corrector I.*
    - *Sauia.*
  - *Præsides IIII.*
    - *Pannonia prima.*
    - *Noricum Mediterraneum.*
    - *Noricum Ripense.*
    - *Dalmatia.*

Classis Africana à Commodo instituta. Lamprid.

DE PROCONSVLE AFRICÆ, & eius insignibus.

Cap. XLVII.

Capta à Scipione minore, atque incensa per XVII. dies Carthagine, Decemuiri eo missi, Africam in prouinciæ formam redegerunt, vt Appianus ait. Decretumque est vt eo Prætur quotannis mitteretur, qui postea Proconsul fuit. *l. 1. § Deo itaque. C. de offic. P.P. Africa.* ac primo ea prouincia facta est proconsularis. auctores Sext. Ruffus & Iustinianus § 1. *Nouel 30. de proconsule Cappadociæ.* statutumque vt Proconsulem semper haberet. Vnde cum Proconsularis prouincia alio non adiecto, vel Proconsul simpliciter nominatur, Africæ intelligitur vt *in l. debitoribus. 31 ff. de re iud.* Primus Marcellus Claudius in Africam missus est Proconsul. Nam Scipio antea non vt magistratus, sed Dux militum ibi bellum gessit, *Liuius, lib.* 38. Carthaginem postea Augustus instaurauit, sed submissiorem quam antea fuerat. vt Appianus, *in fine belli Lybyci* & Tertullianus *de pallio, paulo post prin.* memorant. Quare hic proconsul Carthagini, & tractui vbi propriè Africa dicitur, imperans, sub se Consularem habuit, qui præerat regioni vltra Bagradam fluuium, vbi est Vticensis: & ideo in Notitia impresse legitur, sub dispositione spectabilis Proconsulis Africæ prouinciæ Consularis, scilicet est. In manuscriptis legitur, prouincia, & Consularis. Duos hic legatos ducebat propter amplam prouinciam & Auctoritatem illi datam: Sed Sext. Ruffus suo tempore totam eam, sub Consularibus fuisse refert, qui omnes cum Proconsule Præf. Præt. Italiæ parebant. olim Proconsul Africæ legionem cum auxiliis regebat, sed C. Caligula eum timens proprium legioni Legatum præfecit: Tacitus *lib. 20.* Legio inquit in Africa auxiliaque tutandis imperii finibus sub D. Augusto, Tiberioque Principibus Proconsuli parebant. Mox C. Cæsar turbidus animo, M. Syllanum obtinentem Africam, metuens ablatam Proconsuli legionem, misso in eam rem Legato tradidit: Æquatus inter duos beneficiorum numerus, & mixtis vtriusque mandatis, discordia quæsita auctaque: prauo certamine Legatorum ius adoleuit diuturnitate officij, vel quia minoribus maior æmulandi cura Proconsulum splendidissimus quisque securitati magis quam potentiæ consulebant: Hactenus Tacitus. Qui pro mandatis libros mandatorum vtriusque traditos intelligit: quod verò ait æquatum inter eos fuisse beneficiorum numerum, legendum est beneficiorum, id est cohortalium & apparitorum, vt appellant iura, *l. 4. C. de episc. & cler. l. 17. C. T. de cohortalib.* Verum Aureliano imperante Proconsul Africæ etiam Dux limitis Africani fuit, Spartianus in Firmo tyranno eo tempore tres Firmos fuisse pleti que Græcorum ignorant, vnum Præfectum Aegypti, alterum Ducem limitis Africani, eundemque Proconsulem, Hic P.P. Italiæ tantum parebat, non illius Vicario in Africa, sicut nec proconsul Asiæ vel Achaiæ Orientis Vicariis, Africa præter Proconsulem quinque Rectores habuit, duos Consulares, & tres præsidiales. Constantinus enim in quinque prouincias Africam diuisit. Numidiam, Byzatium, quæ Consulares fuêre, Mauritaniam Cæsariensem, & Tripolim præsidales, sed Proconsul Carthagini tantum, & illi prouinciæ, quæ vt dixi speciali nomine Africa dicebatur: imperabat, inquit Sext. Ruffus, fœcundissima verò hominum est Africa ait Herodianus *in septimo*, quæ plurimos agrorum cultores habebat.

NOTI-

NOTITIA

PROCONSVL AFRICAE,

CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA

Sub dispositione viri spectabilis Proconsulis Africæ.

PROVINCIÆ Consularis (alias Prouincia) & Consularis & Legati eius duo.
Officium autem habet ita.
Principem de schola Agentium in rebus Ducenarium.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Primiscrinium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares, & reliquum Officium.

COMMENTARIVM.

MVLIERIS Africam simulantis effigies pro insigni Proconsuli præferebant, quam de spico loquens Pierius, ita describit. Mulier quædam inspicitur pileo in primis cooperta caput, cœrulea palla hinc inde ab vtraque parte reiecta, eaque ad

fiumum vsque fusa: Interiore verò tunica in bra, imo limbo ad vnius pedis altitudinem albo cuius superiorem inferioremque aureæ fibræ duæ circumeunt: Brachia nuda vtrinque exporriguntur, binas vtraque manu spicas fi tenentia; sub pedibus naues duæ frumento onustæ depictæ sunt litteræ supernæ sunt PROC. AFRICÆ. Hæc Pierius, qui aliter vestes, earumque colores exprimit, atque in meo, & aliis exemplaribus reperiantur. Vbi mulier purpureum pallium supra dextrum humerum reiicit: subtus prasinis, breuioreque tunica, supra auream pallam ad nudos pedes demissam induta. In Madruciano sub albo pallio cœruleam, talaremque tunicam gestat. Vrsini codici Pierii descriptio conuenit, sed quem ipse imum limbum vestis esse credit, est longior palla interior, quæ sub breuiore tunica ad pedes descendit. Alia insignia sunt à sinistra duo Principes in summo aureæ pilæ dextrarum indices simul attollentes, quod mutuæ fidei indicium est. Ad dextram est liber ferrugineo colore tectus, & supra abacum albo tapeto instratum erectus. Item tres naues frumento onustæ velis, remisque actæ, curam significant, quam habet Proconsul frumenti ex Africa Romam mittendi: Nam propter hoc potissimum Carthago restaurata fuit, ad quod alludit Prudentius, *libr. 2. ad Symmachum.*

Respice num Lybicus desistat ruris arator
Frumentis onerare rates, & ad ostia Tibris
Mittere triticeos in pastum plebis aceruos.

Et titulus est in Codice Theodosiano, de frumento Carthaginensi. Horatius quoque de Africæ fertilitate ait. Quicquid de Libycis verritur aureis, quod ex Pyndaro desum, tū est. qu. πυρόφορον λίβυαν in Isthmiis dixit. Propter magnum commodum, quod ex frumento Africæ percipiebatur, grauius *l. aut facta. §. vlt. ff. de pœnis,* ibi messium incensores quam alibi plectebantur.

Proconsul Africæ officium habebat, vt Proconsul Asiæ, & Achaiæ, apparitorum aliqui nomine tantum differunt: Nam qui vocatur Scriniarius Proconsulis Asiæ & Quæstor Proconsulis Achaiæ, Primiscrinius Proconsulis Africæ dicitur, qui re sunt idem, de quo in subadiuua præfecti prætorio Orientis est dictum. Nunc ad alios spectabiles prouinciarum magistratus, inter quos Romæ Vicarius primum locum tenet, est transeundum.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Vicarij vrbis Romæ Prouinciæ infrascriptæ.

Consulares.

CAMPANIÆ.
Tusciæ, & Vmbriæ.
Piceni Suburbicarij.
Siciliæ.

Correctores.

Apuliæ, & Calabriæ.
Bruciorum & Lucaniæ.

Præsides.

Samnij.
Sardiniæ.
Corsicæ.
Valeriæ.

Officium autem supradictus vir spectabilis Vicarius habet ita.
Principem de schola Agentium in rebus Ducenarium, alias ex Ducenariis.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Curam epistolarum.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares & reliquos officiales.

DE VICARIO VRBIS ROMAE.

CAP. XLVIII.

COMMENTARIVM.

SEx in Occidente erant Vicarij quorum tres P. P. Italiæ vices agēbant. Reliqui P. P. Galliarum: Notitia impressa in Iudice est mendosa, in qua legitur, Proconsul Africæ, cuius, Vicarij sex: delenda est enim dictio, cuius, quæ in codicibus manuscriptis rectè deest: Vicarij enim vices præfectorum gerebant non Proconsulum, qui in Notitia etiam ante illos recensentur. Tres ergo P. P. Italiæ Vicarij fuere, vnus Vrbis, alius Italiæ, tertius Africæ. Primus Romæ Vicarius appellabatur, qui causas in X Italiæ prouinciis appellatione suspensas audiebat. Principisque iussu iudicabat, & si præfecti prætorio Vicarius vocabatur, vt ait Cassiodorus *in formula Vicarij Vrbis*, qui etiam Prætorianos aduocatos coram eo patrocinatos fuisse dicit: Causas itaque ciuiles & criminales vice sacra, idest, iussu Principis iudicabat non tantum in vrbe, sed etiā extra inter quadragesimum lapidem. *Cassiod in for. Præf. vrb.* Quare cum in marmoribus legitur, vice sacra iudicans Vicarius fuisse significatur. Idem Senatoria dignitate honestatus chlamyde militari induebatur, & carpento vehebatur. Cassiodorus, *lib. 6. in form. Vicar. vrb Rom.* vices, inquit, agentium mos est, sic iudicum voluntatibus obedire, vt suas non habeant dignitates, splendent mutuo lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur esse veritatis, qui proprii non habent iura fulgoris. Tu autem Vicarius diceris, & tua priuilegia non relinquis, quando propria est iurisdictio, quæ datur à Principe Habes enim cum Præfectis aliquam portionem, partes apud te sub Prætoriana aduocatione confligunt, vice sacra sententiam dicis, & quod maximæ fidei signum est, in inscriptionibus vita tibi committitur hominum, quod inter mortales constat esse pretiosum. Additur, quod nec salutari te sine chlamyde iura voluerunt, scilicet, vt sub veste militari semper visus nunquam crederetis esse priuatus. sed hæc omnia ad præfecturæ gloriam iudicamus esse concessa, vt qui tantæ sedis Vicarium dicerent, vmbratile nihil viderent: Ad similitudinem summorum carpento veheris: Intra quadragesimum sanctissimæ vrbis iura custo-

custodis, Præneste ludos ædis, in vicem Consulis in honore positus, dignitatemque Senatoris acquiris, & illa, tibi panduntur atria, quæ summatibus probantur esse collata: Hæc ille. Ammianus sæpè & ipse Vicarij Romæ meminit. Nam *lib.* 17. *&* 22. Artemius, inquit curans Vicariam præfecturam pro Basso quoque agebat, cui recens promotus vrbis Præfectus, fatali decesserat sorte. Et alibi, *initio lib.* 28. Maximus regens quondam Romæ Vicariam præfecturam Vicarij Romæ Claudio iuniore imperante fuisse legitur, si quidem in actis martyrum Musetanus sub eo Romam Vicarius rexisse dicitur, *apud Surium* 24. *Februar.* & sub Dioclet. Flauinianus, *apud Cæsarem Baro, an.* 298. *in anna.* Sub Constantio post Volusianum, Artemius Vicariam vrbis præfecturam administrauit, *l.* 2. C.T. *de incest. nupt.* cui Iuliano imperante Hymetius successit, *l.* 29. C.T. *de appellat.* huic Probus sub Valentiniano: *l.* 77. C.T. *de decurion.* deinde Benignus, *l.* 11. C. *de suscep. & arcar li.* 16. C.T. *eod. lib.* 162. C.T. *de de decurionib.* mox sub Valentiniano Z. Otuntius, *l.* 6. C.T. *ad l. Iul. de adult. collatio legum Romana. cum Moysis legib. tit.* 5. Sed præter ditionem, quam in vrbe habebat, ex XVII. Italiæ prouinciis, ipse X. imperabat, nempe quatuor consularibus, scilicet Campaniæ, Tusciæ, Vmbriæque, Piceno suburbicano, ac Siciliæ, & duobus Correctoribus, Apuliæ, Calabriæque Brutiorum, & Lucaniæ: & quattuor Præsidibus, Samnij, Sardiniæ, Corsicæ, & Valeriæ: Reliqua Vicario Italiæ parebant. Eius desiderantur insignia nescio qua ratione omissa. Officium habebat vt alij Vicarii Principem de schola agentium in rebus. Ducenarium, Cornicularium, numerarios duos, & reliquos eademque insignia. Primiscrinii numerarii vocabantur, *in offic. præf. vrb.* ad quorum curam spectabat præter alia munera exigere millenos denarios, à Campanis, Lucanis, Brutiis: pro lari do debita populo Romano pendendos, quod munus pariter ad Primiscrinium præfecti vrbis spectabat, *vt l. vlt.* C.T. *de suarijs*, Romæ quandoque iudicabat cum præfecto vrbi, & quandoque per se cognoscebat. Credo fuisse in arbitrio litigantium, apud quem agere mallent, & locum præuentioni factum. Nunc Italiæ Magistratus, qui huic Vicario parebant, ordine recensebimus, cum de his pauca præmiserimus.

DE ITALIÆ MAGISTRATIBVS.

CAP. XLIX.

LIM Italia Æsi fluuio in Senonib. ad Mare superum: Macra verò ad inferum terminabatur: postmodum victis Gallis Senonibus, vsque ad Rubiconem processit. Demum Triumuiri Rei publicę constituendæ nè vllus proconsul intra Alpes cum exercitu esset. totam Galliam Cisalpinam Italiã fecerunt, & vsque ad Alpes protulerunt, *Dion. lib* 87. eam Augustus, à C. Mœcenate persuasus, in XI. regiones diuisam *Strabo lib.* 4. *Dion. li.* 49. *Plin. lib* 3 *cap.* 5. ad Polam vsque extendit, singulisque prætorem præfecit, quibus vii Consularis imperabat. Romæ vero intra stadia 470. Præfectus vrbi iudicabat, *Dion. lib.* 52. Cæterùm Hadrianus noua magistratuum forma inuenta. Italiam quattuor Consularibus regendam commisit. Spartianus, Quatuor inquit, Consulares per omnem Italiam Iudices constituit. Iulius Capitolinus *in Pio.* Ab Hadriano, ait, inter quatuor Consulares, quibus Italia committebatur Antoninus Pius electus est ad eam partem Italiæ regendam, in qua plurimum possidebat. Et alibi *in Marco,* Datis, inquit, Iuridicis Italiæ consuluit ad exemplum, quo Hadrianus Consulares viros reddere iura præceperat, postmodum vnus totius Italiæ corrector vsque ad Constantinum fuit. Tetricus enim ab Aureliano Italiæ corrector factus est, & à Diocletiano Numidius, *l.* 5. C. *quib. non obiicit long. temp. præscript.* quem Iulianus scribens, amicum suum nominat *in l.* 4. C. *de iu & fact. ignor.* Sed & sub Constantino Rufius Volusianus annis octo Italiam Correctot rexit. *in marmore Romæ apud Maffæos.* Demum in decem & septem prouincias ab eo Principe diuisâ Italia totidem Rectores accepit, quorum octo consulares, duo correctores, septem Præsides fuerunt, consulares quatuor Vicario Romæ parebant, videlicet, Campaniæ Tusciæ, & vmbriæ, Piceni suburbicariis, & Siciliæ, quæ & ipsa pars Italiæ censebatur *l nationem. lib.* 1. *de verb. sig* 5. Correctores prius tres fuerunt, duo Apuliæ & Calabriæ, Brutiorum & Lucaniæ: Tertius Venetiarum, & Histriæ quarum Cæcilianus Placidus *in marmore Neapoli* Corrector fuisse legitur: Is est qui sub Constantio, etiam vbi pra fuit: *l.* 37. C. *Th. de decurionibus.* sed hæ prouinciæ postea consularem habuerunt, vnde duo Correctores in Italia permanserunt: præsides vero quattuor Samnii, Sardiniæ, Corsicæ, & Vmbriæ: De his igitur sigillatim, & primo de consulari Campaniæ tanquam digniore est dicendum.

DE CONSVLARI CAMPANIÆ.

CAP. L.

AMPANIA inter Lirim fluuium, nunc Garilianum dictum & Sarnum continetur, vbi est Caput eius metropolis, & Neapolis: Nunc terra labotis dicitur à campis laborinis, vel quod ille ager ob fertilitatem sit elaborandus. De hoc ita Cicero *de lege Agraria contra Rullum.* Campani semper superbi bonitate agrorum & magnitudine fructuum, salubritate aeris, & pulchritudine regionis. Eam cunctis terris Dionysius Halicarnasseus *lib.* 1 Plinius cum Liuio, Polybius, *lib.* 3. *cap.* 5. Virgiliusque præferunt, quod vini, frumenti oleique copia ceteris antecellat, vnde Felix est cognominata. Omnium, inquit Iornandes, *de regnor. & temp. success.* non modo Italiæ, sed pene toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plagâ est, nihil mollius cœlo, bis floribus vernat, nihil vberius solo, ideo liberi Cererisque certamen dicitur. Hæc ille. idem I. Florus, & plura Strabo. Itaque assignata cuique oppido certa frumenti quantitate pro alimentis reliquum Romanis horreis inferabatur. Symmachus, *lib.* 1. *epist.* 39. Puteolanis ait municipibus D. Constantinus CLM. modiorum in alimoniam ciuitatis indulsit, quæ summa à D. Constãte regente Rempublicam media parte mutilata est post quem Constantius annonam Puteolani populi XXV. M. modiorum adiectione cumulauit atque ita factum est, vt C. M. modiorum eiusdem populi victus acciperet: sed Iuliano moderante Rempublicam, cum Lupus Consulari iure Campaniæ præsidēs Terracinensium contemplaretur angustias V. M. & DC C. mod. Puteolanis municipius derogans, Terracinensium vsui deputauit. addit Symmachus, Terracinenses lauacris publicis Romæ ligna, & calcem reparandis mœnibus subministrasse: magnam quoquo suum copiam forte duas decimas Campani quotannis Romanis debebant *l.* 3. *cap.* 1 *lt, de suarijs.* pro qui-

bus tandem mille nongentos quinquaginta solidos soluerunt: *nouel. Valent. de suarijs tit. 37.* Hanc pecuniam primo Consularis Campaniæ postea P.P. exigit, *l. 2. C. Theo. de suarijs.* Nec poterant ludum equorum curulium Campani exercere, nisi prius duo millia modiorum fabæ quos singulis factionibus ad alendos equos currentes Romæ contulissent *d. nouel. Valen.* sub Domitiano Memmius Ruffus Consularis Campaniæ in pios fecunt. *l. vlt. C. T. de equis curuli.* Constantino imperante Pompeianus Consularis Campaniæ fuit: *Martyrolog. 7 & 12 Maij.* mox Lupus, vt ait Symmachus, deinde Bellephorus *l. 4. C. si contra ius vel vtil. pub.* huic Felix successit, *l. 1. C. vt armor. vsus sit interd.* deinde Amphilucius, *l. 10. C. T. de liber. causa.* & alij.

Notitia in Consulari Campaniæ hæc insignia ostēdit: Imaginem mulieris pro tribunali sedentis à cuius dextro humero cingulum suspensum ad sinistrum latus oblique descendit, sinistra scutum dextra hastam tenet, in cuius summo præfixa est tabella, vbi scriptum est CAMPANIA. Ipsa in capite titulum cum prominentibus pinnis gerit Nuda pedes, Albaque palla succincta. Viride pallium, à parte sinistra brachio tentum ad genua fluere permittit. Ad dextram abacus albo tapeto, vt in alijs, instratus, librum luteo tegmine tectum sustinet. In Codice vrsini supra tubram pallam albo pallio induitur. Madrueianus pro muliere, virum eodem modo indutum, & pro tribunali edentem ostendit. Ad dextram liber mandatorum luteo tectus albo ac furrecto tapeto abaco instrato inhæret, Vnde apparet ius dicentes propè se hunc librum semper habuisse. Tribunalis, seu vt tum appellabant Secretarij forma hæc visitur: Locus amplus sellam in medio continet, cui ius dicens insidet: supra purpureæ cortinæ annulis suspensæ, & à lateribus cō uolutæ tribunalis faciem aperiunt, id ita deductum & cumplicatum, velum leuatum vocabatur: *l. 181. C. Th. de decurionib.* Cum verò de causis decidendis, vel reis torquendis, aut condemnandis consultabant, illud obducebant. Clemens. *Constit. lib. 2. cap. 56.* Aspicite inquit mundana iudicia, quorum potestati videmus tradi homicidas, adulteros, veneficos, sepulchrorum perfossores, latrones, de quibus cum quæsierunt, Præfecti iudicio interrogant reos, an illa ita se habeant, quibus affirmantibus non continuo eos ad supplicium mittunt, sed per plures dies quæstiones exercent, cum multo consilio & velo interiecto. Hoc idem in actis martyrum apparet. *apud Sur. 23. Augusti.* Lysias, inquiunt, introgressus obduxit velum, postea exiens ex tabella recitauit sententiam. Et in alijs actis S. Eupli, cum esset, aiunt, extra velum secretarij Euplius, Caluisianus Consularis intra velum interius ingrediens, sententiam dictauit, & foras egressus afferens tabellam legit: Euplium Christianum edicta Principum contemnentem, & Deos blasphemantem, gladio animaduerti iubeo. idem ferme D. Basilius, *epist. 79.* Qui rerum, ait in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum hominem morti sunt adiudicaturi, cortinas obducunt, & expertissimos quosque ad causæ transactionem aduocant: Hæc ille. Secures etiā cum fascibus, & vultus Principum Consularis præmittebat, curruque argentato vehebatur, vt ait Cassiodorus. *lib. 6. in formula consular t.*

Clarissimus erat, officiumque habet huiusmodi. Principem de officio P.P. Italiæ, quem solum ex eius apparitoribus accipiebat, item cornicularium, Tabularios duos pro Numerario, Adiutorem, Commētariensem, ab actis, Subadiuuam, Exceptores reliquos cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam, sine annotatione clementiæ principalis. Cæteri omnes Consulares ad similitudinem Consularium Campaniæ officium habebant, inquit Notitia.

Officia Consularium ac præsidum Orientis inhoc ab Occidentalibus differebant, quod in illis vnus erat Numerarius, in his pro vno Numerario duo erant tabularij: Valentinianus enim & Valens, ea ptimis nominibus mutatis instituerunt. *in l. 2. C. de Nume.* qui inquiunt, Numerarij appellari consueuerant, Consularium atque præsidum duntaxat tabularij post hanc nostram sanctionem vocabantur. Mox Gratianus eos duos esse voluit, quorum alterum fisci res, alterum largitiones tractare iussit. His verbis, *in l. 4.* In prouinciis duo numerarij qui & tabularii collocentur, quo ad vnum fiscalis arcæ rationum, Ad alterum largitionales pertinere tituli iubeantur. Hæc ille. Idem Arcadius confirmauit duobus susceptoribus additis: *in l. duo. C. de suscepto r.* Duos inquit, tabularios seu numerarios, & susceptores totidem per vniuersas prouincias oportere constitui clementia nostra præcepit. Hæc iura in Occidente recepta, in Oriente nunquam obseruata fuisse videntur. Grauis verò na his tabulariis ac susceptoribus imminebat, si quis fiscæ arcæ rationes in alterius scrinium transtulisset, M. Antoninus tabularios & ipse in prouinciis instituerat, apud quos nomina natorum ingenuorum scriberentur, vt ait Capitolinus qui à prædictis sunt diuersi. Ab hoc Consulari & cæteris Consularibus, Correctoribus, & Præsidibus Italiæ ad P.P. appellabatur *l. 17. C. Th. de appel.* Cassiodorus *lib. 6. varia.* Comitem Neapolis, qui illam Vrbem regebat, Consulari obsecutum fuisse scribit. Alij Italiæ Consulares sequuntur.

DE CONSVLARE ANNONARIÆ Tusciæ Vmbriæque.

CAP. LI.

HETRVRIA seu Tuscia ab Oriente fluuio Tibri à Latio, ab Occidente Macro flumine à Liguribus separatur. Ad Septentrionem Appennino, ad Meridiem mari Thyrreno clauditur, Vmbria verò à Meridie Hetruscos, ab Occidente Picenos, ab Oriente Sabinos & Picentes: ac mare Hadriaticum à Septentrione habet. Trecenta eius oppida fuisse Plinius memorat, quorum metropolis fuit Spoletum. His duabus regionibus vnus præerat Tusciæ Consularis. *l. 5. C. Th. de denunc. & edit. rescript.* Vnde non ab re hæ duæ prouinciæ à Scæuola connectuntur, ac proximo Piceno Aggregantur, *in l. vxorem. 41. §. codicillis ff de leg. 3.* Epistola, inquit, testator ab hæredibus petiit, vt regionem Vmbriæ Tusciæ in Piceno, cohæredi vxori suæ restituerent, cum omnibus, quæ ibi essent, & mancipiis rusticis, & vrbanis: quæsitum est, cum Eros & Stichus serui in diem vitæ testatoris in Vmbria, in Piceno actum administrauerint: Sint autem Damæ, quem testator vnus manumiserat, filii naturales, vt cum eidem Romæ ex codicillis præstandi sint, & respondit esse, Hic Vmbriæ Tuscia connexa, ob vicinitatem Piceno adiungitur, & vtraque ab eodem Rectore administrabatur, qui prius correctot fuit. Sub Constantino enim Iunius Iulianus Tusciam, & Vmbriam Correctot rexit, *ex marmore.* Iuliano Apostata imperante, solius Tusciæ Aufonius, *l. 6. C. T. de numerar.* sub Iouiano Terentius, *l. 61. 65. C. T. de decurion. l. 4. C. T. de iurisd.* sub Valentiniano

tiniano Maximinus. *l.8.C.T. de accusat.* sed paulo post Tusciæ Consularis Olybrius fuit: *l.72.C.T. de decur.* in quo statu pluribus annis permansit: Valentiniano enim secundo, & Theodosio imperantibus Claudius Tusciam Consularis rexit *l.5. C.T. de denunc. vel edit. rescript.* quæ postea Vmbriæ iuncta, vtraque ab vno Consulari est administrata. Tuscia, adiacensque regio à copia tritici, vini, casei, & carnium, quas producit, & Romæ suppeditabat, annonaria est appellata: Spartianus *in Tetrico tyranno.* Aurelianus, inquit, Tetricum, quem triumphauerat, Correctorem totius Italiæ fecit, id est Campaniæ, Samnij, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabriæ, Hetruriæ, atque Vmbriæ, Piceni, & Flaminiæ, omnisque annonariæ regionis. Ammianus quoque *lib. 17.* Hetruriam annonariam appellat: Hoc tempore, inquit, vel paulo ante noua portenti species per annonariam apparuit Tusciam. Nec solum ad victum necessaria, sed & nongentas vehas calcis ad formas aquæductuum reparandas in vrbem mittebat: *vt l.3. C.Th. de calc. coctor.* Quod & Symmachus prodit. *epist.59. lib.1.* Vmbriæ quoque magna fuit fertilitas. Aristoteles enim *lib. de admirabilib. auditionibus si is liber non est institius.* scribit in Vmbria ter animalia parere, arbores bis anno fructus, eosque laudatissimos producere, & mulieres plerumque geminos parere. *Idem & Stephanus.* De hac regione sensisse fertur Poëta, cum dixit.

Bis grauidæ pecudes, bis pomis vtilis arbor.

Auctor quoque est Plinius *in 17. cap.4.* Cæsarem Vopiscum cum apud Censores causam ageret, dixisse, Campos Rosiæ, qui sunt in Vmbria, Italiæ sumen esse, in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Polybius, *lib.2.* hanc regionem & Galliam Cisalpinam in omnia frugum genera fœcundam esse scribit, vt sæpenumero modius frumenti Siculus non amplius quatuor obolis venierit; hordei non amplius duobus, dolium vini tantumdem, mellis, & farris tantam fuisse copiam, vt hominum opinionem superaret: Infinitam verò pecudum multitudinem Italici generis homines aluisse, & ad priuatos vsus, & ad necessarium exercitibus apparatum abundè alimenta administrasse: Hospites viatoribus honorificè exceptis, & omnibus ad victum necessariis abunde subministratis, non amplius quam siliquam, id est, tertiam oboli partem accepisse. Quæ cum populo Rom. affatim annonam exhiberent, iure annonariæ hæ regiones sunt appellatæ. In indice verò XXII. Consularium, vbi habetur annonarij Tusciæ, & Vmbriæ, lego annonariæ, Consularis enim ipse annonarius non vocabatur, sed prouinciæ.

DE CONSVLARI PICENI suburbicarij.

Cap. LII.

PICENVM vulgo Marchia Anconitana dictum Pentapolis prouincia vocatur à Synodo VI. Constantinopoli habita sub Constantino Pogonato. hanc Piceni denominationem Festus tradit: Picena [illegible] regio, in qua est Asculum, dicta quod Sabini cum Asculum proficiscerentur, in vexillo eorum Picus consederit. Duplex Picenum fuisse Notitia significat, Annonarium, & Suburbicarium, vtrumque à suo Consulari rectum. Valentinianus, *in l.9. C.T. de anno. & tribut.* Per suburbicarias, inquit, regiones vir Clarissimus Anatolius pabula ad munitiones, mansionesque singulas animalibus cursui publico deputatis pro longinquitate itineris ab vnoquoque oppido certo ac denunciato tempore deuehi ordinabit. Anatolio Valentinus Consularis Piceni successit, *l.1.C. de exhib. reu, l. pen. C.T. quib. equo. vs. concess.* aliàs Valentinianus, *l.17. C.Th. de per. publ. l.5. C.T. de pact.* mox Sophronius *l.71. C.Th. de decurion.* Ante hos sub Constantio Patruinus Piceni Consularis fuerat, vt Ammianus *lib.15.* scribit. In porta Arimini Actæus V. C. Flaminiæ & Piceni Corrector, Augusto imperante fuisse legitur quod falsum fuisse supra redarguimus. Codex Vrsini habet suburbicanum, quam lectionem non improbo, quia dicitur suburbicanum sicut rusticanum: Cicero *pro Gn. Plancio.* Tusculanos, Arinates, Alpinates, aliosque vicinos, municipes Romæ Suburbanos vocat. Quod tempore belli Punici cum Annibale Piceni sensissent, illos vicatim habitare Romani coegerunt, & militiæ loco tabellariorum, ac viatorum officio fungi, vti Strabo *in fi 5 Geographic.* memorat, legemque à C. Flaminio Tribuno pleb. latam fuisse de eorum agro viritim diuidendo, Cicero *in Catone* refert. Quia ergo in formam suburbiorum redactum est Picenum in mœnibus desolatum, suburbicanum potuit appellari. Alij ita dictum volunt, quod ea pars Romæ propior esset, ac fere vrbis suburbiis coniungeretur, Nam Plinius *lib.3 cap. 5.* scribit Romam per directum efficere passuum triginta millia DCCLXV. Ad extrema verò tectorum cum castris prætoriis à milliario, quæ erat columna aurata in foro, vt auctor Plutarchus, per vicos omnium viarum mensuram colligere paulo amplius LXX. millium passuum. Quod si quis altitudinem tectorum addat, dignam profectò æstimationem concipiat, fateaturque nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Hæc Plinius. Postea cum Traianus, deinde Aurelianus vrbis pomerium protulissent, vt Vopiscus, Eutropius, & Zosimus referunt, constat vsque ad Tiberis ostium suburbia peruenisse, quod & Aristides Smyrnæus *in Panegyrico verbis* affirmat: Descendit, hæc, inquit, vsque ad mare, vbi commune emporium communisque omnium, quæ terra prouenıunt, dispensatio. Quicquid nunc Italiæ restat, complectorum vniuersa mihi videtur, vnaque futura vrbs perpetua in Ionium mare protensa. Hæc ille. Itaque tam longe se extendentibus suburbiis, non mirum si Piceni pars suburbicaria dici potuit. His concinit Symmachus *epist.80. lib.2.* tum P.V. Spoletum, inquit, suburbanitas nostra est. A suburbanis enim prouinciis ad P.V. appellabatur. Valens A. *in l.13. C.Th. de accus.* Referant, ait iudices de suburbanis prouinciis ad præfecturam sedis vrbanæ, de cæteris ad Præfecturam Prætorianam. His in locis multa prædia Princeps possidebat: inter quæ & bona Faustinæ, vnde constitutus erat Rationalis rei priuatæ per vrbem Romam, & suburbicarias regiones, cum parte Faustinæ sub Comite rerum priuatarum. Picenum verò erat, quod inter Aesim & Aternum fluuium continebatur. Exceptis decurionibus & his maioribus, per Picenum olim nemo vti equo poterat. *l.1. & vlt. C. Th. quib. equor. vsus conce.*

DE CONSVLARI SICILIAE.

Cap. LIII.

INSVLÆ Italiæ adiacentes, eius pars esse censentur, sicut & aliæ prouinciæ, inquit Vlpianus, *in l. insula. 9. ff. de iud.* Sed & prouinciam idem ait, Siciliam

magis inter continentes accipere nos oportet, quæ modico freto ab Italia diuiditur. *l. notionem. 69. ff. §. t. ff de verb signif.* Addunt Iunum interpretes, *Paul. Castren. & alij in d. l. insula. 9. Bar. de insula.* insulas modo non vltra centum millia passuum ab Italia & prouincijs distent, earum partes censeri. Sicilia itaque modico freto separata ab Italia eius pars erit. Item Corsica, quæ & ipsa non plus centum millibus passuum ab ora Ligustica distat, illius pars censetur: Sic & Sardinia, quæ angusto freto quinque millium passuum à Corsica distinguitur, Italiæ attribuetur, quæ nunc Hispaniæ adscribitur. Sicilia ergo tanquam pars Italiæ, Consularem habet Vicario Romæ parentem.

Hanc primam Romanorum prouinciam factam Cicero, Sex. Ruffus, & alij volunt: aliqui Sardiniam fuisse malunt, vt Pomponius *in l. 2. §. capta. ff. de orig. iur.* Primumque in eam C. Flaminium Prætorem missum Solinus memorat. Verum tamen est partem Siciliæ primo prouinciam factam, totam verò post Sardiniam fuisse subactam: Tam sub Repub. quam Principibus diu Prætoria mansit. Inter alios Sext. Biduceus Quæstore M. Tullio Cicerone ibi Prætor ius dixit, mox C. Sacerdos, deinde C. Verres eam per triennium tenuit, quod Arrheius, cui ea prouincia decreta erat, eò non venisset. Verri Metellus successit: Deinde Proconsulem Sicilia obtinuit: Seuerus enim Imperator, vt auctor est Spartianus, Siciliam Proconsularem sorte meruit. Deinde à posterioribus Principibus commissa est Præsidibus, ait Sex. Ruffus: Et nunc, inquit, à Consularibus administratur. Eo enim tempore sub Valentiniano Donnus Siciliæ Consularis erat. *l. 29. C. T de curs. publ.* vltimo verò Iustinianus illi prætorem dedit, *vt indicat eius Nouel. 104. quæ non extat, sed id tit. argumentum Latinè conscriptum indicat.* qui etiam impensarum, quæ in milites fiebant, curam habebat. eiusdem decreto defensores & partes ciuitatum Siciliæ confirmabantur. *Nou. 75. quæ deest.*

Vigente Repub. duo Quæstores vnus Lilibetanus, alter Syracusanus eius insulæ tributa exigebant, *auctores Cic. in Verrem & Asconius.* sub posterioribus Principibus ad Comitem priuatarum Italiæ hoc onus est deuolutum. Vnus verò inum prouinciarum scilicet Siciliæ, Corsicæ & Sardiniæ Rationalis vectigalium rationes scribebat. *l. 1 C. de suscep. & arcar. l. t. C. Th. commun diuidun.* Ab hoc Consulari ad P. P. Italiæ olim appellabatur. *l. 27. C. Th. de appell.* postea ad Quæstorem palatij ab eo est prouocatum, *d. Nouel. 104.* Aratores Siciliæ, id est qui ibi agros possidebant, decimam frumenti quod colligebant, Romanis pensitarunt: rursusque alteram decimam ternis H S. in singulos modios vendebant. *Cic. in 5 actione in Verrem & Asconius in diuinatione. Cassiod. in 6. de Comite qui militib. præerat. Plin. in Panegyrico.* Hęc erat summa DCCC. millium modiorum, qui efficiunt plus sexaginta sex millibus nostrorum saccorum tritici. Cum Ternos itaque H S. in modios pro hac decima Respublica, ex vectigalibus vel ærario solueret, penderetque modius libras 20. efficiebat hæc summa circ ter libras quattuor solidos x. nostræ monetæ in saccum, Verum quia hoc frumentum populo Romano, aut militibus non sufficiebat, æqualiter omnibus Siculis teriadecima imperabatur, datis in modium H S. quattuor, erat ferme summa librarum sex cum dimidia in nostrum saccum. Cicero *in 5. in Verrem actione*, loquês de hoc frumento à Sicilia præstando, Emundi, inquit, duo genera fuerunt, vnum certarum decumatum, alterum quod præterea ciuitatibus æqualiter esset distributum, Illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuisset, tritici mod. DCCC. millia, pretium autem constitutum decumano in modios singulos H S. ternos Imperato H S. IIII. ita in frumentum imperatum H S. duo de tricies in annos singulos. Verri decernebantur, quod aratoribus solueret. In alteras decumas ferme ad nonagies, sic per triennium ad hanc frumenti emptionem Siciliensem propè centies & tricies erogatum est. Ex verbis Ciceronis tres decimæ videntur à Siculis solutæ, prima sine pretio, altera empta tribus H S. in modium: tertia quattuor. Prætori verò Siciliæ concedebatur, vt frumentum in cellam, id est, in suum & familiæ victum sumere posset, quod æstimabatur quaternis H S. in modios tritici, binis in hordei, & ex ærario hæc pecunia numerabatur: postea verò non decima ab aratoribus, sed quinquagesima, aut quadragesima, vt ab aliis prouinciis exigi cœpit. *l. modios. 9. C. de susceptoribus & arcariis.* Naues præterea suo ære instructas, nautas, & milites, Siculi præstabant Cicero, *in actione 6. in Verrem.* Nauem inquit, imperare ex fœdere debuisti, remisisti in triennium: Militem nullum vnquam poposcisti per tot annos. & alibi, *in 7. actione.* Superiorum prætorum consuetudo cum hæc fuisset, vt naues ciuitatibus, certusque numerus nautarum, militumque imperaretur, maximè & locupletissimæ ciuitati Mamertinæ, nihil horum imperauisti. & rursus Sumptum omnem in classem frumento, & stipendio ceterisque rebus suo quæque nauarcho ciuitas semper date solebat. & paulò post. Erat hoc vt dico factitatum semper non solum in Sicilia, sed in omnibus prouinciis, etiam in Sociorum. & Latinorum stipendio ac sumptu, tum cum illorum auxiliis vti solebamus. Hæc ille. Septemdecim populos Siciliæ fuisse idem Cicero *in 7. actione.* scribit, cuius metropolis fuere Syracusæ, vbi Prætor, seu Præses per hyemem degebat. quod ea esset maxima pulcherrimaque omnium Græcarum vrbium. Cicero. *in 6. in actione* Vrbem, inquit Syracusas maximam esse Græcarum vrbium pulcherrimamque omnium sæpe audistis. Est Iudices ita, vt dicitur, easque quattuor maximis vrbibus constitisse scribit. Hic erat Baphium Syracusanum Siciliæ appellatum, vbi vestes Principis purpura tingebantur: Vere autem prætores insulam circuibant cuius, inquit Cicero, hic situs, atque hæc natura esse loci cœlique dicitur, & nullus vnquam dies, tam magna turbulentaque tempestate fuerit, quin aliquo tempore Solem eius diei homines viderent. Deinde æstate summa, inquit, cæteri prætores obire prouinciam, & circumcursare consueuerunt, aut etiam in tanto prædonum metu, & periculo ipsi nauigare: Hæc ille. Siculis ius Latij C. Iulius Cæsar dedit. M. Antonius Consul ciuitatem *Cicero in 4. ad Atticum.* Hi sunt quattuor Italiæ Consulares, qui Vicario Romæ suberant: Nunc ad duos Correctores, qui eidem parebant veniemus.

DE CORRECTORIBVS APVLIAE & Calabriæ, item Brutiorum & Lucaniæ.

Cap. LIIII.

A Silari flumine vltra Campaniam vsque ad Laumflumen tenuere Lucani, vt Plinius refert, nunc Basilicatam vocant: inde vsque ad Leucopetram promon-

promontorium sequuntur Brutii, à Brutia regione inquit Iornandes, olim nominati, nunc Calabri dicuntur. Antiquitus hæc regio Oenotria nuncupata vbi Græci resederunt, quæ peninsulam efficiens Tarentum vsque eius Calabria, mox vsque ad Garganum montem Apulia, sed nunc tota à Lao flumine Tarentum vsque est Calabria, cuius illa ciuitas erat metropolis: vbi purpureæ vestes Principis tingebantur. His quattuor regionibus duo dati sunt Correctores alter Apuliæ & Calabriæ, alter Lucaniæ & Brutiorum: Constantino imperante Claudius Plosianus harum corrector extitit, *l. 1. C. T. de relat. l. 1. C. T. de appellat.* mox Mechilius Hilarianus, *l. si quis Decurio. 81. C. de falsis. l. vniuersos. 15. C. de Decurion. l. 1. C. T. ad l. Flauiam.* deinde Octauianus, *l. 2. C. T. de episco. & cler.* sub Valentiniano Symmachus *l. 25. C. T. de cursu publico.* Correctoris Apuliæ & Calabriæ insignia in calce operis à Notitia ostenduntur, vt inde velut in simulachro aliorum correctorum insignia & officiorum conspiciantur. Sunt autem in summo auratæ columnæ, duo auersi, sed ita connexi Principes, vt in vnum desinant: Ingeniosum inuentum ad miram duorum Imper. concordiam ostendendam: Nigra tenuisque linea vtriusque caput & corpus diuidit, vt fermè ex inuisibili hac diuisione ipsorum vnitas minimè tolli posse videatur. Prope est abacus albo tapeto instratus, qui librum rubro coopertum sustinet, infra imago est oppidi cum hac inscriptione PROVINCIA APVLIA ET CALABRIA. Vnusenim corrector vtrique præerat regioni. In manuscriptis voltus tantum duorum principum apparent. Liber auro tectus cœruleo surrectoque tapeto nititur, in cuius dorso hæ notæ leguntur. FL. VAL. CORR. IVS. DD. quas ita interpretor, Fœlix liber vendicandus à laterculo correctori iussu dominorum. Impressi nostis carent. Meus codex tergum libri purpura tectum ostendit. Officium habebat vt Consularium, excepto Principe, qui ex eodem officio accipiebatur videlicet ipsum Principem, Cornicularium, Tabularios duos pro Numerariis, Commentariensem, Adiutorem, ab actis, Subadiuuam, Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis. Cæteri Correctores ad similitudinem Correctorum Apuliæ & Calabriæ officium habent. Ab his ad P.P. appellabatur. Constantinus ad Taurum P.P. *in l. 27. C. T. de appel.* De Sardinia, inquit, Sicilia, Campania, Calabria, Brutiis, & Piceno, Aemilia, & Venetia, cæterasque interpositas appellationes laudabilis sublimitas tua more solenni debebit audire, competenti appellatione terminandas. Præfectus. n Vibi nostra responsione prædictis cognitionibus sit temperandum esse cognouit. Symmachus verò *epist. 17 lib. 1.* refert à Correctore Apuliæ, quem Moderatorem appellat, ad Præfectum vrbi prouocari. Lucani Romanis suespendebant: vnde Lucanica, Brutij dabant boues, sicut *in quarto* Strabo scribit. Dimidias quoque decimas suum & pecorum quæ alebant, & aliquot millia amphorarum vini tradidisse videntur. *l. 4. C. Theo de suariis.* Cassiodorus, *lib. 11. ad Vitalianum Cancellarium, Lucaniæ & Brutiorum.* Hinc, inquit, montuosa Lucania sues pendet: hinc Brutii Boum, pecus indigena vbertate præstant. Fuit nimirum vtrunque mirabile, vt prouinciæ tantæ ciuitati sufficerent, & ampla ciuitas earum beneficiis victualium indigentiam non haberet. & subiicit instum his statutum fuisse pretium: Hæc ille. Inde Princeps plebi & prætorianis militibus carnes suillas elargiebatur, certo viro ad hoc munus destinato. Zosimus, *lib. 4.* Maxentius, ait, administris Marcellino & Marcello tribunis militum, & Luciano suillæ carnis præbitore, quam fiscus populo Romano largiebatur, & aulicis præterea militibus, quos prætorianos vocant, in regium ab his solium collocatus est. Vopiscus *in Aureliano*, Statuerat, inquit, vinum gratuitum populo Romano dare, quemadmodum oleum & panis & puretna gratuita præbei entur, sic etiam vinum daretur, quod tamen non fecit Lucani ad euitandas difficultates, quę oriebantur, 6400. solidorum nomine suum permittente principe soluebant. (Nouel. Valentiniani. tit. 37. de suariis) Vicarij Romæ præsides sequuntur.

DE PRAESIDIBVS SAMNII & Valeria.

Cap. LV.

SAMNITES ab Occidente, Truento ab Oriente, Aterno fluminibus à meridie, Appennino, Campanisque clauduntur, à Septentrione mari Hadriatico, nunc Aprutios vocant. Hos quinquaginta annis, inquit Iornandes, Fabii ac Papirii partes ac liberi ita domuerunt, atque vrbes diruerunt, vt hodie Samnium in ipso Samnio requiratur, nec facile appareat materia XXIIII. triumphorum: Hæc ille. Iuxta hos est Valeria regio, à via, & ciuitate Valeria dicta, quæ vt tradit Strabo, à Tiburtinis initium capiens, ad Marsos, & Corfinium Pelignorem Metropolim extenditur, & partem Latij continet. Inca Latij vrbes fuut, Valeria, Bonifacii ini. Pontificis Patria, nuoc extincta, Ariceoli, & Alba, prope quam, est ciuitas Cuculum. In Romæ verò conspectu sunt Tibur, Præneste, & Tusculum. Valeriæ Metropolis erat Amiternum, hodie Aquila dicta: Harum Præsides Vicario Romæ parebant, sicur & sequentes.

DE PRAESIDIBVS Sardiniæ, & Corsica.

Cap. LVI.

SARDINIAM à Sardo Herculis filio, qui primus eam occupauit, vocatam ferunt. Prima populi Romani prouincia à M. Pomponio est facta anno Vrbis DXXI. & biennio post Corsica à C. Papirio, sed vtraque ab vno Prætore regebatur, primusque M. Valerius vtranque administrauit, sub posterioribus verò Augustis sunt diuisæ, & singulæ singulis Præsidibus commissæ. Nunc, inquit Sex. Ruffus à suis Præsidibus reguntur: Constantino enim imperante Festus Sardiniæ præses fuit, *l. 3. C. T. de pœnis.* cum Felix esset Corsicæ *l. 2. C. T. de tempor. cursu.* sub Constantino etiam Constantini successore Bulenius Restitutus solam Sardiniam Præses rexit: *l. 2. C. de capiend. & distrah. pignorib. tribut. causa.* sub Valentiniano & Valente Laodiceus: *l. antepe. C. de his qui accus. non poss. l. 12. C. T. de accusat.* sub Gratiano Marcoianus: *l. 1. C. ad l. Iul. repetundar. l. 2. C. T. eodem.* & id vsque ad Notitiæ tempora permansit. Postremo recepta à Vandalis Africa, Iustinianus illius Præfecto

Prætorio Sardiniam tribuit Itaque non amplius Italiæ, sed postea Africæ prouincia est habitata, *l.1.§.Deo itaque C.de offic.P.P. Africa.* Nunc verò Hispaniæ annectitur. Frumentum & ipsa Romæ pendebat, Hirtius de bello Africo, item Liuius, Iulius Cæsar præcumis octauas frumenti imperauit; *lib. 2. ad Symmachum* Prudentis.

Nec det vela freto Romana, nec horrea rumpat,
Sardorum, congesta vehens granaria classis.

Symmachus, *lib.2.ept.114.* Benignus, inquit, rei frumentariæ negocium peruigili animo executus, nihil de Sardinia reportauit, nisi bonam conscientiam, & malam valetudinem. Horreis autem tantum frugis innexit, quantum illi prouinciæ anni fortuna contulerat. Corsica verò modico freto à Sardinia discreta, aliquanto minor 390. milliaria circuit, prius Cirna, à Cirno Herculis filio dicta. Vinum producit, optimum alumen, & ferrum. Et ipsa suum habebat Præsidem *l.2. C.T. de tempor. curs.* Ab his Rectoribus ad P.P. Italiæ appellabatur, *l.27.C.T. de appell.* quod Constantinus statuit, cum antea ad P.V. prouocaretur.

Horum Præsidum insignia erant, duorum Principum velut vnius viri effigies, duos vultus, & pectora exprimens, nigra enim linea vtrinsque caput, & totum corpus diuidit: Vnum esse ob communem consensum duorum Principum Imperium, melius exprimi non poterat. Abacus purpureo tapeto rectus, erectum librum sustinet, infra oppidi effigiem habet, supra nomine suæ prouinciæ inscripto, vt apud Notitiam in Præside Dalmatiæ visitur. Officium habebant vt Correctores. Vnus Rationalis trium prouinciarum tributa exigebat, Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ, vt apud [illegible] legitur, *in l.1.C. de suscep. & arcar. l.1. C.T. commun. diuidun.* & Notitia interpretatur. Hi sunt Italiæ Magistratus, qui Romæ Vicario obtemperabant: Nunc de aliis, qui Vicario Italiæ suberant est differendum, & si à Notitia sunt omissi.

DE VICARIO ITALIAE.

Cap. LVII.

PRÆTER Vicarium Romæ: alium habebat P.P. Italiæ, cui quattuor parebant Consulares, vnus Venetiæ, Istriæque, alij Æmiliæ Liguriæ, & Flaminiæ, cum Piceno. Tres verò Præsides, Alpium [illegible]arum, Rhetiæ primæ, & Rhetiæ secundæ. Vicario enim Romæ regiones ad Orientem velut antiquæ Italiæ committebantur. Huic aliæ ad Occidentem, quæ ante Triumuiros Reipub. constituendæ extra Italiam censebantur, scilicet, Galliæ Cisalpinæ, & Liguriæ à quibus omnibus ad hunc Vicarium prouocabatur. Reperitur Romæ quoddam epigramma, quo Cranio Eusebio Vicario Italiæ ob singularem [illegible] virtutem addita est æmilia, quæ prius Vicarij Romæ fuerant Constantino imperante Iulius Vetus Italiæ Vicar. extitit, *l.4.C.T. de priuil. eor. qui in sacr. palat. milit.* cui Septimus Bassus successit: *l.1.C. si quis eam cuius tut.* huic filii Valentin. Faventius: *l.3.C. de agricol & censit.* mox Catafronius: *l.3.C.T. de cursu publico*, deinde Italicus *l.10. C.T. de lustr collat.* Hic Vicarius in primo indice Notitiæ recensetur, nulla postea eius insignium, officij aut magistratuum fit mentio, vel quod aliqua folia sint deperdita, vel quod tum à Barbaris hæc regio vexabantur: æmiliam enim & adiacentes prouincias sed deuastatas vidisse, & ciuitates semidirutas D. Ambrosius deplorat. Hanc cladem prius Alaricus, deinde Attila Hunnorum Reges intulerunt. Verum insignia & officium, vt alij Vicarii, habebat. Eius vero Magistratus ex iuribus collectos explicabimus, à Consulari Venetiæ, & Istriæ, auspicati.

DE CONSVLARI VENETIAE, & Istria.

Cap. LVIII.

VENETIA à flumine Athesi vsque ad Timauum extenditur, vulgo Marchiam Triuisanam vocant, quæ à Longobardis Marchionibus Taruisij sedem habentibus nomen habuit, quemadmodum alius in Piceno Anconæ degens, Marchiæ Anconitanæ nomen dedit. Venetiæ Metropolis erat Aquileia, prima post Romam Italiæ ciuitas, vbi prouinciæ thesaurus conseruabatur, & si imperante Augusto, extra Venetiæ fines censebatur, vt lib.5. auctor est Strabo. A Timauo autem vsque ad Arsiam fluuium non longe à Pola est Istria, cuius caput est Iustinopolis. His duabus regionibus vnus Consularis sub Vicario Italiæ, præerat. Imperante Constantino hæ prouinciæ Correctorem habuere Cæcilianum Placidum, vt ex marmore Neapoli constat, quod est sequens.

M. MÆCIO MEMMIO BALBANO CÆCILIANO PLACIDO C. V. PONTIFICI MAIORI AVGVRI XV. VIRO SACRIS FACIVNDIS CORRECTORI VENETIARVM, ET ISTRIÆ, PRÆFECTO ANNONÆ VRBIS SACRÆ CVM IVRE GLADII, COMITI ORDINIS PRIMI, COMITI ORIENTIS, ÆGYPTI, ET MESOPOTAMIÆ, IVDICI SACRARVM COGNITIONVM TERTIVM CONSVLI ORDINARIO PATRONO PRÆSTANTISSIMO REGIO PALATINA POSVIT.

Postea hæ prouinciæ Consularem habuere, vt sub Valentiniano Florianum.

In Venetia, & Istria erat Cissense baphium vbi sericum & lana Principis tingebantur.

DE CONSVLARIBVS AEMILIAE, Flaminiæ, & Piceni.

Cap. LIX.

GALLIA togata, erat tota ea regio, quæ est intra Padum, Apenninum, Rubiconem, ac Trebiam vt Plinius, Ptolemæusque referunt. ita dicta, quod ciuitate donati, toga Romana eius incolæ vterentur. Totus hic tractus in duas regiones diuiditur, Flaminiam, & Æmiliam. Nam M. Æmilius Lepidus, & C. Flaminius Coss. deuictis Liguribus Apuanis, ne in ocio milites tenerent, alter Roma per Thusciam & Vmbriam Ariminum vsque viam à se Flaminiam dictam strauit: *Strabo lib 5.* Alter placentia ad Ariminum, Æmiliam,

Itaque

Itaque Flaminia est appellata, quæ Ariminum ducit, cuius metropolis fuit Rauenna. Æmilia verò est, quæ inde Placentiam tendit. Nos tamen ita diuidemus, vt quod est ab Aesi ad Aternum fluuium, sit Picenum, seu Marchia Anconitana: ab Aesi ad Rubiconem Flaminia, quam Romandiolam appellant: Inde Placentiam vsque, aut ad flumen Trebiam Æmilia. M. enim Æmilius Lepidus ibi Proconsul, totam eam prouinciam reformauit: inter alias ciuitates Regium dirutum instaurauit, quod etiam ostendit hęc antiqua inscriptio, M. LEP. CIV. REG. INST. quam Valerius Probus ita interpretatur, M. Lepidus ciuitatem Regii instaurauit, ibique forum cauatum habuit, vnde Regium Lepidi forum appellatur. Hæc regio ab ipso Æmilia est dicta, quæ prius Aurelia vocabatur, sed hodie tota Longobardia Bononiam vsque censetur. Flaminiam verò Carolus Magnus Ecclesiæ tradens, tanquam territorium ad Romam spectans Romandiolam appellauit His duabus regionibus duo præfuere Coosulares, alter Æmiliæ, alter Piceni, & Flaminiæ. Æmilia post Diocletianum semper Consularem habuit: Constantino enim imperante, eius Consularis Ruffinus fuit: *l. 1. C. T. de vectig. & commiss.* deinde sub Constantio Dulcitius, *l. 2. C. de agricol. & censit.* Reperitur tamen Æmilia cum Liguria quandoque Consulari commissa. Constantinus enim Vlpio Flauiano vtramque regendam tradidit, *l. 2. C. T. de extraor. siue sord. muner.* Valentinianus secundus & Theodosius Romulo, *l. 4. C. T. de denunc. vel edit. rescr.* pro arbitrio namque Principum varii statuebantur magistratus.

DE CONSVLARI LIGVRIAE.

Cap. LXI.

DVBIVM non est Ligures nunc eos esse, qui ab Apennino inter Macram, & Varum, & mare Tyrrhenum continentur, quorum caput est Genua, sed olim vlterius etiam per Apenninum ad cos Subalpinos, qui vulgò Pedemontani vocantur, & Vercellas protendebantur, Astamque Coloniam, Dertonam, Statellamque complexi vsque ad montem Balistam in Regiensi agro nunc montem Valestrum nominatum, ac montem Lætum seu Sancti Peregrini perueniebant, & Pisas vsque extensi fuisse videntur. *Liuius lib. 10. de bello Macedonico & Asiatico seu Decad.* 4. His ergo populis, vt numerosis, latamque regionem tenentibus proprius datus est Consulans, qui sub Arcadio Arrianus fuisse legitur. *l. 4. C. T. vnde vi.* Quandoque tamen Æmiliam & Liguriam vnum Consularem rexisse, supra diximus: *l. 4. C. T. de extraord. siue sord. muner.* Liguriæ caput tunc erat Mediolanum, vbi totius prouinciæ pecunia publica cōdebatur, cui præfectus thesaurorum Mediolanensium Liguriæ vocatus sub Comite Largitionum residebat Hi sunt quartuor Consulares, qui Vicario Italiæ parebant, nunc de eius præsidibus est tractandum.

DE PRAESIDIBVS AMPLIVM cotiarum Retia I. & II.

Cap. LXII.

COTIÆ alpes sunt, vbi nunc mons Cinesius dicitur, à Cotio Rege appellatæ, qui XII. ibi ciuitates condidit, vti Plinius *lib. 3. cap. 15.* memorat. Is Marcellino teste. *lib. 15.* Cæsari Augusto amicissimus fuit, sed eo, & filiis extinctis, hæc regio à Nerone in potestatem imperij Romani redacta, & Latii iure donata, *Tacit. lib. 3.* proprium Præsidem accepit. *Eutrop. lib 7 cap. 6. Vopiscus in Aureliano.* Incipiunt hæ Alpes vt ait Marcellinus, a Segusione oppido, quod nunc Susam vocant, vbi Cotii ipsius sepulchrum memorabile visebatur, aliaque oppida vsque ad Nauolensam continebant. Alpes Gallicum vocabulum, & pro aliis montibus accipi Seruius scribit: Gotopius lib. 1. Gallicorum glaciem montium significari sua lingua affirmat. Retia verò vt Stephanus, & Ptolemæus *lib. 2.* referunt, etiam ipsa est in Alpibus, quæ Galliam Cisalpinam, à Germanis diuidunt, ab Occasu montem Adulam fontesque Danubii habet, ab Oriente Lycum flumen, quod Danubium influit, Retiamque a Vindelicia separat: ad Septentrionem Danubio, ad Meridiem Alpibus clauditur, & hæc Retia prima seu superior vocatur. Vltra Lycum vsque ad Oenum fluuium Orientum versus, & Vindeliciam, Retia secunda, seu inferior est dicta. Hodie hunc tractum Sueuiam nominant: Huius metropolis fuit Augusta Vindelicorum, vbi pecunia Principis à Procuratore thesaurorum Augustæ Vindelicensis Retiæ secundæ nuncupato seruabatur. Hæ duæ regiones a duobus Præsidibus administrabantur, & Italiæ Vicario parebant: Olim vtraque regio ab vno Prætore regebatur. Tacitus, *in 20.* Infesta Retia, cui Pactius Septimius Prætor erat incorruptæ erga Vitellium fidei. P. quoque Ælius, Pertinax, qui postea imperauit, sub. M. Antonino Prætor Retias gubernasse fertur, sed idem Tacitus eas quandoque à procuratoribus administratas fuisse scribit, *lib. 17.* Cassiodorus *lib. 7. variar in formula Ducatus Retiarum*, ipsas munimina Italiæ & claustra prouinciæ vocat, quæ, inquit, non immeritò sic appellata esse iudicamus, quando contra feras agrestissimas gentes sunt velut quædam plagarum obstacula Retia Italiæ eas esse significar: Alii à Reto Duce deriuant: In his limiti Rom. Imperii erecto, Dux cum militaribus copiis præerat. Hi sunt Magistratus prouinciarum, qui Vicario Italiæ eiusque Præfecto obtemperabant. Præter hos Cumes rei militaris cum XVI. fermè præsidiis Italiam custodiebat. Nunc ad Illyrici prouincias est veniendum.

DE VICARIO ILLYRICI OCCIdentali.

Cap. LXII.

TERTIVS in Occidente fuit Vicarius Illyricanæ Diœceseos & si à Notitia omissus, quod ea regio tum à Barbaris teneretur Illyricum prius C. Iulio Cæsari cum Gallia Cisalpina est demandatum, *Tranquill in C. Iulio cap. 22.* deinde sub posterioribus Principibus Italiæ annexum. Id olim Claudio iuniore imperante Thracas, Mysos, Dalmatas, pannonios, & Dacos, continebat, vt Pollio scribit, *in Claudio.* postea quicquid est circa Danubium vsque ad pontum Euxinum, Illyricum est dictum, inquit Zonaras Duplex Arcadio & Honorio imperantibus est factum, vt in P. P. Orientalis Illyrici exposuimus, alterum Orientale, alterum Occidentale. quod Herodianus *in Alexandro*, dicit Italiam à Ger-

mania diuidere, ad Præfectumque Prætorio Italiæ, pertinebat, cuius sex prouincias Notitia recenset. Duas Pannonias primam, & secundam, Noricum Mediterraneum, & Ripense, Sauiam, & Dalmatas, ex quibus sola Pannonia secunda Consularem habebat. Quare cum ad Elpidium Pannoniæ Consularem Constantinus scribit. *l.6.* C.T. *de veteran.* de secunda est intelligendum. Sauia Correctorem, reliquæ Præsides habuere. Huic Illyrico & Africæ P.P. Italiæ imperabat. Marcellinus, *lib.26.* Valentinianus inquit, Mediolanum, valens Constantinopolim discessit, & Orientem quidem regebat potestate Præfecti Salustius, Italiam verò cum Africa & Illyrico Mamertinus. Hæc ille. Illyrici regiones ita se habebant, vltra Oenum fluuium, à quo Retiam secundam terminari diximus, Orientem versus erat Noricum, quo vsque ad Cecium montem perueniebat, à Meridie & Alpibus vsque ad Danubij ripas versus Septentrionem extendebatur, & ob id huius regionis pars Ripense Noricum mediterraneum dicebatur, cuius Præses Constantino imperante, erat perfectissimus, vt apparet ex sequenti inscriptione apud Celeiam Stiriæ in pariete templi Franciscanorum. D. N. FL. CONSTANTINO CLEMENTISS. ATQVE VICTORI AVG. MARTINIANVS V. *vir perfectissimus.* P. PRÆSES PROVINCIÆ NORICI MEDITERRANEI.

Vltra montem Cecium ad Orientem vsque ad fluuium Ænonem inter Alpes Liburniæ, & Danubium est Pannonia prima seu superior, nunc Austria vocata, quæ à Præside regebatur.

Vltra Ænonem Draua, & Danubio, Pannonia inferior clauditur, vbi Ister Draua miscetur. Nunc Bossina & Seruia nominatur, cui Consulatus præerat. Inter Sauum verò & Drauam Sauia est, nunc Croatia dicta, cui præerat Corrector. Aliqui existimant, vbi nunc est Seruia & Bossina, Sauiam fuisse, quod ego non affirmo. Præsidis Valeriæ, quæ nunc Stiria dicitur, iisdem finibus clausæ Notitia non meminit, cum tamen proprium infra illi Ducem assignet, fortè à Consulari Pannoniæ secundæ regebatur. Tres ergo diœceses PP. Italiæ parebant, Italia, Illyricum & Africa, cuius solius Vicarij insignia, cum suis Consularibus, correctoribusque, & Præsidibus, eorumque imaginibus Notitia ostendit, Illyrici verò Consularem vnum, & Correctorem, quatuórque Præsides in Indice tantum recenset, sed nullum eius Vicarium dominat, aut Præsidum insignia, vel officia repræsentat, quæ tamen quemadmodum Vicarij Africæ, & aliorum olim cum suis magistratibus exercitata fuisse constat. Sub Valentiniano enim III. & Theodosio, ea regione ab Hunnis deuastata, vt auctores sunt D. Prosper & alii, Rectores eo mitti desiere. Paulus Diaconus, *lib.14.* Per hæc tempora, inquit, scilicet Theodosij Iunioris. Hunnis Thracias, & Illyricum populatione vastantibus, exercitus qui Siciliæ morabatur, ad defensionem Orientalium prouinciarum reuertitur: & alibi *lib.19.* sub Martiano, & Valentiniano Iuniore, Rex, ait, Hunnorum Attila, dum regnum intra Pannonias, Daciamque gereret, Macedoniam, Mysiam, & Achaiam, vtrasque etiam Thracias, immanissima rabie deuastabat. Alii *Iornandes* volunt Valentinianum Placidiæ Theodosio socero Illyricum cessisse, vt Eudoxiam eius filiam vxorem haberet.

Nullus ergo ibi tum Occidentis Vicarius, aut Præses. Sed nec vllus Comes aut Dux rei militaris fuit. Antea verò Vicario Illyrici sex prouinciæ paruerunt, quas, à Consulari Pannoniæ secundæ vt digniore incipiens, pro viribus restituere conabor.

DE CONSVLARI PANNONIÆ secundæ, & correctore Sauiæ, ac præside Pannoniæ primæ, & vtriusque Norici.

CAP. LXIII.

PANNONIA intra Sauum fluuium & Danubium clausa, à Tiberio Cæsare viuente Augusto biennio est subacta. Pœniam appellari Appianus scribit, quam Zonaras, & aliqui diuersam faciunt, & in Macedonia ad Axium flumen constituunt. Ptolemæus in duas Pannoniam diuidit, superiorem seu primam, vbi nunc est Austria, & inferiorem, seu secundam Narbone fluuio à prima separatam, nunc Vngaria dicitur. Prius proconsularis fuit, siquidem Seuerus A. vt scribit Spartianus, pannonias proconsulari Imperio rexit. Mox hæc diu Consularis fuit, Eius enim Constantio imperante, Africanus, *Marcel. lib.16.* mox Elpidius. Consulares extitere, *l.6. C.Th. de veteran.* cui sub Iuliano Apostata Sex. Victor Historiographus successit, qui postea etiam vrbi præfuit, vt Marcellinus *lib. 2.* scribit. Hunc Fortunatus sub Valentiniano in eodem magistratu sequutus est. *l.27. C.Th. de cursu public.*

Superior verò seu pannonia prima præsidem habebat. Huius metropolis erat Sabaria, vbi prouinciæ thesaurus sub præpositum thesaurorum Sabariensium seruabatur. pannoniæ annis 50. ab Hunnis retentæ, anno salutis 429. sub Valentiniano secundo sunt receptæ, ac sursus amissæ. *auctor Marcellinus Comes.* Ostrogothi enim, qui Hunnis superatis circa Danubium resederant, cum Illyricum vastare cœpissent, eas à Leone primo A. cum Mysia acceperunt, & illi Theodoricum *Blon. prima Decad. lib.1.* Theodomiris ex Atilona concubina filium, obsidem dederunt.

Sauia citra Sauum, à quo nomen accepit, sita, vbi est Liburnia, Correctorem habuit, cuius sub Constantio Rectorem fuisse Africanum Marcellinus *lib. 15.* scribit, sed Correctorem intelligit. Huius metropolis erat Sciscianа, vbi prouinciæ thesaurus reponebatur, cui præerat præpositus thesaurorum Scisciano-rum Sauiæ nuncupatus Hic etiam procurator monetæ Scíscianæ sub Comite largitionum monetam percuti curabat. Sauiam & Pannoniam secundam limites Rom. Imperii vnus Dux cum pluribus numeris tuebatur, & alius pannoniam primam.

Noricū Cecio monte ad Orientem à pannonia diuidebatur, ab Occidente Oeno fluuio à Vindelicia & vsque ad Danubium Septentrionem versus extendebatur. Duplex erat Noricum, Ripense vltra Narabonem, secundum Danubij ripam tendens, & illud quod est citra, Mediterraneum vocatum, & vtrumque suum præsidem habebat. prius à procuratoribus, Galba, imperante administrabatur. Tacitus, *lib.7.* Duæ, inquit, Mauritaniæ, Retiæ, Noricum, Thraciæ, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur. Dalmatiæ præses sequitur.

DE

DE PERFECTISSIMO PRAESIDE Dalmatiæ.

CAP. LXIIII.

ALMATIA à monte Sardinio versus Septentrionem ad mare Hadriaticum, & Meridiem contra Apuliam protenditur: ab occasu habet Liburniam, ab Oriente Macedoniam, à qua Drilone fluuio diuisa, antiquum nomen retinet. Quattuor habebat metropoles, Ladram, Salonam quæ alio nomine Spalatum dicitur, vbi erat præpositus Thesaurorum Salonitarum, Dalmatiæ, sub Comite largitionum, & Baphium Salonitarum Dalmatiæ vocatum, vbi sericum, & lanæ Principis purpura tingebantur. Hic etiam arma fabricabantur. Aliæ metropoles fuere Antibarus, & Ragusa. Latinum habentes idioma: reliquæ Sclauono sermone, & habitu vtebantur, vt ait Guilielmus Tiri Archiepiscopus, *lib. belli sacri 2. cap. 17.* Dalmatia olim Proconsuli Macedoniæ paruisse aliquibus videtur: Vlpianus enim scribit se ab Herennio Modestino Proconsuli de Dalmatia consultum, *in l. si quis vxori 52. §. si quis asinum. ff. de furt.* sed illa dictio, Proconsule, in Florentina lectione deest: Ei certum est Præsidem imperasse, non clarissimum, vt alij, sed Perfectissimum: neque enim ex senatoribus, sed ex inferioribus eligebatur, aut Equitibus, quos dignitate perfectissimi anteibant, vt & Constantinus ad Verrinum Præfectum vrbi significat *in l. 1. C. T. de his qui veniam æta. impetr.* Senatores, inquit, qui veniam ætatis impetrant, apud P. V. officium de suis moribus, & honestate perdoceant: Perfectissimi apud Vicariam Præfecturam: Equites Romani apud Præfectum Vigilum, quæ verba in Codice Iustiniani *in l. 2. C. de his que vent. æta. impetra.* sunt immutata. Itaque positi sunt perfectissimi supra Equites, qui non primum, sed secundum post Clarissimos locum habebant, & in iure à Perfectissimis separatis tractatibus distinguuntur, *tit. C. de perfectissimatus dignitate*, & post eos locantur.

Insignia Magistratus Perfectissimi sunt duo Principes in summo autaræ pilæ, in vnum veterum desinentes, vt supra in Correctore Apuliæ, & Præside Cappadociæ exposui: Item abacus rubro tapeto instratus, qui librum viridi corio tectum tegit: infra est forma oppidi cum hac inscriptione PROVINCIA DALMATIA, In manuscriptis dorso libri insunt hæ notæ. LELG. P. PRVM. IVSSV DD. quas ita sum interpretatus. Liber fœlix legendus Præsidibus prouinciarum iussu dominorum, In Madruciano litera G. est minuscula.

Officium habet principem ex eodem officio, Cornicularium, Tabularios duos, Commentariensem, adiutorem, Ab actis, Subadiuuam, Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus ad aliam non licet transire militiam sine annotatione clementiæ principalis. Cæteri præsides, ad similitudinem præsidis Dalmatiæ, officium habent. Hæc sunt, quæ de Vicario Illyrici & eius Magistratibus, scribere necessaria existimaui. Nunc ad Vicarium Africanæ Diœceseos, & eius iudices est veniendum, quod de nouis Africæ magistratibus disserendi occasionem dabit.

DE VICARIO AFRICAE & eius Consularibus, ac Præsidibus,

CAP. LXV.

RÆTER Romæ, Italiæque, atque Illyrici Vicarium: Quartum Africæ P. P. Italiæ habuit, vt sub Diocletiano Aurelium Agricolaum, vt ex actis D. Marcelli martyris, constat *apud Surium, 30. octobr.* sub Constantino Eubulidem, *l. a. C. de lucris aduocator.* Constantio Aconium Catulinum, *l. 24. 26. C. T. de decurionib.* mox Anatolium, *l. 28 C. T. eod. de decurionib.* deinde Petronium, *l. pen. C. de dilationib.* & Maximianum: *l. 44. C. T. eod. tit.* sub Iuliano Apostata Vitianum: *l. 7. C. de ædific. priuat.* sub Valentiniano Dracontium, *l. 10. 11. 13. & 16 C. T. de anno. & tribut. l. 6. Co. eo. tit. l. 8. C de iure fisci l. 9. C. T. de susceptorib.* & Crescentem, *l. 17. C. T. de anno. & tribut.* Gratiano Comenium, *l. 48. C. T. de decurionib* Arcadio Dominatorem, *l. 35. C. T. de heret.* Quinque regebat prouincias, duas Consulares Byzanium & Numidium, Tres præsidum: Tripolitanam, Mauritaniam Sitifensem, & Mauritaniam Cæsaream, quam in indice Notitia tanquam à Duce rectam prætermitti: sed insignia repræsentando, eam quintam prouinciam Vicarij ponit. Sext. verò Ruffus sex prouincias, inter quas & Tripolitanam Consularem facit, & Africam propriè dictam, qui est tractus Carthaginensis, cui proconsul præerat, sextam prouinciam ponit. Vniuersam igitur Africam in sex prouincias ita diuidit, Proconsularem in qua itaque it, est Carthago. Numidiam. Byzatium, Tripolitanam Consulares, ac duas Mauritanias, Cæsariensem, & Sitifensem præsidales. Aliter Ptolemæus diuidit, sed nos Notitiam sequimur. Numidia ab Ampsaca ad ortum tendens, vsque ad Sissaram fluuium peruenit, cuius caput est Cirtha, Antonino Pio imperante, Legatum seu præsidem habuit Tuscium Fuscianum, *l. nam secundum 7 ff. de leg. præst. contra tab.* sub Diocletiano Concordium Proconsulem, *l. 28. C. T. de adul. l. ita nobis 28. C. eo. tit.* Postea sub Constantino Valentinum Consularem, *l. 7. C. T. de episc.* sub Arcadio Ianuarium. *l. 17. C. T. de lustra. collat. Byzantium.* In hac prouincia Rationalis summarum Numidiæ appellatus, sub Comite Largitionum residebat.

In mediterraneis inter Bragadam, & Tritonem fluuios, & Byzatij regio Consularis omnium fertilissima. Plinius *lib. 18. c. 10.* E medio, inquit, in Byzatio Africæ campo centeni quinquageni modij redduntur. Misit ex eo loco D. Augusto Procurator eius ex vno grano, (vix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extantque de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter CCCLX. stipulas ex vno grano. Hæc ille.

In Byzatio est vrbs Adramètum, quam olim magnam & metropolim Iustinianus muro muniuit, & à se Iustinianam appellauit, *Procop. lib. 6. de ædif. Iustiniani.* Nunc Macomedia dicitur. Adrumetinam coloniam D. Cyprianus appellat, *epist. 45.* de qua in actis Apost. *cap. 25.* Iuliano Apostata imperante, Aginarius Byzacenæ Consularis fuit, *l. 1. C. T. de colla. don. vel relat.* sub Valentiniano Honoratus, *l. 1. C. de offi. com. rer. priuat.* Ad Byzacenos est Valentiniani rescriptum, *l. curialis 25. C de decur.* Byzacenos legit Stephanus.

Mauritania, quæ vltima pars Africæ ad Oceanum vergit, & ab Hispanis freto Herculeo, seu Gaditano dimiditur, ab ortu Ampsaco fluuio à Numidia secernitur. Eam C. Iulius Cæsar, Iuba Rege victo in prouinciam redegit, vbi Crispum Salustium Proconsulem reliquit, *Cæsar li. 5. de bello ciui.* Appianus *li. 2. belli ciuilis.* Cæsar, inquit Iubæ regnum Romanis sub tributo contulit, cui Crispus Salustius Procõsul præfuit,

Ac Romanis vsque ad ann. humanæ salutis CCCCXLI. paruit. quo Gensericus Vandalorum Rex, à Bonifacio magistro militum accitus, eam cum tota Africa occupauit: *Marcellinus, Comes l. 1. in prin. C. de offic. præf. præt. Africæ.* & cum per triennium vario præliorum euentu pugnatum esset, tandem inter eum, & Valentinianum III. pax firmata est, & certis spaciis Africa inter vtrũque diuisa, vt auctor est D. Prosper, *in chronicis.* sed quæ partes vtrique obuenerint, non aperit. Verum ex eiusdem Valentiniani constitutione ad Albinum. *Nouel. 1. The. de tributis fiscalib. tit. 22. & Nouell. Valentin. de prædiis pistoris tit. 38* P. P apparet, Numidiam, & vtranque Mauritaniam, & Tripolitanam ipsum habuisse, & cum eos populos à Barbaris attritos inuenisset, octaua soluti tributi parte cõtentus, reliquum remisit vt scilicet Numidæ, si mendosa non est constitutio, ex XXXIII. millibus aureorum & DC. pendi consuetis, IIII. millia tantum & CC. soluerent, & mille ducentos militares annonas, quæ antea erant IX. millia & DC. & DC. & CC. capita, id est equorum pabula, quæ prius MDC. fuerant, singulasque annonas solidis quatuor, per annum iussit æxistimari. Iustinianus tanti & ipse capitationem, sed solidis quinis singulas annonas adærari seu compensari *in l. 1. & 2. C. de off. Præf. præt. Afr in Notitia.* mandat. Alia præterea Numidæ tribuebant, vt salem, alumen, linum maceratum, siliquas, pro quibus duo millia solidorum pendebant, *Nouel. Theodos. tit. 38. de prædiis episc.* herbam Rubiam, & alia, quæ ob corruptum Codicem legi nequeunt, & hæc pro numero hominum, & cuiusque facultate largitionibus inferri præcepit. Rubia à Græcis Erythrodanum dicta, ad tingendas lanas maximum vendentibus quæstum præstabat, vt Dioscorides scribit. Plinius, *lib. 19. c. 9.* in primis, inquit. Rubia ingendis lanis & coriis necessaria. Cum verò diminuto in hac diœcesi Imperio, nullus amplius ibi Vicarius iudicaret, sanxit Valentinianus, vt ab illius præsidibus, qui sub Romanis principibus remanserant, ad præf. vib. prouocaretur, *d. Nouel. 4.* In hoc statu Africa vsque ad annum CCCCLVII. fit, quo occiso Valentiniano, Gensericus non modo Numidiam cum Mauritania recepit, sed Roma etiam omnibus ornamentis spoliata, Eudoxiam Valentiniani vxorem cum duabus filiabus abduxit. Occidentalcque occidit imperium. Verum Iustinianus post annos XCV. quàm à Vandalis occupata fuerat, Africam recepit.

Mauritaniam, C. Caligula, inquit Plinius, in duas diuisit, Mauritaniam Tingitanam, quæ alluitur Oceano, & antea Sitifensis à loco nominabatur, & Cæsariensem ita à se dictam. Ipsas interfluens Malua diuidit. Dion verò *lib. 58.* id à Claudio factum scribit, & vtranque prouinciam à duobus equitibus administrari iussam. Sub Galba à procuratoribus regebantur. Tacitus, *lib. 17.* duæ, inquit Mauritaniæ, & quæ aliæ procuratoribus, cohibentur: Tingitana à Tingi ciuitate appellata, nunc regnum Fessæ, & Marochi nuncupatur. vbi limite Rom. imperij constituto, Comes VIII. oppida custodiebat.

Mauri Sitifenses Valentiniano à Genserico ex pacto relicti, pro XL. millibus solidorum, quos annui tributi nomine pendere solebant, octauam & ipsi, id est, quinque millia soluerunt, præter annonas & capita, quæ ducibus, ac militibus præstabant. *d. Nouel. 2. tit. 22.* Ad Mauros Sitifenses est Valentiniani epistola, *priuilegio. 27. C. de decurion.*

Cæsariensis verò Mauritania est regnum Tremiscenæ siue Telesin. Tempore Notitiæ Mauritaniæ Cæsariensis Præses, idem & Dux militibus imperabat. Is Iustiniano imperante insignia à cæteris diuersa gerebat, nempe sceptrum argenteum, pileum loris. & calceos auro ornatos. Procopius, *lib. 1 de bello Vandal.* Lex, inquit, Mauritanis erat, præfectum nullum esse oportere, qui Romanis sit aduersus, qui vè non insignia prius magistratus à Romanorum ferat Imperatore. Sunt autem insignia hæc, baculus argenteus, supraque auratus, pileus argenteus non totum obtegens caput, sed veluti corona loris argenteis circumpendentibus ornatus, vestis vilis admodum, & alba, variaque distincta. Arbyta (genus id est soleæ) aurata. Hæc Procopius. A. Tritone vsque ad aras Phyleniorum, inter duas syrtes est Tripolitana, à tribus vrbibus nominata, quæ sunt Leptis magna, eadem Neapolis vocatur, ortu Seueri Imperatoris nobilis, teste Procopio. quam desertam Iustinianus restaurauit. Taphia, & Abrotana. vt vult Solinus. Tripolitanam Notitia Præsidialem facit. Hic erat Baphium Girbitanum, à loco appellatum, vbi sericum Principis, & lanæ purpura tingebantur. Proprius quoque Comes XIIII. limites Africæ cum totidem castrorum Præpositus tuebatur: cum in Numidia, & vtraque Mauritania, & Tripolitana Vicarius esse desisset ab earum rectoribus ad P. V. appellari Valentinianus concessit, *Nouel. Valentinian. t. tit. 23.*

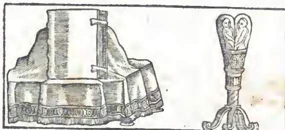
NOTI-

NOTITIA.

VICARIVS AFRICAE.

Byzacium

Numidia.

Mauritania Sitifensis *Maurit*

NOTITIA.

hoc modo:

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarij Africæ.

Consulares.

Byzacii: Numidiæ.

Præsides.

Ripolitanæ.
Mauritaniæ Sitif nsis.
Mauritaniæ Cæsariensis.

Officium autem habet, idem vir spectabilis hoc modo:

Principem de schola Agentum in rebus Ducenarium.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Curam Epistolarum.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

COMMENTARIVM.

INsignia habet hic Vicarius, Librum & imagines Principum, vt alii Vicarij: In manuscriptis codex aureo tectus notas habet, quæ in aliis Vicarijs tam Orientis quam Occidentis repræsentantur: Principum quoque vultus auratæ pilæ præfixos præfert: Infra quinque mulierum effigies vasa aureis plena gestant, coronis capita, & colla monilibus circundatæ: Quinque prouincias huic Vicario subiectæ simulant: His supra inscriptum est, BYZACIVM, NVMIDIA, TRIPOLITANA, MAVRITANIA SITIFENSIS, MAVRITANIA CÆSARIENSIS. Tripolitanæ Honorio imperante Simplicius Præses fuit (l. 59. C. Theo. de appella.) Cæterum Theodosio iuniore & Valentiniano III. imperantibus, cùm Africam Aetius & Bonifacius Comites tenerent, contra bune ab illo proditionis accusatum, aliquot missi Duces sunt profligati; Demum Bonifacius Africam se tueri posse diffisus, an. salutis CCCCXXXIX. Vandalos vocauit, qui eam per annos 95. occupatunt, *l. 1. in princ. C. de offi. P.P. Afri.* donec Iustinianus per Belisarium illis profligatis Africam recepit, *d. l. in princ. Nicephor. li. 14. c. 16. & lib. 17. c. 12. & Procopius.* cui, Vicario abolito, proprium Præfectum constituit. Hic Vicarius officiú, vt alij Vicarij, habuit, & duobus Præfectis annonæ & fundorum patrimonalium, imperauit, qui nullam in prouinciis ditionem exercebant: sed quia io Indice sub Præfecto Italiæ instar doorum præsidum ponuntur, de ipsis aliquid est dicendum.

DE PRAEFECTIS ANNONAE Africæ, & patrimonialium fundorum.

Cap. LXVI.

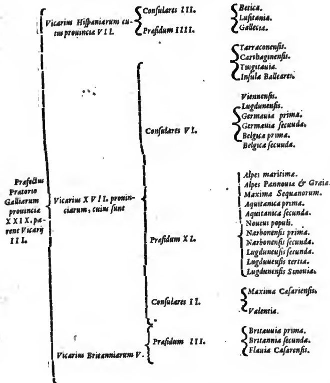

CAius Iulius Cæsar XX. myriades id est, CC. millia medimnorum Atticorum frumenti, & olei libratum myriades CCC. id est, ter decies trecentena millia ad alendum populum Romanum aduehi iussit, *Plutarchus in C. Iulio Cæsare.* duosque Prætores, & totidem ædiles instituit, qui eius rei curam haberent, *l. 2. §. deinde Cornelius Sylla. ff. de orig. iur.* Sed & ex Alexandria Romam frumenta vehebantur, quæ cum maris tempestate quandoque retardarentur, Commodus Imperator, inquit Lampridius, Classem Africanam instituit, quæ subsidio esset, si forte Alexandriæ frumenta cessarent, & hanc classem Commodianam Herculeam appellauit, vt ex Africa annonam in vrbem transferret: cuius rei gratia, præter eum, qui Romæ erat, alius in Africa annonæ Præfectus creabatur, qui frumenti illic colligendi, & Romam transmittendi curam haberet. Huius minister vel adiutor fuit, quom Symmachus *epist. 17. lib. 1. ad Theodos.* Notarium appellat: Oro, inquit, perennitatis vestræ salubræ præsidium, vt iodices Africanos, & notarium, cui æternitas vestra mandauit frumentarios commeatus, feueriora scripta stimulent: Item curam habebat olei ex Africa Romam mittendi: Symmachus ad eundem *epist. 34. lib. 1.* Olei, inquit, species victum plebis tenuiter inuecta sollicitet: quare oramus, vt quam primum iudices Africanos supet hac specie Romanis horreis inferenda diuinus sermo simulet.

Alius sub eo Præfectus fundos patrimoniales Principis, quos plurimos habebat, in Africa curabat, olim Africæ Procurator vocatus, ita enim Constantinus Proculum appellat, *in l. 1. C. de collat. fund. patrim. & emphyteut.* qui res Africæ procurans, Præfectus patrimonialium est dictus; Gildonis enim amplum patrimonium, aliáque Principis latifundia administrabat, & Comitis titulo honestatus officium instar Comitis rerum priuatarum habebat, vt in eo est declaratum: & de hoc in indice sub PP. Italiæ intelligi arbitror, Hic etiam prædia quæ alendis militibus non erant addicta vendebat, vel locabat, aut in emphyteusim dabat, *l. 1. 4. & seqq. C. de fund. rei priuatæ.* & precium Comiti rerum priuatarum repræsentabat. Tanti verò erant hi Præfecti Italiæ pars diœceseos Africæ habeantur Præsid bus æquati: In hac diœcesi residebat & Rationalis summarum Africæ, qui Comiti Largitionum parebat. Hæc Notitiæ nostræ tempore sic se habebant. Postea verò recepta à Vandalis Africa, eius proprius præfectus prætorio est creatus. Hic looge antea à Constantino aliquibus institutus fuisse videtur, cum ad Catulinum P.P. Africæ scribat, *l. 2. C. de colla fundo. patrimo.* sed suspecta est ea lectio. Io Codice enim Theodosiano *lib. 11. tit. 16. lib. 1.* habetur ad Catulinum P.V. Africæ, quas notas interpretor, prouinciæ Vicarium Africæ, quam ipse Eubulide Vicario illi dato *l. 2. C. de lucris aduocat. l. 26. C. T. de decurio.* diœcesim P.P. Italiæ fecit: antea enim nullus Africæ P.P. fuisse apparet: sed ea à Barbaris cum Italia occupata, cum eios Præfectus esse desiisset, demum Iustinianus circiter annum salutis DXXXIII. Africæ receptæ proprium Præfectum constituit, qui abolitis Vicario, & Proconsule, Carthagini sedem habuit, *l. 1. §. Deo itaque. C. de offic. P.P. Africa.* primoque Archelao ad eum honorem prouecto, plurimos magistratus renouauit: duabus tantum ex Præsidialibus in Consulares mutatis, & vna ex Consulari Præsidiali facta. Mauritania enim Tingitana, & Africa, vbi degebat Proconsul, Byzacium, & Tripolitana, Consulares dictæ, Numidia & Mauritania Cæsariensis præsidiales quibus Sardinia *d. §. Deo itaque.* & ipsa Præsidialis est addita, quæ prius iuris Italici fuerat. Horum singuli apparitores quinquaginta habuere: Pro codicillisque magistratus Laterculensibus solidos sex, scrinio P. P. XII. soluebant, *d. l. §. pen.* salarium quoque illis præstitutum in Notitia quadam seu breuibus Iustinianus explicat, *d. l. 1. in fin.* sed ob mendas vix aliquis sensus inde percipi potest: Ego tamen eam Constitutionem pro virium tenuitate restituere conatus, alibi sum interpretatus, quam hic tanquam Notitiæ minus necessariam omisi.

Officium eiusdem Præfecti erat virorum CCCXCVI. *d. §. Deo itaque.* sed fortè legendum CCCLXXXVIII. Ipse laterculensibus pro expediendis codicillis magistratus XII solidos seu aureos pendebat, *l. 2. § fi. C. eod.* Illi verò libræ centum auri, id est, vltra decem millia & DCCC. nostri aurei sunt præstituti Cancellario auri libræ septem quæ fermè 750. nostros aureos efficiunt. Nunc ad Præfecti Prætorio Galliarum Vicarios est veniendum, quibus ante summarium eorum magistratuum præfixi.

Præfect.

DE VICARIO HISPANIARVM *& earum magistratibus.*

CAP. LXVII.

RES Præfecti Galliarum erant Diœceses, Hispaniarū, Galliarum, & Britanniæ, quibus singulis singuli præerant Vicarii, premittitur autem qui Hispaniam regebat, vt puto, quia hæc prima continentis populi Rom. facta est prouincia, vt ait Sext. Ruffus. Nam antea duæ solæ insulæ Sicilia, & Sardinia prouinciæ factæ fuerant, *l.2. §.capta.ff. de orig.iur.* Verum Qu. Ælio, & M.Iunio, Coss. quemadmodum *li.55.* Liuius recitat, Hispania in duas prouincias est diuisa citeriorem cis Iberum, & vlteriorem, & si quandoque vltra id flumen multæ vrbes citerioris fuisse videntur. Citerior prætorem habuit, Liuius.*lib.5.deca.5.* Prætorum sortes fuere Gn. Fuluij Hispania citerior, vlterior autem à Proconsule regebatur, Liuius, *lib.9.deca.4.* L. Manlius, inquit, Proconsul ex Hispania redierat, Cæsar, *lib.4.ciuilis.belli.* litteras, ait, ad Marcellum Lepidum Proconsulem in Hispaniam vlteriorem mitti. Augustus verò totam Hispaniam à se sub iugum missam, in tres prouincias diuisit, Beticam Lusitaniam, & Tarraconensem. Beticam populo Romano reliquit, in quam Prætor mittebatur, in alias Legati. Strabo Betica, inquit, populo Romano attribuitur, ad quam Prætor mittitur, qui legatum haber, & Quæstorem. Reliqua Hispania est Cæsaris, qui duos mittit legatos, Prætorium & Consularem, Prætorius Legatum habet, qui Lusitanis vicinis ius dicit. Hæc ille. Sed Tiberius Cæsar Beticam cum aliis prouinciis in se transtulit, *Tacitus in 1.* & illi Proconsulem Vrbium Serenum præfecit, quem postmodum damnauit. Tacitus, *lib. 4.* Vrbius, inquit, Serenus Proconsul Vlterioris Hispaniæ de vi publica damnatus, in insulam Amorgum deportatur. Is magistratus vsque ad M. Antoninum continuauit, *l.4. §.1.ff de sicar. l.2. ff.de qui sunt sui vel alieni iur.* postea Hispaniam Præsides rexerunt, & *l.fin. C.si propter public.pensitat.* Seuero imperante, à solo Mæcio Probo præside est administrata. *l relegatorum 7.§ interdicere, ff.de interdic.& relegat.* Cæterum Constantinus septem prouincias, Hispaniæ fecit: Lusitaniam, Beticam, Galleciam, Carthaginensem, Tarraconensam, Tingitanam, & Balearem. Sextus Ruffus in sex prouincias diuidit, Tarraconensem, Carthaginēsem, Lusitaniam, Galleciam, Beticam, Transfretanam Insulam terræ Africæ, seu Tingitaniam. Notitia addit insulas Baleares, à Sexto Ruffo omissas. Itaque factæ sunt septem prouinciæ, quarum Betica, Lusitania, & Gallecia erant Consulares, reliquæ præsidales, inter quas Ruffus etiam Galleciam ponit. Sulpitius verò Seuerus vult eam à Proconsule rectam fuisse, qui

inquit, sub Gratiano esse desiit, vltimusque fuit Volusenus, qui donis corruptus, Gnosticis hæreticis fauit, postmodum solum Vicarium & Præsides habuit. Hoc ille. Id sub Gallieno euenisse puto, quo imperãte Franci Hispaniam sunt ingressi, *Aurelius Victor & Eutropius.* postea verò à Diocletiano Viator *Martyrol. 23. Octobr.* Hispaniis Vicarius est datus. Constantinus titulo Comitis illi concesso, modo Vicarium, modo Comitem vocat, Octauianum enim Comitem Hispaniarum anno salutis 318. creauit *l. 1. C. vbi Senator. vel clariss. l. 4. C. Theo. de decurion.* mox Tiberianum, quem Comitem, *l. cum seruum. C de ser. fugit.* eundemque Vicarium Hispaniarum appellat. *l. 16. si à sponso. C. de donat. ante nupt.* Huic ab eodem, non Diocletiano, vt male scriptum est, suffectus est Seuerus. *l. 1. 4. scripturæ. C. de fid instr. ita emendanda hæc l. ex C. T l. 2. eo. l. 27. data C. de donat.* Sub Valentiano Valerianus *l. 3. C. T. de offi. rector. prou.* mox Arthemius. *l. 1. C. de discu. l. 2. C. de tabu.* deinde Arcadio & Honorio imperantibus Petronius Vicarii Hispaniam rexerunt. *l. vlt. & quor. bonor.* Demum inuentibus in eam prouinciam Barbaris, iidem principes, circa annum humanæ salutis CCCXCIX. Macrobium Præfectum Prætorio Hispaniarum, & Prochianum Vicarium quinque prouinciarum constituerunt. *l. 3. C. de paga.*

Erant hi loco Magistri militum, ibi ad hostium vim arcendam collocati.

Betica mari Ibero ad Meridiem cingitur, à Septentrione Assa fluuio à Lusitania separatur, illi Betis fluuius interfluens nomen dedit. Nunc à Gocco, quod ibi plurimũ nascitur, Granata nominatur, Domitiano imperante Bebium Massam, *Plin. epist. 23. lib. 9. epistolo. vlt. lib* 4. mox Cæcilium classicum vtrumque repetundarum damnatos, Proconsules habuit. Deinde Callestrinum Tironenem, *Plin epistolo. 16. lib 7* sub Hadriano Ignatium Taurinum, *l. 4. in prin ff de sicar.* sub Pio Aelium Marcianum Iureconsultum, *l. 2. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iur.* sub Constantino verò Præsidem Egnatium Faustinum, *l. vlt. C. si propt. pub. pensit. l. 1. C. Theo. de distrac pignor.* & sub Constantio Calestinum. *l. 3. C. Theod. de bon. proscripto,* Hæc postea Consularis est facta.

Lusitania Ana & Buria fluuiis, Oceanoque clauditur nunc Portugaliam nominant, cuius caput est Vlissipone, vulgo Lisbona dicta. Hæc quoque consularis fuit. Vltra Buriam vsque ad Neriam, promontorium, quod nunc est caput S. Mariæ finis terræ, tertia est prouincia Gallecia, nunc Gallicia vocata, cuius Metropolis est Flauium Brigantinum, hodie Compostella nuncupatũ. Quidam volunt hanc olim vocatam Brachanam Augustam. Hæ tres prouinciæ erant Consulares.

Tarraconensis verò est vlterior, quarta Hispania, cui quinta Carthaginensis additur, quę duos Præsides etiam Constantino imperante habuere, sub quo Iulianus præses Tarraconensem rexit. *l. 1 C. Theo. de cursu temp.* Sexta Hispaniæ prouincia à Ruffo Transfretana insula recensetur, à Notitia Tingitana dicta. Hæc est insula Gadira, sub qua Tingus Mauritaniæ pars continebatur.

Septima Hispaniæ prouincia sunt insulæ Baleares nunc Maiorica & Minorica appellatæ, ad quas Præfectum missum fuisse *de bello philippico.* Liuius scribit. Hę quatuor vltimæ prouinciæ præsidales cum aliis tribus Cõsulalibus Vicario Hispaniarũ parebant. Sed cũ Vãdali & Alani Hispanias inuasissent, Arcadio Honorioque imperantibus, proprius, vt dixi Hispaniarum Pręfectus Macrobius, cum Prochiano Vicario est creatus, *l 3. C. de paga l. 15. C. T.* cui cum quinque tantũ prouinciæ essent relictę quinque prouinciarũ Vicarius dicebatur. *d. l. 3. & 15.* Orosius & Marcellinus Comes, Barbari inquiunt ad aratra conuersi, diuisis sedibus, residuos Romanos, vt socios, & amicos fouent. Sed missus eo Constantius citeriorem Hispaniam recepit, vlteriorẽ inter se Barbari diuiserunt. Vãdalis, & Sueuis Gallecia, Alanis Lusitania Ture Lingis Betica sub diuer Regibus euenit. quod fuit circiter an. salutis ccccxiii. Mox Honorius consensit vt Vandali, & Gothi in Hispania habitarent. Cassiterides insulas, quarum nulla hic fit mentio, ab iisdem occupatas fuisse puto. Eas P. Crassus auiditate metallorũ subegerat. *Strabo li. 3.* Vicesimas frumẽti po. Rom. Hispanos tributi nomine soluisse Liuius scribit, M. Marcellus tributum ex Celtiberia egegit C. talentorum. *Strabo lib. 3.*

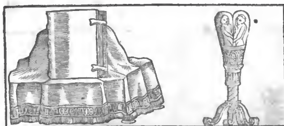
Plin. lib. 33. cap. 4 recitat quosdam tradidisse Asturiam Galleciam, & Lusitaniam Vicena millia pondo singulis annis, ex Aurifodinis præstitisse. Excederet hæc summa duos milliones nostrorum aureorũ. Strabo, lib. 3 ex Polydio narrat, argentifodinas circa nouam Chartaginem XXV millia drachmarum per singulos dies Pop. Rom. exhibuisse. Essent mille aurei illius temporis singulis diebus. Vnde redditus, quos ex fodinis Romani ex Hispania percipiebant possunt intelligi.

NOTI-

NOTITIA

VICARIVS HISPANIAE.

Betica *Lusitania* *Gallecia*

NOTITIA,

Sub dispositione viri Spectabilis Vicarij Hispaniarum.

Consulares.

BETICÆ. LVSITANIÆ. GALLECIÆ.

Præsides.

ARRACONENSIS.
Carthaginensis.
Tingitanæ.
Insularum Balearium.

Officium autem habet idem vir spectabilis hoc modo.

Principem de schola Agentium in rebus ex ducenariis.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares, & reliquum officium.

COMMENTARIVM.

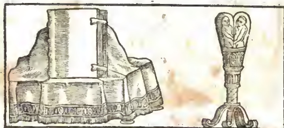

NSIGNIA Vicarj Hispaniarum sunt duo Principes inuicem complexi. Abacus alba mappa instratus, qui librum viridi corio tectum sustinet, vt in aliis Vicariis est dictum. Continebat hic codex ad huius Vicarii officium spectantia. Trium mulierum imagines infra visuntur, reticulo & coronis aureis caput ornatæ, quod quamlibet earum regnum continere insinuat, vasaque aureis plena gestant. Referunt tres prouincias Consulares Hispaniarum tributum Imperatori pendentium. Inscriptum est, BETICA, LYSITANIA, GALLECIA. Reliquarum quattuor præsidalium nulla apparet imago, fortè quod tum Imperatori non parerent. In manuscriptis codicilli magistratus libro mandatorum auro tecto inhærent, cui inscriptæ sunt notæ, quæ in aliis Vicariorum codicibus cernuntur. F.L. INTALL. COM. ORD. PR. Mulieres supra tunicas palliis indutæ, capillos post terga spargunt, vt tum moris fortè fuit.

Officium habebat Principem de schola agentium in rebus ex Ducenariis, Cornicularium, & reliquos vt ceteri Vicarij.

NOTITIA

VICARII SEPTEM

PROVINCIARVM.

Viennenses Lugdunensis Germania prima Germania secunda Belgica prima

Belgica secunda Alpium Maritimarũ Alpiũ Pœninarũ Maxima Sequanorũ Aquitanica prima

Aquitanica secũda Nouem populorũ Narbonensis prima Narbon. secũda Lugdunen. secunda

Lugdunensis Senonia.

NOTI-

NOTITIA,

Sub dispositione viri Spectabilis, Vicarij Septem Prouinciarum.

Consulares.

IENENSIS.
Lugdunensis.
Germaniæ primæ.
Germaniæ secundæ.
Belgicæ primæ.
Belgicæ secundæ.

Africa.

Alpium Maritimarum.
Alpium Penninarum & Graiarum.
Maximæ Sequanorum.
Aquitanicæ primæ.
Aquitanicæ secundæ.
Nouem Populorum.
Narbonensis primæ.
Narbonensis secundæ.
Lugdunensis secundæ.
Lugdunensis tertiæ.
Lugdununsis Senoniæ.
Officium autem habet idem vir Spectabilis Vicarius hoc modo.
Principem de schola Agentum in rebus ex Ducenariis.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Curam Epistolarum.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares, & reliquum officium.

DE VICARIO GALLIARVM SEV XVII. Prouinciarum, earumque Magistratib. Cap. LXVIII.

COMMENTARIVM.

ECVNDVS Præfecti Galliarum vicarius XVII. prouincias, in quot Gallia scindebatur, regebat. Gallia à Pyreneis montibus vsque ad Rhenum fluuium extenditur, & nostris alpibus Oceanoque clauditur. Galliam Cæsar in tres partes diuisit, Aquitaniam, Lugdunensem, & Belgicam. Augustus in quatuor his addita Narbonensi, huæ diu Proconsulem habuit, vt auctor est Tacitus. *lib.* 17. qui T. Iunium Proconsulari Galliam Narbonensem seuerè, integrè rexisse scribit, & Capitolinus de maximo Augusto loquens, ita scribit. Inde Proconsulatum Bituniæ egit, ac deinceps Græciæ, ac tertio Narbonæ Constantinus verò Galliam in XVII. regiones partitus est. Hæc diuisio nostræ Notitiæ tempore obseruabatur, quæ tantam hic quàm in indice semper VII. prouincias pro Gallijs nominat, vt tunc vocari videbantur, & si re essent XVII. Nam Lugdunensibus, Germanijs, Belgicis, Alpibus, Aquitanijs, tum Nouem populana, & Narbonensibus, quibus Vienensis adscribebatur pro vnis positis, ad numerum VII. prouinciarum redeguntur. Quædam etiam ad Agricolaum P.P. Galliarum Fl. Constantini Constitutio, qui Honorio imperante, ibi tyrannidem exercebat, Arelate, vbi ipse residebat, VII. Galliarum Præfectos quotannis conuenire iussit. Verùm Sextus Ruffus XVIII. prouincias fecit. Alpes maritimas, Aquitaniam, Ambianensem, Viennensem, Narbonensem, Nouem populanam, Aquitanias duas, primam & secundam, Alpes Graias. Maximam Sequanorum, Germania duas, primam & secundam, Lugdunenses duas, & Belgicas duas, & his addidit Britannias duas, primam & secundam. Notitia in XVII. diuidit, scilicet Viennensem, Lugdunensem primam, Germaniā primam & secundam. Belgicas duas: Alpes maritimas, Penninas, Maximam Sequanorum, Aquitanias duas, Nouem populos, Narbonensem primam & secundam, alias Lugdunenses duas, & quartam Senoniam. Ex his Viennensis, & Lugdunensis prima, duæque Germaniæ, & duæ Belgicæ sunt Consulares, aliæ Præsidales. Viennensis in Prouincia apud Allobroges inter fluuios Hisaram & Rhodanum sita est, cuius caput est Vienna, nunc Delphinatus vocatur. Eius vrbes XIIII. Itinerarium recenset: Metropolim Viennensium, Gennauensium, Gratianopolitanorum, Albensium Ciuitatem seu Viuario. Decensium, Valentinorum, Auenicorum, Arelatensium, Carpentoracensis, Massiliensium, Ricartinorum, Vasionensium, Arausinorum, Cabellicorum.

Vniuersa Lugdunensis à Lugduno metropoli est appellata: ad Occasum Ligeri fluuio, vel vt alij volunt, Garumna diuiditur, ab Ortu Sequana à Germania superiore separatur: ad Meridiem Tisara fluuio à Narbonensi: ad Septentrionem Oceanum Britannicum habet. Hadriano imperante, huic Vitrasius Pollio præfuit, *l. Spadonem 15. in fi. aliàs incipit si quis. ff. de excusa. tuto.* qui M. Antoninum Grammaticam docuit, & Coliterum vrbem Præfectus rexit. Cum verò Constantinus plures Lugdunenses fecisset, prima Præsidem habuit, inter alios Antonium Marcellinum: *l. 1. C. Th. sunt censu vel reliq.* Sed postea Consularis est facta. Ab Ortu Iura monte, ab alijs partibus Gebeno & Arari fluuio cingitur, vbi Præfectus Araricæ classis degebat. Ciuitates V. habebat, inquit Itinerarium Lugdunum metropolim, Ciuitatem Eduorū, Lingonum, Castrū Caballionense, & Matisconēse.

Germania antiquitus duplex fuit, Æmilius Macer, *in l. 3. ff. de offic. assesso.* si eadem inquit, prouincia postea diuisa sub duob. Præsidibus constituta est, velut Germania Mysia, ex altera ortus, in altera adsidebit. Hæc ille. Domitiano imperante L. Antonius superiorem Germaniam administrabat, Tranquillus *in Domitiano cap.* bellum ciuile, inquit, motum à L. Antonio superioris Germaniæ Præside confecit absens felicitate mira. Demum Consularis fuit. Altera Germania superior seu prima super Rhenum sita, vbi est Maguntia, à Meridie habet Burgundos, & montem Iuram, ab Ortu Renum: ab Occasu Lugdunenses Senones. Ciuitates quatuor continet, vt refert Itinerarium. Metropolim Ciuitatem Maguntiacensium, quos Dux cum valido præsidio tuebatur.

Argentoratensium, in quorum tractu Comes rei militaris castrametabatur, Nemetum, id est, Spira in

Vagionensium, id est, VVormensium. Hic Consularis Germaniæ primæ ab Eumene Rhetore in Panegyrico vocatur perfectissimus.

Inferior seu secunda Germania, vbi est Agrippina, inter Mosam & Rhenum, ad Germanicum Oceanum porrigitur. Duas tantum eius vrbes Itinerarium ponit. Metropolim Agrippinensium, id est, Coloniam, & Tungrorum Ciuitatem. Inter Mosam verò & Sequanam est Belgica, & ipsa Consularis, quæ à flumine Erhudo diuiditur. & Belgica prima dicitur: Ciuitates quatuor continet, inquit Itinerarium: Metropolim Treuerorum Ciuitatem, Mediomatricum, id est Metis, Leucorum, id est Tullo, & Verdunensem.

Belgica secunda siue inferior, vbi nunc est Flandriæ pars ad Oceanum pertinens, & transitus ad Britanniam & Remos XII. ciuitates continet, secundum Itinerarium. Metropolim ciuitatem Remorum. Suessionum, Catalaunorum, Veromanduorum, Atrebatum, Cameracensium, Turnacensium, Siluanectum, Bellouacorum, Ambianensium, Morinum, id est Pôticum Bononiensium, Hic Dux cum tribus præsidiis castrametabatur. Hæ sunt sex Galliarum prouinciæ Consulares, reliquæ verò Præsidales sunt XI. inter quas est Lugdunensis secunda, tertia, & quarta, à quibus auspicabimur, ne contiguæ & eiusdem nominis prouinciæ longius quærantur.

Secunda Lugdunensis Præsidalis vergit ad Oceanum Britannicum, vbi est Rotomagus metropolis in Normandia, habet ciuitates VII. inquit Itinerarium, Rotomagum metropolim, Bonocassium, Abricantum, vnde Abricanti milites, Ebroicorum, Salarum, id est Saiorum, Loxouiorum, Constantiam, vnde Constantiaci milites.

Tertia Lugdunensis versus Occidentem, vbi est Turonus in Britannia, inter Argenam & Ligerim fluuios, Præsidalis; IX. continebat ciuitates secundum Itinerarium: Metropolim ciuitatem Turonum, Cenomanorum, Redonum, Andegauorum, Namnetum, Coriosopitum, Ciancticum, id est Venetum, Ossismorum, vnde Ossismij milites, Diablinum.

Vltra Gemenum est Lugdunensis IIII. seu Senonia, inter Sequanam & Ligerim, vbi erat Lutetia & morabatur Præfectus classis Anderetianorum, quę stationem habebat Parisiis, Huius prouinciæ caput erat Senis, & septem habebat ciuitates secundum Itinerarium: Metropolim Ciuitatem Senonum, Carnotum, Altisiodorum, Tricassium, Aurelianorum, Parisiorum, Meldunorum.

Alpes Maritimæ, vbi est mons Adula, inter Genuenses, & Prouinciam, & ipsæ Præsidem habebant Alpes verò Ligusticæ dicuntur propè Niciam, & Villam francam. Harum apud Itinerarium VIII. sunt vrbes. Metropolis ciuitas Ebreduno, Diniensium, id est Dina, Rigomagensium, Sollinensium, Saniciensium, id est Sanicilio, Glanatenna, Cemelensium, Vensiciensium, id est Ventio.

Post has sunt Alpes Penninæ & Graiæ, vltra montes Cotios seu montem Cinisium, vbi sunt Allobroges, siue Sabaudi, & Tarantasia, ac pars Heluetiorum. Itinerarium duas harum ciuitates ponit. Metropolim Centronum, id est Tarantasium, & Valentium, id est Octodorum, quibus Præses ius dicebat.

Sexta Præsidalis est Maxima Sequanorum, in qua est Vesontiensis. Hæc & Maxima Cæsariensis in Britannia à Clemente Maximo tyranno sunt denominatæ quemadmodum Arcadia in Ægypto. Ab Arcadio & Valeria à filia Diocletiani. Fuit Maximus gente Hispanus, & Theodosij Magni commolito, qui copiarum Comes in Britannia an. salu. 383. Augustus est appellatus, in Gallia que irrumpens per Andragathium Gratianum A. interfecit. ad consors Imperij cum Valentiniano, II. & Theodosio factus, per quinquennium imperauit. Sed cum rupto fœdere. Hispanias, & Africam inuasisset, in Italiam quoque irruit, inde inde in Pannoniam traiiciens à Theodosio profligatus, & occisus est *auctores Di. Prosper. Paulus Diaconus. Sulpitius, Seuerus. & alij.* Cum diu igitur in Britannia, & Gallis, Maximus imperasset duas vtrobique prouincias à se Maximas appellauit. Maximæ Sequanorum Sext. Ruffus meminit, qui à C. Iulio Cæsare latius extenduntur. Hi sunt Burgundi, quorum caput est Visontium vulgo Bisanxonum dictum. Habent à Meridie Ararim: ab ortu Heluetios, ab occasu Lugdunenses, à Septentrione Germaniam superiorem, & montem Iuram. IX. oppida secundum Itinerarium continet, Metropolim Visontiensem, ciuitatem Equestrium, id est Neuiduno, Eluntiorum id est Aueuticum, Noidenolex Auenticum, Basiliensium, id est Basileam, Castrum Vindonisse, Ebrodunense, Argentariense, Rauracinse, id est portum Abucine. Hic limite Romani Imperij posito Dux cum militibus excubabat.

Aquitania & ipsa præsidalis, olim auctore Plinio, Aremorica nuncupabatur, ab Occidente cingitur Oceano, à septentrione & Oriente Ligeri fluuio, vbi à Lugdunentibus separatur: à Meridie Pyrenæo, & Gallia Narbonensi. Sed ipsa quoque in duas regiones diuiditur, & in primam, & secundam Aquitaniam: Quæ inter Garumnam & Pyrenæos montes clauditur, Aquitania prima vocatur, in qua est Bituricum VIII. ciuitates apud Itinerarium habet. Metropolim Bituricum aliàs Beturicum, Aruernorum, Rutenorum, Albigensium, Cadorcorum, Lemauicum, Gabalum, Vellauorum. Imperante Anthemio in Aquitania prima, solum Aruernum, sub Imperio Romano retinebatur. Sidonius, *epist. 5. libr. 7.* De vrbibus, inquit, Aquitaniæ I. solum oppidum Aruernum Romanus reliquum partibus bellum fecit. Eius Episcopus erat Sidonius Apollinaris, qui *in seq. epistol.* deplorat Euaricem Regem Gotorum plurimas occupasse ciuitates, quæ desolatis ecclesiis pastore carebant.

Inter Ligerim verò & Garumnam est secunda Aquitania, nunc Guasconia dicta, & ipsa Præsidalis, in qua est Burdegala, & VI. ciuitates continet, Burdegalensium, Agennensium, Ecolisnensium, Santonum, Pictauorum, Petrogoriorum. Tota Aquitania etiam antequam diuideretur à Præsidibus regebatur, *l. militer. 12. ff. de cust. reor.* Hic Armoricano, & Neruicano limitibus Dux præerat.

Nouem populi sunt propè Aquitaniam, aut in Aquitania, vbi degunt Ausci. Marcellinus *lib. 15. ad fin. vbi Galliæ prouincias describit.* Nouem, ait populos Ausci commendant, & Olaræ: D. Hieronymus, *in 11. epistola ad Acheruchiam*, Aquitaniæ, inquit, Nouemque populorum Lugdunensis, & Narbonensis prouinciæ præter paucas vrbes populata sunt cuncta. Regio est, vbi sunt Vibisci, Vasates, Meduli, Boii, Ausci: Conueni, Consuarani, Bigertiones, Terbelli, qui nouem sunt populi in tertia Aquitania. Itinerarium XII. eius vrbes censet. Metropolim Ausciorum, Aquensium, Lastoracium, Conuenorum, Consantanorum, Boatum quod est Bot, Beranensium, id est Benarnas, Aturcnsium, Vasaticam, Tarsaubicam, Tralugorram, Elloronensium, Ellosaticum. sed quædam ex his oppida postea sunt adiecta. IV. enim tantum populi erant.

Dux

Duæ quoque Narbonenses fuere præsidales: prior quæ à Varo flumine incipiens vsque ad Rhodanum ab ortu in occasum, Meridie versus mare Gallicum extenditur: Huic Itinerarium XIII. ciuitates attribuit. Metrop. Narbonensium, Tolosatium, idest Tolosam Beterrensium, Agatensium, Nemausensium, Magalonensium, Lutentium, idest Lutauam castrum, Vcetiense. Narbonensis Gallia prius Braccata, *Plin. lib. 3. c. 4.* à Braccis dicta, in prouinciæ verò formam à Q. Fabio redacta, & deducta Narbonem colonia Narbonensis est vocata *Patercul. & Eutrop.* cætera Gallia ttans alpes comata est appellata. *Plin. libr. 4. c. 17.*

Secunda vsque ad Pyrenæos montes, & Gemenum montem extenditur, à quo ad Septentrionem cingitur, & Tolosam complectitur, mare Gallicum ad Meridiem habet. Hæc Alexandro imperante à Iuliano Proconsule administrabatur, *l. Grachus. 4. C. ad l. Iul. de adult.* postea præsidalis est facta. Hanc vltimam Galliarum prouinciam Roma. Imperium amisit, quam primam Q. Fabius prouinciam fecerat. Geruandus à Valentiniano illi præfectus vsque ad Anthemij Augusti tempora defendit donec tyrannus effectus, & prælio fusus in exilium actus est. Fuit is annus salutis 468. *Blon. lib. 2. decad. primæ.* Bilimir Visigotus ei suffectus dum Anthemio opem laturus venit, à Rimicero est occisus. Itinerarium huic VII. ciuitates adscribit. Metrop. Aquensium: ciuitatem Abtensium, Retensium, I. Reias Foroiulensium, Appencensium, Segesterorum. Antipolitaniam. Omnes verò Galliarum ciuitates ab Itinerario numerantur CXXVI. quibus fortè plures eo tempore non repetiebantur.

Hæ prouinciæ numero XVII. Vicario Galliarum parebant: & si in Notitia mendosè scriptum est, VII. prouinciarum pro XVII. Hæ erant ante Notitiam, anno enim salutis CCCCVIII. Vandali & Alani Rheno traiecto intrarunt Gallias, & sexennio post exacto Gothi sub Rege Ataulpho, quibus Honorius Aquitaniam concessit. Hos secuti sunt Burgundiones: demum Franci, quorum Dux Faramundus primus se Franciæ Regem appellauit, anno CCCCXX. Tandem Clodueus Syagrio Ægidij filio P. P. occiso, Imperij Romani milites, & magistratus, e Gallis penitus expulit, quibus subactis, quadringenties sestertium C. Iulius Cæsar imposuerat, inquit Eutropius: Tantum ab Augusto Pop. Rom. legatum fuisse Tranquillus scribit, Dion interpretatur fuisse CCCC. millia auteorum. Sed hæc summa postmodum est aucta. Cum verò tractaretur de imponendi superindicto Gallis, Florentius P. P. Iuliano imponendi oneris auctori restitit, factumque est, inquit Marcellinus, vt præter solita nemo Gallis exprimere conaretur.

Insignia Vicarij Galliarum erant, vt aliorum, aureæ Principum effigies: Abacus albo tapeto instratus, qui rubro corio rectum librum sustinet. Infra sunt XVII. mulierum effigies, reticula, coronasque in capite, & vasa aureis referta gestantes, quæ memoratas prouincias referunt. Ex his Germania secunda, & Lugdunensis tertia sunt velatæ, sola Aquitania secunda togam gerit. In manuscriptis liber auro tectus notis inscriptus est, quemadmodum in Vicario Hispaniarum, & aliis est dictum, codicillique magistratus libro adhærent. Mulieres omnes palliis supra tunicas aut prasinis, aut cæruleis sunt indutæ. Hic Vicarius, & ipse spectabilis, officiumque habebat, quemadmodum, & alij Vicarij.

Ii 3

NOTITIA

VICARII BRITANNIARVM,

EORVMQVE INSIGNIA.

NOTITIA,

Sub dispositione viri Spectabilis, Vicarij Britanniarum.

Consulares.

Maximæ Cæsariensis.
Valentiæ.

Præsides.

Britanniæ primæ.
Britanniæ secundæ.
Flauiæ Cæsariensis.

Officium autem habet idem vir spectabili Vicarius hoc modo.

Principum de schola Agentium in rebus ex Ducenariis.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Curam Epistolarum.
Adiutorem.
Subadiuuas,
Exceptores.
Singulares & reliquos officiales.

DE

DE VICARIO BRITANNIAE, *& eius Magistratibus.*

CAP. LXIX.

COMMENTARIVM.

SVPEREST Vicarius Britanniæ insulæ, quæ, à Notitia representatur oblonga, & forma velut triangulari, lateribus inæqualibus, ac tribus tracta promontorijs, Cantio Heleno, & Orcha, & ob id in tria regna secundum tres annulos olim fuit diuisa. Primus eam C. Iulius Cæsar ingressus; posteris ostendisse potius, quam tradidisse dicitur. Claudius Cæsar proximam continenti partem Imperio subiecit, quam Consularium primus A. Plancius administrauit. *Tacit li. 13. & in Agricola.* Tacitus *lib. 17.* eandem sub Vitellio Consularem habuisse scribit, loquens enim de Britannia, quies, inquit, prouinciæ, quanquam remoto Consulari mansit, & in Agricola. Breui deinde, Britannia Consularem Petilium cerealem accepit. postea Præsides eam rexerunt vt sub Alexandro, Virius Lupus. *l. 2 § prius. ff. de vulg.* Hadrianus illius insulæ partem, quę nunc Scotia dicitur, muro exclusit, auctor post Dionem & Eusebium Spartianus, Murū, inquit, per octoginta millia passuum primus duxit, qui Romanos Barbarosque diuideret, neque enim Caledonia seu Scotia Romanis parebat. Hunc murum vetustate collapsum Seuerus restituit. Idem Spartianus, Britanniam, inquit maximum eius Imperij decus, muro per transuersam insulam deducto, ad finem Oceani muniuit: vnde etiā Britannici nomen accepit: Hæc ille. Hoc fuit vallum ex cespitibus extructum non muris: Beda *li. ecclesiastic. histor. gent. Anglor. 1. cap.* Seuerus, ait, genere Afer, Tripolitanus receptam partem insulæ, à cæteris indomitis gentibus, non muro, vt quidam existimat, sed vallo distinguendam putauit.

Murus enim de lapidibus: Vallum verò, quo ad repellendam vim hostium castra muniuntur, fit de cespitibus quibus circumcisis, è terra velut murus extruitur altus super terram, ita vt ante fiat fossa, de qua leuati sunt cespites, supra quam sudes de lignis fortissimis præfiguntur. Itaque Seuerus magnam fossam firmissimumque vallum, crebris insuper turribus communitam, è mari ad mare duxit: Hæc ille. Cōstantinus verò Magnus, quinque eius prouincias fecisse dicitur: Eam, quæ postea Maxima Cæsariensis est dicta, Valentiam, Britanniam primam, Britanniam secundam quæ antea fuerant, & Flauiam Cæsariensem, se qui Flauius Constantinus vocatus, appellatum: prima verò dicitur, vel quòd prius subiecta, aut prima venientibus ex Gallijs occurrat, Sext. Ruffus, In Britannia, inquit, est Maxima Cæsariensis, Britannia prima, Britannia secunda: ea olim Caledonia, nunc Scotia dicitur, & à reliqua Britannia seu Anglia, arduis montibus, & duobus Euripis maris est diuisa. Alij *Volaterranus ex Ptolemaeo, & Sex. Ruso.* Britanniam minorem appellant quam Sext. Ruffus Britanniam II. vocat. sed verius est Britanniam minorem Hiberniam esse, & vt Ptolemæus in secundo operis magni nominat, Præter I. & II Britāniam Tertia pars versus Hyberniam Vicalia vocatur, vbi est Helenum promontorium, ab Helena Constantini matre nuncupatum. ibi olim Brigantes populi fuere. Sabrina fluuio à reliquis Anglis, ab Ortu diuiditur, & quasi peninsula Oceano circundatur: Hanc esse arbitror quam Notitia Valentiam appellat. Theodosius dum Britannias corrigeret in honorem Valentis Principis ita hanc prouinciam nominasse videtur Marcellinus lib. 28. recuperatam, inquit, prouinciam quæ in ditiones concesserat hostium, Theodosius ita reddiderat statui pristino, vt rectorem haberet legitimum, vt Valentia deinde vocaretur arbitrio Principis.

Quarta pars Cornubia dicitur, & est velut Chersonessus, brachium in mare extendens, cornuque formam habet, quæ in vndas protensa latius excurrit. Hanc esse arbitror, quæ Flauia Cæsariensis à Notitia nuncupatur.

Quinta circa Humbrum fluuium Gallias spectat, vbi est Condituū, quam Maximam Cæsariensem vocari puto. Hæc à Clemente Maximo. qui in Britannia Comes Augustus est appellatus, nomen habuit sicut & Maxima Sequanorum in Gallijs, vt supra est dictum: His quinque prouincijs sub Vicario Britanniarum, totidem præerant Rectores, duo Consulares, & tres Præsides, Consulares prouinciæ erant, Maxima Cæsariensis, & Valentia seu Vuestphalia. Præsidales Britannia I. Britannia II. quæ est pars Scotiæ, & Flauia Cæsariensis, quem puto esse Cornubiam. Sub Cōstantino Pacatianus, fortè primus, Vicarius Britanniarum fuit. *l. 2. C. T. de exactorib.* sub Constantio Martinus, qui casu se ipsum interfecit. *Marcell. li. 14.* Imperante Valentiniano, Ciuilem Britanniæ Vicarium, & Dulcitium scientia rei militaris insignem Ducem fuisse Marcellinus scribit. *lib. 17.* Officium habebat Principem de schola agentium in rebus, ex Ducenarijs, Cornicularium, Numerarios duos, Commentariensem, Ab actis. Curam epistolarum, Adiutorem, Subadiuuas, Exceptores, Singulares & reliquos officiales. Insignia verò præfert librum clausum, & viridi corio tectum, Manuscripti cum codicillis eius tegumentum ostendunt, notas dorso inscriptas habet, vt Comites & Duces, quibus in exemplari impresso alij carent Vicarii, nullos Principum vultus, nec mulierum imagines, vt alii vicarii præfert, sed quinque oppidorum typis prouincias sibi commissas indicat, his inscriptum est, MAXIMA CAESARIENSIS. VALENTIA, BRITANNIA PRIMA, BRITANNIA SECVNDA, FLAVIA CAESARIENSIS. Insulam duo Comites, & vnus Dux à Barbaris tuebantur. Hi sunt spectabiles ciuiles Magistratus in Roma. Occidentalis Imperii prouincias missi: Nunc reliquos spectabiles, qui Imperij limitibus excubabant, ordine referemus.

NOTITIA

VICARII BRITANNIARVM,

EORVMQVE INSIGNIA.

NOTITIA,

Sub dispositione viri Spectabilis, Vicarij Britanniarum.

Consulares.

AXIMÆ Cæfarienfis.
Valentiæ.

Præsides.
Britanniæ primæ.
Britanniæ fecundæ.
Flauiæ Cæfarienfis.

Officium autem habet idem vir fpectabili Vicarius hoc modo.
Principum de fchola Agentium in rebus ex Ducenariis.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentarienfem.
Ab actis.
Curam Epiftolarum.
Adiutorem.
Subadiuuas,
Exceptores.
Singulares & reliquos officiales.

DI

DE VICARIO BRITANNIAE, *& eius Magistratibus.*

CAP. LXIX.

COMMENTARIVM.

SVPEREST Vicarius Britanniæ insulæ, quæ, à Notitia repræsentatur oblonga, & forma velut trianguli, lateribus inæqualibus, ac tribus tracta promontorijs, Cantio Heleno, & Orcha, & ob id in tria regna secundum tres annulos olim fuit diuisa. Primus eam C. Iulius Cæsar ingressus; posteris ostendisse potius, quam tradidisse dicitur. Claudius Cæsar proximam continenti partem Imperio subiecit, quam Consularium primus A. Plancius administrauit. *Tacit li.13. & in Agricola.* Tacitus *lib.17.* eandem sub Vitellio Consularem habuisse scribit, loquens enim de Britannia, quies, inquit, prouinciæ, quanquam remoto Consulari mansit, & in Agricola. Breui deinde, Britannia Consularem Petilium Cerealem accepit, postea Præsides eam rexerunt vt sub Alexandro, Virius Lupus. *l. 2 § prius. ff. de vulg.* Hadrianus illius insulæ partem, quę nunc Scotia dicitur, muro exclusit, auctor post Dionem & Eusebium Spartianus, Murum, inquit, per octoginta millia passuum primus duxit, qui Romanos Barbarosque diuideret, neque enim Caledonia seu Scotia Romanis parebat. Hunc murum vetustate collapsum Seuerus restituit. Idem Spartianus, Britanniam, inquit maximum eius Imperij decus, muro per transuersam insulam deducto, ad finem Oceani muniuit: vnde etiā Britannici nomen accepit: Hæc ille. Hoc fuit vallum ex cespitibus extructum non muris: Beda *li. ecclesiastic. histor. gent. Anglor. 1. cap.* Seuerus, ait, genere Afer, Tripolitanus receptam partem insulæ, à cæteris indomitis gentibus, non muro, vt quidam existimat, sed vallo distinguendam putauit.

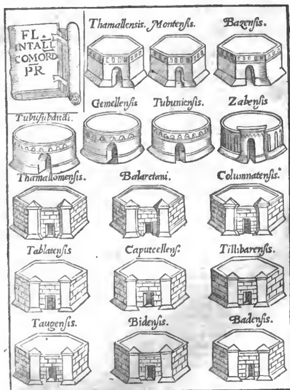
Murus enim de lapidibus: Vallum verò, quo ad repellendam vim hostium castra muniuntur, fit de cespitibus quibus circumcisis, è terra velut murus extruitur altus super terram, ita vt ante fiat fossa, de qua leuati sunt cespites, supra quam sudes de lignis fortissimis præfiguntur. Itaque Seuerus magnam fossam firmissimumque vallum, crebris insuper turribus communitam, è mari ad mare duxit: Hæc ille. Cōstantinus verò Magnus, quinque eius prouincias fecisse dicitur: Eam, quæ postea Maxima Cæsariensis est dicta, Valentiam, Britanniam primam, Britanniam secundam quæ antea fuerant, & Flauiam Cæsariensem, se qui Flauius Constantinus vocatus, appellatum: primavero dicitur, vel quōd prius subiecta, aut prima venientibus ex Gallijs occurrat, Sext. Ruffus, In Britannia, inquit, est Maxima Cæsariensis. Britannia prima, Britannia secunda: ea olim Caledonia, nunc Scotia dicitur, & à reliqua Britannia seu Anglia, arduis montibus, & duobus Euripis maris est diuisa. Alij *Volaterranus ex Ptolemæo, & Sex. Ruso.* Britanniam minorem appellant quam Sext. Ruffus Britanniam II. vocat. sed verius est Britanniam minorem Hiberniam esse, & vt Ptolemæus in secundo operis magni nominat, Præter I. & II Britāniam Tertia pars versus Hyberniam Vicalia vocatur, vbi est Helenum promontorium, ab Helena Constantini matre nuncupatum. ibi olim Brigantes populi fuere. Sabrina fluuio à reliquis Anglis ab Ortu diuiditur, & quasi peninsula Oceano circundatur: Hanc esse arbitror quam Notitia Valentiam appellat. Theodosius dum Britannias corrigeret in honorem Valentis Principis ita hanc prouinciam nominasse videtur Marcellinus lib. 28. recuperaram, inquit, prouinciam quæ in ditiones concesserat hostium, Theodosius ita reddiderat statui pristino, vt rectorem haberet legitimum, vt Valentia deinde vocaretur arbitrio Principis.

Quarta pars Cornubia dicitur, & est velut Chersonessus, brachium in mare extendens, cornuque formam habet, quæ in vndas protensa latius excurrit. Hanc esse arbitror, quæ Flauia Cæsariensis à Notitia nuncupatur.

Quinta circa Humbrum fluuium Gallias spectat, vbi est Condituū, quam Maximam Cæsariensem vocari puto. Hæc à Clemente Maximo. qui in Britannia Comes Augustus est appellatus. nomen habuit sicut & Maxima Sequanorum in Gallijs, vt supra est dictum: His quinque prouinciis sub Vicario Britanniarum, totidem præerant Rectores, duo Consulares, & tres Præsides, Consulares prouinciæ erant, Maxima Cæsariensis, & Valentia seu Vuestphalia. Præsidales Britannia I. Britannia II. quæ est pars Scotiæ, & Flauia Cæsariensis, quem puto esse Cornubiam. Sub Cōstantino Pacatianus, fortè primus, Vicarius Britanniarum fuit. *l. 2. C. T. de exactorib.* sub Constantio Martinus, qui casu se ipsum interfecit. *Marcell. li 14.* Imperante Valentiniano, Ciuilem Britanniæ Vicarium, & Dulcitium scientia rei militaris insignem Ducem fuisse Marcellinus scribit. *lib. 17.* Officium babebat Principem de schola agentium in rebus, ex Ducenarijs, Cornicularium, Numerarios duos, Commentariensem, Ab actis. Curam epistolarum, Adiutorem, Subadiuuas, Exceptores, Singulares & reliquos officiales. Insignia verò præfert librum clausum, & viridi corio tectum, Manuscripti cum codicillis eius tegumentum ostendunt, notas dorso inscriptas habet,, vt Cumites & Duces, quibus in exemplari impresso alij carent Vicarij, nullos Principum vultus, nec mulierum imagines, vt alij vicarii præfert, sed quinque oppidorum typis prouincias sibi commissas indicat, his inscriptum est, MAXIMA CÆSARIENSIS. VALENTIA, BRITANNIA PRIMA, BRITANNIA SECVNDA, FLAVIA CÆSARIENSIS. Insulam duo Comites, & vnus Dux à Barbaris tuebantur. Hi sunt spectabiles ciuiles Magistratus in Roma. Occidentalis Imperii prouincias missi: Nunc reliquos spectabiles, qui Imperij limitibus excubabant, ordine referemus.

NOTITIA
COMES AFRICÆ
AC EIVS INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Comitis Africæ Limitanei.

Præpositus Limitis Thamallensis.
Præpositus Limitis Montensis in castris Leptitanis.
Præpositus Limitis Bazensis.
Præpositus Limitis gemellensis
Præpositus Limitis Tubuniensis.
Præpositus Limitis Zabensis.
præpositus Limitis Tubusubditani.
Præpositus Limitis Thamallomensis.
Præpositus Limitis Balaretani.
Præpositus Limitis Columnatensis.
Præpositus Limitis Tablatensis.
Præpositus Limitis Caput cellensis.
Præpositus Limitis secundanorum in Castris

ſtris Tillibarenſibus.

Præpoſitus Limitis Taugenſis.

Præpoſitus Limitis Bidenſis.

Præpoſitus Limitis Badenſis.

Officium autem habet idem vir ſpectabilis Comes hoc modo.

Principem ex officio Magiſtri militum præſentalium vno anno à parte peditum, alio anno è parte equitum.

Cornicularium.

Adiutorem.

Commentarienſem ex officio Magiſtri militum præſentalium alternis annis.

Numerarios duos ex vtriuſque officijs, Magiſtri militum præſentalium, ſingulos.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos officiales.

DE COMITE AFRICAE.

CAP. LXX.

COMMENTARIVM.

QVEMADMODVM in Oriente, ita hic quoque Ducibus Comites præponuntur, qui octo fuere, Italię, Africę, Tingitanæ, Tractus Argentoratenſis, Britániarũ, Littoris Saxonici per Britanniam, Illyrici & Hiſpaniarum. Sed his duabus prouincijs à Barbaris occupatis, ſex tantum Comites permanſere. Aliorum nomina duntaxat, non inſignia, nec officium à Notitia repræſentantur: nec illorum quicquam aliud apparet, præter quorundam militum numeros, qui apud eos eſſe conſueuerant. Vandali enim, & Alani, ſub Honorio Hiſpanias, circa annum ſalutis CCCCIX. inuaſerant. *Poſſidonius in vita D. Aug.* deinde Theodoſio iuniore, Valentinianoque III. imperantibus, Attila Illyricum occupauerat, vt Paulus Diaconus, *lib. 7. cap. 40.* & D. Proſper tradunt. Itaque duabus his prouincijs Imperio Romano ablatis, ſex tantum aliarum regionum relicti ſunt Comites, inter quos primum Italiæ Comitem Notitia in indice nominat, poſtmodum in ipſis explicandis, omiſſo eius officio ſolo, inſignia inter vltimos Comites oſtendit. Primuſque inter limitaneos Comes Africæ recenſetur cum XVI. Præpoſitis, ita vocabantur, qui ſingulis munitionibus aut caſtris præerant, vt Diocletianus ad pompeianum Francum P. Præt. ſignificat. *in l. quamuis. 19. C. de adult.* Non putauimus, inquit, Viatorem Præpoſitum ab excubiis limitis reuocandum, Caſtri Præfectum Præpoſitum nominat, vt & Theodoſius ad Saluſtium Quæſtorem. *in l. 1. C. de offi. Quæſtor.* Valentinianus ad Seuerum Magiſtrum militum. *l. 1. C. diuer. offic.* ſcribens, & Leo, A. ad Ioannem Magiſtrum, *in l. viros. 8. C. eo. tit.* quod latius in Oriente eſt demonſtratum.

IN OCCIDENTE ERANT Præſidia CCLXIX. cum totidem Præpoſitis ſeu Præfectis hoc modo.

In Africa.	*xvi.*
Tingitana	*viij.*
Litore Saxonico per Britanniam	*ix.*
Italia	*xvi.*
Argentorato	*i.*
Mauritania	*viij.*
Tripolitana	*xiiij.*
Pannoniis	*xxvj.*
Valeria	*xxxv.*
Pannonia I.	*xxvij.*
Retio	*xix.*
Sequanico.	*j.*
Armorica	*x.*
Belgica II.	*ij*
Britannia	*xxxvij.*
Maguntiarenſis	*xj*
Galliis, & Belgica I.	*xxj.*
Hiſpaniis	*vj.*

INSIGNIA geſtabat Comes Africæ, librum, quemadmodum alij Comites, eum iiſdem notis libri dorſo inſcriptis, ac Magiſtratus codicillis. Præterea XVI. munitiones, quæ exceptis quatuor rotundis, formam exagonam oſtendunt. Porro duabus turribus hic inde muniuntur: in manuſcriptis alia forma repræſentantur. Spectabilis appellabatur hic Comes.

Ita verò officium habebat, Principem ex officio Magiſtri militum præſentalium, vno anno à parte peditum, altero à parte equitum. In manuſcriptis legitur, ex officiis Magiſtrorum, & rectius. Item Cornicularium, Adiutorem, qui loco Cornicularii pleriſque Ducibus erat, Commentarienſem ex officio Magiſtrorum militum præſentalium, ita legendum ex manuſcriptis, alternis, ideſt vno ab eo qui eſt peditum, altero ab eo qui eſt equitum. Numerarios duos, ex vtriſque officiis Magiſtri militum præſentalium ſingulos, ideſt vnum illorum à ſingulo officio extrahebat. In manuſcriptis pro Magiſtri legitur Magiſtrorum, Item Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, ſingulares & cæteros officiales, qui ſupra ſunt declarati. Sexdecim præſidiorum Præpoſitis imperabat, qui quot numeris præeſſent, ſciri non poteſt: ſed dádo CCC. pedites cuique limiti, fuiſſent 4800. iiſdem 50. equites tribuendo efficerent 800. A Magiſtro verò peditum præſentali accipiebat auxilium vnum, Legiones Palatinas tres, Comitenſes VII. Pſeudocomitatenſem vnam. Item à Magiſtro equitum præſentali Vexillationes Comitatenſes 29. ſed ipſum vt cæteros Comites alias copias habuiſſe credendum eſt. Nunc XVI. eius Præpoſitos explicabimus, quorum primus erat.

PRÆPOSITVS limitis Thamallenſis à Thamalla oppido, forte legendum Thamiſſenſis, qui non longe abeſt a ſequenti limite. In itinerario legitur Turre Tamalleni, vbi erat manſio. Infra alius limes Thamallomenſis, ſimile non habet.

2 MONTENSIS in caſtris Leptitanis, erant in propria Africæ regione, vbi erat Carthago, & Leptis montana, ſeu parua: ſed credo ſignificari limitem, &

monte quem occupabat, Montensem appellatum, quem scheda Volsari Montem vocat. Præter hæc alia erant castra Leptitana, quæ sub Duce Tripolitanæ à Fortensibus desendebantur propeLeptim magam in Tripolitana eundo ad aras Phileniorum, de quibus infra. Forte hæc sunt, quæ in scheda posteriore Vulseri castra alio non adiecto vocantur.

3 BAZENSIS limitis in Marmarica vbi est Bazium promontorium, & Bazenum oppidum.

4 GEMELLENSIS limitis Præpositus Gemellis degebat, quod oppidum nomen dedit limiti, vbi quoque mansio erat cursus publici. Itinerarium Lemelense castellum appellat. Martyrolog. 8. *Id Febr.* In Africa, inquit, in castello Lemelense S. Martyrum Primi, & Donati diaconorum, qui cum altare in ecclesia tutarentur à Donatistis occisi sunt, sed credo legendum Gemellense. Erat Gemelle vrbs Africæ propriæ, inquit D. Augustinus.

5 TVBVNENSIS ab oppido Tubanis Africæ propriæ, de quo etiam D. August.

6 ZABENSIS Herodotus in Melpomene ad finem, Zabeces in Africa inter Mexyes & Zigunces ponit. vnde legendum esset Zabecensis.

7 TVBVSVBDITANI limitis, Tubusuptum, appellat Sitifensis Mauritaniæ oppidum Marcellinus, *lib.* 29.

8 THAMALLONENSIS, à Thamallomo oppido in Africa propria. Itinerarium Themellamum appellat, quod diuersum à Thamalla, de qua supra. vetus codex habet, Thamallonensis.

7 BALARETANI, ab oppido Balareto in Africa propria.

10 COLVMNATENSIS, à columnato oppido. Hic limes & sequens, longius se extendentes, duos habebant Præpositos. Hunc scilicet, & alium Duce Mauritaniæ Cæsariensis, qui fortè ad eundem locum castra iungebant.

11 TABLATENSIS, à Tablata oppido, Tablata legit Itinerarium, vbi mansio cursus publici fuit. Thabalum D. Cyprianus, & Augustinus appellant Africæ propriæ vrbis fuit.

12. CAPVT CELLENSIS alias Calamensis. Celasuicum nominat, & caput Gillanum Mauritaniæ Cæsariensis oppidum, vnde limes nomen habet.

13 SECVNDANORVM in castris Tallibarensibus à loco ita vocatis. Tillaburum oppidum Africæ propriæ Itinerarium ponit, vnde castra nomen habent Sub Duce Tripolitanæ alius præpositus innitem Tillabarensem tuebatur. Equites Secundani Italicani supra inter numeros Africæ à notitia recensetur: Secundanos populos in Gallia Plinius locat, Italiciani equites in secundis oppido Pannoniæ II. infra sub eius Duce ponuntur, vnde hi deriuati videntur. Vetus codex legit, secundum forum.

14 TAVGENSIS, à tauga vrbe hic limes deducitur.

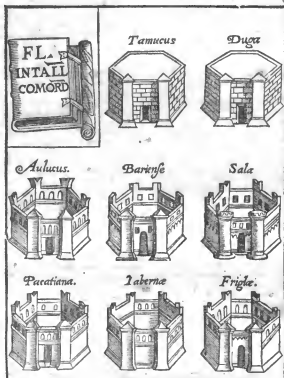
15 BIDENSIS, Bidil municipium Itinerarium in Mauritania Cæsariensi ponit, vnde Bidilensis limes esset vocandusque esset longior hic limes alium sub Duce Mauritaniæ Præpositum habuit Videnfem vocatum, pro Bidensem.

16 BADENSIS, è Bada Mauritaniæ Cæsariensis oppido de quo apud D. Cyprianum, *in Concilio Carthaginensi.* caput Bada Procopius vocat Multa ex præfatis nominib. vel noua sunt, vel postea mutata, Hic limites, non oppida notantur vbi hi numeri degebant que secus in alijs Comitib, & Ducib. est actum, forte quia in castris hi statiua habebant.

NOTÆ

NOTITIA
COMES TINGITANIAE
EIVSQVE INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri illustris Comitis Tingitanæ limitanei.

RÆFECTVS Alæ Herculeæ Tamuco.

Tribunus cohortis secundę Hispanorum Duga.

Tribunus cohortis primæ Herculeæ Auluco.

Tribunus cohortis primæ Itereorum Castrobariensi.

Tribunus cohortis Pacatianensis. Pacatiana.

Tribunus cohortis tertiæ Hastatorum, aliàs Hastorum Tabernis.

Tribunus cohortis Friglensis Friglis.

Officium autem habet idem vir spectabilis Comes hoc modo.

Principem ex officio Magistri militum prę̨sentalium vno anno à parte peditum, alio anno à parte equitum.

Commentariensem vt supra.

Numerarios duos, singulos ex officio supradicto.

Cornicularium.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE COMITE TINGITANAE

CAP. LXXI.

COMMENTARIVM.

TINGITANA vltima est Africæ pars, vltra Numidiam, Oceanum versus, vt supra in eius Præfide est declaratum: vbi Limitaneus Comes cum VIII. Præpositis excubabat. Idem officium eademque insignia, quæ superior gerebat, scilicet librum, codicillos, & VIII. castra, sed VII. tantum Præfecti, aut Tribuni recensentur, vnde aliquid desit, necesse est. Erat autem locis præsidio ala equitum vna, cohortes VI. quæ efficiebant circiter 3000. peditum, & Equites 100. Præter hos hic Comes duo auxilia Magistri peditum præsentalis regebat, scilicet Mauritonantes Seniores, & Mauritonantes iuniores; item duas legiones ex XXXII. Caminatensibus, nempe Constantinianos, & Septimanos iuniores, item Magistri equitũ præsentalis vexillationes III. ex XXXII. Comitatensibus, videlicet equites Scutarios Seniores, Sagittarios Seniores, & Corduenos, quemadmodum Notitia infra explicat. Hic verò non recipientur, quia proprij huius Comitis milites non erant, sed velut commodati. Præfecti sunt sequentes.

1 PRÆFECTVS Alæ Herculeæ Tamuco præsidebat, quod erat nomen vici. Thamudat appellat Itinerarium. Ala verò Herculea ab Herculeo Maximiano est dicta. Videntur autem qui alæ, id est maiori turmę equorum præerant, Præfecti dicti. Qui verò cohorti Tribuni. Sed & legionis Præfecti quandoque Tribuni vocabantur. *l.2. in prin c. ff. de his, qui not. infa. l. Titius, 25. ff de testa. mils.*

2 TRIBVNVS cohortis secundę Hispanorum Dugæ degebat. Dugam in Africa Ptolemæus ponit.

3 TRIBVNVS cohortis primæ Herculeæ in Auluco morabatur Mauritaniæ Tingitanę oppido.

4 TRIBVNVS cohortis primæ Ityreorum in castro Battensi excubabat. Batin oppidum Tingitanæ fuisse Stephanus scribit, vnde castrum Batiense. Ityreos in Syria Plinius, & Iosephus collocant, quibus & Strabo *lib. 17.* adstipulari videtur. Probus Scythas esse dicit, Seruius Parthus in illud carmen Poetæ.

Ityreos taxi curuantur in arcus.

Verius est regionem Iudeæ conterminatam fuisse, *ex Iosepho Luca 13. Tacit. 12.* Hi milites ex illis populis constabant.

5 TRIBVNVS cohortis Pacatianensis, Pacatianę residebat, à quo loco nomen habuit, aut forte à Phrygia Pacatiana est dicta. Procopius *lib. 6. de ædific. Iustin.* scribit Marusios Pacatos vocari, quia cum Romanis fædera inuiolata semper tenuerunt.

6 TRIBVNVS secundæ scilicet cohortis Hastatorum, Tabernis manebat. Hic erat mansio cursus publici apud Itinerarium. Hastati hi milites sunt dicti, quod hastis pugnarent. In manuscriptis legitur Hastorum ex Hasta Ciuitate, quod magis placet.

7 TRIBVNVS cohortis Friglensis residebat Friglis, à quo loco nomen hæc cohors habuit. Frigilos Itinerarium in Mauritania Tingitana, inter Baccatam & Lixum ponit. Hæ sunt copiæ Comitis Tingitanæ, qui non diu permansit, anno enim Salutis 447. Bonifacius Africæ Comes apud Placidiam Valentiniani III. matrem proditionis insimulatus, Gensericum Vandalorum Regem ex Hispania in Mauritaniam Tingitanam vocauit, qui cum 80. militibus hominum totam eam prouinciam, mox Cæsariensem, ac deinde Numidiam, reliquasque Africæ prouincias tenuit. Reliqua Africæ in eius regionis Ducibus infra exponentur. Nunc alios Comites percurremus.

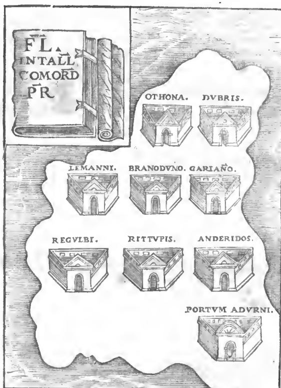
NOTI-

NOTITIA

COMES LITTORIS

SAXONICI PER BRITANNIAM, eiusque insignia.

NOTITIA,

Sub dispositione viri spectabilis Comitis littoris Saxonici per Britanniam.

Ræpositus numeri Fortensium Othonæ.

Præpositus militum Tangricanorum Dubris.

Præpositus numeri Turnacensium Lemannis.

Præpositus equitum Dalmatarum Branodunensis Branoduno.

Præpositus Equitum Stablesiani Gariannonensis Gariannono.

Tribunus cohortis primæ Verasiorum Regulbio.

Præpositus Legionis 2. Aug. Rutupis.

Præpositus numeri Abulcorum Anderidæ.

Præpositus numeri Exploratorum portus Adurni.

Officium autem habet idem vir Spectabilis Comes hoc modo.

Principem ex officio Magistri Præsentalium à parte peditum.

Numerarios duos vt sup. ex officio supradicto.
Commentariensem ex officio supradicto.
Cornicularium.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE COMITE LIMITIS *Saxonici per Britanniam.*

CAP. LXXII.

COMMENTARIVM.

Picti assumptis ex Hybernia Scotis, cum sæpè Britanniam vexassent, randem auxilio Romanorum destituram inuenientes, subactam extremam insulæ partem inhabitarunt, nec vltra exinde, inquit Paulus Diaconus, *lib. 14. ad fin.* valuerunt expelli. Idem Beda *de eccles. hist. lib. 1. c.* 22. tradit. Quare Britanni Anglos Saxones Germaniæ populos cum Rege Vertigeno, ad defendendam insulam vocauerunt, qui cum hostes abegissent, in Britannos arma conuerterunt, stipendia sibi promissa non solui causati: Itaque aliam insulæ partem & ipsi occuparunt, vnde limes contra eos à Comite creato erectus Saxonicus est dictus. Hinc apparet non ita primum ab Anglis Saxonibus totam insulam, vt multi credunt, occupatam, quam postea cum Scotis diuisam tenuerunt. Hi Aquilonari parte potiti, Scotiam: Illi reliquam tenentes Angliam appellarunt. Verum Saxones ab Anglis Beda diuidit. Polyd. Virgil. in *lib. 5. Anglic. histor.* Orientalem Britanniæ partem circiter ann. salutis CCCCI. vbi est Laodinum, eos occupasse autumat: quod si sequitur. Valentiniano III. & Martiano imperantibus, hanc Notitiam scriptam fuisse oportet, quo tempore Barbari insulæ parte capta limiti Saxonico iam nomen dederant. Sed Beda aliud sentit, & Marcellinus *lib.* 27. qui hunc Comitem maritimi tractus appellat, scribitque Nectaridum Comitē & Bulchobaudem ducem Valentiniano I. imperante à Britannis occisos. Itaque longe ante Comes maritimi tractus fuisse videtur. Præter hunc Comitem, erat & alius Comes Britanniæ dictus, cuius nullæ propriæ apparent copiæ. Item Dux Britanniarum qui pluribus præsidiis, ac Tribunis, Præfectisque præerat.

Hic Comes eadem, quæ & alii Comites, gestabat insignia scilicet, librum purpureum, vel luteum, vt habent manuscripti, cum notis sæpe relatis aliorum Comitum inscriptum, & codicillos insulamque cum nouem oppidis, quæ infra referentur.

Officium habet hoc modo Principem ex officio Magistri præsentalium ex parte peditum, ex Officiis Magistrorum legunt manuscripti. Item Numerarios duos ex officio supradicto, Commentariensem ex officio supradicto, Cornicularium, Adiutorem, Subadiuuam, Regendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos Officiales. Sub eius depositione erant VII. Præpositi, & tribunus: vnus infrascripti.

1 PRÆPOSITVS Numeri Fortensium Othonæ degebat. Hæc legio inter Comitenses Magistri peditum recensetur, ex qua Numerum Præpositus Othonæ tenebat. Cohortem à Latinis Numerum vocari, auctor est D. Chrysostom. *hom* 22. *in Act. Apost.* Cohors, inquit, erat quæ vocatur Numerus, quod & Oecumenius *in c.* 10. *Act. Apost.* recitat, & Tripart. *h. t. c.* 9. *sentit, l. vlt. C. de re milit.* innuere videtur. Sed quandoque pro quibuscumque militum copiis numeri accipiuntur.

2 PRÆPOSITVS militum Tungricanorum Dubris excubabat. Hic portus erat: nam Itinerariam ad portam Dubris hunc locum appellat. Tungri sunt Germaniæ secundæ apud Itinerarium populi, nunc Brabanti vocati, ex quibus constabant cohortes, prius Tungræ, postea Tungricanæ dictæ. Tacitus, *de Fabio Valente Vitelly legato sequens libro* 18. Duas, inquit, Tungrorum cohortes, quattuor equitum Turmas Vniuersum Treuirorum agmen cum Iulio Classico Præfecto misit. Idem *in vita Agricola.* Tres Batauorum cohortes, ac Tungrorum duas cohortatus est. Tungricanorum & Marcellinus *lib.* 26. & 27. meminit.

3 PRÆPOSITVS Numeri Turnacensium Lemanis manebat. Ad portum Lemanis, hunc locum vocat Itinerarium. Lemanio legitur, in quibusdam schedis Augustæ inuentis, & à clariss. viro Marco Velsero in lucem emissis. Est Torna cum vrbs eiusdem Galliæ Belgicæ secundæ, nunc Tornay dictum, vnde hi milites sumpti.

4 PRÆPOSITVS equitum Dalmatarum Branodunensis, Branoduno præsidebat; ita ipse à loco vbi degebat, vocabatur. Branogenium in Britannia oppidum Ptolemæus ponit, & Durium suum, quod fortè huic loco nomen dedit.

5 PRÆPOSITVS equitum Stablesianorum Gariannonensis, in Garionnono residebat: De his equitibus supra in copiis Orientis dixi. præcedentes puto auxiliis & equitibus præfectos fuisse: Sequens cohortis Tribunus inter præpositos legionarios equitibus postponitur.

TRIBVNVS cohortis primæ Vetasiorum Regulbio insidebat, fortè legendum Vetarasiorum, à Vetarasia Galliæ Belgicæ vrbe, aut Vetusiorum, qui sunt Plinio Italiæ Alpini populi. *lib.* 3. *cap.* 20. Sequentes, Sunt legiones, aut pars earum.

6 PRÆPOSITVS legionis secundæ Augustæ. Rutupis Excubabat. Rutupiæ est oppidum Britanniæ, & Rutipe portus, vulgò Sandouis dictus, de quo Ptolemæus. Marcellinus. *lib.* 20. *paulo post principium.* Lupicinus, inquit, Bononiam venit, quæsitisque nauigiis, & omni imposito milite ad Rutupias sitas ex aduerso defertur Londinum versus. Idem lib. 27. Rutupias stationem Britanniæ tranquillam vocat. Hunc primum nominat etiam Tacitus, *in vita Agricol.* & simul, inquit, classis secunda tempestate ac fama Rutupensem portum tenuit. Ad portum Rutupis vocat. Itinerarium eius meminit Lucanus, *in* 6. Rutupinaue littora feruent, Ausonius, *Parent.* 8. 18. *de vrbib.* 6. Iuuenalis *Satr* 4. & alii. Locus est superioris Britanniæ: Nam Dion *lib.* 55. recensens legiones Imperij, ait, Secundam Augustalem vocatam in superiore Britannia hyemasse, & partē secundę Victricis in inferiore. Hęc legio secunda Britanica est vocata, & erat vna Comitatensium. Vetustus codex legit, Præfectus legionis, & rectius.

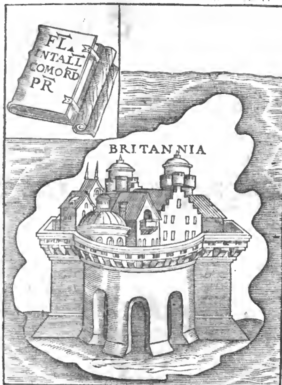
7 PRÆPOSITVS numeri Abulcorum, Anderidæ. Anderido aliud oppidū eiusdem nominis in Celtogallica Ptolemæus nominat. Abulcorum Zosimus *in fi. li.* 2. meminit. Arcadius, inquit, Dux ordinis Abulcorum cecidit.

8 PRÆ-

8 PRÆPOSITVS Numeri Exploratorum portu Adurni Madurnum habet codex manuscriptus, ita etiam se legisse in membranis scripsit Ortelius. Exploratores hi sunt appellati, quod explorandi res hostium officium haberent, vt Constantinus Porphyrogenneta tradit *de thematibus*. Sub hoc Comite erat vna legio fortè 1000. peditum; & seni Numeri, fortè 1200. & duo ordines equitum ferme 200. Summa est peditum ferme 2200. & equitum 200. præfecturam enim mille peditum hoc tempore fuisse Constantinus Porphyrogenneta scribit, *de thematibus*.

NOTITIA

COMES BRITANNIÆ EIVSQVE INSIGNIA.

NOTITIA,

Sub dispositione viri spectabilis Comitis Britanniæ.

PROVINCIA Britanniæ.
Officium autem habet idem vir spectabilis Comes hoc modo.
Principem ex officio Magistri militum præsentalium alternis annis.
Commentariensem vt supra.
Numerarios duos singulos ex vtroque officio supradicto.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Exceptores.
Singulares, & reliquos Officiales.

DE COMITE BRITANNIAE

CAP. CLXXXIII.

COMMENTARIUM.

Valentiniano primo imperante, duo scilicet Comes Britanniæ, & Dux, ille maritima tuebatur, hic mediterranea, Marcellinus, *lib.* 27. Britannias, inquit indicabat Barbarica conspiratione ad vltimam vexatas inopiam. Nectari dumque Comitem maritimi tractus occisum,& Bulchobaudem Ducem hostilibus, insidiis circumuentum. & alibi scribit *lib.*28. Theodosium, qui postea imperauit,ibidem Ducem fuisse: sed tota fere insula in Barbarorum potestatem redacta, siue præsidus, & copiis hic Comes cum sola insulæ imagine repræsentatur. Transrhenanis enim populis in sulam inuadentibus circa annum salutis 411. Britanni eiectis Romanis præsidibus & Comite,in libertatem se vendicarunt, Zozimus, *lib.*6. Transrhenani, inquit Barbari cuncta pro libito inuadentes, eò ium incolas insulæ Britanniæ,tum quasdam Celticas nationes redegerunt,vt ab imperio Romano deficerent, & Romanorum legibus non amplius obedientes, arbitratu suo viuerent. Itaque Britanni sumptis armis, & pro salute sua periclitati, ciuitates suas à Barbaris imminentibus liberarunt, eiectis Romanis præsidibus, & propria quadam Republica ex arbitratu suo constituta. Hæc Britanniæ rebellio, quo tempore Constantinus regnum vsurpabat; accidit. Hæc ille. Non tamen omnes tum simul defecerunt, sed aliqui in fide Romani Imperii remanserunt, vt ex Beda liquet. Demum cum prius Aquilonaris insulæ pars à Scotis, & magna Orientalis occupata esset, postmodum Australis ab Anglis & Saxonis subacta tota insula est amissa. Interea alius Comes limitis Saxonici in suis munitionibus se tuebatur, & Dux Britanniæ reliquam Roman. Imperio parentem insulæ partem cum suis militum copiis retinebat. Comes Britanniæ in inferiori, & secunda Britannia olim degebat cum sexta legione, quam ab Augusto in Syria locatam,deinde in duas diuisam & aliam in Britanniam missam fuisse Dion scribit. *lib* 55. Altera,inquit, Victrix appellata in inferiore Britannia excubabat. Hi sunt qui à Notitia Victores iuniores Britanicani inter LXV. auxilia palatina Magistri peditum in præsenti vocantur, & supra post Catalogum vexillationum sub hoc Comite militasse dicuntur. Merebant sub eodem Comite aliæ quæ legiones prima iunior,siue primani iuniores,qui nullibi in Catalogo militum Magistri peditum reperiuntur, nisi sint prima Flauia, aut prima Maxima à Maximo Clemente ibi Augusto creato appellata. Altera legio erat secunda Britannia, siue Secundani, vna ex legionibus Comitatensibus XXXII.sub Magistro peditum. AliamPictisBritannos infestantibus legionem militum ab Honorio missam hostes repulisse Paulus Diaconus scribit, quæ ibi non mansit. Equitum quoque VI. Vexillationes hic Comes regebat, videlicet equites Cataphractarios iuniores, qui non reperiuntur in albo Vexillationum Magistri æquitum in præsenti. Equites scutarios Aurelia cos qui erant vna ex XXXII. Vexillationibus Comitatensibus eiusdem Magistri, sicut & sequentes, videlicet Honoriani seniores Stablesiani & Syri, qui in Catalogo Vexillationum Magistri equitum non leguntur, & supra sub hoc comite meruisse scribuntur.poterant esse equites 600.peditum 3000.

Eadem plane insignia, habebat,quæ & alii Comites, scilicet librum cum codicillis magistratus inscriptum, & insulam vnius tantum vrbis effigiem tenentem. Præsidia enim, quæ amiserat, omittuntur;supra scriptum est BRITANNIA.

Hic officium, vt Africæ & Tingitanæ Comes habebat. cornicularius tamen & regerendarius, qui apud alios Comites erant, incuria forte librarii, hic desunt. in Oriente nullus Comes aut Dux eum habebat.

NOTITIA

COMES ITALIÆ

Sub dispositione viri spectabilis Comitis Italiæ tractus Italiæ circa Alpes.

De Comite Italiæ. Cap. LXXIIII.

COMMENTARIVM.

Hic Comes in Notitiæ indice ceteris præmissus in insignibus repræsentandis post Comitem Britanniæ, & ferme omnes alios collocatur, quia, vt puto, nullæ ipsius militum copiæ aut præfecturæ, officiumve ostenditur, quòd cum vires Imperij vniuersæ contra hostes in Gallijs essent conuersæ, Italia vndique mari & alpibus cincta, alios limites quàm ipsas alpes non habebat, quibus cum militibus hic spectabilis *l.vlt.C.de silentia l.1.C.de castrensia l.1.C.de pri.schola.* comes præerat, Pro insigni librum erectum in tergo notis inscriptum habebat, vt alij Comites.his Madiucianus errore scriptoris caret. Sub libro depictæ sunt Alpes cum tribus oppidis, inscriptumque est ITALIA, & infra subscriptum, Sub DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS COMITIS ITALIÆ. TRACTVS ITALIÆ CIRCA ALPES. Eius officium non scribitur, quòd fortè suis limitibus ab incursantibus Barbaris Valentiniano III. imperante esset expulsus. Quod copias haberet, non exprimitur; sed legiones XIIII. intra Italiam merebant. peditum auxilia XII. erant ferme peditum 1600. Equitum Vexillationes VII. poterant constare 700. equitib. Imperante Galba, Mennius Rufinus cum Ala equitum Hadriæ præsidebat, vt tacitus *lib.*19. recitat, Bassus, inquit, Liburnicis nauibus Hadriam profectus à præfecto alæ Mennio Rufino præsidium illic agitante vincitur: Ex prædictis XIIII. Legionibus, VIII. erant ex numero XII. Legionum palatinatum, nempe Iouiani Seniores, Herculiani Seniores, Diuitenses Seniores, Tungritani Seniores, Pannoniaci Seniores, Mœsiaci Seniores ex Mœsia, sed in Catalogo Magistri peditum vocantur Mœsiciani, corruptè, vt puto, Octauiani ex Legione VIII. Augusta in Pannonia, ab Augusta olim constituta, & Thebei. Nona Legio erat Pontinensium vna ex XVIII. pseudo Comitatensibus. Reliquæ sequentes quinque

erant ex 32. Legionibus Comitatensibus, videlicet Mattiaci iuniores, qui in Catal. Ministri peditum vocantur Mattiarij iuniores, sed mendosè, quia infra sunt Mattiaci seniores, Septimiani iuniores à Septimia Gemina Pia fœlici in Dalmatia ab Augusto locata Regii Gemaniciani, prima Iulia. Secunda Iulia, ab Augusto ita vocatæ, à quo illa in Germania inferiore, hæc in Numidia est collocata. Prima Iulia non legitur in Catal. Magistri peditum.

Quæ verò sequuntur auxilia XXII. erant ex LXV. auxilijs Palatinis sub eodem Magistro in Italia militantia, scilicet.

Cornuti seniores.
Brachari seniores.
Petulantes seniores.
Celtæ seniores.
Herculi Seniores.
Batavi seniores.
Mattiaci seniores.
Iouii seniores.
Victores seniores.
Cornuti iuniores.
Leones iuniores.
Exculcatores seniores.
Grati.
Sabini.
Fœlices iuniores.
Atecoti, Honoriani iuniores.
Brisigaui iuniores.
Mauri Honoriani iuniores.
Galli Victores.

Placidi Valentiniani Fœlices, à Placida matre Valentiniani III. dicti.
Gratianenses iuniores.
Marcomanni. Notitia legiones, & auxilia commiscet.
Ex VII. verò vexillatione Italiæ, sex erant ex palatinis, scilicet.
Comites Cornuti seniores.
Equites Promoti seniores.
Equites Braccari seniores.
Equites Cornuri seniores.
Comites Alani Constantes Valentinianenses seniores.

Item Vexilatio vna comitatensis, id est, MAVRI FEROCES. Itaque erant fermè omnes simul peditum sexdecim millia CC. & equites circiter 700. Præter hos erant in Italia XVI. præsidia aliquot Legionum præter Classes; Præfectus enim iuniorum Italicorum Rauennam custodiebat. Præfectus Sarmatarum Gentilium Apuliæ & Calabriæ oram tuebatur. Alius eorundem Sarmatarum Gentilium aliam regionem per Brutios, & Lucaniam Præfectus Sarmatarum Gentilium Forofuluiensi, seu Valentiæ propè Padum præerat. Alii Præfecti Sarmatarum Gentilium Opitergio, Patauio, Veronæ, Cremonæ, Taurinis, Aquis, siue Tertonæ, Nouarræ, Vercellis, regioni Samniti, Bononiæ in Æmilia, Quadratis seu Eporizio, Polentiæ in Liguria. Hæ legiones Sarmatarum per tot loca dispersæ, continebant fortè 12. millia peditum. In Flaminia quoque Rauennam tuebatur Præfectus militum iuniorum Italicorum fortè 1000. Erant, & quattuor classes in Italia, Venetum Aquileiæ, Comensis, Misenatium, & Rauennatium de quibus tractabitur.

NOTI-

NOTITIA

COMES ARGENTORATENSIS

Argentoratenſis.

FL.
INTALL
COMORD
PR

NOTITIA.

Sub diſpoſitione viri Spectabilis Comitis Argentoratenſis tractus Argentoratenſis.

De Comite Argentoratenſi.

CAP. LXXV.

COMMENTARIVM.

ARGENTORATVM, Ciuitas eſt in Germania prima, inquit Itinerarium, ſecundum Rhenum, nunc Argentina dicta, Marcellinus, Aurelius Victor, cum Paulo Diacono, Argentariam vocant. Habet Germania prima Maguntium metropolim, & Argentoratum, quibus præter Ducem prouinciæ, datus eſt huic Comes, illi Dux, vt plures irruentibus in agrum Rom. hoſtibus cum ſuis copiis occurrerent. Huic igitur vrbi, & eius tractus proprius Comes cum manu militum præerat, Argentoratenſis nuncupatus. Nulli ſub eo numeri recenſentur: ſed legionem VIII. Sebaſtam, id eſt Auguſtam Ptolemæus hic collocat, quæ minimum continet 1000. pedites. Eius inſignia ſunt liber eodem modo dorſo inſcriptus & codicilli, vt in aliis Comitibus eſt dictum. Munitionem magnificè extructam habet, ſupra ſcriptum eſt ARGENTORATENSIS. & infra, SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS COMITIS ARGENTORATENSIS TRACTVS ARGENTORATENSIS. In quo erant Vangiones & Treuerı ſecundum Rhenum ſiti. In indice hic Comes quartum locum tenet, hic poſtremum. Officij etiam illius aut militum nulla fit mentio, quod ea loca tum ab hoſtibus tenerentur. Gothi enim antea Gallias ingreſſi, rurſus ab Ataulpho Rege circiter annum ſalutis 413. eas repetierunt: Ac biennio poſt Burgundiones partem Galliæ Rheno coniunctam tenuerunt, quæ ab illis nomen accepit, circiter annum verò 430. Aetius Comes Belgicæ partem Rheno proximam, quam Franci occupauerant, recepit: ſed illi rurſus irruentes poſt multa & varia prælia, tandem eam obtinuerunt. *auctores Caſſiodorus, D. Proſper, & Paulus Diaconus*

De Comite Illyrici.

CAP. LXXVI.

DEFVNCTO Theodosio Magno, relictis Arcadio & Honorio adolescentibus, Barbari à Stilicone noua molientc acciti Illyricum inuaserunt, D. Hieron. *epistola 3.* Viginti inquit, & eo amplius anni sunt, cum Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessaliam, Achaiam. Epirum, Dalmatiam, cunctasque Pannonias, Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomani instant rapiunt. Hæc D. Hieronymus. Alaricus enim circa annum 400. multa in Illyrico occupauit. Demum Valentiniano III. in Occidente, & Martiano in Oriente imperantibus, circa annum salutis 451. Attila Hunnorum Rex Illyricum deuastauit, Daciaque, Macedonia, Achaia, ac Pannoniis occupatis, vtrasque etiam Thracias fœdæ, deformauit. *vt Paul. Diaconus & alij scribunt.* Itaque tempore huius notitiæ amissis Illyrico & Hispaniis, eorum Comites esse desiisse arbitror. Nam etsi in numero eorum catalogo eorum pluribus præfuisse dicantur, in indicæ tamen aut insignibus Comitum repræsentandis, nulla illorum fit mentio, quod & in ciuilibus Illyrici magistratibus actum fuit Iornandes verò auctor est, Valentinianum Placidiæ, vt Eudoxiam Theodosij filiam vxorem haberet, Illyricum socero cessisse, Ego tamen quantū licuit, eius Comitem restituere sum conatus.

Insignia & officium, vt alii Comites habuisse censendus est. Equitum, quos secum aliquot habuisse verisimile est, hic nulla habetur mentio. Peditum verò aliquot millia sub eo meruisse, inueniuntur. Nam ex auxiliis palatinis LXV. sub Comite Illyrici auxilia XV. sequentia Notitia post Magistri equitum copias recensent, Et sunt.

Sagittarij Tungri, & Iouii iuniores.
Sequani, & Rhetii.
Sagittarii Venatores, & Latini.
Honoriani Mauri seniores.
Mattiaci.
Honoriani Gallicani.
Valentinianenses fœlices.
Honoriani victores iuniores.
Tungri.
Seguntienses.
Valentinianenses iuniores.
Caterianenses, hi non reperiuntur sub Magistro peditum forte legendum.
Gratianenses, aut,
Catarienses. vt in Codice Vrsini.

Ex legionibus Comitatensis XXXII. sub eodem Comite sunt legiones V.

Tertiani, siue tertia, Italica.
Tertia Herculea, Pacatianenses.
Mauri Cetrati, & Propugnatores iuniores.

Ex Pseudocomitatensibus XVIII. Legiones III.

Lancearii Lauriacenses.
Lancearii Comaginenses.
Secunda Iulia Alpina. De quibus supra in Magistris peditum est dictum. Poterant efficere circiter decem millia peditum, de quibus supra dictum fuit.

De Comite Hispaniarum.

CAP. LXXVII.

HONORIO & Theodosio iuniore imperantibus, circa annum salutis CCCCXI. vt diai. Vandali Hispanias occuparunt, ab Honoriacis militibus acciti, & prodita Pyrenæi custodia intromissi, eas, multis commissis prælijs, tandem obtinuerunt. *vt Cassiodor. D. Prosper. Paulus Diaconus, & Orosius memorant* Hanc itaque ob causam, vt puto, Notitia in catalogo Comitum Hispanias prætermittit, nec aliqua earum Comitis insignia, aut officium ponit, quem tamen certum est eatiusse. Constantinus enim circiter annum CCCXV. Ad Octauianum, *l. 4 C. T. de decurionib.* Seuerum, *l. 14. C. de fide instr l. 17. C. de donat.* & Tiberianum *l. 6. C. de seru. fugit.* Comites Hispaniarum scribit, in catalogo quoque copiarum Magistri equitum Præsentalis Notitia Comitis Hispaniarum & Tingitanæ omissis insignibus, & officiis numeros recenset, scilicet XI. auxilia, ex LXV. palatinorum Magistri peditum Præsentalis. Legionum Præfectos V. item *infra post Duces limitaneos.* V. cohortium. Tribonos, & præsidia VI. quæ infra post Duces ponentur. Efficere poterant circiter septem millia peditum. Numeri equitum non apparent. Auxilia verò erant sequentia.

Ascarii seniores.
Ascarii iuniores.
Sagittarii Neruii
Exculcatores iuniores.
Tubantes.
Felices seniores.
Inuicti seniores.
Victores iuniores.
Inuicti iuniores Britones.
Brisigaui senior s.
Salii iuniores Gallicani.
Legiones verò V. erant ex XXXII. Comitatensibus scilicet.
Fortenses.
Propugnatores seniores.
Septimani seniores. Hi sunt legio VII.
Vesontes, &c.
Vndecimani Septimani seniores.

Hi sunt legio septima, Gemina, Pia, Fælix ab Augusto in Dalmatia locata. *Dion. lib. 55.* Hæc legio infra in Notitia in catalogo copiarum post Duces locatur in Hispania Gallæcia.

Vesontes à Vesontio oppido sunt nuncupati. Vndecimani, legio XI. postea Claudiana, Pia, Felix nuncupata ab Augusto in Mœsia constituta fuerat. Ex Mœsia in Dalmatiam à Claudio, inde in Italiam pro Othone

Othone tranſducta, & ſuis ſedibus reſtituta. Demum in Hiſpanias venit.

Præter has in Gallecia erat præfectus regionis ſeptimæ geminæ: legione TRIBVNVS cohortis ſecundæ Flauiæ Pacatianæ Pætaonio præfectus TRIBVNVS cohortis ſecundæ Gallicæ ad cohortem Gallicam, degens ita caſtra vocabantur, TRIBVNVS cohortis Lucenſis Luco præſidens, TRIBVNVS cohortis Celtiberæ Brigannjæ, nunc Iuliobrigæ excubans. In prouincia Tarraconenſi TRIBVNVS cohortis primæ Gallicæ Veleiæ manebat, quæ loca cum tribunis recitantur infra poſt Ducum explicationem de his ibi tractabitur.

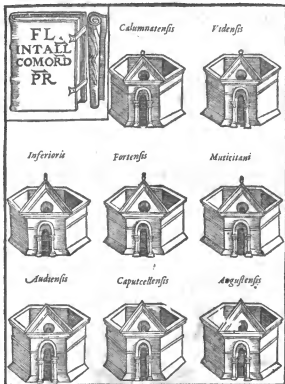
Hæc de VIII. Comitibus Occidentis,: nunc de XII. Ducibus ſub Magiſtro peditum præſcorali dictuū, à Duce Mauritaniæ exordium ſumemus.

NOTITIA

DVCIS ET PRÆSIDIS

PROVINCIÆ MAVRITANIÆ,

INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub Diſpoſitione viri Spectabilis Ducis & Præſidis prouinciæ Mauritaniæ Cæſarienſis.

Præpoſitus limitis Columnatenſis.
Præpoſitus limitis Videnſis.
Præpoſitus limitis inferioris.
Præpoſitus limitis Fortenſis.

Præpositus limitis Muticitani.
Præpositus limitis Audiensis.
Præpositus limitis Caputcellensis.
Præpositus limitis Augustensis.
Officium autem habet idem vir Spectabilis.
Dux,& Præses hoc modo.
Principem ex officio Magistri militum Pręsentalium alternis annis.
Numerarios duos,singulos ex officiis supra singulis.
Commentariensem ex officiis supra singulis alternis annis.
Cornicularium.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares,& reliquos officiales.

DE DVCE ET PRAESIDE MAVritaniæ Cæsariensis.

CAP. LXXVIII.

COMMENTARIVM.

QVæ erant Mauritaniæ; inquit Ptolemæus, Tingitana, quæ Comitem,& Cæsariensis, quę Ducem habebat,& à Malua fluuio diuidebatur. Itinerarium, flumen Malua, inquit dirimit Mauritaniæ Duces. Sed Tingitanæ postea Comes factus est Spectabiles vtrique erant, *l.pen.C.de appella. l. viros 8.C.de diu.offic.* Primus autem inter Duces, qui præerat Mauritaniæ, recensetur, quia idem Præses, populis ius dicebat, & ideo ab hoc ad præfecturam prouocabatur. *l.præcipimus § quod si de appellat.* non ad Magistrum officiorum,& Quæstorem palatij, vt in simplici Duce iussum est obseruari. *l.pen.C.de appellatio.* Eadem quæ & Comites insignia habebat, scilicet librum iisdem notis purpureo tegmento inscriptum, cum codicillis magistratus.& VIII. castra, quæ totidem præsidiorum præfecturas referunt. Et quoniam non tantum pedites, sed & equites hic Dux regebat, officium hoc modo habebat, vno anno Principem ex officio Magistri peditum, alio ex magistri equitum accipiebat, quemadmodum & sequentes Duces. Vnde Principem non nisi vno anno in officio fuisse patet Habebat & Numerarios duos, singulos ex officiis Magistrorum alternatim vt supra acceptos, sicut & Commentariensem Cornicularium verò, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares,& cæteros officiales ipse statuebat. Præpositi itaque limitibus VIII. quibus imperabat, sunt hi.

1 PRÆPOSITVS Limitis Columnatensis, fortè ab aliquibus columnis, vel à loco ita appellatus. Hic limes cum latius se extenderet, alium sub Comite Africæ Præpositum habuit, sicut & Caputcellensis, & Bidensis, de quibus infra.

2 PRÆPOSITVS Limitis Videnfis. Hic limes, in longum protensus, alium & ipse sub Comite Africæ præpositum habuit, vbi Bidensis pro Vidensis appellatur, fortè ab aliquo eius nominis oppido ita vocatus Vetustus Codex habet, Indensis.

3 PRÆPOSITVS Limitis inferioris Oceanum versus.

4 PRÆPOSITVS Limitis Fortensis, quem milites Fortenses cognominati, tuebantur.

5 PRÆPOSITVS Limitis Muticitani, quod nomen non inuenio, Codex membraneus Ortelij, & alter vetustus, habent. Mauricitani, vt puto, rectius.

6 PRÆPOSITVS Limitis Audiensis, est in Mauritania Cæsariensi. Audum promontorium, & Audus fluuius, nunc Balassa dictus, vnde Audiense castellum,& Audiensis limes nomen habuere Marcellinus, *lib* 29. Duces, inquit, suos incolumes reducit ad Audiense castellum sed idem lib eod Addense municipium appellat. Eiusdem etiam nominis est mons in Africa qui ad hunc locum non pertinet.

7 PRÆPOSITVS Limitis Caputcellensis, fortè vbi Celaniam ponit Ptolemæus, vt pro Calaniensi dictum sit Cellensis. Alius Præfectus sub Comite Africæ hunc limitem longius se extendentem tuebatur, vt in Columnatensi & Centum cellensi limitibus fiebat.

8 PRÆPOSITVS Limitis Augustensis, fortè hic limes à tertia legione Augusta denominatus est, quam Dion *lib.* 55. in tres diuisam fuisse memorat, Gallicam quæ in Phœnicia: Cyrenaicam, quæ in Arabia: & Augustalem, quæ in Numidia degebat: inde in Mauritaniam est translata. Est & Augustum oppidum in Africa, sed ab hoc limite distans Hæc sunt VIII. præsidia Ducis Mauritaniæ, quot numeros haberet, non constat, sed ponendo 200. pedites pro præsidio, & equites 50. essent pedites 1600 Equites verò 400.

NOTITIA,

DVX PROVINCIAE

TRIPOLITANAE EIVSQVE INSIGNIA.

NOTITIA,

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Provinciæ Tripolitanæ.

RÆPOSITVS Limitis Talalatensis.
Præpositus Limitis Teuchitani.
Præpositus Limitis Bizerentani.
Præpositus Limitis Tillibarensis.
Præpositus Limitis Madensis.
Præpositus Limitis Maccomadensis.
Præpositus Limitis Tintiberitani.
Præpositus Limitis Budensis.
Præpositus Limitis Mamucensis.
Præpositus Limitis Balensis.
Præpositus Limitis Varensis.
Milites Fortenses in castris Leptitanis.

Milites Munifices in castris Madensibus.
Præpositus Limitis Sarcitani.
Officium autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.
Principem ex officiis Magistrorum militum præsentalium alternis annis.
Numerarios vtrosque.
Commentariensem vtrunque.
Cornicularium.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE TRIPOLITANAE *Prouinciæ.*

CAP. LXXIX.

COMMENTARIVM.

TRIPOLITANA regio, vt supra dictum est, ab Africa minore Tritone fluuio diuisa, vsque ad aras Philenorum extenditur à tribusque vrbibus, Lepti magna seu Neapoli, Taphra, & Abrotana, Tripolis id est triplex ciuitas vocatur, cui cum XIIII. præsidiis Dux præerat, & eadem insignia, quæ Dux Britanniæ, gestabat, nempe librum iisdem notis tergo inscriptum, & XIIII munitiones, totidem præsidia repræsentantes. Officium etiam fermè eodem modo, quo Duces alij, habebat. Principem ex officiis Magistrorum militum præsentalium alternis annis Numerarios vtrosque ex vtrisque Magistri officiis nempè singulos ex singulis. & vtrunque Commentariensem. Lego vtrunque id est ex vtroque Magistrorum militum officio alternis annis, vt apud alios Duces, neque enim vnquam duos Commentarienses inueni. Cornicularium verò, Adiutorem, Subadiuuam, Regendarium, Exceptores, & singulares, ac reliquos officiales ipse constituebat. Præter hunc & præcedentem Ducem & alium Belgicæ secundæ nullus in Occidente nec in Oriente Dux Cornicularium habuit, sed alius officialis eius vice fungebatur. Huius limitis Siluanus Dux & Corrector fuisse inuenitur. l. 6. C. Theo. de dome. & protector. Vnde idem Ducis, & præsidis officio functus esse videtur XIIII. eius limitum præpositi sunt sequentes.

1 PRÆPOSITVS Limitis Talalatensis, quod nomen à Tala fluuio, quem in Marmaria proxima regione Ptolemæus ponit, potest denominari. Hic limes latius se extendens, alium sub Comite Africæ præpositum habuit.

2 Præpositus limitis Teuchitani, vel Teuchirani à Teuchira oppido, quod etiam Arsinoe dicebatur, vulgò Trocheira Ptolemæo in Cyrenaica ponitur.

3 Præpositus limitis Byzetentani, forte, Bizacenani à Bizacena prouincia: Bizacia Procopio & Valentiniano dicta, *l. 1. C. de offi. com. rer. priuat.* vel à Bezereo Africæ loco, vt apud Itinerarium

4 Præfectus limitis Tillibarensis Etiam sub Comite Africæ in castris Tillibarensibus Secundanorum alius præpositus residebat, latius enim hic limes se extendebat.

5 Præpositus limitis Madensis, vel Madiensis à Madia huius regionis oppido. Madiam Libyæ insulam fuisse Stephanus scribit Milites Munifices extra oppidum in Madensibus castris, intra fuisse dicuntur.

6 Præpositus limitis Maecomadensis, à Maccomada Africæ oppido, nunc Maeres nominato: ad Syrtim maiorem Itinerarium ponit, Maccodamā ad Syrtim minorem Ptolemæus in propria Africa, cuius D. Augustinus meminit, sed in castris Madensibus his præpositus degebat.

7 Præpositus limitis Tintiberitani, quod nomen inoentum fuisse nouiter existimo.

8 Præpositus limitis Bubensis, fortè legendum Buttensis à Butta oppido, quod in hac regione Ptolemæus collocat, aut dicti sunt à Bubeus Africæ interioris populis, à Corn. Balbo superatis.

9 Præpositus limitis Mamucensis, quod nomen non inuenio.

10 Præpositus limitis Balensis. Balym Libyæ ciuitatem prope Cyreneūm esse Stephanus scribit, a Baleo nominatam, cuius etiam ibi erat templum, de quo sæpè in sacris literis.

11 Præpositus limitis Varensis, à Vari oppido vel Bari, cuius Stephanus meminit.

12 MILITES Fortenses in castris Leptitanis. Tripolitanam regionem Leptin magnam habuisse dixi, vbi militum castra à Fortensi legionis militibus custodiebantur: aliis castris Lepitanis in montibus, alius sub Comite Africæ præpositus præerat.

13 Milites Munifices, in castris Madensibus, prope Madam oppidum, non enim in ipso oppido manebant. Munifices autem vocabantur, qui nullo fulti priuilegio, omnia necessaria munera exequebantur, nec tantum vigilias agebant, sed ligna, aquam, & alia huiusmodi in castra portabant. Vegetius *lib. 2 cap.* 10. Fascicularia tamen, inquit, id est ligna, fœnum, aquā, stramen, & legitimi milites in castra portabant. Munifices enim ex eo appellantur, quod hæc omnia munera faciunt. Hæc ille. Alij verò ab his immunes principales milites Candidati vocabantur Idem Veget. *eod. lib. 2. c. 7. in fi.* Candidati, ait, hi sunt milites principales, qui priuilegiis muniuntur, reliqui Munifices appellantur, qui propter munera militiam facere coguntur. Hactenus ille. Hi milites fortè quod nunquam immunes essent, Munifices sunt vocati.

14 Vltimus est Præpositus limitis Sarcitani. Erant hæc omnia XIII. Limitanea præsidia sub hoc Duce. Quot verò ea equites aut pedites tuerentur non apparet, statuendo tamen CC. milites in singulis præsidiis, essent peditum 2800.

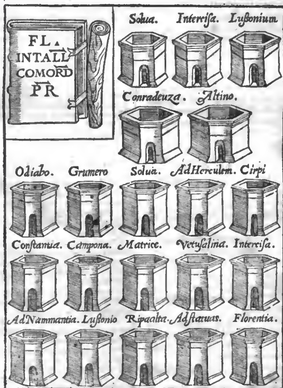
Verum Imperante in Occidente Valentiniano, anno salut. CCCXLI. *Marcellinus, Comes, l. 1. in prin. C. de offi. præf. præt. Afr.* Vandali à Bonifacio ex Hispania in Africam acciti, eam plus centum annis tenuerunt. Tandem Valentinianus III. diu à Genserico vexatus an. sal. CCCCXLIIII. vt auctor est D. Prosper pace inita barbaro Africæ partem reliquit. Sed eo extincto rupto fœdere illi omnia occuparunt, donec Belisarius Barbaris atteritis eandem recepit: cuius antiquis limitib. renouatis, Iustinianus quattuor Duces constituit. *l. 2. §. 2. & seq. C. de offic. PP. Afric.* Vnum in Tripolitana prouincia, & in Lepti magna, Lepti magnensi vocata: alium in Bizacena. Tertium in Numidia in vrbe Constantinatensi. Quartum in Cæsariensi Mauritania. *d. l. 2. §. 1.* In traiectu quoque freti Gaditani prope Abilam, in loco, qui septa dicitur Tribunum cum cohorte, ac dromones, id est leuia nauigia, fregatas vulgò di-

vulgò dictas collocauit, qui exploraret, quid Barbari in Hispaniis, qoidve in Galliis agitareot. Quintum præterea Ducem in Sardinia creauit, qui eam ab hostibus tueretur. *d.l.2.§.iubemus.* In his limitibus clausuras, seu burgos muniri præcepit. Duces verò eos appellat qui limites custodiunt, Comitatenses, qui longiùs à limitibus in castris deguot non multum tameo ab ipsis distant. *d.l.2.§.pro limitaneis.* His eorumque officiis stipendia pro annonis, & capitibus Calendis Septembris ex tributis Africanis persolui iussit: hac inita ratione, vt pro singulis annonis solidi quinque, & pro singulis capitibus, 4. soluerentor, etsi codex vbique mendis scatear. Singulis igitur Ducibus pro ipsis, & officii hominibus loco annonarum cxc. soluebantur solidi 950. Item pro capitationibus, seu pabulis equorum 158, sol. 632. quæ aliis iuncti efficiunt solidos eius temporis 1582. Ex his annonæ 107. erant Ducis, pro quibus percipiebat solidos DXXXV. & CVI. capitationes, seu solid. 440. quæ tota summa efficiebat solidos 959 8. annonæ seu solidi 4. & capitationes, quattuor seu solidi sexdecim dabantur assessori, si codex est integer, qui ad solidos quinquaginta sex ascendunt. Reliquum erat officij apparitorem. Singuli verò Duces habebant Assessorem iurisperitum, qui erat ex officium. In singulis officij, erant viri XL. Hoc modo, Primicerius seu Princeps dictus, Numerarius vnus, Ducenarij quatuor, qui antea Commentariensi parebant. Centenarij sex, qoi sub adiutore esse solebant. Biarchi VIII. pro Regerendarus. Circitores XI. seu exceptores, & reliqui homines XI. Singulares qui efficiunt homines XL.

NOTITIA

DVX PANNONIÆ

ET EIVS INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Prouinciæ Pannoniæ secundæ Ripariensis siue Sauiæ.

CVNEVS equitum Scutariorum Cornaco.
Cuneus equitum Dalmatarum Teutiborgio.
Cuneus equitum Constantianorum Burgenæ.
Cuneus equitum promotorum Cuccis.
Cuneus equitum Constantium Aciminci.
Cuneus equitum Italicianorum Secundis.
Equites Dalmatæ Nouis.
Equites Dalmatæ Albano.
Equites promoti Teutiburgio.
Equites Dalmatæ Carnaco.
Equites Sagittarij Cuccis.
Equites Dalmatæ Bononiæ.
Equites Dalmatæ Cusi.
Equites Sagittarij Acimini.
Equites Dalmatæ Ricti.
Equites Dalmatæ Surgenæ.
Equites promoti Tauruno.
Auxilia Herculia ad Herculem.
Auxilia Nouensia Arsaciana siue Nouis.
Auxilia Augustensia contra Bononiam in Barborico in Castello Onagrino.
Auxilia præsidentia in castris Herculis.
Auxilia Ascarii Tauruno siue Marsonia.
Præfectus Legionis quintæ Iouiæ cohortis quintæ partis superioris Bononiæ.
Præfectus Legionis Sextæ Herculeæ cohortis quintæ partis superioris Aureo monte.
Præfectus Legionis quintæ Iouiæ Burgenis.
Præfectus Legionis sextæ Herculeæ Teutiborgio.
Præfectus legionis quintæ Iouiæ sextæ Herculeæ in castello Onagrino.
Præfectus milit. Calcariensium Sitmij.
Præfectus Classis primæ Flauiæ Augustæ firmii.
Præfectus Classis secundæ Flauiæ Graio.
Præfectus Classis Istricæ Mursæ.
Tribunus cohortis tertiæ Alpinorum Dardanorum Ala Sitmiensis, Sirmii.
Præfectus Classis primæ Pannoniæ seruitii Classis Ægerensium, siue secundæ Pannoniæ nunc Sisciæ.
Tribunus cohortis tertiæ Alpinorum Sisciæ.
Tribunus cohortis primæ Iouiæ L onatæ.
Tribunus cohortis primæ Thracum ciuium Romanorum caput Basensis.
Officium autem habet idem vir spectabilis hoc modo.
Principem de eodem officio.
Numerarium.
Adiutorem.
Commentariensem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE PANNONIAE *secundæ Ripariensis, siue Sauiæ.*

CAP. LXXXI.

COMMENTARIVM.

PAnnonia secunda seu inferior vltrà Æmonem fluuium, ab Oriente Draua & Danubio clauditur, vbi Drauæ Ister miscetur, nunc Bossina & Senia vocatur. Inter Sauum verò & Drauam flumina Sauia est, nunc Croatia, eademque olim Ripariensi dicta: quia ad ripam Danubij & inter ipsa flumina est sita. Hadrianus Ælium verum, quem adoptauit, Pannoniis Ducem & Rectorem imposuit, vt in eo auctor est Spartianus. Huic Dux. cum cuneis VI. & aliis equitum XI auxiliis V. Præfectis legionũ V. aliis Classium IIII. Tribunis cohortium, item IIII. præerat. præsidiis 26. quorum 18. tantum repræsentantur Eadem insignia ferebat, quæ alii Duces, scilicet, librum vt h præinscriptum & XVIII. munitiones, cum tamen XXVI. cerneretur, quarum VIII. non apparent. Officium habebat, Principem ex eodem officio. Numerarium, Adiutorem, Commentariensem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales, qui gradu carent Cornicularios, quemadmodum & alii Duces paucis exceptis, carebant. Hi numeri ab illo regebantur.

1 CVNEVS equitum Scutariorum Cornaco præsidebat, quod Ptolemæo est oppidum propè Teutiborgium, nunc Quinque ecclesias vocant, cuius meminit & Itinerarium & sequentium. Hic etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce degebant.

2 Cuneus equitum Dalmatarum Teutoborgium incolebat, quod est ad ripam Danubii: olim hic erat saltus, Tacitus, in 1. Ductum, inquit, agmen ad vltimos Bructerorum, quantumque Amisiam, & Luppiam amnes, inter vastatum haud procul Teutoborgiensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionumque insepultæ dicebantur. Hæc ille. Eodem in loco alii sub hoc Duce, promoti nuncupati excubabant, & legio sexta Herculea.

3 Cuneus equitum Constantianorum Burgenæ manebat, à Constantio vel Constantia oppido sunt denominati. Burginatium in Germania ponit Itinerarium, vbi legio VI. Hic etiam erant equites Dalmatæ sub hoc Duce.

4 Cuneus equitum promotorum, Cuccia statiua habebat: apud Itinerarium Cucci legitur. Hic alii equites sagittarii sub Duce degebant.

5 Cuneus equitum Constantium Aciminci morabatur: ita & Itinerarium. Acumincium vocat Ptolemæus, infra Cornacum, ad Danubii ripam, vbi legionem olim fuisse dicit. Acamincium est apud Marcellinum. *lib.* 16. Hic & alii Equites Sagittarii sub hoc Duce residebant, de quibus infra.

6 Cuneus equitum Italicianorum Secundis; vnde forte Secundani milites, supra sub Comite Africæ.

1 EQVITES Dalmatæ Nouis statiua habebant, Nouæ sunt etiam non longè hinc in Mœsia prima & secunda sub eius Ducibus in Oriente.

2 Equi-

2 Equites Dalmatæ Albano insidebant, qui est mons diuidens Pannoniam ab Illyrico.

3 Equites promoti manebant apud Tentoborgium vltra Danubium in eius ripa. Hunc locum etiam Cuneum equitum Dalmatarum, sub hoc Duce tutatum fuisse supra vidimus. Est secundum Danubium apud Ptolemæum.

4 Equites Dalmatæ Cornato præerant, in ripa Saui non longè à Teutoborgio. Hic & Cuneus Scutatiorum manebat sub hoc Duce.

5 Equites Sagittarij Cuccis præsidebant, vbi alius Cuneus equitum Promotorum sub hoc Duce morabatur.

6 Equites Dalmatæ Bononiæ manebant, quam Ptolemæus in Pannonia inferiore collocat. Notitia Orientis in Dacia, vltra Danubium eam Marcellinus *lib.31.* ponit, loquens enim de Valente, permeato, inquit, Danubio delatus Bononiam, & Sirmium introiit. Hæc ille. Fortè duo vtriusque Imperij duces, hic propè castrametabantur. Constantinus Bononiæ ad Italicum scripsit *l.1.C. de priuileg. dom. Aug.* Hic etiam cohors VI. Legionis VII. Iouię sub eodē Duce residebat.

7 Equites Dalmatæ Cusi residebant.

8 Equites Sagittarii Acimini manebant. In cuius oppidi medio mansionem Itinerarium collocat. Hoc oppidum bis Notitia repræsentat. Quare id diuersum est à superiore Aciminco, vbi Cuneus equitum Constantium sub hoc Duce morabatur, nisi idem his dicamus per errorem repetitum.

9 Equites Dalmatæ Ricti degebant, Ptolemæus legit Rictii, qui est locus prope Aciminum, vulgo dicitur.

10 EQVITES Dalmatæ Burgenæ præerant. Hinc etiam erat Legio V. Iouia, de qua infra. & Cuneus equitum Constantianorum sub hoc Duce.

11 EQVITES Promoti Taurono præsidebant, est propè Ritium, vbi Drinus in Sauum confluit. Ptolemæus Taurunum appellat, Plinius Albam Græcam, vulgò Belgradum dicunt.

Hi sunt VI. Cunei & XI. turmæ equitum, quæ in XII. munitionibus excubabant. Nunc sequuntur quinque eiusdem Ducis Auxilia.

Item Auxilia.

1 AVXILIA Herculis, ad Herculem excubabant, vnde nomen habuerunt. Hæc & sequentia plura eiusdem nominis auxilia fuisse videntur. Erat & tertia legio, vel cohors cum Comite Illyrici, ad castrum Herculis. Equites Dalmatæ sub Duce Valeriæ, & ipsi ad Herculem residebant. Fortè limites ad illum locum coniungebantur, vel erant diuersa eiusdem nominis oppida. Iornandes castrum Herculis propè villam Vlpianam in Pannonia locat. Huc vsque sub hoc Duce in Notitia depictæ præsidiorum munitiones reperiuntur, quæ sunt XVIII. Sequentium nulla oppida repræsentantur.

2 AVXILIA Nouensia Arsaciana siue Nonis, quod in hoc oppido residerent Nouensia sunt dicta, quia verò ex oppido Arsacia sunt contracta, Arsaciana vocantur. Arsacia Ptolemæo, & Ammiano est vrbs Mediæ vnde Arsacidæ.

3 AVXILIA Augustensia habitabant contra Bononiam in Barbarico, in castello Onagrino Hæc ab Augusto nomen habent, in agroque Barbarorum id est hostili excubabāt, quod Barbaricum vocabatur. Gratianus A. *in l. 2. C. de commer. & mercat.* Si aurum, inquit, ad Barbaricum fuerit translatum à mercatoribus supplicijs subiugantur. Lamprid. *in Alexandro* Expedito Barbarica est nunciata. Valens A. *in l. 1. C. qua res expor. non* Ad Barbaricum transferendi vini, olei, & liquaminis nullam quibusdam habeat facultatem. Castellum verò Onagrinum situm erat è regione Bononiæ, ab asinis agrestibus quibus abundabat, vocatum Ibidem degebat legio V. Iouia, & VI. Herculea, de qua infra.

4 AVXILIA Præsidentia in castris Herculis, à præsidio oppido vnde extracta, nomen habent: sunt autem plura oppida Præsidia nuncupata, in Sardinia, Hispania, & alibi. Castra Herculis ciuitatem à Iuliano apostata in Germania occupatam. Marcellinus scribit, *lib. 18 post princip.*

5 AVXILIA Atcarii præfecta Tauruno siue Marsonia, forte legendum Ascanij, qui sunt populi Ponti, propè Ascanium flumen, & Ascaniam paludem. Nomen hoc erat auxilia norum. Marsouiam pro Marsonia Ptolemæus in Pannonia inferiore loca. Idem Dux præter equites memoratos, & auxilia, etiam X. legionum Præfectos, & III. cohortium Tribunos regebat qui sequuntur.

Item Præfecti.

1 PRÆFECTVS Legionis quintæ Iouiæ cohortis quintæ partis superioris Bononiæ, ita à Diocletiano, qui se Iouem nominabat, est vocata, vel à Ionia ciuitate Valeriæ. quæ & ipsa ab illo nomen habuit. Hic Præfectus legionis vocabatur, etsi non amplius quam vni cohorti id est quintæ imperaret. Præerat verò superiori parti Bononiæ, vbi etiam equites Dalmatæ, statiua habuisse diximus.

2 PRÆFECTVS cohortis quintæ legionis sextæ Herculeæ, à Maximiniano, qui Herculem se faciebat, denominatæ. Hæc superiorem partem Aurei montis tuebatur, quod erat oppidum Mœsiæ primæ, vbi vtriusque Imperij Duces ad fines propè castra habuisse videntur. Diuisa hæc legio Nouioduni, & Teutoburgi castrametabatur.

3 PRÆFECTVS Legionis quintæ Iouiæ Burgenis degebat, supra Burgenam: ibi etiam equites Dalmatæ, & Cuneus equitum Constantianorum morabantur. Huius legionis quinta cohors, in superiori parte Bononiæ excubabat: partem huius legionis hic Præfectus regebat, aliam alius.

4 PRÆFECTVS Legionis sextæ. Herculeæ, Teutoborgio præerat, vbi Cuneum equitum Dalmatarum fuisse vidimus, & equites Promotos sub hoc Duce. Huius legionis quinta cohors degebat in Aureo monte.

5 PRÆFECTVS Legionis, quintæ Iouiæ sextæ Herculeæ in castello Onagrino, vbi etiam erant auxilia Augustensia. Hic duæ legiones congeruntur, Iouia & Herculea. quas diuersos præfectos habuisse vidimus, vnde corruptum codicem esse puto, & pro Herculeæ substituendum cohortis. Aut duos legionum præfectos cum earum partibus, eidem loco præfuisse oportet, quòd rarò legitur.

6 PRÆFECTVS Militum Calcariensium Sirmii statiua habebat. Calcaria Itinerario est locus inter Massiliam, & Fossam Mareonam: est etiam oppidum in Britannnia.

Sirmium est ciuitas Probi Imp. natalibus nobilis, vulgò Sirnadi dicitur, est prope Tarsium inter Rimū

& Cornacum apud Danubium. Pœonium ciuitatem esse Stephanus scribit, aliquot iura ibi scripta extant. *l.15.cum 3 & seqq. & l.27. C. de iure dot. l.7. C. de iure fisci.* Sequentibus etiam IIII. Classibus hic Dux imperabat, quibus infrascripti præerunt.

7 Præfectus Classis primæ Flauiæ Augustæ Sirmii stationem habebat. Strabo *lib.7.* scribit, Augustum, Cæsarem in bello contra Dacos suscepto, duas in Sauo Classes instruxisse, alteram ad Segestam, ad Sirmium alteram. Posteriores verò Principes Classes quattuor in Danubio tenuerunt, quæ fuere Flauia Augusta fortè à Flauio Vespasiano, aut Constantino cognominata, quæ apud Sirmium manebat, vbi etiam alia Iormiensis degebat. Aliæ tres in Danubio Classes cum suis Præfectis sequuntur.

8 Præfectus Classis secundæ Flauiæ ad Craium residebat. Graiam alij appellant.

9 Præfectus Classis Istricæ Mursæ applicabat, vrbs, est secundum Danubium, vbi Constantinus quandoque iura condidit, *l.46. C. Th. de decurionib.* ita etiam Itinerarium appellat. Coloniam Ptolemæus facit, alias Mursia Cononia, nunc Murrouiza dicitur. Est secundum ripam Drauæ Istrum influentis. Istrica verò Classis vocatur, quia per Istrum nauigabat. Tribunum cohortis, & alam equitum classibus Notitia hic interserit, ego infra aptius locandos censui.

10 Præfectus Classis primæ Pannoniæ seruitii Classis Ægetensium, siue secundæ Pannoniæ, nunc Sisciæ stationem habet. Supra sub Comite largitionum à Procuratore monetas Sisciæ percussas fuisse vidimus. Vrbs est non longè à Sauo, in quo hæc Classis nauigabat, in superiore Pannonia, vt tamen deseruiret Ægetensium Classi, siue secundæ Pannoniæ. Ægetenses credo accolas Saui fuisse, de quibus Itinerarium. Fortè est, quam Ptolemæus mendosè Etetam, pro Ægera vocat.

Ala sirmisnsis quæ Sirmii morabatur infra post sequentem Tribunum ponitur, sed ne Tribunus intermisceretur hic aptius locandam censuimus. Tribunis etiam IIII. sequentibus idem Dux præerat, qui sunt.

1 Tribunus cohortis tertiæ Alpinorum Dardanorum: hi sunt populi Mœsiæ superiori contigui secundum Orosium & Volaterranum, nunc Seruiam & Rusciam appellant, ex quorum alpibus extracta est hæc cohors. Eidem Duci suberat ala Sirmiensis, Sirmii, à loco vbi residebat, appellata, hic ponitur, quæ supra ante hunc Tribunum magis congruè visa est locari XII. Cohortis Alpinorum Antoninus Ameminit. *in l.1. C. de restit. milit.*

2 Tribunus cohortis tertiæ Alpinorum degebat Sisciæ, quæ est propè Albanum montem, & ideo cohors Alpina vocatur.

3 Tribunus cohortis primæ Iooiæ Leonæ morabatur, quæ Sauiæ vrbs est Itinerario, vbi hæc cohors degebat.

4 Tribunus cohortis primæ Thracum ciuium Romanorum caput Basensis: fortè legendum Bassinensis, siquidem Bassina est oppidum Pannoniæ inferioris, Ptolemæo apud Tarsium, vulgo Bachia dictum. Vocabatur autem locus, vbi residebat hic Tribunus, Caput bassinensis, sicut Caputcellensis, fortè quòd ea loca in liminibus Sauiæ essent præcipua. Hæc cohors erat ex colonia ciuium Romanorum, quemadmodum Apulenses in Dacia, quorum cohors Apuleia ciuium Romanorum sub Duce Armeniæ merebat. Plinius in Thracia quattuor nominat Colonias, Philippus, Fluuiopolim, vbi antea Zeta fuit, Aptos, & Panum, ex quarum aliqua hæc cohors Thracum fortè est extracta. Huius Ducis erant præsidia XXVI. Equitum Cunei VI. Ala I. Turmæ XI Peditum Auxilia V. Legiones III. in VI. præfecturas diuisæ Tribunatus IIII. Erant equitum fermè 1800. peditum. 5000. & Classes 4. Nunc ad Ducem Valeriæ veniemus.

NOTA.

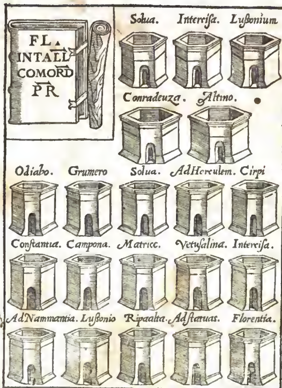

NOTITIA,

DVX PROVINCIÆ

VALERIÆ ET EIVS

INSIGNIA.

NOTITIA,

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Prouinciæ Valeriæ Ripensis.

CVNEVS equitum Scutariorum Soluæ.

Cuneus equitum Dalmatarum Intercisæ.

Cuneus equitum Constantianorum Lussonio, nunc Intercisa.

Cuneus equitum Stablesianorum Ripa alta nunc Conradeuza.
Cuneus equitum Fortensium Altino.
Equites Dalmatæ Odiabo.
Equites Promoti Crumero.
Equites Mauri Solua.
Equites Dalmatæ ad Herculem.
Equites Dalmatæ Cirpi.
Equites Dalmatæ Constantiæ.
Equites Dalmatæ Camponæ.
Equites Promoti Matricæ.
Equites Dalmatæ Vetussalinæ.
Equites Sagittarii Intercisæ.
Equites Dalmatæ ad Nammantia.
Equites Dalmatæ Lussonio.
Equites Dalmatæ Ripa alta.
Equites Dalmatæ ad Statuas.
Equites Dalmatæ Florentiæ.
Equites Sagittarij Altino nunc in Burgo contra Florentiam.
Equites Flauianenses ad Militare.
Auxilia Herculensia ad Herculem.
Auxilia Vrlarensia pone Nauata nunc ad statuas.
Auxilia Vigilum contra Acinco trans in Barbarico.
Auxilia Fortensia Cirpi.
Auxilia Insidiatorum ardabianica.
Præfectus Legionis primæ adiutricis cohortis quintæ partis superioris Bregerione.
Præfectus Legionis secundæ adiutricis cohortis partis superioris Alisca.
Præfectus Legionis secundæ adiutricis partis inferioris Florentiæ.
Præfectus Legionis secundæ adiutricis tertiæ partis superioris Acinco.
Præfectus Legionis secundæ adiutricis in c. stello contra Tautantum.
Præfectus mil. secundę adiutricis Cirpi.
Præfectus Legionis secundę adiutricis Lussonio.
Præfectus Classis Histricę Florentię.
Tribunus cohortis Vincentię.
Tribunus cohortis Quadriborgio.
Tribunus cohortis Iouię.
Tribunus cohortis ad Borgum Centenarium.
Tribunus cohortis Alescę.
Tribunus cohortis Marinanę.
Præfectus Legionis Transacinco.
Officium autem habet idem vir spectabilis. Dux hoc modo.
Principem de eodem corpore.
Numerarium
Commentariensem.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales,

DE DVCE VALERIAE RIPENSIS.

CAP. LXXXII.

COMMENTARIVM.

VPLEX est Valeria, altera in Italia apud Abrutios: altera Pannoniæ, de qua Ruffus ita scribit, Marcomanni & Quadi de locis Valeriæ, quæ sunt inter Danubium, & Drauum, pulsi à Tiberio sunt, & limes ab Augusto inter Romanos, & Barbaros, per Vindeliciam, Noricum, Pannoniam, & Mœsiam est constitutus. Idem Iornandes. Hanc partem hodie Croatiam aliqui esse volunt. Aeneas Syluius *in Europam. c. 1. in princ.* Striam esse autumat. Valeriam à Valeria Diocletiani filia: Calerio Cæsati nupta dictam fuisse Marcellinus *lib.* 19. tradit. Huic limitaneus Dux præerat, vir spectabilis, qui sub Valentiniano primo fuit Marcellianus Maximini P.P. filius. *Ammianus. lib.* 29. Eadem quæ & alij Duces gestabat insignia, cum typo xx. castrorum. xv. etiam alia tuebatur, quorum nulla extat imago.

Officium habebat, vt alij, nempè Principem de eodem corpore, Numerarium, & alios. Quinque equitum Cuneos regebat, xvii. alas aut turmas, quina auxilia nouem Præfectos, & sex Tribunos, & erant sequentes

1 CVNAVS equitum Scutariorum Soluæ habitantium, aliàs Solæ. Soluene oppidum in Norico collocat Plinius, *lib.* 5 *c.* 24. propè Claudiani fluuium: Itinerarium babet Salua mansio, ibi enim erant animalia cursus publici cum hospitio. Hic etiam erant Mauri Equites, de quibus infra.

2 CVNEVS equitum Dalmatarum Intercisæ statiua habebat. Huius, & sequentium meminit Itinerarium, quod intercisam in Pannonia inferiore locat.

3 CVNEVS equitum Constantianorum, olim Lussonio, nunc Intercisæ præest. Hic Cuneus equitum Lussonio Intercisam translatus fuit. Est autem Lussonium Ptolemæo in Pannonia inferiore. Hic etiam erant Dalmatæ proximè nominati equites, & alii.

4 CVNVS equitum Stablesianorum, in Ripa alta degebat, nunc Conradeuzam est translatus. Equites etiam Dalmatæ sub hoc Duce Ripam altam tenuerunt, vt infra dicetur.

5 CVNEVS equitum Fortensium Altino insidebat oppidum est in Foro Iulii huius nominis. Sed hic aliud intelligit, quod erat in Valeria. Hoc fortè est Altinum vbi Valentinianus, & Valens, defuncto Iouiano degentes, plura iura mense Octobri condiderunt.

1 EQVITES Dalmatæ Odiabo loco Valeriæ præerant *l.* 1. *C. vt armor. vsus insci. Princ. l.* 1. *&* 2. *C. Th. quib. equor. vsus concess. l.* 7. *C. T. de pœnis.*

2 EQVITES Promoti Crumero præsidebant. Crumerum ad Sauum in Pannonia inferiori. Itinerarium locat vbi etiam legio prima adiutrix manebat, cuius iura meminerunt. *l. vlt. C. de castr. pecul. l. vlt. C. de appar. præf. c prat.*

3 EQVITES Mauri Soluæ, vbi etiam Cuneus equitum Scutariorum degebat, de quibus supra.

4 EQVITES Dalmatæ ad Herculem. Viginti nomine Herculis

Herculis vrbes, Sthephanus recenset quarum vna erat in Thessalia, aliam in Pannonia inferiore, supra posuit Notitia, vbi sub eius Duce degebant auxilia, ab eo loco Herculis appellata.

5. EQVITES Dalmatæ Cirpi statiua habebant. Cirpi castra in Pannonia locat Itinerarium, fortè Carpi, quod oppidum apud Istrum Ammianus, & Ptolemæus ponunt, à Diocletiano subactum Eutropius scribit: eius etiam Capitolinus *in Balbin.* & Vopiscus, *in Aureliano*, meminerunt. Hic erant & Auxilia Fortensia sub hoc Duce.

6 EQVITES Dalmatæ Constantiæ manebant; à Constantio id oppidum est nominatum.

7 EQVITES Dalmatæ Camponæ statiua habebant, Camponiam vocat Itinerarium; Camponia, inquit, in medio è Quinquo leg. 2. Legionem secundam adiutricem hunc locum tutatam. & Camponiam in medio itinere, à Quinquo discendentibus fuisse significat.

8 EQVITES Promoti Matricæ morabantur: ita & Itinerarium.

9 EQVITES Dalmatæ Vetussalinæ excubabant. Aliter Itinerarium Vetussalinus. In medio, inquit à Matrica, scilicet itinere. Disiungenda ergo est hæc dictio, & legendum Vetus Salinæ.

10 EQVITES Sagittarii Intercisæ residebant, de qua supra, ibi erat alius Cuneus Equitum Dalmatarum sub hoc Duce.

11 EQVITES Dalmatæ ad Numantia, scilicet castra habitabant.

12 EQVITES Dalmatæ Lossonio: hinc Cuneus equitum Constantianorum sub hoc Duce Intercisam est translatus, & fortè eorum loco hi sunt substituti. Legionis secundę adiutricis pars sub eodem Duce hic excubabat.

13 EQVITES Dalmatę Ripam altam loco Cunei Stablesianorum tenuerunt, quos inde Contradeuza transmissos fuisse supra sub hoc Duce vidimus. De Ripa alta, loco ad statuas, & Alisca, ita apud Itinerarium scriptum reperitur, ad statuas, in medio Alisca, ad latus Ripa alta. Deinde, ad mutos & ad statuas, in medio ad Rohona.

14 EQVITES Dalmatæ ad statuas degebant, locus ita vocabatur, quòd forte ibi aliquæ statuæ essent, de quibus supra.

15 EQVITES Dalmatę Florentiæ morabantur. Diuersa est à Florentia Italiæ; vnde Valentinianus, ad Maximinum Tusciæ correctorem scribit. *l. 8. C.T. de accusat.* Hic etiã pars legionis adiutricis sub hoc Duce excubabat. Huc vsque Notitia, huius Ducis munitiones aliis omissis depingit, quòd fortè charta omnibus describendis non sufficeret, vel quòd hæc ad insignia huius Ducis satis esse crediderit.

16 EQVITES Sagittarii Altino præsidebant: nunc sunt in Borgo contra Florentiam, id est ex aduerso seu è regione Florentię, sed antea Altini esse consueuerãt.

17 EQVITES Flauianenses ad Militare, ita locus vocabatur. Hæ sunt turmæ equitum: Auxilia sequuntur, quæ non singula, sed plura eiusdem nominis simul iuncta erant.

1 AVXILIA Herculensia ad Herculem, vbi etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce excubabant, & alia Auxilia sub Duce Pannoniæ secundæ. In Itinerario legitur, ad Herculem castra. credo illa esse quæ castra Herculis sub Duce Pannoniæ secundæ appellantur.

2 AVXILIA Vrsarensia pone Nauata, nunc ad Statuas Vrso est oppidum Hispaniæ Plinio, & Vrsentini populi Lusitaniæ, vnde hæc auxilia desumpta erant quæ antea degebant ad locum Nauata dictum, nunc ad Statuas sunt translata, de quibus supra sub hoc Duce. Vetustus codex legit, pone Vara.

3 AVXILIA Vigilum contra Acinco, vel è regione Acinci degebant trans in Barbarico, scilicet trans Istrum fluuium in solo Barbarorum & hostili. Est autem Acincum oppidum Illyrici ad Danubium, Marcellinus, *lib.* 30. Valentinianus, inquit, Acincum prope castra commouit, nauigiisque ad repentinum casum coniunctis, & contabulato celeri studio ponte, per partem aliam transiit in Quados & subdit eum ibi moratum per Autumnum. Hinc Acincenses milites, qui sub magistro equitum per Gallias merebant. Acinci erat fabrica Scutaria, vt in Magistro officiorum est visum. Sub hoc Duce erat, & cohors tertia legionis secundæ adiutricis in superiori Acinci parte. Vetus codex habet Acinocorras, infra reperitur, Transacinco.

4 AVXILIA Fortensia Cirpi manebant, vbi etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce, & pars legionis secundæ adiutricis, de qua infra. Itinerarium, Cirpi, inquit, mansio seu locus publici cursus.

5 AVXILIA Insidiatorum Cardabiancam incolebant. forte legendum Cannabiaco, qui est locus Pannoniæ primę, vbi etiam cohors excubabat. Insidiatores verò, quòd insidias clam hostibus tenderent, sunt dicti. *Κούρσωνας* Constantinus Porphyrogenneta appellat (in thematibus.) Hæc erant sub Duce Valeriæ auxilia.

Sequuntur Præfecti X. Legionum, aut earum cohortium.

1 PRÆFECTVS legionis primæ adiutricis cohortis quintæ partis superioris Bregetione. ita etiam Itinerarium, & Aurelius Victor, Bregetium vocat Ptolemæus, Bregetionem Ammianus, Paulus Diaconus Brigionem, Valentinianus, inquit, anno Imperii sui XI. dum apud Brigionem oppidum Quadorum legationi respondet, anno eius LV. subita effusione sanguinis, quæ Græcè ἀποπληξία vocatur, voce amissa, sensu integer exspirauit. Id Ptolemæus in Pannonia superiore cum legione prima adiutrice collocat, quam interpretes auxiliariam vertit, sed Notitiæ tempore tantum cohors quinta ipsius legionis hic manebat.

PRÆFECTI appellabantur, qui toti, aut parti legionis præerant, qui cohortem regebant TRIBVNI. Hinc verò Præfectus vocatur tanquam legionis partem regeret, etsi verè non nisi quintæ legionis cohorti imperabat. Hanc legionem ab Othone Cæsare institutam fuisse Tacitus *lib.* 17. memorat. fortè adiutrix est dicta, quod alteri, vt illi opem ferret, sit adiuncta, huius legionis meminit, & Theodosius, *in l. fi. C. de castr pecul. & l vlt. C. de apparitor. P. P.* in iure ciuili.

2 PRÆFECTVS legionis secundæ adiutricis cohortis partis superioris. In codice impresso deest nomen oppidi, sed ex manuscripto reponendum est, Aliscæ. In cuius superiore parte vna cohors huius legionis excubabat, cuius etiam numerus deest, sicut & sequentis. Hic locus infra reperitur. Eius meminit & Itinerarium. Huius legionis tribunus fuit Hadrianus, qui postea imperauit, vt auctor est Spartianus, eiusque mentionem Antoninus Caracalla facit, *l. 1. C. de professor. & medic.*

3 PRÆFECTVS Legionis secundæ adiutricis partis inferioris Florentiæ: hic pars legionis degebat. quam ex præcedentibus, & sequentibusque per varia loca dispersam fuisse apparet. forte cohortis,

hic locandæ nomen, & numerus desideratur. Eodem in loco degebant & equites Dalmatæ sub hoc Duce.

4 Præfectus legionis secundæ adiutricis tertiæ partis superioris Acinco præerat, & hic fortè deest dictio, cohortis, quia hic erat Præfectus tertiæ cohortis, secundæ legionis adiutricis, sicut alius supra quintæ cohortis, primæ adiutricis, hic in superiori parte Acinci morabatur, vbi erant, & Auxilia vigilum, & equites Dalmatæ sub hoc Duce. Itinerarium quater Acinci meminit. Marcellinus *lib.30.* hoc oppidum ad ripam Histri locat, Valentinianus, inquit, Acincum prope castra commouit, nauigiisque ad repentinum casum coniunctis, & contabulato celeri studio ponte, per partem aliam transit in Quados & subdit, eundem apud Acincum autumno mortuum fuisse.

5 Præfectus Legionis secundæ adiutricis in Castro contra Tautantum, & hic arbitror vocem cohortis deesse, in sex enim præsidia hæc legio diuisa reperitur; Pro Tautanto, fortè legendum Tautunum, quod est Ptolemæo secundum Sauum.

6 Præfectus militum secundæ adiutricis Cirpi excubabat. & hic aliquid desideratur, qui non exprimitur, quot hic essent milites, nec cuius cohortis. Hunc locum etiam auxilia Fortensia, & equites Dalmatæ sub hoc Duce tuebantur.

7 Præfectus Legionis secundæ adiutricis Lussonio præerat, vbi etiam equites Dalmatæ residebant. Hic quoque cohortis nomen omissum fuisse censeo.

8 Præfectus Classis Histriæ Florentiæ nauigabat per Istrum, & Florentiæ degebat. In Notitia hic Tribuni commiscentur Præfectis; sed ad euitandam confusionem eos separatim expediam.

9 Præfectus Legionis trans Acinco, id est vltra Acincum castrametabatur, quod trans Istrum in Barbarico esse videmus. hic & legionis nomen desideratur, & fortè cohortis. Hunc præfectum Notitia post Tribunos ab aliis Præfectis commodius locat, nos aliis præfectis commodius adiungendum censuimus. Hi legionum præfectorum titulum ferebant, etsi solam legionis cohortem regerent.

Sequuntur cohortium Tribuni.

1 Tribunus cohortis Vincentiæ residebat cohortis nomen desideratur Vincentiæ aliquot iura condita fuere. *l.12 C. de iure, & fact. igno.* nescio an Vincentiæ Valeriæ vel Venetiæ in Italia.

2 Tribunus cohortis Quadriborgio præerat: ita vocatur oppidum, quod quatuor burgis constabat. Quadriburgum in Germania inferiore Ammianus ponit, *libro 18. post princip.* neque hic cohortis nomen exprimitur.

3 Tribunus cohortis, Iouiæ statiua habebat, quæ erat ciuitas Valeriæ, Diocletiano, qui se Iouem nuncupabat, appellata, quæ cohors hæc fuerit non scribitur.

4 Tribunus cohortis ad Borgum Centenarium, fortè legendum Burgum centenarium Est enim burgum, vicus aut castrum. *l.vn. 1. C. de of. PP. Afric.* Centenarius autem fortè vocatus est, à centum militibus ibi morantibus. Nam centenarii vocabantur centum militibus præfecti, ait Vegetius. *lib. c. 13. & Modestinus in lib. de vocab. rei militar.* Neque huius cohortis nomen apparet.

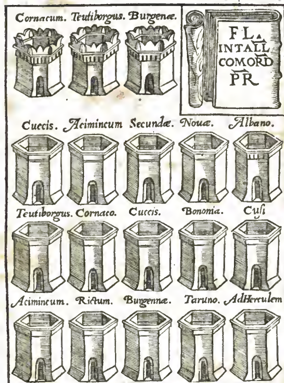
5 Tribunus cohorti Alescæ excubabat, vbi etiam præfectus legionis secundæ adiutricis sub eodem Duce morabatur. Huius quoque cohortis nomen desideratur.

6 Tribunus cohortis Marinanæ excubabat, locus erat Valeriæ, de quo Itinerarium; cohortis nomen deest, vt & superiorum. Hi sunt Præfecti præsidiorum Ducis Valeriæ, in qua erant præsidia 35. equitum cunei VI. Turmæ XVII Auxilia peditum V. Legiones III. quarum vna in VI. præfecturas scindebatur, & omnes erant VIII. præfecturæ, singulæ fortè millenos pedites continentes. Cohortes VI. Classis I. credo fuisse minimum equitum 2000, peditum 6000. Sequitur Dux Pannoniæ primæ.

NOTITIA

DVX PANNONIÆ PRIMAE ET EIVS INSIGNIA.

NOTITIA,

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Pannoniæ primæ, & Norici Ripensis.

CVNEVS equitum Dalmatarum Flexo.
Cuneus equitum Stablesianorum Arrabonæ.
Equ. promoti Arrabonæ.
Equit. Sagittarii Quadriburgio.
Equites Dalmatæ ala Nona.
Equites Dalmatæ æquinoctiæ.
Equites Dalmatæ ad Herculem.
Equites Sagittarij Gerolatæ.
Equites promoti Flexo.
Equites Mauri Quadrato.
Tribunus gentis Marcomannorum.
Præfectus Legionis decimæ Vindomanæ.
Præfectus Legionis quartæ decimæ Geminæ militum Liburnariorum cohors partis superioris Carnunto.
Præfectus Legionis decimæ, & quartæ decimæ Geminatæ militum Liburnariorum Arrabonæ.
Præfectus Classis Histricæ Carnunto, siue

Vindomanæ à Carnunto translata.
Trib. Cohortis Arrianis.
Tribunus Cohortis Caratensis.
Equites promoti ad Mauros.
Equites Sagittarii Lentiæ.
Equites Sagittarii Lacufelicis.
Equites Dalmatæ Ariape.
Equites Dalmatæ Augustianis.
Equites promoti Comagenis.
Præfectus secundæ Italicæ militum Liburnariorum Iouiaco.
Præf. Legionis Italicæ partis inferioris Letiæ.
Præfectus Legionis secundæ Lauriaco.
Præfectus Legionis primæ Noricorum militum Liburnariorum Cohortis quintæ partis ad Iuuense.
Præfectus Legionis Liburnariorum primorum Noricorum Fasianæ.
Præfectus Classis Arlapensis & Maginensis.
Præfectus Classis Lauriacensis,
Tribunis Cohortis Boiodoro.
Tribunis Cohortis Austuris.
Tribunus Cohortis Cannabiaca.
Officium autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.
Principem de eodem corpore.
Numerarium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE PANNONIAE PRIMAE & Norici Ripensis.

CAP. LXXXIII.

COMMENTARIVM.

VAS Pannonias Ptolemæus ponit superiorem, seu primam, & inferiorem siue secundam, de qua supra dictum fuit. Prima terminatur ab Occasu monte Cetio à Meridie parte Istriæ & Illyridis, à Septentrione Danubio, ab Ortu Pannonia inferiore. Nunc Austria dicitur. Noricum autem est secundum Danubium: ab Occasu Oenum fluuium, à Meridie Aemum montem habet, ab Ortu Cetium, à Septentrione Danubium, vulgò Bauariam vocant. aliqui addunt Stiriam Carinthiamque. His regionibus præerat Dux qui aliorum Ducum habebat insignia, scilicet librum purpureo tegumento notis inscriptum, cum codicills magistratus, & typo castrorum decem: Idemque quod alii Duces officium tenebat, videlicet Principem officii de eodem corpore, Numerarium, & alios officiales. Præsidia habebat XXVII. quorum decem tantum repræsentantur. Equitum cuneos duos. Turmas XIIII cohortes VI. Legiones IIII. classes IIII. efficere poterant Equites 1500. peditum 700. quos Hunnis opponere oportuit. Equites erant sequentes.

1 CVNEVS equitum Dalmatarum Flexo præsidebat. Ptolemæi Interpres scribit Phlexum, vbi ponit legionem Germanicam XIII Itinerarium Flexum vocat, est secundùm ripam Danubii citra.

2 CVNEVS equitum Stablesianorum Arrabone manebat. Huius loci meminit Itinerarium, Ab Arrabone fluuio est dictus. Narabo est apud Ptolemæum,

1 EQVITES Promoti in eodem Arrabonæ loco excubabant.

2 EQVITES Sagittarii Quadriburgio præerant, vbi etiam Dux Valeriæ cohortem habebat.

3 EQVITES Dalmatæ Alam Nouam incolebant, nomen Oppidi in Notitia & Itinerario: non autem intelligendum est, hos Equites Alam nouam fuisse, quia huius nominis oppidum hîc repræsentatur.

4 EQVITES Dalmatæ Aquinoctiæ præerant: in Itinerario legitur Aquinoctio, ala noua, inquit in medio Vindebona, Legio X. Gemina Hactenus Itinerarium. Hanc legionem Notitiæ Arrabonæ locat.

5 EQVITES Dalmatæ ad Herculem: Herculeam vocat Itinerarium. Hoc in loco & Dux Pannoniæ secundæ auxilia habebat, & Dux Valeriæ alios Equites: Vterque enim ad sui limitis fines castra iuncta habebat, non longè ab hoc oppido, & ideo semper scriptum est ad Herculem id est prope Herculem eos castrametatos fuisse.

6 EQVITES Sagittarii Gerolatæ degebant Gerulatam vocat Itinerarium. vbi, inquit, legio XIIII. GG. id est Gemina, quam Notitia Carnunti locat.

7 EQVITES Promoti Flexo præerant, vbi idē Dux cuneum equitum habebat. In Itinerario legitur, Quadratis in medio Flexo.

8 EQVITES Mauri Quadrato præsidebant. Quadrata legit Itinerarium, vbi hi equites ex Mauritania contra [illegible] morabantur.

1 TRIBVNVS gentis Marcomannorum, quos nunc Morauos vocant, sub eodem Duce merebat: sed deest numen loci vbi residebat, vnde aliquid desiderari oportet. Hic tribunus etiam ab aliis est seiunctus. Sequuntur enim Præfecti legionum & classium, quibus alii Tribuni & equites intermiscentur, prout in limitibus vt puto reperiebantur dispositi.

1 PRÆFECTVS legionis decimæ Vindomanæ præerat Vindomanam vetus codex: Vindomanam Itinerarium appellat. Aurelius Victor Vendobonam, & oppidi inscriptio vocat. Vulgo Viennam esse putãt. Dion li 55. auctor est legionem decimam Gemina esse cognominatam, quod ex duobus connexis, & confusis exercitibus conflata esset, & in superiore Pannonia, quam Pæoniam vocat locatam. Ptolemæus verò legionem decimam Germaniam nuncupat, apud quem forte legendum Geminam.

2 PRÆFECTVS legionis quattædecimæ Geminæ militum Liburnariorum cohortis in parte superiori Carnunti statiua habebat, ita etiam appellat Itinerarium, Ptolemæus Carnus. Carnuti meminit Paterculus, Ammianus. Plinius *lib.* 37 *cap.* 3. Paulus Diaconus, Carnuntum, inquit corruptè Carantanũ vocãt, vnde nummus Carantanus. Ptolemæus legionem 14. Germaniam in Pannonia superiore statuit & dion qui *lib.* 55 eam duplicem id est geminam nominat. Pars huius legionis, & aliquot sequentis X. cohortes ex Liburnariis militibus constabant, vnam

titulo Præfecti legionis XIIII. hic Præfectus, regebat: pla vero quod esset ex Lib urnia contracta, Liburnaria est nominata, ut à Liburna, ciuitate Italiæ vb primum liburnas inuentas, & à loco nominatus fuisse Zosimus *in quinto* scribit, vel fortè quod in liburnis triremibus pugnare cōsueuissent. Cum enim Augustus liburnatum præcipue auxilio M. Antonium separasset, ad earum similitudinem plures triremes fabricauit. Liburnas T. Hieronymus *in 11. Daniel.* & Vegetius, *lib 4. cap. 35.* naues longas vocant: quarum forma, in libro de rebus bellicis huic Notitiæ adiecto, ostenditur, quam tamen ab antiquis diuersam esse puto.

3 Præfectus Liburnariorum militum Legionis X. & XIIII. Geminatæ, seu Geminæ, manebat Arbonæ, vbi etiam equites Promoti sub hoc Duce degebant. Superior Præfectus cohortem tantum Liburnariorum legionis XIIII. regebat. Hic reliquos eiusdem legionis Liburnarios, & alios legionis X. item Liburnarios dictos qui circa Arrabonam castrametabantur. Hic ergo militibus ex duabus legionibus extractus velut vni cohorti imperabat: legiones enim hoc tempore in præfecturas, quæ ex mille aut 500. militibus constabant, diuisas fuisse Constantinus Porphyrogenneta scribit (de thematibus) Ego præfectuas mille peditum, Tribunatus 500. fuisse puto. Itinerarium Geminas oppidum ponit in Hispania, sed inde hanc legionem non denuo.

4 Præfectus Classis Histricæ Carnunto siue Vindomanæ Carnunto translatæ præsidebat. Cùm enim prius Carnunti stationem haberet, postea Vindomanæ resedit. Carnuntum Illyriorum erat oppidum Marcellinus *lib. 30.* Exinde, inquit, cum Carnuntum Illyriorum oppidum Valentinianus introisset, desertum quidem nunc, & squalens, sed ductori exercitus perquam oportunum, è statione proxima reprimebat Barbaricos appetitus. Hæc ille. Ibi Diocletianus deposito Imperio mansit. Zosimus, Maximianus ait ad Diocletianū id temporis Carnunti (oppidum id Celticum est) degentem venit, eique persuadere nititur Imperium resumat. Hactenus Zosimus. Ibi etiam tribus mensibus æstiuis Valentinianus moratus pridie id. Augusti legem ad Laodicinum Sardiniæ Præsidem l 12. C. *The. de accusat.* scribit. Nunc ad alios Tribunos, & Equites transeamus.

2 Tribunus cohortis Arrianis statiua habebat, locus est Pannoniæ superioris ab Arrianis hæreticis derinans, nomen cohortis non legitur.

3 Tribunus cohortis. Caratensis: à loco vnde sumpta; nomen est forrita, Catarianenses leguntur sub Comite Illyrici Occidentalis. Locus vbi residerer hæc cohors desideratur.

9 Equites Promoti ad Mauros scilicet morabantur, Norici oppidum est: ad Mauros apud Itinerarium legitur.

10 Equites Sagittarii Lentiæ degebant. Lentudum appellat Ptolemæus. Loncium Itinerarium, vulgò Leniz: vetus codex legit, lentiæ. In parte inferiori huius loci erat legio Italica sub hoc Duce.

11 Equites Sagittarii Lacu felicis manebant: Lacofelice vocat Itinerarium alio in loco Lacofelicis.

12 Equites Dalmatæ excubabant Arlapæ, ita & Itinerarium. Hic etiam degebat Classis sub hoc Duce Arlapensis nuncupata.

13 Equites Dalmatæ Augustianis scilicet castris præsidebant. Itinerarium habet Augustis Norici, vbi hodie Aurifodinæ. Augustam Vindelicorum intelligit in Retia, vbi etiam equites Stablesiani castrametabantur: Augustanis videtur legendum pro Augustianis.

1 Equites Promoti statiua habebant Comagenis: Comagenum habet Itinerarium, Norici oppidum vbi leg o, inquit, decima Gemina. Hic Notitia ab Equitibus ad præfectos legionum reuertitur.

5 Præfectus legionis secundæ Italicæ militum Liburnariorum Iouiaco præerat, In Itinerario Iouaucum cum asterisco vocatur Inter huius legionis milites Liburna ii reperiebantur, & ideo appellat legionem Italicam Liburnariorum.

6 Præfectus legionis Italicæ partis inferioris Lentiæ excubabat, vbi sub hoc Duce degebat & Equites Sagittarii. Hæc legio inter hunc, & præcedentem Præfectum videtur fuisse diuisa vt & aliæ in plures præfecturas erant dispertitæ.

7 Præfectus legionis secundæ Lauriaci manebat, cuius Itinerarium meminit. Oppidum est ad ostia Anasi fluminis. Hæc legio nomen nō habet, sed puto Italicam secundam fuisse, quæ in tria præsidia sub totidem præfectis diuidebatur, & legio secunda Italica militum Liburnariorum nuncupabatur Classis quoque Lauriacensis sub hoc Duce in hoc loco residebat: & Lauriacensis legio Pseudo Comitatensis. In Illyrico Lauriaci erat fabrica scutaria. in quo oppido Constantinus quandoque iura condidit, *vt l. 14 C. de tabul. scrin. logogr.*

8 Præfectus legionis primæ Noricorum militum Liburnariorum cohortis quintæ partis superioris ad Iuuense statiua habuit. Hæc legio inter hunc & sequentem Præfectum erat diuisa, ille titulo Præfecti tantum cohorti quintæ præerat, & in parte superiori propè Iuuense excubabat, fortè legendum Iouense vbi erat Gynecium in Dalmatia. Vetus codex legit, ad Iunense.

9 Præfectus legionis Liburnariorum primorum Noricorum Fafiana manebat: vel Liburnis triremibus præerant hi milites, vel ex his constabant, qui ex Liburnia & Noricis populi erant delecti: sunt pars legionis præcedentis, Vnus codex pro Fafianæ habet Fasienæ.

10 Præfectus Classis Arlapensis & Maginensis: Arlapæ etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce degebant, vb & hæc Classis stationem habebat, alia Maginis. Stephanus Magiam Illyrici ciuitatem esse tradit, & fortè legendum Magiensis, aut Comaginensis, Comagena enim erat vrbs Pannoniæ, vbi sub hoc Duce equites Promoti merebant.

11 Præfectus Classis Lauriacensis, que Lauriaci, de quo supra stationem habebat: sunt hæc loca secundum Danubium. Nunc ad Tribunos Notitia reuertitur.

4 Tribunus cohortis Boiodoro præerat: nomen huius cohortis desideratur. Bolodero in Itinerario, Boiodurum est Ptolemęo, vrbs Vindeliciæ ad ostium Oeni fluuii, vbi Danubio miscetur.

5 Tribunus cohortis Austuris residebat, Mysiæ est oppidum: Asutas Stephanus vocat, & hic cohortis nomen reticetur.

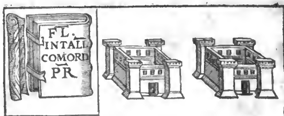
6 Tribunus cohortis Cannabiacę manebat, fortè Cardabiaca, vbi erant auxilia insidiatorum sub Duce Valeriæ. Neque huius cohortis nomen apparet. fortè præcedenti legioni est adscribenda. Vnde multa desiderantur in Notitia. Sequitur Dux Retiæ.

NOTITIA

DVX RETIÆ PRIMÆ
ET SECVNDÆ EIVSQVE INSIGNIA.

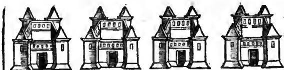
Augustanis *Phibianis*

Submontario *Vallatio* *Ripa prima* *Cambiduno*

Guntia *Fœtibus* *Teriolis* *Quintanis*

NOTITIA,

Sub dispositione viri Spectabilis Comitis prouinciæ Retiæ primæ & secundæ.

EQVITES Stablesiani Seniores Augustanis.
Equites Stablesiani iuniores Pontecœni nunc Febianis.
Equites Stablesiani iuniores Submontorio.
Præfectus Legionis tertiæ Italicæ partis superioris castra regina nunc Vallaro.
Præfectus Legionis tertiæ Italicæ partis superioris deputatæ Ripæ primæ Submontorio.
Præfectus Legionis tertiæ Italicæ pro parte media prætendentis à vimania Cassiliacum vsque Cambiduno.
Præfectus militum vrsariensium Guntiæ.
Præfectus Legionis tertiæ Italicæ transuectioni specierum deputatæ Fœtibus.
Præfectus Legionis tertiæ Italicæ transuectioni specierum deputatæ Teriolis.
Præfectus Alæ primæ Flauiæ Retorum Quintanis.
Tribunus cohortis Nouæ Barauorum Barauis.
Tribunus cohortis tertiæ Brittorum Abusina.

Præfe-

Præfectus Alæ secundæ Valeriæ singularis Vallato.

Tribunus cohortis sextę Valeriæ Rhetorum Venaxamodoro.

Tribunus cohortis primæ Herculeæ Rhetorum Parraduno.

Tribunus cohortis quintæ Valeriæ Frigum Pinianis.

Tribunus cohortis tertiæ Herculeæ Pannoniorum cœlio.

Tribunus Gentis per Retias deputatæ Teriolis.

Præfectus Numeri Barbaricariorum confluentibus sine Bræcantiæ.

Præfectus Alæ secundæ Valeriæ Sequanorum Vimania.

Tribunus cohortis Herculeæ Pannoniorum Arbore.

Officium autem habet idem vir Spectabilis Dux hoc modo.

Principem ex officiis Magistrorum militum Præsentalium alternis annis.

Numerarios duos ex vtriusque officiis Præsentalibus singulos.

Commentariensem ex vtriusque officiis alternis annis.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos, officiales.

DE DVCE RETIAE PRIMAE & secunda.

Cap. LXXXIIII.

COMMENTARIVM.

RETIÆ sitæ in Alpibus Italiam à Germania diuidunt, quibus Dux præfuit inter quos Ful ius Bonus sub Valeriano *Vopiscus in Aureliano*, & Bonosus vous ex XXX. tyrannis Aureliano imperante *Spartianus in eo. Deco Caßiodorus in* 7. recensentur. Annonam, quæ equis huius limitib deportabatur, Rheticam vocatam fuisse, quia ad Retios ferebatur. D. Augustious tradit *de ciuitat. Dei libr.* 18. *cap.* 18. Hic Dux præsidia XIX. tuebatur quorum X tantum delineantur, cum alis III equitum Turmis. item III. præfecturis peditum VII. cohortibus VIII. Qui minimum efficiebaot equites circiter 500. peditum circiter 8000.

Eadem insignia, quæ alii Duces, gerebat, librum eodem modo tuscriptum cum X. castris, alia IX. non sunt descripra. Ita verò habet officium, Principem ex officio Magistrorum militum Præsentalium alternis annis, vno anno ex officio Magistri equitum; alio ex officio Magistri peditum; Numerarios duos ex vtriusque officiis Præsentalibus singulos vnum ex vno, alterum ex alio. Commentariensem ex vtriusque officiis alterois annis, Adiutorem, Subadiuuam. Regerendarium, Exceptores, Singulares, & cæteros officiales, vt habent Comites Occidentis, & Duces Mauritaniæ, & Tripolitanæ. Eius milites ita erāt dispositi.

1 EQVITES Stablesiani seniores, qui degebant in castris Augustanis. De his supra in præcedenti Duce. Itinerarium habet, Augustis, Augustam Vindelicorum intelligit, quæ est in Retia; Augustaoa verò appellat castra; sicut & Febiana infra.

2 EQVITES Stablesiani iuniores olim Ponteoeni, nunc Febianis degunt. Hi in Oeni fluminis, quod Saliam vocant, Ponte habitabant, vbi nunc est Oenopons, vulgo Ispruch dictus, postea ad Febiana castra sunt translati. Ptolemæus Pheniana, nunc Laubianum appellant, Sunt inter Danubium, & Lycum Fluuium. Oenus, ait Tacitus, Rhetos Noricosque interfluit.

3 EQVITES Stablesiani iuniores Submontorio prætum, Itinerarium legit Submontorio. Nunc ad præfectus legionum Notitia transit.

1 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ partis superioris olim castra Regina, nunc Vallato inhabitat, euius meminit & Itinerarium, & pro Regina habet Regia. Hæc legio in quinque Præfecturas erat diuisa, tres tuebantur castra, duæ ad Transuehēdas species erant destinatæ, vt subiicietur.

2 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ partis superioris deputatæ. Ripæ primæ Submontorio præerat. Hæc tuebatur primam ripam Danubij, apud Submontorium io parte superiori, & erat pars præcedentis legionis

3 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ pro parte media prætendentis à Vimania Cassiliacum vsque Cambiduno residebat. nunc Munchen vocant. Campodunum legunt Strabo, Itinerarium, & Ptolemæus. A Duno Mœsiæ secundæ oppido nomen est compositum, sicut Nouioduoum, Pattodunum infrà sub hoc Duce. Sunt hæc loca inter Lycum & Oenum flumina, non longè a Pæonis Alpibus. Excubabat hæc legio in castris à media parte itineris à Vimania Cassiliacum vsque.

4 PRÆFECTVS militum Vrsariensium Guntiæ degebat. De qua Itinerarium. Hæc erat pars legionis, non tota legio quæ hoc tempore in plures præfecturas diuidebatur, & ideo hic dicit Præfectus militum. Vrsa verò Picenorum est ciuitas, & vrbs in Hispania, vnde hi milites sunt extracti.

5 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ transuectioni specierum deputatæ Fœtibus degebat. Hæc legio comitabatur annonarias species, id est frumentum, vinum, vestem, laridum, aceumque, & similia quæ pro alendis militibus transuehebatur in castra, hæ enim species vocabantur. *l.1. C. de nauicular seu naucle. publi spec. transportan* Continebantur in his & sericum, purpura gemmæ, & alia Principum ornamenta, Id onus publicum appellatur. *in l. vnic. C ne quid oneri publico.* & Bastaga. *in l 3. C de cohort princip.* Qui verò Bastagas transuehi curabant, Præpositi Bastagarum, sub Comite Largitionum dicebantur.

6 PRÆFECTVS Legionis tertiæ Italicæ & ipsius transuectioni specierum deputatę Teriolis manebat legionem in præfecturas, quæ ex mille aut 500 militibus constabat, diuisā fuisse sæpè diximus. Hic & Tribunus Gētis dispositæ per Retias sub hoc Duce morabatur.

7 PRÆFECTVS Alæ primæ Flauiæ Retorum Quintanis scilicet castris præerat. Quintana via erat Festo & Vegetio *lib. 1. c. 23.* in castris vbi forum rerum venalium. & in qua milites exercebantur ad palum. Hinc ludus Quintanæ prodiit, quo hasta equites

exercentur; *l. vlt. Græca. l. 1. C. de aleatorib.* & hodie frequens est in Gallijs & Italia. Inde fortè hic locus est dominatus. Quintianis legit Itinerarium. A Retijs, vbi excubabat hæc ala est denominata. Sequentes non habent depicta castra.

1 TRIBVNVS cohortis Nouæ Batauorum Batauis præsidebat. Constat Batauiam esse insulam quam in Oceanum fluens Rhenus efficit, nunc Hollandia vocatur, vnde erat hæc cohors delecta, quæ loco vbi residebat nomen dedit. Batauos enim tanquam Batauorum stationem appellarunt; vel fortè ipsa ab hoc loco est denominata.

2 TRIBVNVS cohortis tertiæ Brittorum Abusina: Huius etiam Itinerarium meminit. Pro Brittorum lego Bitonum, qui sunt populi Galliæ, aut insulæ Britanniæ seu Angliæ.

8 PRÆFECTVS Alæ secundæ Valeriæ singularis Vallato præerat, quod ex Valeria regione esset contracta. Valeria ala est dicta & singularis, forte quia erat insignis, vel quia sola, & nulli permixta, per se militabat. Alæ equitum Singularium Tacitus meminit, *lib. 20.* Accessit, inquit, Ala Singulari excitata olim à Vitelio, deinde in partes Vespasiani transgressa. Hic etiam residebat pars legionis tertiæ Italicæ sub hoc Duce.

3 TRIBVNVS cohortis sextæ Valeriæ Retorum Venaxamodoro præsidebat.

4 TRIBVNVS cohortis primæ Herculæ Retorum Parroduno præerat.

5 TRIBVNVS cohortis quintæ Valeriæ Frigum Pinianis degebat. Ex Frigibus Valeriam incolentibus erat hæc cohors contracta. Hoc credo esse vnde Frisij descendunt.

6 TRIBVNVS cohortis tertiæ Herculeæ Pannoniorum Cælio immorabatur. Cæliam vocat Ptolemæus, vulgo Ciliam dicunt quę est in Netonico.

7 TRIBVNVS Gentis per Retias deputatæ Teriolis præsidebat. Hi erant gentiles seu pagani, & idolatræ, id. n. significat vox gentis, & *l. vlt. C. de off. milit. iudic. l. vlt. C. de off. Magist. milit. l. 8. C. de vect. & commis. l. cum anterioribus. fi. C. de temp. app.* prout opus erat locis per Retios (occurrebant: sed Teriolis Tribunus commorabatur. Pręfectus legionis III. Italicę ad traducendas species deputatæ, & ipse hîc degebat, vt supra vidimus.

9 PRÆFECTVS numeri Barbaricorum, Confluentibus, siue Brecantiæ excubabat. In Rheni ripa inter lacum Acronium & Basileam Bricantium Strabo; & Ptolemæus locant. Brigantiam vocat Marcellinus, *lib. 15.* Rhenus, inquit, lacum inuadit rotundum & vastum, quem Brigantiam accola Rheni appellat, perque quadringenta, & sexaginta stadia longum; parique penè spacio latè diffusum horrore syluarum squalentium inaccessum Barbaris, & natura locorum, & cœli in clementia refragante: Hæc ille. Barbaricarij verò sunt *Donatus in 2. Æneid.* qui ex auro coloratis filiis hominis, aut brutorum, aliarumve rerum imaginem, veritatem imitati exprimunt: ita hos appellauit Constantinus, *in l. 1. C. de excus. artific.* Aliàs sunt milites qui cassides, vel buculas eodem modo auro, vel argento exornant, Valentinianus ad Taurum Comitem sacrarum largitionum, *l. 1. C. T. de fabricésib.* Octonę, inquit singulis mésib. cassides, totidem buculæ, à Barbaricarijs argento tectæ deaurantur, & auro argentoque condecorantur. Ab armis quæ hoc modo ornata gestabant hi milites Barbaricarij potuerunt vocari, vel forte quod ex Barbarico loco Romanis minimè subiecto essent collecti; cum verò instar legionis essent, eis imperans Præfectus ell appellatus, qui etiam legionis partem regentis est titulus.

10 PRÆFECTVS Alæ secundæ Valeriæ Sequanorum, Vimaniæ castra tuebatur. Hæc ala erat equitum Sequanorum, qui nunc sunt pars Burgundiæ, & ala ipsa Valeria vocabatur, forte quod diu in Valeria esset morata. De Vimania sub hoc Duce in Præfecto legionis Italicæ est dictum.

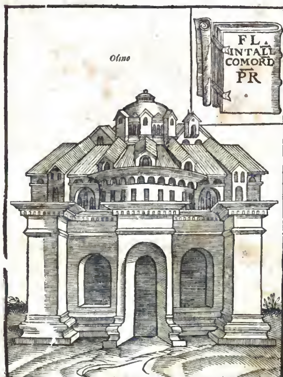
8 TRIBVNVS cohortis Herculeæ Pannoniorum, in Arbore oppido manebat. Vna ex Pannonum legione erat hæc cohors, à Maximiano Herculea vocata, vt sæpe dictum fuit. Arborem Felicem Ammianus & Itinerarium vocant Heluetiæ oppidum ad Bricantium. Arborem Illyrici oppidum esse Sthephanus scribit. Sequitur Dux Sequanicus.

NOTI-

NOTITIA,

DVX PROVINCIÆ SEQVANICI

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Prouinciæ Sequanici.

COMMENTARIVM.

MILITES LATAVIENSES OLINONE.

OFFICIVM autem habet idem vir Spectabilis Dux hoc modo.

Principem ex officiis Magistrorum militum præsentalium à parte peditum.

Numerarium vtrunque.

Commentariensem vt supra.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos officiales.

De Duce Prouinciæ Sequanici.

CAP. LXXXV.

SEQVANI à Meridie Arari fluuio, à Septemptrione Iurasso monte, ab Occasu Lugdunensi; ab ortu Rheno clauduntur. Hic Dux limitaneis præerat militibus, qui LATAVIENSES, à Latauia Bithyniæ Ciuitate apud Stephanum. Hi, vt puto, trecenti Olinoni degebant: Olinam fluuium Ptolemæus in alia parte Galliæ statuit. Hic Olino est nomen vici prope Basileam cum nemusculo

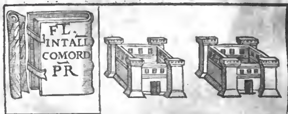
Insignia habet librum eodem modo inscriptum, vt alij Duces, & castrum magnificè extructum; supra scriptum est Olmo. In manuscriptis Olinone.

Officium habebat, Principem ex officijs Magistrorum militum Præsentalium à parte peditum. Si à Magistro peditum Principem accipiebat, legendum est ex officio Magistri militum, & cum pedites tantum haberet, verisimile est à Magistro equitum neminem accepisse, sed si legimus ex officijs Magistrorum, subaudiendum est, & alternis annis, & delenda essent verba, à parte peditum: anno enim vno ex officio Magistri peditum, altero ex officio Magistri equitum, Principem, Numerarios, & Commentariensem accipiebat, quemadmodum & Dux sequens, qui eodem modo peditibus tantum imperabat. Adiutorem vero, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales ipse constituebat. Dux Tractus Armoricani sequitur.

NOTITIA

DVX TRACTVS ARMORICANI EIVSQVE INSIGNIA.

NOTI-

NOTITIA,

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Tractus Armoricani, & Neruicani.

RIBVNVS cohortis primæ nouæ Armouicæ Grannona in Littore Saxonico.

Præfectus militum Carronensium Blabia.

Præfectus militum Maurorum Venetorum Venetis.

Præfectus militum Maurorum Osismiacorum Osismijs.

Præfectus militum superuentorum Mannatias.

Præfectus militum Martensium Aleto.

Præfectus militum primæ Flauię Constātia.

Præfectus militum Vrsariensium Rothomago.

Præfectus militum Dalmatarum Abrincatis.

Præfectus militum Grannonensium Granno.

Extenditur tamen tractus ARMORICANI, ET NERVICANI LIMITIS PER PROVINCIAS QVINQVE.

Per Aquitanicam primam & secundam, Senoniam, secundam Lugdunensem, & tertiam.

Officium autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.

Principem ex officiis Magistrorum militum Præsentalium alternis annis.

Numerariorum à parte peditum vno anno.

Commentariensem de officiis alternis annis.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & officiales.

DE DVCE TRACTVS Armoniaci, & Neruicani.

CAP. LXXXVI.

COMMENTARIVM.

RMORICVS tractus in Gallijs nunc Normandia, ac Britannia dicitur. Cæsar Card. Baron. in Codice Vaticanæ Bibliothecæ de rebus Britannis se legisse scribit Maximinum tyrannum, cum Gallias inuasisset, ac vicinos Britanniæ Armoricos expulisset, vacuam prouinciam inter Britannos milites nouos colonos factos diuisisse. Vnde illa prouincia minor Britannia est dicta (à Baron. in martyrol. 21. Octobr.) ea est inter Sequanam & Ligerim. Hic est Maximus Clemens, qui Maximam Sequanorum, & Maximam Cæsariensem à se denominauit. Sed tempore huius Notitiæ iam Maximo extincto, hæc regio Britannia minor erat appellanda. Fortè cum latius extenderetur, antiquo nomine Amorici est nuncupata Apud Ptolemęum legitur etiam Aquitaniam olim Aremoricam vocatam, continet Lexouicos, & Turones ad mare Britannicum, extenditurque, inquit Notitia, in alias quinque prouincias, Aquitaniam primam & secundam, quæ ab Occasu clauduntur Oceano à Septentrione, & Ortu Ligeri fluuio: à Meridie Pyrenæo, & Gallia Narbonensi Eam Garumna interfluit: Quæ ab ea, & Ligeri clauditur est prima Aquitania. Vltra Ligerim verò est Senonia, quæ & Lugdunensis quarta vocatur, cuius metropolitæ sunt Senones, inter eos sunt Parisij, apud Itinerarium. Hæc citra Sequanam fluuium, & ad secundam tertiamque Lugdunensem porrigitur. secunda Lugdunensis est ad Oceanum Britannicum vltra Sequanam, vbi est Picardia, cuius caput est Rothomagum. Tertia versus Occidentem, vbi est Britannia: seu Brittones & Normandi, inter Argenam & Ligerim fluuios extenditur, quorum mettopolitanæ sunt Rothomagenses. Neruij autem sunt populi inter Belgas Attrebatibus vicini, nunc Tornacenses vocant, quorum tractus Neruicanus appellatur.

Habet Dux harum regionum insignia, quæ alij Duces, scilicet decem oppida, cum earum præfectis. Officium verò hoc modo, Principem ex officiis Magistrorum militum præsentalium alternis annis, Numerarium à parte equitum vno anno intelligo, & alio à parte peditum: Commentariensem de officiis alternis, sequentes ex suo officio ipse eligit, scilicet Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & cæteros officiales. Imperat præsidiis decem, scilicet Tribuno vnius cohortis, & IX. Præfectis legionum, quæ non erant integræ: poterant omnes esse ad 9000. peditum. Equitibus verò carebat. Tribunus, & Præfecti sequuntur.

1 TRIBVNVS Cohortis primæ Nouæ Armoricæ nuncupatæ, & ea in prouincia contractæ, Grannonæ in littore Saxonico degebat, quod est contra Britanniam, quia id littus Saxones occupaient, quemadmodum & Britannicum. Sub eodem Duce erant, & hi Præfecti.

2 PRÆFECTVS militum Carronensium Blabiæ excubabat: Hi ex Carronio Hispaniæ vrbe *apud Plinium* erant contracti. Blauiam locum Aquitaniæ Ausonius *in epistolis.* ponit in Garumnæ ripa, non longè ab eius ostio, vulgo Blau dicitur: Blautum est Itinerario. Blauia in scheda posteriore Volsen, fortè legendum Carnutorum Blesiæ.

PRÆFECTVS militum Maurorum Venetorum in Venetis statiua habebat, propè Ænum flumen ad Oceanum Aquitanicum. Sunt Veneti apud Cæsarem in Gallia Lugdunensi, de quibus ita Ptolemæus: Occidentalem autem litorale latus ab Osismiis tenent Veneti. Hi ergo milites genere Mauri, Veneti sunt appellati, quia, in Venetis morabantur, sicut sequentes Mauri Osismiaci sunt nuncupati, quia apud Osismios habitabant. Hos & Venetos in tertia Lugdunensi Itinerarium locat, quam regionem sub Neruicanis Notitia complecti videtur.

3 PRÆFECTVS militum Maurorum Osismiacorum degebat Osismijs. Id erat Galliæ oppidum ad mare Britannicum, ita vocat Strabo; Osisinos Cæsar. Osismios Plinius & Mela.

4 PRÆFECTVS militum Superuentorum Mannatias incolebat. Is erat globus militum hostibus cœpto iam prælio repente superueniens. Superuentorum incursiones appellat Vegetius, *lib.3.cap.19.* Horum meminit Marcellinus, *lib.19.* & Præuentorum.

5 PRÆFECTVS militum Martensium, Aleto in Neruicano littore manebat. alii Aletham scribunt

6 PRÆFECTVS militum Flauiæ primæ scilicet legionis à Flauio Vespasiano, vel Constantino vocatæ, Constantiæ excubabat. Constantia hoc tempore vrbs erat Lugdunensis secundæ apud Lixouios in littore è regione Britanniæ. Constantia castra in Normandiæ Ammianus vocat.

7 PRÆFECTVS militum Vrsariensium, de quibus supra Rothomago insidebat, quod est oppidum celebre in Belgia, nunc Roan dictum. Aliud est in Normandia eodem nomine appellatum, non longè à Sequana fluuio prope Lexubios, de quo hic intelligi Ritumagum vocat Itinerarium in Lugdunensi inter Iuliobonam & Lutetiam. Multa in magus, oppidorum nomina desinunt, vt Nouiomagus infra, quæ cognationis peritum significat. *Coropius li.1. Gallicanorum*

8 PRÆFECTVS militum Dalmatarum, Abrincatis præsidebat, forrè locus est Abrigiatus apud Ptolemæum dictus, in Nanetibus, Abrincatui Plinio sunt Lugdunensis populi. Itinerarium in secunda Lugdunensi ponit. Hinc Abrincateni pseudocomitatenses milites.

9 PRÆFECTVS militum Grannonensium, Grannono præerat. Milites ab hoc loco nomen habuerunt de quo supra dictum fuit.

EXTENDITVR, inquit Notitia, TRACTVS ARMORICANI. ET NERVICANI LIMITIS PER PROVINCIAS QVINQVE supra memoratas, scilicet, Aquitanicam primam & secundam, Senoniam, secundam Lugdunensem & tertiam.

Horum præsidia Notitia non recenset, quia totus hic tractus Britanniam respiciens à Transrhenanis, Barbaris vexatus, Romanorum iugo excusso, in libertatem se receperat. Zosimus, *in 6.* Transrhenani inquit, Barbari cuncta pro libito inuadentes, eorum incolas insulæ Britanniæ, tum quasdam Celticas nationes redegerunt: vt ab Imperio Romano deficerent, & Romanis legibus non amplius obedientes arbitratu suo viuerent. Itaque Britanni sumptis armis, & pro salute sua periclitati, ciuitates suas à Barbaris imminentibus liberarunt. Itidem totus ille tractus Armoricus, cæteræque Gallorum prouinciæ Britannos imitatæ, consimili se modo liberarunt, electis Romanis præsidibus & propria quadam Republica ex arbitratu suo constituta. Hæc ille. Id fuit circa annum salutis CCCCXI. Vnde cum in hoc tractu non amplius essent Duces Romani, nec præpositi, his omissis satis fuit quinque prouincias in Armorico tractu & Neruicano nominasse. Iosephus Scaliger *in Ausonium*, monet, pro Neruicano legendum Eburicano. In duabus inquit, Belgicis, erat vnus Dux Saxonici littoris ad Sequanæ ostia. Ab illis ad Garumnam Dux erat tractus Eburicani & armorici, per Eburicanos intellige Aulercos, nam in Notitia Imperij perperam legitur Neruicanos. Hæc ille: cur Vollerus in prioris schedæ interpretatione c. 5. non assentitur; & forte recté. Nam & si Neruij ab Armoricis distent, vtriusque tamen aliqui Duces præfuerunt, vt Diocletiano imperante, Charausius quemadmodum Eutropius libro 9. memorat.

Hic etsi nullus indiceret Præfectus, in fine tamen operis fortè ne eorum intercideret memoria, aliquot Galliarum Præfectos, Notitia recenset. In Aquitania prima præfectum Lætorum Gentilium Sueuorum Aruernis collocat, vel Auerni, vulgo Auergne dicti. In Aquitania secunda statuit Præfectum Sarmatarum & Taifalorum Pictauis. In Senonia vero Lugdunensi seu quarta Præfectum Lætorum Teutonicianorum, Carnunis locat, & præfectum Classis Andericianorum Parisijs, Præfectum Sarmatarum Gentilium in castris à Chora Parisios vsque. In prima Lugdunensi Præfectum Classis Araricæ Caballaduni, vel Cabilunni, vt in Itinerario Præfectum Sarmatarum Gentilium Lingonis, inter Heduos. Præfectum Sarmatarum Gentilium Augustoduni. Præfectum Sarmatarum Gentilium per tractum Segolaunorum, Segouellannos appellat Plinius, *lib.3.c.4.* in Narbonensi & Præfectum Muscullariorum Massiliæ. Præfectum Lætorum Batauorum & Gentilium Sueuorum Bacocis; & Constantiæ Lugdunensis secundæ præfectum Lætorum Gentilium Cenomannis Lugdunensis tertiæ, præfectum. Lætorum Francorum Rhedonis Lugdunensis tertiæ. Hæ erant Legiones XI. in Gallijs eo tempore à Barbaris deuastatis sub totidem præfectis ibidem præerant & Tribuni duo alter cohortis primæ Flauiæ Sabaudiæ Calaronæ degens; alter cohortis Nouempopulanæ Lapurdi morans. Eodem in tractu excubabant, & XII. præsidiæ videlicet peditum circiter 6000. præter Classes 4. primam in Rhodano, quam 24. nauium fuisse Tacitus *lib.20.* scribit, secundam in Sabaudia, tertiam in Ararica Caballoduno, quartam Parisijs. Hæ cum suprascriptis non sunt connumerandæ, sed infra post Duces separatim statuentur.

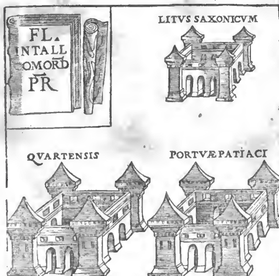
Noti-

NOTITIA

DVX BELGICÆ

SECVNDÆ.

NOTITIA,

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Belgicæ Secundæ.

QVITES Dalmatæ Marcis in littore Saxonico.
Præfectus Classis Sambricæ in loco Quartensi siue Hornensi.
Tribunus militum Neruiorum Portuæ patiaci.
Officium autem habet idem vir spectabilis hoc modo.
Principem ex eodem corpore.
Cornicularium.
Numerarium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE BELGICÆ *Secundæ.*

CAP. LXXXVII.

COMMENTARIVM.

ELGICÆ regio inter Mosam & Sequanam flumina clauditur; quam Ph udis interfluit. A Mosa vsque ad eum fluuium est Belgica prima seu superior, nunc Brabantia dicta, cuius metropolis est Treueris: inde ad Sequanam est Belgica secunda nunc Flandria vocata, cuius metropolitæ erant Remi, quibus sub Galba Valentinianus Dux præfuit. *Tacit. in 20.* Alius Dux Belgicę primæ forte tūà Barbaris detentæ non nominatur. Hic Dux librum vt supra inscriptum cum tribus oppidis pro insignibus præferebat, quorum vni inscriptum est LITTVS SAXONICVM. Alii QVARTENSIS. Tertio, PORTVÆ PATIACI. Officiumque hoc modo habebat. Principem ex eodem corpore. Cornicularium, Commentariensem, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales. Loco Numerarii, qui hic desideratur, habebat, Cornicularium, quo ferè omnes alii Duces carebant. Sequentes milites ei parebant.

1 EQVITES Dalmatæ Marcis statiua habebant. Hi littus Saxonicum & Marcis quod erat oppidum, è re-

gione Britannorum tuebantur. Erat hoc aliud littus Saxonicum ab illo diuerso, quod supra in Comite littoris Saxonici in Britannia fuisse vidimus, hoc in Belgica è regione illius iacebat. Sequitur in impressa Notitia, SAMBRICÆ in loco Quarrensi, siue Hornensi, vbi Lacuna interiecta, quæ ex manuscriptis ita est implenda, & restituendum.

PRÆFECTVS Classis Sambricæ in loco Quartensi siue Hornensi. Quartensis etiam inscriptum est munitioni. Pro Sambrica Samarobrigam Ptolemæus legit, quod est oppidum apud Phrudin fluuium. Cæsar in Commentariis, Cicero ad Trebatium *lib. 7. epist.* 11. & 13. & itinerarium Samarobrinam, Scheda Volserij Sainmarobrinam appellant, vulgo, vt aliqui volunt dicitur Cambray, seu Cameracensis. Tertium oppidum Portuæ Patiaci, quid esset, non apparet. Tres legiones Tricesimam Vlpiam, & primam siue Traianam & Octauam Augustam in Belgica fuisse Ptolemæus scribit: Sed hic Dux solam alam EquitumDalmatarum in oppido littoris Saxonici Mercis vocato, & sub Tribuno Neruios pedites, atque vnam classem tegebat, præter V Præfectos, qui infra *post Duces limitaneos*, recitantur: Esse poterant circiter centum Equites, & 500. pedites. Primi ergò sub eo erant.

EQVITES DALMATÆ Marcis in littore Saxonico, de quo supra.

PRÆFECTVS Classis Sambricæ in loco Quartensi, siue Hornensi.

TRIBVNVS militum Neruiorum, qui sunt populi Galliæ Belgicæ, propè Atrebates, vbi nunc sunt Picardi, Portum Æpatiacum tuebatur. Forte locus est, quem Petrumuiaco Scheda Volserij appellat. Hic desunt V. Præfecti cum totidem præsidiis. qui infra post Ducem Moguntiacensem, cum aliis recensentur, videlicet, PRÆFECTVS Lætorum Neruiorum, Fanomantis, Belgicæ secundæ. Scheda Volserij Fanomartem vocat non lunge à littore contra Britanniam. PRÆFECTVS Lætorum Batauorum Nemetacensium Atrebatis. PRÆFECTVS Batauorum Contraginensium Nouiomago ad Rhenum in Scheda Volserij. Reginea verò castrum est prope Fannorum in præfata Scheda, inde hi milites possent deriuari. PRÆFECTVS Lætorum Gentilium Remos & Siluanectas. PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium, inter Remos & Ambianos, qui infra explicabuntur. Belgicam secundam primam Clodius Francorum Rex inuasit, mox eo ab Ætio repulso, Merouęus eius filius vniuersam eam regionem, & Galliam interiorem, permittente Valentiniano III. circiter anuum salut. 448. tenuit. Sequente anno Atila Hunnorum Rex in Belgica prima pridie Paschatis Metis, & in Belgica secunda Atrebatum succendit, quod postea Vedastus Episcopus restituit, Germaniæ quoque secundæ oppido Tungros, Coloniamque metropolim, & alia deleuit. Vnde nulla eius Ducis, sicut nec Germaniæ primæ apparent vestigia.

Belgicæ item primæ, cuius metropolitæ sunt Triueri, nullus in tota Notitia Dux apparet, quod illa prouincia ab hostibus esset detenta. Tanta post Ducum ostensa insignia duæ Legiones, seu præfecturæ in ea fuisse dicuntur, scilicet præfectura Lætorum Lintogonentium per diuersa dispersorum, & præfectura Lætorum Actorum Epuso, de quibus illo in loco agetur. Hi erant ferme 2000. peditum.

DE DVCE GERMANIAE, *prima.*

CAP. LXXXVIII.

QVATVOR Germaniæ primæ ciuitates Itinerarium recitat, Maguntium, cuius tractui Comes præerat, Argentoratum, quod Dux tuebatur, Nemetum nunc Spiram, & Vangiones, nunc Wormatienses, quibus præfectus erat hic Dux quem in indice Notitia prænominatis annectit: Sed eius insignia, officium, militesque præmittit. Prius enim Franci eam regionem vastauerant: itaque cessante hoc Duce, vix Comes tractus Maguntiacensis, & Dux Argentoratensis in ea prouincia hostibus resistebant. Demum circa annum salutis 450. succenso ab Attila Hunnorum Rege Maguntio Germaniæ primæ metropoli, atque Argentorato, etiam eorum Comes & Dux esse desierunt. Quare huius quoque prouinciæ Ducis cum insignibus, officia, & numeri omittuntur.

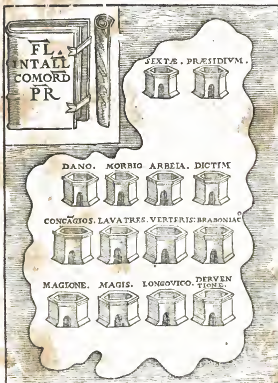
Germaniam superiorem, seu primam Ptolemæus à fontibus Rheni ad Vangiones, seu Wormatienses vsque extendit, inde ad Oceanum inferiorem Germaniam vltra Rhenum statuit.

Augustus in Germania superiore ad Danubium quattuor legiones locauerat XI. Augustam, XIIII. Geminam, Piam, Fidelem, XIIII. Geminam Martiam Victricem, & XVI. Claudius XI. Augustam in Britanniam à se subactam transtulit, quæ cum bello ciuili Vitellio adhæsisset, à Vespasiano per Illyricum est dipersa XIII Gemina in Pannoniam traducta. primò & ipsa pro Vitellio pugnauit, deinde pro Vespasiano contra Vitellium, demum in sua castra remissa, postremò à Traiano in Daciam transmissa fuit. XIIII Gemina Martia, & ipsa à Claudio in Britanniam ducta fœliciter pugnauit. Exinde à Nerone in Dalmatiam deducta, pro Othone in Italiam venit: quo occiso, in Britanniam reuersa, demum in superiorem Germaniam rediit. XVI. cum pro Vitellio pugnasset, tandem in sua castra est remissa. *Dion lib.* 55. Harum forte pars vsque ad Notitiæ tempora in Germania prima permansit, sed ea à Barbaris tota pene occupata, eius Dux cum militibus esse desiit. Quatuor Legiones sub Augusto *Veget. lib.* 2. 26. minimum XXIIII. millia peditum, & fere 3000 Equitum continebant, sed postea exhaustæ Legiones fuerunt: *Veget. lib.* 2. *cap.* 3. Germaniæ secundæ nullus Dux in vniuersa Notitia nominatur: vel quod vnus Dux vtranque Germaniam tueri olim consueuisset, vel quod tota ea prouincia à Barbaris detinetur. Tantum in fine post explicatos Duces Notitia præfecturam Lætorum Langenrium prope Tungros in Germania secunda locat, de qua ibi tractabitur. Huius metropolis fuit Agrippinensis Colonia, & Tungri apud Itinerarium quos Attila deleuit.

NOTI-

NOTITIA

DVX BRITANNIARVM.

NOTITIA,

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Britanniarum.

PRÆFECTVS Legionis sextæ.
Præfectus Equitum Dalmatarum Præsidio.
Præfectus Equitum Crispianorum Dano.
Præfectus Equitum Catafractariorum Morbio.
Præfectus Numeri Barcariorum Trigitensium Arbeia.
Præfectus Numeri Neruiorum Dictensium Dicti.
Præfectus Numeri vigilum Concangios.
Præfectus Numeri exploratorum Lauatres.
Præfectus Numeri directorum veterum alias Veneris.
Præfectus Numeri Defensorum Braboniaco.
Præfectus Numeri Solensium Maglouæ.
Præfectus Numeri Pacensium Magis.
Præfectus Numeri Longouicariorum, Longouico.
Præfectus Numeri Deruentionensis Deruentione.

Item per lineam Valli.

Tribunus cohortis quartæ Lergorum Segeduno.
Tribunus cohortis Cornouiorum Ponte Ælij.
Præfectus Alæ primæ Ascorum Conderco.

Trib. cohortis primæ Frixagorũ Vindobala.
Præfectus Alæ Sauinianæ Hunno.
Præfect. Alæ secundæ Astrorum Cilurno.
Trib. cohortis primæ Bauorum Procolitia.
Tribunus cohortis primæ Tungrorum Borcouico.
Trib cohortis quartæ Gallorum Vindolana.
Tribunus cohortis primæ Astorum Aesica.
Trib. cohortis secũdæ Dalmatarũ Magnis.
Tribunus cohortis primæ Aeliæ Dacorum Amboglanna.
Præfectus Alæ Pettianæ Pettianis.
Præfectus Numeri Maurorum Aurelianorum Aballaba.
Tribunus cohortis secundæ Lergorum Congauatæ.
Tribunus cohortis primæ Hispanorum Axeloduno.
Tribunus cohortis secundæ Thracum Gabrosenri.
Tribunus cohortis primæ Æliæ Classicæ Tunnocelo.
Tribunus cohortis primæ Motinorum Glannibanta.
Trib. cohortis tertiæ Neruiorum Alione.
Cuneus Armaturarum Bremetenraco.
Præfectus Alæ primę Herculeę Olenaco.
Trib. cohortis sextæ Neruiorum Virosido.
Officium autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.
Principem ex officiis Magistrorum militum Præsentalium alternis annis.
Commentariensem vtrunque.
Numerarios ex vtrisque officiis omni anno.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE BRITANNIARVM.
CAP. LXXXIX.
COMMENTARIVM.

PRÆTER duos Comites rei militaris, quos in Britannia fuisse diximus erat & Dux, qui pluribus, quàm illis equitibus ac peditibus imperabat, pluresque munitiones, & latiorem regionem tenebat Eadem quæ alij Duces, insignia gerebat, videlicet librum purpureo tegumento inscriptum, cum xiiii munitionibus.

Hoc modo habebat officium, Principem ex officiis Magistrorum militum præsentalium alternis, annis Commentariensem vtrumque. Numerarium ex vtrisque officiis omni anno, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium Exceptores, Singulares, & reliquos officiales. Item Præfectos xiiii per Britanniæ limites dispositos qui sequuntur.

1 PRÆFECTVS Legionis sextæ: locus deest, vbi hæc legio excubabat, vel ipsius legionis nomen & numerus, si Sextam pro oppido ponamus vbi degebat, & illud notitia repræsentat. Ptolemæus Sextam legionem apud Eboracos collocat. Eboracum, inquit, legio sextæ Victrix. Alij codices habent sexta Nicephori, quod Græcè est idem Dion *lib* 55. scribit sextam legionem postea in duas diuisam, quarum altera Victrix appellata, erat in inferiore Britannia: altera Ferrea in Iudæa, vnde hæc legio Victrix dimidia permansit. Ptolemæus alias duas legiones in Britannia ponit. Vicesimam Victricem, & II. Augustam, quarum Notitia non meminit, fortè alio translatæ, aut in cohortes res erant transfusæ.

2 PRÆFECTVS Equitum Dalmatarum, præerat præsidio, oppido Britanniæ ita dicto. Alia erant huius nominis in Hispania, Palæstina, & Corsica, à præsidiis, quæ ibi tenebantur ita appellata

3 PRÆFECTVS Equitum Crispanorum Dano præsidebat. Crispiana, est Pannoniæ oppidum apud Itinerarium, à quo hi potuerant denominari. Sed forte legendum, Cieystinorum, qui in scheda Volseri populi, sunt è regione Dorilaniæ in Belgica secundum Rhenum, ex quibus hi facile contrahi potuerant Dano penes Vallũ itineraliũ collocat, vulgo Daneaster dictũ.

4 PRÆFECTVS Equitum Catafractariorum, Morbio imperabat.

5 PRÆFECTVS Numeri Barcarorum Tigrisiensium Arbeiæ residebat, fortè legendum Barcanariorum qui sunt populi Hircanis contermini Stephani. & Q. Curtio: vel Bracariorum, quæ sunt geotes Hispaniæ, Tigrisuram verò oppidum apud Tigrum Plinius *lib.* 6. *c.* 23. commemorat, vt fortè hi milites Tigrisienses, vel Tigrisenses sunt vocati.

6 PRÆFECTVS Numeri Neruiorum Dictensium Dicti statiua habebat, vnde Dictenses vocati. Neruios Belgicæ secundæ populos fuisse diximus, ex quibus hi milites sunt contracti.

7 PRÆFECTVS Numeri vigilum incolebat Concangios, quod vigilias obire consueuissent sunt denominati. Congos interiorem Vuallæ partem ad Occidentem incoluisse Tacitus refert, & Polydorus, *lib. Angl. histor.* 2. a quibus concangios oppidum deriuatur.

8 PRÆFECTVS Numeri exploratorum incolebat Lauatres, ita Itinerarium, quod hostium consilia, & itinera explorarent, hoc nomen habuere, Zosimus, *in* 3. Mille quingentos, inquit, præmittendos statuit. Lucilliano Duce, qui explorent an hostile aliquod agmen, vel palam, vel per insidias irrueret: & paulò post, Misso Lucilliano cum exploratoribus mille, quibus præerat, castellum consedit: & infrà. Statuit mille quingentis qui sub Lucilliano militabant, & explorabant itinera significandum esse, hostes à tergo adorirentur. Hæc ille. Hanc ob causam cætero anteibant. Nam idem Zosimus subiicit, Surenas, Romani exercitus exploratores, qui cæteris acreibant, imprudenter aggressus, vnum de Tribunis tribus interemit, & infra, exploratores inquit, exercitum præcedebant. De iis idem Constantinus Porphyrogennera, *de thematibus ad fin.* tradit. Speculatores Marcellinus appellat. *lib.* 14. *&* 16.

9 PRÆFECTVS Numeri Directorum Veterum, legendum Veteris, quemadmodum inscriptum est oppido, & habent manuscripti, & Itinerarium. Durocortorum legionum in Mœsia inferiore ponit Ptolemæus, cuius partem esse puto huc translatam. Ab oppido sunt denominati, quod Durocortum vocat Cæsar, vnde sumpta est hæc legio.

10 PRÆFECTVS Numeri defensorum Braboniaco præsidebat, Brouonacis, & Brocouonacis, Britanniæ oppida Itinerarium ponit.

11 PRÆFECTVS Numeri Solensium, à Sole Ciliciæ oppido, Maglouæ degebat.

12 PRÆ-

12 Praefectvs Numeri Pacensium, à Pace Iulia vrbe Lusitaniæ dicti, nunc Badaior vocatur, vel à Foro IulioOctauianorum Colonia Pacensi dicta, quam Plinius *lib.3.c.4.* in Gallia Narbonensi collocat. Hi Magis morabantur. Itinerarium Magium Vinium Britanniæ vrbem esse dicit.

13 Praefectvs Numeri Longouicariorum, Longouico præsidebat, rectius Longouicio, vt habent emendati codices vnde hi appellati sunt milites.

14 Praefectvs Numeri Deruentiensis Deruentioni degebat. Inter Vallum,& Prætorium, Deruentionem Itinerarium ponit. In manuscripto Vrsini legitur, Numeri Bonensium, Peturiense Deuersione, sed legendum Deruentio, quæ Itinerario, & Bedæ est ciuitas Britanniæ, vbi milites castrametabantur,& inde nomen habuerunt: Forte hi numeri. Bonenses à Bonio Britanniæ oppido apud Itinerarium, sunt appellati. Petuaria vero est vrbs Albionis Ptolemæo. Hos ergo numeros Bonenses in oppido Deuersione Periuriensi degisse significatur. Hæ sunt munitiones XIIII. quibus præerant Præfecti sub Duce Britanniæ. Omnes sunt legio I. numeri X. equitum ordines III. efficiebant circiter sex millia peditum, Equites 900. prout computat Constantinus Porphyrogenneta, *de thematib.*

Item per lineam valli excubabant sequentes.

Subacta à Claudio Cæsare Britannia, plures Legati, procuratoresque in eam insulam ab Imperatoribus missi fuere, qui illam in officio continuerent, vt Tacitus *lib.14. & in vita, Iulij Agricolæ*, latè explicat, Cumque sæpè Britanni defecissent. Agricola penitus eos pacauit, postea imperante Hadriano eum rursus rebellassent, ipse eo profectus multa correxit, & neglecta Transmedana regione, quæ est Scotia, vallum per octuaginta millia passuum primus duxit, qui Barbarosà Romanis diuideret: Eundem collapsum à Seuerò Imperatore restitutum fuisse Spartianus memorat: Britanniam, inquit, quod maximum eius Imperii decus est, muro per transuersam ducto, vtrinque ad finem Oceani muniuit, vnde etiam Britannici nomen cœpit: Hactenus ille. Hic autem murus à Tinæ fluminis ostio ad alterum amnem, qui Esea appellatur, vsque ad Hibernicum Oceanum est perductus, vt ait Polydorus Virgi. *lib. historiæ Anglicæ* 2. & ex Goldæ annalibus subdit: Id vallum primo non tam ex lapidibus, quam cespitibus factum, & propterea parum aduersus incursus Barbarorum profuisse, quare hortatu legionis eò missæ postea lapidibus extructum, & turribus æquis spacijs interpositis munitum fuit: nam prius maceries potius fuit, quam murus. Quod factum est Scoris & Pictis Angliam inuadentibus: sed quia totam hanc historiam Beda *lib.1. ecclesiastic. histor. gent. Anglic.* exactè recitat, eius verba hic apposui. Ob harum ergo infestationem gentium, Britones legatos Romam cum epistolis mittentes, lachrymosis precibus auxilia flagitabant, subiectionemque continuam, dummodo hostis imminens longius arceretur, promittebant. Quibus mox legio destinatur armata, quæ vbi in insulam aduecta, & congressa est cum hostibus, magnam eorum multitudinem sternens, cæteros sociorum finibus expulit, eosque interim à dirissima depressione liberatos, hortata est instruere inter duo maria trans insulam murum, qui arcendis hostibus posset esse præsidio: sicque domum cum triumpho magno reuersa est. At insulani, murum, quem iussi fuerant, non tam lapidibus, quam cespitibus construentes, vt pote nullum tanti operis artificem habentes, ad nihil vtilem statuunt. Fecerunt autem eum inter duo freta, vel sinus (de quibus diximus) maris per millia passuum plurima, vt vbi aquarum munitio deerat, ibi præsidio valli fines suos ab hostium irruptione defenderent. Cuius operis ibidem facti, id est valli latissimi & altissimi vsque hodie certissima vestigia cernere licet. Incipit autem duorum ferme millium spacio à monasterio Aebercurnig ad Occidentem, in loco qui sermone Pictorum Peanuahel, lingua autem Anglorum Penueltum appellatur,& tendens contra Occidentem terminatur iuxta vrbem Aleluith. Verum priores inimici, vt Romanorum militem abisse conspexerant, mox aduecti nauibus irrumpunt terminos, cæduntque omnia,& quasi maturam segetem obuia quæque metunt, calcant, transeunt. Vnde rursum mittuntur Romam legati, flebili voce auxilium implorantes, ne penitus misera patria deleretur, ne nomen Romanæ prouinciæ, quod apud eos tamdiu claruerat, exterarum gentium improbitate obrutum vilesceret. Rursum mittitur legio, quæ inopinata tempore autumni adueniens magnas hostium strages dedit, eosque qui euadere poterant, omnes trans Maria fugauit, qui prius anniuersarias prædas trans Maria milite nullo obsistente cogere solebant. Tum Romani denunciauere Britonibus, non se vltra ob eorum defensionem tam laboriosis expeditionibus posse fatigare, ipsos potius monent arma corripere, & certandi cum hostibus studium subire, qui non ob aliam causam, quam si ipsa inertia soluerentur, eis possent esse fortiores, quinetiam quia & hoc sociis, quos derelinquere cogebantur, aliquid commodi allaturum putabant, murum à mari ad mare recto tramite inter vrbes quæ ibidem ob metum hostium factæ fuerant (vbi & Seuerus quondam vallum fecerat) firmo de lapide locarunt. Quem videlicet murum hactenus famosum atque conspicuum, sumptu publico priuatoque adiuncta secum Britannorum manu construebant, octo pedes latum, & duodecim altum, recta ab Oriente in Occasum linea, vt vsque hodie intuentibus clarum est. Quo mox condito, dant fortia segni populo monita, præbent instruendorum exemplaria armorum, sed & in litiore Oceani ad Meridiem, quo naues eorum habebantur, quia & inde Barbarorum irruptio timebatur, turres per interualla ad prospectum maris collocant,& valedicunt sociis tanquam vltra non reuersuri. Quibus ad sua remeantibus, cognita Scoti Pictique reditus denegatione, redeunt confestim ipsi, & solito confidentiores facti, omnem Aquilonarem, extremamque insulæ partem pro indigenis ad murum vsque capessunt. Hæc Beda.

Denique circiter annum salut. 455. Martiano imperante, cum amplius hostium impetum Britanni sustinere nequirent, Anglos & Saxones ad sui tutelam vocauerunt, qui Viros secum adducentes, cum tribus longis nauibus vecti Orientalem insulæ partem tenuerunt, cumque fœliciter contra Pictos Scotosque pugnassent, in socios Britannus *Beda lib.1. ecclesiast. histor. gent. Anglic cap.15. & Zosimus*, arma sumpserunt, & insulam tenuerunt. Itaque electis præsidibus & militibus Romanis, tota insula est amissa post quingentos annos, quam eam C. Cæsar adiit. Valli autem per eius lineam infrascripti milites excubabant, etiam nunc vestigia extare memorantur. Itinerarium Vallum Imperij limitem appellat, in cuius linea excubabant XXIII. cum cohortium Tribuni, cum legionum Præfecti, cum Equitum Cuneo, videlicet.

1 Tribvnvs cohortis quartæ Lergorum præerat Segedunc. Præter hoc aliud duplex est Segedunum, alterum in Celtogallia, alterum in Germania. Goropius lib.1. Gallorum scribit, Dunum lingua Imbrica

collem significare, Lergones verò qui sint non constat. Infra nominatur cohors Leigorum: fortè legendum, aut Lersorum, à Lerso oppido Hispaniæ Appiano, *in Ibericis*, aut Lernorum à Lerna Laconiæ vrbe Ptolemæo. Est & secunda Lergorum cohors sub hoc Duce infra.

2 Tribvnvs cohortis Cornouiorum, pootem Aelij tuebatur, legendum Cornubiorum. Est enim Cornubia vna ex quatuor partibus Britanniæ, quæ Hispaniam versus extenditur, ac velut peninsula mari circumdatur, instar cornu, primo angusta, postea latius se extendit, idcirco Cornubia est vocata, vulgo Cornouallia, à quo loco nomen milites acceperunt. Excubabat autem ad partem pontis Aelij, quem super Tinam, aut Eteam amnes fuisse verisimile est, & ab Aelio Hadriano, qui multa in Britannia correxit, est ædificatus. Pontem Itinerarium inter Londinum, & Lindum, collocat, & vocat ad Pontem, Tribunis Præfectos Notitia intermiscet, prout per valli longitudinem dispositi reperiebantur.

1 Præfectvs Alæ primæ Astorum Condeteo præerat, ab Asta colonia Ligurum Ciuitate deriuantur.

3 Tribvnvs cohortis primæ Frixagorum Vindobalæ degebat. Vindoladiam vocat Itinerarium, Angliæ oppidum: aliqui legunt Vindolana, vt infra.

2 Præfectvs Alæ Sauinianæ Hunno præsidebat. A Sauensi regione in Pannonia inferiore forte hæc ala est denominata: aut legendum Sabinianæ à Sabinis. Hunnum verò ab Hunnis insulam ingressis dici potuit.

3 Præfectvs Alæ secundæ Astorum Cilurno insidebat.

4 Tribvnvs cohortis primæ Batanorum Procolitiam tuebatur.

5 Tribvnvs cohortis primæ Tungrotum præsidebat Borcouico, qui est quasi vicus Boici, vulgo BatuuycK Tungri in Belgica secunda erant.

6 Tribvnvs cohortis quartæ Gallorum, Vindolanam custodiebat.

7 Tribvnvs cohortis primæ Astrorum Aesica, fortè legendum Aesea, qui est fluuius tendens Hiberniam versus in Oceanum.

8 Tribvnvs cohortis secundæ Dalmatarum, Magnis excubabat: Locum esse arbitror, qui è Ptolemæo Magnus portus dicitur: Inter Muridonum, & Viroconiorum hunc locum Itinerarium locat. Multi verò ordines peditum Dalmatarum esse consueuerant, qui robur erant exercitus Romani, fere omnes ab Alarico Hunnorum Rege sunt occisi, vt vix centum euaserint. Zosimus *in* 17. Visum est, inquit, Honorio quinque Dalmaticos militum ordines de suis ex citos sedibus, ad vrbis custodiam arcessere. In his ordinibus erant hominum sex millia. qui rum audacia tum robore corporum exercitus Romani, quasi caput erant: & paulo post. Eorum Dux, Valens cunctos in hostium manus sua culpa coniecit, vix centum fuga dilapsi sunt, quorum in numero & ipse Dux etat: Hæc ille. Aliis ergo extinctis hæc sola peditum cohors postea aucta permansit, cum tamen plurimi equites Dalmatæ superfuerint.

9 Tribvnvs cohortis primæ Aeliæ Dacorum Amboglannæ residebat. Ab Aelio Hadriano ex Dacis extracta fuit.

4 Præfectvs Alæ Petrianæ, Petrianis morabatur: à loco vbi manebat hęc ala est denominata, nunc Penul vocatur.

5 Præfectvs Numeri Maurorum Aurelianorum, Aballabæ præerat. Hi ab Aureliano Imperatore cognominantur.

10 Tribvnvs cohortis secundæ Leigorum, Congauatæ statiua habebat: Erat & quarta cohors Lergorum sub hoc Duce supra.

11 Tribvnvs cohortis primæ Hispanorum, Axeloduno insidebat.

12 Tribvnvs cohortis secundæ Thracum Gabtosenti degebat, Gabtantanicum in hac insula Ptolemæus collocat.

13 Tribvnvs cohortis primæ Aeliæ Classicæ Tunnocelo: Ab Aelio Hadriano forte hæc cohors restituta Aelia est nuncupata. Nero ex classe legionem conscripsit, classicam dictam. Tacitus *eod. lib.* Inducta, inquit, legione Hispanica, remanente ea, quam è classe Nero conscripserat. Hæc tum erat Romæ, quam idem Tacitus deinde classicam his verbis nominat. Legio classica, nihil cunctata Prætorianis adiungitur. Vel classica hæc cohors est dicta, quia classem Britannicam comitabatur, cuius meminit Iauolenus, *in l. Seius Saturninus.* 46. *ad S.C. Treb.* Seius ait, Saturninus Archicubernus ex classe Britannica filio Seio Oceano restitui iussit hæreditatem: Hæc ille. Reperitur & legio prima classicorum, de qua ita Tacitus. *lib.* 18. prima, inquit, Classicorum legio in Hispaniam missa, ve pace & ocio mitesceret, cuius pars forte hæc cohors fuit. Idem *lib.* 16. Legioni, ait, Classicæ diffidebat, & alibi, *lib.* 18. acie ita instructa, vt pars Classicorum permixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret. rursus intercepti centum equites, ac mille classici. Classiarios milites vocat Lampridius, *in Commodo*. qui vela comitabantur, cum illi, inquit, sæpe pugnanti, vt Deo populus fauisset, irrisum se credens populum Romanum à militibus classiariis, qui vela ducebant, in amphiteatro interfici iussit. A Classica etiam Galliç Narbonêsis colonia hęc cohors posset derinari.

14 Tribvnvs cohortis primæ Morinorum, qui Ptolemæo, Cæsari, & Straboni sunt populi Belgarum Glannibanre excubabat.

15 Tribvnvs cohortis tertiæ Neruiorum, Alionæ manebat: Lancaster nunc dicitur.

Cvnevs Armaturarum Bremetenraco præerat. Bremetonaci est in Itinerario. Bremenium oppidum Britanniæ nominat Ptolemæus, vnde hoc nomen deriuatur: Armaturarum equites sunt totis armis tecti etiam Armigeri vocati, de quibus supra.

6 Præfectvs Alæ primæ Herculeæ, Olenaco insidebat.

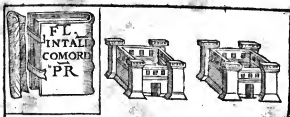
16 Tribvnvs cohortis sextæ Neruiorum in Virosido excubat. Hæc sunt præsidia 37. cohortes 16. quæ cum vnis Numeris Maurorum continent ferme pedirum 800. Alæ vero quinque & Cuneus clibanariorum minimum sunt equites 600. Extra lineam Valli per Britanniam erat legio 6. continens milites circiter 1000. Numeri 10. quos interpretor fuisse partes legionum sub præfecturis, omnes poterant esse 6000. peditum. Tres equitum ordines ferme 300. Pedites omnes sunt ferme 14000. Equites 900. qui merebant sub Duce in Britannia, præter eos, qui in eadem insula regebantur à Comitibus & erant circiter peditum 9000. & mille equites, qui simul iuncti efficiunt ferme 23000. peditum & equitum 2900. qui vniuersam Britanniam tuebantur. Hic nulla classis Britannica nominatur, cuius Iureconf. *in d. l. Seius:* 46. *ad Trebell.* & Tacitus *in secundo.* meminerunt.

NOTI-

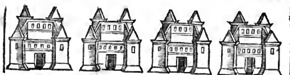
NOTITIA

DVX MOGONTIACENSIS.

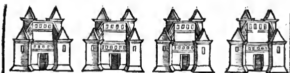
Salerio *Taberna*

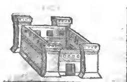
Vico Iulio *Nemetis* *Altaripa* *Vuangionis.*

Mogontiaco *Bingio* *Bodobriga* *Confluentibus*

Antonaco

NOTITIA.

Sub dispositione viri Spectabilis Ducis Mogontiacensis.

PRAEFECTVS militum Pacensium Saletione.

Præfectus militum Menapiorum Tabernis.

Præfectus militum Anderecianorum vico Iulio.

Præfectus militum Vindicum Nemetes.

Præfectus militum Martensium alta Ripa.

Præfectus militũ secũdę Flauię Vuãgiones.

Præfectus militum Armigerorum Mogontiaco.

Præfectus militum Bingensium Bingio,

Præfectus militum Balistariorum Bodobriga.

Præfectus militum Defensorum Confluentibus.

Præfectus militum Acicensium Antonaco.

Officium autem habet idem Spectabilis Dux hoc modo.

Principem ex officio Magistrorum militum præsentalium alternis annis.

Numerarium à parte peditum semper.

Commẽtariensem à parte peditum semper:

Adiutorem.

Subadiuuam.

Exceptores.

Singulares,& reliquos Officiales.

DE DVCE MOGONTIACENSI.

CAP. XC.

COMMENTARIVM.

MOGONTIACVM nunc Maguntia nuncupata, Itinerario metropolis est Germaniæ primæ secundum Rhenum, cui & eius tractui præerat Dux Mogontiacensis Reliquæ Germaniæ primæ alius Dux præfuit,& alius Argentorato, quæ & ipsa eiusdem prouinciæ erat vrbs clarissima. Ob incursum Hunnorum tot in eadem prouincia copiarum Duces esse oportuit, vt hostium furori facilius occurrerent, cum vnus tam multis in locis sufficere non posset. Marcellinus *lib* 14. Sub Constantio principe Gerantium, quem in exilium egit, sub Valentiniano Florentium Maguntiaci Ducem fuisse scribit, *lib.* 29.

Insignia habet eadem, quæ & alij Duces enim XI. oppidis, quot erant & Præfecti. Officium verò hoc modo Principem ex officiis Magistrorum militum præsentalium alternis annis. Numerarium à parte peditum semper, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales.

Itinerarium in huc tractu VII. alas, & III. legiones locat. Sed Notitia XI. legionum Præfectos, sine Equitibus recenset, & sunt sequentes.

1 PRÆFECTVS militum Pacensium Saletione residebat Sallissonæ in Itinerario. Est propè Argentoratum, Salisonem Marcellinus vocat de quo & sequentibus ita scribit, *li.* 16 Audiens Argentoratū, Brotomagum, Tabernas, Salisonem, Nemetas, & Maguntiacum ciuitates Barbaros possidere, primum omnium Brotomagum occupauit. Hæc vna est ex legionibus XXXII. Comitatensibus.

2 PRÆFECTVS militum Menapiorum Tabernis habitabat. Huius loci Itinerarium meminit, vulgo Tabern: in agro Argentoratensi Tabernas, & tres tabernas Marcell. nus *lib.* 16. nominat, quas dicit as à Iuliano Apostata restauratas fuisse scribit, Iulianus, inquit, ad reparandas tres tabernas munimentum ita cognominatum haud ita dudum obstinatione subuersum hostili, quo ædificato constabat ab intima Galliarum, vt consueuerant adire, Germanos arceri, & opus spe celerius consummauit. Hæc ille. Menapij sunt populi Galliæ Belgicæ, vulgò Geldrenses dicti. Hæc vna est ex XXXII. legionibus Comitatensibus.

3 PRÆFECTVS militum Andereciano rum, Vico Iulio præsidebat. Andes Celtarum populi, à Cæsare Andegauenses appellantur, ex quibus & Retus hoc milites constare arbitror. Vico Iulium verò est Vicus Iulij oppidis in Belgis vulgò Iulach dicti, propè Maguntiam Itinerarium legit Iuliaceum.

4 PRÆFECTVS militum Vindicum Nemetes incolebat. Nemetes non longè sunt à Maguntia ad Rhenum siti vbi est Spira. Nemetacum corruptè est in Itinerario. Vindices à Caio Iulio Vindice Gallo dicti, qui Galbam Imperatorem creauit cum Gallis præesset, *Dion. in Nerone.* à Verginio verò Rufo profligatus se ipse interfecit. *Tranquill in Nerone, & Galba Plutarch. Plinius epist.* 24. *li* 8. *Tacit. lib.* 15. & 17.

5 PRÆFECTVS militum Martensium altam Ripam incolebat. Erat etiam Ripa alta in Valeria, vbi Equites Dalmatæ excubabant. Martenses verò ex Martia oppido Belgicæ, videntur deducti, & sunt vna ex XVIII. Pseudocomitatensibus Occidentis.

6 PRÆFECTVS militum secundæ Flauiæ Vangiones tuebatur: nunc Vormatium dictum, & ipsi sunt ad Rhenum propè Treuiros. Hi milites sunt pars legionis Flauiæ secundæ virtutis, quæ est vna ex XXXII. Comitatensibus: hæ omnes erant sub præfectis legionumque partes.

7 PRÆFECTVS militum Armigerorum, Mogontiaco præerat. Tacitus & Ammianus Magontiacum, Ptolemæus Mogontiacum, Magontiam Eutropius, & Itinerarium appellant, quo numine nunc vocatur. Ea est sedes Archiepiscopi ad Rhenum, vbi ostia Oeni fluminis. Armigeri, vna erat ex XII. legionibus palatinis.

8 PRÆFECTVS militum Bingensium, Bingio præsidebat, à quo milites nomen tulerunt. Itinerarium legit Vingio. Eius Tacitus, & Marcellinus *lib.* 18. meminerunt, vulgo Bing. dicitur, hanc Iulianus Apostata acquisiuit, Marcell Ciuitates, inquit occupatæ sunt septem Castra Herculis, Quadriburgum, Stricensium, Nemesium, Bonona, Antennatum, Bingio.

9 PRÆFECTVS militum Balistariorum Bodobricam incolebat, Baudobrico legit Itinerarium, Germaniæ oppidum est ad Rhenum.

10 PRÆFECTVS militum defensorum Confluentibus, vbi inquit Ammianus Mutella Rhenum influit, vnde Confluentes nomen habuerunt. Huius loci meminit Itinerarium Legionem primam seu Traianam, ibi olim collocatam Ptolemæus scribit. Defensorum Armigerorum legio vna ex XXXII. Comitatensibus.

11 PRÆFECTVS militum Acincensium, Antonaco præerat. Antunaco in Itinerario. Antonaco apud Ammianum, *lib.* 10. *de nauigio suo.* Antenocense Castellum nominat Fortunatus, *lib.* 18. oppidum est ad Rhenum, vulgo Andernach dictum. Ab Acinco verò, quod oppidum Valeriæ Notitia supra ascribit, Acinenses hi milites sunt appellati. Sicut & Acincensis fabrica ibi sita.

Horum militum numerus non ponitur, sed legionibus in præfecturas diuisis singulæ millenos, & quandoque quingenos, secundum Constantinum Porphyrogennetam capiebant, neque enim hoc tempore legiones, vt olim, erant sex & septem millium, quas etiam suo seculo exhaustas fuisse Vegetius *lib.* 2. *cap.* 3. conqueritur. Poterant omnes milites esse sex millia.

Hæc sunt quæ ad Comites, & Duces limitaneos Occidentis pertinent. Sequuntur aliæ peditum præpositutæ, quas nulli Duci aut Comiti sed soli Magistro militum in præsenti, vt docet inscriptio paruisse puto. De his igitur tractabimus, ab Italia auspicati quemadmodum in Notitia recensentur.

NOTITIA.

Item præpositura Magistri militum præsentalium à parte peditum in Italia.

In prouincia Venetia inferiore.

Præfectus Classis Venetum Aquileiæ.

In prouincia Flaminia.

Præfectus militum Iuniorum Italicorum Rauennæ.

Præfe-

Præfectus Classis Rauennacium cum curis eius de Ciuitate Rauennæ.

In prouincia Liguria.

Præfectus Classis Comensis cum cutis eiusdem Ciuitatis Comi.

In Prouincia Campania.

Præfectus Classis Misenatium Miseno.

In Prouincia Gallia Ripensi.

Præfectus Classis fluminis Rodani Viennę siue Arelati.

Præfectus Classis Bracariorum Ebruduni Sabaudiæ.

Præfectus militum Muscularioṙum Massiliæ Græcorum.

Tribunus cohortis primæ Flauiæ Sabaudiæ Calaronæ.

In Prouincia Nouempopulana.

Tribunus cohortis Nouem populanæ Lapurdo.

In Prouincia Lugdunensi prima.

Præfectus Classis Araricæ Caballoduno.

In Prouincia Lugdunensi Senonia.

Præfectus Classis Anderetianorum Parisiis.

In Prouincia Hispania Gallacia.

Præfectus Legionis septimæ geminæ Legione.

Tribunus cohortis secundæ Flauiæ Pacatianæ Pætaonio.

Tribunus cohortis secundæ Gallicæ ad cohortem Gallicam.

Tribunus cohortis Lucensis Luco.

Tribunus cohortis Celtiberæ Brigantiæ, nunc Iuliobriga.

In Prouincia Tarraconensi.

Tribunus cohortis primæ Gallicæ Veleia.

Præfectus Lætorum Teutonicianorum Carnunto Senoniæ Lugdunensis.

Præfectus Lætorum Batauorum & Gentilium Sueuorum Baiocas, & Constantiæ Lugdunensis secundæ.

Præfectus Lętorum Gentilium sueuorum Cenomannos Lugdunensis tertiæ.

Præfectus Lætorum Francorum Redonas Lugdunensis tertiæ.

Præfectus Lætorum Lingonensium per diuersa dispersorum Belgicę primæ.

Præfectus Lętorum Actorum Epuso Belgicæ primæ.

Præfectus Lætorum Neruiorum Fanomantis Belgicæ secundæ.

Præfectus Lætorum Batauorum Nemetacensium Atrebatis Belgicæ secundæ.

Præpositus Lætorum Batauorum Contraginensium Nouiomago Belgicæ secundæ.

Præfectus Lætorum gentilium Remos, & Siluanectas Belgicæ secundæ.

Præfectus Lætorum Lagensium prope Tungros Germaniæ secundæ.

Præfectus Lætorum Gentilium Sueuorum Aruernos Aquitaniæ primæ.

Item in Prouincia Italicâ.

Præfectus Sarmatarum gentilium Apuliæ & Calabriæ.

Præfectus Sarmatarum gentilium per Brutios & Lucaniam.

Item in Prouincia Italia Mediterranea.

Præfectus Sarmatarum gentilium Forofuluiensi.

Præfectus Sarmatarũ gentilium Opitergio.

Præfectus Sarmatarum gentilium Patauio.

Præfectus Sarmatarum gentilium Veronæ.

Præfectus Sarmatarum gentiliũ Cremonæ.

Præfectus Sarmatarum gentilium Taurinis.

Præfectus Sarmatarum gentilium Aquis, siue Tertonæ.

Præfectus Sarmatarum gentilium Nanuariæ.

Præfectus Sarmatarum gentilium Vercellis.

Præfectus Sarmatarum gentilium Regionis Samnitis.

Præfectus Sarmatarum gentilium Bononiæ in Aemilia.

Præfectus Sarmatarum gentilium Quadratis & Epotizio.

Præfectus Sarmatarum gentilium in Liguria Pollentiæ.

Præfectus Sarmatarum, & Taifalorum gentilium Pictauis in Gallia.

Præfectus Sarmatarum gentilium à Chora Parisios vsque.

Præfectus Sarmatarum gentilium inter Remos, & Ambianos Prouinciæ Belgicæ secundæ.

Præfectus Sarmatarum gentilium per tractum Segolaunorum.

Pręfectus Sarmatarum gentilium Lingonas.

Pręfectus Sarmatarum gentilium Augustodunum.

COMMENTARIVM.

POST Comitum & Ducum Limitaneorum copias, Notitia quasdam Italiæ Galliarum, & Hispaniæ, præpositurarum, hic summatim colligit; quibus nec Comites Italiæ, aut Hispaniarum, sed solus, vt videtur Magister peditum im-

perabar, & ideo vltimo loco hic explicandæ sunt reseruatæ. Sunt antem Præfecturæ Classium VIII. militum XXXVI. Tribunatus VII. Præfecturæ, inquit, Constantinus Porphyrogenneta, *de thematib.* erant mille, & aliquanda 500, milites, vnde cum tribunatibus forte efficiebant circiter millia peditum 30. His aliæ Lætorum & Sarmatarum Præfecturæ subnectuntur. Videntur autem prima fronte confusè & sine ordine disponi, cum primo Italiæ, deinde Galliarum, mox Hispaniarum, rursus Galliarum, Belgicæque atque Italiæ ac denuo Galliarum Præfecturæ recitentur. Verum nihil temerè, sed cuncta suo ordine narrantur. Italiæ enim vt dignioris quatuor Classium Præfecturæ præcedunt, & vna militum Italicorum Rauennæ, vbi Imperator residebat, degentium. His subnectuntur quæ in Galliis, & Hispaniis merebant, demum Lætorum & 21. Sarmatarum legiones latè per præfatas prouincias dispositæ, ne separentur, vnico recensentur contextu. Prius igitur Lætorum, prout in Galliis Belgicaque prima & secunda & Germania prima dispositæ erant; deinde Sarmatarum prout per Italiam, & Gallias Belgasque & ipsæ diuisæ reperiebantur præfecturæ explicantur. Non ergo per saltus, sed hoc ordine cuncta traduntur. Læti ex Læns Galliæ populis contracti in sua prouincia merebant. Zosimus, *lib.* 2. *ad fi.* Magnentius, inquit, vix erat apud Lætus quæ Gallica natio est: Hæc ille. Sarmatas notum est Polunus, & his proximas gentes esse: Hæ copiæ nullibi suprà sunt nominatæ, ibi enim sub magistris legiones, auxiliaresque, atque equitum turmæ in Occidentis prouinciis extra præsidia militantes recitantur. Hic præsidiorum aut legionum præfecturæ sub solo Magistro peditum, non cum Comitibus, aut Ducibus merentes numerantur; quæ omnes erant numero XLIIII. & Tribunatus VII. Hoc modo Præfecturæ Italiæ XX. Galliarum XXIII. & Tribuni cohortium II. Hispaniarum præfectura I. & Tribuni cohortium V. qui omnes sunt, Præfecti XLIIII. & Tribuni VII. Ac simul LI. præposituras constituebant. Ex XX. verò Italiæ Præfectis, quattuor totidem Classibus præerant; itaque XVI. ibi præsidiorum Præfecti remanebant. Ex XXIII. quoque Galliæ Præfectis itidem quattuor totidem Classes regebant; vnde XIX. Præfecti præsidiariis legionibus, seu earum partibus imperabant: Quare præter octo Classes quattuor Italiæ, & Galliarum quattuor, in Italia erant XVI. præsidiorum præfecturæ; in Galliis & Hispania XX. quæ iunctis tribunis VII. faciunt præsidia XLIII. & circiter XXX. millia peditum effecisse diximus. Ita verò hæ copiæ erant dispositæ.

In Prouincia Venetia inferiore.

1 PRÆFECTVS Classis Venetum Aquileiæ stationem habebar. Venetiæ regio ab Athesi vsque ad Timauum extenditur, & hæc in superiorem & inferiorem diuiditur, è Natisone, vel, vt alij volunt, Tilia vento città superior vocatur, vltrà inferior Venetia, vbi classis cum præfecto Aquileiæ morabatur, quam Augustus victo apud Actium promontorium M Antonio instituit. Eius enim triremes captas, cum valido remige ad Forum Iuliense misit, vt Tacitus, *lib.* 4. scribit. Præter has, centum & amplius nauium erat Classis in Danubiu seu Limite Mysiaco, & Scythico, *l.* 2. *C.T. de lusoriis Danub.* & alia in Britannia, Aquileia verò ciuitas, vbi Venetum classis morabatur, est in foro Iulii, olim post Romam prima in Italica, nunc diruta, de qua Plinius, Ptolemæus, Strabo, & alij. Aculeiam vocat Stephanus, colonia est Vespasiani nummo.

In prouincia Flaminia.

2 PRÆFECTVS militum iuniorum Italicorum Rauennę degebat. erant pars legionis Italicę.

3 PRÆFECTVS Classis Rauennatium cum curis eius de ciuitate Rauennæ. Augustus præter Venetam alias duas classes alteram apud Misenum, alteram apud Rauennam instituit. vt ea maria tuerentur, præter rostratas naues: quæ Galliæ litus defendebant. Tranquillus *in August. c.* 49 classem, ait, Miseni & alteram Rauennæ ad tutelam superi & inferi maris collocauit: idem Tacitus latiusiis verbis explicat. *in* 4. Italiam, vtroque mari duæ classes Misenum apud & Rauennam, proximumque Galliis litus rostratæ naues præsidebant, quas Actiaca victoria captas Augustus in oppidum Foroiuliense miserat valido cum remige. Hæc ille. Hanc illustrem Foroiuliensium coloniam idem alibi appellat; *in vita Iulij Agricolæ.* vnde ortum scribit Iulium Agricolam, & Valerium Paulinum *Tacit. lib.* 19. Flaminiæ Consulatem, *Martyrolo.* 28. *Apr.* 19. *Iuly.* sed in pios sæuum. Eam coloniam à C. Iulio Cæsare deductam tam eius nomen quàm nummi indicant.

Quod verò Notitia subiicit, cum curir de ciuitate Rauennæ intelligit veredarios, quibus ad classem necessaria ex ciuitate Rauennæ celeriter extrahebantur. curas enim cursum publicum vocat Constantinus *in l.* 1. *C. de off. mag. offi.* Ad curas, inquit, agendas, & cursum illi exeant, quos ordo militiæ vocat. Idem. A. ad Taurum P.P. *in l.* 2. *C. de curiosis.* Agentes, ait, in rebus in curis agendis, & euectionibus publici cursus inspiciendis, nostrorum memores præceptorum esse credimus. Hic igitur curæ pro cursu publico accipiuntur. Huic enim classi præfectus equis & rhedis cursus publici ciuitatis Rauennæ ad expedienda classis necessaria vtebatur. vnde curiosi vocantur qui præsunt cursui publico. *toto tit. C. de curiosis.* posset etiam curas appellare curatores, qui commearum, & necessaria ad classem procurabant, vel ipsas classis necessitates, prout accipiuntur in actis martyrum sub Diocletiano Imperatore *apud Cæsarem Card. Baron. an.* 290. vincite inquiunt ferro manus ac pedes illius, nec dimittatis aliquem curam ei apponere, id est, ad victum necessaria. De hac classe & altera in portu Misseno ita Vegetius. *lib.* 4. *cap.* 33. Apud Missenum, inquit, & Rauennam singulæ legiones Romani nominis cum classibus stabant, ne longè à tutela vrbis abscederent, & cum ratio postulasset, sine mora, sine circuitu ad omnes mundi partes nauigio peruenirent. Nam Missenatium classis Galliam, Hispanias, Mauritaniam, Africam, Aegyptum, Sardiniam, atque Siciliam habebat in proximo. Classis autem Rauennatium Epirum, Macedoniam, Achaiam, Proponridam, Pontum. Orientem petere directa nauigatione consueuerat: quia in rebus bellicis celaritas plus solet prodesse, quàm virtus. idem alibi. *cap.* 3. Liburnis autem, quæ in Campania stabant, præfectus classis Missenatium præerat. eæ verò, quæ in Ionio mari locatæ erant, ad præfectum classis Rauennatium pertinebant, sub quibus erant deni Tribuni per cohortes singulas constituti. Hæc Vegetius. Ex quibus verbis liquet Liburnas à classibus diuisas in Campania, & Ionio mari nauigasse.

In Prouincia Liguria.

4 PRAEFECTUS Classis Commensis cum curis eiusdem ciuitatis Como praesidet. Haec classis per lacum Larium vulgò Comi vocatum nauigabat. Nouum comum à Tranquillo nominatur: Colonia Romanorum est apud Strabonem: Curae ciuitatis Comi sunt, equi & rhedae currentes in ea vrbe dispositae, vel alia ad classem necessaria, vt supra de curis Rauennae est dictum. *in l. 2. C. de curiosis.* Huic ergo classi Praefectus praeest in Cumi Ciuitate, quae tum erat in Liguria.

In Prouincia Campania.

5 PRAEFECTUS Classis Misenatium Miseno qui est mons circa Neapolim, in cuius magnifico portu tunc classis stationem habebat. Missenum oppidum vocat Ioseph. *lib. 19. antiq. cap. 1.*

In prouincia Gallia Riparensi.

6 PRAEFECTUS Classis in flumine Rhodani Viennae siue Arelati residebat, hoc dicit quia vtrobique stationem habebat: Vienna est in superiori parte Rhodani, non longe à Lugduno: à Crotenfibus, inquit, Stephanus, aedificata, & à virgine Vienna, quae ibi saltans obiit, appellata. Legitur in Neronis nummo VIENNA LEG. VII. CLAVDIA. Viennensem Galliam vocat Ammianus, in qua Massilia est & Arelate vibs, vulgò Arles vocata, in ostio fluminis Rhodani, vbi mare ingreditur, in inte nominata. Colonia *in l. habebat. ff. de instit. l. patronus, §. 2. ff de le. 3. l. 4. & 6. C. Th. de appell.* Romanorum est Ptolemaeo. Arelatena Sextanorum Plinio. Vetus est inscriptio COL. IVLIA PIA ARELATE A ripis verò horum fluminum vbi classes stabant, Gallia Riparensis est appellata, vnde Ripenses milites. *in l. 4. C. T. de veteranis.*

7 PRAEFECTUS classis Barcariorum forte legendum Braccariorum, à Bracca vbe Lusitaniae, residebat Ebrudini Sabaudiae: Eborodunum Ptolemaeus, Catarigum oppidum in Alpibus Grais appellat. Ebredunum Itinerarium. Haec classis Eburoduni, vt h c scribitur Ebruduni stationem habebat, & per Rhodanum, & Lacum Lemannum excurrebat, qui nunc Losannae vocatur, & est in Sabaudia, vbi olim Allobroges. Si legimus Barcariorum, hanc classem ex barcis constitisse dicemus. Est autem barca genus minoris nauigij, quod onerariis nauibus inseruit. Isidorus, *lib. 19. etymo. de re nauti.* Barca est, inquit, quae cuncta nauis commercia ad littus portat. Haec merces in pelago propter nimias vndas suo suscipit gremio. Vbi autem appropinquauerit portui, reddit vicem barca niani, quam accepit in pelago. De hac ita Paulinus *Cynthius Gyral. de re nauti.* his versibus.

Vt mox salubri barca perfugio foret,
Puppe superstes obrupta.

In actis S. Afrae rogauerunt descendentes de barca, vt se transferrent, vbi haec Volferus annotauit.

8 PRAEFECTUS militum Musculariorum degebat Massiliae, Graecorum, Masculari dicti sunt à Musculo machina, qua tecti, fossas oppidorum complanabant, cuius saepe Caesar meminit. Hi pedites Massiliae morabantur, quae vrbs est citra ostium Rhodani in ora maris. Massilia Graecorum Phocensium à Plinio appellatur, quia ab his condita fuit. D. Hieronymus, *in epist. ad Galatas.* Massiliam & ipse à Phocensibus conditam scribit, quos trilingues fuisse, idest Graecè, Latinè, & Gallicè locutos M. Varro refert. Gymnasium Graecarum literarum nobile secundum Athenas ibi floruisse Strabo memorat. Nomen vibi nauis gubernator, inquit Stephanus, dedit: qui eo appellens, piscatori iussit, vt funem nauis ligaret, *μάσσαι* enim Aeoles dicunt ligare, & *ἁλιεὺς* est piscato. Massaliani verò pro Massilia, Ptolemaeus, & Eustachius nominant.

1 TRIBVNVS cohortis primae Flauiae, Sabaudiae Calarone statiua habebat.

In prouincia Nouem popularia.

2 TRIBVNVS cohortis Nouempopulanae Lapurdo praesidebat. De Nouempopulis Pyrenaei radices incolentibus, supra dixi.

In prouincia Lugdunensi prima.

9 PRAEFECTUS classis Araricae, Ararim Sone vulgò dicunt. Is supra Allobroges ad Occidentem fluens Rhodano, vbi est Lugdunum, coniungitur, Classis Caballoduni stationem habebat: Ptolemaeus Caballinum ponit in Lugdunensi oppidum Caesar *in 7. belli ciuil.* Cabilonum, & Cauillonum, vulgo Schalun. Itinerarium hic legionem XIIII. locat.

In prouincia Lugdunensi Senonia.

10 PRAEFECTUS classis Andretianorum Parisiis. Haec prouincia est vltra Hemeuum montem, inter Sequanam, & Ligerim. Classem verò Parisiis stationem, & Andretiani milites tuebantur, de quibus supra dixi: ipsa per Sequanam fluuium Seine vulgò nuncupatum nauigabat.

In prouincia Hispania Galletia.

11 PRAEFECTUS Legionis septimae Geminae Legione: Itinerarium habet ad Gallicias ad Legionem VII. Geminam. Gallecia est vltra Durium amnem, vsquè ad Nerium Promontorium, quod caput finis terrae vulgo vocatur, vbi Septima Gemina legio cum suo Praefecto residebat. Ptolemaeus Geminicam legionem septimam pro Gemina appellat. Vnde vrbs Legio dicitur, prope Augustam Asturicam, vulgo Leonem appellant, quasi Legionem. Legisa est Itinerario.

3 TRIBVNVS cohortis secundae Flauiae Pacatianae, à Pacatia vrbe Mauritaniae appellata, Paetaonii morabatur. Ptolemaeus & Itinerarium Petauonium vocant, vrbem in Hispania Tarraconensi.

4 TRIBVNVS cohortis II. Gallicae ad cohortem Gallicam, ita locus ab ipsa cohorte est dictus.

5 TRIBVNVS cohortis Lucensis, Luco praesidebat, propè Flauium Brigantum. Lucus Augusti, vibs est opulenta, nunc Lucensis dicta, vnda haec cohors denominatur. Est etiam Lucus Asturum Oceano propinquior.

6 TRIBVNVS cohortis Celtiberae, ex Celtiberis conflatae, statiua habebat Brigantiae nunc Iuliobrige Coloniam Ptolemaeus & Plinius appellant. Celtiberi Hispaniae populi, quasi ex Celtis, & Iberis commixti, nunc Biscaini vocantur.

In prouincia Tarraconensi.

7 TRIBVNVS cohortis primae Gallicae degebat. Veleiae, Veliam nuninat Ptolemaeus. Itinerarium Be-

liam, Stephanus Belonem, olim Iulia, nunc Belia dicitur Caristorum oppidum, Helia Plinio: Situm est ad mare Balearicum prope Cordubam. Notitia præsidiis Hispaniarum expositis, ad Gallias reuertitur ne duas legiones disiungat, Lætorum scilicet & Sarmatarum, qui cum plurimi essent proprium catalogum meruerunt. Lætos verò prius recenset.

In prouincia Lugdunensi secunda, & tertia.

12 PRÆFECTVS Lætorum Teutonicianorum præerat Carnuto Senoniæ, seu IIII Lugdunensis, Ex Lætis Galliæ populis Lætos milites extractos fuisse diximus Teutoniciani verò sunt nuncupati, quia Teutonicis mixti erant, vt & sequentes Læti Bataui, & alii huiusmodi Zosimus *lib.* 4. scribit Valentinianum maximam iuuentutum multitudinem, tum de Barbatis Retiæ accolis, tum de subiectarum Imperio Romano gentium agricolis collegisse, & Numeris militaribus adscripsisse.

13 PRÆFECTVS Lætorum Batauiorum, & Gentilium Sueuorum Baiocas, & Constantiæ Lugdunensis secundæ excubabat. Baiocensium ciuitas à Ptolemæo statuitur ad Sequanam: Baiocasses vocat Ausonius. Baiocas Sidonius, 4. *epist. ad Luconium* vulgo Baicus, nec longe ab ea est Constantia, à Constantio cognominata in secunda Lugdunensi. Constantia castra in Gallus ponunt Marcellinus & Itinerarium. Duobus his in locis ex diuersis gentibus collecti hi milites sub vno Præfecto statiua habebant. Gentiles verò dicebantur Barbari, qui non erant Imperio Romano subiecti, & Idulatriæ, vt *in l. à legatu.* 8. *C. de vectigal. & commiss.* Theodosius A. *in l. fin. C. de offi. milit. iudic.* Duces, inquit, militum, & præcipuè quibus gentes quæ maximè cauendæ sunt, appropinquant, in ipsis limitibus commorari præcipimus & Valentinianus. *in l.* 1. *C. T. de nupt. Gentil.* Nulli, inquit, prouincialium cum Barbara sit vxore coniugium, nec vlli Gentilium prouincialis fœmina copuletur.

14 PRÆFECTVS Lætorum Gentilium Sueuorum Cenomannos Lugdunensis tertiæ incolebat Cenomannos in Lugdunensi Gallia Plinius, & Ptolemæus ponunt, apud quos hi milites degebant. Vetus codex legit, Sueuorum & Cenomannos, fortè Cenomannorum.

15 PRÆFECTVS Lætorum Francorum Redonas Lugdunensis III. tuebatur, à Cæsare & Ptolemæo inter Armoricos iuxta Ligerim fluuium Redonæ ponuntur Franci erant, Germaniæ populi, qui Retiam incolebant, & demum Gallias occuparunt, ex quibus hi milites sunt lecti. Auctor est Tacitus *in tertio* cohortem Lugduni præsidio fuisse, cuius nulla in Notitia mentio habetur. Andegauos, inquit, Acilius Auiola excita cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coercuit. & alibi *lib.* 17. Italicam legionem cum ala Taurina in Lugdunensi fuisse scribit. & cohortes 18. Lugduni hyberna habuisse. Legio, ait, Italica, & ala Taurina abductæ cohortes XVIII. Lugduni solitis in hybernis relinqui placuit.

In Prouincia Belgica prima & secunda.

16 PRÆFECTVS Lætorum Lingonensium per diuersa dispersorum Belgicæ primæ Ligonei olim legiones nominabantur, populi Belgicæ primæ quemadmodum scribit Ptolemæus, qui Loogiones appellat. Cæsar inter Celtas locat. Itinerarium in prima Lugdunensi.

17 PRÆFECTVS Lætorum Astorum Epuso Belgicæ primæ præerat. Hi ex Gallus, & Astorum Hispaniæ oppido quod nunc Haudix dicitur, erant collecti, & in loco Belgicæ primæ Epuso dicto, habitabant. Epussius vicus est Itinerario. Asiæ Plutarcho, *in Demetrio*, est nomen regionis in Peloponesso, vnde hi possent esse contracti.

16 PRÆFECTVS Lætorum Neruiorum Fanomartis Belgicæ secundæ degebat. De his militibus supra est visum. Fanomartis est apud Itinerarium, schedam Volseri, & alios, ad Scaldim fluuium, ita vt hanc lectionem veriorem putem.

19 PRÆFECTVS Lætorum Batauorum Nemetacensium Attrebatis Belgicæ secundæ residebat. Bataui seu Hollandi erant cum Nemetanis ex Germania prima delectis militibus permixti. Vnde Bataui Nemetacenses vocabantur, Atrebatum verò regio, nunc Artois dicitur.

20 PRÆFECTVS Lætorum Batauorum Contraginensium, Nouiomago Belgicæ secundæ præsidebat. Aginum Ptolemæo, Itinerario, & Ausonio est in Belgis oppidum. Aginum habet Itinerarium, sed credo legendum contra Aginum: vnde milites Contraginenses sunt appellati. A Reginea etiam oppido Belgici in scheda Volseri possent deriuari. Nouiomagus verò est oppidum Belgicæ inter Suessam, & Ambianos Itinerario, quod hic legionem XVIII. locat. Scheda Volseri ad Rhenum ponit.

21 PRÆFACTVS Lætorum Gentilium Remos & Siluanectas Belgicæ secundæ, seu Remos Belgas, iuxta fluuium Sequanam tuebatur.

22 PRÆFECTVS Lætorum Lagensium propè Tungros Germaniæ secundæ degebat. Lagæ sunt populi Mysiæ inferioris, ex quibus, & Lætis hi milites sunt contracti, apud Tungros excubabant, qui sunt in Belgica Ptolemæo. Sed Itinerarium locat eos in Germania secunda, vt Notitia, quæ ab his ad reliquos Lætos in Aquitania degentes digreditur.

23 PRÆFECTVS Lætorum Gentilium Sueuorum Aruernos Aquitaniæ primæ tuebatur. Aruernos inter Aquitaniæ populos Plinius recenset. Cæsar, & alii inter Garumnam, & Pyreneos montes Ptolemæus legit Auernos. Stephanus Aroernos, vulgo Auergne. Sueui maximam Germaniæ partem obtinent, auctore Tacito & Strabone, Suibos Ptolemæus vocat, & Sueuiam eorum regionem Eutropius. Tacitus, *de moribus Germanorum*. Gens, inquit, magna in plures populos diuisa.

Explicatis Lætorum copiis, & præsidiis, Notitia Sarmatas Gentiles recenset, ab Italiæque tanquam dignioris præsidiis auspicatur, & primo à maritimis.

In prouincia Italia.

24 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Apuliæ & Calabriæ. Hic Præfectus certum non habens locum, per totam Apuliam, & Calabriam versabatur.

24 PRÆFECTVS aliorum Sarmatarum Gentilium & ipse per Brutios, & Lucaniam agebat, nullo certo loco ei destinato.

In prouincia Italia Mediterranea.

26 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium præerat Foro fuluienti. Forum fuluij est vicus ad Padum quem Plinius Valentinum nominat, hodie est Valentia, vbi hi milites degebant.

27 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium præsidebat

debat Opitergio, vulgus Oderzum, vocat: est in Taruisinis seu Veneria, de quo Prolemæus. Ab Attila dirutum, postea est instauratum.

28 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Paratio præerat. Notissima est vrbs propè Venetias, & omnium disciplinarum gymnasio nobilissima.

29 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Veronæ statiua habebat: est vrbs opulentissima, quàm Athesis interfluit, & Venetiam à Longobardia diuidit, ibi scutorum & armorum erat fabrica. Audio esse antiquam de ea inscriptionem, COLONIA AVGVSTA VERONA NOVA GALLIENIANA. eo à Gallieno deducta.

30 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Cremonæ excubabat: est vrbs splendidissima ad Padum, & notissima, vbi scuta fabricata fuisse Notitia tradit. Cenomanum vrbem appellat Ptolemæus.

31 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Tautinis præsidebat: est Augusta Taurinorum Ptolemæo propè Padum, nunc Sereniss. Sabaudiæ Ducis sedes. Taurasium Appianus, in Punicis, appellat. Alam Taurinam in Lugdunensi fuisse Tacitus 119. refert, quam ex Taurinis contractam puto.

32 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Aquis seu Tertonæ residebat. Ptolemæus Dertonam Taurinorum appellat. Legitur ibi, COLONIA IVLIA TERTONA. Hic Aquas Statyellas, non procul à Tanaro flumine intelligit, vulgo Aiqui dictas. Præfectus vtrique oppido præerat.

33 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Nouariæ morabatur, quæ est vrb notissima in ditione Mediolani nunc Sereniss. Ducibus Farnesijs subiecta.

34 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Vercellis residebat, quæ & ipsa Sereniss. Sabaudiæ Duci paret, & est prope Nouariam Opulentissimam olim Ligatiæ ciuitatem fuisse D. Hieronym. *de muliere septies icta*, testatur.

35 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium regionis Samnitis, vbi nunc sunt Aptoni.

36 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Bononiæ: Æmiliæ vrbs est opulentissima, vbi vetustum disciplinarum omnium Gymnasium.

37 PRÆPOSITVS Sarmatarum Gentilium præsidebat Quadratis & Eporizio, credo Eporedíam intelligi, nunc Iuream dictam, quàm à Romanis iussu carminum Sybillinorum conditam fuisse Plinius memorat, & ita appellatum, quod optimi essent equorum domitores, quos illi sua lingua Eporedios vocabant. Coloniæ Romanæ, um est apud Paterculum. Quadratis milibus passuum XVI. Taurino distat apud Itinerarium.

38 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium in Liguria Pollentiæ præerat, vbi Gn. Plancus à M. Antonio est occisus. XVI. millibus hodie XL. passuum Nouaria distabat, nunc est paruum castrum.

In Gallia.

39 PRÆFECTVS Sarmatarum & Taifalorum gentilium Pictauis in Gallia seu apud Pictauenses degebat, qui sunt Aquitaniæ secundæ populi prope Canentellum fluuium ad Oceanum, olim Pictones dicti Plinio, Straboni, & Ptolemæo, Pictaui sunt Narcellino, hodie Poictiers. Sarmatæ verò seu Poloni Taifalis erant commixti, vt de alijs est dictum.

40 PRÆFECTVS Sarmatarum à Gentilium à Chora Parisios vsque Choram paruum flumen in Belgis propè Rhenum Plinius *lib.* 4 *c.* 15. ponit. Hic ergo præfectus ab hoc flumine Parisios vsque per longa castra milites depositos habebat.

41 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium inter Remos & Ambianos prouinciæ Belgicæ secundæ statiua habebat. Hi sunt in Belgis propè Morinos inter Tamudam & Phudim flumina, hodie sunt Flandri & Piccardi.

42 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium per tractum Segolaunorum castrametabatur, Segouelanos Plinius, *lib.* 3. *c.* 4. in Narbonensi Gallia statuit propè Allobroges.

43 PRÆFECTVS Sarmatarum gentilium Lingonas ruebatur, de quibus supra.

44 PRÆFECTVS Sarmatarum Gentilium Augustodunum custodiebat; est oppidum propè Lugdunum in Cumenis situm montibus, hodie Autun dictum, Itinerarium Augustudum vocat. Hoc præsidium erat in Lugdunensi.

Hi sunt Comites, Duces, Tribuni, præfectiq; limitanei Occidentalis Imperij supra in Ducibus pretermissi. Erant hęc vltimo loco recitata presidia XIII. Classes VIII. Numerus horum militum circiter 3000. vt verò omnium summam colligamus in toto Occidente, quę in Notitia nominantur, erant presidia CCLXIX. quę custodiebantur, à peditum 109700. & equitum 8300. Classes quoque XVIII. per diuersa Occidentis loca nauigebant, quę vix minus Sexaginta millibus hominum capere poterant. Sub Magistro verò peditum erant legiones LXII. Auxilia LXV. quæ circiter 68000. fuisse conijcio. Equitum vexillationes XLI. quas octo millia Equitum excessisse puto. Reliquum est vt ad Clarissimorum insignia vltimo loco repręsentata veniamus, quę etsi supra in suis magistratibus sunt explicata, cum hic pro omnium exemplo ostendantur, pretermittenda non esse existimaui.

Nn 4

NOTITIA

CONSVLARIS

CAMPANIÆ.

NOTITIA,

Sub dispositione viri Clarissimi Consularis Campaniæ.

Prouincia Campaniæ.

FFICIVM autem habet ita.

Principem de officio Præfecti Prætorio Italiæ.

Cornicularium.

Tabularios duos pro Numerario.

Adiutorem.

Commentariensem.

Ab actis.

Subadiuuam.

Exceptores, & reliquos cohortalinos, quibus non licet aliam transire militiam sine annotatione clemētię principalis. cæteri omnes Consulares ad similitudinem Consularium Campaniæ Officium habent.

DE INSIGNIBVS CONSVLarium.

CAP. XCI.

COMMENTARIVM.

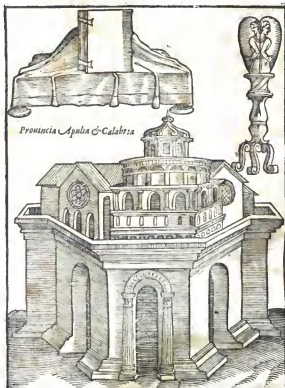

XPLICITIS Spectabilibus, Nutitia ad Clarissimos digreditur, inter quos primum locum Cōsulares tenēt, quorum insignia in Campaniæ Consularis exemplari repræsentantur, aliorum enim symbola Consularium eodem modo se habent. Hæc autem sunt amplum tribunal, in cuius medio mulier prouinciam referens, solio insidet, Virum habet Madrucianus codex, vt supra in Consulari Campaniæ explicui. Hic verò vt dignior, pro aliorum exemplari est positus, quod inter Consulares emineat: est enim Campania omnium Italiæ, & totius ferè Orbis fertilissima & opulentissima, vt supra est dictum. Romani Capuam, quod à se ad Annibalem Pœnum defecisset, iure Curiæ priuarunt, præfectumque eo loco Duumvirum ius dictum mittebant, vt auctor est Festus, *in ver. præfectura.* sed postea Principes illi Decuriones cum magistratibus municipalibus restituerunt. Vlpianus *in l. Labeo scribit, de contrah. empt.* Labeo scribit, si mihi bibliothecam ita vendideris, si Decuriones Campani mihi locum vendidissent, in quo eam ponerem, per te stet, quo minus id à Campaniis impetrem præscriptis verbis & ex vendito agere potero.

NOTITIA

CORRECTOR APVLIAE ET CALABRIÆ.

NOTITIA.

Sub iurisdictione viri Clarissimi Correctoris Apuliæ & Calabriæ.

Prouincia Apuliæ & Calabriæ.

FFICIVM autem habet ita.
Principem ex eodem officio.
Cornicularium.
Tabularios.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Subadiuuam.
Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine notatione clementiæ principalis.
Cæteri Correctores ad similitudinem Correctorum Apuliæ & Calabriæ officium habent.

DE

DE INSIGNIBVS CORRECTORVM.

CAP. XCII.

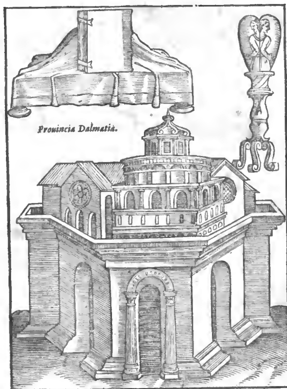
COMMENTARIVM.

POST Consulares inter clarissimos sequuntur Correctores, qui nullum tribunal, aut prouinciæ imaginem habent, sed oppidum tantum eam referentis effigiem. Librum quoque mandatorum, & vultus Principum præfe-fur, quemadmodum supra in Correctore Apuliæ & Calabriæ exposui, cuius insignium formam cæteri omnes Correctores tenent. Hic enim Corrector, qui solus est in Occidente, tanquam dignior pro aliorum Correctorum exemplari ponitur: cum Apulia & Calabria soli fertilitate, & populorum frequentia nobilior habeatur. Liber mandatorum notas inscriptas habet, quibus Consulares carent.

NOTITIA

PRÆSES DALMATIÆ.

NOTI-

N O T I T I A.

Sub iurisdictione viri Perfectissimi Præsidis Dalmatiæ.

Prouincia Dalmatia.

FFICIVM autem habet hoc modo.

Principem de eodem officio.

Cornicularium.

Tabularios duos.

Commentariensem.

Adiutorem.

Ab actis.

Subadiuuam.

Exceptores, & cæteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementię principalis.

Ceteri Præsides ad similitudinem Præsidis Dalmatiæ officium habent.

De insignibus Præsidum.

CAP. XCIII.

COMMENTARIVM.

Ræsidum insignia se habent, vt Correctorum. Meum exemplar hotum Codicem mandatorum viridi tectum sine notis ostendit Manuscripti doi sum autatum cum illis habent, quas in Præside Dalmatiæ sum interpretatus, nec in alio à Correctoribus, quàm in notis Pręsides differre videntur. Credo autem insignia Præsidum à Dalmatiæ præside desumi, quia is est perfectissimis, & clarissimis inferior Si ergo Correctorum insignia gerunt perfectissimi, magis alij præsides Clarissimi gestabunt.

De Dalmatię fodinarum fertilitate, adijciam, quod Plin. l. 33. cap. 4. scribit, inuentas fuisse principatu Neronis aurifodinas in Dalmatia singulis diebus quinquagenas auri libras fundentes. efficerent nostros aureos 5500.

His Notitiam Imperij Romani pro ingenii mei tenuitate interpretari sum conatus, quod opus cùm sit omnium obscurissimum, ignotis antiquitatibus plenum, mihi forte erranti ignoscendum erit, nec votum ardua audendi damnandum. Nam si aliud non effecero, saltem aliis probabiliora dicenti occasionem præbebo.

NOTI-

Magister peditum in præsenti Occidentis imperabat.
- *Legionibus palatinis XII.*
- *Auxiliis LXV.*
- *Legionibus Comitatensib. XXXI.*
- *Pseudocomitatensibus XVIII.*

Quæ omnia simul possunt efficere numerum. $\frac{68}{\mathrm{M}}$. D.1.68500.

His accedunt XXXVI. Præfectura & VII. Tribunatus, qui efficiunt. $\frac{39}{\mathrm{M}}$. D.1.39500.

Et omnes simul iuncti constituerent peditum. $\frac{108}{\mathrm{M}}$. 108000.

Magister equitum per Gallias habet.
- *Legiones XXI.*
- *Auxilia XVII. seu*
- *Peditum.* $\overset{16}{\overline{\mathrm{M}}}$C.1.16100.
- *Equitum.* $\overset{2}{\overline{\mathrm{M}}}$CCCC. 1.2400.

Comes Africæ limitan.
- *Præsidia XVI. seu*
- *Peditum* $\overset{4}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.4000.
- *Equites DCCC.*

Comes Tingitaniæ, limitan.
- *Præsidia VIII. seu*
- *Peditum* $\overset{3}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1. 3000.
- *Equites C.*

Comes Littoris Saxonici.
- *Præsidia IX. seu*
- *Peditum.* $\overset{2}{\overline{\mathrm{M}}}$CC.1.2200.
- *Equites CC.*

Comes Britaniæ.
- *Peditum.* $\overset{3}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.3000.
- *Equites DC.1.600.*
- *Equitum vexillatio, & legio non est sub Magistris.*

Comes limitum Italiæ.
- *Pedit.*
- *Equit.*
- } *supra relati.*

Comes Argentoratensis.
- *Præsidium I. seu*
- *Pedites* M 1.1000.

Comes Illyrici.
- *Pedites.* $\overset{10}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.10000.
- *de quibus suprà.*

Comes Hispaniarum.
- *Præsidia*
- *Pedites*
- } *infrà ponentur.*

Dux, & Præses Mauritaniæ.
- *Præsidia VIII. seu*
- *Peditum.* $\overset{1}{\overline{\mathrm{M}}}$ DC.1.1600.
- *Equites CCCC.*

Dux Prouinciæ Tripolitanæ.
- *Præsidia XIV. seu*
- *Peditum.* $\overset{2}{\overline{\mathrm{M}}}$ DCCC.1.2800.

Dux Pannoniæ II.
- *Præsidia XXVI. seu*
- *Equit.* M DCCC.1.1800.
- *Peditum.* $\overset{5}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.5000.
- *Classes IV.*

Dux Valeriæ Ripensis.
- *Præsidia XXXV. seu*
- *Equitum* MM 1.2000.
- *Peditum.* $\overset{6}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.6000.
- *Classis I.*

Dux Pannoniæ primæ, & Norici Ripensis.
- *Præsidia XXVII.*
- *Classes IV.*
- *Equitum* M D.1.1500.
- *Peditum* $\overset{7}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.7000.

Dux Retiæ primæ, & secundæ.
- *Præsidia XVIII. seu*
- *Equites D.1.500.*
- *Peditum.* $\overset{8}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.8000.

Dux Prouinciæ Sequanici.
- *Præsidium I. seu*
- *Pedites CCC.*

Dux Tractus Armoricani.
- *Præsidia X. seu*
- *Peditum* $\overset{9}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.9000.

Dux Belgicæ Secundæ.
- *Præsidia III. seu*
- *Equites C.*
- *Pedites D.*
- *Classis I.*

Dux Germaniæ primæ.
- *Præsidium I seu*
- *Pedites D.*

Dux Britanniarum.
- *Præsidia XXXVII. seu*
- *Peditum* $\overset{14}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.14000.
- *Equites DCCCC.1.900.*

Dux Mogontiacensis.
- *Præsidia III. seu*
- *Peditum.* $\overset{6}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.6000.

Præpositura Magistri militum Præsentalis a parte peditū in Italia.
- *Classes VIII.*
- *Præsidia XLIII. quæ sunt infrascripta.*

In Italia.
- *Præsidia XVII. seu*
- *Peditum* $\overset{8}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.8000.

In Gallia Ripariensi.
- *Præsidia II. seu*
- *Pedites C.*

In Prouincia Nouem populana.
- *Præsidium I. seu*
- *Pedites CCCC.*

In Prouincia Lugdunensi.
- *Præsidia XVII. seu*
- *Peditum* $\overset{9}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.9000.

In Hispania.
- *Præsidia VI.* { *Præfectura I.* / *Tribunatus V.*
- *Peditum* $\overset{7}{\overline{\mathrm{M}}}$ 1.7000.

DE REBVS BELLICIS

Præfatio.

Post Notitiam incerti auctoris libellus fortè ad Valentinianum & Theodosium Principes dirigitur, in quo in primis augendi ærarij, & conseruandæ à furto monetæ ratio exponitur: illud in primis fore promittitur si ab immoderatis largitatibus Princeps abstinuerit, à quibus etiam Tacitus cauendum monet. Postquam enim Othonem vt liberalem commendauit, hæc virtus, inquit, in Principe laudanda est, sed si modum non habeat, affert exitium. Milites, quoque vbi ad quinque vel plures annonas peruenerunt, id est quotuplex stipendium obtinuerint, honesta missione dimitti suadet, vt Principis, ait, ærarium immoderatis sumptibus subleuatum, alijs impensis faciendis sufficiat. Ad prohibendam verò pecuniæ subtractionem, monetas in insulis procul à continenti monet percuti, ita enim vendendi auri opificibus adimetur occasio. Exemplúmque cudendæ pecuniæ tribus numismatis expressum Principis vultum habentibus repræsentat. Horum vnum in aduersa parte hominem flagro asinum cædentem habet. Is est Imperator, qui se Barbaros verberibus ad deditionem, & seruiendum compulsurum significat. Aliud simili argumento virum thorace indutum ostendit, qui sinistra hominis nudi supplices manus tendentis mentum apprehendere, & dextra alapis cædere videtur. In alio Princeps solio insidens, dextra sceptrum gerit, læuámque velut oppressos subleuaturus porrigit. Hæc monetarum argumenta pro aliarum exemplo ponuntur: Monet denique, vt viri integri prouinciarum administrationi præficiantur, qui subiectos populos non diripiant, quemadmodum de hoc extat Theodosij & Valentiniani AA. Rescriptum, *in l. 6. C. ad leg. Iuliam repetun.* Quasdam deinde bellicas machinas, & tormenta ostendit, quibus acies hostium facilius profligentur, inter quæ est Balista quadrirotis, latè à Marcellino *lib. 23. & Vegeti. lib. 4. c. 23.* descripta, de qua supra disserui, *in Balistarijs, sub Magistro militum per Orientem.* Demonstrat & Currodrepani exemplar. His nouum addit pontem, ex inflatis vtribus consuendum, & ad flumina paludésque traijciendas commodum, quem pauca iumenta quocunque facile ferrent. Scogefton appellat, sed legendum, ascogephyra id est pons vtrium. Postremo adijcit velocissimum Liburnarum genus, quas nauibus decem præualere affirmat Zosimus, *lib. 5.* Libornas, inquit, vocant ab oppido quodam in Italia sito nominatas, vbi primum ad eam formam factæ fuerunt. Videntur autem non minus veloces esse, quàm quæ quinquaginta remis aguntur, sed multùm à triremibus superari, quæ longo iam tempore confici desierunt. Hæc ille. Hæ prælijs aptiores visæ, quòd bello Actiaco Victoriam Augusto dederint. Vegetius, *lib. 4. c. 35.* Augusto, inquit, dimicante, Actiaco bello, cum Liburnorum auxilio præcipuè victus esset Antonius, experimento tanti certaminis patuit Liburnarum naues cæteris aptiores. Ergo similitudine, & nomine vsurpato earundem instar classem Romani Principes texuerunt. Liburnia namque Dalmatiæ pars est Iadertinæ subiacens Ciuitati, cuius exemplo nunc naues bellicæ fabricantur, & appellantur Liburnæ. Earum verò magnitudinem infra *c. 39.* describit, minimæ inquit, Liburnæ remorum habent singulos ordines, Maiores, binos, idoneæ mensuræ ternos, vel quaternos, interdum quinos sortiuntur remigum gradus. Nec hoc cuiquam enorme videatur, cum in Actiaco bello longe maiora referantur concurrisse nauigia, vt senorum etiam & vltra ordinum fuerint. Ex quibus patet has Liburnas bobus versatiles rotas agentibus impulsas ab illis remis actas longè diuersas fuisse. Post hæc balista fulminalis ostenditur. Denique bellico apparatu demonstrato, erigendi limitis formam tradit, in Notitia explicatam. Postremo cum contraria essent iura & confusa, ad ea expurganda, in decentémque consonantiam redigenda Principem excitat, quod Iustinianus postea præstitit, & ante Theodosius in rescriptis Principum in codice Theodosiano ordine compositis egerat. Hæc omnia in scrinium memoriæ relata, & diu conseruata fuisse puto, vt cùm opus fuisset, in promptu ad manum haberentur, nec facilè amitti possent. Quare huic libro Notitiæ sunt adiecta, cuius pars ex eodem scrinio prodibat. Sed alijs nunc tormentis bellicis inuentis, cum hæc minus vtilia videantur, in his interpretandis immorandum non esse censui.

FINIS.

DE QVATVORDECIM REGIONIBVS VRBIS ROMÆ

EARVNDEMQVE ÆDIFICIIS *tam publicis quàm priuatis.*

PRIMVS Romulus vrbem in tres partes diuisit, vt Dionysius, Varro, & Liuius tradunt. Quare à tribus regionibus tribus sunt appellatæ, Taciensium, Ramnum, & Lucerum, à Tacio, Romulo, & Lucumone, vel à Luco, vt vult Pediauus, *in 3. in Verrem.* Deinde aucta Vrbe, receptisque in eam vij. collibus, Ser. Tullus Romam in quattuor Regiones diuisit. Dionysius *lib.* 4. Tullus, inquit, postquàm vij. colles vno muro complexus est, vrbem in quattuor partes diuisit, à collibus cognominatas, Palatinam, Suburbanam, Collinam, Esquilinam, & quattuor tribus esse voluit, quæ ad id temporis tres fuerant. Postremò Augustus in xiiij. regiones diuisit, vt auctor est Tranquillus, *in Augusto cap.* 30. spacium, inquit, Vrbis, in regiones, vicosque diuisit, quod & Plinius, Tacitúsque testantur. Has regiones Sext. Rufus, & P. Victor viri Consulares sub Valentiniano & Valente descripserunt, notabilia quæque loca nominantes, sed mutili etiam inter se variant. Alia antè Notitiam nostram vtriusque Romæ descriptio reperitur, sed quo auctore, ignoratur, nec tempus, quo scripta sit, apparet. Sed non longè post præfatas condita videtur, certum est eam post Constantium, cuius thermarum in vj. regione meminit, & antè Theodosium iuniorem scriptam fuisse, quia plura Deorum gentium templa ponit, quæ ab illo iussa sunt dirui, *in l. vltim. C. Theod. de paganis.* Id fuit anno humanæ salutis 428. Constantinus enim antea sacrificia quidem, & sequentes Principes prohibuerant, *l.* 1. *& seqq. C. de pagan.* sed delubra ornamenta ciuitatum causa stare permiserant, *l.* 3. *C. eodem titulo,* ea tamen, quæ in agris erant, templa, Arcadius & Honorius destrui præceperunt, *l.* 16. *C. Theod. eodem titu. de pag.* Theodosius verò cuncta solo æquari iussit, *dict. l. vltim. C. Theod. eod.* etsi aliqua insigniora adhuc Martiano imperante, remanserunt, *l. nemo, C. eodem.* Itaque hanc descriptionem fermè supradictis supparem fuisse credendum est, cùm omnes eadem ferè loca contineant, eamque in scriniis Principum, quemadmodum & Notitiam ipsam, conseruatam fuisse puto, quam etsi intactam relinquere cogitassem, cùm tamen plura Constantinopolis loca explicuerim, etiam hæc Romæ quanquàm obscurissima pro virium mearum tenuitate declarare tentaui. In primis autem est animaduertendum quamque harum Regionum proprium nomen habere. Nam prima porta Capena, secunda Cælimontium, tertia Isis & Serapis, & aliæ ab insignioribus locis nomen obtinent. Hic non omittendum Valentinianum proprium cuique Regioni archiatrum honorarium à populo percepturum constituisse, *l.* 8. *C. Th. de medi. & prof.*

PORTA CAPENA. A. proxima hæc porta prima denominata est Regio, Solinus tradit regem Italum à Sicilia cum Siracusanis ad Ianum venisse, eiusque consilio & auxilio ciuitatem iuxta Albulam condidisse. Capenam nomine, à qua postmodum Capena porta est dicta. Plinius *lib.* 3. *capit.* 5. xxx. vrbis portas apertas, & vij. tunc clausas fuisse scribit. Sed quod sub posterioribus Principibus fuerint, non apparet, continet autem hæc regio sequentia.

HONORIS & VIRTVTIS Ædem. Has bello Gallico ad Clastidium M. Marcellus vouerat, & V. Cos. ad portam Capenam ædificauit. postmodum eius filius dedicauit, coactúsque est duas vtrique Honori & Virtuti contiguas ædes facere, clamantibus Pontificibus, vtrique in vna æde non rectè posse litari, nec quis eorum iratus placandus esset, posse discerni, vt *lib.* 27. Liuius, & Valerius *lib.* 1. *cap.* 1. Plutarchus *in Marcello,* & Lactantius tradunt. Hæc ædes à Vespasiano restaurata fuit, vt in nummis habetur. Hæ duo autem templa connexa fuisse creduntur, vt significarent ad honorem non nisi virtute perueniri. Alteram his ædem C. Marius submissiorem exstruxit, ne fortè publicis auspiciis officeret & ideo eam Augures demolirentur, vt Festus memorat. De hoc templo ita Vitruuius *lib.* 3. *cap.* 1. ad Mariana Honoris & virtutis sine postico à Mutio facta. & lib. 7. in proœmio. C. Mutius magna scientia confisus, ædes Honoris & Virtutis Marianæ cellæ columnarúmque & epistyliorum symmetriis legitimis artis institutis perfecit. Id verò si marmoreum fuisset, vt haberet ab arte subtilitatem, sic à magnificentia, & impensis auctoritatem in primis & summis operibus nominaretur.

Oo 2

Sed hic prior Marcelli ædea intelligitur.

CAMOENAS. templum Herculi, musisque Fulcuius Nobilior dedicauit, vt Eumenius in oratione pro reparandis scholis scribit, id, circa in Circo Flaminio in ix. regione. De hoc non intelligi hic puto, sed de alio, quod Martius Philippus Augusti Vitricus dedicauit. De quo hæc Tranquillus in Augusto *c.29.* cæteros inquit, principes viros hortatus est, vt pro facultate quisque monumentis vel nouis, vel refectis, vel excultis vrbem adornarent, multáque à multis extructa sunt, vt à Martio Philippo ædes Herculis Musarum. Plutarchus in problematibus Rom. refert Romanos communem aram Herculi Musisq; statuisse: quia Hercules Euandrum literas docuit: Eumenius verò vult Fuluium Nobiliorem primum nouem Musarum signa ab Ambraciensi oppido translata sub tutela Herculis consecrasse, quia Musæ defensione Herculis sunt iuuandæ, & virtus Herculis Musarum voce ornandæ. Varro Musas primo Casmenas, mox Carmenas à Carmine, postremò Camoenas dictas fuisse putat. Plinius *lib.34. c.5.* scribit notatum ab auctoribus L. Actium poetam in Camoenarum æde maxima forma statuam sibi posuisse cũ ipse breuis admodum fuisset.

LACVM PROMETHEI. Lacus est, qui habet perpetuam aquam, *l.1.§. vt ne in flumi. publ. nauigatio.* sed hic accipitur pro aquæ publicæ receptaculo, quæ ex castello in lacus, & balnea, & hortos irrigandos deriuabatur, in lacu lintea & sordes abluebantur, potabant equi, & alia ad emundandum necessaria fiebant, vt in Consulari, quarum in Notitia vtriusque Imperij est dictum. Hic lacus à Prometheo nomen habet, quod eius statuam, vt puto, propè teneret, sed alij lxxxiij. sine nomine infra in hac regione lacus recensentur. M. Agrippa DCC. Romæ fecit: Plinius *lib.36. cap.15.* Agrippa, ait, in Ædilitate sua, adiecta Virginea aqua, cæterisque corriuatis, & emendatis, lacus DCC. fecit, præterea fontes cv. castella cxxx. Post hunc Claudius, inquit Tranquill. riuum Anienis nouo lapideo opere in vrbem perduxit, diuisitque in plurimos & ornatissimos lacus.

BALNEVM TORQVATI & VESPASIANI. Titum Vespasianum intelligit, qui amphitheatrum, & propè balneum celeriter ædificauit. Tranquillus, *in Tito,* Amphitheatro, inquit dedicato, thermisque iuxta celeriter extructis, munus edidit apparatissimum. De his thermis celeriter exstructis intelligit Martialis, scribens,

Hic vbi miramur velocia munera thermas.

De his ita Dion in Tito, amphitheatrum venationum causa, & balnea suo nomine dedicauit. Fortè ibi & Torquati theatrum fuit, de quo nihil reperi. Apud Sex. Rufum & P. Victorem legitur. Lacus Torquati & Vespasiani, sed vtrunque stare potest, nam lacus ad vsum balnei erant.

THERMAS SEVERIANAS & COMMODIANAS. De Thermis Seueri ita Spartianus scribit, opera publica præcipua eius extant Septizonium & Thermæ Seuerianæ. Commodi verò thermarum his verbis Lampridius meminit, opera eius præter lauacrum, quod Cleander eius nomine fecerat, nulla extant.

AREAM APOLLINIS & SPEI, & GALLI. Area, ait Varro lib.4. de lingua latina, est, vbi frumenta secta arescunt, & teruntur. Propter horum similitudinem loca in vrbe pura areæ vocantur. Tranquill. *In C. Cæsare c.26.* scribit C. Iulium Cæsarem Forum de manubiis inchoasse, cuius area supra sestertium millies constitit, ea summa efficit, vt vulgò vocant millionem auri: Fortè est Area, quæ hic Galli appellatur, Sex. Ruffus legit Galliæ, ex cuius manubiis est facta, quam separat ab Area Apollinis & Spei, vt & P. Victor, qui tres horum areas constituunt. Recensentur autem sex areæ in prima hac regione, & tres aliæ in vj. xiij. & vltima regione, quæ videntur fuisse ante templa Deorum. Aliæ vocabantur Campi. Alia Apollinis ædes in monte Palatino fuit, vt auctor est Plinius, *lib. 39. cap. 5.* quod & Tranquillus tradit, *in Augusto cap. 29.* & Ouidius in Fastis, Horatius, & Propertius. Spei verò ædem à Collatino consecratam M. Cicero in Legibus prodit eam in foro olitorio conflagrasse. Liuius *lib.1. & 4.3.* Decadis scribit, de qua infra in septima regione, nec ad hunc locum pertinet.

VICVM VITRIARIVM Hic Vicus neque in Sex. Rufi, neque in P. Victoris descriptione habetur. Huius loco legitur Vicus trium aratum: Quæ verò essent hæ aræ, non liquet, si legimus Vitriarium, intelligemus ibi vitra facta fuisse.

AREAM PANARIAM. Sex. Ruffus & P. Victor legunt PINARIAM. Erant Pinarij & Pontij duæ familiæ, quas sacra sua peragere Hercules docuit, vt lib.1. Dionysius Liuius ac Festus tradunt. Potuit hic esse area ante ædes Pinariorum, si legimus PANARIAM, à pane ibi vendito nomen habebit.

MVTATORIVM CÆSARIS. ita & apud Ruffum & Victorem. Mutatorium Esaias *cap.3.* accipit pro ornamento vestis muliebris, quod pectus & humeros protegit, quemadmodum D. Hieronym. interpretatur. Sed hic pro ædificio accipitur, fortè pro domo publica, quam Cæsar Pontifex Maximus habitauit. Tranquill. *in Cæsare c.45.* Habitauit primò, inquit, in suburra modicis ædibus. Post autem Pontificatum maximum in sacra via domo publica, idẽ Dion *li.43.* decretum est inquit, vt Cæsar in publico habitaret. Mutatorium potest appellari, quòd eam Cæsar mutauerit.

BALNEVM BOLANI & MAMERTINI. Nero Vectium Bolanum legionis tribunum cum Verulano Seuero in subsidium Tigroni misit, vt lib. 15. Tacitus scribit. Postea missus in Britanniam, Trebellio Maximo, qui inde fugerat, Præfectus successit, vt in Iulio Agricola, & lib. 18. idem Tacitus memorat. Huius fortè fuit hoc balneum, Mamertinus verò sub Traiano vrbi præfuit, ac iussu Principis D. Clementem in Tauricam Chersonessum deportauit, vt apud Metaphrastem & Surium 23. Nouembr. legitur. Sed anteà Nerone imperante, apud Martyrologium 14 Martij habetur D. Paulum & alios martyres in custodia Mamertini detentos fuisse. Longitudo temporis non repugnat, quin hic Mamertinus carcerem Mamertinum extruere & hoc etiam balneum condere potuerit. Alius fuit Mamertinus Comes largitionum à Iuliano apostata creatus, *vt lib.21.* Ammian. tradit. Mox an. 364. Cos. cum Neuita est factus, *Marcell. lib.21.* Demum Italiæ, Africæ, & Illyrico P.P. Valentiniano imperante præfuit, *Marcell. lib. 26.* Sed quis horum id Balneum fabricauerit, non constat, ego tamen priorem eius auctorem malo credere. Quòd hi fortè coniunctim hoc balneum ædificauerint,

derint, vtrique adscribitur.

AREAM CARSVRÆ. cuius hæc sic, dubitatur.

BALNEVM ABASCANTI & ANTIOCHIANI. Abascantus Augusti libertus fuit, vt ex sequenti inscriptione patet Romæ inuenta. ABASCANTO AVG. LIB. ÆDITVO ÆDIS NEPTVNI QVÆ EST IN CIRCO FLAMINIO FLAVIVS ASCANIVS ET PALLANS CÆS. N. SER. ADIVTOR A RATIONIBVS PATRI PIISSIMO FEC. is potuit hoc balneum exstruxisse. Alius fuit Abascantus sub Seuero & Antonino: ad quem extat horum Principum *l.1. C. de for no pigno. dato*, & annos ætatis traxit vsque ad Philippos, sub quo siue ob hoc balneum, siue ob aliam causam Reipub. debitor factus, ad eam necessitatem redactus est, vt ferè bonis cedere cogeretur, vt indicat l. Philippi ad eum scripta *in l.2. C. de bon. ceder. poss.* Antiochianus eodem tempore fuit vnus ex P.P. Heliogabali, vt in eo auctor est Lampridius, ad quẽ, si is non est alius, extat Alexandri Imp. *l. si ea quæstio, C. de his quib. vt indign.* Hunc cum Abascanto balneum hoc ædificasse puto. Sed apud Ruffum & Victorem separantur. Alius fuit Antiochianus sub Diocletiano, ad quem est illius *l. secundum creditor, C. de pignor.*

ÆDEM MARTIS & MINERVÆ, & TEMPESTATIS. Hæ quoque ædes apud Ruffum & Victorem seiunctæ nominantur: sed huius nostræ descriptionis auctor, ædem viam tribus assignat, fortè tria sacella vno templo continebantur. Marti vltori Augustus in Capitolio templum dicauit, vt auctor est Dion lib. 54. & Tranquillus in Augusto capit. 29. quod est in vj. regione, & ideo de hoc non potest hic intelligi, in 10. etiam regione erat alia ædes Mineruæ; & Mineruium. Tempestati verò extra portam Capenam in hac regione M. Marcellus ædem extruxit, quòd in Corsicam & Sardiniam nauigans, tempestatem passus ab ea euaserit, cuius rei meminit Ouidius hoc carmine,

Te quoque tempestas meritam delubra fatentur,
Cùm penè est Corsis obruta puppis aquis.

FLVMEN ALMONIS. Almo fluuius non procul ab vrbe Tiberi miscetur, in quo Galli Cibeles matris deûm sacerdotes eius statuam quotannis vj. Kalend. April. lauabant. Ouidius in Fastis,

Est locus in Tiberi, quo lubricus influit Almon,
Et nomen magno perdit in amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis dominam sacraq; lauit aquis.

Vrbius sequester ad Virgilianum filium. Almon, ait, vbi mater deûm vj. Kal. April. lauatur. idem affirmant Ammian. li. 23. Lucanus in 1. Claudianus, & Valerius Flaccus lib. 8. Argonauti.

ARCVM DIVI VERI PARTHICI, & DIVI TRAIANI, & DRVSI. Tres arcus Ruffus & Victor distinguunt, prout separatim eos factos fuisse dubitandum non est. L. Verus frater M. Antonini contra Parthos missus Antiochiæ luxuriæ se dedit, & exercitum amplissimum Auidio Cassio commisit, qui de hostibus victoriam retulit, vnde Verus Parthicus est cognominatus, qui ipse videri voluit vicisse, & cum Marco fratre triumphauit: hoc bellum in arcu Romæ erecto est expressum, de quo hic intelligitur. Historiam Dion, Capitolinus, & Eutropius recitant. Traianus ex Dacis luculentam victoriam reportauit, & Daciam prouinciam Imperij Rom. fecit, Armenis. Parthisque bellum intulit, ac Imperium ad Tigrim vsque protulit, vt ijdem auctores referunt, quæ omnia in hoc arcu marmoreo sunt expressa. Caius verò Drusi arcus fuerit de quo hic agitur, difficile est inuenire, crediderim esse Drusum Tiberij Principis progenitorem, qui, vt ait Tranquillus *in Tiberio c.3.* hostium duce Druso cominus trucidato, sibi posterisque suis cognomen inuenit. Traditur etiam pro prętore ex prouincia Gallia retulisse aurum Senonibus olim obsidione Capitolij datum, nec, vt fama est extortum à Camilio, ei arcum à Tiberio factum puto: cùm tempore Reip. eos extructos non inueniam.

Enumeratis insignioribus locis primæ regionis eius velut breuiarium subijcit, & dispersa ac prætermissa colligit.

VICI X. supra ea Tranquillo *in Augusto c.90.* diximus Augustum spacium vrbis in regiones vicosq; diuisisse, vt illas annui magistratus sortitò tuerentur, hos magistri è plebe cuiusque vicinię electi, qui infrà vicomagistri appellantur. Hæc autem Regio habuit Vicos x. Sex. Ruffus ponit ix. vicos P. Victor viij. scilicet vicum Honoris, & Virtutis, vbi carum erat ædes, de qua suprà est dictum. Vicus Fortunæ obsequentis. Plura Romæ fuere Fortunæ templa, quorum duo Ser. Tullus Rex condidit, alterum Bonæ Fortunæ in foro boario, alterum Virilis in ripa Tiberis, vt in iiij. auctor est Dionysius. erat & Malæ Fortunæ ædes in Esquiliis. Equestris iuxta theatrum, & alia item vicus Sulpiti citerioris, alius vlterioris. Drusianus, Puluerarius, Trium atarum, Fabricij, Victor addit Vicum Camœnarum. cum Vitriario suprà nominato sunt Vici x.

ÆDICVLÆ X. Præter suprà dictas erant in hac regione ædiculæ seu paruæ ædes, & quasi sacella x. sine nomine, ita vt quilibet Vicus haberet suam ædiculam, quemadmodum hodie quælibet curia, vel parochia suum templum.

In Constantinopolis descriptione nonnisi Ecclesiæ Christianorum nominantur. Hic tantum templa gentilium quod fortè gentilis hanc descriptionem fecerit, vel nondum insignes fabricatæ essent ecclesiæ.

VICOMAGISTRI xlviij. cuique Vico Augustus è plebe plures magistros præfecit, vt supra diximus, qui Vicomagistri sunt appellati, & cuique Vico iiij. aut v. sunt præfecti, quandoque pauciores. Ruffus & Victor quaternos Vicomagistros cuiq; Vico assignat. Hæc descriptio quaternos vbique ponit, præterquã in vj. & xj. regione, vbi fortè est mendum. Constantinopoli verò quęlibet regio vrbis quinos tantùm Vicomagistros habebat. Hoc credo quietis vicorum curam habuisse.

CVRATORES II. In descriptione Constantinopolis declaratur curatorem, qui ibi vnus tantùm in quaque regione statuitur, totius regionis sollicitudinem habuisse. Romæ quęlibet regio binos habuit curatores, qui ab Augusto magistratus sunt appellati, vt suprà ex Tranquillo vidimus. Hi præcipuè curabant, ne quis in sua regione indebitè vectigalibus, aut aliàs iniustè oneraretur, Capitolinus in M. Antonino, Dedit, inquit, curatoribus regionum ac viarum potestatem, vt vel punirent, vel ad Præf. vrbi puniendos remitterent eos, qui vltra vectigalia quicquàm ab aliquo exegissent. Hi veste prætoria,

& duobus lictoribus in vicis, quibus præerant; certis diebus vtebantur, vt lib. 55. Dion tradit. Alexander Imp. hos singulos in quaque regione esse voluit Lampridius. Fecit, inquit, curatores xiiij Sed ea Cos. viros, quos audire negocia vrbana cum Præf. vrbi iussit, itavt omnes aut magna parti adessent, cùm acta fierent. Hi lites regionum curabant, sed postea ad duos sunt reuersi. Præter curatores Constantinopoli erat in qualibet regione Vernaculus vnus, qui interpretatur fuisse velut seruus, & internuncius regionis: is Romæ non erat, sed eius vice fungebantur bini denunciatores in qualibet regione apud Ruffum & Victorem, qui hic desiderantur. Hi erant ministri curatorum, & aliorum vicomagistrorum, & vt est Bidellus dictus in publicis Gymnasijs.

INSVLÆ tria millia CCL. Hæ Constantinopoli non nominantur. Erant propriè insulæ, quæ ab vtroque latere lune inde itinera habebant, in quæ pluebant, fronte in fastigium desinebant: Domus verò erant ampliores & testudinatæ: à quatuor partibus pluentes, vt in marmoribus vetustis Romæ visitur. Domus incertia librarij desunt, quæ ex Ruffo & Victore sunt reponendæ, videlicet, Domus cxxij.

HORREA XIII. Plura erant horrea in hac regione Romæ, quàm in tota ciuitate Constantinopolis, vbi v. tantùm reperiebantur. Alexander enim Imperator plura in quaque regione horrea fecit. Erant autem horrea in quæ aurum, argentum, gemmas, & preciosa quæque ciues deferebant, qui timebant ne domi expilarentur, prout in prima regione Constantinopolis, latius expositum. Lampridius in Alexandro. Horrea, inquit, in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona hi, qui priuatas custodias non haberent. In hęc puto bona gratuito aut viliore precio suscepta fuisse. In priuata horrea, soluta pensione periculo suscipientium deferebantur. Labeo *in l. cum in plures § .locator ff. locati.* locator, inquit, horreorum propositum habuit se aurum, argentum, margaritam non recipere suo periculo, deinde cùm sciret has res inferri, passus est, proinde eum futurum tibi obligatum, ac si propositum fuit, remissum videtur. Erant & horrea frumentaria, & olearia, vt in regione Constantinopolis.

BALNEA LXXXVI. Balnea quoque Alexander omnibus regionibus addidit, quæ forte non habebant: Nam & hodie multa dicuntur Alexandri, ait Lampridius. Constat autem veteres frequenter balneis vsos vnde septimadie Commodum lauisse, & in balneis comedisse Lampridius scribit.

LACVS LXXXIV. De lacubus plura supra diximus in lacu Promethei. Constantinopoli lacus non inueniuntur, sed horum loco cisternæ. Sext. Ruffus xj. lacus nominat Promethei, Sanctum, Vespasiani, Sudantem, Torquati, publicum, Biuium, Spei, Gratiæ, Mamertini, & Salutarem: Præterea LXXI. sine nomine, qui omnes sunt LXXXII. P. Victor duos tantùm recenset, Promethei & Vespasiani, cum tamen eodem ferme tempore vterque illorum scripserit. Hæc descriptio duos amplius quàm Ruffus habet.

PISTRINA XX. ita & P. Victor, Ruffus, si non est mendosus, habet xij. Pistrinum locus est, in quo pinsitur, & molis teritur frumentum, ac panis conficitur. Hic notandum molendinorum, quæ hodie vbique sunt in vsu, nullam mentionem fieri, cùm tamen notam eorum rationem haberent. Plinius lib. 18. cap. 10. loquens de pistrinis, & arte pinsendi. Maior, inquit, pars Italiæ nudo vtitur pilo, rotis etiam, quas aqua verset obiter & molat. Procopius quoque est auctor lib. primo de bello Gothico, Belisarium Romæ obsessum molas in Tiberi aptasse, quæ rotis aquarum impetu versatis molebant. Puto hæc molendina tùm in vsu fuisse, sed quia vbique non erat aqua, & longius moletrinas petere nolebant, propinqua quælibet regio pistrina habuit, quæ cùm in hac essent xx. quodlibet pistrinum plus minus lviij. insulis & domibus sufficiebat. Ruffus & Victor quorundam deorum ædes, templa, areas & arcus nominant, quæ in hac descriptione desunt, quia eo tempore fortè non extabant. Hæc regio.

CONTINET PEDES Duodecim millia ccix. circuitum regionis explicat, qui capiebat plus minus duobus milliariis cum dimidio. Quinque enim pedes passum continent, & mille passus milliarium *l. mille passus de ver. sig.* quemadmodum Isidorus & nostri interpretes affirmant, *gloss. & Bar. in l. 3. eod* Ruffus & Victor plus scribunt: Regio, inquit, in ambitu continet pedes xiij. ccxxiij. excedit duo milliaria cum dimidio.

REGIO VRBIS II. COELIMONTIVM.

COELIMONTIVM dicta est hæc regio à monte Cælio, qui eam occupat, qui est vnus ex vij. collibus Romæ. Dictus est autem Cœlius, inquit Varro, à Cœlio Vibieno Thusco Duce Nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Latinum regem. De hoc monte ita Liuius lib. 1. Cœlius additur vrbi mons, & quo frequentior habitaretur, eam sedem Tullius Hostilius regiæ capit. Arsit hic mons sub Tiberio, vt Tacitus lib. 4. scribit, qui subiicit, eum antiquitus Querquetulanum cognominatum fuisse, quòd talis sylux frequens, fœcundúsque erat, mox Cœlium appellatum à Cœlio Vibenna, qui Dux gentis Hetruscæ cùm auxilium tulisset, sedem eam acceperat à Tarquinio Prisco, seu quia alius regum dedit, nam scriptores in eo dissentiunt, cætera non ambigua sunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitauisse, vnde Tuscum vicum è vocabulo aduenarum dictum. Incipit hic mons ab ecclesia S. Ioannis Lateranensis, inquit Pomponius Lætus. continet hæc regio.

TEMPLVM CLAVDII. intelligit Claudium Cæsarem, quem hic dictum. Sext. Ruffus appellat. Nero enim primum imperium adeptus, inter Diuos Claudium retulit, eique templum, & flaminem Claudianum decreuit. Tacitus, *in fin. lib.* 12. Cælestes, inquit, honores Claudio decernuntur. Tranquillus *cap. 9. in Claudio*, in Nerone. Orsus hinc, ait, à pietatis ostentatione Claudium apparatissimo funere elatum laudauit, consecrauitque. Propterea Dion in Claudio scribit, L. Iulium Galionem fratrem Senecæ dixisse, Claudium vnco in Cœlum tractum fuisse, quia fuerat necatus; & Nero ipse dicebat boletos cibum Deorum esse, quòd Claudius boleto veneno infecto in numerum Deorum relatus fuisset. Agrippina ergo illi templum facere cœpit, sed Nero diruit, postea Vespasianus instaurauit. Tranquill. *in Vespasiano c.* 9. Fecit, inquit, templum D. Claudij in Cœlio monte cœptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone propè funditus destructum.

MACELLVM MAGNVM, Macellum inquit Festus dictum à Macello quodam, qui exercebat in vrbe lattocinium, quo damnato, Censores Æ-

res Æmilius & Fuluius statuerunt, vt in domo eius obsonia venderentur.

Lvparios. Liparia est ciuitas Hispaniæ Ptolemæo, & Apruti. Lupariua etiam est, qui venatur lupos, sed hic locum insignem huius regionis intelligit.

Antrvm Cyclopis. Virgilius vasto in antro Cyclopas habitasse, ac Ioui fulmina fabricasse fingit, quòd vastum fortè hoc antrum esse, Cyclopis dixerũt. Panuinius in hac regione recitat antiquum epitaphium Curtilij Fabri, argentarij, qui fuit magister vici ab Cyclopibus regionis primæ.

Cohortes Vigilvm. Deest numerus cohortium, qui ex Ruffo & Victore est addendus, & legendum cohortes quinque vigilum. Augustus pluribus vno die incendiis exortis, septem cohortes oportunis locis constituit, vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueretur, præpositis eis tribunis, & super omnes Præfecto vigilum, vt Vlpianus ac Paulus *in l. 2. & 3. de offic. praef. vigil.* Tranquillus *in Augusto c.30.* & Dion *lib.55.* referunt. Sed neque suæ hic stationes, neque hic numerus cohortium postea est obseruatus, vt binas regiones singula cohors tueretur, cùm in hac essent quinque, in v.ij. in vj.iij. in vij.vij. in viij.vj. in xij.iiij. in xiiij.vij. Itaque omnes fuerunt cohortes xxxiiij. Dion *in Augusto*, auctor est præter has Augustum sex millia hominum in præsidiis vrbis collocasse, & in quatuor partes diuisisse.

Castra Peregrina. Blondus lib.2. Romæ instauratæ refert Augustum primùm Romæ castra peregrina, in quę milites reciperentur, instituisse, sed nullo auctore nititur, imò Tranquillus *in Augusto c.48.* contrarium affirmat his verbis. Neque tamen vnquam plures quàm tres cohortes in vrbe esse passus est, eásque sine castris: Dion verò scribit Augustum equites peregrinos nominatos Batauos in vrbe statuisse, ex Battauia insula Rheni contractos quos fortè castris muniuit, peregrinis vocatis. Auctor Marcellinus *lib.16. ad fin.* Chonodomarium Alemánorum regem à Iuliano apostata captum, & Romam ad Constantium August. missum in castris peregrinis, quę in monte sunt Cœlio, morbo veterni consumptum fuisse.

Capvt Africæ. Caput mulieris Africam referentis intelligit.

Arborem Sanctam. Fortè alicui numini pro templo dicatam, quod apud ethnicos fieri consueuerat, vt auctor est Plin. lib. 12. c.1. si regio vrbis conueniret, arbitrarer intelligi corneam hastam, quam Plutarchus scribit Romulum exercendi causa iaculatum terræ affixam in arborem excreuisse, quæ sacra est appellata, & muro circundata pro templo habita exaruit læsis radicibus, dum C. Iulius Cæsar ibi gradus struit. Nomen tamen sanctæ arboris mansit, & alias illi substituras fuisse est verisimile.

Domvm Philippi & Vectilianam. Apud Rufum & Victorem hæ domus separantur, & pro Vectiliana, & fortè rectius legitur Vitaliana. Fuit Vitalianus Præfectus Prætorio Maximini Imper. ferus & crudelis, illi charissimus, & deuotissimus, qui Romę Gordiani Principis iussu in ędibus est occisus, prout lib.7. Hadrianus narrat: Hic pater D. Iustinæ fuisse existimatur. Alius fuit Vitalianus sub Honorio & Theodosio *in l. nemo C. de assessor.* de quo hic non puto intelligi: Cuius verò Philippi domus celebretur, dubium est. Romæ fuit L. Philippus orator, de quo plura Cicero in Bruto, & lib. 3. de Orato. qui etiam Cos. fuit. Hũc esse puto cuius porticus infra in ix. ponitur, & à Plinio *lib.35. c.10. & 21.* cum piscina *lib.9. cap.54.* celebratur. Alius fuit Martius Philippus Augusti vitricus, à quo ædem Herculis conditam Tranquillus scribit *in Augusto, c 29.* fuit & Philippus Imp. & alius sub Commodo Præfectus Ægypti D. Eugeniæ pater, de quo plura Metaphrastes 25. & vltimus sub Honorio & Theodosio Præfectus Prætorio Illyrici, *l.6. omni. C. de sacr. eccles.* de primo intelligi puto. Horum domus tanquam insignes hic nominantur.

Lvdvm Matvtinvm, & Gallicvm. Hi quoque apud Rufum & Victorem separantur. Ludus erat domus, in qua gladiatores se exercebant. Herodianus in 7. apertis, inquit, gladiatorum Ludis, atque vnoquoque propriis armis ornato, ad castra contenderunt Valerius *libr.2. cap.3.* P. Rutilius, inquit, ex ludo C. Aurelij Mauri doctoribus gladiatorum accersitis, vitandi, atque inferendi ictus subtiliorem rationem ingenerauit. Gellius *libr.12. c. 3.* Accepimus, inquit, ferum quendam in ludo Cæsaris gladiatorem, qui cùm vulnera eius à medicis exsecarentur, ridere solitus fuit. Matutinus Ludus videtur fuisse, in quo manè gladiatores exercebantur, Gallicus, in quo Galli. Alius Ludus matutinus, & Gallicus infrà in 3. regione inuenitur. Aliquot inscriptiones Panuinius vtriusque ludi recitat, ex quibus apparet singulos ludos, suum medicum habuisse, nec immeritò, cùm plures verisimile sit ludendo vulneratos fuisse.

Spoliarivm Samarivm. Hæc à Librario diuersa scribuntur, sed à Ruso & Victore pro vno, apud quos legitur spolium Samarium: sed puto legendum, spoliarium, quod erat locus Romæ, vbi latrones necabantur & sepeliebantur. Lampridius in Commodo, inquit, patriæ, parricida, gladiator in spoliario lanietur. & infrà. Qui Senatum occidit, in spoliario ponatur, & rursus idem repetitur, Seneca *lib.14. epistolar.* nunquid aliquem esse tam cupidum vitæ putes, vt iugulari in spoliario, quàm arena malit? Plinius in Panegyrico: Quam iuuat cernere ærium silens & quietum, & quale ante delatores erat. Nunc templum illud non spoliarium ciuium, cruentarúmque prædarum receptaculum. Fortè quòd ibi sontes spoliati, virgis cæderentur mox securi percuterentur. Summarium verò videtur esse locus, in quo vlmi semina seruntur: Samara enim est vlmi semen, inquit Plinius *lib.16. c.17.* vnde samarium potest vocari locus, vbi hæc semina sunt sata, Samariúmque à spoliario arbitror diuidendum, vt sint duo loca separata, quia nec Lampridius, nec Seneca hæc coniungunt.

Armamentarivm. Locus erat, in quo arma ad armandos milites, aut populum reponebantur, quale Venetiis esse videmus. Sed Romæ magis pompæ quàm belli causa in armamentario asseruabantur, ait Herodotus *lib.7.* Gallicanus, inquit, Bellum ciuile, atque omnib. perniciosum suscitauit, Quippe iussis effringi publicis armamentariis, in quibus pompæ magis instrumenta quàm belli asseruabantur, vnde sibi quisque munimentum corporis accommodaret, ad castra contenderunt. quibus verbis plura Romæ armamentaria fuisse significat, quæ tempore huius descriptionis in vnum contracta erant, ibique potissimum ad tuendum corpus

arma reponebantur.

MICA AVREA. Hęc filia fuit Philodemi Eliensis, quam virginem honestissimam cùm Lucius Aristotemi Eliensium tyranni filius adamaret, & ad stuprum trahere vellet, renitentem iugulauit, vt in libro de claris mulieribus latè Plutarchus recitat. eius statua aurea in hac regione sita erat, & Mica proprium huius puellæ nomen fuit. Sed fortè intelligit effigiem Vrsę, Mica aurea dictæ, quam sæuam, & homines ambedentem, & aliam nomine, Innocentiam Valentinianus habebat. Marcellinus *lib.* 29. illud, inquit, nec præteriri æquum nec sileri, quòd cùm duas haberet Vrsas sæuas, & hominum, ambestrices, Micam auream, & Innocentiam, cura agebat enixa, vt earum caueas prope cubiculum suum locaret, Innocentiam denique post multas, quas eius laniatu cadauerum viderat sepultutas, vt bene meritam in Syluas abire dimisit innoxiam.

VICI vij. Ruffus habet viij. Victor xiij. in quo mēdum esse puto: quia nō habet nisi ædiculas vij. cùm tot solerent esse ædiculæ, quot vici.

ÆDICVLÆ vij. quot erant vici, quia quisque vicus suam ædiculam habere consueuerat.

VICOMAGISTRI. xlviij. Ruffus scribit xxxij. Victor xxliij. assignans cuique vico ternos Vicomagistros, sed alter quaternos attribuit, & ponit xxxij. sed nostra descriptio cuique regioni xlviij. attribuit, exceptis vj. & xj. regione, quarum alteri xviij. alteri xix. adscribit: sed in numeris est error, quia infrà in Vrbis breuiario recensentur Vicomagistri DCLXXII. qui numerus efficitur ex xlviij. decies & quater multiplicatis.

CVRATORES ij. ita & apud Rufum, ac Victorem, de quibus suprà dixi.

INSVLÆ tria millia DC. Victor scribit iij. millia cvj.

DOMVS cxxiiij. Victor ccxxviiij.

HORREA xiiij. Ruffus, & Victor xxiiij.

BALNEA lxxxij. Victor scribit, Balneæ priuatæ lxxx. Rufus xx.

LACVS lxij. Victor lxv. Ruffus verò Lacus fund. xj. sine nomine.

PISTRINA xij. Victor xxiiij.

Continet PEDES duodecim millia CC. plus minus ij. duobus milliariis cum dimidio. Rufus & Victor scribunt, regio continet in circuitu pedes xiij. millia cc. qui etiam plures domos, campos, & alia nominant, quæ hîc omittuntur.

REGIO III.

ISIS, & SERAPIS continent MONETAM. Rufus, & Victor habent, Isis & Serapis. Monetæ: vt hæ tres dictiones sint iij. regionis inscriptio. in nostra verò descriptione pro titulo huius regionis ponitur Isis & Serapis, quæ continet Monetam, & alia, quæ sequuntur. Puto etiam eorum templa postea, vt infrà dicetur, diruta, & duas horum Deorum ædiculas, quas in hac regione Rufus statuit, illi nomen indidisse: ipsorum verò templa infrà in ix. regione Iseum & Serapeum ponuntur. erant autem hæc prę cipua Ægyptiorum numina: Isis Ægypti genius creditus est, qui in dextra sistrum tenebat, quo Nili accessus significabatur, in sinistra situlam, qua omnium Lacunarum affluentia ostendebatur, vt in 8. Virgil. Seruius recitat, qui eandem terram fuisse cū Macrobio scribit. Alij Lunam interpretantur, vt Diodorus Siculus, & Plutarchus, qui de Iside & Osiride opusculum composuit. Romæ Isidis simulachri altare cane sustineri Dion in Heliogabalo scribit: infrà etiam in v. regione est Isis patricia. Serapidis verò historiam D. Augustinus ita explicat *lib.* 18. *cap.* 5. Rex Argiuorum Apis nauibus transuectus in Ægyptum, cùm ibi mortuus fuisset, factus est Serapis omnium maximus Ægyptiorum Deus. Nominis autem huius, cur non Apis etiam post mortem, sed Serapis appellatus sit, facillimam rationem Varro reddidit, quia, inquit, arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes iam σαρκοφάγον vocant, σορὸς, dicitur Græcè, & ibi eum venerari sepultum cœperunt, priusquàm templum eius esset exstructum, velut sorosapis, vel sorapis primò, deinde vna litera, vt fieri assolet, commutata, serapis dictus est constitutum etiam de illo, vt quisquis eum hominem dixisset fuisse, capitalem penderet pœnam: & quoniam ferè in omnibus templis, vbi celebrantur Isis & Serapis, erat etiam simulachrum, quod digito labiis impresso admonere videretur, vt silentium fieret, hoc significare idem Varro existimat, vt homines eos fuisse taceretur. Hactenus D. Augustinus. Hunc autem honorē, inquit Suidas, obtinuit, quia in Memphide Ægyptij vrbe regnans, in magna annonę difficultate propriis prouētibus Ægyptios aluit. Diodorus lib. 1. dicit hunc Iouem, alios Dionysium appellare: Macrobius per eum solem, per Isidem terram vult intelligi. Tacitus *libr.* 20. *annal.* putat esse Æsculapium, qui morbis medetur, de quo plura Rufinus *lib.* 11. *hist. eccles.* Eusebius *libr.* 20. *de præparat. euangel.* & Plutarchus in libro de Iside, & Osiride. Hæc autem Ægyptiorum numina prius Romani sunt auersati: Nam anno, quo Milo Clodium interfecit, horum templum à priuatis conditum Senatusconsulto est euersum, sed ob religionem, quæ populi mentibus irrepserat, eos Deos esse, aliud illis extra pomerium condiderunt, vt lib. 40. Dion narrat: fortè fanum priuatim factum postea dirutum in hac regione fuit, cui & nomen dedit. Demum quo anno occisus est Pompeius, cùm erecta essent eorundem templa, vatûm sententia rursus cum oe motibus sunt euersa, eóque in loco vasa fictilia humanis ossibus plena sunt inuenta, *Dion lib.* 42. postmodum sub triumuiris eadem templa sunt restituta, *Dion lib.* 47. Augustus tamen ea neglexit, quæ in Ægypto nec videre voluit, vt Tranquillus memorat *in Augusto, cap.* 93. Dion *lib.* 53. addit Augustum vetuisse, ne intra pomerium eorum sacra fierent. Mox Agrippa edicto prohibuit, ne in suburbano intra 500. passus egerentur. Tiberius verò non modò horum sacra interdixit, sed & Isidis templum demolitus, eius statuam in Tiberim mergi iussit. *Ioseph. libr.* 18. *cap* 4. *antiq. Iud. Tacit. lib.* 2. *Tranquill. in Tiberio c.* 36. Rursus verò hæc templa reparata sub Tito Imp. igne è cœlo misso, consumpta, ac denuò sunt restituta: Nam Serapium sub Antonino Pio instauratum fuisse in marmore legitur, & Lampridius scribit Alexandrum Imperatorem Isium & Serapium decenter ornasse, additis signis, & Deliacis, & omnibus mysticis, ea sunt, quæ infrà in ix. regione statuuntur Serapidis ædicula infra in v. regione est posita. Hęc autem Isis & Serapis nuncupata continet sequentia, primò,

MONETAM. Templum Iunonis Monetæ intelligit, in quo pecunia cudebatur, ob hanc causam, vt auctor est Suidas *in verbo*, cùm Romani in bello, quòd

quod contra Pyrrhum & Tarentinos gerebat, pecunia indigerent, Iunonis opem implorarunt, ea verò respondit nô defuturam illis pecuniam, si armis iustè vterentur: Quod cùm ex voto successisset, Iunonem monetam sunt venerati, nam ob consilium datum monetam in eius templo cudi statuerunt. Macrobius scribit Kal. Iunij ei ędem dicatam fuisse *lib. 1. Saturnal. cap. 12.* Vnde ante hic mensis Iunonius dicebatur. Liuius lib. vij. ab V.C. auctor ait L. Furium Camillum Dictatorem cõtra Auruncos creatum, inter dimicandum ædem Iunoni Monetæ vouisse, & cùm Victor fuisset, Senatum ædem anno, postquam vota erat, fieri iussisse, eámque in area collocasse, vbi antea Manlij Capitolini domus fuerat. Alij in Auentino monte, alij in Capitolio, locatam volunt. Cicero lib. 1. Diuin scribit post maximam illam cladem à Senonibus Gallis factam, auditam vocem ex arce Iunonis fuisse. ex quo Iuno illa appellata moneta est, à monendo. Ouid. in Fastis in arce eam fuisse tradit.

Arce quoque in summa Iunoni templa monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.

Plutarchus in Romulo scribit Tacitum regem Sabinorum tenuisse eam partem vrbis, vbi postea fuit Monetæ templum. Seruabantur in æde monetæ libri lintei, in quibus imperij Rom. facta conseruabantur.

AMPHITHEATRVM, quod capit loca octoginta septem millia Ruffus babet Amphitheatrum Flauij scilicet Vespasiani, vt explicat Victor, quod capit loca lxxvij. millia, aliàs lxxxvij. millia. Huius meminit Tranquillus in Vespasiano. Fecit, ait, amphitheatrum vrbe media, vt destinasse compererat Augustum. Id postmodum Titus dedicauit idem Tranquillus *cap. 7.* amphitheatro, inquit, dedicato, thermisque iuxta celeriter extructis, munus edidit apparatissimum. Idem refert Eutropius in Tito, Romæ, ait, amphitheatrum ædificauit, & quinque millia ferarum in dedicatione eius occidit, quod & Eusebius in Chronicis ab illo mutuatus recitat. Alio nomine vocatur arena, formam oualem habẽs, vndique lapideis sedibus circundata, in qua gladiatores in se, & cum bestiis certabant. Aliud amphitheatrum fecit in alia vrbis regione, hortante Augusto, Statilius Taurus, vt auctor est Tranquillus *in Augusto cap. 29.* Aliud in hac regione Titus extruxit, iuxta quod posuit Thermas, vt Tranquillus tradit *in Tito c. 7.* de quo posset hic intelligi. Amphitheatrum nunc Colossum à Colosso qui ibi erat, appellari auctor est Pomponius Lætus de antiquitatibus vrbis.

LVDVM MATVTINVM, & DACICVM. Apud Rufum & Victorem legitur Ludus Magnus pro matutino, cuius duas inscriptiones recitat Panuinius. Magnus hic Ludus dictus est, ad differentiam aliorum, quos magnitudine superabat: Dacicus verò erat, in quo ex Dacia gladiatores exercebantur, sicut Gallicus, in quo Galli, de quo in superiori regione. Rufus & Victor hos duos ludos separant. Si legimus matutinum, intelligemus, in quo manè gladiatores exercebantur, aut quod fortè prope duæ matutæ, id est, matutini temporis templum hic ludus esset.

DOMVM BRYTTI. Rufus & Victor pro Bryti habent, duobus Bryttiana, credo legendum Bruti, vel Brutiana: Græci enim librarij sæpè ponunt υ, pro y. vt ex lectione Pandectarum Florentinarum apparet: Quare huius descriptionis librarius Græcus fuisse videtur. Cuius verò Bruti hæc domus extiterit, difficile est discernere, plures enim fuêre.

PRÆSENTISSIMVM CHORAGIVM. Rufus & Victor legunt summum choragium, mox Prætura Præsentissima. Antiquam inscriptionem summi choragij Panuinius recitat, ita vt hæc lectio videatur probabilior. Vtrunque idem potest significare, & accipi pro præsentissimo, id est præstantissimo. Choragium, inquit Festus, est instrumentum scenarum: sed hic non instrumenta, sed ædificia demonstrantur, vnde capitur pro loco, in quo chori Comœdiarum & Tragœdiarum exercebantur: choragus verò est, qui chorum ducit, & chorus etiam locum ipsum, vbi chori exercebantur, significat, vt ex Homero Suidas tradit xv. personæ, inquit, constituebant chorũ in tragœdia, xxiiij. in comœdia. De choragio Apuleius in apologia, Plautus in captiuis & Persa. Tranquillus in Augusto *cap. 70.* Hic itaque locum significari puto, in quo Prætor in ludis choros agi iubebat, & ideo Præturæ vocabatur. Vel pręsentissima prætura locus posset appellari, vbi Prætor iudicabat, præsentium enim est tribunal in quo milites iudicabantur *in Nouell. 22. in fin.*

LACVM PASTORIS. De lacubus in primâ regione dictum fuit. Hic autem factus fuit à pastore puto Iunio pastore, qui ânno salutis 169. cum L. Æliano sub M. Antunino Cos. fuerat forte est, quem Plinius in epistolis se defendisse ad Tranquillum scribit *libr. 1. epist. 18.* Alius fuit Pastor Romanus pater Sisti primi Pontif. Maximi.

SCHOLA QVÆSTORVM & CAPVLATORVM. ita & Victor, qui has scholas diuisit. Rufus pro capularis habet Gallos. Scholæ, inquit Festus, dictæ sunt à σχολάζω, id est, à vacatione, quòd cæteris rebus omissis, vacare liberalibus studiis pueri debeant. Postea ordines in palatio Principis scholæ sunt dictæ, quæ præpositos & tribunos habebant, *l. 1. C. de com. & trib. schol. l. 1. C. de priuil. schol. l. 1. C. de anno. eius.* Sed hic schola pro loco accipitur vbi Quæstores & Capulatores rationes olei tractabant, quod inter populum diuidebatur: Caius enim Iulius Cæsar, Africa deuicta, statuit inde Romam xx. myriades, id est cc. millia medimnorum Atticorum frumenti, & olei librarum myriades ccc. id est, tricies centena millia, seu, vt vulgus vocat, tres millliones aduehi. *Plutarch. in C. Iulio Cæs.* Aliud etiam ex Tuscia & Campania veniebat, vt suo loco est dictum. Olei verò ad mensores & distributores, Capulatores appellabantur, à capulo, quod erat vas vtrinque ansatum, ad oleum in alia vasa transfundendum comparatum: & capulare est oleum capulo in aliud vas transfundere: Cato de re rustica, *cap.* 67. custos oleum frequenter capulet. Fraces quotidie eiiciat, amurcam commutet, & qui hoc agit, capulator vocatur. idem Cato, *cap. 66.* præmittit custodes, & capulatoris officia: Mox subiicit, continuò capulator, inquit, concha oleum quàm diligentissimè poterit, tollat, nec cesset. Colum. *lib. 12. c. 50.* quod primum, ait, oleum defluxerit, in rotundum labrum protinus capulator depleat, & in fictilia vasa huic vsui parata defundat. In hanc ergo scholam Quæstores & Capulatores conueniebant, vbi erat oleum populo diuidendum: Hi dabant, illi rationem, id est, nomina accipientium, & quantitatem olei datam scribebant. Itaque aut vna horum scho-

fuit, aut si duæ erant, eas coniunctas fuisse oportet. Infra in v. regione est vicus capulatorum.

THERMAS TRAIANAS & TITIANAS. Hæ à Rufo Victore separantur. Multa ædificia publica Traianum extruxisse Dion refert, inter quæ Thermæ fuerunt. De thermis Titi ita Tranquillus *cap.* 7. Amphitheatro dedicato, thermísque iuxta celeriter extructis, munus edidit apparatissimum, largissimúmque. Vnde Epigrammatarius poëta.

Hic vbi miramur velocia munera thermas.

PORTICVM LIVII. Tam Rufus quàm Victor rectius legunt, Liuiæ: addit Victor cum templo. Hanc porticum nomine vxoris Augustus fecit. Tranquillus *in Augusto cap.* 29. 97. Quædam etiam, inquit, opera sub nomine alieno, nepotum scilicet vxoris, sororísque fecit, vt porticum, basilicámque Liuij & Caij: item porticus Liuiæ & Octauiæ, theatrúmque Marcelli. Hæc ille. Domum Ouidij Pollionis, qui feros muręnis comedendos obiiciebat, in hanc porticum Augustus ab eo hæres factus conuertit, vt Dion scribit. Pollio, inquit, moriens domum suam Augusto, & eum locum, cui Pausilipus nomen, quique est inter Neapolim & Puteolos, reliquit. Sed hanc domum Augustus, vt memoria nominis eius ex vrbe deleretur, funditus euertit, atque in eo loco porticum nomine Liuiæ ædificauit. Hãc porticum Strabo deambulationem appellat: amœnitatis enim & deambulandi gratia Romæ fiebant, quandoque vt solem arcerent. Tacit. *lib.* 50. loquens de incendio Romæ à Nerone excitato, porticus, inquit, amœnitati dicatæ latius periere. Hæ statuis marmoreis, imaginibúsque exornabantur. Marcellus *in l. Seia, aliàs l. Lucius. §. 2. de aur. & arg. legat.* Hęredem, inquit, meum volo, vt in patria mea faciat porticum publicam, in qua poni volo imagines argenteas, item marmoreas. Porticum Liuiæ Plinius scribit *lib.* 14. *c.* 1. subdiuales ambulationes habuisse, at vite 12. amphoras vini facienti inumbratam. Vna vitis, inquit, Romæ in Liuiæ porticibus subdiuales deambulationes vmbrosis operculis opacat, eadém que duodenis musti amphoris fœcunda.

CASTRA MISENATIVM. Notum est ex Tacito *libr.* 4. *post princ.* Tranquillo *in Augusto cap.* 49. & Vegetio *lib.* 4. *cap.* 33. Augustum duabus classibus mare mediterraneum tutatum fuisse, altera in supero mari apud Rauennam locata, Altera infero apud Misenum, quam tuentes milites Misenates vocabantur. Hi castra Romæ habebant, classe hyeme aut aliàs in portu quiescente, quæ castra Misenatium sunt dicta. Rufus scribit castra Misenatium II. Victor castra Misenatium vetera.

VICOS XI. Rufus & Victor habent viij. Album. Fortunæ viciniæ, Antipottum. Bussianum. Structorum. Asellum. Lanarium. Primigenium.

ÆDICVLAS xij. Tot erant ædiculæ quot vici. Apud Rufum & Victorem sunt viij. quot apud eos & vici: quilibet enim vicus suam habebat ædiculam. Sunt autem ædiculæ Spei, Serapidis, Sangi, Fidoni, Minctuæ, Isidis, Veneris, Æsculapij, Vulcani.

MAGISTROS xlix. Legendũ. Vicomagistri xlviij. vt legitur ferè in omnibus aliis regionibus: quilibet enim vicus viij. Vicomagistros habebat. Rufus & Victor xxiiij. ternos enim Vicomagistros pro singulis vicis ponunt.

CVRATORES ij. de quibus suprà dictum fuit.

INSVLAS, duo millia DCCLVII. Apud Rufum & Victorem ij. millia DCCCVII.

DOMVS LX. Rufus & Victor clx.

HORREA xiiij. Rufus xix. Victor xxix.

BALNEA octuaginta. idem Rufus. Victor. Balneæ priuatæ lxxv.

LACVS lxv. idem Victor. Rufus lacus xxv. sine nomine.

PISTRINA xvj Rufus & Victor pistrina xxiij.

Regio continet: PEDES duodecim millia trecentos quinquaginta pl s minus duobus milliariis cũ dimidio. Rufus & Victor xij. ∞. cccel. & addunt quędam, quæ hic omittuntur, vt caput suburræ, & quædam templa.

REGIO IIII.

TEMPLVM PACIS. Inscribitur hæc regio, ab eo tanquam insigniori nomen habens. Hoc enim templum omnium magnificentissimum à Vespasiano conditum fuit. Tranquillus *cap.* 9. in Vespasiano, Fecit, inquit, & noua opera, templum pacis foro proximum, diuique Claudij in Cœlio monte cœptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone prope funditus destructum, Vespasiano vj. & Tito iiij. Cos. id dedicatum fuisse Dion refert. Is fuit annus salutis 76. De hoc ita Plinius *lib.* 36. *cap.* 15. Nónne inter magnificam basilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forúmque diui Augusti, templum pacis diui Vespasiani Imperatoris Augusti pulcherrima operum, quæ vnquam? sæpiúsque egregia eius ornamenta recenset *lib.* 34. *cap.* 8. *lib.* 45. *cap.* 10. *lib.* 36. *c.* 5. *& cap.* 7. Iosephus *libr.* 7. *de bello Iudaico*: post triumphos, inquit, Vespasianus pacis templum ædificare decreuit: itaque mira celeritate, & quæ hominum cogitationem superat, effectum est. Magna diuitiarum largitate vsus insuper perfectis picturæ & statuarum operibus id exornauit: omnia nanque in illud fanum delata sunt, quorum visendorum studio per totum orbem, qui ante nos fuerunt, vagabantur. Hic reposuit, quæ Iudæorum fuerant instrumenta. Hæc ille vasa, & donaria templi Hierosolymitani, ibi reposita fuisse intelligit. Hoc templum ab ægrotis frequentatum fuisse Galenus in libro de pulsibus scribit. Herodianus *lib.* 1. quoque id Commodo imperante, incendio consumptum fuisse his verbis tradit. Cùm exiguus terræmotus antecessisset, seu nocturni casu fulminis, siue igne aliquo in ipso terræmotu, velut ex trito, totum de improuiso pacis templum consumptum incendio est: quod vnum opus cunctorum tota vrbe maximum fuit, atque pulcherrimum. Idem templum omnium opulentissimum, egregiéque munitum, multóque ornatum auro & argento. Quippe vniuersi suas illic diuitias quasi in thesaurum congetebant. Adeóque per noctem debacchatus Ignis multos ex opulentis egenos reddidit. Hæc ille. Id templum rursus exstructum tempore huius descriptionis extitisse videtur, vel si adhuc solo æquatum erat, 4. regioni nomen dedit, quæ continet sequentia.

PORTICVM ABSIDATAM. Apsis est arcus, ita Dion appellat arcus qui triumphales Romę visuntur, & duos in subalpinis, itaque interpretor hanc porticum Apsidatam fuisse, quę instar arcuum erecta res gestas alicuius Principis marmore sculptas exprimebat. Aliàs enim pro re memoranda non poneretur

neretur quòd fornicata esset hæc porticus, qoales aliàs plures fuisse credēduoi est. Absidiata verò hic pro apsidlata vocatur, vt & apud Rufum & Victorem legitur, quod est idem. A q. o verò facta ut hęc porticus, difficile est inuenire.

AREAM VVLCANI. Apud Rufum legitur Vulcanale, apud Victorem legitur Ara Volcani cum Volcanali. Aliàs area Vulcani cum Vulcanali. Vbi lotos à Romulo sata, in qua area sanguine per biduum pluit. Hæc Victor. Significat hanc aream seu campum Vulcanali seu templo Vulcani coniunctū fuisse. Id Romulus ex decima spoliorum hostibus adempta condidit. Plinius *lib.16.cap.44.* loquens de loti arboris vetustate, altera lotus, inquit, in Vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de decumis, æqua æua vrbi intelligitur, vt auctor est Massurius. Radices eius in forum vsque Cæsaris per stationes municipiorum penetrant. Hæc ille. est autem Lotus prægrandis arbor dulcem & gratum fructum ferens cerasis similem, & aduenis patriæ obliuionem inducens. Quare Homerus *in 3 Odyss.* Vlysfis socios, cùm eum degustassent, vix ex Africa abduci potuisse cecinit. Romulum capta Cameria iode quadriiugum æreum currum in Vulcani templum transtulisse, ibique sui statuam victoria coronatam locasse. Dionysius *libr.2. antiquit. Roman.* & Plutarchos *in Romulo* scribunt, ac demum ipsum in eodem templo extinctum. Liuius *libr.9.* auctor est Cn. Flauium Appij Cæci scribam post publicatos fastos ædem Concordiæ in area Vulcani fecisse.

AVREVM BVCINVM. Ruffus habet Bucena. Victor Bucina aurea, aliàs Bucinū aureum. Plinius *lib.9.c.36.* Bucinum, inquit, est minor concha, ad similitudinem eius bucenni, quo sonus editur, sed de quo intelligatur, ambigitur. ingentis magnitudinis, vel conchам, vel tubam fuisse oportet, in loco à quo non facilè posset dimoueri.

APOLLINEM SANDALIARIVM, à Vico Sandaliario, vbi sandalia vendebantur, hic Apollo est denominatus, ad differentiam alterius Apollinis palatini nuncupati, cui in palatino monte Augustus templum dicauerat, vt auctor est Tranquillus *in Augusto ca.29. & 31.* Statuam etiam Apollinis ex Sicilia Romam transuehi Tiberius iussit, quam in noui templi bibliotheca posuit. Tranquill. *in Tiberio cap.* 74. Hic non templum, sed eius statuam significari puto. Vici Sandalarij Romæ hæc inscriptio legitur.

GERMANICO CÆSARE C. FRONTEIO CAPITONE COS. K. IAN. SIATÆ FORTVNÆ AVG. SACR. SEX. FONTEIVS CL. TROPHIMVS GN. POMPEIVS GN. F. NICEPHOR. MAG. *magister* VICI SANDALIARI REG. IIII. ANN. XVIII. DD.

Huius vici etiam Gellius meminit *lib. 18.cap.4.* In Sandalario, inquit, fortè apud librarios fuimus. est autem Sandalium genus calcei.

TELLVRIS TEMPLVM. Tellus Rhea, Ops, Cybeléque, & aliis nominibus est cognominata, plura de ea D. Augustinus de ciuitate Dei *lib.7.c.23. & seqq.* ex Varronis libro de diis selectis, & ipsius sacerdotibus Gallis adducit. Hoc fanum ædificatum à populo Rom. in area euersæ domus Sp. Cassij, qui suspectus fuerat regnum affectasse, Dionysius libr.8. Valerius lib.6. cap.3. de seueritate Senatus. inquit, populúsque Rom. non contentus, Sp. Cassium capitali supplicio afficere, interempto domum superiecit, in solo autem ędem Telluris fecit: idem L. Florus & Cicero pro domo: & in Philippicis ait in ea armamētarium fuisse, quo populus armabatur. Addit Plinius *lib.34.c.6.* Sp. Cassium, qui regnum affectauerat, statuam apud ædem telluris sibi posuisse, & ipsam à Censoribus conflatam.

HORREA CHARTARIA. Apud Rofū legitur testaria, apud Victorem cantharię, vel Testariæ, aliàs Testaria. Crede retinendum Chartaria, in quibus charta conseruabatur, vt alia in aliis horreis. Testaria enim vel cantharia ad rem vix faciunt.

TIGILLVM SORORIVM. Nota est ex Dionysio *lib.3.* & Liuio *lib.1.* historia Horatiorum & Curiatiorum, qui tergemini fratres, hi pro Albannium, illi pro Romanorum imperio vtrinque certarunt, & cùm vnus ex Horatiis fratribus superstes Curiatios occidisset, ac capenam partem ingressus, sororem Curiatij sponsi mortem deflentem vidisset, & eam interfecit. Quare parricidij reus factus à populo, ob recentem victoriam est absolotus, sed quibusdam sacrificiis est expiatus, inter alia sub iugum est missus, quod sororium tigillum appellarunt. Est autem, inquit Dionysius, mos Romanis, quoties hostes traditis armis deditionem faciunt, duo tigna recta humi defigere, hisque tertium transuersum superimponere, & sub eo captiuos transmittere, mósque dimittere liberos. Hoc ipsi iugum vocant, quod tum expiatores inter piamina postmodum adhibuerunt iuueni. Locum, vbi id factum est, omnes Romani sacrum existimant. Est autem in angiportu, qui à Carinis ducit ad Vicum Cyprium, vbi & aræ manent tum positæ, & lignum super eas transuersum infixum duobus inter se aduersis parietibus, quod capiti exeuntium imminet, vocatúrque à Romanis Tigillum sororium. Eo loco huius casus monumentum pop. Roma. annuis honorat sacrificiis. Hæc ille. Addit Liuius id iugum hodie quoque semper refectum manet, sororiúmque tigillum vocatur.

COLOSSVM. Altum pedes centum duos semis. Habet in capite radia numero septem, singula pedum viginti duorom semis. idem Victor, qui appellat radios, non radia. Colossum Neronis intelligit, à Zenodoro factum, de quo ita Plinius *libr.34.cap.4.* verum omnem amplitudinem generis statuarum vicit ætate nostra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Gallię Auernis per annos x. pedum cccc. immani precio. Is postqoàm satis ibi artem approbauerat, Romam accitus est à Nerone, vbi destinatum illius Principis Colossum fecit, centom decem pedum longitudine, qui dicatus solis venerationi, est damnatus sceleribus illius Principis. Mirabantur io Officina non modò ex argilla similitudinem insignem, verùm & de paruis admodū surculis, quod primùm operis instar fuit. Ea statua indicauit interiisse fundendi æris scientiam, cùm & Nero largiri aurum, argentúmque paratus esset, & Zenodorus scientia fingendi, cælandique nulli veterum postponeretur. Hactenus Plinius. Hunc postea Vespasianus erexit, cùm templum pacis condidisset. Diō *in Vespasiano,* Vespasiano vj. inquit, & Tito iiij. Coss. templum pacis dedicatum est, & Colossus sacra via collocatus, quem ferunt fuisse altum pedes centum. Huic imago Neronis erat, vel Titi, vt ab aliis ita traditum est. Huius Colossi caput Commodus postea deposuit, quod erat Neronis, & suom impo-

fuit, & titulum more solito subscripsit, inquit Lampridius. Id hodie in porticu conseruatorum esse fertur. A Colosso primo eius auctore Colossum dictum Festus p atat. De Colossis latè Plinius lib. 34. Virgil. *in 12. Æneid.* fingit regem Latinum xij. radios in capite gestasse tanquam solis nepotem.

Ingenti mole Latinus,
Quadriiugo inuenitur curru: cui tempora circum
Aurati bis sex radij fulgentes cingunt.

METAM SVDANTEM: Ad hunc locum tubis & tibiis canere discebant, vt videtur velle Seneca in Epistolis ad Lucillum. Essedas, inquit, transcurrentes porrò & fabrum inquilinum, & ferratium vicinum, aut hunc, qui ad metam sudantem tubas experitur & tibias, neque cantat sed exclamat. Hanc metam Meteriam fuisse Marlianus scribit, in cuius vertice Iouis simulachrum fuit, ex ea aquę emanassę fetuntur, vnde populus sitim extingueret, & ob id sudans, inquit, est appellata. est autem meta lapis coni imagine quadam prominens, & Plinius vmbram terræ similem esse dicit metæ & turbini inuerso. Triangularem fuisse Gellius significat, *libr. noct. Attic. c. 20.* cùm scribit, metæ trianguli, quam pyramidem appellant.

TEMPLVM ROMÆ & VENERIS. Rufus habet Templum vrbis Romæ, & Augusti. Victor Templum vrbis Romæ, à quo vterque templum Veneris separat, Rufo aduersatur. Tranquillus *in Augusto, cap. 25.* ita de Augusto scribens, Templa quamuis sciret etiam Proconsulibus decerni solere, in nulla tamen prouincia, nisi communi suo Romæque nomine recepit. Nam in vrbe quidem pertinacissimè abstinuit hoc honore: Ex quibus verbis in prouinciis tantùm, & non in vrbe templum Romæ Augustóque commune fuisse apparet. Ipsi defuncto templum & cœlestes religiones decretas, Tacitus *libr. 1.* & alij referunt. Venerem verò hanc Cluacinam esse Panuinius scribit, quod falsum arbitror, quia Cluacina eadem Murtius vel Myrtea dicebatur, vt Plinius *libr. 15 cap 9.* testatur, quam apud Circum Maximum fuisse auctor est Tertullianus de spectaculis, *de loco.* Liuius quoque scribit Q. Fabium Gurgitem Cos. filium ex multa fœminarum stupri damnaturum ædem Veneris prope circum fecisse. Veneri genitrici à C. Iulio Cæsare in foro, quod dedicauerat, positum fuisse Dion *lib. 47.* Plutarchus, Appianus *lib. 35. cap. 4. & 22.* & Plinius memorant: Plinius *lib. 8. c. 7.* & Plutarchus *in Pompeio* scribunt altero Pompeij Consulatu templum Veneri victrici dicatum fuisse, sed de quo hic intelligatur, ambigo.

ÆDEM IOVIS STATORIS. Hæc à Romulo est consecrata, Dionysius *lib. 3.* consecrauit, inquit, Romulus Ioui Statori apud portam Mugoniam ducentem è via sacra in palatium, quòd exercitum ipsius fugientem Deus post preces stare fecisset, & vti viribus. idem Liuius in primo, Cicero in oratione priùs quàm iret in exilium, Te, inquit, Iuppiter stator, quem verè huius Imperij statorem maiores nostri nominauerunt, cuius in templo hostilem impetum Catilinæ repuli à muris, cuius templum à Romulo, victis Sabinis, in palatij radice cum victoria est collocatum; oro atque obsecro ferre opem pariter Reipubl. cunctæque ciuitati, meisque fortunis. Verùm D. Hieronymus, & D. Augustinus in 3. de ciuitate Dei, à stando, quòd erectus stet, locum statorem dictum putant. At Seneca libr. 4. de beneficiis aliam reddit causam. Non quemadmodum, inquit, historici tradiderunt, ex eo, quod post votum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quòd stant beneficio eius omnia, stator stabilitórque est. In nummis Antonini Pij & Gordiani à tergo imago stans nuda, & dextra hasta nixa, sinistra fulmen tenet cum hac inscriptione Iovi STATORI.

VIAM SACRAM. Hanc, ait Festus, quidam ita appellatam esse existimant, quòd in ea fœdus ictum sit inter Romanos & Tatium Sabinorum regem, quidam, quòd eo itinere vtantur Sacerdotes Edulium sacrorum perficiendorum causa. Itaque nec catenus quidem, vt vulgus opinatur, sacra appellanda est à regia ad domum regis sacrificuli, sed etiam à regis domo ad Sacellum Streniæ, & rursus à regia vsque in arcem. Nec appellari debere ait Verrius, sed disiunctè vt cæteras vias, Flaminiam, Appiam, Latinam, vt ne Nonamiriam quidem, sed Nouam viam. Hæc Festus. Itaque à Streniæ Sacello ducebat in arcem. Alij volunt sacram viam appellatam, quia sacra quotquot mensibus illac in arcem ferebantur, pérque eam augures ex arce profecti inaugurare solebant, *Cœl. Rhodigin. lib. 13. c. 12. lectio. antiquar.* Erat & Athenis sacra via, in qua Eleusinæ sacra agebantur.

BASILICAM CONSTANTINIANAM, à Constantino ædificatam. Eadem Basilica Saluatoris est dicta, vbi in argento fastigio in sella quinque pedum sedebat pensans libras 120 erant ibi & xij. Apostoli quinorum pedum, pensantibus libras 90. cum coronis ex argento purissimo pensantibus lib. 140. & Angeli 4. ex argento quinorum pedum pensantes singuli lib. 115. cum gemmis Alabandensi. Huius viginti ipsum pensabat lib. 2. & 25. vt ex Actis S. Syluestri recitat Cæsar Baro. in annalibus an. 314. Alij non de templo, sed de basilica Roman. intelligunt. Erat basilicæ, ædificium testudinatum, altis columnis suffultum, qualia hodie templa fiunt, quę inde basilicæ appellantur. eam Virgilius *in 7. Æneid.* describit.

Templum augustum ingens, centum sublime columnis
Vrbe fuit summa Laurentis regia pici:
Hic sceptra accipere, primósque attollere fasces,
Regibus omen erat.

Latini regiam vocant. Romæ in ea causas exercere, legatos audire, & negocia publica tractare solebāt, circum etiam tabernas habebat, in quibus vel argentea vasa, vel vestes, aliáque venalia etant, *Varro. lib. 5. cap. 1.* Auctor est Asconius Catonem, & Flaccū Censores, empta à Memmio domo, primos in foro basilicam fabricasse: Inter alias, quę hic x. numerantur, Constantinus & ipse suam basilicam condidit. Alij basilicas xxij. Romæ ponunt. De basilicis alibi latius disserui.

TEMPLVM FAVSTINÆ Vxoris M. Antonini Philosophi. Capitolinus *in Marco*, Petiit, inquit, à Senatu, vt honores Faustinę ęédémque decernerent. & paulò pòst, Diuam etiam Faustinam à Senatu appellatam gratulatus est. Fecit & coloniam vicum, in quo obiit Faustina, & ædem illi extruxit, cuius nomen Caracalla abrogauit. Spartianus *in Antonino Caracalla*, Antoninus, inquit, inter Deos relatus est.

est. Habet templum, habet fallos, habet sodales Antoninianos, qui Faustinæ templum, & diuale nomen eripuit. Huius, quæ adhuc extant, cum hac inscriptione eredi intur esse columna. Diuo Antonino, & D. Faustinæ ex S. C. Dion seu Xiphilinus nihil de hoc templo dicit.

BASILICAM PAVLI. L. Paulum Æmilium intelligit, quem cum C. Claudio Marcello, vt Cæsari aduersarentur, Cos. Pompeius fecit: Atille, inquit, Appian. *lib. 2. de bellis ciuil. lib.* mille & quingentis talentis Paulum beneuolum sibi reddidit, vt neque pro ipso quicquam ageret, nec contra moliretur. Paulus basilicam valde inclytam suo nomine ex pecuniis huiusmodi publice constituit. Hactenus Appianus. Cicero ad Atticum de hac basilica, dum ædificaretur, ita scripsit, Paulus in medio foro basilicam iam penè texuit illis iisdem antiquis columnis, illam autem, quam locauit, fecit magnificentissimam. Quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil gloriosius. Hanc basilicam Plinius *libro* 36. *cap.* 15. extollit. Nónne, inquit, inter magnifica basilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forúmque D. Augusti pulcherrima operum, quæ vnquam?

FORVM TRANSITORIVM. Hoc forum à Domitiano factum in Chronicis Eusebius memorat. Tranquillus *in Domitiano cap.* 5. excitauit & forum, inquit, quod nunc Neruæ vocatur. In hoc foro statuas D. Principibus Alexander Imper. erexit. Lampridius, statuas, inquit, Colossas vel pedestres nudas, vel equestres D. Imperatoribus in foro D. Neruæ, quod transitorium dicitur, locauit, omnibus cum titulis, & Columnis æreis, quæ gestorum ordinem continerent exemplo Augusti, qui summorum virorum statuas in foro suo è marmore collocauit additis gestis. Hæc ille. Transitorium autem quidam dictum putant, quòd per illud in forum magnum Augusti & Cæsaris iretur: Sed ego interpretor humile & inornatum, vt in Nerone Tranquillus accipit, *cap.* 30. Domum, inquit, à palatio exquilias vsque fecit, quam transitoriam, m..x restitutam auream nominauit. Capitur enim pro transtitio. Rufus habet Forum transitorium cum templo D. Neruæ.

SVBVRRAM. Vicus erat prius Succusanus dictus, à statiuo præsidio ibi locato quòd solitum sit succurrere Exquiliis, Gabiniis eam partem vrbis infestantibus, vt ex Verrio Festus tradit. Inde quarta vrbis regio sub Seruio Tullo rege suburra appellabatur, vt auctores sunt Dionysius *libr.* 4. *antiq. Rom.* & Plinius *lib.* 18. *c.* 3. In hoc vico meretriciis diuersoria habebant. Martialis,

Fama non nimium bona puellam,
Quales in media sedent suburra
Vendebat modo præca Gellianus.

BALNEVM DAPHNIDIS. Vix est, vt hoc nomen proprium credatur, Romanis nobilibus insolitum. Fortè à proximo Lauteto, vel fructibus lauri, qui Daphnides dicuntur, hoc balneum nomen accepit.

VICI viij. scilicet, sceleratus, Eros, Veneris, Apollinis, Trium viarum. Anciporus minor, Fortunatus minor, Sandalarius, vt apud Rufum.

ÆDICVLAS viij. quot & vici, scilicet Musarum, Spei, Mercurij, Iuuentutis, Lucinæ, Valetiæ, Iunonis, Lucinæ Mauortij, Isidis.

VICOMAGISTRI xlviij. Apud Rufum & Victorem xxxij. Sed in hac descriptione singulis ferè vicis seni dantur Vicumagistri, & ideo rectius scribitur xlviij.

CVRATORES ij. vt in omnibus regionibus.

INSVLÆ ij. millia septingentæ quinquaginta septem. Vnam amplius Rufus & Victor addunt.

DOMVS octoginta octo. Rufus & Victor cxxxix.

HORREA decem & octo. concordant & alij.

BALNEA lxxv. Addunt Rufus & Victor balneæ priuatæ, & rectè: publicè enim thermæ vocantur.

LACVS lxxviij.

PISTRINA xij. Victor xiiij. Rufus xv[?]j. Alia quædam addunt Rufus & Victor, quæ in nostra descriptione omittuntur. Regio continet PEDES tredecim millia. excedit duo milliaria cum dimidio. Rufus habet. Regio in circuitu continet pedes xviij. millia, qui numerus excedit tria milliaria cum dimidio.

REGIO V. ESQVILIÆ.

ESQVILINVS & Riminalis colles iusta magnitudine oppidi intra vrbem à Ser. Tullo rege additi, vt in quarto auctor est Dionysius, & Liuius in prima hanc regionem tenent. & ideo post Rufum, Victor ita inscribit. Regio V. Exquilina cum turri & colle Riminali. Dictæ sunt exquiliæ ab excubiis à Tullo, qui ibi habitauit, & in loco factis, vt Ouidius significare videtur *in prima Fastorum.*

Excubias vbi rex Romanus agebat,
Qui nunc exquilias nomine collis habet.

Et ideo per x, esset scribenda hæc dictio. Alij ab excolendo deducunt, quòd hic collis antea neglectus à Tullo fuerit excultus. Exquiliæ, inquit Pomponius Lætus, incipiunt à templo S. Petri ad vincula, & protenduntur vsque ad ecclesiam S. Crucis, inde ad Thermas Diocletiani, & circumeundo includit S. Mariam Maiorem, & S. Praxedem vsque ad S. Petrum ad vincula. circuitus est quatuor millium passuum, vt vult Metula libr. primo. Continet hæc regio

LACVM PROMETHEI. ita hunc lacum appellatum puto ob statuam Promethei ibi positam.

MACELLVM LIVIANI. A Liuia vxore Augusti fabricatum. Apud hoc postea Liberius Papa ædem B. Mariæ ad niues ædificauit *in lib. de Ro. Pont. in Liberio.*

NYMPHÆVM D. Alexandri. Nymphæa erant ampla ædificia, in quibus nuptias celebrabant, qui ædes ad hoc idoneas non habebant, vt Zonaras in Leone magno interpretatur, sed alij pro lauacro accipiunt, vt Suidas, qui aquam ex foto in νύμφεια λουτρὰ deriuatam fuisse scribit, sed propriè lauandis mulieribus addictum fuisse Cœlius Rhodiginus putauit. Theodosius Cyro P. P. committit, vt ipse arbitretur, quantum aquæ thermis, quantum nymphæis sit indulgendum *in l. si quis* 2. *D. de aqueduct.* Lampridius scribit Alexandrum balnea omnibus regionibus addidisse, quæ fortè non habebant: Nam hodie quoque, inquit, multa dicuntur Alexandri. Sub balneis credo comprehendi, & nymphæa.

COHORTES DVAS VIGILVM. Rufus, & Vi-

ctor habent stationem cohortium vij. Vigilem. Pu- to legendum duas, quia in vij. regione statuuntur aliæ vj. & in vltima viij. & esset nimis magnus numerus cohortium cùm ab initio non fuerint nisi xiiij. Eas tamen tenues fuisse.

HERCVLEM SVLLANVM. Herculis statuam à Cornelio Sylla ex responso Eboraico, vt ferunt, hoc in loco erectam.

HORTOS PALLANTIANOS. Pallas potentissimus libertorum Claudij Imperatoris omnium opulentissimus euasit. Auctor fuit Claudiani Sen. Conf. vt libera mulier, quæ alterius seruo se coniunxisset, illi seruiret. *C. de Claudia. Senat. Conf. tol. §. vlt. Institut. de success. subla.* ob quod illi, inquit Tacitus *lib.* 12. prætoria insignia, & centies quinquagies sestertium censuit designatus Consul Barea Soranus. Additum à Scipione Cornelio grates publicè agendas, quòd regibus Arcadiæ ortus veterrimam nobilitatem vsui publico postponeret, seque inter ministros principis haberi vellet. Asseuerauit Claudius contentum honore Pallantem intra priorem paupertatem subsistere. Et fixum est ære publico Senatusconsultum, quo libertinus sestertij ter millies poss. flor antiquæ parsimoniæ laudibus cumulabatur. Hæc Tacitus. Efficit summa tres milliones auri, quos tum habebat Pallas. Erant autem centum quinquaginta millia aureorum illius temporis ipsi decreta à Senatu, quorum 48 libram efficiebant; vnde immensas opes quæsiuit. Plinius *lib.* 33. *c.* 10. Multos, inquit, cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterque res Claudij principatu, Pallantem, Callistum, & Narcissum. Demum Nero Pallantem veneno sustulit, vt eius diuitiis potiretur. Tacitus *lib.* 14. *in fin.* libertorum, inquit, potentissimos veneno interfecisse creditum est. Doriphorum quasi aduersatum nuptiis Poppææ Pallantem, quòd immensam pecuniam longa senecta detineret. Id significat & Tranquillus de Nerone loquens *cap.* 25. libertos diuites olim adoptionis, mox & dominationis suæ fautores veneno partim cibis, partim potionibus indito intercepit. Inter alia verò Pallas hortos sibi in hac regione comparauerat Pallantianos vocatos. Horum autem fuit in via Tiburtina intra primum ab vrbe lapidem Plinius minor *lib.* 7. *epist.* 6. est, inquit, via Tiburtina intra primum lapidem, monumentum Pallantis ita inscriptum. Huic Senatus ob fidem, pietatémque erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, & sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit, quia scilicet decretam pecuniam non accepit, partem præfati Senat. Conf. Plinius alibi recitat *l.* 9 [illegible]. 6.

AMPHITHEATRVM CASTRENSE. Plura à diuersis facta fuere amphitheatra, & fortè fuit, quod inchoatum à Caligula iuxta Septa Tranquillus scribit, septa castra intelligens, vnde Castrense dici potuit: septa tamen propriè tabulata vocabantur, quibus septus erat campus Martius. Potuit etiam id esse amphitheatrum, quod hortante Augusto, Statilius Taurus exstruxit. Tranquill. *in Augusto c.* 29.

CAMPVM VIMINALEM sub aggere. Addit Panuinius, in quo erant ædicula Fortunæ paruæ. Viminalis collis & Porta, ait Festus, appellantur, quòd vbi viminum sylua fuisse videtur, vbi est & ara Ioui Viminio consecrata. Idem & Varro. Aggerem, opinor, intelligit à Tarquinio Superbo factum, de quo ita Plinius *lib.* 3. *c.* 5. Vrbs clauditur ab oriente aggere Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Namque eum muris æquauit, qua maximè patebat aditu plano, is adhuc cernitur.

MINERVAM MEDICAM. Hygeia ab Atheniensibus Mineruā colebatur. De Medica nihil comperti, cuius simulachrum in hac regione situm erat. Fortè à veste serica, id est peplo, quo erat induta, Medica est vocata: vestem enim sericeam medicam dictam Cœlius Rhodiginus affirmat, *cap.* 2. *libr.* 16. *lectio. antiq.*

ISIDEM PATRICIAM. De Iside suprà in iij. regione est dictum. Hæc Patricia dicta, vel quòd præcipuè à patribus coleretur, vel, quod verius puto, quia prope vicum patritium erat, de quo ita Martialis,

Sed domus in vice Lelia patricio.

Is erat in Exquiliis, vbi patricios Ser. Tullus habitare iussit.

VICI XV. scilicet Sucusanus. Vrsi pileati. Mineruæ. Vitrinus. Palloris. Sextus Siluani. Capulatorum. Tragœdus. Vnguentarius Paullinus. Pastores. Caticarius. Veneris Placidæ Iunonis.

ÆDICVLÆ quoque xv. quot erant vici, videlicet Sei. V[illegible] Placi[illegible]. Castnris Palloris. Siluani. Apollinis. Cloacinæ. Herculis. Mercu ij. Martis. Lunæ. [illegible] Vestæ. Ceteris. Proserpinæ Hatum plures [illegible] nomen dederunt.

VICOMAGISTRI quadraginta octo, vt in aliis regionibus. Rufus & Victor habent lx. scilicet quatuor Vicomagistros pro vico.

CVRATORES ij.

INSVLÆ tria millia octingentæ quinquaginta. idem Rufus & Victor iij cic ncccl.

DOMVS clxxv. vt & Victor. Rufus clxx. inter has erat domus Galli Aquilij Iureconf. in colle Viminali, quam omnium consensu ea ætate pulcherrimam fuisse Plinius memorat, *libr.* 17. *c.* 1.

HORREA xxiij. ita & Victor. Rufus xxvij. vel, vt alij, C.

BALNEA lxxv. scilicet priuata, vt apud Rufum & Victorem.

LACVS lxxiij. Rufus lxxix. Victor clxxix.

PISTRINA xv. Rufus xxxij. Victor xxij.

Regio côtinet PEDES quindecim millia DC. plus tribus miliarius cum dimidio. Rufus & Victor legunt. Regio in ambitu continet pedes xv. millia DCCCCL. esset plus minus quatuor milliariis, idem alia addunt, templa, lucus, campos, & huiusmodi, quæ hic omittuntur.

REGIO VI. ALTA SEMITA.

ALTA SEMITA nuncupata est hæc regio à semita, quæ altè dorsum Quirinalem montis ascendebat, inquit Pomponius Lætus, ell appellata, continet autem,

TEMPLVM SALVTIS & SERAPIS. Saluti templum C. Iunius Bubulcus in bello aduersus Samnites vouit. Censor in colle Quirinali, ait Victor, faciendam locauit Dictator dedicauit, vt Liuius *lib.* 9. tradit. Ab huius ædis vicinitate Salutaris porta nomen Romæ habuit. Rufus & Victor ædem Salutis Serapi separant, de qua suprà latius in iij. regione est dictum.

TEMPLVM FLORÆ. Apud Victorem additur & Circus Floralia. Lactantius *lib.* 2. *diuin. inst. cap.* 20. de hac ita scribit. Flora cùm magnas opes ex arte mere-

meretricia quæ fuisset, populum Romanum scripsit hæredem, certámque pecuniam reliquit, cuius ex annuo fœnore suus natalis dies celebraretur editione ludorum, quos appellant Floralia, quod quia Senatui flagitiosum videbatur, ab ipso nomine argumentum sumi placuit, vt pudendæ rei quædam dignitas adderetur. Deam finxerunt esse, quæ floribus præesset, eámque oportere placari, vt fruges cum arboribus aut viribus bene prosperéque florescerent, cuius colorem secutus in Fastis poëta non ignobilem triumphum narrauit, quę Chloris vocitata, eámque Zephiro nuptam, quasi dotis loco id accepisse muneris à marito, vt haberet omnium florum potestatem. Hęc Lactantius. Flore templum Lucius & Marcus publicij Ædiles constituerunt, quod vetustate consumptum Augustinus instaurauit, Tiberiúsque dedicauit, de quo loquens Tacitus lib.2. ita scribit, iisdem temporibus Deûm ædes vetustate aut igne abolitas, cœptásque ab Augusto dedicauit, Libero, Liberæque, & Cereri iuxta Circum maximum, quas Aulus Posthumius Dictator vouerat: eodémque in loco ædem Floræ ab Lucio & Marco Publiciis ædibus constitutam. Hæc ille. Floræ iiij. Kal. Maias ludos Floralia dictos celebrabant, in quibus omnes nequitiæ cum nudis mulieribus peragebantur. Hos M. Portio Catone spectante, populus erubuit postulare, vt mimæ nudarentur, quod cùm ex Fauonio amicissimo vnà sedente cognouisset, è theatro discessit, ne præsentia sua spectaculum impediret, vt Valerius refert *libr.2. cap.5.* scribit Porphyrion Ædiles in Floralibus cicer & fabam spargere solitos. De obscœnitate horum ludorum D. Augustinus *lib.2. de ciuitate Dei, c.26.* & Ouidius in Fastis *libr.4.* & Lactantius in 1. Addit Victor hic Circum fuisse qui fuit Caij & Neronis, tertiúmque habebat obeliscum, vt Plinius narrat *lib. 34. c.11.* erant autem Romę tres Circi: hic, de quo loquimur, Flaminius in ix. regione, & Maximus in xi. vbi de Circis dicetur.

CAPITOLIVM ANTIQVVM. In Capitolio à Tarquinio Prisco templum Iouis est inchoatum, & à Superbo perfectum. vt Dionysius, Liuius, Plutarchúsque referunt: Capitolium, inquit Varro, est dictum, quòd hic dum fundamenta foderentur ædis Iouis, caput hominis inuentum dicitur. Hic mons ante Tarpeius dictus, à virgine Vestali Tarpeia, quę ibi à Sabinis necata armis, & sepulta. Hæc Varro. Antea verò Saturnius vocabatur, vt lib.2. Dionysius memorat. Quòd autem ibi caput inuentum, eam arcem Imperij rerúmque capiti fore interpretatum est. Arnobius caput illud Toli Vulcentoni fuisse scribit *lib.6.* qui à Germani famulo occisus, ibi sepultus fuit. In eo colle lucus asyli, & Tarpeia rupes erat, ad quam centum gradibus ascendebatur, *Dion lib.41.* Aureum Virgilius appellat *in* 8.

Hinc ad Tarpeiam sedem & capitolia ducit
Aureanum, olim syluestribus horrida dumis.

Ter flagrauit, primùm bello ciuili, Scipione & C. Norbano Coss. Sylla restituit, & Luctatius Catulus dedicauit: iterum arsit, Vitellianis contra Sabinum Vespasiani Imp. fratrem pugnantibus, vt lib.19. auctores sunt Tacitus, & Plinius *lib.33. cap.13. & lib.34. cap.7.* & Tranquillus *in Vitellio.* Tertio Vespasiano extincto, quod à Domitiano instauratum fuit. Sed hoc puto esse Capitolium infrà in 8. regione situm, quod vnum erat ex vij. spectaculis Vrbis.

Antiquum verò hoc Capitolium vocatur ad differentiam alterius, quia ait Pomponius Lætus, hic etiam fuit templum Iouis, quod templo Capitolino erat antiquius, & erat pars collis Quirinalis. Victor huc omittit. Rufus vetus appellat. Varro *libr.4. de lingua Latina* probat vetus appellari, quòd ibi sacellum Iouis, Iunonis, Mineruæ, & id antiquius æde, quæ in Capitolio est facta. Tertullianus *De spectaculis* omnium Deorum templum fuisse asserit: Capitolium, inquit, omnium dæmonum templum est, in eóque iura ciuilia, & artes liberales docebantur, *l.vltim. C. Theod. de stud. liberal. vrb. Rom. & Constant.*

STATVAM MAMVRII PLVMBEAM. Mamurius fuit faber insignis, qui Numæ Pompilio II. Romanorum Regi ancilia fabricauit illi simillima, quod è cœlo delapsum ferebant, ne agnitum furto auferri posset, vt in 2. Romanar. antiquitatum Dionysius & Liuius memorant. Ouidius libr.3. Fastorum,

Mamurius morum formæq; exactior, artis
Difficile est illi dicere, clausit opus.

Et Propertius *lib.4. eleg.2.* In actis D. Suzannæ recitatis à Cæsare Baronio in annalibus anno 295. fit mentio vici Mamurij. Facta, inquit, hæc sunt in vi. regione apud vicum Mamuri ante forum Sallustij. Mamurio eximio artifici ob memoriam plumbea statua erecta fuit, quæ vico nomen dedit.

ÆDEM QVIRINI. Tacitus Sabinorum rex à Romulo in Vrbem receptus Capitolium, & Quirinalem collem occupauit, ait Dionysius *libr.1.* Soli, Lunæ, Saturno, & Quirino, alijsque diis templa condidit, Quirinum autem alij Martem esse volunt, is cùm fæuit, Gradiuus, cùm tranquillus est, Quirinus dicitur, vt ait Seruius, *in primum Æneid. in carmine, Remo cum fratre Quirinus iura dabant*, vnde. inquit, duo habet templa, vnum in vrbe, quod Quirini est, aliud extra vrbem in Appia via, prope portam, quasi bellatoris & Gradiui: Alij volunt Romulum à quiri, id est. hasta, quam gestabat, dictum, alij à Curibus, id est, Sabinis, quos domuit. Is extinctus, postquam Proculus asseruit se illum in Cœlum euntem vidisse, Deus putatus est; Liuius in primo exstruxit & Augustus ædem Quirini lxxvj. columnis ornatam, vt refert Dion *lib.54.* de qua hic potest intelligi, id Dorica structura fuisse Vitrunius scribit.

MALVM PVNICVM Non arborem, sed pomum significat, ex ære aut marmore, vt puto effictum, ad quod (subdit Victor) Domitianus D. D. id est, dominum dedicauit. Templum Mineruæ Flauianę, aliàs templum gentis Flauiæ, & erat domus, in qua ipse natus fuerat, Tranquillus *in Domitiano cap.1.* Domitianus, inquit, natus est ix. Kalen. Nouembris, patre Cos. designato, inituróque mense Septembri honorem, regione vrbis vi. ad malum punicum domo, quam postea in templum gentis Flauiæ conuertit. Hic ergo erat Vicus, ad malum punicum dictus: Alij volunt ab arbore mali puniei, quæ illic speciosa succreuerat, nomen habuisse.

HORTOS SALLVSTIANOS. A C. Crispo Sallustio historiarū scriptore hi comparati, excultique esse creduntur, qui cùm vniuersum ferè patrimonium profudisset, ac domum paternā vendidisset, vt ab adulterij crimine, de quo accusatus erat,

se redimeret Gell. lib. 17. c. 18. Rapha Volaterra à C. Iulio Cæsare Numidiæ est præfectus, ex cuius expilatione ditissimus factus, Hortos amœnissimos sub Quirinali intra pomerium ad collinam portam, prope malum punicum, & Tiburti villam emit, quam adeò diligenter excoluit, vt in deliciis horti Sallustiani semper sint habiti, & primùm ab Augusto, Nerone, aliisque Principibus pro re amœna fuerint possessi. Tacitus lib. 13. loquens de Nerone, regredienti, inquit, per Flaminiam, compositas insidias fato euitauit, quoniam diuerso itinere Sallustianos in hortos remeauerit. Plinius lib. 7. c. 6. & Dion lib. 43. scribunt, imperante Augusto, in hortis Sallustianis Pusionis & S. cundillæ immania cadauera decem pedum & trium vnciarum pro miraculo condita fuisse. Vopiscus etiam auctor est Aurelianum in hortis Sallustianis, & Domitiæ libentèr vixisse, & in illis porticum miliarensem exornasse. Vlpianus in l. apud Iulianum. § pen. de legat. 1. si Sallustianos, inquit, hortos, qui sunt Augusti, legauerit quis, furiosi est talia legata testamentu adscribere. Addunt his Rufus & Victor templum Veneris in hortulis Sallustianis, in pandectis Floren horti cum aspiratione scribuntur.

GENTEM FLAVIAM. In Rufi & Victoris codicibus deest, sed huius loco habet Victor Templum Mineruæ Flauianę. Aliàs templum gentis Flauiæ, quæ erat domus eius. Nec aliud hic significari arbitror, & fieri potest, vt adhuc hanc regionem gens Flauia incoleret. De hoc templo ita Tranquillus in Domitiano cap. 5. excitauit, & templum Flauiæ genti, ex qua ipse ortus erat: De hoc sensit Martialis, cùm dixit:

Addita quid Latio Flauia templa foro.

Voluit intelligere gentem Flauiam inter deos relatam. Hæc orta est ex T. Flau. Petronio municipe Reatino, in Sabinis Centurione, mox argentario & publicano in Asia, ex quo genitus est Sabinus pater Vespasiani Imperat. quemadmodum Tranquillus memorat in Vespasiano, c. 1.

THERMAS DIOCLETIANAS & CONSTANTINIANAS. Has Victor diuidit. Rufus verò legit, Thermæ Diocletianæ & Maximianæ: quam lectionem castigatiorem puto, & si Constantinianæ, vel rectius Constantiæ dici possunt, quas Constantius postea exornauit. Has in honorem Diocletiani Maximianus ex Africa reuersus ædificauit an. n. salutis 298. & aliàs sibi Carthagini in Africa: cùm enim defessus esset in Christianis militibus occidendis, eos ad hoc opus faciendum damnauit, in quod totum septennium consumpsit, vt in actis D. Marcelli à Surio 26. Septemb. & Baronio in annal. sub an. 298. recitatis liquet, quæ ita se habent. Tempore illo, quo Maximianus ex Africæ partibus rediit Romam, volens placere Diocletiano Augusto, vt in nomine eius thermas ædificaret, cœpit ob inuidiam Christianorum omnes milites siue Romanos, siue alterius generis ad afflictionem laboris compellere, & per varia loca alios ad lapides, alios ad arenam fudiendam damnare: Eusebius in Chronicis, Hoc anno, inquit, xv. Imperij Diocletiani, Thermę Diocletiani Romæ factæ, & Maximiani Carthagine. Has postmodum Constantius pater Magni Constantini, & Collegæ Imperij dedicarunt, vt sequens docet inscriptio, Panuinius in Fast. CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS INVICTI AVGG. SEVERVS ET MAXIMINVS CÆS. THERMAS ORNAVER. ET ROMANIS SVIS DEDICAVER. & ob id Constantianæ non Constantinianæ hæ thermę sunt appellatę. Erant tamen & Constantini thermæ Romę, quarum Ammianus lib. 17. meminit. Quia verò Diocletianæ thermæ sanctorum manibus sunt extructæ, aliis omnibus euersis, harum muri adhuc conseruantur, & in ecclesiam S. Mariæ & Angelorum sunt conuersæ, inquit Baro.

DECEM TABERNAS. ita & Victor. Rufus legit tres tabernas. Hunc locum esse puto, quem Martianus regionem tabernolam vocatam esse asserit, & Varro viam taberniolarum appellat. Martianus verò lt. 4. c. 10. topograph. vrb. ex inscriptione marmoris effossi x. taberoas in valle D. Agathæ fuisse affirmat.

GALLINAS ALBAS. Huius denominatioois causam Tranquillus & Plinius referunt, ille Seru. Galba cap. 1. ita scribit. Liuiæ olim post Augusti statim nuptias Veientanum suum reuisenti prætereuolans aquila Gallinam albam ramillum lauri rostro tenentem, ita vt rapuerat, dimisit in gremium, Cùmque nutriri alitem, pangi ramulum placuisset, pullorum soboles prouenit, vt hodie quoque ea villa ad gallinas vocetur. Tale verò lauretum vt triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent. Fuitque mos triumphantibus alias confestim eodem loco pangere, & obseruatum est sub cuiúsque obitum arborem ab ipso institutam elanguisse. Ergo nouissimo Neronis anno & sylua omnis exaruit radicitus, & quicquid ibi Gallinarum erat, interiit, ac subinde tacta de Cœlo Cæsarum æde, capita omnibus statuis simul deciderunt. Plinius & ipse eandem historiam hoc modo narrat. Liuiæ Drusillæ, quæ postea Augusta matrimonij nomen accepit, cùm pacta esset illa Cęsari, gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæsam, intrepidéque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis baccis, conseruari alitem, & sobolem iussere aruspices, ramúmque eum seri, ac ritè custodiri, quod factum est in villa Cæsarum fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur ad gallinas, miréque sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar laurum manu tenuit, coronámque in capite gessit, ac deinde Imperatores Cæsares cuncti, traditúsque mos est, ramos quos tenuerunt, serendi, & durant sylvę ominibus suis discretæ. Hæc ille. Cuius verba apposui, vt eadem historia à duobus viris illustribus explicata clarius innotesceret. Legunt autem Rufus & Victot, Ad gallinas albas. vt hanc villam vocari Tranquillus & Plinius referunt, quæ sub hac vj. regione videtur contineri.

AREAM CANDIDI. Fortè Iulius Vespronius candidus Intelligitur, qui iterum sub Traiano, & tertiùm sub Hadriano Cos. fuit, quem Plinius ad Vrsum Epist. 20. lib. 5. scribit dicere solitum, aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam, illa vix vni aut alteri contingit. Ad eum magistratu fungẽtem Pios scripsit in l. 7. § 1. de accusat. Alij Candido Carus, Carinus, Numerianúsque imppp. l. 4. C. de delator. ac Diocletianus, Maximianúsque, l. eos 5. C. de testibus scribunt, quem tum magistratu aliquo functum fuisse puto. Flauij quoque Candidi meminit Paulus in l. si ita stipul. itus 126. § Chrysogonus, de verborum obligat. item legitur Candidus magister militum Zenonis Imper. cognatus Asparis. Sed de quo hic

intel-

intelligatur, non facile est discernere. Ante eius ædes area hic pro insigni ponitur. Victor & Rufus habent, aream Callidij, à quo etiam vicus Callidius in hac regione est denominatus: sed eius nullibi mentionem fieri inuenio.

COHORTAS iij. VIGILVM.

VICOS xvij. Rufus & Victor xij. nempe Album, Publicum, Floræ, Quirini, Flaui, Mamurri, Fortunarum, Paccium, Tiburtinum, Salutis Callidianum Maximum.

ÆDICVLAS xvij. quot hic ponuntur vici. Rufus xvj. nominat, scilicet Fortunæ paruæ. Genij liberorum, Genij larum Dianæ, Valerianæ, Iunonis, Iuliæ, Spei, Sangi, Siluani, Veneris, Herculis, Victoriæ, Matutæ, Liberi patris, Saturni, Iouis, Mineruæ.

VICOMAGISTROS xviij. Legendum xlviij. vt in aliis regionibus, & habet Rufus. Victor legit lxvj. vt puto mendosè.

CVRATORES ij. vt alij.

INSVLAS. Tria millia quadringentæ tres. Rufus iij. CIↃ.DV. Victor iij. CIↃ.DC.

DOMVS centum quadraginta sex. Rufus cxlv.

HORREA xvij. Rufus & Victor xix.

BALNEA lxxv. ita & Victor. Rufus. Balneæ priuatæ lxv.

LACVS lxxiij. Rufus lxxvj. Victor lxxviij.

PISTRINA xvj. Rufus xxiij. Victor xxj. Alia addunt Rufus & Victor hic omissa, vt domum Aquilij Iureconsulti.

Regio continet PEDES quindecim millia DCC. Rufus & Victor. Regio continet in circuitu pedes xv. millia o c. Eaecdunt tria milliaria.

REGIO VII. VIA LATA.

AVIA, quæ lata mediam regionem secabat, nomen habuit, continet autem,

LACVM GANYMEDIS. A simulachro Ganymedis hic lacus nomen habuit: Id fortè, quod è Butthireo Lycio Myronis discipulo factum Plinius describit *lib.34.c.8.* scilicet, aquilam sentientem quid rapiat in Ganymede, & quid ferat, parcentem vnguibus etiam per vestem. Prope lacum est vicus Ganymedis apud Rufum.

COHORTES vij. VIGILVM. Addit Victor primanarum.

ARCVM NOVVM. Fortè Constantini arcum intelligit, post quem non multò pòst hanc descriptionem vrbis factam puto. Is erat in stagnis Neronianis cum hac inscriptione, IMPERATORI CÆSARI FLAVIO CONSTANTINO MAXIMO PVBLIC FILIO AVGVSTO S.P.Q.R. Quod instinctu mentis diuinitatis magnitudine cum exercitu suo tam de tyranno, quàm de omni factione vno tempore iustis Remp. vltus est armis, arcum triumphia insignem dicauit.

NYMPHÆVM Iouis. De Nymphæo supà in quinta regione: hoc Iouis ab eius simulachro signo prope posito dictum puto.

ÆDICVLAM CAPRARIAM. A qua etiam vicus caprarius in hac regione à captio denominatus.

CAMPVM AGRIPPÆ. Campus ab area amplitudine differt, vt campus Martius. Suum campum Agrippa ad ambulãdum lapide strauit: plura enim, inquit Tranquillus *in Augusto cap.29.* & egregia Romæ fecit. Hunc campum Agrippa defuncto, Augustus ac Diribitorium ab eo ceptum fabricari perfecit, & dedicauit, ac publicum fecit, quem postea Pola Agrippæ soror porticibus exornauit, vt tradit Dion *lib.55.*

TEMPLVM SOLIS & CASTRA. Rufus hæc diuidit, & castra geminat, scilicet Gentiana & Gypsiana, Victor, Gentiana, & Gypsiana pro iisdem ponit. Sunt autem castra, in quibus Lollianus Gentianus Consularis, id est, exercitibus Præfectus, milites continebat. Asiam Proprætor rexit, deinde sub Pertinace Consularis, *l.2.§.1 ff. de iis qui not. infam.* id est vniuerso exercitui præfuit, vt Capitolinus *in Pertinace*, & marmoris sequens inscriptio indicat. C. EPIDIO L. F. POL. RVFO LOLLIAN. GENTIANO AVGVRI COS. PROCOS. PROV. ASIÆ LEG. PR. PR. PROV. LVGDVNENSIS, COMITI IMPP. SEVERI ET ANTONINI AVGG. LEG. LEG. XX. Vicus Gentianus ab eodem in hac regione est denominatus.

PORTICVM GYPSIANI, ET CONSTANTINI. Apud Rufum, & Victorem deest Gyptiani, cuius nullibi inuenio mentionem fieri, sicut nec Constantini porticus. Blondus *lib.5.* Romæ instauratæ, scribit in Exquiliis, vbi nunc equi marmorei Praxitelis, & Phidiæ opera visuntur, thermas fuisse Constantini. Extant verò, inquit, porticu equis illis contiguæ statuæ quatuor marmoreæ pedestres, quarum basibus Constantini nomen inscriptum est. Ego illam potius porticum, quàm thermas fuisse arbitror.

TEMPLA DVO NOVA SPEI & FORTVNÆ. Hæc Rufus & Victor diuidunt. M. Cicero de legibus ædem Spei à Collatino Romę dedicatam fuisse scribit. Sed aliud Spei templum Attilius Regulus in bello contra Pœnos vouit, vt auctor est Tacitus *lib.* a. Spei, inquit, ædes à Germanico sacratur. Hanc Attilius vouerat eodem bello Punico. Hoc templum in foro olitorio Liuius locat *libr.1. decade 3.* dum ait ædem spei, quæ in foro olitorio fuit, fulmine ictam fuisse: idem *lib.* 4. Q. Fabio Cos. Fil. & T. Sempronio Graccho Cos. incendio conflagrasse scribit.

Fortunæ verò plura Romæ templa fuere erecta, duo Ser. Tullo Rege, vt auctor est Dionysius, alterum bonæ fortunæ in foro boario, ob perpetuum eius fauorem, alterum Fortunæ virili in ripa Tiberis cui cùm virgines thure sacrificassent, si quod vitium in corpore habuissent, illud futurum virum ignoraturum credebant. *Blond. lib.1. Romæ triumphantis, in fine.* Hanc Fortunam masculam, Tullus vocauit, illam paruam, & breuem, vt significaret se eius ope ex paruo, & humili ad regnum prouectum, vt Plutarchus refert *in Problemate Roman.* 74. omnia enim hic rex fortunæ adscribebat, eum qua consuetudinem se habere affirmabat, ipsamque ad se in cubiculum per fenestram delabi solitam, vt auctor est Plutarchus in libro de Fortuna Romanorum, vbi plura ab hoc rege templa condita fuisse scribit: vnum in Capitolio Fortunæ primigeniæ, aliud indulgentis seu obsequentiæ, & Clementis. Tertium fuit in palatio Idiæ, id est priuatæ Fortunæ delubrum, item ixeutriæ, seu tenaciter attrahentia: aliud ad fontem muscosum partheniæ, id est, virginis, item in magno angiportu Euelpidis seu

bonæ spei, item ad Veneris masculæ aliam Fortunę ædiculam, quorum bonam partem Seruius Tullus consecrauit. Denique aliud Fortunę muliebris templum Senatus dicauit, cùm mater Martij Coriolani precibus ab eo obtinuisset, vt obsessam patriam discedens liberaret, vt latè hanc historiam in Coriolano Plutarchus. Liuiúsque lib. 2. recitant: Sed Plutarchus in libro de Fortuna Romæ virilis Fortunæ fanum Anco Martio quarto Romę Regi adscribit. Fuere, & alia Fortunæ, sub diuersis cognominibus, templa erecta, vt equestri Fortunæ à Q. Fuluio dedicatæ, quemadmodum Liuius est auctor *lib. 4. & 5.* quæ ad rem nostram non faciunt. Aliud in curia Hostilia bonæ Fortunæ templum à M. Lepido in gratiam Iulij Cæsaris conditum Dion scribit *libr. 44. post princ.* Ego hic de duobus templis nouis Spei, & Fortunæ intelligi puto, quæ antiquitus non erant, & Fortunam Eůelpidem referebant, & ob id vnum Spei, & Fortunæ templum nominatur. Addit Panuinius cum porticu à Lucullo conditam, in qua erat statua Mineruæ facta à Phidia, posita à Paulo Æmilio. Fecit & Nero templum Fortunæ, de quo Tranquillus, & Plinius *lib. 36. ca. 22.* quæ ad rem non facit.

Eqvvm Tiridatis Regis Armeniorum, Rufus & Victor habent equum æneum Tiridatis: is Vologesi Parthorum Regis frater fuit, vt Tacitus *lib. 12.* refert, qui cum Corbulone copiarum Romanarum præfecto pacem iniit, vt ipse Armeniæ regnum teneret hac conditione, vt diadema apud statuam Neronis deponeret, nec nisi eius manu resumeret. Quare Romam ad accipiendum, cum tribus millibus Parthorum vsque in Italiam equo vectus venit, galeam auream pro tegumento gestans, inde curribus à Nerone missis vectus est, qui in eum, quod vix credibile videatur, inquit Tranquillus *cap. 29.* octingenta nummûm millia diurna erogauit, id est, octo millia aureorum illius temporis, quæ essent plus minus decem millibus nostrorum aureorum, idque nouem mensibus, quibus iter fecit, hoc actum est. Nero Pompeij theatrum operuit auro in vnum diem, ait Plinius *lib. 33. cap. 3.* quo Tiridati regi Armeniæ ostenderet, eique diadema imposuit, latè Tacitus, *lib. 13.* Dionque *in Nerone*, hanc historiam recitant, Tranquillus *in Nerone cap. 13.* addúntque abeunti super sestertium millies contulisse, quæ fuit summa viries centum millia aureorum illius sæculi: excedit quatuor, vt vocant, milliones aureorum nostrorum. Tiridatis equus ob facti memoriam æneus Romæ factus in hac regione est locatus.

Forvm Svarivm, vbi sues vendebantur: sicut & forum boarium, vbi bos æreus erat, *Plinius lib. 34. cap. 2.* & forte boues vendebantur. Huic foro præerat Tribunus, curans, ne quid inordinatè in eo fieret, & Præfecto, vbi cum patuisse Notitia vtriusque Roman. imperij indicat. De hoc sequentem inscriptionem Panuinius recitat. Domino Nostro Fl. Clavdio Constantino Fortissimo Ac Beatissimo Cæsari, Fl. Vrsacivs V. P. *vir perfectissimus* Tribvnvs Cohortivm Vrbanarvm X. XI. XII. Et Fori Svarii.

Hortos Largianos, ea hac lectione emendanda sunt Rufus & Victor, qui habent Argianus. Tres insignes Largos fuisse inuenio, T. Largium Dictatorem, qui templum Saturni in foro dedicauit, vt Macrobius *lib. 1. Saturnal. c. 8.* tradit: Valerium Largum, qui apud Augustum Ælium Cornelium Gallum Poetam, & Virgilij carmine conspicuum, & Ægypto Præfectus accusauit, quòd in eum contumeliosus esset. Quare is magistratu & bonis exutus, ac exulare iussus se ipsum interfecit, cui in præfectura Largus successit, vt Dion *libr. 53.* memorat. Hic Largiani S. C. auctor fuisse creditur, *§. vlt. Instit. de success. liberto.* idem fortè & hortos instruxit. Alius fuit Licinius Largianus Hispaniç citerioris pręses, cui tuber mordenti denarium dentibus infixum Plinius scribit *lib. 19. c. 2.* orator fuit, & primus auditores corrogauit, qui se dicentem plausu exciperent, vt Plinius *lib. 2. epist. 14.* scribit. Alij post eum laudatores nummis conduxerunt. Alius fuit Latinus Largus, qui sæpè Iulium Paulum Iureconsultum consuluit, *l. 56. de adil. edict. l. 83. §. vlt. de legat. 2. l. pen. §. vlt. de excep. rei iudic.* sicut Largius Euripianus Scæuolam, *l. 21. §. 4. de annu. legat.* sed hos vt obscuriores hortorum nostrorum auctores fuisse non puto.

Mansvetas. Rufus habet Vicum Mansuetum, Victor, Ad Mansuetas, quod est idem, vnde hic deest præpositio, Ad Mansuetas: Mansuetum, inquit Festus, dicitur quasi ad manum venire suetum: Alij aiunt, neque ex misericordia mœstum, neque ex crudelitate sæuum, sed modestia temperatum.

Lapidem Pertvsvm. Marc. Varro *libr. 4. de lingua Latina* scribit Dij Fidij perforatum fuisse tectum, vt videatur diuum, id est, cœlum. Hic fortè fuit huiusmodi lapis, vel alius ad alium vsum pertusus.

Vicos xv. Victor x. Rufus xl. videlicet Ganymedis, Cordiani, minorem, Nonum, Caprarium, Solis, Gentianum, Sangi, aliàs Sanci. Herbarium, Mansuetum, sigillarium minorem vbi sigilla, id est, paruæ statuæ vendebantur, *Gellius lib. 5. cap.* 4. Sulatarium Fortunæ. Spei maioris. Nouum vlteriorem. Libeeatorum. Publij. Nouum citeriorem. Statuæ Veneris. Alchemorium, aliàs Archemonium. Æmilianum. Piscarium. Cœlatum. Victoriæ. Vicinum. Græcum. Lanarium vlteriorem. Romanæ. Caput Mineruæ. Troianum. Peregrinum. Castum. Minorem. Puteolum. Scipionis. Iunonis. Sellarium. Isidis. Tabellarium. Mancinum. Lotarium.

Ædicvlas xv. quot erant vici.

Vicomagistrvs xlviij. quot erant in aliis regionibus.

Cvratores ij.

Insvlæ tria millia octingentæ quinque. Rufus & Victor iij. millia ccclxxxv.

Domvs cxx.

Horrea xxv.

Balnea lxxv.

Lacvs lxxvj.

Pistrina xv. Rufus xxvij. Victor xvj.

Regio continet Pedes xv. millia septingentos, sunt plus tribus milliariis Italicis. Rufus & Victor xiij. millia DCC. Alia addunt Rufus & Victor, quæ hic omittuntur.

REGIO VIII. FORVM ROmanum & Magnum.

A Foro magno denominatur hęc regio: Hæc planicies erat Capitolio subiecta à Tatio Sabinorum

norū Rege & Romulo complanata. Dion. *lib.* 1. ijdē, inquit, planiciem Capitolio subiectam excisa sylua & stagno, quod propter loci cauitatem erat aquarum è vicinis montibus manantium receptaculum, terra congesta repleto, in huius, quod nunc est fori vsum verterunt: vbi magna hominum frequentia negociabatur, circa Vulcani templum paulum supra forum eminens. Postea Tarquinius Priscus forū porticibus circundedit, ac tabernas argentarias circum dispo- suit, Liuius *li.* 1. de eo loquēs, Ab eodem rege, inquit, circa forum priuatis ædificāda diuisa sunt loca, porticus tabernæque factæ. Vitruuius *li.* 5. *c.* 1. describēs forum, ait, circa in porticibus argentariæ tabernæ, mænianæque superioribus coaxationibus collocatur. Quare Vlpianus scribit *in l. Fulcinius §. illud, ex quib. cau. in poss. eat.* debitores venientibus creditoribus in foro circa columnas aut stationes solitos fuisse occultari. Tabernas in foro fuisse etiam Quintilianus affirmat. id fuit Forum precipuum Romę. Aliud fecit C. Iulius Cæsari cæteris pulchrius, quod magnum est dictum, vt auctor est Dion li. 43. de quo infra. Continet hæc regio.

Rostra. Id erat templum in foro curiæ innctū, quod postea aliò translatum fuisse Asconius scribit, *in Verrem*. Liuius, *lib.* 8. Rostra, inquit, dictum est templum seu forum ante Coriam Hostiliam, in qua erat pulpitum ornatum ex rostris nauium Antiatium, ex quo loco concionati solebant. id & Varro *lib.* 5. *de lingua Latin.* narrat. Plinius *lib.* 34. *cap.* 5. scribit C. Menium Cos. in suggestu rostra deuictis Antiatibus fixisse anno vrbis ccccxvj. idem, *lib.* 16. *cap.* 4. Antica, ait, rostra nauium tribunali præfixa foro decus erant, veluti populo Rom. corona imposita. Postquàm verò Tribunitijs seditionibus calcari ac polluti cœpere, postquàm vires ex publico in priuatum magis, singulisque ciuium quæri, & sacrosancta omnia profana facere, tùm à pedibus eorū subiere in capita ciuium rostra. Hæc ille significat rostra nauium, quæ stabant à pedibus concionantium in capita ciuium transijsse ob rostratas coronas, quę capitibus imponuntur. Apud Rufum & Victorem legitur, Rostra populi Romani ij. quia, vt dixi, duo fuere.

Genium populi romani Aureum, & equum constantini. cuique loco Genium attributum esse veteres existimabant, Virgilius, *in* 3.

Incertus Geniúmque loci, famulúmue parentis
Esse putet.

Nos angelum oppidorum custodem & tutelarem vocamus: ita & populum Romanum suū habuisse Geniū dicebant; de quo latè Plutarchus in Fortuna populi Romani. Is in Traiani, Hadrianique nūmis viri imagine cernitur dextra pateram supra aram sertis ornatam porrigere, Læua verò velut flagellum manu quatit. In al. js Hadriani numismatis vir habitu militari cum veste ad crucis mediū circumuoluta, dextera pateram ritu sacrificantis tenet, læua cornucopiæ cum hac inscriptione. gen. p. r. id est, Genius populi Romani, qui in foro aureus erat positus. Genio additus erat equus æneus vel marmoreus Constantini, qui à Rufo & Victore omittitur.

Senatulum, legendum Senaculum. Rufus & Victor, Senaculum aureum. Locus erat, in quo Senatus habebatur. Tria, inquit Festus, erant Romæ Senacula, in quibus Senatus haberi solitus erat, vnum, vbi nunc est ædes concordiæ, inter Capitolium & forum, in quo solebant magistratus de R. P. cum senioribus deliberare. Alterum ad portam Capenā. Tertium circa ædem Bellonæ, in quo exterarom nationum legatis, quos in vrbem admittere nolebant, Senatus dabatur. De primo hic intelligitur. Varro quoque *lib.* 5. *de lingua latina*, quid sit Senaculum, declarat.

Atrium minervæ. Atrium differt ab area, quòd hæc porticibus caret. Atrium verò est porticus circundans aream templi ante postas, quale est Romæ ante templum D. Petri. Græci aulam appellant. Virg.

Illos porticibus rex accipiebat in amplis,
Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Vnde rectè Festus, Atrium, inquit, est genus ædificij ante ædes continens mediam aream, quæ sæpe peristilio & porticibus circundabatur, sic Asinius Pollio, ait Tranquillus, *in Augusto c.* 29. fecit atrium libertatis, id est aream porticibus circundatam ante ædem. Fortè intelligit Minerua, à Q. Catulo infra Capitolium dicatam, de qua Plinius, *lib.* 34. *c.* 8. Euphranoris, inquit, est Minerua, Romæ quæ dicitur Catulcana infra Capitolium à Q. Luctatio Catulo dicata.

Forum cæsaris augusti. Tam Rufus quàm Victor duo fora statuunt, alterum Cæsaris, alterum Augusti, cui addit Victor, cum æde Martis vltoris & rectè. Forum, inquit Festus, pluribus modis intelligitur, primo negociationis locus, vt forum Flaminium, forum Iulium, ab eorum nominibus, qui ea fora constituenda curarunt. Alio in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi solent. Hactenus Festus. hæc fora vterque tam Cæsar quàm Augustus ad iudicia exercenda instituit. De foro Cęsaris ita Appian. *lib.* 2. *de bellis ciuilibus*, erexit & Veneri genitrici templum, vt vouerat, ad Pharsalicum bellum iturus: Atrium quoque templo circunduxit, quod Romanum forum esse voluit, non rerum quidem venalium, sed eorum, qui ad iura simul conuenirent, quemadmodum Persas aut quærentibus, aut explicantibus iura cernuntur. Hæc Appianus, qui huius fori formam graphicè describit. Area enim circa templum relicta, porticibus eam circundedit, & illud fuit atrium & forum, quod prius Cæsar ob Ludos, deinde Marcellus Octauia Augusti sorore genitus sine Indis velis inumbrauit, vt salubrius litigantes consisterent, vt auctor est Plinius, *lib.* 19. *c.* 1. idem *lib.* 36. *cap.* 15. scribit solum eiusdem fori sestertijs MCC. Emptum fuisse Auctor est Dion *lib.* 45. hoc Forum pulchrius Cæsaris Romæ fuisse & magnum appellatum, cui Cælai Veneris templum adiunxit, támque ab ea originem traheret. Suum quoque forum Augustus ob iudicia criminalia exercenda instituit. Tranquillus, *in Augusto cap.* 29. Publica, inquit, opera plurima extruxit, ex quibus præcipua, forum cum æde Martis vltoris. Fori extruendi causa fuit, hominum & iudiciorum multitudo, quæ videbatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque festinantius, necdum perfecta Martis æde, publicatum est, cautúmque, vt separatim in eo publica iudicia, & sortitiones iudicum fierent. Hæc ille. In hoc foro Augustus statuas summorum virorū marmoreas additis gestis collocauit, vt auctor est in Alexandro Lampridius. Ædem Marti bello Philippensi pro vltione paterna suscepto vouerat: Sanxit ergo, vt de bellis, triumphisque consuleretur hic Senatus: Prouincias cum imperio petituri hinc

Pp 4

deducerentur, quinque victores redijssent, hue insignia triumphorum inferrent. Hoc forum & templum Vespasiani scribit Plinius *lib. 36. c. 15.* esse pulcherrima operum, quæ vnquàm id ab Hadriano instauratum fuisse Spartianus scribit. Panuinius in eo statuas M. Valerij Coruini, & eburneam Apollinis locat.

FORVM NERVÆ TRAIANI. Apud Rufum totum hoc deest. Apud Victorem tantum Traiani nomen legitur, qui Nerua Traianus appellatur, patris adoptantis nomen ferens, quemadmodum & Hadrianus Traiani nomen gerebat, vnde hoc forum Traiani tantùm esse significatur, non etiam Neruæ, quod transitorium vocabatur, & supra in 4. regione statutum esse vidimus. Traianus suum forum, effosso monte & complanato fecit, vt Xiphilinus ex Dione scribit. Locum, inquit, montuosum, quanta est altitudo columnæ perfodit forúmque eo pacto complanauit. Hoc forum Apollodorus architectus fecit, quem Hadrianus occidit. Dion. Hadrianus, inquit, Apollodorum architectum, qui Traiani forum, methodium, & gymnasium, illo iubente fabricauerat, primùm vrbe expulit, posteà interfecit. De huius fori ornamentis ita Gellius. In fastigijs fori Traiani simolachra sunt sita, circum vndique inauratа equorum atque signorum militarium, subscriptúmque est manubijs. ibidem erat & Claudiani poetæ statua, ab Arcadio & Honorio posita. Hoc forum porticus cum columnis miræ magnitudinis circundabant, in quas summorum virorum statuas pulcherrimas, auctore Lampadio, Alexander transtulit: in medio columnam cochlidem, de qua mox dicetur: habebat & in atræ medio equum Traianum portantem, quem se imitari vnquàm posse Constantius negabat, cùm Romam venisset, vt auctor est Ammianus, *lib. 16.* cuius effigies in nummis Traiani visitur. Triumphalis quoque arcus, ait Dion, præter alia multa quæ in eius honorem & decreta, & facta fuerant, in eius foro substructus: Cùm igitur celeberrimum esset hoc forum, vbi edicta ac iura plerumque publicabantur, *l. 1. & 31. C. Theod. de petitio & vltro datis.* Aliud forum, quod Neruæ est dictum, à Domitiano conditum fuit, vt auctor est Tranquillus, *in Domitiano c. 5.* excitauit forum, inquit, quod nunc Neruæ vocatur, fortè quòd ab eo fit exornatum.

TEMPLVM DIVI TRAIANI, & COLVMNAM COCHLIDEM. Altam pedes cxxviij. Semis. Gradus intus habet clxxxv. Fenestras xlv. idem Victor, qui addit equum æneum. Rufus hæc omittit. Hoc templum defuncto Traiano à senatu, peręte Hadriano, est decretum, quod ostendit illa dictio D. quæ denotat illo iam mortuo, & diuo facto, templum erectum. Spartianus *in Hadriano*, loquens de Hadriano, Traiano, inquit diuinos honores datis ad Senatum, & quidem accuratissimis litteris postulauit, & cunctis volentibus, meruit, ita vt Senatus multa, quæ Hadrianus non postulauerat, in honorem Traiani sponte decerneret. Hęc ille. De columna verò ita Dion seu Xiphilinus in Traiano. Bibliothecas extruxit, ac in foro suo columnam maximam collocauit, partim sepeliendi sui causa, partim, vt opus, quod ipse circa forum fecerat, posteris ostenderet. Hæc Dion. Ambitiosum ergo sepulchrum hac columna sibi Traianus extruere voluit, ibique eius ossa condita fuere, vt auctor est Dion in Hadriano, & Eutropius in Traiano, circum hanc columnam Traiani gesta sculpta visuntur, imaginibus ab imo ad summum capreoli instar circumuolutis, omnésque in plano consistentibus, eius magnitudinis esse videntur, cum tamen superiores ab inferioribus magnitudine differant. In basi hæc scripta sunt, Senatus Populúsque Romanus Imp. Cæsari Diui Neruæ filio Neruę Traiano August. Germanico, Dacico, Pōtifici Maxi. Trib. Pōt. xvij. Imp. vj. Cos. vj. P. P. ad declarandum quantæ altitudinis mons, & locus tantis operibus sit.

COHORTES vj. VIGILVM. Has Rufus omittit, si vetustate corrosæ non sunt.

BASILICAM ARGENTARIAM. Suprà diximus hoc fuisse ædificium testudinatum columnis fulfultum, tabernis circum dispositis, in quibus in hac basilica argentum, ornamentáque aurea & argentea vendebantur, & ob id argentaria vocabatur. De hac basilica intelligit Labeo seu Iabolenus: *in l. pediculis §. item cum quæreretur de aur. & arg. lega.* cum quęreretur de tali legato. Hoc amplius filia mea dulcissima de medio sumito, tibi quę habeto ornamentum omne meum muliebre cum auro, & si qua alia muliebria apparuerint: eū testatrix negociatrix fuerit, an non solùm argentum, quod in domo, vel intra horreū vsibus eius fuit, legato cedit, sed etiam quod in basilica fuit muliebre: respondit si testatrix habuit proprium argentum suum ad vsum paratum, non videri id legatum, quod negociandi causa venale proponi soleret, nisi de eo quoque sensisse is, qui pęrit, probet.

TEMPLVM CONCORDIÆ. Plura concordiæ templa sunt dicata, primum, quod Furius Camillus vouit ob seditionem Romæ ortam, flagitante plebe alterum ex suo corpore Consulem creari, quod cum obtinuisset, concordiæ in foro, & concione dicatum est templum, vt auctor est Plutarchus, *in Camillo in fine, & Ouid. in Fastis.* de quo hic intelligitur. Aliud fecit Gne. Flauius scriba Appij Claudij Cæci, qui ius ciuile reconditum in penetralibus Pontificum euulgauit, fastósque circa forum in albo proposuit, vt quando lege agi posset, sciretur Is ædem Concordiæ in area Vulcani summa nobilium inuidia dedicauit, vt Liuius *lib. 9.* tradit quæ est in tertia regione vrbis: Tertia ædes concordiæ in arce locata est, quā L. Manlius in Gallia Prætor ob seditionem militarem biennio ante vouerat, vt Liuius *lib. 2. deca. 3.* tradit. Quartum Concordiæ templum extructis cum C. Graccho tribus millibus ciuium L. Opimius dedicauit magno cum plebis dolore. Itaque per noctem sub ipsius templi hypogrammate quidam scripserunt, opus vecordiæ templum concordiæ facit, vt Plutarchus *in Gracchis ad finem* memorat. De hoc templo meminit & D. Augustinus, *lib. 3. de ciuitate Dei.* Quintum à populo Rom. nouæ concordiæ in gratiam C. Iulij Cæsaris est ædificatum, tanquam ipse populis concordiæ esset auctor, vt lib. 44. Dion narrat, *à paulo post prin.* Sextum à Tiberio Concordiæ templum conditum idem Dion & Tranquillus, & Ouidius in Fastis scribunt. Hic illud significari puto, in quo Senatum habitum fuisse suprà diximus, *in hac regione, in ver. Senaculum.* quod Festus inter forum & Capitolium locat *in ver. Senaculum.* Plinius *lib. 34. cap. 8.* scribit à Sthene Cererem Iouem, & Mineruam in templo Concordiæ Romæ factas.

VMBILICVM ROMÆ.

TEMPLVM SATVRNI & VESPASIANI.

Hæc

Hæc Rufus diuidit. Victor ponit Templum Titi Vespasiani Augusti, & duplicem aram Saturni. Primum Romæ Tatium regem Sabinorum Saturno templum dicasse Dionysius *lib.2.cap.*8. refert. Macrobius *lib.1.Saturnalium*, scribit Tullum Hostilium, cùm bis de Albinis, & tertiò de Sabinis triumphasset, fanum Saturno ex voto consecrasse, & Saturnalia tùm primùm Romæ instituta, quamuis Varro inquit, vult L. Tarquinum regem ædem Saturni ad fotum faciendam locasse. T. verò Largium Dictatorem Saturnalibus eam dedicasse. Habet aram & ante se cœnaculum. In hoc templo fuit ærariũ populi Roma. vt inter alios Festus, *in ver. ærarium*, & Macrobius animaduertũt, quod à Valerio Publicola institutum fuisse Plutarchus refert, siue quòd nullum sub Saturno furtum sit commissum, siue, vt vult D. Cyprianus, quòd primus in Italia nummos signauerit. Tranquillus auctor est à Munatio Planco Saturni tẽplum factũ, quod multi credunt ab eo restitutum, *Tranq. in August. c.29.* Ibidem monumenta publica, ac publicarum rationũ libri conseruabantur. Tranquillus in C. Iulio Cæsare, tabulas inquit, veteris ærarij debitorum vel præcipuam calumniandi materiam exussit Cæsar. Hæc ille. Eodẽ in loco signa militaria reponebantur. Liuius, signa, inquit, eo die à Quæstoribus ex ærario prompta. Huic contiguum fortè Vespasiani in diuos relati templum fuit.

Capitolium. De hoc dictum in vj. regione, olim duplex Capitolium fuit, vetus, & nouum, de quo hic intelligitur. Vnde Virgilius Capitolia in plurali appellat.

Ille triumphata Capitalia ad alta Corintha.

Et alibi. Hic fuit templum Iouis magni Capitolini quadratum quoquo versus pedes C. altitudine Cl. *Pomponius Lætus de Rom. anti.*

Miliarium aureum Iuliæ. Milium Dion, *li.* 54. appellat. Augustus, ait, quæ sunt circa Romam præfectus, aureum milium vocatum fecit, & vijs duos prætorios viros, duos lictores præmittentes præfecit. Plutarchus in Galba columnam auream in foro fuisse scribit, in qua incisæ omnes Italiæ viæ finiebant. Miliarium aureum vocat Tranquillus, *in Othone c.6.* quod in foro sub æde Saturni fuisse dicit his verbis. Ergo destinata die præmonitis conscijs, vt se in foro sub æde Saturni ad miliarium aureum opperirentur, mane Galbam salutauit: idem tradit Tacitus, *lib.*17. Plinius *li.3.c.5.* compita Romæ cclxv. passuum eiusdem spacij mensura currente à miliario in capite Romani fori statuto, ad singulas portas, quæ sunt hodie numero xxxiiij. Macer, *in l. mille de ver. sign.* mille passus, inquit, non à miliario vrbis, sed à continentibus ędificijs numerandi sunt. Miliarium verò Iuliæ dictum est fortè in honorem Iuliæ Augusti filiæ, vel legendum Liuiæ. Sed hæc dictio apud Victorem non reperitur.

Templum Castorum. Addit Victor ad Lacum Iuturnæ, quod & Ouidius in Fastis apud eum fuisse significat.

Fratribus illa dies, fratres de gente Deorum
Iuxta Iuturnæ composuere lacus.

Pomponius Lætus *de Rom.* scribit propè paruum fontem in fine Romani fori hoc templum fuisse. Fuerunt Castores duo fratres, Castor & Pollux, hic pugil, ille equorum domitor, Cares Latinè, Græcè dioscuri, id est, Iouis filij ex Læda nati, vnde fingebantur forma duorum fratrum formosi & robusti cum pileis aut cassidibus in capite, vt vult Apuleius, *lib.*10. stellarúmque apicibus insignes: Catullus quoque ad contubernales pileatos appellat, quia erant Lacones, qui cum pileis militabant. Cicero *in 3 de natura deorum*, scribit ædem in foro Castori & Polluci ab A. Posthumio dedicatam, aliqui opinantur eum locum esse, vbi nunc est D. Cosmæ & Damiani templum. Et si vtrique fratri fanum dicatum erat, Castoris tamen, tacito nomine Pollucis vocabatur, vnde iocus M. Bibuli Collegę C. Iulij Cæsaris in Ædilitate apud Tranquillum, *in C. Iulio Cæsare c.10.* ita de Cæsare loquentem. Venationes, ludósque cũ Collega & separatim edidit, quo factum est, vt communium quoque impensarum solus gloriam caperet, nec dissimularet collega eius M. Bibulus euenisse sibi, quod Polluci: vt enim geminis fratribus æde in foro constituta, tantùm Castoris vocaretur, ita suam Cæsarísque munificentiam vnius Cæsaris dici.

Vestæ templum. Primus Numa Vestæ tẽplum Romæ dedicauit, & si hoc alij Rumulo adscribant, de quo latè *lib.1.* Dionysius disserit: id erat rotundum in medio habens ignem, quòd in terræ medio ignis esse credatur. Hanc ædem Syracusana superficie, id est, ære tectam fuisse Plinius scribit, *lib.* 34.c.3. Columnas extra Circum habebat: Nunc D. Stephani templum vocatur. Vestam Ouidius terram & ignem vult esse. Cicero *in 2. de natura deorum*, à Græco sermone deriuat, quo ἑστία vocatur. Habitu mulieris sedentis, & tympanum in manu gestantis fingebatur, quòd terra ventos in se contineat.

Horrea Germaniciana & Agrippina. A Germanico & Agrippina condita, ille fuit filius Claudij Drusi priuigni Augusti, quem iubente Augusto, Tiberius eius patruus adoptauit, *§. vlt. Instit. de adop.* Agrippinámque M. Agrippæ ex Iulia Augusti filia natam vxorem duxit, vt Tacitus *lib.1.* scribit. Hæc horrea siue à Germanico, siue Agrippina facta, vtriusque coniugis nomen conseruarunt. Victor hæc separat, alia Germanico, alia Agrippinę tribuens.

Aquam cernentem quattuor scauros sub æde. Rufus & Victor rectius legunt, equa cernens quatuor satyros, Marmoreæ erant effigies vel æreæ, fortè hi sunt quatuor Satyri à Plinio *lib.36.c.5.* descripti, quorum auctor ignoratur. Multa, inquit, in eadem schola sine auctoribus placent, Satyri quattuor, ex quibus vnus liberum patrem palla velatum Veneri pręfert. Alter liberum similiter. Tertius ploratum infantis cohibet. Quartus cratere alterius sitim sedat. Quod verò subiicitur, sub æde deest nomen illius Dei.

Atrium Caci. Rufus & Victor hoc omiſerũt. Lego antrum pro atrio, Cacus Vulcani filius insignis latro fuit, qui boues Herculis apud Euandrum hospitantis cauda auersas in antrum traxit, quarum mugitu audito, Hercules furtum cognouit, & in antrum descendens, Cacum occidit, vt latè in viij. Æneid. Virgilius tradit.

Hic spelunca fuit vasto summota recessu.

Semihominis Caci facies, qui hic cum antro repræsentatur.

Vicum iugarium vnguentarium. Apud Rufum est, aliàs Ligurius. Apud Victorem. Vicos iugarius, idem & thurarius, vbi sunt aræ, alàs aræ Opis & Cereris cum signo Vortumni, ita ille, puto hos duos vicos fuisse, prout à Rufo & Victore

separantur, iugarium, vt ait Festus, ab ara Iunonis iugæ est nuncupatum, quam putabant matrimonia iungere: Sed & iugatinum deum inuenerunt, vt ex Varrone *in 6. de ciuitate Dei*. D. Augustinus refert, qui mares & fœminas coniungebat. Vicus iugarius à porta Carmentali in forum tendebat, vt ex Liuio Marlianus probat. Alter erat vicus vnguentarius, in quo vnguenta vendebantur.

GRÆCOSTASIM. Locus est, vbi Græcorum aliarúmque nationum legati subsistebant à Senatu audiendi, à Græcis nomen habuit, etsi alij ibi stabant. Varro, *lib.5. de lingua latina*, sub dextra inquit, huius à Comitio locus substructus vbi nationum subsisterent legati, qui ad Senatum essent missi, is Græcostasis appellatur à parte, vt multa. Hæc Varro. Dicitur Græcostasis, id est Græcorum statio. Capitolinus Græcostasium vocat, quod post incendium ab Antonino Pio restitutum scribit.

PORTICVM MARGARITARIAM. Puto sub qua margaritæ vendebantur.

ELEPHANTVM HERBARIVM. Elephantis simulachrum.

VICOS xxxiiij. Rufus & Victor xij. videlicet iugarium, thurarium, Tuscum, Vnguentarium maiorem, vnguentarium minorem, nouum, Ligurum. Reliqui desunt.

ÆDICVLAS xxix. Victor xij. quot ponit vicos, qui si sunt xxxiiij. tot etiam erunt ædiculæ.

VICOMAGISTROS xlviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS tria millia octingentas octuaginta. idem Rufus & Victor.

DOMOS cxxx. Victor cl.

HORREA xviij. Victor xxviij.

BALNEA lxxxiij. Victor Balneas priuatas lxvj.

LACVS cxx.

PISTRINA xx. Victor xxx. Continet regio.

PEDES tredecim millia lxvij. Victor. Regio in ambitu continet pedes xiiij. millia DCCCCLXVII. Alias XII millia DCCCLXVII. plura alia idem ponit, quæ hic desunt.

REGIO IX. CIRCVS Flaminius.

C. FLAMINIVS COS. qui ad Trasimenum ab Annibale occisus est, *Liuius lib.2. deca.3.* hunc Circum fecit, à quo ait Festus, Flamininus Circus, & via Flaminia sunt dicta: Huic Circo Gn. Octauius, qui de Perseo Rege naualem triumphum egit, duplicem porticum adiecit quæ Corinthia est appellata, à capitellis æreis columnarum, vt auctor est Plinius *lib.34. cap.3.* Varro *lib.4. de lingua latina.* Circũ Flaminium dictum scribit, qui ædificatus est circa Flaminium campũ, & quòd ibi quoque ludis Tauriceis circum metas currunt. Hæc ille, in eo enim quadrigæ per portas xij. ingressæ septem metas circumibant, & qui ante vertisset, palmam obtinebat, vt latè Cassiodorus *lib.3. variarum ad Faustum præpositum.* refert. Hæc prius Flaminia prata vocata fuisse Liuius affirmat: ea omnia, inquit, in pratis Flaminiis acta, quem nũc circum Flaminium appellant. idem Liuius eodem libro, itaque inde consules, ne criminationi locus esset, in prata, vbi nunc ædes Apollinis est, iam tũm Apollinarem appellabant, aduocauere Senatum. continet hæc regio.

STABVLA IIII. FACTIONVM. Quatuor erant quadrigariorum factiones, prasina, quæ viridi panno vestiebatur, & ver referebat, vt ait Cassiodorus, *lib.3. variar. ad Faustum præpositum.* Veneta cœrulei coloris hyemi respondens: Alba autumnum, Rosea æstatem referens, quod & Tertullianus *de spectaculis cap.6.* ante ipsum retulit. Quæque factio suum in Circo stabulum habebat: Caligula ob ingens aurigandi studium sæpe ibi morabatur. Tranquillus *in Caligula c.55.* loquens de eo, prasinæ, inquit, factioni ita addictus & deditus, vt cœnaret in stabulo assiduè & maneret.

ÆDEM HERCVLIS Victor habet ædem Herculi magno custodi Circi Flaminij. Hanc ædem ex carmine Sybillino L. Sillam posuisse ferunt, vt Circum præfatum custodiret, quod & Ouidius in Fastis significat hoc carmine,

Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est
Quod deus Euboico carmine munus habet.

Id est monitu Sybillæ Euboicæ. Eumenius verò à Fuluio Nobiliore hanc ædem positam scribit. Ædẽ, inquit, Herculis Musarum in Circo Flaminio. Fuluius ille Nobilior ex pecunia Censoria fecit, non id modò secutus, quod ipse literis, & summa poetæ amicitia duceretur, sed quod in Græcia cum esset Imperator, acceperat Herculem Musagetem esse, id est, Comitem Ducémque Musarum.

PORTICVM PHILIPPI. Non Philippum Imperatorem, sed Marcum Philippum credo intelligi Augusti vitricum, cui Actia eius mater mortuo patre Octauio, nupsit, *Tranquill. in Augusto c.8. & 29.* is hortatu Augusti ædem Herculis Musarum extruxit, vt Tranquillus scribit, *in Augusto c.29.* Philippi porticus Plinius meminit, *lib.35. c.10. & 11.* qui dicit Zeusidis manu pictam esse Romæ Helenam in Philippi porticibus. & in iisdem esse Theodori manu bellum Iliacum pluribus tabulis depictum, *eod. lib.35. c.11.* Alius fuit L. Philippus Orator à Cicerone *lib.3. de Oratore, & in Bruto.* & à Plinio piscinis murenarum celebratur *libr.9. cap.54.* de quo non puto hic intelligi.

MINVTIAS II. veterem & Frumentariam. Rufus & Victor legunt Minitia. Sed Lampridius in Commodo, habet minucia, signum, inquit, Herculis æneum sudauit in Minutia per plures dies. Duo hæc fuere ædificia, in quorum altero frumentum venditum fuisse videtur. Ab aliquo Minutiorum, qui plures Romæ fuere, nomen habuisse possunt. Sed à Deo Minutio potius hæc deriuata crediderim, cui ibi dedicatum erat sacellum, à quo porta Minutia est dicta, vt Festus tradit. Minucia, inquit, porta appellata est, eò quòd proxima esset sacello Minuci, & subdit, Minucia porta Romæ est dicta ab area Minuci, quẽ deum putabant.

CRYPTA BALBI. Cornelium Balbum intelligit Cæsaris & Ciceronis familiarem, de quo in epistolis iocatur, quæso ne pluris Balbos quàm disertos putes. Huic Gadibus nato, ait Plinius *lib.7. cap.5.* ciuitas Romana cum Balbo maiore patruo data, qui de Garadamanthis triumphauit, Balbus maior Cos. fuit, & à Sylla proscriptus, *Plinius lib.7. cap.43.* Minor Balbus, hortante Augusto theatrum & Cryptam condidit. Erat hæc subterraneus locus Concameratus, seu in fornicem versus & amplus, qui per multa millia passuum excurrebat, per quem aqua excurrebat.

Iuuenalis:

Et

Et solitus mediæ Cryptam penetrare suburræ.

Similes adhuc visuntur,& vna per mediam Augustam Taurinorum Secusium vsque extenditur, alta pedes xv. lata iiii. Aliæ erant cryptæ in ædificiis, in quibus histriones parabantur, vt Tranquillus *in Caligula cap.* 58. scribit, quas ad hanc pertinere non puto.

THEATRA QVATVOR. in primis BALBI, quod capit loca triginta millia lxxxv. Victor xxx. cIↃ.xcv. & addit el. Cæsar dedicauit,& appellatur à vicinitate. Hactenus Victor. Theatrum hoc fecit Cornelius auctor cryptæ de quo suprà dixi, hortatu Augusti vt Tranquillus *in Augusto cap.* 29. ac Dion *lib.*54. tradunt L. Cornelium Balbum credo intelligi,quem Dion libr.48. de Gadira insula Hispaniæ oriundum Consulem fuisse scribit,& adeo diuitem, vt populo viritim xxv. drachmas testamento legauerit. Proponuntur autem hic theatra quatuor, & vnum tantum nominatur, vnde apparet tria desiderari,quæ ex Rufo & Victore sunt addenda, & sunt, Theatrum Marcelli,capit loca xxx.cIↃ. vbi erat aliud templum Iani. Id fecit Augustus nomine Marcelli, Octauiæ sororis suæ,& C.Marcelli filii, vt Tranquillus memorat, *in Augusto cap.* 29. & Plutarchus in Marcello in fine. Hic, inquit, dum ædilitatem ageret, paulò post quàm Cæsaris filiam duxisset vxorem, mortem sponsus obiit. Ad eius decus, & memoriā Octauia mater bibliothecam cōstruxit, Cæsar theatrum Marcelli nomine inscripsit. Idem refert Dion lib.54.eo die inquit, Troiam lusit, & 600. feras interfecit. Id fuisse Pompeii Theatrum quod imperfectum reliquerat, vult Dion lib.43. Sed & Victor, vt diuersa ponit.

Tertium ergo fuit Theatrum Pompeii, de quo ita Plinius, *lib.* 7.*cap.*3. Pompeius magnus ornamentis Theatri mirabiles forma posuit effigies, ab id diligentius magnorum artificum ingeniis elaboratas, inter quas legitur Eutychia xx. liberis rogo illata. Trallis enixa xxx. partus. Alcippe elephantum. De eodem theatro hæc Tertullianus, *de spectaculis c.*7. Pompeius Magnus solo theatro se minor cùm illā arcem omniū turpitudinū extruxisset, veritus quandoq; memoriæ suæ censoriam animaduersionem, Veneris ædem superposuit,& ad dedicationem edicto populū vocans,non theatrum, sed Veneris templū nuncupauit,cui subiecimus, inquit, gradus spectaculorum,ita damnatum,& damnandū opus templi titulo prætexuit, & disciplinā superstitione delusit. Hoc theatrum ex lapide extructū Tacitus scribit,cùm prius ex tabulis quotānis fieret, id Caligula absoluit, vt ait Tranquillus. Dion li.39. auctor est, quo die hoc theatrum Pompeius consecrauit, musicæ,& gymnica certamina ipsum exhibuisse. Clinū fuit theatrum lapideum in campo Martio statilis Tauri ærei venaticum ædificatum, Augusto iiii. cos. quod gladiatorio assumere, consecrauit. Quare à pop. Rom. obtinuit, vt quotannis prætorem posset creare quemadmodum lib.51. Dion memorat.

CAMPVM MARTIVM. Is antiquitus inter Tiberim,& vrbem Marti sacer fuerat, in quo reges, & magistratus creabantur, equi & iuuentus exercebatur, vt *in quinto* Dionysius refert. Tarquinius verò contempta religione cum seuerat, quo expulso, segetes cæsæ,& in fluuium proiectæ insulam Æsculapio sacram paulatim alia adiecta materia creauerūt, *idem Liuius lib.*1. In Campo Martio comitiis habitis magistratus creabantur. De quo hæc Strabo *li.*5. Campi Martij admirabilis magnitudo simul & curules cursus, & alia equestria certamina expedita suppeditat, multis pila, circulo palæstráve se exercentibus. Quid perennes solo herbæ, coronatiq; vsque ad fluminis alueum colles? scenicarum ostentatio picturarum, huiusmodique spectacula præstant, vt difficulter & inuitus abscedas. Huic proximus alter adiacet campus, & innumerabiles circum circa porticus, horti nemorosi, theatra tria simul & amphitheatrum, templa magnificentissima inter se contigua. Hæc ille. Exercitia, quæ ibi fiebant egregiè poeta in septimo describit,

Ante vrbem pueri,& primæuo flore iuuentus,
Exercentur equis,domitantq; in puluere currus.
Aut acres tendunt arcus aut lenta lacertis.
Spicula contorquent cursuq; ictuq; lacessunt.

Tertio Cal. Maias in hoc campo Equitia celebrabantur, idest, equorum cursus à Romulo Marti institutus, ait Festus, & Ouidius, *in fin.* 2. *Fastorum,*

Iamque duæ restant noctes de mense secundo,
Marsq; citos iunctis curribus vrget equos,
Ex vero positum permansit Equiria nomen,
Quæ deus in campo prospicit ipse suo.

Gellius verò *lib.*6.*c.*7. scribit C. Taratiam virginem Vestalem campum Tiberinum siue Martium populo Romano donasse, ibi nunc esse ecclesiam S. Laurentij in Lucina Pomponius Lætus tradit, *de Rom. antiquit.* vbi effossum esse memorandum horologiū scribunt, quod septem gradus circum habebat & lineas metallo inaurato distinctas. Solum campi cum iisdem lineis erat ex lapide amplo quadrato, & in angulis quatuor vēti & opere vermiculato, quod opus Agrippa fecit,& picturis porticus antea à Lepido cum in septis ædificans exornauit, vt lib.63. Dion tradit.

TRIGARIVM. Locus, in quo trigæ currebant. Plinius, *lib. vlt. c. vlt. ad fin.* Ne equos quidem in Trigariis præferri vllis vernaculis animaduerti, idest nullibi sunt præstantiores equi Italis ad currendum in Trigariis. Rufus,& Victor Septa Trigaria.

CICONIAS NIXAS. Simulachrum Ciconiarū, quæ oua pepererant. Has publicè alebant Romani, quia Gallis, qui vrbem ceperant, nocte Capitolium inuadentibus, Ciconiarum clangore, & alarum strepitu excitati hostes repulerunt, *Dionysius & Liuius.*

PANTHEVM. id est omnibus diis sacrum templum. Fecit hoc M. Agrippa, quod etiam nunc extat, in Beatæ Virginis & omnium Sanctorum memoriam Deo dicatum. De quo ita Plinius, *lib.*36 *c.*5. Agrippæ pantheum decorauit Diogenes Atheniensis & Caryatides. In columnis templi eius probantur inter pauca operū, sient in fastigio posita signa, sed propter altitudinem loci minus celebrata Iouis honore est,& in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerūt victima. humi stans ante aditum porticus aguationes sitæ. Idem Plinius *li.*34.*c.*3 loquens de pantheo, ait, Syracusana sunt in Pantheo capita columnarum à M. Agrippa posita. Sed idem alibi scribit *li.*36.*c.*15. Pantheon Ioui vltori ab Agrippa factū. Dion verò *lib.*53. Pantheō dictum scribit secūdum aliquos, quia Agrippa plurium Deorum imagines sub simulachris Martis & Veneris ibi posuit, ipse verò existimat, quia factum fuit cœli instar rotundum, ac velut Deorum omniū habitatio. Voluit quidem M. Agrippa, ait Dion, ibi Augusti simulachrum erigere,& templum ab eo

denominare, sed neutrũ admittente Augusto, prioris Cæsaris, Augusti & suam statuam in vestibulo erexit. Hæc ille. Id templum culmen laminis argẽteis tectum habuisse Pomponius Lætus scribit, *de Rom. antiquitate*, quas, inquit, Constans nepos Heraclij veniens ad vrbem, sustulit.

Basilicam Matidii & Martiani. Victor pro Matidio habet Macidij, cuius basilicam ab alia Martiani separat: Sed ego puto legendum Matidiæ, vt infrà in Breuiario vrbis habet Victor, & Marcianæ, quæ fuere sorores Traiani, nam à nomine Marcianæ sororis Martianopolim vrbem condidit, vt auctor est Marcellinus, & sequens inscriptio arcus Anconitani indicat Martianam Traiani sororem fuisse. PLOTINÆ AVG. CONIVGI AVG. DIVÆ MARTIANÆ AVG. SOROR. AVG. Mattidiæ meminit Spartianus, *in Hadriano*, loquens de Hadriano, digressus est, inquit, ad inspiciendas reliquias Traiani, quas Attianus, Plotina, & Mattidia deferebant. Aliqui volunt Mattidiam Martianæ filiam fuisse, cuius in nummismatia nomen apparet. Hæ præfatam Basilicam condiderunt.

Templum divi Antonini & columnam cochlidem altam pedes clxxv. semis Gradus intus habet cciiij. Fenestras lvj. Victor Gradus ccvj. Fenestras lvj. Hoc templum, & columnam Antonini Pij fuisse ferunt, qui tamen Hadriani sepulchro est illatus, quemadmodum in Marco Antonino Capitolinus scribit. Hæc Traiani columnam superat, cuius æmula fuit. Antonini enim gesta, imaginibus eam Capreoli instar circundantibus continet, & hodie visitur. Victor in hac regione ponit basilicam Antoninianam, in qua prouinciarum memoria conseruabatur, id est, quod sub Imperio essent prouinciæ, & qui ad eas regendas missi essent, vt continet Notitia magistratuum Imperij Romani.

Hadrianeum. Pontem credo intelligit, & sepulchrũ Hadriani. Nam ita de eo Spartianus scribit. Fecit & sui nominis pontem, & sepulchrum, iuxta Tiberim. Dion in eodem, sepultus est, inquit, iuxta flumen ad pontem Ælium, vbi monumentum fecerat, propterea quòd Mausoleum plenũ erat, in quo nemo amplius sepultus est. Hactenus Dion. Hoc fuit è regione Mausolei Augusti, vbi prius ipsius, mox & aliorum Antoninorum cineres sunt conditi. Hodie castellum S. Angeli vocatur. Apud Victorem vel Rufum id omittitur.

Thermas Alexandrinas, & Agrippinas. Victor habet Thermæ Neronianæ, quæ posteà Alexandrinæ, mox Thermæ Agrippæ. Lampridius scribit Alexandrum Imp. balnea omnibus regionibus addidisse, quæ fortè non habebant. Nam hodie quoque, inquit, multa dicuntur Alexandri; itaque Neronianas restituere potuit, quæ posteà Alexandri sint dictæ. Idem tamen scribit Alexandrum proprias thermas fecisse, his verbis Braccariorum, Linteariorum, & ceterarum artium pulcherrimum vectigal instituit, ex eoque iussit thermas, & quas ipse fundauerat & superiores populi vsibus exhiberi. Syluas etiam in thermis publicis deputauit. Addidit & oleum luminibus thermarum, cùm anteà non ante auroram paterent, & ante Solis occasum clauderentur. Hæc ille. M. Agrippa & ipse inter alia plura opera etiam thermas fecit, quas fortè vt plures alias Alexander instaurauit, & ideo Alexandrinis coniunguntur. Dion lib. 53. loquens de Agrippa, thermas, inquit, fabricauit, quas Laconicas nuncupauit, quia Lacedæmonij se exercentes denudantur, & oleo vnguntur. In his plura signa posuit & fæcundissimæ artis, inter quæ Æsopum distringentem se & quem inquit Plinius, *li. 34. c. 8.* M. Agrippa ante thermas suas dicauit, mirè gratum Tiberio Principi, qui non potuit temperare sibi in eo quanquàm imperiosus sui, inter initia principatus, transtulitque in cubiculum, alio ibi signo substituto, tùm quidem tanta populi Rom. contumacia fuit, vt magnis theatri clamoribus reponi Apoxiomenon conflagitauerit, princépsque quanquàm adamatum reposuerit. idem Plinius, *lib 35. c. 4.* M. Agrippa, inquit, vir rusticitati quàm delicijs propior fuit: Verum illa toruitas duas tabulas Aiacis, & Veneris mercata est à Cizicenis xiii. pondo. In thermarum quoque calidissima parte marmoribus incluserat paruas tabellas paulo ante quàm restringerentur sublatas. Hæc Plinius, qui alio in loco *lib. 36. c. 25.* has thermas Lithostrotas fuisse scribit his verbis. Lithostrota cœptauere iam sub Sylla paruulis certè Crustis, pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transiere, vt pronum vitium, & hoc certè inuentum ab Agrippa in thermis, quas Romæ fecit. Figlinum opus encausto pinxit in reliquis albaria adornauit. Hæc ille. Fecit & Agrippina mater Neronis thermas, vbi Martianus *li. 4. c. 21. topogr. vrbis.* duo Bacchi simulachra inuenta fuisse scribit cum hoc indice, in lauacro Agrippinæ. De quibus hic fortè posset intelligi. Claudius præf. vrbi sub Valentiniano thermis Agryppæ porticum adiecit Marcelli. l. 29. in fin. Claudius, inquit, P. V. porticum excitauit ingentem lauacro Agrippæ contiguam, Euentus boni cognominatam ea re, quod huius nominis prope visitur templum.

Porticum Argonautarum, & Meleagri. Notum est Heroës quinquaginta argonautas vocatos in Colchidem ad rapiendum vellus aureum iuisse, qui ita ab Argo naui, cuius faber Argus vocabatur, dicti fuere. Horum simulachrum è Butthereo Lycio Mironis discipulo factum Plinius memorat, *lib. 34. c 8.* quod in hac porticu positum ei nomen dedit Dion lib. 53. porticum, ait Neptuni dictam post victoriam naualem fecit, & argonautarum pictura illustrauit. Argonautarum tabulam emptam ab Hortensio oratore sestertiis xliiij. id est, 1100. aureis illius temporis Plinius scribit, *lib. 35. c. 11.* de qua hic non puto intelligi. Meleagri quoq; Fabula in eadem porticu fuisse quæ ex Ouidio *in 8. metamorph.* est nota, is tandiu erat victurus, quandiu stipes quidam superstes fuisset, cùm ergo auunculos interfecisset, mater Althea dolore ex fratrum morte concepto, stipitem in ignem conieceit, vnde Meleager est extinctus. Victor legit Meleagricum.

Iseum & Serapidæum. De Isi & Serapi latè suprà dictum est in iij. regione cui nomen dederunt. in hac verò regione eorum templa fuere, quæ Alexander Imp. signis ornauit. Lampridius in Alexandro, Iseum, inquit, & Serapeum decenter ornauit additis signis Deliacis, & omnibus mysticis. Alij legunt Isium & Serapium.

Insulam Feliculæ. Erat hæc alta & insignis insula seu domus plura cænacula, & cubicola habens, quam Tertullianus aduersus Valentinianum pro ampla & in plures deitas diuisa citat, loquens enim de insania Valentini, qui xxx. deos somniabat, & cuique suum cœlum assignabat, ait

Merito-

Meritorium factus est mundus, insulam Feliculam credas, tanta tabularia cælorum nescio vbi. Ægesippus Feliculam puellam Comitem D. Petronillæ D. Petri filiæ fuisse scribit, quæ cum Flacco nubere noluisset, neque idolis immolare, martyrio est coronata, de qua Martyrologium.13. *Iunij*. Eius Cœnobium in Sicilia fuisse D.Gregorius *lib*.10.*epist*.9. memorat. Sed hæc insula an ab ea vel alia Feliculâ sit denominata, non ausim affirmare. Apud Victorem legitur Phelidi, siue Filidis, sed alia est verior lectio, cui Tertullianus adstipulatur. Plura à Victore in hac regione recitantur, quæ nostrâ descriptio prætermittit. Epilogus.

VICOS xxxv. Victor xxx. quorum nomina ignorantur.

ÆDICVLÆ xxxv. quot & vici. Victor xxx. quarum nomina xx. Panuinius recitat.

VICOMAGISTROS xlvi j. quot in alijs regio ibus. Victor cxx. quaternos singulis Vicis attribuens, qui est mendosus, quia infrà in Breuiario vrbis colligit fuisse Vicomagistros DCLXXII. qui numerus xiiij. regionibus congruit, dando xlviij. cuique regioni.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia septingentas lxxiiij. Victorij CIƆ. DCCLXXXVII.

DOMVS cxl.

HORREA xxij.

BALNEA lxiij. Victor balineas priuatas lxiij.

LACVS lxiij.

PISTRINA xx. Victor xxxij.

Continet

PEDES triginta duo millia D. sunt vltra sex millia in ambitu. idem Victor.

REGIO X. PALATIVM.

PALATIVM. Mons antiquus Romæ primùm habitatus, vbi Romulus regiam habuit, vt auctor est Dionysius, *lib*.1. & 3. à quo & tribus palatina vna ex quatuor vrbis, vt Plinius scribit, Palatium à palatia vrbe Liuius deriuat, *lib*.1. Festus à Palanto, alij ab alijs deducunt. Augustus quoque ibi cum militibus habitauit, inde factum est, inquit Dion, vt vbicunq; degat Imperator, eius domus palatium appelletur, quod nomen etiam ad alia maiora ædificia est deriuatum, quæ & ipsa Palatia nominantur. Hic collis totam hanc regionem continet.

CASAM ROMVLI. Ex Dionysio & Liuio diximus Romulum Palatinum montem incoluisse, quod & Plutarchus affirmat. Romulus, inquit, eam vrbis partem incoluit, qua ex palatio in circum maximum itur, iuxta quem locum sunt, quos pulchri littoris gradus vocant. Casam vero appellat, quia tum humilis erat præ alijs magnificisque postea factis ædibus.

ÆDEM MATRIS DEVM, & APOLLINIS RHAMNVSII. Mater Deûm etiam magna mater, Rhea, Ops, Cybele, alijsque nominibus appellatur, eadémque est tellus mater omnium, quia diuitias opésque generat, vt ex Varrone *in septimo de ciuitate Dei*, D. Augustinus refert, tympanum, inquit, quod habet in manu, vrbem terræ significat, Turres in capite, oppida, sedes, quòd cùm omnia moueantur, ipsa sola consistit, plura alia recitat, quæ nimis longum esset referre. Fuit eius ædes in palatio, in quo locatum est ipsius simulachrum ex Pesinunte aduectum: ex libris enim Sybillinis Romani quinque legatos ad regem Attalum miserunt, vt illud ex Pesinunte Romam deferrent, quod cùm obtinuissent naui ad ostium Tiberis est deuectum, cùm optimus ciuium illud esset excepturus, P. Scipio filius eius, qui in Hispania occiderat, optimus iudicatus id excepit, & matronis manu trahendum commisit. ibi Claudiæ Vestalis pudicitia apparuit; quæ vado hærentem nauem cingulo facilè traxit. Idolum in æde Victoriæ in palatio pridie Idus April. est locatum, vt Liuius tradit *lib*.9. *decad*.3. postea ei ædes est facta & dedicata, quòd die ludi instituti Megalesia vocati. Pomponius *in l*.2.§. *fuit post eos, de orig. iur*. quoque C. Scipioni Nasicæ attribuit optimi cognomētū. Tria P. Victor separat, nempè ædem matris deûm, Apollinis, & Rhamnusiæ, quam lectionem castigatiorem puto, quia Apollinem Rhamnusium nullibi legi. Possemus tamē intelligere Rhamnusium, id est, sapientem. nam Rhamnusij sapientes vocantur, inquit Suidas in verbo *ῥαμνούσια*.

De æde Apollinis ita Victor.

Ædes Apollinis, vbi Lychni pendebant,
Instar arboris mala ferentis.

Hunc Lychnum in expugnatione Thebarum Alexander. Lucinia ademptum & ipse Apollini dicauerat, & Augustus suo Apollini consecrauit. Plinius *lib*.34.*c*.3. placuere, inquit, & Lychni pensiles in delubris arborum modo male ferentium lucentes, qualis est in templo Apollinis Palatini, quem Alexander Thebarum expugnatione captum Luciniæ dicauerat eidem Deo. Hactenus Plinius hoc templum in palatio fecit Augustus cum porticu & bibliotheca; & ob id palatinum est nuncupatum. Tranquillus, *in Augusto c*.29. Templum, inquit, Apollinis ea parte palatinæ domus excitauit, quam fulmine ictam desiderari à deo aruspices pronunciauerat, addidit porticus cum bibliotheca Latina Græcaque, quo loco iam senior sæpe Senatum habuit, decuriásque iudicum recognouit. Hac ille. Bibliothecæ Augustus L. Viriuiti præfecit, qui libros scriberet; & eorum curam haberet, vt sequens ostendit epigramma.

OSSA VIBIÆ SVCCESSÆ LIVIÆ AVG. SER. AB ARGENTO POTORIO. ITEM A VESTE L. VIRIS AVG. SER. PAMPHILVS SCRIBA LIB. ET A BIBLIOTHECA LATINA APOLLINIS CONIVGI FIDELISSIMÆ ET PIISSIMÆ B. D. S. M.

Bene de se merita Apollinis Palatini simulachrum ex Ii sola Pontia à M. Lucullo Romam aduectum Plinius scribit, *lib*.4.*c*.15.

RHAMNVSIÆ quoque templum in palatio fuit, ita enim malo legere, quàm Apollinis Rhamnusij, Erat autem Rhamnusia Nemesis eadémque Adrastia, quam veteres omnia scelera punire putabant, & bonis præmia largiri. Dicta est autem Rhamnusia à Rhamno Atticæ pago, vbi primùm eam ab Erechtheo Nemesij filio Veneris specie ramum ex malo arboris manu tenentis erectam fuisse Suidas scribit. Rhamnus verò genus rubi ibi abundans, Rhamno loco Atticæ nomen dedit. Romæ templum huic deę posuit in Capitolio, vt inde suam vrbem posset viciscì, inquit Pomponius Lætus. *lib*.2. sed credo legendum pro Capitolio, palatio, in quo eius fanum erat locatum.

PENTAPYLVM. Addit Victor Iouis arbitratoris. Pentapylon est porticus habens quinq; ordines columnarum quadratarum, pyla enim est quadrata columna. A b. ratoe verò Iuppiter cognominatus, tanquam ex æquitate omnia statuens & pensitans.

DOMVM AVGVSTANAM & TIBERIANAM. De domo Augusti in palatio, ita Tranquillus, *in Augusto cap. 72.* Habitauit primo iuxta Romanum forum supra scalas annularias in domo, quæ calui oratoris fuerat, posteà in palatio; sed nihilominus ędibus modicis Hortensianis, & neque laxitate, neque cultu conspicuis, vt quibus porticus breues essent albanarum columnarum, & sine marmore vllo aut insigni pauimento cóclauia, ac per annos amplius quadraginta eodem cubiculo hyeme & ęstate mansit, quamuis parum valetudini suæ vrbem hyeme experiretur, assiduéque in vrbe hyemaret, si quádo quid secretè aut sine interpellatione agere proposuisset, erat illi locus in edito singularis, quem Syracusas & tecnophyon vocabat, huc transibat, aut in alicuius libertinorum suburbanum. De eadem domo Augusti hæc Dion. Decretum est, vt ante palatia sua haberet lauros propositas, ex quibus penderet corona, quæ facta esset ex quercu, quasi ipse hostes perpetuò vinceret, & ciues conseruaret. Porrò regię palatia appellantur, nô quòd sint ita casu & fortuitò nominatę, sed quod Cęsar habitabat in palatio, atque ibi suos milites habebat. Domus enim Romuli palatium dicebatur à loco, in quo esset ædificata. Quâobrem licet alibi habitet imperator, tamen domus, vbi habitat palatij nomen habet. Hæc Dion.

Tiberius verò prius in carinis in domo Pompeiana habitauit, vt auctor est Tranquillus mox ab Augusto adoptatus transijt in palatium, ac ibi propriâ sibi domum ædificauit Tiberianam dictam: Addit Panuinius cum bibliotheca, *in Tiberio c. 15.*

ÆDEM IOVIS VICTORIS. Hanc ædem Q. Fabius Cos. vouit in bello, quod aduersus Samnites & Gallos Senones gessit. Liuius, *lib. 10. prima decad.* Fabius, inquit, ædem Ioui Victori, spoliaque hostium cùm vouisset, ad castra Samnitium perrexit, potitusque Victoria, spolia hostium conuecta in aceruum Ioui Victori cremauit.

DOMVM DIONIS, credo Cassij Coccei cognominati ex Nicea ciuitate Bithyniæ nobilis historiographi, qui lxxx. libris in decades viii. diuisis, Romanorum historiam vsque ad Alexandrum Mamę est prosecutus, vt Suidas refert. Aproniani Dalmatiæ & Ciliciæ præsidis filius fuit *Dion in Hadriano in princ.* Senator Africam proconsul, Dalmatiam & Pannoniam præies rexit, quemadmodum ipse *lib. 49.* narrat. Demum Cos. fuit, *Dion lib 58.* eius domus vt insignis hic ponitur Victor pro Dione ponit Dionysij. Sed mihi alia lectio magis placet.

CVRIAM VETEREM. Curia erat inquit Festus, vbi publicas curas gerebant, Curiam puto Hostiliam intelligit, à Tullo Hostilio Rege factam, quod templum fuit. Liuius, *in primo*, templum, inquit, ordini ab se facto Curiam fecit, quæ Hostilia vsque ad patrum nostrorum ætatem est appellata: Hoc significat & poeta *in septimo*, cùm ait, hoc illis curia templum, quam centum columnis suffultam describit, & vult esse basilicam. Sed curiam Hostiliam P. Victor in secunda regione locat. Quare hic curia ab Augusto in palatio facta significari videtur quam & Seruius in suprascriptum carmen sentit. Panuinius hic quattuor veteres curias ponit. Forienfem. Raptam, Vellensem, & Velitiam, sed Victor, & hęc descriptio, vnam.

FORTVNAM RESPICIENTEM. Simulachrum Fortunæ significat, quæ præteritos respicit, & nomen dedit Vico fortunæ respicientis, quem hic Victor ponit. De Fortuna plura in vij. regione suprà diximus.

SEPTIZONIVM D. SEVERI. Hoc sibi sepulchrum Seuerus in via Appia è regione D. Gregorij extruxit, cuius hodie apparet vestigium columnarum pulchritudine & magnificentia spectabilium, quæ miro ordine aliæ suprà alias in orbem dispositæ fuisse videntur, tres adhuc apparent zonæ, quæ ascendentes Columnas ab inferioribus separant, & septem fuisse videntur, vnde & Septizonium creditur dictum. Spartianus in Seuero: opera publica, inquit, præcipuè eius extant, Septizonium & thermæ Seuerianæ. Non tamen ibi, sed in Antoninorum sepulchro Seuerus est humatus, vt Dion refert, item Spartianus: vrnulam, ait auream Seueri reliquias continentem Antoninorum sepulchro illatam aliqui dicunt, cùm Septimius Seuerus illic vbi vita functus est, esset incensus, cùm Septizonium faceret, nihil aliud cogitauit, quàm vt ex Africa venientibus suum opus occurreret. Medium simulachrum eius locatum additum palatinis ędibus. Is regium arcum ea parte facere voluisse perhibetur, quod etiam post Alexander cùm vellet facere, ab aruspicibus dicitur esse prohibitus, cùm hos sciscitans non litasset. Hæc Spartianus. Idem Dion, nisi quòd, ait, cineres Seueri in vrna ex porphyro conditos fuisse. Verùm Iulius Capitolinus in Geta sentit Seuerum in Septizonio sepultum Geta, ait, illatus est maiorum sepulchro, hoc est Seueri, quod est in Appia via euntibus ad portam dextram specie Septizonii extructum, quod ille sibi viuus ornauerat.

VICTORIAM GERMANICIANAM. A Germanico factam, de quo latius suprà in viij. regione, vbi de eius horreis est dictum. De hac Victoria nihil præcisè legi: sed apud Tacitum *lib. 2.* constat plures honores & diuinos, arcúsque & Clypeos mortuo Germanico decretos, & subiicit, statuarum locorúmve, in queis coleretur, haud facilè quis numerũ inierit.

LVPERCAL. Victor Lupercal in theatro. Locus fuit in palatini radicibus, ab Euandro Pani Deo Arcadiæ dicatus, qui Lyceus vocatur, eo quòd non sinat lupos in oues sæuire. Alij volunt Romulum & Remum ibi à lupa nutritos. Ouidius, *in 2. Fastorum*,

Illa loco nomen fecit, locus ille lupercal,
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Virgilius, *in 8.*

Gelida monstrat sub rupe lupercal,
Parrasio dictum panos de monte Lycei.

Antrum fuit propè tres columnas ait Pomponius Lętus, ibi etiam templum est conditum. Iustinus, *lib. 42.* ex Trogo in palatini inquit, radicibus templum Lycæo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit ipsum dei simulachrum nudum, caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romę Lupercalibus decurritur. Hęc ille. Dionysius, *lib. 1.* Arcades, inquit, templa construunt, primo quidem Lycęo Pani in loco, quem Romani Lupercal appellant, nos Lyceum dicere possumus, & nũc quidẽ ædificiis circũ occupantibus omnia, difficilis côiectura est, qualis olim loci natura fuerit, sed, vt fertur, erat tũ spelunca sub tumulo magno densa quercero contecta, & sub petris profundi fonticuli, solũq; rupibus contiguũ nemorosum, & frequentibus ac proceribus opacũ arboribus, ibi ara dicata deo more patrio sacra fecerunt, quę nostro quoque tem-

porte faciunt Romani mense Februario post brumã. Hæc Dionysius. Lupercal, ait Liuius Ludicrum in monte palatino. Plura alia victor in hac regione recenset, quæ nostra descriptio omittit.

VICI xx. Victor viij. Alij vij. videlicet Padi. Ciriarum. Fortunæ respicientis. Salutaris. Apollinis. Huiúsque die. Fortunæ reducis.

ÆDICVLÆ xx.

VICOMAGISTRI xlviij. Victor xxviij.

CVRATORES ij.

INSVLÆ duo millia DCLXIII.

DOMVS lxxxviij.

HORREA xlvij.

BALNEA xiiij.

LACI lxxxix. Victor lxxx.

PISTRINA xx. Regio continet,

PEDES xx. millia sexcentos, vltra duo millia passuum.

REGIO XI. CIRCVS maximus.

TRes Romæ Circi fuere, Flaminius, à quo ix. regio nomen habuit, vt suprà est dictum, Maximus, & Neronis. Circus Maximus primo à Romulo in raptu Sabinarum designatus, vt ait Plutarchus in Romulo, mox à Tarquinio Prisco Rege conditus fuit inter Palatinum, & Auentinum montes. vbi inquit Dionysius, *lib.3.* circumquaque operta tecto fecit sedilia. Nam antea stantes spectare solebant, furcis tabulata sustinentibus. Locos spectaculorum in xxx. curias distribuit, vt curialium quisque suo loco spectaturus sederet. quod opus & ipsum procedente tempore annumerandum erat inter totius orbis pulcherrima, Longitudo enim eius est trium stadiorum cum dimidio, latitudo quatuor iugerũ. A duobus maioribus lateribus, & vno minore cingitur Euripo, qui aquas recipiat decempedali profunditate simul & latitudine. Post Euripum extructæ sunt triporticus, imæ habent lapidea paulum scandentia, sicut in theatris sedilia. Super duplici contignatione sunt lignea. Duas maiores porticus tertia minor coniungit, transuersum lunata specie opposita, vt ex tribus vna conficiatur amphitheatralis octo stadiorũ amplitudine capax xl. millium hominum. Reliquũ è minoribus, latus, quod subdiuale est, habet fornicatos carceres vnde equi emittantur, omnes vno clausos repagulo. Externè ambit Circum simplex porticus habens officinas, & supernè callas, per quas spectatores intrant, & ascendunt per officinas singulas. vt nulla confusio exoriatur inter tot millia tùm venientia tùm discedentia. ita Circum Dionysius describit. Plinius verò *lib.36.cap.15.* à C. Iulio Cęsare Circum maximum factum fuisse scribit, quod intelligendum est instauratum. Circum maximum, inquit, à Cæsare Dictatore extructum longitudine stadiorum trium, latitudine vnius, sed cùm ædificijs iugerum quaternorum ad sedem CCLX. millium inter magna opera dicimus. Hæc ille prædictos carceres & metas antea ex topho & ligno Claudius ex marmore inauratásque fecit. Tranquillus, *in Claudio c.21.* Circo, inquit, maximo marmoreis carceribus, auratisque metis, quæ vtraque & tophia & lignea antea fuerant, exculcos propria Senatoribus cõstituit loca, promiscuè spectare solitis, ac super quadrigarum certamina Troiæ lusum exhibuit. Hæc Tranquillus, locos vnde spectabant, foros dictos fuisse Liuius *lib.1.* *idem Festus*, monet: ibi quadrigas centum exercuisse suprà diximus. Tertius fuit Circus in vj. regione ad templum Floræ Cal & Neronis dictus, in quo tertius erat obeliscus, de quo Plinius, *lib.36.c.11.*

CIRCVS MAXIMVS, qui capit loca quadringentà octoginta quinque millia. Plinius CCLX. millia. Victor CCCXXCV. Dionysius dicit CL. millium hominum, sed postea amphatum fuit.

Continet XII. PORTAS. Victor XII. carceres. Cassiodorus *lib.3 variar. ad Faustum epist.51.* verò ait XII. portas fuisse instar XI. signorum cælestium, & XII. mensium, Bissena, inquit, ostia, ad XII. signa positunt, vt quasi per XII. signa digrediens annus integer signaretur. Biga quasi Lunæ, quadriga quasi Solis imitatione reperta est & inf. à vij. metis omne certamen peragitur in similitudinem hebdomadis reciprocæ: obeliscorum quoque prolixitates ad cœli altitudinem subleuantur, sed potior Soli, inferior Lunæ dicatus est. Hæc Cassiodorus, qui plura ad Circi pertinentia recitat, multa à Tertulliano de spectaculis c.vj. de arte Circi mutuatus. Maior obeliscus erat pedum CXXXII. Minor pedum LXXXIIX. S. Circus erat circumdatus columnis cum epistilijs aureis, & statuis. Eius pauimentum fuit ex Chrysocolla. *Pomponius Lætus de Rom. antiq.* Hæc dura est materies, quæ nascitur. Postquam aurum est effossum, cuius retinet colorem, in cætero est lapis.

TEMPLVM MERCVRII. Causa huius templi in Circo condendi fuit, quia Castori aurigæ, & Polluci hic Circus erat dicatus, quibus Mercurius equos dederat. Tertullianus de spectaculis *cap.6. de arte Circi*, loquens de Circo maximo. Castori, inquit, & Polluci deputatur hæc species, quibus equos à Mercurio distributos Stesicorus docet.

ÆDEM DITIS PATRIS. Quadrigã vectũ fuisse Plutonem poetæ fingunt, cuius nomina equorum etiam Claudianus recitat, & ob id ipsum quoque in Circum introduxerunt. Diespitrem Ditem patrem Lactantius & Isidorus appellant.

CEREREM, idest ædem Cereris, vt habet Victor. De hac ita Plinius, *li.35.c.12.* Plastæ laudatissimi fuere Demophilus & Gorgasus, ijdémque pictores, qui Cereris ædem Romæ ad Circum maximum vtroq; genere artis suæ excoluerunt, versibus inscriptis grecè, quibus significarunt à dextera opera Demophili esse, à læua Gorgasi. Ante hanc ædem tuscanica omnia in ædibus fuisse auctor est M. Varro. Ex hac scilicet plastice, cùm reficerentur, crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas esse, item signa ex fastigijs dispersa. Hæc ille.

PORTAM TRIGEMINAM. Blondus *li.1. instaura. Romæ*, multùm laborat in explanando nomine huius portæ, nec se vnquàm potuisse eius deriuationem inuenire fatetur. Aliqui trigeminam dictam volunt, quia per eam trigemini fratres Horatij contra Curiatios pugnaturi exierunt, quod tamen Blondus improbat, & eam vult esse, quæ nunc S. Pauli dicitur. Huius portæ sæpè Liuius meminit, & Iulius Frontinus.

APOLLINEM COELISPICEM, qui cœlum, vel Cœlium montem conspiciebat.

HERCVLEM OLIVARIVM. Primus, in Olympias oleastro Hercules est coronatus, vt Plinius, *libro 16. capit. 44.* & alij tradunt. Hinc Oliuarius dici potuit ea corona redimitus. Hoc fuit Myronis opus Eleutheritæ, de quo loquens ita Plinius *libro trigesimoquarto capit. octauo* scribit.

Fecit etiam Herculem, qui est apud Circum maximum in æde Pompei magni. Hæc ille. Eum in Circo consecrarunt: quia Olympia quadrigis vicerat, in quibus oleastro Victores caput cingebant, *Plinius lib.15.c.4.* inde forte oliuarius est dictus.

VELABRVM. Locus Romæ, vbi oleum vendebatur. Plautus in Captiuis, omnes compacto rem agunt, quasi in velabro olearij. Ibidem caseus omniũ præstantissimus fumo conditus conficiebatur, quem Martialis Velabrensem appellat, *lib.11.* Vel Velabrensi massa recocta foco. Horatius, *lib 2. Satyr.3.* cum velabro omne macellum. De hoc etiam Propertius *lib. 4. ad fin.* Tranquillus in C Iulio Cęsare, *cap.37.* Gallici inquit, triumphi die velabrum prætereuehens, penè curru excussus, axe diffracto. idem in Nerone, *cap.26.* diruto Circi maximi arcu per velabrum, forúmque, palatium & Apollinem petijt. De eodem *lib. 4. & 5.* de lingua Latina Varro. Victor duo velabra ponit, maius & minus. Olim locus paludosus fuit, itaque transituri in Auentinum ferebantur cymbula, & soluebant stipem: pecunia autem, quæ nautis pendebatur, velatura appellabatur, vnde velabratum inquit Pomponius Lætus.

ARCVM D. CONSTANTINI. Hunc arcum à Traiano Imper. inchoatum Constantinus superato ad Miluium pontem Maxentio tyranno sibi constituit, adiectis victoriæ insignibus. Est omnium, qui supersunt, integerrimus ad angulum palatini montis propè theatrum positus. Blondus *lib.3. Romæ instauratæ*, in stagnis vult ædificatum fuisse. In triplicem fornicem versus quatuor habet marmoreas striatásque columnas superiores trabes sustinentes, supra quas hæc est inscriptio, IMP. CÆS. FL. CONSTANTINO MAXIMO P.F. AVGVSTO P.F.Q.R. QVOD INSTINCTV DIVINITATIS MENTIS MAGNITVDINE CVM EXERCITV SVO TAM DE TYRANNO QVAM DE OMNI EIVS FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS VLTVS EST ARMIS. ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT.

VICOS xviij. Victor viij. Confinium Proserpinæ, Ceteris, Argæi. Piscatium. Patcarum. Veneris. Sanctum. Panuinius addit Vicum antiquum Publicii ad portam Trigeminam.

ÆDICVLAS xix. credo legendum xviij. quot erant Vici. Nam quique Vicus suam habebat ædiculam, vt etiam hic ponit Victor.

VICOMAGISTROS xix. Legendum xlviij. vt habent aliæ regiones, & suprà dixi. Victor habet xxxviij. errore librarii.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia sexcentas.

DOMVS lxxxix.

HORREA xvj.

BALNEA xv.

LACVS xx. Victor xv.

PISTRINA xv. Victor xj.

Regio continet PEDES vndecim millia quingentos vltra duomilliaria.

REGIO XII. PISCINA PVBLICA.

Piscina, quæ xij. regioni nomen dedit, est aqua conclusa aliàs pisces continens. Varro, *li.3. de re rustica, c.3.* Piscinas inquit, dicn eas, quæ in aqua dulci aut salsa inclusos habent pisces ad villam. Sed hic erat locus aqua plenus sine piscibus ad natandum paratus, & ob id piscina publica vocabatur, quæ postea esse desiit. Festus, piscinæ, inquit, publicæ hodie nomen manet, ipsa non extat, ad quam, & natatum, & exercitationis alioqui causa veniebat populus. Martialis.

Piscinam peto, non licet natare.

Plinius *lib.2. epist.17. ad Gallum.* cohæret, inquit, calida piscina, ex qua natantes mare aspiciunt. Hæc à Sidonio Apollinari baptisterium appellatur, quasi lauacrum, Piscina, inquit, seu Græcari mauis, baptisterium. Hæc ille. Marmore circundatam fuisse hanc piscinam est credendum, cùm scribat Seneca thasio lapide priuatas piscinas in balneis cingi. Pauper, inquit, sibi videtur, nisi thasius lapis quondam rarum in templo spectaculum piscinas nostras circundedit, in quas multa sudatione corpora animata demittimus. Huiusmodi fuit piscina Siloe quæ etiam natatoria dicitur, *Ioan.9.* & probatica piscina *Ioan. 5.* Græci κολυμβήθραν, id est natatoriam vocant. Ab hac piscina publica vicus piscinæ publicæ est dictus, auctor est Lampridius, Heliogabalum natare in piscinis vnguento infectis aut croco, continet,

AREAM RADICARIAM. In qua radices vendebantur. Radicem autem Dioscorides vocat raphanum.

VIA NOVA Victor. Caput viæ nouæ quòd ibi caput marmoreum vel æneum alicuius locatum erat, vel quòd ibi esset initium viç nouæ. Gellius *lib. 16.c.17.* scribit Aium Deum appellatum arámque ei statutam, quæ est in infima Nouauia, quod in eo loco diuinitus vox edita erat.

FORTVNAM MAMMOSAM à fœcunditate ita dictam, quòd velut lacte Romanos aleret. Mammosa autem est, quę habet magnas mammas, *Plinius* thus mammosum mammas imitans ad differentiam masculi appellat, *Plinius lib.12.cap.14.* quem sensum si sequamur, pro fortuna muliebri mammosa acciperetur, de qua supra est dictum, ab hac vicus in hac regione Fortunæ mammosæ est dictus.

ISIDEM ATHENODORIAM. Victor legit Antenodoram. primum significat Athenarum aut Palladis donum, secundum Anthenoris donum, prior lectio hoc simulachrum Athenis Romam delatum esse significat. Alexander ab Alexandro *lib.6 gen. dier. cap.8.* duas Isides Romæ fuisse scribit, vnam patriciam, de qua suprà in sancta regione, alteram Antenodoram, cuius templum in regione Martij campi fuit proximum Tiberi, iuxta septa, & ouile de quo hic agitur.

ÆDEM BONÆ DEÆ SVBSAXANÆ. Hanc magnam matrem, & terram. Maiámque esse ostendere Macrobius laborat: Alii Fauni filiam, alii, vt Lactantius eius *lib.1. de fals. relig. c. 21.* vxorem fuisse dicunt, & à viro cę am. quòd vinum bibisset. Plutarchus in problematibus Flauij vult vxorem fuisse. De hac late Alexander ab Alexandro, *lib.6 genial. dier. cap.8.* qui dicit duas Romæ ædes Bonæ Deæ fuisse, vnam in Auentino, alteram iuxta Isidis templum ad Nouam viam, quæ est illa, de qua loquimur. Subsaxana autem forte dicta fuit, quòd sub saxum montis esset locata.

SIGNVM DELPHINI. Huius simulachri nulla, quod sciam, memoria habetur. Plinius *lib 33 c* auctor est C. Gracchum delphinos quinis mill bus sestertiis in libras emisse. Sed hi hominis priuati fu re.

THERMAS ANTONINIANAS. Ab Antonino Caracalla factas omnium celebratissimas, de qui-

de quibus ita Spartianus, *in Antonino Caracalla*, opera Romæ reliquit thermas nominis sui eximias, quarum cellam solearem architecti negant posse vlla imitatione, qua facta est fieri. Nam & ex ære vel cupro cancelli superpositi esse dicuntur, quibus cameratio tota credita est, & tantũ est spacij, vt id ipsum fieri negent potuisse docti mechanici. De his ita Eutropius in Antonino, opus egregium fecit lauacri, quæ Antoninianæ appellantur. Blondus *lib. 2. hist. Rom.* dicit eas fuisse, vbi nunc est templum S. Priscæ. Alij dicunt S. Balbinæ. Earum etiam nunc extant reliquiæ.

SEPTEM DOMOS PARTHORVM. Qui sint hi Parthi, qui Romæ septem domos habuerunt, difficile est inuenire, si quid cõiectura assequi licet, fortè Parthos intelligit Seuerum Romam secutos, post bellum cum illis confectum, quos gemmis onustos illis temporibus se vidisse Tertullianus scribit, *de habitu mulierum*. Vidimus, inquit, Romæ de fastidio Parthorum, & Medorum, ceterorũmque gentilium suorum coram matronis erubescentem, nisi quòd nec ad ostentionem ferè habentur, latent in cingulis smaragdi, & Cylindros vaginæ suę solus gladius sub sinu nouit, & in peronibus vniones emergere de luto cupiunt. Denique tantum gemmatum habent, quod gemmatum esse non debet, si non compareat, aut ideo compareat, vt neglectum esse ostendatur. Sed & parietes tyriis, & hyacinthinis, & illis regiis velis, quæ vos operose resoluta transfiguratis, pro pictura abutuntur. Hæc ille. Luxum ostendit Parthorum in vestibus, quas gemmis onustas gestabant, & in locis occultis, & in ædibus, quarum parietes purpura tegebant, & fœminas taxat, quæ illos luxu separabant. Has Romæ speciosas domos ædificasse Seuerus videtur, cum in eo ita Sex. Victor scribat. Ad largiendum liberalis in amicos, in inimicos pariter vehemens, quippe qui lateranum Chilonem, Æmilinum Bassum, ceterosque alios ditaret, ædibus quoq; memoratu dignis, quarum præcipuas videmus Parthorum quæ dicũtur, & Laterani.

CAMPVM LANATARIVM. A lana ibi vendita nomen habuisse videtur, & si vocabulum sit inusitatum.

DOMVM CHILONIS. Legendum est Cilonis, Fabius Cilo intelligitur, qui imperante Seuero bis vrbi præfuit, vt Dion, Spartianus *vterque in Antonino Caracalla* & Vlpianus, *l. 8. §. 3 de pœnis, l. 6. de interdict.* tradunt Consul Pertinacis, Imp. iussu Commodi occisi cadauer clam nocte humauit: *Lamprid. in Commodo in fine.* idem Antoninum Caracallam educauerat, & penè ab eo occisus est, sed tumultu populari seruatus, vt Dion & Spartianus scribunt, *in Antonino Caracalla.* Is speciosam domum in vrbe ædificauit, quæ pro insigni hic ponitur.

COHORTAS iiij. Victor cohortes tres vigilum.

DOMVM CORNIFICII. L. Cornificium intelligit, qui hortatu Augusti ædem Dianæ Romæ condidit, vt auctor est Tranquillus *in Augusto c. 29.* Hic in Sicilia exercitui Augusti præfuit, & ab hostibus aduentu Agrippæ euasit. Dion, *in Augusto*, Cornificius, inquit, qui Cæsariano exercitui in Sicilia erat præfectus periclitabatur, ne si in loco consisteret, inopia cibariorum expugnaretur, quòd si recederet, ne vna cum exercitu periret, circumstantibus hostibus & eminus iaculantibus ac opportunis locis inuadentibus: Tamen quia Agrippa transierat in Siciliam, Mylásque ceperat, ac hostes insecutus ad cũ venerat, præter spem euasit. Qua ex re propter suam & militum salutem tanta lætitia efferebatur, vt Romæ, quoties foris cœnaret, elephanto veheretur, & magnificas ædes habuit, quæ hic celebrantur.

PRIVATVM HADRIANI. Victor priuata Hadriani, scilicet, domus, quam nondum Imperator habitabat. Capitolinus in M. Antonino, iussus inquit in Hadriani è priuata domum migrare, inuitus de maternis hortis recessit.

VICOS xiiij. Victor xij. videlicet Veneris almæ, Piscinæ publicæ. Dianæ. Celos. Triarl. Salictis signi, aliàs aquæ salientis. Lacirecti. Fortunæ mammosæ. Colahti pastoris, aliàs Colapeti. Portæ Raduscularię seu Rauduscula næ. Portæ Næuiæ. Victoris.

ÆDICVLAS xvij. lego xiiij. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlvij.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia quadringentas octoginta septem. Victor ij. millia CDLXXXVI.

DOMOS cxiiij.

HORREA xvij. Victor xxviij. aliàs xxvij.

BALNEA lxiii. Victor xliv.

LACVS lxxxi.

PISTRINA xx. Continet regio

PEDES duodecim millia, vltra duo milliaria.

REGIO XIII. AVENTINVS.

AVentinus, inquit Dionysius, *li. 3.* altus ambitu xviii. fermè stadiorũ, id est, vltra duo milliaria: Ab Anco rege fossa & muro est cinctus, tum syluis varii generis & præcipuè lauro obsitus, vnde lauretũ pars eius dicitur: Nunc totus refertus est ædificiis, vbi inter alia pulchra Dianæ Templum visitur. Hæc Dionysius. Dictus est autem Auentinus, vt idem & Festus tradunt, quod ibi rex Albanorum Auentinus bello fuerit extinctus atque sepultus. At M. Varro, *lib. 4. de lingua Latina*, Auentinum, ait, aliquot de causis dicunt: Næuius, ab auibus, quòd eo se ab Tiberi ferrent aues, Alii ab rege Auentino Albano, quòd ibi sit sepultus, Alii ab aduentu hominũ, quod commune Latinorũ ibi Dianæ templũ sit constitutum. Ego maximè puto ab aduectu. Nam olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus, itaque eò ex vrbe qui aduehebantur, ratibus quadrantem soluebant. Hæc Varro. Totus hic mons xiii. regionem vrbis occupabat Continebat autem

TEMPLVM DIANÆ & MINERVÆ. Victor Templum commune Dianæ, ita appellat, quia, vt Liuius scribit, Consilio Seruii Tullii regis Latini populo cum populo Romano hoc templum vtrisque cõmune condiderant. Euenit autem, inquit Liuius, vt bos in Sabinis mirãda magnitudine ac specie nasceretur, fixáq; per multas ætates Cornua in vestibulo templi Dianæ ei fuêre miraculo. Cecinere vates cuius eam ciues eiusrans Dianæ immolassent, ibi fore Imperiũ, id carmen peruenerat ad antistitem Fani Dianę. Sabinus vt primũ apta dies sacrificio visa est, bovẽ Romam actã deducit ad Fanũ Dianæ, & ante aram statuit: ibi antistes Romanus, cũ eũ magnitudo victimæ celebrata fama mouisset, memor responsi Sabinũ ita alloquitur. Quid nam tu hospes paras, inquit, incesti sacrificium Dianæ facere? quin tu ante viuo perfunderis flumine, infima valle perfluit Tiberis. Religione tactus hospes descẽdit ad Tiberim; interea Romanus imolat Dianæ bouẽ. Hæc Liuius, Cornuáque bouis diu in eius templi vestibulo appensa stetere. eandem historiam Plutarchus in pro-

blematis *Problem.3.Rom.* narrat, in ceteris Dianæ tẽplis, inquit, ceruorum cornua affiguntur, in Auẽtino autem tantummodo boum, & hoc factum ex Iubæ & Varronis monumentis. De hoc templo ita Martialis laudat Auentinæ vicinus supra Dianæ.

MINERVÆ templum à Victore omittitur, vnde idem potuit vtrique Deæ esse commune. Vicum tamen Mineruæ ponit. Pompeium magnum Mineruæ ex manubiis templum dicasse Plinius *lib.7.c.26.* scribit, in quo breuiarium ipsius gestorum scriptum erat.

NYMPHÆA TRIA. Hæc etiam Victor omittit. De nymphæis latè suprà in v. regione est dictum in Nymphæo Alexandri. Capitolinus scribit Romæ nulla Gordiani Imp. opera extare, præter quædam nymphæa & balneas, & hæc fortè etant ab ipso extructa. Iosephus *de bello Iudaico li.1. c.16.* nymphæa Lacus interpretatur, loquens enim de Verode maiore, apud Ascalona, inquit, nymphæa siue lacus ornatissimos & balneas constituit.

THERMAS VARIANAS & DACIANAS. Heliogabalum Antoninum etiam Varium appellatum Lampridius scribit, *in Heliogabalo in prin.* postmodũ loquens de eius operibus, subdit, opera publica ipsius pręter ędem Heliogabali Dei, & amphitheatri instaurationem, post exustionem & Lauacrum in vico Sulpitio quod Antoninus Seueri filius cœperat, nulla extant, & lauacrum, quod Antoninus Caracalla dedicauerat, & lauando, & populum admittendo, sed porticus defecerãt, quæ postea ab hoc sub Decio Antonino extructæ sunt & ab Alexãdro perfectæ. Hæc ille, lego autem apud Lampridium, pro sub Decio Antonino, subditio Antonino, quia pseudantoninus, ait Dion, Heliogabalus vocabatur, vel si legamus Decio, delenda est dictio, Antonino, nam vt ait Eutropius, Decius Imperator lauacrum seu thermas fabricauit, quæ Decianæ sunt nuncupatæ. Apud Victorem deest, Decianas Harum thermarum in Auentino est hæc inscriptio, AQVA TRAIANA Q. ANICIVS Q. F. ANTONINIA. CVR. THERMARVM VARIANARVM.

DOLIOLVM. Huius nominis causam refert Festus. Doliola, inquit, locus in vrbe sic vocatus, quia in adeuntibus Gallis Senonibus vrbem, sacra in eodem loco doliolis reposita fuerunt, qua de causa in eodem loco ne despuere quidem alicui licebat. Idẽ tradit Liuius *li.5.* qui à Flamine Quirinali, Vestalibúsque sacra doliolis condita fuisse scribit. At M. Varro, *li.5.* est locus, inquit, qui vocatur Doliola, ad cloacam maximam, vbi non licet despuere, à doliolis sub terra. Eorum duæ traditæ historiæ. Quod alij esse aiunt ossa cadauerum. Alij Numæ Pompilij religiosa quædam post mortem eius infossa. Hic locus religionis causa vt puto, nominatur.

MAPPAM AVREAM Mappa signum erat cursus equorum incipiendi: ea enim missa à magistratu cursum Circensem auspicabantur. Vnde Tranquillus, *in Nerone c.22.* Nero aurigare, inquit, & spectari voluit in Circo maximo, aliquo liberto mittente mappam, vnde magistratus solent. Quintilianus etiam dixit mappa Circo vsitatũ esse nomen, propterea, quòd in Circensibus spectaculis pro signo mittebatur à magistratu. Hinc Martialis ait, *li.12.*

Cretatam prætor cum vellet mittere mappam,
Prætori mappam surripit Hermogenes.

Hæc velut signum currendi in hac regione alicui muro aurea erat affixa.

PLATANONES. Locus platanis cõsitus, & velut sylua platanorum, quas Claudiũ Principem in Suburbano habuisse Plinius scribit, *li.12.c.1.* arbor vmbræ causa tantum expetita, quæ æstate solem arcet, hyeme admittit. Vnde Virgilius dicit,

Atque ministrantem Platanum potantibus vmbram.

Hic locus pro insigni recensetur.

HORREA GALBÆ. Victor habet Horreorũ Galbianorum Fortunę. Hoc dicitur, quia simulachrum Fortunæ conseruatricis, his horreis astabat, quod ea tueri à gentibus credebatur, vt sequens ostendit inscriptio NVM. DOM. AVGG. SACRVM FORTVNÆ CONSERVATRICI HORREORVM GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER S. P. D. D. id est, Numini Dominorum Augustorum scilicet Theodosij iunioris, & Valentiniani iij. Lorinus sacrum illud sua pecunia dedicauit: Appellatur magister, scribit regionis huius xiij. Hæc autem fuisse arbitror horrea Galbionis Ducis Valentiniani qui missus est in Africam contra Bonifacium tyrannum circa annum Salut. 419. vt in chronicis auctor est D. Prosper. Legio igitur Galbionis non Galbę, quia Galbana non Galbiana vocantur. & ita appellantur in Notitia vtriúsque Imperij, sub Pręfecto vrbi, quibus curator horreorum Galbianorum nũcupatus præficiebatur, cùm essent Romæ præcipua, & ibi latius de his disserui.

PORTICVM FABARIAM, sub qua faba vendebatur.

SCHOLAM CASSII. Cùm plures fuerint Cassij, de quo hic intelligatur, difficile est discernere. De schola suprà dictum est in iij. regione. Hic fortè est, qui etiam viam Cassiam strauit, de qua Festus.

FORVM PISTORIVM. Vbi, panem pistores vendebant.

VICOS xvij. Plures Victor nominat, scilicet Fidei, Frumentarium Cæseti. Valeri. Laci miliari. Fortunæ. Capitis canteri. Trium alitum. Nouum. Loreti minoris. Armilustri Consi. Tacij. Columnæ ligneæ. Materiarij. Mundiciei Loreti maioris, Fortunæ dubiæ.

ÆDICVLAS xvij. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij. Victor mendosè habet lxviij.

CVRATORES DVOS.

INSVLAS duo millia quadringentas octoginta septem.

DOMVS cxxx. Victor ciiij.

HORREA xxv. Victor xxxvij.

BALNEA lxiiij. Victor lxxiiij.

LACVS lxxxviij. Victor lxxijx.

PISTRINA xx. Victor xxx.

Continet Regio PEDES ducenta nouem millia, præposterè posita est dictio ducenta, cùm scribendũ esset ix. millia, & cc. Victor habet Regio in ambitu habet pedes xvj. cio. ccc. quæ mensura excederet tria milliaria, cum Dionysius scribat ambitum totius Auentini non excedere xviij. stadia, id est duo millisria, & quartam partem. Nostra descriptio non peruenit ad duo milliaria.

REGIO XIV. TRANSTIbetina.

IN hac regione trans Tiberim Ianiculum fuit, vbi Herruria incipiebat. Hunc montem Ancus Martius muniuit. Dionysius *li.3.* loquens de Anco, ait,

muto cinxit & Ianiculum montem in aduersa ripa imminentem Tiberi, collocauitque in eo præsidium, vt ab Hetruscis tutior esset nauigatio fluminis, quia totam eam ripam tenentes infesti erant negociatoribus. Sublicium quoque pontem merè ligneum, cui compingendo nefas est quicquam ferri ęris ve addere ille imposuisse Tiberi dicitur, qui hodie quoque superest, & sacer habetur ab omnibus. Hæc ille. Hæc regio pestilens à vilibus habitabatur. Continet

CAIANVM. Obeliscū puto intelligi à Caio Principe in Vaticano locatum. Plinius, *lib.* 16. *ca.* 40. Abies, inquit, admirationes præcipuæ visa est in naui, quæ ex Ægypto Caii Principis iussu Obeliscum in Vaticano Circo statutum, quatuorque truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum adduxit. Hic obeliscus adhuc hodie visitur. De eodem ita idem Plinius, *lib.* 36. *cap.* 12. Tertius obeliscus est in foro Vaticano Caij & Neronis Principū tetro ex omnib. omnino fractus in molitudine eius, quę fecerat Sisostridis filius Nuncoręus. Apud Victorem deest, Caianum. Tantum legitur, vicus Caianarum. Ambit hęc regio circiter passuum tria millia.

VATICANVM. Gellius, *lib.* 16. *cap.* 17. Agrum Vaticanum, inquit, & eiusdem Deum præsidem appellatum acceperamus à Vaticiniis, quæ vt atq; instinctu eius Dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hanc causam M. Varro in libris diuinarum aliam esse tradit istius nominis rationem: Nam sicut Aius, inquit, Deus appellatus, aráque ei statuta est, quæ est in infima noua via, quòd eo in loco diuinitus vox edita erat, ita Vaticanus Deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia, quoniam pueri simulátque parti sunt, eam primum vocem edunt, quæ prima in Vaticani syllaba est. iccirco vagire dicitur, exprimente verbo sonum vocis recentis. Hæc Gellius. Festus verò Pompeius, Vaticanus collis, ait, appellatus est, quòd eo potitus est populus Roma. vatum responso expulsis Hetruscis.

FRYGIANVM. Id aliud esse non puto, quàm templum Phrygię matri dicatum, & legendum Phrygianum. hoc nomen apud Victorem non inuenitur.

NAVMACHIAS V. Lacus erant, in quibus naues pugnabant, seu nauale prælium populo repræsentabatur: omnes erant circa Tiberim, vnde aqua ad implendos lacus extrahebatur: vna ex his ab Augusto facta fuit. Tranquillus in eo, *cap.* 43. item nauale preliū circa Tiberim dedit cauato solo, in quo nunc Cæsarum nemus est. Hæc ille. Permansit hic naumachiæ locus etiam Tiberio imperante: Tranquillus enim de eo loquens *in Tiberio ca.* 72. bis ait, omnino toto secessus tempore Romam redire conatus, semel triremi vsque ad proximos naumachiæ hortos subuectus est. Lacum hunc naumachiæ Augustus propria aqua ex Alsatiu deducta impleuit: vt Iulius Frontinus his verbis significat. Quæ ratio mouerit Augustum prouidentissimum Principem producendi Alsietam aquam, quæ vocatur Augusta, non satis perspicio, nullius gratiæ, imò parum salubrem, & nusquàm in vsus populi fluentem, nisi fortè, cùm opus naumachię aggrederetur, ne quid salubrioribus aquis detraheret, hanc proprio opere perduxit, & quod naumachiæ cœperat superesse, subiacentibus hortis, & priuatorum vsibus ad irrigandum concessit. Hactenus Frontinus alium locum ubi naumachiam effodit Domitianus, vt auctor est Tranquillus, *in eo c.* 4. Edidit, inquit, nauales pugnas pene iustarum classium effosso & circumstructo iuxta Tiberim lacu; atque inter maximos imbres prospectauit. Hæc, ille ediderat & Iulius Cæsar naumachiam, sed in campo martio defosso, immissáque aqua, & nauibus introductis, vt auctor est Dion *lib.* 43. Alias naumachias alii Principes ediderunt: sed fortè delenda est dictio seu nota, V. qua Victor caret, & tantùm habet, naumachiæ. Alij scribunt naumachias duas.

HORTOS DOMITIANOS. Domitiæ Longinæ hortos intelligit, in quibus libenter versatum fuisse Aurelianum, Vopiscus memorat. Displicebat, inquit, ei, cùm esset Romæ, habitare in palatio, ac magis placebat in hortis Sallustianis vel Domitiæ viuere. Hæc ille. Fuit Domitia vxor Domitiani Imp. Longina cognominata, quam, ille Elio Lamiæ nuptam in matrimonium abduxit, vt ait Tranquillus, *in Domitiano ca* 1. & licet Dion scribat ob adulterium cum Paride saltatore commissum repudiatam, apud illum tamen semper mansit, quam Tranquillus *cap.* 17. eius cædi interfuisse & Dion consciam fuisse scribunt.

BALNEVM AMPELIDIS, & PRISCI, & DIANÆ MOLINAS. Victor hęc diuidit. & legit, Balneum Ampelidis, balneum Priscillianæ. Deæ Maniæ sacellum. & ita credo hunc locum restituendum: illud enim verbum, molinas, nihil significat. Quæ verò fuerit Ampelis, & quis Priscus, difficile est inuenire: si legeretur Ampelij, is sub Valentiniano vrbi præfuit, *l.* 2. *C. de offi praf vrb.* & potuisset huius balnei fuisse auctor. Prisci quoque plures fuere, quorum vnus fuit Dux Decij, vt refert Iornandes. Alius fuit procurator Cæsaris Antonini, *l. pen. ff. de aucto. tut.* Neratius etiam & Iabolenus Iureconsf. Prisci sunt cognominati, & alius Priscus sub Gordiano floruit; *l. enim qui. C. de inoff. testam.* vnde discerni non potest, quis hoc balneum fabricauerit.

Mania verò, vt Varro, *lib.* 8. *de lingua Latina.* & Macrobius *lib.* 1. *Saturnali.* scribunt, erat mater Larium, seu penatum, cui pueri mactabantur ex Apollinis responso, qui capita ei iusserat sacrificari. Ceterùm Brutus pulso Tarquinio, allij & papaueris capitibus introduxit illi litari. Manias etiam appellabant laruas, idest, Manes, quos deos esse putabant ab inferis ad superos emanantes, quorum mater erat Mania seu auia, vt ait Festus.

IANICVLVM. Montem trans Tiberim fuisse in huius regionis initio diximus; inde autem nomen habuit, inquit Festus, quòd per eum populus Romanus primitus transierit in agrum Tuscum, & velut illuc eundi ianua fuerit. Aliam deriuationem tradit Macrobius, scilicet à Iano, qui ibi habitabat, & sepultus est, & hoc sequitur Virgilius,

Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit vrbe,
Ianiculúmque huic, illi Saturnia nomen.

Solinus: quis dubitat Ianiculum à Iano fuisse conditum? idem Dionysius & Ouidius.

STATVAM VALERIANAM. Valeriani Imp. puto patris aut filij.

COHORTES SEPTEM VIGILVM.

CAPVT GORGONIS. Gorgones tres fuêre sorores Porcinis filiæ, Euryale, Stheno, Medusa, capite draconibus innata habentes, dentes instar dentium suum prominentes, manibus & alis per aera ferri, ac ipsas intuentes in saxa vertere dicebantur. Porrò Perseus aut Medusæ decollatæ caput Clypeo

affixit, quod spectantes in saxa conuerti ferebantur, eius simulachrum hoc in loco erat affixum.

FORTIS FORTVNÆ TEMPLVM. Forti Fortunę templum vt multa alia à Tatio Sabinorum Rege vota. Varro *lib. 4. de lingua Latina*, scribit. Sed alibi idem Varro *lib* 5. à Ser. Tullo Rege Romæ hoc templum dicatum fuisse narrat: Dies, inquit, Fortis Fortunę appellatus ab Seruio Tullo Rege, quòd is Fanū Fortis Fortunæ secundum Tiberim extra vrbem Romá dicauit Iunio mensē. At Liuius Caruilium Cos. ex bello Hetrusco æris grauis in ærarium trecenta nonaginta millia tulisse memorat, de reliquo ære ædem Fortis Fortunæ faciendam propè ædem Matutæ locauisse. Hęc ille. Fortè Caruilius collabantem instaurauit. Alia vix esse potest, cùm vterque eodem in hác ædem loco statuat extra vrbem secundum Tiberim. Fortunam verò multis nominibus appellabant, publicam, quòd Reip. faueret. Masculam, quòd maribus muliebrem, quæ mulieribus, virilem, quæ adultis, primigeniam, quæ primi geniris. Fortem, quæ ex insperato aderat Equestrem celeriter venientem, obsequentèm, ad omnia vota præsentem. Paruam humiles extollentem, se iam segetibus fauentem, prospetam semper propitiam, malam iugiter aduersantem, & alia huiusmodi deliramenta, quibus mirum est non modò populum Rom. sed & alios ferc omnes tanta cęcitate arte dicoli oppressos fuisse Templum Fortunæ Romę sub Maxentio conflagrasse Zosimus lib. 2. scribit.

AREAM SEPTIMIANAM. Campus à Septimio Seuero Imp. exornatus.

HERCVLEM CVBANTEM. Simulachrum Herculis cubantis. Hunc in Pantheo M. Agrippæ fuisse Plinius *lib. 36. c.* 1. scribit. In honore, inquit, est & in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerunt. Victima humi stans ante aditum porticus agnationis sitæ, sed hic dicitur humi stetisse non cubasse, vnde eum à nostro diuersum esse puto.

CAMPVM BRYTIANVM, & CODETANVM. Hos Victor diuidit: & campum Brutianum appellat. Ab eodem Bryto seu Bruto, cuius domus pro insigni in tertia regione suprà ostenditur, Hunc campum complanatum, exornatúmque puto.

Coderanum verò campum à Codeta liberto Veri Imp. fratris M. Antonini philosophi exornatum intelligit. Is plurimum apud patronum potuit, vt in eo, & Marco Capitolin⁹ scribit. Ad hoc campum Codetanum conditum puto, quia alium huius nominis non inuenio.

HORTOS GETÆ. Omnibus notum est Getam Cæsarem Seueri Imperatoris filium & Antonium Caracallæ fratrem fuisse, à quo est intellectus.

* CASTRA LECTICARIORVM. certum est lecticarios esse illos, qui lecticam ferunt, Martianus, *in l. legatis §. 1. de lega. 3.* Si seruus, inquit, ex officio ad artificium transierit, quidam rectè putant legatum extingui, quia officium artificio mutatur, cum Lecticarius cocus posteà factus est. Hic lecticatius est, qui fert lecticam, quod est officium, cùm postea sit cocus, est artifex: ita etiam intelligunt, Paulus *in l. seruis vrbanis, 56. § pen. de leg. 3.* Vlpianus, *l. 19. de ver. obli.* Pomponius, *in l. si ex toto, §. vlt. de lega. 1.* & Scæuola. *in l. vxori, 13. de aur & arg legato.* Constantinus verò lecticarios pro fabris lecticas facientib. accepit *in l. 1. C. de excus. artific.* Hic verò videndum de quibus loquatur, & quæ sint castra Lecticariorum, si pro fabris intelligimus, castris opus non est: Sed quique in suis ergasteriis, quemadmodum alij artifices operabantur. Si pro his qui lecticas ferunt, vix mihi persuadeo tot fuisse. vt in castra essent conjiciendi. Nobiles enim à suis lecticarijs seruis ferebantur, pauperes his nō vtebantur. Quare censeo hic lecticarios pro vespilonibus, & cadauerum baculis accipi: ita appellat Iustinianus *in nouella 43. in princ.* Constantinus, inquit, & Anastasius lecticariorum seu decanorum numerum ad certam mensuram redegerunt mille centum; ita etiam Græcè bis appellat *λεκτικαρίους in nouella 59. §. 1.* Hi prius Constantinopoli, vbi ingens erat populus, 950. hoc officio fungebantur, *l. 9. c de sacr. san. eccles.* posteà ad numerum M. C. sunt aucti, *Nouella 43. & 59.* Constantinus 190. ergasteria ad hunc vsum deputauerat, post modum Anastasius ea ad M. C. auxit. Romæ quoque, vbi magna populi erat frequentia, plurimi, qui humandis mortuis operam datent, fuerant instituti lecticarij à portandis lectis nominati, aliàs Decani vocabantur, *l. 4. ad nouellā* 43. & quia magnus erat horum numerus, in vnum locum erant coniecti, qui castra lecticariorum dicebantur, & hunc credo esse verum huius dictionis sensum. Dicuntur autem lecticarij, quia lectum ferebant, super quo decumbebat cadauer, ait Iustinianus, *in nouel. 59. cap. 4.* & quandoque plures lectos pōpę causa pręferebant, quibus pręstituit, quantum consequi debeant ex reditibus M. C. ergasteriorum ad hoc munus destinatorum: lecticarios verò vult gratuitò omnibus defunctis hoc præstare officium, nisi heredes defuncti plures ad funus lectos exposcant.

VICOS lxxviij. Victor xxiij. Sunt autem hi Vicus censori. Gemini. Rostratæ. Longi aquilæ. Statuę Siccianę Quadrati. Raciliani maioris. Raciliani minoris. Ianuclensis. Brutianus. Larum ruralium. Statuæ Valerianę. Salutaris. Paulli. Sex. Lucei. Simi publici. Patratilli. Laci restituti. Sausei. Sargi. Ploti. Vibetini. Caianarum.

ÆDES lxxviij.

VICOMAGISTROS xlviij. quot sunt in alijs regionibus. Victor ponit lxxxviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS quattuor millia quadringentas quinque.

DOMOS cl.

HORREA xxij.

BALNEA lxxxvj. Victor clxxxvj. quem traputo mendosum, quia nulla regio ad hunc numerum peruenit.

LACVS clxxx.

PISTRINA xxij.

Continet Regio PEDES triginta tria quadringentos octoginta octo, excedunt sex milliaria. est latior regio cæteris.

Totius verò vrbis ambitum Plinius suo tempore millium passuum xiij. & cc. fuisse scribit, id est vltra xiij. milliaria. Aurelianus verò Imp. ait Vopiscus, muros vrbis sic ampliauit. vt quinquaginta propè millia eorum ambitus teneret: Sed hoc tempore eum non tam latum fuisse, numerus ędificiorum. & ambitus regionum, qui ad hanc amplitudinem non perueniunt, ostendunt.

EPILOGVS RERVM INSIGNIVM VRBIS.

BIBLIOTHECÆ xxx. Ex his præcipuæ duæ.

PALATINA, & VLPIA. Victor addit has publicas fuisse, id est, ab omnibus potuisse adiri. Hæ

in

in regionibus suprà ullibi sunt nominatæ, sed hic non sunt visæ prætermittendæ. Quæ verò omnes essent, & à quo conditæ, sciri non potest. De Palatina bibliotheca Latina, & Græca suprà in decima regione est dictum. Vlpia ab Vlpio Traiano est dicta, & quem Bibliothecam extruxisse Dion scribit. Hæc in eius templo erat, in qua edicta Prętorum, libri lintei atque elephantini, Principum gesta, ac Senatusconsulta continebátur. Gellius *lib.* 11. *ca.* 17. edicta, inquit, veterum prætorum, sedẽtibus fortè nobis in biblio theca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cùm in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Hęc ille. In ea Numeriano Cæsari statuã dicatã Vopiscus scribit. Statua, inquit, illi non quasi Cæsari, sed quasi rhetori decreta est ponenda in bibliotheca Vlpia, cui subscriptum est. Numeriano Cæsari oratori temporibus suis potentissimo. Idem Vopiscus narrat Aurelianum in libris linteis quotidiana sua scribi pręcepisse, qui erant in Vlpia bibliotheca. Hæc in thermas Diocletianas post à est translata. Vopiscus in Probo, vsus sum, inquit, libris ex bibliotheca Vlpia ætate mea thermis Diocletianis.

Erant & aliæ bibliothecæ Romæ, vt Luculli, quam omnibus adeundam exhibebat. Plutarchus in Lucullo. Plurimos, inquit, pulcherriméq; scriptos coegit libros, & studioso cuique, & bibliothecæ, & quæ circa eam erant, scholæ atque deambulachra liberè perpetuóque patebãt, quo se Græci, cùm per ocium licuisset, velut in amœnissimum musarum diuersorium conferre solebant, ibi loquendo, legendo, disputando, diem iucunde terebant. Hucusque Plutarchus celebratur, & bibliotheca Asinij Pollionis, quæ prima Romæ publicata. M. Varronis adhuc viuentis, & aliorum illustrium virorum imaginibus est exornata. Plinius *lib.* 7 *c.* 30. M. Varronis, ait, in bibliotheca, quæ prima in vrbe ab Asinio Pollione de manubiis publicata Romæ, & vnius viuentis posita imago est haud minore, vt quidem reor, gloria principe oratore, & ciue ex illa ingeniorum, quæ tunc fuit, multitudine vni hanc corona dante, quàm cùm eidem Pompeius Magnus piratico ex bello naualem dedit. Hæc ille. De imaginibus illustrium virorum in hac bibliotheca primùm positis idem Plinius hęc scribit *lib.* 35. *c.* 2. Asinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecam dicando, ingenia hominum Remp. fecit. Hactenus ille. Gellius li. 16. cap. 8. Pacis bibliothecæ meminit. Quattuor Græci; & tres Latini bibliothecis præficiebantur, qui libros componerent, & vetustate læsos describerent, iisque ex publico salarium dabatur, *l.* 2. *C. Theod. de stud. libe. vrbis Rom. & Constantino.* Alias Romæ bibliothecas, à quibus, & quando conditę sint, difficile est inuenire.

OBELISCI. V.

HI vel errore librarij, vel aliam ob causam in regionibus sunt prætermissi, cùm tamen vrbem mirificè exornarent, nec Constantinopoli inueniuntur. Est obeliscus, inquit Marcell. *li.* 17. aspertimus lapis in figuram metæ cuiusdam sensim ad proceritatẽ consurgens excelsam, vtq; radium imitetur gracilescens paulatim, specie quadrata in verticem productus angustum, manu leuigatus artificis. Formatũ aũt innumeras notas hieroglyphicas appellatas initialis sapientiæ vetus insigniuit auctoritas. Hæc ille. Obeliscum ex Ægypto aduectum in Circo maximo Augustus locauit, Plinius *lib.* 36. *c.* 9. obeliscus, ait, quẽ D. Augustus in Circo magno cõstituit, excisus Rege Semneferreo, quo regnante Pythagoras in Ægypto fuit, cxxv. pedum est, & dodrantis, præter basim eiusdem lapidis. Is verò, qui est in Campo Martio, nouẽ pedum minor, est à Sesostride. Inscriptam ambo rerum interpretationem Ægyptiorum opere, & naturę continẽt. Ei D. Augustus addidit mirabilem vsum ad deprehendendas solis vmbras, dierúmque ac noctiũ magnitudines, strato lapide ad obelisci magnitudinem, cui par fieret vmbra Romæ confecto die sexta hora, paulatimque per regulas, quæ sunt ex ære inclusæ, singulis diebus decresceret, ac rursus augesceret, digna cognitu res ingenio fœcundo. Manlius mathematicus apici auratam pilam addidit, cuius vertice vmbra colligeretur in semetipsam, alia atq; alia incrementa iaculantem, apice, vt ferunt, à capite hominis intellecta. Tertius est in Vaticano Caij, & Neronis principum circo, vnus ex omnibus omnino fractus in molitudine eius, quem fecerat Sosostridis filius Nuncoreus. Hæc Plinius, quibus verbis duos obeliscos Romam ab Augusto aduectos, & tertium in Vaticano positum scribit. Sequentes principes alios aduexerunt, quorum, inquit Marcellinus, *lib.* 17. alter est in Vaticano, de quo locuti sumus, alter in hortis Sallustij, duo in Augusti monumentis sunt, itaque erant sex, non quinque, & ita legẽdum, vt apud Victorem: Obelisci magni vj. Duo in Circo maximo. Maior est peditum cxxxij. Minor pedum lxxxvij. semis. Vnus in Vaticano pedum lxxij. vnus in Campo Martio pedum lxxij.

Duo in Mausoleo Augusti pares, singuli pedũ xlij. semis in insula Tiberis vnus, hic minimus inter magnos non cõnumeratur. Literas hieroglyphicas obelisco incisas, qui est in Circo Marcellinus interpretatur, *lib.* 17. Ego eas breuitatis causa omisi.

PONTES VII.

AElius, Aurelius, Moluius, Sublicius, Fabricius, Cestius, & Probi. Victor facit viij. & addit Ianiculensem.

PONS ÆLIVS ab Ælio Hadriano iuxta eius sepulchrum nunc castellum S. Angeli dictum ædificatus fuit. Spartianus in Hadriano. Fecit, inquit, & sui nominis pontem & sepulchrum iuxta Tiberim. idẽ & Dion, sepultus est, ait, iuxta flumen ad pontem Ælium, vbi monumentum fecerat, propterea quod Mausoleum plenum erat, in quo nemo amplius sepultus est.

AVRELIVS. Factus à M. Aurelio Antonino philosopho. De quo tamen nihil legi. Capitolinus scribit Tiberim sub M. Aurelio grauiter inundasse, & multa vexasse ædificia. quæ mala Marcus, inquit, temperauit, & hac occasione fortè hunc pontem extruxit. Addit Victor, aliàs Vaticanus.

MOLVIVS. Posteà Miluius est dictus. Hunc molem appellant. Ammianus auctor est à M. Scauro L. Syllę priuigno in censura factum fuisse, in via Flaminia situs est plus minus duobus millibus passuum ab vrbe distans. Fortè à miluis eò conuolantibus nomen habuit.

SVBLICIVS. Hunc pontem ad Ianiculum montem in aduersam Tiberis ripam tendentem Ancus Martius Rex fecit. Dionysius *lib.* 3. sublicium, inquit, pontem merè ligneum, cui compingendo nefas est quicquam ferri ærisve addere, ille imposuisse Tiberi dicitur, quique superest, & sacer habetur ab omnibus. Quòd si qua pars eius sarcienda est, id pontifices curant non sine solenni sacrificio. Hæc ille. Ab eo Horatius Cocles hostes repulit, *Plin lib.* 34. donec cæsus, & quia clauis confixus ægrè solui potuit: postea nullo ferro eum transfigi placuit. Plinius *lib.* 36. *cap.* 15. Romæ, inquit, sine ferreo clauo pontẽ sub-

licium fieri, postquam Coclite Horatio defendente ægrè reuulsus est. Capitolinus ab Antonino Pio restitutum scribit. Dictus est autẽ sublicius pons, quod ex ilice esset compactus, vel à sublicibus, quę lignea Volsca sunt longæ trabes. est propriè palus aqua ad extruendum pontem defixus. Hic pons postea ab Æmilio Prætore, ait Pomponius Lætus, Factus est lapideus, & appellatus Æmilius.

FABRICIVS. Hunc pontem L. Fabricius fieri curauit vt eius arcubus insculpta adhuc extans indicat inscriptio. L. FABRICIVS C. F. CVR. FACIVNDVM CVRAVIT. & ab alio latere. L. FABR. & sub fornice fenestræ IDEM PROCVRAVIT. Ab alia parte arcuum legitur Q. LEPIDVS M. F. M. LOLLIVS M. F. COSS. S. C. PROBAVERVNT. Hic pons coniungebat insulam Tiberis continenti. De quo ita Horatius. Atque à Fabricio non tristem ponte reuerti. Hodie pons quatuor capitum dicitur à quatuor Iani vel Termini quadrifrontibus simulachris in aditu pontis à sinistra collocatis, inquit Marlianus.

CESTIVS à C. Cestio Gallo eius conditore, vt puto, dictus, quẽ cum M. Seruilio Rufo Honiano Cos. fuisse Plinius *lib. 10. cap. 43.* & Tacitus, *lib. 5. annal.* scribunt. Id fuit sub Tiberio anno humanę salutis xxxvj. Patrem habuit Cestium Senatorem, quem Tiberius ad accusandum Minutium Therinum impulit, vt auctor est Tacitus, & huius pontis curator esse potuisset. Nunc S. Bartholomæi pontem vocari Marlianus scribit, quem sub nomine Gratiani instauratum inscriptio ibi in tabula marmorea indicat.

PROBI. Intelligo Imperatoris, quem multos põtes extruxisse Vopiscus memorat. In regionibus huius descriptionis supra explicatis nullus pons nominatur, sed hic simul collecti fuêre, & alium addit Victor in nostra descriptione omissum.

MONTES VII.

COelius. Auentinus, Tarpeius, Palatinus, Exquilinus. Vaticanus, Ianiculensis.

De his montibus suprà dictum fuit, de Cœlio in ij. regione, De Auentino in xiij. quibus nomen dederunt. De Tarpeio in vj. & viij. regione. De Palatino in x De Exquilino v. De Vaticano & Ianiculo in xiiij. regione.

CAMPI VIII.

VIminalis, Agrippæ, Martius. Codetanus Octauius, Pecuarius, Lanatarius, Brytianus.

CAMPVS Viminalis est in quinta regione sub aggere, Campus Agrippæ in vij. Campus Martius in ix. Codetanus. & Britianus in xiiij. Lanatarius in xij. Campus Pecuarius & Octauius in descriptionibus regionum omittuntur. Panuinius Pecuarium in xiij. regione locat, à pecoribus, vbi vendebantur, credo denominatum, Alias, inquit, Victor, legitur. Pascuarium, in quo pascebant pecora. Octauius campus vbi esset, non legitur. Hunc Campum fortè Augustus in honorem Octauiæ sororis fecit, vt porticum, & alia. Tranquillus *in August. c. 29.* Quædam, inquit, opera sub nomine alieno, nepotum, & vxoris, & nepotis fecit, vt porticum. Has esse puto, quas Io. Seplius Octauianas ambulationes appellat, in quibus Vespasianum & Titum triumphantes à Senatu exceptos fuisse scribit, *li. 7. c. 24. de bello Iudaico*, vnde apparet cãpos loca fuisse ad deambulandum. Alium ponit campum Victor vltra Tiberim Vaticanum.

FORA XI.

ROMANVM, Magnum, Cæsaris, Augusti, Neruæ Traiani, Ænobarbi. Forum boarium. Suarium. Pistorum. Gallorum & rusticorum.

Forum Romanum magnum est in viij. regione, cui etiam nomen dedit. Fora Cæsaris, Augusti, & Neruæ Traiani sunt in viij. regione. Forum Ænobarbi supra est prætermissum. Puto significari Gn. Domitiũ Ænobarbum, qui cum L. Crasso Oratore primò Consul. posteà Censor fuit anno ab vrbe condita DCLXII. Hi ob morum dissimilitudinem cõtrarij fuêre; Crassus magnificam in palatio domum habitabat, & cùm Ænobarbus grauiter increparet Censorem tanti habitare, offerrétque pro domo multa millia nũmûm, Crassus vt præsens ingenio faceto lepore solers se concedere respondit, exceptis sex arboribus, ac ne vno quidem nummo, si hæ adimerentur, emptam volente Domitio: Crassus, vtrumne ego sum, inquit, quæso Domiti exemplo graui, & à mea ipsa censura notandus, qui in domo, quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem, an tu, qui sex arbores æstimes? Hæ fuêre loti patulo ramorũ opacitate lasciuę. Hæc Plinius *lib. 18. ca. 1.* qui eundem Ænobarbum Ædilem vrsos Numidicos C. & totidem venatores æthiopes in Circo dedisse scribit, *lib. 8. c. 36.* Hunc forum istud instituisse arbitror.

FORVM SVARIVM. Est in vij. regione. Boarium in viij. Rufus locat, & Piscarium, vbi pisces vendebãtur. Forum boarium ab æreo simulachro tauri ibi posito dictum Plinius significat, cùm scribit *li. 34. ca. 2.* bos æreus ex Ægyna insula captus in foro boario est Romæ. Festus & Varro, quod boues ibi venderẽtur. Pomponius Lætus de Rom. antiq. ibi duos Ianos i. porticus in quas mercatores se reciperent, fuisse scribit, Forum piscarium secundùm Tiberim fuisse Varro tradit. Pistorium, vbi panis vendebatur in xiij. regione erat. Gallorum verò & rusticorum supra omittitur, fortè in quibus hi nundinas exercebãt, aut vbi Gallorum busta erant, qui à Camillo fuerant occisi. Locus ille erat in media vrbe, & busta Gallorum vocabatur. Varro *li. 4.* locus ait ad busta Gallica, quòd Roma recuperata, Gallorum ossa, qui possedebant Vrbem, ibi coaceruata & consita. idem Liuius *li. 5.* Alia fora addit Victor, quæ hic omittuntur, & xvij. recenset inter alia olitorium, vbi olera vendebantur; in eo, inquit, columna est lactaria, ad quam infantes lacte alendos deferunt: ibi enim oportuit nutrices esse, quæ illis lac præberent. Asconius extra portam Carmentalem fuisse scribit, Varro, olerum, inquit, ibi copia, vbi olim Macellum fuit.

BASILICÆ X.

IVLIA, Vlpia, Pauli, Neptuni, Matidiæ. Mattiana, Bascellaria. Floscellaria. Sicinij. Cõstantiniana. Victor xix. recenset. Sed nos nostras prosequemur, quarum tres tantùm Constantini in iiij. regione, Matidiæ & Martiani in x. supra sunt nominatæ.

IVLIA Basilica à C. Iulio Cęsare dedicata, vt in Chronicis Eusebius testatur; cui ædificandæ se præfuisse Vitruuius scribit; de hac sentit & Tranquillus *in C. Iulio Cæsare ca. 10.* Ædilis, inquit, præter comitiũ & forum, basilicasque, etiam Capitolium ornauit porticibus ad tempus extructis. Quid verò esset Basilica supra in iiij. regione est declaratum, vbi de Basilica Constantiniana est actum.

VLPIA, ab Vlpio Traiano est condita

PAVLI, illius puto, qui Perseũ Regẽ Macedoniæ profligauit, ad tantum auri argentique in ærarium Rom. tulit, vt nullum tributum ciuibus solui vsque ad Hirci & Pansæ Consulatum opus fuerit, censurámque grauem gessit, vt auctor est Plutarchus, qui eius gesta scribit.

N e-

NEPTVNI. Hæc basilica à templo vel signo Neptuni nomen habuit, Fortè in Circo Flaminio, vbi Neptuni templum cum eius signo insigni fuit, à Plinio celebrato, *libr. 6. cap.* 5. Sed in maxima, inquit, dignatione Cn. Domitij delubro in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis atque Achilles, cuius tépli Abascantum Augusti libertum æditituum fuisse supra in prima regione ex vetusto marmore ostendimus. Sed ego puto hic intelligi porticum Argonautarũ, quæ erat in vij. regione & Neptuni appellatũ Dion lib. 53. affirmat, ob victoriam naualem in mari obtentam ipsi dedicatam. Porticus verò & basilica sæpè pro iisdem ponuntur, cùm hæc esset tectum, columnis instar porticus suffultum.

MATIDII. Legendum Matidiæ, vt apud Victorẽ, vt dictum est in ix. region: vbi hæc erat basilica.

MARCIANA. à Marciana sorore Traiani, vt in ix. regione supra est dictum, vbi harũ erant basilicæ.

BASCELLARIA. Victor Vascellaria, alias Vastellaria.

FLOSCELLARIA. Victor Fillicelli, aliàs Floscelli.

SICINII. Alias Sicinini apud Victorem. Fortè L. Sicinium Dentatũ intelligit, paulò post exactos Reges Tribunum plebis, qui centies vicies semper victor pugnauit, pluribúsque coronis, armillis, hastis, turquibúsque est donatus, vt tradit Plinius *li. 7. c.* 18.

CONSTANTIANA, à Constantino condita, de qua supra in iii. regione. Alias ix. basilicas addit Victor, quæ in hac descriptione omittuntur.

THERMÆ XI.

TRAIANÆ, Tirianæ, Syræ Commodianę, Seuerianę Alexãdrinæ, Antoninianæ, Decianę, Diocletianæ. Constantinianæ. Hę supra in suis regionibus sunt explicatæ.

Traianæ sunt in iii. regione. Agrippinę in 9. Quæ Syræ hîc vocantur. in xii. variæ appellantur, Ab Heliogabalo conditæ, qui fuit Syrus. Commodianæ & Seuerianæ sunt in j. regione. Alexandrinæ in ix. Antonianę in xij. Decianæ in xiij. Diocletianæ & Constantinianæ in vi. Victor alias, v. addit, quæ hic omittuntur.

AQVÆ XIX.

TRAIANA, Ania Alsia, Claudia, Martia, Herculea, Iulia, Augustea, Appia, Alsetina, Setina. Ciminia. Aurelia, Damnata. Virgo. Tepulá. Seueriana Antoniniana. Alexandrina.

TRAIANA Aqua in numismatis Traiani repræsentatur; Visitur hominis imago super gramine humi fusa, supra quem duæ columnæ pontem sustinent, vnde guttæ aquę in terram cadunt. Inscriptum est, S.P.Q.R. OPTIMO PRINCIPI AQVA TRAIANA S.C. Aliud eius numisma in medio apsidem instar hemicicli continet: Humi procumbit mulier cum virga. Inscriptum est S. AQVÆ TRAIANÆ. C. Ferunt hanc esse aquam Claudiam, quam in Auentinum deriuauit, & à se Traianam appellauit. Alij volunt aquam significari ab ipso inuentam, & in vrbem deductam. Alia sunt huiusmodi numismata idem significantia.

2 ANIA. Hæc aqua Aoia est dicta, quia ab Anione in Tiberim defluente deriuatur: *Plin. li. 3. c. 5. &* 12. vnde per simplex. n. est scribenda: Post annos xl. quam Appia perducta est, an. ab vrbe condita cccclxxxix. M. Curius Dentatus, qui Censuram cum L. Papyrio gessit, Anienis, qui nunc dicitur vetus, aquam perducendam in vrbem ex manubiis de Pyrrho captis curauit. Sp. Caluisio, L. Papyrio Coss. Post bienniũ deinde actum in Senatu de consummatione eius aquę opere, Post an. ix. Minutius prætor edidit. Tum ex S. C. duumuiri aquam perducentes creati Curius & Fuluius Floccus locauerunt; Curius in v. diem quàm erat creatus Duumuir, decessit, Glorię perductę peruenit ad Fuluium. Concipitur Anio vetus supra Tibur xx. milliario. extra portam Rananam, vbi partim in Tiburtinum vsum distribuebatur, partim Romã deducebatur. Quæ minus salubris in hortorum irrigationem atque vt in ipsius vrbis sordida existeret ministeria. Ductus eius habebat longitudinẽ passuũ xliij. millium. Ex eo riuus erat subterraneus passuum xlij. substructione suprà terram passuum DCCIII. Hęc Frontinus.

3 ALSIA. Huius nominis fluuium ponit Plinius in Venetia, sed de hoc nõ intelligitur, sed de aqua quæ ab Alsia oppido vel lacu Alsietino est deriuata, vnde Victor legit Alsia, aliàs Alsietina, aliàs Halsientina, quę & Augusta, quia ab Augusto est deducta: Sed Victor Alsiam cum Alsietina de qua infrà, confundit.

4 CLAVDIA Aquæductum intelligit inchoatum à Caligula, & perfectum à Claudio. Tranquillus *in Claudio c.* 20. opera, ait magna potius quàm necessaria quàm multa perfecit, sed vel præcipua, aquæductum à Caio inchoatum, & posteà Claudię aquę gelidos atque vberes fontes, quorum alteri cœruleo, alteri Curtio, & alteri Albudino nomen est, simúlque riuum Anienus nouo & lapideo opere in vrbem perduxit, diuisitque in plurimos & ornatissimos lacus, Frontinus ait id fuisse anno post Vrbẽ cõd. DCCC. Alteri, inquit, quod ex fontibus cœruleo Curtióq; perducebatur, Claudię nomen datũ. Hæc bonitate proxima Maniæ. Altera, quoniam Anienis aquę in vrbẽ fluere cœperant, vt facilius appellationibus dignoscerentur, Anio nouus vocari cæpit. Priori Anioni cognomen veteris adiectũ. Idem fermè Plinius, *libr. 36. cap.* 15. vicit inquit, antecedens aquarum ductus nouissimum impendium operis inchoati à C. Cæsare, & peracti à Claudio quippe à lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, vt in omnes vrbis partes leuarentur, influxere Curtius, & Cæruleus fontes. Erogata in id opus sestertia quingẽta quinquaginta quinque millia. Hæc ille. De hac aqua hæ Romæ extant inscriptiones Ti. Claudius Drusi F. Cæsar Augustus Germanicus, Põtif. Maxim. Tribunitia potestate xij. Cos. v. Imperator xvij. Pater patrię. Aquas, Claudiam ex fontibus, qui vocabantur Cæruleus & Curtius à Milliario lxij. sua impensa in vrbem perducendas curauit.

Alia.

IMp. Cæsar Vespasianus Augúst. Pont. Max. Trib. Potest. II. Imp. VI. Cos. iij. Desig. iiij. PP. Aquas Curtiam & Cœruleam perductas à Diuo Claodio & posteà intermissas, dilapsásque per annos nouem sua impensa Vrbi restituit.

Alia.

IMp. T. Cæsar Diui F, Vespasianus Augustus, Pontifex Maximus, Tribunic. Potestate X. Imperator xvii. pater patriæ, Censor, Cos. viii. Aquas Curtiam & Cœruleam perductas à Diuo Claudio, & postea à Diuo Vespasiano patre suo vrbi restitutas, cum à capite aquarum à solo vetustate dilapsæ essent, noua forma reducendas sua impensa curauit.

Concipiebatur Claodia aquania Sublacẽsi ad milliarium xxxviij. diuerticulo sinistrorsum intra passus CCC. ex dictis fontibus amplissimis & speciosis Cœruleo, qui à similitudine appellatus erat, & Curtiæ. Claudiæ, ductus habet longitudinem passuum xlvj. millium: ait Frontinus. De hac aqua latius in Noti-

ria Imperij Occidentalis in Cõsule aquarũ est dictũ.
5 MARTIA. De hac aqua, Virgine, & Appia hæc Plinius, *li.36.capit.*15. Sed dicatur vera æstimatione inuicta miracula, quę Q. Martius Rex fecit, iussus à Senatu aquarum Appię & Anienis tegula ductus reficere, nouam à suo nomine appellatam cuniculis per montes actis intra Præturæ suæ tempus adduxit. Agrippa verò in ædilitate sua adiecta Virginea aqua, cæterisq; corriuatis, & emendatis lacus DCC. fecit, idem *lib.31.cap.*3. clarissima aquarum omnium in toto orbe frigoris salubritatisque palma præconio vrbis Martia est inter reliqua Deûm munera Vrbi tributa. Primus in Vrbẽ ducere auspicatus Ancus Martius è Regibus. Postcà Q. Martius Rex in Prætura. Rursúsq restituit magnus Agryppa. Hacten' Plinius. Concipitur Martia via Valeria ad milliarium xxxiij. diuerticulo eũtibus ab Vrbe Roma, dextrorsus millia passuum vj. Sublacensi. Habet longitudinẽ à capite ad Vrbem passuum lx. millium & MDCCX. semis. Hęc & plura Frontinus. Aquam Martiam interruptis aquæductibus deficientem, M. Agryppa suo ære restituit, *Dion lib* 49.
6 HERCVLEA. Non à Commodo, qui se Herculem fingebat & vocabat, hęc aqua est denominata. Nec à Maximiano, qui & ipse eo modo se appellabat. Nam Plinius huius aquę meminit qui ante hos longè fuit, ipse Virginẽ aquá vult denominari, qui Herculaneũ riuũ refugiat. Quare ab aliquo signo Herculis vel tẽplo, vnde oritur, dicta verisimilius creditur.
7 IVLIA. A Iulio Cæsare introducta. Iuliæ inquit Frontinus ad caput mensura iniri non potuit, quoniam ex pluribus acquisitionibus cõstabat. Et ad VI. ab Vrbe milliarium vniuersa in piscinam recipiebatur, vbi dabat quinarias MCCVI. Accipiebat autem post hortos Pallantianos ex Claudia quinarias clxij. erantque Iuliæ cum acceptis quinariæ MCCCLXVIII. Hæc Frontinus.
8 AVGVSTEA. Nascitur vltra fontem Martiæ, cuius ductus donec Martia accedat efficit passus DCCC. Hanc Augustus in supplementũ Martiæ, quoties siccitates agerent, auxilio aquæ eiusdem opere subterraneo perduxit: Ab inuentore Augusta appellatur, vt auctor est Frontinus.
9 APPIA. Ab Appio Claudio Censore postea Cæco in vrbem inuecta, M. Valerio Maximo, & P. Decio Murena Coss. ann. xx post Samniticum bellum cœptum. Collęgam habuit C. Plautium Venocem cognominatum ob aquarum venas, quas scrutabatur, qui Censura se abdicauit ab Appio deceptus, qui se idem facturum simulauerat, sed in magistratu permansit, donec aquæductum perficeret. Concipiebatur hæc aqua in agro Lucullano via Pręnestina inter milliarium vij. & viij diuerticulo sinistrorsus passuũ DCCLXXX Excurrebat in longum vltra xxij. millia passuum. Iunctus ramo Augustæ erat altitudinis pedum v. latitudinis vnius & dodrantis, vt auctor est Frontinus. Hunc aquæductum vetustate collapsum M. Titius prętor anno ab vrbe cond. DCVIII restituit. In circũ ad Naumachia hæc aqua duci consueuerat.
10 ALSIATINA. Ab Alsatio lacu, vnde capiebatur, nomen habuit: eadẽ Augusta est nominata, quia ab Augusto deducta. Frontinus, quę ratio mouerit, inquit, Augustum prouidentissimum Principe producendi Alsitiam aquam quæ vocatur Augusta, nõ satis perspicio, nullius gratiæ, imò parum salubrem, & nusquam in vsus populi fluentem, nisi forte cum opus Naumachię aggrederetur, ne quid de salubrioribus aquis detraheret: hác proprio opere perduxit, & quod Naumachiæ cœperat superesse, hortis subiacentibus, & priuatorum vsibus ad irrigandum concessit. Concipitur ex lacu Alsietino via Claudia milliario xiiij. diuerticulo dextrorsus passuum vj. mil lium D. Ductus efficit longitudinem passuum xij. millium clxij. Hęc Frontinus. Puto vero pro Alsetina Alsitia legendum.
11 SETINA. A Setino Campaniæ agro deducta, vel à Setina via, de qua infra.
12 CIMINA à Ciminia Sylua prope agrum Tusculanum, de qua Plinius *lib.2.c.*98. vel a Ciminia via, iuxta quam transibat.
13 AVRELIO A L. Aurelio Cotta qui fuit Cos. annis septem ante tertium bellum Punicum, vt auctor est Plinius, *lib.*33.*c.*3. qui etiam Aureliam viam fecit, & forum Æminum extruxit.
14 DAMNATA. propter insalubritatem ita dicta.
15 VIRGO. Hanc M. Agryppa adduxit an. ab vrb. cõd. 735. vt auctor est Dion. li.54. Aquam inquit, Virginẽ dictam proprio ære deducens Augustam appellauit Plinius *li.*31.*c.*3. idem M. Agryppa, ait, Virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo duo millia passuum, Prænestina via, iuxta est Herculaneus riuus, quẽ refugiens virginis nomen obtinuit. Hæc ille. Cassiodorus verò *lib.7. variarum formula comitiae*, virginem dictã putat, quia purissima nullisque sordibus polluta currit. Frontinus, quia quærentibus aquam militibus; puella virguncula quasdam venas monstrauit; quas secuti ingentem aquam inuenerunt. Ædicula fonti apposita hanc virginem pictam ostendit. Concipitur Collatina via ad viij. milliarium palustribus locis, sed aliis aquis adiunctis venit per longitudinem passuũ xiiij. millium cv. Hæc Frontinus.
16 TEPVLA: De hac ita Frontinus. Gn. Seruilius Cæpio, & C. Cassius Longinus, qui Riualla appellatus est Censores, anno ab Vrbe condita DCCXVII. Plautio Hipsæone, & Ful. Flacco coss. aquá, quæ vocatur Tepula, ex agro Lucullano, quem quidã Tusculanum credunt, Romam & in Capitolium adducendam curauerunt. Tepula concipiebatur via Latina ad xi. milliarium diuerticulo euntibus ab Roma dextrorsum millium passuũ duum, inde riuo suo in vrbem perducebatur Iuliæ post mixta ab Agryppa. Huius aquæ fontes nulli erant, venis quibusdam cõstabat quæ interceptæ fuerunt in Iuliam. Caput ergo eius obseruandum erat à piscina Iuliæ. Ex ea enim primùm accipiebat quinarias cxc. Deinde statim ex Martia quinarias xcij. Præterea ex Aniene nouo ad hortos Epaphroditianos quinarias clxiij. Fiunt omnes quinariæ ccccxlv. Hæc Frontinus. Quinaria autẽ erat mensura aquæ inter vnciam & digitum. Cur autem hæc aqua Tepula vocaretur, Frontinus non explicat, forte à loco vnde extrahebatur ita est dicta.
17 SEVERIANA. à Seuero Imp. deriuata. Fortè ad thermas Seuerianas, quas fecit, vt Spartianus memorat.
18 ANTONIANA. Ab Antonino Caracalla deducta ad thermas, quas cum omnium pulcherrimas extruxisse Spartianus scribit, & Antoninianas nũcupatas. Alias aquas addit Victor, quæ hic omittuntur.
19 ALEXANDRIA. Ab Alexandro Imp. perducta ad balnea, quę plura illũ fecisse in omnibus regionibus, quæ fortè non habebant, Lampridius scribit, & multa Alexãdri sunt dicta. Thermas, inquit, sui nominis fecit iuxta eas, quæ Neronianæ fuerant, aqua inducta, nunc Alexandrina, quæ dicitur.

VIÆ XXIX.

TRAIANA. Appia Latina. Lauicana Prænestina.

Tibur-

Triburtina, Nomentana. Salaria, Flaminia. Æmilia. Clodia. Valeria. Aurelia. Campana. O..iensis. Porta..sis. Ianiculensis. Laurentina Ardeatina. Secina. Quintia Cassia. Gallica. Cornelia. Triumphalis. Patinaria. Atinaria. Ciminia. Tiberina.

Vias, quæ hic recensentur, publicas esse credendũ est, quas Græci, *βασιλικὰς*, i. regias, Latini Prætorias vel Consulares appellant, *l.2. ;. viarum. ff. ne quid in loco pub* alij militares vocant; *l. vlt. §. vlt ff. de loco & itin. pub. Theophil Instit. de lege Aquil* quoniam per eas Prætores aut Consules, exercitúsve duci consueuerant. His muniendis primum quartuor viri sunt constituti, *l. 2. §. eodem tempore, & quattuor viri, de orig. iur.* quas Prætorios Augustus esse voluit binósque his lectores dedit. Dion lib. 54. C. Gracchus diligentem circa viarũ procurationẽ se præstitit, inquit Plutarchus, *in Graccho.* Rectis enim regionibus vias deduxit, & eas partim lapide incusso strauit, partim arenæ muniuit aggeribus, iniqua adæquans, & quantum valles torrentésque abrumpebant, pontibus æquali altitudine ac procliuitate coniungens, pulcherrimam operi speciem ostendit. Dimenso prætcrea viarum spacio singulis milliariis columnas lapideas spacij signa præferentes constituit. Alios insuper lapides parum inter se distantes ex vtraque viarum parte disposuit, vt ex illis facilè & sine saltu in equos esset ascẽsus. Hęc Plutarchus. Viarum muniturum in numis Augustorum sępè fit mentio.

M. Æmilio Cos. Censores vias in Vrbe silice sterni, extra glarea substrui marginandasque curauerunt, vt Liuius memorat. Posteà C. Gracchus, ait Plutarchus, rectis regionibus vias deduxit, & partim lapide incusso strauit, partim arenæ muniuit aggeribus, iniqua adæquans, & quantum valles torrentésq; abrũpebant, pontibus æquali altitudine ac procliuitate coniungens, pulcherrimam operis speciem ostẽdit. Dimenso prætcrea viarum spacio singulis milliariis columnas lapideas spacij signa præferentes constituit. Alios insuper lapides parum inter se distantes ex vtraque viarum parte disposuit, vt ex illis facile & sine saltu in equos esset ascensus. Hęc Plutarchus. Postea semper sternendis viis Romani studuerunt, & vias muniri ac sterni lege sanxerunt, *l. 1. & toto tit. de via pub.* vnde viæ, quæ hic nominantur, omnes lapide quadrato erant extructæ, quarum etiam hodie in regno Neapolitano pars strata visitur.

1 TRAIANA. Huius in numismatis Traiani extat memoria, in quorum auersa parte mulier humi iac.s rotam sustinet. Hæc viam quam terit, insinuat. Inscriptum est, VIA TRAIANA. Aliud simile continet mulierem iacẽtem, quæ sinistra ramum arboris frõdosum tenet, dextra supra genu rotam regit: subtus sciptum est, VIA TRIANA. circa marginem OPTIMO PRINCIPI. Hanc viam lapide quadrato stratam fuisse credendum est, sed qui aut vbi fuerit, apud me non constat. In marmore Auximi fit mentio C. Oppij curatoris viarum, Clodię, Anniæ, Cassię, Ciminę, Trium Traianarum, & Amerinæ.

2 APPIA. Ab Appio, Claudio Cassio censore Cœco, qui aquam Appiam deduxit strata Liuius Memoria feliciraris nomen, Appij & viam muniuit. & Appiam aquam deduxit. Cicero pro Milone. Hoc ipe ab iuis dicitur, quasi Appius ille Cœcus viam muniuerit, qua populus vteretur. Sed vbi impunè possea qui latrocinarentur. De hac via ita Strabo *lib. Geog. cap. 5.* loquens de Latio. Hoc loco mari adiungitur Appia via strata à Roma vsque Brũdusium, ac plurimum peragrata. Penes Terracinam verò Romam iter facienti fossa ad Appiam viam opponitur, & quidem multis in locis, quam & palustres, & fluuiatiles implent aquæ, per quam nocturna maximè fit nauigatio, vt qui primis inscendant tenebris, oriente Sole egressi viæ Appię reliquum euadant, & infrà. Præclarissimæ sunt viæ, Appia, Latina, Valeria, vna quidem ad mare Latinæ partes separans vsque Sinuessam protenditur; Altera in Sabinam vsque ad Marsos. Inter hás media Latina est, quæ ad Casinum oppidum Appiæ coniungitur à Capua xix. distãs stadiis. Appiæ viæ principium ex ipsa sinistrorsum est, propè Romam deflectens, dehinc per Tusculanos transiens montes inter oppidum Tusculum, & Albanos ducitur montes ad oppidulum descendens Algidum, & Pictas per Pandochiã. Hæc ille. A porta Capena hæc via incipiebat, quam vsque vrbem Capuã Appius muniendam curauit, vt ait Frontinus *de aquis post princ.* Pomponius Lætus ait Brundusium vsque & aliarum viarum reginam vocat.

3 LATINA. Hanc mediam inter Appiam, & Valeriam fuisse diximus ex Strabone, qui hæc addit, *libr. 5.* In Latina insignes sunt ædes, vrbesq; Ferentium, Frusinum, iuxta quas Cosas labitur flumen. Fabratreria, iuxta quam Trerus amnis fluit.

4 LAVICANA A porta Esquilina incipiebat. Strabo *li. 5.* in vnum cadit Labicana à porta Esquilina incipiens, à qua & Prænestina. A sinistra verò & hanc, & Esquilinum omittens campum vltra centum & xx. stadia pergit. Cùm autem Labico vetusto sanè oppido cæterùm disiecto, & in sublimi sito propinquat, & hoc, & Tusculum relinquit à dextra, ad Pictas verò & Latinum finem accipit. Hic locus stadiorum ccx. spacio distat Roma. Hæc Strabo.

5 PRÆNESTINA. De hac suprà ex Strabone, qui subdit, Gabij existant in Prænestina via siti, vbi Latomiæ sunt plusquam reliquæ. Lapides Romæ suppeditantes, distantes Roma & Præneste ex æquo ad stadia C.

6 TIBVRTINA. Per Tibures transiens, vbi Tiburtinus lapis. Victor addit vel Gabina, quę fortè ad Gabios tendebat.

7 NOMENTANA. A Viminali porta ad Numentum Sabinorum oppidum tendebat. De quo Virgilius in 6.

Hi tibi Nomentum, & Gabios vrbémque Fidenam.

Hę ciuitates, inquit Seruius sunt priscorum Latinorum & Albanis regibus constitutæ. Victor addit, vel Figulensis in Figulina exercebatur, aliàs Ficulnẽsis.

8 SALARIA. ita appellatam Plinius scribit, *lib. 31. c. 7.* quoniam illa sal in Sabinos portari cõsueuerat. Strabo ita de hac via & superiore. Rerum scriptor Fabius auctor est Romanos tum primum diuitiarum sensũ accepisse, cùm huius potiti sunt gentis. Per ipsos via salaria non magnæ longitudinis strata est, in quam & Nomentana incidit apud Heretum Sabinorum vicum suprà Tiberim iacentem ex eadem collina porta inchoans.

9 FLAMIA. A C. Flaminio Coss. strata. Strabo *lib. 5.* Alia verò est Æmilia, quę Flaminiam excipit. Eodem enim in Consulatu M. Lepidus & C. Flaminius Collegæ fuerunt. Victores autem Ligurum Strauere hic Flaminiam è Roma per Thusciam, & Vmbriam vsque Ariminum. Alter reliquam vsque Bononiam, & ex ea Aquileiam propè alpium radices, ducto per girum circa paludes opere. Hæc ille. Liuius verò *li. 39.* scribit Æmilium Coss. subactis Liguribus viã à Placentia productam Flaminiæ commisisse, vnde Arimino ad Trebiam Placentiæ flumen extendebatur.

Cicero epistola prima ad Atticum scribit Thênum curatorem viæ Flaminiæ fuisse. Auctor est Trâquillus *in Augusto c.30. & Dion lib.53.* Augustû desumpsisse sibi viam Flaminiam Arimino tenus muniendam quod Dion li.53.eum fecisse scribit,cùm per eam exercitum esset ducturus. In hac fuit villa Cęsarum ad Gallinas albas in vi.regione.

10 ÆMILIA. De hac suprà.

11 CLAVDIA. A porta Flumentana incipiens Flaminiæ iungebatur.Ouidius *in Fastis.*

Nec quæ pomiferos positos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Claudia iuncta viæ.

Quare constat hanc viam ab vno ex gente Claudia ante Augustum stratam.

12 VALERIA De hac in Appia & Latina dictum. A Tiburtinis incipiens per Marsos Corfinium vsq; peruenit, in ea erat Valeria ciuitas, quæ prouinciæ nomen dedit. Fortè à Valeria Diocletiani filia dicta quæ etiam alij Valeriæ in Pannonia denominationem attulit.

13 AVRELIA. A L. Aurelio munita.vt supra in aqua Aurelia. Hic etiam Aureliæ Portæ nomen dedit, à qua hæc via incipiens per maritima Pisas versus in Hetruriam tendit. Huius etiam Cicero in Catilin. meminit:Demonstrabo,inquit,iter,Aurelia via profectus est ibid.Forum Aurelium nominat, dum ait, quid ego te inuitem,à quo iam sciam esse præmissos, qui te ad Forum Aurelium præstolentur armati. Eiusdem meminit & Celsus *in l.quidam in testamento,de le* 2.cùm proponit legatum fuisse Reip.Grauiscanorum in tutelam viæ reficiendæ, quæ est in Colonia eorum vsq; ad viam Aurêliam.In hortis Aureliç viæ Galbam sepultum fuisse Tranquillus scribit.

14 CAMPANA. à Cœli montana porta incipit,mox in duas vias diuiditur, quæ non multò post Latinæ iunguntur; quod per Campaniam transeat, nomen hoc habuit.

15 OSTIENSIS, quæ secundùm Tiberim Ostiam ducit.

16 PORTVENSIS. Ad portum Ostiæ,à Claudio Imp. extructum dirigitur.

17 IANICVLENSIS. A Ianiculo in Hetturiam tendit,de quo dictum est suprà in xiiij.regione.

18 LAVRENTIANA. à Laurento Latinorum oppido.ad quod inter Ostiensem, & Ardeatinam tendebat,est appellata,vel à Laurento Sylua,in qua Valétianus Placidię fuit interfectus.In Appiam viam incidebat, in eáque Terminalia festa Ternino dicata celebrabantur.

19 ADREATINA. quæ ducit ad Ardeam oppidum Rutulorum Coloniam distantem à mari,inquit Strabo,*lib.*5 Stadiis lxx vbi erat Conuentus,& celebritas Latinorum.

20 SETINA. Tendebant ad Setinum Campaniæ oppidum,de quo suprà in aqua Setina.

21 QVINTIA à L.Quintio Cincinnato Dictatore appellata.cui,inquit Plinius,*lib.*19.*cap.*3. aranti quatuor sua iugera in Vaticano,quæ prata Quintia appellantur, viator attulit Dictaturam,quod & Dionysius,*lib.* 10.& Liuius tradunt.

22 CASSIA. à Cassio strata,ait Festus; extra portam Flumentanam Sutrium, Viterbiúmque mittebat,C. Cassium esse puto,quem cum M Messala Censorem fuisse Plinius *li.7.c.*45.memorat præcipua enim sternendarum viarum cura erat Censorum.

23 GALLICA.interpretor, quæ in Galliam Cisalpinam mittebat,

24 CORNELIA. Fortè à Cornelio Balbo, qui theatrum suasu Augusti fabricauit, strata, de quo Tranquillus,& supra in ix.regione est dictum.

25 TRIVMPHALIS.quà triumphantes ibât in Capitolium,portáque triumphalis,per quam ingrediebantur.Eá describit Blondus *li.*10. *triumphantis Romæ.*

26 PATINARIA. in qua Romæ patinæ vendebantur.

27 ASINARIA. Per quam frequentiùs asini commeabant, quæ erat inter Ardeatinam, & Latinam. Victor ponit hortos Asinianos in xij.regione.

28 CIMINIA. De hac dictum est suprà in aqua Ciminia.

29 TIBERINA. quæ secúdùm Tiberim tendit,vel potius ad Tiberinam insulam ducit: cuius originem Dionysius,& Liuius referunt. Victor Galliam addit, & Flauiam.

BREVIARIVM VRBIS.

CAPITOLIA II. Vetus in vj. regione, nouum in viij.

CIRCI II.Flaminius in ix.Maximus in xj.regione, quibus vtrique Circi nomen dederunt.

AMPHITHEATRA II. Primum in iij. regione, alterum castrense dictum in v.regione.

COLOSSI II.vnus tantùm in iiij.regione ponitur: Alter vbi esset,non apparet, si non est statua Quirini alta pedes xx.in vij.regione.

COLVMNÆ COCHLIDES II.Altera in viij.regione,in ix.regione altera.

MACELLA II.Magnum in ij.regione,Macellum Liuiani in v.

THEATRA iii.in ix.regione nominantur iiij. in primis Balbi,Alia reticentur, sed addendum ex Rufo & Victore Marcelli,Lapideum, & Pompeij, vnde hic pro tribus legendum quatuor, de quibus suprà dictum fuit.

LVDI iiij. Victor. Ludi vj. aliàs vij. aliàs v.sed hîc sunt iiij.duo in ij.regione,matutinus & Gallicus, Alij duo in iij.magnus & Dacicus. Fortè apud Victorem Schola Cassij in xj. regione pro ludo accipitur.

NAVMACHIÆ V. in regionibus suprà omittuntur,quia,vt puto,esse desierant &exsiccata earû loca: vnam nominat Frontinus trans Tiberim ex Alsetia aqua ab Augusto conceptam, de qua suprà diximus in ea aqua. Aliam Naumachiam circa Tiberim Domitianus excitauit, è cuius lapide ait Tranquillus, *in Domitiano c.* 5. maximus Circus deustis vtrinque lateribus postea extructus est.Aliam in xiiij.regione naumachiam Victor ponit. Aliarum memoria interiit.

NYMPHEA XV. Victor XII. vnum est Alexandri Imp. in v. regione, alterum Iouis in vij.tria in xiiij. Quinque in xiiij.sunt in totum x. Reliqua, credo, petierant.

EQVI MAGNI xxiij. Qui &vbi essent,in regionibus non apparet.

DEAVRATI lxxx. Victor equi ænei inaurati lxxxiiij.

EBVRNEI lxxxiiij. Victor. equi eburnei cxxiiij: Aliàs xciiij.neque de iis aliud constat.

ARCVS MARMOREI XXXVI. Neque hi omnes in regionibus suprà visuntur. Tres in prima regione statuuntur, Veri,Parthici,Traiani,& Drusi,Victor addit arcum bifrontem,qui sunt quatuor,in iiij. regione addit & arcum Titi.in vij. qui adhuc extat, est arcus nouus,Victor addit veri & Marci Augusto-

rum,

rum,& in viij arcū Fabianum. De quo ita Asconius. *in secunda contra Ver.* Fornix Fabianus arcus est iuxta Curiam in sacra via à Fabio Censore constructus,qui deuictis Allobrogibus Allobrox cognominatus est. Ibi statua eius posita propterea est. ita ex vetusto codice Asconius est emendandus. Hunc autem fornicem Fabianum etiam Cicero appellat *in secunda contra Verrem,& pro Plancio.* Constantini arcus est in xj. in capite viæ Appiæ. Arcus Domitiani in via Flaminia,& Seueri in foro boario adhuc visuntur, quos vitiis librariorum hic pretermitti puto. Hi sunt xij. reliquorum non extat memoria.

PORTÆ xxxvij. Plinius xxxiij. ponit his verbis,*li. 3.c.5.* vrbem tres portas habentem Romulus reliquit, aut,vt plurimis tradētibus credimus,quattuor, Mœnia eius collegere ambitu Imperatoribus, Censoribúsque Vespasianis anno conditæ DCCCXXVIII. Pas. xiij. M CC. complexa montes vij.ipsa diuiditur in regiones xiij. Compita earum cclxv. eiusdem spacij mensura currente à milliario in capite Romani fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero xxiiij.ita vt xij.portæ semel numerentur, prætereantúrque ex veteribus vij.quæ esse desierunt,efficit passuum per directum XXXMDCCCLXV. Ad extrema verò tectorum cum castris Prætoriis ab eodem milliario per vicos omniū viarum mensura colligit paulò amplius LXX. M.P. Quòd si quis altitudinem tectorum addat, dignam profectò æstimationem concipiat, fatúque nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Hæc ille. Marlianus contendit xxiij.tantùm portas fuisse, exceptis vij. quæ esse desierunt. Earum hæc nomina ponit.

1 Carmentalis,quæ & scelerata.
2 Romana.
3 Pandana.
4 Ianualis.
5 Cullatina.
6 Collina, quæ & Qnirinalis Agenensisque.
7 Viminalis,quæ & Figulnensis.
8 Querquetulana.
9 Esquilina.
10 Næuia.
11 Cœlimontana.
12 Gabiusa.
13 Ferentina.
14 Capena nunc S.Sebastiani.
15 Trigemina.
16 Naualis.
17 Aurelia.
18 Fontinalis.
19 Triumphalis.
20 Romanula.
21 Mutionis.
22 Ratumena.
23 Saginalis.
24 Labicana.
25 Raudusculа.
26 Iauenalis.
27 Salutaris.
28 Piacularis.
29 Catularia.
30 Munutia.
31 Mugiuna.
32 Stercoratia.

VICI cccxxxiij. Hic numerus non respondet vicis regionum, qui sunt ccc.& pauciores apud Rufum & Victorem. Vnde mendum in alterutris locis esse oportet.

De ædibus idem dicendum quod de vicis.

VICOMAGISTRI DCLXXII.ex hoc apparet quamlibet regionem xlviij.vicomagistros habuisse, & vbique ita legendum.

CVRATORES xxviij. idem Victor, sed necesse est legere xxviij. quia singula regio habet curatores duos.

INSVLÆ per totam vrbem numero quadraginta sex millia, millia sexcentæ duæ. Neque hic numerus insulis regionum respondet,quæ sunt 44698.

DOMVS Mille septingentæ octoginta:Neque hic numerus domibus regionum cōuenit,quæ sūt 1700.

BALNEA DCCCLVI. in regionibus sunt 936.

LACVS mille CCCLII. in regionibus sunt 1153.

PISTRINA ccliij. in regionibus 253.

LVPANARIA xlv. Luxuria illorum temporum agnoscitur. In regionibus vt loca fœtida omittuntur.

LATRINÆ PVBLICÆ xliiij. Victor cxliij. Dictæ sunt,ait Varro, quasi Lauatrinæ.

COHORTES PRÆTORIÆ X. Puto legendum Pretorianæ,quæ personam Cæsaris tuebantur: Augustus enim præter legiones xxiij.aut xxv. vt alij volūt, quas in prouinciis alebat,x.millia militū ad sui corporis tutelam detinebat,quos in partes seu cohortes vt hic vocātur, sub totidem tribunis diuiserat, vt auctor est Dion,*lib.55.* quælibet cohors ex mille constabat. Prius circa palatium Augusti.& in diuersis Romæ locis excubabant, posteà Tiberius à Seiano eorum præfecto persuasus, eos in vna castra redegit. Tacitus *lib 4. post prin.* Vim,inquit, præfecturæ modicam anteà intendit, dispersas per vrbem cohortes vna in castra conducendo, vt simul imperia acciperent, numerōque & robore, & visu inter se fiducia ipsis,in cæteros metus crearetur. Prætendebat lasciuire militem diductum, si quid subitum ingruat, maiore auxilio pariter subueniri,& seuerius acturos, si vallum statuatur procul vrbis illecebris. Idem Trāquillus significat,*lib 3.c.5.* Romæ,ait,castra constituit, quibus Prætorianæ cohortes vagæ ante id tempus & per hospitia dispersæ continerentur. Hæc castra prætoria pro prætorianis Plinius appellat. Ad extrema verò,inquit, tectorum Romæ cum castris prætoriis ab eodem milliario per vicos omnium viarum mensura collegit paulò amplius lxx.millia passuum. Ex his verbis Plinij,& supra Taciti apparet hæc castra in suburbiis ad tectorum vrbis extrema fuisse, quæ hîc à Victore ponuntur, sed hæc nostræ descriptio omittit.

VRBANÆ QVATVOR. Præter milites prætorianos ad vrbem custodiendam, ne quis tumultus oriretur, Augustus sex millia militum constituit, quos in quatuor cohortes,singulas 1500.milites continentes diuisit,vt *lib.55.* Dion memorat. Hi in vrbe castra habebant,quæ vrbana ab Vlpiano vocantur: *in l si maritus 15.§.1 ad l.Iul.de adult.* si quis, inquit, præsens sit,vice tamen absentis habeatur,vt puta,qui in vigilibus,vel vrbanis castris militat,dicendum est deferti hunc posse. Hæc ille. Ipsi milites à Paulo Vrbaniciani sūt vocati. In Vrbanicianis. ait,*in l.qui mittuntur. §.1.ex quib.cauf. maior.* militibus idem D Pius constituit,ve Reipub.causa abesse videātur. Hi etiam Prætorij nominantur quoniam à Prætore tutelari dicto regebantur.quia vrbis tutelam habebat, sicut tutelares Dij nuncupantur, qui oppida tuentur. Vlpianus librum singularem de officio Prætoris tutelaris scripsit,in quo has cohortes prætorias appellat,(*in l.*

9. *si tribunus de excus. tuto.* & cuique suum tribunum præfuisse significat. Prætor verò tutelaris vnus est ex tredecim ab Augusto inuentus *l. 2. §. capta. ff de orig. iur.*

VIGILVM VII. QVARVM EXCVBITORIA xiiij. Pluribus vno die ortis incendiis, vij. cohortes, ait Paulus, *tit. 3. de offic. præf. vigil.* opportunis locis Augustus constituit, vt binas regiones vrbis vnaquæq; cohors tueatur, præpositis eis tribunis, & super omnes spectabili viro, qui præfectus vigilũ appellatur. Hæc Paulus idem & Tranquillus *in Augusto c. 30.* significat, cùm ait, aduersus incendia excubias nocturnas, vigilésque commentus est, nocturni custodes à Modestino vocantur. *in l. sed & miles 8. §. qui autem 8. de excus. tuto.* Sed etsi vna cohors duas vrbis regiones tuebatur, non eodem in loco excubabat, sed diuisa in binis castris habitabat, ita vt vnaquæque regio à dimidia cohorte custodiretur, & ideo hic xiiij. excubitoria ponuntur. In regionibus tamen longè plures cohortes quàm septem recensentur, nempe in secunda v. in quinta ij. in vij. vi. in viij vi in xii. iiij. in xiiij. vij. Quarum omnium xiiij. tantùm statuit, excubitoria, sed in numeris mendum esse puto, nec nisi vij. cohortes in xiiij. excubitoriis fuisse, & codex Victoris ab hac descriptione variat. Forte septem antiquę cohortes in xxxj. tenuiores sunt diuisæ.

VEXILLA COMMVNIA. Duo, & si tàm pedites quàm equites vexillo vterentur, vt auctor est Vegetius *lib. 2. c. 4.* cum tamen alio non adiecto nominatur vexillum, intelligitur equitum: Georgius Cedrenus, vexillationes, inquit, Romani equites appellant, & vexilla vela purpura & auro quadrata forma facta. Hęc longis hastis suspendentes circum Principem gestant, & eumpro tegunt. Vegetius quoque *lib. 2. c. 1.* equitum alas vexillationes vocari affirmat, vnde hęc duo vexilla equitum fuisse puto. Communia autem fortè dicuntur, quia inter se non differebant, & vexillis vterque ordo promiscuè vtebatur. Censeo autem equites Battauos ab Augusto institutos significari, de quibus hæc Dion, *lib. 55.* Delecti sunt etiam equites externi nominati Battaui à Battauia, qui insula est in Rheno flumine. Hi sunt equites optimi. Eorum certum numerum dicere non possum, quippe nondum formam habent, sed cœpit Augustus eos censere, & ipsorum rationem habere ab eo tempore, quo cum patre militarunt, & illos contra Antonium pugnaturus vocauit, & retinuit, & tūc sunt proprius globus. ac virgā vt centuriones gestāt. Hæc Dion. Hi posteà in equites Battauos iuniores & seniores palatinos sunt diuisi; iuniores fuerunt vna ex sex vexillationibus palatinis sub Secũdo Magistro militum in præsenti, & altera ex nouem palatinis vexillationibus sub Magistro equitum in Occidente, sub quo etiã repetiebantur equites Battaui seniores.

CASTRA EQVITVM. Horum nomen desideratur, vnde Victor addit, castra equitum singulorum ij. Tacitus *lib. 20.* alę singularium meminit his verbis. Accessit ala Singularium excita olim à Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressæ. Hi fortè Singulares sunt dicti, quia inter eos nullus gradus pręter quam eorum pręfecti reperiebatur, & erant singuli, vel quòd essent singulares & optimi. Hi in vrbis pręsidio fuisse videntur.

SALGAMARIORVM. Salgamarii à Columella vocantur, qui Salgama condiunt & vendunt. Est autẽ Salgama quicquid fructuum & herbarum in vasis ad victum penoris causa reponebatur, vt oleę, cappares & plures, quas Columella *lib. 12. & præsertim c. 4. & 7.* ad hunc vsum parari docet. Salgamum ergo erat pars penoris, quo veteres ad prandium vtebantur, propter quod alios cibos non parabant quàm in penore conditos; inde magnus erat eorum numerus qui salgamum vendebant, qui locus pro castris erat assignatus, vnde castra Salgamariorum appellabantur.

PEREGRINORVM. Hæc castra ponuntur suprà in ij. regione; Multis enim in Vrbem confluentibus peregrinis, quia non omnes à cauponis recipi poterant, locus, vbi hospitarentur, assignatus erat, qui castra peregrinorum appellabatur. Superiora in regionibus prætermittuntur: & castra Misenatium suprà in iij. regione, & lecticariorum in xiiij. locata, hîc omittuntur. Alia castra Victor recitat, vt tabellariorum, quorum ingentem numerum fuisse oportet, & Victimariorum. Multa alia addit Victor, vt mẽsas olearias lxxiiij. milia, lucos, ludos, & similia, quæ hic prætermittuntur, item alia supra in regionibus relata, quemadmodum ludo, naumachia, nymphæa, macella, & similia, quæ supra sunt exposita, neque hîc referre opus esse censui. Laus Domino.

DE MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS,

Et Corporibus artificum Libellus.

EODEM PRAESTANTISSIMO IVRECONSVLTO

GVIDO PANCIROLO AVCTORE.

GENEVAE,

Excudebat Stephanus Gamonetus.

M. DC. XXIII.

INDEX CAPITVM EORVM QVAE CONTINENTVR IN LIBELLO

DE MAGISTRATIBUS Municipalibus.

DE MA-

DE MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS.

DE DECVRIONIBVS. Cap. I.

IMperij Romani, ac Palatii Principis Magistratibus officiisque explicitis, his Decuriones, & ciuitatum iuridicos atque Curatores addere volui, qui & si à Principe non crearentur, neque à Notitia dignitatum referantur, vt tamen non tantùm Prouinciarum, sed & Vrbiū administratio intelligeretur, eos proprio libro sum complexus. A Decurionibus verò, quibus totius ciuitatis onus & officia incumbebant, exordiemur. Hi suæ patriæ velut Romæ Senatores publica negocia tractabant, dictique sunt Decuriones, quod initio cum coloniæ in aliquem locum deducebantur, earum decima pars consilij publici causa describebatur, *l. pupillus 239. §. decuriones ff. de verb. sign.* Hanc ob causam ciuitatum patres vocantur, *l. vnic. C. de ratiocin. oper pub. & de patrib. ciuit.* & curiales à curia, in qua consulunt: *l. curiales 21. & l. 39 l. ff. C. de decur.* vel possessores non oh id solū, quod inopes creari non poterāt, *l. eos 12. in fi ff. eo.* sed etiam quia Reipublicæ prædia possidebant, quo nomine in iure sæpe appellantur. Vlpianus, *in l. 1. ff. de decret. ab ord. facien.* Medicorum, inquit, constituendorum arbitrium non Præsidi commissum est, sed ordini & possessoribus cuiusque ciuitatis. Ita quoque eos Valentinianus *in l. vt quisquis 6. C. de om. agr. dese.* interpretatur. Si cond ictor ait, non inueniatur, ad possessores antiquos, idest decuriones loca reuertantur. Cassiodorus 2. & 4. var. Honoratos possessores curiales Tridentinæ ciuitatis, & Foro iulienses appellat. Quandoque simpliciter honorati nuncupantur, de quibus fortè intelligit Arcadius, *in l. 1. C. de effi. ciu. iud.* cùm ait, Honorati, qui iiscem habere noscuntur. his horis, vel temporibus, quibus causarum merita panduntur, residendi non habeant facultatem: ita etiam appellat D. Ambrosius, *epist. 33. ad Marcellinam sororem.* Honoratis ait, multa minabantur grauissima, nisi basilicam traderent. Hæc ille. Græci βουλευτὰς nominant, velut cōsilium rebus publicis præstantes, & quia primi ciuitatum, & nobiliores curiales fiebant, ceteri plebeij dicebantur. Paulus, *in l. honores 5. §. 2. eo. tit.* Is, inquit, qui non sit Decurio, duumuiratu vel aliis honoribus fungi non potest, qui decurionum honoribus plebeij fungi prohibētur. Eorum cætus ordo dicitur. *l. 1. §. & pen. ff. de decr. ab ord. faciend. l. generaliter. 3. §. spurios. eo. de decurio. l. 1. in prin. ff. de magist. conn.* & curia, *l. nemo 14. l. 17. l. 27. l. 33. cum multis aliis ll. C. de decur.* Vnde Accursij, & aliorum error deprehenditur, *in §. vlt. Insti. de nupt. & in l. si quis, 3. C. de natu. lib.* qui curiam pro aula Principis interpretantur, existimántque spurium curiæ oblatum legitimum effici, si Imperatori tradatur, aut etiam Præsidi, vt illis seruiat: sic & Theodosius A. *in d. l. si quis 3.* curiam, decuriones, & curiales ciuitatis pro iisdem ponit. Hi in municipiis ad exemplū Senatus Romani erant instituti. Iustinianus in nouellis, *Nou. 38.* περὶ βουλευτῶν. Veteres, inquit, qui Rempubl. ordinarunt ad exemplum Regiæ vrbis in qualibet ciuitate nobiles congregandos, Senatúmque constituendum esse censuerunt, qui publica negocia tractaret, ac rectè cuncta disponeret. Quæ res ita excreuit, ad eumque splendorem peruenit, vt magna virorum multitudine refertæ decurionum familiæ inuenirentur. Hactenus Nouella, Quare Decuriones municipiorum Senatores vocantur, *in l. omnes 33. C. de decu.* & Cassiodorus, *lib. 9. var.* eos minorem Senatum, ac neruos viresque ciuitatum esse dicit, *idem & Maiorani Nouel. de decurion.* In pluribus enim Romanum Senatum imitantur, cuius exemplo decurionum filij patris originem sequuntur, *l. exemplo 36 C. eod. l. Senatoris, 5. & l. seq. ff. de Senato.* ipsorúmque nomina, quemadmodum & Senatorū in tabula scribebantur, quæ album appellabatur, *toto tit. ff. de albo scrib.* Vnde sicut illi Romæ, ita hi patres ciuitatum nuncupabantur, *l. vnic. C. de ratioc. op. pub. & patrib. ciuit.* Primi autem, qui dignitate præcellebant, deinde alij, prout prius in decurionum numerum erant relati, scribebantur, *l. 1. & 2 ff. de alb. scrib.* & qui filios susceperant, prole carentibus præferebantur, *l. in albo. 9. C de decur.* Præterea quemadmodum Romę Senatus Princeps legebatur, qui vt *in Africano,* Plutarchus scribit, auctoritate, & rerum gestarum gloria præstabat: sic & qui vniuersa ciuitatis munera expleuisset, primus curiæ creabatur. Denique sicut Romæ prius duplex Senatorum ordo fuit, Illustrium qui dignitate præstabant, & Clarissimorum, *l. vlt. ff. de Senatoribus.* ita inter decuriones, qui honoribus functi fuerant, Summates dicti primi ordinis statuebantur, *l. quinque 57. C. de decurion. l. si quis in archiatri. 10. C. de professor. & med.* Hi etiam principales, *l. militaribus 42. C. de decur.* & Græcè protostasiæ vocabantur, *l. nec protostasia. 8. C. de muneribus patrimo. & C Theod. de protostasia.* quasi cæteris præstantes. Pro magnitudine verò ciuitatis, plures, aut pauciores erant: aliquando septem, *dict. l. si quis in archiatri. 10. C. de prof. & medic. l. 52. C. Theo. de haret.* quandoque X. vnde decemprimatus, *l. 1. ff. de muneribus & honoribus leg 54. Cod. de haret.* Græcè δεκαπρωτοι dicuntur, *l. 3. §. decaprotos,*

l.fin.§.mixta.ff.d.tit d.l.nec protostasia 8. C. de mun. patrim.l.Septus.4.10 ff.de pollici. Nonnunquam viginti fiebant Icosaproti nuncupati, vnde honor icosaprotiæ, *d.l.fi.§.mixta.ff.de munerib. & honor.* Alexandriæ quinque tantum erant Summates, quibus nullibi pauciores fuisse puto. *d.l.quinque 57.C.de decu.* Sententiam verò suam prius quisque decurio, prout honore præcedebat, rogatus dicebat. *d. l. 1. ff.de albo scribendo.l.Spurij 6.in fi.ff.de decu.* Quemadmodum & in Senatu Romano obseruabatur, *Aul.Gellius li.4.c.10.*

QVI CREARI DECVRIONES possent.

CAP. II.

Decuriones aut nascebantur aut fiebãt. Ex ipsis decurionibus geniti, patris conditionem sequi, & inuiti curiales esse cogebantur, *l. in filiis.35.l.seq. & l. decurio.31.C.eo.ti.* Quod de his intelligendum est, qui vel adoptabantur. *l.4.C.eod.* vel ex legitimo matrimonio nascebantur: Spurij enim sicut nec in alijs, ita nec in hoc patris conditioni obligabantur, *l.1.ad fi.ff. ad municipalem l.nati.29.C. eo.l.ex liber.6.C.de suis & legit. hered.* Non tamen ad Rempub.administrandam ante XXV. annum accedere poterant, vt auctor est Vlpianus *l. ad rempublicam.8.ff.de munerib. & hono.* qui annum cœptum pro completo vult computari, & si quo ad alia publica munera obeunda vigesimus quintusannus cõpletus esse debeat. Quod Vlpiani consilium *in d.l.ad rempublicam 8.* secutus Michael Hospitalius nomine, Franciæ Cãcellarius, anno 1563. Rothomagi, probauit Carolum IX. Gallorum Regem anno 14. ætatis suæ incipiente, puberem esse.

Ex Decurionibus nati etiamsi religionis prætextu monasticam vitam elegissent, ad publica munera subeunda retrahebantur, *l.quidam 26.C de decurion.* quod de his Bart. & alij intelligũt, qui se monachus fingunt.

Fiebant verò decuriones, à curia Senatoribus orbata in curiales allecti, quod munus ciuibus etiam inuitis probabilem excusationem non habentibus deferebatur, *l.2.§.vlt.ff.eo.* Si verò extranei, quod rarò fiebat, decuriones declarati consensissent, semel susceptum munus deferere non poterant, *l.3.C.eo.tit.* & eius loci ciuitatem consequebantur, id est, ciues fiebant. Diocletianus A. *in l. ciues.7.C. de incolis, & vbi quis domicilium hab.vid.* Ciues, inquit, origine, manumissione, & allectione, vel adoptione fiunt. Allectionem, vbi quis in curiam legitur, vocat: quod Vlpianus in ordinem allegi dixit, *in l. generaliter.8. §.spurios.ff.eo.* Lex tamen Pompeia ex aliena Ciuitate decurionem legi prohibebat, quam desuetudine antiquatam Traianus restituit, vt *in vlt.lib. epist.80. & seq.* Plinius nepos est auctor. Aliqui verò decuriones creari prohibebantur, vt libertini, qui ad decurionatum aspitare non poterant, & minus setut. Diocletianus, *in l.1. C.si seruus, aut libert. ad decurion. aspirauer.* Si libertus, inquit, vel ius aureorum annulorum adeptus non est, vel natalibus suis non restitutus: præses prouinciæ, non tantùm curiæ participare non permittat, sed iuxta legis seueritatem congruenti pœna vlciscatur. Sed nec minor annis 25. nisi ex causa decurio creabatur, vel creatus suffragium non ferebat, *l.spurij.6.§.1. l. non tantum. 11.ff.eod. d.l.ad rem publicam.8.de muner.& honor.* Nec maior annis 55. inuitus curialis eligebatur, *l.2.§.fi.& d.l.non tantum.11 ff.eo.* Nec infames, *dict.l.spurij 6.§.qui iudicio.* neque inopes: *l.ad subeunda 45.& l.eos.12. in fi ff. eod.* meritis enim & facultatibus dignissimi eligebantur, *d.l.ad subeunda 45.& l.eos.12.in fi.ff.eo.* Artifices verò, & qui negociabantur, modo facultatibus abundarent, etsi expertes literarum decuriones creari poterant, *d.l.eos 12.l.expertes 6. C.eo.*

Census decurionum erat centum millium nummum, quæ summa efficit circiter mille aureos illius temporis. Plinius, *in 1.episto.ad Romanum.* Esse autem, inquit tibi centum millium censum satis indicat, quod apud nos decurio es, igitur vt te non decurione solum, verum etiam equite Romano perfruatur, offero tibi ad implendas equitis facultates trecenta millia nummum. Cẽsus enim equestris erat quadringentorum millium.

Decuriones nec militiam, nec præfecturam, tabellionisve officium exercere. *l.omnes 50. l.si quis decurio.55.l.vniuersos,15.C. eo.* non vectigalia, nec prædia etiam ciuitatis conducere, procuratorisve officio fungi poterant, *l.2.§.1.ff. de administ.rer. ad ciuit. pert.l. curiales 21. l.si quis procurationem 34. C.h.t.d.l. spurij 6.§.de curia ff.eo.* Quæ & Romæ Hadrianus Senatoribus interdixerat.

Multi tamen ad hoc munus vocati se excusabant vt milites, *l.1.C.de his qui sponte pub.mu.sub.l.militares. 16.C.de re milit.* aut veterani, nauicularij, *l.pen.§.fi.ff. de iure immun.* fabricenses, *l.fabricenses.32.C.h.t.* & alij, qui à curiæ fortuna, etiam curiales nati liberabãtur, de quibus infrà suo loco dicetur.

QVANDO ET QVOMODO DEcuriones eligebantur.

CAP. III.

KAlendis Martiis noui decuriones nominari consueuerant, *l. 28.C. T.eo.* curia à duumuiris solemniter, id est, pro ciuitatis more & per publicum nuncium conuocata. *l.2.C.eod.* Nec enim placet quod de tuba & campana Accursius tradit, quæ eo tempore nondum inuenta fuerat: & si hodie hunc morem vsu plerisq; in locis receptũ obseruari non inficior. Duas quoq; saltem partes curiæ adesse oportebat, *l.3.ff. de decret.ab ord.faciend.l. nominationũ 46.C.h.t.* & Præses prouinciæ nominationibus seu electionibus adhibebatur. *l. 1.§.sed etsi præses.ff.quand.appel.su.* Tũ Duumuiri, aut Censores *Plini.epi.78.ad Traianũ, & epi.80.* pro more ciuitatis nominabant, quem decurionẽ creari volebant, & ob id nominationes huiusmodi electiones vocantur: *l. 2 & d.l. nominationum 46.C.eo.l.4.l.hi qui 7.l.ciues 11. l.nominationes.27.C.de appellationib.* Hoc acto, suffragiis nominatum comprobari oportebat. *l.spurij 6.§. fi ff.eo.* qui receptus intelligebatur, si maior curialiũ pars in eum consensisset: *d.l.nominationum.46.C.eo.l. quod maior 19 ff.ad municip. l.3. & seq.ff. quod cuiusque vniuers.nom.* Demùm à Præside confirmabatur, *l. si quos 59.C.h.t.* qui per nunciũ publicum nominato electionem factam significabat, *d.l.2.C.eo.* ille verò, si nominari se non potuisse prætendebat, ad Præsidem appellabat, & nominator iniustè nominasse conuictus in litis sumptibus condemnabatur, *dict. l. 2.* Nominati qui alios suffragiis superassent aut plures liberos habuissent, cæteris in dicendis

dis sententiis præferebantur, *d.l. spurij. 6. §. vlt. ff. eod.* Papinianus, corum, inquit, potior causa habetur in sententiis ferendis, qui pluribus eodem tempore suffragiis, iure decurionis decorati sunt, sed & qui plures liberos habet in suo collegio primus sententiam rogatur, cæterusque bonoris ordine præcellit. Postremò in albo decurionum nominati scribebantur, *l. 1. & 2. ff. de albo scribendo* Herenoius, *l. Herennius 10. ff. h. ti.* sola, ait, albi proscriptione decurionem minimè factum respondi, qui secundum legem creatus non sit: ita enim legendum, non salarij perceptione.

Tenebatur creatus decurio pro introitu aliis curialibus honorarium quoddam soluere. Plinius nepos ex Ponro & Bythinia, quibus ipse cum Imperio præerat, ita ad Traianum scribit, *Epist. 78.* Decuriones qui supra legitimum numerum, Cæsaris indulgentia adiecti fuerant, singula millia denariorum, & quandoque bina millia curiæ pro introitu intulisse, quæ summa ferè ccxx. nostros aureos efficit, posteà subijcit ab Anicio Maximo Proconsule eos, qui à Censoribus legerentur aliud aliis iussos fuisse inferre, Consulit itaque Traianum, an in omnibus ciuitatibus, qui decuriones leguntur, certam quantitatem pro introitu dare debeant, ille locorum seruandam esse consuetudinem rescribit. Nummi à nouis curialibus pro curiæ ingressu soluti, & inter Decuriones diuisi, sportulæ appellabantur. Vlpianus, *in d. l. Spury 6. §. fi. ff. eo.* Minores, inquit, vigintiquinque annis decuriones facti, sportulas decurionum accipiunt, idest honorarium illud, quod inter curiales distribuitur, capiunt: sed interim suffragium inter cæteros ferre non possunt. Idem *in l. 5. si mulier quæ alias est lex, si mulier ff. de donat. inter vir. & vxor.* si mulier ait, acceperit à marito pecuniam in sportulas pro cognato suo ordini erogauerit, an donatio valeat, & ait valere. Aliquando etiam pecunia inter decuriones diuidenda, decurionibus legabatur. Martianus, *in l. cum quidam 23. ff. de annuis legat.* Decurionibus, inquit, diuisiones dari voluit, die natalis sui. Diuisiones appellat pecuniam inter curiales diuidendam.

DE OFFICIO DECVRIONVM.

Cap. IV.

TOtius ciuitatis cura sibi commissa, decuriones in primis prædia publica ciuitatis administrabāt, quorum redituum tertiam partem in mœnia vrbis, & balnea instauranda impēdebant: *l. ne splendidissima, 11. C. de oper. publ.* reliquos in alendos professores, & alios vsus publicos erogabant. Medicos quoque, qui ægrotantes curarent, certo ipsis salario præstituto cōducebant, neque in boc Præses prouinciæ interueniebat, sed curiales ipsi, quos morum probitate, & artis peritia spectatos cognouissent, eligebant, quibus suam ipsi, & liberorum vitam committebant, *l. 1. ff. de decre. ab ord. facien.* Hi sunt qui archiatri, idest principes medicorum vocantur, *l. archiatri. 9. C. de profes. & medic. l. archiatros. 8. C. de metatis.* Grammaticos etiam & Rhetores, ac Sophistas, seu Philosophos, qui iuuentutem erudirent publico salario alebant, *l. a. l. magistros. 7. C. de profes. & medic. l. 4. in fin. ff. de decret. ab ord. faciend.* quos etiam quandoque immunitate promissa inuitabant, *l. nec intra. §. & l. seq. C. de prof. & med.* Quælibet enim ciuitas destinatam professoribus liberalium artium pecuniam habebat, quam Iustinianus Imperator, cum ei ad plurium templorum ædificia pecunia non sufficeret omnibus vrbibus ademit: vnde disciplinis homines destituti rudes permanserunt, vt in eo Zonaras scribit. Minores ciuitates non nisi quinque Medicos, & ternos docentes habebant. Maiores septem tantum, qui curarent: & quatuor qui vtramque doctrinam docerent. Maximæ verò decem Medicos, & Rhetores, aut Grammaticos quinque tenebant, *l. si duas. 6. §. 1. & seq. ff. de excus. tut. d. l. 1. de decre. ab ordine facien.* His centena sestertia Vespasianus constituit, vt in eo auctor est Tranquillus, quæ summa bis mille, & quingentos nostros aureos efficit. Ciuitates Rhetoribus annonas 24. Grammaticis 12. & quandoque plus soluebant. & fiscus, vbi ciuitates reditibus carebant, è suo docentes conducebat. Valens & Gratianus ad Antonium P.P Galliarum, *l. 11. C. T. de profes. & med.* Oratoribus, inquiunt, 24. annonarum, è fisco emolumenta donentur, Grammaticis Latino vel Græco 12. annonarum deductior paulo numerus ex more præstetur. Triberorum clarissimæ ciuitati vberius aliquid putauimus deferendum. Rhetori vt 30. item 20. Grammatico Latino & Græco 12. præbeantur annonæ. Erat autem annona impensa ad victum vnius hominis, quam Iustinianus cohortalibus, qui aliunde lucrabantur aureis quinque taxat, *in l. 1. ad fin. C. de offic. P. P. Africa.* Constantinus Eunomio, vt Augustoduni profiteretur, sexcenta millia numûm præstitit, efficit ea summa sex millia aureorum, sed vereor ne legendum sit 60. millia, qui faciunt aureos DC. Hoc salarium medico aut professori decreto ordinis constituebatur, *tot. tit. ff. de decr. ab or fac.* Quicquid enim à curialibus fiebat, in scripta redigebatur, & ex tabella recitabatur, atque ob id decretum vocatum fuit. Zeno, *in l. fi. C. de præd. decu sine decr. non alien.* loquens de prædiorum curialium alienatione. Non ex tabella, inquit, decretum recitari decernimus. Aliis verò quàm supradictis honorarium ex publico constitui non poterat, *l. vnic. C. de prab. salar.* & si decernebatur, decretum tamquam ambitiosum, aut in gratiam alicuius factum rescindebatur, *l. 4. ff. de dec. ab ord. fac.* aut irritum fiebat. Legum verò professores alibi, quàm Romæ in Capitolio, aut Constantinopoli, & Beryti docere non poterant, *in proœ. Digestorum, §. hac autem tria. l. vnica. C. de stud. liber. Vrb. Rom.* Cursus quoque publici, seu veredariorum curam quandoque decuriones habuerunt, *l. publici. 14. C. de curs. pub.* sed præcipuè frumenti causa annonæ comparandi, *l. 2. §. 2. & seq. l. 5. ff. de admin. rer. ad ciui. pert.* aquæductum, & circensium solicitudinem gerebant, spectacula, publicæ viæ munitiones, arcæ frumentariæ, calefactiones thermarum, annonæ diuisio, syndici creatio, legationes, patrimonium, descriptio ad decuriones pertinebat, *l. 1. ff. de muner. & hon.* Vniuersæ denique ciuitatis tranquillitati, ac commodis studebant. Vectigalia decemprimarij exigebant: *l. 1. l. 3. §. decaprotas. l. fin. §. mixta. fin. de muneribus & honoribus l. nec protostasia. 8. C. de mun. patrimon.* & quod deerat de suo sarcire compellebantur, ob quæ onera ipsis ruri habitare non licebat, *l. vnica, C. si curial. relicta ciui. rur. habit. mal.* pecuniam quoque ciuitati aut ad certamina, opúsve publicum relictam administrabant.

l.1.& 2.§.penul.l.4.& ult.§.pen.ff.de admi.rer.ad ciuit.pert. prædia Reipublicæ, aut opera publica per curatores locabant, d.l.2.in prin.& §.antep. Ciuitatis tamen prædia sine decreto alienare non poterant, l.1. C.de præd.dec.sine decre.non alien. nec ad Principem Legatum sine prætidis consensu mittere, l.si quis 16. C.eod. In eo præterea onerabantur, vt qui sine prole decederent, quartam bonorum partem curiæ relinquerent: l.1.& 2.C.quand.& quib.quarta pars. Quare plerique patrimonia effundebant, rebusque suis abutendo, facultates dissipare malebant, quàm aliquid ordini relinquere: coniugiis etiam aliqui abstinebant, ne liberos curiæ obnoxios relinquerent, paucissimique Reipub. curam suscipiebant, Nouell.38. Propterea multis beneficiis ciues ad curiæ honorem sunt inuitati, de quibus infra dicetur.

DE MODO TRACTANDI NEgotia inter Decuriones.

CAP. V.

Decuriones negocia publica eo ferè ordine tractabant, quo Romæ Senatores. In primis enim sicut Senatus à Cos. aut Prætore vocabatur, ita & Curia à Duumuiris: l.2.C.de decurio. Romæ per præconem cogebatur Senatus. Appianus, in 1.de bello ciuili. Eos, inquit, altet Opimius nomine vi in trepidatione mos est, nónullos cum armis in Capitolium festinare iubet, Senatúmque per præconem conuocari. Eadem solennitas in decurionibus obseruabatur, quā intelligere arbitror Diocl. in l.2.C.eo. scribentem, obseruare oportebit magistratus, vt decurionibus solenniter in curiam conuocatis nominationem ad certamunera faciant. Hæc ille. Coacta verò curia, quisque pro ut dignior erat, altiore loco sedebat: Plini. lib.5. epist.2. Plinius iunior non denique inquit, dignitas custodiebatur. Duas autem partes ex tribus curię adesse oportebat l.nominationum.46. C. eo. l.nulli,3.& l. seq. ff. quod cuiusque vniuer. nomine. vt de aliqua re posset deliberari: sum de eo quod agendum erat, vnus ex Duumuiris proponebat, & vbi res difficilior occurrebat, nominatim curialium sententias, à digniori semper incipiens inquirebat. Vlpianus, in l.1. in fin.ff.de albo scriben. In sententijs quoque dicendis, inquit, idem ordo seruandus est, quem in albo scribendo diximus, l.3.§.restitutus,ff. de decur. In eo autem digniores præmittebantur, inter quos erat qui plures liberos habuisset, vt supra dixi, is enim in collegio primus sententiam rogabatur, cæterosque honoris ordine præcellebat, quod tamen Syracusis non obseruabatur: Cicero, in 6. actio.in Verrem. Mos est, ait, Syracusanis, vt si qua de re ad Senatum referatur, dicat sententiam qui velit, nominatim nemo rogatur, & tamen vt quisque honore & ætate antecedit, is primus solet sua sponte dicere, idque à cæteris ei conceditur, si quando taceant omnes tunc sorte coguntur dicere. Hæc ille. Rogatis sententijs suffragia dabantur: l. spurij 6.in fin.ff. ea. non calculis, vt quidam putant, sed viua voce, aut tabellis, sicut Romæ Senatores faciebant, vti censet Budæus, l. in posterioribus annotationibus in Pandectas. Zeno, in l.fi. C. de præd.decur.sine decret. non alie. Decernimus, inquit, cum prædium vendit, non ex tabella decretum recitari, sed curialium, vel maioris partis curiæ relatione currente, sine vlla malignitate referentium, sed aliud erat in alijs contractibus. Sententiam soli summates dicebant, sicut soli illustres inter Romæ Senatores, l.fin. in fi.ff. de Senato. quibus dictis cæteri decuriones discessionem faciebant, & quisque ad eam partem se conferebat, quā sequebatur, & quod maiori parti placuisset, in tabulas referebatur, toto ti. de albo scriben. & hoc decretum ordinis vocabatur. Cicero in 6. actio.in Verrem, atque adeo, ait, cum iam non solum discessio facta esset, sed etiam perscriptum atque in tabulas relatum. Hæc ille. Id autem obseruatum fuit, donec lege Tabellaria introductū est, ne amplius discessio fieret, sed scripto tacitè vota ferrentur, quod malo exemplo introductum Plinius lib.3.epist.ad Messium Maxim. & lib.4.ad eund. queritur, cum verò saltem duas ex trib. partes conuenire oportere dixerimus, quod præsentium pars maior statuisset, id obseruabatur, vt supra dictum est, Quemadmodum verò placita Senatus Romani his notis scribebantur. S. C. ita & decurionum festa his literis D. D. vt ex pluribus marmoribus constat.

DE PRIVILEGIIS DECVrionum.

CAP. VI.

Cum totius ciuitatis curam Decuriones subirent, ac multis oneribus premerentur, æquum fuit aliquibus eos priuilegijs frui, quorum præcipuum erat, ne ipsi aut eorum filij à Præsidibus prouinciarum, plebeorum tormentis subijcerentur, veluti eculeo, vngulis & fidiculis, l. Diuo 11.l. decuriones 16.C.de quæstion.l.2.§.in filiis & l.fi.ff.hoc tit. Publicam tamen pecuniam intervertentes, aliàs grauiter delinquentes plumbatarum ictibus. Verberabantur, id est plumbeis pilis in tergo feriebantur, l.quelibet 40.C.eo. quas plumbatas Vegetius lib. de re mili. 1. c. 17. vocat: ab alia vero delicta hia non affligebantur, Gratianus in l.80.C.T. de decurio. omnis inquit, ordo curialis à tormentis his, quæ debita reis sunt, & ab ictibus plumbatarum habeantur immunes. Hęc ille. Falsum etiam instrumentum fabricantes quæstioni subijciebantur, l.si quis decurio.21. C.de falsis, qua videtur pars l.vniuersos 15. C.eod. Alio præterea priuilegio decuriones gaudebant, vt ad inopiam redacti ex publico alerentur, quòd potissimum si propter munificentiam in Rempublicam peractam pauperes facti fuissent: l.decurionib.8.ff.eo. cum quis magistratum inibat, vel togam virilem accipiebat, vel nuptias celebrabat decuriones inuitare consueuerat, & singulos vel binos denarios cuique dare, Pli. ad Traia. epist.92. Aliqui etiam omnibus ciuitatis muneribus functi, cum ad summum ordinis gradum peruenissent, primi ordinis comitum dignitate honestabantur, l.Alexandrinis 56.C.eo. Pręterea spurius à patre curię oblatus, legitimus efficiebatur, vel si spuria decurioni in matrimonio fuisset collocata, l.si quis 3.C.de natural.lib.§.fi.inst. de nupt. Proprijs etiam insignibus à cæteris distinguebatur, vt ex marmore, quod est Veronæ in ædib. D. Georgij Valli Pollicellæ deprehenditur. P. VALERIVS TROPHIMVS ORNAMENTIS DECVRIONALIBVS RESTITVTOR R. DER. I. Reipublicæ Veronensis, & in Transylvania ad ripam Marusij Fluminis MINERVÆ AVG. VLP. OMIT. ORNATVS ORNAMEN. DECVR.

Sed

Sed quænã hæc fuerint, non constat, limbo aut aliquo prætextæ genere ij à cæteris fortè secernebantur.certè vestium ornatu à plebeiis distinctos fuisse hæsitandum non est, quemadmodum Romæ Senatores ab aliis lato clauo discernebantur. Bigis in vrbe vsi fuisse videntur, cùm in quodam marmore Vrbini apud D.Franciscum legatur BIGA DECVRIONVM, quo priuilegio omnes honorati potiebantur,*tit.C.de honorator.vehic.* Verùm de hoc nihil certi statui potest, constat ob lætitiam publicam veluti nunciatam victoriam,vel natalem Principis, eos coronatos incessisse. Tertullianus *lib. de corona milit.* coronant, inquit, & publicos ordines laureis publicæ causæ. Magistratus verò insuper aureis,vt Athenis & Romæ. Hæc ille. Clari Decuriones appellabantur,vt Iuuen.*Satyr.3.* Clari velamen honoris, sufficiunt tunicæ summis ædilibus albæ. Sine speciali Principis iussu decuriones nec Romam, aut Constantinopolim,vel in aliam prouinciam litis causa vocati poterant, *l.1.& vltim. C.de præd. decur.sine decr.non ali.* nec eorum prædia sine decreto alienari.*Nouell.131.* Erant & penes aliquos populos collegia quædam synedria appellata, in quib.causæ decidebantur, nec extra illa determinari poterant. Scæuola *in l.fin.ff.de decret.ab ord.facien.*Municipij, inquit,lege ita cautum erat,si quis extra synedrium iudicauerit, ordine seu synedrio moueatur, & luat ad hæc drachmas mille. Huiusmodi collegium in singulis ciuitatibus habebant Iudæi,vt Theodosius significat *in l.Iudæorum 17. C.de Iudæis.* Iudæorum autem primates, qui in vtriusque Palæstinæ synedriis dominantur,vel in aliis prouinciis degunt,periculo suo anniuersarium canonem de synagogis omnibus,Palatinis compellentibus exigant ad eam formam,quam patriarchæ quondam coronarij auri nomine postulabant. Hactenus Theodosius. Vnde hi videntur decuriones fuisse, qui simul sine Duumuiris iudicabant, & res publicas decernebant. Neque enim sub tractatu ordinis decurionum, de synedriis actum esset, nisi decuriones fuissent. Hi autem apud Hebræos à Deo per Moysem 70. instituti esse videntur, *Numeri 11.* qui de lege ac summis rebus statuerent, quibus additi sunt alij duo, & facti sunt 72.& in vtraque Palæstina,eos decurionum locum tenuisse puto, in aliorum populorum ciuitatibus erat simplex collegium.

QVOMODO DESINANT esse Decuriones.

CAP. VII.

DESINEBANT autem esse decuriones pœna,nimirum si deportabantur,vel relegabantur. Vlpianus *in l.2.in princ.ff.eo.* Qui ad tempus, inquit, relegatus est, si decurio sit,desinet esse decurio. contra noua superueniens dignitas à nexu curiæ liberabat, veluti si patricius vel ordinarius Consul, non autem honorarius facta fuisset,*l.vltim.C.eod.* Honorarius autem dicitur,qui nudam Consulis dignitatem non administrationem consequitur. Iustinianus *Nouell.70.* ἀπὸ βουλευτῶν. Nouimus,ait,olim quandam præfecturæ speciem fuisse, quam honorariam vocant: & à codicillis à Principe obtentis prouenit, ita autem appellabant, quia nihil aliud quàm nudum honorem tribuebat: hæc ergo à curiali fortuna decuriones non liberabat, nisi re vera eam dignitatem administratent. Hæc ille. Hæ honorariæ dignitates primò à Cæsare inuentæ, postea ab Augusto & aliis Principibus sunt ampliatæ. Magistri etiam militum,seu exercitus,Imperatores,Præfecti prætorio, Patroni fisci, & Principes agentium in rebus facti, à curiæ nexu eximebantur. Item proximi scriniorũ, id est, qui primùm post magistros in quatuor scriniis locum tenebant,*vt in d.Nouell.70.* quod à Iustiniano est introductum.

DE DVVMVIRIS, ET ALExandriæ Iuridico.

CAP. VIII.

SINGVLÆ ciuitates suos magistratus aliquam iurisdictionem exercentes habebant,&ex hoc potissimùm vrbes à castris & vicis iuridicis carentibus discernebantur: præterea basilicam & forum habebant, quibus castra carebant,ita enim Modestinus *in l.si duas 6.§. decet autem.ff.de excusat.* à minoribus ciuitatibus metropoles distinguit Pausanias *lib. 10.* addit theatrum,gymnasium,seu stadium,& balneum. Procopius *libr.1.de ædif.Iustin.* porticum seu basilicam. Erant autem hi magistratus, alicubi vnus, alibi duo, Duumuiri dicti: quandoque quinque viri vocati, variisque nominibus appellabantur. Athenis ἄρχοντες,*l.pars literarum 48.ff.de iudic.* qui mortuo Codro Rege IX.sunt creati. D.August.de ciuitate Dei,*libr. 18.cap.10.*Neapoli Demarchi, id est, populi principes, in Latio Dictatores, aut Ædiles vocabantur *in Hadriano.* Spartianus: In Hetruria, inquit, præturam egit, per Latina oppida Dictator, & Ædilis, & Duumuir fuit. apud Neapolim Demarchus,in patria sua quinquennalis. Hæc ille. Erant & quatuor viri,*l.vnic.C.de solut.& liber.debit.ciuitatis.*sed vt plurimum duumuiri creabantur. Summus decurionum & ciuitatis hic erat Magistratus, nisi alia alicubi loci fuisset consuetudo.Vlpianus *in l.1.ff.de albo scriben.*Scribantur,ait,decuriones eo ordine,quo quisque eorum maximo honore in municipio functus est, vt puta, qui duumuiratum gesserunt, si hic honor præcellat: Hæc ille. Nec alij quam decuriones duumuiri creari poterant. Paulus *in l.honores 7.§.is qui.ff.de decret.*is, inquit, qui non sit decurio duumuiratu, vel aliis honoribus fungi non potest, quia decurionum honoribus plebeij fungi prohibentur. Vlpianus *l.3.in fin.ff.de peculio. & in l.1.§.vlt.ff.de magistratib. conuenend.* si filiusfamilias, ait,duumuir,item pupilli saluam fore caueri non curauit, de peculio pater tenetur, nec quicquam refert voluntate patris decurio factus sit.Nec ex omnibus decurionibus,sed ex potioribus tantùm eligebātur. Paulus *in dict.l.honores 7.ff.eod.* Honores, inquit, & munera,non ordinationi, sed potioribus quibusconq; iniungenda sunt. Ordinationem vocat inferiores, sicut in ordinem redigi dicuntur, qui deprimuntur. Cùm igitur ex decurionibus duumuiri eligerentur, Alexandrini sub Regibus viuere soliti, Decurionibus carebant, nec Duumuiros creabant: sed ius dicentem à Cæsare accipiebant,qui Iuridicus Alexandrinæ vocabatur,*tit. C.de offic. Iuridici Alex.* & erat pro aliarum ciuitatum duumuiris: nam sæpè comparantur:& ideò vtrisque,certis casibus, tutores dādi facultas pariter tribuitur,*l.sancimus in curatienib. 30.C.de episcopali audient.§.nos autem.Instit.de Attil. tuto.*In hoc tamen differebant,quod de omnib.cau-

ſis ciuilib. etiam maximus Iuridicus cognoſcebat, Duumuiri minimas tantùm iudicabant. Strabo *lib. 17. Geograph.* enim ſcribit, qui Alexandriam mittitur, præfectus Auguſtalis Regis ordinem gerit, ſub eo eſt δικαιοδότης, id eſt Iuridicus, qui maximam in iudiciis poteſtatem habet. Nam velut is, qui à Cæſare creabatur de omnibus ciuilibus cognoſcebat quod Duumuiris nō tribuebatur qui ab ordine fiebant: hactenus Strabo. Seuerus verò Imperator Alexandrinis decurionis conſtituit. Spartianus *in Seuero.* Deinde, inquit, Alexandrinis ius bulentatum, id eſt, curislium dedit, qui ſine publico conſilio, ita vt ſub Regibus anteà viuebant vno iudice contenti, quem Cæſar dediſſet. Iuridicum intelligit, quem vnum ad differentiam Duumuirorum vocat. Curia itaque Alexandrinis conceſſa, quinque Summates habere cœpit, qui cunctis ciuitatis honoribus functi, cęteros dignitate pręcellebant, *l. quinque ſummates 57. C. hoc tit. & l. 67. C. eod.* Quædam quoque ciuitates in Italia, quæ veniente in Italiam Annibale à Romanis defecerant, iere curiæ priuatę, duumuiros creare non poterant: ſed aliquæ à pop. Roma. quotannis Præfectos ſuffragiis creatos accipiebant, quę erant X. Capua, Cumę, Caſilinum, Vulturinum, Liternum, Puteoli, Acerræ, Sueſſula, Atela, Calena. Aliæ à Prætore vrbano, vt Fundi, Formiæ, Cære, & alia relata à Feſto, *in verb. præfectura.* Sed vt ad Duumuiros reuertamur, hi ſunt qui in Iure magiſtratus municipales vocantur, *l. fin. C. de iud. l. in honorariis, 35. in fin. ff. de oblig. & action. l. magiſtratus 25. & l. ſeq. ff. ad municip.* In quo grauiter errauit Accurſius, magiſtratus municipales caſtrorum, aut villarum, vt appellat, pręfectos eſſe exiſtimans, *in Rubr. C. de magiſt. munic.* ita magiſtratuum municipalium tractatum interpretatus, ſed hallucinatur, nullus enim olim in pagis magiſtratus reperiebatur, cùm ſolæ ciuitates totum haberent, vt ex Pauſania, & aliis ſuprà retuli. & Conſtantinus ciuitatibus tantùm duūuirilitatem fuiſſe ſcribit, *l. 1. C. de natur. lib.* Hi etiam ſimpliciter magiſtratus appellantur, *l. 1. & 2. Cod. de magiſtr. munic. l. ſi duas 5. aliàs incipit, Athleta. §. remittuntur. l. ſpadonem 16. §. ſi ciuitatis. ff. de excuſ. tut.* vt Theophilus tradit *in §. ſed hoc iure, & §. fin. Inſtit. de Attiliano tut.* Ita etiam D. Lucas 16. *Act. Apoſtolicis,* magiſtratus Philippenſium nominat, quandoque ἄρχοντες, *d. l. pars literarum 47. ff. de iudic.* dicuntur. Solum Arpinum pro duumuiris habuit ędilem. Cicero 13. *epiſt.* ędilem filium meum fieri volui: Is enim magiſtratus in noſtro municipio, nec alius vllus creari ſolet. Lanuuium dictatores habebat, *Cic. pro Milone.* Spartianus *in Hadriano,* per Latina oppida, dictator, ædilis, & duumuir fuit. Capua, & Conſtantinopolis prætorem, quem populi prætorem Iuſtinianus appellat. Pro vſu enim locorum, diuerſa nomina, & officia nanciſcebantur: omnes tamen communi vocabulo magiſtratus appellabantur, quod nomen iis etiam qui imperium habent tribuebatur *l. eum qui 13. ff. de iur. omn. iud.*

Eadem forma in eligendis duumuiris, quæ in creandis decurionibus obſeruabatur, hoc excepto, quòd duumuiri tribus ante, aut pluribus mēſibus, quàm magiſtratum inirent, nominabātur: vt ſi fortè iuſtam recuſandi honoris cauſam habuiſſent, alij eorum loco congruo tempore ſubſtitui poſſent, *l. 1. C. de magiſt. mun. l. 28. C. Th. de decur.* Kalendis verò Martiis magiſtratum nominabant, inquit Conſtantius, *d. l. 28. C. Th. de decur.* vt ſplendidiorum honorum, munerúmque principia, primo tempore curentur. Tenebantúrque electi fide iubere & Rempubl. rectè, & ex bona fide adminiſtraturos, *l. ſi. ff. ad mun.* & inuiti magiſtratum ſubire cogebantur, *l. ſi ad magiſtratum 18. C. h. t.* Vnde Arcadius Chareſius *in l. fin. §. iudicandi. ff. de muner. & hon.* iudicandi, inquit, munus perſonale eſt, ad quod vel nolens compellitur. Et ſi ad magiſtratum vocatus fugiſſet, amiſſione bonorum plectebatur. Præſens verò biennio officio fungi compellebatur, *d. l. ſi ad magiſtratum. 18. C. eod.*

Duumuiri à numero duorum dicti exemplo duorum Rom. Coſſ. creabantur, quos olim intra propriæ ciuitatis territorium, lictores, non cum faſcib. vt Coſſ. ſed virgis aut bacillis præibant. Cicero *in Rullum.* Nam primùm ſit, cum cæteris in coloniis duumuiri appellentur, hi ſe Prætores appellari volebant, & infra, anteibant lictores, non cum bacillis, ſed vt hic, Prætoribus ante eunt cum faſcibus duobus: Hæc Cicero. D. quoque Lucas 16. *Act. Apo.* magiſtratus Philippenſium prætores nuncupatos lictores cum faſcibus habuiſſe ſcribit. Poſtea omnes faſcibus vti cœperunt. Theodoſius, *l. duumuirum 13. C. eod.* Duumuirum, inquit, impune non licet extollere poteſtatem faſcium extra metas territorij propriæ ciuitatis. Duumuirum autem dicit in ſingulari, non Duumuiros, quia & ſi duo erant, vnum tamen magiſtratum adminiſtrabant, ſeu vnius iudicis vicem ſuſtinebant, *l. magiſtratus 25. ff. ad mun.* aut quia ſicut Coſ. ſinguli alternis diebus ia. faſcibus vtebantur, ita duumuiri alternatim duos faſces præmittebant. Prætexta quoque, id eſt, limbo purpureo circumdata toga induebantur. Liuius *lib. 4. de co. 4.* Purpura, ait, viri vtimur prætextati in magiſtratib. in ſacerdotiis, liberi noſtri prætextis purpura togis vtantur. Magiſtratus in coloniis municipiiſque togæ prætextæ habendæ ius eſt: nec id viui ſecum habebant id inſigne, ſed etiam, vt cum eo cremerentur mortui. Hæc ille. Tunicam verò albam geſtabant, Iuuenal. *Satyr. 3.* Clari velamen honoris, ſufficiunt Tunicæ ſummis ædilibus albæ. Creati Duumuiri olim populo munus gladiatorum edebant, id eſt, aliquot paria gladiatorum ad certamen committebant, vt ex Infraſcripto Apuleij loco, & marmorib. conſtat. Plinius ad Traianum *epiſt. 82.* ſcribens auctor eſt, cùm inibant magiſtratum ſolitos fuiſſe ſingulos, aut binos decurionibus denarios elargiri, qui ineunt, inquit, magiſtratum, ſolent totam bulen, atque etiam ex plebe non exiguum numerum vocare, binóſque denarios vel ſingulos dare. Hæc ille. Olim Duumuiri ob dignitatis ſplendorem cum vili abiectáque muliere matrimonium contrahere non poterant, *l. 1. C. de natur. lib.* quod hodie eſt abrogatum, *in auth. quibus mod. natu. effic. ſui, ſeu Nouell. 89. in fin.* vſque ad certam verò ſummam iudicabāt, *l. 4. §. ſi fortè. ff. de damn. infect. l. 28. ad mun.* nec ea, quæ magis Imperij ſunt, quàm iuriſdictionis, exercere poterant, *l. ea quæ 26. ff. ad munic.,* veluti in integrum reſtituere, aut bona rei ſeruandæ cauſa iubere poſſideri, aut dotis ſeruandæ cauſa, vel legatorum ſeruandorum *d. l. 26.* conuenire tamen inter litigantes poterat, vt de re maiori apud magiſtratus municipales agi poſſet, *l. inter 28. ff. d. tit.* conſtat etiam *in l. 2. C. de magiſtr. mun. l. curent. ff. de teſtib. l. iubemus. C. de defen. ciu. l. 1. C. de offic. iu. Alex.* eos conficiendorum actorum poteſtatem habuiſſe: acta autem nihil aliud ſunt, quàm quæ apud Iudicem, vel cauſa litium,

tium, vel probandi ſcribuntur, *gloſ. in l. acta 45. ff. de re iud.* quæ olim aſtantibus tribus curialibus fiebant *l. 151. C. Th. de decur.* quod Iuſtinianus ſuo Codici inſeri noluit, *l. 2. C. de magiſtr. mun.* Pignora etiam capi ob rei iudicatæ executionem Duumuiri iubebant, *l. quemadmodum 39. §. pen. ff. ad leg. Aquil.* Hoc autem iudicandi munere quandoque quinquennio fungebantur, qui quinquennales in marmoribus vocantur, in quibus ſæpiſſimè legitur, II. VIR. I. D. id eſt, Duumuir iuri dicendo, vt Tergeſti, L. VALERIO PAPIRIO PAPINIANO VII. VIR. I. D. Q. Q. PRÆF. ET TERGESTÆ FLAM. HADR. PONT. AVGVR. COLLEGIVM FABRVM PATRONO MERENTI. L. Papirius Duūuir quinquenalis, id eſt, integro quinquennio iudicaſſe, & Flamen, ſeu ſacerdos Hadriani fuiſſe ſignificatur. Idem Corinthi obſeruatum fuiſſe Apuleius *in 10.* tradit. Thyalis, inquit, oriundus patria Corintho gradatim per menſis honoribus quinquennali magiſtratu fuerat deſtinatus, & vt ſplendori capeſcendorum reſponderet faſcium, munus gladiatorum triduanis ſpectaculis pollicitus, latius munificentiam ſuam protendebat. Hæc ille. alibi legitur PRÆ. I. D. id eſt, Præfectus iuri dicendo. In quibuſdam verò municipiis IIII. viri iudicabant, ad quos quandoque Alexander Imp. reſcripſit *in l. vnic. C. de ſolut. & lib. debi. ciuit.* Et in vetuſto ſaxo Bergomi legitur. C. CORNELIO C. F. VOT. MVNICIANO PRÆF. COH. PRIM. DAMASC. TRIB. MIL. LEG. III. AVG. PRÆF. FAB. CVRATORI REIP. OTESIMORVM IIII. VIR. I. D. PONTIFICI FLAMINI IN DIVI CLAVDII BERGOMI PATRONO PLEBS VRBAÑA.

Seruos etiam Duumuiri modicè tamen caſtigabant. Fugitiuos verò comprehenſos ad officia Præſidum tranſmittebant, *l. 4. ff. de ſeru. fugit.* liberos verò puniendi nullum ius habebant vt aliqui volunt, ſed Accurſus, *l. magiſtratibus 22. ff. de iuriſd. omn. iud. l. ſi priuatus 17. §. 1. ff. qui & à quibus man. l. item apud Labeonem 15. §. adiicitur, & l. ſed ſi vnius 17. §. 2. ff. de iniur. Nouella 15. cap. 6. l. 17. ff. ad leg. Aquil.* aliud cenſuit, virgis enim delinquentes cædere, & in vincula duci iubere poterant. nam D. Lucas *in dict. c. 16. Act. Apoſtol.* à magiſtratibus Philippenſium D. Paulum & Silam virgis cæſos, & in vincula ductos ſcribit: & mane dimiſſos. Itaque carcerib. mancipandi, & innocentes dimittendi facultatem habebant. Vlpianus *in dict. l. magiſtratib. & aliis ſupra citatis,* ſi fugitiuum, inquit, meum quis quaſi ſuum à Duumuiro, vel ab aliis, qui poteſtatem habent de carcere vel cuſtodia dimittendi acceperit, an is furti teneatur *in l. ſi quis vxore 52. §. ſi fugitiuum. ff. de furt.* & placet, ſi fideiuſſores dederit, in eos domino actionem danda. In actis quoque Martyrum legitur magiſtratus municipales Chriſtianos in vincula coniecisse, *apud Surium 23. Augu.* Lyſias, inquiunt, ſedens pro tribunali, dixit, Adducantur examini meo Chriſtiani, qui huius vrbis magiſtratibus traditi ſunt ab officio. Eulalius Comoientarienſis dixit, iuxta præceptum tuum Domine, quos huius vrbis magiſtratus comprehendere potuit, Chriſtianos offert tres pueros fratres, & duas fœminas: hactenus acta. Præterea tutores Duumuiri dare poterant, ſi pupilli facultates quingentos ſolidos non excedebant, *§. penult. Inſtit. de Attil. tut. l. 3. ff. de tutor. & curat. dat. ab his, l. ſancimus in curationibus 30. Cod. de epiſcop. audient.* ditioribus verò pupillis tutoribus à Præſidibus datis, ſatiſdationes ſuo periculo exigebant: ſi enim minus idonei fideiuſſores fuiſſent, de ſuo damnum pupillis reſarciebant, *ff. & C. de magiſtrat. conuenien.* In quibuſdam etiam ciuitatibus vindicta manumittebant, vt manumiſſos ciues Romanos facerent: Nam alio modo manumiſſi Latini liberti fiebant, *l. vltim. C. de manumiſ. vind.* pro ciuitate præterea Duumuiri contrahebant. Paulus *in l. in honorariis 35. in fin. ff. de obligat. & action.* In Duumuiros, inquit, & rempublicam etiam poſt annum actio datur ex contractu magiſtratuum municipalium. Iidem pecuniam ciuitati relictam exigebant, *l. vlt. §. 2. ff. ad municipal. l. fin. C. vt in poſſeſſ. legator.* quod ſi neglexiſſent de ſuo reſarcire tenebantur. Cùm itaque omnibus ciuitatis negociis implicitì reperiantur, ſi alicui minori tutores, aut curatores dati fuiſſent excuſabantur *l. ſi duas 6. aliàs incipit, athletæ. §. remittuntur. ff. de excuſ. tut.* Dum verò magiſtratu fungebantur, nec contra alios agere, nec ipſi ab aliis conueniri poterant, vt Græcè Hadrianus reſcripſit *in l. pars literarum 48. ff. de iudic.* qui non de ſolis Athenienſium magiſtratibus loquitur, vt Alciatus *in quarto diſpunct. lib. c. 6* credidit, nec de prætoribus, ſiue præſidibus, vt alij opinantur, ſed de omnibus magiſtratibus municipalibus, qui à Græcis ἄρχοντες vocabantur. Duumuiri & ſi alicubi quinquennales fiebant, plurimum tamen vno tantùm anno magiſtratum exercebant, ſicut & alij qui munera publica obibant, vt ſuſceptores, *l. neminem 4. C. de ſuſcept. præpoſ. & arca.* Quod etiam ſignificat præfatum Hadriani reſcriptum *in d. l. 48. ff. de iudic.* ἄρχοντες, inquit, quo anno cum imperio ſunt, neque propriam, neque eorum quorum tutelam vel curam gerunt, cauſam in iudicio, vel agendo, vel defendendo, ſuſtinento. Duumuiris infimos ciuitatum iudices comparare poſſumus, etiam ſi non eandem pleriſque in locis auctoritatem habeant.

DE DEFENSORIBVS CIVITATVM.

CAP. IX.

PRIMVS poſt Duumuiros in vrbe erat defenſor ciuitatis, à Iuſtiniano *in Nouell. 15. d. §. ſed hoc iure. Inſtit. de Attil. tut.* & Theophilo *in l. 1. §. 1. ff. de muner. & honor.* Græcè ἔκδικος appellatus. Hermogenianus *in l. fin. §. defenſores ff. de l. tit.* ſyndicum interpretatur. Defenſio ciuitatis, inquit, id eſt, vt ſyndicus fiat, munus eſt perſonale. Ita etiam nominat Arcadius *in l. 2. C. de defenſor. ciuit.* defenſores, ait, quos Græci ſyndicos appellant pro Republ. agebant & conueniebantur. Oecumenius *in 10. Act. Apoſtol.* in Aſia agoræos dictos fuiſſe ſcribit. Hi quandam antiquorum Tribunorum plebis imaginem referebant, quemadmodum & Duumuiri. Conſulum. Ex decurionibus enim creari non poterant. Valentinianus *in l. vnic. C. de offic. iurid. Alexand.* Defenſores, inquit, ciuitatum non ex decurionum ſeu cohortalium corpore, ſed aliis idoneis perſonis huic officio deputentur. Ob idque defenſor plebis quandoque nominatur, *l. 4. C. eod. tit. & in Auth. eod. in princ.* Nam in primis plebem ipſam, ac totam etiam ciuitatem ab iniuriis, & oneribus defendere tenebatur prout eius nomen indicabat, *dict. l. 2. & §. vlt. Auth. eod.* Sed videndum eſt qui eligerentur defenſores, à quibus quam au-

ctoritatem haberent, demum quanto tempore in hoc officio permanerent. Ex nobilioribus & ditioribus vrbis ciuibus à decurionibus vnus post alium defenſores eligebantur, ita vt ſinguli in orbem ſua vice officio fungerentur. Quod etſi olim obſeruatum fuit, cùm poſtea infimi creari cœpiſſent, renouauit Iuſtinianus *Nouell.* 15. vt rurſus grauiores ciues crearentur.

Ad eligendos defenſores ciuitatis Antiſtes clerici, curiales, aliique nobiliores conueniebant, & eorum iudicio orthodoxus nominatus defenſor à Præfecto prætorio comprobabatur. Theodoſius A. *in l. defenſores ita præcipimus* 8. *C. eod. & in §. inferi. Auth. eod.* Defenſores, ait, ita præcipimus ordinari, vt ſacris orthodoxæ religionis imbuti myſteriis, reuerendiſſimorum Epiſcoporum, nec non clericorum & honoratorum, ac poſſeſſorum & curialium decreto conſtituantur: de quorum ordinatione referendum eſt ad illuſtriſſimam prætorianam poteſtatem, vt litteris eiuſdem magnificæ ſedis eorum ſolidetur auctoritas. Honoratos autem nominat viros, qui honorem aliquem conſecuti fuerant. Poſſeſſores, ditiores ciues. Electus defenſor ciuitatis primùm iurabat ſe omnia ſecundùm iura acturum *§. iuſiurandum. Auth. eod.* deinde à Præfecto prætorio confirmabatur, cui pro codicillis confirmationis, ciuitas, ſi ex maioribus erat, quatuor ſolidos ſoluebat: ſi ex minoribus tres, Ipſe verò nihil pendebat: quia nullam mercedem officij accipiebat, niſi aliquid ei ciuitas donare conſueuiſſet, *§. quia verò, in Auth. eod.*

Pecuniarias cauſas in primis inter ruſticos iudicabat. Valétinianus *in l. 3. C. eod.* vtili ratione, inquit, proſpectum eſt vt innocens & quieta ruſticitas peculiaris patrocinij, id eſt, defenſoris locorum beneficio perfruatur, & apud eum in pecuniariis cauſis litigandi habeat facultatem, ſed & pauperum aliarúmque vilium perſonarum in ciuitate lites dirimebat, vt D. Io. Chryſoſtomus *in* 20. *ca. Act. Apoſt.* & Oecumenius teſtátur, *ἀγοραῖοι*, inquit, *οἱ δικασταὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ εὐτελῶν οἱ ἀγοραῖοι οἵ τινες ἐδίκαζον τοῖς πένησι καὶ ἀγοραίοις ἀνθρώποις, διὸ καὶ ἀγοραῖοι ἐκαλοῦντο ὥσπερ εἰσὶν ἔκδικοι κατὰ πόλεις τινάς, οἱ δὲ ἀνθύπατοι τὰς τῶν πλουσίων, ὁ τῶν ἐγκλημάτων δίκας ἤκουον*, hoc eſt, Agorei ſunt genus vilium iudicum in Aſia qui pauperes, & viles iudicabant, quemadmodum ſunt defenſores in quibuſdam ciuitatibus: Proconſules autem diuitum, & criminales cauſas audiunt. Hæc ille. Aliorum etiam ciuium cauſam olim vſque ad quinquaginta aureos cognoſcebant, *l. 1. C. eod.* Nec pro hac ſumma licebat adire Præſidem prouinciæ, ſed prius apud defenſorem agendum erat, & ab eo ad Præſidem appellandum, *§. & iudicare, in Auth. eod.* Leuiora etiam crimina audire, & punire, ſed grauius delinquentem tantum in carcerem detrudere poterat, & eum accuſatoris nomine plectendum ad Præſidem prouinciæ mittere, *l. defenſores* 7. *C. eo. §. audient. auth. ead.* Iuſtinianus ad Menam P.P. *in l. neminem.* 11. *C. de epiſc. audien. quæ eſt pars l. vlt. C. de cuſto. reor.* Neminem volumus, inquit, in cuſtodiam coniici abſque iuſſu illuſtrium vel clariſſimorum magiſtratuum prouinciarum aut defenſorum ciuitatum. Apud eundem teſtamenta, & inſtrumenta, donationéſque inſinuabant, & iudiciorum acta fiebant, quæ ad ciuã iuriſdictionem ſpectabant, *l. penultim.* 5. *eod. §. nulla. in authen. eod.* Hæc ab exceptore ſcribebantur, qui ex officio Præſidis prouinciæ in vrbem mittebatur: peractóque iudicio acta in publicum tabularium deferebantur, archiuum vocatum, cuius Præfectus eorum curam habebat, ne carie exeſa, vel alio modo corrupta perirent, *§. præcepta, in auth. ead.* Duo verò apparitores, defenſoris iuſſa exequebantur, *§. & agi. verſ. ex prouinciali. d. auth.* Præterea ſedandi ciuium tumultus, & defendendæ plebis illi cura incumbebat, *§. deinde d. auth.* Caſſiodorus *lib. 3. variar.* ait ad eundem ſpectare curam, ne res carius quàm æquum ſit vendantur. Tributorum denique exactoribus aduerſus eos, qui negligentius ſoluebant, opitulabatur, & velut Præſidis prouinciæ in vrbe vices gerebat, *d. §. deinde.* Mancipia quoque Reipub. atque adeo aliorum fugitiua perquirere, & reuocare tenebatur, *l. mancipia.* 5. *C. de ſeruis fug. l. 1. C. eod.* Olim defenſores integro quinquennio magiſtratu fungebantur, *l. in defenſoribus* 4. *C. eod.* ſed poſtea ſtatutum eſt, vt ſolo biennio in eo officio permanerent, quo finito, alij honeſtiores ciues ſinguli ordine ſuo Biennio, hoc munus ſubibant, *§. quæ agunt in d. auth.* Hodiè antiquorum magiſtratuum forma ſublata, hi non ſunt in vſu, illis tamen quarundam vrbium ſyndicos, aut minores iudices, qui vſque ad certam ſummam cognoſcunt, comparare poſſumus.

DE SVSCEPTORIBVS VINDICE & breuibus quadrimeſtribus.

Cap. X.

PRæcipua decurionum cura in exigendis tributis verſabatur: & ideo ciuem eligebant qui tributa exigeret, ſuſceptorem vocatum, quòd debita publica ſuſciperet. Is creabatur in curia ciuitatis, eo ferè modo, quo & Decuriones: vnus enim aut plures ſuo periculo eum nominabant, in quem ſi curiales conſenſiſſent, acta à Tabulario curiæ ſcribebantur, eaque cum nomine ſuſceptoris, & nominantis, qui pro illo tenebatur, ad Præſidem prouinciæ mittebantur. Gratianus A. *in l. exactores C. de ſuſceptor præp. & arcar.* Exactores, inquit, vel ſuſceptores in celeberrimo cœtu curiæ, conſenſu & iudicio omnium ſubactorum teſtificatione firmentur, prouinciarúmque rectoribus eorum nomina qui ad publicum munus officij editi atque obligati fuerint, innoteſcant, & animaduertant quicunque nominauerint, ad diſcrimen ſuum vniuerſa quæ illi geſſerint redundare: Hæc ille. Illo igitur ſoluendo non exiſtẽte, curiales qui eum probauerant, pro illo tenebantur, *l. prouidendum.* 23 *C. de decurionib. l.* 54. *C. T. eod.* Suſceptor autem aut ex Decurionibus, aut ex plebe eligebatur. Papinianus, *in l. libertus.* 17. *§. exigendi. ff. ad municip.* Exigendi, ait, tributi munus, inter ſordida munera non habetur: & idcò decurionibus quoque mandatur, quaſi dicat, id non eſt neceſſe, tamen & ipſi ſolent creari. Primum autem ſuſceptoris officium eſt, vt præſente defenſore ciuitatis, cuiuſque ingera & debitũ deſcribat, *l. ſuſceptores.* 10. *C. de ſuſceptorib. præp. & arc.* Deinde à quocunque frumenti quinquageſimam, hordei quadrageſimam, vini & laridi viceſimam exigat, *l. modios* 9. *Cod. dict. tit.* quæ in fiſci horreis condebantur: *l. frumenta* 6. *Cod. eod.* ac præpoſitis horreorum ſeruanda committebantur. Id munus erat perſonale, Arcadius, *in l. fin.*

in l.fin.§.qui annonam.ff. de muner. & honor. Qui annonam,inquit, suscipit,vel exigit,vel erogat, & exactores pecuniæ pro capitibus, personalis muneris sollicitudinem sustinent. Exigebatenim &quod pro capitibus à singulis soluebatur,& alia quę pro prędiis pendebantur, *l.cum possess.§.in fin.ff. de censibus.* Quotaonia etiam à Principe imperata pecunia hoc modo ab eo capiebatur. In primis, Tabularij ciuitatum qui ciuium, & possidentium nomina in pyctatio descripta tenebant,inspiciebāt,quis,&quantum soluere teneretur , & contra negligentes apparitores decurionum debitum exacturi mittebantur *l.1.C.de exactor.tribut. l.missi opinatores 7.C.eod.* qui exacta susceptori dabant , sed etsi variè tributa pro diuersitate prouinciarum pendebantur , omnes tamen in tribus pēsionibus hoc à principe indictum præstabant,nempe Kal.Ianuarij,Maij,& sub principium mensis Septembris , quo incipiebat Indictio , vt caueatur Constitutione Græca Codici inserta,*l.fin.C.de annon.& tribut.* Tripertito.ait,omnia fiscalia inferantur, et etiam quæ Armeniaca vocāt, videlicet Kalendis Ianuariis,& Kalendis Maiis,& ad finem indictionis in tres æquas partes diuisa. Hæc ille. Susceptor accepto tributo chirographum soluenti faciebat, in quo summa datæ pecuniæ , causa solutionis,nomen soluentis, Consul,mensis,& dies præstiti tributi continebatur. Honorius A.*in l.1.C. de apoch.public.*Sed & aurum,inquit,quod ex huiusmodi contributione redigitur, ita debet susceptori aurario consignari,vt securitatibus nomen inferentis,dies, Consul, mensis, causa, & summa comprehendantur. Hæc ille. Securitas vocatur apocha,& ipsa solutio plerunque collatio appellatur, *l. diu* 8. *C.de suscept.& arca.*Prędia verò tributa peodere negligentiam tanquam iure pignoris principi obligata vendebantur.Papinianus *in dict.l.cum possessor* 5.§. *fin.de censibus.*Pro pecunia minus prædium iure pignoris distrahatur , oblata moratoria cautio nō admittitur, & licet debitor caueat se soluturum , non ob id retardatur prædij venditio. Facta tributorum , aut debitatum functionum solutione pecunia arcario committebatur,*l.vltim.C.de suscept.præpos.& arcar.*qui eo modo,quo susceptor eligebatur. D.Paulus *in fin.ad Romanos*, Eristum Corinthi arcarium fuisse scribit.Sed in Græco exemplari œconomus,à Iurecons.administrator vocatur, quales erāt curatores, de quibus infrà dicetur. Exacta verò pecunia non diu apud arcarium manebat , sed statim ad Præfectum thesaurorū, qui vnus in singulis prouinciis residebat,transmittebatur. Gratianus,*l.1.C. de canone largit.tit.* Diu,inquit, minimè penes ipsos susceptores maneat facta collatio, sed statim quodcunque à prouincialibus fuerit exsolutum , sacris thesauris inferatur. Item Gratianus *in dict.l.1.C. de can.larg.tit.*omnem ait,summam auri vel argenti,& reliquarum specierum , quæ sacris largitionibus ex more pendantur, statim vt exactio fuerit celebrata , ad thesauros vniuscuiusque prouinciæ , vel ad proximos referri sub obsignatione tabularij, cæterorúmque quos sollicitos esse debere præcedentia iussa decreuerunt,& thesaurorum præpositis consignari præcipimus,vt exinde ad sacrum comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur.Hęc ille. Nec verò semper aurum in pecunia numerata ad thesauros transmittebatur , sed plerumque in massam conflatum,*l.11.& 13.C.Th.eod.*cuius singula libra LXXII.aureis respondebat. Valentinianus *in l.quotiescunque.C.de suscept.*Quotiescunque,inquit, certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur,aut aun massa transmittitur,in septuaginta duos solidos libra feratur accepta. Vestes verò, quas singulas, prouinciales pro singulis XXX. quandoque pro XX.iugis terræ militibus persoluebant,*l.1.C.de milit.veste*,susceptor non exigebat,sed Proconsul,*l. humiliorbus* 14.*C.de suscept.* In annum tantùm creabantur susceptores, nisi consuetudo aut hominum penuria in biennium hoc officium continuare fecisset,*l.neminem* 4.*C.dict.tit.* Nec ad hoc munus reuerti poterant , nisi prius rationem antè gestorum reddissent, *dict.l.neminem* 8. Noui verò susceptores, non solùm anni quo creabantur,sed & reliqua præcedentis debita tributa exigere tenebantur, *l susceptores* 3.*C.eod.* Demum hoc colligendorum tributorum onere Anastasius Imperator Decuriones liberauit: In qualibet enim ciuitate exigendis tributis quosdam præposuit,quos Vindices vocabant,*Euagrius lib.3.ecc.hist.3.cap.42 Niceph.lib.16.c.44.* quod officium vsque ad Iustinianum perseuerauit , *Edicto.8.§. ... τῷ* Susceptor aliquā quæstoris Romani imaginem habebat , hodie paucis in locis ciuitatum Decuriones tributorum exactores creant, sed vbique à Principe Quęstores constituuntur,vulgò Camerlenghi,aut alio nomine appellati.

DE CVRATORE REIPVB.

CAP. XI.

HABEBANT ciuitates fundos, ædes aut pecuniam, quam in tuto, aut apud negociatores collocabant, *l.1.§.1.ff quod cuiusque vniuers. nom.* quibus aliquem administratorem præfici oportebat : & ideo ob hanc causam à Decurionibus creabatur Reipub curator, aut procurator vocatus, qui non fisci, aut Principis pecuniam,vt susceptor,sed ipsius ciuitatis res administrabat,quod & ipsum munus publicum erat.Hic alio nomine Logista dicebatur, Gordianus A.*in l.5. C.de mod.multa.* Curator, inquit, reipublicæ, (qui Græco vocabulo Logista nuncupatur)multandi ius non habet. Hoc autem nomen sortitus est, auctore Suida,*in verb.λογιστα*.quia rerum ciuitatis arbiter erat,&æstimator,seu censor:vel potius quia cùm res ciuitatis administraret, supputandi rationem tenere debebat.Plinius *epist.18 lib.7.* actorem publicum appellat:agrum,inquit, ex meis longè pluris actori publico publicè mancipaui , eundem vectigali imposito recepi. Is quemadmodum & alij ex decurionibus eligebatur,cuius præcipua cura erat,prædiorum ciuitatis reditus colligere.Arcadius Iurisconf. Sed & curatores, ait, qui ad colligendos ciuitatum publicos reditus eligi solent , personali munere funguntur:publicorum enim prædiorum cura inter personalia munera connumeratur *in l.fin. §. qui annonam.ff.de muner.& honorib.* Idem prædia ciuitatis locabat,quod in quinquennium fieri consueuerat, *l.1.§.2 ff.eod.* Res quoque Reipubl. à priuatis occupatas vendicare tenebatur,*l.3 §.1 ff.de admin. rerum ad ciuit.pertin.* & ædes publicas, & balnea quæ restauratione indigebant redemptoribus faciendas locabat, *l.vltim.§.2.ff.eod.tit.* aut ipse refici iubebat, *l.vltim.§.hi quoque.ff.de muner.& honorib.* Damnum

enim sua culpa reipublicæ illatum, de suo resarcire tenebatur. Idem iustum pretium rebus venalibus statuebat, vt Cassiodorus memorat, *l.2.§.ad frumenti.ff. de administr.rer. ad ciuit.pert.* curabat & commeatum exercitui suppeditari quem copias appellari Duarenus autumat *lib.5.variar.in formula curatoris ciuitatis.* Prospiciebat etiam ne vrbs ædificiis desormaretur, collapsa enim ciuium ædificia restitui iubebat Paulus *libr.1. disput.cap.26. & in l.ob negocium 20.ff.de compensat.* ad curatoris, inquit, reipublicæ officium spectat, vt dirutæ domus à dominis extruantur: Domum *in l.ad curatoris 46.ff.de damno infect.* sumptu publico extructâ. si dominus ad tempus pecuniam impensam cum vsuris restituere noluerit, iure eam Respublica distrahit. Hæc ille. Prohibebat præterea ne publica loca occuparentur, aut densarentur, ipse verò nemini concedere poterat, *l.prohibere 3.§.planè ff.quod vi aut clam*, nisi lex municipalis id illi permisisset, *dict.§.planè.* In omnibus denique locis, ita totam ciuitatem referebat, vt in publico ædificaturus, si hoc procuratori denunciasset, ipsi Reipublicæ denunciasse censetur, *l.aut qui aliter.§.item ait.ff.quod vi aut clam.* Nam quod ei interdicitur, Reipublicæ interdictum esse videtur. Sed ob hæc procuranda plerisque in locis proprius magistratus creabatur, Ædilis à Papiniano vocatus, *lib.quem de ædificio Græcè composuit, l.1.ff. de via public. l.quæ insulam 30.§.10.ff.locati. l.vltim.§. Irenarchæ.ff. de muneribus & honorib.* Reipublicæ quoque creditoribus debitum soluebat. Vlpianus *l.2.§.grani.ff. de administr. rerum ad ciuit. pertinent.* Grani, ait, æstimationem per iniuriam post emptionem ablati, quæ rationibus publicis refertur, curator Reipublicæ domino restitui iubeat. Ex quibus verbis aliquam iurisdictionem habuisse videtur, pecuniam denique publicam ipse collocabat, aut exigebat, non etiam fœnerabatur: quia id præfecti Kalendarij munus erat, *l.fin.§.2.ff.de munerib.& honorib. l.vltim.§ 7.ff.de administ. rerum ad ciuit.pertinent.* is & alij curatores quotannis administrationis suæ rationem reddere tenebantur, & factas impensas ostendere, actis publicis insignare *in dict.l.vltim.§.8.de admin. rerum ad ciuit.pertinent.* & eo modo tutus à molestia reddendæ rationis fiebat. Plures quando curatores creabantur, cùm Papirius Iustus, *l.vltim.ff.de offic.assessor.* scribat, curatorem Reipublicæ collegæ nomine teneri, si eum malè agentem prohibere potuit, & non fecit. In expediendis publicis difficultatibus Reipublic. curator, assessores & iurecons. vocabat, quorum consilio vtebatur, ne aliquid fortè contra ius, vel temerè faceret: & vt aliorum etiam opinionem audiret: & istud est consilium curatoris Reipubl. cuius Papinianus meminit, *l.de his, C.de episcop. audient.* In consilium, inquit, curatoris Reipublicæ vir eiusdem ciuitatis adsidere non prohibetur. Sed fortè intelligit de consilio ciuium ad hoc electorum, cùm seruus Reipubl. erat manumittendus Curatoris Reip. in vetustis marmoribus frequens est mentio, legitur enim Brixiæ, P. CLODIO P. F. FAB. SVRÆ. Q. FLAMINI. DIVI TRAIANI PONTIFIC. II. VIR. QVINQ. TRIB. LEG. II. ADIVTRIC. PIÆ FIDELIS CVRATOR. REIP. BERGOM. DATVS AB IMP. TRAIANO CVRATOR REIPVB. COMENS. DATVS AB IMP. ADRIANO COLLEGIA FABROR. ET CENT. Ferusij quoque C. VRBIO. C. F.L. N. TROO ALLO PROCVLEIANO PATRONO ET CVRATORI, R. P. VERONENSIVM.

Alexandrum Imperatorem XIIII. Romæ vrbis curatores fecisse Lampridius scribit. Fecit, inquit, Romæ curatores vrbis XIIII. Sed ex Coss. viros, quos audire negocia vrbana cum Præfecto vrbis iussit, ita vt omnes, aut magna pars adesset cùm acta fierent, Curatoris Reipublicæ munera hodie in plura sunt diuisa, ideo nullus facilè ei conferri potest. Apud nos iudex viarum, & thesaurarius, & syndicus, eius officio funguntur.

DE CVRATORIBVS ANNONÆ.

CAP. XII.

CVM victus causa velut ciuitati perquàm necessaria, in primis esset procuranda, à Decurionibus olim annonæ curator creabatur, qui eius solicitudinem haberet, pecuniámque publicam ad hunc vsum emendúmque frumentum reponebat, quod æquo pretio inter egentes diuidebatur. Papirius Iustus *in l. vltim.§.item rescripserunt 5.ff. de admin. rerum ad ciuit. pertinent.* Pecuniam, inquit, ad annonam destinatam, distractis rebus curator exigere debet. Nec modo frumenti, sed & olei emendi curam habebat. Hos Greci σιτώνας καὶ ἐλαιώνας, vel vt in Pandectis Florentinis legitur ἐλαιώνας appellant. Papirius *in dict.l.vltim. §.item rescripserunt 6.l.final.§.cura quoque.ff. de muner. & honor.* Sitonas vocat, quos inquit, indemnes esse oportet, qui non segniter officio functi sunt. De his Alexander intelligit *in l.3. C de compensation.* cùm ait, ex frumenti vel olei publica pecunia non fit compensatio cum his quæ Respubl. debet. Latinè frumentatores dici possunt. Hoc munus Modestinus *in l. si duas 6. §. est autem. Imperatoris ff. de excusatio.* sitoniam & eleoniam, id est, frumenti, oleique emendi curam appellat. Ita & Vlpianus *in l.1.ff.de vacat. & excusat. mun. & est rubrica, & l.vltim.græca. C. vt nemini liceat in emptione, specier. se excu. & de munere sitonia.* cùm scribat, sextum decimum ætatis annum agentem ad munera sitoniæ vocari non oportere. Inter munera quoque personalia sitoniam Arcadius Iurisconsf. *in d. l.fin §. cura quoque, de mun.& hon.* cêset. Hi curatores officium apparitorum habebant, cui præerat centurio vehendi, condendique frumenti curam habens, & si cullei ad vsum frumenti defuissent, eos etiam inuitis ciuibus auferebat. Scæuola *in l.vltim.§.Titius.ff. de pign.action.* culleos, inquit, cùm Seius in horreo haberet, missus ex officio annonæ centurio, culleos ad annonam sustulit, ac postea instantia creditoris recuperati sunt. Hæc ille. Vnde annonæ præfectos aliquam ditionem & officium habuisse constat, quod de Præfecto annonæ Romæ intelligo, qui etsi anteà magistratus non esset, *l.2 §.hac omnia.ff.de orig.iur.* postea tamen aucta eius auctoritate, in negotiatores annonæ & tritici, hordei vel similium ius dixit, *l.vlt.ff.quod cum eo qui in alien.pot.* Quod & ad aliarum ciuitatum curatores est trahendum. Empto frumento decuriones quosdam ædiles dictos eligebant, qui illud inter plebem diuiderent. Papinianus *in l.ideo 17. de compensat.* condemnatus, inquit, quod arctiorem annonam ædilitatis tempore præ-

præbuit, frumentariæ pecuniæ debitor non videtur. Hæc ille. Istud munus personale erat in quo nulla propriæ pecuniæ impensa facta, personæ tantum laborem curatores sustinebant. Arcadius, *in d.l.fi.§. qui annonam, de muner. & honor.* qui, inquit, annonam suscipit, vel exigit, vel erogat & exactores pecuniæ pro capitibus, personalis muneris sollicitudinem sustinent. Sed & Hermogenianus *in l.1.§.a.ff. de mun. & hon.* annonæ diuisionem inter personalia munera recenset. Distracto frumento pecunia statim ciuitati restituebatur. Vlpianus *l.2.§. ad frumenti. ff. de admin.rer.ad ciuit.pertin.* ad frumenti, inquit, comparationem pecunia data restitui ciuitati non compensari in erogata debet. Nec frumentum vilius, quàm tempus annonæ exigebat, vendi poterat. Paulus, *in l.decuriones §. de admin.rer. ad ciuit.pertin.l.vlt. ff.ad l.Iuliam de annona. l.8. non debere. ad municip.* Decuriones ait, pretio viliori frumentum quàm annona temporalis exigit, patriæ suæ præstare non sunt cogendi, & si carius, quàm temporis conditio postulat, curator vendidisset, multabatur, *l.2.ff.de annona.* si aliqua fortè magna inopia opprimebatur ciuitas, aliàs vrbes iusto pretio illi frumentum conferre Princeps cogebat, *l.1.& 2.C. vt nemi. lice. in coemp. specier.* Minor annis 25. ad hoc munus non est eligendus. Vlpianus *l.2. de vaca. & excus.mun.* Sextum decimum, ait, ætatis annum agentem ad munus sitoniæ vocari non oportet: Sed si nihil propriè in patria seruatur, de minoribus, quoque annis viginti quinque ad munera sine honores creandis iusta ætas seruanda est. Sentit his verbis nulla ratione agentem an. XVI. ad id munus vocandum, sed vbi non est contrarium ius, vel consuetudo nec minorem annis XXV. annonæ esse præficiendum. Diu à decurionibus curator est electus, posteà placuit, vnum ex officio apparitorum Præsidis, iudicio episcopi, & primatum ciuitatis ad hoc munus creari, *l.vlt.C.vt nemin.lice. in emptio. spe. ciè se excus. quæ Græca est constitutio.* Hoc officium in pluribus ciuitatibus minus frequentatur, nisi vbi magnæ penuriæ tempus ingruit.

DE EPISCOPIS.

Cap. XIII.

NOn minima in vrbe cura erat, vt panis, aliæque res ad victum quotidianum necessariæ non adulterarentur, & iusto pondere aut mensura venirent, & ideò huic muneri ab ordine Decurionum ciuis præficiebatur, quem episcopum id est inspectorem appellabant. Arcadius *l.fi. §. item episcopi, ff.de mun.& honor.* Episcopi, inquit, qui præsunt pani & cæteris venalibus rebus, quæ ciuitatum populis ad quotidianum victum vsui sunt, personalibus muneribus funguntur. Alij erant episcopi quos solebant Athenienses ad subditas ciuitates mittere, vt auctor est Suidas, qui quid apud quemque populum agerertur, obseruarent, ac diligenter inspicerent: apud quos summum rerum arbitrium erat. Cic. *ad Atticum lib.* 1. Ego negotio præsum, non turbulento, vult enim Pompeius esse, quem tota hæc Campania, & maritima ora habeat *ἐπίσκοπον*, ad quē delectus, & negotij summa referatur: Hæc ille. Hine nostri antistites & ipsi episcopi tanquam omnium speculatores sunt vocati. Romæ venalium rerum cura ad ædiles pertinebat, quorum munus erat etiā alia inspicere & curare, id est nē res mobiles, siue soli, vitiosæ distraherentur, *l.1. in prin.ff. de ædilit.edict.* Nos hodiè hunc præfectum, Iudicem victualium nominamus.

DE CVRATORE KALENDARII, & diuersorum negociorum.

Cap. XIV.

PRæter prædia habebant & pecuniam publicam singulæ ciuitates, quam fœnori locabant. Gaius, *l.1.ff.quod cuiusque vniuers. nom.l. Gaius 11.ff. de vsuris.* Collegijs, inquit, permissum est, ad exemplum reip. habere res communes, arcam communem, & actorem. Eam autem pecuniam cum opus erat, in vsus publicos conuertebant, & sæpe ne ociosa esset, fœnori dabant, cui negociationi proprius ciuis præficiebatur, Kalendarij curator dictus. Arcadius lurecons. *l.vltim.§.1.de mur.& hono.* Kalendarij, ait, curatio, & quæstura, in aliqua ciuitate inter homines non habetur: sed personale munus est. Quoniam huic negocio præfecti inimunctum munus recusare non possunt, Kalendarij autem nomine hic aliud non intelligitur, quàm pecuniæ publicæ sub fœnore locandi officium. Veteres enim Kalendarij exercitationem pro nominibus faciendis accipiebant. Africanus, *in l.qui filium 64. de legat. 3.* Cum quis, inquit Kalendarium præstari alicui voluerit, vtrumne nomina duntaxat debitorum præstari voluisse intelligendus est, an verò etiam pecuniam si qua ab his exacta, eidem tamen Kalendario destinata fuerit. & magis puto: quemadmodum si exactæ pecuniæ, & rursus collocatæ essent, permutatio nominum non perimeret, vel minueret fideicommissum: ita ipsæ quoque pecuniæ, si adhuc Kalendario, id est nominibus faciendis, destinatæ essent, eidem fideicommisso cedere debeant. Kalendarium ergo pro nominibus faciendis, hoc est debitoribus comparandis accipitur, *vt in dict.l.vltim. §.1.* Vnde seruus dicitur debitor domini ex ratione Kalendarij *l.fin.ff. de pecul.* id est causa pecuniæ fœnori datæ, cuius rei frequens in iure est mentio, vbi Kalendario præponi dicitur, qui huic negociationi præficitur. Idem Africanus, *in l. eius qui in prouin. 41.ff.si certum petat.* Eius, ait, qui in prouincia S ichum seruum Kalendario præposuerat, Romæ testamentum recitatum est, & Scæuola *l. vxorem 41. §. legauerat. ff. de legat. 3.* Kalendarium exerceri dicit ab eo, qui hanc artem profitetur, alij librum rationum interpretantur, *vt Alciatus lib. 3. disp.c.1.*

Dictum est autem Kalendarium, qui debitores singulis Kalendis pro recenta pecunia vsuras soluebant. Hine in rationum, & chirographorum exemplis, mutuo accepta pecunia, ferè semper Kalendis restitui promittitur, *l. lecta. 40. si cert.pet. & ex multis ll.sub tit.de verb. obligat. constat.* Hæ etiam menstruæ vsuræ vocabantur, *d.l.lecta. 40.* Kalendarij curator non ab ordine decurionum, seu à Præside prouinciæ, facta eius motum, & facultatum inquisitione creabatur, & ob id nullam ca itionem, vt alij, præstat. Papirius, *in l.vlt.§.item rescripserunt 7. de adm. rer.ad ciui.pert.* A curatore, inquit, Kalendarij cautionem exigi nō oportet, eum ex inquisitione à Præside eligatur, Plinius quoque Bithyniæ Præfect. se id ex officio suo facturum Traiano indicat, *epist.14.*

pecuniæ, inquit, publicæ ministerio nostro exactæ sunt, & exiguntur, quas vereor, ne ociosæ iaceant nam & prædiorum comparandorum, aut nulla, aut rarissima occasio est, nec inueniuntur, qui velint debere Reip. præsertim duodenis assibus, quanti à priuatis mutuantur, rescribit Traianus Plinio vt sub minoribus vsuris pecuniam collocet, *epistola* 15. Sed hodie cum iure diuino improbatum sit fœnus, ac pro infamia id quæstus genus vulgò habeatur, hoc lucrum omnino in ciuitatibus cessat.

Alij præter hos curatores extra ordinem pro vt vsus exigebat, à Duumuiris creabantur veluti si alicuius debitoris bonorum possessionem Reipu. iussu præsidis obtinuisset, eorum curatur fiebat. Paulus, *l. Lucius 46. §. Sempron. de admin. tutor.* Sempronij, inquit, qui ex pollicitatione debitor patriæ suæ extiterat, bona respublica iussu Præsidis possedit, quorum bonorum magistratus reipublicæ tres curatores constituerunt qui apud Græcos ἐπιμεληταὶ vocantur. Hæc ille. Si quando opus extruendum, vel reficiendum erat in ciuitate, eius Curator creabatur, quod & hodiè fieri consueuit. Vlpianus, *in l. 4. in prin. de mun. & hon.* Cura, ait, extruendi vel reficiendi operis in ciuitate munus publicum est, & idem si aliud publicè agendum contigisset, obseruabatur. Hi omnes operum curatores vocabantur. Arcadius Iurisconf. *in l. vltim. §. hi quoque, de mun. & hon. & l. cum quidam 17. §. eos ff. de vsur.* Curatores, inquit, ad extruenda vel reficienda ædificia publica, siue palatia, siue naualia, vel mansiones destinantur, si tamen pecuniam publicam in operis fabricam erogent, & qui faciendis vel reficiendis nauibus vbi vsus exigit, præponuntur, muneribus personalibus adstringuntur. Hæc ille. Mansiones autem erant hospitia publica in quibus veredi manebant, vt alibi est declaratum. Hi quoque curatores non à Decurionibus, sed à Præside prouinciæ creabantur. Vlpianus, *l. si in aliam 7. de offic. procons. & legat.* de proconsule loquens, Æ[des], inquit, sacras, & opera publica circumire inspiciendi gratia, an sarta, tectaq; sint, vel an aliqua refectione indigeant, & si qua cœpta sint, vt consummentur, prout vires eius reipublicæ permittunt, curare debet, Curatorésque operum diligentes, solemniter præponere. Hi curatores etiam hodie, cum opus est, fiunt. Erant & qui balnea publica calefieri curabant, quibus ex publico ad hunc vsum pecunia dabatur. Arcadius, *d. l. vlt. §. cura quoque, de mun. & hon.* Inter personalia, inquit, munera in quibusdam ciuitatibus numeratur & calefactio publica balnei, si ex reditibus alicuius ciuitatis curatori pecunia subministretur. Hæc ille. Tertia pars redituum ciuitatis, quæ in fundis consistebant, ad mœnium, & thermarum restaurationem destinata earum curatori committebatur. Arcadius, *in l. ne splendidissimæ 11. C. de oper. publ.* Ne splendidissimæ, inquit, vrbes vel oppida vetustate labantur, de reditibus fundorum iuris Reip. tertiam partem reparationi publicorum mœnium & thermarum restitutioni deputamus. Hactenus Arcadius. Curator ergo ædificia balneorum hac pecunia resarciebat, ligna ad ignem accendendum, & oleum ad lumen præbendum parabat. Ante Alexandrum Imperatorem post auroram tantum, inquit Lampridius, balnea aperiebantur, & ante solis occasum claudebantur, ipse oleum eorum luminibus assignauit, vt nocte etiam peterent, & Syluas ad accendendum in illis ignem, deputauit. Hoc curatore opus non erat, quum thermas publicas Respub. locabat, conductor enim ipse hanc operam præstabat. Labeo, *in l. insulam. 58. §. vltim. locati.* Quidam, inquit, in municipio balneum præstandum annuis viginti numis conduxerat, & ad refectionem fornacis fistularum, similiúmque rerum centum nummi vt præstarentur ei conuenerat, conductor centum nummos petebat, ita ei deberi dico, si in earum rerum refectionem eam pecuniam impendi satisdaret. Hæc Labeo. valde autem necessarius olim erat thermarum mos, quia cum antiquitus caligarum vsus intra ciuitates non esset, *l. 2. 3. & 4. C. Theod. de habit. quo intra vrb. vti opor.* & ob id nudis pedibus incedentes ex puluere aut luto sordes contraherent, quotidie balnea frequentabant. Seneca *in episto. 56.* enim scribit veteres quotidie brachia & crura nundinis & se totos lauisse, & ideo in quocunque oppido publicum balneum reperiebatur, quod vrbis insigne fuisse Procopius tradit, *in lib. 3. de ædific. Iustinia.* & vbi eorum erat pecunia, à testatoribus populo exhibenda legabantur, vt Tiburtibus relicta fuisse Scæuola scribit, *in l. patronus, 35. vltim. de leg. 3.* codicillis inquit, ita legauit, Tiburtibus municipibus meis, amantissimisque Sciatis balneum Iulianum iunctum domui meæ, ita vt publico sumptu hæredum meorum & diligentia decem mensibus totius anni præbeatur gratis: Quæsitum est, an sumptus refectionibus necessarios hæredes præstare debeant. Respondi, videri testatorem super calefactionis & præbitionis onus, de his quoque sensisse, quæ ad quotidianam tutelam pertineant, quibus balneæ aut instruantur, aut denique inter solitas cessationum vices parari purgarique vt habiles ad lauandum fierent, sint solitæ. Ex quibus verbis apparet quanta impensæ & labores in balnea fierent, & quàm frequens eorum vsus esset: Vnde & hodie nonnulla castra & villæ balnea vel balneola appellantur, in quibus publicè populus lauari consueuerat. Comitibus ac magistris militum à Curiis ciuitatum lauacra gratuito præbebantur, quod cum etiam rei militaris comites & tribuni poscerent, id illis ab Arcadio & Honorio est negatum, ne tot sumptibus ciuitates oneratentur, *l. 1. C. ne rei milita. comit. bus vel tribun. lauacra præstentur.* Pistrinis quoque publicis curatores dari solebant, *dict. l. vltim. §. legat.* Et alij ad compellendos pecuniæ publicæ debitores vt soluerent, alij vt vias sternerent aut aquæductus curarent *d. l. 1. & l. vltim. §. cura.* aut alia opera publica facerent, *d. l. vlt. §. hi quoque*, vel reficerent, quibus Ædiles aut Reip. curatores sufficere non poterant.

Erat & quibusdam in locis quæstor, nam & si reipublicæ curator eius publicam pecuniam administrabat, quibusdam tamen in locis proprius minister creabatur, qui illi ad vsum publicum conseruandæ præficiebatur, & eius qui olim Romæ fiebat exemplo quæstor dicebatur, quod & ipsum munus publicum fuit. Romani quæstoris officium erat pecuniam publicam inquirere, & exactam conseruare, *l. 2. §. deinde cum ærarium, de orig. iur.* Id aliquę ciuitates quæ pecunia abundabant, imitatæ, suum & ipsæ quæstorem instituerunt: Quod inter munera personalia Arcadius *in d. l. vl. §. 2.* recēset. Kalendarij quo[qu]e, ait, curatio, & quæstura in aliqua ciuitate inter [h]onores non habentur: sed personale munus est, itaque

que non in omnibus ciuitatibus, sed aliquibus hoc officium exercebatur. Huius loco successit, qui hodie Thesaurarius dicitur.

DE ZIGOSTATE.

Cap. XV.

Cum de probitate auri atque etiam argenti, & pondere plerunque contenderetur, in singulis ciuitatibus Libripens vir huius artis peritus & fidelis, quem Græci Zygostatem appellabant, erat constitutus, qui de monetis ortas controuersias dirimebat. Iulianus ad Mamertinum, *in l. 1. C. de ponderat.* Quoties, inquit, de qualitate solidorum orta fuerit dubitatio, placet, quem sermo Græcus appellat, Zygostatem per singulas ciuitates constitutum, qui pro sua fide atque industria neque fallat, neque fallatur, contentionem dirimere. Hæc ille, qui modum quoque in appendendo auro constitutum tradit, *in l. 1. C. Theod. de ponderatio.* Aurum ait, æqua lance, & paribus libramentis suscipiatur, scilicet vt duobus digitis summitas lini retineatur. Tres reliqui liberi ad susceptorem emineant, nec pondera deprimant, nullo examinis libramento seruato, nec æquis aut paribus suspenso stater maneutes.

DE PROCVRATORIBVS metallorum.

Cap. XVI.

A Emilio Lepido, & C. Pompilio Lenate Coss. metalla in Macedonia primum instituta fuisse Cassiodorus scribit, quod & in aliis proximis regionibus & Asia postea est actum, ad quæ effodienda delinquentes damnabantur, quibus, alij præficiebantur metallorum procuratores dicti. Hi ex decurionum numero in prouinciis, vbi metalla fodiebantur creabantur, *l. 4. C. de metall.* quorum munus erat prospicere vt effossores debitum vectigal fisco soluerent, cui octo scrupulos auri pendebant in balluca id est in auro rudi pront eximebatur, non purgato, Græci *χρυσάμμος* appellant, *l. 1. C. de metalla.* alibi octo scrupulos soluebant, *d. l. 1.* In Macedonia, Dacia, Mysia, Dardania, Ponto, & Asia præcipue metalla effodiebantur, *l. 5. C. eo.* Proconnessus quoque Propontidis insula, quam Neuron Plin. appellat: & Gypsus in mari Robro Cytis à Plinio dicta æris feraces erant, *Niceph. li. 11. c. 28. & Nouel. 22. seu auth. de nupt.* in quas ad hunc vsum fontes deportabantur. Procuratoribus verò comes metallorum præerat, ita Valentinianus Cresconium appellat, *l. 2. C. eo.* quem in Illyrico fuisse in Notitia Romani Imperij demonstrauimus. Sed omnibus Comes sacrarum Largitionum imperabat, ad quem hi prouectus deferebantur, *vt ex toto tit. C. de metall. constat,* quemadmodum in eo diffectuimus.

DE SYNDICO.

Cap. XVII.

Cum pluribus ex caussis Ciuitates conueniri, & eas contra alios agere oporteret, vnus eligebatur, qui vel inuitus hoc munus subiret, Latinè actor, Græcè syndicus dictus. Gaius, *l. 1. quod cuiusque vniuers. nomine.* Collegiis, inquit, permissum est ad exemplum Reipublicæ, habere res communes, arcam communem, & actorem siue syndicum: per quem tanquam in re publica, quod communiter agi, fierique oporteat, agatur, fiat. Quæ verba licet alia quoque negocia quam mouendarum, excipiendarúmque actionum syndico committere videantur, ob id tamen præcipuè creabatur, cum Reipublicæ curator, vt supra dictū est, alia quotidiana negocia expediret, generaliter autem ad mouendas, defendendásque Reipublicæ causas constituebatur. Arcadius Iurisc. *in l. vlt. §. defensores. de muneri. & honorib.* Defensores ait, quos Græci syndicos appellant, & qui ad certam causam agendam vel defendendam eliguntur laborem personalis muneris adgrediuntur. Is adstipulatur Hermogenianus, *in l. 1. ff. eod.* quum ait, personalia fuisse munera, defensio ciuitatis, id est, vt syndicus fiat. Eodem autem munere fungebatur, quo in priuatorum causis procurator, *l. 1. in fi. & l. item eorum 6. §. vlt. quod cuiusque vniuers. nomin.* Dicitur enim syndicus, quod simul plurium causam agat. Ab vniuersoque ordine decurionum eligebatur: Vlpianus, *l. nulli 3. quod cuiusq. vni. no.* Nulli, inquit, permittetur nomine Ciuitatis, vel Curiæ experiri, nisi ei cui lex permittit: aut lege cessante ordo dedit, cum duæ partes adessent, aut amplius quàm duæ.

Quandoque tamen Decuriones solebant Duumuiris committere, vt ipsi ad particularem causam actorem eligerent: & is ab vniuerso ordine electus esse censebatur: Paulus, *l. item eorum. §. 1. ff. eod. tit.* Si Decuriones, ait, decreuerūt, actionem per eum mouendam, quem Duūuiri elegerint: is videtur ab ordine electus, & ideò experiri potest: parui enim refert, ipse ordo elegerit, an is cui ordo negotium dedit. Sed si ita decreuerint, vt quæcunque incidisset controuersia, eius persequendæ negocium Titius haberet: ipso iure id decretū nullius momenti esse, quia non possit videri de ea re, quæ adhuc in cōtrouersia non sit, decretum datam persecutionem, & subijcit. Sed hæc omnia hodie per syndicos solent secundum locorum consuetudinem explicari. Sentit creatum semel syndicum omnium causarum quas Resp. habuerit, mouendarum auctoritatem habere, vti etiam Accursius & alij existimant.

DE IRENARCHIS ET LIMEnarchis.

Cap. XVIII.

Solebant & veteres in certis vrbis, aut territorij locis milites collocare, qui ortos tumultus sedarēt, latrocinia prohiberent, & factiosos, criminàque perpetrata præsidi indicarēt, & à statione in qua degebant stationarij dicebantur, *l. 8. si quis C. de accusat.* Id primus Romæ & in Italia Augustus instituit. Tranquillus de eo loquēs grassatores inquit, dispositis perloca oportuna stationibus inhibuit *c. 32.* Vlpian. *in l. 1. §. quies 12. ff. de off. præf. vrb.* Quies quoque inquit, popularium & disciplina spectaculorum ad Præfecti vrbi curam pertinere videtur & sanè debet etiam dispositos milites stationarios habere ad tuendam popularium quietem, & ad referendum sibi quid agatur: Hos frequentiores in Italia Tiberius locauit. Tranquillus, *in Tiberio cap. 36.* in primis, inquit, tuendæ pacis à grassatoribus, ac latrociniis, seditionumque licentia, curam habuit, stationes

militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Idem in prouinciis actitatum fuisse tum ex aliis tum ex Tertulliani apologetico constat, Latronibus ait, inuestigandis per vniuersas prouincias militaris statio sortitur. Idem asserit Constantinus *in l. 1. C. de curiosis*, his verbis curiosi, & stationarij, vel quicunque funguntur hoc munere, crimina iudicibus nunciãda meminerint: & sibi necessitatem probationis incumbere, nec citra periculum sui, si insontibus eos calumnias nexuisse constiterit, cesset ergo praua cõsuetudo, per quam carceri aliquos immittebãt. Hęc ille. Tantum enim denunciandi, non etiam custodię reos tradendi facultatem habebant. Fugitiuos tamẽ deprehensos in carcerem detrudere poterant, quod & Paulus *l. 4. ff. de seru. fugitiu.* comprobat. Limenarchæ, ait, & stationarij fugitiuos deprehensos rectè in custodia retinẽt. Horum præfecti, Irenarchæ sunt appellati, qui à Decurionibus eligebantur & à Præside probabantur. Latinè quasi pacis auctores dicti. Honorius A. *in l. vni. C. de Irenarchis*, Irenarchæ, inquit, qui ad prouinciarum tutelam quietis ac pacis per singula territoria faciũt stare concordiam, à Decurionibus indicio præsidum prouinciarum idonei nominentur. D. Augustinus, *epist. 159.* Non, inquit, accusantibus nostris, sed illorum notoria, ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinebat, pręsentati videntur examini. Quibus verbis significat Irenarchas etiam crimina denunciasse: Notoriámque, criminis denunciationem appellat, iura notorium vocãt, *l. 6. §. pen. ad Turpilia. l. 7. C. de accus.* Hi quandoque curiosi vocãtur: quorum pręcipuũ officium erat delinquentes capere, & captos de sociis, & receptatorib. diligenter interrogare, & interrogationes responsáque cum indiciis & probationibus ad Præsidem mittere, vel ipsi perducere. Sed eorum litteris sine legitimis probationibus non credebatur. Marcianus, *l. Diuus 6. ff. de custo. reor.* Hadrianus, ait, Iulio secundo ita scribit, & aliàs rescriptum est, non esse vtique epistolis eorum credendum, qui quasi damnatos ad Præsidem remiserint. idem de Irenarchis præceptum est, quia non omnes ex fide bona elogia scribere compertum est. Sed & caput mandatorum extat, quo Diuus Pius cum prouinciæ Asiæ præerat, sub edicto proposuit, vt Irenarchæ cum apprehenderint latrones, interrogent eos de sociis, & receptatoribus, & interrogationes litteris inclusas, atque obsignatas ad cognitionem magistratus mittant. Igitur qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi sunt, & si per litteras missi fuerint, vel etiam per Irenarchas perducti. Et ideo cum quis *ἀνάκρισιν*, id est quæstionem, inquisitionem faceret, iuberi oportere venire Irenarchem, & quod scripserit exequi & si diligenter ac fideliter hoc fecerit collaudandum eum, si parum prudenter non exquisitis argumentis, simpliciter denotare Irenarchen minus retulisse. Sed si quid malignè interrogasse, aut non dicta retulisse, pro dictis cum compererit, vt vindicet, in exemplum, ne quid & aliud postea tale facere moliatur. Hactenus ille. Cum ergo hi grassatores prohiberent, non abs re dictum est *in l. vltim. §. Irenarcha 7. de munerib. & honorib.* Irenarchas disciplinæ publicæ, & corrigendis moribus præfici: quorum munus est personale. Hi etiam vectigalia ex mercibus aliundè aduectis exigebant: Constantinus, *in l. vniuersi. 5. C. de vectig. & commiss.* prouinciales inquit, pro rebus, quas ad vsum proprium vel ad fiscum inferunt, aut exercendi ruris gratia reuehunt, nullum vectigal à stationariis exigatur. Ea verò quæ extrà prædictas causas, vel negociationis causa portantur, solitæ præstationi vel pensitationi subiugamus, capitali pœna proposita stationariis, & vrbanis militibus, & cæteris personis, quorum auaritia id tentari firmatur. Hæc ille. Quare his ex publico annonæ pro ipsis alendis, & capita seu pabula pro equis secundum locorum consuetudinem præstabantur, (*leg. super 9. Cod. de iur. fisci.*) Verum postea Irenarchæ tanquam pacis turbatores, & moribus corrupti ab Honorio & Theodosio aboliti fuerunt, *leg. 1. C. Theod. de Irenarch.* Sed eorum verbis in contrariam sententiam detortis, à Iustiniano *qui mandauit compilatoribus vt suam sententiam in l. vnic. C. de Irenarch. ponerent, abrogata d. l. vnic. C. Theo. eod.* restituti sunt. His hodie successerunt præfecti satellitum, qui per ciuitatum territoria ad perquirendos reos obequitant, & qui in ciuitatibus commissa crimina denunciant.

Quemadmodum verò in plerisque ciuitatibus & earum finibus, qua iter frequentius erat stationarij milites constituebantur, ita & in portubus, ad quos frequentius naues commeabant, custodes locabantur, qui eius loci curam haberent & ab hostium, aut piratarum incursionibus, naues tuerentur, fugientes latrones caperent: oleum, vinum, aut liquamina, vel ferrum ad Barbaros Imperij hostes perferri non paterentur, *l. 1. & 2. C. quæ res export. non deb.* ac tumultus prohiberent. His Limenarcha præponebatur, quasi portus præfectus, quem Græci *λιμένα* vocant, & muneribus personalibus astringi Arcadius scribit, *dict. leg. vltim. §. hi quoque. de muneribus & honoribus.* Hi seruos fugientes retinebant. Paulus, *leg. 4. ff. de ser. fugit.* Limenarchæ, inquit, & stationarij, fugitiuos deprehensos rectè in custodia retinent. Idem ab ordine decurionum quemadmodum Irenarchæ, nec nisi liberi creabantur. Diocletianus, *l. non idcirco 38. C. de libera. caus.* Non idcircò minus, ait, quod te limenarcha creato, nemo contradixit reipublicæ nomine, moueri tibi status quæstio potest. Dubium autem ibi erat, quia limenarcha creatus à republica, illum honorem, qui liberorum hominum proprius est, consecutus fuerat liber esse videbatur. Sed quoniam hominis fortè statum ignorans Respublica eum limenarcham creauerat, non ob id eum vel ingenuum iudicasse, vel seruum manumisisse censetur. Malè autem Accursius *in dict. l. 4 & l. non idcirco 38.* limenarcham pro eo, qui Imperij limitibus præerat, interpretatur: Hi enim Comites aut Duces cum Imperio à Cæsare creabantur, *l. 2. §. pro limitaneis C. de offic. P. P. Africa.* limenarchæ verò à decurionibus portus custodes eligebantur. Rarum præterea est vt idem vocabulum ex Græco & Latino componatur, inquit Budæus *in dict. § hi quoque*, vnde quasi limitis arcbus non rectè diceretur. Deinde à limiti, non limenarcha, sed limitarcha vocaretur. Portus autem in iure nominati, olim insignes, & frequentati erant Capua, vel Cassiopa, in Campania, Dyrrachium in Epiro, & Brundusium in Calabria, quo vltrò citróque nauigabatur *l. 1. §. igitur de exercitoria.* Item Aquileia, quæ nunc est mediterranea, vnde in Cyrenensem oram transmittebatur: *l. penul. §. vltim. locati*, & in Syria Berytum, vnde Brundusium nauigabatur, *l. qui Romæ 112. §. Callimachus de verbor. obl. g. si.* Alexandriæ

quoque

quoque portus celebratur *l.1.C.de frumento Alexan.* vbi erat orbis emporium,& portus Romæ,seu Hostiæ,*l.1.C.de can.frumen.vrb.Roma.*

DE ÆDILIBVS.

Cap. XIX.

PRimum Romæ Ædiles curules creati sunt, vt plebiscita in Cereris ædem deferri curarent, *l.2 §.item cum essent. vbi Zasius de ori.iur.* Sed Theophilus in *§.proponebant.Institu.de iur.nat.gent.& ciuil.* eos ædium sacrarum curam habuisse scribit: & inde ædiles appellatos, postmodum rebus venalibus præpositi,tam mobilibus,quàm soli, cum vitio venditis ius dicebant,*l.1.in prin.de ædil.edic.* Ob id edictum ædilitium nuncupatum proponebant, quo iusto pretio annonam vendi iubebant,*l.ideo 17.ff.de compensat.* Mensuras quoque vt æquæ essent,prospiciebant & quas iniquas deprehendissent frangebant. Vlpianus,*l.item quæritur 13.§.si quis mensuras. locat.* Si quis inquit,mensuras conduxerit, easque magistratus frangi iusserit: si æquæ sunt, ita demum eum teneri, si culpa eius id fecit ædilis: Hæc ille. Mox alij ædiles Romæ sternendis reparandisque viis à Censoribus sunt præfecti,qui cum aliis negotiis occupati, huic muneri sufficere non possent, ex SC. Quatuor viri viarum curandarum sunt creati, *d.l.2.§.deinde cum esset necessarium,de orig.iur.* Rursus cum neque hi sufficerent: duabus tribúsve viis singuli curatores sunt præfecti:qui earum curatores vocabantur:sed cum is magistratus incertus esset, & ad tempus prout res exigebat constitutus eum ordinarium Cæsar Augustus fecit. Hæc Romæ, cuius exemplo etiam in municipiis ædiles ædibus viisque restaurandis sunt præpositi: qui etsi edicendi ius non haberet, res tamen venales curabant, & in vendendis vtensilibus delinquentes flagellis cædebant, *l.eos 12 ff.de decurionibus.* Quorum officium latè Papinianus in astynomici libro singulari Græcè scripto explicat: *& in l.1. de via publica*, sed ita Latinè versus est. Ædiles curam gerant per vrbem viarum, vt complanentur: néve flumina damnum dent ædibus, & vt pontes sint quocunque loco opus fuerit. curent etiam, vt priuati muri, vel alij, vel ædium, qui in viam publicam feruntur si ruinosi sint, ædium domini eos vt oportet, demoliantur, ac reparent: Quòd si non demoliantur, neque reparent, eos mulctent, donec vitium emendauerint. Prouideant quoque ne quis vias publicas effodiat, aut aggeribus obstruat, néve quod in via exædificet: Quòd si contra factum fuerit, seruus à quocunque qui eum deprehenderit, cædatur, liber verò ædilibus indicetur, qui in eum lege animaduertent, & factum opus destruent. Præterea, vt antè suas quisque ædes vias publicas reficiat, & aquæductus qui sub dio sunt, purget, ne quid euntem currum impediat. Et qui conductas ædes inhabitant, si earum dominus non reparet, ipsi reparent, & impensam in pensionem imputabunt. Procurent etiam ne quid ante officinas ponatur, nisi fullo vestimenta ad auram recree-, vel faber rotas exponat, ita tamen & hi collocent, ne euntem currum impediant. Neque etiam quenquam in via rixari, aut stercora eiicere, vel morticina, pellésve proiicere permittant. Hæc ille. Ex quibus apparet ædiles ius multandi & viarum, quæ in vrbe erant, curam habuisse. Sed & ea quæ in via reposita inueniebant, perdere & concidere poterant. Paulus. *l. lectos 12.de peric.& com.rei vend.* Lectos. inquit, emptos ædilis, cum in via publica positi essent, concidit si traditi essent emptori,aut,per eum stetisset,quo minus traderentur,emptoris periculum esse placet. Hæc ille. Cum verò maximam curam viarum extra vrbem sternendarum, veteres haberent, tanta eas magnificentia sternebant,vt tria in fabricis Rom.se admirari Dionysius diceret,vias nẽpe,aquæductus & cloacas, lapides enim siliceos quadratos, ad sternendas vias ab Appio cæsos fuisse Procopius *li.1.bell Gothic.* scribit,qui tanta firmitate connexi erant, vt non compositi,sed natura sic editi viderentur.

Publicorum etiam balneorum in quibusdam municipiis curam habuisse ædiles videntur. quæ ipsi quandoq; municipibus,vt gratuitò lauarentur præstabant. Alfenus,*in l.qui insulam 30.§.1.locati.* Ædilis, inquit in municipio baloeas conduxerat,vt eo anno municipes gratis lauarentur post tres menses incendio facto,respondit posse agi cum balneatore.Hæc ille.Id officium inter personalia Arcadius *l.vlt.§ Irenarchæ.de mun.& honorib.* recenset,quæ illos,subtrę dicit qui ad reficiendas vias eligi solent, cum nihil de proprio patrimonio in hoc munus conferant: Hæc munera plerisque in ciuitatibus erant curatoris reipublicæ, qui ædilis aliis in locis creabatur. In quibusdam vterque magistratus constituebatur cũ vnus omnibus his curis superesse non posset. Arpinates solum creabant ædilem, qui omnium magistratuum munere fungebatur. Cicero *epist. 13.* ædilem filium meum fieri voluit, is enim magistratus in nostro municipio,nec alius vllus creari solet. Aufidenates,Gabij.& Aretin.ædilem & ipsi habebant, Iuuenalis *Satyr.10.*& Pers.*Prima*,Spartianus,*in Hadriano*,per Latina oppida dictator,ædilis,& duumuir fuit,Ædiles Græci ἀγορανόμους vocant,à quo munere immunes fuisse philosophos,Rhetores, Grammaticos,& Medicos, Modestinus scripsit *l. si duas 6. alias incipit l.Sed & reprobari §.est autem Imperatoris, de excusat.tutor.* qui à Latino interprete malè vertitur, immunes enim dicuntur, esse ab ἀγορανομιῶν, id est ædilitiis curis, pro quibus alia verba ineptè scripta repetiuntur. Hunc magistratum esse opinor, quem D. Paulus in fine epistolæ ad Roman. œconomum appellat: salutat, inquit, vos Erastus œconomus ciuitatis scilicet Corinthi: D. Hieronymus vertit Arcarius, D. Ambrosius dispensator:erat,ait,quasi curator,qui dictante iustitia,gubernabat ciuitatem, maximè in pretiis moderandis.

DE ARCEOTIS ET ÆDIVM custodibus.

Cap. XX.

TAbularium locus erat; in quo scripturas publicas reponebant, Græcè ἀρχεῖον dictum,vt ait Suidas. Id est antiquarium in quo vetustæ memoriæ res conseruabatur, aliqui chartophylacium seu grammatophilacium,vel archiũ vocant, *l.moris 9.de pœnis,§.1. nouell.14.seu auth. de defens.ciui. §.pen.noue.50.seu auth.de his,qui ingred.ad appell.* Qui verò huic loco,& scriptoris præficiebatur, archeota ab ipso archiuo nuncupabatur; *l.vltim. §.hi*

quoque de mun. & honor. Latini antiquarium appellant. Leo A. *l. hac parte* 10. *C. de prox. sacr. scrin.* antiquarios, inquit, qui habentur in scrinio memoriæ nunquam minus esse, quàm quattuor volumus. Hi codices ciuitatis conseruabant, & vetustate corruptos describebant. Valentinianus *l.* 2. *C. Theo. de stud. libera. vrb. Rom.* Antiquarios, ait, ad bibliothecæ codices componendos, & pro vetustate reparandos quatuor Græcos, & tres Latinos scribendi peritos legi iubemus. Diuus Gregorius, *in l. dialog. cap.* 4. Antiquarios, ait, librarios reperi. His successere qui magistri archiui, alibi cancellarij ciuitatum appellantur. Ædes vbi magistratus iudicabant, & ipsæ archia dicebantur, vt Suidas & Budæus tradunt, quas proprij curabant ministri, *dict. l. vltim. §. hi quoque.* Latinè prætoria vocantur, *l. omnes, §.* 1. *C. de episc. & cleric. l. lecta ff. si cer. pet.*

DE TABVLARIIS LOGOGRAPHIS & Censualibus.

Cap. XXI.

Erant & plures scriptores in ciuitate, quorum aliqui tabularij, quidam scribæ, nonnulli logographi, alij censuales vocabantur: sed omnes generali vocabulo scribæ, & tabularij. Illorum verò qui propriè Tabularij dicebantur munus erat, eorum qui tributa soluissent, nomina in codicem referre. Constantinus, *l.* 1. *C. de exact. tributor.* Ducenarij, inquit, & centenarij, siue sexagenarij, non prius debent aliquem ea debitoribus conuenire: quàm à tabulario ciuitatis nominatim breues accipiant debitorum. Breues per scripturà debitorum nomina continente accipiuntur. Arcadius A. *l. missi. opinatores* 7. *C. eod. titul.* Tabularios, ait, oportet fideliter prouidere nomina debitorum. Constantinus quoque prohibet, *in l.* 5. *C. de censibus*, ne ciuitatum tabularij, tributa, quæ à potentioribus soluenda sunt, inferioribus iniungant. Hi & eorum filij, huic oneri erant obnoxij. *l.* 1. *C. de tabular. l. vltim. §. hi quoque ff. de muner. & honor.*

Scribæ verò dicebantur, qui magistratuum, seu duumuirorum, aut defensorum ciuitatum acta notabant: quod & ipsum munus erat personale. Arcadius Iurisconsf. *in d. l. vltim. § magistephori. de mun. & hon.* Scribæ, inquit, magistratuum personali muneri seruiunt. Sic Cn. Flauius Appij Claudij Decemuiri scriba fuisse dicitur, quia acta coram eo, & ipsius sententias scribebat. In eodem sensu scribas accepisse Constantius A. videtur *d. l.* 1. *C. de tabular. fac. l. pen. C. de defensoribus ciuit.* dum ait, Nulli omninò ex tabulariis, vel scribis, vel logographis, eorùmque filiis, in quocunque officio militent, sed ex omnibus officiis, necnon etiam si intra nostrum palatium militant, decedum impleto quinquennio reperti & retracti, protinus officiis municipalibus reddantur: Hæc ille. Eorum officium scribatus vocabatur, *l.* 4. *C. de appellat. l.* 1. *§.* 2. *de muner. & honorib.* Logistas verò Reipublicæ curatores vocatos fuisse suprà diximus, à quibus logographi differunt: Hi enim rationes tributorum scribebant, *l. prima & vltim. Cod. de tabular.* illi negocia Republic. Quanquam logographos Suidas pro his accipiat, qui iudiciorum acta conscribunt.

Censuales verò erant qui sub magistro census publica monomenta scribebant, apud quem testamenta aperiebantur, & publicabantur: *l. testamenta.* 18. *l. censulta.* 23. *C. de testa.* sed in primis patrimonium cuiusque describebant, *d. l.* 1. *§.* 2. *de mun. & honor.* Arcadius, *in d. l. vlt. §. pars modo.* Pari modo, inquit, qui acceptandis, siue suscipiendis censualibus professionibus destinantur, ad personalia muneris sollicitudinem animum intendunt. Cæterum decuriones ipsi inuiti censuales non creabantur: sed sponte hoc onus susceptum, postea relinquere non poterant, *d. l.* 1. *C. de tabular.* Hi generali vocabulo tabularij vocati, olim serui erant, *l. vltim. de seru. reip. manum.* vnde serui publici vocantur, *l. non aliter,* 18. *de adoptionib. l. mutus* 43. *§. si procurator. de procuratoribus. l.* 2. *rem pupilli salu. fore, § cum autem, Instit. de adoptionib.* & serui ciuitatis, *l. fi. quod cuiusque vniuers. nomine.* Itaque errant Accursius, & alij, qui seruos publicos pro hodiernis tabellionibus interpretantur, quorum auctoritas olim nulla fuit. Nec extraneis, vt vulgò creditur, stipulari poterant, id enim tantum seruis publicis id est Reipublicæ licebat, tanquàm ciuium mancipiis, non aliis personis liberis. Sed posteà cautum est, vt prædicti tabularij liberi tantum ordinarentur, *l. generali.* 3. *Cod. de tabular.*

DE GYMNASIARCHIS.

Cap. XXII.

Solebant Græci in stadiis seu amplis spaciis porticibus circundatis in palæstra, aut alio modo exerceri. In interioribus verò cubiculis vngebantur, & lauabantur, & in exhedris propè sitis philosophi disputabant, cum enim nondum esset copia librorum, ipsi disputando se exercebant. vt ait Suidas, *in verbo* γυμνασία. His locis præfecti Gymnasiarchi vocabantur, qui prædictas exercitationes ordinabant, & eorum curam gerebant. ab eo munere Philosophos, Rhetores, Grammaticos, Medicósque immones esse Modestinus scribit, *in l. si duas* 6. *aliàs l. sed & reprobari. §. cum similiter. de excusat. tut.* Cicero, *in Verrem, loquens de signis.* Demoliendum, inquit, curauit Demetrius Gymnasiarchus, quod is ei loco præerat. Quia verò in his gymnasiis, & Philosophi versabantur, & rei literariæ gymnasium, Diatriba est appellatum, de quo Anton. August. *in dict. l. si duas.* 6. *§. philosophos.*

DE XENOPAROCHIS ET Camelariis.

Cap. XXIII.

Erant is in vrbem venientibus, sal, ligna, cætera quoque ad vsum, & victum necessaria ea publico subministrabantur, cui muneri præfectus Xenoparochus vocabatur, vt Aeron, Budæus, & alij tradiderunt quod & ipsum munus personale censebatur, *d. l. vltim. §. hi quoque, de mun. & hon.* Onus verò hospitem in domibus recipiendi munus non personæ, sed patrimonij est, *l. & qui origenem.* 3. *§. munus. dict. tit.*

Erant

Erant & Camelarij, qui camelorum curam habebant. Nam si exercitus impedimenta ob expeditiones publicas comportanda erant, camelis vtebantur, quibus & Camelariis, & ex publico cibaria præstabantur. Sed camelorum curam habentes, plurimi in albo descripti erant, qui ordine singuli sua vice citabantur, vt hoc personale munus subirent: Nec nisi corporis infirmitate excusari poterant. Arcadius, *d.l.vlt. §.camelasia.ff d.tit.* Camelasia, inquit, similiter personale munus est, nam ratione habita & alimentorum, & camelorum, certa pecunia camelariis dari debet, vt solo corporis ministerio, obligentur, vnde constat camelorum curam, quæ *καμηλασία, d.l.1.§.de mun. & honor.* seu camelasia appellatur, inter personalia munera connumerari. Qui hęc curabat, camelarius dicebatur, *d.l.1.§.1. & l.vlt.§.camelasia.*

Erat aliud huic simile personale onus, Tyrones vel equos ad exercitium perducendi, vel res alio modo quàm per camelos peruehendi, vt annonam, vel pecuniam fiscalem, aut vestem militarem persequendi. Arcadius, *in d.l.vlt.§.1.* Tyronum, inquit, siue equorum productio, & si qua alia animalia necessario producenda, vel res peruehendæ siue persequendæ sunt, vel pecuniæ fiscales, siue annona, vel vestis, personæ munus est: cursus vehicularis sollicitudo, item angariarum præbitio personale munus est. Hęc ille: Vbi enim arma, aut aliæ res ad exercitum erant transmittendæ, magister officiorum præfectum prætorio monebat, vt singulæ ciuitates, naues, equos, aut plaustra, prout vsus exigebat ex publico exhibere iuberet, *l.vlt.C.de fabricensib.* quod oneris genus angaria vocabatur, & pro locorum proximitate res transmittebantur, *l.pro locis 6.l. mediterranea.9.C.de annon. & tribut.l.ficut.4. C.de erogat. mil et. annon.* Cōferebant autem prouinciales buccellarum panem, vinum, acetum, laridum, carnem veruecinam, & paleas, quas vltra viginti milliaria vehere non cogebantur, *l.1.2.& sequentibus, imo tot. ti. C. de eroga. mil. ann.* Idem erat in vestibus militibus exhibendis, *l.1. C.de mil.veste*, quibus vnus præficiebatur, qui eas exciperet. Arcadius quoque *in d.l.vlt.§.1.de mun.& hon.* vehicularis cursus sollicitudinē munus personale esse scribit intelligendum est, cum quis vehicula publica ad currendum destinata curabat: vt pabula equis præberentur, & mansiones restaurarentur; quæ omnia sunt munera personalia, ob vtilitatem publicam excogitata.

DE NYCTOSTRATEGIS.

CAP. XXIIII.

ARCENDIS incendiis, quæ plurimum nocte oriri solent olim cum familia publica Triumuiri pręerant nocturni vocati. Paulus, *l.1.ff. de offic. præf.vig.* apud vetustiores, inquit, incendiis arcendis præerant, qui ab eo quòd excubias agebant, nocturni dicti sunt, hos Gręci *νυκτοστρατηγὸς* appellāt, quod & ipsum munus personale fuit, in municipiis frequentarum, Arcadius, *in d.l. vlt.§.legati. de mun.& hono.* Sed & Nyctostrategi, & pistrinorum curatores personale munus ineunt. Legendum enim est nyctostrategi, vt Florentiæ, non nycostrategi. Romæ verò præfectus vigilum fuit; nam pluribus vno die ortis incendiis, Augustus septem cohortibus opportunis locis constitutis his septem tribunos, & omnibus pręfectum vigilum pręfecit, *l.2. & 3.de offic. pref.vigil.* Postea Constantinopoli antiquo vocabulo abolito, Prætorem populi Iustinianus instituit, *l.Nouella 13.* de quo supra latius dixi.

DE AGONOTHETIS ET MASTIGOPHORIS.

CAP. XXV.

SACRIS certaminibus Agonothetæ præerant: *l.Septicia 10.de poll stat.* qui aliquando *Ἀγωνοθέται*, Latinis, & Vlpiano designatores vocantur; hos comitabantur lictores, à Gręcis *μαστιγοφόροι* nominari, qui ad submouendam turbam flagra gerebant, & inde nomen habuerunt, quasi flagriferi dicti, qui & ipsi inuiti hoc munus subire compellebantur. Arcadius, *d.l.vlt.§. mastigophori. de mun. & honor.* Mastigophori quoque; inquit, qui agonothetas in certaminibus comitantur, & scribæ magistratus, personali muneri seruiunt: ita legitur Florentiæ. Alii codices habent sacris certaminibus, quæ in Græcia erant quattuor Nemæa, Pythia, Isthmia, & Olympica, de quibus alibi dixi. Sed ego hic malo de certaminib. quæ in diuersis ciuitatibus fiebant, intelligere: & licet Suidas Agonothetas propriè velit esse, qui scenicis ludis pręsunt, de aliis tamē certaminibus, quæ in Circo fiebant, aut pugillaru, Arcadius sensit. Currentium equorum spectaculis ijdem præficiebantur, de quibus alibi legitur, *in l.1.eo.tit.*

DE LEGATIS.

CAP. XXVI.

AB ordine Decurionum Legati plerumque ad Principem etiam inuiti mittebantur hi, qui trium superstitum filiarum numero excusati non fuissent, *l.1. C. de legatio. lib. 10.* vel qui biennio post aliam susceptam legationem non vacauissent, *l.3.C.eod.* ob leues causas olim legati ad Principem mittebantur; Nam Byzantii quotannis ad salutandum Traianum cum viatico seu legatiuo duodecim millium nummum destinabant, quod Princeps prohibuit. Plinius *epist.3. ad Traian* requirenti, inquit, mihi Byzantiorum Reipub. impendia indicatum est legatum ad te salutandum omnibus annis cum psephismate mitti, eique dari nummum duodena millia. erāt eius temporis CXX. aurei, ex nostris plus CLXXX. Hæ legationes vt superfluæ sunt arctatæ, & statutum, vt non nisi ex necessaria causa mitteretur ad Principem, & causam comprobaret Præses, qui suis litteris legatum comitabatur, vt Honorii & Theodosii rescripto cauetur, *l.vlt.C.eod.* quod etsi de Alexandrinis loquitur, iuris tamen Interpretes ad alias ciuitates extendunt. Idem est si prouincia ad Imperatorem Legatum destinare velit.

Nam Præfectus Prætorio, cui illa subest, causam examinare debet, an sit mittendus, *l.pen.C.eod.* ciuitas verò in primis legatum eligere, & decretum de eo mittendo scribere, cui decuriones subscribunt, *d.l.vlt.* & hoc græcè psephisma vocatur, *epist. 3. & Cicero pro Flacco.* Nemo verò proprio ære legationem

suscipere cogitur, sed à Repub. viaticum vel legatiuum constituitur, *l. 2 in fin. l. filio ff. eo.* Arcadius, *in l. vlti. § legati. ff. de mun. & honor.* Legati, inquit, qui ad sacrarium Principis mittuntur, quia viaticum, quod legatiuum dicitur, solent accipere, personale munus ineunt. Huius legatiui & Vlpianus meminit, *in l. 2. ff. de legat.* Legationes quomodo ordinarentur, Honorius ad Monaxium P.P. scribens his verbis explicat: *in leg. quoties 15. C. Theo. eo.* Quoties legatio destinatur, vniuersos curiales pręcipimus, qui intra vrbem constituunt, si non ægritudine vel alia excusabili necessitate impediuntur, in locum curię conuenire, & decreta sua propria subscriptione firmata viro spectabili Præfecto Augustali insinuare, vt eius relatione tuis virtutibus intimata, & sub examine tuo perpensa, venire neene legati debeant, ordinetur, nulli penitus legatione libera committenda. Creabantur & ad census accipiendos legati, quod & ipsum munus personale erat, Hermogenianus, *in l. 1. de legat.* Ad census, inquit, accipiendos legati creari videbantur, quum ad debita Reipub. vectigalia accipienda mittebantur. In eligendis Legatis hic etiam ordo seruabatur, vt prius his, qui ætate, dignitate, & loco præcedebant, hoc munus mandaretur, & ordine sequentes per vices vocarentur, nisi fortè rei magnitudo primores eligi desideraret, tunc enim ab hoc ordine recedit. *l. 3. § prases ff. de mun. & hono. l. 4. § pen. ff. eod.* Quo tempore quis fungitur legatione, neque alienis, neque propriis negotiis interponere se debet. *l. Paulus in fi. ff. eo.* Numerus quoque legatorum est præfinitus, ne plures quàm tres mittantur, *l. 4. in fi. ff. eo.* Proprium verò & personale munus est legationis, quod per alium quàm filium perfici non potest. *d. l. 4. § legati.* Priuilegium habent Legati, ne conueniantur in causis ciuilibus, tempore quo legatione funguntur, ne à ministerio & officio sibi iniuncto auocentur, *l. si quis in legatione, l. non alias. §. 1. & 2. cum l. seq. ff. de iud. l. non distinguemus. §. item si quis. ff. de arbitr. l. cum qui. §. 1. ff de consti pecun. l. 3. & 5. ff eod.* si tamen in legatione deliquerint vel ipsi vel eorum serui, Romæ puniuntur, *d. l. non alias.* Debitores Reipub. aut infames legati fieri non possunt, *l. 4. in prin. & §. 1 ff eo.* Veredis cursus publici legati etiam ciuitatum vehebantur, siquidem Valerianus, eos qui ex causis minus necessariis venerint, cum iniuria animalibus propriis ad prouinciam reuerti iussit, *l. 6. C. The. de legat.* Gratianus cum vniuersa diœcesis vnum vel duos legatos ad Principem mittendos elegerit, vnius rhedæ cursus publici illis euectionem concedit. Prouinciarum verò Legatis singulas angarias permittit, *l. 9. C. The. de legat.* id est singulos equos. Cum vniuersa diœcesis de legato ad comitatum Imperatoris mittendo conueniebat, nullum requirebatur decretum, nec alicuius iudicis negociorum examinatio, sed quod maiori parti primatum ciuitatum placuisset, obtinebat, *d. l. siue 9. C. Theo. eod.* Si verò prouincia Legatum destinare volebat, cuiusque prouinciæ curiarum primates in Metropolim conueniebant, in cuius loco publico de occurrentibus negotiis tractabant, & quod maior pars probasset, fiebat, *l. si quod 12. & seq C. Theo. eod.* modò P. P. assensus interuenisset, *l. 14. C. Theo. eod.* Cum ad Principis comitatum Legati peruenissent, prius in Præfecti prætorio auditorio eorum petitiones, nulla tamen facta determinatione examinabantur. deinde in Principis Consistorio ab epistolaribus recitabantur, qui ex sententia Principis responsum scribebant. *l. quotiescunque 10. C. The eod.*

Solium verò, in quo Legatos Princeps audiebat, Corrippus Africanus *lib. 3. in laudem Iustini minoris.* ita describit.

Atria prælargis extant altissima tectis,
Sole metallorum splendentia, mira paratu.
Et facie plus mira loci, cultúque superba.
Nobilitat medios sedes Augusta penates,
Quattuor eximiis circumuallata columnis.
Quas super ex liquido præfulgens cymbius auro.
Immodico similans conuexi climata cœli,
Immortale caput, soliúmque sedentis obumbrat
Ornatum gemmis, auróque, ostróque superbum.
Quattuor in sese nexos curuauerat arcus
Per læuam dextrámque tenens victoria partem.
Alternis erectis pendebat in aere pennis,
Laurigeram gestans dextra fulgente coronam.
Mira pauimentis, stratisque tapetibus ampla
Planicies longóque sedilia compta tenore.
Vt lætus Princeps solio consedit in alto,
Membráque purpurea præcelsus sede locauit.
Legatos Auarum iussos intrare Magister
Ante fores primus diuina nunciat aula.
Orantes sese vestigia sacra videre.
Clementis domnus, quos voce & mente benignus,
Imperat admitti.
Verum vt contracto patuerunt intima velo
Ostia, & aurati micuerunt atria tecti.
Cæsareúmque caput diademate fulgere sacro
Ter gazis suspexit Auar. ter poplite flexo
Pronus adorauit, terraque affixus inhæsit.
Hunc Auaris alij simili terrore secuti
In facies cecidere suas, stratósque tapetos.
Fronte terunt, longásque implent spaciosa capillis
Atria, & Augustam membris immanibus aulam.
Vt clemens Princeps legatos surgere iussit,
Officij stratos iussu monitúque iubentis,
Erexere viros. Quod poscit is ore sereno,
Clementer regnator ait, memorate, docete,
Et vestri regis, quæ sit legatio ferte.

DE COR-

De corporibus Artificum.

PRÆTER Magistratus, & alios diuersa officia obeuntes, erant & corpora artificũ, quę personalium onerũ immunitate gaudebant, & hos numero XXXII. Taruntenus Paternus recenset, *in l. vlti. C. de iur. immu.* Constantinus verò ad Maximum XXXV. nominat, *in l. 2. C. Theodos. de excusat. artif. l. 1. C. eo.* sunt autem sequentes.

1 ARCHITECTI Hi sunt qui ædificiorum membra disponunt, & eorum formam describunt. Constantinus ad Leontium P.P. *in l. 3. C. Theodos. eod.* Architectos, inquit, qui diuisiones partium omnium, incisionésque seruant, mensurisque & institutis operá fabricationi stringunt. immunitatibus gaudeant, & suscipiant docendos, qui docere sufficiunt. Hi prius liberalibus literis imbuebantur, quam hanc artem discerent. Constantinus ad Felicem Procons. Africæ: *in l. 1. C. Theodos. eod. & in l. vlt. C. eo.* Architectis, inquit, quàm plurimis opus est, sed quia non sunt, sublimitas tua in prouincijs Africanis ad hoc studium eos impellat, qui ad annos fermè duodeuiginti nati, liberales litteras degustauerint, quib' vt hoc gratum sit, tam ipsos quàm eorum parentes ab his, quæ personis iniungi solent, volumus esse immunes, ipsisque qui discent, salarium competens statui. De Architectura libros x. ad Augustum M Vitruuius scripsit, in quorum initio sic scribit, Architectura est scientia pluribus disciplinis, & varijs eruditionibus ornata, cuius iudicio probantur omnia, quę à cęteris artibus perficiuntur opera, & subdit Architectum, litterarum esse oportere, peritum graphidos, eruditum geomettię, optices, arithmeticæ, philosophiæ & musicę, historias plures, & responsa Iurisconsultorum nosse, & astrologiam, cœlique rationes cognitas habere. Quare non mirum, si cæteris architecti vt digniores præponuntur.

2 MEDICI. Hi quarto loco in codice Theodosiano locantur, Accursius legit, mulomedici, pro medicis omnium brutorum, neque enim de medicis hominũ loquitur, qui non sũt artifices. In codice Theodosiano separatim medici locãtur, & post alios mulomedici. In basilicis scriptum est. medici, & equorum medici, Medicos hic Cuiacius chirurgos esse putat. Hos Paternus veterinarios vocat, *in d. l. vlt.*

3 PICTORES. Isti censum capitis etiam serui non pendebant, *d. l. vlt. C. The. eod.* hospites recipere nõ cogebantur, *l. archiatros C. de metatis, d. l. vl. C. T. eo.* pergulas & officinas in locis publicis sine pensioné tenebant, in ciuitate, quam elegerant morabantur, aliisque priuilegijs gaudebant, *d. l. vlt.*

4 STATVARII. Qui hominum marmoreas effigies formabant, vt omnibus est notum.

5 MARMORARII. Qui non statuas, vt præcedentes, sed alia marmora secant, expoliunt, & exculpũt.

6 LECTICARII seu ARCARII. ita Accursius & Alciatus. Lecticarij sunt, qui faciunt lecticas, ita hos Pomponius, *in l. si ex toto, h. §. 2. de leg. 1* & Martianus *in l. legatis. §. 1. de leg. 3.* appellant Alij legunt Lectarij, qui lectos faciũt, seu Laccarij, qui puteos fodiũt. Sed hi inter se longè distant, cũ tamen eos pro affinibus illa dictio (seu) ponere videatur. In codice Theodosiano, *in d. leg. 1. C. The. de excus. artif.* omissis lectarijs, legitur, laquearij, qui laquearia fabricant, & ita forte reponendum, Tectorij seu Laquearij.

7 CLAVICARII. Qui claues efficiunt. In codice Theodosiano omittuntur.

8 QVADRATARII. ita etiam legitur in codice Theodosiano, non Quadragarij; illi sunt, qui marmora ad amussim quadrant, quos Græci λιθοξόους appellant; & ex vitis quattuor coronatorum Accursius & Alciatus Quadratarios vocari arguunt.

9 STRVCTORES, id est, ędificatores seu Fabri murarij; vnde canales structiles à Vitruuio *lib. 8. cap. 7.* & Palladio *lib. 9. cap. 11.* appellantur, qui calce ligatis lateribus fabricant. A Paterno *in d. l. vlti. de iur. immu.* bucularum structores vocantur.

10 SCVLPTORES ligni, qui in ligno imagines hominum & brutorum effingunt. In codice Theodosiano hi simpliciter sculptores nominantur.

11 MVSARII. In codice Theodosiano legitur. Musiuarii sunt qui emblemata seu opus vermiculatum ex tessellis marmoris varii coloris in homines, & varias animalium formas effingunt, vulgò musaicum vocant. Spartianus in Pescennio Nigro. Nũc, inquit, in Commodianis hortis in porticu curua pictum de musiuo inter Commodi amicissimos videmus sacra Isidis ferentem.

12 DEAVRATORES. Qui vasa, arma, aliáque inaurant, ita & in codice Theodosiano nominantur.

13 ALBINI, quos Gręci κονιάτας appellant. In codice Theodosiano Albarij dicuntur, & fortè rectius, Sunt qui incrustant & dealbant parietes, tectores ab Vlpiano dicti: *in l. si seruus seruum. 27. §. vlt. ad l. Aquil.* ita etiã vocat Tertullianus de idololatria, scit inquit, albarius tector & tecta sarcire, & tectoria inducere, & cisternam liare κονιάτας inquit Suidas, οἱ τοὺς τοίχους παραχρίοντες, id est, muros dealbantes.

14 ARGENTARII sunt, qui vasa argentea fabricãt, Vascularij aut fabri argentarij à Iureconsultis vocati, *in l. penult. in princ. de aur. & arg. lega. l. vlti. de act. & obli.*

15 BARBARICARII. ex auro coloratis filis, inquit Donatus in 11. Virg. exprimunt hominum formas, & animalium, aliarúmq; specierum, ijdem cassides & buculas auro argentóque inducunt, vt supra diximus.

16 DIATRATARII. Diattritarij apud C. The. & minus rectè, sunt qui vasa aurea, argenteáq; cęlant, id est signa & imagines imprimunt. Vlpianus *in d. l. 27. si seruus seruum, §. si calicem. ad le. Aquil.* si calicẽ, inquit, diatretum faciendum dedisti, si faber imperitia fregit, damni iniuria tenebitur. Posset & de his intelligi, qui pocula ad signa infigenda excauant & perforant.

17 ÆRARII FVSORES. Qui æs fundunt, & æreas imagines conflant: Sed in Cod. Theod. tribus interpositis artificibus, ærarii à fusoribus separantur, illi enim sunt, qui ex ære plura fabricant, vt lebetes, caccabos, ahena, & alia. Fusores verò qui fundunt. Paternus ærarios hos simpliciter nominat, *in d. l. vlti. de iur. immu.*

18 SIGNARII in Cod. Theo. non reperiuntur, sed horum loco sunt ferrarij. Signarij parua signa & sigilla faciebant, Scęuola *in le. Titia. §. vlt. de aur. & argen. lega.* iubeo, inquit, signum Dei ex libris centum in sacra æde & patria statui cum subscriptione nominis mei, id est statuam & idolum. Vlpianus, *in l. quæsitum §. Papinianus de fund. instruct.* sigilla, ait, & statuæ affixæ instrumento domus non continentur.

19 FABRI. Horum loco apud Cod. Theodos. sunt Tignarij, qui tigna & tecta fabricant, sed alio nó adiecto fabri à Paterno appellantur, *in d.l. vlti. de iur imm.* propriè enim fabri sunt lignarij secundum Vallam, licet Suidas Græcum nomen τίμανας ipsis cum lapidarijs commune esse velit.

20 BRACARII. Pro his in cod. Theod. legitur Blattticarij, qui fericum purpura tingunt, *l. lotas. C de ma rileg.* blattam enim purpura attinctum vocat Martianus, *ia l. vlt. § species, de publica.* sed Bracarij sunt, qui bracas faciunt, quibus Arcadio imperante, intra vrbem vti non licebat, *l. 2. C. Theo de habitu, quo vti oport. intra vrb.*

21 AQVÆLIBRATORES. Hi sunt, inquit Constátinus, *in l. vlt. C. de excusat. artific.* qui aquarum ductus inuentos, & modos docili libratione ostendunt, ac deriuandæ aquæ & diuidendæ rationem tenent. Paternus aquilices vocat, *in d.l. vlti. de iur. immu.* quasi aquam elicientes.

22 FIGVLI. qui Græcè dicuntur κεραμεῖς, ex creta amphotas, lateres, dolia, tegulas, imbrices, patinas, aliáque vasa formant, vnde apud Paulum *in l. veluti. de serui. rustic. prædior.* Figulinæ sunt loca, in quibus ars figuli exercetur. Figlinas labolen s vocat. *in l. fund 45. §. 1. de fundo instru* Cum verò hæc ars valde esset necessaria, Numa Pompilius rea feptimum collegium figulorum instituit, *Plin. li. 35 cap. 12.*

23 AVRIFICES. qui annulos vasaque aurea faciunt, *leg. scribit de aur. & arg* Hi & Cæteri artifices à Paulo in Aulularia recensentur.

24 VITRIARII. vasa vitrea conflantes.

25 PLVMARII. ex plumis aunm vestimenta conficiunt, secundum alios acu pingunt Nonius clauatam vestem, aut ex clauis contextam à Plauto dici putat in Epidico, scena 4. vestes, inquit, quotannis nomina inueniunt, noua, Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum cæsicium, cumatile, aut plumatile. D. Hieronymus in Chronicis scribit anno ... tis 345. Macedonium artis plumariæ in locum Pauli ab Arianis episcopus subrogatum. Posset & de his intelligi, qui culcitras plumis infarciunt. In Codice Theo. horum loco scriptum est, Plumbarij, qui plumbeas pilas, & alia ex plúbo faciunt. Corippus Africanus in carmine in laudem Iustini minoris, de eius inauguratione loquens, ait,

Auratum scandens solium, sedemque paternam,
Constructam plumis, pulchrisque tapetibus altam,
Aspexit latos populos.

26 SPECVLARII. qui specula faciunt, non qui specularibus fenestras muniunt, quia specularij vocantur. Specularios etiam appellat Paternus, *in d. l. vlti. de iur. immu.*

27 EBORARII. Eburarij in Codice Theodos. qui ex ebore sellas, lectos, & alia faciunt.

28 PELLIONES. qui pelles & coria conficiunt, & tentoria, quæ pellibus tegebantur, *leg. 5 ff. de supell. lega.* Hinc fortè emendandus locus Paterni; *in d.l. vlti. de iur. immu.* vbi legitur Polliones pro pellionibus, & si à polliendo polliones possent appellari.

29 FVLLONES. qui lauant curant, polliúntque vestimenta. Iustinianus *in §. item si fullo. Instit. de obligat. quæ ex delicto nasc. §. 1. Instit. mand.* si fulloni, inquit, polliéda curandáve dederit vestimenta, nulla mercede constituta, mandati competit actio. Hinc Fullonica ars fullonis, *l. 3 in princ. ff. de aqua plu arcen l. si cutus. § vlt. de vsufr.* præcipuè verò pannos lauando maculas emundabant. Vnde iocus Fausti Syllæ filij in fororem apud Macrob. li 2. Saturnalio. cum enim duos eodem tempore illa mæchos haberet, Fulnium fullonis filium, & Pompeium cognomine maculam, mirari se dicebat fororem suam habere maculam, cum fullonem haberet. Polliebant verò interpolando & renouando vestimenta, quæ interpo... lla vocabantur, *l. Labeo ff. de contr. emptio. l. præcipiunt de adili. edict.* Plures olim in ciuitatibus erant fullones. Hodie pauci hanc artem exercent.

30 CARPENTARII Carpentum genus est vehiculi à Carmente Euandri matre dictum, vt Ouidius in Fastis opinatur hoc carmine,

Nam prius ausonias matres carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Auctor est Tranquillus in Caligula ca. 15. Caligulam Agrippinæ matris carpentum, quod in pompa duceretur, decreuisse. id duobus rotis vehebatur, quemadmodum in eius numismatis cernitur. Messalinæ quoque vxori Claudij concessum fuisse Dion scribit, vt carpento vehi posset. Carpenta fabricantes à Constantino *in d. l. 1. C. de excusat. artif.* & Paterno *in d. l. vlti de iur immu.* carpentarij sunt appellati. Vegetius *lib. 2 ca 11.* Habet, inquit, legio fabros tignarios, instructores, carpentarios, ferrarios, pictores reliquósque artifices ad hybernorum ædificia fabricanda. Græci videntur interpretari, qui clitellas camelorum faciunt.

31 SCVLPTORES. qui animalia in marmore aliásque effigies formant.

32 DEALBATORES à Paterno in Codice Theod. omittuntur. Ab Albinis vel Albarijs differre possunt, quòd illi parietes, isti vasa figulina vel quid aliud dealbant.

33 CVSORES linarij qui lina cudunt. In Cod. Theo pro cusores, perperam scriptum est casores.

34 TIGNARII. qui tigna dolant, & tectis imponunt. Paulus *in l. ferre 235. in fin. de verb signi.* Fabros, inquit, tignarios dicimus non eos duntaxat, qui tigna dolatent, sed omnes qui ædificant. Tigni verò appellatione in lege XII tabular omnis materia continetur, ex qua ædificia constant. Sed hic de ijs, qui trabes proceréve dolant, & ædificijs imponunt, intelligi arbitror, cum alij propria habeant vocabula. Hos antiqui putant esse, qui à Constantino *in l. 1. C. Theo de centenariis, & dendroph* & Valentiniano *in l. 1. C. Theo. eod.* fabricentonarij appellantur, quorú corpori Constátinus iubet dendrophoros insertari *l. 1. C. T. de centenar.* Hos esse puto quos Paternus syluam infindere scribit *in l. vlt. de iur. immu.* & cęsas arbores ad centenarios dolaturos deferre. Proprium templum, in quod conueniebant, quemadmodum & alij corporati habebant, propriúmque patronum cooptabant, qui eorum causas tueretur, & quæ ad suos artifices spectabant, procuraret. Tabula ęnea de ijs Regij inuenta est, quam hic inserendam esse censui Aliæque de centenarijs plures alibi extant inscriptiones, sed hanc cæteris antecellere existimo.

INSCRI-

INSCRIPTIO

IMP. CÆS. M. AVRELIO, ANTONINO AVG. PIO.

FELICE VIM PETRONIO SEPTIMIANO COS.

X. KAL. APRIL. *circa an. Domini 191.* IN TEMPLO COLLEGI FABRVM ET CENTONARIORVM REGIENSIVM,

QVOD REFERENTIBVS P. SÆNIO MARCELLINO ET C. AVFIDIO DIALOGO QVÆSTORIBVS V F *Verba fecerunt.*

IVSILIVM IVLIANVM VIRVM ET VITA ET MODISTIA ET INGENITA VERECVNDIA ORNATVM ET LIBERALEM OPORTERE COLLEGI NOSTRI PATRONVM COOPTARI. VT SIT CÆTERIS EXEMPLO IVDICI NOSTRI TESTIMONIVM.

Q F P D E R I C, *Quid fieri placeret de ea re ita censuerunt.*

SALVBRI CONSILIO TAM HONESTA RELATIONE A QVÆSTORIB. ET MAGISTRIS COLLEGI NOSTRI FACTAM ET SINGVLI ET VNIVERSI SENTIMVS ET IDEO EXCVSANDAM POTIVS HONESTO VIRO IVLIANO HVIVS TARDÆ COGITATIONIS NOSTRÆ NECESSITAT. PETENDVMQVE AB EO LIBENTER SVSCIPIAT COLLEGI N *Collegii nostri Patronalem.* PATRONAL. HONOREM TABVLAMQVE ÆREAM CVM INSCRIPTIONE HVIVS DECRE. N *Nostri.* DOMO EIVS PONI CENSVERVNT.

RACTEARII, id est πεταλουργοὶ auri laminas ad inaurandum attenuebant. D. Hieronymus ad Fabiolam, auri laminæ, id est, bracteæ mira tenuitate tunduntur. Hi à Paterno & Cod. Theod. præmittuntur.

Alij quidam à Paterno *in d. l. vlt. de iur. immu.* à personalibus muneribus immunes nominantur, quorum aliqui sunt artifices, aliqui non: inter eos sunt gubernatores nauium. Vnde apud Iabolenum *in l. Seius Saturninus ad Trebellia.* Archigubernus pro eo, qui totam classem regit, ponitur. Ex artificibus Naupegi, nauium ædificatores, ballistarij, scandularij, qui scandulas tecta tegentes fabricant. Gladiatores pro his, qui gladios faciunt. Tubarij tubarum artifices, cornuarij, arcuarij, item qui calcem coquunt, & syluam infindunt. carbonem cædunt ac torrent, id est ligna ad parandum carbonem sternunt, & postea in carbones torrent, quemadmodum alibi Vlpianus declarat. Lanij, venatores, victimarij. præco, buccinator. Alij præterea à Paterno nominantur, quos pro artificibus non habeo; & eos recenset, qui militiæ inseruiebant, eius enim lex ex lib. 1. militarium est decerpta.

36 INTESTINARII in Cod. Theodo. adduntur, qui intestina fabricant Est autem intestinum opus ex ligno ad ornatum ædium Varro lib. 3. de re rustica, cum villas haberes opere tectorio & intestino, ac pauimentis nobilibus Lithostrotis spectandam parum putares esse, nisi tuis quoque literis exornati parietes essent.

TESSELLARII, qui tessellas, id est parua quadra pauimentis infingunt. Scribit Tranquillus in C. Cesare *cap.* 45. ipsum in expeditionibus tessellata & sectilia pauimenta circuntulisse. Pauimentorum quoque tessallatorum atque sectilium Vitruuius meminit. Hi sunt in iure nominati artifices, quorum, prout distinctæ erant artes, ita propria separatáque erant Collegia, corpora nuncupata; quæ cum maximam plebis partem, & fermè totam continerent, & ciuitatibus essent necessária, prætermittenda non esse duxi.

Hęc erant municipiorum sub Imperio Romano munera, ex quibus scire licet, quanta industria ciuitates regerentur. Egu hoc breuiarium magistratuum officiorúmque municipalium Notitiæ dignitatum vtriusque Imperij addendum puraui, vt quemadmodum ibi prouinciarum, & palatij gradus, ita hic ciuitatum munera cognoscerentur.

FINIS.

DE REBVS BELLICIS PRAEFATIO.

OELESTI semper instinctu, felicis reipublicæ vestrę commoditas sacratissimi principes, opportunis est suggerenda temporibus, vt diuina consilia, diuinis successibus conualescant. Vnde pro ingenij facultate vnum capitulum de Largitionum vtilitate in hoc libello composui, non quòd istud tam immensæ vtilitati sufficiat sed, vt ex hoc meæ ocitatis meæ documento premisso, in reliquis vtilitatis possit fides ostendi. Proinde ne promissioni fides accommodata, velut fallacem in posterum grauet: pro conscientia veritatis ipse mihi pœnam præmij loco si promissio secus cesserit posco: ne me laus prosequatur, cum abunde sit in hac parte, indignationem pro audacia declinare. Sed fas erit reipub. præsulem à priuato desiderata cognoscere, cum rerum vtilitas interdum eum lateat inquirentem. Ergo nonnunquam inuitandi sunt, qui nec te quicquam sentire fuerint approbati. Nam vt ait optimus Orator, ad illum maior pars hominum decurrit, quem ingenio natura donauerit. In qua te est considerare semper, quid vnusquisque magis sentiat quàm loquatur. Constat enim apud omnes, quòd nec summa nobilitas, nec opum affluentia, aut subnixæ tribunalibus potestates, aut eloquentia literis adquisita, consecuta est vtilitates artium, in quibus etiam armorum continetur inuentio: sed ingenij tantummodo magnitudo, quæ virtutum omnium mater est, naturæ felicitate subnixa, quod quidem sine personarum electione videmus accidere. Nam cum Barbaræ nationes neque facundia polleant, aut dignitatibus illustrentur, minime tamen à rerum inuentione, natura opitulante habentur alienæ. Quamobrem clementissimi Principes, qui gloriam bonę opinionis perpetua felicitate diligitis, qui Romano nomini debitos affectus propagatis in filios, respicere dignemini, quæ nostris sensibus commoda prouidentia diuinitatis intulerit. Vniuersis igitur seu militiam clementiæ vestræ tractantibus, seu ocio priuato contentis, vel terræ cultoribus, sine negociatoribus mercium lucru tractantibus, pro seculi vestri felicitate gaudentibus: consequimini ex hoc opere commoda singulorum, quorum species diuersis titulis opportunis quibusque locis oratio subiecta testabitur. Referemus enim quemadmodum remissa tributorum medietate in robur proprium prouinciarum cultor habeatur. Vnde etiam tatione exactionum cessante contumelia, limitum solitudinem erectis castrorum munitionibus incola securus illustret: Quo etiam pacto auri argentique modus sine dantium pœna duplicetur: vel quo argumento extra solitam largitionem, cumulatus honoribus miles exultet. His etiam adnectenda credidimus, quæ bellorum necessitatibus terra vel mari in adquirendis victorijs procurentur. Ex quibus fastidij leuandi gratia, pauca machinarum inuenta referemus. Docebimus igitur, velocissimum Liburnæ genus decem nauibus ingenij magisterio præualere; ita vt hæc per eam sine auxilio cuiusquam turbæ obtureratur. In terrenis vero congressibus talis est excogitata solertia, vt eques siue aciem rupturus inuadat, siue fugientibus ingerat, se tali arte muniatur, vt semetipsum verberans sine cuiusquam magisterio efficiat magnas hostium strages. In fluuiorum quoque difficultatibus exquisita est noui pontis inuentio minime subuectioni onerosa. Hunc enim pontem amnibus paludibúsque necessarium perpauci homines, aut quinquaginta ferè numero iumenta portabunt. Ex his igitur quę retulimus iam futuris vt arbitror designatis pace vestra dixerim, magnum nobis munus concessu diuinitatis apporto, afferens prouidentia pietatis vestræ armorum vigorem & cunctam remp. prædictis remedijs subleuandam: quæ quidem non ignora sunt proximis vestræ clementiæ, quos alia plura sollicitant à nobis aliena. Verum quia illos multa occupatos effugiunt, ocio persuasus, non adeo à rerum commoditatibus peregrinus, vtilia vestræ felicitati vndique redacta conferre gestiui. Si quid vero liberius oratio mea pro rerum necessitate protulerit: æstimo venia protegendum, cum mihi promissionis implendæ gratia subueniendum est propter philosophiæ libertatem.

Commo-

COMMODÆ AVCTORITATIS VARIAE PRISCOrum monetæ.

De inhibenda Largitate.

BELLICANI laudem & glotiam ttiumphorum, vtilitas semper imitatur ætarij, ne profuga largitio semina magis excitet præliorum. Quæ si prouidentia maiestatis imperatotiæ reprimatur, non amplius bellorum florebit improbitas, sed collatotum potius defecta subsidia recreantur. Quod si largitio immoderata, seruanda profuderit, opum delectabilitas, nullo vetustatis more poterit iam necessitatibus subuenire. Quamobrem pattum nobis est paulisper prouidentia referenda, quam in rebus egenis habuerint, vel quæ nunc in tanta facultatum licentia videatur. Rectores superioris vitæ non ociosis opibus, sed con-

dendis potius mœnibus lætabantur, in quorum decorem vniuersam æri argentique materiam conferebant. Æris quoque copiam in simulachris propriis ad virtutis suę testimonia figurabant. Vt vero emendi & vendendi vtilitas, & vt facultas regiæ largitati suppeteret, in æris vsum exculptam politius tetram & igne solidatam, certis quoque expressionibus figuratam, auro argentóque reposito, vsui habuerunt: Sed pusteriores fastidientes priscæ vtilitatis inuentum, formatos è cotijs orbes, auro modio signauerunt, quibus Regum munificentia, & commutationum necessitas intactis collatoribus vtebatur. Sequentior verò ætas æris redundante materia, quam publicus iam mœnium recusabat ornatus, diuturna vt prior monumenta meditata, æs validum ipso pondere pretiosius figurauit: cuius species pro qualitate, vt diximus, ponderis diuturnior fuit, sed potentia regalis pro licentia speciem suam tantum in auro argentóque signauit. quæ pro reuerentia figurę nullis vsibus proficiens, ad honorem regium sacrata permansit. Æris autem materia, quæ iam præ copia vilior erat, ad dona militaria & varia populorū commercia signabatur. Sed vt verafides dicta facilius prosequatur, formas & species commodas atque pro temporibus diuersas, variasque veterum prouisiones, exprimi colorum qualitatib⁹ properauit.

Ex quibus temporibus profusio, vel auaritia cœperit.

Onstantini temporibus profusa largitio aurum pro ære, quod antea magni precij habebatur, vilibus commercijs assignauit: sed huius auaritiæ origo hinc ere ditur emanasse. Cum enim antiquitus aurum argentúmque & lapidum preciosorum magna vis in templis reposita ad publicum peruenisset, cunctorum dandi, habendíque cupiditates accendit. Et cum æris ipsius quod regum, vt diximus, fuerat vultu signatum, enormis iam & grauis erogatio videtur, nihilominus tamen à cæcitate quadam, ex auro quod preciosius habetur, profusior erogandi diligentia fuit. Ex hac auri copia priuatæ potentium repleræ domus, in perniciem pauperum clariores effectæ, tenuioribus videlicet violentia oppressis: Sed afflicta paupertas, in varios scelerum conatus accensa, nullam retenentiam iuris, aut pietatis affectum præ oculis habens, vindictam suam malis artibus commodauit. Nam sæpe grauissimis damnis affecit imperia, populando agros, quietem latrocinijs persequendo, inflammando odia & per gradus criminum fouit tyrannos, quos ad gloriam virtutis tuæ produxit magis, quàm succendit audacia. Erit igitur curæ prudentiæ tuæ, optime imperator, te pressa largitate & collatori prospicere, & in posterum nominis toi gloriam propagare. Denique parumper felicium temporum reuolue memoriam, & antiquæ paupertatis famosa regna considera, quæ agros colere, & abstinere opibus norant qua honoris laude per omne æuum frugalitas incorrupta commendata fuit. Certe aurea nuncupamus, quæ aurum penitus non habebant.

De fraude & correctione monetæ.

Nter damna reipublicæ non ferenda solidorum figura aliquantorum fraudibus deprauata, diuersa populos ratione sollicitat, & regię maiestatis imaginem, dum per monetæ culpam refutatur, imminuit. Ementis enim eundem solidū fraudulenta calliditas, & vendentis damnosa necessitas, difficultatem quandam ipsis contractibus intulerunt, ne rebus possit interesse simplicitas. Ergo huic quoque parti maiestatis vestræ est vt in omnibus adhibenda correctio: ita vt opifices monetæ, redacti vndique in vnam insulam congregentur, nummarijs & solidorum vsibus profuturi, à societate videlicet in perpetuum cōtiguę terræ prohibiti, ne commixtionis licentia fraudibus opportuna, integritatem publicæ vtilitatis obfuscet. Illic enim solitudine suffragante, integra fides monetæ præstabitur: nec erit fraudi locus, vbi nulla est mercis occasio. Verum vt qualitas futuræ discussionis appareat, formas & magnitudinem tam æreæ quàm aureę figurationis pictura prænunciante subieci.

Felix

FELIX INCHOATIO SACRAE, DIVInæque monetæ.

DE IVDICVM PRAVITATE.

D hæc igitur incommoda quæ prouincias auaritiæ artibus vexant, accedit etiam iudicum execranda cupiditas. collatorum vtilitatibus inimica. Nam hi despecta reuerentia dignitatum, velut mercatores in prouincias se missos existimant eo grauiores, quòd ab his procedit iniquitas, vnde debuit sperari medicina, & tanquam sola rebus sufficere non possit iniquitas, exactores in profligandis rebus huiusmodi dirigit vnusquisque, qui diuersis rapinarum artibus collatorum vires exhauriant, videlicet quasi parum notabiles haberentur si soli peccarent. Quæ enim ab his occasio fiscalium titulorum inlibata peracta est, quæ conuentio sine præda discessit. Illis tyronum comparatio, equorum vel frumenti coemptio, expensa quoque mœnibus profutura solemnia lucra sunt & votiua diceptio. Quod si prouincias casti & integritatis cupidi moderentur, nec fraudi vsquam relinquetur locus, & respub. moribus ditata firmabitur.

DE RELEVANDO

MILITARI SVMPTV.

Elatis vt viſum eſt reipublicæ incommodis, auguſtis prouiſionibus merito repellendis, ad enormia militum alimenta, ratione non incongrua prohibenda veniamus, quorum cauſa, totius tributariæ functionis laborat illatio. Sed ne tantæ confuſionis [illegible] occupatio auguſta faſtidiat, breuius tam diuturni erroris exitum declarabo. Militaris ordo ſtipendiis aliquot peractis, vbi ad quinque vel eo amplius annonarum emolumenta peruenerit, ne hæc diutius percipiens rempub. grauet, honeſta miſſione donatus, vacans ſibi ocio gaudeat abſolutus. In cuius locum poſterior ſuccedens, totum numerum per certa temporum ſpatia expenſis grauiſſimus releuarit. Quod ſi numeroſior miles de ſequentibus ſcholis in decedentium locum vocatur, hic quoque pari liberalitate aliò donatus abſcedat, vel ad alium ordinem cui miles deerit, locum ſuppleturus accedat. Quæ res non ſolum expenſis grauidam rempublicam recreabit, ſed etiam curas imperatoriæ prouiſionis imminuet. Animabit etiam plures ad militiam, quos ab ea ſtipendiorum tarditas prohibebat. Huiuſmodi igitur prouiſionis vtilitas, in augmentum prouincialium habet veteranos, regiis donis opulentos, & adcolendos agros adhuc præualentes agricolas: habitabunt limites Arabum, quæ dudum defenderant loca, & laborum deſiderio potiti erunt ex milite collatores. Verum quia nonnunquam bellorum ruina, aut faſtidio caſtrenſium munerum deſerta militia, de ſumma integritatis intercipit tali remedio huiuſmodi damna ſupplenda ſunt: ſcilicet vt centum aut quinquageni iuniores extra hos qui in matriculis continentur, habeantur in promptu armis exerciti, & minori vtpote tyrones ſtipendio ſubleuati, in locum amiſſorum, ſi res ita tulerit ſubrogandi. His ita prouiſis & integritas ſecura manebit exercitus, & damnis non deerunt matura & parata in primis ſubſidia.

DE BELLICIS

MACHINIS.

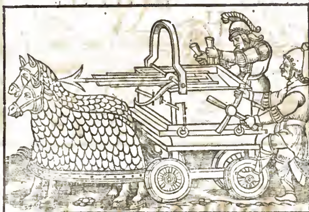

N primis ſciendum eſt quod imperium Romanum circumlatrantium vbique nationum perſtringat inſania, & omne latus limitum tecta naturalibus locis appetat doloſa barbaries. Nam plerunque memoratæ gentes aut ſiluis teguntur, aut extolluntur montibus, aut vindicantur pruinis, nonnullæ vagæ, ſolitudinibus ac ſole nimio proteguntur. Sunt quæ paludibus fluminibúſque defenſæ, nec inueniri facilè queunt, & tamen quietem pacis lacerant inopinatis incurſibus. Ergo huiuſmodi nationes, quæ aut talibus ſubſidiis aut ciuitatum caſtellorúmque mœnibus defenduntur, diuerſis & nouis armorum ſunt machinis proſequendæ. Verum ne qua difficultas in excitandis armorum generibus oriatur, imaginem tormentorum nihil à vero diſtantem, coloribus adumbratam orationi ſubieci, vt ſit facilis imitandi confectio.

BALI-

BALISTA

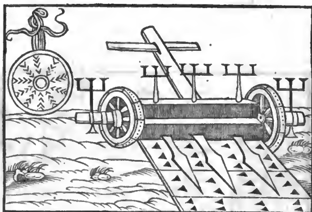
Quadrirotis.

EXEMPLVM BALI- ſtæ Quadrirotis.

EXEMPLVM baliſtæ, cuius fabricam ante oculos poſitam, ſubtilis pictura teſtatur, ſubiecta námque rotarum quatuor facilitas, duobus ſubiunctis & armatis equis, ad vſus hanc bellicos trahit, cuius tanta eſt vtilitas pro artis induſtria, vt omni latere in hoſtem ſagittas impellat, ſagittarij libertatem & manus inſitata. Habet foramina per quatuor parteis, quibus pro commoditate rerum circumducta & flexa, facillimè ad omnes impetus parata conſiſtat. Quæ quidem à fronte cochleæ machina, & deponitur celerius & erigitur ſubleuata. Sed huius temo in quamuis partem neceſſitas vocet, cita & facili conuerſione deflexus erigitur. Sciendum eſt autem quod hoc, baliſtæ genus duorum opera virorum, ſagittas ex ſe non vt alia funibus, ſed radiis eiaculatur.

CLIPEOCENTRVS TICHODIFRVS.

EXPOSITIO TICHODIFRI.

TICHODIFRVS quod est genus machinæ ex rei suæ commoditate, græca appellatione vocabuli sumpsit exordium, eo quod per hunc facilior in murum paretur ascensus ante balistæ semper ducendus incessum, quo protectior eadem balista operetur. Erit ergo huius quoque compositio vel fabrica, vtili & commoda inuentione præparanda. Ergo hic idem Tichodifrus, non altior sed humilior fabricatur, vt intra se possit latenter incedentium celare vestigia. Qui duabus super impositis cratibus fixoriisque confixis, intra se tectos ab omni incarnatione defendit, duabus sane rotis ad promouendam machinam latenter impulsus. Cuius axium extremitate & frons, nec non & superior latitudo, fascinis & lanceis armatur diligenter aptatis:ne aggrediendi cuiquam per vacantia defensore loca, id est superiorem partem, tribuatur facultas.

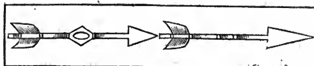
EXPLICATIO CLIPEOCENTRI.

PARMA hoc est modicus clipeus, fixoriis minutis ad soliditatem sui diligenter munitus, variè habetur idoneus. Interdum enim operi gestientem, nonnunquam in fronte tichodifri oppositus, vel in temone suspensus munit inferius latitantes, ab incursu comminus venientium.

Plumba

Plumbata Tribolata.

Plumbata Mamillata.

EXPOSITIO PLVM-batæ Tribolatæ.

HOc iaculi genus quod in modum sagittæ pennis videtur instructum, non arcus neque balistæ pulsu consueuit emitti, sed manus impetu & viribus elisum in hostem comminus vadit, quod excipienti gemina ratione videtur afferre perniciem. Aut enim perimit infixum aut sine vulnere dilapsum & in terram positum, plantę calcantis infigitur eo quod in partem quamlibet si fuerit conuersum, ex latere aculeo ex se imminente inferat vulnus. Fit autem ex ligno in modum sagittæ facto, cui ferrum subtiliter in formam venabuli aptatum infigitur, fistula; eiusdem ferri parumperque extensa: supra quam modico interiecto spatio, plumbo adhærentes aculei, velut tribuli emergunt. In summa autem parte eiusdem iaculi affiguntur pennæ celeritatis causa, tanto videlicet super easdem pennas relicto spatio, quantum digiti potuerint tenentis amplecti.

Expositio Plumbatæ Mamillatæ.

BENE extensa & directa virga, accipiet in extremitate sui rotundum, & in acumen ductum ferrum similibus locis in tribulata plumbo & pennis adhærentibus, vt plumbi pondere & pennarum celeritate adiuta rotunditas teli, facilius clipeos aduersarii & similiter obstantia valeat penetrare.

CVRRVS
DREPANVS.

EXPOSITIO CVRRODREPANI.

HVIVSMODI pugnacis vehiculi genus, quod armis præter morem videtur instructum, reperit Parthicæ pugnæ necessitas: sed hoc singulis bene munitis inuecti equis duo viri, vestitu & armis ferro diligenter muniti, citato cursu in pugnam rapiunt: cuius posterior supra currum pars cultris in ordinem extantibus communitur, videlicet ne facilis à tergo cuiquam præbeatur ascensus. Falces verò acutissimæ axibus eiusdem currus aptantur, in lateribus suis ansulas habentes quibus innexi funes, pro arbitrio duorum equitum laxati quidem explicant, repressi autem erigunt falces. Qualia verò huiusmodi machinæ funera hostibus immittant, vel quas turbatis ordinibus strages efficiant, dicent melius qui vsu bella cognoscunt.

CVRRODREPANVS SINGVLARIS.

EXPOSITIO CVRRODREPANI SINGVLARIS.

IN hoc curriculo quod ſingularis equi tractu diſcurrit, quódque vnius hominis arte regitur & virtute protegitur, eadem eſt quæ in priori curru armorum facies, & ad repellenda tela, & ad inferenda pericula. Nec diſtat à ſuperiore quicquam machina, niſi quod ſuperior currus pro magnitudine ſui duobus equis tractus, à duobus etiam bellatoribus gubernatur.

CVRRODREPANVS CLIPEATVS.

EXPOSITIO CVRRODREPANI CLIPEATI.

MACHINÆ huius admiratio, habet nouitatis aliquid. Est enim à superioribus curribus, quadam parte dissimilis. Hîc enim posterior vehiculi pars verberibus spontaneis ad incitandos equos, & clypeis acuto ferro circundatis, velut in propugnaculo positis communitur. Et est priori quidem currui hac ratione dissimilis, quòd hic non vt ibidem duos equos duorum etiam hominum, sed vnius tantùm sagacitas regit. A secundo verò curru hac diuersitate secernitur, quòd in illo vnus equus & pondus bellatoris subit; dum ipsum equitem portat, & occulto temone iugum trahente minus amplectitur. Hic etiam licet conuertere laxatis funibus explicatas falces, & ad perniciem hostium longiùs ab axe porrectas. Funis verò quo laxato, aut explicantur falces, aut represse super eosdem axes eriguntur, ligatur circulo hærenti cataphracto in posterioris lateris parte exteriore, per quod vestiti equi, ad omnes telorum muniuntur incursus.

THO-

THORACOMACHVS.

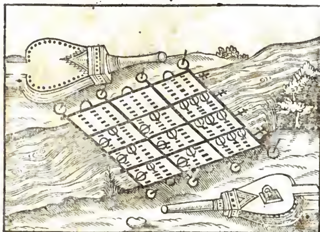

EXPOSITIO THO-
racomachi.

NTER omnia quæ aduersum bellicum prouida posteritatis cogitauit antiquitas, Thoracomachum quoque mira vtilitate ad leuamen corporis armorum ponderi & asperitati subiecit, hoc enim vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis timoris sollicitudo solertia magistra composuit, vt hoc inducta primùm lorica vel cliuanus, aut his similia, fragilitatem corporis, ponderis asperitate non læderent: membra quoque vestientis inter armorum hyemísque discrimen, tali solatio adiuta, labori sufficiunt. Sanè ne idem Thoracomachus pluuiis verberatus ingrauescente pondere afficiat vestientem, de libycis bene confectis pellibus ad instar eiusdem Thoracomachi faciem conueniet super inducere. Hoc igitur vt diximus Thoracomacho inducto, cui græca appellatio ex tuitione corporis nomen assumpsit: soccis etiam. hoc est calceamentis & ferratis ocreis inductis, superposita galea, & scuto vel gladio lateri aptato, arreptis lanceis in plenum pedestrem subiturus pugnam miles armabitur.

ASCOGEFRVS.

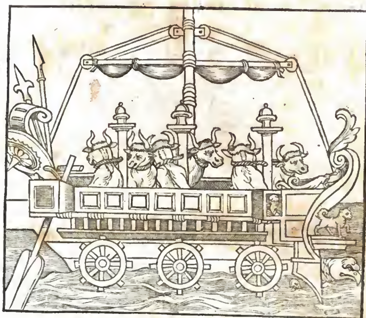
EXPOSITIO AS-
ÇOGEFRI.

NE interdum necessario itineri exercitus fluuiorum, quod plerumque euenit, occursus impediat remedium ad hanc rem, & compendio facile & vsu præcipuum repertit ingeniosa necessitas, quod tali ratione componitur. Vitulinis pellibus arabica arte molitis (est enim apud eos præcipua confectionis cura, propter aquam de puteis follibus hauriendam) His igitur vt dictum est diligenter sutis fiunt vtres in magnitudinem trium & semipedum. Ita vt cum idem vtres spiritu inflati tumuerint, non extollant vterum, sed æqualitate qua plenitudo ipsa vtrium spatia plana perficiat, ex quorum lateribus loris subadnexis inuicem colligantur, desuper autem vna parte circulis extantibus, ex altera immittuntur vncini. Et ita in formam pontis adsociata partibus explicetur integritas. Sed hoc idem opus obliquo fluuio propter impetum meatus facilius vsque ad alteram explicabitur ripam, quod fixis in vtraque ripa ferreis palis & funibus validis, in medio quidem sub ipsis vtribus propter incedentium sustinendum pondus, in marginibus autem firmitatis gratia desuper extensis, transeundi per fluuium nouo quodam & peregrino itineris apparatu intra breue temporis spatium præbebit liberam facultatem. Admonendi præterea sumus, quòd super vtrium compaginationem, cilicia sunt incedentium substernenda vestigiis, ne lubrica pellium confectio insistendi deneget firmitatem. In vtraque tamen ripa erunt manu balistæ dispositæ, ne hostilis manus pontem operantibus impedimento consistat.

LIBVR-

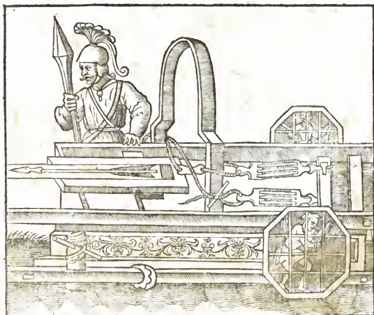
LIBVRNA.

EXPOSITIO LIBVRNÆ.

IBVRNAM naualibus idoneam bellis, quam pro magnitudine sui virorum exerceri manibus quodammodo imbecillitas humana prohibebat, quocunque vtilitas vocet ad facilitatem cursus, ingenij ope subnixa animalium virtus impellit. In cuius alueo vel capacitate bini duces machinis adiuncti, adhærentes rotas nauis lateribus voluunt: quarum supra ambitum vel rotunditatem extantes radii currentibus hisdem rotis, in modum remorum aquam conatibus elidentes miro quodam artis effectu operantur, impetu parturiente discursum. Hæc eadem tamen liburna pro mole sui, próque machinis in semet operantibus; tanto virium fremitu pugnam capessit, vt omnes aduersarias liburnas comminus venientes, facili attritu comminuat.

BALISTA FVLMINALIS.

Expoſitio Baliſtæ Fulminalis.

Vivs modi baliſtæ genus muiali defenſioni neceſſarium ſupra cæteras impetu & viribus præualere vſu compertum eſt, areu etenim ferreo ſupra eanalem quo ſagitta exprimitur erecto validus nerui lunis ferreo vnco tractus, eandem ſagittam magnis viribus in hoſtem dimiſſus impellit. Hunc tamen funem non manibus neque viribus militum trahi fabricæ ipſius magnitudo permittit, ſed retro duabus rotis viri ſinguli radiorum nitibus adnitentes, funem retrorſum tendunt, pro difficultate rei viribus machinis adquiſitis. Baliſtam tamẽ ipſam ad dirigenda ſeu altius ſeu humilis tela, cochleę machina, prout vocet vtilitas, nunc erit, nũc deponit. Hoc tamen miræ virtutis argumentum tot rerum diuerſitate connexum, vnius tantum otioſi, vt ita dicam hominis, ad offerendam tantummodo impulſioni ſagittam, opera gubernat. Videlicet ne ſi hominum turba huius miniſterio inſeruiret, minueretur artis inuentio. Ex hac igitur baliſta tot & tantis ingenii artibus communita, expreſſum telum in tantum longius vadit, vt etiam Danvbii famoſi pro magnitudine fluminis latitudinem valeat penetrare: Fulminalis etiam nuncupata, appellatione ſua virium teſtatur effectum. His igitur inuicte Imperator machinarum quoque inuentionibus communitam potentiam inuicti duplicabis exercitus, hoſtium incurſibus non vi ſolum & viribus obuiando, ſed etiam artis ingenio, maxime cum animi ſagacitate per omnia elementa machinas repereris valituras. Nam ſiue terra ſint ſubeunda diſcrimina contra deſperati hoſtis audaciam, falcatis curribus per aperta camporum fugientium agmina perſequeris. Siue mutum ſubire tentauerit occulta temeritas, experietur Baliſtæ fidem antequam

veniat,

veniat, aut si victricem exercitus cursum fluuiorum vspiam meatus impediet, portatilis pontis peculiaris succurret inuentio. Quod si nauali bello terras fugiens maria hostis obsideat, nouo celeritatis ingenio terrestri quodammodo ritu totis & bubus subacta fluctibus liburna transcurrens restituet sine mota victoriam. Quis enim huius viribus resister, quæ & terrestris vehiculi nititur firmitate, & habet de nauigii facilitate remedium. Erit præterea fulminalis balista felicium limitum custos, quæ quanto minus ad armandum se virorum ministerium quærit, tanto est ingenij virtute præstantior. Quicquid enim opis in ea numerosior manus afferre potuisset, id sibi artis ingenio dotata largitur.

De Bellico apparatu.

Vm bellicus apparatus prouocet certamina, ne turba militum compressa minuatur, conueniet ducum spatia ternis agminibus ordinare. Ita vt singula quæque agmina duobus tantum virorum milibus instruantur: ne compersa populositas in perniciem propriam auxiliis abundans, suis copiis opprimatur. Conueniet tamen per glaciales euntem militem plagas & thoracomacho muniri, & reliquis ad tutelam pertinentibus rebus prout membrorum poscit vtilitas armari: vt & frigoribus sufficiat, & telis possit occurrere minoribus sine clipeis assumptis; ne sit, quod vsu plerunque euenit, pro armorum latitudine siluarum densitas inaccessa, & amittatur armorum enormitate refugium. Ad omnia tamen repentina subsidia militarem viam leuibus portatum vehiculis ascogifri comitetur auxilium; quo facilius & latior fluminum superetur occursus, & effugiendi transfluuium si res ita tulerit, facilitas offeratur. Persarum sanè gens cui præter cæteras nationes & dolus cordi est, & corpori suppetit virtus, quadratis est agminibus, & maiori bellorum apparatu superanda. Vbi etiam machinarum est omnis quam retulimus industria proponenda, quæ & viribus resistat, & dolos callidæ gentis refutet. In huiusmodi igitur congressibus tichodifrus duorum gestatus ministerio virorum, protegat balistam multum bellicis subsidiis profuturam. Sub ipsius ergo tichodifri tegmine latentes scutati vsque ad viciniam pugnaturi hostis aduenient, qui post detecti protegendi sunt ab omni telorum nube, eiusdem tichodifri tabulatis vt meminimus acutis ferreis communitis. Cum vero inclinatum hostium pondus fugæ præsidia meditetur, falcatis curribus exercenda victoria est, quibus fugientium poplites incidantur. Vbi tamen angustiora loca agmen nequaquam explicari permiserint, coartatam aciem longus machinarum siue tormentorum ordo circumdet, ne constrictum latus liberior hostis infestet. Erit tamen vtilior cura, si duplex animalium numerus ad subuectionem tormentorum ducatur, vt sit copia in dubiis rebus vel lassitudini vel casibus subuenire.

De limitum munitionibus.

St præterea inter commoda reipub. vtilis limitum cura ambientium vbique latus imperii, quorum tutelæ assidua melius castella prospicient. Ita vt millenis interiecta passibus stabili muro & firmissimis turribus erigantur, quas quidem munitiones possessorum distributa sollicitudo sine publico sumptu constituat, vigiliis in his & agrariis exercendis, vt prouinciarum quies circumdata quodam præsidii cingulo inlæsa requiescat.

De legum vel iuris confusione purganda.

Iuina prouidentia sacratissime Imperator domi forisque reipublicæ præsidiis compositis, restat vnum de tua serenitate remedium ad ciuilium curarum medicinam, vt confusas legum contrariasque sententias improbitatis reiecto litigio, iudicio augustæ dignationis illumines. Quid enim sic ab honestate consilii alienum, quàm ibidem studia exerceri certandi, vbi iustitia profitente discernuntur merita singulorum.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM QVAE IN NOTITIA IMPERII OCCIDENTALIS CONTINENTVR.

Index Rerum & Verborum.

Index Rerum & Verborum.

FINIS

